ییل : ۱ جلد : ۱

تشرین ثانی ، ۱۳۲۹

بیلگی مجموعه‌سی

خالد

آیده بر چیقار

مدیر : جلال ساهر

فیئاتی : بش غروش

مطبعهٔ عامره — استانبول

بو صايىده

اشتراك شرطلرى

عثمانلى مملكتلرى ايچون	بر ييللغى	: ياريم عثمانلى ليراسى
	ياريم ييللغى	: چاريك عثمانلى ليراسى
	صاييسى	: بش غروش
روسيه و ايران ايچون	بر ييللغى	: بش بوچوق روبله
	ياريم ييللغى	: اوچ روبله
	صاييسى	: اللى قاپيك
باشقا اجنبى مملكتلرى ايچون	بر ييللغى	: اون بش فرانق
	ياريم ييللغى	: سكز فرانق
	صاييسى	: بر بوچوق فرانق

بیلگی مجموعه‌سی

مدیر : جلال ساهر

مطبعهٔ عامره — استانبول

بیلگی مجموعه‌سی

ییل: ۱ - صایی: ۱ تشرین ثانی ، ۱۳۲۹

تورك ادبیاتی تاریخنده اصول

اصول، فلسفی معناسیله، ذهنك حقیقته وصول ایچون تعقیبه مجبور اولدیغی
یول دیمکدر. أسکی یونان فیلسوفلرندن بو کونك منطق عالملرینه قدر یوکسك
ویا بسیط برچوق دماغلری اشغال ایده‌ن بو اصول مسئله‌سی بشریتك ترقیات
فکریه تاریخنده پایدار ایزلر براقمش، ودینیله بیلیرکه، علملرك انکشافی آنجاق
مثمر اصوللرك کشف وتطبیقندن صوکرا ممکن اولا بیلمشدر. تجربه ومشا-
هده‌نك محصولی اولان علمی ترقیلری، «به‌قن» ك میدانه قویدیغی «یکی عضو» ه
عطف ایتمکده فلسفه تاریخلری همان متفق کبیدر. مختلف علملری
هانکی مشترك اساس اوزرینه قویاجغنی قطعی صورتده کسدیره‌مه‌مکله برابر،
«به‌قن» متفرق علم شعبه‌لری آراسنده‌کی وحدتی پك اعلا آکلامش وکوسترمش؛
اسکی اصوللرك ذهنی حقیقت یولنده نه‌قدر شاشیرتدیغنی ایضاح ایتمشدی. تاریخ
« به‌قن » و « ده‌قارت »ك اصوله ویردکلری اهمیتی واضح وقطعی برصورتده
تأیید ایتدی. بوکون اصول مجاهده‌سی یالکز منطقجیلره منحصر قالمایارق
هرشعبه‌نك عالملری کندی یوللرینی کندیلری تعیین ایتمك لزومنی آکلامش
اولدقلرندن، هرموضوع ایچون آیری برر اصول وضع ایدیلمش، واسکیلرك
مطلق اصولی یرینه نسبی اصوللر اقامه اولونمشدر. منطقجیلرك ادعاسی وجهله،
فکر ایچون مطلق براصول یعنی عمومی برچرچیوه قبول ایتسه‌ك بیله، اونك
داخلنه مختلف موضوعلی علملر ایچون مختلف اصوللر وضع ایتمکدن بزی

هیچ برشی منع ایده‌مز. علملرك یعنی قسماً تصنیف وتوحید ایدلمش بیلگیلرمزك برسلسله تشکیل ایده‌جك صورتده وحدتی، موضوعلرك کثرتنه مانع اولامایاجغی جهتله، حقیقی برمعرفت الده ایده‌بیلمك ایچون هرموضوعه خاص اولان یولی تعقیب مجبوریتنده‌یز.

هرعلم، آنجاق کندیسنه خاص اولان علمی اصوللرك استعمالیله تشکل ایده‌بیلیر. مثبت علملرك تاریخ تشکلی عمومی بر نظرله تدقیق ایدیلیرسه بو حقیقت پك قولای آکلاشیلیر. بشریت بالخاصه اون‌دوقوزنجی عصر اثناسنده‌کی سعیلریله «هیئت ریاضیه»، «حکمت سماویه»، «حکمت ارضیه» کبی مثبت علملرصیراسنه «علوم حیاتیه» یی‌ده ادخال ایده‌رك اونلرك اصوللرینی تقریروتعیین ایتدی. یالکز، موضوع اولارق انسان کتله‌لرینی نظر اعتباره آلان اجتماعی علملر هنوز قطعی ومقرر اصوللردن محروم بولونیور؛ کچن عصرك، مثبت بر حکمت اجتماعیه تأسیسی ایچون «اوکوست قونت» ایله باشلایان تشبثلری جداً مفید ثمره‌لر ویرمکله برابر، هنوز تخیل وتمنی ایدیلن نقطه‌یه یوکسه‌له‌مه‌مشدر. بوکونك سوسیولوژیسی، حتی بیولوژی‌یه بکزه‌مکدن چوق بعیددر: فقط بو خصوصده اوایکی معرفت شعبه‌سنك موضوعلری بیننده‌کی تخالفی‌ده اونوتمامالیدر. کرك تاریخ کرك سائر اجتماعی علملر هیچ بر زمان ریاضیات ویا طبیعیات شکل وماهیتنده تعضی وتشکل ایده‌مه‌یه‌جکلرندن، اونلره مذکور علملرك بسیط اصوللرینی جبراً قبول ایتدیرمکده برمعنا یوقدر. هرمعرفت شعبه‌سنه، ماهیتیله متناسب مستقل اصوللر ویرمکله‌درکه مستقل علملر تشکل ایده بیلیر؛ معناسز ساخته مشابهتلره قاپیلارق ماهیت فرقلرینی بسیط درجه فرقلری شکلنده کوسترمك، ظاهراً علمی کورونسه‌بیله حقیقتده، علمك ایجاباتنه تمامیله مخالفدر.

بر ملتك ماضیده‌کی فکری وحسی تظاهرلرینی کوسترمك اعتباریله، ادبیات تاریخی، مدنیت تاریخنك یعنی برملتك عمومی تاریخنك جزؤلرندندر. بناءً علیه، تاریخده تعقیب ایدیلن اصولك اومعرفت شعبه‌سنده‌ده عیناً تطبیقی ایجاب ایتمزمی؟ مسئله بونقطه‌یه انتقال ایدنجه، بو ظاهراً مسکت ومنطقی سؤالك کفایتسزلکنی اثبات مجبوریتنده قالیورز: اولا ادبیات تاریخی، عمومی تاریخنك

برجزؤی اولمقله برابر آرالرنده ـ آتیده ایضاح ایده جکمز ـ بعضی مهم فرقلر موجوددر؛ وایشته بوفرقلر ـ تاریخك سائر معاون علملرنده اولدیغی کبی ـ ادبیات تاریخنده ده فرقلی برطاقم اصوللره اتباع ضرورتنی انتاج ایدییور. صوکرا، مثلا فرانسز تاریخیله تورك تاریخی تدقیق و تتبع خصوصنده برچوق نقطه لرده کی مشابهت و عینیته برابر، ناصل بعضی اصول فرقلری موجود ایسه، ادبیات تاریخمزله مثلا فرانسز ادبیاتی تاریخی آراسنده ده مطلقا عینی اصول فرقلری مشهود اولاجقدر. فقط بوتون بوفرقلره برابر، روح وماهیت اعتباریله، اصوللرك وحدتی انکار اولوناماز؛ نیته کیم مختلف علملرك مختلف اصوللری ده، مطلق اصولك منطقجی چرچیوه سی آراسنده عینی وحدت و آهنکی کوسترییورلر.

عمومی تاریخ ایله ادبیات تاریخی آراسنده کی اتصال خطلرینك کثرتی و مملکتمزده کنج، اختیار همان بوتون مورخلرمزك اصول تاریخی حقنده اك بسیط فکرلردن محرومیتی، مقاله مزك بر قسمنی بو خصوصه حصر ایتمکه بزی مجبور ایتدی؛ «مونو»، «سه نیوبوس»، «لانغلوآ»، «بوردو»، «آنری به ر»، «لاقونب»، «مورته» کبی اك ییکی واك معتمد منبعلره استناداً وجوده کتیریلن خلاصه هرنه قدر چوق مختصر، حتی سطحی و ناقص ایسه ده، اصل موضوعی خللدار ایتمه مك و «تاریخده اصول» مسئله سنی متخصصلرینه ترك ایتمك ضرورتی باشقه درلو اولماسنی امکانسز قیلدی. تورك ادبیاتی تاریخنك تدقیقنده ناصل بر اصوله اتباع لازم کله جکی مسئله سنه کلنجه، شیمدی یه قدر حتی هیچ دوشونولمه مش، ایشلنه مه مش اولان بویله آغیر برموضوع حقنده کی بو ایلك تجربه نك مکملیتی طبیعی ادعا اولوناماز.

ادبیات تاریخمز حقنده آتی یدی سنه لك دائمی، فقط ـ پك طبیعی ـ ناقص بر تتبعك بخش ایتدیکی برطاقم فکرلر وملاحظه لر، بومقاله ده اولدقجه داغینیق، حتی بعضی جهتلرده بلکه ده برآز مبهم برصورتده کوزه چارپاجقدر؛ حالبوکه بویله بر موضوع قطعی، واضح، معین ومقرر برصورتده عرض ایدیلمه لیدی.

تاریخ اصوللرینه وسوسیولوژی یه دائر اجرا ایتدیکم ناچیز بعضی تدقیقلری برطرفه براقیرسه م، «رونار» ك «ادبیات تاریخنده علمی اصول» نامنده کی مفصل،

فقط داغینیق ، وضوحسز بر اثریله « تهن » ك ، « برونتیه‌ر » ك پراکنده‌بعضی اثرلرندن ، برده « هه‌نکن » ك « علمی تنقید » اسمنده‌کی کتابندن باشقا بو خصوصه دائر بللی باشلی بر اثره تصادف ایده‌مه‌دم. اکر معلم « کوستاولانسون » ك « علملرده اصول » نام اثرك ایکنجی قسمنده مندرج « ادبیات تاریخنده اصول » مقاله‌سی اولماسه‌یدی ، شیمدی اقتحامنه مجبور اولدیغم کوجلکلر همان همان تضاعف ایده‌جکدی . فقط «لانسون» قرق اللی صحیفه اشغال ایده‌ن بو اوزون مقاله‌سنی اطلاق ایله ادبیات تاریخی اصوللرینه ده‌کل ، داها زیاده فرانسز ادبیاتی تاریخنك اصولنه حصر ایتدیکی ایچون اوندن‌ده مطلق صورتده استفاده طبیعی ممکن اولامادی . تورك ادبیاتیله فرانسز ادبیاتی ، کرك منشألری ، کرك تاریخی تکامللری ، کرك عمومی خطلری اعتباریله مدهش بر اختلاف ، حتی بر تضاد عرض ایده‌رلر ؛ بو نقطهٔ نظردن ، اك چوق استفاده‌ایتدیکمز منبعك بیله اصلی موضوع ایله نه‌قدر آز تماس ایتدیکی کورولیور .

۱

تاریخ ، شامل معناسیله ، ماضیده جریان ایده‌ن بالعموم افعال و وقایعك هیئت مجموعه‌سیدر . فکر و فعالیت بشریه‌نك مجموعهٔ تظاهراتی دیمك اولان تاریخی ، بعضیلری یالکز دولتلرك تشکلات ومناسبات متقابله‌لرینه انحصار ایتدیرمك ایسترلر. وقایعی اولدیغی کبی نقل وحکایه طرفداری اولانلرك ایلری سوردکلری بو فکر ، تاریخی بر علم شکل و هیئتنده تنظیم و تنسیق ایتمك ایسته‌ینلرجه اصلا قبوله شایان اولاماز ؛ « ماقس نورداو » « معنای تاریخ » نده ، تاریخك اك مهم دورلرینی سیاسی هیئتلرك تشکلندن اول تحری ایدییور. نیته‌کیم « اوکوست قونت » ده ، بر « حکمت طبیعیهٔ اجتماعیه » وضعنه چالیشیرکن ، سوسیولوژی ایله تاریخك حدودلرینی بربرینه تماماً قاریشدیرمقله برابر ، اجتماعی هیئتلرك ابتدای تشکلندن اعتباراً تاریخك ایفای وظیفه‌یه ابتدار ایتمه‌سی لازم کله‌جکنی سویله‌مشدی .

« تاریخ » لك « ویقو » و « مونته‌سکیو » ایله باشـلایان علمی تلقیسی ، بر طرفدن مورخلر طرفدن مشاهده اصولنك تطبیقی ، دیکر طرفدن « فلسفهٔ تاریخ » نظریه‌جیلرینك اجتماعی تتبعلری سایه‌سنده اون دوقوزنجی عصرده جداً ترقی ایتدی. بو کون آرتق علمی بر صفحه‌یه کیرمش اولان تاریخك عرض ایتدیکی سجایای مخصوصه‌یی تدقیق ایتمك ، ادبیات تاریخی تتبعاتی ایچون فائده‌دن خالی عد اولوناماز . بو کونکی تاریخ هیئـات بشریه‌نك انکشـاف متعاقبلرینی، شیمدی‌یه قدر اولدیغی کبی یالکز بویوك آدملرك ـ حکمدارلرك، وزیرلرك ، قوماندانلرك ، عالم ومتفکرلرك ، موجدلرك ـ شخصیتلرنده دکل ، مشترك ایزلری ماضینك بقایاسی اوزرنده هنوز محسوس ومشهود اولان خلق کتله‌سنده‌ده آرایور ؛ وبوصورتله عصرلردن بری ارتکاب ایتدیکی بر خطایی آکلامش اولیور . بویوك آدملرك ، داهیلرك تاریخ اوزرنده‌کی نفوذینی تمامیله انکار ایتمك نه‌قدر مفرط بر ادعا ایسه ، بوتون بر خلقی یالکز برقاچ فردك حکم وآرزوسنه رام وهردرلو اراده‌دن ، هردرلو دوشونجه‌دن محروم کور بر سورو عد ایتمك‌ده اوقدر یاکلیشدر . ظاهراً ، فردی نفوذلرك تاریخی یاپدیغنه اك پارلاق بر مثال عد ایدیله‌بیلن عثمانلی تاریخی بیله ، انی بر مورخك دست تنقیدنده بومدعانك بطلاننه بردلیل اولابیلیر . بناءً علیه جمعیاتك تاریخی انکشافنی یالکز اوفاق برصنفه عطف وتخصیص ایتمه‌یه‌رك، بویوك شخصیتلری محیط اجتماعیلریله برابر، یعنی خلقی ممثل کزیده « انموذج Type » لرله یان یانه صحنهٔ وقوعاته‌چیقارمالیدر. بونك ایچون مورخ یالکز وثائق عمومیه و رسمیه‌یی دکل، هردرلو خصوصی وثیقه‌لری، مکتوبات و محرراتی، سجلاتی، دفترخاقانی قیوداتی ،آثارصنعتی نظر تدقیقدن امراره مجبوردر. «غابریه‌ل‌مونو»نك دیدیکی کبی، تاریخك اك یوکسك غایه‌سی سلسلهٔ ازمان‌ایچنده بشریتك حیات کامله‌سنی یکیدن ترتیب واحیا ایده‌بیلمکدر ؛ اسکی دورلر حقنده مثبت وقطعی معلوماته مالك بولونامقلغمز، یکی‌دورلرده وثائقك نامتناهی‌تنوعی‌بو ترتیب‌واحیاعملیه‌سنك دائما ناقص برحالده قالماسنی‌انتاج ایدییور . ایشته اکرخلقك ، اجتماعی صنفلرك هر دورده‌کی موقعی ، حیاتی معلوم اولمازسه ، ادوار مذکوره‌یی آز چوق یاشاتا بیلمك امکانی تمامیله زائل اولاجقدر .

صوكرا، مملكتمزده تاریخ حالا محاربات و مظفریات حكایه‌لری، حكمداران و وزرا مناقبی ، مصالحه‌نامه‌لر عقدی ، عصیان واختلال وقعه‌لری ، رجالك قتل و اعدامی كبی تلقی اولونیور . حالبوكه بونلر داهازیاده استثنائی و حقیقی برقیمتدن محروم شیلردر. بالخاصه بزده وثائق تاریخیه الڭزیاده بوكبی موضوعلر اوزرینه مبتنی بولوندیغی ایچون ، مورخلرمزك انظار دقتنی یالڭز بونلر جلب ایده‌بیلیور . حالبوكه هرجمعیتك تكمل وانكشافی بویله‌استثنائی وقعه‌لرله ده‌كل، دائمی ومنتظم وقعه‌لرله تعیین و ایضاح اولونابیلیر . مورخ ، وقایع ماضیه‌سنی نقل‌واحیا ایتمك‌ایسته‌دیكی‌جمعیتك اولامنشأعرقیسنی، محیط‌حكمی وجغرافیسنی، طرز تشكلنده مدخلدار اولان عامللری، قوای سیاسیه‌نك طرز توزع‌وتحكمنی، عائله اقتصادیاتنی ، خلق حیات و تشكیلاتنی ، بو تشكیلاتك رسمی تشكیلات ایله مناسبتلرینی ، شكل ملكیتی ، زراعت وتجارت وصنایعی، لسان وادبیاتی، دینی ، ترقیات علمیه‌یی ، مجاور قوملرله مادی ومعنوی مناسباتك درجه‌سنی واضح خطلرله كوسترمه‌لیدر . قدیم دورلر حقنده تاریخی اثرلر براقمش وزمانلرنده‌كی وثائقك آنجاق كندی كیف وهوسلرینه مطابق كوردكلرینی استعمال ایتمش اولان اسكی مورخلرمز ، بر هیئت اجتماعیه‌نك اصل حقیقی وطبیعی حیاتنی تشكیل ایدن عناصری هیچ فرق ایتمه‌مشلردر؛ مع‌التأسف بر جمعیتك عناصر مركبه‌سنی، میخانیكیت حیاتیه‌سنی كوروب آكلامامقده مورخین حاضره‌مزده اونلردن‌مترقی بولونمایورلر. « اوكوست قونت » مشهور « حالات ثلثه » قانوننه توفیقاً علومی « عمومیت متناقصه » و « معضلیت‌متزایده » لرینه كوره تصنیف ایتدیكی زمان ، بشری بیلكیلرك ذروه‌سنه قویدیغی حكمت اجتماعیه‌یی « توازنی » و « حركی » دییه ایكی‌یه آییرمشدی‌كه بونده تاریخ ده داخلدی ؛ صوڭ تاریخ نظریه‌جیلرندن بعضیلری سوسیولوژی ایله تاریخك حدودلرینی تماميله آییرمق ایچون اجتماعیاتك توازنی قسمنی سوسیولوژی‌یه ، حركی قسمنی‌ده تاریخه ترك ایدییورلر . حالبوكه نه اجتماعیون ، نه‌ده مورخین بوتقسیمی ایسته‌مه‌مكده‌درلر : بر جمعیتك وجودی ایچون ضروری شرائطی تدقیق ایتمك تماميله مجرد بر عملیه اولمقله برابر، ولو بونی قبول ایتسه‌ك بیله،

سوسیولوژی بوندن عبارت قالاماز . بر دفعه « آدولف قومت » ك ادعاسی کبی انتظام وموازنت شرائطی، ترقینك ضروری ایجاباتی حقنده پیدای معلومات ایدیلەدن ناقابل فهمدر؛ تکامل اجتماعی دائمی اولدیغی جهتله، اجتماعی تتبعلرك بویله ایکی قسمه تقسیمی آنجاق موقت برقیمته مالك اولابیلیر. فکر اساسیسی «آهنك وانتظام» اولان مبحث توازنی ایله، «ترقی» اولان مبحث حرکینك بو اتحاد وارتباطنی « قونت » بیله حس ایتمش که « بیولوژیده تعضی وحیات یکدیکرینه نەقدر مربوط ایسه بونلرده بربرلرندن اوقدر ناقابل تفریقدر . » دییور . تاریخ نظریەجیلرینك بو تفریق ادعاسی اویله ظن ایدییورم که « سیمەل » کبی سوسیولوغلرك بویکی شعبهٔ معرفته محدود ومعین برساحه آییرمق خصوصندەکی مساعیلرینه مقابل واونکله هم آهنك برحرکتدر؛ فقط اجتماعی تلقیلری داها زیاده « بیولوژیك » برماهیت آلدقدن صوکرا سوسیولوژیسنده الك چوق مبحث حرکی یه اهمیت ویرەن « قونت »ه ، مبنای اجتماعی یی آنجق « حیات اجتماعیه » ایله توضیح ایدەبیلدیکی ایچون بوتون سوسیولوژی یی « حرکی » یعنی « تکاملجی » عد ایدەن «اسپەنسر»ه وبوتون برسلسلهٔ اجتماعیونه رغماً بوادعانك اجتماعیاتجیلرجه قبولی ممکن دەکلدر .

اون دوقوزنجی عصره «تاریخ عصری» دییەجك قدر «تاریخ» مدلولنی توسیع ایتمش اولان مورخلره کلنجه، اونلرده بو تحدید حدود مسئلەسندن هیچ خوشلانمایورلر . وقایعی برماصال کبی نقل وحکایه طرفداری اولانلری استثنا ایدەرسەك، «سەنیوبوس» وبالخاصه «لانغلوا» کبی تاریخده حتی تعمیمدن بیله شدتله قورقانلر ، فلسفهٔ تاریخ شارلاتانلقلری عد ایتدکلری بوکبی مسائلی دوشونمك ایستەمزلر؛ تاریخی، حادثاتك مناسبات عمومیەسی حقندە مجرد ومتفرق معلومات ویرەجك برعلم شکلنده دەکل ، حقیقتی ایضاح ایدەجك بر تتبع ماهیتنده قبول ایتمکله — حتی «مونو» و «بوغله»نك ادعالری وجهله، تاریخده روحیات واجتماعیاتدن متعصبانه چکینمەلرینه رغماً اجتماعی ملاحظەلر و روحی تصویرلر وجوده کتیرمکله — برابر ، بوکبی نظری مناقشاته کیریشمکدن متنفردرلر . تاریخك « آفاقیت Objectivité » ی حقنده بو قدر شدید داورانمایارق بالعکس اونی

کندی ماهیتیله متناسب بر علم حالنه افراغه چالیشانلر، یعنی تاریخده «جمعیت» مدلولنی قبول و استعمالدن چکینمه‌ینلر ایسه، بو تحدید حدود مسئله‌سنه شدتله علیهداردرلر. «مورته»نك دیدیکی کبی، مورخك غایه‌سی: غائب اولمش مدنیتلری منظرهٔ عمومیه‌سیله، طبیعی شکل حیاتیله، منفرد و مستثنا وقعه‌لرك اهمیتنی حد حقیقیسنه تنزیل ایده‌رك، یاشاتمقدر. بو نقطهٔ نظردن، بشری و بشرك مادی ومعنوی فعالیتنی موضوع اتخاذ ایدن بوتون علوم معنویه و بشریه‌ده اك مهم موقعی تاریخ اشغال ایدییور. علوم بشریه واجتماعیه، حقوق، اخلاق، سیاست، لسان، ادبیات، صنایع نفیسه، فلسفه، دین، بو صورتله یکی بر تجدده مظهر اولیور؛ حتی جغرافیای بشری‌ده تاریخه معاون علملر صیراسنه کیرییور. بو کنیش طرز تلقی‌یه کوره، وقایع ماضیه‌دن هیچ برشی قالمایورکه تاریخك دائرهٔ تدقیقنه کیرمه‌سین. بو نقطهٔ نظردن، بوقدر وسعت پیدا ایتمش بر مدلولی لزومسز بر تحدید مسئله‌سیله کوچولتمك طبیعی مورخك ایشنه کلمز.

یکی مورخلرك تاریخه علمی بر ماهیت ویرمك ایچون نظر اعتباره آلدقلری دیکر بر مسئله‌ده جمعیاتك انکشاف تاریخیلرنده آنی حرکتلرك دکل تدریجی بر تحولك حکمفرما اولماسیدر. یعنی بو صورتله علوم طبیعیه ساحه‌سنده حکمفرما اولان «تکامل» مدلولی، تاریخده نفوذ ایتمش اولیور. منفرد و مستثنا وقعه‌لری بر بیغین حالنده طوپلامقله بر تاریخ وجوده کتیردکلرینه ذاهب اولان اسکی مورخلر ایچون، حادثات تاریخیه‌ده بر تناسب و انتظام تخیلی طبیعی ممکن اولامازدی. هر وقعه، تصادفك یاخود تقدیر صمدانینك بر نتیجه‌سی کبی تلقی اولونیوردی. «نشری» دن، «سعدالدین» دن باشلایارق صوك وقعه نویسلرمزه قدر کلیکز: حکومت عثمانیه‌نك تشکلی بر رؤیانك تعبیریله، آنقره محاربه‌سی تقدیر الهینك حکومتی بایزیدك سفاهتندن قورتارمق ایسته‌مه‌سیله، هر مغلوبیت «بحکمة الله تعالی» عبارهٔ متوکلانه‌سیله تفسیر اولونور. عثمانلی تاریخی اکر ایی بر مورخه تصادف ایتسه، یوقاریده ایضاح ایتدیکمز شرائطه رعایتله، منفرد ظن اولونان، غریب کورولن بر چوق حرکاتك اسباب و تسلسلی پك قولای آکلاشیلاجقدر. کائناتده منفرد هیچ بر حادثه یوقدر؛ هر حادثه بر چوق

اسباب وعواملك مولود مشترکی و بر طاقم وقایع مستقبله‌نك مختلف سببلرندن بریدر. مورخ، دورا دور بر ساحهٔ ظلمت اوزرنده منور بر نقطه کورورسه، اونی لایقیله احاطـه و قیمتنك درجه‌سنی ادراك ایده‌مز؛ حالبوکه او قارا کلغی ازاله ایدیکـز : اسـکیدن مورخی شـاشیرتان، حیرته دوشوره‌ن پارلاق نقطه محیط طبیعیسی ایچنده اسباب وعوامليله پك بسیط کورونه‌جکدر.

تتبعات تاریخیـه‌نك بو کون تعقیب ایتدیکی یول، آرتق واضح صورتده کوسـتریبور که، مورخلر حادثاتك تسلسلنه قانع و هیئات اجتماعیه‌نك تکامل قانوننه تبعاً مختلف انتقال دوره‌لری کچیردیکنه معتقددرلر؛ افکار ومؤسساتك، معتقداتك، عادات وطبایعك جریان ادوار آراسنده‌کی تکاملات واستحالات متعاقبه‌سی محسوس رابطه‌لرله پك قولای آکلاشیلیور. «مورته» علوم طبیعیه تکاملجیلرینی خاطرلاتاجق برقطعیت و تعصبـله ادعا ایدییورکه «طبیعت کبی، تاریخده صیچرامه‌لر، آتلاییشلر یاپماز؛ عضویات عالمنده‌کی انواعك تبدلاتندن داها زیاده، جمعیات بشریه‌نك متعاقب تحوللری، اوبویوك تکامل نظریهٔ جدیده‌سنی اثبات ایده‌ر کبی کورونیور.» علمك وفلسـفه‌نك بو کونکی جریانلرینی نظر اعتباره آلیرسـه‌ق، تکامل تدریجی مسـئله‌سی حقنده بو قدر مطلقیتله بیان مطالعه‌یه جرأت ایده‌مه‌یز. «داروین»ك تکامل نظریه‌سی «اسپه‌نسر» و «قارل مارقس»ك همتیله بوتون علوم طبیعیه واجتماعیـه‌ده حکمران اولدقدن، حتی سوسیولوژیده جداً مهم وپایدار ایزلر براقدقدن صوکرا، شو صوك کونلرده بر آز متزلزل کورونیور. اجناس وانواعی اصطفای طبیعی‌نك بطی بر عملیه‌سنه ده‌کل، بلکه تمامیله یکی شکللرك ظهور ناکهانیسنه عطف ایده‌رك، بونك خفی ونا قابل تخمین سببلردن ایلری کلدیکنی ادعا ایده‌ن «انتقال» نظریه‌سی ایله «به‌رغسون»ك ــ هوللاندالی «دووری» نك بو انتقال نظریه‌سنه پك شبیه ــ «تکامل مبدع» نظریه‌سی و «ژورژ صوره‌ل»ك ینه بونلرله هم آهنك «جبر وتضییق» فکرلری علم وافکارساحه‌سنده هر آن داها متزاید بر قوتله حکمران اولمقده‌در. بالخاصه «به‌رغسون»، فرانسه‌نك بو عالم شمول شهرته مالك دماغی، معدنیاتدن انسـان جمعیتلرینه قدر هر شیئك تحولاتنی حیاتی بر غلیانه عطف

ایدییور ؛ ارادەنك غیر معین فعلی اولان بو حیاتی ضربە ، مادەنك عملیهٔ تکاملیەسندن کلیاً آیری وتمامیله معنوی بر قوتك محصولیدر ؛ بناءً علیه بو سایەدە حیات وفعالیت ساحەلرندە یکی شکللر ، یکی شیلر ناکهانی بر صورتدە تکون ایدەبیلیر . بو اعتبار ایله « مورتە » نك « طبیعت کبی تاریخدە صیچرامەلر یاپماز » دیمەسی چوق تنقیدە اوغرایابیلەجك بر مطالعەدر .

بو سوزك صحتی ایچون اولا عضویات ایله اجتماعیاتك عینیتی ایجاب ایدەردی ؛ حالبوکه « اسپنسر » لە « قونت » معقبلرینك ، « تەن » ویپرولرینك ، خلاصە بوتون « عضویت اجتماعیە » طرفدارلرینك ادعالرینە رغماً « تارد » و « دورکایم » بونی شدتلە رد ایدیورلر ؛ حتی «طبیعت وجمعیت» نامندە اوفاق براثرك محرری اولان « ژانکەلویچ » اجتماعی حادثەلرك حادثات طبیعیە کبی تلقیسنی دلیلمی ایلە مستخرج بر فرضیە عد ایتمکدەدر ؛ عضویتجیلرك اك مفرطلرندن « عضویت وجمعیت » محرری « وورمس » بیلە بر قاچسنە اول بو مسئلەیە دائر نشر ایتدیکی اوفاق بر رسالەسندە اسکی افراطلرینی ایدن ایی‌یە تعدیل ایتمشدی . ایشتە « مورتە » تاریخکدە طبیعت کبی صیچرامە یاپمادیغنی ادعا ایدەرکن اولا بو نقطەیی اهمال ایدییور . صوکرا ، حادثات طبیعیە واجتماعیە بینندەکی بو تخالفی هیچ نظر اعتبارە آلمایارق اك مفرط بر عضویتجی کبی حرکت ایتسەك بیلە ، « بەرغسون » ك « تکامل مبدع » نظریەسی طبیعتدە صیچرامەلرك کثرت وقوعنی میدانە قوییور ؛ طبیعتدە بویلە اولنجە ، ارادهٔ بشریەنك داها چوق تحت تأثیرندە بولونان اجتماعیات ساحەسندە نیچون بر تکامل تدریجی‌نك ضرورتنە اعتماد ایدەلم ؟ « آشیل لوریا » تکامل نظریەسنك بوصوك شکل متکاملی حقندە کچن سنە بین الملل سوسیولوژی مجموعەسندە نشر ایتدیکی مهم بر مقالەدە دییورکە « بەرغسون » نظریەسنە تکامل مبدع نامنی ویرمکلە برابر ، عین زماندە تکامل نظریەسنی اساسندن ییقمش اولیور ؛ چونکە هر نرەدە ناکهانی بر تکون ، مستقل بر ابداع وارسە آرتق اورادە تکاملدن بحثە لزوم قالماز . تکامل بر قوتك بطی ودرونی مساعیسی نتیجەسندە حصولە کلن تحوللردن عبارتدر ؛ آنی بر تکون ، بر ابداع ایلە اونك هیچ بر مناسبتی موجود اولاماز . »موضوعك مساعدەسزلکنە بناءً

بوراده « تکامل مبدع » نظریه‌سنك تاریخ‌ایله درجهٔ مناسبت وقیمتنی ایضاحه قالقیشاجق ده‌کلز ؛ فقط تکامل تدریجی تاریخینك مطلقیتنه اعتماد ایده‌نلر بو جهتی‌ده اونوتمامالیدرلر .

یکی مورخلر ، ماضی حقنده‌کی تتبعاتك هر شیدن اول علمی بر ماهیتی حائز اولدیغنی دوشونه‌رك ، علوم تجربیه‌ده مستعمل اصوللره مراجعت لزومنی ادعا ایدیپورلر . بر مجموعهٔ معلوماتك تجربی بر علم تشکیل ایتمه‌سی ایچون ، موضوع اولارق حقیقی وقعه‌لری یاخود غیر مجرد وقابل تحلیل موجودلری نظر اعتباره آلماسی لازمدر ؛ صوکرا او وقایع ویا موجوداتك نقاط عمومیه ومشترکه‌لری بولونمالیدرکه اونلر حقنده عقلی وعلمی تعمیملر ، تصنیفلر یاپیلابیلسین ؛ بینلرنده‌کی مناسبات مطرده وقطعیه‌دن قوانین مطلقه استخراجی قابل اولسون . تجربه ومشاهده اصوللریله پك فیضلی نتیجه‌لر ویره‌ن علوم حکمیه ، طبیعیه وحیاتیه بو خصوصده برر مثال اولابیلیر . حالبوکه تاریخ وحادثات تاریخیه بویله‌میدر ؟ تاریخك ماهیت اصلیه‌سنه شدتله تعلق ایده‌ن وفلسفهٔ تاریخ منتسبلرینه جلدلر دولوسی مطالعات صرف ایتدیردیکی حالده حالا افراط وتفریطدن قورتو- لامایان بو جهتی - تعقیب ایدیله‌جك اصول ماهیت علمه کوره تعین ایده‌جکندن - بر آز تدقیق ایده‌لم .

تاریخده تجربه اصول علمیه‌سنه اتباع طرافداری اولانلرك محاکماتی شو طرزده‌در: بوکونکی تاریخ علوم حکمیه وطبیعیه کبی علمی برماهیتی حائزدر؛ چونکی موضوعی افراد وجمعیاتك ماضیده‌کی افعالیدرکه بونلرده حقیقی وغیر مجرد وقعه‌لردر؛ یالکز ، بو وقعه‌لر ماضیده کچمش اولدیغی جهتله اونلری دوغرودن دوغرویه ده‌کل اوزمان براقدقلری مادی ویامعنوی ایزلرك یعنی وثیقه‌لرك تحلیل وتأویلیله آکلارز. تاریخ، ماضیده‌کی حادثه‌لرك نامتناهی تنوعی آراسنده ینه آز چوق مشابهتلر ، مماثلتلر ، حتی ثابت مناسبتلر بولارق منفرد وقایعی زمره‌لره ، هیئتلره تفریق واونلردن نتایج عمومیه استخراج ایده‌ر. اجتماعی حادثه‌لرك تسلسلنده برچوق روابط توالی وتعاقب موجوددرکه واضح برقطعیتله دائما تکرر ایده‌رك ، منفرد وقعه‌لرك عمومی سببلرله ایضاحنی دائرهٔ

امکانه صوقار. تاریخ حاضرك عرض ایتدیکی بو علمی ماهیت، اصول تاریخی نك اصول تجربی یه شدت مماثلتی بو شعبهٔ معرفته « تجربی بر علم » صفتنی بخش ایده‌مزمی ؟.. بو محاکاتك ایلك نظرده دوغرو حتی فضله منطقی اولدیغنی تسلیم ایتمه‌مك ناقابلدر. فقط بر مورخدن داها زیاده بر سوسیولوژی منتسبی کبی دوشونمکه میال اولدیغمی اعترافله برابر، یوقاریکی ملاحظاتی یا کلیش بر تعمیمك خطا آلود بر نتیجه‌سی عد ایدییورم. تاریخی مثلا علوم حکمیه‌یه بکزه‌تمك تاریخ ایچون مفید ده‌کل بلکه مضر، شاشیرتیجی بر یولدر؛ ماضی‌یی اولدیغی کبی احیا وظیفه‌سیله مکلف اولان مورخ بوکبی یا کلیش نقاط حرکاتدن ایشه باشلارسه حقایق تاریخیه‌یی کندی مخیله‌سنك بازیجه‌سی ایده‌ر؛ وعلم رنکی آلتنده بر محصول خیال میدانه کتیرمش اولور. علوم طبیعیه ومعنویه آراسنه آتیلمق ایسته‌نن اتصال کوپروسی، علمك ترقیاتی سایه‌سنده چوقدن محو اولوب کیتدی؛ بشری وافعال بشریه‌یی موضوع اتخاذ ایده‌ن معنوی علملرده، علوم طبیعیه‌نك محدود ودار اصوللرینی توسیع ایتمك ایجاب ایده‌رکن، موضوعك الجاآتنه تبعیت ایتمه‌یه‌رك هر معضل حادثه‌یی مطلقا بسیطلشدیرمکه چالیشمق روح علمی‌یه تماميله مخالفدر. ایی بر مورخ طبیعیاتك دار دستورلرینی ده‌کل، تدقیقات طبیعیه‌ده حکمران اولان روح علمی‌یی آلمغه چالیشمالیدر.

تاریخك بو مفرط تلقیٔ علمیسی، بو شعبهٔ معرفتی اکنجه‌لی بر ماصالجیلقدن عبارت صانان اسکی مکتب تاریخی‌یه قارشی علمك عصیانندن باشقا بر شی ده‌کلدر؛ فقط بو جریانی اولا تولید ایده‌نلر مورخلر ده‌کل، اونلرك غریب بر نظر استخفاف ایله کوردکلری فلسفهٔ تاریخ متوغللریدر. نیته‌کیم، تلقیات تاریخیه‌نك صفحات تکاملی، سوسیولوژینك تاریخ تشکیلیه بر چوق نقطه‌لرده قاریشیور. اساساً بو مسئله‌یی بر آز تدقیق ایچون « معینیت حادثات »، « قانون تاریخی » و « تصادف » مسائل متفرعه‌سنی سطحیجه قاریشدیرمق ایجاب ایتمکده‌در. ابتدا « ویقو » بشریتك کندی کندینه ناصل تشکل ایتدیکنی وجمعیت مدنیه وسیاسیه صفحات واشکالنك هانکی لایتغیر نظامه کوره توالی ایله‌دیکنی آراشد- یریرکن، تاریخك اسکی تلقیاتنه عصیان ایتمش اولیوردی. فی الحقیقه « ماقس

نورداو » كـ ، « معنای تاریخ » نده بر آز مستهزیانه فقط واضح وظریف بر صورتده آكلاتدیغی وجهله ، «ویقو» دن اول بر طاقم « تەاولوژی » علماسی حادثات تاریخیەیی اداره ایدەن قانون عالیی آرایارق « فاطره » ده بولمشلر ، حتی برچوق فلاسفەده « شەللینغ » ه ، « فیختە » یە كلنجەیەقدر اونلره پیرو اولمشلردی . فقط « ژیامباتیستا ویقو » نكـ تلقیاتی كلامیاتدن معرا ایدی ؛ وایشته « كوته » نكـ ، « ژان موللر » كـ ، « وولف » كـ اونی ایلكـ فلسفهٔ تاریخ عالمی عد ایتمەلری بوندن ایلری كلیوردی. « ویقو » كندیسنكـ یكی بر شی میدانه قویدیغنه وجداناً قانع اولدیغی جهتله كتابنه « یكی بر علم » صفتنی تردیفدن چكینمەمشدی. « ویقو » دن صوكرا « هردەر » ، « بشریتكـ فلسفهٔ تاریخنه خادم فكرلر » نام اثرنده اقلیملركـ، عقل، مخیله وحساسیت بشریەنكـ مشی مدنیت اوزرندەكی تأثیراتی ـ علمی اولمقدن پكـ بعید برشكلده ـ آرامش؛ اونی متعاقب « شلەكل » ، « هەكل » ، « سەن سیمون » ، « قونت » ، «اسپەنسر» وعصر اخیر متفكرلرندن برچوغی « مدنیت » و « ترقی » مدلوللرندن، اجتماعی قانونلردن ، اقتصاد و سوسیولوژی مباحثندن بحث ایدەركن ، دوغرودن دوغرویه ویا دولاییسیله فلسفهٔ تاریخ حقنده ملاحظات مختلفه سرد ایتمشلردی. « داروین » كـ تكامل نظریەسنی تعدیلاً اجتماعیاته تطبیق ایدەن « قارل مارقس »كـ، تكامل تاریخیی بشریتكـ احتیاجات مادیه وحكمیەسنه عطف ایدەن مشهور « مادیت تاریخیه » نظریەسی بو خصوصده پكـ زیاده شایان تدقیق ومطالعەدر .

« قارل مارقس » اوكوستت قونتی بر طرفدن اتمام ایتمكله برابر ، دیكر طرفدن اونكله تمامیله ضد بر سیمای معنوی عرض ایدەر: قونت ، تاریخكـ بوتون مەقانیزماسنی فكر بشركـ حركاتنه عطف ایتدیكی حالده، «مارقس» بالعكس، بالعموم حادثات تاریخیەده، انسانكـ احتیاجات مادیهٔ ضروریەسنی تشكیل ایچون صرف ایتدیكی مساعیدن باشقا برشی بولماز . اوكا كوره ، حكومت و جمعیتكـ اشكالنی تعیین ایدەن عامل ، استحصال اموالكـ طرزیدر ؛ تملكـ آرزوسی افعال بشریەنكـ قوهٔ محركەسی ، اموال ارضیه الده ایتمكـ غوغاسی بوتون سیاستلركـ غایەسی ، بالعموم مؤسساتكـ معنای وجودیدر . وایشته تاریخكـ هر درلو

عملیه‌لری آنجاق بو صورتله حصولپذیر اولور . مارقسدن اول « ویقو » ده فقرو ثروتك بومجادلهٔ تاریخیه‌سنی فرق ایتمش، فقط بونی تاریخك یگانه عامل محرکی کبی تلقی ایله‌مه‌مشدی . حالبوکه مارقس تکامل تاریخی‌ینی انسانك یالکز مادی احتیاجلرینك الجاآتنه عطف ایله‌یور و معنوی احتیاجلری هیچ نظر اعتباره آلمامقله نظریه‌سنك قیمتنی دوشورویوردی. مارقسك منقدلری تاریخك بر چوق بویوك وقعه‌لرینی کوستریبورلرکه ، اونلری اقتصادی سببلرله ایضاح ایتمك تمامیله ناقابلدر . « نورداو » ك دیدیکی کبی ، فلسفهٔ تاریخده الك مادی نقاط نظردن حرکت ایتمك ایسته‌ین متفکرلر بیله ، حقیقی انسانی ، یاشادیغی ، حس ایتدیکی ، دوشوندیکی ، آرادیغی وآلداندیغی کبی ، کوره‌مه‌دکلری ایچون صاغلام بر بنای فکری قورامامشلردر ؛ حالبوکه اصل تاریخی یاپان ، بوتون خصوصیتلری ، آیریلقلری ایله انسانلر و انسان کتله‌لریدر . انسانی بر نبات ، جمعیتی برجمعیت حیوانیه کبی تدقیقه قالقیشمقله تاریخك حقیقی قانونلری کشف اولوناماز .

« غاستون ریشار » ك دیدیکی کبی، موقعنی اون دوقوزنجی عصر ظرفنده علم جمعیته ترك ایده‌ن فلسفهٔ تاریخك نقطهٔ عزیمتی ، تاریخك برقانون ایله اداره اولوندیغی فرضیه‌سیدرکه فلسفهٔ تاریخدن متنفر مورخلر بیله اوطرز تلقیدن قورتولامایورلر . « مورته » نك یوقاریده ذکر ایدیلن مطالعه‌لریله تاریخك تمایلات اخیره‌سی بوخصوصده نه‌قدر واضح ومعنیداردر! « لوئی‌بوردو » داها « ۱۸۸۸ » ده نشر ایتدیکی « تاریخ و مورخلر » اسمنده‌کی بویوك و قیمتلی اثرنده ، تاریخی ماصالجیلق ظن ایده‌ن اسکی مورخلری شدتله‌خیرپالادقدن صوکرا ، اثرینك دردنجی قسمنی تاریخك قانونلرینه وبو قانونلرك ضرورت تأسیسنه حصر ایدیبوردی . چونکه « وقایع حقنده علی‌العاده معلومات بر علم تشکیل‌ایتمز؛ یالکز اوعلمك مواد ابتدائیه‌سنی احضار ایتمش‌اولور. ایلك‌نظرده بوتون اوکتلهٔ معلوماتی احاطه ایتمك ایسته‌ین ذهن ایچون اونلرك تشوشاتنه‌بر نظام ، تخالفاتنه بر وحدت وضعی احتیاجی موجوددر . » قانون ، استوآرت میلك تعریفنجه « حادثاتی بربرینه ربط ایده‌ن دائمی‌مشابهتلر وهیئت مجموعه‌لرینی

توحید ایدەن ثابت تعاقبلردن » عبارت اولنجه ، تاریخك قانونلرینی علمی بر صورتده ضبط و تثبیت ایچون اسکی تصویر اصولی یرینه احصائی بر اصول اقامەسی ایجاب ایدییوردی . ایشته « بوردو » نك «اصول احصائی» حقندەکی مدعیاتی هپ بواساسدن ترشح ایتمشدر . فقط احصائیاته بوقدر مهم بروظیفه تحمیل ایتمك ایچون ، معینیت حادثاته مطلق بر صورتده ایناتمق ؛ ریاضی ، حکمی ، اجتماعی هرنوع حادثاتك برطاقم قانونلره تبعیتنه وتصادف دینیلن شیئك کائناتده عدم موجودیتنه قانع اولمق لازمدر. بونقطهٔنظرك الكشدتلی مدافعلرندن « کەتله » « حکمت طبیعیهٔ اجتماعیه » نام اثرمشهورنده « انسانلرك منفرداً حائز مختاریت اولمقله برابر طوپلی بر صورتده متشکل هیئتلرك معاملاتی مطرد بر قاعدەیه تابع اولدیغنی » سویلەدیکی کبی ، « واغنەر » ده « ظاهراً کیفه تابع کبی کورونن حرکات بشریەنك احصائیات واسطەسیله تدقیقی تقدیرنده بعضی قواعد مخصوصەیه اتباعاً جریانی آکلاشیلیر » فکرنده بولونیور . بشری حادثەلرك معینیتنی بوقدر قطعیتله قبول ایتمەین مورخ « صورەل » ، تصادفه یالکز شکل حادثاتی احضار ایلەیەجك درجەده برتأثیر عطف ایلەمکدەدر: «تاریخی حادثەلر طبقی حکمی حادثەلر کبیدر . اونلرك ساحهٔ ظهوره کلمەسی ایچون صرف تصادفك نفوذی قبول ایدیلەمز ؛ بو، قانون تعاقب و توالی‌یه تابعدر . وقایع یکدیکرندن آیری و مجرد دەکلدر؛ جملەسنك یکدیکریله مربوطیتی واردر . تصادف صرف اونلرك شکلنی احضار ایلر . » ایشته بشری حادثەلری‌ده طبیعی حادثەلر کبی معین قانونلره تابع عد ایدنجه ، او قانونلری بولمق ایچون تجربه ومشاهده اصول علمیلرینه مراجعت لزومی تظاهر ایدییور ؛ وتجربه اجتماعی حادثەلر ایچون همان مستحیل اولدیغی جهتله ، اجتماعیاتده آنجاق « مشاهده » ایله اکتفایه مجبوریت کورولەرك بو خصوصده الك مادی وحقیقی واسطه اولان احصائیاته عرض افتقار اولونیور . مع مافیه ، سوسیولوژی مؤلفی « کیدینغ » ایله « غابریەل تارد » ك بو خصوصدەکی بوتون مدافعەلرینه رغماً ، « کوییو » علم اقتصادنده : « احصائیاته بر حقیقت مطلقه عطف واسناد ایتمك ، بوتون اصولی طانیمامقدر » ادعای محقنده بولونمقدەدر . دیکر طرفدن شونی‌ده

اونوتمامالی که تاریخ ایله سوسیولوژی آراسنده شایان دقت فرقلر واردر ؛ سوسیولوژیك بر اصول کبی تلقی ایدیلن تاریخ دەکل ، موضوعی علوم سائرەدن آیری ومستقل بر تاریخ ، آنجاق بالواسطه مشاهده ایله اکتفایه مجبوردر . وثائق تاریخیه ، کچمش حادثەلرك براقدقلری ایزلردرکه اونلرك مشاهدەسیله اصل حادثەیه انتقال اولونابیلیر. بشری حادثەلر، بر قاچ یرده تأیید ایتدیکمز وجهله ، طبیعی حادثەلرك بساطتنه ارجاع اولونامایاجغی جهتله « لوئی بوردو » نك اصول احصائی حقندەکی وجدآمیز تقدیرلرینی چوق مبالغەکار وحقایق علمیەیه موافقتدن چوق بعید بولمقده معذورز .

« امیل بوترو » ، « علم وفلسفەده قانون طبیعی فکری » نامنده کوچوك فقط مهم بر رسالەسنده سوسیولوغلرك ادعا ایتدکلری قوانین تاریخیه فکرینی نظریه اعتباریه واضح فقط حقیقتده مبهم وقاریشیق کورەرك دییورکه : « بر آز داها ایلری کیدوب ، عجبا حقیقةً قوانین تاریخیەموجودمیدر دەکلمیدر دییه کندی کندیمزه صورابیلیرز . شوراسی شایان ملاحظەدرکه اصل مورخلر اونی تصدیقده مشکلات چکیورلر . فوستەل دوقولانژ، تاریخدەبعضاً پك نادر اولارق اسباب تعیین ایدیلەبیلدیکنی ، فقط قانونلر بولمقدن صرف نظر ایدیلەسی لزومنی سویلردی . فی الحقیقه او ، بر قانونك ، اسکی بر وقعەنك تکرری مدلولنی افاده ایتدیکنی پك اعلا تقدیر ایدییوردی. بز تاریخك تکررینی نرەده کورویورز ؟ ژول زەللر ، فکر تاریخینك علامت ممیزەسی هر دوره خاص اولان سجایایی بولمقدر ، دیر ، وماضی‌یه حال ایله حاله ماضیله حکم ایدیلەنك عمومیتله هر کسی آلداتدیغنی سویلردی . وقایع تاریخیه ، اولدقلری کبی تکرر ایتمك ایچون چوق غیر ثابت وپك قاریشیق بر طاقم خلیطەلردر . اکر اونلر بر طاقم قانونلر اخفا ایدییورسه ، قوانین مذکورەیی وقایعك غیر مجرد تعاقبنده دەکل، عناصرنده آرامق ایجاب ایدەر . » أمیل بوترو ، صوك جملەدەکی مطالعەسیله تاریخی قانونلرك وجودینه احتمال ویرمش اولیور . معمافیه « فوستەل دوقولانژ » ك او خصوصدەکی فکری ، هر حالده بر اثر تفریطدر . « غاستون ریشار » ك سوسیولوژیسنده پك کوزەل خلاصه ایدیلدیکی وجهله « قورنو » و «رەنوویه»

کبی فرانسز متفکرلری ، تاریخی ، تصادفك مهم بر صحنهٔ نفوذی عد ایتمکله برابر بوکا استناداً تاریخك کندینه خاص بر طاقم قانونلره مالکیتی فکرینی تمامیله ییقمغه قالقمایورلر.

« مونو » اصـول تاریخیدن بحث ایده‌رکن تاریخك علم اولوب اولمادیغی حقنده‌کی مناقشه‌لره بر جواب اولمق اوزره ، افعال وافکار بشریه‌یی موضوع اتخاذ ایده‌ن علوم معنویه‌یی علوم طبیعیه‌دن تفریق ایدییور؛ واونلرده‌کی اصولك عیناً تاریخـه تطبیق اولوناماياجغنی سویله‌مکله برابر بونك تاریخـده‌کی ماهیت علمیه‌یی تمامیـله ازاله ایده‌مه‌یه‌جکنی ادعا ایله‌یور : « علم ماهیتنی یالکز قانون شکلنده افاده اولونابیلن بیلکیلرمزه اسناد ایله ، » عینی حادثاتك عودت قطعیه‌سنی اولجه بیلدیره‌بیلمه‌نك قانونك خواصندن معدود اولدیغنه اینانمق ، بیلکیلرمزك طبیعت وماهیتنی طانیمامق دیمکدر. حقیقت حالده ، تاریخی نقطهٔ نظر ، علمك ، هر درلو وقایعی تدقیق ایچون اختیار ایتدیکی ایکی نقطهٔ نظردن بریدر : علم ، وقایعی تکررلری اعتباریله دکل ، تعاقب وتوالیلری اعتباریله نظر تدقیقه آلدیغی زمان تاریخی نقطـهٔ نظره اتباع ایتمش دیمکدر . « قسه‌نوپول » ك واضح بر صورتده کوستردیکی وجهله ، تکرر ایده‌ن وقایعدن باحث بر علم ، او وقایعك شرائط موجودیتنی قانونلر شکلنده افاده ایلر ؛ حالبوکه وقایع متوالیه‌دن باحث بر علم قانون میدانه قویاماز ، یالکز او متوالی وقعه‌لری برر سلسله طرزنده زمره‌لره آییروب آرالرنده علت ونتیجه مناسبتلری تأسـیس ایلر . طبیعتك بالعموم حادثاتی ایشته بو صورتله تاریخی اولارق تدقیق اولونابیلیر ؛وبو تتبع فعالیت بشریه‌نك تظاهراتنـه تطبیق اولوندیغی تقدیرده تاریخ نامنی آلیر . »

اصول مشاهده‌نی « سه‌نیوبوس » ك واضحاً خلاصه ایتدیکی کبی ، بالواسـطه اولمقله ، تصادفك وبر چوق فردی عامللرك تأثیراتنه معروض بولنمقله ، تحلیل وبالخاصه ترکیب وقایعده چوق «انفسیت Subjectivité» کوسترمکله برابر تاریخك ، قیمتی ، علمی ماهیتی بوندن چوق متضرر اولماز. «لاقونب» ك ، تاریخده وقایع متعاقبه‌دکل ، مکرره‌موجود اولدیغی حقنده‌قسه‌نوپوله ایراد ایتدیکی اعتراضلری بو اعتبار ایله مفرط بر اصول غاوغاسی عد ایده‌بیلیرز . تاریخك ، بر علم اولمق حیثیتیله

قطعیتدن چوق محروم و چوق انفسی اولدیغی ادعاسنه کلنجه ، بونك بالعموم علوم معنویه‌ده بویله اولماسی طبیعیدر . مادامکه مورخك غایه‌سی سلسلهٔ ازمان ایچنده بشریتك حیات کامله‌سنی احیا ایتمکدر ؛ « سیمه‌ل » ك ادعاسی وجهله بونك برخیال محال اولدیغی نظر اعتباره آلماسه‌ق‌بیله، اواحیای ماضی عملیه‌سنك دائما نقصان قالاجغی برامر طبیعیدر . وثائق ماضیه‌نك اصلیتنی محافظه ایتدیکی وبزم‌اونلری کاملاً اله‌کچیردیکمز فرض اولونسه‌بیله، اونلرك‌دلالت ایتدکلری وقعه‌لرك قیمتنی تقدیر خصوصنده هر کسك کندی استعداد وتمایلاتنه متابعت ایده‌جکی طبیعیدر . بناءً علیه تاریخه عائد بیلکیلرمزده دائما مجهوله بویوك بر موقع قالاجغنی بیلمه‌لی، وغایه اولارق، نسبتاً اك آزمجهول براقاجق خصوصی اصوللر بولمغه چالیشمالی‌یز .

٢

« ایپولیت‌ته‌ن » انکلیزتاریخ ادبیاتی‌حقنده‌کی‌معروف اثرینك مقدمه‌سنده، بر ملتك ادبیاتنی اك ذی‌روح بر وثیقهٔ تاریخیه عد ایده‌رك سائر هیچ‌برشیئك اونکله قابل قیاس اولامایاجغنی سویله‌دکدن صوکرا دیرکه : « ایشته بوسببله ، برملتك تاریخ معنویسنی وجوده کتیرمك و وقایعك کندیسنه منوط بولوندیغی روحی قانونلر حقنده معلومات الده ایتمك ایچون بالخاصه ادبیاتلری تدقیق ایتمه‌لیدر . بن بوراده بر ادبیاتك تاریخنی یازمغه و اونده بر قومك روحیاتنی آرامغه تشبث ایتدم ؛ بوخصوصده انکلتره‌یی انتخاب ایتمم سببسز ده‌کلدر . چونکه بویوك وتام برادبیاته مالك بر ملت بولمق ایجاب ایدییوردی‌که ، بو ، جداً نادردر . بوتون حیاتنده حقیقةً دوشونمش ، یازمش برقوم‌پك نادردر. اسکی ادبیاتلر ایچنده ، لاتین ادبیاتی مبادیسنده هیچ ، صوکرا مستعار ومقلددر . » معلم « کوستاولانسون»ده، تاریخ ادبیاتی‌تاریخ مدنیتك‌مهم برجزئی کبی تلقی ایده‌رکن « ته‌ن » ککنه پك مشابه بر مطالعه یوروتیور : « فرانسز

ادبیاتی ملی حیاتك بر سیمای تظاهریدر ؛ او ، زنکین و اوزون تکملنده ، وقایع سیاسیه و اجتماعیه یه قدر تمدید تأثیر ایده‌ن حرکات فکریه وحسیه‌یی قید ایتمش ، حتی بوندن فضله اولارق ، فعلیات عالمنه چیقامایان آلام و تخیلاتدن مرکب کیزلی ، داخلی حیاتی کوسترمشدر . بزم اك یوکسك وظیفه‌مز ، اوقویانلری ، مونته‌نیك بر صحیفه‌سنده ، قورنه‌یك بر پیه‌سنده ، حتی وولته‌رك بر سونه‌سنده ، بوتون بشریته ، یاخود اوروپایه ویا فرانسه‌یه خاص مدنیتك آناتی طانیمغه سوق ایتمکدر . » جمعیتك افاده‌سی ده‌کلسه بیله هرحالده صمیمی بر محصولی اولان ادبیاتك قیمت و اهمیتنی تنقیص فکرندن تماماً آزاده اولمقله برابر ، تورك ادبیاتی مورخنك « لانسون » له‌عینی غایه‌یی تعقیب ایده بیلمکدن اپی اوزاق قالاجغنی مع‌التأسف اعتراف ایتمه‌لی‌یز ؛ بوکون مثلا «سنان پاشا» نك بر صحیفه‌سنده ، « جم سعدی‌سی » نك بر فلك نامه‌سنده ، « نجاتی » نك بر قصیده‌سنده اوعصرك تورك و اسلام مدنیتنی کوسترمك ، اودور تمایلات حسیه وفکریه‌سنی تثبیت ایتمك امکانسز ده‌کلسه بیله چوق مشکلدر . اپی بر مورخ ادبی ، تورك ادبیاتنك هنوز چوق مظلم بولونان منشألرندن باشلایارق ، شرقده طورفان آثار منکشفه‌سندن اورخون آبده‌لرینه و «قوداتقوبیلیك» ه ، «نوائی» یه قدر ، آناطولی تورکلرنده ایسه ـ کندیسنه تقدم ایده‌ن مهم ، فقط منسی بر دورهٔ ادبیه‌نك موجودیتی لسانك شکل متکملندن آکلاشیلان ـ « یونس امره » دن شیخ غالبه قدر موشکافانه بر تحلیل و اونی متعاقب متبحرانه بر ترکیب وجوده کتیریرسه ، تورك روحنك اوغرادیغی تحولاتی وادبیاتك تورك جمعیتی ایله درجهٔ مناسبتنی آزچوق بر وضوح ایله میدانه قویا بیلیر . آناطولی تورکلرنده ، بالخاصه مولد صاحبی سلیمان چلبیدن صوکرا ، ادبیات خلق کتله‌سندن تمامیله آیریلارق بیزانس وعجم تأثیرلری آلتنده‌یك محدود بر صنفه خاص بر سرای ادبیاتی شکلنی آلیر . یعنی صنعتکارلر آراسنده باشقا بر ادبیات ، خلق ایچون باشقا بر ادبیات ، تکیه‌لر یعنی ارباب وجد و تصوف ایچون دیکر بر ادبیات وجوده کله‌رك تکامل مدنی تأثیرینی کوسترمکه باشلار . خلقك روحی ایله هیچ علاقه‌دار اولمایان سرای ادبیاتنی ایلك دور تفرقندن اعتباراً تدقیق ایده‌جك

اولورسه‌ق ، بو ساخته وقیمتسز عد اولونان شعبهٔ صنعتك نه صمیمی بر وثیقهٔ روحیه اولدیغنی واضح بر صورتده کوره‌جکز . « فاکه » نك ادعاسی وجهله اثردن مؤثری استدلاله قالقیشمق هر نه قدر صحنه اوزرنده‌کی اویونجیلرك حرکاتی جدی صانمغه بکزه‌رسه‌ده ، شوراسی‌ده محققدرکه براثر صنعت مؤثریله تقدیرکارلرینك روحنی ـ بلکه بر آز مبهم ، فقط هر حالده قطعی بر صورتده ـ کوستریر . تورك ادبیاتی بوتون تظاهراتنده ، وزننده ، موضوعلرنده ، طرز تحکیه وتصویرده ، نثرده عجم رنکی کوستیریرکن ، او ادبیاتك مولدلری وتقدیرکارلری‌ده طرز تعیش وتفکرلرنده ، خصوصی ومشترك حیاتلرنده عینی رنکی ارائه ایدییورلر ، خلق کتله‌سندن واو کتله‌نك روحندن تماملە آیری ، بی‌خبر یاشایورلردی . اسکیدن ، «عثمان غازی» ، معیتده‌کی جنکاورلره پك بکزه‌ین بسیط بر عشیرت بکی حیاتی کچیریرکن ، «اورخان» درویشلره تکیه‌لر ، زاویه‌لر قوردورورکن ، « نوفلاطونی » لرك اسکی هند وایران فلسفه‌سیله قاریشان تفکرات صوفیانه‌سی ینه عجم رنکی آلتنده کلوب صوقولمش ، فقط چوق بسیطله‌شه‌رك قسماً خلقك روحنه کیره‌بیلمشدی . بناءً علیه او دورك ادبی محصولی اولان « یونس امره » ایله اوکا پك بکزه‌ین « شیاد حمزه » ، « قایغوسز آبدال » کبی متصوفلرك آثارندن ، برده «عاشق پاشا» نك ، اوغلی «الوان چلبی» نك عینی طرزده دینی واخلاقی موعظه‌لرندن عبارت کبی قالدی . تورکلرده حیات بساطت وصفوتنی محافظه ایتدکجه ادبیات بو شکلده ایلرله‌دی ؛ چونکه شاعرلر پادشاهلره وسرای آدملرینه ده‌کل خلقه اوقوتمق ، اونلره خطاب ایتمك ایسته‌یورلردی ؛ هنوز بر سرای وبر هیئت کبرا تشکل ایده‌مه‌دیکی جهتله شاعرلر قصیده وجائزه اصولنی خاطرلرینه کتیرمیورلردی .

ییلدیریم بایزید زماننده ، « عاشق چلبی » نك تعبیرنجه « هر کس آثار تربیت مهردن نشوونما وانتعاش وانتشا بولملق لازم اولدیغنه بناءً اشعات شمس دولتلرندن شعرایه‌دخی بحسب الاستعداد اوحصهٔ فیض ایریشوب بعض آثار ظهور ایتدی . » یعنی بیزانس حیات سفاهتندن چوق ملهم اولمش آز چوق محتشم بر سرای حیاتی باشلادی ؛ « نیازی » نك قصائدی ایله پیرولرینك نغمات مدح وثناسی سرایك رواق حشمتنده طنیندار اولمغه باشلانجه ، آرتق خلقدن آیری بر

سرای ادبیاتنك تأسسی لزومی محسوس اولمش دیمکدی . فقط شوراسی‌ده شایان دقتدرکه اسکی صفوت وسادکی حیاتنك عنعناتی هنوز دماغلردن سیلینه‌مه‌مشدی : پادشاهی حیات سفینه‌سندن دولابی تکدیر ایده‌جك بر « امیر بخاری » هنوز موجوددی . سلیمان فقیهك مولدی وبرآز صوکرا یازیجی اوغللرینك محمدیه واحمدیه‌سی ـ که خلق ادبیاتیله سرای ادبیاتنك صوك نقطهٔ اتصاللری دیمکدی ـ عنعناتك برر یادکاریدر. مع‌مافیه ، ییلدیریم بایزیددن صوکرا اوغلی میرسلیمان سرای‌ادبیاتنك تخصص وتأسسنه‌چوق یاردیم‌ایتمشدی؛ عاشق چلبی ، او دور حقنده شوصورتله تقدیر خوان اولیور : « غایت مرتبه عیاش ومعاشر ایدی ، اول سببدن شعر ایله الفت وعشرته مباشر ایدی . حمزه واحمدنام قرنداشلر پیدا اولوب حمزوی واحمدی تخلص ایدینوب‌اسکندر نامه‌یی بحر رمل مسدسده نظم ایتمشدر ، وحمزوی اسکندر وحمزه قصه‌لرین نثر ایله جمع‌ایدوب محل محل کندی ابیاتن ضم ایتمشدر. حمزوی‌نك کتابلرندن نظمی معلومدر. واما احمدی انشاه بحسب‌الاقتضاءالترتیب بوکتابده مرقومدر. ودخی شعرای عهددن احمد داعی وشیخ اوغلی دیمکله معروف بر کمسه‌که « فرح نامه » دیرلر بر کتابی واردر ، بونلرك جمله‌سی شرف صحبت وبساط بوسلریله مشرف‌ایدیلر وبخشش بخشایشلریله موظف ایدیلر. » بوندن صوکرا ، چلبی سلطان محمد ، مراد ثانی زمانلرنده وبالخاصه فاتح دورینك شعشعه‌دار انکشاف مدنیسنده ، سرای ادبیاتیله خلق ادبیاتنك افتراق قطعیسی‌طبیعیدی؛ چونکه سلسلهٔ مراتب تأسس ایتمش، معیشت داها نازك ، حیات داهاصنعتکار برشکل آلمش ، اجتماعی صنفلر آیریلمش وسرای اسکی بیزانس ایمپراطورلرینك وارث دبدبه‌سی اولمشدی ؛ سلطان محمد آرتق قبه آلتنه چیقمغه بیله تنزل ایتمیور ویالکز رومك‌ده‌کل، بوتون‌عرب‌وعجمك‌فضلاسنه حامیلك ایدییوردی. مثلا عاشق پاشا ایله بروسه‌لی احمد پاشا آراسنده‌کی فرقلری بر آزده « ۷۳۰ » تاریخنده‌کی « قیر شهری » ایله فتحدن صوکرا کی استانبول آراسنده‌آرامالیدر؛ « غریبنامه » ده‌کی عبرت آمیز اخلاقی حکایه‌لرله ، احمد پاشانك « ییکی سرای » قصیده‌سی اوکبی مجبر سببلردن دولابی بربرندن آیریلمشدر .

شیمدی‌یه‌قدر نه هیئت مجموعه‌سیله، نه‌ده متفرق دورلری واشخاصی اعتباریله
بر تدقیق جدی‌یه مظهر اولمایان زاواللی تورك ادبیاتنی تدقیق ایده‌جك مورخ،
هنوز یازیلامایان تورك تاریخ مدنی وسیاسیسنی‌ده تدقیق واحیا زحمتنه قاتلانمق
مجبوریتنده‌در . « له‌ئون قائون » ك ـ هر حالده قسماً حقلی اولارق ـ ادعا
ایتدیکی وجهله ، تورکلر فکریاتده غالبا ابداعدن زیاده تقلیده میال اولدقلرندن،
بو بویوك قومك بیك یوز سنه‌لك تاریخ ادبیاتنده مع التأسف ـ مثلا انکلیز
ادبیاتنده بولدیغی کبی ـ خصوصی ودائمی بر طرز تفکر و تحریر موجود
ده‌کلدر . ظنمه قالیرسه بر آزده جهانکیرلکدن ، عالم شمول هیئتلر تأسیسندن
ایلری کلن بو قصور ، بالخاصه آناطولی تورکلرینك آلتی یوز سنه‌لك زنکین
وپارلاق ادبیاتنده شایان اسف برصورتده مشهود اولیور؛ فقط اونی موضوعك
قیمت واهمیتنی تنقیص ایدییور ظن ایتمك فاحش برخطادر. لااقل یدی عصردن بری
منتظم ومتمادی برحیات تکمل وانکشاف عرض ایده‌ن وبویوك ، جنکاور بر
ملتك تظاهرات فکریه ومدنیه‌سنی کوسترمك اعتباریله چوق شایان دقت اولان
تورك تاریخ ادبیاتی هنوز مورخنه تصادف ایده‌مه‌دی. « مسترگیب » ك، تورك
ادبیاتنی یالکز عثمانلی شعری عد ایتمك صورتیله ، پك اکسیك بر تحلیلك
اکسیك برمحصول ترکیبی شکلنده میدانه قویدیغی « تاریخ اشعار عثمانیه » سیله،
تورکجه ، فرانسزجه، ایتالیانجه ، آلمانجه بعضی کوچوك ومعناسز اثرلری نظر
اعتباره آلمایورز ؛ چونکه اونلرده علمی بر اصوله اتباع شویله‌دورسون حتی
علی العاده تصویر وتحکیه اصولنه بیله تبعیت ایدیله‌مه‌مش، نه اثرلر، نه‌ده مؤثرلر
تدقیق اولونمشدر. حالبوکه ملی احتیاجمزی استیفا ایده‌بیله‌جك بر «تورك ادبیاتی
تاریخی» علمك الڭصوك اصوللرینه اتباعاً وجوده کتیریلمش، اوزون وموشکاف
تحلیللر محصولی براثر ترکیب اولمالیدر. تورکلرك یالکز شعرینی ده‌کل، بوتون
تظاهرات فکریه ومدنیه‌سنی توالی اعصار ایچنده تام وواضح برصورتده یاشاتاجق
بویله بر اثر، یالکز ملی ده‌کل ، عینی زمانده بشری وعلمی برآبده اولاجقدر.
« سیمه‌ل » ك فلسفهٔ تاریخه عائد براثرنده سویله‌دیکی وجهله، اشکال اداره‌نك،
عادات واخلاقك ، تربیهٔ فکریه‌نك ، ادبیات وصنعتك تاریخلری یکدیکرینه

چوق مربوط اولمقله برابر ، اونلرك آیری آیری نقطه‌لردن تتبعی‌ده ممکندر ؛ بناءً علیه تورك ادبیاتی تاریخنی تدقیق ایده‌رکن روابط مذکوره‌یی‌ده اونوتماموق ایجاب ایده‌ر . مقاله‌مزك برنجی قسمنده علی‌العموم تاریخ و اصول تاریخی حقنده‌کی ملاحظات مختصره‌نك ادبیات تاریخنده‌ده تعمیم وتطبیقی طبیعی ایسه‌ده، بوشعبهٔ معرفتك خصوصیتلری اعتباریله اصولده نه‌کبی تحولاته احتیاج اولدیغنی بروجه‌آتی تفصیلاً عرض ایده‌جکز.

* *

محدود و متعمم معناسیله مستعمل «تاریخ» ك موضوعی ایله تاریخ ادبیاتك موضوعی آراسنده بعضی مهم‌فرقلر موجوددرکه بونلرك موجودیتندن اصولده‌ده بعضی تخالفلر نشئت ایدییور . اولا ، مورخلرك موضوع اشتغالی ماضیدر ؛ اویله برماضی‌که یالکز بعضی بقایای مندرسه ایله بالواسطه بعضی ایزلر، وثیقه‌لر براقمشدر؛ مورخ، اونلرك یاردیمیله، کچن برصحنه‌یی یکیدن یاشاتمغه چالیشاجقدر. حالبوکه بزم موضوعمز ماضی اولمقله برابر عینی‌زمانده‌ده حالدر : یعنی کچمه‌ین، دوام ایده‌ن، کوزلرمز اوکنده یاشایان برماضی ... فاتح سلطان محمدك سیاست داخلیه‌سی ، سلیمان قانونی‌نك سکتوار سفری غائب اولمش ، یکیدن احیایه محتاج‌شیلردر؛ حالبوکه «احمد پاشا» دیوانیله «باقی»نك مرثیه‌لری‌اسکیدن نه‌حالده ایسه حالا عینی شکلده محافظهٔ وجود ایدییور ؛ وثائق رسمیه ، فرمانلر ، نامهٔ همایونلر ، سندات خاقانیه ، تشریفات دفترلری کبی و ثائق محرره، مربوط اولدقلری زمان ومکاندن تجرید ایدلمش وبوکونکی حیات‌ایله علاقه‌سز بی‌روح شیلردر؛ مورخ اسکی صحنه‌لری احیا ایچون اونلری برواسطه اولارق قوللانیر؛ حالبوکه مخلدات ادبیه ، آبدات معماریه و خطوط نفیسه کبی، حالا بر حیاتدر و زمان حاضرله بوسبوتون محروم علاقه ده‌کلدر. بوراده « کوستاولانسون »ه مخالفتله « بوسبوتون » قیدینی قویمامز ، مورخ ادبی‌یی علی‌العاده برقارء یاخود تمامیله تأثیراتنه مغلوب بر منقددن تفریق مقصدیله‌در : ادبیات تاریخی برعلم

اولمق اعتباریله تتبعاتنده شخصیتدن ممکن اولدیغی قدر تجرده چالیشان مورخ ادبی ، کندیسنه هیچ بر ذوق بدیعی ویرمه‌ین ، یعنی روحیله هیچ علاقه‌دار اولمایان براثری دور ودراز موضوع بحث ایده‌بیلیر؛ چونکه او اثر ، درونده یازیلدیغی زمانك تمایلات واحتیاجاتنه مطابقتله وقتنده بر نفیسهٔ صنعت کبی تلقی ایدیلمش اولابیلیر. حال حاضرده اك چوق سه‌ویلن اسکی براثر بیله، مطلقا محیط تحریری دوشونوله‌رك تقدیر اولونور. صوکرا ، مورخ ادبی ، بر اثر صنعتی تشریح ایده‌رکن عینی زمانده محررینك روحنی و زمانك تمایلات حسیه و فکریه‌سنی کوسترمك مجبوریتده‌در ؛ بو اعتبار ایله اثر ادبی‌ده ـ تاریخی بر تدقیقده ـ واسطه اولارق استعمال اولونیور دیمکدر . بناءً علیه «لانسون» ك « عصردیده بر اثر ادبی ایلك قارئلری اوزرنده نه تأثیر یاپدیسه بوکون‌ده عینی تأثیری یاپار » ادعاسنده بولونماسی چوق یاکلیش و « تکامل ذوق » بداهتندن غفلت ایدیله‌رك سرد ایدیلمش عد اولونابیلیر ؛ اساساً «فرانسز ادبیاتی تاریخی» مؤلف شهیرینك تاریخ ادبی حقنده‌کی مطالعات سائره‌سیله بومدعای غریب آراسنده بر تضاد تام کوزه چارپیور .

ایشته آثار ادبیه‌نك حالا بر حیات و زمان حاضرله قسماً علاقه‌دار اولماسی ، ادبیات تاریخی اصولنده بعض فرقلر وجوده کلمه‌سنی ایجاب ایدییور . فی‌الحقیقه ، بزده ، مورخلر کبی ، مطبوع بر چوق وثائق آنجاق او ماهیتله تدقیق ایدییورز ؛ فقط اونلر، بزم موضوع اصلیمز اولان « آثار ادبیه » یی تنویر و ایضاحه یارایاجق بر طاقم ایشیقلردن باشقا بر شی دکلدر. موضوع اصلیمز اولان « آثار ادبیه » نك تفریق وتعریفنه کلنجه، ایشته اصول مشکلاتی بوراده کوزه چارپمغه باشلایور . معمافیه « لانسون » له برابر مذکور تعبیری تعریف وتثبیته چالیشالم . بوراده ایکی مختلف نقطهٔ نظر ، ایکی آیری تعریف وارکه منفرداً نقصان اولمقله برابر متحداً یکدیکرینی اتمام وبوتون موضوع تتبعمزی ایضاح ایدییور . اولا ، ادبیات قارئلره نظراً تعریف اولونابیلیر : اثرادبی، برصنف قارئینك ذوق ویااستفادهٔ فکریه مقصدیله اوقودیغی ، هیجان دویدیغی ، احساساتنه قلبلرك معکس اولدیغی اثرلردر . فقط یك خارجی بر

اساسه مستند اولان بو تعریف ، بر اثر ادبی‌یی هیچ بر وجهله آکلاتامایور ؛ چونکه اثر ادبی آنجاق ماهیت داخلیه‌سیله او اسمه استحقاق ایده‌ر . اثر ادبینك طبیعتنی کوستره‌ن نشانه‌لردن بری ، اونده بر مقصد ، بر غایهٔ صنعت بولونماسی ، یعنی ، شکل ومعنا اعتباریله حائز حسن اولماسیدر . افاده ایتدیکی حسیاتی بر زمرهٔ قارئینه عینی قوتله سرایت ایتدیرمکه مقتدر اولان بر اثر ، ادبی عد اولونور . شکل ومعناسی بر تحلیل بدیعیله ایضاح اولونان بو کبی اثرلر ایچون زمرهٔ قارئینك کمیتی موضوع بحث اولاماز . بز ، فکر انسانینك و مدنیت ملیه‌نك تاریخنی بالخاصه اونلرك « ادبی » تظاهرلرنده آرامقده ، و فکر وحیاتك حرکاتنی دائما اسلوب آراسندن کشف وتثبیته چالیشمقده‌یز . ایشته بو اعتبار ایله بزم محور ویا مرکز تتبعاتمزی « شاه اثر » لر تشکیل ایده‌جکدر. فقط بو تعبیری معنای حاضریله ، انفسی بر طرزده تفسیر و ایضاح ایتمه‌ملی : بزم بوراده بحث ایتدیکمز « شاه اثر » لر ، برزمان معین ظرفنده بر صنف قارئینك کندی روحنی ، کندی تمایلاتنی بولدیغی ، تقلید وتکرار ایتدیکی ، یعنی « شاه اثر » عد ایلدیکی مولودات ادبیه‌در : سلیمان فقیهك «مولد» ی ، حمزوینك « حمزه نامه » سی ، یازیجی اوغلنك « محمدیه » سی ، « شیخی » نك بعضی قصائدی ، نابینك « خیریه » سی ، «واصف اندرونی» نك شرقیلری ، حتی «ناجی» افندینك بعضی منظومه‌لری برر شاه اثردر؛ چونکه معین بر دور اثناسنده معین بر صنف قارئین روحنی اونده بولمش ، اونی اوقومش، ازبرله‌مش، تکرار وتقلید ایله‌مشدر . مؤخراً اواثرلرك بر قسمی محافظهٔ موقع ایتدیکی حالده ، بویوك بر قسمی‌ده اُونلیور ، اونوتولیور ، حتی بعضاً موجودیتدن برنشانه براقمایور. عجبا بونلرك اسبابی نه؟ اولا اواثرلر نیچون برر نفیسه عد اولونیور ؟ صوکرا نیچون اُونلیور ؟ یاخود نه‌یه یاشایابیلیور ؟ داها غریبی، منسی قالان بر صنعتکار، اوزون بردورهٔ نسیاندن صوکرا ناصل معنوی بر حیات قازانیور ؟ بونلری آکلامق ایچون کندمزی او دوره واو زمرهٔ قارئین میانه قویمامز یعنی او حادثه‌لره باشقا بر شخصیت آراسندن باقمامز ایجاب ایلر . بر چوق عوامل حسیله ، بعضی اثرلره قارشی متمایل

وتقدیرکار، بعضیلرینه ایسه تماميله بارد داورانمق مجبوریتی، منقد ایچون اوقدر مضر اولماسه بیله برعلم صفتنی احرازه چالیشان تاریخ ادبیات متوغلی ایچون چوق تهلکه‌لی وآنجاق قسماً قابل اجتنابدر . ایشته ایلك اصول مشکلاتی بورادن باشلایور .

صوکرا ، « لانسون » ك هیچ نظر اعتباره آلمادیغی دیکر بر مشکل داها وارکه حل وتدقیقی ایچون چوق مساعی صرفنه لزوم کوستریور: مادامکه افاده ایتدیکی حسیاتی بر زمرهٔ قارئینه عینی قوتله سرایت ایتدیرمکه مقتدر اولان بر اثر «ادبی» عداولونیور؛ جمعیتك بر زمان معیننده مختلف زمره‌لر بولوندیغی وهر زمره‌نك کندیسنه خاص اثرلرله احتیاج بدیعیلرینی تطمین ایتدکلری طبیعیدر. «أمیل فاکه» نك ادعای محقی وجهله « ادبیات بر کتلهٔ متجانسه دکلدر. هر دوره‌ده یکدیکرندن فرقلی اوچ دورت ادبیات واردر . » اجتماعی تکامل، انسان جمعیتلرنده ناصل عملك توزعنی انتاج ایدییورسه، عینی صورتله، ذوق ادبینك‌ده تخالف وتخصصنی وبالنتیجه مختلف صنفلر ایچون مختلف ادبیاتلر وجوده کلمه‌سنی ایجاب ایدییور. یوقاریده تورك ادبیاتنك سرای وخلق ادبیاتی دییه یکدیکرندن صورت تفرقنی کوستریرکن بو نظریه‌مزه واضح بر ساحهٔ تطبیق بولمشدق . ایشته بر دوز تاریخ ادبیسنی تدقیق ایده‌رکن عجبا هانکی زمره‌لرك ادبیاتنی موضوع اتخاذ ایده‌جکز ؟ « لانسون » بو جهتی تماماً مسکوت کچمکله برابر دائما یوکسك صنفه خاص اولان یوکسك و حقیقی ادبیاتی ، اونك برنجی وایکنجی درجه‌ده‌کی ممثللرینی موضوع بحث ایدییور. حالبوکه تاریخ ادبیات علم اولمق اعتباریله، داها زیاده عمومیتلری نظر اعتباره آلمق وجمعیتك تکامل فکریسنی اوکا معکس اولان اثرلرده آرامق مورخ ادبی ایچون داها مناسب دکلیدر ؟... «أمیل فاکه» غرامیات وحماسیاته، تاریخ وفلسفه‌یه عائد آثار عالیهٔ ادبیه‌نك، خلقك حالت روحیه‌سنی دکل، داها زیاده اونلری وجوده کتیره‌ن بویوك شخصیتلرله کزیده بر زمرهٔ قارئینك حالت روحیه‌سنی کوستردیکنی سویله‌یه‌رك ، ادبیاتی افادهٔ جمعیت عد ایده‌ن « تەن » ە اعتراضاً دییورکه : « بویوك محررلر بر طاقم مبدعلردر ؛ اونلر خلقك کندیلرندن بر عصر صوکرا دوشونه‌جکلری شیلری

دوشوندکلری ایچون استقبالك معاصرلریدر . یوکسك اثرلر ، آبدات معظمهٔ ادبیه ادبیاتدن چیقاریلمغه باشلانمق شرطیله ، ادبیات جمعیتك افادهسیدر . اکر ادبیاتده یالکز تاریخ تحری اولونورسه ، اووقت بویله یاپیلابیلیر . فقط ایشته اصل شایان دقت اولان جهت شوراسیدرکه تهن یالکز ، یالکز بویوك محررلری تدقیق ایدییوردی . اونك اصولیله موضوعی آراسنده عادتا برنوع مجادله واردی .» أمیل فاکهنك بو اعتراضی «فلسفهٔ صنعت» محررینه قارشی تا «سهنت بوو» زمانندن بری سرد ایدیلن محق و عمومی براعتراضدر. فقط « فاکه » بوراده تاریخ دیمکله نه قصد ایدییور ؟ اکر تاریخ ادبیاتی قصد ایتمك ایستهیورسه ، او مطالعهیی قبولده معذورز ؛ چونکه آثار ادبیهنك قسماً بر واسطهٔ تدقیق فقط قسماً ده حالحاضرله علاقهدار برموجود ذیحیات اولدیغنی سویلهمشدك. شوحالده ، ملتك تکامل فکری وذوقیسنی بر اسلوب آراسندن تعقیب وتثبیته چالیشان مورخ ادبی ، هر دورك مختلف ادبیاتلرینی نظردن اهمال ایتمهمکله برابر ، اونلری داهازیاده ، دهای ملی یی کوستهرهن یوکسك ادبیاتی واستقبالك یوللرینی تعیین ایدهن بویوك شخصیتلری آکلامق ایچون برواسطه کبی قوللانمالیدر. چونکه ، برداهی ، ملتنك بوتون قابلیتلرینی ، بوتون خفی تمایللرینی نفسنده جمع وتمثیل ایدهرك استقبالك شکلنی احضار وارائه ایدهر . بناءً علیه مورخ ادبی ملتك هر درلو تظاهرات فکریهسنی نظردن غائب ایتمهمکله وهر زمرهنك هر دوردهکی شاهاثرلرینی برر محورتدقیق یاپمقله برابر ، بوتون بومساعیٔ اولیهسیله ، دهای ملینك ممثللرینی ایضاح و تحلیله چالیشمالیدر . ایشته ادبیات تاریخنده « لانسون » ك هیچ نظر اعتباره آلمادیغی ایکنجی اصول مشکلاتیده بودر .

مورخ ، هرهانکی بروثیقهٔ محرره قارشیسنده ، محررك شخصیتنی حذف ایدهرك وقعهنك حقیقی قیمتنی تعیینه اوغراشیر. حالبوکه براثرك بدیعی قیمتنی یاپان صرف محررك شخصیتی اولدیغندن ، بز بالعکس عمومیتلری حذف ایله اوشخصیتی تعیین وتثبیته چالیشیرز. چونکه مورخ ، عمومی وقعهلری کوسترمك وافرادی آنجاق زمرهلرك ممثلی صفتیله نظر اعتباره آلمق مجبوریتنده بولونمقدهدر ؛ حالبوکه تحسس ، احتراس ، ذوق ، حسن کبی شیلر مولود جمعیت اولمقله برابر

فردی بر محصول ماهیتندەدە بولوندقلرندن مورخ ادبی اولا فردیتلری تدقیق ایدەر. « روحی » ، « فضولی » ، « وجدی » آنجاق شخصیتلریله نظر دقت وتتبعمزی جلب ایتمکدەدر. تاریخدە فرقلرك، تخالفلرك تدقیقنه بویوك براهمیت عطف اولوندیغنی سویلرلر؛ بز مورخلرك حادثات عمومیەدە آرادقلری فرقلری افرادە قدر تشمیل ایتدیکمز ایچون مورخ، صفتنه داها زیادە استحقاق کسب ایدییورز . بزم ادعامز ، فردی خصوصیتلری تحلیل و تعیین ایتمکدر : ایشته اوچنجی بر مشکل .

معمافیه، افراد نەقدر بویوك وصاحب دها اولورسه اولسون، اونلری زمان ومکاندن مجرد اولارق آکلایوب آکلانمق امکانسزدر. «تاریخ ادبیاتك علمی اصولی » حقندەکی اثرك محرری « رونار » دیرکه : « بر اثر، برمحرر منفرد ومجرد اولارق اصلا آکلاشیلاماز ؛ بر فرد حقندە برفکر کافی الدە ایدیلمك ایستەنیلیرسە اونك اطرافندەکی متحدالمرکز دوائر مختلفهٔ اجتماعیەیی ، یعنی عائلەسنی ، احباسنی ، مسقط رأسنی ، ولایتنی ، عرقنی ، ملیتنی آکلامالیدر . بر اثر ادبی برچیچکه تشبیه ایدیله بیلیر : چیچك کندینی طوتان داله ، دال ساقه مربوط اولدیغی ایچون اوچیچکی آکلامق بوتون آغاجی، حتی اونك یتیشدیکی طوپراغی آکلامغه وابستەدر . » فی‌الحقیقه بر محرری منفرد ، هردرلو علاقەلردن آزادە اولارق آکلامغه قالقیشمق ، اونی هیچ آکلامامق دیمکدر . اك شخصی بر صنعتکار، مطلقا محیطنه، عائلەسنه ، زمانك تمایلاتنه برچوق شیلر مدیوندر. بناءً علیه، اونك اصل شخصیتنی تعیین ایچون، کندیسندە امتداد ایدەن ماضی‌یی واوزرندە اجرای تأثیر ایدەن حالی آکلامامز لازمدر . فقط بودە کفایت ایتمز ؛ اونك تحولات حیاتیەسنی ، شخصیتنك تموجاتنی ، تأسسنی ، نفوذ و تأثیراتنی ، حیات ادبیە و اجتماعیەدەکی موقعنی ، اعصار آراسندەکی معنوی حیاتی‌دە اوکرەنمەلی‌یز. ایشته بویوك برشخصیتك اطرافندە لازم کلن روحی، اجتماعی ، ادبی تتبعات ! بووسعت و تنوع ایچندە هر شیئك نسبتنی وحقیقی قیمتنی بولارق موشکاف تحلیللر صوکندە متبحرانه بر ترکیب وجودە کتیرمك، نەمشکل، نەتحملسوز وعینی‌زماندە شخصی بر الهام واستعدادە

نه‌قدر مفتقردر ! بر دفعه برشخصیت ممتازه‌نك تشکل وتبلرینی ، ماهیت وقیمت اصلیه‌سنی کوستردکدن صوکرا ، اونك تمثیل ایتدیکی دوری ، حیات مشترکه‌یی ، یعنی منسوب اولدیغی زمره ایله اوزمره‌یی وجوده کتیره‌ن بویوك هیئتی‌ده آکلاتمالیدر . بناءً علیه بوراده ایکی معکوس حرکت اجرا ایتمش اولیورز: اولا فردیتی بولوب اونی ناقابل تفریق، محتشم وحدتیله کوستردکدن صوکرا ، اوشاه اثری بر سلسله داخلنه قویوب داهی‌یی بر محیطك محصولی ، بر زمره‌نك ممثلی ، بر دورك شاهقه‌سی عد ایدییورز . ایشته دردنجی بر مشکل داها .

فکر علمی، یاکلیش مشابهتلراوزرینه پارلاق وبی‌اساس فکر ومحاکمه‌بنالری قورمقله ده‌کل، تنقید وتجربه‌یه قارشی‌مشهوداولان تمایلك درجه‌سیله ئولچولور. بواعتبار ایله، مورخ ادبی‌نك شیمدی‌یه قدر سرد ایدیلن نقاط اوزرنده بویوك بروقوف واحتیاط ایله ایلرله‌مه‌سی وخطا احتمالنی دائما درپیش ایده‌رك مفرط تعمیملردن اجتناب ایتمسی لازم کلیور . بالخاصه بوشعبهٔ معرفتده، « ذوق‌ادبی » کبی سیال ومتحول برعنصرك مداخله‌سی ، تاریخ ادبیات حادثه‌لرینی علی‌العاده حادثات تاریخیه‌دن داها قاریشیق وداها مشکل‌الحل بر حاله صوقمقده‌در . اثر ادبینك خاصه‌سی ، قارء اوزرنده ذوق، حس، خیال عکس‌العمللری اویاندیرمق اولدیغی دوشونولورسه ، مورخ ادبینك ـ بالخاصه حالا برحیات مخلدات‌حقنده ـ شخصی تأثرلرندن نه‌درجه‌یه قدر قورتولا بیله‌جکی چوق شایان‌تردد برنقطه‌در. «باقی» نك مثلا بنم اوزرمده‌کی تأثیراتندن هانکیسی‌اثره، هانکیسی بنم شخصیتمه تابعدر ؟ بن شخصی تأثراتمی ناصل بر مقیاس عمومی عد ایده‌رك بکا خاص برشیئی عمومه تشمیل ایده‌بیلیرم ؟ حالبوکه ادبیاتك تعریفی‌بیله اونك روحنده‌کی انفسیتی کوسترمه‌یورمی ؟ بز بردهایی تصویر وترسیم ایده‌رکن ، اونك کندی اوزریمزده‌کی تأثراتنی قید وضبط ایتمکله اکتفا ایدییورز ؛ حالبوکه بویله‌صرف انفسی اولان بربیلکی‌یه عمومی وقطعی برماهیت ، برصفت علمیه ویرمك نه‌درجه‌یه قدر دوغرو اولابیلیر ؟ تمامیله شخصی بر نقطهٔ نظره طرفداراولان منقد کبی ، مورخ ادبی‌ده مثلا « فضولی » یی تصویر ایده‌رکن، کندی تمایلات

شخصیه‌سنی کوسترمش اولمازمی؛ کذلك ، خصوصی‌یی عمومی‌یه ارجاع ایتمك،
برشاه اثرده تأثیر فردی ایله تأثیر اجتماعینك درجاتنی تعیین ایله‌مك ، دهانك
بویوکلکنی تنقیص ایتمه‌دن عوامل مرکبه‌سنی کوسترمك ، وبوتون بونلرده‌علمی
برنقطه‌دن حرکت ایتمك نه مشکل ، نه تحملکداز ، نه مشکوك برمسئله‌در !
مورخ ادبی کندی ذوق وخیالنك بازیچه‌سی اولمامق ایچون نه‌غیرتلر صرفنه
مجبوردر ! هرحالده بزم ایچون بوخصوصده اك بویوك تهلکه ، مشاهده یرینه
تخیل ایتمك ، حس ایتدیکمزی بیلیورز ظننه‌قاپیلمقدر. مورخلرده بوتهلکه‌دن
بوسبوتون آزاده دکلدرلر ؛ فقط اونلرك وثیقه‌لری کندیلرینی بودرجه‌مشکلاته
القا ایتمز . خلاصه ، بزم ایچون یکانه علمی طریق ، متمادیاً مشاهده وتدقیق
ایتمك ، دائما خطیئاته معروض قالاجغمزی بیله‌رك هر آن بیلیکمزك صحتی حقنده
متیقظ ومتتبع داورانمق، انفسی عناصری ممکن مرتبه تنقیص وازاله‌یه چالیشمقدر.

مع مافیه بوانفسی عناصرك تنقیص وازاله‌سنده فرط غیرت کوسترمك نه‌ممکن،
نه‌ده شایان تمنیدر ؛ ادبیاتك تعریفی بیله‌مساعیمزك اساسنده‌کی انفسیتی،شخصیتی
آکلاتمغه کافی ایکن ، مخلدات ادبیه‌یه قارشی لاقید دورمغه جبر نفس ایتمه‌یه‌لم.
بر اثر ادبی حقنده‌کی مطالعه‌مز بزه نسبتله ظاهراً نه‌قدر غیر شخصی اولسه ،
اواثره نسبتله مطلقا شخصی ، انفسیدر . بواعتبار ایله ، تاریخ طبیعی ایله‌تاریخ
ادبی‌یی عینی‌ماهیتده عد ایده‌رك حکمت کبی ، کیمیا کبی برعلم‌تأسیس ایتدیکمزی
ظن ایتمه‌یه‌لم ؛ مورخ ادبی‌نك اثردن آلدیغی حصهٔ تأثر، تاریخ ادبیاتك پلاننه
طبیعتیله کیره‌ر : فقط بو هیچ بروقت مرکز محاکماتی تشکیل ایده‌جك قدر
برقیمت مطلقه آلاماز . اوبر وقعه‌درکه فلان‌زمانه وفلان زمره‌یه منسوب ،
معین برقابلیت فکریه وتمایلات مخصوصه‌یه مالك برآدمك مذکوراثرله رابطه‌سنی
کوستریر؛ وبواعتبارایله تدقیقاتمزه یاردیم‌ایده‌ر، اثرك داخلی وخارجی برصورتده
ـ غیر شخصی، آفاقی برطرزده ـ تحلیلی، اونك ادوار مختلفه‌ده مختلف‌طبیعتلر
طرفندن درلو درلو تلقیلره اوغراماسی ، حال حاضرده یاشایوب یاشامادیغی ،
خلاصه بوتون بومسائل تدقیق‌اولونجه، مورخك تمایلات انفسیه‌سی حدمعقول
واصغریسنه اینر ؛ یعنی، فلان اثرك مورخ ادبی اوزرنده‌کی تأثیراتی ، اونك

ابتدای انتشارندن بری مظهر اولدیغی بیکلرجه تلقیاته منضم اولارق برکل آهنکدار وجوده کتیریر. تاریخ ادبیات تتبعاتنده حساسیتمزی آنجاق جواب آلا بیله‌جکمز نقطه‌لرده استجواب ایتمه‌لی‌یز ؛ آفاقی و تنقیدی اصوللرله اوکره‌نیله‌جك شیلری مطلقا او صورتله اوکره‌نمه‌لی ، موضوع حقنده الده ایدیله‌بیله‌جك بوتون معلومات مثبته‌یی عین طریق ایله جمع و احضار ایله‌مه‌لیدر. تأثرات وکشفیاتمزه ، آنجاق ، باشقا بر اصول ایله استدلال واستخراج قابل اولمایان دەرین و وجدانی نقطه‌لرده مراجعت ایده‌لم . تدقیقات مادیه‌نك اظهار ایده‌جکی نقطه‌لر حقنده معنوی ووجدانی کشفیاته قالقیشمق عبث ومعناسز بر مشغله‌در . مع‌مافیه ، باشقالرینککیله مقایسه ایتمك شرطیله ، هر اثر ادبی حقنده فردی تجربه‌لرده بولونمق ، یعنی اونلردن شخصی تأثرلر طوپلامغه چالیشمق فائده‌دن خالی اولاماز؛ تاریخ ادبیات تدقیقاتنده ضروری اولان « انفسیت » ی ، انکاردن ایسه تنظیم ایتمك هرحالده داها علمیدر؛ بر حقیقتی انکار ایتمك اونك وجودینی ازاله ایده‌مه‌یه‌جکی جهتله ، تدقیقاتمزده عنصر شخصی‌یی انکار ایده‌جك اولورسه‌ق ، او ، کیزلی برصورتده ومقیاسسز بردرجه‌ده تتبعاتمزه داخل اولاجقدر؛ مادامکه « أمپره‌سیونیزم » آثار ادبیه‌نك حسن وقوتنی آکلامغه خادم یکانه اصولدر ، اونی آچیقدن آچیغه استعمالدن چکینمه‌یه‌لم ؛ فقط اونی تحدید ایده‌لم. ایشته بو صورتله ، یعنی اونی تفریق ، تعیین ، تفتیش و تحدید ایتمك صورتیله تتبعاتمزده آلدانمامش اولورز . « بیلمك » له « حس ایتمك »ك یکدیکرندن آیری اولدیغی آکلاشیلیر ، وبوحس ایتمکی بیلمکه مفید ومعقول برواسطه یاپمق ایچون لازم کلن تدابیر احتیاطیه‌یه توسل اولونورسه ، آلدانمق حد اصغری‌یه اینر .

یوقاریده قسماً ایضاح ایتدیکمز وجهله ، آثار ماضیه‌دن ذوقیاب اولمق وبو ذوقك وسعتنی ممکن مرتبه صحتله تولچمك ایچون ، صنعتکارك هانکی غایهٔ خیاله خادم اولدیغنی دوشونه‌رك او دور حیات وتمایلاتنه رجوع ایتمه‌مز ایجاب ایده‌ر . یعنی مورخ ادبی ، آثار قدیمه‌یی صرف کیفی ایچون اوقویان بر قارء کبی یالکز شخصی برذوقه ده‌کل ، تاریخی برذوقه‌ده مالك اولمالیدر: سعد آبادك لاله دورینی تاریخاً احیا ایتمه‌دکجه «ندیم» لایقیله آکلاشیلماز ؛ « سعدئ جم »

آنجاق اورند وبدبخت شهزاده‌نك سراینده کافی درجه‌ده معنیداردر . بو کون علی‌العاده بر آدم چیقوبده ندیم و یا سعدی طرزنده ، جداً اونلردن نا قابل تفریق اثرلر یازسه ، هیچ کیمسه‌نك نظر دقتنی جلب ایتمز . چونکه ندیمه ویردیکمز قیمت، ابراهیم پاشا دورینك ممثلی اولماسی اعتباریله‌در. ذوق‌شخصی ایله ذوق تاریخی آراسنده‌کی فرق ایشته بونقطه‌ده موجودیتنی کوستریبور .

معلم «لانسون» ، اصول خصوصنده علوم تجربیه ومثبته‌دن نه‌درجه‌یه قدر استفاده اولونابیله‌جکنی کوسترمك مقصدیله، « فره‌ده‌ریق روخ»‌ك‌شومطالعاتنی تکرار ایدییور : « بزم علمدن آلمامز ایجاب ایده‌ن شی فلان ویافلان طرزلر ده‌کل ، اونك روحیدر . فی‌الحقیقه بزه اویله کورونیور که ، عمومی بر علم ، عمومی بر اصول ده‌کل ، یالکز عمومی و علمی بر طرز حرکت موجوددر . دماغی نتایج واضحه‌یه سوق ایتدیکندن دولایی ، اوزون مدت فلان علمه مخصوص بر اصول ایله فکر علمی ، روح علمی یکدیکرینه قاریشدیریلدی. عالم خارجی‌یه مخصوص علملر ایشته بو صورتله یکانه علم انموذجی اولوب قالمشلردر . علوم حکمیه ایله علوم معنویه‌نك وحدتی، برقضیه‌دن باشقا بر شی ده‌کلدر؛ مع مافیه، ذهنك طبیعت‌قارشیسنده بروضعیتی واردرکه ایشته اوبوتون عالملر آراسنده مشترك بولونیور ... » اصول علمی حقنده‌کی بودوغرومطالعه، مقاله‌مزك ابتداسندن بری مدافعه ایدیلن نقطهٔ نظری تأیید ایتمکده‌در . لابوراتوارنده بر نقطه اوزرنده کونلرجه مقدمانه تحریاتده بولونان، برشعبهٔ حیواناتی تصنیف‌ایچون دوغرودن دوغرویه ویا بالواسطه اوزون سنه‌لر صرف ایده‌ن حقیقی بر طبیعیات عالمنك بو اوصافی ، مورخ ادبی ایچونده عینی قوتله لازمدر . عجبا بو کبی وصفلرله ممتاز برمدقق، تاریخ ادبیاته علوم طبیعیه قدر وثوق وقطعیت ویره‌بیلیرمی ، ویره‌مزمی ؟ اوراسی بزی قطعیاً علاقه‌دارایتمز؛ یالکز شوکا قانعز که او صورتله وجوده کله‌جك تاریخ ادبی ، اك ایی بر اثر علمی اولاجقدر . مفکره‌سنی حقیقت قارشیسنده علمه خاص بروضعیتده بولوندوران مدقق ، ایی بر مورخ ادبی‌یه خاص اوصاف مکسوبه‌یی حائزدر. فقط ، حقیقته اك چوق یقین ترکیبلر یاپاجق ، ملتك تکامل فکری وحسیسنی

اسلوبلر آراسندن مشاهده وتثبیت ایله ذی روح لوحه‌لر میدانه قویاجق بر ادبیات مورخنه، اواوصاف مکسوبه‌دن باشقا بر طاقم خواص موهوبه‌ده لازمدر؛ وثائق مادیه‌نك ساکت قالدیغی جهتلرده وجدانی کشفلرله حقیقته یاقلاشمق آنجاق او خواص موهوبه سایه‌سنده قابل اولابیلیر .

هرشعبهٔ معرفت ایچون خصوصی بر اصول اتخاذی لزومنی آکلامایارق، تاریخ ادبیاتی تاریخ طبیعی طرزنده یکیدن ترتیب وتنسیقه قالقیشمق وبو یولده یاکلیش مشابهتلر اوزرینه یاکلیش حکملر ویرمك ، « تەن » و « برونتیه‌ر »ك « عوامل ثلاثه » و « تکامل » نظریه‌لرینه یکیدن دوشمك دیمکدر . انواع ادبیه‌نك تولد و تکاملنی حادثاتك شهادتنه رغماً ، مجرد بر فرضیه ایله ایضاحه چالیشمق ، « عرق ، محیط ، آن » ایله بویوك برشخصیتی ترسیمه قالقیشمق، ظاهراً علمی برجلا ایله مزین اولسه بیله ، حقیقتده ، روح علمی‌یه چوق مخالفدر . مثلا لاله دوری شاعر سحاری « ندیم »ی تدقیق ایده‌لم: شبهه‌سزکه ندیم تورك عرقنك‌واستانبول طوپراغنك برمحصولیدر. «١١٠٠»دن «١١٤٤»ه قدر دوام ایده‌ن حیاتی بوقرق دورت سنه‌لك مجموعهٔ حادثاتك تأثیر کونا کونی آلتنده قالمشدر. « فلسفهٔ صنعت » مؤلفنه کوره‌ندیمی آکلامق ایچون بوکافیدر؛ فقط اویله‌می؟ عینی اوصاف همان همان « سامی »یه « منیف»ه، «وهبی‌یه »ده ـ آز چوق فرقلرله ـ اضافه اولونابیلیر ! کورولیورکه بو قدر شیله ندیمی طانیمق ، اونك معاصرلرینه فائقیتنی ، شخصیت صنعتنی ، نفوذ ادبیسنی هیچ آکلامامق دیمکدر. « تەن» و « برونتیه‌ر » ك ظاهراً علمی نقطهٔ نظرلرینی یوزلرجه منقددن صوکرا تکرار تدقیق وتنقیده قالقیشاجق دکلز؛ فقط بر داها تکرار ایده‌لم که تاریخ طبیعی‌ایله تاریخ بشری آراسنده‌کی‌فرق، بردرجه فرقی‌ده‌کل، هنوز ناقابل ازاله بر ماهیت فرقیدر . حقایق حادثاتدن آیریلمامق ایچون تاریخ طبیعی اصطلاحلرینی طبیعیونه براقارق موضوعمزله متناسب اصوللر ، اصطلاحلر بولالم .

اصول حقنده شیمدی‌یه قدر سرد ایتدیکمز ملاحظه‌لر نظراعتباره آلینجه، هدف مساعیمز عادتا کندی کندینه تظاهر ایدییور : ادبی متنلری آکلامق،

جزؤ شخصی‌یی جزؤ مشترکدن وقسم اصلی‌یی قسم عنعنویدن تفریق ایچون اونلری بربریله مقایسه ایتمك ، صوکرا اومتنلری نوعلره آییروب بویوك شخصیتلرله اطرافنده‌کی مقلدلری طرز طرز تفریق ایله‌مك، آثار ادبیه‌نك منشألرندن اعتباراً شکل‌تکامل وتخالفلرینی وبونده اجرای تأثیر ایده‌ن مختلف نوعده عامللری کوسترمك ، نهایت هر فرد ویا هر زمره‌نك حیات فکریه ، معنویه واخلاقیهٔ مملکتله مناسباتنی بولمق ، ادوار قدیمه‌مزده او دور ادبیات وعلوم اسلامیه‌سنك بزده‌کی تأثیراتنی، حال‌حاضرده ایسه غرب تأثیراتنی‌درجاتیله قید وضبط ایتمك ... بومشکل وزحمتلی مساعی یولنده موفقیتله ایلرله‌مك‌ایچون مختلف بر طاقم طرزلره مراجعت اولونابیلیر ؛ غیر اختیاری ، نفسی بر تأثرله متفکرانه ومتتبعانه بر تحلیل ، معقول ومناسب اصوللر اولمقله برابر نا کافیدر : وثائق مادیه وتحلیلات خارجیه‌ایله میدانه چیقابیله‌جك نقطه‌لری‌عندی حکملرله تفسیر ایتمه‌مك ایچون ، غیر مطبوع متنلرك تتبعی ، کتابیات، تقویمیات ، تراجم، تنقید متون ، تاریخ لسان، علوم وفلسفه تاریخی، تاریخ عادات، صنایع نفیسه تاریخی ، تاریخ سیاسی ، حتی آرکه‌ئولوژی کبی سائر بوتون علوم تاریخیه‌یه مراجعت اقتضا ایدر . هرموضوع خصوصی حقنده ، الده ایدیله‌بیله‌جك کافهٔ وثائق مطبوعه وغیر مطبوعه‌یی الده ایتدکدن صوکرا ، ایجاب ایده‌ن نقطه‌لرده علوم‌سائره‌نك معاونتنه مراجعت ایدیله‌رك، اوزون تحلیللر نتیجه‌سنده بر ترکیب متبحرانه وجوده کتیرمه‌لیدر ؛ او مختلف وثائق ومعلوماتك ، درجهٔ قیمتلریله متناسباً مزج وتألیفی ، مورخ ادبی‌نك قدرت و استعدادینه، مواهب معنویه‌سنه تابع وپك طبیعی اولارق بر اصول قطعیدن محرومدر .

بر متنی طانیمق ، اولا اونك موجودیتنه مطلع اولمق دیمکدر . عنعنات و بالخاصه کتابیات سایه‌سنده بوکا موفق اولابیلیرز . تورك ادبیاتنده بر « فضولی » نك ، بر « نوائی » نك ، بر «غالب » ك موجودیتی عنعناته قاریشمش بر بیلکیدر ؛ فقط تاریخ ادبیاتمز حقنده هیچ تدقیقات یاپیلمادیغی کبی، مکاتب عالیه وعالیه‌مزه بویولده درسلرك ادخالی‌ده پك‌یکی اولدیغندن ، دائمی احتفاللرله ماضینك بویوك سیمالرینه مدیون اولدیغمز حرمتلر کوستریله‌دیکندن، وبالخاصه

آثار قدیمه تکمیل غیر مطبوع ومجهول بولونديغندن عنعنات بو خصوصده بزه
کافی درجه‌ده رهبرلك ایده‌مز . بناءً علیه هر شیدن اول کتابیاتك دلالت
لطفکارانه‌سنه مراجعت مجبوریتنده‌یز . فقط بوخصوصده بر آز احتیاطکارانه
ادارهٔ کلام ایده‌لم ؛ چونکه هر شی کبی کتابیات‌ده مملکتمزده پك ابتدائی
بر حالده، عادتا رشیم شکلنده‌در . بز ، تورك ادبیاتی حقنده « بیبلیوغرافیك »
معلومات آلمق ایسته‌دکلری حالده میدآنده مضبوط ومدون بر شی بولامایان
وبناءً علیه شرائط لازمه‌سیله اك مختصر بر تورك تاریخ ادبیاتی یازیلامایاجغنه
قانع اولان ادبیات معلملریله سائر ارباب تتبعه بو خصوصده تعقیب
ایده‌جکلری اك قیصه واك قطعی یوللری کوستره‌جکز . تورك ادبیاتی تاریخنك
نسبتاً اك تام بر مجموعهٔ مأخذی ـ علمی اولماسه بیله ـ شو یولده تصنیف
ایدیله‌بیلیر : منابع غربیه ، منابع شرقیه . منابع غربیه، فرانسز ، انکلیز ،
آلمان ، روس، ماجار لسانلرنده تورکلر ولسان وادبیاتلری حقنده انتشار ایده‌ن
اهمیتلی اهمیتسز برچوق مجموعه‌لر، رساله‌لر، کتابلردرکه بالخاصه اکثریتله عثمانلیلردن
اولکی تورك لسان وادبیاتنه متعلق اولمق اعتباریله چوق شایان دقتدر: «طورفان»
تحریاتنه، « کول تکین » آبده‌لرینه، اك اسکی تورك یازیلرینه عائد برچوق آثار
ومقالات مهمه ایله ، « قوداتقوبیلیك » ، « معراجنامه » ، « تذکرةالاولیا »،
«مخزن الاسرار امیرحیدر» «دیوان حکمت» ، «بابرنامه» کبی اسکی بر طاقم متنلری
وسائر برچوق آثار لسانیه وادبیه‌یی بومیانده تعداد ایده‌بیلیرز. زکی ولیدی افندینك
برنجی جلدینی نشر ایتدیکی «تورك ـ تاتار تاریخی» ایله «له‌ئون قاهون» ك « آسیا
تاریخنه مدخل» نده، و «هامه‌ر» ك درت جلدی لسانمزه منقول تاریخ جسیمی ایله
« مستر گیب » ك تاریخ اشعار عثمانیه‌سنده ـ اولکیلرده اسکی تورك ادبیات
و مدنیتنه صوك ایکیسنده عثمانلیلره عائد ـ قیمتدار معلومات موجوددر .
بالخاصه هامه‌رك ایلك جلدنده منابع اثر حقنده‌کی معلومات ، تاریخ ادبیات
متتبعلری ایچون غایت اهمیتلیدر . منابع غربیه حقنده ، هر لسانك آنسیقلوپه‌
دیلرینه ، مستشرقین مجموعه‌لری قولکسیونلرینه ، او کبی آثار طبع ایده‌ن
کتابجیلرك قاتالوغلرینه مراجعت ایدیله‌بیلیر .

تورك ادبیات قدیمه‌سی ایچون ، « محمود کاشغری » طرفندن وددرت یوز تاریخلرنده یازیلان وبك‌چوق اسکی تورك شعرلرینی احتوا ایده‌ن « دیوان‌لغت تورك » نامنده‌کی اثرك‌امثالسز برمأخذ اولاجغی محققدر. هنوز هیچ‌کیمسه‌نك خبیر اولمادیغی بو قیمتدار کتابك یکانه نسخه‌سی فضلادن علی امیری افندینك کتبخانه‌سنده بولونیور . تورك تاریخ ادبیاتی حقنده‌کی شرق منابعنه کلنجه ، اولا کاتب چلبی‌نك « کشف‌الظنون » ی خاطره کلمه‌مك امکانسزدر ؛ استانبولده مطبوع نسخه‌سی آیریجه برده ذیلی احتوا ایتدیکندن بو اعتبار ایله‌دیکرلرینه فائقدر . بوتون تواریخ قدیمه ، بالخاصه خواجه تاریخی ایله‌عالی ، نعیما ، جودت ، کذلك عالینك غیرمطبوع جلدلری ، حدیقةالجوامع وحدیقةالوزرا ، برآزشایان اعتماد اولمامقله برابر تاریخ‌عطا وداها سائر عمومی، خصوصی آثار تاریخیه ، هامەر ، تورك ادبیاتی تاریخی حقنده چوق قیمتلی برر مأخذدرلر . « عطائی » ذیلیله برابر ایکی بویوك جلد تشکیل ایده‌ن‌شقائق ترجمه‌سی ، مراد رابع دورینك نهایتنه قدر تورك علما و مشایخنك تراجم احوالنی محتوی اولمق اعتباریله پك قیمتداردر . فریدون بك منشأتی‌ده قیمت اعتباریله اوندن آشاغی قالماز . « عالی »نك غیر مطبوع « مناقب هنروران »یله « مستقیم‌زاده »نك تذکرة‌لخطاطینی ، مجدی ، عطاءالله وشیخی‌نك ذیل‌شقائق ذیللری‌ده اونوتولمایاجق غیر مطبوع وثائق معتبره‌دندر . سلسلهٔ شعرا حقنده اصل معلومات ، تذاکر شعراده صیراسیله مسطور اولدیغندن تاریخ ادبیات مؤلفی اونلری لایقیله تتبعه مجبوردر : مطبوع اولان « سهی » ، « لطیفی » ، « سالم »، « قطین » تذکره‌لرندن ماعدا ، « عهدی» نك « کلشن‌شعرا » سی، حسن‌چلبی ، عاشق چلبی ، فائضی ، عاصم ، ریاضی، رفاعی ، کفوی ، عزتی، صفائی ، رضا ، واصف ، همتزاده ، مجیب تذکره‌لری ؛ و بو سلسله‌دن خارج اولمق اوزره ابوبکر پاشا زاده عاکف بکك اندرون شعراسی حقنده‌کی « مرأت‌الشعر » ی ، شفقتیٔ بغدادی ، عارف حکمت ، نظمی تذکره‌لری بو غیر مطبوع وثائق مهمه جمله‌سندندر . بعضاً برشهر ویا برولایت مشاهیری ایچون‌ترتیب ایدیلمش خصوصی تذکره‌لر واردر : بلیغك‌بروسه حقنده‌کی‌مطبوع

« كلدستهٔ ریاض عرفان » یله اوكا یازیلان غیر مطبوع برچوق ذیللر ، فاضل مدقق حسین افندینك آنجاق برنجی جلدینی طبع ایتدیره بیلدیكی مفصل آماسیه تاریخی ، علی امیری افندینك كذا یالكز برنجی جلدینی نشر ایده بیلدكلری « تذكرهٔ شعرای آمد » بو میانده بردن بره خاطره كلن آثاردندر. شعرای مولویه ایچون ترتیب ایدیلمش ثاقب دده تذكره‌سیله اسرار دده تذكره‌سی وبونلردن تلخیصاً شوصوك سنه‌لرده نشر ایدیلن « سماعخانهٔ ادب » ، صوكرا حبیب افندینك مستقیم زاده‌دن مأخوذ «خط وخطاطان» ی، «فهیم »ك « سفینهٔ شعرا » سی ، اسعد افندینك موسیقی شناساندن باحث « اطرب الادوار » ی ، اولیا چلبی سیاحتنامه‌سی ، موضوعات العلوم ترجمه‌سی ، شارح سروری‌نك شهزاده مصطفی امریله ترتیب ایتدیكی « بحر المعارف » مورخ ادبی ایچون چوق شایان دقتدر . اكردیرلی « حاجی كمال » ك « ۹۱۸ » ده اكمال ایتدیكی ، نسخهٔ یكانه‌سی بایزیدده عمومی كتبخانه‌ده موجود ، « جامع النظائر » نامنده‌كی اثری ایللك ادوار ادبیه‌مزه عائد بر چوقلری مجهول ایكی یوز آلتمش آلتی شاعرك « ۲۹٤٦۱ » بیتنی حاوی‌دركه بو اعتبار ایله نظیرسز عد اولونا بیلیر ؛ بوكتاب مورخ ادبی ایچون كونلرجه، حتی آیلرجه تدقیقه شایاندر. كتابیاتده‌كی قدرت واحاطه‌سیله معروف بروسه‌لی طاهر بكك ـ اوزون مدت محررك پیش استفاده‌سنده بولونان ـ « عثمانلی ارباب علوم ومعارفی » نامنده‌كی اثری انتشار ایده‌جك اولورسه ، تاریخ ادبیات متتبعلرینی . چوق بی‌سود مزاحمدن قورتاراجقدر .

ایشته هرهانكی بر موضوع حقنده ، بو تعداد ایتدیكمز وثائق معتبره‌دن لازم كلنلرینه مراجعت ایده‌ن متتبع ، اوخصوصده آزچوق معلوماته صاحب اولور . فقط اونی متعاقب ، حیات وزمانی حقنده معلومات ایدیندیكی صنعتكارك اثرینه دوغرودن دوغرویه مراجعته مجبور اولوركه ایشته بوراده ایكنجی بر مشكله داها تصادف ایده‌ر : مثلاقاضی برهان الدینك اشعارینی تدقیق ایچون نه یاپمالی ؟ اسكی آثار ادبیه‌مزدن قسم اعظمی غیر مطبوع اولدیغندن ، اوفاق برتدقیق نتیجه‌سنده آثارمطبوعه‌نك نه‌لردن عبارت اولدیغی قولایجه آكلاشیلیر.

غیر مطبوع آثار ایچون اولا استانبولده‌کی عمومی کتبخانه‌لرك « منیف پاشا » زماننده تنظیم ایدیلن فهرستلرینه مراجعت اولونمالی ؛ بعده خالص افندی ، رضا پاشا ، امیری افندی ، بغدادلی اسماعیل پاشا کتبخانه‌لری کبی خصوصی تتبعکاهلرله موزه ، ییلدیز وطوپقپوسرایی کتبخانه‌لرینك ، وصوکرا ، ولایاتده‌کی تك توك بعضی کتبخانه‌لرك فهرستلری نظر تتبعدن کچیریلمه‌لیدر . مع‌مافیه بورالرده بولونمایان بعضی آثاره پترسبورغ ، ویانه ، برلین ، لوندره ، پارس ، واتیقان ، وه‌نه‌دیك کتبخانه‌لرنده یاخود بعضی خصوصی اللرده تصادف اولونماسی‌ده دائرهٔ احتمالده‌در ؛ بناءً علیه اوروپا کتبخانه‌لرینك آثار شرقیه‌یه عائد فهرستلرینی پیش تتبعده بولوندورمق مورخ ادبی ایچون چوق لازمدر . استانبول کتبخانه‌لرنده وزون مدت آرایوبده بولامادیغم قاضی برهان الدین دیوانینك ، لوندره کتبخانه‌سنده اولدیغنی تصادفاً ، جزؤ جزؤ انتشار ایده‌ن « اسلام آنسیقلوپه‌دیسی » نده موسیو « قله‌مان هوآر » ك شاعر مشار الیه حقنده یازدیغی فقره‌دن اوکره‌ندم . تذکره‌لرده اسملری مسطور بیکلرجه شاعردن هپسنك دیوانلری موجود اولمادیغندن ، موجودی معدومدن تفریق ایچون مورخك بوتون فهرستلره مالکیتی مبرم بر احتیاجدر . مع‌مافیه ، کتبخانه‌لرمزك مطبوع فهرستلری چوق فنا ویا کلیش بر صورتده ترتیب ایدیلدیکندن اونلره فضله اعتماد کوسترمك‌ده خطادر : سنان پاشانك تذکرة الاولیاسی بایزید کتبخانه‌سی فهرستنده « تضرعات » نامی آلتنده ، آیاصوفیه‌ده‌کی احمد پاشا دیوانی فهرستده « دیوان فاضل احمد پاشا » اسمیله دورمقده‌در ! شیمدی‌یه قدر تصادف ایتدیکم بوکا بکزر داها یوزلرجه یاکلیشلقلر وارکه ادعامزك دوغرولغنه اك واضح برر دلیل اولابیلیر . مع‌مافیه بوطرز تدقیق مورخ ادبی ایچون هنوز ناکافیدر ؛ حیاتنك بویوك بر قسمنی کتبخانه‌لرده ادبی متنلرك تدقیقنه حصر ایده‌ن متتبع اوراده مختلف موضوعلردن باحث مختلف مجموعه‌لر بولاجقدرکه ، فهرستلرده اکثریا « مجموعة الرسائل » نامی آلتنده کچن بوقسم وثائق ، حقیقت حالده مدفون ومجهول برر خزینه حکمنده‌در ؛ اسکی شاعرلرك حیات خصوصیه‌لرینه ، روابط و مناسباتنه عائد بر چوق مظلم نقطه‌لر اوسایه‌ده تنور ایده‌بیلیر . بعضاً هیچ اومولمایان جلدلر آراسنده نامأمول دفائن معلوماته

تصادف اولونابیلیر . منشـأت مجموعه‌لری قبیلندن اثرلرده‌ده اوکبی تفصیلاته تصادف ایدیلدیکی واقعدر . صوکرا ، بر شاعرك حیات خصوصیه وادبیه‌سنی ، دوستلرینی ، معاصر ویا سـلفلری حقنده‌کی افکارینی ، معاصر ومعقبلرینك اونك حقنده‌کی دوشـونجه‌لرینی الده ایتمك ایچون ادبی متنلری بویوك بر دقت و اعتنا ایله سـطر سـطر تحلیل ایتمه‌لیدر : بر شـاعرك اسـلافندن برینی تنظیر ایتمه‌سی، برغزلنك مطلعنده یاخود مقطعنده اوکا دائر برمطالعه بیان ایتمه‌سی اکثریتله واقع و شـایان دقتدر . مثلا احمد پاشانك نفوذینی آکلامق ایچون، ادبیاتك اوکا کلنجه‌یه‌قدر آلدیغی شکلی ، اونك ناصل برتکامله سببیت ویردیکنی ، تذکره‌جیلرك ، مورخلرك اونك حقنده‌کی ملاحظه‌لرینی ، معاصر ومقعبلرینك دیوانلرنده احمد پاشـا حقنده یوروتولمش مطالعه‌لری ، موضوع وطرز تحریرلرنده اوندن نه‌درجه‌یه قدر متأثر اولدقلرینی ، مشـارالیهك بویوك تورك ویا عجم شـاعرلرندن نه درجه‌یه‌قدرملهم اولدیغنی ، وبوندن، اومطالعات وملاحظاتك اسبابیله قیمتلرینك درجه‌سنی تدقیق‌ایتمه‌لیدر . بونك نه یوروجی، نه اوزون ، وثائقك لزومی درجه‌سنده مبذول اولماماسندن دولایی ، ناصل بر کشف معنوی‌یه منوط اولدیغی درحال‌کورولیور. بومساعی‌یه برده تحلیل محیطی واجتماعی‌یی علاوه ایده‌رسه‌ك ، برشخصیت‌ادبیه‌نك احیاسی ایچون صرفی ایجاب ایده‌ن غیرتك درجه‌سی حقنده‌کی برفکر الده ایدیله‌بیلیر . مع‌مافیه مجموعه‌لردن ، منشـأتلردن ، اثرك بالنفس کندندن اسـتدلال اولونان نقاطك ، اکثریا تاریخ و تذکره‌لرك معلوماتنـدن پك فضـله قیمتدار ارباب تتبع عنـدنده بدیهیاتدندر .

برمتن ادبی‌یی طانیمق، اونك حقنده‌کندی کندینه برطاقم سوأللره معروض قالمق دیمکدر ؛ بوسؤاللرك جوابنی ویرمکله اثر حقنده‌کی افکار وتحسساتمزك عندیتنی ازاله و اونلره سـالم وصحیح اساسلر احضار ایتمش اولورز . **اولا** : کوردیکمز متن محررك‌خط‌دستی ده‌کلسه اصلنه‌مطابقمیدر ، ده کلمیدر؟ عجبا اصلنه مطابق ده‌کلسه یا کلیش اولارقمی اسـناد اولونیور ، یوقسه تماماً مصنع‌میدر ؟ **ثانیاً** : متن عجبا تام وصحیحمیدر ، یوقسه فضله ویا اکسیکمیدر ؟ بوسؤاللر آثار

مطبوعه ایچون اولدیغی کبی غیرمطبوع متنلر ایچونده وارد اولمالیدر . چونکه باشقاسنه عطف اولونارق باصیلمش بعضی اثرلرەده تصادف اولونیور. سلاطین سلجوقیەدن « عزالدین » ە عطف اولونان قطعه ایله ، سلطان عثمانك دیه معروف اولان منظومه ، صوکرا کمالك سلطان ولده اسناد ایتدیکی شعرلر – شکل واسلوبلرندن پك قولای آکلاشیلدیغی وجهله – چوق مؤخر زمانلره عائد اثرلردر . صوکرا ، بزده مخلصلرك مشابهتیده چوق شاشیردیجی بر مسئلەدر : شیخی نامنده دورت بش تورك شاعری موجود ایکن، مثلا بر مجموعەده تصادف ایدیلن شیخی نامنه مقید برغزل ویا قصیدەیی اونلردن هانکیسنه اسناد ایتمەلی؛ قیمت وثائق حقنده اجراسی ایجاب ایدەن تنقیدی تتبعلر بوکبی مسائلی پك قولایلاشدیریر: لسان واسلوبی، قصیدەنك تقدیم ایدیلدیکی ذات حقندەکی تاریخی معلومات، شیخیلرك دیوانلرینه مراجعت، مجموعەنك تاریخ تحریری بوخصوصده معلومات کافیه تأمین ایدر. متنلرك صحت ونقصاننه کلنجه ، مطبوع دیوانلردن برچوغنك نقصانی یازمه نسخەلرله مقابله ایدیلەرك پك قولای آکلاشیلیر . یازمه نسخەلر اکر متعدد ایسه اونلری بربریله قارشیلاشدیرارق تام بر نسخهٔ اصلیه وجوده کتیرمك الزمدر ؛ محررك خط دستیله بر اثر موجود اولورسه ، مقابله مسئلەسی برقات داها قولایلاشیر. یالکز، برشاعر بعضاً متعدد دفعەلر دیوان ترتیب ایتدیکندن ، خط دست ایله محرر برنسخه بولنجه اونکله اکتفا ایتمەملی واونك تاریخ ترتیبندن صوکرا شاعرك طبیعی برچوق آثار داها وجوده کتیردیکنی دوشونەرك مجموعەلرله دیکر نسخەلرەده مراجعت ایلەمەلیدر . « تاج التواریخ » و « شیخ غالب دیوانی » کبی بعضی آثار مطبوعه ، بویوك بر دقت واعتنا ایله ترتیب ایدیلدکلرندن اونلر حقنده بوکبی مساعئ اولیەیه لزوم یوقدر. [فقط بوکا رغماً، غالبك دیوان مطبوعنده موجود اولمایان بعضی آثارینه دسترس اولدم] . ثالثاً : متنك تاریخ ومحل تحریری ، تاریخ استنساخی ، محل استنساخی ، مستنسخی معلوم اولمالیدر . یازمه اثرلرده بوقیدلره دائما تصادف اولوندیغی ایچون بوخصوصده مشکلات چکیلمز . متنك تاریخ ومحل تحریرینك معلوم اولماسندن نەکبی فوائد الدە ایدیلەجکی وارستهٔ ایضاحدر ؛ تاریخ ومحل

استنساخك ، مستنسخك معلومیتی ایسه اثرك دائرهٔ انتشارینی ، صحیح برنسخه اولوب اولمادیغنی بیلدیرمك اعتباریله شایان دقتدر : مثلا بوندن دورت یوز سنه اول تبریزده یازیلمش بر « اسکندرنامه » نسخه‌سنه ، یاخود اوچ عصر مقدم استانبولده یازیلمش بر « نوائی خمسه‌سی » نه دسترس اولمق ، ماوراءالنهر و آذربایجان تورکلریله آناطولی تورکلرینك مناسبات فکریه‌سنی کوسترمك اعتباریله چوق مهم بر وثیقه بولمق دیمکدر . بوکون بالفرض « فضولی » نك حال حیاتنده استانبولده یازیلمش بر « فضولی دیوانی » بولاجق اولسه‌ق ، بغدادلی شاعرك داها اوزمان دائرهٔ اشتهارینی پای تخت سلطنته قدر توسیع ایتدیکنی فرض ایده‌بیلیردك . بوکبی فرضیه‌لر برحقیقت مطلقه‌یی حائز اولماسه‌لر بیله ، حقلرنده اجرا ایدیله‌جك سائر تحقیقات تنقیدیه ایله بلکه‌ده بر ماهیت موثوقه آلابیلیرلر . **رابعاً** : متنك حرفیاً معناسنی احاطه وتثبیت ایله‌مك ، یعنی لسانك مختلف ادوار تکاملنه کوره کلمه‌لرك ، جمله‌لرك ، اصطلاحات وتعبیرات مخصوصه‌نك مدلوللرینی واضحاً تعیین ایتمك لازمدر . اودور خصوصیاتنه ایماءً یازیلان جهتلری ، میتولوژی‌یه متعلق نکته‌لری آکلامادن برمتن حقنده بیان فکر ایتمك ممکن اولامایاجغی بدیهی ایسه‌ده بوبداهتك ساخته متبحرلر طرفندن نظر اعتباره آلنمادیغی هرکون کورولیور . **خامساً** : بوتون بو استحضارات اولیه‌دن صوکرا ، متنك موضوعی ، اسلوبی ، نکات ودقایقی ، خصوصیتلری تدقیق ایدیله‌لیدر ؛ تماميله ادبی وبناءً علیه داها فضله انفسی اولان بو صفحهٔ تتبعده ، مورخ ادبی‌نك مزایای موهوبه‌سی اجرای فعالیت ایده‌جکدر . متنك قوهٔ فکریه ، حسیه وصنعتکارانه‌سنی تعیین ایتمك دیمك ، اثرك بزم اوزرمزده‌کی عکس العمل بدیعیسنه میدان ویرمك دیمکدر . بوراده صنعتکارك لسان واسلوب جهتیله سلف ومعاصرلرندن ناصل آیریلدیغی ، عمومی طرز تحسس وتفکردن نه‌کبی حالات وجدانیه ایله ممتاز اولدیغی تظاهر ایدەر . صوکرا ، افکارك عمومی ومنطقی افاده‌لری آلتنده ، صنعتکارك محیط ادبی واجتماعیسنده عمومیتله حکمران اولان وبناءً علیه اثرده عمومی خطلر ، اشارتلرله ایماءً کوستریلمکله اکتفا اولونان جهتلر تشریح ایدیله‌لیدر . برجمله‌نك ترتیب معوجنده ، برترکیبك ادای لاابالیسنده ، برمصراعك

لاقید براماله‌سنده ، بروزنك موسیقی بیاننده، رنكدار برسجعده بردورك بوتون روحی ، بوتون معنویتی تکشیف ایدیلمش اولابیلیر که بونی متنك ظواهری ده کل مورخ ادبی‌نك قابلیت معنویه‌سی میدانه چیقارابیلیر . فقط کیفمزه ، شخصیتمزه چوق فضله آلدانارق مثلا شیخی ونجاتی‌یی آکلاتمق ایسترکن کندیمزی آکلاتمایالم . براثرادبی، اولجه‌ده‌سویله‌دیکمز کبی ، زمان‌ومکان تولدیله محررینه کوره ، یعنی داها زیاده تاریخی برنقطهٔ نظردن تدقیق اولونمالیدر . سادساً : انظار تدقیقمز آلتنده‌کی اثر ناصل ، نه‌کبی حالات وتأثراتك نه‌درلو بر طبیعت اوزرینه نفوذندن وجوده کلمشدر ؟ بونی آکلامق ایچون تراجم احواله، محررك شخصی وعمومی حیاتنه ، طرزتحصیل وتفکرینه ، وداها سائر تأثیرات عرقیه، ارثیه ومحیطیه‌یه مراجعت ایتمه‌لیدر. ادبیاتمزده ، بوخصوصده‌کی وثائقك همان فقداننندن‌ناشی مورخ ادبی داهازیاده استدلالاته مراجعته مجبور قالاجق واکثریتله مشکوك فرضیه‌لر سردینه لزوم کوره‌جکدر ؛ سائر تدقیقات ایله اواستدلالاتك صحت ووثوقنی ارائه‌یه چالیشمق مورخ ادبی ایچون دیکر مهم برمشغولیت تشکیل ایده‌بیلیر . سابعاً : اثرك نائل اولدیغی رغبت واجرا ایتدیکی نفوذ ادبی واجتماعی‌یی تعیین ایتمه‌لیدر. اجرای نفوذ مسئله‌سی دائما رغبتله توأم اولماز : بعضاً زماننده چوق شهرت قازانان براثر درعقب اونوتولدیغی حالده ، اولا مسکوت قالان براثرده مؤخراً بویوك برنفوذ اجرا ایده‌بیلیر. اندرونی واصفك شرقیلری برنجی ، فضولینك غزللری ایکنجی حاله کافی برر مثالدر . تأثیرات ادبیه‌یی آکلامق ایچون ناصل اوزون وزحمتلی برطرز تدقیق ایجاب ایتدیکنی یوقاریده عرض ایتمشدك ؛ تأثیرات اجتماعیه مسئله‌سنه کلنجه ، اونك ایچون آثارادبیه‌دن داها باشقا مأخذلره ، اودور حیاتنه متعلق وثائقه مراجعت ایجاب ایده‌ر . فقط بالخاصه سرای ادبیاتندن مرکب کبی اولان مولودات ادبیه‌مزدن عمومی بر تأثیر، یعنی بوتون صنوف اجتماعیه‌یه خاص برنفوذ بکله‌مه‌ملیدر .

ایشته براثر ادبی حقنده نسبتاً اك صاغلام واك اطرافلی معلومات آلمق ایچون ایفاسی ایجاب ایده‌ن عملیه‌لر بونلردن عبارتدر؛ برمحررك مختلف اثرلری حقنده عینی اصوللره اتباع اولونارق بو صورتله بر جملهٔ معلومات ادخار

اولونور، وصوكرا بوتون اوثمرات تحلیل، عمومی بر تركیب ایله احیا وترتیب ایدیلیر . مؤخراً، اثرلر شكل واساسلرینه كوره تقسیم وتصنیف اولونارق انواع ادبیه‌نك تكامل تاریخچیسی وجوده كتیریلدیكی كبی ؛ بر دورك مختلف سیمالری بیننده مناسبتلر، مشابهتلر بولونارق زمره‌لرك ودوره‌لرك تاریخچی ده‌میدانه چیقاریلیر: ادبیاتمزك دور تجدده قدر كلن اسكی صفحه‌سنده ، خطوط فارقه وسجایای ممیزه‌لریله ادبی دوره‌لر تفریق وتعیینی چوق مشكل وچوق اوزون تدقیقاته وابسته‌در : الیوم تاریخ ادبیات نامی آلتنده‌كی محدود بر قاچ تذكرهٔ شعرا محرفنده تصادف ایدیلن تقسیمات تماملیه عندی و معناسزدر . بر دفعه بوتون بوجهتلر تعین وتقرر ایتدكدن‌صوكرا فكری ومعنوی جریانلرك تاریخی قولایلقله ایضاح وتثبیت اولونابیلیر . حقایق حادثاتدن اوزاقلاشمامق ایچون ، بوتون بو تدقیقاتده متوسط وقیمتسز اثرلره مهم بر قسم تتبع تخصیص ایدیلمه‌لیدر . چونكه بر شاه اثرك پارلاقلغی ، اطرافنده‌كی عادی اثرلرك رنك ظلمتی آره‌سنده داها قوتله كوزه چارپار ؛ او كبی محصولات متوسطه بدایع صنعتی احضاره ، حتی قسماً ترتیب وایضاحه خدمت ایده‌رلر . صوكرا ، دها دائما زمانه تقدم ایتدیكی حالده ، متوسط وعادی اثرلر تماملیه محیطلرینك محصول ومعكسیدر . بناءً علیه هر هانكی بر دورك ذوق وتمایلاتنی ، حالت معنویه‌سنی ترسیم‌ایچون متوسط اثرلره مراجعت اولونور؛ وداهینك خصوصیت واسلوبی، یعنی دهاسی ، دیكر محصولات ادبیه‌نك، تشكیل ایتدیكی چرچوه آراسنده ئولچولور. تاریخ ادبیاتك صوك‌مرحلهٔ تتبعنه یعنی ادبیات ایله جمعیتك تأثیرات متقابله‌سنه‌كلنجه، ایشته بوراده‌چوق‌دقتلی‌داورانمق‌ومخیله‌مزك اویونجاغی اولمایارق علم‌نامنه ساخته ومفرط تعمیملردن شدتله احتراز ایتمك ایجاب ایده‌ر . بویله مشكل بر « تركیب » ده نسبی بر موفقیت الده ایده‌بیلمك ، اوزون ودقتلی تحلیللره وابسته‌در ؛ صوكرا، علوم معنویه‌ده، موضوع معضلیت كسب ایتدكجه، الده ایدیلن نتایجك‌ده اوقدر غیر قطعی ، وضوحسز برماهیت آلدیغی اونوتولمامالیدر .

* *

مورخ ادبی، مساعیسنی موفقیتله تتویج ایچون، هر دقیقه برطاقم خطالره معروض قالابیله‌جکنی دوشونه‌لی و اوکا کوره مدبر و بصیرتکار آدیملرله ایلرله‌مکه چالیشمالیدر؛ انفسی بیلگیلرمزك آفاقی معلوماتدن تفریقی اثناسنده، بو ایکنجی قسمه داها فضله بر وسعت ویرمکله برابر، عمومیتله ارتکاب ایدیلن بعضی خطیئاتدن اجتناب ایتمه‌لی‌یز. مثلا : حادثات ادبیه وصنعتکارك شخصیتی حقنده آلدیغمز معلومات، دائما اکسیك، ومنابع اصلیه‌دن، متنلردن ده‌کل، قیمتسز ومحروم وثوق مأخذلردن چیقاریلمشدر. متنلره و منابع اصلیه‌یه قارشی اولان لاقیدینك درجه‌سنی آکلامالی‌که، مدققلرمز برچوق مخلدات ادبیه‌نك حقیقی اسملرینی، تاریخ تحریرلرینی بیلمه‌یه‌رك ایشیتدکلرینی صرف ایده‌رلر. مثلا سنان پاشا «تضرعنامه» سنك اسم حقیقیسی ایله عاشق پاشا «غریبنامه» سنك اسملرینی، آنجاق شو صوك زمانلرده متنلرده اجرا ایتدیکم تحقیقات ایله آکلادم. صوکرا، عینی موضوع حقنده مختلف منبعلرك تعارضی هیچ نظر اعتباره آلینماز؛ چونکه اك مدققلر بیله یالکز بر منبعله اکتفا ایده‌رلر. «تضرعنامه» یی یالکز قسم مطبوعندن عبارت ظن ایده‌رك اوکا کوره حکم یوروتن، فلان کتابده اویولده بر قید کوردیکی ادعاسیله عاشق پاشا دیوانتك عدم موجودیتنه حکم ایده‌ن ادبیات مورخلرینه چوق تصادف ایدیلیر. مأخذلرك قیمتی خصوصنده تدقیقاتده بولونماسنی بیلمه‌ینلر ایچون عمومی اولان بوقصوردن مورخ ادبی شدتله اجتناب ایتمه‌لیدر.

ثامناً : مورخ ادبی تحقیقات اصلیه‌سنه کیریشمه‌دن اول هیچ اعتماد ایدیله‌مه‌یه‌جك منبعلردن استنباط ایتدیکی معلوماتی، باطل فقط مؤسس قناعتلرینی برطرف ایتمه‌لی‌در. شخصیت تفکر واحتیاج تتبع، مملکتمزده هنوز بی معنا برمفهوم کبی تلقی اولوندیغندن هرشعبهٔ معلوماتده حکمفرما اولان متصلفانه، عمومی واکثریتله یاکلیش تلقیلردن تاریخ ادبیاتده وارسته قالامامشدر. تاریخ ادبیات کتابلرمزی یاخود بوموضوعه متلق مقاله‌لری برآز تدقیق ایده‌رسه‌ك بومدعانك دوغرولغی درحال تظاهر ایده‌ر : ضیا پاشا مثلا خرابات مقدمه‌سنده فلان وفلان شاعر حقنده نه کبی مطالعات سرد ایتدیسه، هرکسدن عینی حکمی ایشیتیر

وهر کتابده عینی ملاحظه‌لره تصادف ایده‌رسکز . خراباتده ، مثلا شیخ غالبك « حسن وعشق » ایچون جهانه کلدیکی یازیلمش دییه هرکس زواللینك اشعار سائره‌سنه قیمتسزلك اسناد ایده‌رلر . حالبوکه بونلر آراسنده غالبك دیوانی تدقیق ایتمك شویله دورسون حتی کوره‌نلر بیله‌پك آزدر. بوتصلف علتی کمال مرارتله اعترافه مجبورم که اختیارلردن چوق زیاده کنجلر آراسنده حکمفرما اولمقده، ومکتبلرمز، اك ذکی شاکردلری فنا بر متصلف اولارق یتیشدیرمکده‌در . یاپیلمش فکرلری درحال آلوب بربریله مناسبات وارتباطنی هیچ دوشونمه‌دن کمال حضور ایله ذهنمزك رافلرینه صیرالامانك نتیجه‌سی اولارق ، بوکون اسکیلر آراسنده اسملرینی بیلدیکمز یکانه آدملر ، یاضیا پاشانك خراباتنده ، یاابوالضیا کتبخانه‌سی میاننده ، یاخود « قدمادن برقاچ شاعر » ، « عثمانلی شاعرلری » ، « اسلاف » کبی رساله‌لرده کوردیکمز شخصیتلردر . حالبوکه اونلرك ده یالکز ، یالکز اسملرینی بیلیرز ! ادبیات تاریخی حقنده‌کی جهالتمز بوقدر کثیف ایکن ، هر هانکی ذکی کنجه صورسه‌کز ، سزه مثلا تورك نثرینك تکاملنی — ابوالضیا مرحومك نمونهٔ ادبیاتندن مستخرج معلوماتیله — ایضاحه چالشیر... ایشك اك غریب جهتی شوکه ایضاحاتنك دوغرولغنه کندیسی‌ده قانعدر! اکر جهالت ، انسانه هرشیئی اوقدر بسیط وبدیهی کوسترمه‌سه، بوکون هر شعبهٔ معرفتده بوقدر ساخته متخصصلره راست کلمزدك ! ایشته علمی اصوللرله ادبیات تاریخمزی تدقیق ایتمك ایسته‌ین بر آدم اولا بوکبی افکار ومطالعاتدن دماغنی تجرید ایتدکدن صوکرا ایشه باشلامالیدر .

پك بسیط وبدیهی اولمقله برابر مع التأسف حالا آکلاشیلمایان بونصیحتلردن صوکرا ، مورخ ادبی‌یی تدقیقاتنده شاشیرتاجق بعضی مهم نقطه‌لری‌ده ایضاح ایده‌لم : تاریخ ادبیات تدقیقلرنده مطلقیت وعمومیتدن ، نظریات تنقیدیه وفلسفیه اثباتنه قالقیشمقدن چوق احتراز ایتمه‌لی ، و بر وقعه‌یی آکلامق ایچون اونده مدخلدار اولابیله‌جك هر نوع عواملی اهمال ایتمه‌مه‌لیدر. حالبوکه اکثریتله بر حادثهٔ ادبیه‌یی یالکز برنوع سببلرله تشریح وایضاحه قالقیشیورلر. اسکی ادبیاتك سقوطیله یرینه اوندن فرقلی یکی برتورك ادبیاتی تأسس ایتمه‌سنی کیمیسی غرب

تأثیراتنه ، کیمیسی عجم ادبیاتنك آرتق مقلد اولاجق بویوك شاعرلر یتیشدیر- مه‌دیکنه ، کیمیسی صوك دورلرده غالبدن باشقا بویوك برصنعتکار کله‌دیکنه ، کیمیسی نظیره‌جیلك علتنك اسکی بنای ادبی کمیروب ییقماسنه اسناد ایدییورلر . حالبوکه بوقدر مهم برحادثه‌نك وقوعه کلمه‌سنده تعداد ایتدیکمز بوعامللرك هپسی مدخلدار اولابیلیر. مسئله، اونلرك طرز و درجات تأثیراتنی حقیقی و غیرشخصی برصورتده تعیین ایده‌بیلمکده‌در . ایی برمورخ ادبی عینی زمانده بوتون بومختلف جهتلری حقیقی نسبتلریله تفریق واحاطه‌یه مقتدر اولمالیدر .

عمومیتله یاکلیش آکلاشیلان جهتلردن بری‌ده ، اك ممثل ، اك انموذجی وقعه‌لرك انتخابنده کوستریلن یاکلیشلقلردر. تمایلات شخصیه‌یی هیچ قاریشدیر- مامقله برابر ، اعتراف ایده‌لم که اك یوکسك ، اك انتهائی وقعه‌لری اك ممثل‌واك انموذجی عد ایدییورز . حالبوکه یوکسك وانتهائی وقعه‌لر طبیعتیله استثنائی حادثه‌لردر : اونلر حد اعظمی‌یی کوسترمك خصوصنده ممثلدرلر . شاه اثرلر ایشته بوقبیل حادثه‌لردندر : « حسن وعشق »، یازیلدیغی دورك تمایلات غالبه وخطوط فارقه‌سندن زیاده غالبك شخصیت صنعتنی کوستریر ؛ سروری ، عینی، خواجه نشأت ، اسرارده ، پرتو افندی ، اثرلریله ، اودورك داها صادق معکسلری ، یعنی داها انموذجی حادثه‌لری عد اولونابیلیر . ایشته وسطی قیمتی حائز حادثه‌لرك عمومی اولمق اعتباریله داهامرئی برممثلیتی حائز اولمالرندن دولایی، مورخ ادبی اونلر آراسنده اك انموذجی اولانلری تفریق وتدقیقه مجبوردر . بوتون اوآثار متوسطه فوقنده‌کی شاه اثرك قیمت واهمیتی، خصوصیتی آنجاق، اوصورتله آکلاشیلابیلیر . متوسط وقعه‌لری متجانس برزمره شکلنده طوپلامق اکثریا قابل اولامادیغندن « معلم لانسون » بوخصوصده « مورنه » نك اصولنی توصیه ایدییور : معکوس ومتضاد وقعه‌لری تاریخ صیراسیله موازی سلسله‌لره طوپلامالی ؛ متزاید برحالده ایلرله‌ین سلسله یکی تمایللری ، تناقص ایده‌ن جهت ایسه، ایچنده ماضینك سوروکله‌ندیکی بقایای زائله‌یی کوستریر . عمومیتله منفرد برشاهقه کبی تلقی اولونان شاه اثرلره کلنجه ، اونلر حقنده‌ده ـ لانسونك پك کوزه‌ل خلاصه ایتدیکی وجهله ـ برطاقم احتماللر وارد خاطردر :

۱ . — شاه اثر ، دیکر اثرلرك قازاندیغی موقعی اشغال ایله اونلری مجبور انخساف ایتمش اولابیلیر .

۲ . — اساساً ضعیفلەمش اولان برموقعی اشغال ایچون صوك ضربەیی وورمش اولا بیلیر .

۳ . — شاه اثر، هجوم اشارتنی ویرەن برابتدای حرب علامتی اولابیلیر.

٤ . — حیاتك داغیتدیغی بر چوق اذهانی بر نقطەدە توحید ایله زمانك تمایلاتنه موافق برفکر میدانه قویمش اولا بیلیر .

ایشته بو احتمالاتك هپسندەدە ، شاه اثرك منفرد اولمایوب بر طاقم آثار ادبیەدن صوکرا میدانه کلدیکی وبناءً علیه اونی آکلامق ایچون دیکر حادثات متوسطەیی اصلا نظردن قاچیرمامق ایجاب ایدەجکی بدیهیدر . بالخاصه بزم ادبیاتمزدە، شاه اثرلرك زمانلرنده هیچ آکلاشیلامایوب آنجاق اوزون برانتظار دورەسندن صوکرا مظهر تقدیر اولدیغی واردرکه ، بر آزده طباعتك ووسائط نقل وانتشارك فقداندن ایلری کلن بوکبی حاللردە ، ینه آثار متوسطەیی آکلامق وبو صورتله او دور ذوق وتمایلاتنی تشریح ایدەرك شاه اثرك عدم موفقیتی اسبابنی میدانه چیقارمق ایجاب ایدەر .

تاریخ ادبیات تدقیقاتندە ، موضوع تدقیق یوکسەلوب عمومیت کسب ایتدکجه؛ حقیقت وقطعیت‌دە اونسبتده تناقصه باشلار. ابتدائی وبسیط مسئلەلردە بر چوق متتبعلر اتفاق آرا ایله بیان حکم ایده بیلیرلر ؛ فقط بساطت زائل اولدقجه حکملر تدریجاً داها متخالف وداها شخصی برر حال آلا بیلیر . بوتون علوم معنویەیە خاص اولان بونقیصه ، مورخ ادبی‌یی شاشیرتوب نومید ایتمەمەلیدر. « نسبیت » و « نسبیت » ك قیمت وصداقتنه اعتماد ، مورخك صحت معنویەسی وسلامت مساعیسی ایچون پك لازمدر . ساخته مشابهتلر ومفرط تعمیملر اوزرینه ، داها بسیط علملرك پلانی تقلیداً ، ظاهراً علمی بنالر قورمق نه قدر مضر ایسه ، تاریخ ادبیاتك یوقاریدن بری توضیح وتشریحنه چالیشدیغمز خصوصی اصوللرینه توفیقاً چالیشمقدە اوقدر مفید وفیاضدر.

**

منبعلرندن صوك جریانلرینه قدر ، تورکلرك تکامل فکری وحسیسنی منتظم بر سلسله شکلنده یاشاتاجق بر تورك تاریخ ادبیاتی وجوده کتیرمك ایچون لازم کلن مساعی‌یی ، اتباع ایدیله‌جك اصوللری مختصر فقط واضح بر صورتده کوستردك . اولا « تحلیل » ، صوکرا « ترکیب » کبی ایکی بویوك نقطه‌یه جمع ایده‌جکمز بواوزون ومشکل عملیه‌لردن بالخاصه ایکنجیسی بویوك وفطری بر استعداده وابسته‌در . چونکه تحلیل ، وقایعی منفرداً کوستردیکی حالده ، ترکیب ، تحلیل نتیجه‌سنده الده ایدیلن عناصری مزج وترتیب ایله تولمش حقیقتلری تفرعاتیله احیا وخطوط عمومیه‌سیله تثبیت ایده‌ر . « مونو » نك دیدیکی کبی ، انسان حادثات طبیعتی ناصل هیئت مجموعهٔ کائناتی آکلامق مقصدیله تتبع ایدییورسه ، تاریخی‌ده ، حیات جمعیاتی واونی اداره ایده‌ن قوانینی ده‌کلسه بیله انکشاف وتکملات بشریه‌نك خطوط عظیمه‌سنی هیئت عمومیه‌سیله آکلامق امیدیله تدقیق ایده‌ر . فکر بشرینك بوتمایلی ، روحی بر احتیاجك تظاهری کبی تلقی اولونمالیدر . علمك عمومیتلری موضوع بحث ایتمه‌سندن صرف نظر ، تحلیل ایله پارچالانان سیمای حقیقتی یکیدن ترکیب ایله احیا وتثبیت ایتمك ، روحی بر احتیاجدر . «ماقس نورداو» ك محق بر ادعاسی وجهله ، هرهانکی برشیئی تحلیل ایله پارچالاییکز: او پارچه‌لر اسکی « کل » حقنده صحیح وسالم هیچ برفکر ویره‌مز ؛ حالبوکه ترکیب ـ نه قدر قطعی ومطلق اولماسه بیله ـ حقیقته داها یقین وبالخاصه داها حیاتیدر . تحلیل وترکیب ، حقیقتك یکدیکرینی اکمال واتمام ایده‌ن ایکی جبهه‌سی عداولونابیلیر: تحلیلك اهمیتی ایی بر ترکیب ایچون لازم کلن عناصری حاضرلادیغندن، ترکیبك قیمتی‌ده ایی وموشکاف تحلیللرك محصولی اولدیغندندر . اصول ، هر کلیدی آچان سحرلی بر آناختار ده‌کلدر ؛ بناءً علیه مورخ ادبی ترکیب خصوصنده آنجاق کندی قابلیت واستعدادیله، بعضاً دهاسیله خارقه‌لر کوستریر. بوخصوصده اسکی سوزلرمزه علاوه ایده‌جکمز جهت ، فکر علمی وتحریٔ حقیقتدن آیریلمایارق، « فوسته‌ل دوقولانژ » ك تعبیر معروفی وجهله ، بر کونلك ترکیب ایچون سنه‌لرجه تحلیل لازم کلدیکنی اونوتمامقدر .

تاریخ ادبیاته هوسکار هر تورك کنجی ، هنوز مالزمهٔ انشائیه‌سندن هیچ بری حاضر بولونمایان بو بویوك آبدهٔ ملیه وعلمیه ایچون ، ایضاح ایدیلن اصوللر دائره‌سنده هیچ اولمازسه برر طاش کتیرمکه چالیشمالیدر . چونکه، وجوده کله‌جك بو محتشم آبده ، بویوك وذی‌شرف تورك ملتنك توالی اعصار آراسنده مختلف محیطلرده کچیرمش اولدیغی فکری وحسی صفحه‌لری واو مختلف صفحه‌لرده متجلی تورك دهای ملیسنك وحدتنی کوستره‌رك ، مستقبل نسللری عین غایهٔ وحدته سوق ایده‌جکدر . تورك ادبیاتی مورخی ایچون بوندن داها اصیل ومقدس برهدف ناصل تصور اولونابیلیر !

کوپریلی زاده : محمد فؤاد

مأخذلر :

« فرانق » ك « علوم فلسفیه لغتی » ایله بویوك آنسیقلوپه‌دینك « اصول » مقاله‌سی ــ « هوفدینغ » ك « فلسفهٔ اخیره تاریخی » نام اثرینك ایکنجی جلدی ــ مختلف منطق کتابلری ــ « علومده اصول » نام اثرك برنجی جلدنده « مونو » طرفندن یازلمش « تاریخ » مقاله‌سیله « کوستاولانسون » ك ایکنجی جلدده‌کی «تاریخ ادبی» مقاله‌سی ــ «مورته» نك بویوك آنسیقلوپه‌دیده «تاریخ» حقنده مندرج مقاله‌سی ــ « سه‌نیوبوس » و « لانغلوا » نك « تتبعات تاریخیه‌یه مدخل» نامنده‌کی اثری ــ « سه‌نیوبوس » ك اصول تاریخی‌نك علوم اجتماعیه‌یه تطبیقی حقنده‌کی کتابی ــ «لوئی بوردو» نك «تاریخ ومورخلر» ی ــ «آنری به‌ر» ك « تاریخده ترکیب » نام اثری « لاقونب »ك ، تاریخك علمی برصورتده تلقیسنه دائر اثری ــ «ماقس نورداو» ك «معنای تاریخ» ی ــ سوسیولوژی حقنده اسپه‌نسر ، قونت ، تارد ، میل ، بوغله ، قوست ، قوره‌نیو ، وورمس ، کیدینغ ، غاستون ریشار ، وارد ، بالدوه‌ن ، دوغره‌ف ، شارل ژید ، کوییو وداها بوکبی بویوك مؤلفلرك

آ ثارندن مستخرج نوطلر ـ «آ شیل لوریا» نك بین الملل سوسیولوژی مجموعه‌سنك یکرمنجی جلدنده تکامل نظریه‌سنك صوك شکللری حقنده‌کی مقاله‌سی ـ «صوره‌ل»ك « مونته‌سکیو » حقنده‌کی اثری ـ « امیل بوترو » نك ١٨٩٢ ـ ٩٣ سنه‌سی ظرفنده صوربونده «علم وفلسفهٔ حاضره‌ده قانون طبیعی فکری » نه‌دائر ویردیکی درسلرك خلاصه‌سی ـ «رودولف ئوقه‌ن» ك «افکار حاضره‌ده‌کی بویوك جریانلر» نام اثرنده « قانون » و « تاریخ » ماده‌لرینه حصر ایتدیکی مبحثلر ـ فیلسوف « سیمه‌ل » ك «نسبیت فلسفه‌سنه عائد مباحث مختلفه» سنده « مادیت تاریخیه » حقنده‌کی مبحث مهم ـ «ژورژرونار» ك « ادبیات تاریخنك اصول علمیسی » نام اثری ـ « ایپولیت‌ته‌ن »ك « انکلیز ادبیاتی تاریخی » مقدمه‌سی ـ «ته‌ن» ك « تجارب تنقید و تاریخ » ی ـ « لاقونب » ك « ته‌ن ، مورخ وسوسیولوغ » نام اثری ـ «لاقونب» ك «مورخ ادبی ته‌نه کوره فردلرك وجمعیتلرك روحیاتی» کتابی ـ « امیل فاکه » نك « اون دوقوزنجی عصر سیاسیون واخلاقیونی » عنوانلی اثرنده « ته‌ن » حقنده‌کی مبحث ـ « هه‌نکن » ك «تنقید علمی»سی ـ « فردینان برونتیه‌ر » ك « تکامل انواع » ی . ـ بوتون بو اجنبی مأخذلردن باشقا ، محررك « عثمانلی شعرینك تکاملی » حقنده ، «عثمانلی ادبیاتیله اخلاقیت اجتماعیه بیننده‌کی مناسبات » ه دائر ، مقدما نشر ایتدیکی مختلف مقاله‌لر ایله تورك ادبیاتی وادبی تاریخی حقنده یازلمش اثرلرك همان کافه‌سنه ، مختلف تورك وعثمانلی تاریخلرینه ، تذکرهٔ شعراره ، وبالخاصه محررك تورك ادبیاتی حقنده‌کی نوطلرینه مراجعت ایدیلمشدر .

اسلامیتدن اول عربلر

مقدمه

عرب، تاریخك اك زیاده توجهنه مظهر اولمش اولادندندر. عرب قومی قدر كچمشی آراشدیریلمش، اوكره‌نیلمش، بیلینمش قوم دنیا یوزنده پك آزدر. هله میلادی آلتنجی عصردن، یعنی حضرت پیغمبرك تولدندن بری عرب حیاتنك بوتون تفرعاتنی سنه‌سی سنه‌سنه وحتی كونی كونه تعقیب ایتمك قابلدر. فقط اوندن اولكی زمانلرده كفایت ایده‌جك درجه‌ده آراشدیریلمش واوكره‌نیلمشدر. اوقدركه بوكون عرب یاشایشنی، عرب تاریخنی اك اوزاق دورلردن بری خیال ودماغنده ترسیم وتجسیم ایتمك ایسته‌ین پك قولای مرامنه ایریشه‌بیلیر. بو، برنعمتدركه دنیاده آز قوملر اوكا موفق اولابیلمشلردر. فقط اسلامیت كبی عظیم برعاملی حامل اولارق عمومی تاریخك جریاننی چویرمش، بوتون بشریتك مقدراتنی باشقه بر مجرایه صوقمش اولان عرب قومنه بز بو نعمتی چوق كورمه‌یورز. كندیسنك اوكا تماماً مستحق اولدیغی بدیهیدر.

اسلامیتك ظهورندن صوكرا اسلام عالم و متفكرلری وبالآخره اوروپا مستشرقلری عرب تاریخنی و عرب حیاتنی اك اوفاق تفرعاتنه و ارنجه‌یه قدر تحری وتدقیق ایله‌دیلر. آراشدیریلمامش هیچ برشی براقمادیلر. ماصاللره ومثللره قدر هرشیئی جمع ایتدیلر. لسانه، ادبیاته، دینه، اجتماعیاته كلنجه بونلر حقنده كرك شرق وكرك غرب عالملری و متخصصلری طرفندن حدسز و حسابسز كتابلر تألیف ایدیلدی.

فقط مع التأسف معاصر مسلمانلر عمومیت اعتباریله ــ حتی منور ومتفكر زمره‌لر استثنا ایدیلمكسزین ــ عربلرك اسلامیتدن اولكی حاللرینه عائد بونجه معلوماتدن پك آز استفاده ایتمشلردی. حتی دینیله‌بیلیركه حضرت پیغمبرك

ظهورندن اولکی عرب حیاتی و تاریخی حقنده بر چوقلرمز تماماً جاهلز . هله بزتورکلر بوخصوصده هرکسدن زیاده محرومز. غربی آسیاده ظهورمزدن، یعنی بیك سنه‌لك بر مدتدن بری تاریخمز صرف اسلامیت یولنده مجاهده‌دن عبارت اولدیغی واسلامیتی ملی حیاتمزك اساسی وبناسی عد ایتدیکمز حالده محمود اسعد افندی، صبحی پاشا کبی اندر ذواتك تألیفلری استثنا ایدیلیرسه لسانمزده آدم عقللی بر اسلام تاریخی بیله یازیلمادی . اسلامیتدن اولکی عرب حیاتنه کلنجه ینه محمود اسعد افندینك « مدخل » ندن باشقا بحثه، ذکره لایق هیچ بر اثر بیلمه‌یورز !

بوحال حقیقةً تأسفه شایاندر. زیرا اسلامیتی آکلایوب تقدیر ایده‌بیلمك ایچون اونی دوغورمش اولان محیطی بیلمك الزمدر. حضرت‌پیغمبر عربلری نه‌حالده، هانکی دینی، مدنی، اجتماعی، سیاسی، اخلاقی شرطلر ایچنده بولدی؟ بوتون بونلره‌قارشی نه‌کبی بروضعیت آلدی؟ شووضعیت ایله موجوداولان حال وشرطلر آراسنده نه‌کبی عکس جریانلر وقوع‌بولدی وبوتون بونلرك نتیجه‌سی اولارق اسلامیتك صوك وقطعی شکل وماهیتی نه‌دن عبارتدی ؟

بوتون شو سؤاللر تنویر وتوضیح ایدیله‌دکجه اسلامیت نه آکلاشیلیرونه‌ده تقدیر ایدیله‌بیلیر ؛ زیرا اسلامیتك ظهوری‌ده تاریخی برواقعه اولدیغندن تکامل قانوننه تابع ایدی . بزشو « تکامل » کلمه‌سندن اورکمه‌یه‌لم ! الك اول تکامل نظریه‌سنی قبول ووضع ایله‌ین ینه اسلامیتدر .

جمله‌مزك معلومی اولدیغی وجهله قرآن دین و کتابی اولان مرسل پیغمبرلر آراسنده ماهیت اعتباریله هیچ برفرق قویمایور . حق بردر ؛ بوتون پیغمبرلرده عینی‌حقك ظهوری‌وتأسسی‌ایچون کوندریلمشدرلر. مولاناجلال‌الدین رومی اسلامیتك شونظریه‌سنی آتیده‌کی بیتی‌ایله پك اعلا ایضاح ایتمشدر :

القصه هم او بودکه میآمد ومیرفت

هرقرن که دیدی

آخر آن شکل عربدار برآمد

ناجئ زمان شد

اسلاميت بشريتى دائما حقه دوغرو يورور وحق ايچون صوصامش بريولجى كبى تصور ايدييور : بويولجى آرا صيرا يولنى غائب ايدەر، باشقا يوله صاپار ، برمدت بويلەجه آواره دولاشدقدن صوكرا كنديسنه حق يولنى كوسترير برپيغمبر ارسال ايديلير. بويلەجه پيغمبرلر بشريتك يولنى ايشيقلانديرير، بشريته حق طرفنى كوسترير، صيرا ايله ديزيلمش مشعللردرلر ؛ بومشعللر عينى منبعدن نور آلير ، عينى حق يولنى كوستريرلر . لاكن شو حقك تجليسنك درجەسى ، اونورك تظاهرينك مقدارى زمانك طاقت و تحملنه ، بشريتك كچيرمش اولديغى تجربەيه ، كسب ايتمش اولديغى معلوماته ، خلاصه بولونديغى مدنيتك مرتبەسنه تابعدر . بونك ايچوندركه دين صاحبلرى پيغمبرلر عينى حق تبليغ ايدەكلدكلرى حالده حكملر وقانونلر اعتباريله بربرلرينك ناسخ ومنسوخيدرلر . چونكه هردينك حكملرى ظهور ايتديكى عصرك ، محيطك احتياجلرينه ، مقتضالرينه توفيقاً مرتبدر . اسكى بر زمان ايچون تأليف ايديلمش اولان قانونلر ، حكملر ، يكى عصرك احتياجلرينى دفع ايدەمز وبناءً عليه يكى دينك ظهورنده اسكى دينك وضع ايتمش اولديغى قاعدەلرك منسوخ اولملرى ايجاب ايدەر .

اسلاميتك كنديسى طرفندن وضع ايديلمش اولان شو اصول بيله كوسترييور واثبات ايدييوركه اسلام دين وحكملرينك تكوينى اثناسنده اوعصرك ايجابى ، عرب محيطنك خصوصيتى نظر دقته آلينمش وبناءً عليه پك مهم تأثيرلر اجرا أيلەمشدر . قرآن كريمده حالا بوكون بيله بو اثرلر ، بو ايزلر پك جلى بر صورتده كوزوكور . وايشته بونك ايچوندركه أك مشهور مفسرلر ، فقيهلر اسلاميتك ظهورى اثناسنده عرب حياتنى اوكرەنمك مجبوريتنده بولونمشلردر. زيرا بونسز قرآن كريمك پك چوق يرلرى آكلاشيلامز، تفسير ايديلەمز .

بناءً عليه بزده اسلاميتى حقيله اوكرەنمك وسومك ايستەيورسەق اسلاميتى دوغورمش اولان عرب محيطنى ، عرب حياتنى بيلمەلى يز ، اوكرەنمەلى يز : اسلاميت توركلكك اساسنى وبناسنى تشكيل ايدييور . كنديمزى آكلامق ، بيلمكده بالخاصه اسلاميتى آكلامق وبيلمكله وبناءً عليه اسلاميتك مهدى

اولان عربلغی اوکره‌نمك وبیلمکله قابلدر . سویله‌دیکمز کبی لسانمزده‌کی بو خصوصه عائد بوشلق حقیقةً تأسفه شایاندر و بو بوشلغی دولدورمقده بر وظیفه‌در .

بز شیمدی بویولده برتجربه‌یه کیریشیورز: یازاجغمز شیلر تجربه‌درجه‌سنی کچه‌مه‌یه‌جکدر. زیرا اسلامیتك ظهورندن اولکی عرب حیاتی تصویرایتمك،اونك بوتون شئونی جانلاندیرارق میدانه چیقارمق باشقا داها مقتدر و داها واقف قلملره محتاجدر . بز ایسه کندیمزده نه بو اقتداری و نه‌ده بو وقوفی حس ایدییورز . بزم مقصدمز پك محدوددر. بو وادیده بر چیغیر آچمق ! امید ایده‌رز که‌بزدن داهازیاده‌اقتدار ووقوفه صاحب‌اولانلر بوچیغیری کنیشله‌ته‌رك بو خصوصده‌کی احتیاجی تماماً رفع ایده‌رلر .

عمومی بر باقیش

اسلامیتك ظهوری‌زمانده‌کی، یاخود بوندن برآز اولکی عربستانك حالنه عمومی برباقیشله باقیلدقده اوکمزه کنیش بر قارغاشالغی، درین بر قاریشیقلغی کوستریر برلوحه آصیلیر: بولوحه‌نك‌اوزرنده‌چیزکیلرورنکلر بربرینه‌قاریشمش‌در، آنجاق پك دقتلی وپك اوزون برباقیشدن صوکرا بعضی صورتلرك، شکللرك ترسم ایتمکده اولدیغی کشف ایدیله‌بیلیر :

هیچ برشی، هیچ برشکل هنوز اولمامشدر، کندی شخصیتنی بولمامشدر؛ فقط هرشی اولمق وکندیسنه خاص اولان شخصیتی بولمق اوزره‌در. نه ملیت واردر ، نه حکومت ؛ فقط ملیت‌ده ، حکومت‌ده تشکل ایتمك اوزره‌در . نه نه لسان واردر، نه ادبیات؛ فقط غایت زنکین وکنیش برلسانك، غایت‌پارلاق برادبیاتك ترتب وتشکلی ایچون لازم اولان بوتون عنصر وعامللر میدانده‌در. دین‌ده عینی حالده‌در : بویوك بر معنوی پریشانلق ایچنده روحلر ، قلبلر عینی احتیاجك سوقی ایله عینی استقامته دوغرو یورومك اوزره‌درلر. خلاصه آلمان فیلسوفلرندن هەردەرك اصطلاحنجه بو بر « اولمق » « Devenir » ، ترتب وتشکل ایتمك دوریدر . بز بو « اولمق » دورینك اساسنی تشکیل ایده‌ن عنصر

وعامللری بوراده برر برر کوزمزدن کچیره‌جکز : اونلرك اسلامیتدن اول نه حالده بولوندیغنی ، نره‌لره دوغرو یورومکده اولدقلرینی واسلامیتك بونلره نه کبی بر استقامت ویرمش اولدیغنی مطالعه ایده‌جکز .

عرب قومیتی

ایلك اول عرب قومیتندن باشلایالم ، عربلر لساناً و عرقاً غربی آسیانك قرون اولی تاریخنده حاکم و قرون اولی مدنیتنی کندیسنده تمثیل ایدن بنی‌سام عرقنك اك صاف، اك نجیب بر شعبه‌سی‌در . کلدانیه ، آثوریه ، فنیکه، سوریه ، بنی اسرائیل و حتی بر درجه‌یه قدر مصر تاریخ ومدنیتنی وجوده کتیرمش اولان قوملرك قان ولسان قارداشلریدر . فقط عربلر بو قوملر قدر قرون اولی تاریخنه و حیاتنه اشتراك ایده‌مه‌مشلردر . فی‌الحقیقه کلدانیه‌یه صومارقادلردن صوکرا ایلك مهاجرت ایده‌رك اصلاً تورانی اولان صومارقادلرك مدنیت ودولتلری انقاضی اوزرنده کلدانیه دولتنی تأسیس ایدن آرامه‌نیلری [١] مشهور آلمان عالملرندن بعضیلری نجد طرفندن کلمش بر عرب قبیله‌سی عد ایتدکاری کبی مصری استیلا ایده‌رك آلتی یوز بوقدر سنه مصر اوزرنده حکومت ایتمش اولان هیکسوسلرك‌ده عرب اولدیغی قبول اولونیور [٢] . کندی دینی عنعنه‌لرمزده موجود عاد ، ثمود ، ذوالکفل ، ذوالقرنین ، لقمان، شداد کبی کبی اسملر، خصوصیله بلقیس وسلیمان حکایه‌سی واسماعیل ایله هاجرك عربستانه مهاجرتی ودیکر بعضی تاریخی وقعه‌لر عربلرك قرون اولی تاریخنده بوتون بوتون یابانجی اولمادقلرینی کوستریبور . فقط شو علاقه و رابطه هیچ برزمان بین‌الملل بر اهمیتی احراز ایده‌مه‌مشدر ؛ دائما تصادفی اولارق ایکنجی درجه‌ده وغربی آسیاده ساکن قوملرك مقدراتی اوزرینه تأثیر اجراسندن خالی قالمشدر .

عربستان یاریم آطه‌سنك طوپوغرافیسی عربلرك شو حالنی اولدقجه توضیح ایده‌بیلیر. اوچ طرفدن صو ایله محاط ودوردنجی طرفنده واسع وزراعتدن

[١] Fon Leulu: Histoire Ancienne.

[٢] احمد رفیق بك ـ تاریخ عمومی ـ مصر

عاری صحرادن عبارت اولان بر قوم دریاسی ایله خارج دنیادن آیریلمش اولان عربلرك طیشـده‌کی عالم ایله صیقی بر رابطه‌ده بولونمالری پك کوچدی . ایشته بونك ایچوندرکه قرون اولی‌نك او ولوله‌لی تاریخی عربلره دوقونمایور ودیمك اولیورکه یالکز کچرکن وتصادفی اولارق اونلره ایلیشیور !

حال بویله ایکن عربستـانك ایچ طرفلرنده تا قدیم زماندنبری یرلشمش اولان عربلر کیملردی ونره‌دن کلمشلردی ؟

شو سؤاله جواب اولارق اسلام مورخلری عربلری منشأ اعتباریله دورت قسـمه آییرییورلر : اولا اصل یرلیلر ـ عرب عاربه‌که بونلرده بش شعبه‌دن عبارتدرلر (۱) حجازك شمال جهتنده یرلشمش اولان ثمود ؛ (۲) یمن و حضرموتده ساکن عاد؛ (۳) فلسطین حدودی اوزرنده وانبار جهتلرنده‌کی عمالقه؛ (٤) مکه ویثربده‌کی جرهمیلر ؛ (٥) یمامه طرفنده‌کی طسم وجدس [۳] .

عربستانك اصل یرلی اهالیسی اولان بوقبیله‌لرك نه‌زمان وناصل عربستانده یرلشمش اولدقلرینی تعیین ایتمك قابل دکلدر .

ثانیاً عرب مستعربه‌در : بونلر یمنه بنی قحطانیلرك مهاجرتندن و اونلرك یرلی اهالی ایله اختلاطندن صوکرا حصوله کلمشدر. بنی قحطانیلر ایسه کندی نسبلرینی نوحك اوغلی سامك اوغلی عابرك اوغلی قحطانه قدر چیقارییورلر. شوعنعنه‌ده محقق اولان برشی وارایسه اوده بنی قحطانیلرك بابلستان طرفندن ـ احتمال که ایرانیلرك تضییقی مناسبتی ایله ـ مهاجرت ایده‌رك یمنده یرلشمه‌لریدر .

ثالثاً عرب تابعه : بونلر حجازه فلسطین جهتندن مهاجرت ایده‌رك کلمش اولان بنی اسماعیلك یرلیلر ایله اختلاطندن تشکل ایتمشدر.

رابعاً عرب مستعجمه : عربستان خارجنده عربلرك باشقا قوملر ایله امتزاج و اختلاطندن حصوله کلمش اولانلردر : مصر ، سوریه، عراق وسائر آفریقا قوملری کبی .

اسلامیتك ظهوری زماننده واوندن برآز اول بوتون بو عرب شعبه‌لرینی باشقا باشقا حاللر وشرطلر اوزرینه یاشار بولیورز : آرالرنده‌کی مادی وسیاسی

[۱] ابن خلدون

رابطه پك سطحی‌در . معنوی رابطه‌لره کلنجه بونلرده قومی و حدتی تلقین واحساس ایتدیره‌جك درجه‌ده ده‌کلدر. بالعکس آرالرنده قائم اولان عمومی حال دائمی بر غاوغا ، بر چارپیشمادن عبارتدر . وبو حال یالکز بو بویوك شعبه‌لر آراسنده‌کی علاقه‌یه مخصوص ده‌کلدر. شعبه‌لر ایچنده موجود اولان حال بوتون قبیله و عشیرتلر آراسنده‌ده حکمراندر . ئه‌تنوغرافی و طوپوغرافی اعتباریله بویوك شعبه‌لر تشکیل ایتمش اولان عربلر عینی زمانده‌ده شعبه‌لرایچنده برچوق قبیله‌لره منقسم اولارق دائمی برجدال اوزره یاشایوردی .

عرب حکومت ودولتلری

اسلامیتك ظهورندن‌اول عربلر سوره‌کلی ومنتظم برملی حکومت تشکیل ایده‌بیلمشلرمیدر ؟

عربستانك حجاز نامنی طاشیان وعرب تابعه ایله مسکون اولان قطعه‌سی حقنده شو سؤاله قطعی اولارق « خایر » جوابی ویریله‌بیلیر . تا حضرت پیغمبرك مکه‌دن مدینه‌یه هجرتنه قدر حجازده بوتون حجازی اداره‌سی آلتنه آلمش آزچوق منتظم بر حکومت تشکل ایده‌مه‌مشدر . یالکز بوراده ده‌کل، چول وصحرالرده، شهرلرده بیله عربلر عشیرت وقبیله اصولی اوزرینه یاشایوب کلمشلردر .

یمنده ایسه الده ایدیلن تاریخی معلومات باشقا ماهیتده‌در . فی‌الحقیقه شو معلومات افسانه وماصال‌ایله قاریشمشدر. مع‌مافیه افسانه‌لرك وماصاللرك وارلغی بیله یمنده‌عربلرك تاقدیمدن‌بری آزچوق مدنی‌ومنتظم برحیاته مالك اولدقلرینی کوستریيور .

یمن، عربستانك اك مسعود، اك منبت واك محصولدار قسمی ایدی. بوندن باشقا یمن هندوستانله غربی آسیا ومصر آراسنده‌کی تجارت یولنك‌ده اوزرنده واقع ایدی . بناءً علیه عربستانده ایلك اول مدنیت اثرلرینك بوراده ظهور ایتمش اولماسی پك طبیعی‌در . وفی الحقیقه کرك تاریخی وکرك دینی عنعنه‌لر یمنه عائد برچوق خاطره‌لری حاویدر. قرآن کریمده بیله ذکری کچمش‌اولان

سیل عرم، اهالی دیلنده ماصال کبی دولاشان باغ ارم حکایه‌لری اوجاغی هپ یمندر؛ وکذا شرق حکایه‌لرینه رونق ویره‌ن بلقیس ـ که سلیمان ایله ازدواجی‌ده دینی عنعنه‌لردندر ـ یمن ملکه‌سی‌در .

بوتون شو خاطره‌لر هرنه‌قدر افسانه اولسه‌لرده بر زمانلر یمنده اولدقچه یوکسک بر مدنیتك تأسس ایتمش اولدیغنی کوستریبور . حتی بعضی مورخلر هجرتدن اوچ بیك سنه اول یمنده مقتدر برقحطانیه حکومتنك تشکل ایتمش اولدیغنی ذکر ایدییورلر ؛ وقحطانیه سلاله‌سنه منسوب پادشاهلرك اوزون اوزادی‌یه حیاتلرینك حکایه‌لرنی یازیبورلر . بونلردن بعضیلرینك مثلا شداد، لقمان، ذوالقرنینك ناملری ناسك‌دیلنده اسم عام یرینه کچمشدر. دیکرلرینه‌ده فوق‌العاده فتوحات اسناد ایدیلیور . مثلا بنی قحطانیه‌دن حارث کویا بوتون عربستانی، بابلی، ایرانی، آذربایجانی، هندوستانی تسخیر أیله‌مش وبونك ایچون‌ده اوکا « تبع » لقبی ویریلمشدر [۱] . شمرمیرعش ایسه تا تورکستانه‌قدر وارمش وکویا سمرقند شهری اونك اسمیله تسمیه ایدیلمشدر. بوکاده « تبع اکبر » لقبی ویریلمشدر .

فقط بوتون بوحکایه‌لر ذکراولونان یرلرك واهالینك تاریخلری وخاطره‌لری ایله تأیید وتصدیق ایدیله‌دیکندن طبیعی افسانه‌دن باشقا بر ماهیتی حائز اولامازلر. مع مافیه محقق برشی وار ایسه اوده یمنده اسلامیتدن اول اولدقچه قوتلی بر دولتك تشکل ایتمش اولدیغی‌در. بودولتك مقر ومرکزلری صنعا، مآرب کبی حالا انقاضلری آلتنده مدنیت اثرلری چیقمقده‌اولان نقطه‌لردن عبارتدی. فقط اسلامیتك ظهورندن پك چوق اول بوحکومتك منقرض اولدیغی‌ده محققدر . وقوعی میلادی تاریخك ۱۲۰ نجی سنه‌سنه تصادف ایتدیکی مورخلرجه قبول اولونان سدمآربك ییقیلماسی وسیل عرمك حدوثی وبومناسبتله عرب عاربه‌نك حجاز، نجد، عراق و شام طرفلرینه داغیلمالری‌ده یمن دولت و مدنیتنك اسلامیتك ظهورندن هیچ اولمازسه بش‌یوز سنه اول انقراض بولمش اولدیغنی اثبات ایدییور . بوندن صوکرا آرتق یمن ایرانله حبشستان آراسنده بر غاوغا

---

[۱] ابن اسحاق .

وسیله‌سی تشکیل ایدییور. اسلامیت‌ده ظهوری اثناسنده یمنی ساده‌جه برایران
والیسی ـ بازان ـ طرفندن اداره اولونور ایران ولایتی حالنده بولدی .

عرب مستعجمه‌یه‌کلنجه بونلرده عربستان یاریم آطه‌سنك خارجنده ولا کن
اونکله متصل اولارق بر قاچ یاری مستقل حکومتلر تشکیل ایتدیلر . کرك
روما و ایران تاریخلرندن و کرك اسلام مورخلرینك ویردیکی معلوماتدن بو
حکومتلرك روما وایران حسابلرینه اولارق تشکل ایتمش اولدقلری آکلاشیلیور .
بونلردن بعضیلری روماودیکرلری‌ده ایران ایمپراطورلغی ایچون «اوچ بکلکی»
وپیشدارلق وظیفه‌سنی ایفا ایتمکله برابر مذکور ایمپراطورلقلرك حدودلرینی‌ده
عربستانك چول طرفندن کلن و هیچ بر زمان اکسیك اولمایان چاپول
آقینلرندن محافظه ایدییورلردی. بوکا مقابل اومعظم ایمپراطورلقلرده بونلری
حمایه أیله‌یورلردی .

بو منوال ایله رومانك حمایه و اطاعتنده بولونان شام وازجمله فلسطین
حدودنده اوچ عرب حکومتی تأسس ایله‌مشدی که اسملری شونلردر: (١)
قوقیا ویاخود اذینیه حکومتی (٢) تدمر ویاخود پالمیر حکومتی که آل اذینیه‌نك
دیکر برشعبه‌سنك اداره‌سنده بولونیوردی . (٣) بنی غسان حکومتی .

شو حکومتلر رومایه تابع ایدیلر وروما حدودینی ایچ عربلرینك آقیننه
قارشی مدافعه ایتمکله برابر روما ایله ایران آراسنده محاربه وقوعی اثناسنده
ایرانه تابع عرب «اوج بکلرینك» ده مهاجماتنی دفع ایتمکله مکلفدیلر .

بونلره قارشی شرق جهتنده ایرانه تابع ایکی عرب بکلکی تشکل ایتمشدی.
نجد ایله عراق آراسنده کند حکومتی، وبوکونکی بغدادك جنوبی شرق
جهتنده واقع بنی منذر بکلکی ویاخود حیره حکومتی ؛ بونلرده ایرانه قارشی
عینی وظائفله مکلفدیلر . بو عرب دولتلری تابع بولوندقلری ایمپراطورلقلرك
دینلرینی‌ده قبول ایله‌مشلردی . رومایه تابع حکومتلر خریستیان وایرانه تابع
حکومتلر زردشت دیننده ایدیلر .

فقط آرا صیرا فرصت دوشدکجه شویاری مستقل حکومتلر بوتون بوتون
استقلال قازانمه داعیه‌سنی پرورده ایتمکدن خالی قالمامشلردر . ازجمله مثلاروما

تاریخنده «شرق ملکه‌سی» عنوانی ایله اشتهار ایتمش پالمیر حاکمه‌سی زینب بویولده پك پارلاق مجاهداتده بولونمشدر وحتی ایمپراطورغالیانی مغلوب ایله‌مشدر. وکذا کند حاکمنك اوغلی معلقات صاحبی شاعرشهیر امرؤالقیس‌ده بووادیده پویان اولمش ونهایت جانی فدا ایله‌مشدر.

اسلامیتك ظهوری اثناسنده عرب مستعجمه دولتلرندن یالکز ایکیسی موجوددی: بری شرقده، عراق جهتنده ایرانه تابع آل منذر دیکری غربده، سوریه جهتنده بیزانسه تابع بنی غسان. سائرلرینك کافه‌سی منقرض ومحو اولمشلردی.

ایشته‌سیاسی وحکومت‌نظرندن عربلرك اسلامیتدن‌اول مختصراً وضعیتلری! اسلامیتك دوغدیغی قطعه‌ده یعنی حجازده اوته‌دن‌بری هیچ برحکومت ودولت تشکل ایده‌مه‌مشدر. یمن وعربستان یاریم آطه‌سنك خارجنده تشکل ایتمش اولان حکومتلر ایسه صوك درجه پریشان برحالده وحتی یمن کبی عربستانك اك مهم قسمی اجنبیلرك حاکمیت وتسلطی آلتنده بولونیوردی. سیاسی وقومی وحدتدن اثر بیله یوقدی. یمنك ایران استیلاسنه اوغرامش قسمندن وحیره حکومتی ایله بنی غسان حکومتندن باشقا عربستانك بوتون سائر یرلرنده اهالی اوفاق قبیله‌لر، شعبه‌لر، عشیرتلر آراسنده بولونارق بربرلری ایله دائمی برقتال، صاواشما، ووروشما، چاپول وقان آلما ایچنده یاشایورلردی. کله‌جك مطالعه‌لریمزدن آکلاشیلاجغی وجه‌ایله‌عینی قارغاشالق، عینی پریشانلق عرب یاشاییشنك بوتون دیکر شئونلرینه‌ده ساریدی.

احمد آغایف

دوداق، دیل خنجره فلجنك حاد شکلی

عضوی عصبی خسته‌لقلر حقنده‌کی وقوف ومعلوماتك بوصوك عصرك وجوده کتیردیکی تدقیقات وترقیات سایه‌سنده نه‌قدر فیض وکشایش بولدیغی معلومدر. بونکله برابر بعضی نمونه‌لر « Type » واردرکه عرض ایتدیکی مهم نقطه‌لردن دولایی داها اوزون اوزادی‌یه مطالعه‌ایدیلمکه شایان وجداً موجب استفاده‌در. بوجمله‌دن اولمق اوزره « دوشه‌ن » ك دوداق ، دیل وغیرتلاق فلجی قیده شایاندر . بونمونه‌نك بر مزمن شکلی وارکه اساساً دوشه‌نك بزه اوکره‌تدیکی صورتده تجلی ایده‌ر، یعنی یاواش یاواش ، زمان ایله ومتمادی برمشی ایله مفلوجیت دائما ایلریلر ؛ دوداقلرده ، دیلده وخنجره‌ده « کفایتسزلك » تظاهر ایدر ؛ وخسته نهایت خسته‌لغنك تولید ایتدیکی بر چوق عارضه‌لر ایله الیم بر عذاب ایچنده کچن حیاتنه خاتمه چکر . بونمونه بویله مزمن شکلده اولدیغی کبی حاد بر صورتده دخی تجلی ایده‌ر، اولکی کبی حس اولونماز برصورتده تظاهر ایتمز ، آنی بر هجوم ایله دوداق، دیل وخنجره مفلوج اولور . بویله حاد بر شکلده مشهود اولان دوداق، دیل وخنجره فلجلرینك تشریحی آفتلری ایسه یا بصله‌ده یاخود « نوۂ عدسیه » لر اوزرنده تمرکز ایده‌ر . ایشته بوصوك حاد شکله عائد وبرچوق نقطه‌لردن تدقیق ونشره شایان بر وقعه‌یه بوکون دقتی جلب ایتمك ایسترم . اولا وقعه‌یی ایضاح ایده‌یم :

مشاهده

« احوال سابقه » — ا. ف. نامنده وأللی یاشنده بر خسته . بوندن اول بش آلتی دفعه فلجه دوچار اولمش وبوفلجلرك بعضیلری ایکی ساعت قدر برمدت ایچنده زائل اولا بیلمشدر. بردفعه‌سنده دیلی طوتولمش، صاغ طرفده مفلوجیت کورولمش ایسه‌ده ینه برقاچ کونده تماماً عافیتی عودت أیله‌مشدر . ایکی سنه

اول ادرار جهتنده ظهور ایده‌ن بعضی راحتسزلقلرندن دولایی اوروپایه کیتمش، المانیاده پروفسور ایزرائه‌ل « Israël » حالبرینه «Uretère» سونداژ یاپارق آیری آیری ادرارینی آلوب معاینه ایتمش ونتیجه‌ده کندیسنده « درنی التهاب حویضه Pyélite tuberculeuse » بولوندیغنی سویله‌مش. بر سنه‌دن بری بعضاً خلجان، بعضاً تنفس عسرتی کبی حاللر ایله تظاهر ایده‌ن بر « قلبی آستم Asthme cardiaque » دن مضطربدر. بو استم اکثری کیجه‌لری کورولوب خسته‌یی بیزار وکیجه‌لرجه یاتاقده یاتماسنی منع ایدیبورمش.

« احوال حاضره » — بوندن بش کون مقدم شکایت ایده‌جك هیچ بر راحتسزلغی یوق ایکن وحتی سائر کونلره نسبتله داها راحت، داها نشئه‌لی اولدیغی بر کونده چوجوقلری آشاغی قاتده طاولا اویناپورلرمش. کندیسی‌ده هم وقت کچیرمك وهم‌ده بر آز هوا آلمق ایچون آشاغی‌یه اینر واویونی سیر ایدرکن آنی برصورتده خسته‌لانارق سوز سویله‌یه‌مه‌یه‌جك برحاله کلیر. وقعه‌دن اوچ، نهایت دورت ساعت صوکرا کندیسنی کوردم: آغزی آچیق، دوداقلری صانکه خارجه دوغرو ده‌ویریلمش و آغزندن متمادیاً صالیا آقیوردی. دیلنده، دوداقلری حذاسنه کله بیله‌جك قدر برقوت وارسه‌ده خارجه‌چیقاریلماسی قابل ده‌کل؛ لهات «Luette» مفلوج ده‌کل، فقط حساسیتی تماماً مفقود؛ برقاشیق اوجیله ایسته‌نیلدیکی قدر تماس ایدیلسه، حتی تخریش اولونسه خسته اوزرنده هیچ برتأثیر حاصل‌ایتمه‌یور. صداسی بوس بوتون کسیك: نه باغیرا بیلیور، نه‌ده حتی خفیف برسس چیقارتماسی قابل. دیلك وآغیزك فلجی اوقدر علنی‌که یوتقونمق ممکن ده‌کل. چهره حرکتسز بر ماسکه: قاشلرینی نه‌یوقاری‌یه قالدیرا بیلیور، نه‌ده چاتا بیلیور. خسته کرك صاغ، کرك صول جهتلرده‌چهره‌سنده موضعی برحرکت یاپمقدن عاجز. کوز قاپاقلرینی کوچلکله قاپایا بیلیور. صانکه ایکی طرفده‌ده برعطالت وار، براقتدارسزلق کورولیور. خسته وار قوتیله چالیشدیغی‌حالده ویریلن « کوزیکزی قاپاییکز! » امرینی آنجاق بر مدت صوکرا یرینه کتیره بیلیور. چهره‌سنده ودیلنده حسسزلك علامتلری یوق. دیل اوستنده کرك

طوزك وكرك شكرك لذتنی حس ایدییور . یوزك دریسی حساسیتنی غیب ایتمشدر . باجاقلرده وألّلرك باش پارماقلرنده اشتراكی حركت «Mouvment d'association» [١] یوقدر .

قلبك ذروه‌سی آلتنجی ایله یدنجی قابورغالر آراسنده‌كی مسافه‌ده ومه‌باشندن چكیلن عمودی خطك حذاسنده ضربان ایدییور . اضغاء ایله قلبك اورتاسنده «Bruit de Galop» ایشیدیلیور وقلبك ضربانی یالكز ذروه‌ده ده‌كل ، واسع برسطحده كورولیوركه بوندن صاغ طرف بطیننده بویوك برتوسع اولدیغی آكلاشیلیر . خسته‌نك وضعیتی ده‌كیشدیریلدیكی ، یعنی صاغ طرفه دوغرو یاتیریلدیغی حالده قلبك ذروه‌سنده أك اوفاق بروضعیت تبدلی كورولمه‌یور .

ایكنجی كون : دیل بوتون حركتنی غیب ایتمشدر . بولوندیغی موقعی تماميله محافظه ایدییور . یكرمی دورت ساعت اولكی حال ــ كه‌دیلك ایكی دوداقلر آراسنه قدر كله‌بیلمه‌سی ایدی ــ بوكون قابل ده‌كل . خسته‌یه برآز كولمه‌سی تنبیه اولوندیغی زمان چهره برآز صاغه دوغرو برأ كریلك كوستریيور . چهره‌نك صول طرفنده صاغه نسبتله بوروشوقلر داها آز ؛ صول كوز داها آچیق ؛ كوزلرینی كوچلكله قاپادیغی زمان صاغ طرفی برآز داها قوتله صیقابیلیور ، فقط ایكی طرفی ده پك كوچلكله قاپایابیلمیور . كوزلرك حركتلرنده هیچ برنقصان یوق : صاغه ، صوله ، آشاغی‌یه ، یوقاری‌یه ــ طبیعی اولمایان برحركت كوسترمكسزین ــ متحرك . دوداقلر عینی صورتده ده‌ویریلمش ، توكروكی متمادیاً ألنده طوتدیغی برمندیله آقیور . یوتقونمه قابل ده‌كل . اویقوسی راحت واویقو حالنده ایكی طرف كوز قاپاغی تماماً قاپالی .

اوچنجی كون : عینی علامتلر .

دوردنجی كون : چهره‌نك صول طرف فلجی ــ برحركت اجرا ایتمكسزین

---

[١] اشتراكی حركت برطرفده وقوعی تشویق ایدیلوب منع اولونان برحركتك ، مقابل طرفده‌ده اجرا اولونماسیدر . مثلا : خسته باجاقلرینی اوزاتمش اولدیغی حالده یاتاغنده یاتاركن باجاغنی دیكرینه یاقلاشدیرماسنی امرایده‌رسز اوباجاغی طوتارق حركتنه مانع اولورسه‌كز مقابل طرفك اختیارسزعینی حركتی اجرا ایتمه‌سی بر «اشتراكی حركت» در .

بيله ـ نظره چارپيور . صاغه دوغرو أكريلك وار . خسته‌يه ديلنی حركت ايتديرمه‌سی امر ايديلديكی زمان صاغ طرفده اوفاق وتيتره‌مه كبی بر حركت ظاهر اوليورسه‌ده صول طرفك مفلوجيتی واضحاً كوروليور . ديل عينی حالده؛ لهات مفلوج دكل : خسته‌يه صو ايچيريلديكی زمان بروندن كليور؛ فقط غيرتلاغنه قاچيور واونی‌ده شدتلی بر ئوكسوروك تعقيب ايدييور .

بشنجی كون : ديلده اوفاق بر حركت وار ، كوچلكله برآز صو يوتابيليور ، بوده دورت كوندن بری برنجی دفعه اوليور . چهره‌نك فلجی عينی حالده‌در .

يدنجی كون : قاشلرينی آرا صيرا قالديرمغه مقتدر اولديغی سويليورسه‌ده بوصباح بوتون اصرارلره رغماً اك اوفاق بر حركت ياپمغه مقتدر اولامامشدر. دوداقلرينی برنجی دفعه اولان تكليف اوزرينه طوپلايابيلمش ايسه‌ده ايكنجی دفعه‌ده بوحركت قابل اولمامش وهيچ برصورتله دوداقلرينی طوپلايامامشدر . چهره‌سی كولديكی زمان ايكی كون اولكی قدر أكريلك كوسترمه‌يور، فقط صول كوز داها آچيقدر . كوز قاپاقلرينی بويوك برجهد نتيجه‌سنده دوز اولارق قاپايابيليور . كيجه‌لری كوزلری قاپالی اولديغی حالده اويويور . ديل ديشلر قوسنك « Arcade dentaire » ايچنه عادتا كومولمش وحركتسز بر حالده دورويور. دون اوفاق برحركت كورولوركن بوكون اوجهتده هيچ برحركت اثری مشهود دكل . اولكی تنفس ضجرت وعسرتی يوق كيبدر . شريانی توتر يوكسك دكل ، آنجاق اون ايكی قدردر [وه‌رده‌نك ياپلی نبض مانومتروسی «Sphygmomanomètre» ايله] . قانده‌كی اوره‌نك مقداری بيكده اوتوز سكز سانتيغرام بولونمشدر. فقط بوده خسته‌نك غدالانماديغی حالده آلينمش بر قان ايدی . داخلاً اللی سانتيغرام ايبودور ويريلمشدر . بوندن مقدم هپ تنقيه واسطه‌سيله علاج ويريليوردی وبو تنقيه سوت ايله ياپيليوردی .

سكزنجی كون: خسته‌ياتديغی زمان آغزندن اوقدرچوق صاليا آقيور وكيجه‌لری اويقوده آغزندن توكروك آقماسی همان يوق كيبدر. خسته‌نك دقتی دعوت اولونماديغی وكندی آرزوسنك مداخله‌سی طلب ايديلمه‌ديكی زمانلر بعضاً ديلنی حركت ايتديرييور. خسته شدتله ئوكسورديكی زمانلر ديلنده‌كی حركت ديشلرينك خارجنه چيقاجق قدر

علنی بر صورتله کورولیور وبرجهد یاپارق صیقماسی کندیسنه توصیه ایدیلیرسه دیلی او دقیقه‌ده حرکته کلیور . اراده‌سی آلتنده حرکت الآن مفقوددر . قاشلرینی بعضاً قالدیریبیورسه‌ده بو حرکت بر کره‌یه مخصوص قالیور، تکراری قابل دکل . دوداقلرینی بعضاً کندی آرزوسیله طوپلایارق بر یوماق حالنه کتیره‌بیلیور . بو حرکتك ده تکرری امکانسز . کولدیکی زمان چهره‌ده‌کی آکریلك همان‌ده یوقمش کبی . صول کوز الآن داها آچیق . کوز قاپاقلرینی غایت یاواش حرکت ایتدیره‌بیلیور . کیجه اویقوده کوز قاپاقلری تماماً قاپالی قالدیغنی زوجه‌سی سویلیور . عینی تداوی دوام ایتمکده .

اون دوردنجی کون؛ خسته ، دیلنی دیشلر قوسی خارجنه قولایلقله چیقارا-بیلیور . بو کونه قدر لقمه چیکنه‌مه‌سی قابل دکل ایکن لقمه‌یی‌ده چیکنه‌یه-بیلیور . شریانی توتر اون بردر . قاشلرك حرکتنده هیچ بر ضعف اثری یوقدر .

تشخیص

مواجهه‌سنده بولوندیغمز وقعه شبهه‌سز دوداق ، دیل وخنجره‌نك بر فلجیدر . یالکز بو فلج ، آنی حصوله کلمش برفلجدر . بوسریری شکل عجبا بصله « Bulbe » اوزرنده حصوله کلمش برآفت نتیجه‌سی‌می‌در، یوقسه دماغده برآفتك وجودیله‌می حصوله کلمشدر؛ یاخودده دوشه‌نك دوداق، دیل وغیرتلاق مزمن فلجی « Paralysie labio glosso. laryngée » میدر؟

اولا دوشه‌ن مزمن فلجنه دقتله باقالم . بوراده مزمن شکلنك موجودیتنه احتمال ویریله‌مز ظن ایدرم . چونکه بو نمونه دائما یاواش یاواش باشلار ، متمادی بر سیر ایله ایلری کیدر. هروقت، تماماً مزمن برشکل ایله تجلی ایلر . حال بوکه بزم خسته‌مزده عکسنه . بوتون فلجی علامتلر حس اولونماز دینیله بیله‌جك قدر آز بر زمان ظرفنده صوك درجه‌یه یوکسلمش وبو بر قاچ کون ایچنده عکسنه بر درجه‌یه قدر علامتلر تخفف ایتمکه باشلامشدر . دیلده اوفاق حرکتلر مشهود اولمغه، یوتقونمق بردرجه‌یه‌قدرممکن برحاله کلمکه‌یوزطوتمشدر.

دوشه‌نك مزمن نمونه‌سی بونك بوس بوتون عکسیدر. اوسریری شکلده‌علامتلر غایت یاواش ابتدار ایتمکله برابر مرضك سیری دائما مترقی اولمق مجبوری کبیدر. بوسببله‌در که مزمن دوشه‌ن نمونه‌سی بوراده موضوع بحث اولاماز .

عجبا بصله اوزرنده بعضاً کوروله‌بیلن واونقطه‌دن باشلایوب بوخصوصی شکل ایله‌ده تجلیسی ممکن اولان بر « Sclérose latérale amyotrophiqne » اولماسی احتمالی اولابیلیرمی ؟ کرچه بو سریری شکل پك نادراً کورولیور . وبو ندرت بو فرضیه‌یه پك آز احتمال براقیورســه‌ده ینه بر کره بونك ده تدقیقدن کچیریلمه‌سی لازمدر . بو احتمال آنجاق « افعــال منعکسه » نك تزایدی مواجهه‌سنده بولوناجق اولورسه‌ق وارداولابیلیر . حالبوکه بوخسته اوزرنده نه « عضــلهٔ مضغیه » « Masséter » ده ونه‌ده دیز قاپاغنده « فعل منعکس » آرتمامشدر وباجاقلرده هیچ برتقلص موجود دکلدر .

عجبا بصله اوزرنده مشهود اولان برآفتك نتیجه‌سی دییه تلقی اولونابیلیرمی؟ یعنی بصله‌یی تدقیقه آلیرسه‌ق مثلا برحادمیه‌لیت « Myélite aigue » اولماسی قابلیدر ؟ بوکبی نادراً مشهود اولان شـکللرده حرارتك تزایدی مجبوریدر . خسته‌مزده ایســه ابتداسندن بوکونه قدر اك اوفاق بر حرارت یوکسلمه‌سی کورولمه‌مشدر . برده بصـله‌ده کورولن میه‌لیت دائمــا موته منجر اولدیغندن ومرض علامتلرینك اوآنده وخیم برشـکل آلماسی قاعده‌دن بولوندیغندن حادبرمیه‌لیت ده مستبعددر ، قبول اولوناماز. چونکه خسته‌مزده مرضی علامتلر کیت کیده تخفف ایتمکده وخسته‌لق داها ساکن بردوره‌یه کیرمکده‌در .

بصله‌ده بورومك وجودی حالنده اکثریا « حدبهٔ خلقویه » « Protubé-rance » ودماغچه « Cervelet » ده خسته‌لرك کوستردیکی علامتلردن حصه‌دار اولورلر . فلج « حدبهٔ خلقویه » ده بولونان عصبلره قدر اوزانیر وبویله یالکز دیل ، دوداق وغیرتلاق اوزرنده موضعی قالماز . طبیعی دماغچه اوزرنده دخی یاپیلماسی طبیعی اولان تضییق سببیله دماغچه‌یه عائد «Cérébelleuse» علامتلرده مشهود اولور . بووقعه‌ده ایسه نه سائر عصبلرده ، نه‌ده دماغچه اوزرنده براثر، برعلامت کورولمه‌مشدر . برده ورمك وجودینه احتمال ویره‌جك مرضـك

تظاهرندن اول کورولمه‌سی قاعده‌دن اولان ابتدائی علامتلر بوس‌بوتون مفقوددر. بناءً علیه خسته‌نك یابصله اوزرنده ویادماغنده بر آفتك وجودینی قبول ایتمك ضروریلشیور .

عجبا بواحوال ، دماغی بر اوره‌می « Urémie cérébrale » نتیجه‌سی اولابیلیرمی؟ بوکبی وقعه‌لر ظن اولوندیغی قدر نادر دەکلدر وقانده اوره‌نك حبسی ایله بعضی خسته‌لرده کرك دماغ وکرکسه بصله اوزرنده موضعی سمی تغیرلر حصول بولابیلیر . بوخسته‌ده بوفرضیه‌نك اورتایه آتیلماسی ، ظنمه کوره ، جائز اولاماز . چونکه قانده‌کی اوره مقداری آنجاق بیکده اوتوز سکز سانتیغرامدرکه اوره احتباسی یوق دیمکدر .

بوخسته اوزرنده مشهود اولان علامتلره نظراً موجودیتی محتمل اولان سائر سریری وعصبی شکللر تفریق‌ایله قبول احتمالندن تجرید اولوندقدن‌صکره ایکی سریری شکل قالیورکه شیمدی اونلرك تدقیقی ایجاب ایدر : بونلرك بری بصله‌نك سفلی قسمنده «Bulbe inférieur» نزفی ، یاخود تمونی «Nécro-biotique» بر آفتك وجودی ؛ دیکری : دماغ اوزرنده « بر کاذب بصله فلجی » « Paralysie pseudo-bulbaire » حصولیدر .

برنجی احتمالی تدقیق ایتمه‌دن اول بصله‌ده قان جریاننك تقسیمنده‌کی صورت حقنده مجمل بر فکر حاصل ایتمك لازمدر. بصله‌نك بوتون شریانلری یا «شریان فقری » «Artère vertébrale» دن چیقار، یاخود بونك شعبه‌لرندن حدوث ایدر . بو شعبه « Branche » لردن بزه اك زیاده تعلق اولانی « شریان متوسط قدامی » « Artère médiane antérieure » ویاخود شریان بصلی « Artère bulbaire » نامی ایله یاد اولونان شریاندر. بوشریان، شریان‌شوکیٔ قدامی « Artère spinale antérieure » دن انشعاب ایدەر وافقی کیده‌رك دردنجی بطینك زمینه « Plancher du 4ème ventricule » قدر وارير واوراده «عصب شوکی» « Nerf spinal » » نك نوەسنی عصب «تحت‌اللسانی» « Hypo-glosse » و «وجهیٔ سفلی» « Facial inférieur » یی‌ده‌ترطیب ایده‌ر . برده « شریان جذیری » « Atrère radiculaire » واردرکه قحف

عصبلرینـــك كوكلرینه دوغرو انشعاب ایده‌ر وایكی‌یه آیریلارق آشاغی‌یه ایتن
قسملریله خارجی عصبلری احیا أیلر و یوقاری‌یه صاعد اولان شعبه‌لریله كوك
ونوه‌لره‌قدر كیده‌ر. دیمك‌كه هر بر نوه ایكی منبعدن قانی آلابیلیر وبونلرك أك
اهمیتلیسی « شریان متوسط » دن چیقان كوچوك شریانلردر. بوشریانلر اساساً
« شریان شوكئ قدامی » دن چیقار . ذكره شایان دیكر بر نقطه داهاواردركه
« شریان شوكئ قدامی » أكری بر جذع « Tronc »دن عبارتدر . بعضاً ده
ابتداسنده ایكی قسمدن عبارت ایكن صوكرا برلشیر وبرشریان تشكیل ایده‌ر.
خلاصه «شریان شوكئ قدامی» بصله‌نك «تلم متوسط» نی« Sillon médian »
اشـغال ایده‌رك خارجی بر طاقم شعبه‌لر ایله شریان جذیری‌یی حصوله كتیریر
وبرده نوه‌لره «شریان متوسط قدامی» نامی آلتنده‌شعبه‌لر ایصال‌ایده‌ر واعصابك
نوه‌لرینی بسله‌ین‌ده بوشریاندر . موضعی قان جریانك اساسی‌ده بودامارتشكیل
ایده‌ر. « شریان شوكئ قدامی » اوزرنده قانك جریانه‌مانع اولاجق هرهانكی
برسبب‌اونك‌یاردیمیله‌یاشایان نوه‌لری آفتزده‌ایده‌ر واونوه‌لر اوزرنده «كفایتسزلك»
ویاخود فلج علامتلری كوروله بیلیر . ایشته « بوشریان‌متوسطلر » برانسداده
معروض‌اولونجه برطاقم سریری شكللرك حدوثنه سببیت‌ویریر. شیمدی‌ملاحظه
ایدیلسین‌كه بر پیختی « Caillot » كلوب‌ده « شریان شوكی » اوزرنده انسداد
یاپمش،بودامارلرك‌قانیله‌كچینن«عصب‌شوكی»، «تحت‌اللسانی» ،«وجهی سفلی»قانسز،
غداسز قالارق آنی بر فلج تحصل‌ایده‌ر و اودقیقه‌ده دیل ، دوداق وخنجره
فلجی « Paralysie labio-glosso-laryngée » سریری شكلی‌حصوله كلش
اولور . فقط بو ، آنی اولور . خسته دماغی فلجلرده اولدیغی كبی كندیسنی
غیب ایتمز وأكر بوهجومك عقبنده همان ئولمزسه خسته‌لق تخفف ایده‌رك خسته
أییلیشمكه یوز طوتار. بوشكلده یاریم فلج‌وحس‌تغیرلری كوروله بیلیر. یالكز
مفقود اولان برشی وارسه اوده دماغی تغیرلردر .

بوتشریحی‌تصریحلرمسئله‌نك حقیله آكلاشیلماسنه یاردیم‌ایده‌جكندن‌تفصیل
ایتمكه‌مجبوراولدم.شیمدی‌خسته‌لغك‌تشخیصنه‌كله‌لم :مرضك آنی‌برصورتده وقوعی
فلجك‌دیل،دوداق،غیرتلاق‌و«عصب‌وجهی»« Nerf Facial »اوزرنده‌تظاهری

وبصله‌نك یوقاری نصفنه عائد علامتلرك مفقودیتی. عرضلرك برقاچ کون ایچنده أیلکه یوز طوتماسی، کرك قول وکرك باجاقلر اوزرنده هیچ بر فلج اثرینك واشتراکی حرکتلرك کوروله‌مه‌سی آفتك بصله‌نك آشاغی قسمنده اولدیغنه وبو آفتك یا « شریان فقری » ویاخود « شریان شوکئ قدامی » اوزرنده بر مانعه‌یه عائد بولندیغنه دلالت ایدر. بو مانعه ایسه یا بر نزف ویاخود بر سداده « Trombose » ویا بر صمامه « Embolie » اولابیلیر. نزفه احتمال ویریله‌مز. زیرا او موقعده بر نزفك وجودی حالنده مسافه‌نك پك زیاده دارلغندن دولایی ایده‌جکی تضییق او قدر چوق اولورکه حادثه‌نك سریع و آنی بر فلاکتله همان نتیجه‌لنمه‌سی قاعده‌دندر. بو وقعه‌ده مرضك آز زمان ایچنده فلاح وسکون دوره‌سنه کیرمسی، نزف احتمالنی اوزاقلاشدیریر. « سه‌ناتور » ك نزفی وقعه‌سی بصله‌ده حاد بر فلج حصوله کتیره‌رك خسته‌نك حیاتنه آنی بر نتیجه ویرمشدر. « Leyden، Ollivier » وقعه‌لری‌ده عینی وخامت ایله بیتمشدر. نزف احتمالی دقته آلیناجق اولسه بیله بو قدر محدود ودار بر محلده، خروج ایده‌ن قانك یالکز بصله‌ده قالارق حدبه‌یه قدر صعود ایتمه‌مه‌سی قابل ده‌کلدر. اوصورتده ایسه، حدبه‌ده اولان عصبلر اوزرینه واقع اولاجق تضییق ایله علامتلرك تبدل ایتمه‌سی اقتضا ایده‌ر. بزم وقعه‌مزده ایسه علامتلرك یالکز بصله‌ده‌کی اوچ عصب اوزرنده تمرکز ایتمه‌سی « شریان شوکئ قدامی » « Artère spinale antérieure » لرك بر صمامه ویا ایله مسدود اولماسندن حصوله کلمه‌سیله ممکن اولابیلیر.

شیمدی ایش موضعی اولان بو آفتك سداده ویا صمامه اولماسنده قالیورکه ایشته اوراسنی‌ده تدقیق و مشاهده‌دن کچیریورز: صمامه اولماسی قبوله شایان بر فرضیه‌در. چونکه خسته‌نك قلبنده کورولن بویوك بر توسع، ایشیدیلن « Galop » ویرسنه‌دن بری آستم حالنك مزعج برصورتده آرا صیرا خسته‌یی تعجیز ایتمه‌سی واضحاً بر قلب خسته‌لغنك موجودیتنی کوستردیکندن، قلبدن بصله‌یه، دوغرو بر صمامه‌نك صعودی امکانی پك قولایلقله قبول اولونابیلیر. بر ده سداده، موضعی بر تحول اولدیغندن اکثریت اوزره او کبی وقعه‌لرده حادثه‌نك وقوعندن داها اول بر طاقم علامتلر کوروله‌سی لازم کلیر و بونکله

برابر قلبده بر آفتك موجودیتنه استناداً فلجك صمامه‌وی « Embolique » اولماسنه هرنه‌قدر داهازیاده احتمال ویریله‌بیلیرسه‌ده بوكاده قطعیتله حكم ایدیله‌مز. زیرا ، سداده‌دن ایلری كلن علامتلرك‌ده بعضاً آنی اولماسی ملحوظدر . مسئله‌نك بو نقطه‌سنك كوزله كورمه‌دن واقعه مطابق بر صورتده حلی امكانسز كیدر. برچوق وقعه‌لر واردركه أك بویوك عصب عالملرینی بیله آلداتمش وویریلن تشخیصی « فتح میت » تكذیب أیله‌مشدر . آنجاق بو كبی اینجه مسئله‌لرده استناد ایدیله‌جك فنی اساسلر نه‌قدر چوق ، واضح وقناعت ویریجی اولورسه تشخیصده‌ده اونسبتده اصابت وصحت احتمالی زیاده اولاجغی بدیهیدر. خسته‌مزك قلبنده غایت واضح كورولن آفت، صمامه وقوعنه داها بویوك براحتمال ویردیریور. اساساً بوراده بیلینمه‌سی لازم كلن شی، انسدادك موضعی نره‌سی اولدیغیدر. بونی ایسه ایضاح ایتدك : « شریان شوكیٔ قدامی » نك طیقانمش اولماسی و بو شریاندن قان آلان اوچ عصبك « غدانك كفایتسزلكی » ایله مفلوج قالماسیدر .

بلكه بوشریانلرك مسدودیتی بریاریم فلجی انتاج ایده‌ر دییه براعتراض وارد اولابیلیرسه‌ده اكثریت اوزره ایكی جهت شریاننك برلشه‌رك بر جذع تشكیل ایتمه‌سی قاعده‌دن بولوندیغندن بواعتراض تماماً دوغرواولاماز. برده خسته‌مزده اساساً وجهك صول جهتنده حس اولونور درجه‌ده فلج موجود اولماسی‌ده صول طرفك داها زیاده مصاب اولدیغنه دلالت ایدر.

شیمدی ایكنجی احتمالی آلالم : وقعه مزك بر « كاذب بصله فلجی Paralysie pseudo-bulbaire » اولماسی، یعنی دماغی بولونماسیدر. بونقطه‌یی تدقیق وتنقید ایتمه‌دن اول اول برآز تصریحه لزوم حس ایده‌ر . « Duchenne de Boulogne » دیل ، دوداق وغیرتلاق فلجی نامی آلتنده برشكل تقریرایتمشدر. بومرض دیل ، دوداق ویوتقونمق اوزرنده بر طاقم فلجی علامتلرك حدوثنه سببیت ویریر وبونك نتیجه‌سی اولارق سوزسویله‌مه‌مكی، دوداقلرك حركتلرینی یاواش یاواش [مزمن شكلنده] وفقط متمادی ماحی برسیر ایله نهایت عاطل ومفلوج براقیر ، انتهائی دوره‌سنده تنفسده تغیرلر حصوله كلدیكی كبی تغذی امكانسز برحاله كلیر واونك نتیجه‌سی خسته‌وفات ایده‌ر؛ یاخودكه بر « Syncope »

کله‌رك مریضك حیاتنه خاتمه چکر . بوسریری شکل تشریحاً بصله‌ده بر طاقم محرك نوه‌لرك « Noyaux moteurs» استحاله‌وی بر تغیره «Altération dégé- nérative » معروض اولدیغنی اعلام ایده‌ر. ایستریالکز بو نقطه‌لره انحصار ایتسین، ایسترسه اهراملر « Pyramides » ده‌بو مرضی حاله اشتراك أیله‌مش اولسون، خلاصه ، بو بر فلج مخصوصدرکه مزمن اولور . لکن دوداقلرك ، دیلك ، « شراع الحنك Voile du palais » ك وخنجره‌نك فلجلری دائما بصله‌ده بر آفتك موجودیتنه دلالت ایتمز . بوکون برچوق مثاللرله اثبات اولونمشدرکه بو سریری شکل ایله برابر بصله‌ده کرك کوزله وکرك خرده‌بین واسطه‌سیله هیچ بر آفت بولونمامش وعکسنه دماغ اوزرنده آفت مشهود اولمشدر . برنجی دفعه اولارق «شارقو» بودماغی شکلی کوسترمش وطانیتمشدر؛ بوبابده‌کی علمی شرف تماماً اوکا عائددر. ژه‌فروآ « Gesffroy » غایت فائده‌لی بر مخطره‌سنده دوداق، دیل وغیرتلاق فلجنك علامتلرینك مولدی اولان سببلری تدقیق ایتدیکی صیراده شو صورتله فکر بیان ایتمشدر : « بصله‌ده هیچ بر افت اولمقسزین بو فلج علامتلری کوروله‌بیلیر . بوده دماغ اوزرنده ودماغك هر ایکی جهتنده بر آفتك وجودندن ایلری کله بیلیر ، ناصلکه شارقو بزه غایت مقنع بر وقعه‌ده کوسترمشدر . بوکبی سریری شکللرك وجودی انکار اولوناماز ایسه‌ده بصله‌ده اولان شکلیله دماغی اولان شکلنی آییرمق وتشخیصنی اساسلی برصورتده تفریق ایتمك غایت کوچدر . » کاذب بصله فلجنك أك زیاده موقعنی، سریری موجودیتنی تحکیم ایتدیکی زمان ، له‌پین « Lépine » ك اثرینك نشر اولوندیغی زماندر ، بواثرده — که ٧٧ ده‌طبع اولونمش وکاذب بصله فلجنك ظهوری تاریخنده مهم برموقع احراز ایتمشدر- ایکی وقعه کوستریر وبوایکی وقعه‌ده دخی «فتح میت» عملیه‌سی اجرا اولونمشدر. هرایکی وقعه‌ده دخی له‌پین بصله‌ده هیچ بر آفت بولمایارق یالکز «نوهٔ عدسیه» « Noyau lenticulaire » اوزرنده آفت کوسترمشدر . او کوندن اعتباراً بوسریری شکل حقنده اثرلر بربرینی تعقیب ایتمکه باشلامش ، برچوق مرضی وقعه‌لر عینی سریری شکل ایله نشر اونونمشدر . یالکز برزمان کلمشدرکه بو

مسلك « Doctrine » آلمانیاده برآز تردد ایله قبول اولونمغه باشلامشدر .
اوپنهایم « Openheim » وسیمه‌رلینغ « Siemerling » بش وقعه‌نشر أیله‌مش
وبو وقعه‌لرده خسته‌لرك وفاتندن اول کاذب بصله فلجی تشخیصنی قبول ایتمك
طبیعی ایکن فتح میتلرنده کرچه دماغ اوزرنده آفت مشهود اولمش ایسه‌ده
بصله‌ده آفتدن عاری کوروله‌مه‌مشدر . بوسببله بوایکی مؤلفك باقیشنجه کاذب
بصله فلجنك اساسلرینی تشکیل ایده‌ن ادعالر پك ضعیفدر . بوشکللرده کرك
بصله‌ده وکرك دماغده آفتك عینی زمانده موجودیتی ممکن اولور وخسته حیاتده
اولدیغی مدتجه آفتك بصله‌ده‌می ، دماغده‌می بولوندیغنی قطعی صورتده ادعا
واثبات ایتمك همان امکانسزدر . خلاصه ، فرانسز مؤلفلری بودماغی فلجك
وجودینی قبول ایتمش ، آلمانلر ایسه برچوق وقعه‌لرده دماغده برآفت موجود
ایکن بیله بصله‌ده واطرافنده‌ده آفتلر بولوندیغنی ظن ایتمشلردر . کرچه حال
حاضرده نشراولونان بعضی وقعه‌لر بصله‌ده هیچ برآفت کوروله‌دیکی حالده یالکز
«نوۀعدسیه» اوزرنده موجود اولان برآفت ایله عینی فلج علامتی کورولدیکنی
مقنع برصورتله اثبات أیله‌مش وبوکون بوسریری شکل برموجودیت قازانمش
ایسه‌ده ندرتی‌ده انکار اولوناماز. بوکبی مشاهده‌لرده قطعی برموضعی تشخیص
قویمق تشخیصك اصابتی احتمالنی آزالتمقدر ، آنجاق بصله‌ده ویاخود دماغده
اولان بونوع فلجلرك برینی دیکرندن آییران ، دهادوغروسی اصابت احتمالنی
تقویه ایده‌ن اساس ، دماغی اولدیغی زمانلر، بوعلامتلرله برابر خسته‌ده تشنجی
برآغلامه ویا کوله‌نك « Pleur ou rire spasmodique » و وقعه‌دن اول
بردماغی فلجك موجوداولوب اولمادیغی‌در. بزم وقعه‌مزده تشنجی کوله وآغلامه کلیاً
مفقودایدی. فقط خسته بوفلجی بحراندن اول برقاچ دفعه دماغی یاریم فلجلرله متأثر
اولمش ایدی. بومتقدم ومکرر فلجلرك آنجاق برصمامه‌نك دماغه دوغرو صعودندن
ایلری کلدیکی معلوم اولوب عینی صمامه‌نك «شریان فقری» اوزرنده‌ده برانسداد
حصوله کتیرمه‌سی ممکن اولدیغندن متقدم یاریم فلجلرك موجودیتی بوشکل سریری‌ده
دماغی اولماسنه دلالت أیله‌یه‌مز. اولسه اولسه بوأسکی وکلوب کچیجی فلجلر آرا صیرا
قلبدن قوپوب قانه قاریشسان برطاقم صمامه‌لرك اوته‌ده بریده اختلاطلر یاپماسی

ویا یاپابیلمه‌سی ممکن اولدیغنی بزه اعلام ایده‌ر واشتراکی حرکتك کرك باجاقلر اوزرنده وکرك أللرك باش‌پارماقلرنده موجود اولماماسی، تشنجی آغلامه وکولمه‌نك مفقودیتی اعتقادمجه احتمال میزانی بصله طرفنه میل ایتدیره‌بیلیر .

خلاصه خسته‌مزك کرفتار اولدیغی بوآنی دوداق ، دیل، غیرتلاق وخنجره فلجی بصله‌ده بر آفتك، یعنی «شریان شوکی» اوزرنده بر جریان انقطاعنك موجودیتنی کوستریر .

عینی بر خسته بوندن دورت بش سنه اول سلانیکده‌کی سرویسمی تعقیب ایده‌نلر طرفندن‌ده کورولمشدر : یتمش یاشلرنده اولان بو آدم هیچ بر بدنی عارضه‌سی اولمادیغی حالده برصباح یاتاغندن قالقار ، قهوه‌سنی ایچدکدن صوکرا استراحت ایچون تکرار برآز یاتمغه عزم ایده‌ر . یاننده بولونان زوجه‌سنه برشیلر سویله‌مك ایستر . لساننده أك اوفاق بر کلمه چیقارابیلمك احتمالی اولمادیغنی کورنجه عائله افرادی مبهوت ومتحیر قالیرلر وتلاشه دوشه‌رك همان بر حکیم آرامغه باشلارلر . بوصیراده خسته ، خانه‌نك ایچنده متصل دولاشیر، دورور؛ لساننه کلن ابکمیت ایله آغیزندن متمادی توکروکلر دوکولمکه باشلار. وقعه‌نك ظهورندن برقاچ ساعت صوکرا خسته‌یی کوره‌بیلدم ونادراً کورولن وقعه‌لردن اولدیغی ایچون خسته‌خانه‌ده طلبه‌یه کوسترمکی مناسب بولدم . او زمان مشهود اولان علامتلری مختصراً ذکر ایده‌یم :کندی آیاغیله خسته‌خانه‌یه کلن بومریضك دوداقلری آچیق، توکروکلری آغیزندن آقار ، دیلنده هیچ برحرکت اجراسنه قدرت یوق ، دوداقلری طوپلاناماز بر حالده ، صداسی قطعیاً مفقود ایدی؛ او درجه‌ده که بر کلمه تلفظ ایده‌مه‌دیکی کبی جهد ایله‌ده صداچیقارابیلمه‌سی ممکن دکل ایدی . چهره‌سی هر ایکی جهتده برفلج وارمش کبی صامت برحالده، طبق بر هیکل کبی دورویور . ایصلیق چالابیلمه‌سی قابل دکل . دوداقلرینی طوپلایوب حرکته کتیره‌بیلمه‌سی امکانسز . قول وباجاقلرنده نه براثرفلج وار، نه‌ده وقعه‌دن اول اولمش . کرك ألنی وکرك آیاغنی ایسته‌دیکی کبی استعمال ایدیبور وهیچ برنده ضعف اثری یوق. تشنجی کولمه وآغلامه تماماً مفقود . دوداق ، دیل، خنجره وغیرتلاق اوزرنده آنی کوروان بوفلج، دیلك حرکتنی،

كلمه‌لرك تلفظنی، دوداقلرك تقلصنی، معناسز بر صدانك بیله‌وقوعنی برقی برصورتله منع ایده‌ن بو آفت دماغی ده‌كل بصلی اولابیلیردی . و هر بر علامت بونك بصله‌ده ویالكز « شریان شوكی » نك اسقاء أیله‌دیكی موضعده اولا بیلمه‌سنه حكم ویردیرییوردی . بو خسته‌ده دخی موجود عارضه‌لر یاواش یاواش زائل اولمش ، أییلكه یوز طوتمش وبش آلتی آی ایچنده خسته‌لقدن هیچ بر اثر قالمامشدر . حالا حیاتده اولان بو خسته‌ده بو آنه قدر ایكنجی بر هجوم « Attaque » كورولمه‌مشدر .

خلاصه اولمق اوزره دینیله‌بیلیركه : « دوشه‌ن » نمونه‌سنك حاد بر شكل ایله‌تظاهر ایتمه‌سی اكثری بصله‌ده ، « شریان‌شوكی » اوزرنده بر آفتك‌وجودینه ویاخود نادراً دماغده وهرایكی طرف « نوۀ عدسیه » لرنده بر مرضی تغیرك وجودینه دلالت‌ایده‌ر واكثر وقعه‌لرده ، أكر حدوثی آننده بر وخامت‌مشهود اولمازسه خسته‌لر یاواش‌یاواش أییلكه‌دوغرو كیده‌رلر وچوق‌دفعه أسكی‌حاللرینه رجعت ایده‌رلر. « دوشه‌ن » نمونه‌سنك مزمن اولان شكلی ایسه دائما وخیم اولور. هرنه‌قدر بعضاً توقف دوری‌ده وارسه‌ده نهایت ینه دائمی بر سیر آلیر، فقط أییلكه ده‌كل ، وخامته دوغرو یورور ونتیجه‌سی بیچاره خسته‌نك‌فلاكت وزوالی اولور.

بومشاهده‌دن برقاچ كون‌صوكرا ایدی، خسته‌دیكر برهجومه معروض‌اولارق وفات ایتمش اولدیغندن تعریف ایتدیكمز بو سریری شكل عینی علامتلر ایله تجلی ایده‌ن بوایكنجی هجومده مشهود اولان حال وعرضلری‌ده ینه پك‌مفید و آیری برمشاهده شكلنده تصریحه شایاندر . زیرا بربرینی ولی ایده‌ن بوایكی آیری آیری دماغی آفتلره دلالت ایده‌ن مستقل برمنظره سلسله‌سنه مصدر اولمشدر.

ایكنجی هجوم

خسته اولیسی كیجه اویقودن اویانارق صول قولنده خفیف براویوشوقلق

ایله برابر ألنده برشی طوتمغه مقتدر اولمادیغنی کورور ودیلنك آغیزی ایچنده حرکته‌مقتدر اولمادیغنی وبرکلمه بیله تلفظه اقتداری بولونمادیغنی آکلار. عینی زمانده‌دهشتلی برتنفس عسرتی ومعده اوزرنده برضجرت حس‌ایده‌ر. چهره‌سی مورارير . یاتاق ایچنده اوزون یاتمق قابل اولمادیغنی آکلار. یاتنجه صولوقلری قاپانمغه ، تنفسك عددی آرتمغه ومورارماسی تزایده باشلار. ألنده‌کی‌خفیف‌فلج بش اون دقیقه ایچنده زائل اولورسه‌ده دیلنده‌کی حال زائل اولماز.

ایرته‌سی کون صباحی کندیسنی کوردیکم زمانکی حالی: یاتاغی اوزرنده اوطورمش، چهره‌سی‌مورارمش ، نفسلری صیق ، یوزنده خفیف بر اوزیما ، علنی وعمیق برضعف ایچنده ، دیلی طوتوق ، چهره‌سنده أك اوفاق برحرکت اجرا ایتمه‌سی امکانسز ، کوزلرینی‌قاپاماسی ویاخود قاشلرینی قالدیرماسی امر ایدیلنجه‌بونلری کندی اراده‌سی آلتنده اجرایه اقتدارسز ، دوداقلرینی طوپلایاماز . فقط بو دفعه آغزندن صالیالری آقمایور . دیل ایکی طرفه دوغرو اوفاق حرکتلر یاپابیلیورسه‌ده خارجه چیقارابیلمه‌سی ممکن ده‌کل. متمادی برآغلامق بوحالی تعقیب ایدییور. آغلادیغی زمان چهره صاغ طرفه متمایل. صانکه صول‌طرفده حس اولونور برفلج وار . بو دفعه خسته‌نك معنویاتی دوشکون ، مأیوس ، ومتأثر . قلب اوزرنده کوستردیکی تظاهرلر ، نفس بورولرنده ابراز ایتدیکی علامتلر ، معده‌سنده حس ایتدیکی ثقلت وضجرت صانکه بو بحرانك تحدثیله اشتداد ایتمش . حالبوکه بوندن مقدمکی هجومده بالعکس بالجمله « قلبك کفایتسزلکی » علامتلری سکونت کسب ایتمش و خسته حالندن هیچ متأثر اولمامش کورونیوردی. بویله آغلامق یوقدی ؛ وامیدسز ده‌کلدی. بودفعه‌کی هجوم ایسه غایت واضح بر صورتده قلب اوزرنده کورولن کفایتسزلك علامتلرینه برضربه وورمش کبی کورونیور . دیز قاپاغنده « فعل منعکس » هرایکی طرفده طبیعی برحالده . صول باجاقده اشتراکی حرکت موجود وصاغ باجاقده‌ده وارسه‌ده اودرجه واضح‌ده‌کل . قوللرده اشتراکی حرکتك تظاهری امکانسز ، فقط أليله ألمی بوتون قوتیله صیقماسی تکلیف اولوندیغی کبی کرك صاغ وکرك صولده سکونتده اولان ألك باش پارماغی آووج ایچنه دوغرو

قیویریلیور ؛ وبوحالده براشترا کی حرکت کورونیور «باش پارماق علامتی Phénomène du pouce » . خسته یاتارکن کرك قیویرمه « Flexion » وکرك اوزاتمه « Extention » حرکتلرنده هیچ بر ضعف اثری کوروله یور ، ایکی طرفك ده قوتی همان عینی اولارق مشهود اولویورسه ده آیاغه قالدیغی کبی ده کیشیور ؛ هر نه قدر قائماً دورماسنده بر تغیر یوقسه ده یورودیکی زمان حرکتنده اوفاق برسورتمه « Steppage » وار ومعاونت ایدیلمزسه بعضاً ده دوشه بیلمك احتمالی موجود . خلاصه یاتارکن عضله لرنده کورولن قوتله ، یورورکن دقتی جذب ایده ن بر کفایتسزلك موجود .

ایلك هجوم ایله بو ایکنجی هجوم آراسنده عینی مرضی علامتلرله برابر برنجی هجومده کوروله ین بعضی عرضلرك بولونماسی بو دفعه کی آفتك بصله ده ده کل بلکه « نوۀ عدسیه » « Noyau lenticulaire » ده اولماسنی احتماله داها قریب کوستریبور . یعنی ایلکی بصلی اولدیغی حالده ایکنجیسی دماغی اولماسی داهازیاده قبوله شایان. چونکه ایلك هجومده نه تشنجی بر کوله ویا آغلامه، نه ال وباجاقلرده براشترا کی حرکت ونه ده — ولوموقت اولسون — قول وباجاقلرده فلجی بر عارضه موجودده کلدی. ایلك هجومدك زیاده دقتی جالب برشی واردی که اوده قلبك بوتون مرضی تظاهرلرینك همانده بوس بوتون اورتادن غائب اولمش بولونماسی ایدی. خسته ممنون ایدی؛ حالندن متشکی ده کلدی. کیجه لری آراصیرا کلن نفس دارلغی هجوملری بیتمش، خسته راحت اویویور ایدی. بو فلجی حالت ایله برابر عمومی حاللرنده بر بشاشت ، بر شطارت واردی . قلب ضجرتی یوق ، تنفس عسرتی یوق ، خلجان یوق ، اوزیما یوق ، سفلی اطرافده وچهره ده قلبك کفایتسزلکنه دلالت ایده ن استسقا مفقود ایدی. بوبحران، قلب اوزرینه شفائی بر تأثیر اجرا ایتمش ایدی . بو کبی سکون کتیریجی علامتلر اکثری کرك حاد « التهاب ابهر » « Aortite » و انتانی آندوقاردیتلری « Endocardite infectieusce » تعقیب ایده ن سحایا التهابلرنده و کرك قلبی آفتلره مربوط اولارق تظاهر ایده ن موضعی بصله آفتلرنده کورولور . حتی او درجه ده که قلب وابهر خسته لقلرینك اك حاد دوره سنده وقتا که علامتلرده آنی بر تبدل

مشاهده اولونور و کونلردن ، حتی هفته‌لردن بری یاتاق اوزرنده اوطورمغه
وبر دقیقه استراحت کورمه‌دن الیم اضطرابلر ایله یاشامغه محکوم اولان ، سکون
و حضور ایله بر ثانیه بیله اوزانمغه ، یاصدیغه باشنی قویمغه مقتدر اولامایان
ونهایت بویوك بریورغونلغك سوق وابرامیله بعضاً یاتمغی تجربه ایتمك ایسته‌دیکی
زمان همان تنفسنده حاصل اولان عسرت و-قانك جریاننده تحصل ایده‌ن آنی
کفایتسزلك الجاسیله یاتاغنده اوطورمغه مجبور اولان بو زواللی خسته‌لرك
طاقت بیتیریجی بحراننده بردن بره بویوك بر تبدل کورولور ؛ خسته قولایلقله
یاتمغه واستراحت ایتمکه مقتدر اولور ؛ حالنده ، کویا یورغونلغی زائل اولمش ، اضطرابلری
آرتق سکونت دوره‌سنه کیرمش اولدیغنی ایما ایده‌جك بر راحتلق حس اولونور
وخسته اویقویه دالار ؛ تنفس خفیفلر ، نبض سکونت کسب ایده‌ر وخارجاً اویله
ظن اولونورکه مرضك بحرانی نهایت بولاجقدر ؛ ایشته اوزمان بصلی علامتلرك
تظاهرینك مقدمه‌سی و اکثریا حیاتك ختامنك ایلك خسران آنیدر. او زمان
انذار غایت وخیم اولور . ایشته اوزماندرکه بو عاقبتی بیلمه‌ین ، قلب و ابهر
خسته‌لقلرندن بویله سریری بر اختلاطه واقف اولمایان دوقتور ، فنا دقیقه‌لر
یاشایا بیلیر ؛ عائله خلقی مواجهه‌سنده بوتون نفوذینی ضایع ایده‌بیلیر . زیرا
عائله‌یه خسته‌نك انذارینی- کوزوکن حاله نظراً - أیی کوستردیکی حالده حقیقتده
اومنظره خسته‌نك زوالنك باشلانغیجی اولور . خلاصه بصله‌ده کرك «احتباس
بول»ن کرك «مه‌نه‌نژیت»دن ویا صمامه‌دن متولد علامتلر قلب مرضی عرضلرینه
بر سکونت و خفیفلك بخش ایده‌ر . اوحالده انذار قلبه ده‌کل ، بصله‌ده‌کی آفته
معلق اولور . صمامه‌دن متولد « Embolique » بر آفت اساسده حیاتی قطعه
قدر کیتمه‌یه‌جك ایسه قلبك اوزرنده‌کی سکون تلاش ویرمز . فقط التهابی
ویاخود احتباس بولدن ایلری کلمه ایسه انذار داها مهم اولور . خصوصیله
التهابی اولورسه وخامت فوق العاده اولور .

بناءً علیه انذاری عائله‌یه او صورتده کوسترمك ایجاب ایده‌ر. چونکه بصلی
سحایا التهابلری انذار باقیمندن پك وخیم اولور. بو نقطه اوزرنده بو درجه اصرار
ایتمکلکم بو علامتك شیمدی‌یه قدر طبابت عالمنده لایق اولدیغی اهمیتی اکتساب

ایده‌مه‌مش اولماسی وبوکبی وقعه‌لرده تشخیصه مدار اولاجق اك مهم علامت اولا بیلمه‌سندندر .

ایشته ایلك هجومی تشکیل ایده‌ن بوتون علامتلر بصله‌ده برفلجك موجودیتنی ناطق اولدیغی حالده ایکنجی هجوم برنجی فلج بحرانك همان‌ده عکسی کبی تجلی ایدییور . اولاصول طرفده ویالکز صول قولده برقاریجالانما ایله برابر خفیف بر فلج ظهور ایدییور. بوحال آز بر زمان دوام ایده‌رك زائل اولویور. عینی زمانده دیل ، دوداق ، غیرتلاق مفلوج اولویور؛ چهره جمادی برشکل آلیور؛ وفلجك عصب وجهی اوزرنده‌ده موجودیتی کورولیور . فقط بو دفعه تشنجی بر آغلامه وارکه خسته‌یی بر دقیقه راحت ایتدیرمه‌یوب اك کوچوك برسؤال بیله اك بویوك کوز یاشلری نارانه سببیت ویرییور . خسته ، حالندن حدندن زیاده مشتکی ، قلب بوتون دهشتیله اختلال وعصیان ایچنده ؛ چهره‌ده وباجاقلرده اوزیما؛ تنفسده کثرت؛ کوچوك دورانك کفایتسزلکی واضح، رنك مورارمش. « ناحیهٔ قلبیه » نك معاینه‌سنده قلبی توسع ایتمش بولویورز. علنی بر «غالو» وار . بو غالونك صاغ بطینك کلی ضعفندن وفضله‌جه توسعندن تولد ایتمش اولدیغی کورولیور . چونکه قلبك ذروه‌سنده ده‌کل ، وسطنده ایشیدیلیور ؛ وحس اولونیور. اشترا کی حرکت کرك باجاقلرده وکرکسه اللرك باش پارماقلرنده وهر ایکی جهتده موجود . بسیط حرکتلرده باجاقلر قوتی غیب ایتمه‌مش ایسه‌ده مشی وحرکت کبی داها مختلط حرکتلر اجرا ایتدیریلنجه خسته آیاغنی سورتیور و «حرکت متوافقه » « Mouvement de coordination » یاپمق تماماً قابل اولمایور. خسته بعضاً دوشه‌جك کبی اولیور، موازنتنی غیب ایدییور.

بوتون بو علامتلر بو ایکنجی بحرانی برنجیدن آییرییور . برنجیده تشنجی کولمه وآغلامه یوق؛ ایکنجیده بوتون بداهتیله موجود . برنجیده اشتراکی حرکت وجوده کتیرمك ممکن اولمادیغی حالده ایکنجیده هرایکی جهتده، کرك باجاقلرده و کرك اللرك باش پارماقلرنده موجود . برنجی وقعه‌ده قلبك کفایتسزلك علامتلرنده برسکونت کورولدیکی ، « ضیق صدر » « Asthme » تماماً اورتادن غائب اولدیغی حالده ایکنجیده ولو دماغك آفتی تأثیرنده اولوب اولمادیغی اثباته

شایان اولسه بیله سکونتك عینی ایلك هجومده اولدیغی کبی وجودی کوروله‌یور.

بومشاهده‌نك عینی خسته اوزرنده عینی علامتلرله ، عینی سریری شکلی وجوده کتیره‌ن‌وفقط آفتك‌توضعی عینی نقطه‌ده اولمایوب بری بصله‌ده، دیکری « نوهٔ عدسیه » لرده اولماسی ممکن بولونان جداً مطـالعه‌یه شایان و غایت مهم بروقعه اولدیغنه شبهه‌یوقدر. نادراً کورولن واختلاطی نسبتنده سریری احتشامی آرتان بویله برمرضی‌حادثه‌نك نشری‌طب‌منتسبلری ایچون بعضی فائده‌لر تأمین ایده‌جکنی تصور أیله‌دیکمدن بویله‌جه یازوب ایضاح ایتمکه مسارعت أیله‌دم.

دوقتور رفعت

عثمانلی سلطنتی مؤسساتی تاریخنه دائر بر تجربه

تنزلاً اوقویاجق اولانلره

آلتی یدی ییل اول تحصیل ایتدیکم بر فرنك مکتبنده، صوك امتحانه کیره‌ن طلبه‌دن بر « ایش »، یعنی معین بر موضوعه دائر کوچوك بر تألیف ایسته‌نیلیردی. بو تألیفك مکتبده اوقونان درسلردن بریسنه تعلقی اولمق واو درسی ویره‌ن مدرسك اولجه مساعده‌سی آلینوب، بیتیریلدکدن صوکراده مشارالیهه تقدیم قیلینمق مشروط ایدی.

مکتبمز، اسلام مملکتلرنده خدمت أیله‌یه‌جك فرنك کنجلرینی‌ده حاضرلامقده اولدیغندن، درسلری آراسنه پك مختصر اسلام تاریخی ایله شریعت محمدیه‌نك خلاصه‌سی‌ده ادخال اولونمشدی؛ بللی باشلی دولتلرك حاضرده‌کی حیاتلرندن باحث درسده دخی بر قاچ ساعت، عثمانلی دولتی مؤسساتنه تخصیص اولونوردی. بن، مکتبده بو درسلرك بولونماسندن استفاده ایده‌رك « ایش » اولمق اوزره، «عثمانلی سلطنتی مؤسساتی تاریخنه دائر بر تجربه» یازاجق اولدم و«زمان حاضر اوروپاسنك عمومی منظره‌سی» مدرسیله‌قونوشوب مساعده‌سنی آلدم.

عالی مکتبلرك طلبه‌دن تألیف ایسته‌مه‌سنده اصل مقصد، شخصی فکرلرك میدانه چیقاریلماسیدر؛ فقط مذکور تألیفلر آراسنده بو مقصده جداً خدمت ایده‌نلره نادر تصادف اولونور. بزم مکتبمز، طلبه‌سنك تألیفلرندن ذاتاً چوق شی بکله‌میوردی؛ حتی، بونك ایچون اولاجق، اوتألیفلره بر آزمدعیانه اولان « اجتهاد Thèse » اسمنی بیله ویرمه‌یوب، ساده‌جه « ایش Travail » آدینی طاقمشدی.

طلبه‌نك چوغی، « ایش »لرینی حاضرلامه‌یه، امتحانلره ایکی اوچ آی قالارق آنجاق باشلایا بیلیرلردی؛ هم عینی زمانده، درسلره دوام ایتمك، امتحانلره چالیشمق‌ده لازمدی. بویله‌جه « ایش »ه تخصیص اولونابیله‌جك وقت پك‌قیتدی؛ جدی تدقیق‌وتحقیقاتده‌بولونمق، اوزون اوزادی‌یه دوشونوب طاشینمق همان‌امکانسزدی. بن‌ده آرقاداشلرمك اکثری کبی، « عثمانلی سلطنتی مؤسساتی تاریخنه دائر بر تجربه »می، امتحانلره اوچ آی قالارقدن یازمه‌یه

کیریشدم . یازارکن وقتم پك آز ، مشغولیتم پك چوق ، منبعلرم غایت محدود ایدی. دائمی اولارق آنجاق درس نوطالریله، اوطه‌مده ومکتب کتابخانه‌سنده بولابیلدیکم کتـابلره مراجعت ایده‌بیلیردم . عمومی کتابخانه‌لردن استفاده‌یه نادراً موفق اولیوردم . « عثمانلی سلطنتی مؤسساتی تاریخنه‌دائر تجربه » ، ایشته بویله احوال وشرائط تحتنده یازیلدی .

معروضاتمدن آکلاشیلیور که بو جدی بر اثر دەکل ، صرف بر مکتب ممارسه‌سندن عبارتدر . بونی بیله بیله نشره جرأتم غریب کورونه بیلیر . جرأتمك علتی ایسه پك بسیطدر: اوده‌صوك زمانلرده یازیلوب عثمانلی مؤسساتی منبعلری ایله برلکده واضح ، مختصر وسربست بیان ایله‌ین تورکجه بر رساله‌یه عثمانلی مطبوعاتنده راست کله‌ییشمدر ؛ بن ، هر شیده ، هیچ یوغه أکسیکلی بر واری مرجح کوره‌نلردنم .

تکرار ایدییورم : « تجربه » نك یاکلیشلری ، أکسیکلری غایت چوقدر. محترم قارئلرمدن ایسته‌کم ، معتاد اوزره «خطا ونقصانلریمی پوشیدهٔ عفووصفح ایله ستر بویورمالرینی » رجا دەکل ، اصلا دەکل ، بلکه او خطـالری لطفاً وتنزلاً مؤاخذه واخطار ایله‌مه‌لرینی استرحامدر؛ اوزمان کندیلرینه پك چوق وصمیمی تشـکرلر ایده‌رك « ایش » ك اصلاح واکماله چالیشیرم ؛ و بویله‌جه ، بلکه ، أله آلنوب اوقونمه‌یه دکرلی بر حاله کلیر ، بوکا موفقیت ألویرمزسه بیله عثمانلی مؤسساتنك تدقیقی یولنده اوغراشیلمش اولورکه بوده برکاردر .

۱۱ شباط ، ۱۳۲۵

آقه چوره اوغلی یوسف

یوقاریده‌کی مقدمه یازیلالی‌ده همان دورت سـنه اولیور ؛ « ایش » هپ چکمجه‌ده قالدی ، بر دورلو طبع ونشرینه جسارت ایده‌مه‌دم ، برآرالق اصل کووده‌سنی براقوب، یالکز « مدخل » و « خاتمه » قسـملرینی بر « مدخل و خاتمه » دییه نشر ایتمه‌یی‌ده دوشوندم، چونکه فکرمجه اصلاح واکماله أك محتاج اولان قسمی، « کووده» دیدیکم پارچه‌سی‌ایدی. شوصیرالرده بعضی آرقاداشلرم، «ایش»ك اولدیغی کبی«بیلکی»مجموعه‌سنده نشرینی تصویب ایتدیلر . بن‌ده، برآز مسئولیتی اونلره آتارق، ممنونیتله راضی اولدم.

۱۰ تشرین اول ، ۱۳۲۹

آ . ی .

مدخل

۱

عثمانلی سلطانلغنی احداث أیله‌ین تورکلر ، تورك ـ تاتار ـ موغول بویوك عائله‌سنك برشعبه‌سندن عبارت قایی (قایا؟) خان عشیرتنه منسوب ایدیلر. بو تورکلرك هپسنی ده‌کلسه بیله مهم بر قسمی ، داها کوچوك آسیایه کلمه‌دن اول اسلام دیننه کیرمشلردی [۱] . بو جهتله عثمانلی دولتی دوغدیغی زماندن اعتباراً بر *تورك و مسلمان* دولتی ایدی .

اسلام ، بعضی باشقا دینلر کبی مؤمنلرینه یالکز اخروی سعادتلره وصول واسطه‌لرینی اوکره‌تمکله اکتفا ایتمز ، ایچنده یاشادیغمز دنیا امورینك تنظیمنه‌ده استحقار ایله باقماز : اسلام هم بر دیندر ، هم‌ده سیاسی و اجتماعی بر مسلکدر . اسلام کندیسنه اینانان جمعیتده فردلرك وعامه‌نك روحانی وجسمانی حیاتنی نظامه‌قویمق وظیفه‌سنی‌درعهده‌ایدر واهتدا أیله‌ین جمعیتك أسکی اعتقاد، اخلاق، عادت وقانونلری یرینه کندیسنك اعتقاد ، اخلاق وقانونلرینی اقامه أیلر . بوکا بناءً *مسلمان* عثمانلی دولتی ، *شریعته* ، یعنی اسلام قانونلرینه کوره تنظیم ایدیلمش اولاجقدی .

اسلام، مختلف عرقدن اولان تابعلرینك جمله‌سنی أریدوب برلشدیرمك ، داها دوغروسی حوزه‌سنه داخل اولان دورلو عنصرلری عادتا برده‌کیرمن کبی اوکودوب چیقان اوندن ، بربرلرینه مساوی وقارده‌ش مسلمانلر وجوده کتیرمك ایسته‌مشدی . وبوکا پك‌چوق موفق اولدی؛ بونکله برابر مسلمانلاشان

---

[۱] بعضی فرنك مورخلری مثلا متوفی رامبو ، ارطغرلك هنوز اهتدا ایتمه‌مش اولوب آنجاق اوغلی عثمانك اسلام ایله مشرف اولدیغنی یازیبورلرسه‌ده. عثمانلی مورخلرینك جمله‌سی أرطغرلك‌ده ، باباسی سلیمان شاهك‌ده مسلمان اولدقلرینی سویله‌مکده متفقدرلر. ذاتاً سلیمان سامی اسملردن اولوب ، قایی خانلیلر آراسنه آنجاق سامی دینلردن بری واسطه‌سیله کیره بیلیر .

قوملرك اخلاق و عادتلری و حتی بعضی اعتقادی رسوباتی بیله بوسبوتون سیلینوب سوپورولمه‌دی .

ظنمزه کوره تورکلرده ، اهتدادن صوکرا ، یالکز قومی اخلاقلرینی دکل ، بلکه عادت و قانونلرندن بر قسمنی‌ده محافظه أیله‌مشلردر . بو جهتله عثمانلی مؤسساتنك ایکی تملی ، داها دوغروسی ایکی منبعی اسلام شریعتی ایله تورك عرف وعادتلریدر .

بوایکی اصلی منبعه دیکرمنبعلرك داهاعلاوه‌سی لازمدر: عثمانلی تورکلری، توسع دورلرنده، قانونلی ومدنی ، حتی بعضیلری کندیلرندن داها مدنی‌قوملر ایله مسکون کنیش قطعه‌لر فتح و استیلا ایتـدیلر . غالبلر ، مغلوب ملتلرك تأثیرندن ، اکثریا واقع اولدیغی اوزره مصون قالامادیلر . بو جمله‌دن اولارق استانبولك فتحندن صوکرا ، عثمانلی سلطنتی ، بیزانس مؤسسه‌لرندن بر چوغنی اقتباس أیله‌دی .

نهایت صوك زمانلرده ، عثمانلی دولتی ، مختلف مجبوریتلرك الجاسیله ، قدیم‌مؤسسه‌لرینك‌اصللرندن بعضیلرینی محافظه ایتدیکی حالده، اساسی‌قانونلرینی تعدیل ایتدی ویا ایتمك ایسـته‌دی . بو تعدیللره نمونه ایسه اوروپا قانونلری ومؤسسه‌لری اولدی .

مدخلده، عثمانلی‌مؤسسه‌لرینك ایلك منبعلری، یعنی تورك عرف وعادتلریله اسلام شریعتی بیان اولوناجق ؛ صوکرا، تاریخی‌صیراسی کلدکجه دیکرمنبعلردن بحث ایدیله‌جکدر .

٢

تورك ، اساساً کوچبه ایدی ؛ پك‌أسکی چین وقعه‌نویسلرندن بریسی تورکی « حیوان بسله‌یجی ، کوچبه ، آوجی ، کچه چادیرلی . . » دییه تعریف ایدر. لکن کوچبه‌لك تورکك ایجابنـده اوطوراق اولماسنی منع أیله‌مز : منبت برمملکتده اقامت‌امکانی بولوندیمی، تورك ممنونیتله «تارانجی» یعنی أکینجی‌اولور.

تورکك حاکم طبیعتی عسکر اولمقلقدر ؛ تورك هر شیدن اول عسکردر . عینی چین وقعه نویسی دیورکه : « تورکلر أیی بینیجی و اوسته اوقجیدرلر ؛ بوینوزدن معمول یایلری ، قیلیج وپالالری واردر؛ ایصلیقلی اوقی‌ده بیلیرلر..» هەرودوت اسکیفلر(سیتلر)دن بحث ایدەرکن «أك بویوك معبودلری آلەحرب ایدی» دیبور واونك تمثالی أسکی دەمیر قیلیج اولدیغنی روایت أیلەیور. عسکری طبیعت، آمره اطاعتی ، صداقتی ، ویمینه وفایی ، انتظام و مرتبه فکرینی ، تشبث وشخصیتك أکسیکلکنی ، مرحمتك آزلغنی ، حرب و غوغا زمانلرنده سرتلکی اشتمال ایدر [١] . بونکله برابر تورك صلحده و خصوصاً یاقینلرینه قارشی حلیم وملایمدر [٢] .

تورك ملی عنعنه‌سنه، ملی دیلنه پك باغلیدر ؛ اونلری غایت سوەر وقیصقا نجلقله صاقلار : « تورکلر، فینلر، موغوللر ، مانچولر ، غالب ، مغلوب ، حاکم ، محکوم ، نه اولورلرسه اولسونلر، هیچ بر زمان وهیچ بر یرده عائله خاطره‌لرینی اونوتمادیلر. سلچوق تورکلری، میلادی ٨٠٠ دن ١٠٠٠ تاریخنه قدر شامانیلکدن نسطوری نصرانیتنه، نسطوریلکدن اسلامه کچەرك، ایکی یوز ییل ایچنده اوچ دفعه دین دەکیشدیردیلر، بردفعه دیل دەکیشدیرمەدیلر [٣] . »

---

[١] تورکلر کندی بوزقیرلرنده کافی مدار تعیش بولامادقلرندن مجبوراً چاپولجیلق ایدەر، یاخود بعض حکومتلره عسکر یازیلیرلردی . داها تاریخك ضبط ایدەمەدیکی زمانلردن باشلایوب تورکلر چین فغفورلرینه عسکرلك ایتمشلردر ؛ خلافت مقامی ایله مناسبت پیدا ایتدکلرندن اعتباراً ، بغداد خلیفەلرینك‌ده عسکری اولدیلر. أفندیلرینه غایت صداقتله خدمت ایدەرلردی؛ حتی مذکور حکمدارلرك برینه کندی ملی رئیسلرینی قویاجق قدر قدرت حاصل أیلەدکلری زمانلر بیله اونلره رعایتده قصور ایتمزلردی . بو قوندوتیەری حیاتی تورکلرده عسکری استعدادك تزایدینه خدمت ایتمکله برابر ، طبعلرینك شدت وخشونتی وشخصی سعیدن زیاده معاش وحرب ایله کچینمك میلنی تولید وتقویه أیلەمش اولسه کرکدر .

[٢] مملکتلرندن چیقدقلری زمان اطرافه اوقدر خوف وخشیت صالان بو آدملر ، کندی بوزقیرلرنده یابانجیلرك رقابتندن امین کچینیرکن، ملایم، مونس ومهمانوازدرلر . مؤلف بو [E. Demoulins, Comment la route crée le type social? P. 63] ادعاسنه هەرودوت و استرابوندن باشلایوب زمانمز جغرافیون وسیاحیننه قدر کلمك اوزره برچوق شاهدلر کوستریبور .

(٣) Lavisse et Rambaud, Histoire Générale de IV S. à nos Jours, T. II. P. 887.

أکر له‌ئون قاهونك ادعاسی صحیح ایسه پك أسکی تورکلر آراسنده بیله ملی فکر خیلی منتشر ایدی؛ جنکیز خان زماننده، اونك تشویقیله، تورکلر وطنپرور اولدیلر؛ او زمانده تورکلرك «بویوك تورکلك فکری» واردر. اتحاد مقصدی ایله چیلغین بووطنپرورلر، فکر وطنله جوشمش بوشدتلی دال قیلیجلر، تورك بولاجقلرینی تخیل ایتدکلری ایللرك، ضبط واستیلا ایده ایده حدودینك غایه‌سنه قدر وارمق ایسته‌یورلردی. ایشته بو سائق ایله‌درکه اوزمانك معلوم دنیاسنی بر باشندن برباشنه قدر فتح ایتدیلر، هیچ اولمازسه آتلرینك آیاقلرینه چیکنه‌تدیلر، زیرا «تورکلر دنیانك هریرنده واردی.»

تورکلر، اراضیدن زیاده ملیت ولسانه مربوط اولان بو وطنپرورلکلرینه رغماً، مختلف دوره‌لرده چین، فرس، عرب وبیزانس تأثیرلرندن تماماً مصون قالامادیلر. موسیو رادلوف طرفندن نشر اولونمش اورخون یازیلرنده چین روحنك استیلاسنه اعتراض ایدیلمکده‌در؛ بواعتراضلر، ظنمزه کوره أسکی تورکلرده‌کی ملی ووطنی حسلرك دلیللرندندر.

تورکلرك جمله‌سی ایلك اولجه شامانی ایکن، صوکرادن برقسمی بودی اولمشدی. فقط بودیلکه کچرکن ویاخودداها صوکرا باشقا دینلره کیره‌نلری‌ده بولوندی: بعضیسی آتشه طاپینیر مجوسی‌اولدی، بعضیسی مانیخی ویا نسطوری اولدی. نهایت بویوك براکثریتی مسلمان اولدی.

أسکی تورك جمعیتلرینك عرف و عادتلردن غیری قانونلری یوقدی. یوقاریده ذکر ایتدیکمز چین وقعه نویسی بوبابده شویله دییور: «تورکلرك یازیلمش قانونلری‌ده، منتظم اصول محاکمه‌لری‌ده یوقدر؛ عادتلرینه کوره کیفی اولارق، قضا و حکم ایلرلر [۱].» تورکلرك ایکی نوع عادت قانونلری واردی: یاساه و طوره «توره»؛ یاساق، نظام، عسکری تنبیهلر دیمکدر؛ طوره ایسه عرف، عادت، تعلیمات معناسنه کلیر [۲].

---

[۱] بزم فکر ونظرمزه کوره، وقعه نویسك بو سوزلرنده تناقض وارسه‌ده، یازیلی برقانونه باقمقسزین صرف عرف وعادتلره کوره حکم برچینلی عندنده بلکه کیفی برحکم تشکیل ایده‌ر.

[۲] یاساق وطوره‌نك ترجمه‌سی له‌ئون قاهوندن مقتبسدر.

صوکرادن تدقیقلرمزده لزومی اولابیله‌جك تورك عرف وعادتلرندن بولا-
بیلدکلرمك باشلیجه‌لری شونلردر : کوچبه تورکلرده عائله ، یاتریارخال ، یعنی
ماللری مشترك وبرآتانك حکمنه تابع برجماعت حالنده ایدی . بوشکل عائله‌نك
نتیجه‌لرندن بریسی آتایه وعمومیتله اختیارلره دیندارانه حرمت و اطاعتدر .
آتالق اعتبار ونفوذی ، عائله ایچنده‌کی أك اختیاردن أك اختیاره انتقال ایده‌ر .
یعنی آتا کندینه یاردیم ایده‌جك و کندیسی ئولدیکی زمان یرینه کچه‌جك
ولی‌عهدی قارده‌شلری آراسندن سچر ، بویله‌جه حکم آتادن اوغله ده‌کل ،
قارده‌شدن قارده‌شه کچر [۱] .

چوبان و کوچبه تورکلرده اراضی مشترك برملکدی . لکن هر کسه مشترکمی؟
بوتون بوز قیراوستنده حیوانلرینی اوتلاتارق کوچوب یوروین قبیله‌لرك جمله‌سنه
بردن عائدمی؟ - یوقسه اوقبیله‌لر ، حتی اوقبیله‌لرك عائله‌لری آراسنده منقسممی ؟
- موسیو دومولن اراضینك هیچ بولونمه‌مش اولدیغنی سویلر ؛ « زیرا ، دیر ،
اراضینك بر قسمنی بولوب آلمقده هیچ بر کیمسه‌نك فائده‌سی یوقدر . »
[Loc. cit. p. 59] لکن چینلی وقعه‌نویس عکسنی ادعا ایده‌ر : « هر نه‌قدر
کوچبه ایسه‌ده هر تورکك برپارچه یری واردر . » بویله‌جه شخصی ملکی
اولانلر ، له‌ئون قاهونك دیدیکنه کوره ، ایل ایچنده بویوك نفوذه مالك
تارخانلر ، یعنی حکمداره ویرکی ویرمکله مکلف اولمایان حر اراضی صاحبلریدر.

---

[۱] E. Demoulins . — Loc. cit. P. 60-62 . له‌ئون قاهون ، تورکلرده دیکر
برنوع وراثت اصولندن بحث ایدییور ؛ اوکا کوره متوفانك ماللری اوچه تقسیم اولونور :
یر [طوپراق] أك کوچوکه قالیر ، بویوك چوجوقلر منقول ماللری و سورولری آلیرلر .
بونوع وراثت اصولنك ، تورکلرده پك متعمم اولدیغنه شبهه‌لی‌یم . زیرا ماللرك تقسیمندن
بحث اولونعقله شخصی ملکك وجودی قبول ایدیلمش اولور ، حالبوکه بالذات مشاهده
ایتدیکم اوزره ، حتی شمدی‌یه‌قدر تورك قوملرنده عائله مالنی منقسم اولمایارق براقمه‌یه
میل واردر . بوندن باشقا له‌ئون قاهونك دعواسی ، عثمانلی محررلرنجه متفقاً مصدق
اولان برقضیه‌یه‌ده مخالفدر : عثمانلی مورخلری ، سلطنت وراثتنك اکبر اولاده انتقالنی
پك قدیم تا اساطیری جدلری اوغوز خان زمانه‌سندن قالمه بر قاعده اولارق ذکر
ایده‌رلر . بوجهتله له‌ئون قاهونك بحث ایتدیکی وراثت اصولی ، تورك قوملرینك آنجاق
بعضیلری ایچنده مرعی اولمش اولسه کرکدر .

تورك جمعیتلرنده سیاسی تشکیلات بر باشلی « monarchique » ، پدرانه وپاتریارخال وبوکا بناءً مستقل ایدی ، فقط کیفی ومستبدانه دهکلدی .

جمعیتك رئیسنه **خانه** دیرلر. خانلق **هم ارثی ، هم انتخابیدر** : خان عنوانی، متوفا خانك قاردهشی ویا چوجوقلرندن بریسنه انتقال ایدرسهده ، یکی خان ، عنوانتك ویردیکی حاکم قوتی برنوع انتخاب و مقاولهدن صوکرا آنجاق فعلاً استعمال ایدهبیلیر : « تیو-کیولر [یعنی تورکلر] خانلرینی کچه اوزرنده طقوز دفعه یوقاری قالدیرارق و یمین ایتـدیرهرك ، « انتخـاب و اعلان أیلرلر . » [چینلی وقعه نویس] بوصورتله سچیلمش اولان خان، خلقنی کیفی اداره ایدهمز. حرکتنی عرف وعاداتلره ، یعنی یاساق وطورهیه توفیق مجبوریتندهدر .

تورك جمعیتلری **عوامی** « Démocratique » **دهکلدر**. پك أسکی زمانلردن بری ایچلرنده آق سـویا کلر [آق کمیکلر] یعنی اصیلزادهلر تورهمش ، جمعیت صنفلره بولونمشدر . اجتماعی صنفلرك بالاسنده پك أسـکی نسللردن کلمه ناجلیت بولونور.

ناجلیت اعضاسی ، خانه، خدمت ویا ویرکی ایله مکلف دهکلدر . خدمته کیرهرسه مطلقا آمر اولور . بونلرك شرافت علامتلری ، نسـللرینه مخصوص تمغا (armes) لری واردر . یوقاریده ذکری کچن تارخانلر ، بو بویوك زادکانك مادوننده اولوب یالکز ویرکیدن معـافدرلر . تارخانلردن صوکرا کلن اجتماعی قدمهده قاراسویا کلر، یعنی عوام بولونور.

تورك قوملری ، تاریخی حیـاتلرنده ، اکثریا ، بویوك دولتلر ، کنیش سلطنتلر تشکیلنه میل کوستردیلر . بو ، اولجه ذکر اولونان ملی حمیتك منطقی برنتیجهسی کیبدر . ملی حکایهلرك شهادتیله آکلاشیلیورکه هجرتدن ایکی عصر اقدم تورکلر آراسنده بر **ایل خانه** ، یعنی « قوم وقبیلهلر پادشـاهی » واردر . هجرتدن بر عصر قـدر اول بویوك بر تورك ایل خانلغنك وجودی مثبتدر : « میلادك ٥٦٨ نجی ییلنده ، تورك ملتنك آرتق تمامیله قوت کسـب ایدوب حکمدارلرینك چین فغفوری وروم قیصری ایله منتظم مخابرهلرده بولوندیغی وحتی قیصره سکیف حرفلریله محرر برمکتوب کوندرمش اولدیغی بیلیورز .

— میلادی ۵۶۲ سنه‌سنده حیاتده اولان ایل خان **موقان** ، چین صینورندن قاپچاق تورکلرینك واصل اولدقلری حدود منتهاسنه ، یعنی قافقاسیانك شمالیله ایدیل بوینه قدر یاییلمش تورك قوملرینه حکم ایدردی [۱] . »

بوکنیش تورك سلطانلغی ، کرکی کبی برلشمش بردولت ده‌کلدی ، داخلنه کیره‌ن مختلف قوملر کله‌نك بوکونکی معناسیله برملت ده‌کلدی . ایل خانلغی قبیله‌لرك ، خانلقلرك برنوع هیأت‌متحده‌سی حالنده‌بولونیوردی ؛ ذاتاً حکمدارك عنوانی « ایل‌خان » ، بوتشکیلاتی کوستریبور . بو دولت شکلی ، ایل خانلره قدرت ، استقرار وبقا تأمین ایده‌جك بر ماهیتده ده‌کلدی: « معیشتلریله ، قانونلریله ، دینلریله ، دیللریله بربرندن‌فرقلی ، رابطه‌سز مختلف قبیله‌لراوزرینه حکمران اولان ایل خانك نفوذ واقتداری موقت اولوردی [۱] .»

ایل خانلرینك دیکر بر عنوانی‌ده **خاغان** ، **خاقان** یاخود **قاآن** ایدی‌که خانلرك خانی دیمکدر ؛ بوندن آکلاشیلیورکه ایل خانه تابع قبیله‌لرك خان عنوانی طاشیان آیریجه رئیسلری واردی ، یعنی مذکور قبیله‌لر موجودیت مختاره‌لرینی ، خصوصی شخصیتلرینی محافظه أیله‌یورلردی .

جنکیز خان ، ایل‌خانلرینك سلطنتی اعادةً تأسیس أیله‌دیکی زمان ، عینی عرقك مختلف عنصرلرینی مزج ایله صیقی وبرلشمش بردولت وملت وجوده کتیرمك ایسته‌مشدر ، دیبه روایت اولونور . لئون قاهون بوادعاده اك ایلری کیده‌نلردندر . اونك دیدیکنه باقیلیرسه ، ایل خانلق سلطنتك اعاده‌سنی احضار أیله‌ین وقعه‌لر ومحاربه‌لر ونهایت تیموچینك ، جنکیز خان عنوانیله ایل خانلغنه انتخابی ، اتحاد مذکوری قوه‌دن فعله اخراج أیله‌مشدر : جنکیز خانك ایمپراطورلغی مختلف قبیله‌لرك هیئت متفقه‌سی ده‌کلدی ، قبیله‌لرك اداره‌ده‌کی مختاریتلری بیتیرلمشدی ؛ جنکیز خاقانك تبعه‌سی ، متجانس برملت ، « بوتون دنیانك برنجی ملتی » اولان **کوك‌موغوللر** ایدی. لکن مؤسسنك‌وفاتی عقبنده بو بویوك سلطنتك تفرقی‌واضحاً کوستریبورکه اتحاد ، أکیلوب بوکولمز خاقانك

---

(۱) Lavisse et Rambaud - Histoire générale, T. II. p. 899 - 930

جنکیز ، أکیلمز ، بوکولمز ، سرت ، ثباتلی معناسنه‌در] دیله‌دیکی قدر صاغلام
لامامشدر .

ایل‌خانلغی اساساً انتخابه‌مستنددر ، لکن بومؤسسه‌ده آراصیرا وراثت ایزی‌ده
ورونور. خانلرك، تارخانلرك مجلس عمومیسی اولان قورولتای ، یعنی برنوع ملی
نغره، ایل‌خانلرینی انتخاب أیلردی. منتخب خاقان، قورولتای‌ده، هرکسك حقوقنی
افظه ایده‌جکنه ، یاساق وطوره‌یی یعنی قانونی تخللدن مصون بولوندوراجغنه
جمله‌دن اول کندیسی اوکا اطاعت أیله‌یه‌جکنه یمین ایده‌ردی ؛ خاقان‌ده تبعه‌سنی
ینی اداره أیله‌یه‌مزدی .

بونکله برابر خاقانك حکم ونفوذی غایت بویوك، شان وشرفی فوق‌العاده یوکسکدر.
ضاً اوکاتورکجه، تاکری قوت [روح سما ، قوهٔ آسمان] یاخود موغولجه صونوبوغدو
کوکك اوغلی] ده دیرلر ؛ بویله‌جه خاقان تبعه‌سی نظرنده بر نوع قدسیت
زانیر ؛ تورکلر ، رئیسلرینه دائما دیانتکارانه حرمت واطاعت ایده‌رلر،
مداقت کوستریرلر [١] . ذاتاً تشکیلاتی تماماً عسکرجه اولان تورك جمعیتلرنده
نونك أك زیاده شدتله امر ایتدیکی ماده اولوالامره اطاعت وحرمتدر .

واقعا تورك جمعیتلرینك جمله‌سنده تشکیلات اساسی عسکرلکدر ؛ هر بر
انلق بر اوردودن ، ایل خانلغی ایسه بر بویوك اوردودن عبارتدی .
تار استیلاسندن بحث ایده‌ن روس وقعه نویسلری ، جنکیز خان طرفندن
نظیم اولونمش «تاتاراردوسی» تشکیلاتنی شویله‌بیان ایده‌رلر : « هراون آدمك
شنده بر آمر ، بر اونباشی واردی ؛ اون اونباشی‌یه بریوز باشی ، اون یوز
شی‌یه بربیکباشی امر ایده‌ردی ؛ اون بیکباشینك قوماندانی ، بر اونبیکباشی

---

(١) أك أسکی روس وقعه‌نویسلری ، هجرتدن برقاچ عصر اول قارا ده‌کیزله حزر
ه‌کیزی شمالنده‌کی بوزقیرلرده اولدقجه قوی بر حکومت تأسیسنه موفق اولمش حزر
رکلرندن بحث‌ایده‌رکن : «بونلرك‌باشنده‌قاغان ویاخاقان‌عنوانلی برحکمدار بولونوردی.
نك حکم ونفوذی حدودسز اولوب، تبعه‌سنك فوق‌العاده حرمت ورعایتنه‌مظهردی.
کر تبعه‌سندن بریسنه کندی‌کندیکی ئولدور، دییه‌رك امرویرسه امری همان‌وترددسز
جرا اولونوردی . خاقانك مزاری یانندن کچن هرکس آتندن اینوب مزاره سجده
لمق مجبوریتنده ایدی . » دییه نقل وروایت أیلرلر .

ایدی . محافظ مفرزه‌لره قاراغول دینیلیردی . قاچان عسکر اعدام اولونوردی
غاوغاده کافی شجاعتله دوکوشمه‌ین ، اسیر دوشه‌ن آرقاداشنی قورتارمایان
عسکرده اعدام اولونوردی . » « خانه اطاعتسزلك ، خان علیهنه فساد جمعیتی
تشکیل ایتمك‌ده اعدام ایله جزالاندیریلیردی . »

جسمانی حکومتك اقتدارینی محافظه خصوصنده بوقدر شدید اولان عرف
وعادت قانونلری ، دینی اموره کلنجه غایت مسامحه کار بولونوردی ؛ انسانلر
خوشلرینه کیده‌ن دین ایله متدین اولمقده تماماً حر براقیردی . بوبابده بر روس
مورخی شویله یازییور : « بتپرست تاتارلر دینلرك سربستلکی طرفداری اوله‌رق
ممتاز ایدیلر . تاتار خانلرندن بریسنك قاتولیك مینوریت راهبلرندن روبرقویسه :
« بز تاتارلر بر تاکری‌یه ایمان ایده‌رز ، اونکله یاشایوب اونکله ئولورز .
لکن تاکری أله بش پارماق ویردیکی کبی انسانلره نجات ایچون‌ده دورلو یوللر
کوسترمش ؛ سیزه کتاب ویرمش اما سز اونی طوتمایورسکز ؛ بزه بو کوسترمش
ویرمش ، بز اونلرك دیدکلرینی‌برینه‌کتیرییورز وراحت‌یشایورز . » دیمشدر .
واقعا تاتارلر روسیه‌یی حکملری آلتنده بولوندوردقلری زمان خلقك دینینه ، مذهبنه
اصلا دوقونمادیلر . حتی روحانیلردن ، مناسترلردن ویرکی آلمادیلر . بوکا
موسیو له‌ئون قاهون ایله برابر ، تورکلر عندنده دولت « ملیت اوزرینه مؤسس
بر جسمانی دولت دن عبارتدر » دینه‌بیلیر . لکن أسکی تورکلر ، ملتك ،
اولان حکمدارلرینی او قدر تقدیس وتبجیل ایده‌رلردی که اوکا عادتا الوهیت
اسناد أیلرلردی [تاکری قوت ، صوتو بوغدو] ؛ تورکلکده‌کی بو
جاپونلرك « چه‌نتوه‌یسم » مذهبی آراسنده بعضی رابطه‌لر و مناسبتلر اولدیغی
ظن ایدیله‌بیلیر .

تورك حکمدارلری ، خانلر ، خاقانلر یاساق و طوره‌یه ایتدکلری
طوتیورلرمی‌ایدی ، یعنی‌عادت قانونلرینه اطاعت‌أیله‌یورلرمیدی؟ له‌ئون قاهونك
شهادتنه کوره ، تورك خاقانلرینك أك بویوك و أك قدرتلیسی جنکیز ،
حیاتنده ، یاساق وطوره‌نك بوتون امرلرینی نقطه‌سی نقطه‌سنه اجرا
بنده‌سی کبی قالدی ؛ أك شدید اجرا آتی بوامرلرك تماماً ایفاسندن باشقا

کلدی. جنکیزك اوغلی «باطو» ایسه قورقونج وزیری «چری صوبوتای»ك حرمتله
ض ایتدیکی یاساق و طوره مقتضیاتنی ، ایستر ایستەمز ایفایه مجبوریت
رویوردی .ــ جنکیزك وفاتندن یکرمی سنه قدر کچدکدن صوکرا تورك ــ
ار ــ موغوللر آراسنده سیاحت ایتمش اولان پلانو ــ قارپینی [۱]، سیاحت
طره‌لرنده خاقانك کیفی و مستبدانه حکومتی اداره ایتمکده اولدیغنی تصویر
ر . فقط اونك ، عادت قانونلریله حکمداره ویریلمش نفوذ و اقتداری أیجه
ه‌مه‌یه‌رك بویله خطالی ظنده بولونمش اولماسی محتملدر. بوتون تورك ــ تاتار
ن وخاقانلرینك قانوندن اصلا انحراف ایتمەدکلرینی ادعا ممکن اولمامقله برابر،
ی اموردە دائما مساعده‌لی قالدقلری شبهه‌سزدر .
یوقاریدن بری عرض ایدوب کلدیکم تورکلرك خصوصی و عمومی
سسه‌لری، عرف وعادتلره مستندبوتون مؤسسه‌لر کبی‌مبهم، متموج، آز معین
محسوس اولماز بر صورتده دائما متحول اولدیغندن ، داها زیاده وضوح
طعیتله تعریفلری ممکن اولامادی .

۳

اسلام شریعتی، تورك عادت وقانونلرینك عکسنه، یازیلی ، داهازیاده معین
اها چوق ایشلنمشدر . أسکی تورکلرك بالجمله مؤسسه‌لرینه تمل اولان عرف
ادتلر، ملی حیات ایله قاریشمقده ایدی ؛ بو حیاتده فلان ویا فلان قانونك
غدیغی زمانی تعیین پك مشکلدی؛ حالبوکه اسلام قانونلری تماماً معین زمان
کانده وضع ونشر ایدیلمشدر . یاساق و طوره اساساً دنیوی «Laïque»
لی ایدیلر، شریعت‌ایسه هم دینی، هم‌ده‌عمومیدر: الله‌تعالی، شریعت محمدیه‌یی
ون ارض ساکنلرینه انزال بویورمشدر .

[۱] پلانو-قارپینی‌ده ، روبرقویس کبی مینوریت راهبلرندن اولوب، میلادی ۱۲۲۰
یخلرینه دوغرو ایتالیاده دوغمش و۱۲٤٦ سنه‌سی ، تورك ، تاتار وموغوللره صلح
لیف ایتمك واونلری نصارا دیننه دعوت أیله‌مك مأموریتیله پاپا دوردنجی اینوکه‌نتی
ینوسان) طرفندن آسیایه کونده‌ریلمشدی. کندیسنك سیاحت خاطره‌لری مهم تاریخی
یقه‌لردن عد اولونمقده‌در .

جمعیت اسلامیه‌نك بوتون مؤسسه‌لرینی تنظیم أیله‌ین شرع شریف، دورت
منبعدن صدور ایدرکه شونلردر : قرآن ، سنت ، اجماع امت ، قیاس فقها .

قرآن کریم ، بالذات الله‌تعالی‌نك مقدس کلامیدر؛ بوکا بناءً اکمل وتغیری
ممتنعدر . قرآنك بوتون امرلری ابدی و تبدلدن مصوندر . مسلم، کلام‌اللهك
رطب ویابسی جامع اولدیغنه ایمان ایله مکلفدر. « مسلمان عقیده‌لرینك شکلنی
عبادتلرینك صورتی، اخلاق قاعده‌لرینی واساس قانونلرینی قرآندن استخراج
أیلر [١] . »

سنت پیغمبرك قول و فعللرینك مجموعیدر . بر مسئله قرآنده موجو
اساسلر ایله حل اولوناماز ایسه سنته مراجعت اولونور. سنت ، قرآنی تشری
وایضاح ایده‌ر ؛ زیرا ، هیچ برکیمسه کلام اللهك کنیش معناسنی تماماً احاط
ایده‌من .

اجماع امتك لغوی معناسی ، امتك قطعی برقرار اوزرینه اتفاقی ، مشتر
رضاسیدر ؛ بر فرنك محرری ، روما مؤسسه‌لرنده‌کی بر تعبیری آلار
Consensus populi یعنی خلقك رضاسی دییه ترجمه ایدییور. محمدالجرجا
« تعریفات » آدلی معتبر کتابنده اجماع امتی شویله تعریف أیلر : « اجماع
اصطلاحی معناسی معین بروقنده ، دینی برمسئله اوزرینه ، امت محمددن اولا
مجتهدلرك ؛ یاخود هرهانکی بر امر حقنده « اهل الحل والعقد » دینیلن کیمسه
لردن بر جماعتك رأیلرینك اتفاقیدر . » عینی مؤلفده اجتهادك تعریفی ایسه
شویله‌در: «اجتهادك اصطلاحی معناسی ، برفقیهك ظنی، یعنی حقیقته ممکن اولدیغی
قدر یاقین بر تصوری حاصل ایتمك ایچون وسعی ، یعنی بوتون قوتنی بذل
أیله‌مه‌سیدر . » ـ اهل حل وعقد ، لغتده چوزه‌ن و باغلایان آدملر دیمکدر؛
چوزه‌ن وباغلایاندن مراد حکم واقتداره صاحب آدملر ، علما ، رجال
حکومت مأمورلری ، اعیان ، حاصلی عمومیتله امتك متنفذلریدر .

اهل حل وعقدك وظائفی فوق‌العاده مهم ایسه‌ده ، بر کیمسه‌نك هانک

[١] Lavisse et Rambaud - His. générale. T. I. P. 454.

قانونی یوللرله اهل حل وعقد آراسنه کیره‌بیله‌جکی معین ده‌کلدر . اهل حل وعقد ، عادتا کندی کندیلکندن حاصل اولمه طبیعی بر وارلغی حائز ، غیر مرتب برهیئتدر ، داها دوغریسی ، شرع شریف واقعی قبول‌ایله اکتفا ایده‌ر: دولت اسلامیه‌نك معین برزمانده‌کی اصحاب حکم واقتداری ، هانکی یوللرله اورایه واصل اولورلرسه اولسونلر ، اهل حل وعقددن معدوددرلر [١] .

حضرت پیغمبرك وفاتی متعاقب ، اهل اسلام صرف قرآن وحدیثك صریح امرلریله حل ایدیله‌مه‌ین مسائل قارشیسنده بولوندقلرندن، حلی مقتضی مسئله‌لره مشابهتی بولونان وقعه وحاللره متعلق امرلری اومنبعلردن آرایوب ، حادث مسئله‌لری ، بالقیاس‌واتفاق آرا ایله حل أیلرلردی . بو صورتله ویریلن حکم وقرارلر اسلام اهالیسی ایچون قانون « شریعت » حکم وقوتی حائز بولونوردی . ایشته بو تاریخی وقعه‌لردن ، بالآخره شریعتك تدوینه خدمت ایده‌ن فقیهلر ، غایت مهم اوچ نتیجه استخراج أیله‌مشلردر :

١ — قرآن وحدیثدن باشقا بر اوچنجی شریعت منبعی داها واردرکه اوده اسلام اهالینك اتفاق آرا ایله ویردکلری حکم وقرارلر، یعنی‌اجماع امتدر.

٢ — بر مسئله ظهور ایدوب‌ده قرآن وحدیث ایله حلی ممکن اولمازسه ، اجماع امت ویا قیاس فقهایه مراجعت اولونور .

٣ — اجماع وقیاس ایله ویریلمش حکم وقرارلرده ، استقبال ایچون برر شریعت منبعی اولور .

یوقاریده مبسوط ایضاحاته نظراً ، اجماع‌امت شویله تعریف اولونابیلیر : وجه انتخابی ، صورت ترکبی صراحتله معین اولمایان وفقط بوتون اهل اسلامه

[١] موراجا دوسسون ، « عثمانلی سلطنتنك عمومی‌منظره‌سی «Tableau général de l'Emp. Ottoman» آدلی کتابنده، اجماع امتدن بحث أیلرکن همان عینی افاده‌لرده بولونیور : « ملت ، اجماع امت نامیله یاد اولونورکه رعایانك ، یعنی مسلمان تبعه‌نك هیئت‌عمومیه‌سی دیمکدر . لکن اجماع امتك ، جمهور فقها عندنده اصل معناسی، آنجاق دولت‌ارکانی، بویوك عالملر وفقیهلری، بویوك دولت مأمورلرینی ، یعنی یکی برحکمدارك جلوسنده بیعته اشتراك حقنی حائز معتبر ذاتلری احتوا ایده‌ر . بیعت رسمنك کبرا ورؤسا طرفندن اجراسی ، بوتون امت ، بوتون اهل اسلام طرفندن یاپیلمش کبی تلقی اولونور . T. I. p. 277 »

نماینده‌لك ایده‌ن برهیئتك اتحاد آرا ایله ویردیکی حکم وقرارلردر . اجماع امت، ابتدالری ، مدینهٔ منوره‌ده ساکن بوتون مؤمنینك عمومی آراسی، یعنی برنوع « Plébiscite » اولوب ، صوکرالری دولت اسلامیه‌نك توسعی ایله جمیع اهل اسلامك رأیلرینی طوپلامق ، بعد ومسافه زیاده‌لکندن، وسائط نقلیه فنالغندن غیر قابل اولملقله ، ابتدائی شکلنی غائب أیله‌مشدر .

قیاس فقهایی محمدالجرجانی شویله تعریف ایده‌ر : « بو، بر نصدن احتوا ایتدیکی حکمی دیکر برمسئله‌یه نقل ایچون برمعنا استخراجندن عبارت عمل ذهنیدر . » مجتهددن باشقا کیمسه قیاس یاپاماز . قرآن ، حدیث و اجماعك احکامی ، ظهور ایده‌ن بر مسئله‌نك حلنه کفایت ایتمه‌یه‌جك اولورسه ، اولجه حل ایدیلمش مسئله‌لردن یکی ظهور ایده‌ن مسئله‌یه أك زیاده بکزه‌ینی آرانیر وفقیه اوکا قیاساً برحکم ویریر . حکمی معتبر اولابیلمك ایچون، فقیهك بعضی اوصافی حائز اولماسی شرطدر [۱] .

- بیتمه‌دی -

آق چوره اوغلی یوسف

---

[۱] مجتهدلك هیچ بر خدمت ویا رسمی بروظیفه‌یی ایجاب ایتمه‌یوب برخصوصی صفت‌دن عبارت اولدیغنه دقت ایدیلمه‌لیدر : هر شخص، لازم اولان اوصافی حائز ایسه، قواعدینه توفیقاً قیاس یاپارق، شریعته کندی طرفندن احکام علاوه أیله‌یه‌بیلیر، یعنی قانون وضع ایده‌بیلیر . اسلام قانونی مجله‌لری ، کرك سی اصلی اولسون ، کرکسه جمع وتلفیقدن عبارت بولونسون، خصوصی اثرلردر .

بو تشریعی استحصال دوره‌سنده مجتهدلرك فکر و قرارلرنده اتحادسزلقلری نادر ده‌کلدی؛ ایشته بو اختلافردندرکه مشهور دورت مذهبله اوقدر مشهور اولمایان برچوق باشقا مذهبلر ظهورایتدی. وبونك اوزرینه اختلافلرك داها زیاده آرتوب اسلام وحدتنه خلل کتیرمه‌سندن قورقولارق ، اجتهاد قاپیسنك مسدودیتی اعلانه مجبوریت حس اولوندی.

تورك يوردى

— اون بشده بر چیقار —

تورکلك مفکوره‌سنك صادق وفعال بر معقبی وتورك ملیتجیسی اولان بو مجموعه‌یی قارئلرمزه توصیه ایده‌رز . آك بیوك تورك محررلری بو مجموعه‌یه یازی یازار . ادبیاته ، اجتماعیاته ، علومه، تورکلکك مهم شئونته عائد مقاله‌لری حاویدر . اوچ ییلدر چیقمقده اولدیغی حالده انتشاری موقت بر سکته‌یه بیله اوغرامامشدر . کوزه‌ل بر کاغد اوزرینه باصیلیدر . آراصیرا تورکلکك بویوك آدملرینك رسملرینی مجلا کاغد اوزرینه مطبوع اولارق آیریجه علاوه شکلنده ویریر .

عثمانلی مملکتلری ایچون بریبللغی اوتوز ، یاریم ییللغی اون آلتی غروش ، روسیه و ایران ایچون طقوز - بش فرانق ، باشقا اجنبی مملکتلری ایچون اوچ بوچوق - یکی روبله‌در .

صاییسی - ٦٠ - پاره‌یه‌در .

آدره‌س : استانبولده نور عثمانیه جاده‌سنده ٤٠ نومرولو « تورك یوردی »

خلقه دوغرو

— هر هفته چیقار —

« تورك یوردی » هیئتی طرفندن، خلقك فکرلرینی آچمق ، اونلرك حقوقنی محافظه ایتمك و اونلره بیلمه‌دکلرینی اوکره‌تمکه چالیشمق فکریله چیقاریلان بوغزته عینی زمانده حاوی اولدیغی ادبی یازیلرله برخلقه دوغرو ادبیات وخلق ادبیاتی یاپمغه‌ده غیرت‌ایدر .

ییللغی اون ایکی غروشدر .

صاییسی - ١٠ - پاره‌یه‌در .

آدره‌س : « تورك یوردی »

تورك یوردی کتبخانه‌سی

تورکلکه فائده تأمین ایده‌جك هر نوع کتابلری باصمق و صاتمق اوزره یکی آچیلان بوکتبخانه‌یی قارئلرمزه توصیه ایده‌رز. بالخاصه استانبولده اقامت ایتمه‌ین‌قارئلرمز اونکله معامله یاپدقلری حالده چابوقلق، اوجوزلق وامنیت خصوصنده پك چوق‌قازانیرلر.

آدره‌س : باب عالی جاده‌سنده نومرو : ٧٧

آدره‌س

استانبولده جغال اوغلنده عبدالله جودت خانده بیلگی مجموعه‌سی مدیرلکی

مدیر، بازار گونلری ئوکله‌دن صوکرا دوردندن آلتی‌یه قادار قبول ایدر.

توزیع یری

باب عالی جاده‌سنده تورك یوردی کتبخانه‌سی

ییل : ۱ جلد : ۱

کانون اول ، ۱۳۲۹

بیلگی مجموعه‌سی

خالد

آیده بر چیقار

مدیر : جلال ساهر

فیئاتی : بش غروش

مطبعهٔ عامره — استانبول

بو صاییده

سلطنتك تاریخی صفحه‌لری و قلاسیق مکتبه کوره حال حاضری	مصطفی شرف
عثمانلی سلطنتی مؤسساتی تاریخنه دائر بر تجربه	آق‌چوره‌اوغلی یوسف
أسکی یونانده اخلاقی فلسفه: زه‌نون و معقبلری	محمد عزت
قلب خسته‌لقلرینه دائر بعضی ملاحظه‌لر	دوقتور رفعت
اسلامیتك انحطاطنك بعضی سببلری	جاحظ
تدقیق و تنقید: بزده تاریخ و مورخلر	کوپریلی زاده محمد فؤاد

کله‌جك صاییده

معلم اسماعیل حقی	أل ایشلرینك تربیه نقطهٔ نظرندن تدقیقی [شکللری، رسملریله]
سید هاشم	حقوقه بر نظر

اشتراك شرطلری

عثمانلی مملکتلری ایچون	بر ییللغی : یاریم عثمانلی لیراسی
	یاریم ییللغی: چاریك عثمانلی لیراسی
	صاییسی : بش غروش
روسیه و ایران ایچون	بر ییللغی : بش بوچوق روبله
	یاریم ییللغی: اوچ روبله
	صاییسی : أللی قاپیك
باشقا اجنبی مملکتلری ایچون	بر ییللغی : اون بش فرانق
	یاریم ییللغی : سکز فرانق
	صاییسی : بر بوچوق فرانق

بيلكى مجموعه سى

ييل : ١ - جلد : ١ — صايى : ٢ — كانون اول ، ١٣٢٩

سلطنتك تاريخى صفحه لرى وقسا يق مكتبه كوره حال حاضرى

انسانلرك اجتماعى فعاليتلرى تدقيق ايديلنجه باشليجه ايكى نوع حياتك موجوديتى مشاهده اولونور :

برقسم فعاليتلر اولدن ترتيب وتنظيم اولونمش برپلان وپروغرامك خطلرى اوزرنده جريان ايتديريلير ؛ بونلر مطلق صورتده مؤثر و وحدتله متصف بر ارادهنك تعيين وسوقنه محتاجدرلر. ديكرقسم فعاليتلر ايسه مرتب برپروغرامه، واحد بر ارادهيه تابع دهكلدرلر . بونلردن برنجيسى جمعيتك دولتى حياتنى [La vie étatique] ، ايكنجيسىده عمومى حياتنى [La vie publique] تشكيل ايدهر .

فعلياتده شو ايكى نوع حيات بيننى تفريق ايتمك پك مشكلدر. ذاتاً اجتماعى حياتدهكى وحدتده بوكا مانعدر . بونلردن برى ديكرى اولمقسزين ياشاياماز؛ وشو ايكى حيات دائمى صورتده بربرى اوزرينه تأثير ونفوذ اجرا ايدهرلر . لسان ، عادات ، ادبيات وصنايع نفيسه، اقتصاديات جمعيتك يكنسق برارادهيه، تشكيلاتلى بر استقامته تابع اولمايان فعاليتلرندندر . تشكيلات و تنسيقاته مظهر بشرى بر اراده طرفندن تعيين و تحديد ايديلمش اجتماعى وقعهلرك اك مهمى ايسه دولتدر .

جمعیت داخلنده‌کی حقیقی و حکمی شخصلر دولت اولمقسزین وارلقلرینی محافظه ایده‌مزلر .

دولت تشکیلاته تابع عمومی مؤسسه‌لرك کافه‌سی ایچون حیات شرطلرینی تعیین ، اونلرك حرکت حدودینی تقیید ایده‌ر . دیگر طرفدن دولت جمعیتك عمومی حیاتنه داخل اولان فعالیتلری حمایه ، بونلرك تکامللرینه مانع اولابیله‌جك حائللری رفع وازاله ایده‌ر . قلاسیق اقتصادی مکتبك سربستی نامنه یاپدیغی متعصبانه مدافعه‌لره رغماً بوکون اقتصادیاتده حمایه پولیتیقاسی بویوك براکثریت طرفدن قبول ایدیلمش ودولتلردن بر چوغنك حقوقی موضوعه‌لرینه داخل اولمشدر . ذاتاً اون دوقوزنجی عصرك صوك نصفنده وجوده کلن بویوك اقتصادی انقلاب بوحمایه ومداخله پولیتیقاسنی دولت ایچون بر مجبوری وظیفه حالنه کتیردی . مقتصدلرك تعبیری وجهله عمومی فعالیتلر ساحه‌سنده ملی اقتصاد عائله اقتصادی یرینه قائم اولمقده‌در . کوچوك عائله اقتصادی حیاتی بوکونك عظیم احتیاجلرینی تطمینه قادر دکلدر . کنیش برساحه اوزرینه یاییلمش ، بوتون اراضی‌یه داللرینی صالمش ، شعبه‌لر وجوده کتیرمش ، برچوق فردلرك معاونتنه محتاج اقتصادی تأسیساته لزوم واردر . شو لزوم عائله اقتصادینك یرینه ملی اقتصادی اقامه ایدییور . بوندن باشقا مخابره‌لر ، بری وبحری مناقله ، تنویرکیبی احتیاجلر اویله‌بویوك براهمیت اکتساب ایتدیلرکه بونلرك برآن ایچون توقفی اجتماعی حیاتی بویوك بر قارغاشالغه آتابیلمك ماهیتنی حائزدر . بویله ملحوظ تشوشلردن جمعیتی محافظه ایچون دولتك مداخله‌سی الزمدر . دولتك فعالیت دائره‌سی مدنیتك ترقیسی ، احتیاجلرك تزایدیله وسعت بولمقده‌در . دینه‌بیلیرکه دولت بوتون اجتماعی غایه‌لری نفسنده جمع وترکیب ایدییور .

اجتماعی مؤسسه‌لرك تعقیب ایتدیکی تکامله برتاریخی مراتبه تعیین ایدیلمك ایسته‌نیلیرسه فرد ، جماعت ، دولت قدمه‌لرینی کوسترمك اقتضا ایده‌ر . دولت ، حیاتنك ایلك کونلرنده کندینه وظیفه اولارق آنجاق خارجی مسالمتی وداخلی امنیتی طانیمشدر . فقط هر کون یکی یکی غایه‌لر ظهور ایتمکه باشلادی ؛ بونلر ابتدا جماعتلر طرفدن تعقیب اولوندی ؛ اجتماعی حیات ایچون لازم اولان اهمیتی

اکتساب ایدنجه دولت خدمتلری میانه کیره‌رك بر مؤسسه حالنی آلدی .

معارف بدایةً خصوصی بر ایش ایدی ؛ صوکره جماعتی بر امر اولدی ؛ نهایت دولت وظیفه‌لرینك حتی أهملری میانه کیردی . امور خیریه‌ده عینی ماضی‌یی ارائه ایتمکده‌در .

بو کون امور خیریه [Bienfaisance] و معاونت عمومیه [Assistance publique] دولت خدمتلری میانه کیرمك اوزره‌در .

اجتماعی وقعه‌لرك مراصده‌سی جمعیتده دولتی حیات [La vie étatique] فعالیتك دائره‌سی کنیشله‌دیکنی ، عمومی حیات [La vie publique] فعالیتنه یاواش یاواش تشکیلاتك داخل اولدیغنی ارائه ایدییور . فقط تشکیلات قاعده‌یی، قاعده مؤیدی ، مؤید ایسه اجبار صلاحیتنی تضمن ایده‌ر .

شو مهم نقطه‌لر دقتده طوتولارق دولتی حیاتك اساسی خطلری تعیین وارائه اولونابیلیر .

۱ — مشترك غایه

۲ — بوغایه‌نك تعقیبنی انتظام وترتیب آلتنه آلان قانون نامیله دستورلرك موجودیتی [Existance des normes]

۳ — دستورلرك موضوعی: دولت وفردلرك حقوقی موقعلری ، اونلرك حق ووظیفه‌لری .

٤ — فردك ویا فردلرك مقاومتنه رغماً جبر ایله دستورلرك تحقق ایتدیریله‌سی [La contrainte]

٥ — غایه‌یی تعقیب، دستورلری تطبیق، ایجابنده جبر اجراسی ایله مکلف عضوك [Organe] تعیینی: حکومت، اداره [Gouvernement,administration] کیملرك کیملر ایچون چالیشدیغنك تفریقی ، مأمورلر، وطنیلر، تبعه [Fonction-naires, sujets, citoyens] . «قوۀ عامه»نك عامه‌نك منفعتی یولنده استعمال ایدیله‌مه‌سی ملحوظ تهلکه‌سنه قارشی تفتیش و نظارت اجرا ایده‌ن بر هیئتك موجودیتی : مبعوثان واعیان مجلسلری [Le parlement]

شو تعداد ایتدیکم وصفلردن بری مستثنا اولمق اوزره دیکرلری دولتله

تشکیلاته مظهر جماعتلر بیننده مشترکدر . هر تشکیلاتلی جماعتك بر غایه‌سی، جماعتله اعضا بیننده‌کی مناسبتی تعیین ایده‌ن بر تعلیماتی ، بر اداره هیئتی ، برده عمومی هیئتی واردر . فقط جبر اجراسی صلاحیتی آنجاق دولته مخصوص ومنحصردر . جماعتلر تعلیماتلرینی تطبیق ایتدیرمك آرزو ایتدکلرنده دولتك وساطتنه مراجعت مجبوریتنده‌درلر. دولت ایسه بوتون اجتماعی غایه‌لری نفسنده جمع وترکیب ایتدیکی ایچون «ولایت عامه» یه مالکدر . شو ولایت عامه اوکا هیچ برمافوقك تدقیق، تنقید وتصدیقنه محتاج ومعلق اولمقسزین امرلر اصدار ایده‌بیلمك صلاحیتی بخش ایده‌رکه بوده سلطنتی تشکیل ایده‌ر .

اجتماعی فعالیتلرده هرکون توسع ایده‌ن موقعی واصلی خطلری شوصورتله ارائه اولونان دولتك ماهیتی نه‌در ؟ دولت بر جوهرمی‌در [Substance] ، بر مأموریت‌می‌در [Fonction]، یوقسه بروقعه‌می‌در [Fait] ؟ دولت شخصیتی حائزمی‌در ؟ دولت ولایت عامه‌نك ذی‌حقی‌می‌در [Sujet de droit] ، یوقسه ذی‌الیدیمی‌در [Détenteur] ؟ حقوق عالی برقیمتی حائز اولارق دولتدن مقدم ودولتك فوقنده‌می‌در ؟ یوقسه دولتك سینه‌سنده‌می وجوده کلیر ؟ دولتی فعالیتلرك تأسس وتوسعنه سبب اولان مشترك غایه‌یی، دولتك غایه‌لرینی نه‌یولده تلقی ایتمه‌لی ؟ شوسؤاللر حقوق عامه علمنك أك معضل مسئله‌لرینی تشکیل ایده‌ر . بوخصوصلر ایچون اختیار ایدیله‌جك تلقیلره کوره قانونلرك وضع و تفسیرنده و تطبیقاتده اتخاذ اولوناجق تدبیرلر ده‌کیشه‌بیلیر . فقط شو مسئله‌لرك ایضاحنه کیرمه‌دن اول فرانسه انقلابیله برابر اساس قانونلره داخل اولان سلطنت نظریه‌سنی مبدأندن باشلایارق قارئلره بیلدیرمك اقتضا ایده‌ر .

* *

اوروپا متمدن قوملرینك اکثر حقوقی موضوعه‌لرنده اولدیغی کبی حاکمیتك‌ده اساسی روما حقوقنده‌در. روماده ایسه حقوقی حاکمیت نظریه‌سی ایمپراطورلق دورینك مبادیسنده کورولیور .

جمهوریت دورنده حاکمیت کلمه‌سنك بوکون بزه اخطار ایتدیکی مختلف صلاحیتلر اهمیتلرینه کوره صیراسیله سانسورلر ، قونسوللر ، پره‌تورلر ، تریبونلر،

ئه‌دیل کوروللر [Edile curule] وکه‌ستورلر [Questeur] طرفندن اجرا ایدیلیردی. بونلر ماژیسترا [Magistrats] عمومی‌نامی آلتنده‌جمع اولونوردی. بونلری انتخاب وقانون وضع ایتمك حقی ایسه سانتوری ، تریبو و قونسولیوم پله‌بیس صورتلریله اجتماع ایده‌ن روما وطنیلرینه عائد ایدی . [Assemblée par centuries, Assemblée par tribus, Concilium plebis] (۱) بونلرله برابر بالخاصه ایکنجی پون محاربه‌لرندن صوکرا بر حکومت مرکزی حالنی آلان «سه‌نا» ، روما اعیان مجلسی حاکمیتجه اهمیتلی وظیفه‌وصلاحیتلری حائز ایدی .

سانسورلر [Censeurs] : — روماده وطنیلرك اجتماعی موقعلرینی تعیین ایچون هربش سنه‌ده بر کره‌نفوس تحریری اجرا اولونوردی. بووظیفه‌یی ایفا ایتمك اوزره قونسوللك ایتمش اولانلر میانندن ایکی کیمسه انتخاب ایدیلیردی . بونلره سانسور نامی ویریلشدی .

سانسورلرك حاکمیت نقطهٔ نظرندن أك مهم وظیفه‌لری نوت آلمق [Notes] وانحلال ایده‌ن اعیان اعضالرینك یرینه أسکی ماژیسترالر میانندن لایق اولانلرینی تعیین ایتمك ایدی .

حربده جبانت کوستره‌ن ، سیئات ایله مشتهر اولان ، عائله‌سی اعضاسنه فنا معامله ایده‌ن ، دینی مراسم وتشریفاتی ایفا ایتمه‌ین برکیمسه سانسورك نوتنه معروض قالیردی . بونوت شخصك اعتبار وحیثیتی قیرار ، اونی مدنی وسیاسی حقوقدن اسقاط ایده‌ردی . سه‌نانك اداره مرکزی اولماسنه نظراً اعضاسنی تعیین صلاحیتی ایسه سانسورك اقتدارینی آرتیرمشدی .

قونسوللر [Consuls] ، پره‌تورلر [Préteurs] و دیکر ماژیسترالر : — قونسوللر لاتینجه أمپرییوم [Impérium] نامی ویریلن «حکومت اجرائیه»یی حائز ایدیلر. بوصلاحیت عسکرلرك تحشید وقومانداسی، «هیئت حاکمه»عقدیله‌حکم ویرمك،توقیف وحبس ایتمك ووطنیلری اجتماعه دعوت ایله اونلره ریاست وقانون

---

(۱) فی‌الحقیقه روماده [Assemblée par curie] نامیله بر نوع اجتماع داها موجود ایسه‌ده بو کیتدکجه دینی مراسم اجراسنه انحصار ایتدیکی ایچون حاکمیتك حقوق اساسلرینی تحری ایده‌رکن اهمال اولونابیلیر .

تكليف أيله‌مك اقتدارلرينى تضمن أيله‌يوردى. فقط وطنيلرى اجتماعه دعوت، عسكره قوماندا وعدالت توزيعى صلاحيتلرنده پره‌تورلرده حائز اقتدار ايدى. يالكز قونسوللرك اقتدارلرى داها يوكسك [Impérium majus]، پره‌تورلركى ايسه اونك دوننده [Impérium minus] ايدى. شو اساسه بناءً قونسول پره‌تورى توقيف وحبس ايتمك صلاحيتنى حائز ايدى.

تريبونلر ايسه پله‌بلرك [Plèbe] رئيسلرى ايديلر. برپله‌ب حتى برقونسول طرفندن توقيف ايديلك ايچون تعقيب اولونديغنده تريبون مداخله ايده‌رك «وه‌تو [Veto]» ديردى. بو «وه‌تو» هرشيئى توقف ايتديرمك ايچين كافى ايدى. تريبونلرك شخصى ديناً مقدس عد اولونوردى. اونلره قارشى جزئى برتجاوز مقدساتك تحقيرى كبى تلقى اولونارق متعرض اعدام وماللرى مصادره ايديليردى. ياواش ياواش تريبونلر خلقى عمومى ميدانلرده اجتماعه دعوت ايتمك، اوكا بعضى قرارلر اتخاذ ايتديرمك صلاحيتنى احراز ايتديلر؛ صوكرادن بوقرارلر قانون حكم وقوتنى اكتساب ايتدى.

چارشى، بازار وسوقاقلرده ضابطه وظيفه‌سى ئه‌ديللره [Ediles]، عمومى خزينه‌نك محافظه‌سى، عمومى محاسبه‌نك اداره‌سى جرملرك جزا الانديريلماسى ايسه كه‌ستورلره [Questeurs] عائددى. رومادە ماژيسترالرك اهميتى پك بويوك ايدى. حتى پاتريسيه‌نلرله پله‌بئيه‌نلر بيننده‌كى تفاوتك زوالندن صوكرا برماژيسترالق اصالتى تأسس ايتدى.

ماژيسترالرى انتخاب وقانون وضعى صلاحيتى اهالى‌يه عائد ايدى. وطنيلرك مختلف صورتلرده اجتماع وانعقاديله حاصل اولان هيئتلره قوميس [Comice] نامى ويريليردى. حاكميتك أك مهم تظاهراتى اولان مأمور تعيينى ـ انتخاب ـ وعمومى، مجرد قرارلر اتخاذى ـ قانون وضعى ـ صلاحيتلرينه مالك اوچ نوع قوميس كورويورز؛ هرهانكى برقانون لايحه‌سى بوقوميسلردن هرهانكى برينه تكليف اولونا بيلير. بونلر مشترك صلاحيته مالكدرلر [١]. يالكز

---

[١] قوميسلرك اسملرى بوبحثك مبدأنده تعداد ايديلمشدى. بونلرك تشكيلات وتركباتى، چاليشما طرزنى، بونلرى بربرينه ياقلاشديرارق صلاحيت اشتراكى وجوده

قونسیلیوم پله‌بیس [Concilium plébis] ده قانون تکلیفی انجاق تریبونه عائد ایدی وقبول اولونان لایحه‌لر [Plébiscite] نامیله تماماً قانون حکم وقوتی حائزدی . حالبوکه اجتماعه یالکز پله‌بلر دعوت ایدیلیردی .

اعیان مجلسی [Sénat] —. روما اعیان مجلسی اصلاً بر « شورای دولت» ماهیتی حائزدر. قراللر اونکله استشاره ایده‌رلردی. سه‌نانك قرارلری بونلری تقیید ایتمز ، آنجاق تنویر أیلردی . فقط جمهوریت دورنده دولت اداره‌سی سه‌نانك أله کچدی . بوایسه اعیانك نصب وتعیینده‌کی طرز ایله وظیفه‌لرنده وقوعه کلن تبدلك نتیجه‌سیدر . اعیانی أسکی ماژیسترالر میانندن انتخاب ایله تعیین صلاحیتی سانسورلره عائدایدی. بوخصوصده سانسورلر سربست ده‌کلدی. برکره اعیانك انتخابی کیتدکچه آزالان انحلال وقوعنه متوقفدی . ثانیاً قانونی نامزد اولان ماژیسترالرك عددی ایسه دائما چوغالما حالنده ایدی. بونلر میانندن أك زیاده تمیز ایده‌نی، وطنه نافع خدمتلر عرضیله شهرت قازانانی تعیین اولونوردی. حالبوکه ماژیسترالر عموماً اهالی طرفندن انتخاب ایدیلمکده ایدی. بوصورتله سه‌نا بر منتخب هیئت حالنی آلمش، مملکتك اداره‌سنده استناد ایتدیکی اساس صاغلاملاشمشدی. بوسایه‌ده بالخاصه ایکنجی پون محاربه‌لرندن صوکرا حکومتك حقیقی مرکزی اولدی.

داخلی اداره ایچون ماژیسترالر اتخاذ ایتدکلری أك مهم تدبیرلری ، اهالی‌یه تکلیف ایده‌جکلری قانون لایحه‌لرینی ابتداسه‌نایه عرض ایده‌رلردی . سه‌نا ویرکیلرك ناصل صرف اولوناجغنی تعیین ایده‌ر، سانسورلرك، قونسوللرك ، پره‌تورلرك یاپدقلری نافع اموره رخصت ویریر ، که ستورلرك تأدیه‌لرینی ویزه ایده‌ردی. جنراللرك حرکت منطقه‌لرینی تحدیدایده‌ن، اونلرك معیتلرینه عسکرلری ویره‌ن ، ارزاق ومهماتی تدارك ایده‌ن سه‌نا ایدی .

کتیره‌ن حادثه‌لری ، تشریع اصولنك رومادہ ارائه‌ایتدیکی تکاملی کورمك ایسته‌ین ذاتلر آتیده توصیه ایتدیکمز کتابی مطالعه بویورسونلر . بز بوراده روما حقوق عامه‌سنی تفصیل ایتمك ایسته‌میورز؛ یالکز رومادہ حاکمیتك تعقیب ایتدیکی صفحه‌لری پك مختصر صورنده کوستره‌رك آتیده‌کی سوزلرمزی کوزه‌ل تلقی ایچون ذهنلری حاضرلایورز . توصیه ایتمك ایسته‌دیکمز اثر . -Girard: Droit romain. Livre premier
Chapitre II. La république

خارجى مناسباتك اداره‌سى ، حرب اعلانى ، صلح عقدى ، ضبط اولونان اراضينك تشكيلاتى يابمق تماماً اعيان مجلسنه عائد ايدى .

حتى مجبر حاللر بهانه‌سيله وخصوصى قرارلرله تشريع نقطهٔ نظرندن اهالينك حقوقنى بيله ألده ايتمش ايدى [۱] . روما جمهوريت دورينه عائد اولارق اعطا ايتديكم شو تفصيلاتدن آكلاشيلاجغى اوزره تشريع حقى ايله حكومت اجرائيه [Impérium] بربرندن آيريلمشدى. ئه‌مپرييوم ايسه متعدد أللره توديع ايديله‌رك صلاحيتلرك [Compétence] بربرينى تقييدى اصولى احداث ايديلمشدى. يالكز ديقتاتوره لزوم كورولن زمانلرده بو اصول اخلال اولونيوردى. ديقتاتورلك موقتاً « يد واحد » اصولنك اعاده‌سنى تضمن ايدييور وقانوناً تجويز ايديليوردى . ديقتاتورك صلاحيتنه قارشى بر حد و قيد قونولمامشدى . اونك آنجاق آلتى آى ايچون تعيين اولونابيلمه‌سى يكانه قيد ايدى . فقط سه‌زاركبى انقلابى قوتلر بوزماناً اولان تقييدى‌ده رفع ايتدى . اوكوست فوق العاده صلاحيتلرندن فراغت ايتديكنى ناطق اولارق يازديغى سياسى و صيتنامه‌سنده دولتى كندى حاكميتندن چيقارارق سه‌نا ايله ملتك حاكميتنه وضع ايتديكنى بيان ايدييوردى. يالكز شو حادثه‌يه نظر ايديليرسه روما ايمپراطورلغنده جمهوريت دورندن داها منتظم بر «حكومت انام» تأسس ايده‌جكى ظن اولونور . فقط وقوعات عكسنى اثبات ايدييور . مع مافيه اوكوستك تأسيس ايتديكى حكومت بيزانس حقوقنجه اعتراف اولونان استبداد ده‌كلدر. ديوقله‌سيه‌ن [Dioclétien] ايله قوسطانطينك « يدواحد » اصـولنه قارشى بودورده صلاحيتلرك ايمپراطور ايله سـه‌نا بيننده تفريق اولونماسنه اثنينيت [Dyarchie] نامى ويريلدى . بونكله برابر فعلياتده، حتى حقوقاً ايمپراطور ، اوكوست دورندن اعتباراً بر تفوقه مالك بولونيور؛

---

[۱] وصيت، تبنى كبى خصوصلر روماده عائله حقنده اولان وعمومى انتظامه [Ordre public] تعلق ايده‌ن عمومى قانونلرك اخلالى شكانده تلقى اولونوردى. بونك ايچون هرحالده رهبان رئيسلرى ايله [Pontife] اهالينك مداخله‌سنه لزوم كورولوردى. بوصورتله بونلر اهالى‌يه عائد اولان تشريعى حقوقدن اولديغى ايچون سه‌نانك بو مسئله‌لرى نمسه‌مه‌سى تشريع حقنه تجاوزدن باشقا برشى ده‌كلدى. Momsen: Droit public romain, t; 7. p, 457

بو تفوق اولا آردیه‌ن [Hardien] صوكراسه‌وه‌رلر [Les Sévères] زماننده تزايد وتوسع ايدييور.

قوميسلر انتخاب صلاحيتنه اوكوست دورنده مالك ايديلر . فقط تيبه‌رك [Tibère] حكومتنك برنجى سنه‌سنده انتخاب سه‌نانك وظيفه‌لرى عدادينه ادخال ايديله‌رك اهاليدن نزع اولوندى . قوميسلرك قانون وضعى صلاحيتى ايسه اوزون مدت دوام ايده‌مه‌دى . قلود [Claude] دورنده برقاچ قوميس قانونى [Lois comitiale] كوروله‌بيليور. نه‌روا [Nerva] زماننده‌كى يكانه قوميس قانونى ايسه بوتشريع طرزينك صوك محصوليدر. قوميسلرك انتخاب و تشريع خصوصلرنده‌كى بوتون فعاليتلرى برمسئله‌يه انحصار ايتمشدى. اوده: ايمپراطورك جلوسنده تريبونلرك و ماژيسترالرك صلاحيتلرينى ايمپراطوره توديع ايتمك تكليفنى ناطق اولان سه‌نا قرارينى [Sénatus-consulte] آلقيشلرله قبول ايتمك.

سه‌نا ايسه قوميسلرك انتخاب وبردرجه‌يه قدر تشريع صلاحيتلرينه مالك اولمشدى . قضا وظيفه‌سى ايسه ايمپراطورله سه‌نا بيننده مشتركدر. بوندن باشقا سه‌نا ولايتلرينك [١] ويركيلرى ايمپراطورك خزينه‌سندن آيرى اولارق عمومى خزينه‌يه عائد ايدى . ايشته سه‌نانك شو صلاحيتلرى بودوره [Dyarchie] نامى ويريلمه‌سنه سبب اولدى . فقط شو ايكى قدرتدن برى ، ايمپراطور، ماژيسترالرك برنجيسى اولمقله قالمادى، صلاحيتلرى كيتدكجه متزايد وأك قوتلى بر ماژيسترا اولدى.

جمهوريتك مختلف أللره تسليم ايتديكى اقتدارلر برنجى ماژيستراتك ، ايمپراطورك يد واحدنده تمركز ايدييوردى . مع مافيه بدايةً ايمپراطورك حاكميتى ايكى حقوقى اساسه استناد ايده‌ر . بر كره ايمپراطور ماژيسترا ، بناءً عليه قونسول اولديغى ايچون جمهوريت زماننده قونسوللرك حائز اولدقلرى صلاحيتلرى اجرا ايدييور ؛ يالكز قونسول بر سنه ايچون منتخب ايكن ايمپراطور تمديد اصولنجه [Système de prorogation] غير معين

---

[١] روما ولايتلرى اداره نقطهٔ نظرندن ايكى‌يه آيريلمشدى. برقسمى ايمپراطورك مخصوص مأمورلرى طرفندن اداره اولونوردى كه بونلرك وارداتى « خزينهٔ خاصه » يى تشكيل ايده‌ردى . ديكر قسمى سه‌نانك اداره‌سنده اولان ولايتلردى كه ملت خزينه‌سنى بونلرك وارداتى وجوده كتيريردى .

بر وقت ايچون بو صفته مالكدر . بوكا [Impérium proconsulaire] دينير . ايمپراطور بو اقتدارى سه‌نا ايله اوردودن آلدى .

ثانياً ايمپراطور پله‌ب موضوعه‌لرينك وجوده كتيرديكى تريبونلرك حقوقنى وسائر بوكا متفرع صلاحيتلرى اجرا ايده‌ر بوده جلوس زماننده سه‌نانك تكليف واهالينك آلقيشلرله قبول ايتديكى برقانونه مستنددر [Lex regia]. بوكا [Potestas = puissance tribunitienne] دينيردى. بونلر ايمپراطورك حاكميتنى تأمين ايده‌ن ايكى لازم وكافى استناد نقطه‌سيدر. برنجيسنه بناءً بوتون اوردويه قوماندا و منصبلرى توجيه ايله مملكتلرى اداره ايتمك صلاحيتنى حائزدر. ايكنجيسنه بناءً ايمپراطورك شخصى مقدسدر ؛ اوكا وقوع بولاجق تجاوز بوتون روماليلرك عظمت و شوكتنه قارشى بر تعرض تشكيل ايده‌ركه جزاسى اعدامدر [Crime de lèse-majesté,] .

خارجى مناسبتلرك اداره‌سى ، صلح عقدى ، حرب اعلانى و قضا اجراسنده‌ده صوك سوزى سويله‌مك ايمپراطورك أمپرييومنه متفرع حقلردندر.

بونلردن باشقا باش راهب صفتيله دينى امورى اداره ايده‌ن ، سانسورلك وظيفه‌سنه بناءً سه‌ناتورلرك ، شووايه‌لرك ، وطنيلرك ليسته‌سنى ترتيب ايله اونلرك اجتماعى موقعلرينى تعيين أيله‌ين ايمپراطوردر.

ايشته بو صورتله ايمپراطور بدايتده روما قومنك وكالتنه بناءً بوتون اقتدارلرى ، صلاحيتلرى ألنده جمع ايتدى .

فقط اشياده موجود اولان طبيعى تكامل ايله قومك وكالتى يرينه ايمپراطورلق صفتى قائم اولدى . آرتق بوندن بويله ايمپراطورك حاكميتى قومه وكالةً اجرا ايديلن برحق دڭلدر. اوايمپراطورك شخصنه عائددر. تكامل اوچنجى عصرده ديوقله‌سيه‌ن وقونسطانطين ايله ختام‌بولويور. ايمپراطورك اراده‌سى قانونى توليد ايدييور . قانونه اطاعت لازمدر . چونكه ايمپراطورك اراده‌سنى [Volonté] ترجمه وافاده ايدييور . بواراده ايسه حاكميته كنديسى مالك اولديغندن تبعه‌نك اراده‌لرى [Volonté] فوقنده ، بناءً عليه اونلر ايچون رعايت اولونماسى مجبوريدر . وايمپراطورك اراده‌سى كنديلكندن امرى تضمن [Impératif]

ایتدیکندن مقاومتسز انقیادی استلزام ایده‌ر. وقوع بولاحق هرنوع مقاومت جبری قوت ایله [Par contraiute] أزیله‌لیدر.

ایشته روما دهاسنك حاکمیت حقنده خلفلره ترك ایتدیکی حقوقی نظریه بوندن عبارتدر.

حاکمیتك شو تلقیسی « قرون وسطا » ده انخساف ایدییور. غربی روما ایمپراطورلغی باربارلرك صدمه‌سی آلتنده اضمحلاله دوچار اولمشدی. شارلمان حکومتی ایسه حیاتنك افولیله برابر انحلال ایتدی. اوروپا جمعیتنده دره‌بکلك میدان آلدی. دره‌بکلك ذاتنده مقاوله‌اوزرینه مؤسسدر. جمعیتك تشکیلاتنده مقاوله‌نك موجودیتی حاکمیتك معدومیتنی افاده ایده‌ر. چونکه حاکمیت اداره ایتدیکی مناسباتده مافوق، رقیب ویا مساوی‌طانیماز. اوجمعیتده أك یوکسك بر اراده‌در [Volonté]. مقاوله ایسه ایکی طرف ایچون حقلر ووظیفه‌لر تولید ایده‌ر وایکی طرف اراده‌سنك مساواتنی متضمندر. بناءً علیه « قرون وسطا » ده حاکمیتك انخسافی دره‌بکلك ظهورینه سبب اولدی. بوصورتله « قرون وسطا »نك مختلف اجتماعی‌صنفلری متقابل حقلر ووظیفه‌لر تولید ایده‌ن مقاوله‌لرله بربرلرینه باغلانمشلر وبرمراتبه وجوده کتیرمشلردی. فی‌الحقیقه‌دره‌بکی أمپریومنه [Imperium] مستنداً أمرایده‌ن بر پره‌نس ده‌کلدر. او وعد ایتدیکی خدمتلره مقابل وعد اولونان خدمتلرك اجراسنی ایسته‌ین بر عاقددر. زمانك متنلرنده ئه‌مپریوم کلمه‌سنه تصادف‌بیله اولونامایور. بالعکس قوی ایله ضعیفی متقابل حق ووظیفه‌لره مستنداً بربرینه ربط ایده‌ن وفاق [La concordia] کلمه‌سی چوق مستعملدر. وفاق، « قرون وسطا » یی دولدوران مجادله‌لره، چارپیشمالره، شدتلره رغماً اجتماعی بنیه‌نك اساسیدر.

مع مافیه حاکمیت تماماً زوال بولمامش، یالکز منخسف اولمشدی. هیچ برمافوقه صداقت واطاعت وعد ایتمه‌ین دره بکی حاکمیته مالك ایدی. آلمانیاده ایمپراطور، فرانسه‌ده قرال کیمسه‌یه [۱] قارشی مقید ده‌کلردی. چونکه

(1) Aux empereurs du Saint empire qui veulent réduire les rois à n'être que leurs feudataires, un jurisconsulte du 16ème siècle répond que tous les princes de la terre sont soumis à l'empereur, hormis le roi de France, d'où cette formule, « le roi est empereur dans son royaume.»

قرال تاجى ايچون كيمسه‌يه صداقت واطاعت وعدايتمه‌مشدى . اوتاجنى جناب حق ايله قيليجنه مديون ايدى . [Seul le roi de France tient sa couronne de Dieu et de son épée] قرال دره‌بكلك عالمنده أك بويوك حاكم [Le grand justicier] اولارق طانيمشدى . حتى قابه‌سين حكومتنك أك ضعيف زمانلرنده بيله خلق قرالى عدالتله صلح تأمين ايتمك صلاحيتنه مالك بيليرلردى .

ايشته شو صلاحيت ، عدالتله صلح تأمين ايتمك وظيفه وصلاحيتى اووقتك حقوقچيلرى ألنده حاكميتى ، روما حقوقى خاطره‌لريله دره‌بكلك موضوعه‌لرينى مزج ايده‌رك ، قرال نفعنه احيا ايتمك ايچون أيى براساس اولدى .

حقوقچيلر قرالك حاكميتى روما حقوقنده‌كى ملكيت حقى اساسنه كوره انشا ايتديلر .

شخصى ملكيت .. بو ، اشيا اوزرنده احراز ايتديكمز حقلرك أك‌يوكسك درجه‌سى ، أك واسع وأك قديميدر . بو ، برشخصك مادى برشى اوزرنده‌كى استبداد وانحصارطريقيله حقيدر . مجله‌نك « ١١٩٢ » نجى ماده‌سنده: «هركس ملكنده كيف مايشاء تصرف ايده‌ر. » ديديكى بوحقدر. بوكا روماليلردومينيوم [Dominium] ديرلردى كه [Domination] حاكميت افاده ايده‌ر .

ايشته حقوقچيلر قرالك حاكميتى [Imperium] شو شخصى ملكيت حقى [Dominium] اوزرينه قوپيه ايتديلر . قرال شخصاً حاكميتك صاحبى وذى حقيدر . حاكميت اونك ملكيدر . مالك ملكنده ناصل كيف مايشاء تصرف ايده‌رسه قرالك حاكميتى‌ده اويله مطلق وكيف مايشاء برحقدر . اوزون مدت حكمنى سوره‌ن وملكى دولت (١) [Etat patrimonial] نامى‌ويريلن تلقينك اساسى بودر .

---

(١) غرب مدنى حقوقنه كوره [Patrimoine] تعبيرينك بوكونكى افاده‌سى تماماً اقتصادى برمعنادر : بو ، برشخصك خارجى عالمه قارشى حائزاولديغى اقتصادى صلاحيتدر: بناءً عليه پاترىموآن تعبيريله يالكز مالك اولديغمز اموال واملاك آكلاشيلماماليدر .

(Le patrimoine est le Pouvoir économique d'une personne envers le monde extéaieur) Répétitions écrites sur le droit civile (l'année 1909-10) par M. Ambroise Colin.

حال بوكه وقتيله يالكز انسانك مالك اولديغى اشيا آكلاشيليردى .

حاکمیتك شو صورتده تشکلنه باشلیجه ایکی سبب یاردیم ایتدی :

بر طرفدن قرالك اطرافنده طوپلانان حقوقجیلر روما حقوقنده واسع معلوماته مالك ایدیلر . قرال حاکمیته حقوقی برتمل قویمق ایچون یتیشدیریلن بوحقوقجیلر أفندیلرینك آرزولرینی ، روما حقوق عالملرینك شخصی ملکیته ویردکلری اساسی حاکمیته حقوقی تمل یاپارق أك کوزه‌ل صورتده اسعاف ایده‌بیله‌جکلرینه قانع اولدیلر .

دیکر طرفدن دره‌بکلك حقوقی اراضی تصرفی ایله اقتدار صاحبی اولمق آراسنده صیقی بررابطه تأسیس ایتمشدی . اقتدار [Pouvoir] آنجاق اراضی متصرفی اولانه منحصر واراضینك تصرفی اقتداری متضمندر . فی‌الحقیقه دره‌بکلکك أك قوتلی دورنده بیله قراله اراضی‌یه تصرف رابطه‌سندن آزاده برحق ، عدالتله صلح تأمین ایتمك حقی‌طانینیور ؛ اوقرالیت داخلنده أك‌بویوك حاکمدر [Le grand justicier] . فقط دره‌بکلك تلقیلری ، اراضی تصرفی ایله اقتداره مالکیت بیننده‌کی رابطه قفالره اوقدر یرلشمشدرکه قرال‌حاکمیتنك حقوقی ماهیتی اوزرینه تأثیرینی حس ایتدیرمه‌مه‌سی امکانسزدر . بونك ایچون قرالك حاکمیتی هرشیدن اول بر سوزره‌نلك حقی [Droit de suzeraineté]، بناءً علیه برملکیت حقیدر .

شیمدی سزدره بکلك موضوعه‌لریله روماللیرك شخصی ملکیت حقنده‌کی فکرلرینی مزج ایدیکز ، او وقتك حاکمیت حقنده‌کی اصولنی تماماً کوزیکز اوکنه کتیرمش اولورسکز :

قوماندا ایتمك ، أمر ویرمك شخصی ملکیته مشابه برحقدر . قرال شخصاً بوحقك مالك وصاحبیدر . أکر علم حقوقك بوکونکی اصطلاحلرینی استعمال ایتمك ایسته‌رسه‌ك «حاکمیت حقوق نفسیه‌دندر [droit subjectif] (۱)» ، قرال

(۱) بو کونکی اصطلاحه کوره [Droit objectifs] اصل قاعدهٔ حقوقیه‌در .

ایسه ذی‌حقدر [Sujet de droit]. قرالك شوحقی سائر اموال واملاکی کبی معین بر وراثت اصولیله ارثاً انتقال ایده‌ر. » دیمك لازم کلیر.

شو اقتدار، قرالك ملکی بر حق اولان شو حاکمیت اون آلتنجی عصردن بری غربده سلطنت [Souvraineté] نامنی آلدی.

بدایهً سلطنت [Souvraineté] قرال حاکمیتك عینی افاده‌ایده‌ن بر مفهوم ده‌کلدی. او، بعضی دره بکلکلرك [Seigneurie]، بالخاصه قراله عائد دره بکلکك خصوصی بر ممیزه‌سی [Caractère particulier] ایدی. دیکر بر دره بکنه تابع اولمایان، داها دوغروسی بکلکنی آنجاق جناب حقه مدیون اولان بکلرك حاکمیتنه مخصوص بر ممیزه ایدی. بارون بارونلغنك داخلی ایشلرنجه دیکر برینه تابع ده‌کلدر. بناءً علیه بارونك بارونلغی داخلنده‌کی حاکمیتی سلطنتدر. فقط سلطنت ممیزه‌سی بالخاصه قراله عائددر. قرال قرالیتنك عمومی محافظه‌سنه مالکدر.

بوصورتله اون آلتنجی عصرك صوك نصفنده سلطنت منحصراً قرالك حاکمیتی افاده ایده‌ن بر تعبیر اولدی. کلمه‌یی ابتدا بو معناده قوللانان بوده‌ن [Bodin] در.

بوده‌نه کوره سلطنت: بر جمهوریتك مؤبد و مطلق حاکمیتیدر. بوده‌ن سلطنتی یالکز تعریف ایله اکتفا ایتمه‌دی. اونی بر ده تحلیل ایتدی. بو تحلیلده اساسی نشانه اولمق اوزره بوده‌ن دییورکه « سلطنت بر مافوقك ویا مساوینك ویا مادونك رضاسنه محتاج اولمقسزین عامه‌یه عمومیت اوزره وهر برینه آیریجه [۲] قانونلر ویرمکدر. سلطنتك دیکر خاصه‌لری ایسه صلح عقد، حرب اعلان ایتمك، درجهٔ نهایه‌ده حکم ویرمك، مأموریتلر احداث ایتمك، عفو حقنه

[Règles de droit] قانونی متنلر و یا عادات ایله مجرد بر شکل اکتساب ایده‌ن قاعده‌لردر. شخصلرك بوقاعده‌لره بناءً حائز اولدقلری اقتدارلر ایسه [Droit subjectif] در. شوایکی اصطلاح بوکون علم حقوقده اقامت حق قازانمشلرسه‌ده مؤلفلرك تلقیلرینك طرزلری آراسنده الآن اختلاف موجوددر. بونی صیراسی کلدیکنده تفصیلاً عرض ایده‌جکم. شیمدیلك بیان ایتدیکم درجه‌سی بیلینمك الزمدر.

[۲] بوراده مؤلفك مقصدی علمك بوکونکی اصطلاحلرینه کوره [Actes - administratif] « اداری عقدلر » نامی ویریلن فردی [Individuel] قرارلردر.

مالك اولمقدر .» بو زمانه قدر سلطنتك مفادی معین‌ده‌كل ایدی . « بوده‌ن »دن صوکرا تعین ایتمکه باشلادی .

بو وجهله اون یدنجی ، اون سکزنجی عصرده بو مجرایی تعقیباً سلطنت نظریه‌سی توسع وتکامل ایتدی. « ١٦٤٢ » ده لوبره [Lebret] سلطنت حقنده شو نتیجه‌یی ویرییور : قرالیتده سلطنت کونشده ضیا کبیدر ؛ یعنی انفکاك قبول ایتمز . بو قرالك شخصنه عائد بر ملکیتدر ، اونك واسطه‌سیله بوتون قرالیته انتشار ایده‌ر.

شیمدی فرانسه انقلابندن اولکی سلطنت نظریه‌سنی خلاصه ایده‌رسه‌ك شو دستوری ألده ایتمش اولورز :

سلطنت برملکیتدر ، وحدتله متصفدر ، انقسام قبول ایتمز ، فراغ اولوناماز. هرملکیت کبی بوده مطلقدر . بوحق مطلقك صاحبی قرالك شخصیدر وسلطنتك أك زیاده کوزه چارپان تظاهرلری قانونلردرکه قرالك اراده‌سنی افاده ایده‌رلر .

اون سکزنجی عصرك نهایتنده بو وجهله سلطنت نظریه‌سی تماماً تأسس ایتمشدی . فرانسه انقلابی بونی اصلا تغییر ایتمه‌دی ؛ اولدیغی کبی قبول ایتدی. انقلابی اصل وجوده کتیره‌نلر یالکز سلطنت حقنك صاحبنی ده‌کیشدیرمکله اکتفا ایتدیلر . سلطنت آنجاق قراله عائد ایدی . اونی قرالدن نزع ایله ملته ویردیلر . بوندن بویله سلطنتك صاحبی ملتدر . فقط حادثه یالکز بوندن عبارتمی ایدی ؟ خایر . بونك ضمننده بشریت تاریخنده برنجی دفعه وقوعه کلن عظیم بر انقلاب مندمجدی . فی‌الحقیقه سلطنت قرالك ملکی ایدی . فقط اصل سلطنت قوتنك نشیمنی سما ایدی .

انقلابه قادار قراللر تاج وسلطنتلرینی سمایه مدیون ایدیلر . بناءً علیه سلطنت قوتی علیهنده موقع اخذ ایدییوردی . انقلاب اونی سمادن زمینه ایندیردی . بونکله برابر او وقته قادار سماوی اولارق جهانی اداره ایده‌ن برشیئی زمینه تنزیلده تهلکه یوقمی ایدی ؟ بویله جسورانه برحرکت ده‌کلمی ایدی ؟ بوکا قارشی اتخاذ اولوناجق تدبیر ایچون اون‌سکزنجی عصر فلسفه‌سی قفالری حاضرلامشدی. بوتون حقوقجیلر اتفاق آرا ایله قرار ویردیلر : سمادن ایندیریلن سلطنتك

صاحبی انسان اولمایاجق . اوکا مخصوص اولمق اوزره حقوقی برشخص وجوده کتیردیلر . بوشخص لایموتدر وشر ایشله‌مکدن منزهدر. تشکیلاته مظهر هر ملتك حقوقی تشخصی بولایموت ، شردن منزه ، ابدی شخصی وجوده کتیریر. ایشته بوده دولتدر [Etat] . سمادن ایندیریلان سلطنت بویله، « مابعدالطبیعیات»ك اسرارلی تولّلریله ستر ایدیلدکدن صوکرا حکمرانلق اجرا أیله‌مکده‌در .

حقوق ، اراده‌یی تضمن ایده‌ر ، اراده [Volonté] اولمایان یرده حقوقده بولوناماز . اراده ایسه شخصلره مخصوصدر . دولت شخصیتی حائز اولدیغندن اراده‌یه مالکدر . ایشته سلطنت بر حقوقی شخص اولان دولتك اراده‌سی ، داهادوغروسی بواراده‌نك اقتداریدر: [Eelle est le pouvoir de la volonté de l'Etat] . اراده‌نك اقتدارلری ایسه حقوق نفسیه [Droit subjectif] یی تشکیل ایده‌ر . بناءً علیه سلطنت دولتك حقوق نفسیه‌سندندر . دولت ، سلطنتك مالك وذی حقیدر .

فقط حقوق نفسیه فردلرده دخی موجوددر . بو وجهله مثلا بر مالك ، موضوع قانونلرك تعیین ایتدیکی ملکیت حقی دائره‌سنده کندینه عائد مال ایچون اراده‌سنی دیکر اراده‌لره ضروری قبول ایتدیریر. دولتك اراده‌سی بوصورتله تظاهر ایتمز . اوبر أمری تضمن ایده‌ر . او اراده‌نك هر نوع تحلیللرنده بر امریت خاصه‌سی (Impératif] لك مندمجدر ؛ بر أمردر . أمر ایده‌ن اراده ایسه أمر ایدیلنلرك اراده‌لرینه نظراً داها عالی اولمغی مقتضیدر . بو صورتله دولتك اراده‌سی ملکی حدودی داخلنده بولونان [Obéissance passive] استلزام اراده‌لرك فوقنده‌در. بواراده‌ده‌کی شو علویت رتبه‌سی بر«مطاوع انقیاد»ی ایده‌ر. اطاعتسزلك کوسترنلر حقنده محق اولارق مادی جبر[Contrainte matérielle] استعمال اولونور . دولت اراده‌سنك دیکر اراده‌لر فوقنده اولماسی حکمتی ایسه پك آشکاردر . چونکه دولت تشکیلاته مظهر ملتك حقوقی شخصیتیدر. بناءً علیه دولتك اراده‌سی « کتلهٔ عامه » نك اراده‌سیدر .

شو مطالعه بزه سلطنتك دیکر برخاصه‌سنی داها کوستریر . اوده دولتك

حرکت حدودینی کندیسی تعیین ایتمه‌سی صلاحیتیدر . سلطنت اصلی براراده [Volonté orginaire] در؛ مشتق براراده [Volonté dérivée] ده‌کلدر. دولت صلاحیتك دائره‌سنی کندی تعیین ایتمك صلاحیتنه مالکدر [Il a la compétence de la compétence] . ولایت، ناحیه کبی حقوقی شخص اولان جماعتلرك صلاحیت دائره‌سنی‌ایسه دولت‌تعیین ایده‌ر . اونلرك اراده‌لری دولتك اراده‌سندن مشتقدر . وظیفه‌لرك تفریقی دیه‌رك اساسی قانونلره مبتنی عدایتمك اصلی براراده اولدیغی فکرینی تولید ایده‌ر. اونلرك اراده‌لری‌سلطنتله تقابل ایتدیریله‌مز .

حاصلی امرلر اصدارایده‌رك کندی حرکت حدودینی کندی تعیین ایتمه‌ین جماعت سلطنته مالك ده‌کلدر. بر جماعت آنجاق أمرلر اصدار ایده‌جکی دائره‌یی کندیسی تعیین ایتمکله ، بوخصوصـده دیکر بر اراده‌نك تلقینه ، اجبـارینه معروض قالمامقله سلطنتی حائز عد اولونور . دینه‌بیلیرکه سلطنت مثبت و منفی اولارق ایکی ممیزه‌یه مالکدر : مثبت ممیزه : سلطنت محضا اراده اولمق حسبیله أمرایتمك اقتداریدر. منفی ممیزه : سلطنت‌اصلا دیکر براراده طرفندن‌امر آلاماز.

شوسرد اولونانلرك کافه‌سی نظر دقته آلینارق سلطنت شووجهله تعریف اولونابیلیر :

سلطنت : کندی اراده‌سندن غیری‌اراده‌لردن مستقل‌اولارق کندیلکندن أمر ایتمك اقتدارینی حائز اولان دولت شخصنك اراده‌سیدر .

سلطنت ودولت حقنده اعطا اولونان شوتفصیلات نتیجه‌لری اعتباریله پك زنکیندر :

سلطنت براراده‌در .اراده ایسه‌اصل وماهیتی اقتضاسنجه وحدتله متصفدر؛ انقسام قبول ایتمز ؛ فراغ اولوناماز ؛ زمان مروریله اکتساب ایدیله‌مز . شو خاصه‌لرك کافه‌سی‌سلطنته‌دخی موجوددر . بونی ۱۷۸۹ حقوق بشربیانامه‌سیله ۱۷۹۱ قانون اساسیسی صریحاً ذکرایدییور [۱] .

---

[1] Déclaration des droits, art, 3; cont. 1791, tit, III, art, 1.

دولت ملتك حقوقی تشخصیدر ، « کتلهٔ عامه » نك شخصیتیدر؛ بناءً علیه سلطنت دائما عامه‌نك نفعی یولنده تطبیق واجرا اولونمالیدر . دیکر طرفدن دولت لایموت عد اولونور ، ابدیدر .

بناءً علیه اونك حقوقی موجودیتی انقطاع قبول ایتمز . حکومت شکلی نه‌اولورسه اولسون عقد اولونان معاهده‌لر بو شکلك ده‌کیشمه‌سیله حکمدن سقوط ایتمزلر . برزمانده اعلان ایدیلن قانونلر رسماً فسخ ایدیلمه‌دکجه ویا یکی قانونلر وضع اولونمادقجه مرعی ومعتبردر . عقد اولونان استقراضلر ومقاوله‌لر مجبوریتلرینی محافظه ایده‌رلر .

کورولیورکه دولت حائز اولدیغی سلطنت حسبیله حقوقاً فوق العاده اقتدارلره مالکدر. شیمدی سز بو اقتدارلری تحدید ایچون انسانلرك طبیعی وغیر مندرس حقوقنی قانون واضعی طرفندن کچیله‌مز برحد اوله‌رق تصور ایدیکز ، فرانسه انقلابنی یاپانلر طرفندن وجوده کتیریلن حقوقی منظومه‌نك هیئت مجموعه‌سنی کورمش اولورسکز .

١٧٩١ قانون اساسیسی بونی صریح صورتده سویله‌یور : « انسانك طبیعی حقوقنه تجاوزی ناطق قانون یاپمق قانون واضعنه منع ایدلمشدر [Titre I] »

ایشته بوکون حقوق عامه علمیله متوغل اولانلرجه قلاسیق تعبیر ایدیلن مکتبك نظریه‌لرینك اساسلری شوعرض ایتدکلرمدن عبارتدر : دولتك وارلغی، دولتك شخصیتی، سلطنت ، انسانك طبیعی وغیر مندرس حقوقی .

* *

برمدتدن بری حقوق عامه علمنده بربحران حکم ایتمکده‌در . شو اساسلر اجتماعی وقعه‌لری حقیله تفسیر ودرآغوش ایده‌مه‌یورلر. حالبوکه بر حقوقجینك وظیفه‌سی وقوعاتله تألیف قبول ایتمه‌ین قاعده‌لری آتمق ، اونك یرینه اجتماعی محیطدن مقتبس یکی اساسلر اقامه ایتمکدر .

بوکون کوزلرمز اوکنده جریان ایده‌ن انکاری امکانسز برحقیقت وار . اوده دولتك براستحاله دورنده اولماسیدر . وقتیله دولت سادە‌جه محارب ، دیپلومات ، قانون واضعی ایدی . بوکون ایسه دولت متزاید بر شوقله صنعتکار،

تاجر اولمق یولنده‌در . اقتصادیات بوتون دولت مشغله‌لرینی بلع ایده‌جك کبی کورونمکده‌در . کوندن کونه دیکر مشغله‌لر ایکنجی درجه‌یه اینیورلر. موجودیتلرینی محافظه ایده‌بیلیورلرسه اوده آنجاق اقتصادیاته معاون اولمق صفتیله قائم .

عمومی میلان شوشکلی عرض ایده‌رکن فلسفهٔ مثبته‌دن عمیق صورتده متأثر اولان دماغلر حقوق عامه‌ده موجود اساسلر حقنده شبهه‌یه دوشدیلر . اونلر انقلابی یاپانلره اصلی حقیقتلر کبی کورونن اساسلرك علمی اولوب اولمادیغنی تدقیقه باشلادیلر . بونك اوزرینه تنقیدی بر تتبع یولی آچیلدی .

اعتراض ابتدا سلطنت حقنده واقع اولدی . چونکه دولتك اساسی ممیزه‌سی سلطنتدر . سلطنت ایسه هیچ برمافوق طانیماز . حالبوکه فعلیاتده دولتلرك فوقنده‌ده بر دولت اولابیله‌جکی کورولدی . ایشته آلمانیاده حال بو مرکزده‌در . برکره اتحاد ایتمش دولتلر وار . برده بودولتلرك فوقنده آلمانیا هیئت متحده‌سی دولتی وار . بو حالی سلطنت نظریه‌سی ایله ناصل تألیف ایتمه‌لی ؟ شو وقعه سلطنتی اساسندن ده‌ویرمه‌یورمی ؟ بناءً علیه بعضی حقوقجیلر سلطنتك عدمنی ادعا ایتدیلر . بونکله برابر کیمسه دولتك موجودیتنی وشخصیتنی انکاره متصدی اولامامشدی . فقط بوردو حقوق فاکولته‌سی معلملرندن موسیو له‌ئون دوکوی ۱۹۰۱ [۱] و۱۹۰۳ [۲]ده نشرایتدیکی ایکی اثر ایله بو ایکی اقنومك‌ده فعلیاتله تألیف قبول ایتمه‌دیکنی بیان ایتدی . مخرب تنقیدلریله اجتماعی آهنکی آلت اوست ایده‌جك هجوملرده بولوندی. کندیسنك یکانه قصوری ییقدقلرینك یرینه یکی برنظریه بنا ایده‌مه‌مه‌سیدر. ولایت عامه‌یه موسیو دوکوینك نظریه‌لرینه مبتنی بر حقوقی تمل ویریله‌مه‌دی . بونکله برابر موسیودوکوی قطعیاً مأیوس اولمقسزین ۱۹۰۸ده [Hautes études sociales] مکتبنده ویردیکی برصیرا قونفه‌رانسلر ایله دولتك ئولدیکنی ، ئولمه‌مشسه بیله همان ئولمك اوزره بولوندیغنی اعلان ایتدی .

[۱] L'Etat, le droit objectif et la loi positive
[۲] L'Etat, les gouvernements et les agents.

قلاسيق مكتبك ايلری كلنلرندن موسيو لارنود [Larnaude] ۱۹۱۰ ده پارس‌ده [Collège libre des sciences sociales] ده «حقوق عامه‌ده منهاج» اوزرينه ويرديكی بر قونفه‌رانسده دولتك ئولمه‌ديكنی مبشرانه بيان ايتدی ، [Petit bonhomme vit encore] (۱) ودولتك‌اويله قولای‌قولای كنديسنی موته تسليم ايتمه‌يه‌جكنی‌ده قناعتله علاوه ايتدی. دولت شخصيتنی پك قوی بر مدافعه قاناديله حفظ ايده‌ن متوفی موسيو «أسمه‌ن» ايدی . « حقوق اساسيه » نامنده‌كی مهم اثرينك بشنجی طبعنده موسيو دوكوينك نظريه‌لرينی تلخيص ايله برر برر رد ايدييور .

فرانســه‌ده دولت شخصيتنی مدافعه ايده‌نلردن بری‌ده غرونوبل حقوق فاكولته‌سی معلملرندن موسيو «ميشو» در، موسيو «ميشو» معنوی شخصيت اوزرينه يازديغی اثرده موســيو دوكوينك و تلميذلرينك نظريه‌لرينه قارشی عكس عمل ياپمق زمانی حلول ايتديكنی بيلديرييور .

آلمانياده ايسه موسيو «لابان» ايله «يه‌لينه‌ك» دولتك‌موجوديت وشخصيتنی آلمانيا ايمپراطورينك نفعنه اولارق بويوك‌بر«اوتوريته» ونفوذ وبلاغتله مدافعه ايتمكده‌درلر .

بز قلاسيق مكتبك نظريه‌لرينك‌اساسنی‌اصلی‌چيزكيلريله قارئلره بيلديردكدن صوكرا دولتك موجوديت وشخصيتنك و سلطنتك بو كون ارائه ايتــدكلری صفحه‌لر وتلقيلری توالی ايده‌جك مقاله‌لرمزله عرض ايتمكه چاليشاجغز .

مصطفی شرف

« قونيه » حقوق فاكولته‌سی مديری

(1) P. 12: Les méthodes juridiques.

عثمانلی سلطنتی مؤسساتی تاریخنه دائر بر تجربه

— کچن صاییدن مابعد —

ذکر اولونان منـابع اربعه [ادلهٔ اربعه] عینی قیمت واعتبارده اولمایوب ایکی صنفه آیریلیر : ایکی أولکیلره « قطعیه » یاخود « قواعدالاصول » دینیلیر که حکملرینك مفادی قطعی اصللر [پرنسیپلر] در ؛ ایکی صوکراکیلره « اجتهادیه » ویا « احکام الفروع » تسمیه اولونورکه شرح وتفسیر ایله استنباط اولونمش منضم قاعده‌لردن عبارتدر .

قرآن کریمك احتوا ایتدیکی قاعده‌لر وحکملر اصلا تبدل وتغیر ایده‌مز ، قطعی وابدیدر . اللهك کلامی اولدیغندن مبـارك لفظلرینك کنیش معناسی ، انسانلر طرفندن کاملاً ادراك واحاطه اولوناماز ؛ بناءً علیه انسـانلر قرآنك معناسنی تماماً آکلایامازلر ، قرآن ترجمه ایدیله‌مز ، آنجاق تفسیر اولونابیلیر . جناب پیغمبر ، شریعتك روحنی صواب آکلایان فقیهه اون ثواب ، خطاایده‌نه بر ثواب وعد وتبشیر بویورمشدر .

سنت نبویه ، قرآن کریم درجه‌سنده قطعی دکلدر . سنتك قطعیتنی أکسیلتن برسبب رسول‌اللهك قول وفعللرینك جمع وتدوینده‌کی نسبی تأخردر . أك معتبر حدیث کتابلری هجرتك ایکنجی واوچنجی عصرلری مؤلفاتندندر . « احادیث نبویه » بی طوپلایان ذاتلر ، حدیثلرك کثرتندن وبعضلرینك بربرلرینه متناقض بولونماسندن‌ناشی ، بویوك مشـکلات اقتحامنه مجبوریت کورورلردی . غایت دقیق تنقید قاعده‌لرینی تعقیب ایله کندیلرینه قادار شفاهاً روایت اولونوب کلن حدیثلرك برقسمنی قبول أیله‌مه‌یه‌رك ، متباقیسـندن سنتی تدوین ، حدیث کتابلرینی تألیف ایتدیلر . حدیث کتـابلری پك چوق ایسـه‌ده ، ایچلرندن بعضلری صحیح اولمقـله مشهوردرلر ؛ بعضلری ایسـه بالعکس قابل اعتراض کورولمش وبالفعل اونلره اعتراض‌ده اولونمشدر ، بویله‌جه صحیح اعتبار اولونان

حدیثلر حقنده دخی مناقشه‌لره یول آچیلمشدر. بوندن باشقا احادیث شریفه‌ده قرآن کریم کبی تفسیر وتأویل اولونابیلیر ، علی العاده انسانلر ، اللهك الهامنه مظهر اولان رسول اللهك مقصدلرینی تماماً آكلامقدن عاجزدرلر . بونکله برابر بوایکی شریعت منبعی بوس بوتون تعین وتقرر ایتمشدر، آرتق اونلری نه آرتدیرمق، نه أکسیلتمك ونه‌ده ده‌کیشدیرمك ممکن ده‌کلدر ، زیرابرنجیسنك صاحبی جناب الله اولوب ، ایکنجیسنك قائل وفاعلی ایسه چوقدن ارتحال بویورمشدر ؛ محرر وتغییری امکانسز اولان بوایکی اصل آنجاق تفسیر وتأویل قیلینابیلیرلر .

ایکی صوکرا کیلر [اجماع و قیاس] ایسه ، بوس بوتون باشقا وصفلری حائزدرلر : اجماع امت معین برزمانده اسلام امتی وکیللرینك رأیلرنده اتفاقدن عبارتدر ؛ قیاس فقهایه کلنجه ، علم، اتقاء اخلاق جهتندن بعضی وصفلره مالك مسلمان فقیهلرینك قیاساً ویردکلری حکملردن، فتوالردن، باشقا برشی ده‌کلدر. بوحالده نه اجماع ، نه‌ده قیاس ، منطقاً ، مطلقا صحیح و تغیری امکانسز تصور اولوناماز ؛ زیرا سنیلرجه معتبر براصله کوره « مجتهدلر لایخطی ده‌کلدر . » ـ اجماع وقیاس منطقاً تحدیدده اولوناماز ، زمانلرك تمادیسی ایله تکررلری مجبوریدر؛ زیرا حل اولونمامش مسئله‌لرك ظهوری طبیعیدر. کرچه اجماع وقیاس طریقلریله تقرر ایده‌ن حکملر جمع وحفظ اولونابیلیر وواقعا بونلر جمع وحفظ اولونمشدر ، اما بوحکملر مجموعه‌لری آنجاق محدود زمانلر ومعین مکانلرك احتیاجلرینه کافیدر. شودیدکلریمز، هرنه قادار منطقه‌یك موافق کبی کورونورسه‌ده، مسلمانلرك جمله‌سی طرفندن قبول ایدیلمش ده‌کلدر : أکثریت اعتباریله سنیلر اجتهادك منقطع اولدیغنه قانعدرلر ؛ زیرا ، اونلره کوره ، لازم وصفلری حائز فقیهلر آرتق موجود ده‌کلدر ؛ برده اسلام جمعیتنك حیاتنه متعلق مسئله‌لرك کافه‌سی ، کچمش قرنلرده کلوب کیتمش مقتدر مجتهدلر طرفندن حل اولونوب بتیریلمشدر . بونظر « اجتهاد قاپیسی مسدوددر » دستوریله افاده اولونور [۱] . وقتیله اجتهاد قاپیسنك قاپاتیلماسنه سبب ، مجتهدلرك چوقلغندن میدان آلان فکرلر ، عقیده‌لر وبناءً علیه مذهبلر اختلافی اولمشدی ، اجتهاد

---

[۱] اجتهاد قاپیسی هجرتك دوردنجی عصرنده سد اولونمشدر .

قاپیسنی سد ایله دینده وحدتك محافظه‌سی ایسته‌نیلمشدر . لاکن بو مسدودیت اسلام ایچون خیرلی اولمامشدر . بونك ایچوندر که اسلام عالملرندن بعضلری ، آرا صیرا اجتهاد قاپیسنك مسدودیتنه اعتراض ایده کلمشلردر ، فقط معترضلرك سسلری ، شیمدی یه دکین ، قاپی‌یی آچدیراجق قادار کسب اهمیت ایله‌یه‌مه‌مشدر [۱] .

حاصلی اجماع وقیاس‌ده مسلمانلرك بویوك بر أکثریتی عندنده ، حقیقی ماهیتلرینی غائب ایدوب قرآن وحدیث کبی قطعی ومحدود اصوله منقلب اولمشدر ؛ دیکر تعبیرله اجماع وقیاس ، قرآن وحدیثده آچیق براقیلمش مسئله‌لرك حلنه مخصوص قواعد حالندن مقداری محدود مسئله‌لرك حکمنی جامع کتابلر شکلنه کیرمشدر . شریعت منبعلرینك قطعی استقرارندن جمله اسلام مؤسسه‌لرینك اصلا ده کیشمه‌مه‌سی اقتضا ایده‌ر کبی کورونورسه‌ده ، وقعه‌لر بونی دائما تأیید ایتمه‌یور : اسلام مؤسسه‌لرینك بر قسمی زمان ومکان تأثیری آلتنده اولارق تحول ایله‌مشدر .

مذکور دورت منبعدن چیقان شریعت ، غایت واسع بر ساحه‌یه یاییلیر : اسلام ، دینی ، اجتماعی وسیاسی بر عضویتدر ؛ شریعت ، دینی ، اجتماعی وسیاسی مسئله‌لردن بحث ایده‌ر ؛ شریعتده اعتقاده ، عبادته ، اخلاقه ، حکومت اداره‌سنه ، اهالی بیننده‌کی مناسبتلره ، خصوصی حیاته ... الخ متعلق قانونلر ، امرلر موجوددر . شریعت مذهبی ، مدنی ، سیاسی قانونلر مجموعه‌سیدر . شریعتك مختلف قسملری بر برلرینه حلول ایتمش اولوب ، جمله‌سی دینیدر . اسلامده دین ایله

---

[۱] زمانمزده ایدلمش اعتراضلره نمونه اولمق اوزره ، هندلی اسلام عالملرندن سید امیر علی‌نك انکلیزجه تألیف ونشر ایتدیکی بر کتابدن مأخوذ برقاچ سطری نقل ایدییورم : « اسلام جماعتنك بوکونکی ترقیسزلکی باشلیجه بوتون مسلمانلرك فکرنده یر ایتمش بر عقیده‌دن نشأت ایده‌رکه اوده مسلمانلرك شخصی محاکمه‌لرینی استعمال حقی أسکی فقیهلردن بری منقطع اولدیغی عقیده‌سیدر ... برمسلم اهل سنت وجماعتدن عد اولونابیلمك ایچین کندی محاکمه‌سنی ، دوقوزنجی عصرده یاشامش وطبیعی اون دوقوزنجی عصر حقنده هیچ بر فکری بولونمامش آدملرك قوللری اوغورنده ترکه مجبوردر . » [سید امیر علی – « روح اسلام – Spirit of Islam »] .

دولت برلشمشدر؛ اسلام جمعیتلرینك مؤسسه‌لری وبناءً علیه اسلام جمعیتلری، اسلام دولتلری ، برر دینی جمعیت ودولتدر .

شریعتك بوکون مدون حالنده **حقوق عمومیه** [droit public] یه عائد قانونلری وامرلری نسبةً آز ومبهم اولوب، **حقوق خصوصیه** [droit privé] یه متعلق بولونانلری چوق وصریحدر . بونکله برابر طوپلایابیلدیکم معلوماته کوره بالآخره عثمانلی سلطنتی مؤسسه‌لرینی تدقیقده ایشه یارایاجق سیاسی واجتماعی اسلام مؤسسه‌لرینی مختصراً بیان ایله ، بر مسلمان دولتی قبا طاسلاق تصویره چالیشاجغم .

دولت اسلامیه دینی وعوامی بردولتدر . دنیاده یالکز براسلام دولتی اولابیلیر . دین وملت [امت] بردر ؛ اسلام ، نصرانیت کبی بین‌الملل بر مؤسسه اولمایوب ، بر **وحدت** در .

بومعظم وحدتك مرکزی ، داخلنده **کعبه** حرم‌شریفی بولونان **مکه** مقدس شهریدرکه استطاعتی اولان هرمسلم هیچ اولمازسه عمرنده بر دفعه اونی زیارتله مکلفدر .

دولت اسلامیه‌نك باشنده **امام** ویا **خلیفه** عنوانتی حائز منفرد بر رئیس بولونور .

شیخ ابومنصور ماتریدی الحنفی وابوالحسن الاشعری الشافعی‌نك عقائد اسلامیه‌جه غایت معتبر کتابلرندن تلخیصاً نجم‌الدین عمرالنسفی طرفندن یازیلوب الیوم اسلام مدرسه‌لرنده پك مقبول اولان عقائد رساله‌سنده ، امامه دائر شویله دینیلیور :

« مسلمانلرك برامامی اولماسی لابددر . » بوعباره‌یی شرح ایده‌ن شارحك سوزلرندن آکلاشیلیورکه : **امام یالکز و بر اولمالیدر** .

بو اصلدن موراجانك کوردیکی وجهله شونتیجه‌لر چیقار :

١ً — اسلام دولتلرینك تشکیلاتی **مونارشی** [monarchie - برباشلیلق، حکمداری براولان حکومت شکلی] دن باشقا دورلو اولاماز .

۲ — مسلمان حکمدارلری ، دارالاسلامی تقسیم ایتمکدن پارچالامقدن ممنوعدرلر .

مجتهدلر اصلده متفق اولمقله برابر ، نتیجه‌لرده اختلاف أیله‌مشلردر ؛ جمله‌سنجه خلافتك وحدتی ، قوهٔ حاکمه‌نك تقسیم قبول ایتمز اولماسی ، دارالاسلامك یالکز بر دولت ، یالکز برسیاسی جسم تشکیل ایتمه‌سی ایجاب أیلر ؛ آنجاق بعضلرینه کوره ، بووحدت کسر اولونوب بر قاچ دولت اسلامیه ظهور ایتمش ایسه ، سلاح قوتنه استناد ایله غصباً تأسس ایده‌ن بویکی دولتلر متبوع امامك روحانی تفوقنی احترام ایله تصدیق ایده‌رك قوماندادە‌کی وحدتی تسلیم أیله‌مه‌لری اقتضا ایده‌ر ؛ — دیکرلرینه کوره یالکز بوتصدیق وتسلیم کافی دەکلدر ، امامك بوتون دنیوی امرلرجه‌ده متبوع اولماسی لابددر ؛ — داها باشقالری خلافت مونارشیسندن آیریلوب یکی بردولتك تأسیسنی ، ده‌کزلر ویا دارالحرب ایله متفرق اولمازسه اصلا مشروع صایمازلر .

بوتون بوتفسیرلر وتأویللر ، صوکرادن ، صرف وقعه‌لرك اجباری ایله ایدیلمش اولسه کرکدر ؛ خلافتك حقیقی روحنی آکلایابیلمك ایچین « مسلمانلر برامام طرفندن اداره اولونمالیدرلر . » «امام یالکز وبر اولمالیدر . » اصللرینه أهمیت ویروب تأویللره قولاق آصیلمامالیدر : شرعاً دنیاده **یالکز بر مسلمانه دولتی** واردر .

امام منتخبدر ، انتخاب شکلی ایسه **بیعت** در . بیعت ، اهل حل وعقدك وکالت ایتدیکی اهالینك امامك امامتنی قبول واوکا اطاعتی تعهد فعلیدر . بو جهتله بیعت معین برمقصد ضمننده **اجماع** ك وظیفه‌سنی اجرا ایتمه‌سندن باشقا برشی دەکلدر : امام اجماع امت ایله انتخاب اولونیور، دیمکدر [۱] .

ایلك بیعت رسول الله (ص. ع.) ه **انصار** یعنی اهل یثرب طرفندن ایدیلدی . بوایلك بیعتدن اعتباراً اسلام جمعیتنده ریاست مقامنك عقدی ومشروطی شکلی

[۱] مسلملرك أکثریتی عندنده اجماع آرتق وظیفه اجرا ایده‌مزسه‌ده بیعتك مشروعیتنی انکاره قالقیشان هیچ برکیمسه اولمامشدر .

مشهوددر. رسول‌الله امتنه، امتی‌ده اوکا تعهدلرده بولوندیلر. مؤمنلرك جمله‌سی بیعته اشتراك أیله‌مشدی.

ایلك خلیفه ابوبکر (ر. ع.) مهاجرین وانصارك همان جمله‌سی، یعنی امت محمدك اعظم واهم قسمی طرفندن، مذاکره نتیجه‌سنده انتخاب اولونمشدی. حضرت ابوبکر موتی تقربنده، مؤمنلرك ابرام و اصراری اوزرینه خلفنی تعیینه راضی اولدیسه‌ده، حضرت عمر، مسلمانلرك بر قسمی بیعت أیله‌دکدن صوکرا اصل خلیفه طانیلمشدر. حضرت عثمانی، سلفی طرفندن تعیین ایدیلمش، اسلام جمعیتی ارکانندن اون ذات، **اصحاب شورا** انتخاب أیله‌دی؛ بوانتخابده بالآخره بیعت‌ایله تصدیق اولوندی. بووقعه‌لر کوستربیورکه بیعت‌قاعده‌لری قطعی‌وصریح دکلدر. کرك اجماعده وکرکسه اجماعك بونوعی اولان بیعتده غایت مهم وظیفه‌لری حامل امت وکیللرینك، یعنی «اهل حل وعقد» ك کیملر اولدیغی صراحتله تعین ایتمه‌مشدر؛ بوندن باشقا، بونلرك امام انتخابنده ناصل حرکت ایده‌جکلری‌ده تماماً تقرر أیله‌مه‌مشدر: تاریخ مختلف انموذجلر کوستربیور، شرع شریف ایسه توضیح أیله‌مه‌یور [۱].

برکیمسه‌نك امامته انتخاب اولونابیلمه‌سی ایچین، بعضی وصفلری‌وشرطلری حائز اولماسی اقتضا ایدەر. مذکور وصفلر وشرطلر، نجم‌الدین النسفی‌نك رساله‌سنده بویله بیان اولونمشدر:

« امام ظاهر اولمالیدر؛ اهالینك نظرنده مخفی اولمادیغی کبی ظهوری منتظرده اولمامالیدر.»

« شرح — امام کرك صلح زماننده وکرکسه فتنه و فساد اواننده امور دولتی اداره، داخل مملکتده انتظام وآسایشی ادامه، آفاتك اوکنی آلوب فسادی تسکین ایده‌بیلمك ایچین ظاهر اولوب ناسه کورونه‌بیلمه‌لیدر.»

«امامك معصوم [۲] ویا زمانی اهلنك افضلی بولونماسی شرط دکلدر؛

[۱] شیعیلر عندنده امام منتخب اولمایوب ارثیدر.

[۲] هردورلو کناهلردن ونقیصه‌لردن بری.

اما احکام شرعیه‌یی انفاذه، حدود دولت دارالاسلامی عدودن حفظه، مظلومی ظلم ظالمدن صیانته قادر وسائس ولایت کامله وقطعیه اربابندن اولماسی شرطدر . »

«شرح — امام ایچون ولایت کامله و قطعیه‌یه مقتضی اوصاف شونلردر : ۱″ ـ مسلم، ۲″ ـ حر، ۳″ ـ أر، ٤″ ـ عاقل وبالغ اولمقلق . »

« سائس اولمقدن مراد امور مسلمینی حسن تمشیت ایده‌بیله‌جك قوت، رأی ورؤیته، حربده شجاعت وشوکته مالك اولمق، قادر اولمقدن مراد ایسه علم، عدل وتدبیر امورده قدرت وکفایت وشجاعت صاحبی بولونمقدر . »

بو شرطلر تحتنده انتخاب قیلنمش اولان امامك وظیفه‌لری چوق و مهم ایسه‌ده معدوددر . بناءً علیه خلیفه‌نك اقتداری غیر محدود دیمك قطعیاً خطادر . النسفی‌نك تعدادینه کوره امامك وظیفه‌لری شونلردر: «۱″ ـ شرعی حکملری انفاذ ۲″ ـ حدود شرعیه‌یی اقامه، یعنی شرعی جزالری اجرا ایتدیرمك؛ ۳″ ـ دار الاسلام حدودینی دشمن تعرضندن مدافعه ایتمك، ٤″ ـ اسلام عسکرینی تجهیز؛ ٥″ ـ شرعی صدقه‌لر، یعنی زکات، عشر وفطره طوپلامق؛ ٦″ ـ متغلبه‌یی، خرسزلری وقطاع طریقی قهر أیله‌مك، ۷″ ـ جمعه و عید نمازلرینی قیلدیرمق ؛ ۸″ ـ بین العباد واقع اولان منازعه‌لری قطع ایتمك، یعنی حق احقاق أیله‌مك؛ ۹″ ـ مختلف فیه دعوالرده شهادتی قبول ایتمك ؛ ۱۰″ ـ ولیسی اولمایان صبی وصبیه‌لری تزویج ایتمك ؛ ۱۱″ ـ غنیمتماللرینی تقسیم أیله‌مك . »

بو صاییلمش ماده‌لردن آکلاشیلیور که امامك اجرائی وظیفه‌لری (۱″ـ ٦″ و ۱۲″)، عدلیه (۸″ـ ۱۰″)، دینیه (۷″) وحق پدرانه‌سی (۱۱″) واردر، فقط تشریعی وظیفه‌لری یوقدر : امام مدافعه‌سنه مأمور اولدیغی شرع شریفك احکامنه توفیقاً اجرائی وعدلی وظیفه‌لری، یا بالذات ویا بالواسطه ایفا ایلر . دیمك اولیور که امام شریعتك اجرا مأموردن عبارتدر، امام کندیلکندن نه شارعلك [واضع قانونلق] ایده‌بیلیر، نه‌ده شرعی امرلرك نقطه‌سی نقطه‌سنه اجراسندن انحراف أیله‌یه‌بیلیر [۱] . لاکن بروجه مشروح تعیین

[۱] « درجهٔ کمالی نه‌قدر عالی اولورسه اولسون، امام شریعتك امر و نهیلرینه تمامیٔ اطاعتله مکلفدر . » [نجم الدین نسفی]

قیلینمش وظیفه‌لرینك ایفاسنده امامه بویوك برحکم و نفوذ ویریلمشدر؛
امام شرع شریفه موافق اولارق واونك حدودی داخلنده حرکت ایتدکجه
جمله مسلمانلرده، مشار الیه حرمت واطاعت أیله‌مك، کافهٔ اوامرینی
یرینه کتیرمك ایله مکلفدر. بونکله برابر، امامك وظیفه‌لرینی تمامیْ ایفایه مقتضی
حقوقدن غیری سائر مسلمیندن فرقلی هیچ برحق وامتیازی یوقدر.

امامت [خلافت] برصفت قدسیه‌یی حائز دکلدر؛ امامت معنای معروفیله
برمسند روحانی ده‌کلدر. زیرا اسلام، خالق ایله مخلوقی آراسنده ملکلر ونبیلردن
غیری واسطه طانیماز. کرچه امام، الله نامنه اداره وحکم أیلر، فقط بو آنجاق
تطبیق أیله‌دیکی شریعتك الٓهی اولماسندن نشأت ایدوب ملهم اولماسنه دلالت أیله‌مز.
کورولدی که امامی اهل اسلام انتخاب ایدییور: بناءً علیه من قبل الرحمن
حکمدارلق نظریه‌سی، اسلامك منتخب حکمدارلغنه مخالفدر.

امام، اجرائی وعدلی [قضائی] قوتلرینی مأمورلرینه تودیع ایده‌بیلیر.
امامه مأمور اولدیغی وظیفه‌لردن دولایی بیت المالدن معاشی ویریلیر، لا کن بو
معاشك مقداری کیمسه‌یه محتاج اولمقسزین تعیشه مقتضی اصغری مقداردن عبارتدر.
امام، کندینك ومأمورلرینك افعالندن اللّهه واهل اسلامه قارشی مسئولدر.
عندالله مسئولدر، زیرا، یوم آخرده محاکمه اولوناجقدر. اهل اسلام قارشیسنده
مسئولدر، زیرا مسلملرك اونی خلع ایتمکه وایجاب أیلرسه داها شدید عقوبتلر
ایله جزالاندیرمغه حقی واردر.

امامی خلع ایده‌نده، انتخاب أیله‌ینده اجماع امتدر. خلع صورتی‌ده
انتخاب صورتی کبی وضوح ایله تعین ایتمه‌مشدر. زیرا اجماع امتك وجه حصولی،
«اهل احل وعقد» ك تشکلی قاعده‌لری مبهمدر.

خلع اولونمایان امام، وفاتنه قادار مقام امامتده قالیر؛ اسلامده دولت رئیسلکی
قید حیات ایله دیمکدر.

امامك قوهٔ تشریعیه حقی اولمادیغی کورولمشدی. دولت اسلامیه‌نك قوهٔ
تشریعیه‌سی کیمه، کیملره مودوعدر؟ ـ دولت اسلامیه‌نك قانونی شریعت
اولمقله، قوهٔ تشریعیه، شریعتك دورت منبعی خارجنده بولوناماز. بو دورت

منبعدن برنجیسی کلام ربانی ، ایکنجیسی سنت نبویه اولدیغندن ، قابل تزیید ، تنقیص ویا تغییر دەکلدرلر ؛ آنجاق تفسیر و تشریحلرینه امکان واردر . بو جهتله یکیدن یکی‌یه قانون وضعی ایله دولت اسلامیه شریعتنی توسیعه خدمت ایده‌بیله‌جك واسطه‌لر، اجماع امت وقیاس فقهادن عبارت قالمش اولور. حال بوکه، بوقاریده عرض اولوندیغی اوزره اهل اسلامك أكثریت عظیمه‌سی معین بر زماندن بری اجماع وقیاسك‌ده مقبول ومرعی اولاجق برصورتده وظیفه‌سنی اجرا ایده‌مه‌دیکنه ، یعنی دولت اسلامیه قانوننك دوردنجی عصر هجریده اکملیت درجه‌سنه واصل اولوب داها زیاده تکامله احتیاجی قالمادیغنه قائل اولدقلرندن ، بو أكثریت عندنده دولت اسلامیه‌نك قوهٔ تشریعیه‌سی یوق دیمکدر [۱] .

امامك وظیفه‌لری آراسنده قوهٔ عدلیه‌یه [قضائیه] تعلقلی اولانلر دخی واردر : امام أك بویوك قاضی‌در ، فقط عدالت منبعی دەکلدر؛ امام کندیسندن خارج وکندیسندن یوکسك اولان شریعته توفیقاً قضایه مجبوردر .

امام یابالذات، ویاقاضی دینیلن مأمورلری واسطه‌سیله ، عدالت اجرا أیلر. شریعت جداً مکمل وغایت دقیق برقانون مدنی ایله شدتلی برقانون جزایی محتویدر .

شرع شریف ربع مسکونی ایکی منطقه‌یه بولر: "۱- دارالاسلام ، مسلمانلرك حکم واشغال ایتدکلری اراضی، یعنی دولت اسلامیه‌نك یری؛ "۲- دارالحرب ، غیر

---

[۱] فعلاً یکی مسئله‌لر ظهورنده قوهٔ تشریعیه‌یه مراجعت اولونوب قانونه وضع قیلینمازدی، بلکه امامك قوهٔ اجرائیه‌سنه مراجعت اولونوب نظام قونولوردی؛ آنجاق بو نظامك اصول [principes] شریعته مغایر اولمادیغنی تصدیقاً بر فتوی بولملق لابددی . بناءً علیه، اسلام دولتلرنده ، اجتهاد قاپیسنك مسدودیتندن اعتباراً ، هیچ برقانون وضع ایدیله‌دیکنی، اهل اسلامك قوهٔ تشریعیه حقندن استفاده أیله‌مه‌دیکنی، شرع شریف نقطهٔ نظرندن ، ادعا ممکندر ؛ او زماندن بری قونان هر دورلو نظاملر ، قوهٔ اجرائیه‌نك ، شریعته موافق اولمق اوزره مفروض ، اصدار ایتدیکی اراده‌لردن عبارتدر . بویله دولامباجلی بریولله خلیفه وامیرلرك قوهٔ تشریعیه‌یی أله کچیرمه‌لری ، اسلام دولتلرنده استبدادك کوکلشمه‌سنه خدمت ایتمش اولسه کرکدر .

مسلملرك حکم و اشغال ایتدکلری اراضی ، یعنی دولت اسلامیه حدودی خارجنده‌کی ممالك .

شخصلره کلنجه ، شرع شریف اونلری دورت صنفه تقسیم ایده‌ر : **مسلم** ، **ذمی** ، **مستأمن** و **حربی** . مسلم ، وحدانیت الٓهیه‌یه ونبوت محمدیه‌یه مؤمن اولان کیمسه‌لردر . ـ ذمی دولت اسلامیه‌نك غیر مسلم تبعه‌سیدر . ـ مستأمن ، معاهده‌لرك ضمانی تحتنده اولارق ، کرك مقیم وکرك مسافر ، دولت اسلامیه‌ده بولونان اجنبی تبعه‌در . ـ حربی ، ذمی و مستأمندن باشقا غیر مسلملردر . بوندن آکلاشیلیورکه دولت اسلامیه‌نك یرلی اهالیسی **مسلم** و **ذمی** اولمق اوزره ایکی قسمه آیریلیر .

بو سیاسی تقسیمدن باشقا ، شریعت غیر مسلملری ، دین نقطهٔ نظرندن ، ایکی‌یه بولر : ١ ـ اهل کتاب ، یعنی نصارا ویهود ، ٢ ـ کفار ومرتدلر . کفار ومرتد ذمی اولاماز ، بونلر ایچین قانونی وارلق یوقدر ؛ ذمی اولان آنجاق اهل کتابدر .

مسلم وذمی شرع نظرنده ، حقوق ووظائفجه مساوات تامه‌یی حائز ده‌کلدرلر .

شرع شریفجه ملك ، کائناتده‌کی موجوداتك کافه‌سی کبی ، اساساً الله کدر . لاکن آدم اوغلی هرهانکی بر ثروتدن صاحب مطلقی صورتیله یعنی ملکاً استفاده ایده‌بیلور . اسلامده ملك شخصی واردر . اسلام مؤمنلرینك ثروتنده‌کی فاحش تفاوتی تنقیصه ساعی ایسه‌ده ، نه منقول ونه‌ده غیر منقول مالّلرك مشترکلکنی امر ایله‌مه‌مشدر . بناءً علیه بعضی فرنك محررلرینك یاپدیغی کبی اسلامه اشتراکیت [سوسیالیسم] اسنادی دوغرو اولاماز .

دولت ده ، ملك صاحبی اولابیلیر .

دولت اسلامیه‌نك اراضیسی سیاسةً ایکی قسمه بولونور : ١ ـ **اراضیٔ عشریه** ، عشره تابع قسمدرکه مسلملرك مالك ویا متصرف اولدقلری اراضی‌نك کافه‌سنی محتویدر ؛ ٢ ـ **اراضیٔ خراجیه** ، خراج دینیلن ویرکی‌یی ویرمکله مکلف قسمدرکه ذمیلرك مالك ویا متصرف اولدقلری بوتون اراضی‌یی شاملدر . ـ اراضیٔ خراجیه ایسه ایکی‌یه منقسمدر : ١ ـ **اراضیٔ مفتوحه** ، یعنی قوتله ضبط اولونوب

غیر قابل‌الفراغ قیلینان اراضیدر ؛ اراضیٔ مفتوحه‌نك مالك مطلقی الله اولوب دولت بونك آنجاق تصرفنی باشقالره براقابیلیر ؛ ۲ اراضیٔ عهدیه، یعنی‌دولت اسلامیه‌یه برمعاهده موجبنجه انتقال أیله‌ین اراضیدر؛ بوحالده عهد شرطلرینه توفیقاً حرکت ایدیلیر : مذکور شرطلر موجبنجه ، معاهده‌یی متعاقب ذمی‌لك حقوقنی اکتساب ایتمش اولان یرلی اهالی‌یه، اراضیلری‌ملك اولارق براقیلیر؛ یاخود اراضیٔ‌مفتوحه کیبی ، دولت اسلامیه فائده‌سنه غیر قابل‌الفراغ قیلینوب، اهالیسنه آنجاق تصرفی حقی ترك اولونور . ـ ذمی اراضینك مالکی اولسه‌ده، فقط متصرفی بولونسه‌ده معین برخراجدن غیری ویرکی ایله مکلف ده‌کلدر .

دولت اسلامیه‌ده برملکك مالکی، ملکنی وقف ایده‌بیلیر. امام ابویوسفه کوره وقفك تعریفی شویله‌در : «وقف ، برعینك [برشیئك] ملکی الله تعالی‌ده قالمق اوزره منفعتنی جهت بره [یعنی امور خیریه‌یه] تصدق ایتمکدن عبارتدر. واقف ، ملکنی وقف ایتدم‌دیمکله آرتق نه‌کندیسنك ونه‌ده خلفلرینك اوملك اوزرنده هیچ بر حقی قالماز، یعنی ملك زائل وقف لازم اولور . » [ملتقی الابحر] موقوف ملك ابدیاً غیر قابل الفراغدر . ـ واقف شرائط وقفك صاحب مطلقیدر. ـ مال موقوف معین بر ایراد مقابلنده شخصلرك تصرفنه ، یعنی اوزون مدتله اجاره‌سی آلتنه براقیلیر .

وقف مؤسسه‌سی ، جمعیت اسلامیه‌ده پك زیاده اهمیتی حائزدر . چونکه جمعیت اسلامیه‌ده اجتماعی احتیاجلرك‌بویوك برقسمی، مثلایوللر آچمق، کوپرولر قورمق، جامعلر ، مکتبلر، مدرسه‌لر، کتبخانه‌لر، فقیرلر، وضیعفلرملجالری... الخ بنا وتأسیس أیله‌مك أك‌زیاده اهل اسلامك شخصی تشبثلرینه براقیلمشدر. موقوفماللر ایله بو احتیاجلره مقتضی واردات تأمین اولونور.

دولت اسلامیه‌نك یالکز دورت دورلو ویرکیسی واردر : زکات، عشر ، جزیه ، خراج . ایکی اولکیسی مسلملردن، ایکی صوکرا کیلری ذمیلردن‌استیفا اولونور. عشر ایله خراج املاك ویرکیلریدر.

زکات،معروف مصرفلرینه‌طوتولمق‌وشرعاًمقداری‌معین‌اولمق‌اوزره‌مؤمنلرك

ماللرینك تصدق ایدیلەسیدر . غیر منقول ماللرندن غیری ثروتی حاجت اصلیەسندن آرتان مؤمنلرك جملەسی ، بو آرتان قسمدن زکاة چیقارمغه مجبوردر. زکات، منقول ماللرك تقریباً ۱/۴ : ۱/۵ قسمی اولوب، عیناً ویامعادل قیمتیله تأدیه اولونور.

عشر ، اراضیٔ عشریەدن آلان وسنوی محصولك تمام اونده بر قسمندن عبارت اولان اراضی ویرکیسیدر. عشر، عمومیتله ، عیناً تأدیه اولونور ، فقط معادل قیمتده دیکر برشی ایلەده تأدیەسی مساغدر.

جزیه ، ذمینك شخصندن استیفا قیلنان بر نوع نفوس ویرکیسیدر . جزیه ، مکلفك ثروتنه کوره ۱۲ ایله ٤۸ درهم آراسنده متحولدر . زمانمز آقچەسیله اعظمیسی ۱۸۰ الی ۲۲۰ غروش رادەسندەدر.

خراج ، ذمیلرك تملك ویا تصرف قیلوب ایشلتدکلری اراضیدن آلینان اراضی ویرکیسیدر. خراجك مقداری عشرك ضعفیله محصولاتك ٪ ۵۰ سی اراسنده تخلف ایدەر.

مسلم وذمیلرك ویرکیلری مکلف اهالینك حسن رضالریله تحصیل اولونوب جبری معاملەیه جواز یوقدر [۱] .

دولت اسلامیەنك بو ویرکیلردن باشقا ، غیر مسلملرله محاربەلردە آلینان غنیمت ماللرك خمسی و غیر مسلم دولتلردن استیفا ایدیلن جزیه دن عبارت دیکر وارداتی داها واردر.

دولت اسلامیه ، اجتماعی نقطهٔ نظرن باقیلیرسه ، أك زیاده کوزه چارپان جهت مسلم تبعەسنه مساوات تأمین أیلەمەسیدر : دولت اسلامیەدە، موحدلرك کافەسی سیاسی ومدنی حقوقجه یکدیکرینه تماماً مساویدرلر [۲] . اسلام، نه ناجلیتی ونەده « سەرواز »ی قبول ایدەر. بالذات امامك بیله دیکر مسلملردن فضله هیچ برحق وامتیازی یوقدر .

[۱] قاضی جمال‌الدین ـ « سیاست الشرعیه » . صحیفه ۹٦ : ۱۰۸ .

[۲] ارکك وقادینلر آراسندەکی مساوات ویا عدم مساوات بحثمزدن خارجدر . ذاتاً شیمدی‌یه قادار بومساواتی تماماً تأمین ایتمش هیچ بر جمعیت بیلمەیورز .

واقعا اسلام اوقومشلر ایله اوقومامشلر آراسنده فرق کورور؛ لاکن عالملرك بوتقدمی، اونلره معلومات واقتدارلری نسبتنده عمومی خدمتلر قاپیسنی آچمقدن غیری هیچ برحق وامتیاز تأمین أیلەمز.

واقعا اسلام جمعیتی، تعضوینی متعاقب، أسکیدن قالمه عرب ناجلیتی وخصوصیله مکه زادکان هیئتنی بالفعل امحا أیلەمەمشدر. جمعیت اسلامیه تشکلی اثناسنده قریش صنادیدینه شدتله معترض بولونمشسەده اهتدالرندن صوکرا معتدل داورانمشدر. لاکن حقوقاً ـ متفق علیه اولمایان بر سیاسی اصلدن صرف نظر ـ هیچ برحق وامتیاز بخش أیلەمەمشدر. بناءً علیه اسلام جمعیتنه، اهل اسلام ایچین بردەموقراسیدر، دینیله‌بیلیر. بوکا اعتراض ایده‌نلرك استناد نقطەسی، اسلامك بعضی شرطلر داخلنده اسارته مساعده أیلەمەسندن عبارت قالیور. فقط اسلام، اسیرلرك حالنی پك زیاده اصلاح ایدوب «فك الرقاب» ایچون برچوق وسیله‌لر کوسترمش، تشویقاتده بولونمش اولدیغندن، او معترضلر بیله «اسلام دەموقراسی‌یه میالدر.» دیمکه مجبوریت کورویورلر.

حقوقاً مساوی اولان اهل اسلام، وظیفه‌لرجه‌ده بربرندن فرقلی‌ده‌کلدرلر. دشمن تعرضی واقع اولورسه، أرکك، قادین، کنج، اختیار جمله مسلملر دولت اسلامیه‌یی مدافعه ایله مکلف بولونورلر. تعرضی برحرب حالنده ایسه، صاغلام أر کیشیلر جهاده کیتمکله اهل اسلام اوزرنده‌کی «فرض کفایه» اوده‌نمش اولور. بو جهتله شریعتك عمومی مکلفیت قاعده‌سنك اصلنی وضع أیله‌دیکی ادعا اولونابیلیر.

حق ووظیفه‌جه مساوی مسلمانلر، بربرلرینی قارداش طانیمغه مجبوردرلر: قرآن «انما المؤمنون اخوة» بویورویور [۱]. بو اصل مسلمانلر آراسنده قوتلی

[۱] بو اخوت هجرتی متعاقب پك آچیق کوروندی: او زمان حضرت پیغمبر مهاجر وانصاردن عبارت ایکی صنف مسلمانلر آراسنده فعلاً اخوت دینیه تأسیس أیله‌دی؛ هر برمهاجر، برانصارك قارده‌شی اولدی وبودینی قرابت، نسلی قرابته غالب کله‌جك قادار قوتلی ایدی. Lav. Ram. Hist. Géné T. I. p. 477.

برتعاون تولید أیلەمشــدر . دولت اســلامیەنك ویرکیلری أك زیادە فقیرلرك احتیاجنك تهوینه مخصوصدر [١] .

اولجەدە عرض أیلەدیکمز وجهله، شریعت اسلامیه زمانمزدە حقوق عمومیه دینیلن حقــلردن تفصیــل وصراحت ایله بحث ایتمز ؛ بونکله برابر شریعتك محتویاتی تدقیق اولونورسه ، دولت اسلامیه مسلم تبعەسنك، حقوق تامەیی حائز اهل اولدقلرینه قناعت حصوله کلیر ظننده‌یم؛ اعتقادمجه اهل اسلام، زمانمزدەکی حر دولتلر اهلنك [Citoyen] حقوق عمومیەسندن کافەسنه ـ یالکز بری استثنا اولونمق اوزره ـ مالکدرلر. اومستثنا ایسه حریت فکر و وجدانیه حقیدر ؛ زیرا اسلامدە، بوتون ادیان کبی، رسماً ارتداده مساعده ایده‌مز. لاکن ذمیلرك حقوقی وارلقلری ، دینی حریتلری و آیین اجراسنده سربستیلری تأمین اولونمشدر . امامك جسمانی سلطنتی طانیوب ، رسمی تکالیفی تماماً ادا ایتمك شرطیله ، ذمیلره برنوع اداری مختاریت بیله براقیلمشدر [٢] .

٤

هنوز عرض وبیان اولونان اسلام مؤسسەلری ، نظری مؤسسەلردن عبارتدر . جمعیت اسلامیەدە فعلاً تطبیق اولونمش مؤسسەلر ، بونلردن ، همان دائما ، حس اولوناجق درجەدە فرقلیدر : اسلام فقهلری ، شرع شریفك وبناءً علیه شریعتجه دولت تشکیلاتنك نظریەلرینی تدوینه اوغراشدقلری زمان، دولت اسلامیه ، اسلامك سیاسی اصللرندن برخیلی انحراف ایتمش بولونیوردی؛ واقعا دولت اسلامیه سلطنت امویەدن اعتباراً آرتق بر حکمدارلر سلسلەسی ألنه کچمشدی . اموی پادشاهلرینك چوغی شریعتك امر ایتدیکی حیات

[١] سرور وکدرلی زمانلرنده مؤمنلر اخوت ومخادنت رابطەسنك آچیق علامتی اولمق اوزره مصافحه ایله مکلفدرلر. فقیرلرك احتیاجنك تهوینه صرف اولونمق ایچون برکیمسەنك حاجت اصلیەسندن زیادە کسب مال أیلەمەسی بیله مستحبدر. [ملتقی: استانبول ـ ١٢٥٣، صحیفه ٢١٠]

[٢] دولت اسلامیه تبعەسی غیر مسلملر ، یعنی ذمیلر، عادتلرینی ، قانونلرینی، حتی خصوصی قضالرینی بیله محافظه ایده‌بیلیورلردی. Lavisse et Rambaud His. générale T. I. p. 480.

ساده‌لکنی ، اسلام بیت‌المالنده اقتصادی تماماً اونوتوب ، دمشق‌ده‌کی مکلف سرایلرنده ، طنطنه‌لی بر سفاهت حیاتی کچیریرلردی . دینی‌وظیفه‌لرینه آزاهمیت ویرییورلردی . اموی پادشاهلرینك ادارهٔ‌حکومتلری کیتدکجه کیفی ومستبدانه اولور .

خلافتك عباسیلره انتقالیله تغیر أکسیلمز : سلالهٔ عباسیه ألینه کچن‌دولت اسلامیه، عوامی جمهوریت اولمقدن پك اوزاقدر؛ اوشیمدی بویوك شرق سلطنتلرینك یرینه قائم اولمشدر . عباسیلر ، یاری فرس اولان بر قطعه‌یی خلافت‌مقری اتخاذ أیله‌دیلر . خلیفه ، کنیش سلطانلغنك هرطرفندن‌سچیلمش کوزه‌ل قادینلرله محاط ، قارا وآق حرم آغالرینه خدمت ایتدیره‌رك ، غایت زینتلی سرای وصیفیه‌لرده ، شهوت وعطالتدن عبارت فائده‌سز برعمر کچیریر : « آرتق امام، رسول‌اللهك خلیفه‌سنه، نجیب عرب قومنك‌دینی‌رئیسنه بکزه‌مز؛ اقامت أیله‌دیکی ملکك أسکی صاحبلرینه ، کلدانستانك فرس قدیمك قوتلی مستبدلرینه ، میراثنی آلوب عنعنه‌سنی تعقیب ایتدیکی ساسانی حکمدارلرینه مشابهدر [۱] . »

عباسیه خلیفه‌لری ، عمومیت اوزره ، مستبدانه حکومت اداره ایده‌رلر ؛ قیمتلی عطیه‌لرله قازانیلمش عالملر وبویوکلر ، سلطنت واحتشاملریله کوزلری قاماشمش عوام، کندیلرینه مطیعدر . اسلام خلافتنده قوهٔ اجرائیه بوصورتله متغیر اولدیغی کبی قوهٔ تشریعیه‌ده اجتهاد قاپیسنك قاپانماسیله بوس‌بوتون معطل قالمشدی . بالفعل قوهٔ‌تشریعیه خلیفه‌نك ألنده‌در. خلیفه، شریعته‌توافقی‌مفروض، فقط ، واقعده ، علمانك اطاعتندن امین بولوندیغی ایچین ، شریعتدن زیاده شخصی أمللرینه کوره اصدار اولونمش فرمانلرله قانون وضع أیلردی . قوهٔ قضائیه ، نظریاتجه ، شرعه موافق وظیفه اجرا ایدییوردی ، لاکن واقعده او دخی کرك بویوك قاضی اولان حکمدارك کیفی اراده‌لریله ، کرکسه قاضیلرك عدالتسزلکیله بوزولمشدی . حاصلی خلافت ، مستبد بر سلطنته دونمشدی .

بونکله برابر عباسیه خلافتی اداری مؤسسه‌لری، صوکرادن دیکر اسلام

---

(۱) Lavisse et Rambaud , His. générale. T. I. p. 750

دولتلری طرفندن نمونه اتخاذ ایدیلمش اولمقله خلاصةً ذکرلرینی لازم عدایدییورم.

خلیفه‌نك یاننده وزیری واردر . وزیر أك یوكسك درجه‌لی مأمور ، عادتا ایكنجی حكمدار دره. وزیرلك مأموریتی فارسلیلردن انتقال أیله‌دی[١]. خلیفه‌نك وزیرندن باشقا امیرالامراسی [باش قوماندان] ، حاجبی [باش مابینجی] ، پوسته مدیر عمومیسی وضبطیه ناظری واردر .

حكومت مقرنده دیوانلر ، یعنی نظارتلر بولونور. نظارتلرك مقداری بشدر. برنجیسی عسكری ایشلره باقار . ایكنجیسی ویركی دفترلرینی تنظیم و میری املاكی اداره أیلر . اوچنجیسی مأمورلری انتخاب وتعیین ایده‌ر . دوردنجیسی خزینه‌نك وارداتنی تدقیق ، مصارفاتنی امر أیلرلر . نهایت بشنجیسی خلیفه‌نك فرمانلرینی اصول موجبنجه تحریر أیلر . بو دیوانلر ، ولایتلر مأمورلرینك فعللرینی تفتیش ایله‌ده موظفدرلر .

اسلام مملكتلری یكرمی سكز ولایته منقسمدر . هرولایتده ملكی وعسكری غایت واسع نفوذ واقتداره مالك برامیر یعنی عمومی والی ایله بر پوسته مدیری بولونور . پوسته مدیری پك أهمیتلی بر مأموردر ، وظیفه‌سی یالكز مخابره كاغدلرینی محلنه ایصال اولمایوب، راپورلر تنظیم وارسال‌ایله حكومت مركزینی ولایتلرك حاللرندن دائما خبردار بولوندورمق ، عمومی والینك یرنده و یولنده اولمایان حركتلرینی مركزه اخبار أیله‌یوب دورمقدر ؛ پوسته مدیری ، نفوذ و اقتداری زیاده‌سیله كنیش اولان عمومی والی‌یه برنوع متقابل ثقلت دیمكدر.

هر شهرده حق احقاق أیله‌ین بر قاضی ایله ، سوقاق و پازارلره نظارت ، انتظام و آسایشی محافظه ، اخذ واعطاده حیله وخدعه‌لری منع ، اختلافلری فصل ایده‌ن بر محتسب یعنی برنوع ضبطیه مدیری موجوددر .

خلیفه ، كوكللی یازیلمش عسكردن مركب ، صلح زماننده بیله معاش آلان دائمی بر اوردو طوتار . بو اوردویه داخل اولابیلمك ایچون ، مسلم، حر ، بالغ ، جسماً و عقلاً سالم اولوب عسكری تعلیماتی اوكره‌نمش

[١] وزیرلك عنوانی ایلك دفعه خلیفه عبدالله‌السفاح طرفندن ناظرلرندن بریسنه ١٣٢ سنهٔ هجریه‌سنده ویریلمشدر . [موراجا ، جلد ١ ، صحیفه ٢٥٢]

بولونمق شرطدر. کورولیورکه خلیفه‌نك بو اوردوسی، شریعتك امر ایتدیکی مسلح ملت هیچ ده‌کلدر [۱].

ذمیلر، شریعت موجبنجه، جماعتجه مختاریته، دین وآیین اجراسی حریتنه مالکدرلر. نصرانیلرك متروپولید وپسقوپوسلری، یهودیلرك امیر امارتلری واردر.

عباسیه سلاله‌سنك خلافت مقامنه کچمه‌سیله برابر، یوقاریده بحث اولونان تغیرلردن باشقا شرع شریفك بویوك برسیاسی اصلی داها بوزولور: دولت اسلامیه‌نك وحدتی قیریلوب ایکی خلافت تشکل ایده‌ر.

بو ایلك تقسمدن صوکرا دیکر تفرقه‌لرده کجیکمز. اوچنجی هجرت عصرنده، اندلس امویلری ایله مصر فاطمیلری، یالکز روحانیتجه بیله عباسیلرك تفوقنی طانیماز اولدیلر، اوچ عدد اسلام خلافتی وجود بولدی. لاکن اندلس امویلری ایله شیعی فاطمیلردن غیری اسلام دولتلری، جملةً، بغداد خلیفه‌لرینك روحانی تفوقلرینه رعایت أیلرلردی. «حقیقی اقتدارلری روحانی نفوذه منحصر قالمش اولدیغی حالده، عباسیه خلیفه‌لری، مسلمان دولتلرینك تخت وتاجلرینی أللرنده طوتیورلر کبیدی: بودولتلر کرك سیاست ایجابیله، کرکسه دین تأثیریله، یالکز حکومتلرینك توجیهنی ده‌کل، حتی رسمی عنوانی، القاب فاخره‌یی بیله، عباسیه خلیفه‌لرندن اخذ وتلقی‌یی، شرفه مدار عد أیله‌یورلردی [۲].»

اسلام مملکتلرینك بو قسمنده خلیفه‌نك شخصی محترم، عادتا مقدسدی.

عباسیه خلافتی معظم هیکلنك پارچالرندن متحدث کوچوك دولتلرك کافه‌سی، قیاملر، عصیانلر، ولایت والیلرینك، عسکر آمرلرینك، ممتاز کوله‌لرك پرونونچیه‌میئنتولری [۳] ایله تجزؤ وتجمع ایده‌رك دائمی حرکت اوزره بولونورلردی.

---

[۱] خلیفه‌نك عسکری جسور اولمقله برابر کورولتوجی وعسکری تربیه‌دن محروم ایدی. وراثت قانوننك یوقلغی، تخته نامزد اولانلر طرفندن عسکرك صاتین آلینماسنه یول آچیوردی. روماليلرك Donativum [جلوس بخشیشی]ای بورا ده دخی مشهوددر.

[۲] موراجا، جلد ۱، صحیفه ۲۳۳ ـ ۲۳٤

[۳] نسبةً یکی اولان بوتعبیری ایلك دفعه مذکور عصری عصیانلره تطبیق أیله‌ین مورخ مراد بکدر.

آرالرنده حرب وغوغا هیچ أکسیک اولمازدی . بعضلری قوتله‌نیر ، بعضلری ضعیفلاردی. أسکیلری پارچالانوب ، یرلرینه داها یکیلری ، **ایکنجی تشکیلاتده اولانلری** ظهور أیلردی . برنجی وایکنجی تشکیلاتدن دولتلرك چوغنی **تورکلر تأسیس أیلمشلردر**. عثمانلی سلطنتی‌ده بونلردن بریدر . عثمانلی سلطنتی دوغرودن دوغرویه عباسیه خلافتی انقاضندن وجوده کلمه‌دی؛ عباسی ولایتلرنده تأسس ایتمش ، سلجوقی سلطنتك پارچالانماسندن دوغدی . بو جهتله عثمانلی دولتی ایکنجی تشکیلاتدن بر دولت دیمك اولور .

ـ مدخلك صوکی ـ

آقچوره اوغلی یوسف

زه‌نون ومعقبلری

زنکین برتاجر اولان باباسی آتنه‌یه سیاحتدن عودت أیله‌یوردی . کندی کبی تجارتله مشغول بولونان اوغلی زه‌نونه هدیه اولارق قسه نوفونك فلسفی اثرلرندن برینی کوتوردی . عجبا اوزمان بو مطالعه‌نك اوغلی اوزرنده وجوده کتیره‌جکی عظیم تحولی واونك نتیجه‌لرینی تصور ایدییورمیدی؟ هیچ شبهه‌سز، زنکین تاجر ، اوغلنك بش‌یوز سنه دوام ایده‌جك برفلسفی مکتبك مؤسسی اولاجغنی دوشونمه‌مشدی . ایشته ، أسکی زمانك تصادفه اهمیت عطف ایده‌ن حکایه‌لرینه باقیلیرسه یونانستانك صوك یتیشدیردیکی فلسفی مکتبك مؤسسی بوصورتله حکمت تحصیلنه هوس أیله‌یور .

قسه‌نوفونك ، استادی سوقراتك ساده واخلاقی موعظه‌لرینی حاکی کتابی زه‌نونده فلسفه‌یه براشتیاق اویاندیرییور ؛ براشتیاق‌که کیت کیده متزاید . بو صیراده بر تصادف کندیسنه یاردیم ایدییور وهوسنك تماملیه انکشافنه مساعد برحال حاضرلایور . فقیرلك قادار تفکره سوق ایده‌ن ، فلسفه‌یی سودیره‌ن حال نادردر . دوشونکزکه دیلنجیلرده وفیلسوفلرده کذارش حیات طرزی عینیدر : هرایکی طائفه‌ده سؤال ایله مشغولدر . ایشته بوندن دولایی اولاجق، بوتون ثروتی برده‌کز قضاسنده‌محو اولان زه‌نون‌ده‌کائناتك‌اسرارینی، اخلاقك دستورینی آرامق آرزوسیله وطنی اولان قبریسی ترك‌ایله آتنه‌یه کیدییور .

اتینانك شعشعه واقبال دوری کچه‌لی بر عصر اولمشدی . پریقله‌سك زمانی‌ده‌کلدی . حتی اوندن داها پك یقین اولان ده‌موسته‌نك خطابه‌لرینك عکسی قولاقلرده‌غائب اولمشدی . اسکندرك فتوحاتندن صوکرا انقسام ایده‌ن اوجسیم ایمپراطورلقدن‌ماکه‌دونیا قراللرینك حصه‌سنه‌قالان یونانستان کاه‌داخلی تفرقه‌لر ایچنده ، کاه اجنبی ماکه‌دونیـالی‌یه قارشی ملیتپرورانه برحس ایله‌وقوع بولان قیاملر آراسنده چیرپینوب دورویوردی. ختام بولمق اوزره اولان بر

تفکر وحیات طرزینك ، بر مدنیتك اولادلری کندیلرینه ساده بر اخلاق دستوری، برخط حرکت، برمعیشت نمونەسی آرایورلردی. اونلرك اندیشەلرینی تشکیل ایدەن ، مشوش برجمعیت ایچندە، رابطەسز حیات قیدلری آراسندە ، أیی‌یی فنادن تفریق ایدەجك براخلاق محکی بولمق ایدی . أپیکور ، اولا لامپساکدە، صوکرا آتینادەکی باغچەسندە اخلاقه برذوق غایەسی‌ویرەن تدریسلردە بولونیوردی . اونك ایچون أیی اولان ، ذوقه موافق بولوناندی . ذوقك مرجحی دە درونی سکونی محافظه ایدەنی، حرکتسز وزحمتسز اولانی ایدی . زەنون أپیکور ایله دەکل فقط دیوژەنك تلمیذلری ایله ابتدا صیقی مناسبتدە بولونمغه باشلادی .

مثلا قراتەسك درسلرینی‌تعقیب ایدییور. بومشهور کلبی [سینیك] مااللرینی صاتمش، ثروتنی داغیتمش ، تمامیله دییوژەنك توصیەلرینه مطابق برصورتدە یاشایوردی . پیس ، چرکین ، مستکره برآدمدی . فقط کندیسندە تفکر سادەلکندن متولداویله‌برامنیت، موجوداته وبالخاصه‌انسانلره قارشی خصومتندە اویله برصفوت، حیاتك معقول برمعیشت‌طرزی اولدیغنه‌اویله قطعی براطمئنان واردی‌که بونلرك تأثیریله هیارخی اسمندە‌برآتینالی‌قادین، ثروتیله وکوزەللکیله، تازەلکنك بوتون شعشعەسیله‌اونکله وهمان‌همان اوکارغماً أولنمشدی. زەنون‌سادە قراتەسك مصاحبەسیله قالمایوردی. سرسری برحالدە، یکرمی سنه ، یونانستانی شهردن شهره دولاشدی . بوأثنادەمختلف فیلسوفلرله بولوندیغنی کورویورز . مەغاردە ستیلپون ـ بودە دییوژەنك برتلمیذیدر ـ اوکا منطق تعلیم ایدیور . مجرد فکرلرك وجودینی رد ایدەن بوفیلسوف ایچون سعادتك سری عطالت ولاقیدیدەدر . ایشته بورادە ایلریدە « رواقیون » فلسفەسنی تشکیل ایدەن فکرلرك ایزلرینه مصادف اولویورز. دیکر طرفدن زەنون افلاطونك تلمیذلری ایلەدە مناسبتداردر. اختیار قسه نوقرات واونی تعقیب ایدەن پولەمون‌زەنونك علمی تربیەسنه کلیتله خدمت أیلەمشلردر . نهایت زەنون قرق‌یاشندە ایکن ، میلادعیسادن اوچ یوز سنه اول ، برفلسفه تعلیمگاهی احداثنه قرار ویرییور . مناسب برمحل اولارق اسکیدن شاعرلر مجمعی اولان خالی ومشهور بر رواقی انتخاب أیلەیور . فلسفەسنك اسمی بورادن نشأت ایدەر .

کندیسنه تعلیم غایەسی اولارق ایکی شیئی تعیین أیلەمشـدی : برطرفدن حقیقت ، ریبیلر طرفدن اسـتهزا وتذلیل ایدیلیوردی . اونی لایق اولدیغی یوکسك موقعه چیقارمق لازمدی . دیکر طرفدن فضیلت ، أپیکور وتلمیذلری طرفدن ذوقه فدا اولونیوردی . بونیده طبیعی حدینه ارجاع أیلەمك اقتضا ایدییوردی .

دوشوندیکه فضیلتی بولمق ایچون حقیقتی تحصیل ایتمك لازمدر واخلاقاً أیی اولان شیئی بیلمك ، کائنـاتك اسرارینه وقوفه منوطدر . علمی تأسیس أیلەمك ایچون ایسه وقوف آلتنی تحلیل أیلەمك ، جنس وخدمتنك درجەسنی آکلامق وجوب تحتندەدر . بناءً علیه زەنونك فلسفەسی اوچه آیریلاجقدر : اولا محـاکمه قواعدینی تعیین أیلەین منطق ؛ ثانیاً کائناتدەکی اشیانك حاللرینی اوکرەتن علم طبیعت ؛ ثالثاً اخلاقکه ایکی اولکی مبحثك غایەسی ، مقصودی دیمکدر .

ناصل یاشامق لازم کلدیکنی بیلمك ایچون اورتاسنده یاشـادیغمز کائناتی طانیمق وبونی طانیمق ایچون أیی محاکمه ایدەبیلمك اقتضا ایدییور. اوحالده بزه حقیقتی خطادن تفریق ایتدیرەجك فارقه نەدر ؟ بوتون فکرلرمزك منشـأی حواسمزدر. بناءً علیه اونلر واسطەسـیله ایدیندیکمز معلوماتی عقلمز تصدیق أیلر ایسه اووقوف حقیقی بروقوفدر. بوصورتله عقلمزك قونترولی واسطەسیله کائناتی طانیرز . کائناتده وانسانده بر اثنینیت واردر : ذاتی فعالیتدن محروم اولان ماده ووجود بشر؛ حیات وفعالیته مالك بولونان الله وروح بشر، آیری عنصرلردر . روح برنوع آتشـدر، آتشین برهوادر ؛ جناب حقده کائناته منتشر واشـیایه حرکت ویرەن آتشین بر روحدرکه دنیایی عقل وانتظامك قانونلرینه امتثالاً اداره ایدر .

حقیقتلری فلسفه واسطەسیله کشف أیلەدکدن صوکرا انسـان کندیسنه نه دورلوقانون وضع أیلەمەلیدر؟ هیچشبهەسز جناب حقك نظامی نەایسەحرکتلرینی اوکا توفیق أیلەمك لازمدر . بو نظامیده طبیعتده وعقل واسطەسیله کشـف أیلەدیکمز ایچون نتیجەده طبیعتك قانونی وعقلك مقتضاسیایله عامل اولمق لازم

کلدیکنی کورویورز . فضیلت ایسه روحك خارجی اشیادن مستغنی اولارق کندی کندینه مالکیتندن عبارتدر. هراحتراص روحك برخسته‌لغی دیمکدرکه درحال تداویسی لازمدر.

فلسفه‌سنك بومبهم شکلی معین اولمایان خطلریله زه‌نون آنجاق تعقیب ایدیله‌جك یولك استقامتنی ارائه أیله‌مش بولونیوردی . بوندن دولاییدرکه وفاتندن صوکرا خلفلری قله‌آنتی وقریزیپ استادلرینك فلسفه‌سنی تثبیت وتعیین ایچون متمادی اقداملرده بولونیورلر . بالآخره پانه‌سیوس و پوزیدونیوس آرتق تماميله وضوح کسب ایده‌ن بو فلسفه‌نك علمی قاعده‌لرینی استنتاج ایدییورلر . روما عالمنده چیچرون بو فکرلرك شیوعنه وساطت أیله‌دیکی زمان، أسکی دین تماميله ترك ایدیلشدی. یکی برایمان احتیاجی هرطرفده کندینی حس ایتدیرییوردی. بواثناده رواقك آلتنده سویله‌نن افسونکارکله‌لر رومادە ایشیدیلمکه باشلاندی. منور فکر صاحبلری بو یکی فلسفی مذهبه یکانه بر نجات چاره‌سی اولارق صاریلیورلردی . باشقا برطرفدن ایمپراطورك حدودسز استبدادینه قارشی مقاومت ایده‌بیلمك ایچون زنکینلر وبویوکلرده بواخلاقی نفوذدن استفاده ایتمك ایسته‌یورلردی. یاواش یاواش بویکی فکرلرك تأثیریله روماقانونك ده‌کیشدیکنی اخلاق وعادتلرك تحولله اوغرادیغنی کورویورز .

بو تحوللری وجوده کتیره‌ن فکرلر حد ذاتنده نه ایدی ؟ یعنی زه‌نوندن اعتباراً صوك طرفدارلرندن حکیم أپیقته‌ت ومشهور نه‌رونك مربیسی سه‌نه‌که قادار رواقیونك کچیردیکی تکامل دورلرندن صرف نظر بودورلرك آراسنده مشترك بولونان ابتدائی اصلی خطلر هانکیلریدر ؟ ایشته شیمدی بونی تدقیق أیله‌مك اقتضا ایدییور .

ایلك یونان فیلسوفلرینك حکمت تحریسنده آرادقلری غایه اخلاقاً ممدوح اولان حیات طرزنی انسانه تعیین أیله‌مکدر . اونلرك اکثریا أیی عد ایتدکلری شی سعادته واسطه اولاندر . سعادتی ألده ایده‌ن اخلاقه موافق حرکت أیله‌مش دیمکدر . سوقراطه کوره افعالمزك فائده‌لی اولماسی مشروع اولماسی ایچون کفایت ایده‌ر. افلاطون ایسه ارسطوایله برابر بوفکری تعقیب أیله‌مشدر.

دیکر طرفدن « اوتیلیتاریزم » علیهنده فیلسوفلر اولدیغنیده کورویورز. ابتدا لسانمزده «کلبیون» اسمیله یاد ایدیلن فرقه بو نوعدندر. سوقراطك تلمیذی وکلبیونك استادی آنتیستەن ایچون اخلاقاً مطلوب اولان حال، ألده ایدیلەسی هرانسانی فرد ایچون محققاً لازم اولان تربیهٔ ارادەدن عبارتدر. ارادەسنه حاکم بولونمق، اونی خارجی تأثیرلردن آزاده، ذوقه انهماکدن بری طوتمق: ایشته اخلاقی غایهٔ خیال بوندن عبارتدر. ذوقی ایستەمك نفرته شایاندر. آنتیستەن دییورکه: « ذوقی آرامقدن ایسه دلی اولمغی ترجیح ایدەرم. » فقط آنتیستەن اراده شدتنك حد ذاتنده نەدن مطلق برغایه اولدیغنی ایضاح أیلەمەمشدر. ایشته زەنون وخلفلری بوفکری تعقیب ایدەرکدن فلسفی مسلکارینی وجوده کتیرمشلردر.

رواقیون ایچون طبیعتاً ممدوح اولان حیات، مادی ومعنوی تشکلمزك ادامەسنه موافق اولاندر. صرف ذوق و سعادتی حیاته غایه اولمق اوزره کوسترەن فیلسوفلر انسانك ساده ذوق آرایجی برحیواندن عبارت اولمادیغنی، بشریتده عقل الٓهینك شرارەسی اولان برحکمت بولوندیغنی وبواعتبارله انسانك احتراصلری ضبطه ومعنوی حیاتی تنظیمه ساعی اولماسی اقتضا ایتدیکنی اونوتیورلر. بناءً علیه انسان ایچون حیوانی سعادتك فوقنده برحیات غایەسی واردر. بوده افعال وحرکاتك منطقنده تجلی أیلەین آهنکدار معیشت انتظامیدر. عقل ایله یاشامق، حس و احتراصلرینه زبون اولمامق: حکمته موافق اولان حیات ایشته بوندن عبارتدر. انسانك حرکتلرنده معقولیته رعایت ایتمەسی، الوهیته برمرتبه داها تقرب أیلەمەسی دیمکدر.

آرزو ایتدیکمز، کندیلرینی ألده ایتمك ایچون مجنونانه بر اشتیاق ایله تیترەدیکمز شیلر هر زمان بزم ارادەمزه مطیع دەکلدرلر. رواقیونك أك مشهور حکیمی أپیقتەت کتاب نصایحنك ابتداسنده دییورکه: « کائناتدەکی اشیا آراسنده بزه تابع اولانلری بولوندیغی کبی، بزم کیف و آرزومزه منقاد اولمایانلریده واردر. برنجیلر فکرلرمز، حرکتلرمز، تمایللرمز، آرزولرمز ونفرتلرمزدر؛ یعنی برکلمه ایله خلاصه ایتمك ایستەنیرسه بوتون فعللرمزدر. بزه

تابع اولمایان شیلر ایسه‌وجود وثروت، شهرت ومنصب کبیلریدر. یعنی خلاصه ایدیلیرسه فعللرمزك غیری اولانلردر. »

او حالده مسعود اولمق ایچون نه یاپمق لازم کلیور ؟ اراده‌مزه مقاومت ایده‌ن شیلر وار ایسه اونلرله مشغول اولمایالم ؛ تسویه‌سی ایچون طبیعتك آغیر شرطلرینه بویون أکمکه مجبور اولدیغمز احتیاجلر وار ایسه ، او احتیاجلره اهمیت ویرمه‌یهلم ؛ بو خطالرمزی ، بو احتراصلرمزی ئولدوره‌لم . فرد بشر اسارتدن قورتولمالیدر . اسارت ایسه ایکیدر: « بویوك اسیرلر اولدینی کبی کوچوك اسیرلرده واردر . بوصوکنجیلر اهمیتدن عاری شیلر ایچون حریتدن فراغت ایده‌رلر ، برضیافتده بولونمق، برأوه نائل اولمق، بعضی خدمتلری ألده ایتمك ایچون اسارتی قبول أیلرلر . دیکرلری ایسه حکومت ریاستی ایچون ، والیلك ایچون حیثیتلرینی فدا ایده‌رلر. بالطه‌لی عسکرلرك اوکنده یول آچدیغی آدمی کورویورمیسك ؟ آرقه‌ده کلنك اوکده کیلردن بیك قات زیاده اسیر اولدیغنه شبهه ایتمه . » [أپیقته‌ت]

نه ایچون بدبخت اولویورز؟ برطاقم چوجوقجه هوسلره اسیراولدیغمزدن. ألده ایده‌مه‌یه‌جکمز شیلری ایسته‌مه‌سه‌ك دنیاده سعادتمزه پایانمی اولوردی ؟ « آلهلر انسانلری مسعود اولمق‌ایچون خلق أیله‌مشلردر. أکر اونلر بونتیجه‌یه واصل اولامایورلر ایسه بوده آنجاق کندی قباحتلرندندر . » [أپیقته‌ت] . دنیاده فنالق یوقدر ، فنالق اولسه اولسه بزم اراده‌مزده‌در ؛ اونی‌ده اورادن طرد ایتمك هر زمان قابلیت واقتدارمز تحتنده‌در . خارجی اشیا ، بزم‌ایچون ، اونلر حقنده ایدیندیکمز فکرلردن عبارتدر . أی، فقط ألده ایدیله‌مه‌ین شیلر حقنده تبدیل فکر ایتمك واونلری آرزویه شایان کورمه‌مك وجدان‌حضوری ایچون یکانه چاره‌در . چونکه عکسی تقدیرده بوتون هویتمز ، بزه خارج ، بناءً علیه یابانجی بر موجوده اسیر اولمش بولونور. « أکر بریسی وجودیکی راست کله بر آدمه تسلیم ایتسه‌یدی ، درحال ، نفرتله ، عصیان ایده‌ر ایدك . حالبوکه سن ، راست کله ، روحکی فلان ویا فلانه تسلیم ایدییورسك. او دائما آسوده اولمق لازم ایکن ، خارجی اشیانك أك اوفاق بر تأثیریله متأذی

اولویور. بو حالدن حجاب ایتمزمیسك ؟ » [أپیقته‌ت] . کامل انســان روحك احتراصکار حرکتلریله میدانه چیقان قابلیت تأثریه‌دن آزاده اولمالیدر. خارجی حادثه‌لر ووقعه‌لر روحمزی تماميله لاقید وتأثردن بری بولمالیدر . علی العــاده ذوق و کدر، سعادت وبدبختی، مسرت ، حزن ، امید، خوف وپرستشی موجب اولان حاللر بزی متأثر أیله‌مه‌مه‌لیدرکه : درونمزك سـکونی وبختیارلغی خارجی تحوللره تابع بولونماسین . بشری احتراصلری اویاندیران حاللرقارشیسنده قلبمز چارپمامالی ، تسلیسی امکانسز بدبختلقلر قارشیسنده مرحمت حس أیله‌مه‌ملی‌یز . « چوجوقلریکك ، زوجه‌كك ویا احباكك دائما یاشاماسنی ایستر ایسه‌ك دلیلك ایتمش اولورسك ؛ چونکه بو ، سنك ألکده اولمایان برشیئی ایسته‌مك، سکاعائد اولمایانی کندیکه باغلامق آرزوسنده بولونمق دیمکدر... وجود بولماسنه انتظار ایله وقت کچیردیکك امللریکه مانع چیقدیغنی ایستـه‌مز ایســه‌ك ـ که بو پك ممکندر ـ آنجاق اراده‌ك تحتنده بولونان شیلره امل باغلا.» [أپیقته‌ت]

فقط نه یاپالم ؟ دییه‌جکسکز ، دوشونمك و ایســته‌مك آیری آیری حاللر واکثریا بری‌بریله قوی برمناســبتی حائز ده‌کلدر. حسی برصورتده دوشونمك اولابیلیر ، فقط معقول بر صورتده حس ایتمك اولاماز . سومك وحظ ایتمك بنم ألمده ده‌کلدر ؛ اراده، حسلره وطبیعته هیـچ بر زمان حاکم بولوناماز. ایشته رواقیون بو اعتراضـه‌ده جواب ویرییور . اونلره کوره خارجی اشـیا بزم حقلرنده پیدا ایتدیکمز فکرلردن غیری شیلر ده‌کلدر . بو فکرلری تبدیل ، محاکمه‌لرمزی تعدیل أیله‌مك بزم ألمزده‌در. فلان ویا فلان شیئك آرزویه‌شایان اولوب اولمادیغنه دائر برحکم ویرمك ینه اراده‌مزه باغلیدر . آرزویه شـایان اولان شیلر ایسه آنجاق استحصالی قابل اولانلردر. بونلردن باشقاسنی ایسته‌مز ایسه‌ك اوزمان حقیقی سعادتی ألده أیله‌مش اولورز. «سنیأ کلندیره‌ن، احتیاجکه خدمت ایده‌ن ویا محظـوظیتکی موجب اولان شـیلرك حقیقتده نه اولدقلرینی دائما دوشون . بر طوپراق دسـتی سوییور ایســه‌ك ، کندی کندینه‌دی که بر طوپراق دسـتی سـوییورم ؛ آنجاق بو سـایه‌ده او قیریلدیغی وقت متأثر اولمازسك. اوغلکه ویازوجه‌که قارشی محبتله متحسس ایسه‌ك کندی کندینه‌دی که

فانی برانسان سوییورم ، چونکه بوفکر ذهنکه یراشنجه اونلر وفات ایتدکلری زمان معنوی أللر ایله مضطرب بولونمازسك. » [أپیقتەت] دیمك که تحلیل أیله مك، مربوط بولوندیغمز شیئك ضروری صفتلرینی ومجبوریتلرینی قبول ایتمك ، الیم تصادفلره قارشی کلەمك ایچون برنجی وظیفەدر . هیچ شبهه یوق که سودیکمز شیلری تحلیل ایدەرسەك قلبك ربط ایدیلەسی محال اولان سادە عنصرلره راست کلیرز . أپیقتەتك تلمیذی اولان مشهور روما ایمپراطوری مارق اورەل کتاب تفکراتنده دیرکه : « برشرقینك ، رقصك ویا پانقراسك [*] لطافتی سکا استحقاره لایق کوزوکەبیلیر. مثلا آهنکدار برهوایی مختلف پردەلریله تحلیل ایت ؛ وهر بری ایچون کندیکه سؤال ایت که سنی غشی ایدەن اومیدر؟ هیچ شبهەسز بونی اعتراف ایتمکدن حجاب ایدەرسك . رقص ایچونده عینی صورتله حرکت أیله .هر حرکت وهروضعیتی تحلیل ایت وپانقراسەده بویله یاپ .»

« خلاصه ، فضیلتی واوکا متفرع اولان شیلری استثنا ایدەرك ، هرتحسسکی تفرعاتیله محاکمه ایتمکی اونوتما که اونی بو صورتله استحقاره شایان بولاسك . بو اصولی بوتون حیاتکه تطبیق أیله . » [مارق اورەل ، کتاب ١١ ، § ٢]

یعنی زەنون ومعقبلرینه کوره فضیلت کائناتدەکی اشیایه قارشی براستحقار ولاقیدی وضعیتی اخذ أیلەمەدەدر . سعادت تأثرسزلکدەدر . سومەمەلی ، چونکه سویلن شیئك غیبوبتی تقدیرنده اضطراب محققدر . حیاتك بر شکلنی دیکرینه ترجیح أیلەمك محض جنتدر . سنەنەکك دیدیکی وجهله آلتون قوپا ایله صو ایچنلر اونك طوپراق کاسەیه مرجح اولمادیغنی دائما دوشونمەلیدرلر . چونکه مرجحك عدموجودی انسانی بدبخت ایدەر. ایشته بوفکر، فیلسوفلری روما ایمپراطورلری اشکنجەلرله تعذیب أیلەدکلری زمان اونلرك ، لاقیدوحسسز مقاومت أیلەمەلرینه سبب اولمشدی . چونکه اذیتلری روحك اضطرابنی موجب حاللردن عد ایتمەیورلر ؛ صحت حالنی خستەلغنه ترجیح ایچون هیچ بر سبب کورمەیورلردی . خریستیانلغك یاییلماسنه قادار بوفلسفی مسلك حیاتك مصیبتلرینه

---

[*] قدما نزدنده اجرا اولونور بر نوع کورەش .

قارشی مطلق بر رهاکار اولارق تلقی ایدیلیوردی . روما عالمندە خریستیانلق انتشار أیلەدکدن صوکرا اودە یواش یواش سوندی .

محمد عزت

بیلبیوغرافی : ١ أسکی یونان فیلسوفلرینك حیاتنی حاکی دیبوژەن لائەرسك اثری ؛ ٢ ـ ئەپیقتەت ومارق اورەلك ملاحظەلرینی حاوی مجموعەلر ؛ ٣ ـ سەنەکك فلسفی اثرلر کلیاتی ؛ ٤ ـ Denis نك Histoire des idées morales dans l'antiquité. عنوانلی اثرینك برنجی جلدی ؛ ٥ ـ Janet نك Histoire des problèmes morales et pratiques عنوانلی کتابنك برنجی جلدی ؛ ٦ ـ Gomperz ك « أسکی یونان متفکرلری » عنوانلی کتابنك اوچنجی جلدی ؛ ٧ ـ Renouvier نك Manuel de philosophie ancienne عنوانلی اثری .

قلب خستەلقلرینە عائد بعضی ملاحظەلر

قلب خستەلقلرینك مختلف سریری شكللری . مرضك صفحەلرینە كورە قلبك استطاعت وفعالیتنك قیاسی . طبیبە وخستەیە توجە ایدەن وظیفە .

شـغاف داخلیدەكی بر التهابی [Endocardite] متعاقب قلبك دساملری [Valvules] اوزرندە حصولە كلن تغیرلرك سریریات نقطۀ نظرندن أك زیادە تدقیقە شـایان اولان جهتلری بوكبی ، قلبدە یرلشن آفتلرك قلبك وظیفەسنی اجراسـنە قارشی حصولە كتیرەجكی تأثیردر . دساملر اوزرندە تمركز ایدەن آفت قلبـك طبیعی قابلیتنی نە درجەیە قدر تحویل ایدەجـك یاخود قوتنی أكسیلتەجك وبوكبی حاللردە نەكبی واسطەلرلە، نەكبی صحی قاعدەلرە رعایتلە بو كفایتسزلك مواجهەسندە خستە موازنتنی ، محافظە ایدەبیلەجكدر ؟ ایشتە بو نقطۀ نظردن زیادە اهمیتی حائز اولان آتیدەكی مشاهدەلری نشرە متجاسر اولدم:

یكرمی بش یاشلرندە اولان بوخستەنك ابونی حقندە مرضی بر معلوماتی یوقدر . ایكیسیدە صوك زمانلرە قادار تمامیلە صحتدە یاشامشلر ؛ كندیسنكدە ایكی سنە أولنە قادار صحت وعافیتی تام ومكمل ایمش. حتی او درجەیە قاداركە كوندە برقاچ ساعت اوزون مسافەلری یورویەرك قطع ایدەبیلیر وهیچ بریورغونلق اثری حس ایتمز ایمش . آرا صیرا عشرتە قارشی ضعف اثری كوستریرایسەدە بودە اویلە تمادی ایدەر برابتلا شكلندە دەكل ایمش ؛ بعضاً بولوندیغی جمعیتلردە استعمال ایدەرمش ، بوندن ایكی سنە اول طوتولدیغی حاد برروماتیزما نتیجەسی اولارق تنفسـلرندە بر عسرت حس ایتمكە ، یوروددكجە صیق صولوق آلمغە ، بوقوش چیقامامغە ، كیجەلری یاتاغندە اوزون و راحت یاتامامغە، هضمسزلق اثرلرندن شكایت ایتمكە ، مزعج بر چاربینتیدن بیزار اولمغە باشلار. خلاصە بو روماتیزما بحرانندن قالقارسەدە عمومی صحتنە طاری اولان بركسل ایلە أسـكی آسودە حالنی بولامادیغندن بوحاللرە چارە بولمق اوزرە طبیبە مراجعت ایدەر.

قلبك معاينه‌سى ابهرده [Aorte] بركفايتسزلكى بوتون وضوحيله كوستريز .
ابهر اوزرنده مشهود اولان علامتلر : ١ ـ دياستول زماننده [Diastolique]
برنفخه، خفيف وجذب ايله مترافق [Doux et aspiratif] اولان بونفخه قلبك
قاعده‌سندن باشلايارق قصك [Sternum] اورتاسنه قادار ايشيديليور واونقطه‌ده
بوتون شدتيله اثبات وجود أيله‌يور .

٢ — قبه صداسى [Choc en dôme] قبه‌لى برمحلده انعكاس ايده‌ن صدا
موجودكه بودرجه وضوح ايله نادراً كورولور .

٣ — شريان فخذى اوزرنده دوروزيه‌نك مضاعف [Double soufle
crural de Durosiez] نفخه‌سى تماماً ايشيديليور . بونكله برابر قوريغان
[Maladie de Corrigane] خسته‌لغنده كورولمه‌سى معتاد اولان مادى علامتلر
ناتمام. ناتمام اولان علامتلر : اولا ـ شريانلرده ضربان شدتى يوق. اورقص ايده‌ن
دامارلر، صيچرايجى ومع مافيه اوزرينه تضييق ايله غائب اولان [Depressible]
نبض ونبض شعرى [Pouls capillaire] مفقود، شريان توترى ١٢ در .
حالبوكه آئورت كفايتسزلكلرنده أكثريا توترك داها يوكسك كورولمه‌سى قاعده‌
دندر. بوكوروان ناقص علامتلرك سببى آرانيلديغى زمان دقتى دعوت ايده‌ن بر
نقطه وار. اوده قلب اوزرنده‌كى اصميت كفايتسزلكلرده اولديغى كيبى ده‌كل .
يوقاريدن آشاغى قلبك اصميتى فضله اولمق قاعده‌دن ايكن ـ چونكه صول
طرف بطينى توسع وصخامت كسب ايتمش اولديغى زمانلر قلبك اصميتى يوقاريدن
آشاغى يه‌دوغرو آرتمش بولونور. ـ بوخسته اوزرنده مستعرض [Tranversale]
براصميت كوروليور. آئورت كفايتسزلكلرنده قلبك ذروه‌سى داها آشاغيده
ضربان ايتمك لازم ايكن بوراده ممه باشنك خارجنده وقولتوق آلتنه دوغرو
اورديغى كوروليور . بوعلامت صول بطينك ده‌كل صاغ بطينك حجماً توسع
ايتديكنه ده‌ليلدر . حالبوكه آئورت كفايتسزلكلرنده صاغ بطينك توسعى
مشهود اولماديغندن قلبك ديكر محلنده برآفت اولماسى احتمالى خاطره كليور .
حقيقةً معاينه اوجهته انعطاف ايدنجه آئورتك كفايتسزلكى ايله برابر اكليليده
[Mitrale] بردارلق وار :

ایکنجی زئیر قلبك [Second bruit] تزایدی واکلیلی دسامه‌لرك
[Valvules mitrales] قاپانیرکن بر برینه چارپماسندن حصوله‌کلن صدمه‌نك
[Claquement de fermeture de la v. mitrale] شدتلنمه‌سی ایله
کندینی کوستریبور . دیمك‌که مواجهه‌سنده بولوندیغمز وقعه آئورتده بر کفا-
یتسزلکله برابر میترالده بردارلقدر. بو، بزه علامتلرك بعضیلرنده کوردیکمز
تحوللر اسبابنی آکلاتابیلیور . کفایتسزلکدن یالکز مادی علامتلر تظاهرات
یاپیور . قانك دساملرده‌کی آچیقلق سببیله تکراربطینه سقوطایده‌رکن حصوله
کتیردیکی برنفخه [Soufle] وار، برقبه صداسی [Choc en dôme] وار ،
شریان فخذیده چیفته نفخه‌وار؛ فقط نه‌ضربان شدتی، نه‌شریانی توتر موجود .
چونکه میترالده‌کی دارلق سببیله صول بطینده تراکم ایده‌ن قانك مقداری
أکسیلمش ، میترال دارلغنك وجودی سببیله دیاستول ابتداسنده صول بطینه
اینن غیرکافی قان مقداریله موازنت حاصل ایده‌میور. بوسببله شریانلر آئورت
کفایتسزلکلرنده اولدیغی کبی فضله برمقدار قانی‌حامل اولمایوب بالعکس مقدارجه
داها أکسیك قان ایله طولیور وتوترك داها دوشوك اولماسی بوندن‌ایلری‌کلیور.

بومادی تحلیل کوستریبورکه‌اجرای وظیفه‌ده‌کی قابلیتی‌نقطهٔ نظرندن قلبی أك
زیاده مشکلاته‌دوچارایده‌ن میترال دارلغیدر . چونکه‌میترال‌دارلغی آز قان‌صرفیاتی
یاپار، ضعیف برقلبدر ؛ آنجاق کوچوك برسعی [Travail] ه قارشی قوتی‌حائز
اولان کوچولمش برقلبدر . آئورت کفایتسزلکنده ایسه قلب غایت حساس
اولمقله برابر قوتی وسوق ایتدیکی قان مقداری [Débit] همانده أکثریت
اوزره حال طبیعیده اولدیغی کبیدر . بزم خسته‌مز کرچه قلبك حساسیتی
اعلام ایده‌ر بر چارپینتی کوستریبورسه‌ده عمومی حالی کلی بر ضعف ، مادی
[Physique] وعضوی [Organique] بر ضعف عرض ایدیبور. دیمك
اولورکه مواجهه‌سنده بولوندیغمز خسته‌نك ظاهری علامتلرندن برقسمی
هرنه قادار آئورتده کفایتسزلکی کوستریبورسه‌ده مرضی تظاهرلری میترال
دارلغندن حاصل اولان بر عدم قابلیته تابعدر . هر قلب خسته‌لغنده کرك
مریض وکرك طبیب ایچین أك مهم وبیلینمه‌سی لابد اولان شی بومرضی‌ضربه‌یه

قارشی قابلیت قلبیه‌نك نه‌درجه‌ده بولوندیغی وموجودیتی آلاجغی غدایه محصور اولان وجودك بوقابلیت اوکنده‌کی وضعیت مخصوصه‌سیدر . دساملرده حصوله کلن آفتلره قارشی قلبك قدرت و استطاعتی آنجاق سعینك وظیفه‌سی ومادی عکس عمللرینه نظراً تقدیر وتخمین اولونابیلیر . بو سببله‌درکه اولا کرك کفایتسزلکلرده ، کرك‌دارلقلرده قان جریاننك نه دورلو انقلابه دوچار اولدیغنی بیلمك اقتضا ایده‌ر . ایکیسنه‌ده مخصوص برنتیجه وارسه اوده ایکیسنده دخی قان صرفیاتنك تحولیدر . چونکه کفایتسزلکلر بر قاچینتی [Fuite دمك دساملر آراسندن کری‌یه قاچماسی] وجوده کتیریر. دارلقلر ایسه برمانعه‌تشکیل ایده‌ر . ایکیسی‌ده شریانلره کچن قان مقدارینك آز الماسنه بادی‌اولور. یالکز شووارکه بر قاچینتی [Fuite] قابل تعمیر اولابیلیر . دارلقدن متولد برمانعهٔ جریان ایسه تعمیری غیر قابلدر . بناءً علیه دارلقلر کفایتسزلکدن زیاده مهم و وخیم اولور. سریریات‌ده بزه بونی کوستریر .

میترالده برکفایتسزلك تصور اولونسون، هربرتقلص قلبیده صول بطیندن خروج ایده‌ن قان موجه‌لری حال طبیعیده‌کی مقداردن آز اولور، زیرابرقسمی حین تقلصده کفایتسزلکدن دولایی صول اذینه دوغرو صعود ایده‌ر . صول اذین توسعه قابلیتلی اولدیغندن وجدارلری صخامت کسب‌ایتمش‌اولابیلدیکندن توسع ایده‌ر . حاصل اولان رکودته [Stase] قارشی صاغ اذین دخی توسع وصخامت حالنه کله‌رك ایکی اذینه کلن قانك‌مقداری فضله‌لاشیر. بطینده اولان نقصانی اتمام ایله کفایتسزلکدن حصوله کلن آچیغی قاپار و موازنت حاصل اولور . بوموازنت حاصل اولونجه عضلهٔ قلبیه قوتی محافظه ایتدیکی مدتجه بقا بولور، خسته اوزرنده هیچ بر ظاهری علامت کورولمز؛ خسته أیی یاشار، باعث‌اندیشه هیچ برحال‌مشهود اولماز. عینی موازنت آئورت کفایتسزلکلرنده‌ده مشهود اولور : صول بطینك توسع وصخامت حالنه کلمه‌سیله‌داخل بطینده تراکم ایده‌ن قانك مقداری فضله‌لاشیر ، اوفضله دیاستول زماننده آئورتدن بطینه ایننن مقدارتضمین ایده‌رك موازنت وجوده کلیر . بونك ایچوندرکه کرك میترال وکرك آئورت کفایتسزلکلرنده اعضایه کیده‌ن قانك مقداری آزالماز وفضله

شریانی توتر دخی کورولمز. کرچه آئورت کفایتسزلکنده توترك یوکسلمه‌سی عادیاً کورولورسه‌ده بو، صول بطینك لزومندن فضله ضخامت حالنه کلمه‌سندن ایلری کلمش برعلامتدرکه اوقدر باعث اندیشه اولاماز.

دسامه‌لرك دارلغنده ایسه أحوال بوصورتله جریان ایتمز. عضلهٔ قلبیه‌نك قوتی نه‌قادار اولورسه اولسون دارلغك احداث ایتدیکی نقصان دمی تضمین ایده‌مز. چونکه قلبك کسب قوت ایتمه‌سی جریانك شدتنی آرتیریر، قان داها قوتلی برصورتله دار محلدن کچر، فقط آقان قانك مقداری زیاده‌لشه‌مز، هر بر تقلص قلبیده اذیندن بطینه آقان قانك مقداری حال طبیعیدن أکسیك اولور. کرچه کرك آئورت دارلغنده صول بطینك ضخامتی وکرك میترال دارلغنده صول اذینك حجماً بیومه‌سی آقان قانك شدت جریانی تزیید ایتدیکندن مانعه‌یه قارشی قسماً غلبه ایتمکه خادم اولور وقسماً موازنت پیداسنه یاردیم ایده‌ر، بوس بوتون فائده‌دن خالی ده‌کلدر. مع‌مافیه بوموازنت بردائرهٔ محدوده‌ده جریان أیلر، هرحالده مقدار دمده بر تناقص اولور، شریانلر حال طبیعیدن داها آز قان آلیر وبناءً علیه شریانی توتر آزالیر، تغدیٔ عمومیده بر تبدل وقوعه کلیر، قلبك اجرای وظیفه‌ده‌کی قابلیتنده برمادونیت [Infériorité] کورولور.

تشریحی تشخیصلره مستند اولان بواساسلر ایله قلبك وظیفه‌جه اولان قابلیتنی بردرجه‌یه قادار تقدیر ایتمك ممکن اولدیغنی انکار ایدیله‌مز ایسه‌ده ینه هر برموضعی مرض قلبده قابلیت واقتداری آیریجه واسطه‌لرله توزین ایتمك لازمدر. زیرا کفایتسزلکلر بعضاً پك واسع صورتده تجلی ایتدیکی کبی دارلقلر دخی بعضی دفعه پك ایلری کیتمش اولدیغندن موازنتك حصولی کوچ اولور وبعضاًده کرك کفایتسزلکی، وکرك دارلغی عضلهٔ قلبیه‌نك بوزوقلغی [Altération] تعقیب ایتدیکندن مرکز جریان بوس بوتون بی‌تاب وبی‌قدرت قالیر. حیفا که قلبك قابلیت وقوتنی ئولچمك ایچین حال حاضرده‌کی فنی واسطه‌لر قطعی اولمایوب مشکوك وقابل اعتراضدر. مثلا قلبك شدتله ضربانی قلبك قوتنه، وظیفه‌سنده‌کی قابلیتنه دلالت ایده‌مز. بعضی وقعه‌لر وارکه قلب کوزه قارشی بوتون حدت وقوتیله ووردیغی حالده تقلصك مقدار قوتی پك ناقصدر. بعضی قلبلر

وارکه ناحیهٔ قلبیه‌ده بر خلجان وورور، فقط نبض وتوتر پك ضعیفدر، حتی نوبت صورتیله کلن تسرع قلب [Tachycardie paracistique] لرده ذروه‌ده اولان ضربه [Choc] نك شدتیله نبضك ضعف عظیمی قلبك قوتدن دوشدیکنه دلالت ایده‌ر دییه ادعا ایده‌ن مؤلفلر بیله واردر .

بر مشغلهٔ مادیه [Travail physique] ایله عدد ضربانك تکثر ایتمه‌سی وخصوصیله بو تکثر ضربانك خسته حال استراحته کلدیکی زمانلرده بیله دوامی بر درجه‌یه قادار شایان اعتماد برمقیاس اولابیله‌جکی واردخاطر اولابیلیر. وهلهٔ بو ایکی علامتك وجودیله وزن قوت ایتمك ممکن اولابیله‌جکی شایان تدقیقدر . اولا عدد ضربانك تکثری: بوندن امید اولونان نتیجه حاصل اولاماز؛ چونکه عینی خسته‌ده عینی مشغلهٔ مادیه ایله عینی ضربان مقداری کورولمز ؛ ضربان بعضاً دها کثرتلی، بعضاً داها آز چوغالیر. بوضربانك مقداری هر خسته اوزرنده تبدل ایده‌ر وقلبك مرکز عصبیسنك حساسیتنه باغلیدر ؛ بوحساسیت عصبیه ایسه عضلاتك حرکتیله اجرا ایتدیکی تنبیه [Excitation] مربوطدر. بعضاً تنبیه عضلی تخرش اعصابه [Irritation] سببیت ویریر ، بعضاًده تنبیه حال طبیعیده ایکن غیر طبیعی وبلکه مرضی اولان بر حس عصبی اونی تشدید ایده‌ر واو صورتله انعکاس شدتلی وکثرتلی بر خلجانه بادی اولور . بو، عضلهٔ قلبیه‌نك قوت وقابلیتنه ده‌کل آنجاق مراکز عصبیه‌نك قابلیت تخرشیه‌سنه مقیاس اولا بیلیر . خلاصه اشتغال مادینك فضله‌لغی ایله حصوله کلن کثرت ضربان برمعیار حساسیت دییه بلکه تلقی ایدیله‌بیلیر، فقط برقوت فقری معیاری دییه تلقی اولونماسی دوغرو اولاماز . نیجه قلبلر واردرکه کندیلرنده هیچ بر اثر مرض اولمادیغی حالده فعلاً اجرا ایدیلن برعملیه ایله ضربانی همان تکثر ایده‌ر. مع مافیه ضعیف اولانلرده تکثر جریانك خفیف بر ایش ایله‌ده وجود بولدیغی مسلمدر . تیفودن هنوز قالقمش خسته‌لرك اك عادی بر حرکتلرنده بیله قلبك عدد ضربانی چوغالدیغی هرکسجه معلومدر . خسته اولان قلبلرده دخی فضله ایسته‌نیلن صرفیاته قارشی قلبك بر نوع عصیانی دیمك اولان کثرت ضربان مشهود اولور ؛ اولور اما بو ، بر معیار فنی اولاماز . چونکه

مه‌رقله‌ن [Merklen] ك كوستردیكی كبی بعضاً ده خسته‌قلبلر اوزرنده یورغونلق
كثرت ضربان یاپمایارق بالعكس عدد ضربانی تنقیص ایده‌ر. یالكز ضربانك عددجه
تزایدینی دكل، كثرت ضربانك درجهٔ امتدادینی دخی نظر دقته آلمق ایجاب
ایده‌ر . حال صحتده بولونان كیمسه‌لرك آهنك ضربانی پك آز برزمان ظرفنده
حال طبیعی‌یه رجعت ایده‌ر. بو سببله یاپیلان فعلك درجه وشدتیله متناسبدر. ستالین
[Stahllin]ك فكرنجه كوچوك برسعی [Travail] آنجاق ایكی دقیقه قادار بر
كثرت ضربان حصوله كتیردیكی كبی، متوسط برسعیك كثرتی ۱۰ ـ ۱۵ دقیقه
وبویوك بر یورغونلغك كثرت ضربانی ایسه ۲۰ ـ ۳۰ دقیقه تحدید ایده‌ر. بو
حالده‌بیله آلیشقانلغك دخل كلیسی واردر . بویوك یورغونلقلره آلیشقانلغك
نتیجه‌سی كثرت ضربانی اورتادن قالدیریر. ژاپونیاده بویوك قوشولرده بو كبی فعللره
آلیشمش اولانلرده قوشوبی متعاقب كثرت ضربان كورولمز . فقط بویله اعتیاد
ایله وجودلرنده الفت حاصل ایتمه‌ینلرده، خصوصیله یوكسك داغلره چیقمق كبی
افعالده كثرت ضربان بعضاً كونلر و هفته‌لرجه مشهود اولور . دیمك كه بوده
قلبك مراكز عصبیه‌سنده براعتیاد مسئله‌سیدر. یالكز بو مطابقت [Adaptation]
ضعیف اولان كیمسه‌لرده و دورهٔ نقاهته كیرمش خسته‌لرده كورولمز . كثرت
ضربان عكس عملی قلبك قوتندن زیاده مراكز عصبیه‌نك حساسیتیله مناسبتداردر.
مه‌نده‌لسون [Mendelson] كثرت ضربان درجهٔ امتدادینك ضعف قلب ایله نسبتی
برمعیار قابلیت اولابیلمك اوزره تلقی ایتمش ایسه‌ده اجرا ایتدیكی تجربه‌لر هر حالده
قناعت بخش اولاماز . كرچه برعضوك بر یورغونلق ختامنده اك آز برزمان
ایچنده حال طبیعی‌یه رجعتی اوعضوك جملهٔ وظائفنده بر أكسیكلك اولمادیغنه
دلالت ایده‌ر وضعیف اولانلر اك اوفاق بر فعلی بویوك برجهد عضوی ایله باشه
چیقارابیلیرسه‌ده بونك قطعی برعدم قابلیتی اشراب ایده‌مه‌یه‌جكی، چونكه بعضی
حاللرده اعضانك حساسیتی اك بویوك عامل اولدیغنی انكار ایدیله‌مز . بو صوك
زمانلرده، خصوصیله مه‌نده‌لسون نظر دقتی دیكر برنقطه‌یه دعوت ایتمشدر :
هر كسجه معلوم اولان و هر كون كورولن برمشاهدهٔ عادیه‌در كه بر كیمسه
اوطورمش اولدیغی زمان عدد ضربانی یاتمش اولدیغی زمانه نسبتله أكسیلیر ؛

مثلا اوطورمش ایکن نبضک عددی (۷۵) اولدیغی حالده یاتارکن (۷۰)ه اینر. ایشته حال طبیعیده مشهود اولان بو یاواشلق قلبک عدم قابلیتی حالنده مشهود اولماز وبلکه‌ده کثرتی آرتیریر. مع التأسف بوعلامت هرزمان مشهوداولاماز، وچوق سببلردن دولایی تخالف ایده‌بیلیر. هر حالده جزئی برفکر ویره‌بیلیر، فقط بوده قطعی برنقصان قابلیته برعلامت قاطعه اولاماز.

خلاصه قلبده عدد ضربانک قولایلقله چوغالماسنی وکثرت ضربانک امتدادینی عدم قابلیتی غیرکافی وغیرصادق صورتده کوستریر برعلامت دییه تلقی ایتمک لازمدر.

بر جهد مواجهه‌سنده قلبک توسع ایتمه‌سی دخی عینی صورتله تفسیر ایدیلمک ایجاب ایده‌ر. مثلا: برجهد ایله قلبک توسعی کرک رادیویوسقوپی و کرک قرع [Percussion] ایله آکلاشیلابیلیر. بوتوسع بر حقیقت اولدیغی بدیهی اولوب اکثر احوالده قلبک ضعفیله علاقه‌دار ایسه‌ده برچوق وقعه‌لرده بر ضعف عمومی‌یه تابع وعدم اعتیاد ایله دخی مناسبتی واردر. مثلا هه‌نشن [Henschen] ك اسوه‌چلیلرك قارقوشولرنده ایتدیکی مشاهده‌لر ایله آکلاشیلمشدرکه توسع قلب بوکبی قوشولره آلیشمامش اولانلرده مشهوداولوب اعتیاد تام حالنده اولانلرده کورولمز. اصمیت قلبک زیاده‌لشمه‌سی ایسه برچوق سببلره تابع اولدیغندن بر علامت کافیه عد ایدیله‌مز وسریریاتده قلبک، وظیفه‌سنی حقیله اجرایه مقتدر اولوب اولمادیغنی تقدیره کفایت ایتمز.

توتر شریانه عائد ویردیکی معلومات سببیله نبض مانومتروسندن [Sphyg-mo-manomètre] نسبةً داها زیاده استفاده اولونابیلیر. توتر شریانی دامارلرك کرکینلك درجه‌سنه و قلبك شریان جدارلرینه قارشی یاپدیغی صدمهٔ تضیقه ترجمان اولور. بوده باشلیجه اوچ عاملدن [Facteur] متولد واونلرك تحولندن متأثر اولور: ۱ — تقلص قلبینك شدتی، یعنی شریانلرده قانی خارجه سورمك ایچون قلبك استعمال ایتدیکی قوت و حاصل ایتدیکی کرکینلك.
۲ — صول بطینك هر برتقلصده شریانلره ایصال ایتدیکی قانك مقداری.
۳ — شریانلرك تقلص قلبه قارشی کوستردیکی مقاومت، یعنی خارجده‌کی دامارلرك استعداد تقلصنه نظراً بعضی سببلر تحتنده صیقیلارق برمانعه تشکیل

ایتمهسی . بو سببلر بحث تأثیرنده توتر یا أکسیلیر ویا یوکسهلیر . بو اوچ سبب سبب کوستریرکه توتر شریانی یالکز قلبك قوتنه تابع دییه ادعا ایدیلهمز . ضعفی منتج بوتون خستهلقلرده قلبك عدم اقتدارندن زیاده محرك اوعیه [Vaso moteur] نك قوتسزلکی و خارجهدهکی دامارلرك فقدان مقاومتیدرکه توتر شریانك سقوطنه بادی اولور وبعضی عصبی خستهلرده ینه عینی دامارلرك فضله حساسیتیدرکه حصوله کتیردیکی کوچوك شریانلرك تشنجی ایله خارجهدهکی [Périphérique] مقاومتی تزیید ایله توتری ترفیع أیلر . یوقسه بو ترفع عضلهٔ قلبیهنك فضله قوتله تقلصندن حصوله کلمز . بو اسباب اساسیه برطرف، بو اصولك نزاکتیله، قوللانیلان آلتلرك عینی نتیجهیی بر نسق وانتظام ایله ویرمهمهسی دخی آیریجه بادیٔ تفکردر . بونکله برابر بو اصولك بر اوزون اعتیاد وعینی مشاهده ألده عینی آلتله فائدهلی نتایج ویردیکی انکار ایدیلهمز وسریریاتك بوندن فائدهلی معلومات ایدینمهسی ممکندر. توترك آزالماسی قوتك تناقصنی، یاخود قانمقدارینك نقصانی کوستردیکی کبی یوکسك توترلرك دخی قلبك بویوك برقوتلهقانی دامارلره سوردیکنی واکثراحوالده خارجی دامارلرده اولان مقاومته قارشی قلبك مصارعهسنی اعلام ایدەر .

بوندن دوقوز اونسنه مقدم قاچهنشتاین [Katzenstein] شریان فخذی اوزرنده وهر ایکی جهتده ایدیلن تضییق ایله حال صحتده اولانلرده توترك قسماً تزاید ایتدیکنی کوسترمش و بوندهعدد ضربانك أکسیلمهسی تعقیب ایتدیکنی بیلدیرمشدر. عینی اصول قلبی ضعیف اولانلرده وزیادهجه قان ضایع ایتمش اولان حیوانلر اوزرنده تعقیب ایدیلیرسه بالعکس توتر شریانی أکسیلیر. وعدد ضربان چوغالیر . اودو[Oddo]بوسقوط توترك[Hypotension]حال نقاهتده اولانلر اوزرنده دخی برجهدی [Effort] متعاقب حصوله کلدیکنی بیان ایتمشدر. بوده کوستریرکه بواصول تحتنده ألده ایدیلن معلومات هرنهقادار حائز اهمیت اولابیلیرسهده بویله وقعهلرده قلبك ضعف وکفایتسزلکندن زیاده ضعف عمومیی دقتدن دور طوتمامق لازمدر . بونکله برابر بو نقطهلر طبیبك نظر موشکافانهسندن قاچمامق وویریلهجك حکمده بونقاطی پیشنظردن

اوزاق طوتمامق شرطیله توتر شریانك قلبك توزین قابلیتنده بر درجه‌یه قادار معیار اولابیلمه‌سی ممکندر .

« قاچه‌نشتاین » اصولنده خسته آرقا اوزری یاتیریلارق ایکی طرف شریان فخذیلری اوزرینه ایکی أللك باش پارماغی ایله تضییق ایدیلیر وتضییقدن مقدم ومؤخر توتر شریانی قید اولونور. مثلا تضییقدن مقدم توتر (۱۶) ایسه تضییقدن صوکرا (۱۲،۱۳) یه سقوط ایده‌ر، یعنی تضییق ایله جریان عمومیده‌کی قانك مقداری تزییدایدیلوب قلب وخارجی دامارلر برکفایتسزلك حالنده ایسه توسع ایده‌رلر وبوفضله‌قانه‌قارشی صرف قوتله موازنت توتری محافظه ایده‌مزلر، توتردوشر. کفایتسزلك یوقسه قانك زیاده‌لکی کرك قلب اوزرنده‌وکرك داخلی شریانلرده بر تنبیه یاپارق ایکی طرفده دخی عکس عمل حصوله کلیر وهمان توتر یوکسه‌لیر. بو اصولك تطبیقی ایله شریانلرده تضییق یاپیلاجغنه وبوصورتله جریان عمومیده قان تزیید ایدیله‌جکنه خسته یاتمش اولدیغی حالده ایکی باجاغنی عمودی هوایه‌قالدیروب برأل ایله طوتارق توتری وزن ایتمك ایله‌ده عینی نتیجه حاصل اولور . بو اصولده کرك قلبك وکرك خارجی دامارلرك حساسیت وتقلصیتی بردن صورولیور واولا حساسیتی تقلصیتی تخریش ایدییور . دیمك‌که اصولده حساسیت ، قلب وشریانك قابلیت تقلصیه‌سنی میدانه قویمغه برواسطه تشکیل ایدییور . کرك قلب وکرك شریانلر عینی جهازك اقسامندن اولدیغندن حساسیتی عینی عوامله تابعدر . کرك مرکزدن تخریش ایدیلسین ، کرك قسم خارجیسندن تنبیه اولونسون قوهٔ تقلصیه‌نك ویره‌جکی جواب عینی اولمق مقتضیدر . مثلا [Abraam] اصولنده اولدیغی کبی وقتا که ناحیهٔ قلبیه‌ده برتخریش یاپیلیر، قلب حجماً کوچولور وفقط قابلیت وظیفویه‌سی أکسیلمش ایسه بو انعکاس موقتاً عکس نتیجه‌یی ویریر وقلب آز بر تنبیه ایله بالعکس اوفاق بر توسعه معروض اولور . عینی حال خارجی دامارلرده دخی عینی صورتله تجلی ایده‌ر، مثلا : آسیستولی حالنده برخسته تصوراولونسون، شریان کعبری [Artère radiale] اوزرنده یاپیلان بردلك [Frottement] توتری موضعی اولارق ایندیریر وبو سقوط توتر برایکی دقیقه‌قادار دوام ایده‌ر. سقوط تماماً موضعیدر. برطرفه‌ایدیلن

دلك دیکر طرفدهکی شریانه بر انعکاس یاپاماز و بو اصول ایله حساسیت شریان واونك مشترکی اولان قابلیت تقلصیه کفایتسزلك حالنده اولدیغی آکلاشیلیر. أکر حساسیت فضله ایسه تقلصیت دخی فضله اولاجغندن [بوبرهکلرك کفایتسزلکنده اولدیغی کبی] او زمان یاپیلان دلك توتری یوکسهلتیر . بو اصول برچوق سنهلردن بری بن وبرابر چالیشان آرقاداشلرم طرفندن موقع تطبیقه قونولمش وخصوصیله قلب وکلیه کفایتسزلکلرنده أیی نتیجهلر ویرمشدر . اصولك صورت تطبیقی: خسته یاتمش اولدیغی حالده شریان کعبری اوزرنده برایکی دقیقه قادار بر دلك یاپیلیر . دلکدن أول وصوکره توتر شریانی یا [Totain] ویا [Verdin] آلتلری ایله ئولچولور . مثلا دلکدن اول اون اوچ اولوبده دلکی متعاقب دوقوزه سقوط ایدهرسه برقلب کفایتسزلکی مواجههسنده بولونولیور دیمکدر . اون اوچ ایکن دلکدن صوکرا اون یدییه چیقارسه بربوبرهك کفایتسزلکنه دلالت ایدهر. برچوق وقعهلر اولورکه آفتك قلبدهمی ، یوقسه کلیهدهمی واقع اولدیغنه همان بر حکم ویره بیلمك قابل اولاماز . بو کبی احوالده بو اصولك فائدهسی قابل انکار دهکلدر. مثلا پك ندرتله کورولهین مشاهدهلردندرکه بعضی خستهلر خصوصیله کیجهلری بر عسرت تنفسه دوچار اولورلر، بوعسرت عجبا قلبی برآستم [Asthme] میدر، یوقسه اورهمیدن متولد برعسرت تنفسمیدر، تفریقی کوچ اولور؛ بونك همان حلی ایسه تداوی نقطهٔ نظرندن بویوك اهمیتی حائزدر. ایشته بو کبی وقعهلرده دلك ایله یاپیلان توزین توتر بزهپك قولایلقله وآنجاق بر دقیقه ایچنده خستهنك احوال عمومیهسنه دائر برفکر کافی ویرهبیلیر. کرچه بو اصول ایله قطعی حکم ویرمك جائز دهکلدر. وسائط وعلامات سائرهایله دخی تشخیصه قطعیت کسب ایتدیرمك لازم ولابددر . هرحالده بوده حقیقی برتشخیصه سائق أیی واسطهلردن بری صاییلابیلیر . اساساً قلبك قوتی و یاخود ضعفنی جدی برصورتده وزن ایدهبیلمك قلبك صرفیات فعلیهسنك، بسلهمکه مأمور اولدیغی اعضا اوزرنده یاپدیغی عکس عمللرك تدقیقیله قابلدر . مثلا حال طبیعیده اولان بر کیمسه أکر هیچ بر عسرت تنفسه معروض اولمقسزین ، بر یورغونلق دویمادن ، قوشارق ، چابوق یوروهرك، صیرتنده بریوك طاشیارق هیچ برشی

حس ایتمزسه ایشته بو حالده قلب وظیفهٔ فعلیه‌سنه کفایت ایتمش ، آق جکره کافی قان یتیشدیرمش وبوفضله حرکته عائد غدایی بوتون اعضایه ایصال أیله‌مش حال کفایتده برقلب دیمکدر. فقط عینی حرکتك اجراسیله چارپینتی ، ناحیهٔ قلبیه‌ده اوجاع ، عسرت تنفس حس ایده‌رسه قلب کفایتسزلك حالنده‌دیمکدر.

ایشته شیمدی‌یه قادار تعریف ایتدیکمز علامتلرك ایچنده أك زیاده حائز اهمیت اولانی بوعسرت تنفسدر . بوکا جهدی عسرت تنفس [Dyspnée d'effort] دینیلیر . هر حالده جهدی متعاقب حاصل اولان عسرت تنفس کفایتسزلکه دلالت ایده‌ر ، قلبك ضعفنی مشعر علامتلرك أك باهریدر وکوچوك دورانده‌کی بر رکودت دن حصوله کلیر . بو رکودت شعری دامارلری [Capillaires] کرکین بر حالده بولوندورور و آق جکر حویصل [Vésicules] لرینك حجمنی کوچولتور . چونکه شعری دامارلر حویصللرك ایچنه دوغرو توسع ایده‌ر، آق جکرده‌قان فضله‌لاشیر، مبادلهٔ غازیه [Bématose] یه محتاج کریوات چوغالیر، فقط بوکا خدمت ایده‌جك اولان حویصللرك ساحه‌سی کوچولمش اولور . بوعسرت تنفس بر جهد، برمشی وحرکت ایله حصوله کلدیکی کبی تأثر، مأکولاتدن ، وضعیت عمودیه‌دن وضعیت افقیه‌یه چکمك‌دن دخی ایلری کلیر . جهدك ، حرکتك، تأثر ، اویقو و وضعیت افقیه‌نك تأثیریله همان تحصل ایده‌ن عسرت بر توسع قلبك تابعیتنده اولماسی محتملدر . هله وضعیت عمودیه‌دن وضعیت افقیه‌یه چکیلدیکنده حاصل اولان عسرتی کثرت ضربان دخی تعقیب ایده‌رسه قلب کفایتسزلکنه بوندن واضح بر دلیل اولاماز . اساساً بوتن حال طبیعیده بیله یاتمش حالده اصمیت قلبك فضله اولدیغنی کوسترمش اولوب خسته برقلبده ایسه بو وضعیتك داها فضله استعداد توسع ویرمه‌سی استبعاداولوناماز. وقتاکه توسع ئه‌ماتوزی متأثر ایده‌جك بر درجه‌یه کلیر، آق جکرك بوآچیغی تضمینی ایچین عدد تنفس چوغالدیغی کبی قلب‌ده عدد ضرباتنی تکثیر ایده‌رك امداده غیرت ایده‌ر . بو ، کوستریرکه کفایتسزلکده عسرت تنفس وکثرت ضربان بر معاون ، بر عکس عملدر . قلبده‌کی ضعف اساس مرضی تشکیل ایده‌رسه‌ده کوچوك دورانده‌کی رکودت ظاهری علامتلری اعلان أیلر. میدانده

کورونن برعسرت تنفس ایسەده حقیقتده رول اوینایان قلبك کفایتسزلکیدر.
هوشارك ذات الرئه حقنده دیدیکی کبی خستەلق آق جکرده ایسەده مخاطره
قلبده‌در . بناءً علیه وقتا که عسرت تنفسی برضربان قلب کثرتی تعقیب ایده‌ر ،
کفایتسزلکه بوندن زیاده وضوح ایله اعطای معلومات ایده‌ن برعلامت اولاماز.
بوعلامت برکفایتسزلکه دلالت ایتدیکی آشکار ایسه‌ده کفایتسزلك درجه‌سنك
مقدارینی مع التأسف بیلدیره‌مز. عضلهٔ قلبیه‌نك نه‌درجه‌یه‌قادار قابلیتی اولدیغنه
عسرتك شدتی وعدد تنفسك کثرتی برمعیار اولاماز . یالکز علی العمیا قلبده
برکفایتسزلك وار دینیله بیلیر . چونکه هنوز قلب اعراضنه مصاب اولانلرده
مشهود اولدیغی کبی ، أك اهمیتسز حرکتلرك بیله بعضاً نفس دارلغی
ویردیکی کورولور و بوکبی قلبلرك راحتسزلغی برآز اوزارسه اولجه عسرت
تنفسه بادی اولان حرکت عینی حالده عسرت حصوله کتیرمز . ریاضات بدنیه
[Exercise] بر اعتیاد حالنه کلدیکی زمانلر قلبك و جهاز عصبیسنك قوتی
اعلا ایده‌ر .

بعضی کیمسه‌لر واردرکه اونلرده عسرت تنفس صباحلری تظاهرات یاپار.
بوده اویقونك واستراحتك حصوله کتیردیکی ضعف دوران [Asthémie
circulatoire] نتیجه‌سیدر. « مه‌رقله‌ن » برآراباجی حکایه ایده‌رکه صباحلری
ایشه باشلادیغی زمان نفسلرنده کوچلك موجود اولوب یاواش یاواش زائل اولارق
ساعتلرجه آرابانك باشنده حیوانلرك اداره‌سنی درعهده ایده‌ر وحتی یوکلرك
ایندیریلمه‌سنه بیله آراده یاردیم ایده‌جك قادار کسب قوت أیلرمش. حال بوکه بو
آدم، قابی دائمی برتوسع حالنده اولان برمیترال خسته‌سی اولوب قاراجکری مزمن
احتقان و قلبی دائمی بر انتظامسزلق [Arythmie permanente] حالنده
بولونمقده ایمش. بعضی قلبلیلر واردرکه اونلرده عسرت تنفس آقشاملری یاتاغه
یاتاجقلری زمان حاصل اولور ویاخود اویقودن برایکی ساعت کچدیکی کبی همان
اویانیرلر، اوزمان اثبات وجود ایده‌ر. اویقو حالنده کرك تنفس وکرك جریان دمك
یاواشلانماسی [Ralentissement] قاعده‌دندر. بوسببله کوچوك دورانه کیره‌ن
مولدالحموضه مقداری یاری‌یه‌قادار تنزل ایده‌ر؛ توترأ کسیلیر؛ وریدلرده رکودت

[Stase veineuse]حصوله‌کلیر. حال بوکه عضلهٔ قلبیه‌نك کفایتسزلکی حالنده و خصوصیله آق جکرلرده برنزله [Catarrhe] اولدیغی زمانلرده بوعلامتلر طبیعی تزاید ایده‌ر وفضـله تراکم ایده‌ن حامض قاربون مرکز بصلی اوزرنده برتنبیه یاپارق آستم حصولنه‌بیله‌سببیت ویریر وبواحوالده أکثریا توتریوکسه‌لیر. بوکیبی کیجه‌لری عسرت تنفس‌علامتلری کوستره‌ن خسته‌لرده برچوق دفعه‌لر مشهودم اولان برعلامت واردرکه بیلینمه‌سی هرحالده فائده‌دن خالی ده‌کلدر: بوخسته‌لرك توتری اوطورمش ایکن پوتن ویاپاشون آلتی ایله ۱۲ ویاخود ۱٤ ایکن یاتاغه آرقا اوزری یاتدقلری کیبی همان توتر یوکسه‌لیر، ۱۵ ـ ۱۸ قادار بیله ترفع ایده‌ر. بونك اسباب موجبه‌سی ایسـه یاتمش‌اولدقلری حالده دوران وریدی [Circulation veineuse] نك اوغرادیغی سـکته سببیله حامض قاربونك فضله‌لاشماسی و اوعیه‌نك مرکز محرکی [Centre vaso-moteur] اوزرنده برتنبیه یاپارق خارجده‌کی شریانلرك تشنجندن ایلری کلیر. بو خسته‌لر ایکی توترمواجهه‌سنده‌بولونورلر: بری‌وریدلرك‌توتری [Tension veineuse]که صاغ بطینك توسـعنه، بری توتر شریانی‌که صول بطینك توسعنه سببیت ویریر وبوایکی توترك ترفعی شدتلی برقلبی آستم حصولنه بادی اولور. اعتقادمجه هر هانکی بر قلب خسته‌سی‌که اوطوردیغی زمان کوستردیکی توتر ایله یاتدیغی زمان عرض ایتدیکی توتر آراسـنده بر فرق، فقط حس اولونور برفرق کورولور [یعنی یاتمش ایکن توتری ترفع ایده‌ر.] او خسـته بر قلبی آستم [Asthme cardiaque] یاپمغه حاضر ومهیادر. وقتاکه بوکیبی خسته‌لرده ایکی توترآراسنده اولان فرق زائل اولور، طبیب آرتق آستم حالنك او کیجه‌یه مخصوص اولمق اوزره زائل اولدیغنی اخباره قادار جسارتیاب اولابیلیر. برچوق دفعه‌لر تحت تجربه‌مده تداوی ایتدیکم مریضلرده بوعلامتك وضوح ایله بکا اعطای معلومات ایتدیکنی کوردیکمدن مسـلکداشلریمه استـعمالنی توصیه ایده‌بیلیرم و بوکیبی خسته‌لرده‌درکه برمقدار مورفینك سکونته بویوك یاردیمی اولابیلیر؛ زیرا غایت آز مقدارده مورفین خارجی دامارلری کوشـه‌ته‌رك قسماً او جهتده توترك یوکسلمه‌سنه ممانعت‌ایده‌ر وخسته ایکی‌دشمنك برندن اولسون خلاص بولابیلیر.

عینی زماندە مورفین مراکز عصبیەیە دخی بر سکونت ویرەرك هر حالدە مداخلەسنی قسماً اولسون تنقیص ایدەر. گنج بر میترال خستەسی طانیرمکە برکیجە بنی طبیب مداویسی قونسولتاسیونە دعوت ایتمش ایدی. خستە، یاتاغی ایچندە اوطورمش، دهشتلی برعسرت تنفس حس ایدییور، چهرەسندن صوئوق ترلر آقیوردی. عدد تنفسی یتمشی متجاوزدی. قلب عادتا برجنت ضربان ایچندە ووروییوردی. نهایتلر همان تبرد ایتمش برحالدە بولونیوردی. بوقلبی بحران برقاچ کیجەدن بری تمادی ایتمکدە وخستەنك حیاتندە برنومیدی تولیدایتمکدە ایدی. مریضك وەردەن [Verdin] آلتی ایلە توتری یدیقادار واردی. فقط یاتیریلدیغی کبی توتر اونبشەقادار صعود ایدییوردی. قلب غایت توسع ایتمش ایدی. توتر وریدینك مرتفع برحالدە اولدیغنە آق جکرلردە کورولن منفعل احتقان [Congestion passive] دلالت ایدەردی. یاتیریلدیغی کبی توترشریانینك ترفعی دخی جملهٔ عصبیەنك حساسیتیلە بوحساسیتك خارجی توتر شریانە اولان تأثیرینە دال اولابیلیردی. بناءً علیه آز مقداردە مورفین قابلدیکە بووخیم علامتلرە بر سکونت ویرە بیلسین. بونقطەلر اوزرینە آرقاداشمك دقتنی دعوت ایتدم. واودقیقە بش میلیغرام مورفین تحت الجلد زرق ایتدك. نتیجە برچاریك ساعت صوکرا امیدمزك خارجندە پارلاق اولدی. یاواش یاواش بر سکونت کلوب صولوقلر یاواشلامغە، جنت قلب سکون بولمغە باشلادی، اوحالدەکە خستەیی یاتاغی ایچندە باشی یوکسکجە اولمق اوزرە یاتیرابیلمك قابل اولدی وبش آلتی کیجەدن بری برنجی دفعە زواللی خستە یاصدیق یوزی کورەبیلمشدی.

ایشتە بو علامتلرك مطالعەسیدرکە کفایتسزلك درجەسنی قسماً اولسون بزە اعلام ایدەبیلیر. آرقا اوزری یاتوبدە تنفسندە بر آز کثرت ویاخود برکثرت ضربان عرض ایدەنلر کفایتسزلکك ابتداسندەدر دینیلەبیلیر. یالکز بوتدقیق حالندە خستەنك برفقردمە ویاخود حالت عمومیەسندە برانحرافە دوچار اولمادیغنی خاطردن چیقارمامق لازمدر. بومعاینە وتجربەییدە دائما آچ قارنە یاپمق ایجاب ایدەر. بوکبی احوالدەخستەنك عسرتدن وکثرت ضرباندن اُ کثریا معلوماتی اولماز. بوکا کفایتسزلکك برنجی درجەسی دینیلەبیلیر. فقط برخستە

کندیلکندن کلوب‌ده یاتاق ایچنـده عسرت تنفسـدن بحث ایده‌رسـه او، کفایتسزلکك ایکنجی درجه‌سی درکه هرحالده کفایتسزلك ایلریله‌مش دیمك اولور. بونك اوچنجی درجه‌سی اویقو حالنده ایکن اولان عسرتدر. دوردنجیسی وأك مهم ووخیم اولانی قلب آستمی طرز سریریسیدر. بوطرز سریری کوچوك دورانك توترینـه بویوك دوران توترینك‌ده انضمامیدر. ایشته بو شـکل مخصوص ایله تظاهرات یاپان وقعه‌لر مورفینله تداوی ایدیله‌بیلیر. واکه‌ز [Vaquez] ولانسرو [Lancereaux] بوکبی وقعه‌لر نشر ایتمش وحقیقةً أیی نتیجه‌لر استحصال أیله‌مشلردر. عضلهٔ قلبیه‌نك کفایتسزلك وفقر قابلیته بوتون وضوحیله دلالت ایده‌ن بوعلامتدر. دیکر علامتلرك بونك قادار أهمیتی یوقدر. واکه‌ز بوصوك سنه‌لرده قلبك قابلیتنی ئولچمك ایچون یکی براصول توصیه ایتمشدر. بومؤلف شو نقطهٔ نظردن حرکت ایتمشدر: بر چوق قلب خسته‌لری واردرکه قلبلرنده بویوك شورشلر بولونور، حتی آسیستولی یاپارلر. حال استراحتده، هردورلو یورغونلقدن اوزاق، هردورلو تأثر ومشغله‌دن مجرد اولدقلری ویاتاقلرنده برسکون متمادی ایله امرار حیات ایتدکلری حالده بیله بونلرك بواحوالنه سببیت ویره‌ن، تغدیلرنده برقسم کلی طوز بولونماسی کیفیتیدر. مادام که طوزك کثرتی برکفایتسزلکك تولدینه بادی اولابیلیور؛ اوحالده برقسم کلی طوز ویره‌رك قلبك کفایتسزلك حالنده اولوب اولمادیغی توزین ایدیله‌بیلیر. حال موازنتده اولان قلبلرده طوزك کثرتی افرازاتنه خلل کتیرمز. فقط حال موازنتی اخلال ایدیلمش اولانلرده کثرتله طوز آلینیرسـه اوزمان حبس ایدیله‌رك افرازاتی بالعکس کلی تناقص ایده‌ر. واکه‌زك فکرنجه بوحال اوچ شکلده تظاهر ایده‌ر: برنجیسی: قلبی موازنتده وقوی قلبـلی اولانلرده طوزك کثرتی افرازاته سـکته کتیرمز و هیچ بر علامت ظاهره کورولمز. ایکنجیسی: ظاهراً قلب حال موازنتده‌در، طوز ویریلنجه افرازاتنده برتأخر کورولور وافرازات منقطع حالنده وقوع بولور؛ بو زمانلرده خسته‌نك وزنی تزاید ایده‌ر وقسماً تنفسده بردارلق، بر اویقوسزلق، کوکسده بر تضییق حس اولونور. آق جکرك قاعده‌لرنده بعضی خرخره‌لر [Râles pu-lmonaires] استماع ایدیلیر. طوز کسیلنجه حال طبیعی رجعت ایده‌ر. براوچنجی

قسم خسته‌لرده بو علامتلر فضله سوره‌ر، اون اون بش کون قادار برمدت طوزسز ایدیلن پرهیز نتیجه‌سنده أسکی حاله آنجاق دونمك میسر اولور. هرحالده بواصول انذار وتشخیص ایچون أهمیتلی براصول اولمق اوزره توصیه ایدیلمشدر.

یوقاریده ویریلن ایضاحات ایله خسته‌مز اوزرنده‌دخی قلبك قابلیتی ومادی عکس عملی [Réaction physique] نقطهٔ نظرندن کفایتسزلکی تدقیق ایده‌بیلیرز: اولا برایش، بر فعل مقابلنده برکثرت ضربان کوسترییور. بر یوقوش ویاخود مردیوه‌ن چیقدیغنده کثرت ضربان بش آلتی دقیقه قادار سورویور، یعنی حال طبیعیدن بر آز فضله امتداد ایدییور. فقط بوحال قلبی ظاهراً هیچ براثر مرض کوسترمه‌ین وقعه‌لرده بیله کوروله‌بیلیر. بویورغونلق مواجهه‌سنده قلبك توسعی آرانیلمش ایسه‌ده قرع [Percussion] ایله حس اولونور بر توسع کوروله‌مشدر. توتر شریانیسی ئولچولدیکی زمان‌وه‌رده‌ن ایله اون بر بولونمش وشریان کعبری اوزرنده‌بر آزدلك ایدیلدیکی زمان یدی‌یه قادار دوشدیکی کورولمشدر. بوعلامت قلبك نسبةً برکفایتسزلك حالنده بولوندیغنی اعلام ایده‌ر. کندیسی نه‌جهدی برعسرت تنفس، نه‌ده‌یاتارکن نفسلرنده کوچلك حس ایتمه‌مکده‌در. وضعیتی ده‌کیشدیردیکی زمان عدد ضربانی تکثر ایتمه‌یور، بر آز یورونجه داها قولای یورغونلق حس ایدییورسه‌ده یاواشلقله اجرا ایتدیکی حرکاتده اوقادار یورولدیغنی دویمایور. «مه‌رقله‌ن» ك کوستردیکی کیبی کفایتسزلکك وظیفه‌یه عائد عکس عملری یالکز مطالعه ایتدیکمز نقطه‌لره انحصار ایتمز؛ روزنباخ [Rosenbach] ك تفریق ایتدیکی وتفصیلاً بیان وشرح أیله‌دیکی اوزره قلبك ایکی وظیفه‌سی واردر: بری خارجی و مادی افعال؛ مثلا یوك طاشیمق، قوشمق، ریاضات یاپمق، کوره‌ش اجرا ایتمك، عجله یورومك کیبی. قلب ضعیف ایسه بو احوالده عسرت حاصل اولور. دیکری قلبك داخلی اعضایه ایصاله مأمور اولدیغی قانك منتظماً ودرجهٔ کفایه‌ده تقسیمی فعلیدر. وقتا که قلبك صرفیاتنده و کوستره‌جکی فعلده بو فقر وکفا-یتسزلك مشهود اولور، بوتون عضویت بوندن متأثر اولور. عضلات اوزرنده بر تعب عمومی کورولور، قوللرده‌وباجاقلرده‌برقیریقلق، برکه‌وشه‌کلك حس اولونورکه

بوده عضلاتك، اغتداسنه کافی مقدارده قان آلامادیغندن وعضله‌ده طوپلانمش اولان بقایا [Déchet] یی خارجه تماماً افراز ایده‌مه‌دیکندن ایلری کلیر. دماغ اورزنده دخی جریان دم بر آهنك و انتظام ایله کیتمه‌دیکندن باش دونمه‌لری وأك کوچوك برجهد دماغی‌یه قارشی بیله بر عدم اقتدار کورولور. بو احوالده جهازعصبی باش آغریلری، اویقوسزلق وبرتحرشیت ایله جریان دمك نقصانندن متأثر اولدیغنی، مضطرب بولوندیغنی اعلام ایده‌ر. مادی افعالده اولان کفایتسزلك کبی داخلی اعضاده‌ده قلبك کفایتسزلکنی کوستریر علامتلری اولدیغی بوشرح وبیان أیله‌دیکمز حاللرله آکلاشیلابیلیر. بوایکی کفایتسزلك علامتلری برلکده تظاهرات یاپدیغی کبی آیریجه‌ده تظاهرات یاپابیلیرلر. بعضی وقعه‌لرده بر کفایتسزلکی یالکز برعسرت تنفس کوستریر، یمکده، ایچمکده، یورومکده، اویقوده خسته بر مزعج اثر مرض کوسترمز، بو عسرت اولماسه خسته حال طبیعیده‌در دینیله‌بیلیر. قلب اعضای داخلیه‌یه قارشی وظیفه‌سنی بحق ایفایه مقتدر ایسه‌ده خارجی افعاله قارشی قوهٔ احتیاطیه‌سی مفقود و یاناقص ایمش دیمك اولور. فقط بعضاًده خسته اوزرنده مشهود اولان یالکز ضعف عمومی [Asthémie générale] در. دیکر علامات اوقادار تظاهرات یاپماز. خسته ضعف عمومیدن بحث ایده‌ر. وجودده بر کسیکلك، دماغی بر عدم اقتدار، اوفاق برمشی وحرکته قارشی باجاقلرده بریورغونلق واردر. بوده قان مقدارینك حین تقسیمده کافی اولمادیغنه دلالت ایده‌ر. و قانك جریان عمومیده لزومندن أکسیك اولماسیله آنجاق حصول بولابیلیر. لزومندن أکسیك قان ایصال ایده‌ن مرض قلبی اکثریا بر میترال دارلغی اولورکه حقیقتده دخی بو ضعف عمومی بوتیپده مشهود اولور. بو شکل سریری‌یی بوتون وضوحیله وجوده کتیره‌ن یالکز میترال دارلغیدر. کرچه هوشار: « قلب خسته‌لقلرینك أك زیاده عسرت تنفس وجوده کتیره‌نی میترال دارلغیدر » دیمش ایسه‌ده نفسده کوچلك حصولنه بادی اولمادن أول أك زیاده ضعف عمومی ایله اثبات وجود ایده‌ن قلب خسته‌لغی‌ده ینه میترال دارلغیدر دینیله‌بیلیر. پوتنك دیدیکی کبی قلب حال طبیعیدن داها کوچوك برفعل ایچین آنجاق وظیفه اجراسنه متحمل اولاجق

برقوتی حائزدر؛ چونکە دارلق صول بطینە حال طبیعیدن داها آز قان ایصال ایتدیکندن صول بطین یاواش یاواش کوچولمکە باشلار وصاغ بطین ینە عینی یاواشلقلە کوچوك دورانده اولان رکودت حسبیلە بویومکە، کنیشلەمکە ابتدار ایدەر. بو خستەلر اکثری عصبی ونوراستەنیق خستەلردن زیادە فقردەمە مبتلا اولانلرە بکزەرلر، صولوق، ضعیف، عصبی اولمقلە برابر غایت مراقلی [Hypochondriaque] اولورلر. میترال دارلغنك بو شکلدە تجلی ایدەبیلدیکنی نظردقتدن دور طوتمامق لازمدر، زیرا بعضاً کرك تشخیصدە وکرك تداویدە بونك بویوك اهمیتی واردر. مثال اولمق اوزرە آتیدەکی مشاهدەیی عرض ایدەبیلیرم: اوتوز یاشلرندە اولان برکنج باجاقلرندە بویوك بر ضعفدن شکایت ایچون بکا مراجعت ایدەر. برآز یوروسە باجاقلری کویا آرتق کندیسنە اطاعت ایتمەیەجك ایمش کبی بویوك بر یورغونلق حس ایتدیکنی، اوللری اك بویوك دماغی ایشلردە اك کوچوك برکسل بیلە دویمادیغی حالدە شمدی فکری شیلردە برعدم استطاعت، برپریشانلق، دماغی محاکمەدە بر اقتدارسزلق دویدیغی، غایت مراقلی بر حالدە اولدیغی سویلر. اوزون مدت استانبولدە یاپیلان تداویدن براثر موفقیت کورەمەیجە ویانەیە کیدەر، اورادە بر ساناتوریومە کیرەرك آلتی کیلو قازانیر وبردرجەیە قادار قوت کسب ایتدیکنی ظن ایدەرك ینە وطننە دونر. بورایە کلدکدن اوچ دورت آی صوکرا قازاندیغی کیلولری ضایع ایتمکە باشلادیغی کبی أسکی یورغونلق بوتون شدت وقوتیلە یکیدن باش کوستریر. ویانەنك تشخیصی «ضعف عمومی» ایمش، ویانەدە رونتکن ایلە آق جکرك معاینەسی ورم خستەلغی نقطۀ نظرندن منبث برنتیجە ویرمەمش. ایشتە وقعە بوندن عبارت. باجاقلرندە یالکز فعل منعکس برآز تزاید ایتمش. نە بابینسکی [Babinski] علامتی وار، نە قوتجە برعلامت ضعف کورولیور. قلبدە هیچ بر علامت یوق. آق جکر حال طبیعیدە. یالکز قلب قابورغا آرالغندە وممەنك ایچ طرفندە ووورویور. ذروۀ قلب برنقطەدە دەکل، برسطح اوزرندە ضربان ایتمکدە. اصمیت قلب برآز فضلەجە. اصغا [دیکلەمە Auscultation] ایلە برنجی زئیردە غایت واضح بر [Claquement de fermeture de la v. mitrale] دسام أکلیلنك قاپانمە صداسی موجود. خستەنك بر میترال

دارلغنه مبتلا اولدیغنه دلالت ایده‌ن بو علامتله ، کوسترديکی ضعف عمومی آکلاشیلابیلمك قابل اولویور . علامت ظاهره ایسه یالکز برضعف، برکسل، برعدم اقتدار، هم فعلی وهم دماغی برعدم اقتدار. فقط نه‌عسرت تنفسدن شکایت ایدییور ، نه‌ده‌قلبك کثرت ضربانندن، خلجانندن . ایشته بوشکلده کورولن میترال دارلقلری موجود وبونك دخی اطبا طرفندن بیلینمه‌سی لازم اولدیغنه بووقعه أك جلی برمثال اولابیلیر ظن ایده‌رم .

بو اوزون ، لاکن بیلینمه‌سی لازم ونافع اولان تفصیلات بزه قلبك کفایتسزلکی حقنده بردرجه‌یه‌قادار برفکر ویرمش اولدیغندن مشاهده‌سنی بالاده بیلدیردیکمز خسته حقنده بیان مطالعه قولایلاشیر . اولا خسته‌مز آئورتده کفایتسزلك کوسترییور. بوکفایتسزلك اعضای داخلیه‌یه قارشی قلبك کفایتسز-لکنی منتج اولامازد؛ چونکه آئورت کفایتسزلکی قانك مقدارینی تقصیر ایتمه‌یوب بالعکس چوغالتدیغندن بوندن داخلی عضولر متأثر اولامازلر . فقط بووقعه‌ده برده میترال دارلغی موجود اولماسیله‌داخلنده‌کی بوتون اعضا بوسببله تغدیلرنده برفقر ایچنده بولونمغه محکوم اولورلر . هرنه‌قادار اودرجه عسرت تنفس حس ایتمه‌یور ایسه‌ده ینه افعالنده برآز اعتداله مجبور اولوب واو اعتدال حدودینی تجاوز ایدنجه کوچلك ونفسلرنده نسبةً دارلق دویمغه‌باشلایور. احوال‌عمومیه‌سیله داها زیاده ضعیفلکه دوغرو یورویور . میترال دارلغی قانك مقدارجه آزلغیله بو ضعفه سببیت ویرییور . عملی ایشلرده هر زمان اعتدالی محافظه ایتمك مجبوریت دائمه‌سنده بولونیور . دسامه‌لرك برآندوقاردیتی [شفاف داخلی التهابی Endocardite] متعاقب آلدقلری آفت ، طبابتك کلیاً ازاله‌سنده اظهار عجز ایتدیکی آفتلردندر . چونکه بو آفت تندبی [Cicatricielle] اولدیغندن تماماً افاقتی غیر قابلدر . بونکله برابر بوکیبی خسته‌لر اوزرنده تداویده‌افلاس ایدیلمش دینیله‌مز . بالعکس بو آفتك تولید ایتدیکی برطاقم نتایج مرضیه واردرکه بونلرك ضررلرینی طبیعت ازاله‌یه چالیشدیغی کیبی تداوی‌ده‌یاردیم ایده‌ر. یالکز بیلینمه‌سی ألزم اولان موادن اولمق اوزره دارلقلرده موازنتك تماماً حصولی پك نادر بولوندیغنی وبوسببله دارلقلرده انذارك داها وخیم اولدیغنی خاطردن چیقارمامق

مقتضیدر . دارالقلرده یاپیلاجق صحی تدابیربالطبع کفایتسزلکلرده اولدیغی کبی اولاماز. شیمدی بزم خستەمزده أك مهم بر مسئله وارکه اوده روماتیزماسنك شفاپذیر اولماسنه بذل همتدر. چونکه روماتیزما اساساً شفاف داخلی [Endocarde] ی آفتدار ایتدیکی کبی عضلهٔ قلب [Myocarde] اوزرینەده آیریجه تأثیری اولدیغندن قلبده بر توسع پیدا ایده‌بیلیر وروماتیزما آفتنده توسع قلب آثاری کورمك نادر اولمامقله برابر بوده آنجاق روماتیزمانك ایراث ایتدیکی ضررلر صیراسنده وقوعه کلەسی مشهود اولان شیلردندر. بناءً علیه قلبك ضعفی سببی یالکز شفاف داخلی اوزرنده‌کی آفت دەکلدر، بونده عضلهٔ قلبیه اوزرنده روماتیزمانك حصوله کتیرەجکی سمی ویا انتانی رخنەلرکده دخل کلیسی واردر . روماتیزما تکرر ایتدکجه بوزوقلغنه باعث اولدیغی مواقعەدکی ضرری تکثیر ایده‌ر. دسامەلرك آفتی وبلکه عضلهٔ قلبیەنك قابلیت تقلصیەسی تشریحی بر صورتده بوزولور . بونك ایچوندرکه روماتیزماسی تماماً افاقت بولمایان قلبلیلر آفتلرینك دائمی صورتله اشتداد ایده‌بیلمەسی احتماله معروضدرلر . بو سببله قلبی خستەلانمش اولان روماتیزمالیلرده ابتدا روماتیزمانك ازالەسنه أهمیت ویرمك ألزمدر . خستەیی دائما بر صحی محیط ایچنده بولوندورمق ، منتظم وساکن بر حیات ایچنده یاشاتمق صوئوقدن، رطوبتدن مصون قیلاجق تدبیرلره توسل ایتمك، ألبسەسنك أك زیاده انقلاب وتحوله معروض اولان ایلك بهار وصوك بهار کبی موسملرده کافی بردرجەده اولماسنه دقت ایتمك لازمدر . أکر خستەنك مساعدهٔ مالیەسی وارسه برقاچ سنەلر قاپلیجەلره کیده‌رك کندینی تداوی ایتمەسی نافعدر . چونکه بویلەجه روماتیزمانك نکسنی منع ایده‌بیلمك وقلبك قوتنه معاونت أیلەمك قابل وبوصورت تداوی أکثریت اوزره أیی نتیجەلر ویردیکی بالتجربه ثابتدر . ماکەنزی [Mackenzie] نك کوستردیکی کبی حال طبیعیده اولان قلبلرده بر ثروت احتیاطیه واردر، یعنی قلبك صرف ایتدیکی قوت حالاً نه اولورسه اولسون لزومندن فضله صرفنه مقتضی اولان قوایی جائزدر . مثلا : برکیمسه منتظم برحیات کچیردیکی حالده قلبك عضلات اوزرنده وداخلی اعضالره قارشی یاپاجغی وظیفه اوقلبك عادیاً وظیفەسنی تشکیل ایده‌ر . أکر اوکیمسه فضله برایش یاپمق ایستەسه قلب اوفعلی حصوله کتیرمك

ایچون فضلە قوت صرفنە محتاجدر . ایشتە بو فضلە سعیە قارشی فضلە قوت صرفی قابلیتی قلبك ثروت احتیاطیەسنی تشکیل ایدەر . بو قوۀ احتیاطیەدرکە قلبلیلردە أکسیلیر وحال طبیعیدن ناقص بولونور . بناءً علیه اساساً أکسیك وناقص اولان قوۀ احتیاطیەنك صرفنە لزوم مس ایدەجك احوالدن چکینمك اقتضا ایدەر . یورغونلق ضرردر؛ چونکە قوۀاحتیاطیەیی فعالیتە قویمغی موجب اولور. یالکز بوکیبی مادی یورغونلقلر دەکل، معنوی یورغونلقلردە مضرتدن خالی اولماز . قلبی آقتدار اولان زواللیلرك بیلمەسی لازم اولان مواددن بریدە قلبك برلوقوموتیف ماکیناسی کیبی چکەجکی ثقلت آنجاق قوتی نسبتندە برثقلت اولدیغندن وأکر صرف ایدەبیلەجکی قوتدن فضلە بریوك اوکنەدوشرسە ماکینانك حرکتدن ساقط اولدیغی کیبی قلبدە قابلیتدن فضلە صرف قوتەسوق ایدیلیرسە عصیان ایلە وظیفەسنی اجرا ایدەمەیەجکندن دساملری آقتدار اولمش اولانلر هیچ برسبب تحتندە حال طبیعیدن فضلە برسعیە محتاج اولان برصنعتلە مشغول اولمامالیدرلر. اونلرە لازم اولان سکون واستراحت ایچندە کچەجك برحیاتدر. وأکر او قابل دەکل ایسە هیچ اولمازسە قوۀ احتیاطیە صرفنی داعی اولاجق فعللردن ویورغونلقدن توقی أیلەمکدر .

قلبی خستە اولانلرك مادی ومعنوی صحتلرینی هرزمان نظر دقتدن اوزاق طوتمامق لازمدر. کوزەل یمەلری ، وقتندە اویومالری ، عشرتدن ، توتوندن ، واز کچمەلری ، کندیلرینە هیچ بر اضطراب وعارضەیی موجب اولمایاجق صورتدە کزینتی یاپمالری ، صرفیات باهیەدە افراطە کیتمەمەلری ، تأثراتدن اوزاق قالمالری اونلرەویریلەجك صحی نصیحتلرك باشلیجەلرندندر. بونقطەدە اطبایە عائد بر وظیفەدە وار ، اودە خستەیی لزومندن فضلە اورکوتمەمکدر . بر خستەیە « سزدە قلب خستەلغی وار . » دیمکلە طبیب زواللی مریضە برسقطلق اعلامی ویرمش دیمکدر . بوصورتلە قلب خستەلغنە حکیمك سببیت ویردیکی برعصبیت علاوە اولونیورکە او دقیقەدن اعتباراً خستە هم عصبی وهم دە قلبی بر مشاهدە تشکیل ایدییور . بوعصبیتك تحت تأثیرندە معنوی بریورغونلق وجودە کلیر . بونك نەقدر مضراولدیغنی ایضاح وتعریف ایتمك فضلە اولور اعتقادندەیم .

اهمیت و کثرتنه مبنی نظر دقتی دعوت ایده‌جکم برنقطه داها واردر : قلب خسته‌لقلرنده دائما دسامه‌لرك آفتنی کورمك اقتضا ایتمز وهر کورولن علامتك مطلق قلبدن تولد ایتدیکنی ظن ایده‌رك تداوی‌یی اونقطهٔ نظردن اداره ایتمك دوغرو اولاماز . عصبی هضمسزلغه عائد اوقادار غریب مشاهده‌لر کورولورکه أکر طبیب بونقطه‌لره اهمیت ویرمه‌یه‌رك متصل قلبی مقویٔ قلب معالجه‌لرله تداوی ایتمك ایسترسه عدم موفقیت محققدر . حال‌بوکه بو خسته‌لره عصبی ومعدوی بر تداوی ویربکز، بعضاً ، شایان حیرت نتیجه‌لر حاصل ایده بیلیرسکز . یکرمی سنه‌یه قریبدر برخسته طانیرم ، قلبنده یالکز بر زئیر ثانی تضاعفی [Dédoublement du 2e bruit] وار ، بوندن باشقا میترال دارلغنه عائد علامت کلیاً مفقوددر. نه [Soufle présystolique]،نه [Roulement présystolipue]،نه [Frémissement cataire] ونه‌ده حجماً صاغ بطینده توسع وار . بو خسته أسکی بر عصبی هضمسزلق مبتلاسی‌در. کندیسنی ایلك کوردیکم زمانلرده تلاش ایتمش ایدم. بر میترال دارلغنه عائد تداوی‌یه محکوم ایتدم . نتیجه هیچه منجر اولدی. یاواش یاواش وبالتجربه آکلادم که آراصیرا کورولن بحران ، یعنی خلجان قلب، سوءهضم، اسهال، قارننده اوجاع‌وسائره هپ معده‌یه عائد تخمراتك نتیجه‌سیدر . تداوی‌یی او جهته حصر ایدنجه آنی بر تبدل حصوله کلمکه باشلادی . بوبلکه برقلب خسته‌لغی‌ایدی، بلکه برمیترال دارلغی‌ده واردی، فقط صحنهٔ مرضده تظاهرات یاپان قلبی‌ده‌کل معده‌سی‌ایدی. قلبه ایدیلن هجوملر نتیجهٔ أییلك ویرمه‌یوردی . وقتاکه معده‌نك تخمرات و تغیراتی تداوی ایدیلیوردی ، او زمان خسته أییلشیور و حال طبیعیسنه رجعت ایدییوردی. اونك ایچوندر که قلب خسته‌لقلرنده قلبك بر مادونیت [Infériorité] حالنده اولدیغنه حکم‌ویرمه‌دن اول بونك برعصبیت ، برمعده بوزوقلغی نتیجه‌سی اولوب‌اولمادیغنی تدقیق‌واو نقطهٔ نظردن‌ده تداوی‌ایدیله‌لری لازم اولدیغنی اونوتمامق کرکدر .

سلانیکلی
دوقتور رفعت

اسلامیتك انحطاطنك بعضی سببلری

اسلامیت [۱] معلوم اولان ادیاندن «موسویت» و «عیسویت» کبی بری تنزیه و دیکری «تشبیه» اوزرینه مؤسس ایکی دیندن صوکرا کلمش اولمق حسبیله تکامل قاعده‌سنه تابع اولارق داها مکمل وهر کسك آکلایابیله‌جکی وهر زمان ومکانده اجرا وایفاقیلابیله‌جکی عقیده وحکملری حاوی بر دین وبر شریعتدر.

اسلامیت، دینی، عقلانی سعادتدارینه ایصال ایچین بر وضع الهی اولارق قبول ایدیبور. دیمك که دینك غایتی «سعادت» ایمش.

ابتدای اسلامیتده قبله بیت‌مقدسدن کعبهٔ مکرمه‌یه تحویل اولوندیغی زمان کفار قریشك صرف آلیشمامش اولدقلری بر شی اولدیغندن بونی کفتکویه سرمایه اتخاذ ایتمه‌لری وحتی بودیدی قودینك بعضی اهل اسلامی دخی مشغول ایتمه‌سی اوزرینه بوظاهر پرستلکی اسلامیت منع ایدوب عبرت نظرلری او کنده یکی بر زمین آچیور؛ و دییورکه «تدیندن مقصد یوزیکزی شرق و غربه چویرمك ده‌کلدر. بوندن برشی چیقماز. بلکه دین وتدیندن مقصود اولان ثمره، الله‌تعالی ویوم آخرته ایمان ایله کوکلده أیی خویلری دوغوران اساسلر یرلشمك و فقرایه، یتیملره و یولده قالان بیچاره‌لره أییلکلر یاپمق وعهده وفا وزحمتلی کونلرده ومشقتلی ساعتلرده الله اوغورنده ثبات أیله‌مکدر.»

آکلاشیلیورکه اس اسلامیت ظاهر پرستانه عبودیت ایفاسندن عبارت اولمایوب انسانلره أییلك ایتمك وناسه منفعت بخش أیله‌مکدر.

دیندن مقصد سعادت اولونجه تدین ایده‌ن هر فردك دخی غایه‌سی مشترکاً سعادت اولمق لازم کلیر.

اسلامیت رموز واسراردن خالی وظاهر پرستلکدن عاری، بشری واجتماعی غایت واضح دستورلر اوزرینه مؤسس اولوب بشرك باغلی اولدیغی بو دنیا ایشلرینك أیی صورتله اجراسنی عین عبادت قیلمش وبلکه صرف عبادت ظن

[۱] «اسلامیت» یا کلیش بر کلمه ایسه‌ده شیوعنه بناءً استعمال ایدیلدی.

اولونان نماز، اوروج، حج، زکاتده‌دخی بشرك دنیوی فائده‌لرینی کوزه‌تمشدر، یعنی اساسلرنده دین ودنیایی مزج ایله‌مشدر.

اسلامیت فردی و اخروی ده‌کل اجتماعی ودنیویدر. ایمانك یتمش ایکی شعبه‌سی اولوب اك صوکنجی وأك اوفاغی یوللرده کلن وکچنلره زحمت ویره‌ن موذیاتی ازاله ایمش. آرتق بوندن یوقاری اولان شعبه‌لرده درجه درجه نه‌قادار بویوك اجتماعی فائده‌لر اولاجغی دوشونولسون.

کافهٔ عباداتده جناب حقك بزدن ایسته‌دیکی شی «تقوا» در. قرآن جلیل الشان ایله ثابت اولدیغی وجه اوزره کسدیکمز، قربانلرك أتلری قانلری جناب حقه کیتمز. لاکن «تقوا» کیده‌ر.

دیمك کافهٔ عباداتده بر «تقوا»، بر سر وارددرکه اصل مقصدده بودر. آشاغیده ایضاح ایده‌جکمز وجهله بو «تقوا» دخی اجتماعی و بشری ایشلرك روحی‌در. انسانلری دائما تفکره دعوت ایده‌ن شریعت اسلامیه‌ده بشره عائد اولمایان وبشره یارامایان شیلر اولورسه تفکره دعوتك نه‌معناسی قالیر؟

سمعیاتك دخی اصلی «عقل» اولمق حسبیله اسلامیتك اساسنی تشکیل ایده‌ن عقل بشرك ادراکی دائره‌سنه داخل اولابیلن نافع شیلر دینی‌در وبومحیط خارجنده قالان غیر نافع شیلر دیندن ده‌کلدر. چونکه دیندن مقصد تکرار سویله‌یورزکه واسطهٔ استحصالی عقل اولان سعادتدر؛ و نقلیات شرعیه‌نك جمله‌سی‌ده عقل دائره‌سی داخلنده‌در، نیته‌کیم حجة الاسلام و فخر المسلمین «امام غزالی»، «رسالة فی العلم اللدنی» نام اثرنده «نقلی علملر عقلی و عقلی علملر نقلیدر.» بویوروبور. یعنی اسلامیتك عنعنات ونقلیاتی عقل ایله باریشیقدر.

شیمدی عقلی بوبله موقع احترامده طوتان اسلامیتده نیچین بالعموم برشعورسزلوك حکمفرمادر؟

سنه‌لردن بری فکرمی پك آجی برصورتله مشغول ایده‌ن اسلامیت واهل اسلامك بوتوقف وانحطاطنه سببیت ویره‌ن شیلری تفتیش ایتمکدن خالی قالمایور وکرك شخصی، کرك اجتماعی احوال وشئون اسلامیه‌یی نظر تدقیقه آلیوردم. باشلیجه اسباب اوله‌رق شو دورت مؤثری کوردم:

[۱] عوام صنفندن اولوب فقهادن چکینلرك تضییقاتی .

[۲] متکلمینك ارادهٔ انسانیه حقنده‌کی قرارسزلقلری .

[۳] قدره ایدیلن بهتان .

[٤] یاکلیش تکیه فکرلری .

بو دورت سبب ومؤثرك اسلامیت واهل اسلامی ناصل توقیف‌ایله‌دیکنی وناصل خسته‌لغنه دوچار ایتدیکنی یازاجغم، تاکه اسلامیتك حقیقتی آکلاشیلسین.

۱

رسول أکرم (ص . ع .) افندیمز حضرتلری حیاتده بولوندقلری زمان برطرفدن شرعی احکام حقنده پیدرپی آیات کریمه نازل اولمقده وبرطرفدن دخی مجمل اولارق نزول ایده‌ن آیتلر ذات نبوتپناهی طرفندن تفسیر قیلینمقده ایدی؛ بو صیراده هیچ برکیمسه دیکر بر کیمسه‌یی تقلید ایتمه‌یور، بلکه‌جمله‌سی ذات رسالتپناه افندیمز حضرتلرندن استفاضه‌ایدییورلرایدی . وفات نبوی‌دن صوکرا شرعی احکامك أساسلری قرأن‌کریم واحادیث شریفه‌ایله تعیین‌اولونمش اولمقله تحدث ایده‌ن مسائل حقنده‌کی حکم شرعی‌یی استنباطده بویوك‌برصعوبت باش کوسترمه‌یوردی . نصاً موجود اولان احکامده اجتهاده مساغ اولمایاجغی ایچین نص ایله عمل ایدیلیور وحقنده نص اولمایان، یعنی اجتهاده زمین تشکیل ایده‌جك موادده « یریداه‌بکم‌الیسر ولایریدبکم‌العسر ـ جناب‌حق سزك‌حقکزده قولایلق اراده ایده‌ر ، کوچلك ده‌کل . » آیت کریمه‌سی و « ان‌الدین یسر ـ شبه‌سزکه دین قولایلقدر. » و« بعثت‌بالحنیفیة‌السمحاء ـ بن‌قولای وسماحتکار بر دین ایله بعث اولوندم. » کبی احادیث شریفه ارائهٔ طریق ایدییوردی .

فقط بو اجتهاد زمینده‌ده ینه هیچ بر کیمسه دیکر بر کیمسه‌یی تقلید ایتمه‌یوردی. چونکه هیچ برکیمسه اجتهادیله دیکر کیمسه‌نك اجتهادینی نقض ایده‌مه‌یوردی. صحابی دورینك نهایتلرینه دوغرو عراقده امام اعظم ومدینه‌ده امام مالك بن‌انس و امام شافعی (رحمهم‌اه) حضراتی اشتهار ایدییورلردی . فقط بونلرك اجتهادلری بر نقطه‌ده طوپلانمایور ، آرالرنده صحابی وبونی متعاقب تابعی دورلرنده اولدیغی کبی اجتهاد فرقلری بولونیوردی، فقط ناصلکه دوه‌ أتی یمکله آبدست بوزولور اجتهادنده بولونان صحابی دوه‌أتی یدیکنی کوردیکی

صحابینك آردنده نماز قیلمقدن چکینمه‌یور ایدیسه مثلا امام اعظم دخی حجه کیتدیکی زمان مالکی امامارك آردنده نماز قیلمقده بر بأس کورمه‌یوردی .

امام أبی یوسف دخی جمعه نمازینی قیلدیردقدن صوکرا اغتسال ایتدیکی قورناصوینه اوفاق برحیوان ئولوسنك دوشدیکنی خبر آلینجه « اذابلغ الماء قلتین لم یحمل خبثا » دییه‌رك مالکی مذهبنی التزام ایدییور ونمازی اعاده ایتمه‌یوردی. یعنی مشقت وکوچلك زمانلرنده قولایلق جهتی التزام اولونمق وبوتون اجتهادات ایله عمل ایدیلمك لازمدرکه ایشته رحمت بونده‌در. صوکراکی فقهادن بعضلری هرناصلسه بو نکته‌یی نظر اعتباره آلارق بو بابده مساعده‌کار داورانمشلر ایسه‌ده ینه بالآخره بونکته‌دن ذهول ایدیلمشدر.

ایشته مشهور فقیهلریمزدن « ابن‌همام » تحریرنده وتلمیذی «ابن امیرالحاج» بو کتابه یازدیغی « تقریر » نام‌شرحنده هرهانکی برمذهبله کوچلك زمانلرنده عمل ایتمکده بأس اولمادیغنی بیان ایدییورلر. داها دوغروسی «مقلد» اولان کیمسه‌نك هرهانکی برمذهبی تقلیدی ترجیح بلامرجح یعنی سببسز برانتخاب اولمقله مشکلاته تصادف ایتدیکی زمان «اهل الذکر»دن اولان برذاته دانیشوب اوبابده‌کی حکم الٰهی‌یی استفسار وموجبنجه عمل ایتمه‌سی لازمدر . امام‌اعظم وامام‌شافعی (رحمهم‌الله) نك اجتهادلرینی مطابق اولوب اولماماسی شرط ده‌کلدر. چونکه حکم الٰهی‌یی براقوب مطلقا برامامك ولو « قیل » قولیله‌اولسون عمل ایتمك شریعتك منسوخیتنه قائل اولمغه واریر .

هرکس جناب حقك کلام الٰهیسیله تعیین اولونان وکونده‌ردیکی پیغمبر ذیشانی طرفندن ایضاح قیلینان وجهله عمل وعبادت ایتمکه صلاحیتدار اولوب ائمه‌یه تبعیت شرط ده‌کلدر . مطلقا ائمه‌یه تبعیت ایجاب ایتسه‌یدی ائمه‌نك یکدیکرلرینك قوللریله اصلا عمل ایتمه‌مه‌لری لازم ایدی . حالبوکه یوقاریکی مثاللر ایله ایضاح اولوندیغی وجه اوزره امام‌اعظم وامام ابی‌یوسف کبی بویوك فقیهلر بونده بربأس کورمه‌دکلری کبی صحابی‌وتابعی دورلرنده دخی هیچ بری کندی اجتهادنجه آبدستسز اولماسی لازم کلن ذاتك آرقاسنده نماز قیلمقدن مجانبت ایتمه‌یوردی .

ائمه‌دن برینه تبعیت شرط اولمادیغی واسلامیتده‌کی احکامك قولایلق اوزرینه مؤسس بولوندیغی حقنده «محی الدین عربی» حضرتلری «فتوحات مکیه» سنك دوردنجی جلدینك قرق ایکنجی صحیفه‌سنده بویورویورلرکه: «والذی اوصیك به ان کنت عالماً فحرام علیك تقلیدغیرك، مع تمکنك من حصول الدلیل. وان لم تکن لك هذه الدرجة وکنت مقلداً فایاك ان تلتزم مذهباً بعینه، بل اعمل کما امرك الله به. فان الله امرك ان تسأل اهل الذکر ان کنت لاتعلم. واهل الذکر هم العلماء بالکتاب والسنة فان الذکر هو القرآن بالنص واطلب رفع الحرج فی نازلتك مااستطعت فان الله یقول: وماجعل علیکم فی الدین من حرج، وقال النبی دین الله یسر. فاسأل عن الرخصة مااستطعت فی المسئلة حتی تجدها فاذا وجدتها فاعمل بها - بنم سکا وصیتم بودرکه اگر احکام استنباطنه مقتدر ایسه‌ك، باشقاسنی تقلید ایتمه‌یوب کندی دلیلك ایله عمل ایله. یوق مقلد ایسه‌ك دائما یالکز بر مذهبی تقلید ایتمه. جناب حقك «فاسألوا اهل الذکر» آیتنده امر ایتدیکی وجه اوزره اهل ذکر اولان کتاب وسنته واقف علمایه دانیش وممکن اولدیغی قادار مسئله‌کده سهولت طرفنی آرا که بولاسك، سهولت ورخصت بولونجه او یولده عمل ایله.»

اسلامیتك اساسی بر قاعده‌سی داها واردرکه اوده دین ایشلرنده سهولت بولونمق ایچین هرشیئك اصلنی، فصلنی آراشدیرمامقدر. بونی دخی «حضرت محی الدین» ینه «فتوحات مکیه» سنك ایکنجی جلدینك ۸۶۲ نجی صحیفه‌سنده شو صورتله ایضاح بویورمقده‌درلر: «کانت الاحکام تحدث بحدوث السؤال عن النوازل. فکان غرض النبی حین علم ذلك ان یمتنع الناس عن السؤال ویجرون مع طبعهم، حتی یکون الحق سبحانه هو المتولی من تنزیل الاحکام ماشاء، فکانت الواجبات والمحظورات تقل؛ وتبقی الکثرة فی قبیل المباحات التی لایتعلق بها اجر ولاوزر. — احکام، نوازل ووقوعاتده صورولان سؤاللر ایله تحدث ایتمکده اولماسنه بناءً پیغمبر ذیشان افندیمز اصحابك هرشیدن صوروب صوروشدورمالرینی آرزو ایتمزلردی. غرض نبوی اشیایی مصلحتك اقتضاسنه براقمق وحال طبیعی اوزره جریان ایتدیرمك ایدی. تا که جناب حق احکامك تنزیلنی کندیسی تولی بویوروب واجبات

ومحظورات کبی دین تکلیفلری آزاله وکثرت نه‌ایشله‌مه‌سنده ثواب ونه‌ترکنده عقب اولمایان مباحاتده قاله . »

کورولیورکه چوق چوق صورمقدن منعك فائده‌سی ینه بزه‌راجعدر. ینه بوصورتله حقمزده اللهك مرحمتی ودینك سهولتی ظاهر اولمقده‌در .

نیته‌کیم سورة‌المائده‌ده « یا ایها الذین آمنوا لاتسألوا عن اشیاء ان تبدلکم تسؤکم وان تسألوا عنها حین ینزل القرأن تبدلکم الایة ـ ای مؤمنلرهر! شیدن صورمایك ، بیان قیلیناجق اولورسه ، زحمتی سزه اولور. و قرأن اینوب دوروركن صورارسه‌کز سزه بیان قیلینیررده ، تکلیف واقع اولور . » بویورولور .

شریعت اسلامیه‌ده بر ذاتك مذهبیله تقید وجوبی اولمادیغی کبی رخصت وسهولت دخی اساس‌تشکیل أیله‌دیکی آکلاشیلدی. برذاتك مذهبیله تقید واونی تقلیدایتمك،عالمك وقوعاتی بی پایان اولدیغی حالده معلوماتی‌طبیعتیله کندی‌عصرینی تجاوز ایده‌مه‌ین ائمه‌یه باغلانمق اسلامیتك باشنه أك بویوك بلا ده‌کل‌ده نه‌در ؟ انسانلغك احتیاجاتنی دفع ایچین هرهانکی بر اجتهاد ایله عمل جائز اولدیغی کبی هیچ برشی دینیلمه‌مش اولان مسئله‌لرده‌دخی اجتهادایتمك‌لرومی آشکاردر.

عوام صنفندن اولوب‌ده فقیه کچینلر بوبابده اوقادار صیقی برمسلك تعقیب ایتمکده‌درلرکه یانلرنده اجتهاده دائر بر چیفت لاقیردی سویله‌مك اولدقجه بر جسارتدر. فقط اسلامیت سقوط‌ایدییورمش، کریله‌یورمش،بوندن‌اصلاخبرلری یوقدر . بو بابده بسیط بر محا که‌یی بیله خاطرلرینه کتیرمزلر. اون‌ایکی عصر اولکی اجتهادلرك بو کون کافی کله‌جکنه هیچ دوشونمه‌دکلری حالده قناعت ایده‌رلر . حیات مسالکلرینك ممکن اولدیغی قادارداریلاشماسنی«تقوا» ظن‌أیدرلر.

فقط بویوك فقیهلردن نه امام اعظم و نه امام شافعی « رحمهما الله » عباداتده اولدیغی کبی‌معاملاتده دخی رخصت طرفنی سد ومنعه اصلا قیام ایتمه‌یوب‌دائما اللهك قوللرینه سهولت ورخصت طرفنی آراشدیرمشلر وصحیح بر دلیله معارض اولدیغی کورولدیکی زمان اجتهادلرینك ترك اولونماسنی توصیه‌یی اونوتمامشلردر .

مثلا امام شافعى ايكندى نمازى فوت اولمق احتمالى اولان يرلرده اوكله ايله برابر ايكنديىنك قيلينماسنه جواز ويرمش و « ظهيرالدين الكبير المرغينانى » دخى استاذى « ابى الشجاع » دن نقلاً « شمس الائمة الحلوانى » نك صباح نمازينى كونش دوغاركن قيلمغى اعتياد ايتمش اولان بخاراليلرك عدم منعنه مساعده بويورمش اولدقلرينى روايت ايتمشدر . « ابوحفص » « عمرالنسفى » نك « نظم الخلافيات » نك باش طرفنده « امام اعظم » ك تك قالديغى مسئله‌لر صيراسنده شو بيت : « ولوتلا بالفارسى يجزى ـ وجوزاذلك عندالعجز » واردر .

ديمك كه امام عجز اولماديغى وقتده بيله فارسى ايله نماز قيلمغى جائز كورويور . آنجاق امامين عجز اولديغى زمانده بونى تجويز ايديورلرمش ، چونكه دينده اصلا صعوبت يوقدر. شريعت اسلاميه‌نك غايه‌سى بشريتك سعادتى ومشقتلردن قورتولماسى اولديغندن انسانيتى بوغايه‌يه وصولدن منع ايده‌ن هر شى اسلاميتده مردوددر. اسلاميتى صرف اخروى تلقى ايتمك وخلقى دائما مشقتلره قوشدورمق وعبادتى ممكن اولديغى قادار دنيا ايشلرندن اوزاقلاشمقدن عبارت ظن ايتمك بويوك بر يا كليشلقدر ، روح اسلاميتى آكلامامقدر. شرعك كرك امرلرى وكرك نهيلرنده‌كى علل وحكم تحليل اولوناجق اولورسه دائما مشقتسزجه ألك أيى طريقدن دنيا فائده‌لرينى اقتطافه متوجه ومعطوف اولديغى كورولور. دينك ديره‌كى اولان نماز حقنده جناب حق « كوتولكلردن وبيچيمسز ايشلردن آليقويار.» و « انسان مصيبته كرفتار اولديغى زمان قيورانير وخيره نائل اولونجه بو خيرك يالكز كنديسنه عائد قالماسنى ايستر، لاكن نماز قيلانلر بويله ده كلدر.» بويورويور . ديمك كه نماز قيلمق صرف تعبدى برشى ده كلمش ، نماز قيلمقده بنى نوعنه مضرت ويرمه‌مك و خير ومنفعتى كنديسنه حصر ايتمه‌يوب بوندن هركسى مستفيد أيله‌مك كيبى نيجه اخلاقى فائده‌لر وارمش كه بو فائده‌لر دخى دوغرودن دوغرويه منحصراً دنيايه راجع وعائددر .

نماز واوروج و سائر اوامرده قلبده تقوا [جناب حقدن صاقينمق] حسنك اساسلاشماسى ايچين بر تمريندر . بو صورتله اسلاميتده‌كى مبدأ اخلاق اولان « مخافة الله » برقلبده درينلشمكه باشلاينجه آرتق او قلب قانونلرى

شیطنتیله ینی انسان دسیسه‌لرینی طاشیماز و انسانلق او آدامدن امین اولور حقیقی مسلمی پیغمبریمز ایشته بویله‌جه « المسلم من سلم المسلمون من لسانه ویده ـ مسلم ألندن ودیلندن مسلملرك سالم وامین اولدیغی کیمسه‌در . » دییه تعریف بویورویورلر. دیمك که اسلامیتك یگانه مقصدی بشرك سعادتی واجتماعی حیاتك سلامتیدر. فقط مع التأسف فقهادن کچینلرك برچوقلری بوندن غفلتله شریعتی الفاظ دائره‌سنه صوقارق قیاسلر واستحسانلر ودورلو دورلو تضییقلر اجراسیله اسلامیتك انحطاطنه سبب اولمش واولمقده بولونمشلردر .

۲

« قاعدهٔ تکلیف » اوزرینه قورولمش اولان ادیاندن هر هانکیسی « ارادهٔ انسانیه» یی انسانلره ترك ایتمکده نه‌قادار جومرد داورانمش ایسه دینك غایه‌سی اولان سعادته انسانلغی اوقادار چابوق ایریشدیرمك استعدادینی کوسترمش وانسانلغی اوقادار تکریم ایتمشدر . انسانلرك یاپمقده اولدقلری ایشلرك بشری برماهیتی ، تك باشنه برموجودیتی اولدیغی قبول ایتمه‌مك وقبولدن آزچوق اوزاقلاشمق ایشلری معنوی مکافاتدن محروم براقمق ویاخود اوایشلره هیچ لزوم کوسترمه‌مك دیمك اولور . بومبحثده اسلام مذهبلری آراسنده اولدقجه بویوك برقاریشیقلق وکورولتو واردر که اك آچیق سوزی سویله‌مك شرفی « معتزلی » لره میسر اولمشدر . انسانك معنوی بنیه‌سنی یاپان شیلر عرقلرك بیریکنتلری وزمانلرك او عرقلر اوزرنده براقدیغی ایزلر ودینی ایناغلر اولدیغی شبهه‌سز وهر عرقه مخصوص برخاصه وهر دینك بر دورلو تأثیری اولدیغی‌ده معلومدر . بوتون بشری موفقیتلرك اساسنی استقلال فکری‌یه مالك ، یعنی حقیقی معناسیله حر اشخاصده «کفایت» تشکیل ایده‌رکه بوتون جهانی ألنده طوتان ودوندوره‌ن بو استقلال فکره یعنی بو «ارادهٔ انسانیه» و «کفایت»ه هر هانکی دین ویامذهب نه قادار حرمتده قصور ایتمزسه اوقادار اصابت ایتمش اولور ؛ ومنسوبینی آچیق کوزلو ومتشبث بولونور. فکره، افعال واعماله استقلال ویرمه‌ین مذهبك اولادی ایسه فکراً دورغون بجریکسز، تنبل اولور. نیته‌کیم بوبحث ایجاب ایتدیکی قادار تنویر ایدیله‌مش اولمقله بوصفتلرهمان هپمزده واردر. اکثریمز «جبر»ه ذاهب اولورز.

بو ظلمتلر ایچندن صیبریلانلریمز مع التأسف پك آزدر. تاریخ کتابلرنده ظلمتلر آراسنده‌کی شهابلر کبی أثرلریله، الهاملری وارشادلریله جابجا سوزکسز پارلاق دورلری وجوده کتیره‌نلرك حراندیش «معتزلی» لر اولماسی دعوامزك برنجی شقنی اثباته مدار اولوردلیللردندر. مع مافیه بوسوزك دلیله احتیاجی ده یوقدر. «مأمون» ك مفرط بعض حرکاتندن صرف نظرله عرب واسلام تاریخنه شرف ویره‌ن دوری شخصی تشبثلری، ارادهٔ انسانیه‌یی اولانجه وارلغیله طانییان وقبول ایده‌ن بومذهب اربابنك سرایده جای قبول بولماسیله وجوده کلدیکی تاریخجه مسلمدر. «تیمور» ده پك ایلرو کیتمه‌سنه باقمایارق جهان شمول عزمنی «عبدالجبار المعتزلی» یه مدیوندر دیسه‌ك خطا ایتمش اولمایز. خلفا وسلاطیندن پك آزینك مظهر لطف وصحابتی اولان بو مذهب اربابی منقولاتدن آیریلمامق ایله برابر عقله عظیم بر حرمت تفریق ایده‌رلر. چونکه عقل اسلامیتده محط تکلیفدر. حتی بونك ایچین اصول فقهدن بزم مدارسمزده تداول ایده‌ن «مرآة» ده «مثل معقول وغیر معقول» تعبیرلرینك شرحنده «منلاخسرو» غیر معقولك عقلك قبول ایده‌مه‌یه‌جکی برشی دکل، بلکه عقلمزك فوقنده برشی معناسنه کلدیکنی سویله‌یور. اکثر فقهانك نماز رکعتلرینك عددلری وکعبه‌نك طوافی وسائره حقنده «تعبدی» تعبیریله برنوع سؤال قاپاتمغه قالقیشملرنده‌ده بومعنانك موجودیتی شبهه‌سزدر، یعنی «تعبدی» دیمك جواب اولمایوب بو، عدم وقوفك موجز برافاده‌سی‌در. «تعبدی» دیمك سبب و حکمتنی بیلمه‌یورز اما البته بونده‌ده هنوز عقلمزك ادراك ایده‌مه‌یه‌جکی معقول برمعنا واردر دیمکدر.

شریعت اسلامیه‌ده‌کی احکامك کافه‌سی معقول و جمله‌سنده عقلك جولانی ایچین فسیح برساحه موجوددر. حتی «حکیم ترمذی»، «شفاء العلل» نامیله یازدیغی کتابده عصرینك سویه‌سنه کوره نه کوزه‌ل هرحکم شرعینك عقلی سببنی ایضاح ایتمشدر. عقلی بوقادار محترم طوتان شریعتك عقلك وارادەنك ثمراتنی اقتطافده بشریتی حر براقمایاجغنی قبول ایتمك، اراده‌یی دورلو دورلو قیدلر ایله باغلامش اولدیغنی مذهب کتابلرینه یازمق نه‌قادار غریب برحرکتدر. اعمال وافعالی اجرا وایقاعده ارادهٔ انسانیه‌نك اصلا تأثیری اولمادیغنی قبول ایله اعمال وافعالك «ذم ومدح» ه

متعلق اولماسی انسانك فاعل اولماسی حسبیله ده‌كل فعله محل اولماسی اعتباریله‌در، دیمك، مثلا اوززینه غایت صنعتكارانه اویمه اویولمش دمیر ویاتحته‌نك اوصنعته محل اولماسی نقطهٔ نظردن مدح وستایشه لایق اولدیغنی ظن ایتمك قادار بسیط بر دوشونجه ده‌كلیدر؟ صوكرا بوسوزك أك بویوك مذهب كتابلرنده «ارادهٔ انسانیه»یی عدم قبول بابنده‌كی دلیللردن اولمق اوزره ایراد اولونماسی انسانلغی هیچه‌صایمق ودنیایی هیچ آكلامامق ده‌كلیدر؟ مع‌مافیه یدی، سكز عصراول علماده بردین عشقی، برتحری حسی بولوندیغنی كورمك بزی ممنون ایدییور. بو كون، چوق بویوكلرینه كیتمه‌یه‌لم، نه بر «سیف الدین الآمدی» [١]، نه بر «عضدالدین»، حتی نه بر «سعدالدین» مز یوقدر. «علم كلام» ك، ده‌كل بوحرارتلی حیاتی تكرارمیدانه كتیرمك، بوحیاتی تشكیل ایده‌ن سیمالرك أك‌مهملرندن اولان مثلا «زمخشری»یی نه‌قادارطانیمادیغمز ـ مشارالیه‌شدتلی برقیشده تحصیل اوغورنده باجاغنی غائب ایتمش اولماسیله ـ بوكون طوپال خواجه‌لره «زمخشری»نك «كشاف حقایق التنزیل» نامنده‌كی تفسیرینك اسمنی ویره‌رك «كشاف» دیمه‌مز ایله آكلاشیلیر ظن ایده‌رم. كرك درسعام أفندیلر، كرك طلبه آراسنده «كشاف» طوپال دیمكدر. آرتق عوامك «پندعطارحضرتلری» و «حلیهٔ خاقانی حضرتلری» سوزلری اوفاق قالمازسه بویوكده كوروئمز.

بوكون علمامزجه كرك أسكی كلام كتابلری وكرك متكلمین هیچ بر شی آكلامامق شرطیله‌یالكز تماشا ایدیلن هیكللر قبیلندن‌قالمشدر. بوعلمك زمانمزه كوره یكی‌برصورتله تشكیل وترتیبی، اوكتابلردن، اوعلمادن عبرت آلارق‌یكی بر حیاته داخل اولمق اصلا دوشونولمه‌مكده‌در. فقهده ناصل اون عصر أوله باغلانمش ایســه‌ك بونده ده اون عصردن بری بر داء الجمود حــكمفرمادر. موضوعمز اولان مسئله‌ده قرأن كریم مطلقا طبیعت حال اوزره جریان ایتمش، یعنی «ارادهٔ انسانیه» نك استقلال وعدم استقلالنی تنصیص ایتمه‌مشدر؛ مثلا «بل سولت لكم انفســكم، بان الله لم یك مغیراً نعمةً انعمهــا علی قوم حتی یغیر

---

[١] «ابكارالافكار» نامنده كلامدن أك كوزل بركتاب تألیف ایده‌ن برذاتدركه بو أثرك طبع ایدیلمه‌مش اولماسنه تأسـف اولونور. بر نسخه‌سی [عاطف افندی] كتبخانه‌سنده واردر.

واما بانفسهم، ما کان لی علیکم من سـلطان، فمن شاء فلیؤمن ومن شاء فلیکفر، اعملوا فسیری الله عملکم.» کبی اراده‌نك استقلالنه و « الله خالق کل شیء، ختم الله علی قلوبهم، فعال لمایرید.» کبی عدم استقلالنه دلالت ایده‌ن آیتلر واردر. بونك ایچین کلام کتابلرنده مختلف مذاهب اربابی بوخصوصده « اصول مناظره » یه مراجعت ایتمشلردر که بو اصول دخی یکیدن برشیئی کشف واختراعه یارامایوب مطلوبی مغالطه‌یه دوشورمه‌دن استحصاله مدار اولور . اوزمانك «مطلوب» ی ایسه بوکون مطلوب اولمق اهمیتنی ضایع ایتمش اولابیلیر. بناءً علیه اکر بوکون بز، اهل اسلامی تنبللکدن قورتولمش، آچیق کوزلو، متشبث آداملر کورمك ایسته‌یورسه‌ق بیك سنه اولکی قیاسـك مقدماتنی ده‌کیشـدیرمه‌لی وبو کونکی مطلوبی استنتاج ایتمه‌لی یز. « قل الله ثم ذرهم فی خوضهم یلعبون . »

۳

«ارادۀ انسانیه» یی تقیید وحتی نفی ایدنلر طبیعتیله «قدر» ه غریب بر رنك ویرمشلردر که بو سایه‌ده اهل اسلامك اکثریسی، یعنی بز مسلملر اکثریا بجریکسزلکمزدن شخصی تشبثلریمز ایله برشی میدانه کتیره‌مه‌ینجه «قدر» ه اسناد بهتان ایله کویا که مسئولیتلرمزی تخفیف ایده‌رز . قدرك معنی بزم معتمزنده قادار چیقارسه اوقادار صوصار. اسلام شریعتنك «قدر» ه برجای قبول کوسترمه‌سی تشبثی اولدورمك، مجهول بر توکل ایله سیفتینمك ایچین ده کل بلکه بر آدامك ایشلری یولنده کیتمه‌مه‌سندن دولایی یأسه قاپیلارق انتحاره تصدی ایتمه‌مه‌سی کبی بویوك بر فائدۀ اجتماعیه‌دن دولاییدر. ایشته پیغمبریمز بویورویورلر : « المؤمن القوی خیر. واحب الی الله من المؤمن الضعیف. وفی کل خیر. احرص علی ماینفعك واستعن بالله؛ ولاتعجز وان اصابك شیء فلاتقل لوانی فعلت کذا لکان کذا وکذا ولکن قل قدر الله وماشاء فعل فان لوتفتح عمل الشیطان .» [« بلوغ المرام » ك « مکارم الاخلاق » بابنده .»]- «قوتلی وعزم وثبات صاحبی مؤمن داها خیرلی وجناب حق نزدنده متانتسز، بجریکسز وضعیف مؤمندن داها سوکیلیدر. وایکیسی ده خیردن خالی ده‌کلدر . منفعتك اولان ایشـده حریص اول ، اللهدن یاردیم طلبیله برابر عاجز قالما . معهذا موفقیت الویرمه‌یه‌جك اولورسه «اکر شوایشی شویله طوتایدم بویله اولوردی،

فلان، فلان» دییه وسوسه‌یه دوشمه. جناب حق بویله تقدیر ایتمش ایمش، واه دیله‌دیکنی یاپارده. چونکه بو «اکر» شیطانك ایشلرینه قاپی آچار.» یعنی کورولیورکه چالیشمق، چابالامق، کوز بیلغینلغی نه‌در بیلمه‌یه‌جك راده‌یه کلدکدن صوکرا ایش بوزولاجق اولورسه وسوسه‌یه دوشمه‌مك، شیطانك ایشلرینه قاپی آچمامق ایچین جناب حق بویله تقدیرایتمش دینیلوب ماضی‌یه أسف ایدیلمه‌یه‌جك، تکرار باشقا بر چالیشما ساحه‌سنه کیریله‌جك . ایشته قدرك فائده‌سی . «قدر» دن سؤال اولوندیغی وقت پیغمبر ذیشانمز «اعملوا کل میسر لما خلق له ـ چالیشیکز، هپکزه مختلف غایه‌لر میسردر.» بویورمشلردرکه بو حدیث شریفك باشنده‌کی «چالیشیکز» امری نه‌قادار معنیداردر . بزه چالیشمق وهرخصوصده بجریکلی اولمق لازم . بزم وظیفه‌مز بودر. صوکرا هرنه کبی عوامل ومؤثراتك تحت تأثیرنده ایسه‌ك ـ که بونده محیطك، عرقك، تربیه‌نك تأثیری انکار قبول ایتمز ـ ئویله اولورزکه بونلر اختیارمز خارجنده قالیر . اوراسی بزه وظیفه ده‌کل . برعرب شاعری بونکته‌یی نه کوزه‌ل ایضاح ایدییور :

علی المرأ ان یسعی بما فیه نفعه
ولیس علیه ان یساعده الدهر

فان نال بالسعی المنی تم قصده
وان خانه المقدور کان له العذر

«کشی‌یه منفعتی اولان خصوصاتده چالیشمق لازمدر . دهرك مساعد داورانوب داورانمایاجغی اونك وظیفه‌سی ده‌کل‌در. أکر چالیشماسیله مقصدینه ایره‌رسه نه اعلا ! یوق چالیشدیغی حالده موفقیت حصول بولمازسه او آدام معذور کورولوب هیچ برکیمسه کندیسنه قباحت بولماز. «شرائطك وجودی وموانعك ارتفاعی بر ایشك حصولی ایچین أك اول دوشونوله‌جك شیلردن و موفقیتك اسبابندندر». بز منتظم چالیشمق واسبابنه توسل ایتمك طرفلرینی اهمال ایتدیکمزدن علی الاکثر موفق اولامازده بوقباحتلرمزی «قدر» ه یوکله‌تیرز . امام غزالی کبی اسلامك شرفی بر فضیلت جهانی بوامت مرحومه‌یه قازاندیرمش اولان «امام الحرمین» «شرائطك وجودی وموانعك ارتفاعنده اللهك قولده یاراتدیغی

برقدرتله هرهانکی بشری ایش اولورسه اولسون حصوله کلمه‌سی واجبدر.» دییور.
فقط امامك کوزمزك اوکنه قویدیغی انتباه‌لوحه‌سنی اوقویالم: «شرائط موجود،
موانع معدوم»، یعنی موفقیتك اسبابی حاضر، ایشته بوحالده اوایشك وار اولماسی
واجب. هیچ برایش، حقیقی اسبابنه توسل اولوندیغی زمان حصول بولمامق
ممکن دکل. بز هیچ بر ایشده اصول داخلنده چالیشمغی بیلمه‌دیکمزدن
هیچ برخصوصده موفقیت کوسترمه‌یورز؛ قباحتك بزم طرفده اولدیغی میدانده
دورورکن «قدر»ه بهتان ایتمك صرف خود بینلکمزدندر. علما ذاتاً «اراده
انسانیه»نك استقلال وعدم استقلالنه متفرع اولان بو «قدر» مسأله‌سنده ده قرآن کریمده
قطعی برصراحت اولمادیغندن مناقشه وادیسنه دوکولمشلر ایسه‌ده ایچندن چیقیلمایاجق
قادار سلسلهٔ کلامی بربرینه قاریشدیرمش اولدقلرندن اسلام شریعتنك آنا منبعلرندن
اولان احادیث شریفه‌یه مراجعت أك سالم یولدر. بناءً علیه «ابن حجر العسقلانی»نك
«بلوغ المرام» ندن نقلاً یازدیغمز حدیث شریفدن آکلاشیلدیغی وجه اوزره
تقدیر الهی یوق ده کلسه‌ده بشری تشبثاته مانع اولاجق برماهیتده‌ده دکلدر.
بلکه دنیا ایشلرینك تسویه‌سنده بیلغینلق کوسترمه‌مك وعجزه وفتوره دوشمه‌مك
ایچین چالیشقان قوللره هر زمان یکی حیات وقوت منبعیدر.

٤

«ماازپی سنائی وعطار آمدیم» مصرعیله «جلال الدین رومی» کبی بویوك
بر اسلام فیلسوفنك تقدیر وحرمت ایتدیکی، پی احترامنده بولونمغی کندیسنه
برشرف عد أیله‌دیکی حکیم سنائی خاصةً اسلام اساسلرینه تکیه‌لردن اوزاتیلان
أللردن وبالعموم اهل اسلام جهله‌سندن «یا محمد (ص. ع.) سنك دینکی
کندی عقللری صیراسوسله‌یور وزینتلندیرییورلر؛ وبوکون اوقادار اوپاك وکوزل
دینی بوزدیلر که سن ده کلسه‌ك ممکن دکل طانیمایاجقسك.» مألنده اولان شو:

دین ترا ازپی آرایشند،
ازپی آرایش وپیرایشند؛
بسکه براوبسته‌شده برك وساز
کرتو بیایی نشناسیش باز!

رباعیسیله شکایت ایدییور . بویوك فقیهلردن « عبدالله بن المبارك » دخی

وهل افسدالدین الاالملوك
واخبار سوء ورهبانها

دییه کرك علماو کرك مشایخ قیافتنده بولنان معرفتسزلرك دینه فسادقاریشدیردقلرینی سویلهیور. کرچه اهل اسلام آراسنده پك آز زمان صوکرا «متأکل» صنفنه کچمش تصفیهٔ اخلاق ایله اوغراشیر و دینی، علمی اساسلردن آیریلماز «متوکل»لر وارایدی که بو مکتبك پیغمبر ذیشان افندیمزدن صوکرا برنجی خواجهسی حضرت علی (ر.ع.) ایدی. بویله بویوك آدملری بز اکثریتله بشریتك فوقنه چیقاردیغمزدن نه آثار ونه افعالیله آرامزده بررابطه براقمایوب یالکز تقدیس ایله اکتفا ایدهرو او ذات حقنده دورلو دورلو ذهابلره دوشرز. «حضرت علی» حقندهده بویله اولدی. کندیسنی تألیه ایدهنلر بیله ظهورایتدی ومع الاسف حالاده واردر. بویله بویوك آدملرك بشری اثرلرینی، سیر وترجمهٔ حیاتلرینی اوکرهنوب اوکا کوره حرکتله انسانیتی تنظیم واخلاقی تهذیبدن بردفعه کوزیوموله‌دیمی، آرتق ظنون واوهامدن باشقا نهقالیر . معمافیه « حضرت علی » حقنده برطرفدن بواوهام ایلریلهمکله برابر کندیسندن نبعان ایدهن پاك برجریان دخی حسن بصری ، جنید بغدادی ، معروف کرخی، سریٔ سقطی کبی بویوك آدملر واسطهسیله ایلری کوتورولیوردی. اساساً موجود اولمایان شریعت وطریقت فرقلری بونلرك حقیقی وارثلری اولان « شیخ عبدالقادر » وامثالی بویوك آدملره قادار هنوز ظهور ایتمهمشدی. مثلا بوذات بغدادده تدریس وافتا ایله اشتغال ایدییور وهنوز بدعت اولاجغی حقندهکی قناعت قوتی ضایع ایتمهمش اولان تکیهلر وآیری آیری قیافتلر میدان آلمامش بولونیوردی . بوحقیقی دین عالمی اولان ذات مذاهبی دخی توحید ایدییور ومختلف مذهبلر ایلهایجابنه کوره فتوا ویرییوردی ؛ کیمسهیه عرض احتیاج ایتمهیور ، حتی پادشاهدن بیله قبول ایتمهیوردی .

فقط بو وبونك امثالی بویوك ذاتلردن صوکرا اوهام جریانی ایلریلهدی . وآرتق آلتنجی عصرده تکیهلر، دورلو دورلو قیافتلر، غریب، غریب اعتقادلر ایله «حضرت علی» مکتبنك ناخلفلری علمهوداع ایدییورلردی. کاروکسب ایله اوغراشمغه

لزوم کورمه‌یه‌رك عوامك نظرینه غریب قیافتلریله کورونوب انسانلق شرفنه بر نجی فساد تخمنی صاچییورلرو ناسی کندیلرینك دخی آکلامادیغی خرافه‌لر ایله اویوتیو-رلردی. آرتق کرامت علمده ده کل، بلکه راست کلیر دییه مبهم برصورتده آتیلان یاوه‌لرده ظهور ایدییور ودیریلردن زیاده ئولو شیخلرده آرانیلیوردی. « قطب، غوث، ابدال، نقباء، نجباء » کیبی موهوم ذاتلرك معنوی قوتلریله تحـالات احتمال دائره‌سنه داخل اولاجغنه وهرشیئك بومعنوی قوتلر ایله وحتی کندیلرینك همتلریله اولیویره‌جکنه ناسی ایناندیرییورلردی. ایش بوراده‌یه کلدکدن صوکرا هریرده، آدیم باشنده خیلیدن خیلی‌یه برآدمی عائله‌سیله راحتجه کچیندیره‌جك قادار اوقافه مالك تکیه‌لر تصادف اولونیوردی. وآرتق کرك بوا کثریتی قاراجاهل شیخلردن وکرك ئولنلرندن استمداد ایدیلیور و« ایشلر بوزوق کیدنجه قبرده کیلردن یاردیم دیله‌ییکز.» کیبی انسانیت شرفنه خلل ویره‌ن سوزلر آغزلرده دولاشیوردی. سعی، تشبث ئولدوره‌ن بو فکرلر مستهلك آلاینی چوغالتیور، مستحصللری محو ایدییوردی. تنبل بر چوجوغك اوقوماسی ایچین فلان شیخك تربه‌سنه « قامیش قلم » براقیلیور؛ مقصدك حصولی ایچین فلان شیخك تکیه‌سنده‌کی قویودن طاش آلینیور وداها ایلری کیدیله‌رك: فلان ده‌لیك قایانك ایچندن کچیلوب قایایه خوروز کسیلیوردی. وبوصورتله تشبث ترك ایله موهوماته اعتقاد قایالره قادار تشمیل اولونیور، موهوماتی کوکندن ییقان اسلامیت بوذاتلرك همتیله موهومات وخرافات ایله طولیوردی، چونکه اوجنده منفعت واردی: هیچ چالیشمادیغی حالده راحت راحت یاشامق.

أکثری تکیه‌لرده ایکی سنجاق بولونور. کیم بیلیر بلکه بو، شیخك معنوی عسکرلرینك هرناصلسه مادیلشمش بربایراغی میدر، نه‌در؟ یوقسه اسکیدن دنیا محاربه-لرینه‌می اشتراك ایده‌رلرمش. فقط اشتراکلری نه ایشیدیلمش ونه‌ده کورولمشدر. حربه کیتمك ده‌کل، خسته‌خانه‌لر عسکر مجروحلرله دولدیغی حالده، هرخسته خانه‌ده خریستیان اهل طریقلرندن شفقت ومرحمت ایله دولو والده‌لر کیبی قادینـلر یارالیلرمزه باقارکن بو شیخلردن بری بادهوا بر نفس اوفله‌مك ایچین بیله هرهانکی برخسته‌خانه‌مزه کیتمك زحمتنه قاتلانمادی. «صوفیه»نك اکابرندن بولونان

والان هرطرفده کندیسنه منسوبیت ادعا ایده‌نلر پك چوق اولان «احمدالرفاعی» حضرتلری خسته‌انسانلره ده‌گل ، اویوز بر حیوانه بیله آجیور و اونی بالذات کندی ألیله تداوی ایدییوردی . طول قادینلره و یتیم چوجوقلره باشنده اودون طاشیوردی .

حیاتدن اوزاقلاشمقده و دنیامشغولیتلرینی ترکده‌خیر یوقدر. قرأن جلیل الشان « رجال لاتلهیم تجارة ولابیع عن ذکرالله » بویورویورکه بونی« أل کارده ، کوکل یارده . »دییه افاده ایتمشلردر. تجارت وآلیش ویریش اللهی ذکره مانع ده‌گلدر ایشته ذکر وفکر ایله اشتغال ایده‌ن رجالك اتباع ایتدکلری دستور. جناب حق ذکردن خالی قالمامقله برابرآلیش ویریش ، کسب وتجارت ایله اوغراشیورلر. کرچه اوقافدن‌ده استفاده حقی اولان کیمسه‌لر واردر . « حضرت عمر »ه اصابت ایدن « خیبر » ده‌کی اراضینك مشارالیه طرفندن وقف ایدیلمه‌سی اوزرینه بوکیمسه‌لرك کیملر اولدیغی تعیین اولونمشدر : « عن ابن عمر رضی الله عنهما . قال اصاب عمر رضی الله عنه ارضاً بخیبر. فاتی النبی صلی الله علیه وسلم یستأمره فیها. فقال یارسول الله انی اصبت ارضاً بخیبر لم اصب مالاً قط هو انفس عندی منه. قال ان شئت حبست اصلها وتصدقت بها . قال : فتصدق بها عمر رضی الله عنه انه لایباع اصلهاولایورث ولایوهب فتصدق بها فی الفقراء وفی القربی وفی الرقاب وفی سبیل الله وابن السبیل والضیف لاجناح علی من ولیها ان یأکل منها بالمعروف ویطعم صدیقاً غیر متمول مالاً ــ ابن عمر دیدی‌که: پدرمك حصه‌سنه خیبردن غایت کوزه‌ل براراضی اصابت ایتدی .کندیسی بو اراضی‌نی سوییور ومالك اولدیغی اموالك هپسنه ترجیح ایدییوردی. پیغمبرمزه کیدوب بونی حکایه‌ایتدی. پیغمبرمز دخی ــ ایسترسه‌ك اصلنی حبس ایله منفعتی تصدق أیله ــ دیدی . پدرم حضرت عمر دخی اصلی صاتیلمامق ، میراث قالمامق ، هبه ایدیلمه‌مك شرطیله منفعتنی کار وکسبدن عاجز فقرایه ، اقرباسندن اولان محتاجینه ، أسیر قالانلره ، الله یولنه ، مملکتنه وارمایوب یوللرده قالان یولجیلره ، مسافرینه تصدق أیله‌دی وحد معروفی کچمه‌مك شرطیله متولی ومتولینك مناسب کوره‌جکی مالسز کیمسه‌لرك دخی استفاده ایتمه‌لرنده بأس اولمادیغنی سویله‌دی.» عجبا بوکون تکیه‌لر وتکیه‌لرده

بولونان ذوات بوتعداد اولونان صنفلرك هانکیسنه داخلدرلر. عجبا خسته‌خانه، ایتامخانه، کتبخانه، حتی مدافعهٔ دین خصوصنده بر کتاب طبع ایتمش اولان مطبعه بوکون نه دین ونه دنیایه هیچ بر فائده‌سی دوقونمایان تکیه‌لردن داها زیاده الله یوانده اولمغه لایق ده‌کلمیدر؟ مرام اخلاقی تهذیب ایتمك واللهی ذکر أیله‌مك ایسه بونك ایچین اهل اسلامك عمومی ثروتندن کندیسنه هیچ استحقاقی اولمادیغی حالده عادتا تحکم ایله حصه آییرمق نه‌دن ایجاب ایتسین؟ اخلاقی تهذیب ایتمك آرزوسنده اولان ذواتك أك أول یاپماسی لازم اولان شیلردن بریسی حقسز هیچ بر شیئی قبول ایتمه‌مك وکندی یوکنی باشقالرینه یوکلتمه‌مکدر. پیغمبریمزك « صاحب الحمل اولی به ــ هرکس یوکنی کندی طاشیمالیدر. » سوزی نه کوزه‌ل بر حکمتدر. کرچه بوتکیه‌لرده اوطورانلرك چوغنك قوللاندقلری مهرده « خادم الفقراء » یازیلی ایسه‌ده فقرایه خدمتجی ده‌کل، فقرادن اولمغی بیله قبول ایتمزلر. بعضی تکیه‌لر واردر که ایچنده کیلر اوفاق بر سرای حیاتی یاشارلر. اهل اسلامك ایسه چوغی اوقافدن استفاده‌یه حقی اولان فقرادندر. مسافره ایدیله‌جك معاونت ایسه تکیه‌لرده شیخلرك یکدیکرینه مسافر کیده‌رك ترتیب ایتدکلری مکلف ضیافتلره انحصار ایتمشدر. « طعامیه » نامیله استانبول اوقاف مدیریتندن هرآی یوزلرجه پاره آلانلرك کیملر اولدیغنی بردفعه کورمك اسلامك اموال عمومیه‌سنك نه صورتله وکیملر طرفندن استهلاك اولوندیغنی آکلامق ایچین کافیدر. اوقاف مسئله‌سنده کرك واقفلرك خیر ومنفعت نره‌ده اولدیغنی آکلامامالری وکرك ناسی جلب و اغفالده اولدقجه ماهر شیخلرك همتلریله استانبولمزده آدیم باشنده بر تکیه اولدیغی حالده آدام عقللی بر خسته‌خانه یوقدر. تکیه‌لرك صایمادیغمز نیجه مضرتلرندن ماعدا ذکر وتهذیب اخلاق کبی فائده‌لری وارسه بیله بونلر هرکسك کندی اقامتکاهنده وهرنره‌ده اولورسه اولسون یاپا بیله‌جکی شیلردر. بویله فردی ایشلر ایچین اسلام جمعیتنك عمومی ثروتنه برکابوس کبی چوکمك هم شرعاً وهم عقلاً مقدوحدر.

أك بویوك طانیلان هر بر طریقت مقتداسنك کد یمینیله، آلننك تریله کچینمش اولدیغنی سویله‌یوب بوشیخلری حیاته دعوت وخرافاتدن واز کچمه‌لرینه

غیرت، عوام صنفندن ایکن فقهـادن کچینلری اصلاح قادار ، اسلام شریعتنه خدمت اولور .

۳ کانون‌اول ، ۱۳۲۹

جاحظ

بزده تاریخ ومورخلر حقنده

مملکتمزده عصرلردن بری اُك چوق رغبت واعتنایه مظهر اولان ایکی شعبهٔ معرفت، هیچ شبهه یوق که، شاعرلك ایله مورخلکدر. تربیه‌مزك، عمومی تحصیلمزك اُسکی شکلی طبیعتیله بونی ایجاب ایدییوردی: آز چوق منتظم بر مدرسه تحصیلی کوردکدن صوکرا سعدی ایله حافظه مجلوب اولانلر فضولی یاخود نفعی تقلیدی غزللر، مثنویلر یازمغه قالقیشیورلر؛ وصاف ایله خواجه جهانی استاد صایانلر خواجه سعدالدین یاخود ویسی شیوه‌سنده تاریخلر، منشأتلر وجوده کتیرییورلردی. تازه بر مضمون ایچون بوتون بر کائنات فدا ایده‌جك، ناشنیده بر سجعه تاریخی حقیقتلری هیچ ترددسز قربان ایله‌یه‌جك اوزمره آراسنده جداً ممتاز بر شخصیت، بر وارلق کوستره‌نلر طبیعی پك نادردی. فقط زمان، او ظریف، نکته‌دان، کار آشنا چلبیلردن فضله بر قابلیت ایسته‌مه‌یوردی‌ده؛ چوجوقلقلرینی، محله مکتبنك راطب ولوش صفه‌لرنده، غریب برادا ایله «لغت شاهدی» اوقومقله کچیره‌ن اوزاوللی ذکالر، سرایك یاخود وزرا دائره‌لرینك وقور وپر طرب دیوانخانه‌لرنده پك اعلا برجای قبول بولویورلردی...

اوزون عصرلر، دنیانك هر نقطه‌سنده ادبی بر نوع کبی تلقی اولونان تاریخك بزده علمی بر تلقی‌یه مظهر اولماماسندن دولایی شکایته حقمز یوقدر. ابتدا «احمدی»نك اسکندرنامه‌سیله، صوکرا عاشق پاشا زاده ونشری ایله، متعاقباً ده وقعه‌نویسلر، شهنامه‌جیلر، تذکره‌جیلرله فنا برادبیات ماهیتی آلان تاریخی اثرلر، هر شیدن آز تاریخ حادثه‌لریله اشتغال ایده‌ر؛ بدیع وبیان قاعده‌لری، کهانت، سلطنتك شانته مخالف قیدلرك طیی، قصیده‌جیلك، ادعیهٔ مأثوره، خلاصه مورخ بوتون بونلره رعایت ایده‌ر؛ لکن مأخذلر ووثیقه‌لر، اونلرك قیمتی، وقعه‌لرك صحتی نه مورخجه، نه‌ده قارئلرجه حائز اهمیت کورولور. واونك ایچون مثلا خواجه سعدالدین منظوم تاریخله

مشهور حدیدی دن بحث ایده رکن، اونك الك بویوك، عفو ایدیلمز قصوری اولارق «دلکشا تعبیره قادر اولمادیغنی» سویلر. ماجار منابعنه مراجعته مقتدر اولمق اعتباریله بچوی بی، مادرزاد استعدادندن دولایی نعیمایی، زمانك احتیاج تجددندن وارسته قالامادیغی ایچون جودت پاشایی قسماً استثنا ایده جك اولورسه ق دیکر مورخلرمز و تاریخی اثرلرمز حقنده هر حالده پك ایی بر حکم ویریله مز ؛ و همان هیسنی جانسز بر ایسکه لهت عد ایتمك مجبوریتی حاصل اولور.

تاریخ حقنده کی أسکی تلقیلرمزله مورخلرمزی بر آز تدقیق ایچون، هر حالده اوزونجه بر جلد یازمق، وأییجه برسعی صرف ایتمك ضروری کیدر ؛ حالبوکه بوسطرلر بویله دهرین وعالمانه بر اثرك مدخلی اولمق مقصدیله یازیلمایور. بز یالکز مملکتمزده تاریخك بو کون ناصل برشکل آلدیغنی، مورخلرمزك ناصل تلقیلر پرورده ایتدیکنی تنقیدی وعمومی بر نظرله تدقیق ایتمك ایستهیورز. بیطرف و خارجی بر تدقیقك محصولی اولمق اعتباریله، مطالعه لرمزك یاکلیش بیله اولسه تمامیله صمیمی و مجوم فکرندن بالکلیه عاری اولاجغی طبیعیدر.

• •

مشروطیتك اعلانندن صوکرا، أسکی اداره نك شدتله منع ایتدیکی تاریخجیلك مراقی مملکتده عادتا مفرط برصورتده حکمفرما اولمغه باشلادی. هر کون یکی بر اثر تاریخی میدانه چیقیور، بالخاصه «سه نیوبوس» کمال وجد وتعبدله مختلف قلملر طرفندن ترجمه اولونیور، تاریخ سیاسی، شرق مسئله سی، تاریخ اسلام کبی عنوانلره کتابجی جامکانلرنده صیق صیق تصادف ایدیلیوردی. اوتوز سنه بوتون متمدن عالمله علاقه سی کسیلمش بر مملکتده خارجده کچن شیلری اوکره-نمك مقصدیله کوستریلن بو هجوم پك طبیعیدی. اصل غریب جهتی بو اثناده ملی تاریخمزه عائد و «شخصی» هیچ بر اثر علمینك میدانه چیقمامش اولما-سیدر. مملکتده مورخ وعالم یوقلغنك أك آشکار مثاللرندن برینی ده بو تشکیل ایدییوردی.

نهایت، عثمانلی تاریخنك اویله متروك و کیمسه سز قالماسی خاقان لاحق بشنجی رشاد حضرتلرینك نظر دقت همایونلرینی جلب ایتدی؛ وعلوم تاریخیه یه وقوفیله معروف اولان خاقانمز، ملتك شوکت وعظمتیله متناسب بر عثمانلی تاریخی وجوده کتیریله سی ایچون وقعه نویس

عبدالرحمن شرف افندی حضرتلرینك ریاستی آلتنده متخصصلردن مرکب بر انجمن تشکیلنی فرمان بویوردیلر. احمد توحید بك، عارف بك، نجیب عاصم بك کبی جداً متبحر ذاتلرکده اشتراك ایتدکلری بو انجمن، او زماندن بری منتظماً چالیشیور وایکی آیده بر یکی وثیقه‌لری حاوی مهم برمجموعه چیقارییور. مفصل برعثمانلی تاریخی یازمقله‌یکی برقاچ وثیقه‌دن اوفاق بر مقاله وجوده کتیرمك آراسنده غالبا چوق فرقلر اولاجق‌که انجمن هنوز هیچ برشی اورتایه قویامادی؛ یالکز کچنلرده، دردست تحریر اولان برنجی جلدك فهرستنی میدانه آتمقله اکتفا ایتدی. بو فهرست حقنده‌کی مطالعه‌مزی سویله‌مه‌دن اول، تاریخ انجمننك مساعیسنی، بزم فکرمزجه، عقیم براقان نقطه‌یی اشارت ایده‌لم.

مسئله‌یی طبیعی داخلدن تدقیق ایتمه‌دك، فقط خارجدن اویله کورونیورکه تاریخ انجمنی اعضالری آراسنده «تاریخی تلقی» اعتباریله هیچ برمجانست یوقدر. اعضادن برقسمی، جداً متبحر ومتخصص اولمقله برابر، «عالم» صفتنی احرازه غیر لایقدرلر؛ اونلر وقایعی یان یانه دیزمکله، مختلف نسخه‌لرده‌کی تخالفه بر صورت حل بولمقله تاریخ یازدقلرینی ظن ایدییورلر. حالبوکه بو کونکی معناسیله تاریخ، تقویمی بر وقایعنامه‌دن بوسبوتون باشقا برشیدر. تاریخك فلسفه‌سی، اصولی حقنده معین برفکره مالك اولمایان او محترم ذاتلر، نهایت، بر مورخه وثائق حاضرلامق خدمتنی ایفا ایده‌بیلیرلرکه بوده پك بویوك بر خدمتدر. فقط بو طرزده وجوده کلن براثر متبحرانه‌در، براثر عالمانه دکلدر.

«فوسته‌ل دوقولانژ» کبی، «مومزن» کبی ده‌کل حتی بر «لاویس» کبی، بر «صوره‌ل» کبی مورخ اولمق ایچون بیله باشقا بر ذهنیت، باشقا بر قابلیت علمیه، باشقا بر وسعت نظر لازمدر. انجمن اعضاسنك دیکر بویوك بر قسمی، بو ایلك زمره ایله قابل قیاس اولمایاجق قادار آز معلوماتی ومع التأسف عینی زمانده تاریخك یکی تلقیلرینه قارشی‌ده اوقید لاقید وبیکانه‌درلر. قیمت متبحرانه‌لریله هر هانکی براوروپا انجمننده بیله برموقع احترام اشغال ایده‌بیله‌جك عبدالرحمن شرفلر، خلیل ادهملر کبی افاضله حتی شاکرد

اولامایاجق اولان او کبی ذواتك انجمنده‌کی حکمت موجودیتلرینه هر کس کبی بزده ساده‌جه حیرانز! انجمن اعضاسی آراسنده اوچنجی بر قسم‌ده، مثلا احمد رفیق بك کبی، تاریخك عادی بر ماصالجیلقدن عبارت اولمادیغنی آکلایارق غرب مورخلرینك اصوللرینه اتباع ایتمك ایسته‌ینلردر. بونجیلر مرتبه‌سنده متبحر ومتخصص اولمقدن طبیعی اوزاق بولونان بو قسم، عالم ومورخ صفتلرینی احرازه دیکرلرندن داها چوق مستعد بولونیورلر. مثلا رفیق بك، عثمانلی تاریخنه عائد بر برینی متعاقب نشر ایتدیکی جلدلرله تاریخی دیکر رفقای مساعیسندن داها آز جدی فقط ظاهراً علمی و ترکیبی بر طرزده تلقی ایتدیکنی کوستردی. حقیقت حالده علمی بر اثر اولمقدن زیاده تاریخده واقف بر «پوبلیسیست» ك محصولی عداولونمغه داها مساعداولان او اثرلر، محررینك قابلیت علمیه‌سی حقنده آنجاق برر وعد مثابه‌سنده‌در. اونلری خلقه بر تربیهٔ تاریخیه ویرمك مقصد متواضعانه‌سیله نشر ایتدیکنی صاقلامایان کنج مورخ رفیق بکدن، بز بوسبوتون باشقا اثرلر بکله‌یورز.

تاریخ انجمنی حقنده‌کی بو فکرمزك حقیقت حاله مطابق اولدیغنی طبیعی ادعا ایده‌مه‌یز؛ فقط انجمنك نشریاتی، اعضاسنك شخصیتلری خارجاً بویله بر حکم ویرمه‌مزه مساعد بولونیور. ایشته بو قدر غیر متجانس بر هیئتدن ناصل بر تاریخ عثمانی بکله‌نه بیله‌جکنی آرتق قارئلر تقدیر ایتسین... عمومی کتبخانه‌لرك برندن هرکسك معلومی اولان غیر مطبوع بر متنی استنساخ ایده‌رك آرالرینه وقعه‌نویس تاریخلرندن بعضی فقره‌لر قاریشدیرمقله قیمتدار بر اثر تاریخی وجوده کتیردکلری ظننه دوشه‌نلر، غرب مورخلرینك اثرلرینی هیچ اولمازسه فهرستلرندن اوقوسه‌لر، اوروپاده‌کی متعدد تاریخ انجمنلرینك مجموعه‌لرنده ناصل ونه قیمتده مقاله‌لر مندرج اولدیغنی کورسه‌لر، فنا بر اسلوب ایله سلانیکی طرزنده وقایعنامه یازمقدن صیقیلیرلردی. أسکیلر وقایع تاریخیه‌یی تحریف ایده‌رکن هیچ اولمازسه «پرطمطراق وخوش ادا» بر اسلوبجیلق یاپارق قباحتلرینی تخفیفه چالیشیرلردی؛ حالبوکه بوکونکی مورخلر طرز تلقی اعتباریله خواجه سعدالدین أفندیدن داها مترقی بولونما-

دقلری حالده قدرت تحریر اعتباریله
اوندن فرسخ فرسخ دون بر سویه‌ده
بولونیورلر ... تاریخ انجمنی ، نشر
ایتمك ایسته‌دیکی اثرك برنجی جلدینك
محتویاتنی کوستره‌ن فهرستی میدانه قویمقله
یوقاریدن بری ادعا ایتدیکمز نقطه‌لری
تأییدایتمش اولدی. اولا آکلاشیلدی که
تاریخ انجمنی اعضالری بوشعبهٔ معرفتك
علمی اصوللرینه قارشی تماميله لاقیددرلر؛
چونکه — تورك تاریخ ادبیاتی اصولی —
حقنده‌کی مقاله‌مزك ایلك قسمنده
اشارت ایدیلدیکی وجهله — عسکری
وسیاسی حادثه‌لردن باشقا هیچ برحادثه‌یی
تاریخك ساحهٔ تدقیقنه قبول ایتمه‌یورلر.
حالبوکه تاریخك بوکونکی تلقیسنه
کوره ، مورخ ، غائب اولمش مدنیتلری ،
زمانلری ، منظرهٔ عمومیه‌سیله ، طبیعی
شکل حیاتیله ، منفرد ومستثنا وقعه‌لرك
اهمیتنی حد حقیقیسنه تنزیل ایده‌رك
یاشاتمغه مجبوردر . بناءً علیه مورخ
وقایع ماضیه‌سنی نقل واحیا ایتمك
ایسته‌دیکی جمعیتك اولا منشأ عرقیسنی،
محیط حکمی و جغرافیسنی ، طرز
تشکلنده مدخلدار اولان عامللری ،
قوای سیاسیه‌نك طرز توزع وتحکمنی،
عائله اقتصادیاتنی، خلق حیات وتشکیلاتنی،
بو تشکیلاتك رسمی تشکیلات ایله
مناسبتلرینی ، شکل ملکیتی ، زراعت
وتجارت وصنایعی ، لسان وادبیاتی ،
دینی، ترقیات علمیه‌یی، مجاور قوملرله
مادی ومعنوی مناسباتك درجه‌سنی
واضح خطلرله کوستره‌جکدر . أسکی
مورخلرمز بوجهتلری طبیعی آکلایا-
مازلردی ؛ فقط — تاریخ انجمننك
پروغرامی اثبات ایدییورکه — برهیئت
اجتماعیه‌نك عناصر مرکبه‌سنی ، میخا-
نیکیت حیاتیه‌سنی کوروب آکلامامقده
بوکونکی مورخلرمزده اونلردن فرقلی
بولونمایور ! اون دوقوزنجی عصره
تاریخ عصری دییه‌جك قادار اومدلولی
کنیشلتمش اولانلر ، تاریخ انجمننك
اونی بودرجه تحدید ایتمه‌سنه — أکر
خبرآلسه‌لر — چوق حیرت ایده‌رلردی ...
محترم برذاتك پك کوزه‌ل اشارت
ایتمش اولدیغی وجهله ، پروغرامده
« تورك » کلمه‌سنی قوللانمایاجق قادار
منشأ و قایعدن غفلت ایتمش اولان
أنستیتومز، نظر اعتباره آلدیغی حادثه‌لری
بیله تماميله منفرد براقیور . کاتب
چلبی تقویم التواریخنده هرحالده داها
علمی حرکت ایتمش ، هله جودت پاشا
طرز تلقی اعتباریله بوکونکی مورخلره

شدتله تفوقنی صورت قطعیه‌ده میدانه قویمشدی !

مع مافیه بوتون بو مؤاخذات ایله برابرینه اعتراف ایتمه‌لی‌یزکه تاریخ عثمانی انجمنی ، بالخاصه نشر ایتدیکی مجموعه ایله ، ارباب تتبعه چوق خدمت ایدییور . مع التأسف بعضاً پك عادی ، پك قیمتسز یازیلر یاننده اوقدر قیمتلی و متبحرانه اثرلره تصادف ایدیلیورکه اونلری نشره وساطت ایتمك هرهانکی بر مجموعهٔ علمیه ایچون شرفدر . مملکتمزده هنوز حقیقی عالملر یتیشه‌مه‌دیکی برحقیقت ایکن ، تاریخ انجمنی تشکیل ایده‌ن بعضی نادر متبحرلرك قیمتنی تسلیم ایتمه‌مك قدر ناشناسلقدر . بو اعتبار ایله علی کمال بکك بو انجمن علمی حقنده - کی هجوملرینی چوق مفرط بولدیغمزی ده اعتراف ایده‌لم . یوقاریده تعداد ایتدیکمز بوتون قصورلرینه رغماً ، کشکه تاریخ انجمنی مجموعه‌سنه مماثل برقاچ مجموعه‌مز اولسه ...

* *

مملکتمزده تاریخ ایله اشتغال ایده‌نلر یالکز تاریخ انجمنی اعضاسندن عبارت ده‌کلدر ؛ بروسه‌لی طاهر بك ، علی امیری افندی ، فائق رشاد بك ، آماسیه‌لی حسین افندی کبی متبحرلر صیراسنه ادخال ایدیله‌جك حقیقی ارباب فضیلتدن باشقا ، بو راده غرب اصوللرینی تطبیقه چالیشمق ایسته‌ین و زمان زمان بو تاریخ جریانلرینه قاریشان بعضی کنجلر داها وار . هر مقاله‌سنده مطلقا بر مسئلهٔ تاریخیه‌دن بحث ایده‌ن ، تاریخ ادبیات و تاریخ سیاسیدن زمان زمان مسئله‌لر چیقاران و بالخاصه یدی سکز سطرلق جمله‌لرله تاریخ انجمنی دائما ایکنه‌له‌ین علی کمال بك او زمره‌نك رئیسی کبی کورونیور . اکثریتله معارف نظارتی حسابنه اوروپایه تحصیله کیده‌رك صوربونده تاریخ و جغرافیا درسلرینه دوام ایتمش کنجلردن عبارت اولان بو زمره ، بالخاصه اون دوقوزنجی عصر تاریخ سیاسیسنه عطف اهمیت ایدییورلر صانیورم . احمد رفیق بکك آثارینی فضله شعر ایله دولو بولدقلرینه نظراً ، سه‌نیوبوس ولانغلوا آنك چوق دقیق و صرف مورخانه اصولنی ترجیح ایتدکلری طبیعی بولونان بو زمرهٔ شباب هنوز میدانه هیچ بر اثر شخصی قویمادقلری جهتله اونلر حقنده بیان مطالعه ایده‌بیلمك طبیعی ممکن ده‌کلدر . یالکز بر تمنی مقامنده شونی سویله‌یه‌لم که

غربك اڭ یوکسك تاریخ کرسیلرندن اقتباس فیض ایتمش ، تاریخ اصولنی عملی بر طرزده اوکرەنمش اولان بو زمرۀ کزیده مملکتده او اصوللری نشر وتعمیمه اوغراشسینلر وملی تاریخمزی تدقیق ایدەرك یالکز بوراده دەکل غرب عالم علومندەده اهمیتله تلقی اولوناجق شخصی جلدلر میدانه قویسونلر . یوقسه سەنیوبوس ویا دەبیدوردن منقول بر عصر حاضر تاریخی، یاخود صورەلدن، تەندن محرف بر اختلال کبیر صفحەسی میدانه چیقارمق ایچون اویله بر تحصیل کورمکه هیچ حاجت یوقدر : تاریخ سیاسی کتابلرینك بسیط لساننی آکلایەجق قادار فرانسزجه بیلن هر کس اوکبی جلدلر میدانه قویابیلیر .

برآرالق مکتب ملکیەده تاریخ سیاسی کرسیسنی اشغال ایدەن و بوکون أسکی تاریخجیلره هجوم أیلەینلرك ایلك صفنده بولونان علی کمال بك ، اصول تاریخی حقندەکی نقاط نظرینی شیمدی یه قدر واضح وقطعی بر صورتده کوستر- مەدی . میدانه قویدیغی رجال اختلال، نسوان اختلال کبی اثرلر، شخصی بر ر محصولدن زیاده برر اثر تلفیق عد ایدیلەبیلەجکی ایچون علی کمال بکی اونلرله محاکمه ایتمك هرحالده دوغرو اولماز . حالبوکه مقالەلریله هر کسه هجوم ایدەن و بالخاصه تاریخ انجمننه واونك محترم رئیسنه اوقادار شدتله معارض اولان برآدمك ، اولدقجه مهم بر کتلۀ مساعیله میدانه چیقماسی ، هیچ اولمازسه تاریخ واونك اصولی حقندەکی نقاط نظرینی میدانه قویماسی ایجاب ایدەردی . علی کمال بکدن حالا بویله بر خدمت بکلەیورز ؛ عکس تقدیرده تاریخك أسکی طرز تلقیسی علیهندەکی هجوملری مثمر بر نتیجه ویرمەیەجك و یالکز منفی بر ماهیت آلاجقدر .

تورك ادبیاتی حقنده واضح ومقرر تلقیلره مالك اولمادیغی مقالات مختلفه سندن پك کوزەل آکلاشیلان « ایکی همشیره » مؤلفنك راغب پاشا ، یحیی ، عونی بك کبی اساتذۀ قدما حقندەکی مقالەلرینه کلنجه ، ناجی افندینك عثمانلی شاعرلرندن پك فرقلی اولمایان اوتدقیقسز یازیلره بر ماهیت علمیه اسنادینی طبیعی کندیسیده آرزو ایتمز ، یالکز ، علمی اصوللره اوقادار اهمیت ویردیکنی مهاجمات قلمیەسیله اثبات ایدەن علی کمال بکدن أسکی تذاکر شعرایی خاطرلاتان بوکبی اثرلر بکلەمەیوردق ..

بوکونکی مورخلرمزك منسوب اولدقلری زمرەلری تدقیق ایتدکدن صوکرا، شخصیت تفکرلری و وسعت معلوماتلریله اوزمرەلردن تماميله آیری بر موقع اشغال ایتمش اولان ایکی تورك مورخنی : احمد آغایف بکله آقچوره اوغلی یوسف بکی اونوتمامق ایجاب ایدەر. دارالفنونده تاریخ عمومی وتورك مدنیتی کرسیلرنی اشغال ایدەن احمد بك « تمن » و« رەنان » کبی ایکی استادتاریخك تقریرلرنی دیکلەمش اولمق حسبیله بالطبع أسکی ماصاجیلق اصولنك أك شدید وقوتلی معارضلرندن بریدر ؛ انکلیز ، فرانسز ، روس ، عجم ، تورك منابعنه مراجعت ایدەرك وجوده کتیرمکه اوغراشدیغی تورك تاریخ مدنیتی هرحالده محصولات تاریخیەمزك أك شخصی وأك قیمتلیلرندن اولاجقدر. شایان دقت بر نفوذ وکسکین بر ذکا صاحبی اولان یوسف بکه کلنجه، پارس علوم سیاسیه مکتبنده تحصیل ایدەرك تاریخ اصوللرینه لایقیله پیدای وقوف أیلەدکدن صوکرا عثمانلی سلطنتی مؤسساتی تاریخنه دائر تماميله شخصی برأثر وجوده کتیرەن بوتورك متفکری « مدرسةالواعظین » دەودار الفنوندەکی تدریساتیله علمی اصوللرك غلبەسنه کمال موفقیتله چالیشمقدەدر. ملی تاریخمزه دائر أك شخصی و أك قیمتدار آثار مستقبلەمزی یوسف بکدن بکلەمکده حقلی یز ؛ چونکه کنج مورخلرمز آراسنده یکی اصوللری یالکز توصیه ایلەاکتفا ایتمەیەرك میدانه برده نمونه قویان یالکز او اولدی .

ایشته شواوفاق خلاصەدن واضح بر صورتده آکلاشیلیور که بوتون عناصر مدنیه وفکریەمزده اولدیغی کبی بو شعبهٔ معرفتدەده یاواش یاواش یکی فکرلر غلبه چالمقده، علمی تمایللر هر طرفده کندیسنی کوسترمکدەدر . آرتق دارالفنون کرسیلرنیده اشغاله موفق اولمش بولونان یکی فکر اورادن هر طرفه یاییلاجق ومملکتده یکی بر انتباه فکری وعلمی نك تخملرنی نشر ایدەجکدر . یالکز تمنی ایدەلم که بو کونك کنج وفعال تاریخجیلری یالکز تقلید وترجمه ایلەاکتفاایتمەیەرك شخصی وابداعی اثرلرمیدانه قویمغه چالیشسینلر ؛ واثرلری غرب عالم علومندەده لایق اولدیغی اهمیتی احراز ایدەبیلسین.

عثمانلی تاریخ ادبیاتندەکی وقوفیله معروف اولان فائق رشاد بك، عثمانلی دار الفنوندەکی تقریرلرنی جمع ایله

اوچ جلددن مرکب اولمق اوزره تنظیم و برنجی جلدینی اخیراً نشر ایتدی. موضوعك قیمتنه انضمام ایدن محررك شهرتی و بو شعبهٔ علمه عائد اثرلرك فقدانی فائق رشاد بکك بو یکی اثرینه جداً بخش قیمت ایدییور. بو قادار مهم و نوعنده یکتا بر کتابی نظر تدقیق و تحلیلدن کچیرمك، مملکتمزده‌کی فکری تظاهراتی تعقیب ایده‌نلر ایچون عادتا برقصور عد اولونابیلیر. کتابك متباقی قسملری هنوز میدانده اولمادیغی ایچون اثرك هیئت عمومیه‌سی حقنده تام بر مطالعه یوروتمك طبیعی قابل اولاماز؛ فقط محررك تدقیقات ادبیه‌ده اتباع ایتدیکی اصول، عثمانلی ادبیاتی حقنده‌کی نقطهٔ نظرلری، ادبی تکاملمزك عمومی خطلری حقنده‌کی ملاحظاتی، طرز تحریری، ادبی دورلرك تقسیمی خصوصنده‌کی اجتهادلری بو ایلك جلددن تماميله آ کلاشیلیور. بو مسائلی آیری آیری تحلیل وتنقید ایتمك مقاله‌مزك دائرهٔ نسبتندن پك چوق خارج اولدیغی جهتله یالکز عمومی نقطه‌لر حقنده بعضی ملاحظات ایراد ایده‌رك تفرعاته مداخله ایتمه‌مك مجبوریتنده بولونیورز.

یکرمی بش فورمه‌دن عبارت اولان ونفعی‌یه قادار بوتون عثمانلی شاعرلرینی احتوا ایده‌ن بو برنجی جلدده، محرر موضوع اصلی‌یه کیریشمزدن اول اوچ بوچوق دورت فورمالق بر مدخلی ـ ناصل بر اساسه اتباعاً یاپیلدیغنی آ کلایامادیغم ـ غریب بر علم وفن تعریفنه حصر ایتد‌کدن صوکرا، تاریخ ادبیاتی بر فن اولارق قبول و بو فنك تعریفنی، موضوعنی، غایه‌سنی ـ کمال زاده اکرم بکك اجتهادلرینه استناداً ـ سرد ایدییور. بونی متعاقب، هیچ لزومی اولمادیغی حالده ادبیاتك مفهومنی آ کلاتمق مقصدیله ناجی مرحومك مشهور «نظم ونثر» مقاله‌سنی نقل ایله‌یورکه، علم بدایعك بو قادار مترقی بر زمانده ادبیاتی «دمدمه» مؤلفنك عندی نظریه‌لریله ایضاح ایله‌مك بالخاصه بر دارالفنون کرسیسنده، انسان هر حالده بخش استغراب ایله‌یور. بونی متعاقب، ینه علی اکرم بکه استناداً عثمانلی ادبیاتنك ایلك صفحاتی و عثمانلیلرك سوکود نواحیسنه اثنای هجرتلرنده ملی بر ادبیات کتیروب کتیرمه‌دکلری موضوع بحث ایدیلیور؛ فائق رشاد بکك بوتون تعدیلات وتصحیحاتنه رغماً، بو جهتلرك،

عثمانلی ادبیاتنك منشألری حقنده اصلا اعمال فکر ایدیلمه‌یه‌رك یازیلدیغی بساطت و خطیئاتندن پك قولای آکلاشیلمقده‌در. فائق رشاد بك بو نقطه‌لرده علی اکرم بکك نقاط نظرینی بوسبوتون مسکوت گچوب اونلره هیچ اتباع ایتمه‌سه، شبهه یوق که داها مفید اولوردی. مع مافیه، افکارینك محافظه‌کار ماهیته رغماً، فائق رشادبك سلفندن داها درست و داها علمی حرکت ایتمش، لسانك منشأ وماهیتی حقنده ــ نه‌قادار ناقص ونا کافی اولورسه اولسون ــ احمد وفیق پاشا مرحومك بعضی مطالعاتنی نقل ایتمك همتنده بولونمشدر.

« مدخل » ده بوتون بونلردن باشقا اشکال قدیمهٔ نظم واوزان ملیه حقنده، منثور اثرلره دائر بر طاقم مفید معلومات، طبیعی چوق مختصر وناقص برصورتده، یکدیگریله مناسبت وارتباطلری هیچ دوشونوله‌یه‌رك ممزوج بولونیور. اثرك، طلبه‌یه تقریر ایدیلن نوطلرك جمعی صورتیله وجوده کلدیکی دوشونوله‌جك اولورسه محررك بو خصوصده‌کی معذرتی درحال تسلیم ایدیلیر. شیمدی‌یه‌قدر جمع وتلفیقنه هیچ همت اولونمامش بوقادار مشکل وآغیر بر موضوعی پك قیصه برمدت ظرفنده یتیشدیره‌رك بر کتاب ویرمك مجبوریتی اولماسه‌یدی، فائق رشادبکدن داها دوشونوله‌رك یازیلمش، داهاطوپلی ومنتظم براثر بکله‌مکه حقمز اولوردی... پارماق حسابیله یازیلمش اثرلری یاوه عد ایتمك صورتیله غیر مکتوب ادبیاتك اهمیتنی هیچ نظر اعتباره آلمایان فائق رشاد بك شعرمزك ایلك صفحات تکاملی حقنده همان هیچ معلومات ویرمه‌یور. حالبوکه تذکرهٔ شعرا اصولنه اتباعاً هر شخصك حیات و آثاری حقنده بربریله علاقه وارتباطی اولمایان برطاقم معلومات اعطا ایدیله‌جکنه اجناس ادبیه‌نك تولد وتکاملی، تورك لسان و ادبیاتنك منشأ وماهیتی، ادوار ادبیه‌نك خطوط وسجایای عمومیه‌سی، بویوك شخصیتلرك نقاط فارقه‌سی حقنده معلومات عمومیه ایدیلسه، قارئلرك دماغنده داها واضح بر تمثال اویاندیرمق امکانی حاصل اولوردی.

طبقی « مستر کیب » کیبی تورك ادبیاتنی عثمانلی ادبیات منظومه‌سندن عبارت ظن ایدن « تاریخ ادبیات عثمانیه » مؤلفنك أك شایان مناقشه ملاحظاتندن بریده، عثمانلی ادبیات منظومه‌سنی اون ایکی

قسمه آییرمش اولماسیدر. عاشق پاشا، شیخی، احمد پاشا، نجاتی، ذاتی، باقی، نفعی، نابی، ندیم، راغب پاشا، شیخ غالب، شناسی دورلری نامیله بربرندن آییریلان بو دوره‌لرك نه کبی محاکمه‌ته استناداً تقسیم ایدیلدیکنی «تاریخ عثمانی» مؤلفی شاکر پاشا اثرینك مدنیت عثمانیه‌دن باحث ایکنجی جلدنده پك محق اولارق صورویور و بو تقسیمی موافق کورمه‌یوردی. بزده بو نقطهٔ نظره اشتراك ایده‌نلردنز. «شیخ غالب» حقنده مقدما ثروت فنونده انتشار ایده‌ن اثرمزك قسم مخصوصنده مفصلاً ایضاح ایدیلدیکی وجهله ادبی دورلرك تقسیمنده عندی ملاحظه‌لره ده‌کل علمی محاکمه‌لره اتباع ایدیلمه‌لیدر. فائق رشاد بك تقسیماتنك نه کبی اسبابه مستند اولدیغنی ایضاح ایتمه‌دیکی جهتله اونلری تسهیل تدریس مقصدیله یاپیلمش عندی بر تقسیم عد ایتمکده معذورز.

«یونس امره»، «قاضی برهان‌الدین»، «کمال امی» کبی چوق شایان دقت برطاقم شخصیتلری اهمال ایده‌ن، خلق ادبیاتی، تصوفك تأثیراتی، ایران نفوذ فکریسنی هیچ دوشونمه‌ین تاریخ ادبیات مؤلفی، هر صنعتکار حقنده‌کی معلومات موجوده‌یی جداً واقفانه برصورتده جمع وخلاصه ایتمش، وتاریخ ادبیاتك علمی اصوللرینه اهمیت ویرمه‌دیکی جهتله اثری بر «تراجم احوال شعرا» دن عبارت قالمشدر. مع‌مافیه، تقویمی برسلسله تعقیب ایدیله‌رك وجوده کتیریلمش اولان بو تراجم کتابی، مملکتمزده شیمدی‌یه‌قدر مثلی نامسبوق بروقوف متبحرانه ایله یازیلدیغی جهتله چوق مهم وقیمتلیدر. تاریخ ادبیاتمز حقنده تتبعات اجرا ایتمك ایسته‌ینلر بو اثره عرض افتقاردن اصلا وارسته قالامازلر. ساخته متبحرلرك ظاهراً علمی برجلا ایله مزین فقط حقیقتده چوق أکسیك ویا کلیش اثرلرینه، فائق رشاد بك کبی تتبعاتیله معروف بر استادك بو طرزده براثری البت ترجیح اولونور.

زمان هرشیده اجرای تأثیر ایده‌ن برعامل قویدر: تاریخ ادبیات عثمانیه مؤلف محترمی محیط فکریسنك تأثیراتندن طبیعی قورتولامایاجغی جهتله اوندن مثلا «لانسون»ك، «آلفره‌د و موریس قروآزه» نك، «غاستون پاری» نك اثرلری کبی علمی اصوللره اتباعاً یازیلمش براثر علمی بکله‌مك طبیعی ممکن اولامازدی. بو اعتبارایله، تاریخ

ادبیاتك درجهٔ قیمتنی داها سنه‌لرجه اول تقدیر ایده‌رك حیاتنك بویوك بر قسمنی بو شعبهٔ مساعی‌یه حصر ایده‌ن فائق رشادبگی، بوكونك كنجلری یالكز تقدیر و تبجیل ایله اكتفا ایتمه‌مه‌لی، اونی كندیلرینه بر نمونهٔ مساعی اتخاذ ایله‌مه‌لیدرلر. عصرك ترقیات علمیه‌سنه موافق بر تورك ادبیاتی تاریخی آنجاق اوزمان ساحهٔ وجوده چیقابیلیر!

كوپریلی زاده محمد فؤاد

آدرس

استانبولده جغال اوغلنده عبدالله جودت خانندە بیلکی مجموعەسی مدیرلکی

مدیر، بازار کونلری اوکلەدن صوکرا دورتدن آلتی‌یە قدر قبول ایدەر.

توزیع یری

باب عالی جادەسندە تورك یوردی کتبخانەسی

تشکر

مجموعەنك انتشارینی اعلان ایدەن تورکجە رفیقلرمزلە مقصد و مندرجاتی حقندە برنجی صحیفەلرندە برر مقالۀ مخصوصە نشر ایدەرك مملکتمزدەکی جریانلرە ویردکلری اهمیتی اظهار ایدەن «اوسمانیشە رلوئید» و «دژون تورك» آرقداشلرمزە بالخاصە تشکر ایدەرز.

اعلان

مجموعەمزك رابطەسندە علمی، ادبی، اجتماعی حاصلی عمومی مناسبتلە فکری ومدنی حرکتلرە وجریانلرە دائر بعض معلومات ویرمك تحریر هیئتنك قبول ایتدیکی بروغرام اقتضاسیدر. عثمانلی مملکتلرینك مختلف قسملرندەکی بوکبی حادثات ونشریاتە دائر تدقیق شئون طرزندە مقالەلر یازاجق محررلرە احتیاجمز وار. بوایشە طالب اولانلرك اهلیتلرینك درجەسی آکلاشیلمق اوزرە برر نمونەلك مقالە حاضرلایارق بر مراجعت مکتوبیلە مدیرلکە کوندرمەلری واسملریلە آدرسلرینی واضحاً یازمالری رجا اولونور. ترجیح وانتخاب اولوناجق ذات ویا ذوات ایلە معاونت تحریریە شرطلری ایچون آیریجە کوروشولەجکدر.

ییل : ۱ جلد : ۱
کانون ثانی ، ۱۳۲۹

بیلگی مجموعه‌سی

خالد

آیده بر چیقار
مدیر : جلال ساهر

فیاتی : بش غروش

مطبعهٔ طاهره — استانبول

بو صاییده

ال ایشلری : مصور	معلم اسماعیل حقی
تورکیانك اسارت مالیه‌سی	پارووس
شیلر : مصور	عبداه جودت
خوقه بر نظر	سید هاشم
تیفو	سلانیکلی دوقتور رفعت
آلمانیاده متعلملرك یشاییشی	م . قوهن
مالیه تجارت ، زراعت بانقه‌سی ، استقراضی - غلطه بورسه‌سی نشریات	پارووس

اشتراك شرطلری

عثمانلی مملکتلری ایچون	بر ییللغی : یاریم عثمانلی لیراسی
	یاریم ییللغی : چاریك عثمانلی لیراسی
	صاییسی : بش غروش
روسیه و ایران ایچون	بر ییللغی : بش بوچوق روبله
	یاریم ییللغی : اوچ روبله
	صاییسی : آللی قاپیك
باشقا اجنبی مملکتلری ایچون	بر ییللغی : اون بش فرانق
	یاریم ییللغی : سکز فرانق
	صاییسی : بر بوچوق فرانق

بيلكى مجموعەسى

ييل: ١ - جلد: ١ صايى: ٣ كانون ثانى، ١٣٢٩

أل ايشلرينك تربيه نقطهٔ نظرندن تدقيقى

أل ايشلرى نەدر ونيچوندر؟

بوراده موضوع بحث ايتمك ايستەديكم أل ايشلرى آوروپاده وآمريقاده صرف تربيهٔ عموميه مقصديله عمومى مكتبلرده كوستەريلن مشغلەلردر. بونلر باشليجه: كاغد، موقاووا، تل، تخته، ساج، دەمير، چامور، طوپراق، آلچى ... قسملرينى حاوىدر. آوروپاليلر، خصوصيله فرانسه، بلچيقا، اينكيلتره، اسوەج نوروەج كيبى مملكتلر بو ايشلردن استفاده ايتمك مقصديله مكاتب ابتدائيەدەكى طلبەسنى برآز چامور وتخته ايله اويناتمق ايچون ميليونلرجه فرانقلر صرف ايديور. اونلر بر ياندن وطنلرينى مكمل اوردولرله مدافعەيه حاضرلانيركن، بر ياندندە مكتبلرينى دەميرخانەلر، مارانغوز خانەلرله تجهيز

ايديورلر وبويله‌جه بر ده‌ميرجی، برمارانغوز يتيشه‌جك ده‌كلسه بيله، وطن ايچين حقيقی مدافعه‌جيلر يتيشه‌جكنه قناعت ايدييورلر . بزم فقير اولكه‌مزده هنوز بويله ديو آديملی ترقيلر يوق. مكاتب ابتدائيه‌مز يالكز ده‌ميرخانه‌لردن، چامور اودالرندن ده‌كل ، باغچه‌دن ، هوادن ، حركتدن بيله محروم! بز فقير توركلر آوروپاليلرك تربيهٔ صناعيه ايله اوغراشدقلری شودورده بر تربيهٔ انسانيه ويرمكه بيله موفق اولامايورز . فقط نجه اصل فلاكت مارانغوزخانه‌لرك، ده‌ميرخانه‌لرك... يوقلغی ده‌كلدر. بويوك فلاكت تخته ايله، ده‌ميرله، كاغدله ، موقاووا... ايله ويريله‌جك اساسلی بر تربيهٔ بدنيه وذهنيه‌نك موجوديتنی آكلاياجق قافالرك يوقلغيدر!... ذاتاً برنجی بوشلق بو ايكنجی بوشلغك ضروری نتيجه‌سی ده‌كلمی‌در ؟... بن، أل ايشلرينك تعليم وتربيه ايله مناسبتلرينی ايضاح ايده‌رك اوچ بش سنه‌ده مملكتك مكتبلری آته‌ليه‌لر ايله تجهيز ايديله‌جكنی دوشـونلردن ده‌كلم . فقط ظن ايدييورم‌كه بونی اوقويانلر آراسنده بر طاقمنك قناعتی قازانيلمش اولاجقدر .

أل ايشلری تدريساتنك أك اوفاق مكتبلردن [آنا مكتبلرندن] باشلايارق ابتدائی ، اعدادی تدريساتنه قادار بوتون مكتبلرمزه ادخالی اجتماعی، تربيوی، تدريسی نقطهٔ نظرلردن بر احتياجدر. أل ايشلری تدريسـاتنك تعليم وتربيهٔ مليه‌مزده‌كی لزوم واهميتنی تقـدير ايده بيلمك ايچين ، اولا بو احتيـاجك وبو احتياجی توليد ايده‌ن أك اساسلی سائقلرك ، انديشـه‌لرك بيلينمه‌سنه لزوم واردر :

صناعی نقطهٔ نظردن أل ايشلری

ابتدائی، اعدادی كبی تربيهٔ عموميه ايله مكلف اولان برمكتبده كوزه‌تيلن غايه نه‌در؟ « نسـلی حياته حاضرلامق ! » فقط اساساً نسلی حياته حاضرلامق نه ديمكدر ؟ كنج دماغلری بر طـاقم لزوملی معلومات ايله تجهيز ايتمك ، عينی زمانده حياتك مختلف شرائطنده وهرهانكی برمسلكده اولورسه اولسون بومعلوماتی تطبيق ايده‌جك قوتلری، قابليتلری تنميه ايتمكدر. حياته حاضرلامق نسلی او صورتده يتيشديرمكدركه يارين حياتده كندی باشنه يالكز قالديغی زمان،

أكمكنی قازانابیلسین؛ فقط ئولمه‌یه‌جك قادار برأكمك ده‌كل، یاشایاجق، قوتلی، مسعود وغالب یاشایاجق قادار برأكمك قازانا بیلسین . مكتبك قازاندیراجغی بو سرمایه اویله برسرمایه‌دركه یاشامق ایسته‌ین هركس ایچین لازمدر . بوندن هیچ بر كیمسه مستغنی اولاماز .

لوله‌جی چاموری یوغوروله یوغوروله ایسته‌نیلن شكله صوقولابیلیر

ایشته، ابتدائیلر، اعدادیلر كیبی تربیهٔ عمومیه ایله مكلف اولان برمكتبده ویریلن تربیه ، هر مسلك ایچین لزوملی معلوماتدن وهر مسلكده موفقیتی تأمین ایده‌بیله‌جك شرائط بدنیه ، فكریه ، حسیه وارادیه‌یه موافق برتربیهٔ عمومیه واساسیه‌دن عبارتدر . ازجمله، حساب، هندسه، رسم... كیبی درسلرك مكاتب عمومیه‌ده كوستریلن نوعی ومقداری ، دوغرودن دوغرویه ریاضیلر ، مهندسلر ، رساملر ... یتیشدیرمك ایچین ده‌كل، « آدام » یتیشدیرمك ایچیندر. بر آدام كه یارین مهندس ، رسام اولمق ایسته‌دیكی زمان ، بوخصوصی مسلكك خصوصی معلوماتنی استناد ایتدیره‌جك تملی ، بوخصوصی مسلكده‌كی موفقیتی تأمین ایده‌جك قوتلری، قابلیتلری ـ مكمل برحالده ـ كندیسنده بولابیله‌جكدر. مكاتب عمومیه‌ده اوقوتولان حساب ، هندسه و رسمك بو درجه‌سی ، هركس ایچین ، هر مسلك اربابی ایچین لازمدر. آنجاق ابتدائی مكتبی یالكز مهندس، عسكر ، آووقات یتیشه‌جكلرك ده‌كل ، عینی زمانده یارینكی حیاتده چیفتجی ، ده‌میرجی، طورناجی... اولاجقلرك ده مكتبیدر. أكر موازنه ایتمك لازم كلیرسه : ابتدائی مكتبی، برنجیلردن زیاده ایكنجیلركدر. ابتدائی مكتبی، اهالی اولادی

ایچین هم برصبیان مکتبی، هم ده بردارالفنوندر. چونکه اهالی اولادی ابتدائیه‌دن چیقدقدن صوکرا حیات تحصیلیه‌سنه وداع ایتمش دیمکدر ...

ابتدائی، داها زیاده اهالی مکتبیدر. ابتدائی‌یه دوام ایده‌نلرك أکثریسنی اهالی اولادی تشکیل ایدییور. فقط نظریاتجه، حقجه «محله مکتبی» نه‌قادار اهالی مکتبی ایسه، فعلیاتجه، تطبیقاتجه او قادار آز اهالی مکتبی اولویور. چونکه بز چیفتجینك، مارانغوزك اولادینی آلیورز: « سزی یارینکی حیاتکز ایچین حاضرلایاجغز؛ سزی یارینکی مسلککز ایچین تمل اولاجق تربیه و معلومات ایله تجهیز ایده‌جکز.» دییورز. حالبوکه بوکویلونك، عمله‌نك چوجوغنه: حساب هندسه، جوغرافیا، تاریخ ... کبی حیاتك بوتون شرائطنده قابل استفاده اولاجق وهرمسلك ایچین برحاضرلق تشکیل ایده‌بیله‌جك تربیه‌یی، معلوماتی ویریورزده، حیاتده اصل کندی ایشنه یارایاجق تربیه‌یی، معلوماتی ویرمه‌یورز!.. بوچوجوقلری، یارینکی حیات ساعیانه‌لرنده رفاهلرینی، سعادتلرینی تأمین ایده‌جك قوتلردن، علملردن محروم براقیورز!... چونکه بومکتبلرده مسالك ذهنیه‌یه عائد هرشی کوستریلیورده، مسالك جسمانیه‌یه عائد هیچ برشی کوستریله‌یور. نه غریب شی! عسکر، کاتب، مهندس ... چیقاجقلر مکتبه یاخود ایشنك باشنه کچدیکی زمان، کندیسنده یکی‌یول ایچین آزچوق برسرمایه‌نك موجودیتنی حس ایدییورلرده ... بوزواللی کویلونك، ایشجینك چوجوغی تارلا، تزکاه، تورس باشنه کچدیکی زمان، کندیسی، کندی مسلکی ایچین هیچ برشی یاپیلمامش اولدیغنی کورویور. چونکه طوپراغی أکمك، تخته‌یی یونتمق، چکیچی صاللامق ایچین وجودنده، فکرنده، حسنده، اراده‌سنده قوت ومتانت ... هیچ برشی بولامایور!... چونکه بوتون بوایشلرده فکرسونوك، قلب دورمش، اراده ضعیف!... مکتبلرده بونتیجه‌یی حاضرلار صورتده برتعلیم وتربیه ویرمك، اهالی‌یه قارشی یاپیلمش بویوك برحقسزلق دکلده نه‌در؟ خصوصیله بزم کبی حیاتنی، أللریله طوپراغندن، تخته‌سندن قازانمغه محتاج ومجبور اولان برمملکتك عمومی مکتبلرنده تربیهٔ صناعیه‌نك حقنی، موقعنی دوشونمه‌مك، او مملکتك حیات صناعیه‌سنه، دولاییسیله حیات سیاسیه‌سنه سوء قصد دکلده نه‌در؟... فقط

زوریخ مکتبلرنده چوجوقلرك چاموردن یاپدقلری مختلف نمونه‌لر

دینیله جككه : « حساب ، هندسه، جوغرافیا ، تاریخ اوقوتویورزیا ؟ اوحالده معلومات عمومیه یی ده ویرییورز دیمكدر؛ معلومات صناعیه یی ده مكتب خارجنده فابریقاده ، مارانغوزخانه ده آلسینلر ... » مكتبلرمزده جوغرافیا ، تاریخ ، حساب ... كبی تربیهٔ صناعیه خارجنده ویریلن درسلرك بو مقصده خدمت ایچین كافی اولدیغنی درمیان أیله مك ، شبهه سز بر نسلك تربیه سنده كوچوكدن بری قازانیلان دویغولرك ، اعتیادلرك بویوك اهمیتلرینی انكار أیله مك دیمكدر : بر تربیه كه تا كوچوك یاشدن اعتباراً بر ملتك حیاتنه ، اعتیاداتنه قاریشمامشدر ، اوتربیه نك ، او ملتك فعالیتنی تحریك ایده بیله جكنی دوشونمك خیالدر . برملتكه چكیچله كسرك یالكز نمونه سنی ، رسمنی كورمش ، فقط ألنده چویرمه مش در ، او ملت ، بوتون حیاتده چكیچله ، كسرك حركتنه سیرجی قالاجقدر !... او ملت رزقنی ، أكمكنی دائما كسرله چكیجك سسی نوتن یرلردن اوزاقلرده ... قلملرده ، مأموریتلرده آرایاجقدر . چونكه كسرك ، چكیجك ایشله دیكی عاملری سوه میه جكدر . چونكه سومك ایچین یالكز كورمك ده كل، ایشله مك ده لازمدر. خلاصه،شیمدی یه قادار مكتبلرمزده اوقوتدیغمز درسلرك ، ویردیكمز عمومی تربیهٔ فكریه نك دولاییسیله تربیهٔ صناعیه اوزرینه تأثیری قابل انكار اولمامقله برابر بونك تربیهٔ صناعیه ده متكافل اولدیغنی ده دوشونمك پك یاكلیشدر .

صنایعده وقوعه كلان انقلابلرك تاریخی وبزده تربیهٔ صناعیه ایچین یاپیلان تشبثلرك نتیجه سی ،آچیقدن آچیغه اثبات أیله یوركه : صنایع ملیه یی قورتاراجق شی یالكز باشنه جوغرافیا ، حساب معلوماتی ده كل، طوپراق، تخته، توُرس ، چكیج عشقی در.ایشته بوعشقی ویره جك، بوقلبی یاپاجق اولان اوجاق اولا ابتدائی، داها صوكرا اعدادی مكتبی در . كرچه بر مملكتده صنایعك مقدراتنه أك چوق حاكم اولان مؤسسه لردن بری ده « صنایع مكتبلری » در ، بر مملكتك صنایعی بو مكتبلرك اوزرنده دورمقده در. فقط داللرینی، بوداقلرینی صنایع مكتبلرینك ده میرخانه لرنده ، مارانغوز خانه لرنده ویره ن تربیهٔ صناعیه آغاجنك كوكلری ، ابتدائیلرك صیرالری اوزرنده وبومكتبلرده نسل آتی یی یتیشدیرمكله

مکلف اولان حوجالرك أللرنده ، قافالرنده کومولودر . مملکتده صنایع مکتبلری نه قادار تکثیر ایدیلیرسه ایدیلسین، بو مکتبلر صاغلام بر تربیهٔ ابتدائیه تملندن محروم قالدقجه، قابل دەکل اونلردن جدی بر محصول بکله نه مز. دیکر جهتدن بر مملکتده تربیهٔ عمومیه وابتدائیه صنایعه بیکانه قالدقجه، او مملکتك صنایع عالیه مکتبلری

بروکسل مکتبلرنده بلجیقا اصولیله ایلاله چامور ایشلرندن نمونه

نه درجه تکمله مظهر اولورسه اولسون ، قابل دەکل صنایع ملیەنك آتیسنی قورتاراماز . بناءً علیه تربیهٔ عمومیەده تربیهٔ صناعیه ایچین عمومی بر موقع تعیین ایتمك پك مشروعدر . بوس بوتون ذهنی مسلکلرده موفقیتی حاضرلایان درسلر ، تربیەلرکبی ، أللرك ، قوللرك تعلیم وتربیەسنه یارایان ، أللرله ، قوللرله یاپیلان ایشلرده موفقیتی تأمین ایدەجك اولان بر درسكده مکاتب عمومیەیه ادخالی لازمدر . تا که بودرس ، اهالی اولادینك حیاتده محتاج اولدیغی بدنی ، فکری ، اخلاقی سرمایەیی بوکوندن مکتبك صیرالری اوزرنده ویرەبیلسین .

اجتماعی نقطهٔ نظردن أل ایشلری

أل ایشلرینه ، أل صنایعنه عائد بر طاقم خرافات عائله تربیەمزی زهرلەمکده ،

جمعیتمزك آتیسنی قورتاراجق أك فیضلی قوتلری داها دوغارکن بوغمقده‌در : صنایع استحقار ایدیلیور، صنایع اربابی حقیر ومحکوم کورولیور ، آنالر ، بابالر اولادلرینك استقباللرینی قلم اودالرنده ، مأموریتلرده آرایورلر . سویلن هپ بویون باغیله ، یاقالق ! سویلن هپ شیق قوستومله ، شریدلی ألبیسه‌لر ! کیرلی کوکسلکله ، کومورلی یوزلر ، هپ مستکره ! پارلاق سوزلر، قولاقلری تلذیذ ایدییور ؛ فقط چکیجك ، رنده‌نك سسی عینی قولاقلری تخریش ایدییور ! بو یاکلیش اعتقادلرمزی صارصمق ، بو کور امللرمزی ممکن اولدیغی قادار چابوق محو ایتمك ملتمزك بقاسی ایچون لازمدر . لازمکه نسل آتی ، ذهنله یاپیلان ایشلر قادار أللرله یاپیلان ایشلری‌ده سوسین؛ ویارین عائله باباسی اولدیغی زمان ، اولادینی قلم اودالرینه ده‌کل ، معدن قویولرینه سوق ایده‌بیلسین . چونکه أل ایشلرینی ذلیل کوره‌ن بر ملت ئولمکه محکوم بر ملتدر . أل ایشی حقنده بو خرافاتك محو اولماسی ایسه، ظن ایدیلدیکی کبی یالکز عقل ایله، محاکمه ایله ، نصیحت ویرمکله ده‌کل ، زادکان اولادیله ایشجی اولادینی برصیرا ، بر تزکاه باشنده چالیشدیرمقله، أل ایشلرینك اصالتی، قدسیتنی ، قیمتنی، أهمیتنی تقدیر ایتدیرمکله ، بوصورتله أل ایشلرینك ، أل ایشجیلرینك موقع اجتماعیسنی یوکسلتمکله ممکن اولابیله‌جکدر. اونك ایچین بزده رنده ایله چکیجی ، پرکار ایله خریطه‌نك یاننه قویاجق، صنعت دویغوسنی، حرمتی یکی نسلك حسیاتنه قاریشدیراجق تربیوی بر درسك ـ تاریخ، جوغرافیا، اخلاق درسلری کبی ـ مکتبلرده عینی شرفلی موقعی احراز ایتمه‌سی لازمدر . بو درس مکاتب عمومیه‌یه کیردیکی کون ، تربیهٔ ملیه‌مز أك بویوك حسی برانقلابی وجوده کتیره‌جك ، أك مهم عاملی قازانمش اولاجق وبو حسی انقلاب آز زمانده ایستر ایسته‌مز برانقلاب صنعت یاپاجقدر.

سویهٔ اجتماعیه‌مزك دیکر برجهتدن انحطاطی‌ده ، افرادك برلکده یاشامق ، آکلاشمق ، کوروشمك ، خلاصه تماس واجتماع ایتمك نقطه‌سنده‌در : بوملتك سنه‌لرك استبدادی نتیجه‌سنده بریاشامق اهلیتنی ، لیاقتنی غائب ایده‌ن افرادی جمعیتك حیاتنه ، استقباله تماس ایده‌ن ایشلرده بیله آکلاشمغی ، دیکله‌شمکی بیلمه‌مکده ، أك مهم تشبثلر ایچین بیله أك اوفاق برقابلیت اجتماعیه‌یی کوستره-

مه‌مكده‌در. شيمدی، نسل آتينك تربيه‌سنده اجتماعی بر تحول وجوده كتيره‌بيلمك ايچين لازمكه تربيۀ مليه‌نك بو ضعيف عنصری قوتلشديريلسين؛ لازمكه مكتبه، افرادی بر احتياجلره باغلايارق بر لكده ياشاتاجق بر تربيه‌نك عامللری صوقولسون؛ لازمكه وحشيله‌شن، منزويله‌شن بابالرك اولادلری مدنيله‌شسين، انسيله‌شسين...

بچن آی ظرفنده استانبول دارالمعلمينينده كشاد ايديلن أل ايشلری مركزی

أكر بو مدنيت، بو جمعيت تربيه‌سی مكتبه كيرمزسه، أكر مكتبلر چوجوقلری كندی اراده‌لريله مجتمع بر طرزده چاليشديرمغی، ياشامغی ئوكره‌تمزسه هيئت اجتماعيه‌مز ـ علاقۀ كيمويه‌سنی غائب ايتمش بر كتله كبی ـ تحلل ايده‌جك، داغيلاجقدر ... أل ايشلری تدريساتی جمعيتمزك قابليت اجتماعيه‌سنی‌ده تزييد ايده‌جكدر. چونكه ظاهراً ايش اوداسی اولان مارانغوزخانه، ده‌ميرخانه، چاماشيرخانه حقيقتده حياتی تمثيل ايدن بر محيطدر. ايچريسنده چاليشانلر عينی احتياجلر، عينی امللرله بر برينه مربوط، ينه كندی منفعتلری ايچين بر بريله كوروشمكه، چكيشمكه، خلاصه اجتماعی ياشامغه مجبوردرلر. مارانغوزخانه‌يه ايلك كيردكلری

زمان، بر تخته پارچاسنك مقاسمه‌سی ایچین بر بریله دوکوشن چوجوقلر یاواش یاواش آکلاشمغه، اهلیلشمکه باشلارلر. «تعاون»، «تکافل» مارانغوزخانه‌نك، ده‌میرخانه‌نك طبیعتیله تأسیس أیله‌دیکی شیلردر. خلاصه، ایشخانه‌لر، بو تربیهٔ اجتماعیه‌یی ویره‌جك وقوتلشدیره‌جك برر طبیعی واصلی محیط تشکیل ایده‌ر.

أسکی عائله‌لرمزده موجود اولان شرائط اجتماعیه بو کون تمامیله ده‌کیشمش؛ دون أللریله، قوللریله چالیشوب أکمکنی قازانابیلن هر عائله بو کون رزقنی آوروپانك دیشلی ماکینالرینه، چارقلرینه قاپدیرمشدر... شو صورتله صناعت وایش حیاتی عائله اوجاقلرندن چیقوب کیتمشدر. فقط کیدن یالکز صناعت ده‌کل، عینی زمانده تربیه‌در. چونکه وقتیله أل ایشلری عائله‌ده بدنی، ذهنی برطاقم تربیه‌لرك عاملی کیبیدی. عائله اوجاقلرنده کرکفه، تزکاهه، چیقریغه، صاپانه... باغلی اولارق ویریلن برتربیه واردی. أسکی قادینلرمز بزلرینی دوتوپارق أللرینی، قوللرینی ایشله‌تیرلر؛ ایپلکلرینی منتظم ئوره‌رك سرعت نظرلرینی، دقتلرینی تنمیه ایده‌رلر؛ ینه عینی دوقومه اوزرنده دوشونه‌رك محاکمه‌لرینی تنمیه ایده‌رلر، ینه اودوقومه‌نك چیزکیلرینی، رنکلرینی انتخاب وتنظیم ایچین مخیله‌لرینی ایشله‌تیرلردی. عینی زمانده تزکاه، چیقریق، صاپان مؤثر بر تربیهٔ حسیه‌نك وطنی کیبیدی: ایپلکلرینك قوماشلاندیغنی کوره‌ن قادین بر حس تملك، بر اعتماد نفس دویار، قوماشنك انتظامندن، ظرافتندن متأثر اولور؛ اوزون قیش کیجه‌لرینك دواملی مساعیسی نتیجه‌سنده ثباتنی، تحملنی تقویه ایده‌ردی. أل ایشلری، بویله‌جه عینی هدفی کوزله‌یه‌رك چالیشان آرقاداشلر آراسنده‌کی قابلیت اجتماعیه‌یی کیتدکجه یوکسه‌لتیردی. ایشته أل ایشلرینی عائله تربیه‌سندن قوپاران رقابت، بوتون بو تربیه‌لری‌ده قوپارمش، تربیهٔ ملیه‌یی غیر مدرك صورتده چالیشان بویوك مربی‌نك فیضلرندن محروم براقمشدر. بو محرومیت پك ألیمدر. چونکه بزده بو تربیه‌یی ویره‌جك باشقاهیچ بر محیط، هیچ برفرصت یوقدر. لازمکه دون عائله‌ده ویریلن بوأل وذهن تربیه‌سنی مکتب تلافی ایتسین. یوقسه دون عائله‌ده عرقك سویهٔ جسمانیه وذهنیه‌سنی یوکسلتن بو تربیه‌نك یوقلغی او سویه‌یی کیتدکجه آلچالتاجقدر.

تربیهٔ بدنیه نقطهٔ نظرنده اُل ایشلری

منتظم ومکمل پروغراملر تعقیب ایتمك ، چوق معلومات ویرمك ، طلبه‌یه هرشیئی ئوکرتمك خصوصنده‌کی بوتون ترقیلرینه رغماً ... حقیقت حالده مکتبلرمز الآن قرون وسطانك تربیه‌ده بسله‌دیکی یا کلیش اعتقادلرك اسیری‌در : أزجمله

اسوه‌چ‌ده کوته بورغ جوارنده نه‌س قریه‌سنده مشهور اُل ایشلری دارالمعلمیننك مارانغوزخانه‌سی

سعی ذهنی محترم ومقدس طوتولیورده؛ سعی بدنی ایسه عادتا حقیر وذلیل کورولیور؛ ظن ایدیلیورکه تعلیم وتربیه‌ده غایه «اوصلو وحافظه‌سی قوتلی آداملر یتشدیرمك»در؛ ظن ایدیلیورکه بر ملته آدام یتشدیرمه‌نك بوتون اسراری : بر طاقم کتابلرك عباره‌لرینی حافظه‌یه طیقمقده ، سربست ، فعال ، متحری ، متشبث چوجوقلری أسیر ، تنبل ، قورقاق ، مسکین یاپمقده ، اوصلاندیرمقده‌در !... ایشته ، قافالره یرسورو معلومات دولدورولورکن ، کنج وجودلر صیرالرك اوزرنده حرکتسز ،

اویوشمش برحالده قالیور ؛ چونکه قیمیلدامق ، ایشلەمك، اوینامق براحتیاج ، بر منفعت ، برتربیه کوروله‌یورده دائما برفضله‌لق، بر تربیه‌سزلك عد ایدیلیور ! بوتون تربیه محیطلرمزده ذهنك فعالیتی ایله بدنك فعالیتی آراسنده براقیلان بو درین اوچوروم نسل آتینك مزاری اولاجقدر . اصول تربیه‌مز بویله سقط وهلاك ایدیجی قالدقجه بو نتیجه مقدردر . بو مهلك اوچورومك دولدورولماسی ایچین مکتبلره حیات وفعالیت صوقاجق بردرسك ادخالی لازمدر. بر درس که ذهن قادار بدنیده ایشلەتسین ؛ بر درس که منتظم ، متمادی حرکتلرله بدنه قوت، صحت، چویکلك، سعادت وکمال تأمین ایتسین؛ والحاصل هندسی ، مقید ژیمناستیق خارجنده بدنی بردرس اولسون؛ بدن قادار حسیاتی، اداره‌یی‌ده فعالیته سوق ایتسین ؛ نسل آتی ایچین سوریله‌رك ، ایسته‌نه‌رك یاپیلان بر ژیمناستیق ؛ فعال ومثبت بر ادمان اولسون .

تربیهٔ حواس نقطهٔ نظرندن ال ایشلری

حواس خمسه‌مز واسطه‌سیله آلینان احتساسات بوتون تربیهٔ فکریه‌مزك مبدأ حرکتیدر . بز محیطمز حقنده‌کی معلوماتی اعضای حواس ایله : کوز ، قولاق ، ال ... ایله آلیورز. کوز ، قولاق، ال ... بزه محیطمزده‌کی أشیانك مختلف اوصافی : شکلی ، ابعادی ، وضعیتی ، رنکی ، صلابتی ، متانتی ، حرکتی ... و بو أشیانك کندی آرالرنده مشابهتلری ، ضدیتلری ، مختلف مناسبتلری حقنده اطلاعات تدارك أیلر ، فکرلر ویرر، علملر قازاندیرر . بو احتساسات واطلاعاتك تربیهٔ فکریه خصوصنده‌کی أهمیتنی تقدیر ایده‌بیلمك ایچین، بوتربیهٔ اساسیه‌دن محروم قالمش اولان مکتبلرمزك یتیشدیردیکی طلبه‌ده انحطاط فکرینك درجه‌سنی نظر اعتباره آلمق کافیدر. برچوق مستعد کنجلرمز واردر که ــ صاغلام بر تربیهٔ حواسدن ، اساسلی بر اشیا تربیه‌سندن محروم براقیلدقلری ایچین ــ قابل ده‌کل حقیقی برتربیهٔ فکریه‌یه مظهر اولامامشلردر. کرچه‌اونلر مکتبده‌فکر ومعلومات سوسی‌ویره‌ن برطاقم کلمه‌لر، تعبیرلر،اصطلاحلر أزبرلرلر، فقط حقیقت حالده ادرا کدن ، عقل واذعاندن محرومدرلر. چونکه

شمس المکاتب طلبه‌سی أل ایشلری درسلرنده یاپیلان پرده کیرمه نمونه‌سنی معاینه ایدرکن

بوتون فکرلری ، علملری هپ ایچی بوش سوزلردن باشقا برشی ده کلدر . بو بویله اولدیغی ایچیندر که حیاتده أك عادی شیلری کورمکدن ، تدقیقدن ، أك بسیط حادثه‌لری تحلیلدن عاجز قالیورلر. چونکه تربیهٔ فکریه‌نك حقیقی عامللری

بزم ظن ايتديكمز كيبى كتابلر دەكلدر. بشريت بيلەبوكونكى تكاملنه هرشيدن أول كتابلرله دەكل، أللر، كوزلر، قولاقلر ... ايله مظهر اولابيلمشدر. بوقسه دائما كتابلر اوزرنده دولاشان، تربيەيى، معلوماتى، يالكز كتاب اوقويارق آلمق ايستەين بر ذكا نهايت كورلەشير، سونەر. دائماسوء استعمال ايديلن بر حافظه ايسه تشبثى و ارادەيى محو ايدەر. چونكه حافظەنك منفعتنه اولارق معطل قالان أللر، نهايت ايشلەيەمز بر حاله كلير. مكتبلرمزدە ويريلەجك حقيقى بر تربيەدە ملكات حواس، بالنتيجه ملكات ذهنيەيى تنميه ايدەجك وسائطه مراجعت ايتمك لازمدر. حواس خمسەنك، نشو ونماسنه خدمت ايدەبيلەجك وسائط أشيادر. أشيادركه بزى كورمكە، طوتمغه، ايشيتمكە، طاتمغه، قوقلامغه... خلاصه، حركت و فعاليته سوق ايدەر. مكتبلردە، أشيا اوزرنده مشاهدەلر، معاينەلر، تجربەلر ياپديرمق و بوأشيادن آلينان انطباعات ايله اوصاف كميه وكيفيەلرى حقنده عيانى و بداهى فكرلر قازانديرمق لازمدر. كرچه أشيا، هندسه، جوغرافيا، تاريخ طبيعى، علوم حكميه ... كيبى بر طاقم درسلر دوغرودن دوغرويه دەكلسه بيله، بالواسطه اولسون بو مقصده خدمت ايدەبيليرلر؛ كرچه أشيادرسلرى، مادياتك اوصاف وخواصنى كوسترەن وبيلديرەن بر درس، هندسه ايسه، اشكال مجردەنك خواصنى آكلاتان بر واسطەدر. آنجاق بو درسلر آراسنده هندسه كيبى بعضيلرى حواس خمسەدن يالكز برينى [كوزى] تربيه ايدەبيلەجك أكسيك بر واسطەدر. ديكرلرينك بو مقصده خدمتى ايسه همان دائما تصادفى وغير مطرددر. چونكه أشيا درسلرندە شخصك فعاليتى يالكز مشاهدەدن عبارت قالمقده، بو مشاهدە عكس تأثيرلرينى ويرەمەمكدەدر. بويله على العادە بر مشاهده ايسه تام بر تربيهٔ باصرە موقعنده كورولەمز. مشاهدەيى تدقيقدن، حادەدن چيرەجك تكرارلره احتياج واردر. لازمكه شخص يالكز كورمكله اكتفا ايتمەسين، كورديكنىدە ياپسين؛ لازم كه شخص هر تأثيره مقابل بر عكس تأثيرله مقابله ايتسين؛ بناءً عليه يالكز كوزلرىدەكل لامسه، سامعه، خصوصيله عضلاتىدە مشتركاً تعليم وتربيه ايدەجك، بو قوتلرى دقت ومحاكمەنك نظارتى آلتنده فعاليته سوق ايدەجك بر درسك كنجلرك تربيهٔ عموميەسيله مكلف اولان بوتون مكتبلره ادخالى لازمدر.

اصول تدریس نقطهٔ نظرندن أل ایشلری

بزم تربیه وتدریس ایشلرنده‌کی أك بویوك ضلالتمز بو ایشلرك یکانه عاملی کتابلر اولدیغنی ظن ایتمه‌مزدر. بز ظن ایدییورزکه بزدکانك تعلیم و تربیه‌سی یالکز کتاب واسطه‌سیله اولور. حالبوکه معلوماتمزك برنجی عامللری کتابلر

اسوج مکتبلرنده یاپیلان چامور ایشلرنده نمونه

دکل، اشیا وحادثات‌در. بز بوأشیایه حواس ظاهره‌مز ایله: کوزلر، قولاقلر... واسطه‌سیله تعلق ایدییورز. أللرده بزه معلومات تدارك ایدن اعضانك مهملری صیراسنده بولنمقده‌در. بز أشیایی یالکز رنکلری، شکللری، سسلریله دکل، لمسلری، صلابتلری، مقاومتلری، استعماللری ... ایله‌ده طانیورز. حتی أشیا حقنده‌کی فکرلرمزك أك مهم عنصرینی، أل عضلاتمزك اطلاعاتی تشکیل ایدییور. حواسمزك اعضاسی، طرز فعالیتی ووظائفجه مختلف اولدیغی کبی، بواعضانك دماغمزده حاصل ایتدیکی انطباعات وبوانطباعات سایه‌سنده قازانیلان معلوماتك نوعی‌ده مختلف‌در. اونك ایچین کوز ایله قابل ادراك اولان اشکال و مجسمات حقنده‌کی اطلاعات ومعلوماتی مثلا سوزله، قولاق واسطه‌سیله ویرمك قابل دکل‌در. بومعلوماتی تام وصحیح صورتده ویره‌جك اولان یالکز انطباعات بصریه‌در. بو سببله حیوانات، نباتات، طبقات، حکمت، کیمیا ... کبی بر

طاقم درسلر صرف نظری اولارق یعنی سوز ایله قولاقدن ئوکره‌نیلمك یاخود ئوکره‌تیلمك ایسته‌نجه ماهیتلری ، حقیقتلری ئوکره‌نیلمش ، ئوکره‌تیلمش اولماز ؛ بلکه بومناسبتله برطاقم کلمه‌لر ، تعبیرلر حافظه‌یه دولدورولمش اولور!... چونکه بومعلومات قابل ادراك بر حاله که‌بیلمك ایچین ، موضوعلرینی تشکیل ایده‌ن اشکال ومجسماتك حافظه‌یه « انطباعات بصریه » شکلنده انتقال ایتمه‌سی لازم‌در. اطلاعات وانطباعاتك حافظه‌ده یرلشمه‌سی، قازانیلان معلوماتك فکره مال اولابیلمه‌سی ایچین بو ادراك‌ده کافی ده‌کلدر ؛ آیریجه شرائط واردر . ازجمله، برفکرك اکتساب وحفظنده‌کی سرعت وسهولت اوفکری تولید ایدن احتساساتك تعدد وشدتیله متناسب‌در. برفکری تولید ایده‌ن احتساسات نه‌قادار زیاده ونه‌قادار شدتلی اولورسه ، اوفکر او قادار قولای و چابوق ئوکره‌نیلیر واو قادار چوق پایدار اولور . اونك ایچین قولاقله ایشیدیلن و یالکز تخیل ایدیلن برشی کوزله کورولور ، أل ایله تماس و معاینه ایدیلیر ، هله برده نمونه‌سی اعمال ایدیلیرسه مادام الحیات اونودولماز . چونکه بوصورتله قولاقدن، کوزدن آلینان انطباعاته عضلات بدنیه‌دن آلینان انطباعات انضمام ایده‌ر . بو مختلف الجنس ، شدتلی انطباعلر ، حافظه‌ده درین ایزلر براقیر . بوپك طبیعی وبسیط اولان حقیقت مختلف طرزده افاده ایدیله‌بیلیر ؛ مثلا دینیله‌بیلیرکه « أشیا حقنده‌کی معلوماتمز اونلری یاپابیلمك قابلیتیله متناسب‌در. » یاخود « فعالیت حیاتیه‌یه قاریشمایان هیچ بر فکر ، عکس تأثیرینی یاپمایان هیچ بر تأثیر پایدار اولاماز » خلاصه ، تدریساتده یالکز قولاغه ، کوزه خطاب ایتمك کافی ده‌کل ، أللری‌ده تماس ایتدیرمه‌لی ، پارماقلری ، قوللری‌ده ایشلتمه‌لی‌در . طلبه‌یی منفی وضعیتده براقارق یالکز سسله ، سوزله ، جوغرافیا ، تاریخ ، حساب ، هندسه ، اخلاق ... اوقوتمق خصوصنده‌کی غیرتمز پك تملسزدر. بوصورتله انسانك یالکز حافظه‌سی شیشه‌ر ؛ ذکانك دقت حکم محاکمه... کیبی قوتلری، حسیات واراده ایسه کورقالیر. طبیعتك قانونلرینی استحقار ایده‌ن هیچ بر درس؛ مفید اولاماز. بوکون تدریسات ایچین طلبه‌نك ذهنی، بدنی مشترکاً فعالیته سوق ایده‌جك یکی، فعال ومثبت بر طرز تدریسه احتیاج

واردر. برطرز تدریس كه طلبه‌نك حافظه‌سی قادار بوتون دیگر ملكات فكریه‌سنی، حسیاتنی، اراده‌سنی، بدنی‌ده فعالیته تشریك أیله‌سین. تدریساته بو فعالیتك كیرمه‌سی درسلری قوروقالاباق كلمه‌جیلكدن قورتاره‌قله ممكن اولابیلیر. بونك ایچین‌ده یالكز سویله‌ین‌ده‌كل، عینی‌زمانده یاپدیران واپشله‌تن واسطه‌لرك

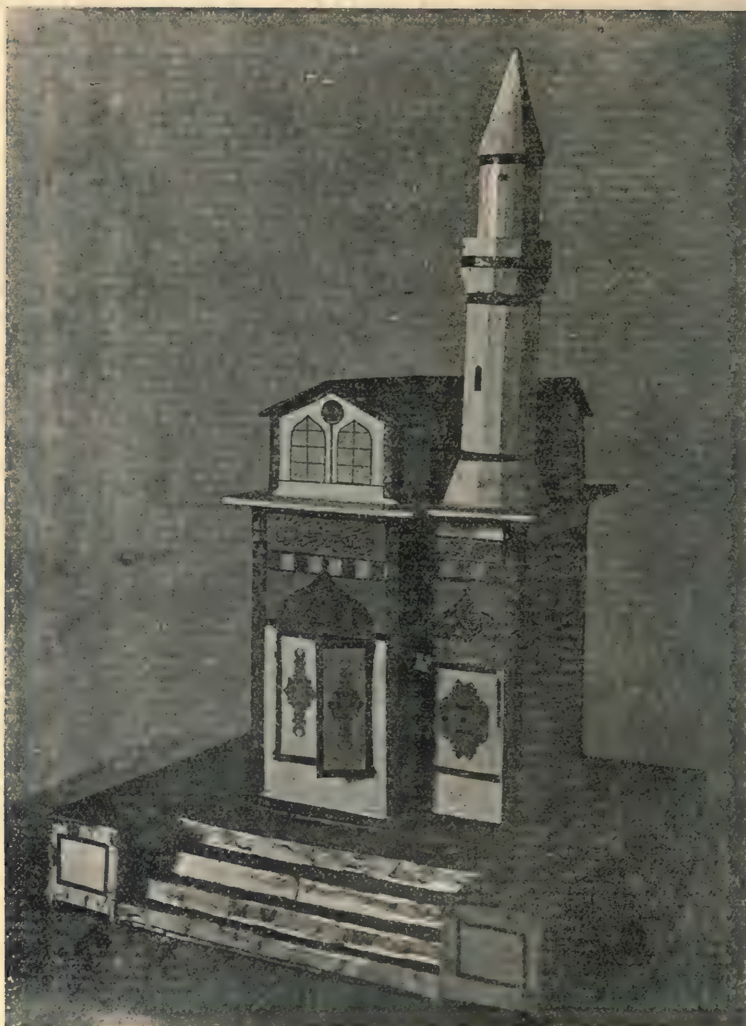
اسوه‌ج مكتبلرنده یاپدیریلان میت ایشلرنده نمونه

قوللانیلماسی لازمدر. برده حیات ایچین أك قابل استفاده اولان معلومات ممكن اولدیغی قادار محیط طبیعی واصلیلرنده استحصال ایدیلمش، یعنی حیاتده تجلی ایتدیكی شرائطه یاقین اولارق قازانیلمش اولانلردر. بو شرائط قابل تعیین‌در. أزجمله، احتیاج‌ایله علاقه‌دار اولمایان، برمنفعته باغلی بولونمایان، حسیاته حلول ایتمه‌ین معلومات شرائطی دائره‌سنده حفظ ایدیلمش اولسه بیله حیاتده پك كوجلكله تطبیق ایدیله‌بیلیر: مكتبلرمزده حساب، هندسه، جوغرافیا ... كیبی برچوق درسلر حیات ایله، احتیاج ایله علاقه‌لری یوقمش كیبی یابس ومجرد

برطرزده ، غریب ومجرد برتصنیف وترتیب ریاضی ایله تدریس ایدیلمکده‌در . طلبه بوشکلده درسلری ئوکره‌نمکده هیچ برفائده تصور ایده‌مز ؛ بناءً علیه ئوکره‌نمك ایچین هیچ برعلاقه وانهماك کوسترمز . جزا ایله ، تهدید ایله ئوکره‌نه بیلدیکی قادارینی‌ده ئولو بر حالده ئوکره‌نیر . حال بوکه حیاتده قوللانیلان هندسه نه مرتب ، مسلسل بردعوی ، نه‌ده یالکز باشنه بر مسئله شکلنده ظهور ایده‌ر ؛ بالعکس بر ماصانك سطحنه یاپیلمش ، بر اوطانك هواسنی دولدورمش ، بر کوپرونك کمری آلتنه کیزله‌نمش ... برحساب ، هندسه ، رسم ، میخانیك ... مسئله‌سی شکلنده ، قاریشیق ومرکب برسیما ایله ، دائما اشیا ومادیاته مربوط اولارق چیقار . مکتبك سیاه تخته‌سی اوزرنده ئوکره‌نیلن دعوالر ، نظریه‌لر ایسه بوجانلی باشلی احتیاجلر قارشیسنده چوق کره افلاس ایده‌ر ، اوصیراده قوللانمق مجبوریتنده بولوندیغمز أك ابتدائی وسائطی بیله انتخابدن عاجز قالیرز . اونك ایچین بوتون تدریساتی وبوتدریسات ایله ویریله‌جك افکار ومعلوماتی ممکن ایسه طبیعی واصلی محیطلرنده استحصال ایتدیرمکه ، هیچ اولمازسه بوطبیعی واصلی محیطلری تمثیل ایده‌بیله‌جك مساعد برواسطه‌نك قوللانیلماسنه احتیاج واردر . برواسطه‌که هر درسك موضوعنی تشکیل ایده‌ن نمونه‌لری عیانی صورتده وجوده کتیره‌بیلسین ؛ برواسطه‌که هندسه ایچین : شکللر ، نمونه‌لر ، جوغرافیا ایچین : داغلر ، کوللر ، قابارتمه خریطه‌لر ، حکمت وکیمیا ایچین : بسیط آلتلر ، حیوانات ایچین : ایسکه‌له‌ت وتشریح نمونه‌لری ، طبقات ایچین : تشکلات ارضیه نمونه‌لری یاپابیلسین ...

تربیۀ اراده نقطۀ نظرندن أل ایشلری

روحی ترکیب ایده‌ن قوتلر ، قابلیتلر آراسنده صمیمی رابطه‌لر واردر . نه قوای فکریه ، قوۀ اخلاقیه‌دن آیری اولارق ، نه‌ده حسیات افکاردن مجرد اولارق تمیه ایدیله‌بیلیر . صیصقا برآدامده ذکا کوچ یاشار . قلبسز برآدامك اراده‌سی‌ده ضعیفدر . اراده تشکل ایتمه‌دکجه ، معلومات ایچین‌ده قاپیلر قاپالیدر . قوای روحیه‌مزدن برینك فعالیتی دیکرینك عطالتنی صارصابیله‌جکی کبی ، برینك عطالتی‌ده دیکرلرینك فعالیتنه ایراث ضرر ایده‌بیلیر . نیته‌کیم چالیشمایان وجودك

استانبول دارالمعلمیننك خصوصی پروغرامنه کوره یاپیلان موقاووا ایشلرنده بر نمونه : جامع شریف

ذکاسی‌ده کورله‌نیر . اونك ایچین تربیهٔ عمومیه‌ده نه برینی ، نه‌ده دیکرینی اهمال ایتمك دوغرو اولاماز . بالعکس بوتون قوا و قابلیاتی متوازی و متوازناً مستعد اولدقلری تکامله مظهر ایتمك مشروع بر تربیه‌نك غایه‌سیدر . تربیهٔ

اخلاقیه‌ده‌ده یالکز فکری تنمیه ایتمك ، یالکز حافظه‌یی بر طاقم فضیلت حکایه‌لریله دولدورمق ، یالکز محاکمه‌یی أییلکه ، فضیلته سوق ایتمك کافی ده‌کلدر. چونکه یالکز بیلمك، آکلامق یاپمق ده‌کلدر . عینی زمانده اخلاقی افعاله سرایت ایتدیره‌جك ، اخلاقیاتی ممکن اولدیغی قادار اعتیادات شکلنه قلب ایده‌جك بر تربیه‌یه احتیاج واردر . اویله بر تربیه‌که نسل آتی‌یی «اخلاق عالمی» ایتمکدن زیاده «اخلاق‌عاملی» یتیشدیرسین . حیات ایچین أك مهم شرط؛ اراده‌نك أهمیتنی بیلمك ده‌کل ، اراده‌نك صاحبی اولمقدر. اراده ایسه افکاردن زیاده افعالك محصولیدر. چونکه اراده‌ده بوتون قوتلرمز کبی فعالیتله تنمی ایده‌بیلیر .ایشته، حقیقی بر تربیهٔ ارادیه واخلاقیه اخلاقی افعال ایله تلقین ایده‌ن مثلا : میل مساعی ، انتظام ، دوام ، ثبات ، جسارت، شجاعت، تصرف، تعاون... کبی‌اوصاف حسیه واخلاقیه‌یی اعتیادکبی یرلشدیره‌ن اصول تربیه‌در.اخلاقیاتك بوصورتله تلقینی برنسلك تربیه‌سنده بلکه أك‌مهم جهت‌در. بر نسل ایسته‌دیکی قادار متفکر اولسون ؛ أکر اخلاقی اعتیادلر آلمامشسه نافله‌در . چونکه حیات یومیه‌مزك بویوك بر قسمی تفکر ، عقل و محاکمه زنجیرندن ده‌کل ، اعتیادات ده‌متندن عبارت‌در . بو اعتیاداتك افعالی ، دائما ادراکك ، دقت ومحاکمه نك اراده‌نك تأثیرندن آزاده اولارق وقوعه کلیر . اونك ایچین افکار اخلاقیه‌مز غیر مدرك بر حاله کلمه‌دکجه، فعالیت اخلاقیه‌مزه قاریشاماز . هر حالده مکتبلرده اخلاقی یالکز سوزله ، محاکمه ایله ده‌کل ، افعال واعتیادات ایله‌ده تعلیم ایتمك ضروریدر . برمکتبك طلبه‌سنه اراده‌نك، انسانك‌حیات ومقدراتی‌اوزرنده‌کی تأثیری‌حقنده یوزلرجه‌قونفرانس‌ویریله بیلیر، فقطأکراونلره‌اراده‌لرینی فعالیته‌سوق ایده‌جك‌فرصتلر، حریتلر بخش ایدیلمزسه حقیقت حالده اونلرك اراده‌سی تنمیه‌ایدیلمش اولماز ؛ نهایت عقللری، محاکمه‌لری اقناع ایدیلمش اولور . چونکه سوزلر ، کلمه‌لر ، محاکمه‌لر تفکری دعوت ایده‌بیلیر . اراده‌یی تربیه ایده‌جك عامللر ایسه، بواراده‌یی موقع فعالیته سوق ایده‌ن تجربه‌لر ، وقعه‌لر، حادثه‌لردر . حال‌بوکه بومقصدی نه«قلاسیك» اخلاق تدریساتی ، نه‌ده معلمك نمونهٔ امتثال اولان شخصی تأمینه کافی ده‌کلدر .

آیریجه اخلاقی، مثلا : فعالیتی، میل فعالیتی آرتدیراجق، فعالیتده انتظام و اطرادی تأمین ایده‌جك، تفکرله برلکده تشبثی ، عزمی ، ثباتی ، اعتماد نفسی، حسیاتی تقویه ایده‌جك وسیله‌لر ایجادینه لزوم واردر. اخلاقی افعال ایله تلقین ایده بیله‌جك

اموهج مکتبلرنده یاپیلان چامور ایشلرندن برنمونه

اولان بویله بر وسیله بدنله ذهنی تشریك ایده‌جك مثبت و فعال بر درسك حیات تدریسیه‌سنده آرانیلمالی‌در . بو درسك دیکر درسلر اعتبارنده ، أهمیتده مکتبلرمزه ادخالی بزم ایچین علی العاده بر تشبث ده کل ، بلکه بر حیات مسئله‌سیدر .

ایشك خلاصه‌سی نه‌در ؟

ایشته، آوروپا و آمریقا معارفنده‌ده أل ایشلرینك تربیهٔ عمومیه ایله مکلف اولان مکتبلرك پروغرامنه ادخالی بویله تربیوی أندیشه‌لرك ، سائقلرك تأثیریله

اولمش‌در. مکتبلرمزك سنه‌لردن‌بری دوشمش اولدیغی سفالت بدنیه وذهنیه‌یی آز چوق بیلن وبو مادی، معنوی سقوطك هیئت اجتماعیه‌مزی قریب بر آتی‌ده هانکی اوچورومله سوروکله‌یه‌جکنی تقدیر ایده‌ن هیچ بر وطنپرور یوقدرکه، تاریخ تربیه‌ده بلکه اوچ‌یوز سنه‌دن‌بری حاضرلانان بو انقلابی بزم ایچین «امر واقع» کبی قبولده تردد ایله‌سین. مع‌مافیه، أل ایشلرینك مکتب تربیه‌سنه وورولمش بریالدیز اولمایوب بوکونك شرائط اجتماعیه‌سنه کوره آدام یتیشدیره‌جك حقیقی بر عامل اولدیغنی آکلامق، بو صورتله نسل حاضر و آتی مربیلرینك اولا قناعتی، صوکرا حسیاتنی قازانمق واونلرك أله مجاهدهٔ علمیه‌لری ایچین لازم اولان معلومات سلاحنی ویرمك پك معقول ومشروعدر. بو نتیجه‌یه وارمق ایچین اثبات ایدیلك لازمدرکه: أل ایشلری مکتبه کیردیکی کون نسلی بدناً، فکراً انحطاطدن، حساً وارادةً افلاسدن قورتاراجق أك قوتلی بر عامل تربیهٔ ملیه‌مزه قاریشمش اولاجقدر.

أل ایشلرینك تأثیرات بدنیه‌سی

أل ایشلری تربیهٔ بدنیه اوزرینه مهم تأثیرلر یاپار. چونکه أل ایشلری کنج بنیه‌لرك تشکلی ایچین أك صحی، أك تربیوی بر ژیمناستیقدر. تخته، طوپراق، ده‌میر، ساج، تل ... کبی بوتون أل ایشلری اقسامنك طبیعت اساسیه‌سی فعالیتدر. «أل ایشلری» نام عمومیسی آلتنده تدریس ایدیلن هیچ بر درس یوقدرکه بدنك عطالتنی صارصماسین؛ عضلات محرکه‌یی فعالیته سوق ایتمه‌سین. تل بوکمك، تخته کسمك، تخته رنده‌له‌مك، طوپراق قازمق، ده‌میر دوکمك ... بدنك صحتنی ادامه، قوتنی تزیید، فعالیت حیاتیه‌سنی تسهیل أیلر و یاواش یاواش بدنی مشقته متحمل بر حاله کتیریر. صیرالر اوزرنده ساعتلرجه معلمك سوزلرینی، نطقلرینی دیکله‌یه دیکله‌یه اویوشمش قالان وکیتدکجه صیصقالاشان، قانبورلاشان کنج بنیه‌لر محتاج اولدقلری حرکتی، فعالیتی، مارانغوز خانه‌لرك تزکاهلری، ده‌میر خانه‌لرك اورسلری اوزرنده بولورلر. مارانغوز خانه ایله ده‌میر خانه‌نك کیردیکی یره صحت، قوت، حیات، موفقیت، غلبه

کیرەدر . أل ایشلرینك بو تربیوی تأثیرلرینی تقدیر ایدەبیلمك ایچین مارانغوز خانەدە ، دەمیر خانەدە چالیشان ، طوپراقله اوغراشان کنجلرك بنیەسندەکی صحت ، قوت ومتانتی ، چویکلکی نظر دقته آلمق کافیدر . دینیلەجك‌که « أکر مقصد تربیهٔ بدنیه ایسه ، ژیمناستیق درسلری اساساً بو مقصدی تأمین

استانبول دارالمعلمیننك خصوصی پروغرامنه کورە یاپیلان کاغد کسمه ایشلرندن:
عرب اصولی بر لوحه « ماشاالله کاده »

ایدەبیلیر. » فقط أل ایشلرینك اصل أهمیتی بدنك محتاج اولدیغی فعالیتی علی العاده ویرەن بر واسطه اولماسنده دەکل ، بو فعالیتی منتظم ، مطرد ، مکرر حرکتلرله ، جان صیقمایارق ، ساعتلرجه دوام ایتدیرەبیلمەسنده ، بدنك فعالیتنی ذهنك فعالیتیله تشریك ایتمەسندەدر . أل ایشلری ، بر ژیمناستیقدر؛ فقط علی العاده قوللری ، باجاقلری صاللایان بر ژیمناستیق دەکل ، شخصك حظ ومنفعتنی دە تحریك ایدەن بر ژیمناستیقدر. بر ژیمناستیق که ساعتلرجه یاپیلسه بیقیلماز ، ویاپیلدقجه حظ ونشئه‌یی تزیید أیلر. بو نقطهٔ نظردن أل ایشلری تدریساتی «قلاسیك» ژیمناستیق تدریساتنه بیله تقدم أیلر . أل ایشلری منتظم وانجه ممارسەلرله أللرك تربیەسنه ،

أللرك حركتلرینی تنظیمه‌ده خدمت ایده‌ر : كاغد كسدیرمك ، چامور یوغورتمق ، تخته یونتدورمق ... سایه‌سنده برپاندن انسانی حیاتك بوتون شرائطنده برتفوق تشكیل ایده‌بیله‌جك برقابلیته مظهر أیلر ، دیكر جهتدن أك ابتدائی واسطه‌لری بیله قوللانامایاجق قادار ملكاتی ضعیف اولان بركویلویه ، ایشجی اولادینه ، یارین أكمكنی قازانمق ایچین محتاج اولدیغی أل تربیه‌سنی ، أل معلوماتنی ویریر . أل ایشلریله ویریلن تربیهٔ میخانیكیه وعضلیه پك مهم كورولمه‌لیدر . بونك بویوك أهمیتنی تقدیر ایچین ، عضلاتنی تربیه ایده‌جك واسطه‌لردن همان محروم قالان بركویلوأللرینك قابالغی ، بجریكسزلكی ایله بوواسطه‌لره مظهر اولان برشهرلینك أللرنده‌كی یاتقینلغی ، بجریكلیكی دوشونمك ، مقایسه ایتمك كافیدر. كویلو ، بوتون حیاتنده أللرینی فنا قوللانان ، دولاییسیله محرومیت ایچنده یاشایان زواللی بر مخلوقدر . بالعكس شهرلی ، محیطنده دائما أللرینی ایشله‌تمش ، أل تربیه‌سی آلمشدر . ایشته أل ایشلری بر كویلونك أللرینه بر شهرلی أللرینك نزاكت وحساسیتنی ویره‌ن بر تربیه‌در .

أل ایشلرینك ذهن اوزرینه تأثیری

هیچ برایش ، أللرله ایشله‌نن هیچ برصنعت یوقدركه بیلینه‌رك یاپیلسین‌ده ، افعالی ذهنه سرایت ایتمه‌سین ؛ بویله برایشده ، بدن قادار ذهنك‌ده حصهٔ مساعیسی بولونماسین : أك قابا ، أك میخانیكی بر ایشده ، مثلا بر كاغد بوكمك ، بر آغاج كسمك ، برپاكت باغلامقده بیله آزچوق فكرك برمداخله‌سی ، حس واراده‌نك بر فعالیتی واردر . حتی بو فعالیت بویله عادی موضوعلر اوزرنده استلزام أیله‌دیكی شدتله ذهنی یورابیلیرده ... اونك ایچین دیرلركه « مساعیٔ بدنیه ایله مساعیٔ ذهنیه آراسنده قطعی برحدفاصل تعیین ایتمك ممكن‌ده‌كلدر. » برنجینك فعالیتی ایكنجی‌یه سرایت ایده‌ر ؛ بالعكس برینك عطالتی دیكرینك فعالیتنی محو ایده‌بیلیر. ایشته مكاتب عمومیه‌ده « أل ایشلری » نام عمومیسی آلتنده كوستریلن : كاغد ، موقاووا ، طوپراق ، چامور ، تخته ، ده‌میر ، تل ... ایشلری یالكز أللرك فعالیتنی ، میخانیكیتنی تنظیم ، لامسه وباصره‌یی تزیین ایتسه‌یدی

استانبول دار المعلمينڭ خصوصى پروغرامنه كوره ياپيلان موقاوا ايشلرندن برنمونه:
بر چشمه نمونه‌سى

تربيه‌ده‌كى موقعى نسبةً پك محدود اولور ، نهايت « أيى بر تربيهٔ بدنيه وباصره ادمانى » موقعنده قاليردى ؛ حال بوكه أل ايشلرينه تربيه نقطهٔ نظرندن عطف ايديلن أهميت تربيهٔ جسمانيه‌دن زياده، بلكه تربيهٔ معنويه، تربيهٔ ذهنيه علاقه‌سيله،

قافانی أللرله پارماقلرك اوجیله تربیه ایتمك اندیشه‌سیله‌در . یوقسه تربیهٔ جسمانیه، أل‌ایشلرنده تالی بر منفعت‌در . أل ایشلرینك تربیه ایله مناسبتی موضوع بحث اولونجه : « أللری آلیشدیریر . » دیمك قادار سطحی بر حکم اوله‌لاز. چونکه أل‌ایشلرنده بوتون موضوعلر برمقصدی تأمین ایچین تربیهٔ ذهنیه ایله أك چوق علاقه‌دار اولانلر آراسندن انتخاب ایدیلیر ؛ بو موضوعلری ویره‌ن اصول تدریسلره کلنجه بونلرده ذهنك مداخله‌سنی ، فعالیتنی أك چوق دعوت ایده‌ن اصوللردر. ایشته ظاهرده چاموردن : میوه‌لر ، حیوانلر ، چیچکلر ، چاناقلر، کاغددن : کسمه‌لر ، موزاییقلر ، موقاوودن : قوطولر ، طاباقلر ، رافلر أولر ، ده‌کیرمنلر . . . یاپدیرمق دیمك حقیقت حالده چوجوقلرك ، کنجلرك بدننی ، فکرینی ، حسنی ، اراده‌سنی ، ایشله‌تمك ، تربیه ایتمك ، نسلی بوتون شرائط بدنیه وذهنیه ایله مجهز صورتده حیاته حاضرلامق دیمك‌در .

أل ایشلرینك حواس اوزرینه تأثیری

أل ایشلرینك حواس اوزرینه تأثیری پك طبیعی‌در . چونکه بو ایشلرك موضوعنی دائما أشیا تشکیل أیله‌مکده‌در . أشیا ایسه دائما حواس خمسه‌مزی علاقه‌دار ایده‌ر : أللزی ، کوزمزی ، قولاغمزی ، عضلاتمزی . . . حرکت و فعالیته سوق ایده‌ر . کرچه مکتبده حواس خمسه‌یی تربیه ایده بیله‌جك وسائط ، یالکز أل ایشلرندن عبارت ده‌کل‌در ؛ موضوعی أشیااولان هرهانکی بردرس، مثلا : حساب، هندسه، جوغرافیا، تاریخ ... ده حواسمزی تحریك وتربیه ایده‌بیلیر. فقط بوواسطه‌لر صیراسنده أل ایشلرینك باشقا برخصوصیتی، باشقا برأهمیتی واردر . برکره أل ایشلری درسلرنده تربیه عنصری، معلومات عنصرینه حاکم‌در : أل ایشلری ئوکره‌تمك‌دن زیاده تربیه ایتمکی ، ایشله‌تمکی دوشونور. أل‌ایشلری کرچه دوغرودن‌دوغرویه جوغرافیا، تاریخ، هندسه... ئوکره‌تمز ؛ فقط بو درسلری تشکیل ایده‌ن أشیا حقنده معلومات استحصال ایده‌جك اولان قوتلرك، واسطه‌لرك‌نشوونماسنی حاضرلار ؛ خلاصه أل‌ایشلری ئوکره‌تمکدن زیاده کوستریر ، معاینه ایتدیریر ، یاپدیریر ؛ أللری ، کوزلری

أشیانك أكدرین نقطه‌لرینه صوقار ... أل ایشلریله ویریله‌جك تربیهٔ حواسك دیکر بر خصوصیتی‌ده ، أل ایشلرینك فعال ومثبت بر واسطه اولماسنده‌در : أل ایشلری دیکر أشیا درسلری کبی یالکز کوسترمکله ، یالکز معاینه ایتدیرمکله قالماز؛ تجربه ایدیلن هرشیئك نمونه‌سنی‌ده ایسترکه بو ، مضاعف کورمك ، مضاعف تجربه ایتمك‌در . چونکه باقمق بر کورمکسه ، یاپمق بیك کره کورمکدر . مثلا تاریخ درسلرنده آبده‌لر یالکز کورولور ؛ فقط أل ایشلرنده کورولن آبده‌لر ، یاپیلیر . أل ایشلرنده فعالیته سوق ایدیلن حواس: لامسه ، باصره وحس عضلی‌در . حس عضلی ؛ أل ایشلرنده أك فعال قوت‌در .

أل ایشلرینك دقته تأثیری

أل ایشلری دقتی تنمیه ایده‌ر . چونکه أل ایشلری درسلرینك بوتون موضوعلری افعال مدرکه‌دن‌در : طلبه ، قارشیسنده بولونان بر نمونه‌یی تقلید ایتمك ، یاخود تصور ایتدیکی بر نمونه‌یی موقع فعله قویمق احتیاجلریله دقتی متیقظ بولوندورور. بو تیقظ؛ مجبوریدر ، چونکه اوفاق بردقتسزلك ، بویوك بر موفقیتسزلکی حاضرلار . فعالیتی دقتله ، ادراکله ، تعقیب ایدیلمه‌ین أللر درحال انتقامنی آلیر : نمونه‌یی سرسری بر حرکتیله بوزار !...

دقت‌ده بوتون ملکات فکریه‌مز کبی، فعالیتله تنمی ایده‌بیلیر. دقتلی اولمق ایچین دقت ایتمك ، یعنی دقتنی ایشله‌تمك لازم‌در . دقت ایچین بو فعالیتی حاضرلایان واسطه أشیادر . أل ایشلری موضوعلرینی تشکیل ایده‌ن أشیا وبو أشیانك شکللری، بعدلری، وضعیتلری رنکلری، مشابهتلری،ضدیتلری... اوزرنده یاپیلان مشاهده، مقایسه ... ادمانلری‌درکه دقتی حرکته سوق‌ایده‌ر؛ دقتی بر کویلو دقتنك آواره‌لکندن ، لاقیدلغندن قورتاریر ؛ ذکایی محیطك أشیاسنه ، محیطك تحولات و تجلیاتنه باغلار . کرچه کثرت تکرار اعتیادی ، اعتیادده دقتسزلکی ، ادراکسزلکی دعوت أیلر ؛ اعتیاد حالنی آلان ایشلر غیر مدرکه‌شیر ، آرتق دقت وتفکری دعوت ایتمز اولور .

أللریله ا یاقلریله ماکینا کبی چالیشان بر تورناجی‌ده دقت حرکت ایتمز اولور . بو کبی صنعتکارلر غیر مدرك صورتده ایشلرلر . آنجاق بو غیر مدرك فعالیتلرك ـ صنایعده او قادار مقبول کورولن ـ بو میخانیکیتك « تربیوی أل ایشلری » تدریساتنده یری یوقدر . چونکه اعتیادی حاضرلایان ودقت وتفکرك مراقبه‌سندن آزاده اولارق یاپیلان هر شی بو درسلرده محکومدر . بر ایش ، بر موضوع کثرت تکرار ایله اعتیاده قلب اولمغه باشلادیغی آندن اعتباراً تربیه‌جه ئولمشدر . چونکه مسئله ماکینا کبی منتظم اعتیادده ایشجیلر یتیشدیرمك دگل ، دقت وتفکرله ایشله‌ین قافالر یتیشدیرمکدر . اویله مدقق ومتفکر یتیشدیرمکدرکه یارین هر هانکی تزکاه ، هر هانکی ماکینا باشنه‌ده کچسه ، اعتیاده قلب ایده‌جك ادراکی ، دقتی ، تفکری وبو اوزون مجاهده‌یی یاشاتاجق حساسیت واراده‌یی نفسنده بولابیلسین ... اونك ایچین تربیهٔ ملیه‌سی کورلری بیله آراتاجق درجه‌ده انحطاط ایده‌ن برمملکتده أل ایشلری تدریساتی، دقت وتفکرله مجهز صاغلام عنصرلر یتیشدیره‌بیله‌جك مهم تأثیرلر یاپیلیر ... ـ بیتمه‌دی ـ

معلم اسماعیل مفی

توركیه‌نڭ مالی اسارتی

دولتلرك اقتصادی رقابتلری

زمان اولمش‌كه دولتك بوتون قوتی یالڭز اوردویه مستند بولونمش، عینی زمانده بوتون دولت تشكیلاتی‌ده اوردویه عادتا استنادگاه وظیفه‌سی كورمش، اونی بسله‌مش، كیدیرمش، سلاحلامش، بوكا قارشی اوردو دخی دولتك استقلالنی مدافعه ایتمش واونك حدودلرینی توسیع أیله‌مشدر.

صنایعك انكشافی اوزرینه ایش داها قاریشیق بر رنك آلمشدر. شیمدی آرتق دولتلر آراسنده‌كی محاربه‌لر، یالڭز عسكرلك دكل، اقتصاد ومدنیت أساسلری اوزرینه جریان ایتمكه باشلامشدر. آرتق دولتلر بربریله ألده سلاح ایله حرب ایتمه‌یوب ده‌میر یوللری، فابریقا واعمالاتخانه‌لر، ذخیره وآلتون حموله‌لری وكشفلر، اختراعلر واسطه‌سیله مبارزه ایتمكده‌درلر. شیمدی اونلر، ثروتلر وجوده كتیره‌ن بیكلرجه ایشجی خلقه صیغیناجق بویوك شهرلر تأسیس ایتمك، برتارلانك قوۀ انباتیه‌سنی آرتدیرمقله دولتی حدودلری توسع ایتمش قادار قوتلندیره‌ن زراعتی ایلریله‌تمك، مكتبلر آچارق اهالینك مادی ومعنوی فعالیتنی آرتدیرمق وبوصورتله اهالینك مقداری آرتمش قادار فائده‌لر ألده‌ایتمك اصوللریله مجادله ایتمكده‌درلر.

فی‌الحقیقه نتیجه‌ده قطعی قرار ویرمك وظیفه‌سی، كورونوشده هنوز اوردو ألنده قالیور وداها قوتلی چیقان اوردو، ضعیف اولان دولتی كندیسنه تابع قیلیور. فقط أكر دولت یوقاریده سویله‌نن اقتصادی ومدنی قوتلری انكشاف ایتدیرمه‌مش ایسه، اوردو حقیقةً قوتلی اولاماز. زمانمزده‌كی محاربه‌لر، صلح زماننده صنایع ومدنیتك انكشافی یولنده نه‌یاپیلابیلدیكنی تماماً میدانه چیقارمقده‌درلر. خصوصیله محاربه‌نك جریانی‌وأكثریتله اونك نتیجه‌سی، اوردونك عددجه اولان قوتندن زیاده دولتك مالیه‌جه اولان قوتنه باغلیدر.

مثال اولارق اینکلتره نك ترانسوال ایله اولان محاربه‌سنی خاطرمزه کتیره‌لم . محاربه باشنده اینکلیزلر هزیمتدن هزیمته اوغرادیلر وداها صوکرا ده کیز کنارینه قادار کری سوردولدیلر . فقط زنکین اینکلتره جنوبی آفریقایه یکیدن عسکر کوندەرمك ایچون مصرفدن قورقمادی واورایه یکی اوردولر سوق أیله‌دی . بوئرلر قهرمانجه‌سنه محاربه‌یه دوام ایتدیلر ؛ فقط پارالری توکه‌نجه حرب طالعی اینکلیزلر طرفنه کچدی . أکر بوئرلر ، ایکنجی اینکلیز اوردوسنی‌ده مغلوب ایتمش اولسه ایدیلر، اینکلیزلر اوچنجی براوردو داها کونده‌ره‌رك غلبه چالاجقلر ایدی . بوخصوصده پارادن باشقا کلیتلی مقدارده عسکره دخی لزوم اولدیغنده شبهه یوقدر . اوحالده برده روسیا و ژاپونیا محاربه‌سنی تدقیق ایده‌لم. روسیاده عسکر أکسیکلکی یوق ایدی . فقط اوقادار اوزاق برطرفده اوزون مدت دوام ایده‌ن بومحاربه ، اونك مالیه‌سنی توکتدی وکندیسی صلح عقد ایتمکه مجبور اولدی . هرکسجه معلومدرکه أکر تورکیانك پاراسی ودمیر یوللری اولسه ایدی ، بالقان محاربه‌سی ده باشقابرصورتده جریان ایده‌جك ایدی. فضله اولارق أکر تورکیا ، عسکرینك عددجه اولان زیاده‌لکی ایله برابر اقتصادجه دخی ترقی ایتمش بولونسه ایدی بالقان محاربه‌سنك ظهوری امکان خارجنده قالیردی .

والحاصل مملکت اقتصاد ومدنیتجه کری قالمش ایسه ، اوردو دخی ضعیف وعاجز قالیور . دولتك استقلالنی مدافعه ایده‌بیلمك ایچون صلح و سکون زمانلرنده چالیشمق لازمدر . یالکز عسکری تشکیلاتك چالیشماسی وحرب فننك أك صوك اصول وآلتلرینی اوردوده تطبیق ایتمه‌سی کافی ده‌کلدر. هرفرد کندیسنك بولوندیغی فعالیت ساحه‌سنده چالیشمالیدر : چیفتجی ، ایشجی ، معلم ، صنایع اربابی وسائره ، مملکتده ثروتك وچالیشمق اقتدارینك آرتماسنه غیرت ایتمه‌لیدر . أکر بویله یاپیلماز و مملکت اقتصاد ومدنیتجه کری قالیرسه ، کندیسنك ، هیچ بر عسکری مصادمه‌یه اوغرامقسزین ، داها صلح زماننده ، صنایعی ترقی ایتدیرمش اولان دولتلرك اقتصادی ومالی ، بونك نتیجه‌سی اولارق سیاسی تابعیتلرینه تدریجاً کیره‌جکنده هیچ شبهه یوقدر .

ایشته تورکیانك باشنه کلن‌ده بوحالدر . عثمانلی دولتی ، سلاح ایله فتح ایتدیکی ولایتلرینی غائب ایتمك ایله قالمایوب کندیسنك مالی وسیاسی استقلالنی‌ده ألدن قاچیرمشدر . تورکیا ، حقیقی استقلال‌دولیسنی ، بالقان محاربه‌سندن چوق زمان داها أول غائب ایتمش بولونیوردی. بوکون اونك مالی وسیاسی تابعیتی ، کندیسنك صنایع جهتنده ترقی ایده‌بیلمه‌سنه مدنیتجه اولان کریلکندن داها زیاده مانع اولویور . تورکیا ، یالکز قوهٔ دولیه‌سنی یرینه کتیرمك ده‌کل، کندیسنه اقتصادومدنیتجه ترقی‌یولنی آچارق معاصر دولتلر صیراسنه کیره‌بیلمك ایچون مالی **استقلال** دخی ألده ایتمه‌لیدر .

بوکا موفق اولمق ایچون لزومی اولان اصول ویوللردن بحث ایتمه‌دن أول ، تورکیانك مالی اسارتنك اصل ماهیتنی واونك اجرا أیله‌مکده اولدیغی تأثیرلری تدقیق ایتمك اقتضا أیلر . بو مقاله‌مزك باشلیجه موضوعی‌ده بوندن عبارت اولاجقدر .

قریم محاربه‌سندن أول

تورکیانك اسارت مالیه‌سی ، داهاقریم محاربه‌سندن باشلامقده‌در . شوراسی دقته شایاندرکه ، تورکیا ایچون مظفریتله نتیجه‌له‌نن بو محاربه اونك ایچون مالی اسارت دوغورمش وکندیسنك سیاسی قوت ونفوذینه‌قطعی برضربه‌وورمشدر.

عثمانلی دولتی ، ایلك دفعه قریم محاربه‌سنده‌بورجلانمشدر. ظن ایدیله‌سین که اوزمان عثمانلی حکومتی،دولتك اوروپایه مالیه‌جه باغلی اولماسندن تهلکه‌لی نتیجه‌لر حصوله کله‌بیله‌جکنی تخمین ایتمه‌مشدر . حکومت ، چوق زمانلر آوروپادن بورج اولارق پارا آلمقدن چکینمشدر ؛ وحتی ۱۸۵۰ سنه‌سنده لوندراده رسماً عقد ایدیلن استقراض اوزمانکی عثمانلی حکمداری طرفندن رداولوندیغی زمان ، تورکیا حکومتی بو استقراضدن واز کچه‌بیلمك ایچون پشیمانلق‌جزاسی اولارق مقرضلره ایکی میلیون ایکی‌یوزبیك فرانق ئوده‌مشدر . فقط قریم محاربه‌سنك اورتایه سورمش اولدیغی پارا احتیاجی ، استقراض عقدینی‌ضروری قیلمشدر .

بز ماضی‌یی تدقیق ایتدیکمزده کورویورزکه أکر تورکیا مالی وسیاسی انزواسنه داها أول نهایت ویروب‌ده استقراض عقدینی ، پارایه صوك درجه محتاج اولونجه‌یه قادار کجیکدیرمه‌مش اولسه ایدی داها أیی یاپمش اولاجقدی . بو حال ، تورکیانك آوروپالیلاشمق خصوصنده تعقیب ایتمش اولدیغی سیاستك اوصاف ممیزه‌سنی پك کوزه‌ل کوسترمکده‌در . بو سیاست ، صوك درجه‌یه قادار مخالفت کوسترمك وبونك نتیجه‌سی اولارق آوروپا اصوللرینك تطبیقی ایچون أك اویغون فرصتلری قاچیرمقدن عبارتدر . حال‌بوکه مالیه جهتنده بونك تماماً عکسی بر صورتده داورانمقده ، یعنی بوجهتده آوروپا اصولنی تطبیق زماننده احتیاطسزجه‌سنه حرکت أیله‌مکده ومملکتك بو خصوصده‌کی درجهٔ تحملنی نظردقته آلمامقده ایدی .

پارا احتیاجی کیتدکجه بویومکده اولدیغی حالده آوروپانك مالی اعتبارندن استفاده ایتمك ایسته‌مه‌ین تورکیا حکومتی ، لزومی اولان مبانی ألده ایتمك ایچون داها تهلکه‌لی وداها ضررلی واسطه‌لره مراجعت ایتمش مثلا دولت وارداتنی ایجار أیله‌مش وبو صورتله غلطه‌ده‌کی روم بانقالرینه خایلیجه بورجلانمشدر . حکومت ، سکه‌لرك معین اولان ثقلتنی آزالتمق ، اونلری تغشیش أیله‌مك کبی حرکتلرده دخی بولونمشدر . بو تدبیرلر توکندکدن صوکرا تورکیا حکومتی فنا بر شهرت قازانمش اولان « قائمه » اخراجنه باشلامشدر . فقط کندیسی ، بو اصولی ، اوروپانك بو خصوصده‌کی تجربه‌سنی ومملکتك احتیاجلرینی نظردقته آلمایارق کوری کورینه تطبیق ایتمشدر .

قائمه

بو « قائمه » اخراجی تجربه‌سی ، تورکیاده بوتون کاغد پارالرك وحتی بانقنوطلرك دخی اعتبارینی لکه‌له‌مش اولدیغندن بوکون بو خصوصده یاپیلاجق یکی برتجربه پك بویوك ضررلری موجب اولابیلیر . زیرا بوصورتله پارا تداولی کیفیتی اشکال ایدیلمکده وآلتون احتیاط آقچه‌سی حصولنه امکان براقلمامقده‌در . بو سببدن دولایی بو « قائمه » تجربه‌سنی برآز اطرافلیجه تدقیق ایده‌لم .

حقیقتده « قائمه » كاغد پارا دیمك دەكل ایدی. بو بر داخلی استقراضدن عبارت ایدی . حكومت ، بو استقراض ایچون باشدن یوزده سكز ، داها صوكرا یوزده آلتی وأك صوكرا یوزده اوچ فائض ئودەمشدر . اونلرك كاغد پاراره بكزەین جهتی آز مقدارده اخراج ایدیلمش اولمالریدر .

« قائمه » لرك آلتون پارا ایله مبادلەلری مجبوری اولمادیغی كیبی عمومیتله مبادله بانقالری دخی موجود دەكل ایدی . « قائمه » اخراجنی ، پیاسەنك احتیاجلرینه اویدوراجق واسطەلر، داها دوغروسی آوروپاده اعتباربیلتلرینك تداولنی تعیین ایدەن باشلیجه شرطلر بوراده موجود دەكل ایدی . بو خصوصده اتخاذ ایدیلن تدبیر ، حزینەنك « قائمه » لر اوزرینه قیمت اشارت ایدەرك اهالی آراسنده داغیتماسندن عبارت قالمشدر . حتی حكومت ساخته قائمەلر ظهورینه مانع اولمق ایچون ایللك زمانلرده هیچ برتدبیرده بولونمامش، بوسببدن دولایی داهابدایتده حقیقی « قائمه » لردن فرقی ممكن اولمایان برچوق ساخته قائمەلر اورتاده تداوله باشلامشدر . حكومت ایسه ، حدسز وحسابسز اولارق یكی یكی قائمەلر چیقارمش وبونی اهالی‌یه حس ایتدیرمەمك ایچون قائمەلره نومرو وضعی اصولنی‌ده قالدیرمشدر .

اوزمانكی مالیه ناظرینك بو مسئلەیه نه نظرله باقدیغنی آكلاتمق ایچون شوحكایەیی نقل ایتمك كافیدر : بر دفعه سلطان عبدالمجید «دولماباغچه» سراینك قاچه مال اولدیغنی آكلامق ایستەمش وبو مناسبتله مالیه ناظرینی جلب ایدەرك سرایك نەقادار مصرفله انشا ایدیلدیكنی صورمش. ناظرك بوخصوصده اختیار ایدیلن مصرفك اوچ بیك بش یوزغروشدن عبارت بولوندیغنی سویلەمەسی اوزرینه حكمدار حیرت ایدەرك بوخصوصده ایضاحات ایستەمش. بونك اوزرینه ناظر، سرایك انشاسی ایچون لزومی اولان یتمش میلیون فرانقلق قائمەلرك طبعی ایچون اوچ بیك بش یوز غروشلق كاغد صرف ایدیلدیكنی، بوندن باشقا هیچ برپارا ویریلمەدیكنی سویلەمشدر .

احوال بو مركزده اولوب « قائمه » نك أهمیتی‌ده بویولده تقدیر ایدیلنجه اونك پیاسەدەكی فیئاتنك چابوجاق دوشمەسی ضروری‌ایدی. فقط او زمانكی

توركيـا حكومتى ، بوكا پك آز أهميت ويرمكده، يكى يكى « قائمه » لر اخراجنه دوام ايتمكده وعينى زمانده ـ يوقاريده كوستريلديكى اوزره ـ فائضلرك كوچولمه‌سنه سبب اولديغندن دولايى « قائمه » فيئاتنك دوشمه‌سنه خدمت ايتمكده ايمش . طبيعى أك نهايت پازا پياسه‌سنده اويله بر قاريشيقلق ظهور ايتمش و «قائمه» فيئاتى اودرجه دوشمشدى كه بوواسطه ايله‌داها ايلرى كيديله‌مه‌يه‌جكنى آرتق اوزمانكى ماليه ناظرى دخى آكلامش وآرتق يكى « قائمه » چيقارمق شويله دورسون ، أسكى « قائمه » لرك موقع تداولدن اخراجى ايچون چاره‌لر آرامغه باشلامشدر. « قائمه » لرك كاغد مصرفندن باشـقا ، حكومت طرفندن تأديه‌سى درعهده ايدلمش ديكر برقيمتى داها بولونديغى آنجاق اوزمان آكلاشيلمشدر .

أك نهايت حكومت آوروپا استقراضنه مراجعت ايدنجه آرتق « قائمه » اخراجى أولكى أهميتنى غائب أيله‌مشـدر . « قائمه » لردن بر قسـمنك قيمتى تأديه‌ ايدلمشدر . فوق‌العاده زمانلرده بو واسطه‌يه ـ قائمه اخراجنه ـ ينه مراجعت ايدلمشدر . بو قبيلدن اولارق ١٨٧٦ و ١٨٧٧ سنه‌لرنده توركيا ـ روسـيا محاربه‌سى زماننده قائمه اخراج ايدلمشـدر . اوزمان اون آلتى ميليون ليرالق قائمه چيقاريلمشـدر . ماليه‌يه عائد أثرلردن آكلايا بيلديكمه كوره ، بو كاغدلر ـ قائمه‌لر ـ ايچون فائض تأديه‌ ايدلمه‌مش، فقط اونلرك تأديه‌سى ايچون واسطه‌لر حاضرلانمش ايدى . أركلى كومور معدن اوجاقلرى و سائر جهتلر وارداتى حكومت طرفندن بو مقـصده تخصيص ايدلمشـدى . « قائمه » لرك پياسـه‌ده‌كى فيئاتنى تحت تأمينه آلمق ايچون اونلرك ويركى‌يه مقابل خزينه طرفندن قبول ايديله‌جكلرى اعلان اولونمشـدى . فقط « قائمه » لرك مبادله‌سنى تأمين ايده‌ن احتياط آقچه‌سنك ـ معدن سكه‌نك ـ فقدانى سببيله حكومت بوتعهدينى اوزون مدت اجرا ايده‌مه‌مش و ١٨٧٩ سنه‌سـنده ويركى تحصيل ايديليركن اهاليدن يوزده سكسان معدن سكه طلب ايتمه‌يه و آنجاق يوزده يكرمى نسـبتنده قائمه قبول أيله‌مه‌يه باشلامشدر. بوندن باشـقا ، دورت يوز غروشـلق « قائمه » يه يوزغروش آلتون فيئات تعيين ايتمشدر. حكومتك بوحركتى اوزرينه «قائمه» لر فيئاتى عادتا كاغد فيئاتنه قادار تنزل أيله‌مشدر. آلتون فيئاتى، قائمه‌حسابيله بيك

غروشه چیقمش یعنی یوز غروشلق بر قائمه آنجاق اون غروشـه آلینوب ویریلمشدر .

« قائمه » واسطه‌سیله یاپیلان معامله‌لر ، أهالی‌یه پك بهالی چیقمش وآوروپا ایله اولان تجارت معاملاتنك طبیعی برصورتده انكشافنه مانع اولمشدر. بونكله برابر ۱۸۷٦ و ۱۸۷۷ سـنه‌لرنده « قائمه » اخراجی ، دولت ایچون خایلیجه فائده‌لی بولوندیغنی اعتراف ایتمك لازمدر. اوزمان آوروپا بانقالری، توركیا ایچون پك محكم برصورتده قاپالی بولوندورولمقده ایدی. بناءً علیه پارا آلاجق یر یوق ایدی . ۱۸۷۷ سنه‌سـنده اینكلتره‌ده استقراض عقدی تشبثی موفقیتسزلكله نتیجه‌لندی. حال‌بوكه «قائمه» لر واسطه‌سیله خایلیجه پارا تدارك ایدیله‌بیلمشدر. اوزمان اخراج ایدیلن « قائمه » شو فیئاتلرله تداول ایتمكده ایدی :

اخراج تاریخی		عثمانلی لیراسی حسابیله مجموع قیمت اعتباریه‌سی	برلیرانك غروش حسابیله موقع تداوله اخراجی فیئاتی	اخراج فیئاتنه نظراً ، عمومی قیمت
۱۳ آغستوس	، ۱۸۷٦	۲۰۰۰۰۰۰	۱۱۷	۱۷۰۰۰۰۰
۱۱ تشرین ثانی	«	۱۰۰۰۰۰۰	۱۳۵	۷۵۰۰۰۰
٥ كانون ثانی	، ۱۸۷۷	۷۰۰۰۰۰۰	۱٥۰	٤٦٦۰۰۰۰
۳ ایلول	«	٦۰۰۰۰۰۰	۱۸٥	۳۲٤۰۰۰۰
	یكون	۱٦۰۰۰۰۰۰ عثمانلی لیراسی		۱۰۲٥۰۰۰۰ عثمانلی لیراسی

حكومت اون آلتی میلیون لیرادن عبارت بولونان مبلغ اعتباری‌یی آلامادی ایسه‌ده هرحالده اون میلیون لیرالق غایت بویوك برمبلغ أله ایتمشدر. قائمه‌لر، بین‌الملل تجارت معامله‌لرنده قوللانیلابیله‌جك واسطه‌لردن دكلدر. فقط اونلر، داخلی اسـتقراضلرك تأدیه‌سی خصوصـنده قوللانیلمشـلردر . شـوراسی‌ده اونوتولمامالیدركه اوزمان توركیا حرب حالنده ایدی. حال‌بوكه محاربه زماننده بوندن داها باشقا واسـطه‌لر دخی قوللانیلابیلمكده‌در . مثلا اهالیدن قیمتی صوكرا ئوده‌نمك اوزره آلینان اشیایه قارشی ویریلن علم‌وخبرلر دخی بو قبیل فوق‌العاده واسطه‌لردندر .

أكر آوروپانك پارا تداولی حقنده‌كی تجربه‌لرندن استحصال ایدیلن قاعده‌لر نظر دقته آلینارق «قائمه» یرینه اعتبار بیلتلری اخراج ایدیلمش واخراج زماننده پارا پیاسه‌سنك حالی نظر دقته آلینارق تدریجی واحتیاطلی برصورتده‌داورانیلمش

اولسه ایدی، اوزمان پارا فیئاتی بوقادار ترددلره اوغراماز و «قائمه» لرك اهالی وتجارت حقنده تولید ایتمش اولدیغی فنا نتیجه‌لره میدان ویریلمزدی . [١].

توركیا افلاسنه ناصل سوق ایدلمش

« قائمه » اخراجی کیفیتی اهالی و تجارت اوزرنده آغیر بر بیوك تشکیل ایتمش ایسه حکومت استفاده ایتدیکی بورسه اعتبار مالیسی دولتك خرابنی موجب اولمشدر .

بن بوراده هر استقراضك تاریخندن آیریجه بحثه کیریشمه‌یه‌جکم. تورکیانك مالی اعتباری بدایتده بر طاقم سیاسی سببلر دولاییسیله قاریشیق برحاله کیرمش وداهاصوکرا آوروپاده پارا پیاسه‌لرینك قرارسزلقلری تأثیریله تردده اوغرامشدر. بونکله برابر تورکیانك عقد ایتدیکی استقراضلر ، دیکر دولتلرك استقراضلرندن دائما داها آغیر شرطلره باغلانمقده ایدی. تورکیا حکومتنه کلنجه، کندیسی بر دفعه استقراض مسلکنه کیرنجه اولجه استقراض عقدندن استنکاف خصوصنده کوسترمش اولدیغی افراط پرستلکی بوراده دخی حسابسز واحتیاطسز برصورتده

[١] تورکیا مالیه‌سنك أك بی‌طرف مدققلرندن آ. دو ووله(A. du velay) «قائمه»لر ایله اولان معامله‌لر حقنده یاپمش اولدیغی بر تحلیلدن شو نتیجه‌لره واصل اولمشدر « بودهشتلی فیئات دوشکونلکنك سببلری پك چوقدر . بونلرك باشلیجه‌لری اوچدر: برنجیسی خزینه مأمورلرینك، خصوصیله ولایتلرده‌کی خزینه مأمورلرینك اهالی طرفندن ویرکی تأدیاتی صیراسنده ویریلن « قائمه » لری آلمقده تردد کوسترمه‌لری، ایکنجیسی داخلده‌کی ولایتلر اهالیسنك بو « قائمه »لری بویوك اعتمادسزلق ایله قبول ایتمه‌لری ونتیجه‌ده قائمه‌لرك هرطرفی ذاتاً اونلرله دولمش بولونان استانبوله آقوب کلمه‌لری، أك نهایت اوچنجیسی پارا تداولنده قائمه‌لره رقابت ایده‌ن معدن سکه‌لرك پارا مناسباتنده قاریشیقلق احداث ایتمه‌لریدر . أکر دولت ایلك « قائمه » اخراجنده ویرکی تحصیل ایده‌رکن قائمه‌لری مأمورلرینه سربست سربست واعتمادکار برصورتده قبول ایتدیرمش وداها بدایتده موقع تداوله بررغروشلق قائمه‌لر چیقارمش وعینی زمانده اوفاقلق سکه‌لری اورتادن قالدیرمش اولسه ایدی بو کاغد پارالر، پیاسه‌ده بش سنه متصل دوام ایده‌ن قاریشیقلقلره سبب اولمازلر ایدی . عینی دوره‌ده ایتالیا دخی تجارت معاملاتی متأثر ایتمه‌یه‌رك تورکیا قائمه‌لرندن داها چوق قائمه چیقارمشدر . »

بز ، « قائمه »نك، اعتبار بیلتلرینك تداولی حقنده لزومی اولان أك اساسلی شرطلره موافق اولمادیغنی بوقاریده‌کی مطالعه‌لردن آکلادق .

یورج یاپمقله کوسترمشدر . حال او درجه‌یه وارمشدی که ، حکومت، پارا ویره‌ن بولوندیغی تقدیرده هر نه شرطله اولورسه اولسون استقراض عقدینه حاضر و آماده بولونمشدی. بورجلرك بودجه اوزرنده بیوك بر آغیرلق حصوله گتیرمکده وبورج فائضلرینك آنجاق یکی استقراضلر عقدی واسطه‌سیله تأدیه‌نه بیلمکده اولدیغی قطعیاً نظر دقته آلینمامشدر. بونکله برابر شوراسی‌ده اعتراف ایدیلمه‌لیدر که آوروپا اعتبـاری بهالی اولمقله برابر تورکیانك یرلی مالیـونندن ــ مشهور غالاطا بانکرلرندن ــ عقد ایدیلن استقراضلردن پك زیاده‌ داها الویریشلی ایدی . تورکیا ، مذکور بانقالره سنه‌ده یوزده اون بش و حتی یوزده یکرمی فائض تأدیه‌مشدر ! داها صوکرا بو بانقالرك باشنه عثمانلی بانقاسی گچمشدر .

بو یولده بر مالی پولتیقه‌نك ألك نهـایت افلاسی موجب اولماسی ضروری ایدی .

موسیو آ. هایدبورن (A. Heidborn «تورکیا مالیه‌سی» نامنده‌کی أثرنده دییورکه: «تورکیه‌نك ۱۸۷٤ ، ۱۸۷٥ سنه‌سی بودجه‌سنده یکرمی بش میلیون عثمانلی لیراسی واردات کوستریلمشدر. بوموهوم بر عدد ایدی. زیرا حقیقتده وارداتك مقداری اون یدی میلیون لیرایه بالغ اولمقده ایدی. حال بوکه بونلردن دولتك خارجده‌کی بورجلری ایچون سنه‌ده اون اوچ میلیون لیرا آییرمق لازم کلیوردی. بو صورتده حکومته ، اداره وسـائر احتیاجات دولیه‌سی ایچون آنجاق دورت میلیون لیرا قالیوردی .

بوقادار پارا ایله نه اوردو بسله‌مك، نه‌ده مملکت اداره ایتمك ممکن اولمادیغندن حکومت بورجلرینی تأدیه‌مکدن واز گچمشدی .

او زمان تورکیانك دولت بورجلری شو حالده ایدی .

استقراض	بورجك مقداری	موقع تداوله اخراجی فیئاتی	اخراج فیئاتنه کوره ، آلینان حقیقی مقدار
۱۸۵٤ سنه‌سی	۷۵۰۰۰۰۰۰ فرانق	یوزده (۸۰)	۶۰۰۰۰۰۰۰ فرانق
۱۸۵۵ »	۱۲۵۰۰۰۰۰۰ »	یوزده (۱۰۰)	۱۲۵۰۰۰۰۰۰ »
۱۸۵۸ »	۱۲۵۰۰۰۰۰۰ »	» (۷۶)	۹۵۰۰۰۰۰۰ »
۱۸۶۰ »	۵۰۹۳۰۵۰۰ »	» (۶۲,۵)	۳۱۸۳۱۵۶۲ »

استقراض	بورجك مقداری	موقع تداوله اخراجی فیئاتی	اخراج فیئاتنه کوره ، آلینان حقیقی مقدار
١٨٦٢ سنه‌سی	٢٠٠٠٠٠٠٠٠ فرانق	یوزده (٦١)	١٣٦٠٠٠٠٠٠ فرانق
١٨٦٣ »	٢٠٠٠٠٠٠٠٠ »	» (٦٨)و(٧٢)	١٤٢٠٠٠٠٠٠ »
١٨٦٥ »	١٥٠٠٠٠٠٠٠ »	» (٦٦)	٩٩٠٠٠٠٠٠ »
١٨٦٥ »	٩٠٩٠٩١٠٠٠ »	» (٥٠)	٤٥٤٥٤٥٥٠٠ »
١٨٦٩ »	٥٥٥٥٥٥٥٠٠ »	» (٦١)	٣٨٨٨٨٥٥٠٠ »
١٨٧٠ـ١٨٧٢ سنه‌سی	٧٩٢٠٠٠٠٠٠ »	» (٣٢)	٢٥٤٤٣٠٠٠٠ »
١٨٧١ سنه‌سی	١٤٢٥٠٠٠٠٠ »	» (٧٣)	١٠٤٠٢٥٠٠٠ »
١٨٧٢ »	٢٧٨١٥٥٠٠٠ »	» (٩٨,٥)	٢٧٣٩٧٢٦٧٥ »
١٨٧٣ »	٦٩٤٤٤٤٥٠٠ »	» (٥٩.٥)	٤١٣١٩٤٤٧٧ »
١٨٧٤ »	١٠٠٠٠٠٠٠٠٠ »	» (٤٣,٥)	٤٣٥٠٠٠٠٠٠ »
١٨٧٤ »	٥٢٩٧٦٧٦٥٠٠ فرانق		٣٠١٢٨٨٤٧١٤ فرانق

بو رقملردن‌ده آکلاشیلیورکه دولتك اوزرینه بورج اولارق یوکله‌تیلن مقداردن حقیقتده همان ایکی میلیار اوچ یوز میلیون فرانق داها آز پارا أله کچه‌بیلمشدر . حال بوکه دولتك ألنه کچه‌ن مقداردن بانقالره قومیسیون اجرتی ودیکر بر طاقم ضررلر داها تودەنمش اولدیغی حسابه قاتیلاجق اولورسه ، تورکیانك استقراض ایتدیکی بش میلیار اوچ یوز میلیون فرانق مبلغك همان نصفی یعنی ایکی میلیار یدی‌یوز میلیون فرانق آلابیلمش اولدیغی ظاهراولور. بوصورتله عثمانلی دولتنه ایکی بوچوق میلیار فرانق هوادن بورج یوکله‌تیلمش اولیور . حال‌بوکه تورکیا بو بورجدن بر پارا بیله آلمامش بولونیور .

داها صوکرا تورکیا تأدیاتنی تعطیل ایتدیکی زمان بوتون آوروپاده کورولتو وحدت ایدیلمشدی . فقط یوقاریده کوستریلن عدد کوز اوکنه کتیریله‌جك اولورسه اعتراف ایدیله‌لیدرکه تورکیانك مشکل وضعیتلرندن، اونك مأمورلرینك دوشونجه‌سزلك، تجربه‌سزلك، و اهانتلرندن استفاده ایده‌ن آوروپا مالیونی آچ کوزلیلکده هر درلو حدودی آشارق دولتی مالی بحرانه دوچار ایتمشلردر . مالیه عالمی ایله مناسباته کیریشیله‌جکی زمان بو تجربه‌یی دائما نظر دقته آلمق اقتضا ایده‌ر. بورسه معاملاتی وبانقا سیاستی ، کندیسی دخی حس ایتمکسزین تورکیایی

ومالیه عالمنی ایچندن افلاسدن باشقا واسطه ایله چیقیلامایاجق کیبی چیقماز بر سوقاغه صوقمایه مقتدردر .

تورکیا بورجلری تاریخنك ایلك دوره‌سی بوراده بیتیور .

۱۸۸۱ سنه‌سی محرم فرمانی

ایکنجی دوره أسکی بورجلرك قطعی تسویه‌سنه دائر ۱۸۱۱ سنه‌سنك محرمنده صادر اولان فرماندن باشلامقده‌در . بوندن أول ـ ۱۸۷۹ سنه‌سنده ـ باشده عثمانلی بانقاسی بولوندیغی حالده غالاطا بانکرلریله بر ائتلاف عقد ایدیلمشدی . ۱۸۸۱ سنه‌سنك محرم فرمانی ۱۸۷۹ سنه‌سی ائتلافنامه‌سیله حاضرلانان شیلری داهـا کنیش بر تمله قویمش وعثمانلی ایمپراطورلغیله آوروپا مالیونی آراسـنده مناسباته، اولجه آیری خصوصلرده غالاطا بانکرلری طرفندن تورکیا ایله اولان معاملاتده تطبیق ایدیلن أساس وضع اولونمشدر .

۱۸۷۹ سنه‌سی ائتلافنامه‌سنه دائمی بر اصول کیبی وضع اولونان بو اساس، تورکیانك آوروپا مالیونی ایله اولان مناسباتی یکی بر شی ایدی . بو أسـاس ، دولت وارداتی دائنلرك اداره‌سنه تسلیم ایتمك واونلره ایجار أیله‌مکدن عبارتدر . ذاتاً مضر اولان بو اصـول ، داخلی سیاستدن دولتك خارجی مناسباتنه نقل ایدیلوب‌ده دولت وارداتی بویوك دولتلره استناد ایده‌ن آوروپا مالیونی طرفندن اداره واستیجار اولونمغه باشلایجه دولتك سیاسی استقلالنك‌ده تهلکه‌یه معروض قالماسی طبیعی ایدی . فقط بوندن داها صوکرا بحث ایده‌جکز . شیمدی ایسه ۱۸۸۱ سنه‌سنده محرم فرمانی موجبنجه اجرا ایدیلن تسویهٔ دیون معامله‌سنك نه کیبی مالی نتیجه‌لر میدانه کتیردیکنی تدقیق ایده‌لم .

بز، تورکیانك اعلان افلاسدن اول عقد ایتدیکی استقراضلرك (۵۲۹۷٦۷٦۵۰۰) فرانقلق بر رأس‌المال اعتباری‌یه بالغ اولدیغنی کوسترمش ایدك . داها صـوکرا محرم فرماننـه قادار یوز یکرمی بش میلیون فرانقلق ویوزده اللی ایکی تداوله اخراج فیئـاتیله آنجاق بر استقراض عقد ایدیلمش وبوکا قارشـیلق مصر ویرکیسی تأمینات کوستریلمشدر . کرك بو استقراض وکرك ینه مصر ویرکیسیله

تأمين ايديلن (١٨٥٤) ، (١٨٥٥) و (١٨٧١) سنه‌لرى استقراضلرى ١٨٨١ سنه‌سنك محرم فرماننده تصريح اولونان بورجلر آراسنه داخل دەكلدر. بناءً عليه يوقاريده‌كى جدولده كوستريلن بورجلردن بواوچ استقراضك طرح ايديلمه‌سى اقتضا ايدەر .

١٨٥٤	سنه‌سى	٧٥٠٠٠٠٠٠	فرانق
١٨٥٥	»	١٢٥٠٠٠٠٠٠	»
١٨٧١	»	١٤٢٥٠٠٠٠٠	»
	يكون	٣٤٢٥٠٠٠٠٠	»

بو صورتله محروم فرماننه داخل اولان بورجلرك بدايته‌كى رأس‌المال اعتباريلرى (٤٩٥٥١٧٦٥٠٠) فرانقدن عبارت قاليور . فقط بو مبلغ تسويهٔ ديون معامله‌سنه قادار خايليجه آزالمش ايدى ، زيرا حكومت اعلان افلاسه قادار استقراض مقاوله‌لرينه رعايت أيله‌مكده وبورجلرينى منتظماً ئوده‌مكده ايدى. هرسنه بورجلرك اطفاسى ايچون بويوك برمبلغ تعيين وتخصيص ايديلمش اولديغندن دولت بورجلرينك مهم بر قسمنى ئوده‌مه‌يه موفق اولمشدر . بو خصوصده برقاچ مثال كوسترەلم :

استقراض		بدايته‌كى رأس‌المال اعتبارى		١٨٨١ سنه‌سى تسويهٔ ديون زماننده‌كى رأس‌المال اعتبارى		بورجلرك اطفاسى ايچون ويريلن مبلغلر	
١٨٥٨	سنه‌سى	١٢٥٠٠٠٠٠٠	فرانق	٩٢١١٨٧٥٠	فرانق	٣٢٨٨١٢٥٠	فرانق
١٧٦٠	»	٥٠٠٠٠٠٠٠	»	٤١١٠٧٥٠٠	»	٩٨٢٣٠٠٠	»
١٨٦٢	»	٢٠٠٠٠٠٠٠٠	»	١٢٢٨٩٧٥٠٠	»	٧٧١٠٢٥٠٠	»
١٨٦٣	»	٢٠٠٠٠٠٠٠٠	»	١٢٧٦٨٧٥٠٠	»	٧٢٣١٢٥٠٠	»
١٨٦٩	»	٥٥٥٥٥٥٥٠٠	»	٥١٦٢٥٠٠٠٠	»	٣٩٣٠٥٥٠٠	»
١٨٧٣	»	٦٩٤٤٤٤٥٠٠	»	٦٧٩٩١٨٥٠٠	»	١٤٥٢٦٠٠٠	»

حكومت ، يالكز بو آلتى استقراضك اطفاسى ايچون ايكى يوز قرق بش ميليون فرانقدن زياده پارا ئوده‌مشدر . آنجاق صوك ايكيسى - ١٨٦٩ و ١٨٧٣ سنه‌لرى استقراضلرى - اعلان افلاسدن بك آززمان أول عقدايديلمش اولمالرى سببيله أهميتلى درجه‌ده اطفا ايديله‌مه‌مشلردر .

بواطفاى ديون كيفيتنك أهميتنى تماماً تقديرايده‌بيلمك ايچون اطفاخصوصنده صرف اولونان مبلغى استقراضلرك رأس‌المال اعتباريسيله دەكل ، استقراضلردن

تورکیانك ألنه کچن حقیقی مبلغلرله مقایسه أیله‌مه‌لیدر. زیرا اعتباری رأس‌الماللر داهـا بدایتده موهوم اولوب هیچ برزمان تورکیه‌نك خزینه‌سـنه کیرمه‌مش وآنجاق کاغد اوزرنده‌قالمش اولان مبلغلردن عبارتدرلر. بونی قولایجه یاپابیلمك ایچون یوقاریده کوسـتریلن نتیجه‌لری ، اسـتقراضلرك رأس‌المال اعتباریلری وموقع تداولده‌کی قیمتلری ایله مقایسه ایتمك کافیدر .

بویله برمقایسه یاپالم :

استقراض	موقع تداوله اخراج قیمتی اوزرینه فرانق حسابیله مبلغلر	اطفا ایدیلن قسم	اطفا ایدیلن قسمك رأس‌المال حقیقیله اولان نسبتی
١٨٥٨ سنه‌سی	٩٥٠٠٠٠٠٠	٣٢٨٨١٢٥٠ فرانق	یوزده (٣٤,٥)
١٨٦٠ »	٣١٨٣١٥٦٢	٩٨٢٣٠٠٠ »	» (٣٠,٨)
١٨٦٢ »	١٣٦٠٠٠٠٠٠	٧٧١٠٢٥٠٠ »	» (٥٦,٦)
١٨٦٣ »	١٤٢٠٠٠٠٠٠	٧٢٣١٢٥٠٠ »	» (٥٠,٩)
١٨٦٩ »	٣٨٨٨٨٥٠٠٠	٣٩٣٠٥٥٠٠ »	» (١٠,١)
١٨٧٣ »	٤١٣١٩٤٤٧٧	١٤٥٢٦٠٠٠ »	» (٣,٥)

کورولیورکه حکومت یوقاریده‌کی استقراضلردن بعضیلرینك سرمایه‌لرینك نصفندن فضله‌سنی اعلان افلاسه قادار آلاجقلیلره اعاده ایتمکه ودیکرلرینك اوچده برقسمندن فضله‌سنی ئوده‌مکه موفق اولمش وحتی ١٨٦٩ سنه‌سنده یعنی تورکیانك مالی بحرانندن بش سنه أول عقدایدیلن استقراضك ده اونده برقسمنی ئوده‌مشدر.

١٨٨١ سنه‌سنك محرم فرمانه تابع بولونان بورجلرك اعتبـاری اولان رأس‌المال عمومیلری فرمانك اعلان ایدیلدیکی زمان (١٩٠٧٥٣٦٥٠) اینکلیز لیراسنه یعنی (٤٧٦٨٨٤١٢٥٠) فرانقه بالغ اولمشدی . فقط بو مبلغه یوقاریده کوستریلن خارجی استقراضلرك رأس‌الماللرندن باشقا عثمانلی بانقاسنك آوانسلری وغالاطا بانکرلرندن ١٨٧٩ سـنه‌سی ائتلافنامه‌سی تأميناتیله آلینان استقراض رأس‌الماللرندن عبـارت بولونان ایکی یوز میلیون فرانقلق ایکی داخلی استقراض دخی داخلیدر. أکر بوایکی یوز میلیون فرانقلق مبلغ اخراج ایدیله‌جك اولورسه، محرم فرمانه تابع بولونان خارجی استقراضـلرك رأس‌المـال اعتبـاریلری (٤٥٦٨٨٤١٢٥٠) فرانقدن عبارت قالیر . بو ایسه بزه تورکیانك اودقیقه‌ده‌کی حقیقی بورجلرینك مقدارینی کوستره‌بیله‌جکدر .

۱۸۸۱ سنه‌سنك محرم فرماننه تابع بولونان بورجلرك حسابی :

بورجلرك بدایتده‌کی اعتباری رأس‌المالاری :	٤٩٥٥١٧٦٥٠٠ فرانق
بورجلرك محرم فرمانی صدور ایتدیکی زمانکی اعتباری رأس‌المالری :	٤٥٦٨٨٤١٢٥٠ »
آراده‌کی فرق	٣٨٦٣٣٥٢٥٠ فرانق

بوراده حاصل اولان فرق ، حکومت طرفندن بورجلرك تودیعه‌سی اوغورنده صرف اولونان مبلغی کوسترمکده‌در .

داها اولکی حسابده دخی آکلاشیلدیغنه کوره ، حکومت بوتون استقراضلرندن (۲۷۰۰۰۰۰۰۰۰) فرانق آلده ایده‌بیلمش ایدی . بو مبلغه مصر ویرکیسی تأمیناتیله عقد ایدیلن استقراضلرك (٣٤٢٥٠٠٠٠٠) فرانقلق اعتباری و (٢٨٩٠٠٠٠٠٠) فرانقلق حقیقی رأس‌المالری دخی ادخال ایدیلمشدر . بناءً علیه ایکی میلیار یدی یوز میلیون فرانقدن بونلر طرح ایدیلدکلری تقدیرده آنجاق ایکی میلیار درت یوز اون برمیلیار فرانق حقیقی بورج قالیر .

حقیقةً دولتك الٔنه کچن پارا بوندن عبارتدر . بونك (٣ ٦٣٣٥٠٠٠) فرانقی تودیع اولدیغندن دولتك بورجلری (٢١٠٤٦٦٤٨٠٠) فرانقه ، یعنی ایکی میلیاردن داها آز برمبلغه تنزل ایدییور .

تورکیانك ۱۸۸۱ سنه‌سنك محرم فرماننه تابع بولونان بورجلرینك مقدار حقیقیسی بوندن عبارت ایدی .

عقد ایدیلن استقراضلرك تابع بولوندقلری تحمل ایدیله‌میه‌جك کبی شرطلردن حصوله کلن وضعیتدن بورجلرك مقدارینی آز اتمقدن باشقا برصورتله چیقیلامازدی . عثمانلی دولتی ایله آلاجقلیلر آراسنده عقد ایدیلن و ۱۸۸۱ سنه‌سی محرم فرمانیله تصدیق اولونان ائتلافنامه دخی بوتمله استناد ایتدیریلمشدر . اکر استقراض داها باشدن معتدل شرطلرله عقد ایدیلمش اولسه ایدیلر ، هم دولت ، هم ده آلاجقلیلر ایچون داها ای اولوردی . فی الحقیقه اوزمان بورسا معاملاتی ایچون پك مساعد زمین بولونامایاجق ایدی . فقط اوحالده تأدیات هیچ بر زمان تعطیله معروض قالمایاجق ایدی . اکر آوروپانك مالیه عالمی تورکیا مالیه‌سنك انکشافی امکان ومنافعنی داها باشدن نظر دقته آلمش اولسه ایدی بو حرکتیله

كندى منافعنىده محـافظه أيلهمش اولوردى . فقط توركيا دولتى ايله اوروپا بانقالرى آراسـنده واسـطهلق ايدهن ماليه اربابى ، يالكز كنديلرى ايچون فضـله ميليونلر قازانمغى دوشونمشـلردر . فى‌الحقيقه اونلر ، بو ميليونلره اولا توركيا حسابنه، داها صوكرا آوروپانك بورساسى حسابنه نائل اولمشلردر .

ياپيلان اوزون وقاريشيق حسابلردن‌صوكرا ١٨٨١ سنه‌سنك‌محرم فرماننه داخل اولان دولت بورجلرينك عموم يكونى (١٠٦٤٣٧٢٣٤) عثمانلى ليراسنه ، يعنى (٢٦٦٠٩٣٠٨٥٠) فرانغه ايندريلمشدر . يوقاريده سويلنديكى اوزره بو يكونه آوانس وسـائر داخلى بورجلر يكونى اولان ايكى يوز ميليون فرانقاق بر مبلغده داخلدر . بناءً عليه اختصـار ايديلن خارجى بورجـلرك يكونى (٢٤٦٠٩٣٠٨٥٠) فرانقدن عبارت قالير. بزم حسابمزه كوره، حقيقى بورجـ يكونى (٢١٢٤٦٦٤٨٠٠) فرانقدر. اوحالده اختصار ايديلن بورج يكونى‌حقيقى بورج يكونندن (٣٣٦٢٦٦٠٥٠) فرانق ، يعنى همان يوزده اون‌آلتى نسبتندن داها زيادهدر.

محرم فرمانى، عثمانلى ايمپراطورلغنك مالى وسياسى انكشافنده يكى بردوره آچمشدر .

مملكتده حكومتدن باشقا ، دولته باغلى بولونمايان ، فقط دولت وارداتى منبعلرينك أك مهم قسمنى ألنه آلارق اونى كنديسنه تابع قيلان يكى برمؤسسه ظهور ايتمشـدر. بومؤسسه ، دائنلر طرفندن انتخاب ايديلمش بر اداره مجلسى بولونان « ديون عموميه ادارهسى » در.

« ديون عموميه ادارهسى » سياسى برمؤسسه دهكلدر. بومؤسسه، دولتلرك وكيلى و ممثلى اولمايوب عادتا خصـوصى بر شركتدر . فقط حقيقتده آوروپا ديپلوماسيسى ، كويا « ديون عموميه ادارهسى » رسمى آوروپانك وكيلى ايمش كبى حركت أيلهمشدر. بوصورتله مملكـتده ايكى ماليه ادارهسى حصوله كلمشدر. بونلردن رئيسى آوروپا طرفندن آچيقدن آچيغه حمايه ايديلن « ديون عموميه ادارهسى » اولوب ديكرىده آوروپانك دائماًتضييق واشكال أيلهمكده بولونديغى ماليه نظارتيدر .

مملکتك هرطرفنده شعبه‌لر آچارق بیکلرجه مأمورلری حاوی تشکیلات وجوده کتیره‌ن « دیون عمومیه اداره‌سی » نك بو تشکیلاته استناداً دولت وارداتنك بویوك قسمنی تدریجاً کندی اداره‌سی آلتنه آلمق أملنه دوشمه‌مه‌سی قابل اولامازدی. آوروپا مالیوننك وآوروپادیپلوماتلرینك سیاستی‌ده بومقصدی تعقیب ایدییوردی. بویولده برحرکتك نه‌نتیجه‌لر ویردیکنی کوزه‌لجه آکلامق ایچون آشاغیده کوستریلن ایکی رقمی تدقیق ایتمك کافیدر .

۱۸۸۲ - ۱۸۸۳ سنه‌سنده ـ دولت وارداتنك دیون عمومیه اداره‌سنه کیردیکی دوره‌نك ایلك سنه‌سنده ـ دیون عمومیه اداره‌سنده بولونان تورکیا وارداتی (۲۵۲۲٤۹۸) عثمانلی لیراسندن عبارت ایدی . حال‌بوکه ۱۹۱۱ - ۱۹۱۲ سنه‌سنده بومبلغ (۸۲۵۸۲۹۲) لیرایه واصل اولمشدر .

دیمك ، بو مدت ظرفنده « دیون عمومیه » مؤسسه‌سی کندی اداره‌سنه ایلك سنه‌دن (۵۷۵۵۷۹٤) لیرا یعنی یوزده (۲۸۸) نسبتنده داها زیاده دولت وارداتی آلمشدر .

محرم فرمانیله تحت تأمینه آلینان بورجلرك هرسنه‌کی تأدیاتنی تأمین ایچون قاریشیق برتأمینات اصولی وجوده کتیریلمشدر. بو اصولی واونك داها صوکرا حصوله کتیردیکی نتیجه‌لری ایضاح ایتمك ایچون کندیسنك بعضی اوصاف ممیزه‌سنی نظر دقته آلارق بواصوله تابع بولونان دولت وارداتنی بر قاچ فصله آییرالم :

۱ . *خارجی واردات* : بوواردات ، تورکیایه تابع بولونان دولتلر طرفندن اوکا مختلف جنسدن اولارق تأدیه‌سی لازم کلن شو ویرکیلردن حصوله کلمکده‌در :

ا) بولغارستان ایالتی ویرکیسی.

ب) شرقی روم‌ایلی ویرکیسی .

ج) برلین معاهده‌سی موجبنجه تورکیابورجلرینك صربستان، بولغارستان، یونان، قاراطاغ دولتلرینه یوکله‌تیلن قسملرندن حاصل اولان یکون.

د) قبریس آداسی وارداتنك فضله‌سی .

بونلرك هپسنده «دیون عمومیه اداره‌سی» عثمانلی دولتنك یرینه قائم اولمش ودولت « دیون منتظمه » وجود بولالیدن بری بوواراداتدن محروم ایدیلمشدر .

فقط اصل بو بورجلرك، أك چوروك برصورتده تأمین ایدیلمش بورجلردن اولدقلری کورولمشدر . بونك سببی ایسه ، تورکیایه قارشی اولان طلبلرنده اوقادارانصافسزلق کوسترەن آوروپانك تورکیانك آلاجغی بولونان خصوصلرده داها دوغروسی تورکیایه بورجلی اولانلره ایتانیلامایاجق درجه‌ده مساعده کارلق کوسترمه‌سیدر .

بالقان دولتلرینك تورکیا بورجلرندن بر قسمنی اوزرلرینه آلمالری ایچون برلین معاهده نامه‌سنه درج ایدیلن قرارلر حقیقتده اجرا ایدیلمه‌دیلر. بوراده مسئله ، غایت بویوك برمبلغه تعلق ایتمکده‌در . اوزمان اینکیلتره‌نك نشرایتمش اولدیغی برنوطایه کوره بالقان دولتلری تورکیانك بورجلرینه شویولده اشتراك ایده‌جکلردی :

بولغارستان — (٩٨٩٨٦٦٢) عثمانلی لیراسی
صربستان — (٢١٠٧٤٥٧) « »
یونان — (٢١٣٠٨٧٠) « »
قاراطاغ — (٩٨٩٨٦) « »

بونلردن برپارا آله‌مامەدی. تورکیا حکومتنك بوحصه‌لرینی آلمق خصوصنده وقوع بولان بوتون سعی وغیرتی بوشه کیتدی ، زیرا تورکیانك بورجه رعایت ایتمه‌ین بورجلیلری آوروپا طرفندن آچیقدن آچیغه حمایه ایدیلمکده ایدیلر .

بولغارستان ، أوده‌مکه بورجلی اولدیغی ویرکیسنی أوده‌مه‌دی ، روسیا اونی بوحصوصده شدتله حمایه ایتدی .

قبریس آداسی اینکیلتره طرفندن اشغال اولوندی . بو آدا وارداتنك فضله‌سنی تورکیایه أوده‌مك بودولتك بورجی ایدی . فقط اینکیلتره، بوفضله‌یی ١٨٥٥ سنه‌سی استقراضنه متمم بر تأمینات اولمق اوزره آلیقودی .

شرقی روم ایلی ویرکیسی ، هرسنه ایچون (٢٦٥٠٠٠) عثمانلی لیراسی اولمق اوزره تعیین ایدیلمشدی . فقط شرقی روم ایلی ملت مجلسی بومبلغی کیفی

اولارق (۱۸۰۰۰۰) لیرایه ایندیردی. بوتون پروتستولره رغماً أولکی مقداره چیقاریلامایان بومبلغ غایت انتظامسز برصورتده تودهنمکده ایدی. داها صوکرا بومبلغ (۱۵۲۰۲٦) لیرایه وداها صوکرا (۱۱٤۰۲۰) لیرایه ایندیریلمشدر. أك نهایت بولغارستانك استقلالنی اعلان ایتمهسی اوزرینه بومسئله، تورکیانك بوتون طلبلرندن واز کچهرك بوکا مقابل بولغارستاندن قرق میلیون فرانق آلماسیله قطعی برصورتده حل ایدیلدی.

تورکیا، آلمغه حقی اولان یوقاریدهکی ویرکیلری غائب ایتدیکی کبی بونك اوزرینه برده، بویوزدن دولت وارداتنك کوچولمهسندن دولایی «دیون عمومیه» ادارهسنی تلطیف ایتمکه واوکا یکیدن واردات منبعی ویرمکه مجبور قالدی. بو مناسبتله حکومت، غائب ایدیلن بولغارستان ویرکیسی و قبریس آداسی تضميناتنه مساوی بولونان توتون اعشاری وارداتنی دیون عمومیه ادارهسنه تودیع أیلهمکه، شرقی روم ایلی وارداتیله تأمین ایدیلن استقراضلریده دیکر منبعلرله تأمین ایتمکه مجبور قالدی.

۲. **مملکتك داخلی وارداتی**: محرم فرمانی موجبنجه دیون عمومیه ادارهسنه ویریلن داخلی وارداتدن أك مهملری طوز وتوتون انحصارلریدر.

محرم فرمانی صدور ایتدیکی زمان تورکیاده آوروپادهکی معناسیله حقیقی انحصار اصولی یوق ایدی. أولجه مستهلکلردن باندرول اصولی واسطهسیله توتون ویرکیسی آلینمقده ایدی. مملکتده توتون اعمالی و فروختی سربست اولوب حکومت نهفابریقا آچوب توتون اعمال ایتمکده نهده توتون صاتمقده ایدی. حکومت آنجاق دیون عمومیه ادارهسی باشنده بولونان مالیه غروپنك تشویق وتأثیریله یوقاریده ذکر ایدیلن توتون ویرکیسی وارداتنی ایجاد ایتمکه راضی اولمش وبوصورتله مملکتده حقیقی بر انحصار وجوده کتیرمشدر. اوزمان «توتون رهژیسی» نامی آلتنده برحصهداران شرکتی تشکیل ایدیلهرك دولت بوشرکتله اوتوز سنه مدتله برمقاوله عقد ایتمشدر. بو مقاولهنامه موجبنجه مملکتده توتون اعمال وفروختی حق انحصاری «رهژی» شرکتنه ویریلمش و «رهژی» ده تمتعدن حکومته حصه اعطاسنی درعهده أیلهمشدر. فقط

۷٥۰۰۰۰) لیرا اولمق اوزره تعیین ایدیلمش اولان بو حصه‌نك حکومته‌ده کل، دیون عمومیه اداره‌سنه ویریلمه‌سی شرط ایدیلمشدر. أکر بو مبلغ تأدیه ایدیلوب ده حصه‌داران سرمایه‌سنه یوزده سکز تمتع علاوه اولوندقدن صوکرا فضله برشی قالیرسه ، بو فضله‌دن حکومت خزینه‌سنه‌ده حصه ویریله‌جکدر . فقط حکومت او تقدیرده دخی فضله‌نك آنجاق یوزده اوتوزینی آلاجق ، یوزده اوتوز بشی ینه « دیون عمومیه » اداره‌سنه وقالان یوزده اوتوز بش‌ده فوق العاده تمتع قیلندن اولارق « ره‌ژی » شرکتنه ویریله‌جکدر . داها صوکرا تمتعك مقداری زیاده‌له‌شوب‌ده وارداتك فضله‌سی بش یوز بیك لیرایی کچه‌جك اولورسه حکومتك تمتع حصه‌سی‌ده « دیون عمومیه اداره‌سی » و « ره‌ژی شرکتی » تمتعلری حسابنه اولارق آرتاجقدر .

بو صورتله داشنلر اوچ قات تأمینات آلدقلری حالده حکومت اوچ جهتدن باغلانیور : برنجیسی توتون ویرکیسی وارداتنك مالیه نظارتندن چیقارق دیون عمومیه اداره‌سنه کچمه‌سی ، ایکنجیسی توتون اعمال وفروختنه دائر انحصار اصولی احداث اولونماسی ، اوچنجیسی بو انحصارك بر حصه‌داران شرکتنه ویریلمه‌سی یوزندندر . بو شرکتله اولان مقاوله دیون عمومیه اداره‌سنك موافقتیله عقد ایدیلمشدر . بو صورتله دیون عمومیه اداره‌سی بو مسئله‌ده مقاوله‌یه اشتراك ایده‌رك اوچنجی برطرف کبی حرکت ایتمش وبو صفتنی بو کونه قادار محافظه أیله‌مشدر . فقط توتون رژیسی نامیله بلله‌نمش اولان بو حصه‌داران شرکتنك ماهیتی نه‌در ؟ ره‌ژی شرکتی مقاوله‌سی تورکیا دولتی ایله شو مالیه غروپلری اراسنده عقد ایدیلمشدر :

۱ ویانه‌ده Kreditanstalt و اونك غروپی

۲ Bleichrëder » »

۳ عثمانلی بانقاسی واونکله برله‌شن داشنلر غروپی

بو توتون مالیه غروپلری « دیون عمومیه اداره‌سی » نده تمثیل ایدیلمش واوراده مؤثر بر رول اوینامقده‌درلر . اوحالده « توتون ره‌ژی شرکتی » ، « دیون عمومیه » اداره‌سنك قانندن ووجودندن برجزؤدیمکدر. یالکز اسمیله

ده‌كل، تأسيس ايديلمه‌سنده‌كى مقصدوأك‌نهايت كندى أساس نظامنامه‌سى موجبنجه توركيانك بررسمى دولت مؤسسه‌سى اولمق لازم كلن عثمانلى بانقاسى ، « ديون عموميه » اداره‌سنه و « توتون رەژى » شركتنه اشتراكى سايه‌سنده توركيا حكومتنه قارشى اجنبى ماليه غروپلرينك وكيلى كيبى بروضعيت آلمشدر .

حكومت ، توتون رسومى وارداتى « ديون عموميه » اداره‌سنه ويرمك وتوتون انحصارى احداث أيلەمكله دولتك أك مهم وبويومكه پك زياده مستعد بولونان برواردات منبعندن محروم قالمشدر . توتون رەژى امتيازى اعطاسى كيفيتى توركيايه پك بهالى چيقمشدر . دينيله‌بيليركه أكر دولت أسكى باندرول اصولنى محافظه ايتمش اولسه‌ايدى ، هرسنه‌كى بودجه آچيغى خايليجه آزالمش اولووردى . فقط توتون‌رەژيسى مسئله‌سى اوقادار مهم وقاريشيق برمسئله‌دركه بوخصوصده آيريجه تدقيقات ياپيلمق اقتضا ايده‌ر .

محرم فرمانى ديون عموميه اداره‌سنه طوز وتوتون انحصارلرندن باشقا شو واردات منبعلرينى دخى ويرمشدر :

تمغا پولى رسومى
مسكرات رسومى
استانبول وسائر بلده‌لرك باليق رسومى
برچوق يرلرده ايپك اعشارى
تنباكو رسومى (آللى بيك ليرا راده‌سنده)

٣ . **مستقبل واردات**: أك زنكين وأك‌صاغلام واردات منبعلرينه أل وورمقله قناعت ايتمه‌ين « ديون عموميه » اداره‌سى ، عثمانلى حكومتنى ايلريده ويركى أصولنده اصلاحات اجرا ايديلوب‌ده وارداتده فضله‌لق كورولديكى زمانلر ايچون‌ده بعضى تعهدلرله باغلامشدر . صيراسى كلمش ايكن شونى‌ده سويله‌يه‌يم‌كه حكومت ، « ديون عموميه » اداره‌سنك موافقتى اولمادقجه يوقاريده ذكر ايديلن وارداتده هيچ بركونا تبدل اجرا ايده‌مه‌مكده‌در ، يعنى مذكور وارداتى نه‌زياده‌لشديره‌بيلمكده نه‌ده آزالتا بيلمكده وبوصورتله سياست‌ماليه‌سنده تماماً باغلى برحالده بولونمقده‌در . ١٨٨١ سنه‌سى محرم فرمانك و مستقبل

واردات حقنده‌كی اوچنجی ، دوردنجی فصللرینك سكزنجی فقره‌سنه كوره ، تماميله « دیون عمومیه » اداره‌سنه تودیع ایدیلن مستقبل واردات شونلردر :

١ — تجارت مقاوله‌لرینك یكیدن تدقیقی صورتیله كومروك تعرفه‌سنده تبدلات اجرا ایدیلدیكی تقدیرده كومروك وارداتنده ظهور ایده‌جك فضله .

٢ — تمتع نظامنامه‌سی عمومه تشمیل ایدیلوب‌ده بوكونكی تمتع ویركیسنه نسبةً ظهور ایده‌جك فضله .

محرم فرمانی ، دولتی «دیون عمومیه» اداره‌سنه ویریلن وارداتك استفاده‌سندن محروم ایتمكله اونك مذكور وارداته اولان علاقه‌سنی آزالتمشدر . دولت ، كندیسنه آنجاق دوغرودن دوغرویه فائده تأمین ایده‌ن وارداته عطف أهمیت أیله‌مشدر . حال بوكه « دیون عمومیه » اداره‌سنده‌كی واردات زیاده‌له‌شدیكی تقدیرده بورجلرك تأدیه‌سی خصوصنه اونسبتده زیاده پارا صرف ایدیلمكده وبو صورتله و مذكور وارداتك فضله‌لاشماسندن دولته دوغرودن دوغرویه هیچ بر فائده حاصل اولمامقده‌در . محرم فرمانه كوره « دیون عمومیه » وارداتی شو جهتلره صرف ایدیلمكده‌در :

بشده دورت قسمی بورجلرك فائضلرینه وبشده بری‌ده رأس المالارك اطفاسنه صرف اولونمقده‌در . بناءً علیه واردات نه‌قادار آرتارسه فائضلرك تأدیه‌سنده‌اوقادار زیاده پارا تخصیص ایدیلیور . هر نه‌قادار بو نسبتك بشده دوردی آشماماسی شرط ایدیلمش ایسه‌ده بوندن فضله‌سی دولت خزینه‌سنه كیرمه‌یوب ینه بورجلرك تأدیه‌سنه حصر ایدیلیور . حكومت « دیون عمومیه » اداره‌سنك زیاده واردات تحصیل ایتمه‌سنده دوغرودن دوغرویه منفعتداردر ، زیرا كندیسی بوصورتله استقراض فائضلرندن استفاده ایتمكده‌در . دولت ، « دیون عمومیه » اداره‌سنه معین مقدارده واردات تودیع ایتمش اولدیغندن داها ئوته‌سنی دوشونمك كندیسنه عائد دكلدر . بووارداتك بورج فائضلرینك تأدیه‌سنه كفایت ایدوب ایتمه‌مه‌سی اونك دكل ، « دیون عمومیه » اداره‌سنك دوشونه‌جكی بر مسئله‌در . شبهه‌سز ، «دیون عمومیه» اداره‌سی ، نه‌قادار چوق پارا طوپلانیرسه فائضلرك تأدیه‌سنده اوقادار چوق پارا تخصیص أیله‌یور . بالعكس واردات نه‌قادار آز اولورسه ،

هرسنه تأديه‌سى لازم‌كلن فائضلرده اوقادار كوچوك برمبلغ تخصيص اولونيور. بو صورتله اويله چوروك وغير طبيعى بر وضعيت حصوله كلمش‌كه اوكا باقارق «ديون عموميه» اداره‌سنك مالى بويقوتاژى دولت ايچون داها فائده‌لى اوليور. ديكر طرفدن كومرو وتمتع وارداتى آرتديرمق دولت ايچون فائده تأمين ايتمه‌يور ، زيرا بويوزدن حاصل اولاجق مبلغ تماماً ديون عموميه اداره‌سنك طوملق بيلمه‌ين قاصه‌سنه كيدييور . كرك حكومت و كرك « ديون عموميه » اداره‌سى بربرينه ياردیم ايده‌جكلرى يرده بربرينه‌قارشى مخالف ايكى طرف كبى بر وضعيت آلمشلردر . بوايسه مملكتك ماليه‌جه ايلريله‌مه‌سنه مانع اولمشدر . آنجاق ١٩٠٣ سنه‌سنده توركيانك دولت بورجى يكيدن تنظيم ايديلديكى زمان بو تحمل ايديله‌مه‌يه‌جك وضعيتدن قورتولمق ايچون برچاره دوشونولمش و بو مناسبتله « ديون عموميه » اداره‌سنه هرسنه طوپلانان وارداتدن برقسمى دولته تخصيص ايديلمشدر .

محرم فرمانه تابع بولونان وارداتك انكشافى حقنده برفكر ويرمك‌ايچون « ديون عموميه » نك تأسسندن ١٩١٢ سنه‌سنه قادار هر بش سنه‌لك دوره حقنده شو جدولى نشر ايدييورز :

بش سنه‌لك دوره‌لر	برسنه‌لك وسطى واردات	ايلك دوره‌نك نسبت وسطيه‌سنه كوره وقوع بولان تزايد	تزايد نسبتى
١٨٨٢/٨٣ ـ ١٨٨٦/٨٧	٢٢٣٠٤٠١,٨	—	—
١٨٨٧/٨٨ ـ ١٨٩١/٩٢	٢٢٨٠٥٦٥,٢	٧٧١٦٣,٤	يوزده (٣,٥)
١٨٩٢/٩٣ ـ ١٨٩٦/٩٧	٢٥٥٤٤١٨,٠	٣٥١٠٠٦,٢	» (١١,٥)
١٨٩٧/٩٨ ـ ١٩٠١/٠٢	٢٥٦٩٧٠٧,٦	٣٦٦٣٠٥,٨	» (١٢)
١٩٠٢/٠٣ ـ ١٩٠٦/٠٧	٣٠٦٠٦٠٠,٠	١٣٥٧١٩٢,٢	» (٣٨,٩)
١٩٠٧/٠٨ ـ ١٩١١/١٢	٤٤٤٩١٢٥,٠	٢٢٤٥٧٢٣,٢	» (١٠١,٠)

كوروليوركه « ديون عموميه » وارداتى ١٩٠٣ سنه‌سنه قادار همان عينى حالده قالوب أهميتلى بر صورتده آرتمامشدر . ١٩٠٣ سنه‌سى مالى اصلاحاتندن أولكى صوك بش سنه‌لك دوره‌ده وقوع بولان تزايد غايت أهميتسز اولوب ايلك بش سنه‌لك دوره‌يه نسبةً يوزده اون ايكيدن عبارتدر .

١٩٠٣ سنه‌سی مالیه اصلاحاتی

١٩٠٣ سنه‌سی مالیه اصلاحاتنده شو أساس اتخاذ ایدیلمشدر : « دیون عمومیه » اداره‌سنده طوپلانان بوتون وارداتدن بورجلرك فائض وسرمایه‌لرینك تأدیه‌سنه صرف ایدیلك اوزره معین برمبلغ تخصیص اولوناجق وبومبلغدن باشقا ظهور ایده‌جك فضله‌نك یوزده یتمش بشی دولته ویوزده یکرمی بشی ینـه بورجلرك تأدیه‌سنه صرف ایدیلك اوزره « دیون عمومیه » اداره‌سنه ویریله‌جكدر .

١٩٠٣ سنه‌سی مالیه اصلاحاتی صره‌سـنده تورکیا بورجلرینـك نه حالده بولوندقلرینی برکره تدقیق ایده‌لم :

استقراضلر	محرم فرماننده کوستریلن اعتباری رأس‌المالك مقداری	اعتباری رأس‌المالك ١٩٠٣ سنه‌سنده‌کی حالی	تأدیه‌اولونان مبلغ
سه‌ری آ	٧٨٣١٨٧٠ عثمانلی‌لیراسی	هپسی تأدیه‌ئمش	٧٨٣١٨٧٠ لیرا
سه‌ری ب	١١٠٤٩٣٠٧ »	٤١٥٨٠٢٣ عثمانلی لیراسی	٦٨٩١٢٨٤ »
سه‌ری س	٣٣٦٠٤١٧٦ »	٢٧٣٥٤٤٧٠ »	٦٢٤٩٧٠٦ »
سه‌ری ل	٤٨٠١٧١٦٢ »	٤٤٤١٥٥٢٦ »	٣٦٠١٦٣٦ »
یکون	١٠٣٥٠٢٥١٥ »	٧٥٩٢٨٠١٩ »	٢٤٥٧٤٤٩٦ »

بواستقراضلردن باشقا محرم فرماننه عثمانلی پیانقو بیلتلری ایله دیون ممتازه دخی تابع بولونمقده‌در .

والحاصل دیون موحده‌نك ١٩٠٣ سنه‌سنه قادار (٢٤,٦) میلیون‌لیراسی تأدیه‌ئمش وموقع تداولده تخمیناً آنجاق (٧٦) میلیون عثمانلی لیراسی قادار اعتباری برمبلغ قالمشدر .

بو بورجلك پیاسه‌ده‌کی قیمتی داها آز ایدی. « دیون موحده » تحویلاتنك پیاسه‌ده‌کی وسطی قیمتی هرسنه بوبورجلرك تأدیه‌سی ایچون استقراض‌تحویلاتنه تأدیه‌ئن مبلغدن آکلایابیلیرز . صیراسی کلمش ایکن شو مثاللری سویله‌یه‌لم :

١٨٨٢/٨٣ سنه‌سنده دیون موحده (٤٥١٠٨٦) لیرالق اعتبـاری بر مبلغه مقابل (١٥٤٦٨٨) عثمانلی لیراسی تأدیه‌ئمش اولدیغندن پیاسه‌ده‌کی‌قیمت، اعتباری قیمت ایله یوزده (٣٤,٢) نسبتنده ایمش دیمکدر [١] .

[١] مالیه نظارتنك سنه‌لك احصائیات‌مالیه وواردات‌ایله مصارفات‌عمومیه‌سی حقنده نشر ایتمش اولدیغی أثردن

۱۸۹۳/۹۴ سنه‌سنده (۱۴۳۱۴۰۸) لیرالق اعتباری بر مبلغه مقابل (۵٦۵۴٦۴) لیرا تُوده‌نمشدرکه پیاسه‌ده‌کی قیمت بو اعتباری قیمت ایله یوزده (۳۹،۴) نسبتنده ایمش . ۱۸۸۲/۸۳ سنه‌سندن ۱۹۰۲/۹۳ سنه‌سنه قادار (۹۰۹٦۰۰۱) عثمانلی لیراسی تُوده‌نمش اولدیغندن بو مدت ظرفنده « دیون موحده » نك پیاسه‌ده‌کی وسطی قیمتی یوزده (۳۷،۷) نسبتنده بولونمشدر .

أکر بو وسطی پیاسه قیمتی ۱۹۰۳ سنه‌سی موقع تداولده بولونان « دیون موحده »نك اعتباری قیمتیله مقایسه ایدیلیرسه پیاسه قیمتنك (۲۸٦۲۴۸٦۳) عثمانلی لیراسندن عبارت بولوندیغی آکلاشیلیر .

تحویل دیونه

۱۹۰۳ سنه‌سنده مالیه اصلاحاتی اجرا اولوندیغی زمان یوقاریده‌ذکر ایدیلن بورجلر تحویل (توحید) ایدیلمشلردی . بو خصوصده‌کی حسابلر آتیده‌کی وجهله یاپیلمشدر :

سه‌ری	۱۹۰۳ سنه‌سی ایلولنك بدایتنه قادار موقع تداولده بولونان سرمایه	تحویله اساس اولان فیئات	تحویل اولونان دیون موحده سرمایه‌سی
آ .	تأدیه اولونمش		
ب .	۴۱۵۸۰۲۳ عثمانلی لیراسی	یوزده (۷۰)	۳۲۷۳۸۷۷۲ عثمانلی لیراسی
د .	۲۷۳۵۴۴۷۰ » »	» (۴۲)	
س .	۴۴۴۱۵۵۲٦ » »	» (۳۷،۵)	

دیون موحده‌نك حاصل اولان (۳۲،۷) میلیون لیرالق عموم یکونی بزم یوقاریده کوستردیکمزدن دورت میلیون لیرا، یعنی یوزده اون بش نسبتنده داها زیاده‌در . بورسا معاملاتنك دولت منافعنه موافق اولمادیغی بوندن دخی آکلاشیلیور . بوکا اعتراضاً دییه بیلیرلرکه تحویل دیون اثناسنده اوزون بر دوره‌نك وسطی بورسا فیئاتیله عمل ایدیله‌مزدی . ظنمزه کوره بورسا تحویلاتی قیمتی عادلانه برصورتده تقدیر ایتمك ایچون آنجاق اوزون بردوره‌نك وسطی بورسا فیئاتنی نظر اعتباره آلمق اقتضا ایده‌ر . فقط هرحالده‌شوراسی آشکاردرکه، حساب یاپیلیر ایکن تحویل دیون معامله‌سنه أك یاقین زمانلرده‌کی پیاسه فیئاتنی

نظر دقته آلمق داها بویوك بر خطادر . زیرا بو فیئاتلر، تحویل دیونه انتظار ایده‌نلر طرفندن صنعی بر صورتده زیاده‌لشدیریلمش ایدی .

یوقاریده کوستردیکمز اصول اوزره یاپدیغمز بر حسابدن ۱۹۰۳ سنه‌سی تحویل دیون معامله‌سندن اوچ سنه أولکی فیئاتلرك شونلردن عبارت بولوندقلرینی آکلامقده‌یز :

سنه	بیاسه فیئاتی
۱۳۱۶ (۱۹۰۰/۰۱)	یوزده (۳۳,۷)
۱۳۱۷ (۱۹۰۱/۰۲)	« (۳٥,۷)
۱۳۱۸ (۱۹۰۲/۰۳)	« (۳۹,۹)
اوچ سنه‌نك وسطی فیئاتی	« (۳٥,۹)

أکر بو خصوصده‌کی حسابلری تحویل دیون دیون معامله‌سندن أولکی اوچ سنه‌لك بورسا فیئاتلرینی اســاس اتخاذ أیله‌یه‌رك اجرا ایده‌ر ایسه‌ك دیون مدوره‌نك بورساده‌کی قیمتنك (۲۷,۳) میلیون عثمانلی لیراسندن عبارت بولوندیغی، یعنی بزم داها أولکی عموم وسطی فیئاتلره مســتنداً چیقاردیغمز مبلغدن داها آز اولوردی .

حتی تحویل دیون معامله‌سنه انتظاراً صنعی بر صورتده زیاده‌لشدیریلمش اولدیغی ایلك نظرده دخی آکلاشیلان ۱۹۰۲/۱۳ سنه‌سی فیئاتنه کوره حساب یاپیلدیغی تقدیرده‌دخی بورجك یکون عمومیسی آنجاق (۳۰,۳) میلیون لیرادن عبارت قالیردی . بو ایسه ، شبهه‌سز ، تحویل دیون معامله‌سنه أساس اولان مبلغدن (۲,٤) میلیون لیرا داها آزدر .

بوکا بناءً قطعی برصورتده دینیله‌بیلیرکه دولت ۱۹۰۳ سنه‌سی تحویل‌دیون اثناسنده بورسا فیئاتی‌موجبنجه حسابده أك‌آز (۲,٤) میلیون لیرا غائب‌ایتمشدر .

دیون ممتازه، دیون مدوره هیئت عمومیه‌سی میـانه داها صوکرا یعنی ۱۹۰٦ سنه‌ســنده ادخال ایدیلمشدر . دیون ممتازه ایچون ســنوی یوزده بش فائض تأمین و فائض هر زمان منتظمــاً تأدیه ایدیلمشــدی . تحـویل دیون معامله‌سی دیون ممتازه فائضنی دیکر بورجلره کوره تعدیل ایده‌رك اونی یوزده دورت فائضــلی بورجلر صیراسنه ایندیرمشــدر . آراده بوندن حاصل اولان

فرقى قاپاتمق ايچون بورجك مقدارى او نسبتده آرتديريلمق اقتضا ايتمشدر . موقع تداولده بولونان ديون ممتازه تحويلاتنك عمومى قيمتى تحويل ديون اثناسنده (٦٧٨٦١٦٤) ليرادن عبارت ايدى. تحويل ديون صره‌سنده بومبلغ (٩٥٣٧٠٠٠) ليرايه چيقاريلدى .

پيانقو بيلتلرينه كلنجه ، ١٩٠٣ سنه‌سنده ماليه اصلاحاتى زماننده ، هرسنه پيانقو بيلتلرينك كشيده وتأديه‌سى ايچون (٢٧٠٠٠٠) ليرالق برمبلغ تخصيص اولونمشدر .

داها صوكرا « ديون عموميه » اداره‌سى وارداتندن فضله بر شى ظهور ايده‌رسه ، بوفضله‌نك مذكور اداره حصه‌سنه دوشن قسمندن يوزده قرقى ، قازانان بيلتلرك فوق‌العاده اولارق تأديه‌سنه صرف ايديله‌جكدر. برداها صوكرا بو ماده‌دن استفاده ايله پياسه‌ده صنعى بعضى معامله‌لر اجراسنه باشلانيلمش وقازانان بيلتلرك پياسه‌ده‌كى فيئاتلرينك زياده‌لشديريلمش اولديغنى كوره‌جكز. شبهه‌سز ، بوحال دولت ايچون فوق‌العاده ضررلى برمسئله‌در .

١٩٠٣ سنه‌سى اصلاحات ماليه‌سنك ايقاع أيله‌ديكى تبدلات نتيجه‌سى اولارق ديون ممتازه شو حاله كتيريلمشدر

استقراض	بورجك مقدارى	دائمى تأديات	فضله‌يه يوزده حسابيله اشتراك
ايلك ديون مدوره	٣٢٧٧٣٨٧٧٢	١٤٥٦٨٧٥	يوزده (١٥)
ديون ممتازه [١]	٩٥٣٧٠٠٠	٤٣٠٥٠٠	
پيانقو بيلتلرى	١٣٣٧٤٣٥٦	٢٧٠٠٠٠	» (١٠)

يكون ٥٥٦٥٠١٢٨ عثمانلى ليراسى ٢١٥٧٣٧٥ عثمانلى ليراسى

اولا محرم فرمانى موجبنجه ديون عموميه اداره‌سنه ويريلن وارداتك هر سنه‌كى حاصلاتندن دائمى تأديات ايچون (٢١٥٧٣٧٥) ليرا تنزيل ايديلمكده‌در . بو مبلغ يوقاريده سويله‌نيلن بورجك كرك فائض و كرك رأس‌المالنى أوده‌مك خصوصنه صرف ايديلمكده‌در . بومبلغ هيچ بر صورتله تبديل ايديله‌مز . هر نه‌قادار بورجلرك تأديه‌سى ايچون كيتدكجه داها بويوك بر مبلغ صرف ايديلمكده

[١] بوبورج ١٩٠٦ سنه‌سى ديون مدوره ميانه ادخال ايديلمشدر .

وبوصورتله بورج سرمایه‌سی وفائضلرینك تأدیه‌سی ایچون لزومی اولان مبلغ دخی آزالمقده ایسه‌ده بونکله برابر هرسنه بورجلر ایچون ینه (۲۱۵۷۳۷۵) عثمانلی لیراسی صرف اولونمقده‌در . بورجلرك فائضلری عینی حالده قالدقلرندن یعنی یوزده نسبتنی محافظه أیله‌دکلرندن اطفای دیونه تخصیص ایدیلن مبلغلر دخی آرتمقده‌درلر .

بوندن باشقا اطفای دیون ایچون واردات فضله‌لرندن‌ده بر قسم صرف اولونیور . فضله واردات ایسه هرسنه‌نك عموم وارداتندن دیونك اطفاسی ایچون تخصیص اولونان (۲۱۵۷۳۷۵) عثمانلی لیراسی چیقاریلدقدن صوکرا قالان مبلغدر . یوقاریده سویلندیکی اوزره فضلهٔ وارداتك یوزده یتمش بشی دولته ویوزده یکرمی بشی « دیون عمومیه » اداره‌سنه آیریلمقده‌در .

۱۹۰۳ سنه‌سنده‌کی تحویل دیون معامله‌لری تورکیا دائنلری ایچون پك ألویریشلی ایدی . اونلر ، فیئاتلرك یوکسه‌لمه‌سندن داها تحویل دیون زماننده اولدیغی کیبی صوکرالری داها زیاده قازانمشلردر . زیرا دیون ممتازه تحویللری وپیانقو بیلتلرینك فیئاتلری کیتدکجه یوکسلمکده دوام ایتمشدر .

دولت ایچون بوراده بر فائده وارسه ، اوده کندیسنك دیون عمومیه اداره‌سنده‌کی واردات فضله‌سندن بر قسمنی ألینه آلابیلمه‌سیدر . فقط دولت کندی حصه‌سنه دوشن بوفضله‌لری یکی استقراضلره تأمینات کیبی استعمال أیله‌مش اولدیغندن اونلر ینه « دیون عمومیه » اداره‌سنه کچمشلردر .

أسکی أسارت ویکی أسارت

۱۸۸۱ سنه‌سنك محرم‌فرمانی صدورایده‌لی، یعنی « دیون‌عمومیه » اداره‌سی تأسیس اولونالیدن بری — بعضی استقراضلر مستثنا اولمق شرطیله — دولت هر استقراض عقد ایتدیکی زمان بونلره قارشیلق کوستریلن تأمینات هپ دیون عمومیه اداره‌سنه کیرمشدر . بوندن باشقا کومروك وارداتنك سریع بر صورتده آرتماسی یوزندن « دیون عمومیه » وارداتی پك زیاده آرتمشدر . معلوم اولدیغی اوزره محرم‌فرمانی موجبنجه کومروك وارداتی « دیون‌عمومیه »

ادارەسنه توديع ايديلمشدى . محرم فرمانه داخل اولان وارداتدن باشقا «ديون عموميه» ادارەسنه داها شو واردات‌ده توديع اولونمشدر [۱] :

۱) محرم فرمانه داخل اولان يرلردن باشقا جهتلردەكى باليق رسومى . بو صورتله ديون عموميه ادارەسى بوتون مملكتده‌كى باليق تجارتى كندى نظارت وادارەسى آلتنه آلمشدر .

۲) صيدماهى حقى رسومى .

۳) آوجيلق حقى رسومى .

٤) تنباكو صاتمق حقى رسومى .

٥) محرم فرمانه داخل اولمايان برچوق يرلرك ايپك اعشارى .

٦) برچوق ولايتلرك أكين (آفيون وسائره) اعشارى .

۷) برقاچ ولايتك اغنام رسومى .

۸) ديكر بعضى كوچوك واردات .

۱۹۱۱/۱۲ سنەسندەكى وضعيت بوندن عبارت ايدى . اوزماندن برى دولتك « ديون عموميه » ادارەسنه اولان تابعيتى آوانسلر و محاربه‌نك احداث ايتديكى پارا مضايقەسى سببيله داها زياده آرتمشدر . كله‌جك مقاله‌مزده محاربه نهايتنده حصوله كلن وضعيتى تدقيق ايده‌جكز . اوزمان ۱۹۰۳ سنەسندەكى اصلاحاتك نتايج ماليەسنى تحليل أيليه‌جكز .

شيمدى بومقاله‌مزك نهايتنده دولتك مالى أسارتى رقملرله كوسترەرك بو أسارتك ۱۹۱۱,۱۲ سنەسندەكى درجەسنى وبونك كيتدكجه دولت وارداتى ديون عموميه ادارەسنه ويرمك نتيجەسى اولديغنى ايضاح أيله‌مك ايله اكتفا ايده‌جكز .

دولت وارداتنك باشليجه انواعنى بردفعه مقايسه ايده‌لم :

برطرفدن دولتك ۱۹۱۱/۱۲ سنەسندەكى واردات عموميەسنى، ديكر طرفدن عينى سنه‌يه عائد اولان ديون عموميه ادارەسندەكى وارداتك برقسمنى ، صوكرا دولتك واردات عموميەسنك ديون عموميه ادارەسى آلتنده بولونان واردات ايله نه نسبتده بولونديغنى حساب ايده‌لم :

---

[*] بوخصوصده‌كى معلومات ، ديون عموميه ادارەسنك رسماً نشر أيله‌ديكى :
Note sur l'institution, l'organisation et le fonctionnement de la Dette Publique Ottomane »
أثرندن آلينمشدر .

بودجه فصللری	بوتون دولت وارداتی	دیون عمومیه حاصلاتی	دیون عمومیه وارداتنك دولتك واردات عمومیه‌سیله نسبتی
بلاواسطه تکالیف	۱۶۲۳۳۵۵۲۷	۳۷۲۸۳۴۲	یوزده (۲۲,۹)
تمغاپولی رسومی وسائره	۱۴۵۱۰۳۲	۵۷۳۸۱۶	» (۳۹,٤)
بالواسطه تکالیف	۵۵۱۲۱۵۸	۱۷۱۲۶۱۷	» (۳۱,۰)
انحصارلر [۱]	۲۶۹۷۲۷۸	۲۱٤٦٤٥٦	» (۷۹,۵)
یکون	۲۵۱۹۵۹۹۵	۸۱٦۲۲۳۱	» (۳۱,۵)

بوجدولده کورولیورکه دیون عمومیه اداره‌سی داها ۱۹۱۱/۱۲ سنه‌سنده دولتك باشلیجه واردات منبعلرینك اوچده برینی آلنه آلمشدر. بومالیه مؤسسه‌سی معامله‌یه باشلادیغی زمان کندیسنك بودجه‌سی أك زیاده انحصارلره و تمغا پولی رسومنه استناد أیله‌مکده ایدی . اوزماندن بری بو مؤسسه یالکز بالواسطه ویرکیلرك مهم‌قسمنی ده‌کل، بلاواسطه ویرکیلرك‌ده یوزده یکرمی‌اوچنی کندی اداره‌سی آلتنه آلمشدر . دیون عمومیه اداره‌سی مالیه امورینك هر جهتنده مالیه نظارتی صیراسنده کیتمکده و هر یرده کندیسنه یول آچمقده اولوب بو صورتله دولت ایچنده بردولت وجوده کتیرمشدر .

۱۹۱۱/۱۲ سنه‌سنده وضعیت بویله ایدی . هیهات ، او زماندن بری وضعیت داها زیاده فنالاشمشدر.

پارووس

بوخصوصده‌کی تتبعاتمزده استفاده ایتدیکمز باشلیجه أثرلر شونلردر :
موسیو موراویچ (Moravits)ك « Finances Turques » نامنده‌کی أثری.
موسیو آ. دو وه‌لای (A. du Velay) ك « Essai sur l'histoire financière de la Turquie » أثری.
موسیو آ.هایدبورن (A. Heidborn)ك «Les finances Turques» أثری.
موسیو پەق (E. Pech) ك « Manuel des sociétés anonymes en « Chapitre : Dette Publique Ottomane-Turquie »
مالیه نظارتنك سنه‌لك احصائیات مالیه واردات ومصارف عمومیه‌یی محتوی رساله‌سی. سنه : ۱۳۲٦
ژ. یونغ (G. Joumg)ك (Corps de droit Ottoman Vol. V.)أثری.
مالیه نظارتنك « Bulletin de Statistique » نامیله نشر ایتمش اولدیغی أثر .
« دیون عمومیه » اداره‌سنك حسابات سنویه‌سی .
« توتون ره‌ژی » شرکتنك » »
استانبولده چیقان « Gazette Financière » .

---

[۱] پوسته وته‌لغرافدن باشقا .

شیللەرك حیاتی واثرلری

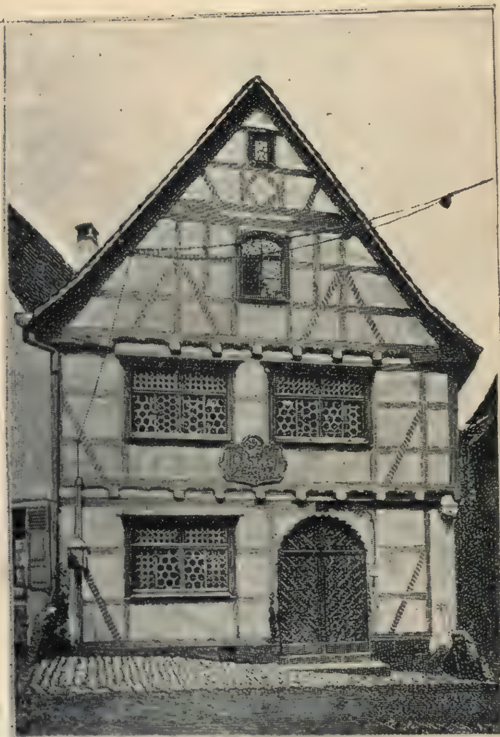
شیللەر ۱۷۵۹ سنەسی تشرین ثانیسنك ۱۰ نجی کونی آلمانیانك «مارباخ» شهرنده بیر جراحك فقیر وکوچوك ، وضیع بیر عائلەنك یکانه اوغلو اولاراق دنیایه کلمشدر . معلومات ابتدائیەسنی پاستورندن یعنی محلەسنك امامندن آلمشدر. « موسەر » اسمنده بولونان بو فضیلتلی ومنور پاستورك فیاض تربیه وتعلیمنك تأثیری «شیللەر»ك بوتون حیاتنده معمر اولمشدر. ابتدائی رشدی تحصیلنی بیرلاتین مکتبنده بیتیرمشدر. 1773 ده (شارل وورتەنبەرغ) « شیللەر »ی بیر عسکری مکتبنه قبول ایتمش بیر آزصوکره بومؤسسه Karlschule نامیله بیرمکتب طبیه تحویل اولونمشدر. نظرندەکی وسعت ونفوذینی «شیللەر» ، بومکتبه مدیوندر. چونکه بومکتبده معلملریالکز طب دکل کافۀ علوم اجتماعیه وادبیەوسائرەیی ده تدریس ایدییورلردی .

مکتبده بولوندیغی مدتجه وحتی مکتبك صوك صنفه وارنجەیه قادار حیات فکریسنك خط حرکتنی چیزەمەمشدی . بو صورتله تەئولوچیا یعنی الهیات اوقومایه باشلادی . بو تتبع کندیسنی تطمین ایدەمەیوردی . علوم حقوقیه تتبعنه کیریشدی . علوم حقوقیه ، الهیات وطب وفقط بالخاصه طب سایەسنده روحی تشکل ایتدی .

بو آقادەمیانك صوك صنفنه قادار هیچ بیر شی یازماق آرزو وتشبثنده بولونمادی .

مشهور آلمان محرری (قلوب شتوق)ك مسیحنامه Messiade عنوانلی کتابی ایلك دفعه اونك روحنده شیدەآلیزمی اویاندیردی .

فقط اونك روحنك تشکلی و طوتاجغی خط حرکت اوزەرینه اك بویوك تأثیر اجرا ایدن (بویوك آدملرك حیاتلری) اسملی کتاب مشهورك مؤلفی Plutarque ایله Contrat Social مؤلفی « ژان ژاق روصو » اولمشدر .

« شيللەر » ك دوغديغى ئەو

1776 تاریخندن اعتباراً Schwäbisches Magazin دە ایلك اهمیتسز، شعر تجربەلرینی نشر ایتدی .

او صرەدە ایدی کە Die Raüber یعنی (حیدودلر) عنوانلی فاجعەسنی یازمانی دوشوندی. تماملە سربست اولماق وبو فاجعەیی یازماق ایچین آقادەمیانی ترك ایتمەیی تصمیم ایتدی. فقط بری طبە دیگری طبیعیاتە دائر ایکی اثر وجودە کتیرەمەدیکجە استعفاسی قبول اولونمادی. بو ایکی اثری وجودە کتیردی، کندیسنە طبیب دیپلوماسی ویریلدی. بیر «غرەنادیە» آلاینده پیر طبیب عسکری وظیفەسیلە توظیف اولوندی .

بو مأموریت اثناسندە ایدی کە مشهور Die Raüber فاجعەسنی اکمال ایتمشدی. «حیدودلر»، 1782 تاریخندە ایلك دفعە اولاراق (مانهایم) دە سرایك تیاتروسندە اویناندی ؛ پك بویوك رغبت کوردی . بو موفقیت « شیللەر » ك حیات ادبیسنك مجراسنی دریندن چیزمش بولونیوردی. اوزماندن بری «شیللەر»، فاجعەنویسلکە حصر وجود ایتدی .

بونی متعاقب Fiesco عنوانلی فاجعەسنی یازمایە باشلادی . فقط بو اثنادە بویوك بر مانعەیە اوغرادی: (غراندوقدو وورتەنبەرغ)، کە فاجعە نویسلکی مسخرەلق تلقی ایدییوردی، بعدما ترازەدیا یازماماسنی و(وورتەنبەرغ) شهرینی ترك ایتمەسنی « شیللەر » ە امر ایتدی . بیر طبیبك ادبیاتلە اشتغال ایتمەسنی حیوانجەسنە حیوانلق عد ایدییوردی .

بو فلاکت اوزەرینە « شیللەر » پك متأثر و منکسر اولمشدی ؛ یالکز سجیەسنك متانتی واهلیت عظیمەسی سایەسندە مأیوسیتدن قورتولمشدی . (غراندوق دوووورتەنبەرغ) ك تعدیاتنە نهایت کورمەدیکندن (مانهایم) ە فرار ایتدی واورادە یرلشمەیە قرار ویردی . فراری موفقیتلە نتیجەلندی .

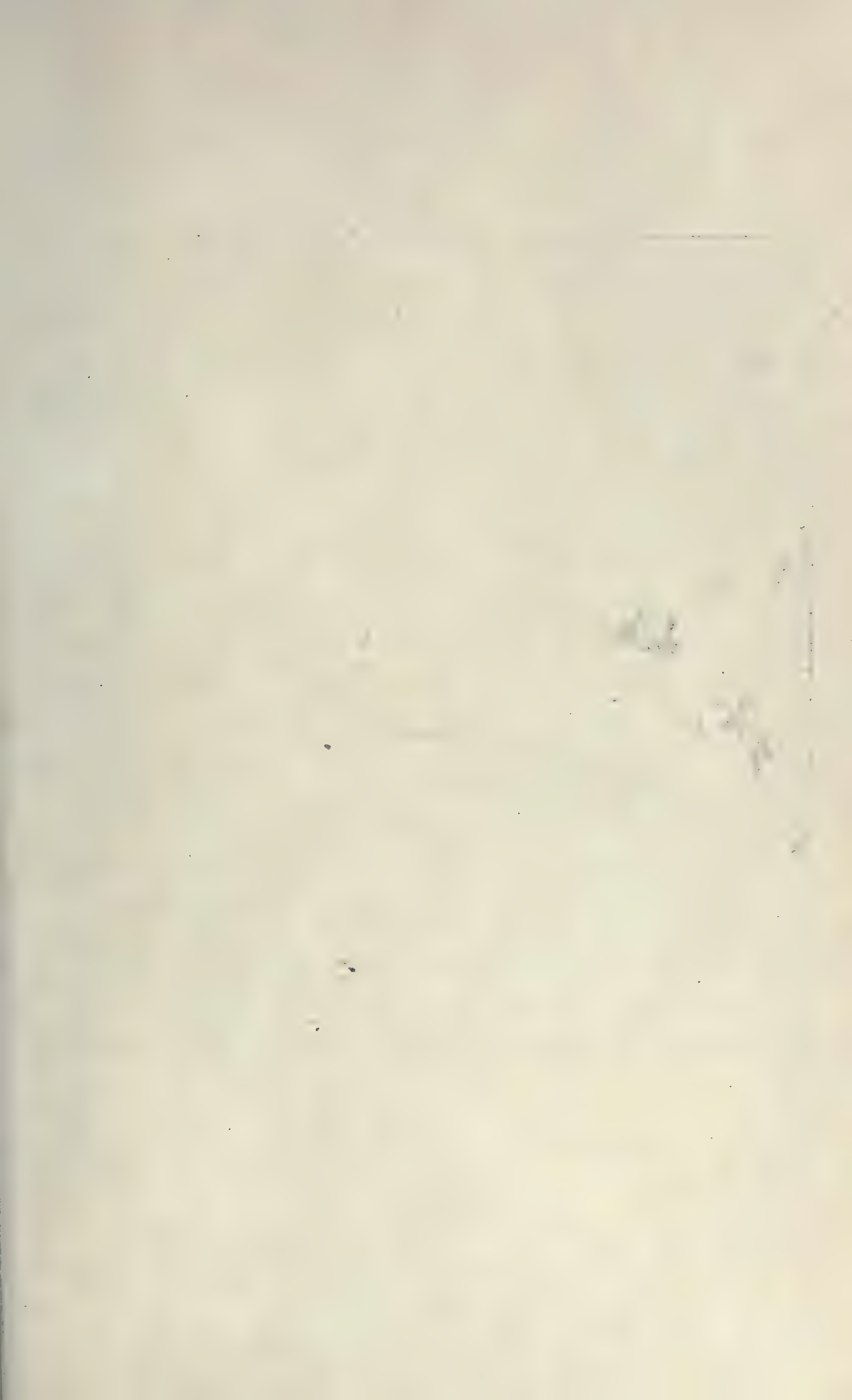
فقط (مانهایم) دەدە اونی بیر کدر بکلەیوردی : چونکە (فیەسقو) نك تیاترودە اوینانیلماسنە مساعدە ایدیلمەدی. آنجاق بر سنە صوکرە یعنی 1783 تاریخندە کتاب شکلندە باصیلدی . عینی سنە ظرفندە Kabale und Liebe یعنی «اینتریقەومحبت» عنوانلی فاجعەسنی اکمال ایتدی و Don Karlos فاجعەسنی یازمایە باشلادی .

1783 سنەسنك تموزندە (مانهایم) تیاترومدیر مشهوری Dalber ، « دون قارلوس » و « انتریقه و محبت » تراژەدیالرینی کمال تهالکله تیاتروسنه قبول ایتدی .
« دون قارلوس » اساساً بیر عائله درامیدر ، منحصراً سیاسی دکلدر. بودرامك مرکزثقلتنی تشکیل ایدن شی پدرینك زوجەسی قرالیچه (ئەلیزابەت دووالوا) یە ، (دون قارلوس) ك محبت مجرمیدر. «دون قارلوس» ی بو محبت ئوولدورور.
شونیدە نظردن اوزاق طوتمالی که بالخاصه Kabale und Liebe بویوك بیر حسن قبوله مظهر اولاراق مؤلفك منکسر بولونان روحنی تشجیع وتنشیط ایتمشدر .
(قاباله اوندلیبه) ، «شیللەر» ك کنجلك اثرلرینك الك ایسیدر. بواثردە ، زمانك بوتون احوال الیمەسنی بویوك مهارت ووضوح ایله کوستەرییوردی .
حیوانی ومادی قوتلرك یوکسك حسلر اوزەرینه اجرا ایتدیکی تضییقات وتعدیات بو فاجعەنك موضوعنی تشکیل ایدییوردی.
فضائلك وحسیات عالیەنك قربان اولدیغی کورولیوردی . اشخاصنه غایت قوتلی شخصیت ویرییوردی. بو فاجعەدە «شیلله» رك عظیم بیر احتراص شاعرانەسی شدتله کورولیوردی . فقط مع الاسف ، احوال معیشیه شاعری بیزار ایتمکدە دوام ایدییوردی سفالت معیشیەسنه بویوك بیرحما حستەلغیدە منضم اولدی .
خستەلقدن قالقار قالقماز Reinische Thalia یعنی (رەن وادیسی) عنوانلی مجموعەسنی نشره باشلادی .
1785 تاریخندە Kon Carlos ك بیرنجی پردەسی بو مجموعەدە انتشار ایتمشدر.
(دون قارلوس) ك تأخرا کمانه سفالت وخستەلق سبب اولمشدی. شوراسی شایان دقتدر، که « شیللەر » ایلك دفعه اولاراق بواثردە تقطیعلی وزن Rythme استعمال ایدییور .

بو صرەدە ایدی، که (مادام قالب) اسمندە بیرخانمله معارفه پیدا ایتدی، بو معارفه «شیللەر» ك بوتون حیاتی اوزەرندە مستمر وعظیم بیرتأثیر براقمشدر .
1789 دە Leipzig شهرندەکی دوستلرندن Kerner و Guber شیللەرك مانهایمی تماماً ترك ایدەرك منحصراً ادبیاتله اشتغال ومهارت ادبیەسنی توسیع ایتمك

« کیوم تەل » ، اوغلو « والتەر » الندە ، باشی اوزرندە، وورولان المایی طوتیور

اوزره (لایپزیغ)ە کلدیکنی کوردیلر. (لایپزیغ)دە (شیللەر)ك حیاتی ساکن ومستریح کچیوردی. وبو رفاه وسعادت روحیه سایەسندەدر، کە Lied an die Freide (نغمۀ سعادت) عنوانلی منظومەسنك ویردیکی حظوظات معنویە ایلە متنعم اولیورز.

(دون قارلوس) فاجعەسنی «لایپزیغ»دە اکمال ایتدی وینە اورادە DerVerbrecher aus Infamie عنوانلی حکایەسنك اساسلرینی حاضرلادی.

روحلری کورن Der Geisterseher عنوانلی مشهور رومانتی بیتیردی. وبونلری (راینیشە تالیا) مجموعەسندە نشر ایتدی.

بو اثنالردە تاریخ تتبعی ایچین شاعردە بویوك بر آرزو و استعدادك اویاندیغی کورولور.

(دون قارلوس) دە بیلە شاعرك مهارت مورخانەسی مشهوددر. بو اثرك اساسی پك یوکسك بیر فکردر، کە بوتون اثرك آرەسندە بیررنك مفکورە پرستی آلتندە کورولور. سانحەلر، نصلرلە دولواولان «دون قارلوس» دە مستعمل اسلوب بیان نمونۀ امتثال عد اولونور.

بوتراژەدیانك اك مهم واك فعال قهرمانی (مارکی پوزا) بالذات (شیللەر)ك بویوك روحنك تمثالیدر دینیلەبیلیر.

1787 دە (لایپزیغ) دن چیقار وکندیسنك برچوق زماندن بری «مادام قالب» طرفندن دعوت اولوندیغی (وایمار) شهرینە نقل خانە ایدر.

الهام زار وملهمە ستان اولان بوملکتدە، (شیللەر)، (شارل اوکوست دو وایمار)ی احاطە ایدن کزیدە ذکالر طرفندن غایت حرارتلی بیرحسن قبول کورور. «وایمار» جوارندە برکویە چکیلەرك (هوللاندانك انقسامی) عنوانلی تاریخ کتابنی یازمایە باشلار؛ بوکتاب 1783 دە طبع ونشر اولونور.

سفالت معنویە، سرعتلە چالیشمایە شاعری مجبور ایدیوردی. بوتون منابع تاریخیەیە مراجعتە رغماً بوکیفیت استعجال بالطبع اثری اوزەرینە تأثیر اجراسندن خالی قالمایوردی. عینی زماندە بعض شعرلردە یازیوردی، کە بونلر ایچندە Die Görer Grichenlands یعنی «یونانستانك اللهلری» منظومەسی واردی.

متوالی محرومیتلر و سفالتلردن صوکره « کەتە » نك التماس وحمایەسی سایەسندە بیر مایۀ رفاه اولماق اوزره « یەنا » دار الفنوننه تاریخ معلمی تعیین اولونیوردی . هر درس ایچین آیریجه تتبع وتدقیقاتده بولونوردی .

ایلك تاریخ درسی : تاریخ عالم مطالعەسندە غایەنەدر؟ و، تاریخ عالم نەدرجەیە قادار تتبع اولونمالیدر ؟ موضوعلری اوزەرینه ایدی.

(خاطرات تاریخیه) عنوانلی اثریله (اوتوزسنه محاربەسی تاریخی) بوزمانك محصوللرندندر . بو (اوتوزسنه محاربەسی تاریخی) بیراثر تاریخیدن عبارت دکلدر . بونده فاجعەنویسلك شیمەسی کمال حشمتله حکمران اولمشدر . Wallenstein و « کوستاو آدولف » ، بوایکی سیمای بلند ومحتشم ، عظیم بیر مهابت ومهارت شاعرانه ایلەتصویر اولونمشدر .

(شارلوت لانغەنفەلد) ایله ازدواج ایتمەسی، شاعره ، چوقدن بری تحری وانتظار ایتدیکی سعادت واستراحت روحی ویردی .

بونعمت ورفاه اثناسنده برکوکس خستەلغنەاوغرادی وصحتی مادامالحیات تزلزله اوغرادی .

اعادۀ عافیت ایتدیکی وقت ، خستەلق اثناسندەکی ضایعات مالیەسنی تضمین ایتمك ایچین مضاعف بیر غیرت ایله چالیشمایه مجبور بولوندی . ایشته بو اثناده معهود (فرانسه انقلاب کبیری) انفلاق ایتدی . بو قیام قیامتنما«شیللەر»ك روحنده آتشین برطرفدارومدافع بولیوردی. فقط «اون آلتنجی لوئی»نك اعدام ایدیلمەسی «شیللەر»ك بوتون حسیات طرفکیرانه و مهیجانەسنه بیر ضربۀ مهلکه وورمشدی : بیر آلمان روحی ، بیر قیصر ففاسنك یره یووارلانماسنه تحمل ایدەمەیور دیمکدی . تبدیل هوا ایتمك مهیج سکرلرینی دیکلندیرمك ایچین مملکتنه کیتدی . عافیت بولدوقدن صوکره کندیسنده ، فلسفۀ حسنیانه بویوك بیر تمایل و انحصار کورولدی .

« شیللەر » ، ١٧٩٠ سنەسی یازنده فاجعه اوزەرینه قونفرانسلر ویرمەیه باشلادی وبیر سنه صوکره اوقاتنی تماماً فلسفه تتبعنه حصر ایدر .

«قانت»ك، اوصرەده یکی انتشار ایدن وبزده فرانسزجەاسمیله مشهوراولان

« والتەرتەل » ك باشی اوزەرینە قویولان المانك نشانكاه اولماسی

La critique de la Raisonpur اثری سرمایهٔ اشتغالی اولیوردی. (قانت)ك (ئەسنه تیك نظریه‌سی) نامنده‌کی کتابی «شیلله‌ر»ك صورت مخصوصه‌ده نظر اعتناسی جلب ایدییوردی. چونکه بو کتابك شیمهٔ اساسیه‌سی (شیلله‌ر)ك دها سنه پك موافق بولونیوردی. (قانت) ك شیلله‌ر اوزه‌رنده اجرا ایتدیکی تأثیرلر (شیلله‌ر) ك آثارنده کورولمه‌یه باشلادی. مثلا Uber den Grund unseres Vergnugens an tragischen Gegenständen یعنی (احوال فجیعه‌ده‌کی محظوظیتمزك اساسی حقنده) و Uber tragische Kunsre یعنی (فاجعه نویسلك صناعتی حقنده) عنوانلی اثرلرنده قانتك تأثیر بلیغی کورولور. فقط بو تأثیرك حد غایه‌یه واصل اولدیغی Briefuber esthetisches Erzihung des Menches «انسانك تربیهٔ حسنیه‌سی حقنده مکتوبلر» عنوانلی اثریدر. بو کتابده کوزللکك وبالعموم هر کوزل شیئك فردلر، جمعیتلر وحتی حکومتلر اوزه‌رینه نه‌قادار عظیم بیر تأثیر فیاض اجرا ایتدیکی کوسته‌ریلمشدر.

بو مکتوبلر 1795 ده Horen غزته‌سنده انتشار ایتمشدر. صوك سنه‌لرنده شیلله‌رك، تماماً شعری ترك ایتدیکی ومنحصراً بر فیلسوف اولدیغی کورولور. فقط تماماً فلسفی اولان آثارنده رنك شاعریت ومفکوره پرستی ینه کورولمکده دوام ایدر. مفکوره پرستی‌دن «ئیده الیست» لکی مراد ایدییورم.

1800 تاریخنده (حسی وصاف دلانه شعر حقنده) عنوانیله انتشار ایدن اثرنده فیلسوفك شاعره پك زیاده تقرب وتماس ایتدیکی مشهود اولور.

اکتساب ایتدیکی معلومات نظریه، عموم آثار شاعرانه حقنده، فلسفه نقطهٔ نظرندن، بر حکم ویرمك استعدادینی کندیسه ویریر؛ معلومات وسیعه‌سی وغایت عظیم اولان اهلیت موهوبه‌سی سایه‌سنده بوتون شاعرلری وشعرلرینك خلق اوزه‌رینه اجرا ایتدیکی تأثیرات اخلاقیه‌یی تنقید ایتمه‌یه باشلار. زمانك شاعرلرینی، فیلسوفلرینی وضعیت روحیه واجتماعیه‌لرینه نظراً زمره‌لره تفریق ایدر.

بو دورده، هر شاعرك مقصدی حقنده، «شیلله‌ر»ك مفکوری نقطهٔ نظری تماماً تعین ایتمش بولونور. بر چوق تقریضلر، تنقیدلر یازار. بو تنقیدلرك الك مهمی شاعر مشهور بورکه‌ر Bürger ك اشعاری حقنده یازدیغیدر؛ بو تنقیدنامه‌ده (بورگه‌ر) ك شعرنده موجود نقایص حسنیه بیر کوسته‌ریلمشدر.

«شيللەر»ك حياتندە ايكينجى وقعۀ مهمە، «گەتە» ايلە معارفەسى در؛ «گەتە» نك تأثيريلە، شيللەر شعر محضە تكرار عودت ايدر. (گەتە) نك ياردميلە Horen غزتەسندە يازمەيە باشلار وفضلاى زمانك نظر دقت وحيرانيتنى جلب ايدر. عينى زماندە Musen Almanak ى حاضرلار؛ بوندە مفكورە وحيات Das Idéal uud das Leben سلطنت انشاد Macht des Gesanges حيثيت نسوان Würde der Frauen تفرج Spaziergang عنوانلى منظومەلريلەداها برچوق نشائدى نشر ايدر.

1795 دن اعتباراً آلمانلرك الك بويوك ايكى شاعرى، شيللەر و«گەتە» تشريك قلم ايدەرك بير چوق épigramme لر، هجويەلر نشر ايدرلر. بونلر Xenien سرنامەسى آلتندە «موزەن آلماناق»دە چيقمشدر. بوئەپيغراملر زمانلرينك باباياغى اديب و شاعرلرى عليهنە متوجە ايدى. بو هجويەلرك مظهر اولديغى رغبت اينانيلماز بير درجەدە چوق ايدى. باعث اولديغى شماتتلر آتيلان اوقلرك هدفە اصابت وتأثير مقصودى حاصل ايتمش اولديغنە دالدر.

آلمانيا وبوتون جهان، بوايكى شاعردن، صناعت وشعرى نصل آكلادقلرينى صورماق حقنە مالك بولونيوردى و صوريوردى. بوصرەدە «شيللەر» دارالفنوندەكى درسلرينى ترك ايدر وكنديسنى تماماً عالم تحرير و ادبياتە آثار. آثارينك الك بديعلرينى بو دوردە وجودە كتيرمك ايچين كنديسندە علوى، صمدانى بير شائقەنك شدتلە اشتعال ايتديكنى شدتلە حس ايدر.

بوقيصە دوردە آلمان لساندە «باللاد» دنيلن شكل نظمى ابداع ايدر. و Ballade شكل نظمندە، ازجملە،

«كاسە» و «پوليغراتك يوزوكى»

عنوانلى منظومەلرينى يازار واك كوزل اثرى اولماسەدە اك كوزل اثرلرندن معدود واوچ قسمدن متشكل بولونان Wallenstein فاجعەسنى وجودە كتيرير. بوفاجعە 1799 دە انتشار ايتمشدر. بوتون جهانك ابدع آثارندن صاييليور. بوتون آلمانيادە ايقاع ايتديكى هيجان، عظيم اولمشدر. بوموفقيت عظيمە، (شيللەر) ك تماماً وقطعياً فاجعە نويسلكە حصر نفس ايتمەسنى موجب اولمشدر؛ بير حالدەكى سوكيلى اولادى مقامندە اولان Musen Almanak ى بيلە تعطيل

ایتمشدی . Das Lied von der Glocke یعنی « چاك شرقیسی » عنوانلی منظومهٔ مشهورەسی بو مجموعەنك صوك محتویاتندن اولدی . یازمایه باشــلادیغی (ماری ستوارت) فاجعەسنی 1800 ده ختامه ایردیریر . شیللەرك ، بو اثرده (صحنه علمنه پك زیاده آشنا اولدیغی تحقق ایدر . اوزماندن اعتباراً «گەتە» ایله برابر (وایمار) ده یرلەشیر وهرایکیسی، آلمان تیاتروسی ایچین بر «رەپەرتوار» وجوده کتیرمەیه چالیشیرلر .

«رەپەرتوار» هرتیاتروخانەنك مقصدومسلکنەموافق اولان تیاتروپیەسلرینك مجموعی دیمکدر .

1801 ده شیللەر Jeanne d'Arc یی یازار . (ژان دارق) فاجعەسنده (ژان دارق) ك آغزینه قویدیغی یوکسك وبلیغ سوزلر امیّ بر کویلو قیزینك آغزینك خرجی دکلدر. 1802 ده «غراندوق دو وایمار»، «شیللەر»ه عنوان نجابت ویریر واوتاریخدن اعتباراً Von Schiller اولور . فقط (شیللەر) ك «شیللەر»لکی «فون شیللەر»لکی اوزەرینه پك چوق غلبەایدر واو (فون)ه (فون) اونا بیکانەیاشار . برسنەصوکره Die Brant Von Messina یعنی(مسینانك نشانلیسی) فاجعەسی انتشــار ایدر . بواثرده شیللەر معاصر فاجعه ایچنه قدیم کلبانك Chœr ی ادخال‌ایتمەیی تجربه ایدر. بونی، أك مشهور وأك یوکسك اثری اولان « کیوم‌تەل Wilhelm Tell» فاجعەسی تعقیب ایدر. بونی یازماق ایچین بویوك برحرارت واعتنا ایله ایسویچرەنك جغرافیا وتاریخنی تتبع ایتمەیه قویولمشدی . ۱۸۰٤ ده کیوم‌تەل انتشارایتدی. بوبر محتضرك صوك نغمەسی ایدی. فقط کیوم‌تەل ینه شاعرك شاه اثری اولدی وبوتون جهانده عظیم برهیجان اویاندیردی. اوروپانك أك معظم ووقور صحنەلری هرسنه بیکلرجه دفعه کیوم تەل ك اوپەراسنی وپیەسنی تکرار تکرار کورمکده ، دیکلەمکده وایکلەمکدەدر .

« کیوم‌تەل »ك ترتیبنده، الپ وادیلرینك ، ایسویچره طبیعت جغرافیائیەسنك تصویرنده « کەتە » نك « شیللەر »ه چوق یاردیمی اولمشدر .

فرانســه آقادەمیاسی اعضــاسندن Alfred Mezières ك تدقیقاتی و Guillaume Tell مجموعەسنك 1596 نومرولو نسخەسندەمنتشر Les Annales

عنوانلی مقاله‌سی بوخصوصده شبهه براقماز. بوکیفیت نه‌اثرك نه‌شاعرینك قیمت واهمیتنه نقصان ویره‌مز.

هیچ‌شبهه ایتمم، که‌« کیوم‌ته‌ل » منحصراً « که‌ته » نك قلمندن چیقسه‌یدی بوحرارت وهیجان یوکسکلکنه چیقمازدی . « که‌ته » بوآبدهٔ ادبیه‌نك یرینی کوسترمش مالزمات انشائیه‌سنی ، قسماً ، ویرمشدر.

معمار حقیقی منفرداً « شیلله‌ر » در.

« کیوم‌ته‌ل » ك فرانسه‌ده حاصل ایتدیکی شوق وهیجان اوقادار بویوك ومدهش اولدی‌که فرانسزلردن ماعدا کافهٔ اقوامی اسیر ، کوله عد ایده‌ن واسارتلرینی‌چاك ایده‌مه‌دکلری ایچین فرانسزلرك غیری هر ملت وفردی نظر استحقارله‌کوره‌ن قونوانسیون[Convention]مجلسی«شیلله‌ر»ه«ژیل»اسمیله فرانسز وطنداشلغی حقوق‌وحیثیتی توجیه ایتدی. «شیلله‌ر هر نه‌قادار اسیر بر قومك افرادندن ایسه‌ده‌حر دوغمایه وحر اولمایه مستحق‌در» دینیلدی. چونکه « کیوم‌ته‌ل» «حریت» ك صمدانی برقصیده‌سی‌در. « حیدودلر » که ایلك اثری ایدی ، اوزمانك فساداخلاقنه قارشی‌برکلمهٔ عصیاندن عبارتدی. کیوم‌ته‌ل حریتی تألیه ایده‌ر واوکا واصل اولمق یوللرینی کوسته‌ریر وآچار وبرابر کوتورور. « کیوم‌ته‌ل » غربك « کاوه » سیدر . « کاوه » شرقك « کیوم‌ته‌ل » یدر .

کیوم‌ته‌ل‌ایسویچره‌نك ئوری[Uri] شهری‌اهالیسندن‌برتیراندازدر. آوجیلقله چینیر ؛ أیی کوره‌ك چکمه‌سنی‌ده بیلیر . ایسویچره اوزمان آوستریانك حکمی آلتنده‌در . وآوستریا طرفندن منصوب بروالی مستقل‌الیه کیف مایشاء اداره وقهر اولونور. اهالی استبداد آلتنده ایکلر. برکون والی‌نك آدملرندن‌بری، بر « فهیم‌پاشا » ، « باوم غارته‌ن » اسمنده بر ایسویچره‌لی‌نك خانه‌سنه کیده‌ر . «باوم غارته‌ن»اوراده یوق؛ کوزه‌ل وعفیف‌زوجه‌سی اوراده بولونور.حریف، بو محترم ودلبر قادینه عصیان انکیز تکلیفلر درمیان وبانیو حاضرلاماسنی امر ایده‌ر . زواللی قادین، متعرضك ألندن بر تقریب قورتولور؛ جوارده بر اورمانده اودون کسمکله مشغول زوجنه قوشار، آغلایارق حکایهٔ‌حال ایده‌ر. « باوم غارته‌ن » بالطاسنی اوموزلار، أوینه کلیر . متعرضك بانیوسنی بالطاسیله

شارلوته فون قالب

تقدیس ایدەر ؛ قفاسنی یووارلار. «باوم غارتەن» بومحترم جنایتی اجرادن صوکرا فرار ایدییور . « قائر فانتون » کولنی کچمك لازم . فیرطینـا حاکم مطلق ؛ قاییقجیلر جهان بهاسـنه آدم کچیرمەیورلر . فداکار « کیوم تەل » ، والی نك سواریلری طرفندن شدتله تعقیب اولونان مظلومی قورتارمغه قاییقجیلری بیهوده تشویق ایدییور: « آزغین کول مرحمت ایدەردە مستبد والی مرحمت ایتمز » دییور، نهایت کندیسی قاییغه آتلایور ، مظلومی آلیور ، فیرطینانك مدهش دالغا ضربەلری ایچندە ، رعدوبرقلر آلتندە ، کولك قارشی یاقاسنه کچیرییور. قاییغك ایچنه آتلارکن «باوم غارتەن»ە شوسوزلری سویلەیور : «بن سزی والی نك ظلم واستبدادندن قورتارییورم؛ لاکن دالغالرك تهلکەلرندن محافظه ایدەجك دیکر بیرقوت لازم . هر حالدە اللهك معاونتنه التجا ایتمك،انسانلرك معاونتنه صیغینمقدن داها ایيدر. [چوبانه خطاباً] عزیزم، برقضایه اوغرارسەم زوجەمه تسلی ویر: یاپمقدن کندیمی منع ایدەمەدیکم بیر ایشی یاپیورم . »

جانی نك «تەل»طرفندن قاچیریلدیغی، شبهەلی برصورتدە والینك قولاغنه کیدەر. والی (کیوم تەل)ی میملر. ایسویچرە اهالیسندەبلیرەن شیمۀ حریت واستقلالی أزمکه چالیشیر. بر دورت یول آغزینه بر دوقالق شاپقاسنی آصار ، ئوکندن کچنلرك بونی تعظیم ایله سـلاملاماسنی امر ایدەر . کیوم تەل اوغلیله برابر بو صیریغك باشنه طاقیلی شاپقانك ئوکندن کچر ، شاپقایی کورمز ، یاخود کورور ، فقط سلاملاماز . نوبتجی عسکرلر تەل ی یاقالارلر ، والی نك حضورینه کوتورورلر. والی بونی زنجیرە قویدورور. عفو اولونماسی ایچین شفاعت ایدەنلر اولور. والی شفاعتی قبولەمیال کورونور. شفاعت ایدەنلر«تەل،أك مشهور تیراندازدر»دیرلر. والی «ئویله ایسـه مهارتنی کوسترسین، کندیسنی عفو ایدەیم . اوغلنك باشنه بر ألما قویالم، اوقنی آتسین ، ألمایی وورورسه عفو ایدەرم» دیر . هرکس بو وحشی تکلیفك ئوکندە متهیج ومتنفر اولور. والی «جدی سویلەیورم، شاقادەکل.» دیر « کیوم تەل » واون دورت یاشـلرندە اوغلی ، کمال امنیت وتوکلله شرطی قبول ایدەرلر. تەل،اوقنی آتار، ألمایی وورور، والی «اوملادی،بیرداها.»دیر،تەل بیردفعه داها آتار،ینه وورور. نهایت اوچنجی دفعەسندە اوقلغنه فضله براوق داها یرلشدیریر،

والی‌نك یوزینه مدهش بر نظر عطف ایدەر ؛ آلمایه آتار، وورور. ارتق بو دفعه والی‌نك دییەجکی قالماز . والی صورار : « سنك حیاتك امنیتده‌در، فقط نیچین بو ایکنجی اوقی‌ده اوقلغکه قویدك ؟ دوغرو سویله ، حیاتك امین‌در . » « کیوم‌تەل » سویلر، «اوغلمی‌ازقضا وورسه‌یدم بواحتیاط اوقی‌ده‌سنك کوکسکه یرلشدیره‌جکدم» دیر. والی‌جواباً : «حیاتك‌امین‌در، فقط سنك‌حریتك بنم‌امنیت حیاتمی‌سالب‌در.»دیر. اتباعنه‌کیوم‌تەلی‌زنجیرلەمك امرینی‌ویریر. زنجیره‌باغلارلر. والی‌دور وتفتیشده بولونیور. شاتوسنه‌عودت‌ایدییور. «کیوم‌تەل»ی قاییغنه‌برابر آلیر.یولده مدهش برفیرطنا چیقار؛ قاییقجیلر قاییغی اداره ایتمکدن اظهار عجز ایدەرلر، بزی قورتاراجق « تەل » در، دیرلر. «تەل» ك زنجیرلری سوکولور . « تەل » قاییغی چکر، بر قایانك ئوکنه کوتورور. بردن بره یاینی اوقنی آلارق قایانك اوزرینه صیچرار ؛ قاییغه بر تکمه وورور ؛ دالغالرك اوزرنده براقیر. داغلرده بر مدت کزەر . والی‌نك کچه‌جکی یولی بکلر . یاینی ، اوقنی حاضرلار ، والی‌یی بکلرکن کندی کندینه آتیده‌کی سوزلری سویلەر .

«کیوم‌تەل»ه علی‌العاده‌برحیدودنظریله‌باقانلره «کیوم‌تەل» ك بو «مونولوغ» ی جواب مسکت‌در.

«کیوم‌تەل» فاجعه‌سنك دوردنجی‌فصلنك‌اوچنجی صحنه‌سی أك‌جانلی وأك قانلی بر صحنه‌در . او «مونولوغ»ی احتوا ایدەن بوصحنه‌یی تماماً وعیناً نقل ایدییورز :

صحنه

٣

(« قوسناخت » جوارنده چوقور بر یول . آرقا طرفدن وقایالرك آراسندن‌سیاحلر اینرلر ؛ سیاحلر صحنه‌یه داها داخل اولمادن اول یوکسکده ، کلدکلری کورولور . هر طرف قایالق ؛ قایالردن . اوزەری اوفاق آغاجلرله مستور اولان بر دانه‌سی ، بر استطاله تشکیل ایدەر .)

تەل

(یایی ألنده اولدیغی حالده ایلەریلر .)

« گەسلەر» بوچوقور یولدن کچمکه‌مجبوردر: «قوسناخت» ه چیقاجق باشقا

« شیلله‌ر » ك كنجلكی

هیچ بر یول یوقدر . قرارمی بورادە اجرا ایدەرم ؛ فرصت مساعددر . بو مورودەر آغاجلرینك آرقاسنە کیزلەنیرم ، بنی کورەمز ، شو یوکسکدن اوقمی اونی طوتابیلیر. بودار یول بنی تعقیب ایتمك ایستەینلرك حرکتنە مانع اولور. والی! حسابکی الله ایلە کور ! ایشك بیتدی ، کوس رحلتك چالیندی !

بن ساکن و معصوم یاشـایوردم ! اوقم ، آنجاق آو حیوانلرینە قارشی آتیلیردی ، ذهنم قتل فکرندن عاری ایدی . بندن بوسکون و آسایشی غصب ایدەن سنسین، مشفقانە فکر و نیتلرمی تسمیم ایدەن سنسین ، طبیعتمدەکی حلم و مرحمت سـودینی متخمر بر بیلان زهرینە سـن تحویل ایتدك . بنی انسان ئولدورمکە سن آلیشدیردك . اولادینك باشنی نشانکاه ایدینن بر آدم ، اوقنی دشمننك قلبنەدە اصابت ایتدیریر .

والی ! بیچارە ومعصوم چوجوقلریمی، وفاکار زوجەمی سنك تهورلرکدن، ظلملرکدن قورتارمالی‌یم . وقتا کە یایمك کیریشنی کردم ، اللرم تیترەیوردی ؛ سن بر زبانی کولوشیلە ، اولادمك باشنی نشـان آلمغە بنی اجبار ایدییوردك ؛ سنك ئوکـکدە تأثیرسز رجالرمی تکرار ایدەرك چارپینیوردم ؛ یالکز جناب حقك ایشـیتدیکی درونی بر یمین ایلە ایلك اوقمە قلبکی نشـانکاه ایتمکی وعد ایتدم . او قورقونج اضـطرابلر اثناسندە وعد و تصمیم ایتدیکم شی مقدس بر بورجدر؛ او بورجی تسویە ایتمك ایستەرم. سن بنم سینیورمك وایمپراطورمك والیسی‌سین ؛ فقط بالذات ایمپراطور دخی‌سنك جرأت ایتدیککی یاپمغە جسارت ایتمز؛ سنی بورایە سیاست ، شدتلی بر سیاست اجرا ایتمك اوزرە کوندەردی . چونکە ، بزە قیزغین‌در . فقط ، جنایتلری ، قتللری کندیکە ظالمانە بر أکلنجە یاپمق ایچین کوندەرمەدی . جهاندە بر حق واردرکە مجازات‌ایدەر ، انتقام آلیر! کل ، أی غایت آجی بر وجع ایقاع ایدەن وشیمدی بنم أك قیمتلی مجوهرم، أك زنکین خزینەم اولان اوقم کل! سکا ، شیمدی‌یە قادار ایدیلن دلسوز وقدسی بدعالردن متأثراولمایان وفقط سنك شدتکە اصلا مقاومت ایدەمەیەجك اولان بر هدف تعیین ایدەجکم . سن‌دە أی بر چوق نشاطلی أکلنجەلرمدە خدمت ایتمش اولان یایمك کیریشی! بودهشتلی تشبثدە خطا ایتمە ! سن‌کە بنم آجی‌اوقمە

نیجه کره‌لر عادتا قانادلر ویردك ، أی یایمك کیریشی ! بو بر دفعه ایچـین‌ده
کندیکی أبی طوت ؛ أگر بو اوق ألمدن قوتسز چیقارسه ، آتمق ایچین داها
بر باشقاسی یوق. (سیاحلر صحنه‌یی مرور ایده‌رلر .) سیاحلرك قیصا بر مدت
استراحت ایتمه‌سنه مساعد اولان شو، طاشدن صیرا اوزه‌رینه اوطورالم، چونکه
بویر کیمسه‌نك وطنی ده‌کل ، کیمســه‌یه قرارگاه اولمایور : بویردن ، هرفرد ،
باشقالرینك چکدیکی مشقتلره باقمقسزین لاقیدانه کچوب کیدییور . اندیشـه‌ناك
تجار ، یوکی آز زیارتجی ، دیندارکاهن ، مظلم باقیشلی حیدود ، نشئه‌لی کانجی ،
اوزاق مملکتلردن کلن بیکیری آغیر یوکلی مکاره‌جی، هپ بورادن کچرلر، زیرا
بوراده‌کی هریول دنیانك بر اوجنه کیده‌ر . هرکس سـیاحتنی تعقیب ایدییور،
ایشلرینه کیدییورلر — نم ایشم قتل . (اوطورور .)

سوکیلی چوجوقلرم، أولجه باباکز، بریره کیتدیکی وقت عودتنده نه‌بویوك
سرورلر حاصل اولوردی! زیرا سزك ایچین آلپ داغلرندن کوزه‌ل برچیچك،
یاخود نادر بر قوش ، یاخود سیاحلرك داغلر اوزه‌رنده بولدیغی «آمونیت»
طاشلرندن کتیرمش اولمادیغی حالده أوه کیردیکم اولمازدی . پدریکز شـیمدی
باشقا برآو تعقیب ایدییور. قتل ملاحظه‌لریله بووحشی یولك کنارنده بکله‌یور.
راحتسز نظری ، جانی آلمق ایسته‌دیکی دشمنه ، انتظار ایدییور . ســوکیلی
یاورولرم! باباکز ، حتی بو ساعتده‌ده ، آنجق سزی دوشونیور ؛ سزی حمایه
ایتمك ســویملی حیات معصومانه‌کزی مستبدك متهورانه تعرضلرندن قورتارمق
ایچین‌درکه انسان ئولدوره‌جك اولان یایتی قورمشـدر . (آیاغه قالقار.) بن
شـانلی بر آو کوزله‌یورم . آوجی ، قیشك شدتلی زمانلرنده ، بوتون کون
صحرالری دولاشمقدن یورولماز، حیاتی تهلکه‌ده بولوندیغی حالده طاشدن طاشه
صـیچرار . قانیله قیزیله بویانان جموده‌لرك اوچوروم یارلرینه صارماشـیر ،
ألده ایتمك ایسـته‌دیکی بایاغی بر داغ کچیسی‌در . بن بوراده داها قیمتلی بر
کار بکله‌یورم . بنی محو ایتمك ایسـته‌ین ، جان آلیجی بر دشـمنك قلبکاهنی
آرایورم . (اوزاقده، فقط کیتدکجه یاقلاشمقده اولان شطارتلی برموسیقی‌سسی
ایشـیدیلیر .) بوتون عمرمده یای قوللاندم ، اوق آتمغی تعلیم ایتدم ، شنلك

« شیلله‌ر » ، « قارلسباد » ده مرکبله تفرج ایدرکن ۷۹۱ ، ده ۳۲ یاشنده اولدیغی حالده

مسابقەلرندە همان دائما نشانکاهە ووردم، ئەومە کوزل مکافاتلر کوتوردم . — بوکون استادانە بر اوق آتمق وداغلرمزدە بولونابیلن مکافاتك أك شرفلیسنی ألدە ایتمك ایستەیورم. (بر دوکون آلایی چوقور یولدن چیقارق صحنەنك اوزەرندن مروراپدەر . « تەل » یاینە دایانمش اولدیغی حالدە دوکونی سیرایدەر. قوروجی « شتوسسی » ، « تەل » ك یانتە یاقلاشیر .)

شتوسی

« مەرلیشاخەن » ماناستری چیفتلك ملتزمنك نکاح آلاییدر ؛ کندیسی زنکین برآدمدر . آلپ داغلرندە تام اون-سوروسی وار . شیمدی «ئیمیزە»یە نشانلیسنی آلمغەکیدییور . بوکیجە « قوسناخت » دە بویوك برضیافت اولاجق. بزملە برابر کلیکز ، بوتون مرد ومعتبر آدملر مدعودر .

تەل

مکدر بر دعوتلی دوکون أوینە یاقیشماز .

شتوسی

بعضی دوشونجەلر ، کدرلر سزی مضطرب ایدییور . کدر واندیشەکزی قلبکزدن ، شنلك ایلە ، دفع ایدیکز . حاضردە نە بولونورسە اونی حسن قبول ایدیکز . زمانلر قنادر ، بونك ایچین انسان ، کچرکن نشئە قاپمالیدر . بورادە بر ازدواج، اویاندە بر تدفین [*] .

تەل

اکثریا انسان بو ذوق وکدر حاللرینك برندن دیکرینە کچیور .

شتوسی

شیمدی عالم بویلەکیدییور . هرطرفدە آز چوق فلاکت وار : «غلاریس» قصبەسندە بر یار ییقیلدی. « قلائەریس » ك برطرفی بوسبوتون خراب اولدی.

---

[*] بر یاندە مسای ماتم آغلار - بر یاندە کولر صباح وصلت .
— تربۀ معصومیت —

تەل

داغلردەمى صارصيليور ؟ ديمك كە كرۀارض اوزەرندە هيچ متانت قالمامش.

شتوسى

باشقا طرفلردە خارق العادە شيلر حكايە ايدييورلر. « باد » دن كلن برآداملە قونوشيوردم . بو آدام ، قرالى كورمكە كيدەن برشواليەنك باشنە كلنى بڭا حكايە ايتدى : شواليە يولدە برأشك آريسى سوروسنە راست كلير، آريلر آتنك اوزەرينە هجوم واودرجە معذب ايدەركە حيوان اضطرابندن يەدوشر، ئولور ، شواليە قرالك سراينە يايان كيتمكە مجبور اولور.

تەل

ضعيفلرەدە ، برتعذيب واهلاك آلتى ويريلمشدر . (« هەرمانغارد » برچوق چوجوقلرلە برابر كلير ، يولك مدخلندە موقع طوتار .)

شتوسى

بو وقعەيى ، مملكت ايچين بويوك بر فلاكتك ، دهشتلى بر انقلابك علامت متقدمەسى تلقى ايدييورلر .

تەل

بويوك فلاكتلر ، دهشتلى انقلابلر هر كون وقوعە كلمكدەدر؛ اونلرى خبر ويرمك ايچين معجزەلر طرزندە اشارتلرە، علامتلرە حاجت يوقدر .

شتوسى

بختياردر او آدامكە تارلاسنى مستريحانە أكر ، بيچر ؛ عائلەسى ايچندە فلاكتدن مصون اولارق ياشار .

تەل

أكر فنا بر قومشونك فنا نظرينە اوغرارسە ، أك حليم برآدام بيلە راحت وحضور يوزى كورمز . (« تەل » صبرسزلقلە ، يولك اطرافنەدوغروباقينير.)

شتوسى

اللهە ايصمارلادق ! غالبا سز بوردە بر كيمسەيى بكلەيورسكز ؟

Schiller.

شیلله‌ر اوتوز بش یاشنده ـ كندی أل یازیسیله امضاسی

تهل

أوه‌ت .

شتوسی

خانه‌كزه بختیارانه عودتكزی تمنی ایده‌رم ، سز « ئوری » لیمیسكز؟عنایتلی والی أفندیمز بو كون عودت ایتسه‌لر كركدر .

كلوس بر بولجی

آرتق والی‌یی بو كون بكله‌مه‌ییكز . صولر شدتلی یاغمورلردن جوشدی . سیللر كوپرولری ییقدی . (« تهل » قالقار .)

هه‌رمانه‌غارد

(ایله‌ریلر .)

والی كلمه‌یه‌جكمی ؟

شتوسی

والیدن برشیمی استرحام ایده‌جكسكز ؟

هه‌رمانه‌غارد

هیهات ! اوه‌ت .

شتوسی

اویله ایسه بو قویتو یولده ، كچیدی اوزه‌رنده نیچین دوروبیورسكز ؟

هه‌رمانه‌غارد

بوراده بنی باشدن صاواماز ، سوزلریمی دیكله‌مه‌سی ایجاب ایده‌ر .

فریسهارد

(قویتو یولدن سرعتله اینر وصحنه اوزه‌رنده باغیریر .)

یولدن چكیلیكز ! ایشته والی أفندیمز . همان شیمدی آرقام صیرا كلیور .

(تهل چكیلیر .)

هه‌رمانه‌غارد

(شدتله)

والی کلیور! (چوجوقلریله برابر صحنه‌نك ئوك طرفنه کیده‌ر ؛ « که‌سله‌ر » و « رودولف هارراس » یوکسکده ، آت اوزه‌رنده کورونورلر .)

شتوسی

(« فریس هارد » ه)

مادام که کوپرولر ییقیلمش ، چایلری ناصل کچدیکز ؟

فریس هارد

قارداشم ، بز جوشقون کول ایله اوغراشدق ، آلپ‌داغلرینك سیللرندن قورقمایز !

شتوسی

سز ، او دهشتلی فیرطینا اثناسنده برقاییق اوزه‌رنده‌میدیکز ؟

فریس هارد

أوه‌ت، قاییقده ایدك . عمرم اولدقجه او دهشت خاطره‌مدن چیقمایاجق .

شتوسی

آه ، دوریکز ، حکایه ایدیکز ....

فریس هارد

بنی براقیکز ، والینك کلدیکنی شاتویه خبر ویرمك ایچین بن ایله‌ری کیتمه‌لی‌یم . (اوزاقلاشیر .)

شتوسی

أکر، کمیده‌مرد آداملر بولونه ایدی ایچنده‌کی ماللرله، جانلرله کولك دیبنده غائب اولوردی . بو صوی ، صویك ، آتشك تأثیرندن محفوظ . (اطرافنه باقینیر .) قونوشدیغم آوجی نه‌اولدی ؟ (اوزاقلاشیر .)

که‌سله‌ر

(آت اوزه‌رنده ، « رودولف هارراس » ایله قونوشور .)

نه ایسترسه‌کز سویله‌ییکز ! ایمپراطورك وکیلی‌یم . کندیلرینه خوش کورونمکه حصر فکر ایتمه‌لی‌یم ؛ ایمپراطور ، اهالی‌یی اوقشامق وحلم ایله‌معامله

« شیللەر » ڭ « بەرلین » دە رکزایدیلمش اولان (بوست) ی

ايتمك ايچين نى بوممكلتە كوندەرمەدى. مقصدلرى ذات ايمپراطوريلرينە اطاعت اولونمقدر . مسئلە ايمپراطورمى ، ياخود كويلولرمى مملكتدە حكم صاحبى اولاجق ، اونى آكلامقدر .

هەرمان غارد

تام زمانى ! استدعامى تقديم ايدەجكم . (قورقارق ، صيقيلارق والى يە تقرب ايدەر.)

كەسلەر

« آلتورف »ە او شاپقانى كيف ايچين؛ ياخود بو اهالينك فكر ومقصدينى آكلامق ايچين تعليق ايتديرمەدم ، فكرلرينى چوقدن برى بيليرم . او شاپقانى، غرور وجسارتلە ديك طوتدقلرى بويونلرينى أكمكە آليشملرى ايچين اورايە آصديردم . شاپقانى ، كچمكە مجبور اولدقلرى بر يولك اوزەرينە قويدم ، تا كە كلير كچركن كوزلرينە چارپسين دە اونوتدقلرى أفنديلرينى خاطرلرينە كتيرسينلر.

رودولف

بونكلە برابر اهالينك بعضى حقوقى واردر .....

كەسلەر

اونلرى تدقيق ايدەجك زمان دەكل . دردست ، امور معظمە وار. موقع اجرايە قونولاجقدر . خاندان ايمپراطورى بويومك آرزوايدييور. پدرك شانلى بر صورتدە باشلاديغى ايشى اولادى اتمام ايتمك ايستەيور . بو كوچوك اهالى يولمزك اوزەرندە بر طاش كيبيدر . هرحانكى صورتلە اولورسە اولسون بزە مطيع اولماسى ضرورى و مجبورى در . (كچمك ايسترلر ، « هەرمان غارد » والينك اوكنە ديز اوزەرى آتيلير.)

هەرمان غارد

مرحمت ! والى أفنديمز، عفو ! عفو !

كەسلەر

يولمك اوزەرينە نيچين آتيليورسكز ؟ كرى ! چەكيليكز !

هەرمان غارد

زوجم محبسدە . یتیم قالان چوجوقلرم أكمك ایستەیورلر... أفندیم، بویوك سفالتمزە مرحمت ایدیكز !

رودولف

سز كیمسكز ؟ زوجكز كیمدر ؟

هەرمان غارد

دولتلی أفندیم ، «ریژی» لی ، فقیر براوراجیدر ، كچیلرك كیتمكە جسارت ایدەمەدیكی محللردە ، یالچین قایالر اوزەرندە خدایی نابت اوتلری طوپلار .

رودولف

(والی یە)

آمان الله ؟ كدر انكیز ، وسفیلانە برحیات . بونك ایچین سزە رجا ایدەرم . بو بدبختی حبسخانەدن چیقاریكز ؛ هرنە قباحت ایشلەمش اولورسە اولسون اونك قورقونج صنعتی كندیسنە كافی درجەدە بویوك بر جزادر . (« هەرمان غارد » ە) رجاكز قبول اولوناجق ، عرضحالكزی تقدیم ایتمك ایچین شاتویە كلیكز ! بوراسی یری دەكل.

هەرمان غارد

خایر ! خایر ! والی ، زوجمی بكا ویرمەدكچە بورادن آیریلامایاجغم ، آلتی آی اولویوركە محبوسدر . بیهودە یرە حاكمك قرارینی بكلەیور .

كەسلەر

قادین ، بنی كناهەمی صوقمق ایستەیورسكز ؟ چكیل !

هەرمان غارد

عدالت ، والی ! سن بومملكتدە ایمپراطورك وجناب حقك عدالت یاپمق ایچین وكیلی ، مأموری ، حاكمیسك ! وظیفەكی یاپ ! آخرتدە سكا عدالت اجرا اولونماسنی ایستەیورسەك بزە عدالت اجرا ایت !

كەسلەر

هایدی ! شو ادبسز اهالی كوزمك ئوكندن دفع ایدیلسین .

هەرمانەغارد

(آتنك دیزکیننی یاقالار .)

خایر ، خایر، آرتق سزی براقامام . والی ! بنم حقمی احقاق ایتمەدکچە بوندن ئوتەیە کیدەمەیەجکسین . ایستەدیکك قادار قورقونچ کوزلریکی بەلەرت، قاشلریکی چات . بزم سفالتمز اودرجە ایلەری کیتمشدر، کە آرتق سنك غضب وشدتکدن راحتسز اولمایز .

کەسلەر

قادین ! آچیل ! یوقسە آتم سنی چیکنەیەرك کچەجك .

هەرمانەغارد

پك اعلا ! کچسین ... آل ... (چوجوقلرینی یرە آتار ، کندیسیدە چوجوقلرلە برابر یولك اوزەرینە دوشر .) ایشتە بن چوجوقلرملە برابر آتکك آیاقلری آلتندەیم. بوزواللی یتیملری أز ، بوظلم، ایتدیکك ظلملردن ، داها شنیع ، داها مستکرە اولماز .

رودولف

قادین ! دلیمسیکز ؟

هەرمانەغارد

(داها زیادە شدت ومتانتلە .)

بر چوق زماندن بری، ایمپراطورك مملکتنی، آیاقلریکك آلتندە چیکنەیەرك أزیبورسك! آەبنسەعاجز برقادینم؛ أرکك اولسەیدم، بوراده یوزمی طوپراقلرە سورمکدن داها مناسب، یاپیلاجق برشی بولوندیغنی بیلیردم. (تەپەنكاوزەرندە وفقط اوزاقدن تکرار موسیقی صداسی ایشیدیلیر .)

کەسلەر

خدمتجیلرم نرەدە ؟ بوقادینی بورادن آتسینلر ، آرتق دورمام، کوکلمە بالآخرە ندامت جلب ایدەجك بر شی یاپاجغم .

رودولف

خدمتجیلریکز کچەمەیورلر . یول ، بر دوکون آلاییلە قاپانمش .

کەسلەر

بو اهالی ایچین هنوز پك حلیم بر حاکم. داها لسانلری سربست؛ بو آداملر، لازم کلدیکی درجەده قید وانضباط آلتنه آلینمادیلر. فقط یمین ایدییورم، بویله قالمایاجق. بو معندانه مقاومتلرینی قیراجغم، بو حدناشناسانه مشرب حریتپرورلرینی تربیه ایتەدیرەجکم ..... آرزوم .... (بر اوق کوکسنه صاپلانیر. النی کوکسنه کوتورور، کندیسنی قورتاراماز اولور.) الله بکا مرحمت ایتسین!

رودولف

أفندیمز! الله! نەدر بو! بو نرەدن کلیور؟

هەرمانەغارد

(یرندن فیرلایارق)

قان! قان! دورامایور، دوشیور؛ وورولمش!

رودولف

(آتندن آشاغی صیچرار، اینر.)

نه مهیب وقعه!... شو والیه أفندیمز! اللهدن عفو ومغفرت استرحام ایدیکز. یولجیسکز.

کەسلەر

بو اوق «تەل» ك اوقیدر. (آتدن «رودولف» ك قوللری آراسنه دوشر؛ رودولف «کەسلەر» ی طاش صیرا اوزەرینه اوزاتیر.)

تەل

(قایانك تەپەسنده کورونور.)

سن تیراندازی طانییورسین، باشقا برینی آراما. قولوبەلر آزاد اولدیلر، معصومیتك آرتق سندن قورقاجغی قالمادی. مملکته آرتق خسار اجرا ایدەمەیەجکسین! (یوکسکده کورونمز اولور؛ خلق صحنه اوزەرینه قوشوشور.)

شتوسی

نه وار؟ نه اولدی؟

Für Töchter edler Herkunft

Töchtern edler Geburt ist dieses Werk zu empfehlen
Um zu kosten die Lust schnell sich besondert zu sehn.

Pantheon der Deutschen

Deutschlands größte Männer und kleinste sind hier versammelt,
Jenen gaben den Stoff, diese die Form des Buchs.

~~Schlichtegroll der Todtengräber~~

~~Endlich hast du den Kiel mit einer Schaufel vertauschet,~~
~~Wer sich liest in dir liest sich zum Glück nicht mehr.~~

Philosophische Annalen

Vierzig Schelme ziehen den Lottokarren durch Deutschland
Den auf schmutzigem Bock Jakob der Kutscher regiert!

شیلله‌رك كندی أل یازیسندن بر پارچه

هه‌رمانه غارد

والی بر اوق ایله دلیندی .

اهالی

(کورولتو ایله کیره‌رك)

کیم ووورولدی ؟ (دوکون آلاینك بر قسمی صحنه‌یه داخل اولور . بر قسمی هنوز تپه‌ده بولونور، موسیقی دوام ایده‌ر .)

رودولف

بوتون قانی ضایع ایدییور ! هایدی ! امداد ! قاتلی تعقیب ایدیکز ! بدبخت آدام بو وجهله ئولملك ! فقط بنم اخطارلریمی، توصیه‌لریمی ایشیتمك ایسته‌مه‌یوردك !

شتوسی

آمان الله ! ایشته صاپ صاری اولدی، جانسز دوشدی .

برچوبه صدا

ووران کیم ؟

رودولف

بو اهالی مجنونمیدرکه برجنازه یاننده بویله موسیقی‌یه دوام ایدییورلر . شونلری صوصدوریکز . (موسیقی بردن‌بره کسیلیر ، قالاباليق چوغالیر .) سینیور ! مقتدرسه‌کز سویله‌ییکز ! ... بکا تودیع ایده‌جك آرتق هیچ بر شیئکز یوقمی ؟ («که‌سله‌ر» أليله براشارت ایده‌ر، آکلاشیلمادیغنی کوره‌رك صبرسزلقله اشارتی تکرار ایده‌ر .) نره‌یه کیده‌یم ؟ « قوسناخت » ه‌ می ؟... فکرکزی آکلایامایورم .... آه ! متوکل اولکز .... افکاردنیویه‌یی ترك ایدیکز . جناب حقك عفو وعنایتنه مظهر اولمغه باقکز ! (بوتون دوکون خلقی دهشت ولاقیدی ایله محتضرك اطرافنی آلیرلر .)

شتوسی

باقکز ناصل صارارییور ! شیمدی ئولوم قلبنه کچیور .... کوزلری سوندی .

هه‌رمانه غارد

(قوجاغنده‌کی چوجوقلردن برینی یوقاری قالدیرارق)

جوجوقلر ! باقیکز بر مستبد ، بر ظالم ناصل جان ویریبور !

رودولف

بوناق قادین ! سزك هیچ حسیاتکز یوقمی که بومدهش منظره‌یی کمال حرص ایله سیر ایدییورسکز ؟ بکا معاونت ایدیکز ! امدادینه یتیشیکز .... کوکسندن بو ظالم اوقی چیقارمق ایچین شیمدی کیمسه بکا یاردیم ایتمه‌یه‌جکمی ؟

قادینلر

(کری چکیلیرلر.)

جناب حقك وورمش اولدیغی کیمسه‌یه دوقونمق اولورمی ؟!

رودولف

سزه لعنت اولسون ! (قیلیجنی چکر .)

شتوسی

(قولنی طوتار.)

سینیور ! داورانما .... سزك حکم واقتداریکز بیتدی ، مملکتك مستبدی محو اولدی ، آرتق هیچ بر شدته تحمل ایتمه‌یه‌جکز . بز حرز .

عموم

(کورولتو ایله)

بز حرّز ، مملکت حردر !

رودولف

اوحاله کلدکمی ؟ قورقو واطـاعت درعقب منقطع اولدیمی ؟ (صحنه‌یه کیرمکده اولان مسلح افراده) ارتکاب اولونان دهشتلی جنایتی کورویورسکز . هر دورلو معـاونت فائده‌سزدر ، قاتلك تعقیب ایدیله‌سی بیهوده‌در ! بزی باشقا اندیشه‌لر تلاشه دوشورویور ... چابوق « قوسناخت » ه ! ایمپراطورك قلعه‌سنی محافظه ایده‌لم ! زیرا شیمدی وظیفه وانتظام روابطی منقطع اولمشدر ، بوندن صوکرا کیمسه‌نك صـداقتنه اعتماد ایدیله‌مز . (توابعی اولان افراد مسلحه ایله برابر چکیلدیکی صیراده آلتی راهبك کلدیکی کورولور .)

هەرمانە غارد

اچیلك ! آچیلك ! ایشتە راهبلر کلیورلر .

شتوسی

لاشە اورادە ؛ قارغالر اینسینلر !

راهبلر

(جنازەنك اطرافنی یاریم دائرە شکلندە احاطە ایدەر وقالین بر سسلە اوقورلر :)

ئولوم انسانی بغتةً یاقالار ،

بر دقیقه بیلە أیلەمز امهال ؛

کمال صحتلە یاشایور ایکن ،

ذوق ودارائیلە اولور پایمال ؛

عزیمتە حاضر اولسون ، اولماسین ،

حاکمی ئوکندە بولونمق کرك !

(بو صوك کلمەلر تکرار ایدیلدیکی صیرادە پردە اینر .)

* * *

شاعرك مرض وبی تابیسی دیو آدیملریلە ایلەریلەیوردی . دوستی «کەتە»نك ابرامی وتشجیعی اوزەرینە ، «وایمار» بویوك دوقەلغی ولیعهدینە اتحاف اولونان Die Huldigung der Künste یعنی « صناعتلرك ثناسی » عنوانی حائز منظومەسنی یازدی وبواثر ، صوك اثری اولدی .

۱۸۰۵ دە ، دوستلری ، حیرانلری ایلە محاط اولدیغی حالدە « کیوم تەل » شاعری ترك حیات ایتدی .

بو عظیم دهانك مخصوصاتنی اکمال ایتمك ایچین شونیدە نظر دقتە آلمالی یز کە اونك روحندە رەآلیست بر حکایەکار ایلە ملاحظات انفسیە ، مجرد فکرلرك امکان وافادەسی باکمال ائتلاف یاشایوردی . شعرك مربیٔ اخلاقی اولماسی حقندەکی تمایلات عمومیە اوکا بیکانە ایدی . فقط بوتون انسانیتە شامل بر سعادت مفکورە بوتون آثارندە حاکم غالب اولدی . بوسببلە بوتون آثاری ، حسنیات نظریەنك حدودینی سهولتلە کچیور وشاعر سهولتلە فیلسوف اولیوردی . باشقالرینك روحندە قابل تحمل برفکر مجرد ونصح محض قالان شی شیللەرك

قامی آلتندە درحال شعر اولوردی . شاعرك طبیعتندەکی یوکسکلك ونجابت
« ئیدەآلیسبت » لری تمزیاب ایدن ملاحت ولطافت ایلە ممتزج بولونوردی .
شیللەر ، شبهەسز ، بوتون ملتلرك اك سوکیلی شاعری اولدی وکنجلکك
ابدی ترنمکاری قالاجقدر .

« شیللەر »ك محیطە ومحیطنك « شیللەر »ە تأثیر متقابللری.

شیللەرك ملت اوزەرینە تأثیری :

اعتلای فکری‌یە خدمتی

١ تأثیر اخلاقیسی :ـ شیللەر، دائما قانتك، اوImpératif catégorique
پیامبرینك مؤمن صادقی و فلسفەسنك مروج خاصی اولمشدر. بو Impératif
catégorique الزام قطعی یاخود حکم الزامئ قطعی، قانت فلسفۀاخلاقیەسندە
مهم بیر پرەنسیب تشکیل ایدەر: کرك واضح کرك مضمر هیچ برشرطە معلق
اولمایان حکم ویا قضیۀ امریە دیمکدر . بیرفعلك بذاتە بر مقصد اولدیغی وبر
قیمت ذاتیەیی حائز بولوندیغی فکرندە بولونور. آزچوق مغلق‌اولان بومسائلە
کیریشمك بورادە جائز دکلدر.

٢ تأثیر حسنیسی : ـ ئەستەتیك کلمەسنی حسنی و حسنیات کلمەلریلە ترجمە
ایدییورم .

«شیللەر»ك آثارینك شکل مفکوری‌سی آلمانلرك تربیۀحسنیەسنی یوکسلتمشدر.

٣ تأثیرسیاسیسی : ـ « شیللەر » ایلك دورۀ حیاتندە ، فرانسە انقلابی‌نك
و«ژان‌ژاق روصو»نك تأثیراتی آلتندە حریت ودەموقراسیافکرلرینی‌وعظایدر:
«حیدودلرDie Raüber»،«ایتریقە ومحبت Kabale und Liebe»،«دون
قارلوس Don Karlos وفیەسقو Fiesco بونوع تأثیری حصولە کتیرمش‌اولان
اثرلردر .

حیاتی ایلە اجرا ایتدیکی تأثیر : — حیات شخصیسیلە ، شیللەر ، آلمان
ملتنە ، فکرلر ایچین عذاب ومشقت چکمەیی و بیر تورك شاعرك دیدیکی کیبی

Notre suprême but, c'est le salut humain,
Dans l'éclat de nos yeux un *fiat lux* évolue;
Le feu sacré au cœur et la torche à la main,
Nous grandissons parmi la souffrance voulue. [*]

دییەبیلن بر شاعر ومحرر نمونەسی ویرمش و زماننك «ماکیاوەلیزم» ینە ، یعنی معین برمقصدە واصل اولمق ایچین هرواسطەیی مباح کورمك تمایلنە شدتلە مخالفت ایتمشدر .

آلمان ملتنك «شیللەر» اوزرینە تأثیری

آلمان عرقنك جبلی اولان «ئیدەآلیزم»ی «شیللەر» اوزەرینەتأثیردن خالی قالمامشدر. «شیللەر» زماندەکی آلمان حیاتنك دارلغندن مضطرب بولونمشدر. عمومی نقطهٔ نظردن بیر آلماندن زیادە بشر عائلهٔ معظمەسنك بیر فردی ، بر قوسموپولیتاولان بویوك شاعر اوزەرینە آلمان قومنك تأثیری آزمحسوسدر.
دار بر ملیت پرورلك ، زماننك شیمەسنە موافق دەکلدی ، بو صورتلە «شیللەر»ك ملت اوزەرینە تأثیری ملتك «شیللەر» اوزەرینە تأثیرندن داها زیادە بویوکدر .

أوەت، ملتی‌اوزەرینە «شیللەر»ك تأثیری غایتعظیمدر. آلمانلرك احتیاجات معنویەسنك کافەسنی تطمین ایتمشدر . هر دورلو حس و فکری تبلیغ ایتمەیە ألویریشلی قیلارق آلمان لساننە براصالت واصلیت ویرەن، «شیللەر» در .
آلمانیایە اخلاقی ، حسی و اجتماعی تربیە درسی ویرەن «شیللەر» آلمانلرك خواجهٔ فضائلی ومربیٔ وجدانی اولمشدر .

ملاحظهٔ عمومیە

«شیللەر»ك خواجهٔ اولینی ، رومانتیزمك مبدأ ومبدعی اولان آلمانیادر . آلمانیانك طاغلری ، شالەلری ، وادیلری ، معماریسی ، محکم ودلبر مبانیسی هپ شعر انکیز وشاعر آفریندر .

[*] Les Quatrains Maudits et Les Rêves Orphelins, quatrain No: XXVI

«شیللەر»ك آناسنك جهازی جالب دقتدر. بوجهازك لیستەسی اعتنا ایله آرانیلمش ، بولونمش ، حفظ اولونمشدر .

ایشتە (شیللەر)ك والدەسی «ئەلیزابەت»ك جهاز دفتری :

بر تارلا

دورت بش پارچەدن عبارت ، فقط متین ودایانیقلی موبیلیا .
یدی بونە ، بونلرك اکثری صیرما وکوموش دانتەلیدر .
اینجیدن ، شبچراغدن ، عقیقدن کردانلقلر .
دورت چفت چوراب بونك اوچی بیاض ایپلکدن بری یوكدن .

پك واضح کورولیورکە بو لیستەدە « کوزەل » فکری « نافع » فکرینە چوق غالبدر. والدەنك بوشیمۀ جبلیسی ، شاعرك «حسن»ی «نفع»ە ترجیح ایدەن ذوق واستعدادینە چوق تأثیر ایراث ایتمشدر . « شیللەر » و«کوتە» اسملری آلمانیانك أك جانلی وشانلی اسملریدر . دونکی آلمانیا اونلری واونلر بوکونکی آلمانیایی ابداع ایتمشدرلر . (شیللەر) سز (کوتە) نك و (کوتە) سز (شیللەر) ك اسمی آکلمق پك آز واقع اولور . بوایکی دهانك یکدیکرینە قیاس ایدیلەدیکی بیر مجلس ادب ، آلمانیادە وآوستریادە ، هیچ کورمەدم .

اوستریادە بیرکون فاضل بیر خانمك یوم قبولندە بر چوق فاضلات نسوانكدە حاضربولوندیغی برمجلسدە بولونیوردم . برخانم بونلرك هانکیسنك داها زیادە حیرانی اولدیغمی ، هانکیسنە داها یوکسك قیمت ویردیکمی صورمشدی. بن جواباً : بوسؤالکزی ، عفو ایدەرسکز قونتەس حضرتلری ، آیری آیری ایکی قاپدە قاینایان ماء مقطرلردن هانکیسنك داها صیجاق اولدیغنی صورمایە بکزەتیورم ، دیمشدم . بوجواب ، بلکە بر شرقلی مهمانە قارشی فضلە بیر نزاکت وتلطیف کوستەریلك املیلەدر ، چوق حسن قبول کورمشدی .

هر قاینایان ماء مقطر یوز درجۀ حرارتدە بولونور ، هر دهاء ، عینی یوکسکلکدەدر : دها ذکانك غلیان درجەسیدر .

بونکلەبرابر«کوتە» محرومیت کورمەدی، محبوسیت کورمەدی. او،شاعرلرە آلتون قلم اهدا ایتدی . « کوتە » بیر حکیم شاعر ایدی ، «شیللەر» بر شاعر شاعردی . « کوتە » :

« بیربیرینی ولی ایدەن مسعود وشن کونلر قادار مزعج بیرشی یوقدر . » دییوردی .

بیر کون «شیللەر»ك بیرشعرینی اوقویوردم :

« طونمش پارماقلردن آتشلر فیشقیرتمایە مجبورم »

مصراعنە راست کلدم . دوستم (هوغو آیزەنشـیمل) ە صوردم ، بوندن مرادی نەدر ، دیدم . دوستم آجی بر تبسملە کولومسـەدی : « شیللەر » بو منظومەسنی یازارکن موسم قیشدی. اودون وکومور آلاجق پاراسی یوقدی؛ ایسسز اوطەسندە تیترەیوردی، پارماقلری صوغوقدن اویوشمشدی. بوشعری یازدقدن صوکرا ، برغزتەیە صاتاجق کومور آلاجقدی » دیدی .

شـاعرلرك شعرلرینی آکلامق ایچین ، اونلرك حیات خصوصیەلرینە مطلع اولمق لزومی شوحکایەدنده آکلاشیلیور .

«کوتە»عرفانلە، «شیللەر»، هیجانلەتغدیایدییوردی. (بەرلین)دە (شیللەر)ك هیکلنی تماشا ایدرکن بکا شوقطعە ملهم اولمشدی :

قدرت خالقەسی آللهك
زار وفانی تن وجان خلق أیلر ؛
فیضك اما سنك ، أی شاعر حق ،
زائل اولماز هیجان خلق أیلر .

أوەت ، شیللەر آتش الهام واشتیاق حسن ایلە یاشایوردی. نسل حاضرك آغزینە، (الٓهۀ الهام) ە خطاب ایدیلن شوسوزلری قویبوردی : « أی الٓهۀ الهام، سنسز بنم حالم نەیە واریر ! بیلمەیورم؛ فقط سنسز یاشـایان یوزلرجە ، بیکلرجە آدملری کوردکجە تیترەیورم . »

منور نسل حاضر شاعرك کندیسی، وکندی آفریدۀ دهاسی ایدی .

« Die Rauber » « حیدودلر » یاخود (شقیلر) پیەسی فورطونە وهجوم «Sturm und Drang»دورینە جانویرمشدر. «شیللە»رك شقیسی بزمچاقیرجالییە بکزەمەیوردی . (قارلمور) قارداشی (فرانزمور) کیبی شاطودە قالارق ، کویلولرینك عادتا قانی امەیە دوام ایدەبیلیردی ، کنجلکە و زنکینلکە ارزان ایدیلن کافۀ حظوظاتدن متمتع اولابیلیردی. « فرانزمور F. Moor » کیبی بیر

سفيه خودكام اولمايه، «قارل‌مور» كبى بر شقئ ناكام اولمايى هانكى منور قفالى وفضيلتمند آدم ترجيح ايتمز ! فقط‌بوسهولت ترجيحى ، «شيلله‌ر»ك شقى (قارل مور)ى تصور وتصويرنده‌كى فياضيته مديونز .

«شيلله‌ر»ى، صوك‌زمانلرنده‌وصوك اثرلرنده‌طالع،بتعبير ديكر، قدرفكرينه فضله مقام ويرمش اولمقله مؤاخذه ايدنلر واردر . فقط دقت ايتمه‌ليدر ، كه طالعك قوتنى آرتيرماسى؛ انسانى اوكا مغلوب ايتمك ايچين ده‌كل‌بالعكس انسانك ارادتنه داها اهميتلى بر مقاومت عرض ايده‌رك ارادته داها فضله توان صرف ايتديرمك ورادت بشرى داها زياده توانا قيلمقدر .

« ارادة » ك انصراف وادماتى موجب اولان رنج وعنا، امحاكار اولمامق شرطيله ، ارادت بشرك اك قوتلى غداسيدر .

شيلله‌رك « قدر » ى ، تدبير ايله عزم ايله تغيير ايديله‌بيلير .

« قدر » ك قدرت ارادة ايله قابل تغيير و اصلاح اولديغى فكرينى ملتنه ويرمه‌سى «شيلله‌ر»ك، بنجه، اك بويوك خدمتيدر . مشكلاتدن اك امين فرارك مشكلات اوزه‌رينه هجوم ايتمك اولديغنى كوسترمك وبو محصولدار و معصوم اولان هجوم وفعاليتدن بيقيلماز ويبقيلماز برذوق‌ايله متذوق اولمق استعدادينى انسانلرده جبلى بر خصلت حالنه كتيرمك .. بنجه بوتون فلسفه‌لرك بوتون آثار ادبيه‌نك اك معتنا غايه‌لرندن بيرى ايشته بودر ودائما بواولماليدر .

دوقتور

عبدالله جودت

حقوقه بر نظر

بو سطرلری یازمقدن مقصد حقوقك زمانمزده‌كی طرز تلقیسنی و منبعی اعتباریله متحمل اولدیغی صور تفسیریه‌یی وتعیین مبدأی مشكل برتاریخدن بری مملكتمزده اصولسزلك دولاییسیله عصر حاضرك تولید ایتدیكی احتیاجات ایله تألیفی غیر قابل جریانی امكان مرتبه‌سنده توضیح ایتمكدر .

هر وسیله ایله حقك صداسی اسماعه چالیشیلدیغی ، استحصال حق یولنده بعضاً فدای نفسه قادار مجادله ایدیلدیكی و هر زمان بر حقدن بحث اولوندیغی حالده بوسحار وموانس كلمه‌نك مفهومی واضحاً آكلاشیلمامش وحقك ماهیتی، ممیز علامتی حقنده فكر اعمال ایدیلمه‌مشدر .

بوتون قوملر نظرنده : حق ، انسانلرك افعالنی تنظیمه خادم بر قواعد سلسله‌سندن عبارتدر .

فقط حقك منشأ وأساسی ، قوهٔ مؤیده‌سی و موضوعی حقنده‌كی تلقیلرده اولدقجه مهم فرقلر موجوددر . فی‌الحقیقه، حق بعضاً عقل وطبیعتك محصولی، بعضاً منفعتدن ویا قوتدن متولد اولمق اوزره قبول ایدیلمشدر . بعضی متفكرلر ایسه حقك منشأنی كاه مشاركت حیاتیه مجبوریتنده ، كاه شخصیت فكرینك تكملنده و كاه بعضی شرطلر دائره‌سنده حاصل اولان قناعت و أمر واقعده كورمشلردر. حقك قوهٔ مؤیده‌سی‌ده هرعصرده براولمامشدر . ابتدائی قوملر عندنده قوهٔ مؤیده الله قورقوسی « مخافةالله » ایدی ؛ بالآخره دولتك دائمی نظارتی بوخصوصی تكفل ایتمشدر .

حق فكری ، برملتك اجتماعی و سیاسی احوالیله قویاً علاقه‌داردر . بو كونكی طرز تلقی‌یه كوره حق ، معین بر قطعهٔ ارضیه‌ده متمكن و آرالرنده نظامی تأمین وادامه ایله مكلف برارادهٔ مشتركه آلتنده مجتمع افرادك وجودیله قائمدر ؛ تعبیر آخرله حق ، دولتك وجودینی استلزام ایده‌ر . حالبوكه دولت فكری‌ده یالكز مترقی، منتظم برهیئت اجتماعیه‌ده متجلی اولابیلیر .

حقوق طبیعیه مکتبنه[۱]منسوب اولان متفکرلر بویله دوشونه‌یورلردی . اونلره کوره، انسان ، حال اجتماعیدن مقدم ودولتك تصدیقندن آزاده اولارق ـ حتی وجودینه محتاج اولمقسزین ـ حقه مالکدر . فردلرك حقوقی بوتون حقوقك أساسیدر . فردك حقی هر دورلو قانونلرك ، جمعیتلرك و مقاولاتك فوقنده‌ثابت وتغیراتمز برماهیتی حائزدر . حق ، بونلر عندنده برمفکوره ده‌کل، عقلك محصولی ، طبیعتك عقل سلیمه قبول ایتدیردیکی بر فکردن عبارتدر . افرادك حقنی قوی براساسه ربط ایتمك واونی تعرضدن مصون قیلمق مقصدیله حقوق طبیعیه مکتبی منتسبلری حقی یالکز عقلی برطرزده اثباته چالیشمشلردر.

تاریخی تدقیقلر نتیجه‌سندن آکلاشیلیورکه بوطرز تلقی اون یدنجی عصرده تشکل ایده‌ن حقوق مکتبنك تشریحاتندن أول‌ده موجود ایدی . بو مکتبك بحق مؤسسلکی نامنی آلان غروچیوس [Grotius] دن أول کرك قرون وسطاده وکرك أسکی یونانلیلر وروماليلر دورنده ، حق ، طبیعتدن «عقل کل»دن مقتبس برشی عد اولونوردی . واقعا بو فکر رومایه یونان فلسفه‌سنك تتبعندن صوکرا کیرمشدی ، فقط صوکرادن حاکملر و مجتهدلر ایچون روما حقوقنك درشت وقورو قواعدندن متولد عدل و نصفته مخالف نتیجه‌لری تعدیله غایت کوزه‌ل برواسطه اولمشدر. [Jus naturale] برچوق‌احوالده رومامجتهدلرینك انسانیته داها لایق اجتهادلرده بولونمالرینه خدمت ایتمشدر .

بدایةً حقوقجیلر، «حق‌طبیعی»ایله اجنبیلره تطبیق‌ایدیلن«حقوق‌بین‌الملل»ی بری برینه قاریشدیریرلردی؛ فقط، حقیقتده ، احکامی بوتون قوملره و ملتلره عام ومنافعی بونلرك کافه‌سنه شامل اولان تأسیسات طبیعت و عقله موافق عد اولونمق اقتضا ایده‌ردی .

بونکله برابر « حق » ك تفسیرنده حاصل اولان تحول هر دورلو نتایجیله قابل تطبیق اولامامشدی. نیته‌کیم ، قدیم ملتلرك تأسیساتنده جای قبول بولان اسارت کیبی بو کونکی حسیاتی رنجیده ایده‌جك قاعده‌لر دوام ایتمکده و « حکمت دولت » نامنه أك شدید جزالر تطبیق‌اولونمقده ایدی .

---

[۱] [Ecole du droit naturel] بونلره ، جمعیتك بدایت تشکلنی بر مقاوله‌یه مستند عد ایتدکلری ایچون [حر مقاوله‌جیلر] دخی دینه‌بیلیر .

بالآخره خریستیانلغك ظهوریله [قیصره عائد اولانی قیصره واللهه عائد اولانی اللهه ویریکز] کلام مشهوری اعلان ایدیلەرك انسان [Homme] ایله وطنی [Citoyen] نك تفریق اولونمەسی افرادی بر درجەیه قادار اسارتدن قورتارابیلدی ؛ فقط فردك حقنی تماميله تعریف ایدەمەدیکی کبی کویا دولتك مظالمنه قارشی مدافعەلرینی تعهد أیلەدیکی افرادی کلیسانك قوجاغنه آتمقدن چکینمەدی . واقعـا خریستیانلق افراد ایله کلیسا آراسنده اختلاف ظهورینه احتمال ویرمەیوردی . حالبوکه کلیسا هر دورلو سعادتی تأمین ایچون مؤسس اولدیغنی بیان ایله افرادك بوتون حیاتلرینه حاکم اولیور وبو صورتله کلیسا دولت مقامنه قائم اولمش بولونیوردی . نیتەکیم برزمانلر کلیسا آداملری اودرجه ایلری کیتمشلردی که روما کلیساسی طرفندن صادر اولان امر وقرارلردن باشقا حق اطلاقنه لایق برشی یوق فرض ایدەرلردی .

بناءً علیه [حقوق طبیعیه] مکتبنك تأسیسی شرفی ینه غروچیوسه راجع اولمق اقتضا ایدەر. فی الحقیقه غروچیوس حقوق طبیعیه فکرینی کلیسانك حاکمیتدن قورتارارق مدنی بر شکله افراغه موفق اولدیغی کبی قرال ویرەنسلرك قدرت وصلاحیتلرینەده بر حد تعیيننه امکان احضار أیلەمشدر .

غروچیوس [حرب حقی وصلح حقی] نام کتابنده طبیعی حقی شوصورتله تعریف ایدەر :

« طبیعی حق ، عقل سلیمك تلقین ایتدیکی بر قاعدەدرکه ، بونکله برفعلك ـ طبیعته موافقتنه نظراً ـ عدل واخلاقه مخالف ویا موافق اولدیغنه حکم ایدەرز وطبیعتك خالقی اولان « الله » دە أولکیسنی (نهی) ایکنجیسنی (امر) ایدەر. »

غروچیوس حقی یالکز عقل و طبیعته مستند عد ایتمز ، بونده الٓهی بر منشأده تصور أیلر [١] .

بودرجەدینه مربوط بولونان غروچیوس کلیسانك مظالمنه قارشی عصیاندن منع نفس ایدەمەمشدر . فی الحقیقه اسمی کچن کتابنده : « خریستیانلق عالمی

[١] غروچیوس طبیعی حق ایچون جناب حقك [حاشا] لزوم موجودیتنه حاجت کورمەدیکنیدە علاوه ایدەر .

خونریز محاربه‌لر ایله‌مالیدر . ساده‌جه اعلان حرب ایتمکله أك شنیع جنایتلری، أك مدهش ظلملری ارتکاب وایقاع ، مشروعیت کسب ایده‌رمش کیبی پك عادی وسیله‌لرله مخاصماته باشلارلر وبو صورتله برچوق معصوم قانی دوکولمه‌سنه سبب اولورلردی. » دییور . آنجاق دیکر طرفدن قرال و زادکانك نفوذ واقتدارلرینك ازدیاد وتوسعنه معارض کورونمزدی . فقط بونی‌ده قرال اون اوچنجی لوئینك خدمتنده بولونمش اولمه‌سنه عطف ایتمك اقتضا ایده‌ر . نیته‌کیم قراللرك عدالت وانسانیت قواعدی دائره‌سنده اجرای حکومت‌ایتمه‌لری ایچون جناب حقك لطف وعنایتنی تضرع أیله‌مشدر .

غروچیوسدن صوکرا حقوق طبیعیه مکتبی تماميله تأسس ایده‌رك بوتون آوروپاده نفوذ وتأثیراتی توسع ودوام أیله‌دی . حتی ، بویوك متفکرلرك بو مکتبك مدافعی اولمالری بو فکرلرك انتشارینه واجرای تأثیر أیله‌مه‌سنه مانع اولمامشدر. [هوبس Hobbes] و [لوق Lcke] اون یدنجی عصرك بو ایکی سیمای محترمی اینکیلتره‌ده بویوك تأثیر ونفوذ اجرا ایتدیلر . هوبس فکر حقوقی منکر ایدی؛ بوکا کوره حق، قوته مستند؛ عدالت، قوانین موضوعه‌یه محتاج اولدیغندن قوانین دولته اطاعت۔قانون الٓهی‌یه مخالف‌ده اولسه۔لازمدی. صراحةً سویله‌مك ایسته‌مه‌دیکی بونتایجی هوبسك نظریاتندن استخراج قابلدر . باقیکز، حقك تعریف وتشریحنده نه دییور : « حق، انسانك محافظهٔ حیات ضمننده استعانه أیله‌دیکی‌وسائطك‌مجموعیدر. بووسائطك برنجیسی قوتدر. بناءً علیه انسانلر آراسنده مجادله ضروریدر . صلحی تأسیس ایچون افرادك کندیلرینه داها یوکسك بر مرجعك امرینه تابع اولمایاجق بر رئیس تعیین أیله‌مه‌لری اقتضا ایده‌ر . »

لوقك نقطهٔ نظری بونك تماميله ضدیدر . کرچه هوبس کیبی اوده حال طبیعی‌یی مبدأ اتخاذ ایده‌رسه‌ده بونی باشقا صورتده تلقی‌أیلر ؛ هوبس مبدأده‌کی طبیعی حالی بر أمر فعلیدن عبارت عد ایتدیکی حالده ، لوق بونی حقوقی ماهیتی حائز برحال فرض ایده‌ر وبودوره‌یه «حریت کامله» دوره‌سی عنوانی ویریر . بو دوره‌ده انسان غیرك اراده‌سنه محتاج و اونك هیچ بر مساعده‌سنه مفتقر

اولمقسزین کرك ذاتی وکرك اموالی اوزرنده دیله‌دیکی وجه‌ایله‌تصرف ایده‌ر.
فقط، فعلاً، بعضیسنك حقوقی دیکرلرینك تجاوز و تعدیسی تهلکه‌سنه معروض بولوندیغندن انسانلر حقوقلرینك تأمین محافظه‌سی ایچون جمعیتلر تأسیس ایده‌رلر. بناءً علیه بو جمعیتلردن مطلوب اولان غایه شخصی حریتلرك حمایه‌سیله تأمینی قضیه‌سیدر. قوت، بر رئیس ویا حکمدار تعیننه صلاحیتدار مبعوثلره مفوضدر. بونکله برابر حکمدار کیفی بر قدرتی حائز دکلدر. سلطنت [Souveraineté] ینه ملتده قالیر.

سلطنت ملت حقنده وضع و مدافعه أیله‌دیکی بو نظریه ایله حقك سماوی بر منبعدن ترشح ایتدیکنه قائل اولانلری جرح ایتمك ایسته‌مشدر.

جمعیتلرده ویردیکی وظیفه‌یه نظراً لوق حقوق طبیعیه مکتبی سالکارینه یاقلاشیر؛ حتی حریت پرولکده اونلری کچر. بونکله برابر اخلاقیاتده مفیدیت [Utilité] طرفداریدر. حقوق حقنده‌کی نقطهٔ نظری‌ده حقوق طبیعیه منتسبلرینك طرز تلقیسندن باشقادر. بونلر حقی، الهام طریقیله عقلك محصولی عد ایتدکلری حالده لوق، حقده اجتماعی صورتده تأمین ایدیلمش برمنفعتدن باشقا برشی کورمز. بناءً علیه ینه حقوق طبیعیه طرفدارلرندن آیریلارق منافع اجتماعیه قارشیسنده فردك فدا ایدیلمه‌سنه موافق کورونور.

فرانسه‌ده حقوق طبیعیه مکتبنك تأثیراتی انکار ایدیله‌مز سه‌ده فرانسز متفکرلری بوکاتمامیله التحاق أیله‌مه‌مشلردر؛ مثلا مونته‌سکیو، وولته‌ر، روسو افرادك حقوقنی تصدیق وتأیید خصوصنده اودرجه‌یه وارمامشلر، حتی بومکتبدن آیریلمشلردر. بونکله برابر فرانسه اختلالیله حقوق بشر بیاننامه‌سنده [١] بو مکتبك نشر ایتدیکی افکارك الهاماتی کورولور. اون دوردنجی لوئینك زمان صباوتندن صوکرا قراللق دره‌بکلکی ییقارق بوتون قوای دولتی نفسنده جمع ایتمشدی. دیکرطرفدن روما کلیساسنك نفوذنی‌ده قیرمغه صوك درجه چالیشدی. مطلقیت اداره بوصورتله تأسس ایتدی.

---

(١) [Jellinek] حقوق بشر بیاننامه‌سنك آمریقالیلرك « Bills of rights » ندن مأخوذ اولدیغنی مادی دلائل ایله اثبات ایده‌ر: L'Etat moderne et son droit

بربرینی ولی ایدەن بوحادثات یاقیندن تدقیق ایدیلیرسه دائما قوینك ضعیفی أزدیکی، قوتك کچدیکی أل حقك موجود و واضع اولدیغی کورولور. کلیسا رومالیلرك « وطنی » و « اجنبی » دییه انسانلری ایکی‌یه تفریق ایتمه‌سنی موافق بولمایور. تأمین‌مساوات ضمننده رومانك نفوذینی قیرارق‌بوتون بشریتك‌رفاهنی تحصیل وظیفهٔ مبجله (!) سیله میدانه چیقیور. عینی زمانده أسپانیا وپورتکیز مظالمنی تاریخنك پرمفاخر (!) صحایفنه قید ایدییور. بودفعه رومالیلرك‌تقسیمی کلیسا ألنده شو شکلی آلیور : « عیسوی » ، « غیر عیسوی » .

بوندن صوکرا قراللق سلاح مجاهده‌سنی دره‌بکلری حقنده اولدیغی کبی روما کلیساسنه‌ده توجیه ایدییور. مطلقیت اداره أساسی‌ده قسماً کلیسانفوذینك لزوم کسری فکرندن چیقمش اولیور.

فقط هنوز اون دوردنجی لوئینك أواخر سلطنته دوغرو مطلقیت سیاسیه علیهنده رفع صدای شکایت ایدیلمکه باشلانیلمشدی. بدایت‌امرده بونلر ـ واقعاً ـ تمنی ورجا دائره‌سنده قالمشدر.

اون یدنجی عصرك صوکلرینه دوغرو امضاسز اولارق اون دوردنجی لوئی‌یه کوندریلن بر مکتوب شو سوزلری احتوا ایدییوردی :

« سزه خطاب ایدەن آدمك بو دنیاده هیچ برمنفعتی یوقدر . بومکتوبی نه یأس وکدر ، نه حرص وطمع سائقه‌سیله ، نەده بویوك مناصب احرازی سوداسیله یازمایور . شاید سزه شدت وقوت ایله خطاب ایدییورسه حقیقتك حر وقوتلی اولدیغنه مبتیدر . »

فه‌نه‌لونه اسناد ایدیلن بو مکتوب مطلقیت اصولنك بر مملکتك قوای معنویه‌سنی تخریب ایتدیکنی اعلان ایدەر .

« روح‌القوانین » [۱] ك انتشاریله افکاره یکی برساحه آچیلمش اولدی . اوتاریخه قادار بوتون حقوق‌کتابلری عادی شرحلر ومناقشه‌لر ایله دولو ایدی : او زمانلر تأسیسات وعادات یالکز بذاته تتبع ایدیلیر ومواد قانونیه‌نك معانیسی وعادتلرك صورت تطبیقی تحریسیله اوغراشیلیردی . « روح‌القوانین »ك موضوعی

(۱) Espsrit des lois

ایسه بوس بوتون باشقادر . ایلك دفعه اولارق بوتون دورلرك وبوتون مملكتلرك قوانینی جمع ومقایسه ایدیلمش ، بونلره علمی وانتقادی براصول تطبیق اولونمش وبوتأسیساتك علت وضعیه‌لری تحری ایدیله‌رك زمانك ، اجتماعی واقتصادی اعتبارلرله محیطك ، افكار ونظریاتك وادوار مذكوره‌ده‌كی عرف وعاداتك تأثیراتی نظر اعتنایه آلینمشدر .

« روح القوانین » غایت واسع برمقایسهٔ شرایع مجموعه‌سیدر. بوقانونلر نه‌كیبی احتیاجاتدن تولد ایتمشدر ؟ بونلرك تطبیقاتندن نه‌كیبی نتایج حاصل اولمشدر ؟ بر اصولدن دیكرینه كچمكی نه كیبی اسباب احضار واكمال ایتدی ؟ هپ بونقطه‌لر تدقیق اولونمشدر .

« Montesquieu » اوچ شیئك استحصالنه چالیشمش واقوام وحكومات‌ده قبول ایتدیرمشدر :

۱ ــ قوانین جزائیه‌یه عدالت وانسانیت فكرلرینك ادخالی ؛

۲ ــ أسارتك وزنجی صاتیمنك الغاسی ؛

۳ ــ دینی مجادلاتك رفعیله بونلرك تأمین سربستیسی .

انسانیته پك بویوك خدمتلر ایده‌ن وحقوقك ترقیسنده عظیم دخلی اولان مونته‌سكیو حقوق فردیه‌نك اثباتنی هیچ دوشونمه‌مش وحقوق طبیعیه مكتبنی اشغال ایدن مسئله‌یه پك بیكانه قالمشدر . « روح القوانین » حقك أساسلرینی تحری ایتمز . قانونلری « طبیعت اشیادن متولد مناسبات » صورتنده تعریف ایتمه‌سی بونلری مختلف دور ومحیطلرده حس اولونان احتیاجات انسانیه‌نك محصولی عد ایتدیكنه دلالت أیلر. بوتعریف قوانین وحادثاتك هپ نسبی اولدیغی حقنده‌كی قناعتنك نتیجه‌سیدر .

مونته‌سكیو نظرنده حق ، معین بر مملكت ویاخود بر زمانك افكار واحتیاجاتنك افاده‌سندن عبارتدر . بو صورتله اوكا كوره همان هر شی تاریخی برطاقم ضروریاتك نتیجه‌سی عد اولونور . حریت سیاسیه حقنده دیركه « بو انسانك هرایسته‌دیكنی‌ده‌كل بلكه ایسته‌مه‌سی مقتضی اولانلری یاپمقدر.» وبوندن شونتیجه‌یی استخراج ایده‌ر : « حریت، قانونلرك مساعده ایتدیكی شیلری

اجرادر » وقانونلرك كيملر طرفندن و ناصل وجوده كتيريلديكنى نظر اعتباره آلمايارق قانونك منع ايتديكى احواله تصدى يى فوضه [Anarchie] عد أيلر. بو طرز تلقى ده نفس الامره موافق وشايان قبولدر . حق ملكيتى دخى « قانونك بخش ايتديكى بر رخصت » دن باشقا برشى فرض ايتمز .

بناءً عليه مونته سكيويى حقوق طبيعيه مكتبنه منسوب عد ايتمك دوغرو اولاماز . زيرا حقك منشأ ومنبعنى قانونده كورويور . بويله بر قاعده قبول ايديلنجه دولتك مداخلاتنده محذور تصور ايديلمه مك ايجاب ايده ر . اساساً مونته سكيو دولتك ثروتى بيلديكى كبى تقسيم وهر شيئى بر نظامه ربط ايده بيله جكنى قبول ايدييور .

افرادك حقوقنى اعلان وتأييد ايچون ياپيلان انقلابلر و اختلافلرك باعث اولمق اعتباريله بوراده كنديسندن بحث ايده جكمز « روسو » مطلقيت طرفداريدر . « لوق » ك جمعيتلرك تشكلندن مقدم انسانلرك حريت كامله يه مالك اولدقلرى وجمعيتى تشكيل ايله موجود حقوقلرينك برقسمندن – متباقى حقوقلرينك محافظه سى ايچون – تجرد أيله دكلرى يولنده كى نظرياتنى قبول ايدر.

روسونك حياتيله مدافعه ايتديكى نظرياتك تاريخى تتبع ايديليرسه آكلاشيلير كه تجربه نك قونترولندن قاچارق منطق قواعدينى حسياته خادم قيلمق پك بويوك خطالر ايقاعنه سببيت ويرير .

استقلالى أك برنجى وأك بويوك ثروت عد ايله متباقى مالملكنى اوكا فدايه مهيا بولونان روسونك مطلقيتك أك مدهش طرفدارى اولماسنه حيرت ايتامك ألدن كلمه يور .

معلومدر كه روسونك برنجى پره نسيپى انسانك فطرةً صاف اولماسنه اعتقاددر . اونك ايچون انسانى بدبخت و خشين قيلان قانون و مدنيتدن باشقا برشى ده كلدر. بناءً عليه مدنيت حاضره نك توليد ايتديكى مفاسدى ازاله وانسانيتى تصفيه واصلاح ايده جك صورتده شكل اجتماعى يى يكيدن تأسيسه – ايجابنده جبر استعمال ايده رك – صرف همت ايتمكى لابد عد ايده ر . روسونك صوك درجه فرديت أساسيله باشلايان نظرياتنى مطلقيت ايله ناصل نتيجه لنديرديكنى

فرد و دولت [L'individu et l'Etat] مؤلفی بودان [Beudant] شو صورتله ایضاح ایدییور : «روسو نظرنده حریت، صوك درجه قیمتدار و لازم الاحترامدر.» او «حریتدن فارغ اولمق انسانلق شرفندن و بالجمله وظائفدن تجرد ایتمك دیمکدر. حریتدن ماعداسنك ترکندن بر ضرر حاصل اولماز، فقط حریتدن فارغ اولمق فطرت انسانیه ایله قابل تألیف دکلدر. ارادەنك حریتی سلب ایتمك افعال و حرکاتك اخلاقیتنی ازاله أیلەمك دیمکدر» دییور . فقط بو حریت محافظه و تأميناته محتاجدر. ظالمك عادل اوزرینه تجاوز و تعدیسنی منع ایچون مقاوله و قانونلر لازمدر . او حالده غایه نەدر ؟ هر اعضاسنك ذات و اموالنی بوتون قوای مشترکەسیله مدافعه و صیانت ایدەجك برشکل اجتماعی بولمق .

بو جمعیتده « هرکس کندیسنی عمومه ترك ایدەرسەدە ینه یالکز نفسنه منقاد اولور و بوصورتله ینه أولکی کبی محافظهٔ حریت ایدەر.» مسئلەنك بوطرزده وضع ایدیلەسی حلنی اشکال أیلر. بوتون حقوقندن فارغ اولدقدن صوکرا بر انسانك، مذکور حقوقدن تجرددن مقدم اولدیغی کبی، عوض اولارق برحصهٔ سلطنته مالك اولدیغی ایچون محافظهٔ حریت ایتمەسنه امکان تصور ایدیلەمز .

حالبوکه بو فراغته محل وارمی : روسو نظرنده بوفراغت ضروریدر. زیرا فرد باشقا صورتله بعضی حقوقنی محافظەیه مقتدر اولاماز . « جمعیت ایله فرد آراسنده اختلاف وقوعنده بوخصوصده موقع حاکمیتی حائز اولاجق اولان جمعیتله برابر بولونماسی ایجاب ایدەر . فردك ، بالجمله حقوقنی محافظه امرنده اصراری فوضه [anarchie] تولید ایدەر . » افرادك بعضی حقوقنك کندیلرنده قالماسی حالنده فرد ایله عموم بیننده کی اختلافاتی حل و فصله صلاحیتدار بر مافوق بولونامایاجغندن و هربری برطاقم خصوصاتده کندی حاکمی اولاجغی جهتله عموم اوزرندەده اجرای حکمه نفسنده حق کورەجکندن حال طبیعی دوام ایدەر و تشکل ایدەجك جمعیتده ظالم و بناءً علیه مطلوب اولان فائدەده ألده ایدیلەمش اولور .

نظریاتنه دائما نافذ بر منطق حاکم اولان روسو افراد ایله جمعیت وشعور [Conscience] ایله قانون [Loi] آراسنده ظهور ایدەبیلەجك اختلافلرك

حلنه چاره بولامایور وفوضه [Anarchie] ایله « مطلقیت » دن برینی انتخاب مجبوریتنده بولوندیغی زمان مطلقیتی ترجیح ایده‌رك متوسط برحال تصور ایده‌میور.

معهذا فردی اراده‌لرك مجموعنده بولامادیغی بی‌طرفلغك عمومی اراده‌ده Volonté générale موجودیتنی تصور ایده‌رك متسلی اولیور ودییورکه «ارادهٔ عمومیه ایله هرکسك اراده‌سنك مجموعی آراسنده چوق کره فرق واردر. ارادهٔ عمومیه منافع مشترکه‌دن غیریسنی دوشونمز، حالبوکه دیکری خصوصی منفعتلری نظر اعتباره آلیر.»

فقط ارادهٔ عمومیه أکثریتك اراده‌سی دیمك اولمادیغی کبی زمامدارانك اراده‌ی اولماسنه‌ده مانع یوقدر. دولت نامنه حرکت برأقلیتك اراده‌سی‌ده اولابیلیر. [١]

اختلاللر اثناسنده ایقاع ایدیلن مظالمك، ارتکاب اولونان جنایاتك مسئولیتی روسویه اسناد اولانابیلیر. کرچه هردرلو غدر وبیداد وغصب واعتساف علیهنه قیام ایتمش وانسانیت وعدالت فکرلرینی نشر وتعمیمه چالیشمش ایسه‌ده وضع ایتدیکی نظریاتك نتایج منطقیه‌سی بونلری ناقابل اجتناب برحاله قویمشدر. زیرا فردك حقنی انکار ایتمش ومنافع جمعیت نامنه افرادك حیات [٢] وجدان واملاکنك فدا ایدیلمه‌سنی تجویز أیله‌مشدر. سلطنتك حقوقی شویله دورسون مشروعیتنی مناقشه جائز اولمادیغنی ادعا ایده‌ر. « سلطان محضا سلطان اولدیغی ایچون ودائما بواعتبارله هانکی حقوقی حائز اولمق اقتضا ایده‌رسه اوکامالکدر.» قضیه‌سنی وضع ایده‌ن کندیسیدر.

— بیتمه‌دی —

سید هاشم

---

[١] L'individu et l'Etat.

[٢] مادامکه فردك حیاتی طبیعتك بر احسانی اولمایوب دولتك شرطه معلق بر هبه‌سیدر وآنجاق بوسایه‌ده تحت أمنیتده یاشامشدر؛ بناءً علیه شاید ارادهٔ عمومیه کندیسنك ئوله‌سنه لزوم کوستریرسه درحال ئولمکه مجبوردر. [Contrat social]

تیفوده لابوراتوآر اصوللرینك قیمتی

تیفو خسته‌لغنده علامتلرك عمومی بوتون وضوحیله كورولدیكی ومرضه عائد اولان شكل مخصوص تماماً مشهود اولدیغی زمانلر تشخیصده كوچلك چكیلمز ایسه‌ده غیرطبیعی شكلنده یعنی بعضی ویاخود أكثری علامتلرنده عینی وضوح كوروله‌دیكی زمانلرده تشخیصك بر تردده میدان ویرمه‌سی هرطبیبك دائرۀ مشهوداتنده كثرتله مذكور اولمش وقعه‌لردندر. نادر اولمایان بوكیبی مشاهده‌لر ایچیندركه سریریاتك بزه ویره‌مه‌دیكی قناعت تشخیصی طبیبلر لابوراتوار اصوللرنده آرامغه واووسائط ایله ، حاصل اولان شبهه وترددی ازاله‌یه مجبور اولمشلردر. بوكیبی وقایعده قطعیت تشخیصك فقدانیله ایكی درلو احوال قارشوسنده بولونابیلیرز : یاتیفویه مشابه علامتلر مواجهه‌سنده تیفو اولمایان بر خسته‌نك مذكور خسته‌لغه مبتلا اولدیغنی سهواً قبول ایده‌رز . یاخود تیفولی اولان بر خسته‌یی دیكر بر مرض ظنیله تشخیص وانذار نقطۀ نظرندن بر خطا ایشله‌مش اولورز. بوأساساته‌بناءً طبابت بواحتیاجاتنی تسویه ایچین تیفوحقنده لابوراتوار عالمنده بر طاقم اصوللر ایجاد واختراع أیله‌مش وحقیقت حالده تشخیص نقطۀ نظرندن علمك بونقطه‌یه عائد قسمی أك زیاده حصه‌مند اولمشدر. طبیعیدركه بر خسته‌لغك مسببی اولان عامل ألده ایدیله‌رك كوزله كوریلوب یاپیلاجق بر تشخیصك هر حالده خسته‌نك حس ایتدیكی (Subjectif) بر طاقم علامتلرك یاردیمیله قبول ایدیلن بر تشخیصه رجحانیتی آشكاردر. بوصوك زمانلرده تیفو حقنده امر تشخیصك میلانی أكثریتله لابوراتوارلره توجه ایتمه‌سنك اسبابی‌ده بودر. چونكه حقنده سریریاتده كوریلن علامتلرك أكثریسی قطعی صورتده تیفونك تشخیصنه مدار اولامیاجغندن باقتریولوژینك بوخصوصده كوستردیكی رجحانیت قارشوسنده انحنایه مجبور اولماسی ایجاب ایده‌ردی . بونقطۀ نظردن باقیلنجه تیفویی مسببی عینی میقروب اولارق كوردیكمز وقعۀ مرضیه‌لره حصر

ایتمك و هرهانکی وقعه‌ده معاینـه منفی نتیجه‌یه منجر اولورسـه اونی تیـفو قادروسندن چیقارمق و بربرینه علامتجه مشابهت کلیه‌سی اولان حمالی خسته‌لقلردن تیفونی آییرابیلمك ؛ ایشـته لابوراتوار عالمی و عالملرینـك بوتون چالیشوب وجوده کتیرمك ایستدکلری أمل و غایه بوندن عبارتدر. فقط بو أمل و غایه بعض مؤلفلرك ظن ایتدکلری کبی بوکون ألمزده موجود وسـائطله حصول بولمشدر دەنیله‌بیلیرمی ؟ یعنی بز اطبا هرکون استعمال ایتدیکمز اصوللرله عاملی تحری ایده‌رك ألده ایتدیکمز نتیجه‌یه و بوکا مماثل استعمال ایتدیکمز سـائر بر طاقم وسائط فنیه‌یه استناداً قطعی بیان فکره مأذون اولابیلیرمی یز ؟ داها دوغریسی سریریات عالمنك ماضی‌یه یعنی بویوك بر حیات مساعی‌یه مالك اولان تجربه‌لری بویکی عالمك تحریات مکتسباتی قارشوسنده بوس بوتون افلاس ایتمشدر دەنیله‌بیلیرمی؟ ایشته بو جهتدن مسئله‌یی تدقیق ایتمك هرحالده فائده‌دن خالی اولاماز. هرکون مشهودمز اولان وقعه‌لر ظنمجه بوکا جواب ویره‌بیله‌جك قادارچوقدر. بناءً علیه مستعمل اولان اصوللرك تشخیص ساحه‌سنده‌کی قیمت وأهمیتنی برر برر تدقیق وتنقیددن کچیرمك لازمدر. مقصدم اصوللرك صورت تطبیقنی دەکل تشخیص وتنویر خصوصنده‌کی مزایاسنی کوسترمکدر. بوتون میقروبیولوغلر طرفندن معلوم اولان بو اصوللر شوندن عبارتدر :

۱ — تیفو میقروبنك مواد غائطه‌دە و خسـته‌نك قاننده موجود اولوب اولمادیغی .

۲ — عینی میقروبك وجود بشرده حصوله کتیردیکی تحولات نتیجه‌سی پیدا اولان خصوصی عکس العمللری یعنی آغلوتیناسیون وباقتریسید قوتلرینك (Pouvoir agglutinatif et bactéricide) سرومده موجودیتی .

۳ — ارلیخك دیازو رەآقسیونی (Diazo-reaction d'Erlich) .

٤ — لوقوسیتلرك صاییلماسی (Enumération des leucocytes) .

تیفو میقروبنـك قانده تحریسی اعتقادمجه أك مهم و أك سـالم بر واسطهٔ تشخیصیهٔ تشـکیل ایدەر. بر خسته‌نك قاننده (ئەبەرت Eberth) میقروبی بولوندیمی آرتق اومریضك تیفو انتاننه معروض اولدیغنه هیچ برصورتله شبهه

ايديله‌من ؛ ايستر شكل مرض Classique بر حما طرزنده تظاهرات ياپسين ، ايستر برانتان دموی (Scpticémie) طرزنده موضعی بر آفت كوسترمكسزين مثبی مرضيسنی اجرا ايتسين . بو اصوللك تشخيص حقنده ويره‌جكی معلوماتك فوق‌العاده أهميت وقيمتندن دولايی تطبيقاتنده داعئ شبهه اولا بيله‌جق غير مقنع اصوللردن احتراز أيله‌مك لازمدر . مثلا نه‌بەرت ميقروبنك حين تحريسنده قانی دائما بر وريددن غايت أمين وتميز برصورتده آلمق لازمدر و آلينان قان تميز معقم (Aseptique) بر محيطه وضع ايديلمك مجبوريدر. آغلوتيناسيونی ياپمق ايچين آلينان قانك پختی‌سندن ياخود قولاق ممه‌سندن استحصال اولونان قانله أكين ياپمق غايت شايان تأسف نتيجه ويرر وويرمشدر. بو صوك سنه‌لرك محصول تتبعاتی اولان باقتريولوژی ترقياتی سايه‌سنده بيليرزكه تيفوده وخاصةً انتانك ابتدالرنده قانده ميقروب همان‌ده دائما وياخود أكثر وقعه‌لرده بولونور. خصوصيله أكين صفرا اوزرنده اجرا ايديليرسه نتيجه‌لر داها قولای وزرع داها سهيل اولور. صفرانك يالكز تيفو ميقروبنه مساعد بر زمين اولماسندن وبو زمين اوزرنده أك أول نه‌بەرت ميقروبی محصول ويرمه‌سندن دولايی ديكرلرينه ترجيحاً بو محيط اوزرنده تحريات اجرا ايديلمه‌سی داها مناسبدر. برده بو اصولده بش غرام صفرا اوزرينه ايكی غرام قان ايله أكين ياپمق قابليتی اولديغندن أت صوينه اولان أكينلر كبی نه فضله مقدار محيطه ونه‌ده قانه احتياج مس ايتمز وبعضاً أت صوينه أكيلن قانلرك يكرمی دورت ساعتی متجاوز برزمانده بيله محصول ويرمه‌مسی وبعضاً ده اوچ دورت كون بكله‌مك لزومی صفرا اصولنك ترجيحنه بادی اولور. ارليخك فكرنجه برنجی هفته‌ده ايديلن معاينه‌لر نتيجه‌سنده آغير تيفولرده باسيل دائما بولونمش، وخامتی متوسط انتانلرك دورتده اوچنده وخفيف اولانلرك آنجاق نصفنده ميقروب صفرا اصوليله محصول ويرمشدر . برنجی هفته‌دن صكرايه تصادف ايده‌ن أكينلرده آغير انتانلرده يوزده سكسان قادار بولونيورسه‌ده متوسط وخفيف اولانلرده خسته‌لغك ابتداسندن اوزاقلاشدقچه آلينان نتيجه‌لر او نسبتده آزاليور. خصوصيله خفيف اولان اشكالده ايكنجی هفته‌دن اعتباراً مثبت أكين يوزده آلتی‌يه قادار تنزل ايدييور . اوچنجی هفته ايچنده ايسه

دائما منفی نتیجه‌لر استحصالی قاعده‌دندر. ساقط شکللر (Formes abortives) لرده یعنی سیرینی غایت سریع اجرا ایله بر قاچ کوندن فضله امتداد ایتمه‌ین سریری وقعه‌لرده ایسه قانده نادرة باسیلی بولمق آنجاق تصادفه عائد اولابیلیر. بو کبی وقعه‌لرده یالکز سرومك معاینه‌سی (Sérodiagnostic) تشخیصی اشراق ایده‌بیلیر. خلاصه: دیه‌بیلیرز که قانده نادرة باسیلنه تصادف ایده‌بیلمك ایچین اولان احتمالات خسته‌لق آغیر بر شکل آلدقجه آرتار وأکین خسته‌لغك نه قادار ابتدالرینه مصادف اولورسه او قادار أمین اولارق محصول آلده ایدیله‌بیلیر. وخیم شکل سریریلرده برنجی هفته‌ده محصول دائما مثبت اولور وحتی بو کبی آغیر شکللرده برنجی هفته‌یی متعاقب بیله ینه قانده باسیل بولمق قاعده‌دندر. متوسط وخفیف شکللرده‌ایسه برنجی هفته‌ده ٪۷۰ دن ٪۸۰ ه قادار مثبت نتیجه‌لر کوریلور. برنجی هفته‌یی متعاقب تحریاتده ایسه اوزاقلاشدقجه آزالیر وآنجاق درجهٔ حرارتك یوکسه‌لوب آزالماسنه بردرجه‌یه قادار تابعدر. یعنی درجهٔ حرارت یوکسلدکجه باسیل بولونماسی وأکسیلدکجه منفی نتیجه آلینماسی داها زیاده احتماله قریبدر. بوقاریده‌کی تفصیلاتدن آکلاشیلیر که حتی ایلك هفتهٔ انتانده بیله مطلق قانده باسیل نادرة بولونابیلمه‌سنی بوتون تیفو شکللرینه شامل بر قاعده دییه تلقی أیله‌مك خطادن سالم اولاماز.

أك زیاده انتشار ایتمش اولان سروم تشخیصیدر. قان أکینه قارشو نفعی، ساده‌لکی وقولایلغیدر؛ موقع اجرایه قونولماسی بر قاچ طامله قانه احتیاج مس ایتدیرور، آز بر زمان ایچنده نتیجه ویرر. بهمه‌حال پرلابوراتواره محتاج ده‌کلدر. قیمت تشخیصیه‌سی أکثر وقایعده کافیدر، فقط بوکاده‌قطعیدر دینه‌مز. بوده سائر علامتلر کبی حادهٔ تدقیقدن کچیریلمك لازمدر وقبولنده احتیاط ایله حکم ویرمك هر حالده معقول اولور. بو اصولده برنجی هفته‌ده همان یاری‌یه یقین وقعه‌لرده منفی نتیجه ویرر. دیمك که برنجی هفته‌ده سروم تشخیصی قان أکینی اصولندن أمنیت نقطهٔ نظرنجه دون قالیر. خصوصیله آغیر واورتا وقعه‌لرده بو مأدونیت پك علنیدر. خفیف حماللرده قان زرعی أکثری منفی نتیجه‌لر ویرمك قاعده‌دندر. أکثریا ابتدالرده کوریلن بوموفقیتسزلکك بعضاًده

تا دور نقاهته قادار امتداد ایتدیکی کورولمشدر . Blum قاننده باسیل بولونان حمالیلرده سروم تشخیصینك مفقودیتنه همان‌ده هیچ تصادف ایتمه‌دیکنی بیان ایده‌ر . بو معیارك قطعیتنی بر درجه‌یه قادار تنقیص ایده‌ن دیکر بر مسئله واردرکه اوده آغلو تیناسیون اقتدارینك یالکز تیفو انتانه منحصر اولمایوب او میقروبه یقین اولان میقروبلره دخی شمولیدر . پاراتیفوس میقروبلری‌دخی تیفو سرومی مواجهه‌سنده آغلوتیناسیون ویردیکی کبی پاراتیفوسلیلرك سرومنده‌ده نه‌بە‌رت باسیلی اوزرینه بر آغلوتیناسیون خاصه‌سی واردر . بناءً علیه هر سرومك متعدد میقروبلره قارشی بو خاصه‌سنی اولچمك وآغلوتیناسیونی پك حساس اولان میقروبك انتان مسببی اولدیغنی قبول ایتمك مقتضیدر . کرچه پراتیك تطبیقات Pratique نقطه‌سندن بو مخصوصیتك (Specificité) نقصانی پك أهمیتی حائز اولاماز . چونکه کرك تیفو وکرك پاراتیفوس هر ایکیسی‌ده ساری وایکیسنك‌ده تداویسی علامتلر اوزرینه مبنی‌در . أك زیاده تدقیقه شایان اولان نقطه باشقا جهتده‌در . بر سرومك آغلوتیناسیون ویرمه‌سی بر تیفو انتانی کوستر؛ یالکز بو ، اوشخصك حالاً بر حمانك تحت تأثیرنده بولوندیغنه قطعیاً دلالت ایده‌مز . چونکه آغلوتیناسیون خاصه‌سنك بر حمایی متعاقب آیلر حتی سنه‌لرجه بیله وجود بشرده تمادی ایتدیکی کورولمشدر . أکر مقدما خسته‌نك بر تیفویه معروض اولدیغی طبیبه اخطار ایدیلیرسه اوزمان خطانك رفعی قابل اولابیلیر . فقط تیفو انتانی کچیردیکی خسته‌نك دخی معلومی ده‌کلسه وکوریلن علامتلر حمانك شکل سریریسنه مشابه ایسه اوحالده ممکن ده‌کلدرکه خطاایدیله‌مش اولسین . بر خسته طانیرم‌که ایکنجی خسته‌لغندن یدی سکز آی مقدم قلاسیق بر تیفویه طوتولمش وآغلوتیناسیون ویرمشدی . سکز آی صکرا دیکر بر مسلکداشم طرفندن تحت تداویده بولوندیغی بر زمان مشورت ایچین دعوت اولوندم . سروم تشخیصی مثبت ایدی . خسته‌نك کوستردیکی علامتلر قوری ، قاورولمش کبی بر دیل کونده بش آلتی عمل وجعلی اولمق‌اوزره تمادی‌ایتمکده ، بویوك برضعف ، درجهٔ حرارت ۳۸-۳۹ قادار ترفع ایتمکده ایدی . بواحوال دورت بش کون قادار امتداد ایتمش بولونیوردی . طبیعی بر حمای تیفوئیددن

شبهه‌لنمك همانده مجبوری ایدی. ویاپیلان سروم تشخیصی‌ده مثبت نتیجه ویرنجه آرقداشمك تشخیصی اوزرنده هیچ بر ترددی قالمامش وکمال حضور وأمنیتله علاماتی بسط وتشریح ایدییوردی. بنم ترددیمی کورونجه طبیعی متحیرقالمشدی: اسبابنی سویله‌دم. سکز آی مقدم بنم تحت تداویمده بر تیفو چکدیکنی واوزمان آغلوتیناسیون مثبت بولوندیغنی عرض ایتدم. بناءً علیه مواجهه‌سنده بولوندیغمز خسته‌نك تیفونك غیری بر مرضه مبتلا اولماسی ایجاب ایده‌جکنی درمیان ایتدم. اوزمان شهرده حکمفرما بر مستولی وحاد باغرصاق التهابی واردی. تشخیص ایچین اوکا قرار ویردك واو نقطهٔ نظردن ایدیلن تداوی حقیقةً بر قاچ کون ایچنده عظیم بر نتیجه ویرمشدی. ایکنجی بر خسته‌ده آغلوتیناسیونك وجودی ینه تشخیصی شاشیرتمشدی. بر سنه أول تیفو اولمش بر کنج بر سنه صکرا عینی علامات ایله خسته‌لانمشدی. خسته‌لغنك هفته‌سنده کندیسنی کوردم. بوتون علامتلر تیفوئیدی ایدی. یالکز نظر دقتی داعی بر حال واردی‌که اوده خسته‌نك بویله آز بر مدت ایچنده عادتا أریمش کبی کسب ضعف ایتمه‌سی ایدی. زواللی کنج عادتا طانینماز بر حاله کلمشدی. مومیا کبی صولمش قدید اولمش؛ حال‌بوکه حمای تیفوئیدینك بر هفته ایچنده بو قادار ضعفه سببیت ویرمه‌سی احتمالدن بعیدر. بویله بر هفته ایچنده بر وجودی بو قصوای ضعفه قادار کتیره‌جك خسته‌لقلرك بری‌ده ورم خسته‌لغی اولابیلیردی. معاینه دوره‌لرنده داعیٔ شبهه علامات کوستردی. بوداعیٔ شبهه موضعی علامتلرله برابر خسته‌نك اشتهاسنده کوریلن دوام، متصل بوفقرو ضعف ایچنده یمك ایچین اصرار ایتمه‌سی دقتمی جلبه کفایت ایتمشدی.

Laségue ك دیدیکی کبی بویوك اشتهالره مترادف اولان حمالر ورمك تظاهرات عجیبه‌سندندر. فقط یکنظرده بوشکله بر حمای تیفوئیدی دیمکده هیچ بر محذور اولامازدی. سرومنی معاینه ایتدیردم مثبت نتیجه ویردی. بن ایسه خسته‌یی همان بسله‌مکه، مقوی شیلر ویرمکه، معنویاتنی یوکسلتمه‌که باشلادم. نتیجه برموفقیتی انتاج أیله‌دی. ایشته بوایکی وقعه کبی وقایع نادر ده‌کلدر.

نشر اولونمش اولان برچوقلرینك ایچندن برینی انتخاب ایده‌یم: اون‌دوقوز یاشنده بر گنج برصباح اویقودن قالقدیغی کبی شدتلی صانجیلر حس ایده‌ر. بو صانجیلر بطنده برنقطه‌اوزرنده تمرکز ایتمز، کیتدکجه چوغالیر. نهایت خسته‌خانه‌یه کیرر وخسته‌خانه‌ده‌ده مدت عمرنده خسته‌اولمادیغنی ادعا أیلر. معاینه‌ده خسته‌نك صولوق اولدیغی براز ذوشکون برحالده بولوندیغی دیلی براز طولغون وپاصلی اولدیغی کوریلور. کرك آق جکرنده وکرك قلبده برشی بولونماز. قارنی براز شیشکین صاغ طرفده یالکز حس اولونور مقدارده مدافعهٔ عضلیه Défense (musculaise مشاهده اولونور مع‌مافیه حفرهٔ حرقفیه (Fosse liaque) نك معاینه‌سی قابل اولابیلیر. ادرارده برآز آلبومین وار. لاکن Diazo-réaction مفقود، کریوات بیضانك عددی ۱۱,۰۰۰، پولی نوقله‌ئه‌رلر فضله؛ کیجه خسته‌ده برکره ملایم دفع طبیعی اولور. هیچ برعارضه کوسترمکسزین ایرته‌سی صباح درجهٔ حرارت ۳۹، اقشام قرقه ترفع ایده‌ر. کوزلرنده‌ده خفیف بر صاریلق أثری کورولمکه باشلار. قارن یوموشاق ماق‌بورنه نقطه‌سنده آغری یوق. کریوات بیضا [۱۳,۳۰۰] ه چیقار. آقشام سرومی أکین و تشخیص ضمننده کونده‌ریلیر. ایرته‌سی صباح احوالده بویوك بروخامت مشهود اولمغه باشلار. قارن شیشمش، خصوصیله صاغ طرفده بر مدافعهٔ عضلیه وار. فقط باصنجه خسته آغری حس ایتمه‌یور، مقعد باقیلنجه اوك جدارینه Parois) (antérieure یقین برنقطه‌ده خسته موجع برمحل کوستریور. موقعك کسب ایتدیکی وخامت عظیمه‌دن دولایی عملیاته قرار ویریلیر وغانغرن اولمش بر آپاندیس بولونور. حین عملیاتده سرومك یوزده بر آغلوتیناسیون ویردیکی دخی خبر ویریلیر؛ حال‌بوکه عملیاتده باغرصاقلر اوزرنده تیفویه عائد هیچ بر آفت کورولمز. قضوراتده دخی باسیل بولونمز. عملیاتی متعاقب خسته أییلکه دونر وخسته‌لغك تیفو اولمادیغی تعین ایده‌ر. حال‌بوکه سروم تشخیصنك مثبت ویرمه‌سی بوشکلك آپاندیسیت طرزنده باشلامش بر حمای تیفوئیدی اولماسنه دلالت ایده‌بیلیردی. أکر علامتلر بویله بویوك برمستعجلیتله وخامته دوغری ایلری کیتمه‌مش اولسه‌یدی، طبیعی تیفو تشخیصنی قبول مجبوری اولاجق

بلکه نتیجه بویوك بروخامتله قراراجق ایدی. هر نصلسه بوبالاده کوستردیکمز مثاللرله آکلاشیلیرکه اویله بوتون وضوح وعلاماتیله اثبات وجود ایتمه‌یه‌ن حمای تیفوئیدلرده سروم تشـخیصنك ویردیکی مثبت نتیجه‌یی تصنیف ایتمکده بعضاً نه کیبی کوچلکلر کوره‌بیلمك قابلدر .

بو سرد ایتدیکمز وقعه‌لردن ایدیله‌جك استفاده شـو صـورتله خلاصه ایدیله‌بیلیر. کرچه سروم تشخیصی تطبیقده‌کی قولایلغی ایچین پراتیکده ترجیحاً استعمال ایدیله‌جك براصول ایسـه‌ده هر حالده ویردیکی نتیجه‌یی طبیب سـائر علامتلر کیبی احتیاط ایله تلقی أیله‌مسی ایجـاب ایده‌ر . منفی نتیجه استحصالی اتنان تیفوئیدی‌یی رفع ایده‌مزسه‌ده [خصوصیله برنجی هفته‌ده سروم معیاره وضع ایدیلمش ایسه‌ده] مثبت ویردیکی زمان دخی حالت تیفوئیدیه‌نك بهمه‌حال تیفو اتنانه عائدیتنی قطعیله بیلدیره‌مز. اولابیلیرکه خسته مقدما بر تیفو چکه‌رك سرومك ویردیکی مثبت نتیجه أولکی مرضـه عائد اولسـین‌ده حال حاضری تشکیل ایده‌ن مرض باشقا برانتانه مخصوص بولونسین. بومثبت نتیجه حقیقتده پك بویوك برقیمتی حائز اولدیغی ناقابل انکاردر . مع‌مافیه بوده سائر سریری علامتلر کیبی طبیبك نظر تدقیق وتنقیدندن قورتولمش صاییلاماز . خصوصیله شبهه‌یی داعی تشخیصلرده احتیاط ایتمك هر حالده فائده‌دن خالی ده‌کلدر .

بعضاً ده بوتون تیفو دوره‌لرنده آغلوتیناسـیونك منفی اولدیغی ویاخودکه پك خفیف بر صورتله مثبت بولوندیغی واقعدر. Von Hösseltn بر قاچ وقعه نشر ایتمشدرکه همان أکثریسنده دخی سروم تشخیص منفی ویرمشدر . ایکی وقعه‌سنده قانك زرعیله باسیل ئه‌بەرت ألده ایدیلمشدر . برنجی وقعه‌ده خسـته ایکی آی مدت تحت نظارتنده بولوندیریلمش وبو مدت ظرفنده متعدد تحریات اغلوتیناسیونی منفی کوسترمشدر. کرك خسته‌لغك دوره‌لرنده کرك دورنقاهتده یاپیلان سروم تشخیصی هیچ بردفعه مثمر اولمامشدر. صوك سکسان ودوقسان سکزنجی کونلرنده‌کی نتیجه‌ده عینی صورتله منفی اولمشدر .

ایکنجی وقعه‌ده اغلوتیناسیون بوس بوتون مفقود ده‌کلسـه‌ده پك خفیف بولونمش وآنجاق ۱ = ۲۵ قادار اولدیغی کورولمشدر . اوچنجی مشاهده: اون

سکز یاشلرنده برکنج قیز اولوب خسته‌لغی بربویوك یورغونلق وشدتلی برباش آغریسیله باشلامش، خسته‌خانه‌یه دخولنك ایکنجی کونی درجهٔ حرارت برآز صعود ایتمش وبالآخره خفیف برحما شکلنده ترفع أیله‌مشدر . نبض یوموشاق (meu) وضربانی خفیف تنفس داها صیقجه اولماسیله تشخیص حمای تیفوئیدی یه میل ایتدیرمش . درجهٔ حرارتك یوکسلمه‌سیله وجودنده قرمزی لکه‌لر (Taches rosées) کورولمش و خسته‌خانه‌یه حین قبولنده دالاق حس اولونماز ایکن بر قاچ کون صکرا سکز بوچوق سانتیمترو قادار بویومش خسته منقبض برحالده ایمش . دییازو ره‌آقسیون أکثر خفیف وقعه‌لرده اولدیغی کیبی منفی ایمش . قانك یاپیلان معاینه‌لری تماماً حمای تیفوئیدلرده کوریلن تحولاتی کوستردی . کریوات بیضا آزالمش ئه‌ئوزینوفیلك‌لربوس بوتون مفقود، لنفوسیتلر برآز زیاده‌لشمش سروم تشخیصی کرك باسیل ئه‌به‌رته وکرك پاراتیفوسلره قارشی دائما منفی بولونمش کرك قانده وکرك مواد غائطه‌ده نه‌باسیل ونه‌ده اوکا یقین برمیقروب بولونمامش .

دوردنجی بروقعه‌ده [تیفونك قبولی احتماله أك زیاده قریب ایمش] سروم تشخیصی منفی ایمش . بوایکی وقعه‌نك برحمای تیفوئیدی اولماسنه احتمال‌ویره‌ن برتیفونك مستولی برحالده اجرای حکم ایتدیکی برزمانه تصادفیدر . هرنصلسه بوکیبی وقایع تیفونك تشخیصنده تصادف ایدیله‌جك اولان کوچلکلره برر نمونه اولمق اوزره هرحالده تطبیقات نقطهٔ نظرندن تیفو کیبی تلقی ایدیلملری وتداویلری اوصورتله اداره ایدیلمه‌سی ایجاب أیلر .

ئه‌به‌رت باسیلنك خسته مواد غائطه‌سنده تحریسی ـ قانده اکین وسروم تشخیصی اصوللرینه مقابل تطبیقاتنده بویوك کوچلك کوستره‌ن براصولدر . میقروبی آییرابیلمك وئه‌به‌رت میقروبی اولدیغنه دائر هویتنی اثبات‌ایتمك واوکا بکزه‌رمیقروبلرك جمله‌سی حقنده برهویت تحریسنده بولونمق‌اوزون ونتیجه‌سنده ینه هرحالده احتیاط ایله تلقی ایدیله‌جك بر اصولدر . فرض محال اولارق مواد غائطه‌ده باسیل ئه‌به‌رت بولونسه‌بیله بونك مزمن برحامل میقروب اولابیلمه‌سی احتمالی نظر تدقیقدن دور طوتولمامق ایجاب ایده‌ر . کرچه بو کیبی وقعه‌لرده

أكثريا قانده ميقروبك بولونماسی بر درجه‌يه‌قادار ميقروب حاملی اولديغنه‌دلالت ايده‌رسه‌ده Busk ك فكرنجه بويله‌ميقروب حاملی وقعه‌لرك‌دورنده‌قانده‌ميقروبك وجودينی نشر ايتديكنی دخی تخطر أيله‌مك لازمدر . بوكيبی ميقروب حاملی اولانلرده اغلوتيناسيون وسانسيبلاتريس آرامق بر درجه‌يه قادار مسئله‌يی اشراق ايده‌بيلير. Kayser ك فكرنجه ميقروب حامللرينك همان‌دورتده اوچی آغلوتيناسيون ويرر . آغلوتيناسيون ، حاملك مقدما برتيفوانتانه طوتولديغنی بيلديره‌بيلير . آغلوتيناسيونك بولونمامه‌سی ياحاملك أولجه‌خفيف برحمايه دوچار اولديغنه وياخودكه حال صحتده برحامل بولونديغنه دلالت ايده‌ر . فقط قطعی برفكر ايدينلمسنه مانعدر . يالكز أكثر مؤلفلرك قبول‌ايتديكی برنقطه‌وارسه اوده صحتده اولان باسيل حامللرينك سرومنده آغلوتيناسيون خاصه‌سی بولونماديغيدر . سالينيليزاتريس آرامق مسئله‌سنه كلنجه بونك موجوديتی امعا داخلنده ئه‌بەرت باسيلی بولونديغنه دلالت ايده‌بيلير واعتقادمجه بومعيارك باالجمله باسيل حامللرنده‌وداها كثرتلی‌بولونماسی قابلدر. فقط‌بونكله وجودك بو ميقروبله تسميم ايديلمش اولديغی استدلال ايديله‌بيليرسه‌ده انتانی برمرض‌مخصوص حصوله كتيرديكنه بيلمم‌كه دلالت ايده‌بيليرمی ؟

يعنی آغلوتيناسيونك موجوديتی بهمه‌حال انتانی برعكس العملك ماضيده موجوديتنی اعلام ايده‌ر برقوت دييه تلقی ايديلديكی كبی سانسيبيليزاتريسك موجوديتی عينی فكری ويره‌مز ظننده‌يم . عمومی اولارق كرك خسته وكرك حال صحتده اولانلرده قولی باسيله قارشی برآنتی فور موجود اولديغنی‌واونلرك سرومی قوليلر مواجهه‌سنده قومپله‌مانی تثبيت اصولنده هموليزی منع‌ايتديكنی بوندن برقاچ سنه مقدم ياپمش‌اولديغم متعدد تجربه‌لردن آكلادم . برميقروبك امعاده ياشاماسيله اوكيمسه‌نك سرومنده ولو برانتان حصوله كتيرمكسزين بر آنتی‌قور حصوله كتيره‌بيلمه‌سی قابل‌اولديغنی بو، قولی حقنده‌كی تجارب‌كوسترر. هيچ‌بر سبب يوقدركه عين حالك دخی امعاده مزمن حالنده ياشايان باسيل‌ده برت مواجهه‌سنده حصولنه ممانعت ايده‌بيلسين . سانسيبيليزاتريس يالكز امعا داخلنده باسيل‌ده برتك موجوديتنی اعلام ايده‌ر . ايستر انتانی ايستر سمی بر

عکس العملك نتیجه‌سی اولسین . آغلوتیناسیون بولونمایوب ده سانسیبیلیزاتریس بولونان میقروب حامللرینك مقدما برانتانه طوتولمادقلرینه دخی تماماً دلالت ایده‌ر دنیله‌مز . زیرا اویله بعضاً خفیف تیفو انتانلری واردرکه آغلوتیناسیون ویرمدکلری کثرتله واقعدر . مواد غائطه‌ده تحری اصولنده داها برصعوبت کورولور . ولوباسیل حاملی اولسون ، مطلق هرزمان یاپیلان معاینه‌ده مثبت نتیجه آلیناماز . چونکه مزمن صورتده میقروب حامللرینك برقسمی متمادی میقروب افرازاتی یاپارلرسه‌ده دیکر برقسمی‌ده آراصرا افرازاتنده منفی نتیجه ویررلر وبر ایکنجی معاینه‌ده میقروب حاملی اولدقلرینی کوستریرلر . مثلا Kayser ك بروقعه‌سی بعض هفته‌لر مفقوداولان باسیل ده‌برتلر دیکر هفته‌لرده‌کی معاینه‌لرده موجود بولونمشدر . بوکبی وقایع بوکون پك چوقدر . بوتون مشاهدلرطرفندن نشر ایدیلمشدر . نادر اولمایان مشهودات صراسنده سرده شایاندرکه دور نقاهتك ابتدالرنده مفقودبولونان باسیل ده‌برت اودوردن‌اوزاق اولونجه تکرار بولونمغه باشلار . حتی برسنه صکرا بیله بولوندیغی واقعدر . Scheller Kaysere بوکا مماثل وقعه‌لر نشرایتمشلردر. ایشته بوتون‌بومسرود تفصیلات وتشریحات کوسترركه مواد غائطه‌ده ئه‌برت میقروبنك نه بولونمسی ونه‌ده بولونمامسی قطعی بر انتان تیفوئیدی مواجهه‌سنده بولوندیغمزه ویا بولونمادیغمزه دلیل اولاماز . اوده سائر سریری علامتلر کبی طبیبك میزان تدقیق ومعاینه‌سندن کچه‌جك وویریله‌جك حکم بوتون علامتلرك مجموعیله‌حاصل اولان محصله‌یه تابع‌اولاجقدر . سروم تشخیصی مشهوداولمایان موادغائطه‌سنده باسیل بولونمایان قان أکینی منفی نتیجه ویره‌ن چوق وقعه‌لر واردرکه حقیقت حالده تیفو انتانیدر . سلانیك بلدیه خسته‌خانه‌سنده بر کنج خاطرلارم . خسته‌خانه‌یه‌عادی برقرصه‌وی‌خناق (Angine ulcéreus) ایچین‌کیرمشدی.

عادی بر (Angine aphteuie) قلاعی خناق اولدیغی ویاخود تیفو ابتدالرنده کوریلن بر خناق مخصوص اولوب اولمادیغنی آکلامق ایچین قانی زرع ایده‌رك وآغلوشیغاسیون یاپارق منفی نتیجه‌لر آلنمشدی . وفقط خناق اورتادن غائب اولدیغی حالده حقیقت بر حما سیر طبیعیسنی اجرا ایدییوردی :

٣٨ و ٣٨,٥ همان هركونك درجهٔحرارت يوميه‌ستى تشكيل ايتمكده ايدى. بو نقطهٔ نظردن بونك بر حماى تيفوئيدى اولماسى نا معلوم حالر صنفنه ادخالى ايجاب ايتديكنى ظن أيله‌مشدك حال‌بوكه زواللى خسته تيفو قرحه‌سى‌نتيجه‌سى برپريطونيتدن يكرمى دورت ساعت ظرفنده وفات ايتدى . يا پيلان فتح ميت بر تيفو انتانى اولديغى علنى بر صورتده كوسترمشدى : سريرى وقعه‌لرده لابوراتوارلرك بزه ويرديكى معلوماتدن استفاده ايتمك لازم ده‌كل ، ألزمدر . فقط بو ألزميت اوكنده قطعيت چيقارمق دوغرى اولاماز . بوكا أك كوزه‌ل دليل‌ده تيفو انتانيدر ؛ اوانتان‌كه أك‌زياده كشفيات اخيره‌دن مستفيداولمشدر. مع‌مافيه ينه طبيب تشخيص مرضده حاكمدر. لابوراتوار متخصصلرى يالكز تشخيصه ياردمجى وسائط احضارينه خادم اولابيليرلر .

سانسيبليزاتريس اصولنك تطبيقى بر آز كوچجه واوزون اولديغندن هر حالده قان زرعنه وسروم تشخيصنه معادل اولاماز وبوايكى اصول قادارمزيت فيه‌سى يوقدر چونكه قانده نه‌بەرت باسيلنك بولونماسنى وسروم تشخيصنك موجوديتى برانتانك يا موجود اولديغنه ، يا ماضيده حصول بولديغنه ونادرآده يالكز برميقروب حاملى وقعه‌سنه دلالت ايده‌ر. لا كن سانسيبليزاتريس اصولى مطلق تيفو انتانى موجوديتنى كوسترمز حال صحتده حاصل اولوب‌ده يالكز امعاده ساپروفيت حالنده ياشاديغى احوالده دخى موجوديتى واردر . چونكه امعالنده افراز ايديلن سمك وجودده بر آنتيقور ياپماسى غايت طبيعيدر . مع‌مافيه بو اصولك دخى لزومى أهميتى يوق ديمك ده‌كلدر .

ارليخك ديازوره آقسيونه كلنجه خفيف اولان وقعه‌لرده أساساً نا موجوددر . بناءً عليه [بو معيارك عدم موجوديتى تيفونك عدم موجوديتنه دلالت ايده‌ر] ده‌ين مؤلفلرك افراطه كيتديكنه شبهه يوقدر. موجوديتى ايسه أكثر امراضده كورولديكندن هيچ بر قيمت تشخيصيه‌سى اولاماز .

كريوات بيضا عددلرينك ولوقوسيتلرك نسبتلرينك تعينى (Formule leucocytaire) بويوك أهميتى حائزدر .

حماى تيفوئيدى بياض كريواتك مقدارينك آزالمش‌اولديغى انتانى‌مرضلر زمره‌سنه داخلدر . فقط بهمه‌حال كريوات بيضانك نقصانيتى برقانون اولاماز

چونکه موسیو Arheim ك کوستردیکی کیبی یوز خستەنك اللی دوقوزدن کریوات بیضا أکسیلمش ، ۵۰۰۰ دن آشاغی بولونمش ؛ اوتوز بشـنده حال طبیعیده ؛ آلتیسنده ۹۰۰۰ دن یوقاری نتیجه ویرمشدر . بوراده دخی قاعده شو شکلده خلاصه ایدیله‌بیلیر . بیاض کریوات نقصانیتی بولونمایاجق اولورسه تیفو حماسنك اوراده موجود اولمادیغنه بر دلیل عد ایدیله‌مز . چونکه بو نقصانك (Leucopinie) وجودی برچوق اسباب تحت تأثیرنده اولابیلیر . أکر تعداد انتانك همان مقدمه‌سنده اجرا ایدلمش ایسه ، او زمان کریوات بیضاده برفضلالق بولونور وینه عین زمانده پولی‌نوقله‌ئەرلرك چوق بولونماسی (Polynucléose) تجربةً ثابتدر. بعضاده کریوات بیضانك آزبولونمامه‌سنه سببیت ویره‌ن، بر اختلاطك وجودیدر. ایستر حمای تیفوئیدی أولدن موجود اولان بر مرض اوزرینه ایکنجی بر خسته‌لق اولمق اوزره کلسین؛ [ورملره مخصوص اولان شکل سریریده اولدیغی کبی] ایستر حمای تیفوئیدی اثناسنده دیکر بر خسته‌لغك دخی موجودیتی اولسین . مع‌مافیه بعض وقعه‌لر واردرکه بوتون تعمیقاته رغماً بو ایکی سببدن بری بولونمامش اولدیغنی مع هذا بیاض کریواتك عددی أکسـیلمدیکنی نظردن دور طوتمامق لازمدر وبو کبی مشاهده‌لرك پك نادر اولمادیغنی بیلمك اقتضا ایده‌ر .

شبهه‌لی وقعه‌لرده لوقوپه‌نی‌نك موجودیتی مفید برمعلوماتی حائز اولابیلیر، یعنی مواجهه‌سنده بولوندیغمز انتان تیفومیدر ، ده‌کلمیدر ؟ دەیه حاصل اولان تردد اوزرینه کریوات بیضانك نقصانیتی بر درجه‌یه قادار تیفویه میل ایچین برساحه آچار. فقط بونقصانیتك عدم‌موجودیتی تیفونك دائرهٔ احتمالدن خارجه چیقاریلماسنه هیچ بروجهله دلیل‌اولاماز. برده‌لوقوپه‌نینك قیمت تشخیصیه‌سنك محدودیتنه دیکر بر دلیل‌ده عینی حالك سـائر بعض انتانلرده دخی موجود اولابیلمه‌سیدر . کرك غرانولی (Granulie) ده وکرك سپتیسه‌میده ـ که‌بزم شهرلرمزده أکثریا تیفو ایله تشخیص تفریقیسی کوچ اولور ـ بو ایکی انتانده بعضاً نقصانیت کریوات‌بیضابولونور. بونك ایچیندرکه بیاض‌کریواتك عددلرنده برنقصان‌بولونونجه‌کریواتك‌نسبت شکلیه‌لرینك (Fornuele Leucocytaire) تعیینی ألزمدر وبوندن مهم ونافع معلومات آلانابیلیر .

تیفونك ایللك کونلرنده کوریلن پولی نوقله ئەر چوقلغی (Polynucléoe) او کونلری متعاقب آزالمغا باشلار وبعضاً اوقادار آزالیرکه مونونوقله ئەرلردن داها دون بیله قالیر . کریوات بیضانك نقصانیتی ایله مونونوقله ئەر چوقلغی (Mononuclése) مترادف اولورسه قانده تیفو لهنده مشهود اولان علامتلرك أك مهمیدر. وبوعلامت تیفویه عائدوسائط تشخیصیه نك أك قیمتلیلرندن بری اولدیغنه شبهه یوقدر. کرچه حمالی برطاقم خسته لقلر واردرکه عینی نسبت شکلیه بولونور. مثلا قزامق، مالطه حماسی بونلرك عدادندندر. وبعضاًده خبیث فقرالدم (Anémie permicieuse)ایله اختلاط ایده رسپتیسه میلرده بوعلامت موجود اولور . بعضاً قولی باسیل انتاننده موجود بولونابیلیر . نصلکه (Blum) بو شکله عائد ایکی وقعه نشر أیله مشدر. معمافیه قزامق ایله اولان شبهه پك قولای ازاله اولونابیلیر . مالطه حماسی ایسه مع التأسف بزم بحرسفید سواحلنده الا آن پك اوقادار نظر دقتی دعوت ایتمه مکله برابر نادراتدن ده کلدر. اوشکلده تفریقی بر آز کوچ اولابیلیرسه ده قان زرعی ، سروم تشخیصی وبحر سفید ایصتمه سنه طوتیلانلرك سرومنده Melitensis میقروبنه قارشی ۳۰ ـ ۵۰ یه قادار آغلوبتناسیون بولونماسی و سلانیکده مشهودم اولدیغی کیبی بو شکل سریریده سانسیلیزآتریسك مالطه میقروبنه قارشی قانده موجودیتی تشخیص دوغری برطریقه سوقه مدار اولابیلیر .

وخیم برفقرالدم ایله اختلاط ایده ن سپتیسه میلرده قانك زرعی قاننده عدد کریواتك تعدادیله نسبت شکلیه لرینك تعیینی حقیقت تشخیصی تنویره مدار اولابیلیر . وبوکیبی وقایعده تیفوئیدی برشکل سریری یی دیکر میقروبلره عائد سپتیسه میلردن تفریقه یاردم ایده ر. بوکیبی شکللر نادر اولمامقله برابر هر حالده پك اوقادارده کثرتله کورولمز. بناءً علیه آتیده کی مشاهده بونقطهٔ نظردن قیده شایاندر: کنج برقادین طانیرم که برضعف عمومی ایله برابر حمالی برانتان یاپمشدی. شدتلی باش آغریلر ، چارپنتی ، تتره مه ، ترفع حرارتنده برعدم انتظام برآیدن بری یاتیرمقده ایدی . حال حاضری فوق العاده بر فقرالدمی کوستردی : دریسی بالموی کیبی صاری بره نك ایله بویانمش غشای مخاطیلر (Muqueuse)

رەنك طبيعيسنی غائب ايدەرك صولمش ايدی ضعف فوق‌العاده ، تنفسی كثرتلی
نبض سرعتلی وغير منتظم وبعضاً خسته برسنقوپ كبی علائم حس ايدەردی.
قانده قرمزی كريوات بر بوچوق ميليون قادار بولونمش و كريوات بيضاده
خبيث فقرالدملرده اولديغی كبی عددجه تناقص ايتمشدی ومونونوقلەئەرلر داها
چوق‌ايدی . اوزمان خسته‌خانەدەكی سرويسمده انتانی وخيم وفقرالدملره عائد
بعض تحريات اجرا ايديليردی. وبرقاچ وقعەده قانده برتتراژەن بولونمش‌وحاد
شكلنده انتانی برفقرالدم‌دخی موجود بولونديغنی وبونك‌مزمن وخيم‌فقرالدملر
كبی مطلق موته منجر اولماسی لازم كلديكنی بزه كوسترمشدی . بو وقعەنك
دخی عينی سپتيسەميلره عائد اولديغنی ظن ايدەرك قاننده أكين ياپديرمشدم؛
نتيجه مثبت‌اولوب آغلوبتناسيونك موجوديتيلەدخی برحمای‌تيفوئيده قارشوسنده
بولونديغمز آكلاشيلدی . بوخسته امعاسنده هيچ برتيفو علامتی كوسترمەيەرك
ايكی اوچ آی ايچنده كسب عافيت أيلەمشدی. يعنی سپتيسەمی شكلنده وامعاده
تظاهرات كوسترمكسزين أيلشمشدی. ديمك اوليوركه بر سپتيسەمی شكلنده
انتان تيفوئيدی كورمك قابل وبوكبی حمالی وخيم وفقرالدملرده بونقطەيی‌دخی
نظر دقتدن دور طوتمامق لازمدر .

كريوات بيضانك نسبت عدديەلری بعض شكل سريريلرده آيريجه حائز
أهميت اولابيلير. مثلا تيفونك برنكس مواجهەسندەمی‌يز يوقسه‌تيفوئی متعاقب
سيرينی اجرا ايدەن برتدرن قارشوسندەمی بولونيورز ؟ ايشته بوكبی احوالده
طبيبه نافع معلومات‌ويرەبيلمك ايچين‌بياض كريواتك نسبت عدديەلری برمعيار
كافی اولور وخصوصيله انذارايچين‌اقربايه قارشو اعطای معلوماتەمدار اولابيلير.
بوشكله عائد اولمق اوزره آتيدەكی ايكی مشاهدەنك أهميته مبنی قيدينی مناسب
كوريرم . بری كنج برداٸيقانلی اون‌التی اون يدی ياشلرنده، تبديل هوا ايچين
ياپديغی برسياحت اثناسنده حمايه طوتولور. عائله خلقی أساساً تدرنك حكمفرما
اولديغی برعائلەدر . خستەلغنك هفتەسنده حين‌معاينەده صاغ ذروەدەبراصميت
كوريلير . وبعض شبهەلی راللر دخی ايشيديلر . و صاغ طرفك قاعدەسنده
دخی‌براصميت‌موجوداولديغی‌آكلاشيلير. اسهال‌مفقود، قرمزی‌لكەلريوق،قانك

أکینی وسروم تشخیصی منفی نتیجه‌ویرر . بورنجی هفته‌نك نتیجهٔ معاینه‌سیدر. ایکنجی برمعاینه ینه‌منفیدر. فقط یکرمی برنجی کونی ایدیلن معاینه‌مثبت نتیجه ویرر. یعنی‌سروم تشخیصی مثبت‌اولور. کریوات‌بیضانك عددلری متعدددفعه‌لر باقیلدیغی‌ونتیجه ٦٥٠٠دن ٩٧٠٠ قادار صاییلدیغی‌اولور. صاغ طراف‌قاعده‌سنه یاپیلان برپرنقسیون مصلی (Sereux) بر مایع ویررکه بونك درونده کلیتلی مونونوقله‌ئه‌ر بولونور. اشبومایع أکیله‌رك‌عقیم اولدیغی(Stérile)ده‌تبین ایده‌ر مواد غائطه‌نك متعدددفعه‌لر معاینه‌سی دخی نتیجه‌سز قالیر . سروم تشخیصنه باقارق بر تیفو حماسی قبول اولونور . اوتوز دوردنجی کونی درجهٔ حرارت دوشر وخسته دور نقاهته کیرمش ظن اولونور . اللی آلتنجی کونی درجهٔ حرارت ینه یوکسه‌لیر اوچ کون بو ترفعله کیده‌ر سقوط ایده‌ر ، فقط‌بوحالده دالاقده بر آز بویوکلك کوریلیر . آلتمش سکزنجی کون حرارت تکرار یوکسه‌لیر واون بش کون بوترفع دوام ایده‌ر. شمدی بودوره‌لرمواجهه‌سنده تیفونك نکسنی‌می ، یوقسه نائم اولان تدرنك اجرای‌فعالیته کلدیکنی‌می‌قبول ایتمك لازمدر ؟ ایشته بونی بزه بیلدیره‌ن آنجاق کریوات بیضانك عددی اولمشدر . بوده [٧٠٠٠] قادار اولوب ٪ ٤١ مونونوقله‌ئه‌ر بولونمشدر . برقاچ کون صکرا کریواتك عددی بشبیکه دوشمش وهمان‌یاریسی‌مونونوقله‌ئه‌ر اولمشدر. حتی دور نقاهته‌بیله مونونوقله‌ئه‌رلرك مقداری دوشمه‌مش‌وبالعکس ٪ ٥٠ درجه‌سنی بیله محافظه أیله‌مشدر . بو وقعه‌ده کریوات بیضانك نسبت اشکال‌درکه ندرت تشخیصنی عدم قبوله بزجه صلاحیت ویرمش ومواجهه‌سنده بولوندیغمز انتانك تیفویه عائد بر نکس اولدیغنی بیلدیرمشدر .

ایکنجی مشاهده تیفونك فوق‌العاده امتدادی ونکسلرك تعددیله صفحاتنده غایت نافع علامات ابراز ایتمشدر . کنج برآدم برقاچ کوندن بری یورغونلق ایله‌برابر معده باغرصاقلرده بعض شورش حس ایتمکه باشلار. درجهٔ حرارت اوکوندن اعتباراً یوکسلمه‌که ابتدار ایده‌ر . طبیعی برتیفو انتانی قارشوسنده بولونولدیغی ظنی ویرر . سروم تشخیصنك منفی اولماسیله تیفو انتانی تشخیصندن واز کچیلیر دورت هفته صوکرا خسته حال طبیعیسنه‌رجعت ایده‌ر. بوحال اون

بش کون قادار دوامدن صکرا بر نکس اعلان اولونور بوده بر هفته قادار سوره‌رینه سکون دوره‌سی کلیر. فقط بربرینی متعاقب ایکی آی مدت ایچنده داها ایکی نکس کوریلیر و خسته‌یی دهشتلی صورتده ضعف استیلا ایده‌ر. صاغ رئه‌نك ذروه‌سنده براصمیت موجود ایسه‌ده بالغامنده قوخ باسیلی بولونماز. خسته‌نك احوال عمومیه‌سی غایت ایلرله‌مش برتدرنه دلالت ایده‌جك صورتده‌در. بونك برتیفو انتانندن زیاده سرریات نقطهٔ نظرندن تدرنه اولان مناسبتنه امکان داها زیاده اولمقله برابر تکرار برسروم تشخیصی یاپدیریلوب مثبت بولونور. کریوات بیضا صایلیر یوزده قرق لنفوسیت ایله ۸۰۰۰ کریوات بیضا موجود. بوایکی علامت قارشوسنده تیفو انتانه قرار ویریلیر و نتیجه‌ده بو تشخیصك دوغری اولدیغی کوستر. ایشته بومثاللردن آکلاشیلیرکه کریوات بیضانك نسبت شکلیه‌لری‌نك تعیینی تشخیص ایچین مداراولابیلیر فقط سروم تشخیصنده وکریوات بیضا عددینك آزلغنده (لوقوپه‌نی) اولدیغی کبی نسبت شکلیه‌نك ذکر اولونان صورتده اولمامه‌سی‌ده قطعیاً تیفو انتانك ردینه صلاحیت ویره‌مز.

شمدی خلاصهٔ دییه‌بیلیرزکه:

قان أکینی أك زیاده معتمد وشایان انتخاب وکوردیکمز اصوللر ایچنده أك بویوك حق رجحانی اولان وتشخیص ایچین أك بلیغ معلوماتی ویره‌ن وخسته‌لغك ابتدالرنده أك چوق مثبت اولان براصولدر.

سروم تشخیصی شبهه‌لی وقعه‌لرده برمعاینهٔ جدیه و عمیقه‌یه محتاج اولمقله برابر بویوك برقیمتی اولان برعلامتدر. فقط قطعی ده‌کلدر. مواد غائطه‌ده کوریلن باسیللردخی عینی‌صورتله طبیبك محاکمهٔ تفتیشندن کچیریلمك اقتضا ایده‌ر.

دییازوره‌آقسیون Diazo-réaction ایسه موجودیتیله برتیفوانتانی‌قابلیتنی خاطره‌کتیرر، فقط بعض محررلرك ادعاسی کبی معدومیتی تیفونك عدم موجودیتنه بردلیل کافی اولاماز. کریوات بیضانك تعدادی ایله عددجه برنقصانیته نسبت شکلیه‌جه بر مونونوقله‌ئوز دخی علاوه اولونورسه میزان تشخیصده بربویوك قوت تشکیل ایده‌ر خصوصیله نکسلرده بو علامت تدرندن تفریق ایچین بر واسطهٔ مهمه‌در.

بو اصوللرك بعضیلرینك و یاخود عمومنك عدم موفقیتی حالنده ولو تحریات متعدد دفعه‌لر اجرا ایدیلمش اولسین تیفونك قطعیاً ردی ایچین بزه صلاحیت ویره‌مز. أکر سریریاتك بزه معلوم اولان برطاقم علامتلری تیفویی قبوله سوق ایده‌رسه لابوراتوار اصوللرینك عدم موفقیتی بو تشخیصی قبولدن منع ایده‌مز.

سلانیکلی دوقتور رفعت

آلمان متعلملرینك یاشایشی

بوندن ایکی اوچ سنه اول بو موضوع بزم ایچون غریب وعادتا معناسز کورولوردی . بو نەدیمك ! متعلملره مخصوص بر یاشایش وارمی ؟ متعلملرك حیاتی هرکسك حیاتندن فرقلیمیدر ؟ اونلر باشقا عالملردەمی کزرلر ؟ دیبه اظهار حیرت اولونماسی پك طبیعی برکیفیت ایدی . بو کیبی خصوصاتده انسان کندینه ویاخود کندی محیطنه قیاساً حکم ایدەر . بزده ایسه شیمدی‌یه قادار مکاتب عالیه شاکردانه مخصوص بر یاشایش یوقدی . مکاتب عالیەمزه مداوم اولان بیکلرجه أفندیلرده فردی برحیاتك تظاهراتندن باشقا برشی کورولمزدی. جمعیت، طوپلیلق حیاتنه اصلا لزوم کورولمەمش، حتی متعلم کلمەسنك تضمن ایتدیکی مفهوم هنوز دماغلریمزده تمامیله یرلشمەمش وبناءً علیه لسانمزده بوکا دائر بر تعبیر مخصوص بیله وجوده کتیریلەمشدر . مکاتب عالیه شاکردانه هنوز طلبه دییورز . او وقتکی لسانمزه ، طرز تفکرمزه ، حالت روحیەمزه باقیلیرسه ابتدائی برمکتبك والده صنفنه دوام ایدەن آلتی یاشندەکی یاوروجق طلبه اولدیغی کیبی بردارالفنونه مداوم اولان بییقلی ، ردینغوتلی أفندی‌ده طلبەدن باشقا برشی دەکلدی . کوچوك چوجوق ایله بویوك أفندی آراسنده برحدود ، برخط فاصل چیزمکه اصلا لزوم کورولمەمش، چونکه متعلملره مخصوص برمحیط بر حیات ، بر عالم وجوده کلەمشدی .

فی‌الواقع مکاتب عالیه‌یه مداوم اولان بیکلرجه أفندینك شیمدی‌یه قادار داغینیق ، ضبط و ربطسز بر حالده یاشامەلری پك طبیعی بر کیفیت ایدی . حتی تظاهرات باشقا دورلو اولسەیدی موجب استغراب اولماسی لازم‌کلیردی . چونکه مختلف منطقەلردن کلن، مختلف صنوف اهالی‌یه منسوب اولان، سویهٔ

عرفانلری ، حالت روحیه‌لری ، تربیه‌لری ، طرز تفکرلری تماميله بر اولمایان بیکلرجه‌أفندیلری، بو غیرمتجانس کتلهٔ ناسی برلشدیره‌جك، بر آرایه‌طوپلایاجق بر سائق، برقوهٔ مرکزیه موجود ده‌کلدی. ادوار ابتدائیه‌ده اولدیغی کیبی‌صوك اعصار مدنیتده دخی انسانلرك بر آرایه کلمه‌سی ایچون بویوك بر قوهٔ جاذبه‌یه مالك بر سانجاغه احتیاج واردر . انسان هر هانکی قوم وملته هر هانکی طبقهٔ خلقه منسوب اولور ایسه اولسون عادی یاشاییشدن ، حیات روزمره‌دن فرقلی بر مفکوره‌یی تمثیل ایده‌ن بر سانجاغك کولکه‌سی آلتنده یاشامق احتیاجندن وارسته اولاماز. بو براحتیاج روحیدرکه تظاهراتی زمانك تبدلیله تحول ایده‌رسه‌ده اساسی ، ماهیت حقیقیه‌سی هیچ بروقت ده‌کیشمز. بواحتیاج روحینك تظاهراتی استقامت حقیقیه‌یه ، مجرای صحیحه توجیهه موفق اولان ملتلر ، قوملر، جمعیتلر ، قبیله‌لر، صنفلر، کتله‌لر دائما بختیار ، بوندن عاجز قالانلرهروقت بدبخت اولمشلردر.

اعلان حریت زماننه قادار عثمانلی ملتی نام موهومی آلتنده یاشایان مختلف کتله‌لر مختلف سانجاقلرك کولکه‌سی آلتنده یاشامشلر ، بعضیلری حاکمیت تورکیه‌نك محو و اضمحلالنی ، بر طاقملری اعماق ماضیده مدفون بولونان بر سلطنتك احیاسنی غایهٔ امل اتخاذ ایتمشلردی . ملت حاکمه اولمق اوزره کچینن تورکلر ایسه اسمی وار جسمی یوق ، ماهیت حقیقیه‌سی بللی اولمایان ، ظلام مجهولیت ایچنده رنکدن رنکه کیره‌ن ، دینی دینیلن و فقط دینی اولمقدن پك اوزاق بولونان برمفکوره‌نك خیالتی آرقاسندن قوشمقله نتیجه اعتباریله داخلی وخارجی دشمنلرینك تعقیب ایتدکلری غایه ومقصدی تسهیل ایتمکدن باشقا بر شی یاپمایورلردی . مفکوره‌نك یاکلیش، قوهٔ جاذبه‌دن محروم وهویت معینه‌دن عاری اولماسی دولاییسیله تورکلرده فردی حیات، یعنی خودپرستلك فوق‌العاده انکشاف ایتمش روحك الك مبجل تجلیاتنی ادایه مخصوص اولان حمیت، صداقت کبی کلمه‌لرك مضمونلری تحف تحف شکللر اکتساب ایتمش وحتی پك چیرکین شیلره آلت اولمشلردی .

۱۰ تموز انقلاب سیاسیسی عقبنده تورك متفکرینی ایچون برأمکله‌مه دوره‌سی [Période de tâtonement] باشلادی. برمدت عثمانلیلق غایه‌سی، یعنی تورکیاده

ساکن اقوام مختلفه‌نك مزج وتوحیدی خیال خامی آرقاسندن قوشـدیلر ، بر آرالق اتحاد اسـلام مفکوره‌سـنه ربط امید ایتدیلر و نهایت ایکی سنه اول قومیتپرورلك مفکوره‌سنده قرار قیلدیلر .

تورکلك مفکوره‌سی بدایت ظهورنده هرطرفدن، داخلدن وخارجدن پك شدتلی اعتراضلرله قارشیلانمش، حتی بو کون عینی جریانك باشنده بولونانلرك بر چوغی طرفدن بوجریان تورك سلطنتی ایچون باعث فلاکت عد اولونمشدر . حالبوکه بو کون ، تورك متفکرینی ایچنده بو جریانه بیکانه قالانلر عادتا غریب براستثنا تشکیل ایدییورلر . کمال قطعیتله دینیله‌بیلیرکه آرتق تورکلرده بر روح ملی ، بر وجدان قومی موجوددر ، وبو وجدان ملیدرکه بوندن بویله تورك حیاتنك بوتون صفحاتنه حاکم اولاجقدر. شهراه ترقیده ایلریله‌مکه باشلامش تورك ماتی ئوکنده بولوندوروُلاجق اولان سانجاق بوندن باشقا برشی اولاماز. بوتون صنوف خلق، بوتون افرادملت بوسانجاغك جاذبه‌سیله بربرینه صاریلاجق، تزلزل ایتمز برعزم متین ایله وکتله حالنده ایلری‌یه دوغرو یورویه‌جکدر .

**

ایشته بوسانجاق سایه‌سـنده‌درکه بو کون مکاتب عالیه‌مز مداوملرنده دخی برطوپلیلق حیاتی باشـلامشدر وکیتدکجه انکشـاف وکسب قوت ایتمکده‌در . بوکون دارالفنون مداوملرنده وجدان ملیدن متفرع مختلف تشکیلات واردر. بونلرك هنوز رشیمی حالنده بولونماسنده بأس یوقدر. اساس اولان وجدان ملی ییقیلماز، صارصیلماز . بر قوهٔ حیاتیه‌یه مالك اولدقدن صوکرا اوندن متفرع تظاهرات وتجلیاتك هنوز درجهٔ کماله واصل اولمامابی اصلاموجب اندیشه اولاماز. دنیاده هرشی آنجاق قانون تکاملك چیزدیکی خطوط معینه داخلنده انبساط ایده‌بیلیر، بوخطوط معینه اوسـتندن صیچرامق صورتیله ایلریله‌مکه قالقیشمه‌لر سقوط تهلکه‌سندن مصون اولامازلر .

تورك متعلملرنده بو کونکی تشکیلات وتظاهرات نه اولورسه اولسون شوکا قطعیاً امین اولمالیدرکه هنوز دورهٔ استحاله‌ده بولونان وجدان ملینك حقیقی محك اذابه‌سی دار الفنـوندر . وجدان ملینك اُك قوتلی بایراقجیلری دار الفنـون

مداوملریدر . بو کون بویله ده‌کلسه بیله یارین اولاجقدر . بزم ایچون تورك متعلمی دیمك استقبالك شعله‌ٔ امیدی دیمکدر .

بوندن بر عصر مقدم آلمانیاده انتباهه کلن وجدان ملینك مشرقی ینه دارالفنون اولمشدر. بوانتباهك أك قوتلی مؤثری‌اولان‌فیخته أك اول‌متعلملری باشنه طوپلامش و بوکونکی آلمانیایی وجوده کتیرمش اولان او فیاض تخمی آنجاق اونلر واسطه‌سیله آلمانیانك هرطرفنه صاچمشدر. آلمان طوپراغی فرانسز عسکرینك استیلاسی آلتنده بولونمقده، آلمان ملتی فرانسز بویوندوروغی آلتنده ایکله‌مکده ایکن ایسویچره‌دن امداده یتیشن فیلسوف فیخته معلوم اولان قومیتپرورانه قونفه‌رانسلری ایراد و نشر ایتدکدن صوکرا برلین دارالفنوننك مرتبهٔ کماله ایصالنه حصرمساعی أیله‌مش و بوکا موفق اولدقدن صکره أك مهم کرسی‌یی کندیسی‌اشغال‌ایده‌رك وجدان‌ملینك تقویه‌سی خصوصنده‌کی مساعیسنه کمال کرمی وموفقیتله دوام أیله‌مشدر .

**

بوندن یوزسنه‌اول آلمانلرده وجدان ملینك مجدداً وجوده کلمه‌سنه اك‌بویوك مدار اولان آلمان متعلملرینك حرکاتنی یقیندن تعقیب ایتمك، بو کون عینی حالده بولونان تورك متعلملری‌ایچون فائده‌دن خالی ده‌کلسه‌ده صددیمزخارجنده اولدیغی‌ایچون شیمدیلك بوندن‌صرف‌نظرله بوکونکی آلمان متعلملرینك‌یاشاییشنی تدقیق ایله اکتفا ایده‌جکز . آلمان متعلملرینك یاشاییشنی تورك متعلملرینه نمونهٔ امتثال اولمق اوزره عرض ایتمك فکر و نیتی بزدن پك اوزاقدر . مایمون کیبی تقلیدجیلك وجدان ملینك تجلیات و ایجاباتیله اصلا قابل توفیق وتألیف اولاماز. آلمان متعلملرینك حیاتنی اجتماعی برمسئله اولمق اوزره تدقیق ایده‌جکز . مع مافیه آلمان متعلملرینك حیاتنده تورك متعلملری ایچون نمونهٔ امتثال‌اولابیله‌جك جهتلر یوق ده‌کلدر. تورك متعلملری‌کندی حیاتلرینی محیط وعنصر، وقت‌وزمان ایجاباتنه کوره تنظیم ایتمك مجبوریتنده بولونمقله برابر ملل سائره متعلملرنده جاری اولان طرز حیاتی مدار تنویر و قیاس اتخاذ ایتمك غایه‌سیله تعقیب ایده‌بیلیرلر. باخصوص که آلمان متعلملرنده بوکون‌اویله جهتلر

واردرکه تا فیختنه زمانندن قالمه برتأثیردر : وبو اعتبارله بو جهتلرك تدقیقی بزم ایچون هر وجهله موجب استفاده اولابیلیر .

آلمان متعلملرنده فیختنه زمانندن قالان احوالك باشلیجه‌سی افراط درجه‌ده حب‌وطندر. ذاتاً بوکون اونلرك أك‌بویوك صفت ممیزه‌سی بوندن عبارتدر. حب وطن بوکون بوتون ملتلرك کنجلرنده موجوددر؛ لاکین آلمانلرده بالجمله احوال وحرکاته حاکم وناظم اولاجق درجه‌ده قوتلیدر . فرانسز کنجلرینك برقسم کلیسنده سوسیالیستلك ، بین‌الملليت کبی وطنپرورلکك دشمنی اولان جریانلر حکم سوردیکی حالده آلمان شبابت متعلمه‌سنده بوکبی جریانلرك آز چوق اخذ موقع ایتمه‌سی امکان خارجنده‌در .

آلمان متعلمنك بو صفت ممیزه‌سنی دارالفنون بناسی داخلنده ، یالکز علم وعرفان ایله مشبوع بولونان او محیط ایچنده آرامغه قالقیشیرسه‌ق بیهوده اوغراشمش اولاجغز. اونك روحنی آکلامق ایچون دارالفنون خارجنده‌کی اطوار واوضاعنی تعقیب ایتمك ایجاب ایده‌ر. فقط اونی حیات خصوصیه‌سنده ، ساکن اولدیغی دوردنجی وبشنجی قاتك سفالت آمیز اوداسنده تجسس ایده‌رسه‌ك ینه عبث اولور. آلمان متعلمنی اولسه اولسه طوپلی حالده بولوندقلری أکلنجه یرنده تدقیق ایده‌بیلیرز ، اوراده روحی بوتون عریانلغیله نظر تجسسمزه نمایان اولور .

أکلنجه یری دییه پارسك مشهور [قارتیه‌لاته‌ن Quartier latin] تعبیرینك خاطره کتیردیکی محیط و مضمونی کوز اوکنه کتیرمه‌یه‌لم .آلمانلری خفیف مشربلك عالمنده زور یاقالایابیلیرز. آلمان متعلملری جدیت دائره‌سندن انحراف ایتمه‌مك شرطیله أکلنمك یولنی‌ده بولمشلردر .

متعلملر طوپلی بر حالده میخانه‌ده بولونورلر . اورایه همان هر آقشام دوام ایده‌رلر . فقط میخانه دینجه بزم بیلدیکمز میخانه عالملری خاطره کلمه‌سین . متعلملرك کندیلرینه مخصوص میخانه‌لری، [قناییه Kneipe] لری واردر . «قناییه» دینیلن یراولدقجه مزین ، تمیز ، هرحالی ذوق سلیمه موافق برقهوه‌خانه‌در . اوراده اوزون ماصالرده متعلملر ایکیشر ، دوردر ویا آلتیشر کیشی اوطورورلر . هر برینك اوکنده قوس قوجا برر بیرا قدحی واردر .

قدحلره دقت ايديليرسه هپسنده مملكتك آرماسى كوزه چارپاجق صورتده منقوش بولونديغى كورولور . غارسونلق وظيفه‌سنى ايفا ايده‌نلر ايرى ياپيلى، كوزه‌ل كنج قيزلردن ، [قلنه‌رين Kelnerine] لردن عبارتدر. اوراده ايچكى ايچن صيجاق قانلى يوزلرجه كنج ايچنده بريسى چيقوب‌ده بو قيزلره حرف اندازلقده بولونمق ، مناسبتسز بر سوز سويله‌مك كبى بر كستاخلغه مجاسرت ايتمز .

قنايپه‌دينيلن بوميخانه عالملرى هفته‌ده لااقل بردفعه مطنطن ومراسمپرورانه برصورتده اجرا ايديلير. اووقت عادى قنايپه [قومه‌ر Kommer]، يعنى غالا قنايپه‌سى اولور . بومناسبتله دائره تفريش ايديلير . متعلملرك منسوب اولدقلرى فرقه‌يه مخصوص سانجاقلر آچيلير، اوركه‌سترالر جلب ايديلير، مكمل بر قونسر اولور .

باشقا يرده اولسه بوميخانه عالمنده ، ايسپيرتوقافالره حاكم اولديغى برزمانده انتظام وانضباط آرامغه قالقيشمق عبث اولور؛ بالعكس هردورلو انتظامسزلغك ظهورى پك طبيعى بركيفيتدر . فقط بو « قنايپه » ويا « قومه‌ر » لرده حال اويله ده‌كل ؛ اوراده هركس ايچر ، كولر، أكله‌نير ، لاكين هيچ بروقت شيرازهٔ انتظامه خلل كلمز .

اونوتمايالم كه بوميخانه‌ده ايچكى ايچنلر آلماندرلر. هر آلمان مطيع،انتظامپرور بر روح ايله دنيايه كلير . والده‌سنك آغوشنده بيله اطاعت وانتظامدن عبارت بر عسكر تربيه‌سى كورور . عسكر اولارق دنيايه كلن ، تا صباوتلرندن برى عسكر تربيه‌سى كوره‌ن بو كنجلر ميخانه عالمنده بيله ضابطسز، رئيسسز ايچينه‌مزلر . اجتماعك باشنده ينه فرقه‌دن منتخب بر رئيس بولونور . بو رئيس انتظامك ذره‌قادر خللدار اولماسنه مانع اولديغى كبى حاضرونك ذوق ونشئه‌سنى آرتيرمق ايچون هر دورلو تدبيره توسل ايده‌ر .

ايشته اجتماع باشلامش، دورلو دورلو موسيقى آلتلرى تنشيط قلوبه مباشرت ايتمش؛ بيرا قدحلرى بربرينى ولى‌وتعقيب ايدييور؛ قالين پيپولردن صاووروولان دومانلر كثيف كثيف بلوطلر كبى دائره ايچنده دولاشيور ؛ قفالرى كيتدكجه

قیزیشدیرییور. عادی صحبتدن عبارت اولان برنجی پرده بیتمش؛ شیمدی آرتق بیرانك نشئه آورتأثیری ده کورولمکه باشلایاجق. [Parsés] دینیلن رئیسك براشارتی اوزرینه شرقیلر اوقونمغه باشلار. هر بر متعلمك نوکنده بو عالمره مخصوص شرقیلری حاوی [قومه‌رسبوح Kommersbuch] دینیلن برشرقی کتابی واردر. بوش کیده‌ن قدحلرك عددلری چوغالدقجه‌سسلر یوکسه‌لیور. خواننده‌لرك شوق وغیرتی آرتیور. ایشته شیمدی بو متعلملرك روحنی آکلامق صیراسی کلمشدر. ساعتلرجه مدت تمادی ایده‌ن شرقیلرك متننی دیکله‌یه‌لم، سائر یرلرده معتاداولدیغی وجهله بو عالمره مخصوص معهود عشق وعلاقه شرقیلرندن، ساقینامه‌لردن هیچ اثر یوقدر. یوقاریده بیان ایتدیکمز وجهله آلمان متعلملرینك بالجمله صفحات حیاتنه، حتی سرخوشلق عالمنده بیله، حاکم اولان برتك شی واردرکه اوده حد وپایانسز بر حب وطندر.

بو نشئه پرست کنجلر أك زیاده وطنی تقدیس وتبجیل ایده‌ن شرقیلردن خوشلانیرلر، یالکز بوشرقیلرله غشی واستغراقه کلیرلر. بوشرقیلری ساعتلرجه مدت غشی واستغراق ایچنده اوقومقدن بیقوب اوصانمازلر، بالعکس اوقودقجه نشئه‌لری آرتار. قومه‌رسبوحك حاوی اولدیغی وهر برمتعلمك کمال خواهشله بلله‌دیکی بووطنپرورانه شرقیلرك عددی یوزاوتوزدن عبارتدرکه هپسی بر برندن وجدآوردر. ایشته کتابك اورتاسندن تعیین ایتمکسزین آلینمش بر نمونه. ۱۸۱٤ سنه‌سنده یعنی تام یوز سنه اول یازیلدیغی حالده حالا کمال شوق وشطارتله اوقونیور:

[جبال و تلالنده لایموت میشه آغاجلری ظفر اکلیللری کبی پارلایان خنده‌ناك مملکتی، طربفزا تپه‌لری آلتون تللی شعاع شمسك تأثیریله پاریلدایان یشیللکلره مستغرق واسع اولکه‌یی بیلیرمیسك؟

أوه‌ت بیلیرم، آلمانلرك وطنیدر....

یالان نه‌در بیلینمه‌ین، انسانك سوزی حقیقت دییه تلقی اولونان کوزه‌ل مملکتی، بوتون مشاق ومزاحم حیاتیه‌نك صمیمی عشق ومحبتك تأثیریله زائل اولدیغی جنت کبی اولکه‌یی بیلیرمیسك؟

أوت بیلیرم ، آلمانلرك وطنیدر ....

ناموس واستقامتك ملجأی ، صلابت دینیه‌نك مرکزی اولان مملکتی ، طاتلی سسیله اهل فضیلته مثوبات جلیله وعد ایده‌ن اعتقاد دینینك سلطنت سوردیکی کوزه‌ل اولکه‌یی بیلیرمیسك ؟

أوت بیلیرم، آلمانلرك وطنیدر .

أوت شان وشرف سنکدر ، أی وطنم. کرهٔ ارضده ،أك ممتاز یری سن تشکیل ایده‌رسـك . جهانقیمت حریتك أك زیاده جلوه نمای مباهات اولدیغی یر سنك سینهٔ شفقتکدر .

أوت ، عهد وقسم ایدرزکه بوتون هویت روحیه‌مزله ، بوتون قلبمزله سنی سوه‌جکز ؛ ومادام‌الحیات سکا لایق ، سنك تاریخکه شرفبخش اولمقدن باشقا هیچ برغایه تعقیب ایتمه‌یه‌جکز .]

« قومه‌رسبوح » ك بر قاچ صحیفه‌سنی داها چویره‌لم. باشقا شی آرامایبك، ینه عینی مألده شرقیلر . ایشته بر نمونه داها :

[أی وطنم، ئولنجه‌یه قدر سـکا قارشی عشق ومحبتمده صادق ووفادار قالاجغم . ایشته یمین ایدییورم . بوتون مالمی ، موجودیمی، حتی حیاتمی آل، هپ سنکدر .

یالکـز سوزله، شرقی ایله ده‌کل، أك‌مشکل زمانلرکده، محاربه‌نك‌أك‌قیزغین دقیقه‌لرنده سونمز آتش محبتمی اثبات ایتمکه حاضرم .

کرك شنلك وکرك ماتم کونلرنده سنك‌دوستلرك بنمکیلر اولاجقدر. عمرم دوردقجه‌سنك دشمنلرك بنمکیلراولاجقدر. چونکه‌سنکله اتفاقمز زوال‌ناپذیردر. یکانه مدار تسلی‌م ، أك بویوك مدار سعادتم سَنسك .

ایشته یمین ایدییورم، أی وطنم ، مال وجانم سنکدر ، ئولنجه‌یه قادار سکا صادق قالاجغم .]

* *

آلمـان متعلملرینك قادینلره قارشی اولان حسـیاتی‌ده حقیقةً جالب نظردر . فرانسـه‌ده ، ایتالیاده وژه‌رمه‌ن اولمایان اکثر قوملر نزدنده شبابت

متعلمه‌نك أك بویوك آفتی شبهه‌سز که خفیف مشرب قادینلردر. متعلملرك برچوغی بونلرك آرقاسندن قوشارق حیات تحصیلیه‌لرینی دوچار عقامت ایتدکلری کبی پارالرینی، صحتلرینی، حتی حیاتلرینی دخی غائب ایده‌رلر. تجربه‌سز اولان صیجاق قانلی کنجلردن بعضیلری آلفته‌لرك برینه ربط قلب ایتمك صورتیله رومانلرده، تیاترولرده کورولن عشق قهرمانلرندن بری اولمق داعیه‌سنه دوشرلر.

آلمان متعلملرنده بوکبی احوال اندردر. فرانسز محررلرندن بریسنك وقتیله ادعا ایتمش اولدیغی وجهله هر بر آلمانك اعماق قلبنده بر شوپه‌نهوئه‌ر اویویور. ناموسلو قادینلره قارشی صوك درجه حرمتکارلق ابرازنده قصور ایتمه‌ین أك کبار آلمان خفیف مشرب برقادین ایله تماس ایتدیکی وقت همان قلبنك درینلکنده اویوشمش قالمش اولان قادینلرك مرحمتسز دشمنی میدانه چیقار، دهشتلی برشوپه‌نهوئه‌ر کسیلیر. خفیف مشرب برقادین ایسته‌دیکی قدر دلربا وعشوه‌کار اولسون شوپه‌نهوئه‌رك ملتداشلرینی جدی صورتده جذب ایده‌مز، کندیسیله تماسده بولونان ارککك نفرت واستحقارندن قورتولاماز.

ایشته آلمان متعلملرنده دخی بوحال پك آشکار صورتده مشهود اولور. قادینلرله تماسده بولونورلر، فقط هیچ بری اونلره ربط قلب ایتمز، اونلرك آرقاسندن قوشوب نه ایجابات تحصیلیه‌نك، نه خصوصات سائره‌نك اهماله اصلا میدان ویرمز.

یکرمی یاشنده کنجلر ایچون پك غریب اولان بوحالك أك صادق ترجمانی ینه قومه‌رسبوحده آرامق ایجاب ایده‌ر. آلمان متعلملرینك روحی اورادە انکشاف ایتمشدر، أك حقیقی تظاهرات روحیه بوکتابك صحیفه‌لرنده مندمجدر. اوراده خفیف مشرب قادینلره قارشی نفرت واستحقاری افاده ایده‌ن متعدد شرقیلر میاننده أك زیاده زبانزد اولانی بورایه مثال اولارق نقل ایدییورز:

[سزه جدآ سویلرم: قادینلرك جمله‌سی ییلانلر کبیدر، اوقشاییجی ویالانجیدرلر. أرککلری دام اغفاله صوقمق خصوصنده پك بویوك مهارتلری واردر. اونلره قاپیلان أرککلره وای! کردابه قادار سوروکلنمکه محکومدرلر.

أى دوستلرم، ايناغاييكز، هيچ برقادينه ايناغاييكز .
بيچاره حضرت آدمك فريادينى ديكله‌ييكز : « آه بوملعون قادين! بكا نه قادار بهالى‌يه مال اولمش ! حوايه سلاملريمى تبليغ ايديكز ، فقط
ايناغاييكز، هيچ برقادينه ايناغاييكز .
ايسترسه‌كز بيچاره حضرت « لوط » ى ده ديكله‌ييكز . سوز اونكدر .
« آه ! سرمست ايكن باشمه كلن‌حال نقل‌وحكايه ايديله‌جك شيلردن ده‌كلدر .
بن يالكز سزه برنصيحت ويرمكله اكتفا ايده‌جكم :
ايناغاييكز، هيچ برقادينه ايناغاييكز »
سن‌ده شجيع‌وقهرمان « سامسون » ! سنك‌ده بوخصوصده سويله‌يه‌جكك برشى يوقمى ؟
أوه‌ت دوغرودر ! زور بازومى كيمسه قيرامازدى . فقط قادينك حيله و خدعه‌سى ايشـك ايچنه قاريشدقدن صوكرا بنم ايچون هزيمت محقق ايدى .
ايشته سزه تجربه‌اوزرينه سويله‌يورم :
ايناغاييكز، هيچ برقادينه ايناغاييكز. »
قادينلر اطرافه تبسملر صاچدقلرى ، عشوه‌كارانه راقص ايتدكلرى وقت لطيف بيكلردن باشقه برشى ده‌كللردر . بنم سزه يالكز بر نصيحتم واردر :
كنديكزى قورويكز،
ايناغاييكز، هيچ بر قادينه ايناغاييكز.]
ايشته بوتون حكمت بوجمله‌ده‌در : «اطرافه تبسم‌صاچدقلرى زمان قادينلر لطيف بيكلردن باشقه برشى ده‌كللردر . »
قومه‌سـبوحك صحيفه‌لرينى چويرمكه دوام ايده‌رسـه‌ك آلمان متعلملرنده حقيقى عشق و محبت نمونه‌لرينى‌ده كوروروز . فقط عشق و محبته دائر اولان بوشرقيلرك هر برى حقيقى برر اخلاق درسى اولديغى كيبى آلمان روحنك برر تجلئ صميميسيدر . ايشته برنمونه :
[واديده كللر آچيلمش ؛ قهرمان عسكرلر قاوغايه كيدييور.
الوداع ! الوداع ! الماسم ، سوكيلم ! بوتون قلبمله بن سنك اولاجغم .

ـ قاپیدن چیقدقدن صوکرا تکرار کلیر . ـ

الوداع ! الوداع ! الماسم ، کوز ببکم ! بوتون قلبمله بن سکا کله جکم .

— فقط آرتق عشق و محبتکه لزوم قالمه مشدر . چوقدن بری بنم برقوجام واردر . سندن داها کوزه لدر . اونی داها زیاده سوه رم . بونی أیی بیل ، بن اونکم .

عسکرجکك قویندن نه چیقاردیغنی بیلیرمیسکز ؟ بر بیچاق ، اوزون کسکین بر بیچاق ! اونی وفاسز قادینك قلبنه صاپلامش . بیچاق اوقادار دەرین صاپلانمش که آقان قانلر عسکرك أللرینی قاپلامش . بیچاغی چیقاردقدن صوکرا عسکرجك :

مرحمت ، مرحمت ، اللهم !

دیمش ، وفاسز قادین ده پیس بر فاره کبی کبرمش ، کبرمش ، تماميله کبرمشدر .

أوەت ، بر قادین عینی زمانده ایکی ارککه وعد عشق ایده رسه بویله اولور . فقط بو حاللر هر کون تجدد ایدییور . بر نجی عشق و محبتلرینه وفاسزلق ایده ن قادینلرك عاقبتی بویله اولور .]

قومه رسبوحده بولونان و آلمان متعلملرینك زبانزدی اولان عشق شرقیلرینك همان کافه سی بو قبیلدندر : هپسندن بر ر حصه ، بر ر درس عبرت چیقار .

قومه رسبوحك ترجمانی بولوندیغی آلمانلره مخصوص دویغولرك جمله سنی بر ر بر ر ایضاح ایتمك پك اوزون اولور . یالکز شونی علاوه ایتمکله اکتفا ایده لم که بوتون بو دویغولره حاکم وغالب اولان بر شی وارسه او ده مغمومیت ، فیلسوفانه بر مغمومیتدر ، ره ن نهرینك قارشی طرفنده صفحات حیاتیه نك جمله سنه حاکم اولان اوشوخ مشربلکدن هیچ أثر یوقدر . ایشته قومه رسبوحك کوز ئوکنه کتیردیکی صفحات حیاتیه نك بعضیلری :

بی پایان عمانلره دوغرو تحریك چرخ عزیمت ایده جك اولان کمی طائفه لری ساحلدن فك لنکر ایدییور ، حزین حزین شرقی سویله یورلر . یارین شفق سوکه جکی وقت دالغالر اوستنده می ، یوقسه قعر دریاده می بولوناجقلرینی تعیین ایده مه یورلر ، هپ مجهوله دوغرو یورویور ، دورمایارق ایلریله یورلر . بونلر ایچون یکانه دلداده ، یکانه محبوبهٔ قلب الماس رنکلی دالغالرله مزین قوس قوجا دەکیزدر .

ایشته اوته‌ده برعسکر نفری ، دشمن کولله‌لرینه کوکس کرمکه کیدییور. وجهۀ عزیمتی نره‌سی؛ جنتمی ؟ جهنمی ؟ اونی قارشیلایاجق ایسترسه جنت فرشته‌لری، ایسترسه جهنم زبانیلری اولسون، نفرجکك تك برغایۀ خیالیه‌سی واردر. یکانه پرستیده‌سی اولان مادر وطن ایچون فدای جان ایتمکدن عبارتدر . اوده شرقی سویله‌یور. فقط سویله‌دیکی سوزلر کوکل پارچالایاجق درجه‌ده سوزشلی وغمکینانه‌در ...

ایشته برکنج داها ! یکرمی یاشنه قادار واسع اورمانلرده یوکسك داغلرك تپه‌لرنده امرار ایام ایله‌مش، ناصلسه تجربۀ طالع ایتمك غایه‌سیله بویوك شهره کلمش. بویوك شهرك فاسد هواسی، پیس حیاتی اونی اسیر فراش ایتمش. بیچاره داغلی شرقی سویله‌یور. شیمدی محروم بولوندیغی اورمانلرك صاف هواسنی ، داغلرك فرحفزا روزکارینی ، دورلودورلو قوشلرك روحپرور ترنماتنی ، حاصلی یکرمی یاشنه قادار الفت ایتدیکی طبیعتك بوتون بدایعنی برر برر کوز اوکنه کتیرییور. چکدیکی حسرت آهلری اعماق قلبه قادار نفوذ ایدییور .

اك نهایت ایشته متعلم اکمال تحصیل ایتمش، مسقط رأسنه عودته حاضرلانیور. اوده شرقی سویله‌یور . بابامه ، آنامه ، بوتون سودکلرمه قاووشاجغم ، حیات تحصیلیه‌نك ثمرۀ مساعیسنی اقتطافه باشلایاجغم دییه اظهار مسرت ایده‌جکنه ، دورت بش سنه برابر یاشادیغی آرقداشلرندن آیریلاجغندن ، قنایپه ، قومه‌رز عالملرینی برداها کوره‌میه‌جکندن کمال یأس وکدرله بحث ایدییور ...

ذاتاً اساس اعتباریله بوتون آلمان ادبیاتی ، آلمان شعری‌ده بویله . هیچ برملتك شعرنده ، ادبیاتنده مغمومیت آلمانلرده اولدیغی قادار صمیمی، قوتلی وسوزشلی ده‌کلدر . تبسملرك ، خنده‌لرك اذواقِ و حظوظاتك تبلیغ واداسنه مخصوص اولان شعرلرده بیله برقاچ داملا کوز یاشی بولونور ...

یوقاریده اکمال تحصیل ایتدکدن صوکرا مملکتنه کیده‌ن متعلمك نه قادار حزین ومکدر اولدیغنی کوردك . شیمدی پك سودیکی او حیات تحصیلیه‌یه قاووشمغه کیده‌رکن آلمان کنجنی دیکله‌یه‌لم :

[ایشته مایس آیی کلدی. آغاجلر بهارلره مستغرق . سیاه اندیشه‌لر ایچنده کوشۀ استراحتده قالمق ایسته‌ینلره وای ! فکرم، روحم قبۀ سما آلتنده اوزاقلره

دوغرو حرکت ایدەن بولوطلری تعقیب ایدییور . عالم مجهولیتك بی پایان قارانلقلرینك ایچنه دالمق ایسترم . یکانه املم بودر .

أی سوکیلی بابام ! أی شفقتلی آنام ! سزی اللهك حمایەسنه توديع ایدییورم. اوزاقلره ،اوزاقلره دوغرو رهرو اولیورم . بنم قطع ایتمەدیکم نەقادار یوللر ، هنوز طاتمادیغم نەقادار شرابلر واردر ؟

ایشته یولەچیقیورم . بکا کونشك فرحفزا شعاعی رفاقت ایدییور . ایشته دلربا داغلری آتلایورم ، ساکن وادیلری قطع ایدییورم. صولرك طاتلی طاتلی زمزمەلری ، آغاجلرك طرب آور شاقردیسی قلبمی تنشیط ایدییور . تغنیاتم طبیعتك متلون ترنماتنه قاریشیور .

ایشته آقشام اولدی . اورتالغه قارانلق باصدی . یولدە خان یوقسه مائی سمانك قبەسی آلتندە اویویاجغم . ییلدیزلر بکا بکجیلك ایدەجك ، روزکار بکا غنچەلرك بوسەلرینی کتیرەجك . کون آچیلمەدن شفقك بر بوسەسیله اویانوب قالقاجغم . یولجیلق ! یولجیلق ! حروسربست متعلمك أكدرین املی. کوکسدە حیات نفحەلری چارپیور . أی عالم مجهولیت ! نیچون بوقادار کوزەل ، نیچون بوقادار جاذبەدارسك؟]

بو معنیدار شرقیدە نەقادار درین حقیقتلر ، آلمان روحنك نەقادار عمیق دویغولری مندمجدر .

سن بلوغەواصل اولوراولماز آلمان کنجی استراحت کوشەسنه لعنت اوقویور. یکانه املی مشاق حیاتیه ایله چارپیشمق ، مجهوله دوغرو اولسون ، دائما یورومك، ایلری یە دوغرو یورومکدن عبارتدر. پدرك حمایەسندن ، والدەنك سینۀ شفقتندن اوزاق ، پك اوزاق بر حالدە حیاتك کونا کون مشکلاتنی تك باشنه اقتحام ایتمك ایستەیور ، یالکز کندی سعینه ، کندی قوتنه کووەنمك آرزوسندە بولونیور. ایشته بوصورتله یتیشن ملتلردرکه حق حیاتەمالك اولورلر.

م. فوهدە

مالیه — تجارت — زراعت — پره بانقاسی استقراضی — غلطه بورسه‌سی — نشریات

مملکتك احوال مالیه‌سی ، آلان محاربه‌نك احداث ایتدیکی قاریشیقلغك تأثیری آلتنده بولونمقده‌در . روم ایلی ولایاتنك ضیاعی ئوزه‌رینه دولت وارداتنك‌ده آزالماسی ضروریدر . فقط أکر احوال آرتیق أولکی انتظامنی کسب ایدوب‌ده تجارت وصنایع ، هیچ اولمازسه ، محاربه‌دن أولکی کبی ترقی ایده‌بیلسه وأکر اوروپا ، تورکیایه قارشی آچمش اولدیغی معناسز وکندیسی ایچون‌ده ضرری طوقونان مالی بویقوتاژه نهایت ویرمش اولسه ایدی ، دولت وارداتنك یوقاریده‌کی زیانلرینی پك چابوق اونوتدیراجق قادار آرتاجغی داها شمدیدن قطعی برصورتده سویله‌نه‌بیلیردی .

احصائیات مالیه مجموعه‌سنده سنه‌باشندن ۱۳۲۹ سنه‌سی أیلولی نهایتنه قادار بر مدت ایچنده‌کی دولت وارداتی حقنده کوستریلن حساب ، ۱۳۲۸ سنه‌سنك عینی دوره‌سی حساباتیله مقایسه ایدیله‌جك اولورسه ، کچن سنه‌نك بودوره‌سنده روم ایلی ولایاتندن (۱٤٥,۹) میلیون غروش واردات تحصیل ایدیلمش اولدیغی آکلاشیلیر . بوواردات ، کرك بو وکرك کله‌جك سنه‌لر ایچون غائب اولمشدر . فقط ادارهٔ مرکزیه کچن سنه‌نك وارداتی تماماً طوپلادقدن ماعدا روم ایلی ولایاتنك ضیاعی سببیله وارداتده حاصل اولان نقصانی‌ده قاپاتمش وفضله‌اوله‌رق (۲۱۳,٦) میلیون غروش‌ده آرتدیرمشدر .

ادارهٔ مرکزیه‌دن باشقا ، بوسنه ظرفنده کچن سنه‌دن داها فضله واردات ألده ایتمش بولونان برچوق ولایتلر دخی موجوددر . اوولایتلر شونلردر :

	ولایتلر	فضله واردات		
۱)	استانبول ولایتی	۲٦,۱	میلیون	غروش
۲)	أرضروم »	۱,۱	»	»
۳)	آطنه »	۱,۲	»	»

ولایتلر		فضله واردات		
٤) آیدین	ولایتی	۰,۷	میلیون	غروش
٥) حجاز	»	۰,٤	»	»
٦) دیاربکر	»	۱,۲	»	»
۷) سیواس	»	۱,۰	»	»
۸) معمورةالعزیز	»	۲,۲	»	»
۹) موصل	»	۱,۰	»	»
۱۰) وان	»	۰,۳	»	»
۱۱) یمن	»	۰,۱	»	»
۱۲) اورفه	سنجاغی	۱,۲	»	»
۱۳) زور	»	۰,٥	»	»
۱٤) لبنان	»	۰,٤	»	»

یکون ۳۷,٤ میلیون غروشدر

عینی زمانده کومروك وارداتندەده (۱٤,٦) میلیون غروش قادار بر فضله حاصل اولمشدر. دیکر طرفدن، شبهەسز، روم ایلی ولایاتنك ضیاعی نتیجەسی اولەرق «دیون عمومیه» ادارەسنك وارداتنده (۱۰,٥) میلیون غروش قادار بر نقصان ظهور أیلەمشدر .

تناقص ایتمش اولان واردات شونلردر :

روم ایلی وارداتی	۱٤٥,۹	میلیون	غروش
دیون عمومیه وارداتی	۱٦,٥	»	»
پوسته وتلغراف	۱۰,٥	»	»

یکون ۱٦٦,۹ میلیون غروش

دیکر طرفدن شو وارداتك آرتمش اولدیغنی کورویورز :

ادارۀ مرکزیه وارداتی	۲۱۳,٦	میلیون	غروش
بعض ولایتلر »	۳۷,٤	»	»

یکون ۲٥۱,۰ میلیون غروش

أکر بعض ولایتلر ، حتی روم ایلی ایله هیچ مناسبتی اولمان ولایتلر وارداتنده نقصان ظهور ایتمەمش اولسه ایدی ، یوقاریده کوستریلن فضلەلر سایەسنده روم‌ایلینك ضررلری دهاشیمدیدن تلافی ایدیلەبیلیردی. وارداتده بو

تناقص طبیعی بر حال اولمایوب صنایعك توقفندن ایلری کلمش برشیدر. کچن سنه‌لرده اولدیغی کبی احوالك طبیعی بر رنکه کیرمه‌سی ئوزه‌رینه بو تناقصك تکرر ایتمه‌یه‌جکنده شبهه یوقدر . بونکله برابر بوحال ، دولت وارداتنده بویوك بر آچیق ظهورینه سبب اولویور. یوقاریده ذکرایدیلنلردن باشقا دیکر ولایتلرك هپسینك وارداتنده نقصان کورلمشدر . بوولایتلر وارداتنده بوسنه‌نك ایلوله قادار ظهور ایده‌ن نقصانك یکونی (٢١٦,٦) میلیون غروشدر .

وارداتنده غایت بویوك بر نقصان کورولن ولایت ، أدرنه ولایتیدر . کچن سنه أدرنه ولایتنده ینه أیلوله قادار کچن مدت ظرفنده (٥٩,١) میلیون غروش واردات طوپلانمشدر . بو سنه طوپلانان واردات ایسه آنجاق (٥,٤) میلیون غروشدن عبارتدر . بونکله برابر أدرنه‌نك بو سنه‌نك ایلك آیلرنده دشمن ألنده بولوندیغی ده نظر دقته آلینمالیدر . بوندن باشقا ، أدرنه ولایتی وارداتنك آزالماسی متفق دولتلر اوردولرینك وجدانسزجه‌سنه ایقاع أیله‌دکلری تخریبات ویغما کرلك نتیجه‌سیدر .

تورکیانك وجودنده آچیلمش اولان یاره‌لرك قانی هنوز قورومه‌مشدر . بویاره‌لرك اونوتولابیلمه‌سی ایچون تورکیانك یاشامه‌سنه امکان براقمق، کندیسنی مالیه‌بویقوتاژی ایله بوغمامق واونك یاره‌لرینی دیپلوماسی انتریقه‌لریله اینجیتمه‌مك اقتضا ایده‌ر .

کومروك وارداتنده کوزه چارپان زیاده‌لك پك بویوك بر دقته شایاندر . کومروك وارداتی مملکته وقوع بولان ادخالاتك مقدارینی وتجارت خارجیه‌نك درجهٔ انکشافنی کوستریر . بو سنه‌نك کومروك وارداتی أیلول نهایتنه قادار (٢٤٥,٣) میلیون غروشه بالغ اولمشدرکه کچن سنه‌نك (٢٣٠,٧) میلیون وارداتنه نظراً (١٤,٦) میلیون غروشلق بر تزاید موجود دیمکدر .

مع‌مافیه شوراسی‌ده نظر دقته آلنمالیدرکه روم ایلی ولایاتنك ضیاعی نتیجهٔ طبیعیه‌سی اولارق کومروك وارداتنك تناقصی اقتضا ایده‌ردی . حال بوکه حقیقتده مذکور واردات یوزده (٦,٣) نسبتنده آرتمش بولندیغندن تورکیا

ادارەسندە قالان دیکر ولایتلر تجارت خارجیەلرینی یوزدە (۶,۳) دەکل ، داها بویوك بر تسـبتدە توسیع أیلەمشـلر وروم ایلی ولایاتنك ضیاعندن تولد أیلەین ضررلری تلافی ایتدکدن صکرە وارداتدە یوزدە (۶,۳) نسبتندە بردە زیادەلك وجودە کتیرمشلردر .

۱۳۲۷ سنەسی أدرنەولایتی خارج اولمق ئوزەرە بوتون روم ایلی ولایتلرینك کومروك واردانی ، بوتون تورکیادە کومروك وارداتنك یوزدە (۱۳,۵) ی نسبتندە بولونمقدە ایدی . أکر بوسنەنك کومروك وارداتی بو نسبت ئوزەرینە حساب ایدیلەجك اولورسە ، نتیجەدە (۳۳,۲) میلیون غروش حاصل اولورکە بو مبلغ (۱٤,۶) میلیون غروشلق فضلە ایلە برابر ادخالاتك فضلەسـیلەدە اتمام ایدیلن مبلغدر . بناءً علیە کومروك وارداتندە حاصل اولان بوتون زیادەلك (۳۷,۸) میلیون غروشدن عبارت دیمکدر . داها دوغروسی ، اکر ادخالاتك مقداری آرتمش اولماسە ایدی ، او زمان کومروك وارداتی (۲٤۵,۳) غروش دەکل ، آنجاق (۲۰۹,۵) غروشدن عبارت قالیردی . بناءً علیە بو واردات تام یوزدە (۱۸) نسبتدە آرتمشدر .

تجارت محافلندن آلینان معلوماتە کورە حرکات عسکریەیەنهایت ویرلمەسی ئوزەرینە ادخالاتدە پك بویوك بر تزاید مشاهدە اولونمشدر . تاجرلر ، محاربە زماندەبوشالمش اولان مغازەلرینی سکونتك تقرری ئوزەرینە چابوجاق دولدورمغە باشلامشلردر . شبهەسز ، اونلر کتیرەجکلری ماللر ایچون پك چوق مشـتری بولاجقلرینی امید ایتمشلردی . فقط تاجرلرك بوامیدلری هنوز حاصل اولامادی . دولتلرك مالی تضییقاتی نتیجەسی اولارق مملکتدە پارە بولونمیور . مالە اولان احتیاج بویوکدر ؛ فقط اونی آلمق ایچون پارە یوقدر .

زراعت هنوز پك آجیناجق برحالدەدر . زیرا کوی عائلەسندە ایشـە أك زیادە مقتدر اولانلر ، محاربە زماننده سلاح آلتنە آلیننجە تارلالری أکەجك آدم قالمامش وبونك نتیجەسی اولارق برچوق تارلالر سـورولوب أکیلمەدن قالمشدر . معمافیە صوك زماندە یوجهتدەدە أیلك حس اولونمغە باشلامشدر .

« دیون عمومیه » كندی ادارەسنده بولونان اعشار و اغنام ویركیلرینك أیلول وتشرین اول آیلرنده تزاید أیلەدیكینی كوستریبور. حالبوكه كرك مالیه نظارتی وكرك «دیون عمومیه» ادارەسی، اونلردن اولكی آیلرده بوویركیلر حاصلاتنك آزالمقده اولدیغنی بیلدیرمكده ایدیلر. « دیون عمومیه » ادارەسنك أولجه یاپمش اولدیغی حسابلره كوره، اعشار واغنام ویركیلرینك أیلول وتشرین‌اول حاصلاتی شوندن عبارتدر :

١٣٢٩	سنەسی	٧٣٥٢٢٦	عثمانلی لیراسی
١٣٢٨	»	٥٥٩٢٢١	» »
	آرادەكی فرق	١٧٦٠٠٥	» »

« دیون‌عمومیه » وارداتنك أك‌مهم قسمنی تشكیل ایدن اعشار ویركیسیدر. اوكا پك آز مقدارده اغنام ویركیسی وارداتی‌ده داخلدر. بو سببدن دولایی قطعی برصورتده دینیله‌بیلیركه بوسنەنك أیلول‌وتشرین اول آیلریله كچن سنەنك عینی آیلری وارداتی آراسندەكی‌فرق، بوسنه محصولاتنك پك‌مبذول اولماسندن ایلری كلمشدر. یوقاریده كوستردیكمز حساب ئوزەرینه وارداتدن حاصل‌اولان (١٧٦٠٠٥) لیرالق تزاید ، یوزده (٣١،٤) نسبتندەدر. بوتزایدك داها زیاده كوزه چارپماسنه برسبب‌داها وارسه ، اوده روم ایلی ولایتنك ضیاعی ئوزەرینه زراعت ساحەسنك‌ده او نسبتده كوچولمسی اقتضا أیلەمەسیدر . أكر حادثات حربیه نتیجەسی اولارق زراعه ألویریشلی یرلرك‌ده ضیاعی نظر اعتباره آلینوب اوكا كوره بر حساب یاپیلمش اولسه ، وارداتدەكی تزایدك یوزده قرقه بالغ اولدیغی آكلاشیلیر .

زراعتك معین قسملرینی تدقیق ایتدیكمزده كچن أیلول ظرفنده توتون حاصلاتنك پك زیاده آرتمش اولدیغنی كورورز . مالیه نظارتنك ویرمكده اولدیغی معلوماته كوره ، ١٣٢٩ سنەسنك أیلولی أثناسنده توتون اعشارندن (٢٧٠٢٣٧٣) غروش واردات طوپلانمشدر. حال بوكه كچن سنه ینه بو آی ظرفنده بوواردات ، آنجاق (١٥٠٤٩٢٧) غروشه بالغ اولابیلمشدی . دیمك‌كه بو سنه أیلولنده ، كچن سنه أیلولنه نظراً (١١٩٧٤٤٦) غروش یعنی یوزده (٧٩،٥) نسبتنده داها زیاده واردات حاصل اولمشدر .

کچن سنەلرك تجربەلری توتون زراعتنك بویوك قرارسزلقلره اوغرامقده داها دوغروسی جابوجاق زیادەلەشوب آزالمقده اولدیغنی کوسترمکدەدر . هر سنه توتون زراعتی حقنده منتظم جدوللر حاضرلامقده بولونان « رژی » ادارەسی تورکیاده استحصال اولونان توتونك مقداری حقنده شو معلوماتی ویرییور :

سنه	استحصال اولونان توتون مقداری	
۱۹۰۷/ ۸	۴۱۸۲۰۰۰۷	کیلو غرام
۱۹۰۸/ ۹	۲۹۸۳۵۲۱۲	» »
۱۹۰۹/۱۰	۳۴۷۳۴۷۱۶	» »
۱۹۱۰/۱۱	۵۸۴۴۹۱۲۴	» »
۱۹۱۱/۱۲	۶۳۴۹۶۵۷۵	» »
۱۹۱۲/۱۳	۳۷۴۵۲۰۰۰	» »

یوقاریدەکی رقملر کوسترییورکه توتون زراعتی لزوم کورولدیکی تقدیرده پك چابوق ـ ایکی حتی اوچ دفعه دخی ـ توسیع ایدیلەبیلیر.

۱۹۱۳ و ۱۹۱۴ سنەلرینك ایلك آیلرنده توتون آزالمقده دوام ایتمشدر. بوایسه، اومدت ظرفنده توتون اعشاری حاصلاتنك آزالماسندن آکلاشیلمقدەدر. فقط شیمدی ـ یوقاریده سویلەدیکمز کبی ـ توتون اعشاری حاصلاتی پك زیاده آرتمشدر.

توتون زراعتنك حسابلری پك سادەدر . بیلیورلرکه روم‌ایلی ولایاتنك ضیاعی ئوزەرینه توتون تارلالرینك بویولده بر قسمی‌ده ضایع اولمشدر. اونلرك حسابنه کوره ، بونك نتیجەسی اولارق مملکتك باشقا جهتلرنده یتیشدیریلن توتون مشتریسنك‌ده آرتماسی لازم‌کلیور. شبهەسز بودوغرودر. فقط عینی زمانده روم ایلی ولایاتندەکی مشتریلرك (مستهلکلرك) ده ضایع ایدلمش اولدیغی اونوتولمامالیدر. بز، غائب ایدیلن ولایتلرده نەمقدار توتون زراعت اولوندیغنی توتون اعشارندن حاصل اولان وارداته باقاراق تعیینه چالیشدق . بو حسابدن آکلاشیلدیغنه کوره، غائب ایدیلن ولایتلرده توتون‌زراعتی، بوتون مملکتدەکی توتون‌زراعتنك یوزده(۳۴,۵)ی نسبتندەدر. یوقاریدەتوتون‌زراعتنك حالەدائر کوستریلن حسابلردن آکلاشیلدیغنه کوره ، أیلول وتشرین أول آیلرندەتوتون

استحصالاتندن وقوع بولان تزاید یوزدە (۷۹) نسبتندە اولوب أولجە ذکر اولونان ضرری چابوجاق قاپاتاجق بر تزاید دیمکدر. فقط عینی زماندە توتون زراعتنك پك زیادە توسعی سببیلە پیاسەلرك توتون محصولیلە بوغولماسیدە مأمولدر. دیکر طرفدن « رەژی » دخی توتون اشتراسنی آرتدیرمایوب آزالتمش وعینی زماندە توتون فیئاتنی یوکسەلتەرك مستهلکلرك مقدارینی آزالتمشدر. احوال بو مرکزدە اولونجە ماکدونیانك بویوك مقیاسدە بولونان توتون زراعتندن محروم قالینمقلە برابر کرك بوو کرك کلەجك سنەلر ظرفندە پیاسەدە پك کلیتلی مقداردە توتون طوپلاناجق وبوسببلە توتون فیئاتی تنزل أیلەیەجکدر. فی الحقیقە خارجە توتون صاتمق اومکانیدە موجوددر. فقط بین الملل توتون بازارلرندە ماکدونیا توتونلری رقابتە تصادف ایدیلەجکدر.

بو مشکل وضعیتدن قورتولمق قولایدر. لاکین فابریقەلردە اعمال ایدیلن توتون فیئاتنی آزالتمق وبو سایەدە مملکت داخلندەکی توتون مشتریلرینك مقدارینی آرتدیرمق لازمدر. فقط « رەژی » شرکتی بوکامانع اولمقدەدر.

اجنبی پیاسەلرندەکی عثمانلی دولت تحویلاتی ، هنوز قرارسز بر حالدەدر. صوك زمانلردە مذکور تحویلات فیئاتلرندە بر آز تزاید میلی کورولمش ایسەدە ، کرك دولتلر طرفدن ترتیب ایدیلن مالی بویقوتاژ وکرك بویوك مالیە غروپلرینك مخالفتی سببیلە ینە توقف حاصل اولمشدر. فرانسە حکومتنك عدم رضاسیلە برابر دیکر بعض ممانعتلرەدە رغماً یوزدە بش قائضلی یوز میلیون فرانقلق عثمانلی خزینە تحویلاتنی موقع تداولە چیقاران « پەرییە بانقاسی » وشرکاسنك بو خصوصدەکی موفقیتلری پیاسەدە عثمانلی تحویلاتنی صاتون آلاجق مشتریلر بولوندیغنی کوسترمکدەدر. بو موفقیتك بر اهمیتی داها وارسە ، اودە تورکیا علیهندەکی بویقوتاژە ظهیر اولان مالیە مؤسسە وغروپلرینك بورسە مشتریلری آراسندەکی نفوذینی اخلال أیلەمەسیدر. دیکر طرفدن تورکیا تحویلاتنك بورسەدەکی فیئاتلرندە حکم سورەن قرارسزلق احوال سیاسیەنك قرارسزلغندندە ایلری کلمکدەدر. بورسە عالمی ، یقیندە تورکیا ایلە یونان آراسندە بر محاربە

ظهوروندن حتی عمومی بر آوروپا محاربەسندن اندیشه أیلەمکدەدر. بوخصوصدەکی اندیشەلرك تأثیریله پیاسەدەکی فیئاتلرینه تنزله یوز طوتمشدر .

غلطه بورسەسندە اسکی تعامل أثری اولارق دولت تحویلاتی فیأتندە پارس بورسەسندن کلن تلغرافنامەلرە کوری کورینه رعایت اولونمقدەدر. یرلی مالیونك معاملات مالیه ایچون حلول ایدەن أپی فرصتلردن استفادە أیلەمەلری اقتضا ایدەردی. حال بوکه غلطه بورسەسی بودفعه مهارت دەکل ، پك بویوك بر جسارتسزلك کوستردی و «پەرییه» بانقەسنك هپسنی فرانسز پیاسەلرندە صاتمش اولدیغی یوزدە بش فائضلی عثمانلی خزینه تحویلاتنك اشتراسی کبی غایت فائدەلی بر معاملەدە بولنەمادی . فقط عینی زماندە غلطه بورسەسی ، یرلی اسهام ایله معاملاته قویولمشدر. تورکیا داخلندە اجرای معاملە ایتمکدە بولونان حصەداران شرکتلری خایلیجه چوغالمشدر . بوکون اونلرك مقداری یوز آلتمشدن زیادەدر . یرلی بورسەلرجه حائز اهمیت بولونان یرلی اسهام معاملاتی کیتدکجه آرتمقدەدر . بورسه مشتریلری، بو اسهامه پك زیادە صاریلمقدەدر . فقط اونلر بو خصوصدە بویوك تجربەسزلك واحتیاطسزلق کوسترمکدەدر .

درسعادت تراموای شرکتی اسهامنك پك زیادە یوکسەلمکدە اولدیغنی سویلەمك اقتضا ایدییور . بونك سببی ایسه، تراموایلرك آرتق ألکتریق قوتیله تحریك ایدیلەسیدر . اهالینك بوندن صوکرا تراموایلردن داها بویوك تمتع بکلەمەسی پك معقولدر. بك اوغلی ـ شیشلی ئوزەرندە خطی ألکتریکلی تراموای ایشلەمکه باشلایالیدن بری تراموای شرکتنك اسهامی فیأتی پك زیادە یوکسەلمش وبو خصوصدە حاصل اولان نتیجەلر، اولجه یاپیلان تخمینلری قات قات آشمشدر. فقط بوندن صوکرا برعکس العمل حاصل اولمش واسهام مشتریلری ، اسهامك فیأتی یوکسەلتمك خصوصندە کوسترمش اولدقلری جسارتدن بالذات کندیلری ئورکمشلردر . بونك ئوزرینه اسهام فیئاتنك تنزلندن استفادە ایچون بورسه اویونجیلرندن مرکب برغروب پیدا اولمشدر. بو اویونجیلرك اسهام فیئاتیله یاپدقلری معاملەلرە غزتەلردخی یاردم ایتمشلردر ؛ زیرا اونلر، بوخصوصدە علاقەداران

طرفندن اسهام فیاتی حقنده کوندریلن خبرلری هیچ تدقیق وتنقید ایتمکسزین نشر أیلەمکده ایدیلر . بوصورتله تراموای شرکتی اسهامنك فیاتی خایلیجه تنزل ایتمشدر . معمافیه اسهام مشتریلری از وقت ایچنده کندیلرینه کلمش واسهام فیاتی اولکی حالنه واصل اولمشدر .

ازمیر انجیر سیندیقەسنك اسهامی پك زیاده دوشمشدر . اسهام مذکوره ٢٨ شیلیندن[*] ١٨ شیلینه تنزل ایتمشدرکه بوکون قیمت اعتباریەلرندن داها آشاغی بردرجەده دیمکدر. بوسیندیقەنك ایلك سنه ألده ایتمش اولدیغی پارلاق موفقیتلر، اکلاشیلان اونی اداره‌ایدنلرك اشتهالرینی پك زیاده قابارتمش‌اولاجق اونلربوتون تمتعلرینی درحال سرمایەحالنه وضع ایتمشلر. بوشرکتك سرمایەسی یوز بیك عثمانلی لیراسندن ایکی یوز اللی بیك عثمانلی لیراسنه چیقاریلمشدر . فقط بو سرمایه شرکتك اجرا أیلەمکده اولدیغی معاملات ایچون زیاده کلمش وعینی زمانده اونك تعقیب أیلەمش اولدیغی آچ کوزلیلك پولتیقەسی ، بوتون اهالی ایله برابر حکومت محلیەیی‌ده کندی علیهنه چویرمشدر . بوندن باشقا ، ادارەسنك اعضاسی میانندەده اختلافلر ظهور ایتمشدر . بوکون ایزمیر انجیر سیندیقەسنك‌موقعی اوقدر صارصیلمشدرکه کندیسنك تسویۀ قطعیەسی‌لزومندن پك زیاده بحث اولونمقده‌در .

نشریات :

Das Eisenbahnwesen in der asiatischen Türkei. Von Dr. Jur. et phil. Hermann Schmidt. Berlin 1914 Verlagt Franz Siemenroth.

آلمانیانك کنج أدیبلرندن علوم حقوقیه وفلسفیه مأذونی (هەرمان‌شمیت) آسیای عثمانیەده‌کی دەمیر یوللری حقنده غایت نافع بر أثر نشر أیلەمشدر . موسیو (هەرمان) بوخصوصده‌کی تتبعاتنده شمدی‌یه قادار طبع‌ایدیلن أثرلردن باشقا، آیری شمندوفر قومپانیالرینك هر سنه نشر أیلەدکاری معاملات حسابیه

[*] بر شیلین : بر انکلیز لیراسنك $\frac{1}{20}$ جزئی

جدوللرینی اساس اتخاذایتمشدر. مؤلف آیری آیری دەمیر یوللرینك وارداتی، اونلرله نقل ایدیلن یولجی، أموال وأشیا، اونلره حکومت طرفندن ویرلمکده اولان تأمینات، وبو یوللرك کچدکلری یرلر اعشارینك مقداری حقنده جدوللر نشر أیلەمشدر. مؤلفك تدقیقات وتتبعاتنده جدی برمدقق کبی تماماً بی‌طرفانه حرکت أیلەمش اولدیغی اعتراف ایدیلەلیدر. بو مناسبتله مومی‌الیهك تورکیاده شمندوفرلرك ترقیسنه مانع اولان اسباب حقندەکی فکرینی شوراده ذکر ایدەلم:

هیچ برمملکتده شمندوفرلر مسئلەسی تورکیاده اولدیغی قادار صرف سیاسی برشکله کیرمەمشدر. بو، حکومتك ضعفندن واونك نتیجەسی اولارق دول معظمەنك تورکیا امور داخلیەسنه وقوع بولان مداخلەلرندن نشئت ایتمش برشیدر. هله دولتلر آرەسنده حکم سورەن رقابت بوخصوصده دهشتلی بررول اوینامشدر. دولتلر، دائما بوتون تورکیانك تقسیم ایدیلەجکی وهیچ اولمازسه، اونك آیری ومستقل قسملره پارچەلانمسی زمانتی کوزەتمشلردر. اونلر بومقصد ایچون زمین حاضرلامقدن‌ده کیری قالمامشلردر. مثلا برقسمده داها فضله منافع اقتصادیەسی بولونان دولتك بوقسم اراضی ئوزرنده او درجه فضله مدعیاتده بولوناجغی نظردقته آلان دولتلرك هپ بومقصده کورەحرکت ایتدکلری آشکاردر. ایشته کندی وطنداشلری طرفندن اولمایوب‌ده باشقالری طرفندن وقوع بولان تشبثات نافعەیه ممکن مرتبه ممانعت ایتمك پولتیقەسی بومقصده خدمت أیلەمکدەدر. مختلف‌دولتلر تبعەسنك عینی یرده عینی مقصدله شمندوفر امتیازی آلمغه تشبث ایتدکلری زمان مختلف دولتلر سفیرلرینك حکومت نزدنده وقوع بولمقـده اولان رقابتلری بوندن ایلری کلمکـدەدر. حال بویله اولونجه، تورکیانك بورقابتدن بالاستفاده کندیسنه أك أیی شرائط تکلیف ایدەن ـ مثلا کیلومترو باشنه اولان تأمینات کبی ـ طرفی التزام‌ایدەجکی خاطرەکلیردی. حالبوکه اونك دوچاراولدیغی ضعف بوکامانع اولمش وشمندوفر امتیازی ویرمك غایت مشکل برمسئله حالنه کیرمشـدر. آوروپا سفارتلرندن بعضـلرینك شـمندوفر امتیازی آلمق خصوصـندەکی تکلیفلرینه سفارتلرك ممانعتده بولونماسی یالکز قصقانجلقدن دەکل، دیکر سببلردن‌ده ایلری کلـکده

ایدی . اونلر دوشونویورلردی کە تورکیا حکومتی شمندوفرلر واسطەسیلە کسب قوت ایدەجك اولورسە، « خستە آدمك » (تورکیانك) داها چابوق ئولمەسی احتمالیدە آزالاجقدر . فی الحقیقە انشا ایدیلەجك شمندوفرلر ، حکومتك واسع تورکیا ممالکندەکی قوت ونفوذینی آرتدیراجق ایدی. زیرا او زمان بوتون مملکتك آسایشنی درسعادتدن ادارە ایتمك پك زیادە قولایلاشەجق ایدی. بوایسە، مملکتدە حیات اقتصادیەنك واونك نتیجەسی اولارق حکومتك داها زیادە قوتلنمەسنە سبب اولاجق ایدی . بو حال خصوصیلە حدودلرە یقین بولونان یرلردە وقوع بولاجق ایدی .

دوقتور شمید ، روسیانك بغداد شمندوفرینك انشاسنە قارشی کوسترمش اولدیغی مخالفتی شو یولدە ایضاح ایدییور : « روسیانك بوخصوصدەکی مخالفتی برمقصد عسکری‌یە باغلیدر . روسلر، تورکیانك روسیا حدودینە یقین بولونان ولایتلردە شمندوفرلر واسطەسیلە کسب قوت ایتمەسنی آرزو ایتمیورلر . اگر بوکونکی حال محافظە ایدیلەجك اولورسە ، روسیا ، محاربە ظهور ایتدیکی تقدیردە تورکیانك اوزاق ولایتلردن عسکر سوق ایتمك ایچون محتاج اولدیغی اوزون زماندن استفادە ایلیەبیلیر . روسیانك بو مدت ظرفندە تورکیانك حدوددەکی باخصوص ارضرومدە تجمع ایتمش اولان قطعات عسکریەسنی منهزم ایدەبیلەجکی حساب ایدلمشدر . دیکر طرفدن شمندوفرلر انشاسی سایەسندە تورکیانك حدوددەکی ولایتندە ـ ارمنستان ، کوردستاندە ـ تقویۀ نفوذ ایدەجکی وبوصورتلە اوجهتلردە مداخلەیی موجب اولاجق داها طوغروسی، بولانیق صودە بالیق آولامق ایستەینلرە وسیلە اولاجق کبی قاریشیقلقلرە میدان ویریلەیەجکی شبهەسزدر . »

دوقتور شمید ، انشا ایدیلن شمندوفرلرك قیمت اقتصادیەسی واونلرك آناطولینك تجدد اقتصادیسی خصوصندە وجودە کتیردکلری احتماللری ضوك درجە بیوك براحتیاط ایلە تدقیق ایدییور . بونکلە برابر، مؤلف ، بوجهتلردە پك ألویریشلی نتیجەلرە دسترس اولویور . مومی‌الیە اناطولیدە پاموق‌زراعتنك ترقیسنە پك‌بویوك امیدلر عطف ایدییور وبوخصوصدەکی امیدلرینی Deutsch Levantinisch Bamwollgesellschaft„ قومپانیاسنك هرسنە ویرمکدە

اولدیغی حسابلره استناد ایتدیرمکده‌در . بوقومپانیانك بو خصوصده ویرمکده
اولدیغی معلوماته کوره ، ۱۹۰٤/٥ سنه‌سنده کیلکیا اوواسنده هر بری ایکی‌یوز
کیلوغرام آغیرلغنده اولمق اوزره قرق بش بیك بش‌یوز بالیا پاموق استحصال
ایدیلمکده ایکن ۱۹۱۲ سنه‌سی اوراده‌کی پاموق محصولاتی یوزبیك بالیایه‌واصل
اولمشدر .

مؤلفك آلمان قومپانیالرینك هرسنه ویرمکده اولدقلری معلوماته نظراً
عثمانلی کویلیلری حقنده حاصل ایتمش اولدیغی فکر واعتقاد دخی‌شایان دقتدر.
دوقتور شمید بومناسبتله دییورکه : « یرلی کویلیلر پك چوق اوصاف حسنه‌یه
مالکدرلر . تورکیا کویلیلری حقنده‌کی بونقطهٔ نظره اعتراض ایده‌ن هیچ بر
کیمسه یوقدر . » آناطولی شمندوفر قومپانیاسنك سابق زراعت مفتشی بو
شمندوفر خطی اطرافنده‌کی کویلیلر حقنده غایت‌بویوك مدح وثناده‌بولونیور.
موسیو A. Archagen دخی سوریه کویلیلرینی مدح‌ایدییور . اولجه‌کویلیلرك
آزایشله‌مکده بولوندقلرندن شکایت اولونیوردی. فقط‌بونك پك‌طبیعی سببلری
وارایدی : اوزمان چفتجیلر ، ألده ایتدکلری محصولاتی صاتاجق مشتری
بولامیورلردی . هرنه قادار کویلی، ابتدائی زراعت آلتلریله ایشله‌مکده‌ایسه‌ده
مکمل زراعت ماکنه‌لرینك اهمیتنی‌ده انکار ایتمیور . کویلیلرك پك بویوك
ایشلرده‌دخی تشبث‌شخصی اقتدارینه مالك‌بولوندقلرینی اثبات ایچون شووقعه‌یی
ذکرایتمك کافیدر : ۱۸۹۳ و ۱۸۹٤ سنه‌لری شمندوفر خطی حوالیسنده پك
قوراقلق حاصل اولمشدی . او زمان کویلیلر کندی تشبث وقوتلریله آل‌پوکه
(بورصاق) جهتنده سکز کیلو مترو طولنده بربند انشا أیله‌مشلر وبوصورتله
اوچ بیك دونم اراضینك اروا واسقاسنه موفق اولمشلردر .

مع‌مافیه دوقتور شمید کویلیلرك احوال‌اقتصادیه‌لرینی پك آجیناجق حالده
بولویور . واونلرك فائضجیلر ألنده اسیر بولوندقلرینی سویله‌یور .

شمندوفرلرك انشاسی نتیجه‌سی اولارق اعشار وارداتنك‌ده زیاده‌له‌شه‌جکی
چوقدن آکلاشیلمشدر . بو کرك تارلالرك زیاده‌له‌شمه‌سندن وکرك ذخیره
نقلیاتنك قولایلاشماسی‌نتیجه‌سی‌اولارق فیاتلرك یوکسه‌له‌سندن ایلری کلمکده‌در.

آنقره‌ده شمندوفر انشا ایدیلمزدن أول ذخیره‌نك کیله‌سی دورت بش غروشه صاتیلمقده ایکن ، شمندوفرلرك یاپیلماسندن صوکرا اون‌بر ، اون‌ایکی غروشه چیقمشدر . عینی زمانده تارلا فیاتنکده یوکسه‌لدیکی شبهه‌سزدر . آنقره‌ده شمندوفر انشاسندن أول وصوکرا تارلا فیاتنده‌کی تبدل حقنده شو جدولی تدقیق ایده‌لم :

اراضی	شمندرفر انشاسندن اول	شمندوفر انشاسندن صوکرا
تارلانك بردونمی	(٥٠) فرنق	(١٢٠) فرانق
باغ وباغچه‌لرك «	(١٢٠) »	(١٧٠) »
دوت تارلالرینك دونمی	(١٨٠) «	(١٠٠٠-٤٠٠) »

مؤلفك هر سنه حقنده طوپلامش اولدیغی معلوماته استناداً شمندوفرلرك کچمکده اولدیغی یرلرده اوچ سنه‌لك اعشاره دائر آتیده‌کی جدولی ترتیب ایدییورز.

فرانق حسابیله اعشار وارداتی

(اوچر سنه‌نك وسطیسی)

شمندوفره یقین بولنان ولایتلر	۱۸۸۰/۹۰ دن ۱۸۹۱/۹۲ قادار	۱۸۹۲/۹۳ دن ۱۸۹٤/۹٥ قادار	۱۸۹٥/۹٦ دن ۱۸۹۷/۹۸ قادار	۱۸۹۸/۹۹ دن ۱۹۰۰/۰۱ قادار	۱۹۰۱/۰۲ دن ۱۹۰۲/۰٤ قادار	۱۹۰٤/۰٥ دن ۱۹۰٦/۰۷ قادار	۱۹۰۷/۰۸ دن ۱۹۰۹/۱۰ قادار
حیدرپاشا ـ آنقره . ایالك اوچ سنه‌یه نسبةً حاصل اولان تزاید	۱۳۸۷۳۲ —	۱۷۲۲۳۱ یوزده (۲٤,٦)	۱۷۷۸٦۸ یوزده (۲,۲)	۲۱۸٥۱٦ یوزده (٥۷,۹)	۲۲۱۲۳۰ یوزده (٦۰,۱)	۲٦۸۰٤۳ یوزده (۹٤,۱)	۲۷٤۱۳۸ یوزده (۹۸,٥)
اسکیشهر ـ قونیه . ایالك اوچ سنه‌یه نسبةً حاصل اولان تزاید			٤٥٦٦۰	۹۲۷۳۳ یوزده (۱۰٤,٤)	۹۸۳۰۲ یوزده (۱۱۷,۷)	۱۱٦۱٤۰ یوزده (۱٥۷,۷)	۱۳۱۸۰۸ یوزده (۱۹۱,۱)
ازمیر ـ قصبه . ایالك اوچ سنه‌یه نسبةً حاصل اولان تزاید			۱٤۷۱۱۰	۲۲٥۸٤۱ یوزده (٥۳)	۲٤۷۸۰۲ یوزده (٦۸)	۲٥۷۷۱٤ یوزده (۷٤,۸)	۳۰۱٦۰۸ یوزده (۱۰٤,۷)
دمشق ـ حما . ایالك اوچ سنه‌یه نسبةً حاصل اولان تزاید						۱۳۲۷٦	۱٥۷٦۱٦ یوزده (۲۰,۷)
بغداد . ایالك اوچ سنه‌یه نسبةً حاصل اولان تزاید						۸۳٥۰٥	۱۰۳۸۰٥ یوزده (۲٤)

جدولده کورولدیکی ئوزره اعشار ویرکیسندەکی تزاید أهمیتلی اولمقلەبرابر ذواملیدر. اعشار وارداتنك ایلك سنەلرده تزایدی داهاأهمیتلی بردرجەدەدر، زیرا شمندوفر انشا ایدیلنجه فیاتلر درحال یوکسەلمکده و محصولات ایچون بازارلر دخی زیادەلشمکدەدر ؛ اونك داها صوکرا عینی صورتدایلریلەمەسی، فیاتلرك یوکسەلەسندن زیاده زراعتك توسع وترقیسندن ایلری کلمکدەدر . أکر کویلیلرك حالی پك فنا اولماسه ایدی شبهەسز زراعت داها زیاده ترقی ایدەردی ؛ شمندوفر انشا ایتمك پك أیی بر تشبثدر . فقط عینی زمانده شمندوفرلرك آنجاق کویلیلرك کتیروب کوتورمەلری سایەسنده تمتع ویرەبیلەجکلرینیده اونوتیلمامالیدر ؛

١٩١١ سنەسی آناطولی شمندوفرلرندن حیدرپاشا ـ آنقرەخطی ئوزرنده نقل ایدیلن ذخیره شو مقداردەدر :

بوتون نقلیات	٤٢١٧٠٩١٨٠ کیلو غرام
ذخیره «	٢٦٢١٤٥٥٦٩ « «

بناءً علیه ذخیره نقلیاتی ، بوتون نقلیاتك یاریسندن داها زیادەدر . بوکا شعبات زراعیەنك دیکر محصولاتنی علاوەایتمك اقتضا ایدەر. مثلا نقل ایدیلن: یاغ ـ ١٥٩٥٠٥ کیلو غرام ؛ یومورطا ـ ٥٠٧٠٦١٨ کیلو غرام ، طاووق، قاز وسائره ـ ٥٤٩٥٨٧ کیلو غرام

کویلینك تزیید ثروت أیلەمەسی ، یالکز مملکتك ثروتنی دەکل ، دولتك قدرت وقوتنیده آرتدیرمق دیمکدر . بوایسه ، آنجاق شمندوفرلری فائدەلی بر صورتده انشا ایتمك ایله اولابیلیر . دوقتور شمیدك ، بزه بو حقیقتلری ایضاح ایتمکده بولونان بو نافع أثرینی آلمانجه بیلنلره توصیه ایدەرز .

یارووس

آدره‌س

استانبولده جغال اوغلنده عبدالله جودت خانده بیلگی مجموعه‌سی مدیرلکی

مدیر، بازار کونلری توکه‌دن صوکرا دوردن آلتی‌یه قادار قبول ایدر.

توزیع یری

باب عالی جاده‌سنده تورك یوردی کتبخانه‌سی

اعلان

مجموعه‌مزك نهایتنده علمی، ادبی، اجتماعی حاصلی عمومی معناسیله فکری ومدنی حرکتلره وجریانلره دائر بعض معلومات ویرلمك تحریر هیئتنك قبول ایتدیکی پروغرام اقتضاسیدر. عثمانلی ممکتلرینك مختلف قسملرنده‌کی بو کبی حادثات ونشریاته دائر تدقیق شئون طرزنده مقاله‌لر یازاجق محررلره احتیاجمز وار. بو ایشه طالب اولانلرك اهلیتلرینك درجه‌سی آکلاشیلمق اوزره بر نمونه‌لك مقاله حاضرلایارق بر مراجعت مکتوبیله مدیرلکه کوندرمه‌لری واسملریله آدره‌سلرینی واضحاً یازمه‌لری رجا اولونور. ترجیح وانتخاب اولوناجق ذات ویا ذوات ایله معاونت تحریریه شرطلری ایچون آیریجه کوروشوله‌جکدر.

ییل : ۱ جلد : ۱

شباط ، ۱۳۲۹

بیلگی مجموعه‌سی

خالد

آیده بر چیقار

مدیر : جلال ساهر

فیئاتی : بش غروش

مطبعهٔ عامره — استانبول

بو صاییده

کله‌جك صاییده

اشتراك شرطلری

عثمانلی مملکتلری ایچین	بر ییللغی : یاریم عثمانلی لیراسی یاریم ییللغی : چاریك عثمانلی لیراسی صاییسی : بش غروش
روسیه و ایران ایچین	بر ییللغی : بش بوچوق روبله یاریم ییللغی : اوچ روبله صاییسی : أللی قاپیك
باشقا اجنبی مملکتلری ایچین	بر ییللغی : اون بش فرانق یاریم ییللغی : سکز فرانق صاییسی : بر بوچوق فرانق

بيلكی مجموعه‌سی

ییل: ۱ – جلد: ۱ .... صايی: ٤ .... شباط ، ۱۳۲۹

أل ايشلرينك تربيه نقطهٔ نظرندن تدقيقی [*]

أل ايشلرينك حافظه اوزرينه تأثيری

أل ايشلری حافظه‌يی تنميه ايده‌ر . بوراده موضوع بحث اولان حافظه [حافظهٔ اشكال = Mémoire des formes] در . أل ايشلری ايچين بو تأثير طبيعی‌در . چونكه موجودات شكليه‌نك هيچ بر نمونه‌سی ، خصوصيله تعليم وتربيه ايله علاقه‌دار اولان هيچ برموضوعی يوقدركه أل ايشلری تدريساتنده تطبيق ايديلمش اولماسين : انسان ، حيوانلر ، چيچكلر ، أشيا ، اشكال هندسيه وتزيينيه ... هپ أل ايشلری موضوعلرينی تشكيل ايده‌ر. بومختلف موضوعلر طبيعتلرينه كوره كاغد ، موقاووا ، تخته ، ده‌مير ، جام . . . كيبی مختلف واسطه‌لرله ايشله‌نير. فقط أل ايشلرينك حافظه تربيه‌سنده‌كی اصل أهميتی ذكائی أشيا ، تاريخ ، جوغرافيا ، حساب ، هندسه ، علوم طبيعيه و حكميه ... كيبی شكللر اوزرنده على العاده دولاشديران برواسطه اولماسنده ده‌كل ، بويوزلرجه شكللرك حافظه قانونلرينه أك موافق ، علم روح نقطهٔ نظرندن أك مساعد شرائطده حفظ وتخطرينی تأمين ايتمه‌سنده‌در. علم روحده مثبتدركه برفكری وجوده كتيره‌ن اطلاعات نه قادار متعدد وشدتلی اولورسه او فكرك حفظ وتخطری‌ده او قادار قولای اولور .

---

[*] باشی كچن صايی‌ده

أل ایشلری ، موضوعنی تشکیل ایدەن شکللرك حفظنده قولاغك ، ألك احتساساتنی ، قوللرله بوتون بدنك ، حسیاتك ، ارادەنك فعالیتندن آلینان انطباعاتی تشریك ایدەر . أل ایشلرنده یاپیلان بر قابارتما خریطه نمونەسی حافظەیه یالکز کوزدن دەکل ، عینی زمانده ألدن ، قولدن ، بدندن‌ده کیرەر . چونکه خریطه‌یاپمقده‌بوتون اقسام‌بدنیه‌نك‌فعالیتی، طبیعتیله‌حسیات واراده‌نك‌ده مساعیسی واردر . اونك ایچین برشی یاپارق ئوکرەنمك یالکز او شیئی أیی ئوکرەنمك دەکل ، عینی زمانده قیصه و چابوق ئوکرەنمك‌در .

أل ایشلرنده حفظ وتخطری تسهیل ایدەن دیکر بر شرط ده تکرردر . أل ایشلری عینی موضوعی مختلف احتیاجلرله تکرار ایتدیریر . مثلا نمونەسی یاپیلمق ایستەنیلن شی، اولا تخیل ایدیلیر ، صوکرا طاسلاق حالنده چیزیلیر ، رسم مجسمی یاپیلیر ، صوکرا رسم مسطحی وجوده کتیریلیر ، بوندن نمونەسی اعمال ایدیلیر . ایشته بومکرر ومتمادی فعالیتلر خاطرەلرك متانت وامتدادینی تأمین‌أیلر. اونك‌ایچین أل‌ایشلریله‌ئوکرەنیلن‌هرشکل، هرشی‌انسانك حافظه‌سنده بوتون حیاتنده پایدار اولاجق درین ایزلر براقیر . ایشته بو تربیوی و روحی شرائط دائرەسنده یاپیلان حفظ و تخطر ادمانلری‌درکه حافظه‌نك سرعت ، قوت و متانتنی آرتدیریر ، یعنی حافظه‌یی تربیه ایدەر .

أل ایشلری حافظهٔ اشکالی ، موجوداتك أك جامع و ممیز شکللریله تزیین ایتمك صورتیله یارینك صنعتکارلرینی محیطلرینه اویمغه مساعد بر ذکایه مظهر ایدەر . فضله اولارق صنایع مصورەده موفقیتلرینی تأمین ایدەجك بر سرمایهٔ اختراع قازاندیریر .

أل ایشلرینك مخیله اوزرینه تأثیری

أل ایشلری مخیله ، بالخاصه مخیلهٔ مبدعه اوزرینه تأثیر أیلر . تخیل وابداع ، أل ایشلرنده فعالیتك أك مهم سائقلرندن بری‌در . تربیوی أل ایشلری تدریساتی یالکز فلان و فلان نمونه‌یی تقلید ایتدیرمکله قالماز ؛ عینی زمانده یکی ترکیبلر ، نمونەلرده ابداعه سوق ایدەر . أل ایشلری یاپان طلبه

استانبول دارالمعلمیننك خصوصی پروغرامنه توفیقاً یاپیلان موقاوودا ایشلری :
طلبه طرفندن ابداع ایدیلن مجسمات هندسیه نمونه‌لری

یالکز بر مقلد دەکل ، بر مبدع ، برمخترع موقعنده بولونور. اونكَ ایچین أل ایشلرنده مخیله فعالدر . مخیله بو فعالیتدن تربیەسنی آلیر .

أل ایشلرینك مخیلەیه تأثیری ایکی صورتله اولویور . بر کره أل ایشلری شخصی، طبیعتك ومبدعاتك انافس آثارینه عائد نمونەلری تقلیده سوق ایدەرك حافظهٔ اشکالی تربیه ایدییور ، ابداع ایچین سرمایه ، عناصر حاضرلایور . دیکر جهتدن أشیانك اشکال و ابعادی . . . اوزرنده تدقیقلر ، مقایسەلر ، تجربەلر یاپدیرارق أشیاده تبدل ، تنوع و استحاله فکرلرینی ، بو تحولاتك میخانیکیتنی کشف ایتدیرییور . دماغك قابلیت ابداعیەسنی ، قدرت تخیلیەسنی آرتدیرییور . بوس بوتون یکی و شخصی شکللر ، نمونەلر ایجادینی تأمین ایدییور . أل‌ایشلری تدریساتی اربابی شخصیت فکریەدن، قابلیت اختراعیەدن محروم قالمش بر مملکتده مخترع ومجدد برنسل حاضرلایابیلیر. بزم مملکتدەده بوایشلری مکاتب عمومیه صوقمقله مملکتك صنایعنده اساسلی برتحول وجوده کتیرمك ممکندر. أل ایشلری هیچ برتأثیر یاپاماسه بیله حیاتك ایلك دورلرنده انکشاف ایدەن تمایلات فطریەیی یاشاتابیلیرکه بو ، نسلك آتیسی ایچین اهالی غیر قابل بر قازانجدر . فقط أك زیاده مهم اولان نقطه أل ایشلریله مخترع بر صنعتکار نسلی یتیشدیرمك دەکل ، تعلیم وتربیەسی عطالت ومنفیت ایچنده بوغولمش قالمش اولان بر مملکتده کنجلرك شخصیت فکریەسنی قورتارمق ، کنج دماغلری مستعد اولدیغی حرکت و انکشافه سوق ایتمکدر . مادامکه فکر ابداع و اختراع بزم تربیهٔ ملیەمزده نقصانی أك چوق حس ایتدیرەن ، بزی أك چوق تشبثسز براقان ، ارادەمزی قوروتان بر سببدر ؛ ئویله ایسه بو نقصانی کیدەرمك لازمدر . بر مملکته حقیقی بر تربیهٔ ابداعیه صوقمق ایسه، ابداع وتجددی بالتجربه ئوکرەتن تربیه عامللرینی صوقمقله ممکن‌اولابیلیر. ایشته بو مقصد ایچین فن تربیەنك طانیدیغی واسطەلرك باشنده «أل ایشلری» بولونمقدەدر . چونکه أللرله تحریك ایدیلەین بر مخیله ، آثاری أللرله موازنه و محاسبه ایدیلەین بر تخیل حقیقی صورتده ابداع قابلیتنی تمیه ایدەمز .

استانبول دارالمعلمیننك أل ایشلری تدریساتی :

عرب اصولی کاغد اویمالری

أل ایشلرینك حکم ومحاکمه اوزرینه تأثیری

مساعیٔ بدنیه‌مزك بر چوغنده مساعیٔ ذهنیه‌مزك حصهٔ فعالیتی واردر. أڭ عادی، أڭ قابا ایشلرمزی بیله بر صیرا حکم و محاکمه‌دن کچیریرز. مثلا باغچه‌ده علی‌العاده بر تارلا قازمق، باغچه‌یی تنظیم ایتمك، براودا دوشه‌مك ایسته‌دیکمز زمان اوزون اوزادی‌یه دوشونورز، حکملر ویریرز، محاکمه‌لر یاپارز. بعضاً دالار، بعضاً‌ده ذکامزی کسیك کسیك ادراك صفحه‌لرندن کچیریرز. باغچه‌یی شویله قازسه‌م، بویله قازسه‌م؛ یولی شورادن کسسه‌م، شورادن آچسه‌م ... دییه بر طاقم احتماللری تدقیق ایده‌ر، بر طاقم حکملر ویریرز؛ وبو حکملر اوزرنده محاکمه‌لر قورارز. بو حکملرك، محاکمه‌لرك محصولی اولان قرارلرمز ایسه حال فکریمزه، ملکات ذهنیه‌مزك قوتنه، فعالیتنه کوره أیی یاخود فنا اولابیلیر. بالمقابله، ذهنمزك، ملکات فکریه‌مزك، خصوصیله حکم ومحاکمه قوتلرمزك‌ده بودوشونجه‌لردن آلاجغی برتأثیر، برتربیه واردر. ایشته أل ایشلری‌ده أللرله، قوللرله یاپیلان فقط تأثیری دماغه سرایت ایده‌ن افعال بدنیه‌دندر. اونك ایچین أل ایشلری میخانیکی، کور کورینه تقلیدی بر فعالیتك سائقی ده‌کل، دقتله، حکم ومحاکمه ایله یاپیلان ایشلرك موضوعیدر. أل ایشلری او نوع مدرك فعالیتلردندرکه شکلی، ابعادی، الوانی، غایه‌سنه، استعمالنه کوره یوز بیکلرجه تحولات کچیره‌ن برشی، بر نمونه قارشیسنده انسانی دوشونمکه سوق ایده‌ر. عینی موضوع ایچین مخیله‌نك حاضرلادیغی نامتناهی شکللر اوزرنده تدقیق ومقایسه یاپدیریر وآراسنده شرائط اساسیه‌یه أڭ موافق اولانی سچدیریر وبونلر اوزرنده حکملر، محاکمه‌لر ویردیریر. تصور ایدیلن نمونه‌نك ایجادنده حکم ومحاکمه‌نك فعالیتی داها واسع مقیاسده اولور. بر پلانك، بر رسمك مجسمنی، حقیقیسنی یاپمق ایچین‌ده دوشونمك لازمدر. خصوصیله اعمال ایچین انتخاب ایدیله‌جك ماده‌نك، واسطه‌نك نوعی وخاطره کلن مختلف مالزمه، وبو مالزمه‌یی ایشله‌مك ایچین قوللانیلاجق مختلف آلتلر آراسنده أڭ موافق، أڭ منطقی وأڭ قولای اولانی انتخاب ایتمکده هپ حکمك ومحاکمه‌نك تأثیرلری واردر.

استانبول دارالمعلمینی أل ایشلری تدریساتی : عثمانلی طرزنده مزین برلوحه
[تزیینات برنجی سلطان احمد جامع شریفندن آلینمه
و تعدیل ایدیلمشدر]

أل ايشلری كبی اختراع وايجاد ايله علاقه‌دار اولان تدريساتده حكمك، محاكمه‌نك كنيش فعاليتی اولابيله‌جكنی تقدير ايتمك ايچين دوشونمك لازمدركه: احتياجات بتيه‌مزده قوللانديغمز أشيا، تاريخ ايجاد واختراعلرندن بری بر طاقم استحاله وتكامل دورلری كچيره‌رك بو حاله كلمشدر. عادی بر قونسول، عادی بر يازی ماصاسی، بر صانداليه بيله بوكونكی مشهور، بسيط، فقط تكامل شكلنی آلابيلمك ايچين عصرلردن بری عينی شيئی، عينی شكلی احتياجه داها موافق شكله كتيرمك ايچين دوشونن يوزبيكلرجه قافالرك، صنعتكارلرك مساعئ ذهنيه‌سنی يوتمشدر. بوتون كلنلر عينی شی اوزرنده دوشونمشلر ودوشونجه‌لرندن برشی أولكيلرك براقديغی نقصانلره كوموش قالمشدر ...

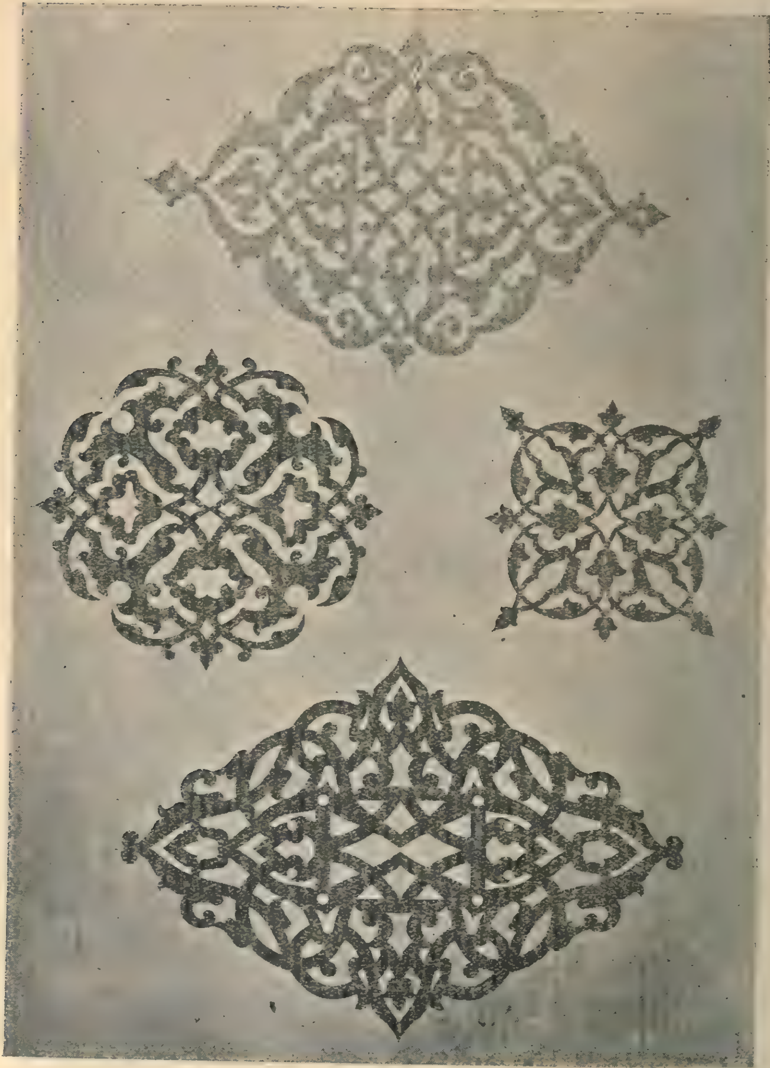
أل ايشلرينك حسيات اوزرينه تأثيری

أل ايشلرينك ملكات ذهنيه آراسنده حسياته‌ده تأثيری واردر. حساسيت، بوتون ديكر قوتلرمز كبی آنجاق فعاليتله نمی ايده‌بيلير بر انسانك حسياتنی تربيه ايچين بو حسياتی اويوتمق دكل، ايشله‌تمك لازمدر. ايشته أل ايشلری بو فعاليتی حاضرلايان واسطه‌لردن بريدر.

أل ايشلرينك حسياتمز اوزرينه تأثيری مختلف صورتله وقوع بولور: اولا حساسيتی تحريك ايده‌جك موضوعلری وبو موضوعلرك أك انجه نقطه‌لرينه وارنجه‌يه قادار بوتون اقسامنی ادراكنی تسهيل أيله‌يه‌رك حساسيتك شدتنی آرتديرير. بوندن باشقا أل ايشلری حسياتك فعاليتنه مخيله‌نك قاريشماسنی دعوت ايده‌رك بو فعاليتی تزييد أيلر. ايشته أل ايشلريله تربيهٔ حسيه بو مساعد شرطلر داخلنده اولور.

أل ايشلری بالخاصه، حسيات بديعيه و صنعتكارانه‌يی تنميه ايدر: چونكه موضوعلری كوزه‌ل شيلردر. كوزه‌للك أل ايشی موضوعلرينك عمومی شرطلرندن بريدر. چاموردن ياپيلان انسانلر، حيوانلر، نباتلر، كاغددن، موقاوادن تزيينات معماريه، أشيا و آثار معماريه نمونه‌لری هپ حسيات بديعيه وصنعتكارانه‌يی تنميه ايدر.

أل ايشلری رسمه نسبتله تربيهٔ بديعيه نقطهٔ نظرندن خصوصی بر أهميتی

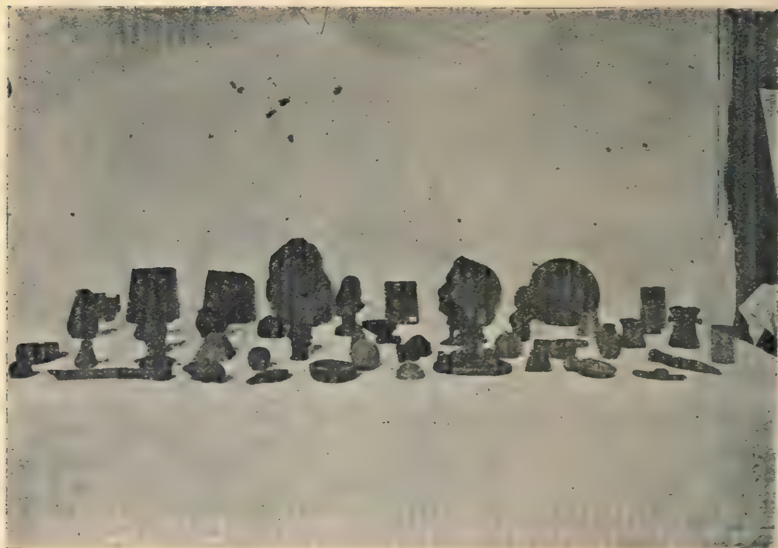

استانبول دارالمعلمینی أل ایشلری تدریساتی :

عرب اصولی کاغد اویمالری

حائزدر. بو أهمیت، أل ایشلرینك تام وحقیقی بر واسطهٔ تقلید اولماسندهدر:
طبیعتك کوزهل نمونهلرنده مثلا بر قوشده، برانسانده اویله منحنیلر واردرکه
رسمده مسطح حالنه کچدیکی زمان دوزلهشیر، هم مادةً، هم دهحساً محواولور.
چونکه رسم أشیانی أکسیك تقلید ایدهن بر واسطهدر. اونك ایچین رسمله
تقلید ایدیلن برقافا کرچه اصلیسنی، حقیقیسنی خاطرلاتارق حساسیتمزی
تحریك أیلر، فقط بویله بر نمونه رسمله تقلید ایدیلهجك یرده دوغرودن
دوغرویه چامور کبی مصور بر ماده ایله تقلید ایدیلیرسه باصرهمزك فعالیتیله
عضلاتمزك فعالیتنیده تحریك أیلرکه بو فعالیت حسیاتده فعالیتكده شدتنی آرتدیریر.
اونك ایچین أل ایشلری هر درلو اصالت حسیهدن محروم بر مملکتده
صنایعی، دوشدیکی سفالت شکلیهدن قورتارابیلهجك بر تأثیری حائز اولمق
اعتباریله أك چوق لزوم وأهمیتله توصیه ایدیلهجك برتربیه ناظمیدر، بزدهده
أل ایشلری صنایع مایهیی بو محکومیت شکلیه و حسیهدن قورتارابیلهجك،
مکتب صیرالریاوزرنده حساس وبدایع پرور، کوزهللکی سوهن، چیرکینلکدن
نفرت ایدهن برتربیهٔ حسیهایله مجهز صنعتکار نسلی یتشدیرهجك تربیهٔ ابتدائیهیی
ویرهجکدر.

أل ایشلری حسیات وطنیهیی تمیه ایدهر. وطن کلمه دهکلدر. برمملکتك
طوپراغی، تاریخی، آثار صنعتیده وطندر. أل ایشلری اسلافك
مساعیٔ بدنیه وذهنیهسنی تمثیل ایدهن آثار صنعتی ئوکرهتن، سودیرهن بر
واسطهدر. أل ایشلری بو آثاری مختلف فرصتلرله تدریساته قاریشدیرارق
بونلرك قیمتنی، اصالتنی افعال ایله، بالتجربه آکلاتیر. اونك ایچین صنایع
نفیسهسنی چیکنهین برمملکتده اسلاف صنعتك قدرت ذهنیهوبدنیهسنی تشخیص
ایدهر، بو آبدهلره قارشی قلبلرده تقدیر و حرمت دویغولری اویاندیریر، بو
أثرلرك مربوط اولدیغی وطنی سودیریر. بزم مملکتده أل ایشلرینك تربیهٔ
عمومیهیه قاریشماسی یالکز جامعلریمزی، چشمهلریمزی دهکل، تاریخمزیده
برابر چیکنهین آثار نفیسه شقاوتنی باصدیراجق، ماضیهیه، ماضینك شانلی
صنعتلرینه حرمت ایدیجی وطنپرورلر یتیشدیرهجکدر.

استانبول دارالمعلمینی أل ایشلری تدریساتی : چامور نمونه‌لری

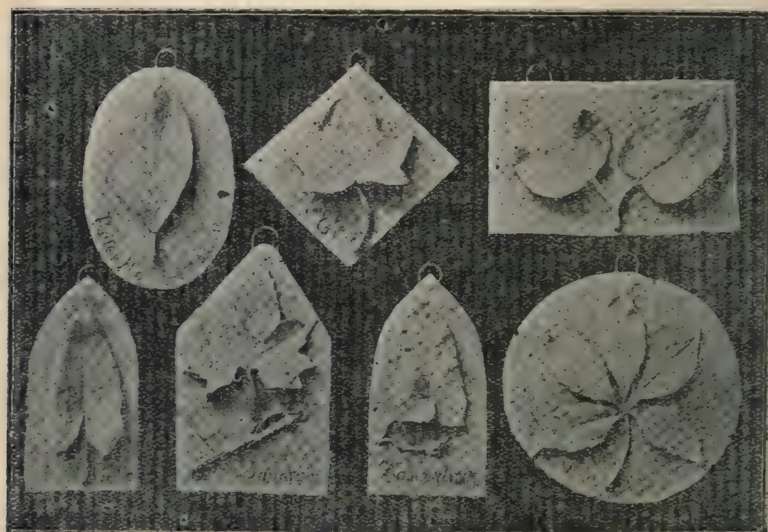
ابسوه‌جده أل ایشلری تدریساتی : پلاستیسین دینیلن یاپمه
چامورده یاپیلان نمونه‌لر

أل ایشلری ، طاشی ، تختەیی ، طوپراغی ، دەمیری ایشلەتن و سودیرەن بر واسطەدر . اونك ایچین هیئت اجتماعیەیی مدهش بر فلاکتدن قورتارابیلیر. چونکه قلم اودالرینه، مأموریتلره دوغرو قوشان انسان آقینتیلرینی فابریقالره ، عملیاتخانەلره ، تزکاه باشلرینه سوروکلر کوتورور. أل ایشلری صنایع عشقنی، صنایع فکرینی عینی وضوح، عینیشدتله حمال اوغلنك، پاشا اوغلنكده قافاسنه صوقار ، قلبنه کومەر . أل ایشلری کیرن یرده صنایع استحقار ایدیلمز . چکیچ سسی ایشیدیلن ، ثورس ووریلان ، اوجاق نفسلەنن یرده خرافاتك قولاقلری صاغیرلاشیر. برمملکتکه أل ایشلرینیده بوتون دیکر ذهن ایشلری کیبی محترم و مقدس کورمشدر،اومملکت وطنی مدافعەیەعزم ایتمشدر. برمملکتکه ذهنی،خیالی تدریسات ایچنده بوغولمش ، أللرینی قوللانمغی اونوتمشدر ، او مملکت یالکز صناعةً دەکل ، اخلاقاًده انقراضه محکومدر . بزکه هر شیدن أول و هرشیدن زیادەصناعی واقتصادی مغلوبیتلرك قربانی یز، أکر مملکتدەسسله، سوزلەدەکل فقط حقیقی صورتده صنعت یاپمق ایسترایسەك اولا صنایعك قلبنی ییوب بیتیرەن مدهش اعتقادلری ، صنعتکار أللرینی پیس کورەن خرافەلری محو ایتمەلی یز . بوسقط ذهنیتلری محو ایتمەلی یزکه اونلرك بزی محو ایتمەسنه میدان قالماسین . بومظفریت آنجاق صنایعك علویت وقدسیتنی تلقین ایدەن، چکیجك، کسرك، رەندەنك ، ابتدائی ، عالی، بوتون مکتبلریمزه کیرمەسیله، چکیجك، رەندەنك بر جوغرافیا خریطەسی ، بر اخلاق کتابی قلدار محترم ومقدس کورولمەسیله ممکن اولابیلەجکدر . وبو انقلابلری یاپاجق أك قوتلی ، أك مشروع تربیه وچکیجله ، رندەیی مکتبه صوقان بردرس ، یالکز أل ایشلریدر .

أل ایشلرینك اراده اوزرینه تأثیری

بوتون ملکات انسانیه کیبی ارادەده فعالیتله انکشاف ایدەبیلیر . فعلسز تفکر یالکز قوهٔ خیالیەیه وسعت ویریر . یالکز دوشونن بر قافا ، شیشەر ، یالکز محاکمه ایدن بر ذکا ، خیالپرست اولور . بو شیشکین خیالپرستلك ایسه ارادەیی محو ایدەر . ارادەیی تمیەایدەن واسطەلر یالکز تفکری دعوتایدەن

ایسوه‌جده أل ایشلری تدریساتی : پلاستیسین‌دن یاپیلان
یاپراق وحیوان نمونه‌لری

واسطه‌لر ده‌كل ، عيني زمانده افكار ومعلوماتي افعاله قلب ايده‌ن ، ذهني بدنه تشريك ايده‌ن فعاليتلردر . فعاليت ذهنيه‌نك فعاليت بدنيه‌يه انقلابي‌دركه قوهٔ اراده‌مزي ايشله‌تير، تربيه ايده‌ر. ايشته أل ايشلري قوهٔ اراديه‌نك نشو ونماسي ايچين محتاج اولديغي حريت وفعاليتي بخش ايده‌ن ، ذهنله احضار ايديله‌ن معنوياتي مادياته نقل ايده‌ن فعال واسطه‌در .

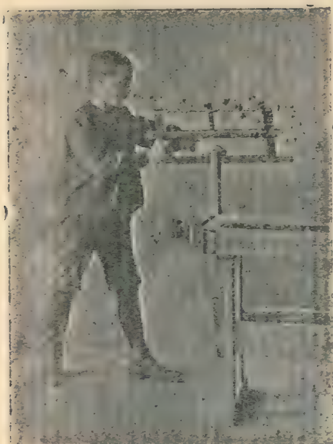
ديكرجهتدن أل ايشلري قواى عضليه وذهنيه‌يي دقت‌ومحاكمه‌نك ترصدى آلتنده فعاليته سوق ايده‌ر . أل ايشلرنده‌كي حركات بدنيه، سرسري‌حركاتدن عبارت ده‌كل‌در . بوحركات مدرك‌در، مشعوردر .

ديكر جهتدن « تكرار » أل ايشلرينك طبيعت اساسيه‌سني تشكيل ايده‌ر . أل ايشلري دقت ومحاكمه ايله قازانيلان افكار اخلاقيه‌يي تكرار سايه‌سنده اعتيادات اخلاقيه شكلنه قلب ايده‌ر .

بونلردن باشقا أل ايشلرينك تربيهٔ اخلاقيه‌ده‌كي داها شايان دقت بر خصوصيتي شخصك قوهٔ اخلاقيه‌سني تحريك ايده‌بيله‌جك تمايلاتي، حسيات واحتراصاتي جمع ايتمه‌سنده، افكار اخلاقيه‌يي اعتيادات اخلاقيه‌يه قلب ايده‌جك تكررلري دواملي واحوال روحيه‌يه موافق صورتده ادامه ايده‌بيلمه‌سنده‌در .

أل ايشلري اراده‌نك مختلف شكللريني تربيه ايده‌ر . أل ايشلرنده ياپيلان قوطو ، راف ، سپه‌ت . . . كبي هر شي اولا شرائط اساسيه‌سي ، يعني موضوعي ، فائده‌سي ، صورت استعمالي، كوزه‌للك‌شرطلري ، قرارلاشديريلمش برغايه‌در. بوغايه‌يه وارمق ايچين، مثلا بوتون‌اوصافني، شرائطني حائز برقوطو، برراف اعمال ايتمك ايچين چاليشاجق قوتلر، معلمك قوتلري ده‌كل ، طلبه‌نك قوتلري‌در . بوموضوعلر اوزرنده دوشونه‌جك ، حكملر ، محاكمه‌لر ياپاجق وظهور ايده‌ن مادي و معنوي مشكلاته كوكس كره‌جك اولان معلم ده‌كل ، طلبه‌در . آلت كسمز ، قلم يونتماز ، شكل اويمازسه بوتون بومشكلاتي برياندن دقت ومحاكمه‌نك ، برياندن‌ده قواى بدنيه‌نك تكاتفيله يه‌نمكه چابالايان طلبه‌در . ايشته، دوشونمك ، متمادياً دوشونمك، كوچلكلري يه‌نمك، تصوري فعله قويمق ايچين ياپيلان بومجاهده ومجادله‌ده صرف‌ايديلن أمكلرك‌خاطره‌سي،

ابسوه‌ج ده أل ایشلری تدریساتی : دنیانك بوتونده مترقی مملکتلرنده تعمیم ایتمه‌ده اولان « سلوید » اصولی تحت تدریساتنك مختلف صفحاتی : ١ — چاقی قوللانمه ادمانی ٢ — ده‌ستره ایله کسمك ٣ — رنده‌له‌مك ٤ — تورنو قوللانمه‌سی .

ديكر جهتـدن موفقيتك تأمين ايده‌جكى حظ ، بالعكس عدم موفقيتك ويره‌بيله‌جكى انكسار بومجادله‌يى تسهيل ايده‌ر. ديكر جهتدن بومشكللرى يه‌نمك ايچين صرف ايديلان قوتلر ، هبا اولماز . بوقدرت ذهنيه وبدنيه اراده‌مزك فعاليتى اوزرينه بر تأثير ياپار . برتأثيركه بواراده‌نك قوت ، شـدت وسرعتنى آرتديرير أكسيلتمز؛ برتأثيركه عاطالرى حركته سوق ايده‌ر، معنوياتى ضعيف اولانلره قوت ، جسارت بخش ايده‌ر .

صبر وتحمل، سعى‌ده دوام‌وثبات ، مشكلاتى يه‌نمك جسارتى، أل‌ايشلرنده بلكه أك چوق مظهر نما اولان اوصاف اخلاقيه‌دن‌در . چونكه أل ايشـلرى بالفعل كوسته‌ريركه بر آغاج كوتوكندن بر اثر صنعت وذكا چيقاران مساعئ شخصيه، دواملى برسعيك، صبرك ، تحملك محصولى‌در. بوأثر صنعتك وجوده كله‌سى ايچين مشقتلر چكيلمش، ساعتلر صرف ايديلمش‌در، اوزونتولرياشانمش‌در. أل ايشلرى اثبات‌ايده‌ركه صبرك، تحملك هرلحظه‌سى موفقيته دوغرو آتيلمش برآديم‌در . صبر وتحمل نهايت مساعى‌يى موفقيتله تجهيز ايده‌جك‌در . ايشته بو تجربه‌لرك خاطره‌سى، دواملى برسعى‌ده برياندن موفقيتك تقربنى ، ديكرطرفدن موفقيتك سعادتنى دوشوندوره‌رك كنجلكى داها صبرلى، داها متحمل ، داها ثباتكار قيلار ، ونتيجه‌ده قازانيلان موفقيتك سعادتى، چكيلن بوتون جسمانى وروحى أملرك خاطره‌سنى محو ايده‌ر .

أل ايشلرى قواى بدنيه وذهنيه‌يى اسارتدن قورتارير . چونكه بوتون بو قوتلرك سربستجه انكشافنه مساعد اولان شرائطى ، وسـائطى حاضرلار . كنجلكك محتاج‌اولديغى فعاليت بدنيه وذهنيه‌يى ويرير . ميل تدقيق وتحرى‌يى ايجاد واختراعى تميه ايده‌جك مواد ابتدائيه‌يى تدارك أيلر . أشيانك اشكالنى ، ابعادنى ، اوضاعنى ده‌كيشديره‌ن ، مشابهتلرينى، ضديتلرينى كوره‌ن ، بولان ، مختلف عناصرى تركيب ومقايسه ايده‌ن فعاليتلريله انسانى تصوراتى نقل‌وترجمه ايتديره‌جك بر قابليته چيقارير . ديكر جهتدن انسان ذكاسنك عصرلردن‌برى وجوده كتيرديكى بدايعى تشهير ايده‌رك بونلرك سـائقلرينى ، موضـوعلرينى ، غايه‌لرينى ، اوصاف وشرائط مخصوصه‌لرينى ئوكره‌تير ، بولدورور . ميليونلرجه

أل ایشلرینك تدریساته تطبیقی : آلمانیه مکتبلرنده کاغد وطوپراقه
ایشلرینك واسطهٔ تدریس کبی استعمالی

أل ايشلرينك نمونه‌سانه تطبيقی :
اقوام وحشيه‌نك اوانيسنی تقليداً
چامورده‌ن ياپيلان نمونه‌لر

أشيايی ايجاد ايده‌ن ذهنلرك طرز فعاليتنی، تكاملنی كوستريرِ . كوستريركه هر يكی شی، يكی بر تصادفدن زياده يكی بر تصورك، ادراك ومحاكمه ايله بسله‌نمش ، يورولماز بر تدقيق وتحری‌نك ، آرزونك ، كنج وفعال بر اراده‌نك محصولی‌در. صوكرا، دقت وتفكری بو اشيانك نقصانلر اوزرينه جلب ايده‌رك يكی برشی ياپمق، أسكينك نقصانلرينی ، قصورلرينی تعمير و تلافی ايده‌جك يكی بر نمونه وجوده كتيرمك املنی اويانديرير. فضله اولارق ايجاد واختراعك محصولنی معلمك تنقيدينه معروض براقير . بو تنقيدلر واعتراضلر ايسه داها مكمل اختراعلرك سائقی اولور. ايشته كنجلك بويله مثبت و متشبث بر فعاليتك مكافاتلرينی اولا كندی نفسنده ، صوكرا محيطنك تقديرنده بولارق شخصيت فكريه‌سنی بوغان منفيتی، اسارتی، عطالتی صارصار ، برمتشبثك طبيعت اساسيه‌سنی قازانير.

ال ايشلری انتظام ، اصول ، تصرف ، نظافت كبی بر طاقم اعتيادات اخلاقيه‌نك‌ده تأسسنده عامل‌در: أل ايشلری تحصيلنده علی‌العموم أللرله ياپيلان ايشلرده، خصوصيله تحته، ده‌مير ايشلرنده برطاقم آلتلروبو آلتلردن هر برينك آيری برروظيفه‌سی واردر. بو آلتلرك ترتيب ، تنظيم ومحافظه‌سنده كوستريلن اهتماملر، وبو آلتلرله ياپيلان ايشلرده‌كی منتظم ومتكامل فعاليتلردركه انتظام فكرينی تلقين أيلر . أل ايشلری بالعمل اثبات ايده‌ركه سعی‌ده انتظام، قدرت استهلاكنده حداصغرينك شرطی‌در. منتظم طوتولمايان برتزكاه، ايشجينك قوای بدنيه وفكريه‌سنی خصوصيله أللرينی، قوللرينی، دقتنی؛ بولونامايان برآلت، ساعتلرجه

آیاقلرینی، قوللرینی، کوزلرینی یورار، روحنی صیقار، بیقدیریر. ایشته بو منفعتلر واحتیاجلر، ضررلر تأثیریله‌درکه سعی‌ده انتظام برفکر واعتیاد اولارق یرلشیر. مساعی‌ده‌اصول [Méthode] ده موفقیتك شرطی‌در. چونکه‌اصولی استحقار ایده‌ن بر فعالیت ، قدرت بدنیه وذهنیه‌نك اسرافنی دعوت ایده‌ر ، بحرانلره ، عصبیلکلره سبب اولور . ده‌لمك ایچین قوللانیلان آلت ، کسمك ایچین قوللانیلمق ایسته‌نیلیرسه فضله‌أمك صرفنه، یاخودایشك قیریلارق، پارچالانارق محوینه سببیت ویره‌بیلیر. أل‌ایشلری یاپمق، أل ایشجیلکنك وسائط وشرائطنی آکلامق، طانیمق‌در. انسان أل ایشلری یاپارق حقوق شخصیه‌سی کبی کرك ماده‌نك، کرکسه آلتلرك حقوقنه ، طبیعتنه ، استعدادینه‌ده حرمتی بوکره‌نیرکه ایشته بو، اصولدر.

أل ایشلرنده مالزمه‌یی تشکیل ایده‌ن عناصر : تخته ، ده‌میر، طوپراق ... کبی أکثریا ابتدائی عنصرلردر. حال بوکه بو عنصرلرله یاپیلان ایشلرك حائز اولدیغی قیمت علمیه وشکلیه ماده‌لریله غیر قابل قیاس صورتده یوکسك‌در . عناصر ابتدائیه ایله محصول آراسنده‌کی بونسبتسزلك ، فکری ابتدائی‌شیده‌کی عناصره قارشی لاقید بولونمقدن منع ایده‌ر. أل ایشلری أك عاجز، أك ابتدائی بر واسطه‌دن بر محصول ذکا چیقابیله‌جکنی عیاناً اثبات ایده‌رك أشیانك قیمتی و استعدادی حقنده احتیاطکار قیلار ، أشیا حقنده فکر تصرف اویاندیریر . بزم کبی تصرف فکرندن و اعتیادندن محروم اولان بر ملتك تربیه‌سنده أل ایشلرینك بونقطهٔ نظردن‌ده بویوك براهمیتی واردر.

أل‌ایشلری أك‌اینجه وحساس ماده‌لردن قابا وعادیلرینه وارنجه‌یه قادارمنتظم و تمیزایشله‌مکه‌مجبورایده‌ن بر شی‌در. بو ایشلرطبیعتیله نظافتی‌ایجاب وپارماقلرك‌حرکتنی تنظیم ، حساسیتی تزیید ایده‌رك أللرده اویناتیلان أشیانك تمیزجه محافظه‌سنی کوره‌تیر. دیکر جهتدن تمیزله کیرلی‌یی دائما مقایسه ایتدیره‌رك تمیزلکی‌سودیریر.

أل ایشلرینك تدریسات صناعیه نقطهٔ نظرنده اهمیتی

أل‌ایشلرینك تربیهٔ عمومیه‌یه‌تأثیری قادار تربیهٔ صناعیه نقطهٔ نظرندن‌ده أهمیتی شایان

دقت‌در. أل ايشلرينك بوتأثيری اولا معلومات صناعيه ويرمكدن زياده يارينكی نسل صنعتكارلری ايچين صاغلام برتربيهٔ عموميه تملی تشكيل ايتمه‌سنده‌در. تعبير ديكرله أل ايشلرينك تربيهٔ صناعيه‌يه تأثيری اولا صنعتكار يتيشديرمك صورتيله دگل ، « آدام » يتيشديرمك صورتيله‌در . بر آدام‌كه بنيه‌سی قوتلی ، كورمكی ، طوتمغی، ايشيتمكی ، دويمغی بيلير ، دقتی ، محاكمه‌سی ، حافظه‌سی ، مخيله‌سی ممارسه‌لی؛ بر آدام‌كه انتظامه، آهنكه، كوزه‌للكه مفتون، چيركينلكدن، پيسلكدن متنفر ؛ بر آدام‌كه هم تقليد ايده‌ر هم ابداع ؛ متشبث ، ثباتكار ، جسور ، خلاصه فعال بر آدام . . . . ايشته أل ايشلری اولا بويله تربيهٔ عموميه واساسيه‌سی صاغلام انسانلر يتيشديرديكی ايچين‌دركه تربيهٔ صناعيه اوزرينه دولاييسيله بر تأثير ياپار. بوتأثيرقطعی‌در، چونكه انسانلر مارانغوز، ده‌ميرجی، الكتريقجی اولمادن اول بر «آدام» اولورلر ، وهيئت اجتماعيه‌سی «آدام»لردن تشكل ايتمه‌ين برملتك صنايع مكتبلرنده نه‌قادار چوق معلومات وتربيهٔ صناعيه ويريلسه بو معلومات هرحالده بر سوس ، ملتی يوكسلتمكه دگل ، بالعكس دوشورمكه چاليشاجق برسائق‌موقعنده قالمغه محكومدر ...

أل ايشلرينك تربيهٔ صناعيه اوزرينه تأثيرنده‌كی ايكنجی عامل ، اصل صنايعه عائد اولان وقوف ومعلومات‌در. فقط بو معلومات يالكز ارباب صنعت ايچين لازم اولان خصوصی ، مسلكی معلوماتدن ، وقوفدن عبارت دگل ، بيلينمه‌سی، ئوكره‌نيلمه‌سی بوتون افراد ملت ايچين لازم اولان محسوس‌واساسی معلومات صناعيه‌دن عبارتدر . معلومات اساسيه‌كه يارين صناعت آدامی اولاجقلر ايچين بر تمل تشكيل ايتسين ؛ معلومات‌كه يارين فابريقه‌يه ، صناعتخانه‌يه كيرمه‌يوب‌ده كاتب ، عسكر ، آووقات ... كچينه‌جك اولانلرده حياتلرنده بوندن مستغنی قالماسينلر ... بوتون انسانلرك ، حياتك بوتون شرائطنده قوللاناجغی معلومات ...

ايشته أل ايشلری تدريساتی بر ياندن يكی نسلك تشكلات ذهنيه‌وبدنيه‌سنده ياپاجغی مهم تأثيرلر ، بر ياندن‌ده بوتون انسانلر ايچين برحق اولان صنعت وقوف ومعلوماتنی داها ابتدائی مكتبندن اعتباراً ويرمك سايه‌سنده‌بر مملكتده

صنایع عالیه مکتبلرندن زیاده صنایع ملیه‌نك مقدراتنه حاکمدر . اونك ایچیندرکه ابتدائی ، رشدی ، تالی مکتبلرمزه أل ایشلری کیرمه‌دکجه ، بومکتبلرده یارین ایچین یتیشدیریلن کنجلره صنعت معلوماتی وتربیه‌سی أللرندن وقافالرندن مشترکاً صوقولمادقجه ، بو مملکت ایچین سلامت وآتیده استقلال یوقدر . چونکه بو تربیه اولمادقجه صنعتده انقلاب یوقدر . بو تربیه اولمادقجه صنعت ینه او مسکین ، ذلیل ، ابتدائی صنعت ، صنعت حقنده‌کی اعتقادمز؛ ینه او کور ، ظالم خرافات ، یتیشه‌جك نسل ایسه ینه رزقنی مأموریتدن دیله‌نه‌جك بیتیك برنسل...

أل ایشلرینك تربیهٔ صناعیه نقطهٔ نظرندن مهم برتأثیری ده کنجلرده مختلف صنعتلره قارشی تظاهر ایده‌ن تمایللری ، استعدادلری تقدیر ایتدیره‌جك وسیله‌لری حاضرلاماسیدر . چونکه أل ایشلرنده یاپدیریلان تحته ، ده‌میر ، طوپراق ، کاغد ، موقاووا ، بوتون صنایعك آناسی ، مبدأیدر . ابتدائیده ، تالیده مارانغوزخانه ، یالکز تحته ایشله‌نن بر یر ده‌کل ، عینی زمانده نسل آتینك استعدادی ، تمایلاتی ایچین بر تجربه یریدر . افرادینك استعدادلرینی ، تمایللرینی بویله أك مشروع تجربه‌لرله تمییز ایده‌ن بر ملت یارین ایچین مادی ومعنوی قوتلریله دوکوشمکه آماده صنعتکار اوردولری حاضرلامش اولور .

أل ایشلرینك تدریسات واصول تدریس نقطهٔ نظرنده أهمیتی

ل ایشلری یالکز تربیهٔ عمومیه‌نك بر عاملی ده‌کل ، تدریسات ایچینده بر واسطه‌در . حساب ، هندسه ، جوغرافیا ، تاریخ ، أشیا ، حکمت .... سوزلرله مخیله‌یه ، رسملرله کوزلره خطاب ایده‌رك تدریس ایدیله‌جکی کبی بودرسلرك برچوق موضوعلری أللرله یاپیلارق ، تجربی اولارق تدریس ایدیلمك ده ممکندر . رنکلی کاغد پارچالرینی کسه‌رك ، بوکه‌رك پارچالری مقایسه ایتدیره‌رك اوقوتولان هندسهٔ مسطحه ؛ موقاوادن مجسمات اعمال ایتدیره‌رك ئوکره‌تیلن هندسهٔ مجسمه ؛ جوغرافیاده طوپراق ، چامور وآلچیدن قاباریتما خریطه‌لر ، عارضات ارضیه ؛ تاریخده مختلف مالزمه ایله اعمال ایتدیریلن وثائق ؛ ینه کاغددن ، موقاوادن تحته‌دن ، تلدن یاپدیریلان میخانیك ، حکمت ، کیمیا آلتلری... هپ أل ایشلرینك واسطهٔ تدریس کبی قوللانیلماسنی ایضاح أیلر .

أل ایشلری أشیا حقنده معلومات ویرمك حصوصنده سویله‌مك ، رسمنی کوسترمك ، نمونه‌سنی کوسترمك کبی بوتون یوللره تفوق ایده‌ر . چونکه أل ایشلری شخصك فعالیت حیاتیه‌سنی واسع مقیاسده دعوت ایده‌ر برواسطه‌در . أل ایشلرنده معلومات آلمق ایچین چالیشان ـ علی‌العاده‌تقریری درسلرده اولدیغی کبی ـ یالکز مخیله وحافظه دکل ، أل ، کوز ، قولاق ، بدن ، حسیات واراده‌در . یاپارق ئوکره‌نیلن شیلر قولای ئوکره‌نیلیر ؛ هم‌ده بوتون حیات ایچین دواملی وقابل استفاده فکرلر ، علملر قازاندیریر .

بونقطهٔ نظردن أل ایشلری طلبه‌سنی عاطل ومنفی بروضعیتده براقان ، معلوماتی یالکز سوزله ویره‌ن ویالکز سوزلرله تکرار ایتدیره‌ن بوتون طرز تدریسلره تفوق ایده‌ر . تدریسات ایله آلینان افکار ومعلوماتك حقیله تأسس وتشکلنی آکلامق ایچین بو افکار ومعلوماتك افعال ایله تکرار ایدیلمه‌سی ؛ آکلاشیلان شیلرك یالکز سویله‌نیلمه‌یوب یاپیلماسی‌ده لازم‌در. چونکه حافظه‌نك قوتی بعضاً تفهمی ضلالتده براقابیلیر : آکلاشیلمایان شیلر ، هضم ایدیله‌ین معلومات ، آکلاشیلمش ، هضم ایدیلمش کبی منتظم سوزلرله افاده ایدیله‌بیلیر ، آکلاشیلمامش فکرلر بویله یالدیزلی کلمه محفظه‌لری ایچنده آکلاشیلمقسزین یرلشه‌مز . حال بوکه افعال ایله ایشله‌نن فکرلر ، علملرده بویله برضلالته امکان یوقدر ، چونکه آکلاشیلمایان برشی ، آزچوق دوغرویه بکزه‌ر صورتده سویله‌نه‌بیلیرسه‌ده بردورلو یاپیلاماز. یاپیلابیلمك ایچین هرحالده آکلاشیلمش اولماسی لازم‌در. ایشته أل ایشلری ، موضوعك یاپدیرمق احتیاجیله آکلاشیلماسنی ، آکلاشیلماسی ایچونده دقت وتفکرك موضوع اوزرنده تکاثفنی دعوت ایده‌ر .

أل ایشلری أشیایی عیاناً وحقیقهً آکلاتمق اعتباریله بوتون وسائطك ، حتی رسمك بیله فوقنده‌در. چونکه رسم مجسماتی غیرحقیقی ، عهدی برصورتده تقلید ایده‌ن ، مجسم شیلری باصیقلاشدیران برواسطه‌در . رسمده أشیانك طول ، عرض ، عمق کبی اوچ بعدندن بری‌بری محو اولور . باصیقلاشان بعدلر ، مناظر وکولکه یاردیمیله تلافی ایدیلیر ؛ ونمونه‌نك شکلنه ، ابعادینه

عائد اولان خطالر بومناظر وکولکه‌لرك جلوه‌سی آراسنده کیزله‌نه‌بیلیر . فقط موقاووا ، چامور ، تختـه‌دن یاپیلان مجسم نمونه‌لرك هیچ بریری ادراکك ، دقت وتفکرك تفتیشندن ، تعقیبندن آزاده قالاماز . چونکه آکلاشـیلمادقجه یاپیلاماز .

أل ایشلرینك واسطهٔ تدریس اولارق استعمال‌ایدیلدیکی تقدیرده دیکرمهم تأثیری‌ده اطلاعاتك ، افکارك ومعلوماتك حافظه‌ده قولایجـه واوزون مدت یرلشـمه‌سنی تأمین ایتمك‌در . أل ایشـلرینك بو مقصدی تأمین ایده‌بیلمه‌سی مختلف صورتده اولور . برکره أل ایشلری افکار ومعلوماتك حقیله تشکلنه خدمت ایده‌ر، بناءً علیه حفظ وتخطری قولایلاشدیریر. چونکه حافظه ایچین ادراك أك برنجی شرطدر. دیکر جهتدن أل ایشلری اطلاعاتك تشکلنده ألك، کوزك ، قولاغك ، بوتون بدنك حرکتلرندن ، حسیات واراده‌نك فعالیتندن آلینان انطباعلری حافظه‌یه‌متعدد ایزلرشکلنده قازار؛ بوانطباعاتی درینلشدیریر. أللرله یاپیلان شی هم چابوق وأیی ئوکره‌نیلیر ، هم‌ده بوتون حیات ایچین ئولمز، سیلینمزخاطره‌لر براقیر... دیکر جهتدن أل‌ایشلری بوافکار ومعلوماتی مختلف واسطه‌لر و فرصـتلرله : قرووکی ، رسم، پلان ، مجسم شکلنده تکرار ایتدیره‌رك حافظه‌ده‌کی ایزلرینی تکثیر وتشدید أیلر .

کورولیورکه أل‌ایشلری، تطبیق‌ایدیلدیکی درسلرده ، اصول‌تدریسك‌بوتون شرائطنی ، سهولتلرینی بخش ایدن بر واسـطه‌در . أل ایشـلری ایله ویریلن درسلرده حفظ و تخطر ایچین فن تربیه‌نك شرط قویدیغی : آکلاشـیلمق ، اطلاعاتك تعدد وتشددی ، تکرر کیبی أك مهم شرطلر واردر .

أل ایشلرینك تدریساتده یاپا بیله‌جکی أك بویوك خدمتلردن بری‌ده أشیاتی تمثیل ایده‌بیلمه‌سی، أشیا معلوماتی محیط اصلی وطبیعیلرنده‌ویره‌بیلمه‌سی‌در. أل ایشـلریله یاپیلان نمونه‌لر، آلتلر ... افکار ومعلومات ایچین بر محیط طبیعی واصلی تشکیل ایده‌ر . درسلر ، بو حقیقی نمونه‌لره وطبیعی محیطلره باغلانارق جانلی، قابل‌ادراك، قابل‌هضم‌صورتده‌ئوکره‌نیلیر. خلاصه، أل‌ایشلری، تدریساتی صنعی و ریاضی تکاملدن‌قورتارارق حقیقی‌و طبیعی شرائطه‌صوقار ، درسخانه‌ده

سیاه تخته اوزرنده منفعتسزجه أشیادن ، حقیقیقتدن مجرد اولارق ئوكره‌تيلن درسلری حیات ایله ، منفعت ایله باغلار . و بویله طبیعی و حقیقی محیطلر اوزرنده ئوکره‌تیلن درسلر ، معلمك عزت نفسنی یالدیزلامق ، حافظه‌یی تزیین ایتمك نتیجه‌سنه ده‌کل ، حیاتك ایشلری ، احتیاجلری ایچین بر سرمایه، بر سلاح ویرمك غایه‌سنه خدمت أیلر .

أل ایشلری واسطهٔ تدریس اولارق قوللانیلدیغی تقدیرده أك مهم تأثیرلرندن بری ده تدریساتی احوال روحیه‌یه موافق بر شکله صوقماسی ، درسلری طلبه‌یه سودیرمه‌سی اولاجقدر. هر هانکی مملکت که أل ایشلرینی بر واسطهٔ تدریس کبی تطبیق ایتمشسه اورایه حیات، فعالیت، جاذبه وانضباطده برابر کیرمشدر . هر هانکی مکتبك چوجوقلری معلوماتی، ذهنلری وألّلریله مشترکاً ویریر بر اصولله درس اوقومشلرسه اوچوجقلر یالکز أبی ئوکره‌نمشلر ده‌کل، عینی زمانده مسعود اولمشلردر .

خلاصةً تکرار ایتمك ایسته‌رم که عمومی مکتبلرده أل ایشلری، علی العاده بر صنعتکار یتیشدیرمك مسئله‌سی ده‌کل ، نسل آتی‌ی مملکتك محتاج اولدیغی شرائط بدنیه وذهنیه‌ده تجهیز أیله‌مك مسئله‌سی‌در. أل ایشلرینك تدریسندن غایه، هپ بو « تربیهٔ عمومیه » غایه‌سیدر. بوقسه مارانغوز، ده‌میرجی، چیفتجی یتیشدیرمك آنجاق صنایع مکتبلری ایچین بر هدف تشکیل ایده‌بیلیر. أل ایشلری تربیه‌سی یالکز بر « صنعت تربیه‌سی » ده‌کل ، صنعت واسطه‌سیله بر « قافا تربیه‌سی » در .

جهانکیر ، ۲۷ تشرین ثانی ، ۱۳۲۹ — معلم

اسماعیل حقی

مأخذلر

L'enseignement manuel dans les écoles du degré primaire : René Leblanc.

L'Aart et L'Enfant : M. Braunschvig.

Emile : J-J. Rousseau.

l'Éducation Manuelle :Louis Banneux.

Enquête historique sur l'enseignement manuel dans les écoles non techniques : A. Panthier.

Eléments de Géométrie Pratique : F. Vaneukem.

Cours Normal de Travail Manuel : L. Montfort.

Recueil d'Expériences de Physique : H. Abraham.

Causeries Pédagogiques : W. James.

Georg Stiehler Formen : Stiehler.

Dortmunder Arbeitsschule.

Anweisungen :
Die Redende Hand : } Seinig.

Modellierschule : K. Ohlmer.

Göteborgs Folkskolors Modellserie För Träslöjd.

Die Naturholzarbeit als Volkskunst : Tarl Köhler.

Tätiger Seit und Geschickte Hond : R. P. und A. L.

Hand-Book of Slöjd : Otto Salomon.

Die Praris der Arbeitsschule : Osmald Marmuth.

Géométrie et Travaux Manuels.

L'Ecole Primaire Supérieure Thechnique de Saint-Gilles-Les-Bruxelles : V. Devogel.

Nääs Modellserie För Pedagogisk Snickerislöjd.

Sand-Modelling : Miss Tarbuck and H. Major.

Cours Normal de travail Manuel : P. Martin.

Züricher Führer Knabenhandarbeit.

Schreibers Anleitung zum-Formen : Th. Formen.

Les idées modernes sur les enfants : A. Binet.

New Methods in Education : J. Liberty tadd.

School and Society : J. Dewey.

Le travail manuel à l'atelier scolaire et le dessin géométrique : Jully et Rocheron.

Psychologie de l'Education : G. le Bon.

Les Méthodes américaines d'éducation : O. Buyse.

عرب ادبیاتی

(روح الاجتماع) نام اثرینك [۱] مقدمه‌سنده [دوقتور کوستاولوبون] دیبورکه : « هر خصوصده عروق انسانیه‌نك سائق ومحرکی درونلرنده‌کی کیزلی قوتلردرکه بونلرك سوقیله انسانلر ماهیتلرینه علملری تعلق ایتمه‌دیکی حالده بعضاً پك بویوك ایشلر یاپارلر .

مثلا لسانلر، پك أسکی زمانلرده نه‌قادار کوزه‌ل ونه‌قادار دقیق اساس وقاعده‌لر اوزرینه قورولمشدر .

بوکون السنه‌نك قواعد واوصافنی تدقیق ایله اوغراشان انجمنلره ، عالملره یکیدن برلسان وضعی تکلیف اولونسه اظهار عجز ایده‌جکلری شبهه‌سزدر .

ایشته مجهول زمانلرده برچوق کوزه‌للکلر ایله لسانلری وضع ایده‌ن قوت انسانلرك درونده بولونان اوکیزلی قوت، اولاشعور روحدر.»[۲] بزده‌دیرزکه : او کیزلی قوتك لسانلر ایچریسنده أك زیاده فعالیت کوستردیکی ، أك زیاده کوزه‌للکلر اظهار ایتدیکی بر لسان‌ده شبهه‌سز عربجه‌در.

او کیزلی قوت بو لسانده اوقادار اینجه‌لکلر واوقادار حرکت وفعالیت کوسترمشدرکه تدقیق ایتدجه حیرت وتقدیرك آرتماماسی قابل ده‌کلدر .

عرب فطرةً مالك بولوندیغی ذکاسنی محیطنده اویالایاجق پك چوق شی بولمامش وحتی بو سائقه ایله سمانك جواهر پاره‌لریله کیجه‌لین عرض ایتدیکی منظره‌یی کندی محیطندن داها زیاده متنوع بولدیغی ایچین یردن چوق کوك ایله مشغول اولمشدر .

عربك محیطی بی‌پایان، عارضه‌سز برچول وینه سمایه عائد اولمق اوزره منتظماً

---

[۱] بو اثر مصر عدلیه ناظری [احمد فتحی زغلول] پاشا طرفندن بونام تحتنده عربجه‌یه ترجمه اولونمشدر .

[۲] علمای اسلامیه‌دن بعضیلری السنه‌نك واضعی جناب حق وبعضیلری دخی بشردر دیبورلر .

کونشك قیپ‌قیزیل باتوب دوغماسندن وبعضی کیجه‌لرده قمرك ویردیکی رخاوتکار ومونس بر نوردن عبارت ایدی . تبدلات طبیعیه بوقادار بسیط اولدیغی کبی حیوان ونبات دخی همان همان آت ، دەوه ، آرسلان وفونده انواعندن چالیلر وخورما آغاجی کبی بعضی شیلره منحصر ایدی . آرا صیرا کورولن واحه‌لر ایسه هم آز وهم دوامسز ایدی .

دیمك که عرب بو جوال ذکاسنه جریان ویرمك ایچون آفاقی دەکل ، انفسی بر زمین آرایور و بناءً علیه بوتون فعالیت روحیه‌سنی لسانه حصر ایدییوردی .

اونك ایچون لسانیله پك اینجه اینجه اوینایان ذکاسی محیطنده کوردیکی پك محدود بعضی اشیا وحیوانه دخی بش‌یوز وحتی بیك‌اسم ویرییور ایدی . [اوسلانك ٥٠٠، دەوەنك ١٠٠٠، ییلانك ٢٠٠ اسمی واردر.]مع‌هذابونلرك قدر مشترکلرندن باشلایارق هر نوعنه ، هر فصلنه ، هرفردینه وهر فردك هرمختلف احوال واوصافنه‌ده اسم ویرمك عربه فضله بر ایش کلمیور ایدی . بو اینجه ذکا لسانیله اوینایور . اوقادارکه معنالری آراسنده‌کی غایت دقیق فرقلری عادتا رسمنی کوستریبورکبی کوزه‌لجه تمثیل قوتنی حائزحرفلرك صفتلریله افاده ایدییور . آرالرنده پك جزئی برباشقه‌لق بولونان متشابه معناره جزئی فرقلر ایله آیری آیری کلمه‌لر وضع ایدییور . مؤداسی قیصا اولان کلمه‌نك لفظی‌ده قیصا ، اوزون اولاننك اوزون بولیور . حرفلرك جوهر وصفتلرینی دوشونویور: تکرر ، تقدم‌وتأخر، ادغام، قلب کبی شیلر واسطه‌سیله بویوك بر تناسب وتوازن داخلنده مختلف ومتجانس مدلوللره دلالت ایده‌جك لفظلر ایجاد ایدییور ؛ حساسیت روحیه‌سنه لسانی معکس ایده‌ن عرب ذکاسی نفوذ و جولانی أك یوکسك و أك درین نقطه‌لره قادار کوتورویور وبو مرکزی اولان جوالیت محیطه دوغرووده انکشاف ایدوب ایجاز و اطناب دیدکلری خاصه‌لره تصورك فوقنده بر حرکت والاستیقیت ویرییور ، اسالیب پك تنوع ایدییور .

(تحکیه) دخی عرب ذکاسی ألنده پك کوزه‌ل ایشلر کورەشدر . اوقادارکه

یر آز استیناسدن صوکرا هر کلمه‌نك بیلینمه‌دیکی حالده معناسنی حقیقته پك قریب صورتده تخمین ممکندر، مثلا کدی‌یه (هر) وقایایه (صخر) دینیلمشدر.

بوتون حواسنده برقوت بولونان عرب سامعه‌سیله دویدیغی مثلا مختلف روزکارلرك حاصل ایتدیکی هرسسه آیری آیری اسم ویرییور، پك جزئی فرقلره وارنجه‌یه قادار مطعومات وملموساته‌ده باشقا باشقا کلمه‌لر بولویور ایدی.

(فعل) اولان ذکاسی ابداعاتنی حفظ ایچین (انفعال) اولان حافظه‌سنه تودیع ایدییور وکوندن کونه کسب ثروت وظرافت ایده‌ن لساننده وضع اولونان هیچ بر کلمه اونوتولمایور ایدی.

ترقیاتی ضبط وتدوین اولونان لسان عرب یکی بر انفلاقه مظهر اولیور، ذوقده‌کی قوت وسلامت کلمات آراسنده غایت طاتلی بر آهنك بولیور، کلمه‌لری بوغیرمشهود رابطه و آهنك ایله باغلایور ایدی.

آرتق خطیبلر ایله برابر شاعرلرده مظهر حرمت وتقدیر اولمغه باشلایور، فقط حقیقةً بعضی پك چوق حکمتلری احتوا ایده‌ن بوخطبه‌لر هیئت اجتماعیه‌جه، عربك اووقتکی یاشاییشنجه لزومی اولان تأثیری یاپامایور ایدی. شعر منظوم اولور، پك طبیعی وسلیس‌ده نظم ایدیلیرسه بالطبع نثردن زیاده برقوهٔ تسخیریه‌یه مالکدر. بناءً علیه عربلرك تفاخرلرینی تثبیت وحس غرورکبی احتیاج روحیلرینی تطمین ایده‌جك منفرد بر واسطه شعر ایدی. بونك ایچین شاعر یتیشدیرمکده اولان هرهانکی برقبیله دیکر برقبیله‌یه قارشی بحق افتخار ایده‌بیلیرایدی. حتی بوشعرلر اجتماعکاهلرده هرقبیله ایچین پارا وآلتون قادار ایشه یارار ایدی.

شعرك، آهنکدار قصیده‌لرك تأثیر فسونکاریسی هرقبیله‌نك مفاخر ومناقبنه برقات داها رونق ویرییور وشعر نه‌قادار کوزه‌ل اولورسه موفقیت اوقادار آرتیور ایدی. معایب ومثالب خصوصنده‌ده شعرك قوهٔ تنقیدیه‌سنه مراجعت اولونیور ایدی. بناءً علیه شعر عربلر ایچین پك بویوك بر احتیاج ایدی؛ یعنی أك بویوك موجودیتلرندن بریسی وبلکه برنجیسی حالنی آلمش ایدی.

قدیماً ناصیل که یونانیلرده‌ینه براحتیاج روحیدن دولایی نحت هیکلتراشلق ایلری کوتورولمش ایسه عربلرده دخی زمان جاهلیتده معدنی بر رصانت ومتانتله شعر

ایلریله‌مش ، وبوکون بیله جاهلیه [۱] شعراسندن یدی [۲] کیمسه‌نك (معلقه۔ قصیده) [۳] لری یونانیلرك موزه‌لرده تماشا ایدیلن اثرلری کبی بویوك برتلذذ ایله اوقونمقده بولنمشدر .

ناصیل‌که بوکون عمومیتله انسانلر آراسنده أك آغیر وأك یوکسك تزییناتك اساسنی آلتون والماس کبی ثمین معادن واحجار تشکیل ایدییورسه بو (معلقه) لر دخی صوکرا کلن شاعرلرك تصنعاتندن صرف نظر ایدیلیرسه عرب ادبیاتنك اساس (کولچه) لریدر . بونلرده‌کی کلمه‌لر آغیردر . فقط ثقلتبخش اولمایوب آلتون آغیرلغی کبی لطیف وروحنوازدر . شکل طبیعیلرینی محافظه ایده‌ن بو کلمه‌لرده عادتا بر هندسی انتظام واردر. اماله، زحاف وامثالی کبی أگریلك ، بوگرولك عیبلرندن تماماً مبرادرلر. جواهر پاره‌لره بکزه‌ین بو کلمه‌لر هم‌منتظم وهم صاغلامدر . جمله‌لرده دخی توریه ، استخدام ، لف ونشر و سائره کبی ظرافتفروشلقلره تصادف ایدیلمز . بو (معلقه) لرك وعمومیتله (جاهلیه) و (مخضرین) آثارینك بوتون کوزه‌للکلری صافیت وطبیعیتیدر .

بونلرك مؤثرلری دخی اثرلری کبی مدنی و صنعی کوزه‌للکلر ایله ده‌کل

[۱] اسلامیتدن اولکی شعرا طبقه‌سنه‌ویریلن‌اسمدر. عرب شاعرلری بوواسلامیتدن اول وصوکرا یاشامش اولان (مخضرین) و اسلامیتك برنجی عصرنده یتیشمش بولونان (اسلامیه) وبو عصردن صوکرا ظهورایده‌ن (مولدین) ایله دورت طبقه‌یه آیریلمشلردر.

[۲] امرؤالقیس ، طرفةبن العبد ، زهیر بن‌ابی سلمی ، لبیدبن ربیعه ، عمرو بن کلثوم ، عنترة بن شداد ، حارث بن حلزه

[۳] أسکی یونانیلرك (اولمپیاد) لری کبی (سوق عکاظ) نامیله أك چوق شعر وادبه متعلق اولمق اوزره ذی‌القعده ابتداسنده هر سنه (طائف) جوارنده عربلر دخی بر (پنایر) کشاد ایده‌رلر ایدی ؛ اونلرجه بوراسی بر ادب مشهری‌عد اولونور ایدی . خطیبلر ده‌وه‌لری اوزرنده ناسه خطبه‌لرینی اوقورلر ، شاعرلر دخی دریدن معمول چادرلرده اوطوران ممیزلره قصیده‌لرینی انشاد ایده‌رلر ایدی . روایته نظراً بو قصیده‌لردن تقدیره مظهر اولانلر مصر کتنلری اوزرینه یازیلوب توقیراً کعبهٔ معظمه دیوارینه آصیلیر ایدی. ایشته بویدی شاعرك قصیده‌لری (سوق‌عکاظ)ده‌تقدیراولونوب کعبهٔ معظمه دیوارینه تعلیق ایدیلمش اولدیغی ایچین بونام ایله توسیم ایدیلمشدر.

برده(بنی‌امیة) امراسندن بعضی‌ذواتك انتخاب ایتدیردیکی (المعلقات‌الثوانی) واردر.

دوغرولق ، وفاكارلق ، مسافرپرورلك ، عزت نفس ، علو همت ، شجاعت وسائره كبی بدوی معالياتيله فطرةً مزين ايديلر .

محيطنی أيی حس ايتمك وحسنی دخی اولديغی كبی تبليغ ايده بيلمك خاصه لرينه مالك اولان بو بدوی عربلرك وضوح ، صحت ، شدت وخصوصيله غايت كوزه ل تشبيهلر ايله معنايه ماديت ويرمك وتشبيهلرده اصلا طبيعيلكدن اوزاقلاشمامق أك كوزه ل چارپان خاصه لريدر .

ايشته مثلا (طرفه) ديشی دوه سنك سرعتنی افاده ده بزجه معروف اولديغی وجه اوزره كوز توكنه آلينامايا جق مبالغه لی بر تشبيه ايله يلديريم كبی ، آتش كبی فلان ديمه يوب « صوی و خيزلی يوروين أركك دوه نك آياغنی قالديرديغی يره همان ألنی قور . » ديبوركه خيالكريز اولان يوقاريكی تشبيهلردن بيان اعتباريله داها مكمل در. (معلقه) صاحبلرندن (لبيد) ك « دوه م كوكده كی بويوجك برقيرمزی بولوط كبی كيديبوردی.» تشبيهی ده بويله در. يعنی بو بدويلر پك طبيعی بركوزايله دنيايی كورمكده اولدقلرندن هردورلو تصنعات وتكلفاتدن عاری برلسان بيانلری وبناءً عليه برقير چيچكی كبی غايت طبيعی متين وكوزه ل شعرلری واردر . اونلرك أك ممتاز ، أك مستثنالرينی زمانمزه قدر نقل اولونان بو (معلقه) لر تشكيل ايده ر .

بو معلقه صاحبلرينك قادين سومك ، شجاعت وحماستله افتخار أيله مك ، آت اوزرنده دولاشمق، شراب ايچمك، قومار اوينامق يكانه مشغله لری اولديغی آكلاشيليوركه سائر حياتداشلری دخی طبيعیٔ بوخصوصلرده كنديلرينه اشتراك ايدييورلر ايدی . بدويت ، اساساً متمادياً بر يرده اوطورمايوب اوت ، صو كبی بدوينك مبرم احتياجاتنی تأمين ايتمك ايچين زمان زمان كوچوب، قونمق ديمك اولديغندن بر چوق كوندن بری اقامت ايدلمكده اولان بر محل ناكاه كيمسه سز وايصسز براقيلير. آنجاق حيوان ترسی، كول واوجاق يری، سياهلانمش بر قاچ طاش (صاچ آياق) ، چادرلرك اطرافنه آچيلمش اينجه بر ياغمور (آرقی ـ حرقی)، چادر قازيقلرينك اويوق محللری،چادرده ليكلرينی طيقادقلری (ثمام) دينيلن بر نوع ساز قيرينتيلری اورانك بروقت اقامت ايديلمش اولديغنه دلالت ايده ردی .

اوزه‌رندن بر قاچ سنه كچه‌جك اولورسه بالطبع بوعلامتلرده قالمايور وبناءً عليه بوراسى پك كوچ تعيين اولونويور ايدى. آرالرنده سوكيليسى بولونان بر قبيله‌نك بويله ترك ايتديكى اقامتگاهى زيارتله سوكيليسنى يادوتذكار ايده‌رك آغلايوب آرقاداشلرينى دخى بكايه دعوت ايله قصيده‌سنه باشلامق ايلك دفعه (امرؤالقيس) طرفندن ابداع ايديلمش وعموميتله جاهليه شعراسى كنديسنه تبعيت ايتمشلردر .

(عمروبن كلثوم) دن ماعدا ديكر آلتيسى قصيده‌لرينه بومتروك يوردلرى ذكر ايله باشلايورلر مع مافيه غايت بسيط اولان بدوى حياتنده بومتروك يوردلرى زيارت بدوى عاشقلر ايچين پك مهم برخاطره اولديغندن بونلرك بو خصوصده (امرؤالقيس) ه تبعيت ايدوب ايتمه‌مش اولدقلرينى قطعى صورتده تعيين‌ده كوچدر. غايت دار بر دائره داخلنده تصادف پك چوق اولابيلير؛ وبوتصادف ومطابقت دائره نه‌قدر بويورسه اوقادار آزالير . نيته‌كيم (امرؤالقيس) ك معلقه‌سنك اوچنجى بيتى اولان :

وقوفاً بها صحبي على مطيهم
يقولون لاتهلك اسى و تجمل

بيتيله (طرفه) معلقه‌سنك ايكنجى بيتى اولان :

وقوفاً بها صحبي على مطيهم
يقولون لاتهلك اسى و تجلد

بيتى آراسنده‌كى فرق (تجمل) ايله (تجلد) كلمه‌لرندن عبارتدر .

(عمرو بن كلثوم) ى دخى مميزلر جلدنده‌كى سارى برخسته‌لقدن دولايى ده‌ريدن معمول چادرلرينه قبول ايتمه‌مك كبى حيثيتى كسرايده‌ن موجب حدت برحال قارشيسنده بولوندورمايايديلر اونك‌ده قصيده‌سنك باشنده متروك يوردى ذكر ايده‌رك بر مستثنا تشكيل أيله‌مه‌يه‌جكى پك مأمول ايدى . ذاتاً بو متروك منزللرده‌كى اوجاغك يانيق يرلرينى ديش أتلرنده‌كى (دوكمه) وباقى قالان بعضى اثرلرى دخى بركتابه‌ده‌كى آز وچوق سيلينمش يازيلره بكزه‌تمك بونلرك وعموميتله جاهليه شعراسنك عقللرينه كلن يكانه تشبيهدر .

موجود كبی كورونن معدوماتی (سراب) ۰ تشبيه خصوصنده‌ده جمله‌سی اشتراك ايده‌رلر .

بر آرقاداشنه (تثنيه) صيغه‌سيله خطاب دخی (جاهليه) شعراسنده كورولوركه‌بو؛ قرآن كريمده‌ده موجود اولوب عرب شاعرلرينك اوچنجی طبقه‌سنه قادار دوام ايتمشدر .

(معلقه) صاحبلری وعموميتله زمان جاهليت شاعرلری يازی بيلمه‌دكلری حالده سكسان وطقسانی متجاوز اولان قصيده‌لرينی ، يا هر بيتنی وبلكه هر مصراعنی تكرارلايارق ضبط ايدييورلردی وياخود بالبداهه سويله‌يوب ايشيتنلر طرفندن حفظ اولونيور وياخود شاعر تكرار ، تكرار اوقويارق حفظ ايتدكدن صوكرا انشاد ايده‌رك كندی قبيله‌سی افرادينه‌ده أزبرله‌تديريليوردی .

مع مافيه عربلرده سكسان وطقساندن زياده أبياتی حاوی بر قصيده‌يی بالبداهه نظم وانشاد ايتمك نادر ده‌كلدر . نيته‌كيم (عمرو بن كلثوم) دوقسان دوقوز بيتلی اولان (معلقه) سنی عميز چادرينك خارجنده سوق عكاظده قارغيسنه استناداً بالبداهه انشاد ايتمش وكويا قارغيسنك قولنه باتديغندن خبردار بيله اولمامشدر .

(تشبيب) دينيلن سوكيليسنك محاسن اوصافيله قصيده‌يه باشلامق عربلرجه عمومی بر عادتدر . آت وده‌وه دخی تصوير اولونسه بيله اكثريا سوكيليلرينه بونلرايله قاووشه بيله‌جكلری سبيله تصويراولونوب صوكراتكراراً سوكيليلرينك اوصاف ومحاسننه رجعت ايده‌رلر .

(تشبيب)دن صوكرا ياكنديسنك منفرداً وياخود قبيله‌سنك عموماً شجاعت ، سخا وسائرمحاسن اخلاقيه‌سندن بحث ايده‌رلر . بونلرك ايچنده حكيمانه ومتفكرانه سويله‌نمش پك چوق ابياته تصادف اولونور . يكانه فخر ومباهاتلری اولان (حرب) عليهنده‌ده سويله‌نمش شعرلر يوق ده‌كلدر .

خلاصه بو (معلقه) لر بدوی حياتنك هر نوع شئون و احوالنی جامع ايده‌لردركه اوچليك كبی جمله‌لر ايچرسنده بوحياتی دائما صاقلاياجق وهر زمان عرب ذوقی بونلری سه‌وه سه‌وه اوقوياجقدر .

بو (معلقه) لرك مشترك وصف وسجیه‌لرندن باشقا هپسنك آیری آیری خصوصیتلری‌ده اولدیغندن هر (معلقه) دن برر پارچا انتخاب ایده‌رك محترم قارئلریمزه تقدیم ایتمك ایسته‌دك :

۱ — امرؤالقیس [۱]

[بکا تسلیت ویرمك ایچین بیندکلری حیوانلری دوردورارق آرقاداشلریمك (حزن و کدره بو قادار مغلوب اولما. صبر ایت! جلادت کوستر!) دیدکلرینی دوشوندم.

---

[۱] (امرؤالقیس) شدت آدامی دیمك اولوب کندیسنك اصل اسمی (جندح) در. بونك عشق وسودا ایله کچن ، پدرینك (بنی‌اسد) طرفندن قتل اولونماسندن اولکی دورهٔ حیاتیه‌سیله صوکراکی حیاتی تمامیله یکدیکرندن آیریدر . اوقادارکه پدرینك انتقامنی آلمادقجه شراب بیله ایچمه‌مکه، باشنی ییقامامغه عزم ایتمشدر. فقط پدری قتل اولونمادن اول بلکه پك یاقیشیقلی ، پك ممتاز و پك اصیل اولان (امرؤالقیس) غایت مغرور ومسعود بر حیات کچیرییور ، أك کوزه‌ل قیزلری آلمقده مشکلپسندلکلر ایدییور ، وبونلره شو سؤاللری صوروبوردی . (سکز ودورت و ایکی نه‌در ؟) بو عددلرك حاصل جمعی اولان اون دورت جوابنی ویره‌ن قیزی آلمایوردی . بر کیجه یانده محافظ برأرکك ایله کیده‌ن برقیزه‌دخی عینی سؤاللری صوروب (سکز سباعك، دورت ده‌وه‌نك، ایکی کوزه‌ل قیزلرك ممه‌لریدر.) جوابنی آلنجه بوقیزی پدرندن ایسته‌یه‌رك تزوج ایتمشدر . بونکله برابر عموجه زاده‌سی (فاطمه‌ـعنیزه) ایله‌ده معاشقه‌ده بولونیور ، کوزه‌للکنی وآرالرنده جریان ایده‌ن معاملاتی پك عریان بر صورتله (معلقه) سنده تصویر ایدییوردی . بوندن حدتله‌نن پدری (ربیعه) نامنده‌کی کوله‌سنه اوغلنی اولدوروب کوزلرینی کندیسنه کتیرمه‌سنی امر ایتمش وکوله‌دخی افندیسنك أمرینی یرینه کتیرمش، فقط بر مدت صوکرا أفندی ندامت ایتدیکندن (ربیعه) اوغلنك برحیات بولندیغنی کندیسنه تبشیر ایتمش وکتیردیکی کوزلرك برکیك کوزی اولدیغنی سویله‌مش اولدینی طرزنده بر افسانه (امرؤالقیس) حقنده‌ده تکرار ایدیلمشدر .

(معلقه) سی (امرؤالقیس) ك ایلك حیات دوره‌سنك پك پارلاق و پك آچیق بر مرآتیدر. اقران وامثالیله سوکیلیسی (عنیزه) نك (دارة‌جاجل) دینیلن برکوله کیده‌جکنی خبر آلان (امرؤالقیس) اونلردن اول کول جوارنده برمحله‌اختفا ایدییور. قیزلر کلوب البسه‌لرینی چیقارییورلر و (امرؤالقیس) ك وجودینی اصلا حس ایتمه‌یورلر. بونلر صویه عریان اولارق کیردکلری وقت اختفا ایتدیکی محلدن چیقیور و هپسنك البسه‌لرینی طوپلایور. قیزلر پك مشکل برموقعده قالدقلرینی آکلایورلر . (امرؤالقیس) سوکیلیسی (عنیزه) یه کندیسنی صو خارجنده عریان اولارق کورمه‌دکجه البسه‌سنی ویرمه‌یه‌جکنی یمین ایده‌رك سویله‌یور . ونهایت موفق‌ده اولیور. فقط کونك پك چوق

أی ایکی رفیقم! دوروك ! سوکیلیمی وسوکیلیمك (دخول) ایله (حومل) و (توضح) ایله (مقراة) آراسنده قوملغك بیتکیننده کی یوردینی آنارق آغلایالم !...

مکیك دوقویان بر صنعتکار کبی ایکی مختلف طرفدن وزان اولان شمال وجنوب روزکارلری برینك ئورتدیکی بقیهٔ آثاری دیکری آچدیغی ایچین هنوز او یرلرده سوکیلیمدن قالان اوجاق محلی وسائره کبی شیلر محو ومندرس اولمامشدر.

بنم دردیمك دواسی ، قلبمك شفاسی بول بول کوز یاشلریدر . فقط بورادده آغلاناجق ده بر خاطره قالمامش که ...

سودیکك (عنیزه) نك یالکز درد هجران وافتراقنی چکیور ، وصالنه نائل اولامایورسك.(مأسل) ده سودیکك(ام الرباب)وقومشوسی (ام الحویرث) دەده بویله ایدك !

اونلر قالقوب حرکت ایتدکلری وقت محیطلرینه مسك قوقوسی انتشار ایدەردی. قارانفیل باغچەلرینه اوغرامش صبا روزکاری أسیور کبی ...

تحسساتم غلیانه کلدی . کوز یاشلرم طاشدی. یوزمدن آشاغی دوکولیور . قیلیجمك حمائلی ده ایصلاندی. آه ! بو قیزلرك نەأیی کونلرینی کوردك ، سن، امرؤالقیس ! (دارة جلجل) کونی ایسه بی نظیر ایدی .

زمانی کچمش وقیزلر یورولمش، آجیقمش اولدقلرندن (امرؤالقیس) آلتنده کی دەوەیی بوزەرە کسوب غایت کوزەل برأت ضیافتی ویریور، شراب دخی بولیور. صوکرا قبیلەلرینك اقامتکاهنه آقشامه دوغرو (امرؤالقیس) (عنیزه) نك هودجنده اولارق هپ برابر عودت ایدییورلر ، معلقەسنك باش طرفنده بو وقعەیی تصویر ایتمشدر. بو برنجی دورهٔ حیاتیەسنه عائد اولان (معلقه) سی أك کوزەل شعریدر. مصرده طبع اولونان دیوانده دخی بعضی کوزەل قصیدەلری واردر. بونلرده پدرینك انتقامنی آلمق ایچین (بنی اسد) ایله مختلف قبیلەلردن طوپلادیغی آداملر ایله ایتدیکی محاربەلردن ودربدرانه برحیاتدن بحث ایدەر. حتی روم قیصرینه (؟) مراجعت ایتدیکی ده کورولور . قیصرك قیزی کندیسنه تعشق ایتمش وآرالرنده مناسبات عاشقانه جریان أیلەمش اولمقله بورادن عودتنده (آنقره) جوارنده قیصرك آداملری طرفندن کیدیریلمش زهرلی برلباسك تأثیریله وفات ایتمش اولدیغی مرویدر . دیوانده بو مراجعتی و (آنقره) جوارنده مدفون بر قیصر قیزینه اثنای وفاتنده سویلەمش اولدیغی حزین برقطعەسی واردر . الفاظی غایت فصیح واسلوبی متین اولمقله برابر وقوعات عاشقانەسنی پك آچیق، پك عریان سویلەمکدن چکینمز . دیکرلرنده کورونن عفت (امرؤالقیس) ده اصلا یوقدر ... (معلقه) ودیوانی آلمانجەیه ترجمه ایدیلمشدر .

اوکون ایدی که آلتمده‌کی دەوەمی باکرقیزلره کسمشدم . دەوەمك یرلرده قالان أشیاسنی قیزلر تقسیم ایدوب کندی‌دەوەلرینه آلمشلردی .

باکر قیزلر دەوەمك کباب ایدیلمش أتندن یکدیکرلرینه اکرام ایدییورلردی . یاغلری بوکولمش بیاض خام ایپك یوماغی کبی ایدی . اوکون ایدی که یایان‌قالدیغم ایچین محفه‌یه ، (عنیزه)نك محفه‌سنه کیرمشدم . فقط راحت دورمادیغم ویوکی برطرفه آغیرلاتدیغم ایچین بحق (عنیزه) (امرؤالقیس!دەوەمی‌یارالادك،این! سن اینمزسه‌ك بن اینمکه مجبور اولاجغم . بونی‌ده ایسترمیسك ؟) دییوردی .

بن‌ده اوکا (دەوەنك یولارینی‌کندی‌حالنه براقارق‌یورو! وبنی،أی نهال‌تر، میوەلریکی طوپلامقدن تبعید ایتمه . بن نیجه کبه ونیجه أمزیکلی قادینلره کیجه کیتمش‌وهنوزیاشنی‌دولدورمامش‌أمزیکده‌کی‌چوجوغندن‌آلیقویمشم.آلیقویمشم‌ده چوجوغی‌آغلایاجق‌اولورسه بندن‌اصلاآیریلامایوب « برطرفدن چوجوغنه ممه ویرمکله برابرعشقمه‌تسلیم نفس ایتمکده دوام أیله‌مشدر. » [١] سن ایسه‌بونلر کبی ده‌کل بوکون بلا مانع سوەر وسویله‌بیلیرسك .) دیدم .]

قفانبك من‌ذکری حبیب ومنزل	ویوم عقرت‌للعذاری مطیتی
بسقط‌اللوی بین‌الدخول فحومل	فیا عجباً من کورها المتحمل
فتوضح فالمقراة لم یعف رسمها	فظل العذاری یرتمین بلحمها
لما نسجتها من جنوب وشمأل	وشحم کهداب الدمقس المفتل
وقوفاً بها صحبی علی مطیهم	ویوم دخلت الخدر خدر عنیزة
یقولون لاتهلك اسی وتجمل	فقالت لك الویلات انك مرجلی
وان شفائی عبرة مهراقة	تقول وقدمال الغبیط بنا معاً
فهل عند رسم دارس من معول	عقرت بعیری یاامرأ القیس فانزل
کدأبك من ام‌الحویرث قبلها	فقلت لها سیری وارخی زمامه
وجارتها ام‌الرباب بمأسل	ولا تبعدینی من جناك المعلل
اذ اقامتا تضوع المسك منهما	فمثك حبلی قد طرقت ومرضع
نسیم‌الصبا جاءت بریاالقرنفل	فالهیتها عنی ذی تمائم محول
ففاضت دموع العین منی صبابة	ویوماً علی ظهرالکثیب تعذرت
علی‌النحر حتی بل دمعی محملی	علی وآلت حلفة لم تحلل
الا رب یوم لك منهن صالح	اذا ما بکی من خلفها انصرفت له
ولا سما یوم بدارة جلجل	بشق وتحتی شقها لم تحول

[١] طیرناق ایچنده‌کی قسم مألاً مترجمدر .

[بر کون ایدی که: بندن رو کردان اولاجغنی بیلنلر ایله بر قوم تپه‌سی اوزرنده سویله‌یوردی .

أی فاطمه ! بو قادار نازه محل یوق . أکر حقیقةً بنی ترکی عقلکه قویدکسه آچیقجه سویله‌یه بیلیرسك !

سن بکا هر خصوصده مطاع بر حاکم اولدیغکی ظنده یا نیلیورسك ؛ سنك عشقکله ئوله‌جکمی و هر نه أمر ایده‌رسه‌ك قلبمك اطاعت أیله‌یه‌جکنی ظن ایتمه !...

أکر نم بر خویمدن ممنون ده‌کلسه‌ك قلبمی قلبکدن چیقارمقده حرسك .

کوزلرك ذاتاً یارالی اولان قلبمه ایکی اوق ایله دیکر بر یارا آچمق ایچین یاشاردی . یوکدن ویا آت قیلندن یاپیلمش أوینه کیرمك کیمسه‌نك عقلندن بیله کچمه‌مش اولان نیجه محفه یومورطه‌لریله [١] هیچ عجله‌یه لزوم کورمه‌دن أکلندم . فقط اونلره واصل اولونجه‌یه قادار بکله‌ین وبولسه‌لر برقاشیق صوده بنی بوغمق ایسته‌ین بکجیلری کچدم . توابعیله برابر اولکرییلدیزی سماده ، قیزلرك بللرنده‌کی اوزرلری جواهر ایله مرصع کمرلرك دورماسی کیبی یاڭ بر وضعیت آلینجه یانه کیردم . اوقیز اویومق اوزره ألبیسه‌سنی چیقارمش ، یالکز خفیف بر لباس ایله قالمشدی . بنی کورونجه حیرت وتعجب ایده‌رك « والله‌سندن هیچ بر حیله ایله قورتولمق ممکن ده‌کل ... سنك آزغینلغك‌ده کچمه‌یه‌جك کیبی کوروبورم . » دیدی .

کندیسنی أوندن دیشاری چیقارتدم . یوروبوردق . فقط او ، قوملر اوزرنده براقدیغمز ایزلری بوزمق ایچین ایپکلی خرقه‌سنك اوجلرینی سوروبوردی .

یوردن چیقوب اعوجاجلی قوم تپه‌لکلری آراسنه کیردیکمز زمان خلخال محللری ، بالدیرلری [٢] آبدار ، دولغون اولان اوقادینی باشنك ایکی طرفنده‌کی صاچلرینه صاریلارق اینجه بلیله کندیمه چکدم .]

---

[١] عربلر أل دوقونمامق ، ستر وصیانت اولونمق جهتیله وبیاضلقده قادینلری یومورطه‌یه تشبیه ایده‌رلر .

[٢] قوللره طاقیلدیغی کیبی عرب قادینلری آیاقلره دخی بیله‌زیك طاقارلر .

افاطم مهلاً بعض هذا التدلل
وان كنت قداز معت صرمى فاجملى
اغرك منى ان حبك قاتلى
وانك مهما تأمرى القلب يفعل
وان تك قد ساءتك منى خليقة
فسلى ثيابى عن ثيابك تنسل
وما ذرفت عيناك الا لتضربى
بسهميك فى اعشار قلب مقتل
وبيضة خدر لايرام خباؤها
تمتعت من لهو بها غير معجل
تجاوزت احراساً اليها ومعشراً
على حراصاً لو يسرون مقتلى

اذا ماالثريا فى السماء تعرضت
تعرض اثناء الو شاح المفصل
فجئت وقد نضت لنوم ثيابها
لدى الستر الا لبسة المتفضل
فقالت يمين الله مالك حيلة
وما ان ارى عنك الغواية تجلى
خرجت بها امشى تجزوراثنا
على اثرينا اذيال مرط مرحل
فلما اجزنا ساحة الحى وانتحى
بنا بطن خبت ذى حقاف عقنقل
هصرت بفودى رأسها فتمايلت
على هضيم الكشح ريا المخلخل

[سوكيليم هم اينجه بللى، هم ده أتليدر. يالكز أتلرى صارقيق وفضله اولمامقله برابر قارنى ده بويوك دەكلدر. كوكسى ايسه بر آيينه كبى پارلاقدر .

رنكى دەدورو بياض دەكل، آب وتابنى صولرك، هيچ كيمسەنك ألى دە كمەمش دەرينلكلرندن آلان اينجى شاهدانەسنك رنكى كبيدر؛ آزصارى يە باقاربياضدر.

بزى قوم تپەلرى، اغيارك أنظارندن ستر واحاطه ايتمش ايكن هر ايكى طرفى تجسس ايديور ويوزنى آراصيرا ايكى طرفه چويرييور؛ ياورولى كييكك كوزندن مستعار برنظر ايله اطرافنه كمال احتراز ايله باقينيوردى .

كردانى بربياض كييك كردانى كبى موزون ايديسەدە ساده اونككى كبى زينتسز دەكل ...

برخورمابوداغنك صالقيملرى كبى كور وكومورقادار سياه اولان صاچلرى آرقاسنده محتشم برسوس ايدى . كاكللرى يوقارى يە دوغرو طاشيور ، چيفت ئوركو لولەلرى بربرى آراسنده غائب اولويوردى. بوناز ونعيم ايچنده بويومش اولان سوكيليمك قوشلق زماننده بيله ياتاغنك اوستنده مسك ذرەلرى انتشار ايدەر [١] صباح اولوز اولماز ايش كورمكه مجبورقادينلر كبى أتكنى بلنه صوقماز.

[١] يعنى قوشلق زمانه قاداراويور.

پارماقلرى ايش كورمكدن بوزولمش دەكل، بلكه قوم ايچنده اولان قوردلر ومسواك ياپيلان داللر كبى يوموشاق واينجه اوزوندر .
انوار جماليله آقشاملرين ظلمتلرى داغيتير . كويا كه متعبد بر راهبك قانديليدر.
عقلنى باشنه آلمش آداملر بيله بويله سنه قيزلغنده اولسون، قادينلغنده اولسون طوتولور، محبت ايدەر. هر كسك جاهللكى كچدى؛ فقط بنم قلبم سنك عشقكدن، سنك سودا كدن تسلى بولمايور .]

مهفهفة بيضاء غير مفاضة   ترائبها مصقولة كالسجنجل
كبكر المقاناة البياض بصفرة   غذاها نمير الماء غير محلل
تصد وتبدى عن اسيل وتتقى   بناظرة من وحش وجرة مطفل
وجيد كجيد الريم ليس بفاحش   اذا هى نصته ولا بمعطل
وفرع يزين المتن اسود فاحم   اثيث كقنو النخلة المتعشكل
غدائرها مستشزرات الى العلى   تضل العقاص فى مثنى ومرسل
وتضحى فتيت المسك فوق فراشها   نؤم الضحى لم تنطق عن تفضل
وتعطو برخص غير شثن كانه   اساريع ظبى او مساويك اسحل
تضى الظلام بالعشى كانها   منارة ممسى راهب متبتل
الى مثلها يرنو الحليم صبابة   اذا ما اسبكرت بين درع ومجول
تسلت عمايات الرجال عن الصبا   وليس فؤادى عن هواك بمنسل

بورادن صوكرا امرؤ القيس ليال هجرانتى وكنديسنه خيرخواهانه نصيحتده بولونانلرى ذكر وتصوير ايدييور. صوكراده ايچريسنده اوت، اوجاق بولونمايان، هر كوشه سنده أوندن قوو ولمش قومار بازلر كبى سرسريانه كزينن، باغيران قوردلر دولونيجه واديلرى قطع ايتديكنى ذكر ايله معلقه سنه بر وحشت رنكى ويرييور.
صوكرا داها قوشلر يووالرندن چيقمامشلر ايكن چيلاق آتيله أكله نديكنى سويله يور وبوندن صوكراكى ايكى بيت ايله ده فرسى حقنده تصوير نقطهٔ نظرندن پك معروف وحقيقةً كوزەل اولان توصيفاتنى ابداع ايدييور :
[بر آنده هم ايله ريلر هم كريلر، هم كنديني كوسترير وهم آلير . سيللرك زاويه لرينى بوزوب دوم دوز ياپمش اولديغى قايالر كبى ده صلابتلى ، قويدر .
بلى كييك بلى كبى اينجه وآياقلرى دەوەقوشى كبى دوز وديكدر. قوشوشى قورت

قوشماسی کیبیدر . ئوك آیاقلرینی قالدیردیغی یره درحال آرد آیاقلرینی قوماسی تیلکی یاوروسنککی قادار سریعدر .]

۲ — طرفة بن العبد [۱]

[خوله [۲] نك (ثهمد) چاقیللرنده براقدیغی أسکی یوردك آثاری اونك دیشلرنده‌کی دوکمه بقیه‌لرینی آندیرییور .

[۱] کنج واصیل برشاعر اولان (طرفه) نك همشیره‌سی ملوك عربدن اولان (عمرو بن هند) ك أك مهم بندکانندن (عبد عمرو) ده ایدی. همشیره‌سنك (طرفه) یه زوجندن برشکایتی (طرفه) یی أنیشته‌سنی هجوه سوق ایتمش و (هجویه) یی ملك (عمرو بن هند) دویمشدی . ملکك ووردیغی بر یابان مرکبنی آوده یاننده بولونان (عبد عمرو) ك کسه‌مه‌مه‌سی (طرفه) نك هجویه‌سنی ملکك (عبد عمرو) ه اوقوماسنه سببیت ویرمش وحدتله‌نن (عبد عمرو) ده بالمقابله (طرفه) نك کندیسی حقنده سویله‌مش اولدیغی (هجویه) یی ملکه اوقومشدرکه (طرفه) قتلندن اول کندیسنی (هجو) ایتمه‌سین دییه (متلمس) ایله برابر ألرینه برر کاغد ویره‌رك (طرفه) یی قتل ایدیلمك اوزره (بحرین) ده‌کی (معلمی) نام والیسنه کونده‌ردی .

ملکك نزدندن عزت واکرام ایله آیریلوب (بحرین) ه کیتمکده‌لر ایکن (حیره) ده یاشلی وتجربه‌دیده اولان (متلمس) کاغدینی برچوجوغه اوقوتمایی عقل ایتدی. ودرحال کاغدی پارچالایوب (حیره) کولنه آتدی . اصالتنه بناءً مغرور اولان (طرفه) یولنه دوام ایتدی . و (بحرین) ه وصولنده فی‌الحقیقه اصالتنه حرمةً والی کندیسنه فرار ایتمك اوزره امکانلر براقوب برقاچ کون آغیر آلمش ایسه‌ده نهایت (عبدالقیس) کنجلری کندیسنی شراب ایچرلرکن قتل ایتمشلردر . ایشته بحرین ویا هرهانکی سیاحتنده (کمی) یی کورمش اولان (طرفه) معلقه‌سنده بومعلوماتندن استفاده ایتمشدر . (مفضل) ك روایتنه کوره (طرفه) معلقه‌سنی (بحرین) سیاحتنده سویله‌مشدرکه (کمی) یی دخی بوسیاحتنده کورمش اولدیغی طبیعیدر .

استحقار حیاتأك چوق کنجلرده اولدیغی کبی، کنج (طرفه) نك دخی أك کوزه‌ل بیتلری بوخصوصه عائد اولانلریدر . بونلرك ایچنده عادتا حکیمانه اولانلری دخی واردر . بونلرده طرفه برحس قبل‌الوقوع ایله آز یاشایاجغنی بیلیورمش کبی پك چوق ئولومدن بحث ایتمکده‌در . بعضیلری ایسه ضرب مثل حکمنه کیرمشدر . قصیده کولقده برنجی عد اولونوردی . معلقه‌سندن باشقا بعضی اشعاری‌ده اولوب (ابن‌السکیت) شرح أیله‌مشدر . قتل اولوندیغی وقت یایکرمی ویا یکرمی آلتی یاشنده ایدی . (معلقه) سی اوزرینه (ابن‌الانباری) نك یازمش اولدیغی شرحی، (استور تغاردلی ره‌شه‌ر) نامنده بر مستشرق اخیراً استانبولده باصدیرمشدر .

[۲] معشوقه‌سنك اسمی .

بکا اوراده آرقاداشلرم حیوانلرینی دوردورارق (بوقادار مغلوبیت کوسترمه ، هلاك اولاجقسك ، برآز متجلد اول.) دییورلردی .

سوکیلیمدن آیریلیرکن، صباحلین اونی حامل اولان کاربانك هورکوچلرینه باقارکن یکدیکرینك آرقاسنه دیزیلمش یلکنلی کمیلره بکزه‌تدم.

او کمیلرکه (عَدَولْ) لـ [١] ویاخود (ابن یامن) لـ [٢] کمیلری اولوب رئیسی طرفندن صاپدیریلیر ، صوکراده ینه یوله دوزولورلر .

اوکمیلرکه (مفایل) [٣] ألیله‌طوپراغی ایکی‌یه‌بولدیکی کبی کوکسلریله‌صویك دالغالرینی یارارلر ...

قبیله آراسنده أسمر دوداقلی وسورمه‌لی کوزلی برغزال‌واردرکه کردانده بری‌بری اوستنه برصیرا اینجی وبرصیرا زبرجد دیزیلمشدر .

او، یاوورولرینی کندی حاللرینه براقوب دیکر غزاللرایله نباتدار قوملقده اوتلامغه چیقمش ، (اراك) آغاجنك میوه‌لرینی قوپارمق‌ایچین‌بویونی یوقاری قالدیرمش اولان غزالدر .

أسمر دوداقلری آراسنده تبسمی ، تمیز برقوم تپه‌سی اوستنده بیتمش آبدار پاپاتیه دندر . [٤]

کویاکه کونش کندی ضیا وپارلاقلغنی او دیشلره اعاره ایتمشدر . فقط دوداقلری أسمر اولدیغی کبی دیش أتلری‌ده‌أسمردر . [٥]

کونش کویاکه سوکیلیمك یوزینه کندی لباسنی کیدیرمشدر . اوقادار پرضیا، اوقادار رونقدار، اوقادار کوزه‌ل رنکلیدر .]

---

[١] بحرین قبائلندن برینك اسمی .

[٢] بوقبیله‌یه منسوب برآدم .

[٣] ایچنه برشی کیزله‌مش اولدیغی طوپراق کومه‌سنی ألی‌ایله ایکی‌یه آییردقدن‌صوکرا قارشیسنده‌کنه بونلردن برینی‌سه‌چدیره‌ن ونتیجه‌ده‌قازانان‌ویاغائب ایده‌ن‌برنوع‌قومارجی.

[٤] یعنی دیشلری رونق وانتظامده پاپاتیه‌نك بیاض قسمنه بکزه‌ر.

[٥] عرب قادینلری دیشلرینك بیاضلقلری تمامیله کورونسون دییه دوداق‌ودیش أتلرینه سورمه سرپرلردی .

بورادن صوكرا بوده ناقه‌سنى توصيفه باشلايوب اوتوز بيتى بوكا حصر ايدييور . ونهايتنده بو توصيفاتندن كندى مدحنه انتقال أيله‌يور .

لخولة اطلال ببرقة ثهمد — تلوح كبا قى الوشم فى ظاهر اليد
وقوفاً بها صحبى على مطيهم — يقولون لاتهلك اسىً وتجلد
كان خدوج المالكية غدوة — خلايا سفين بالنواصف من دد
عد وليه او من سفين ابن يامن — يجور بها الملاح طوراً ويهتدى
يشق حباب الماء حيز ومهابها — كما قسم الترب المفايل باليد
وفى الحى احوى ينفض المرد شادن — مظاهر سمطى لؤلؤ وذبر جد
خذول تراعى ربرباً بخميلة — تناول اطراف البرير وترتدى
وتبسم عن المى كأن منوراً — تحلل حر الرمل دعص له ندى
سقته اياة الشمس الالثا ته — اسف ولم تكدم عليه با ثمد
ووجه كان الشمس القت ردائها — عليه نقى اللون لم يتخدد

[قومم آراسنده (أركيمدر ؟ ...) دينيله‌جك اولورسه غيرصريح بر صورتله بنى قصد ايتدكلرينى بحق ظن ايده‌ر وباشدن آياغه قادار كوج وقوت كسيليرم .

بنم دائما داغ ياماجلرنده بولونمام قونوقدن قورقديغم ايچين ده‌كلدر. نه‌وقت وهرنه خصوصده اولورسه اولسون قومم بر ايشه شروع ايده‌رلرسه بن هركسدن أول حاضرم .

أكر بنى قوممك مشورت ضمننده تشكيل ايتدكلرى خلقه‌ده آرارسه‌ك بولورسك . ميخانه‌لرده كوروله‌بيليرم . قبيله‌م مفاخره قاپيسنى آچاجق اولورسه بنى أك اصيل وهرخصوصده كنديلرينه مراجعت اولونمقده اولان شريف برعائله‌نك أك اوستنده بولورسك .

نديملرمده [۱] اصالتسز كيمسه‌لر اولمايوب كريم وحروييلديزلركيبى بياض وهركسجه قدرلرى معروف پارلاق ذاتلردر .

دائما تغنياتيله أكلنديره‌ن وبزه خدمت ايده‌ن جاريه‌ده زغفران ايله بويانمش اثواب كينمكده‌در .

نديملرم بوجاريه‌يى صيقيشديردقلرندن ، كندى‌ده وجودينى لمسه لطيف

[۱] نديمله والده‌لرى جاريه اولديغندن دولايى بياض رنكلى ده‌كلدرلر .

برادا ايله رام ايتديكندن كريبانى دائما آچيق وكنيشدر . تنى ايسه يوموشاق ودەريسى اينجەدر.

(بر آز بزه اوقو !) ديديكمز زمان آغير باشـلى داورانارق بردن بره آتيلماز؛ نظرلرى برشيئه اصابت ايتمش كبى ئوكنه باقارق ياواش ياواش باشلار.

فقط ايلريلەدكجه سسنى اوقادار لطيف واوقادار حزين بر صورتده اداره ايدەركه ياوروسنى غائب ايتمش ديشى دەوەنك دوبمقده اولديغى ياوروسنك سسنه مجاوبه ومقابلەسى ظن ايدەرسك .

بن، عشيرتم بنى ترك ايدنجەيه قادار، اويوزلغندن دولايى اوزرينه قاطران سورولوب تك باشنه صاليويريلن دەوه كبى بنى يالكز براقنجەيه قادار شراب ايچمكدن ، كرك موروث وكرك غير موروث نەيه مالك ايسەم جملەسنى انفاقدن وحظوظات واذواق ايله اشتغالدن وازكچمەدم .

فقط بنى آرالرندن چيقارديلرســەده نه فقير اولوب اولجه لطفمى كورمش اولان بيوايەلرك وحتى نەده، كنديلريله حسن معـاشرتمدن دولايى، دەريدن چادرلرده ياشايانلرك بنى اونوتامادقرينى آكلادم .

أى بنى وغايه كيرمكدن وحظوظاته انهماكدن منع ايدەن !... بونلرى ترك ايدەرسەم الى الابد ياشايابيلەجكمى سن تعهد ايدەبيليرميســك ؟ مادام كه ســن بندن ئولومى دفعه مقتدر دەكلسك ؛ اوحالده براق ! نەيه مالك ايســەم انفاق واجراى حظوظ واذواق ايله هركون ئولومه دوغرو سرعتله كيدەيم .

أكر اوزرينه صو قاتيلديغى وقت كوپوك باغلايان قيرميزى شرابى هركسدن اول ايچمك ودشمندن قورقوسى سبيله بندن استمداد ايدەن كيمسەيه دوغرو آز أكرى آياقله [١] انساندن اوركن ويا صويه دوغرو طابانى قالديرمش خبيث بر قورت كبى قوشان آتمى ســورمك واونك امدادينه يتيشـمك وبولوطلو كونلرده چادر آلتنده كوزەل وطومبول برقادين ايله كونى قيصالتمق اولماسايدى طـالعكه يمين ايدەرمكه عيـادتمه كانلرك ياتمدن اميدلرينى كســەرك ويا اميدوار اولارق آيريلدقلرينه اصلا اهميت ويرمزدم.]

[١] چوق اولمامق اوزره أكريلك آتده مقبولدر

اذا القوم قالوا من فتى خلت انني
عنيت فلم اكسل ولم اتبلد
ولست بحلال التلاع مخافة
ولكن متى يسترفد القوم ارفد
فان تبغني في حلقة القوم تلقني
وان تلتمسني في الحوانيت تصطد
وان يلتقي الحي الجميع تلاقني
الى ذروة البيت الشريف المصمد
نداماي بيض كالنجوم وقينة
تروح الينا بين برد ومجسد
رحيب قطاب الجيب منها رفيقة
بجس الندامى بضة المتجرد
اذا نحن قلنا اسمعينا انبرت لنا
على رسلها مطروقة لم تشدد
اذا رجعت في صوتها خلت صوتها
تجاوب آظاراً ربع رد
وم... شرابي الخمور ولذتي

وبيعي وانفاقي طريفي ومتلدي
الى ان تحامتني العشيرة كلها
وافردت افراد البعير المعبد
رأيت بني غبراء لاينكرونني
ولا اهل هذاك الطراف الممد
الا ايهذا اللائمي اشهد الوغى
وان احضر اللذات هل انت مخلدي
فان كنت لا تسطيع دفع منيتي
فدعني ابادرها بما ملكت يدي
ولولا ثلاث هن من عيشة الفتى
وجدك لم احفل متى قام عودي
فمنهن سبق العاذلات بشربة
كميت متى ماتعل بالماء تزبد
وكري اذا نادى المضاف محنباً
كسيد الغضا نبهته المتورد
وتقصير يوم الدجن والدجن معجب
ببهكنة تحت الخباء المعمد

[کریم اولان حیاتنده کندینی قاندیریر. یارین اولدکدن صوکرا هانکیمزك عطشان قالمش اولدیغی آکلاشیلیر. ممسك وبخیل اولان کیمسه‌نك قبری، النده کنی، آووجنده کنی ویره‌ن کیمسه‌نك قبرندن بر امتیازه مالك دکلدر. ایکیسی‌ده اوزرنده اکلی طاشلر بولونان برکومه طوپراقدر.

اولوم ذاتاً اك چوق کریم اولانلره مسلطدر. بخیللرك اك قیمتدار اولان ماللرینی سچر. بخله نه لزوم وار؟

حیات هرکیجه بر مقدار آزالمقده اولان کنز کبی اولوب ایام ایسه هیچ اکسیلمز؛ حیاتکه یمین ایده‌رمکه انسانك اولوم مواجهه‌سنده اذواق وحظوظی، اوجی صاحبنك النده اولان اوزون ایپ ایله باغلی برحیوانك اوتلایشنه بکزه‌ر.]

بورادن صوکرا کندیسنه دائما تقاضا ایده‌ن عموجه زاده‌سی مالکدن شکایته باشلایور. وحیاتنك نهایته یاقینلاشدیغنی آکلامش کبی قارداشنك قیزی (ام معبد) ه [بن اولدیکم وقت بکالایق صورتله یاقاکی ییرتارق مفاخر تعداد ایت و آغلا.] دییور.

ومعلقه‌سنه رسول ذیشان افندیمز طرفندن استحسان بویورولمش اولان :
[کونلرسکاغافل اولدیغك شیلری بیلدیریر . وهیچ اوممادیغك، حتی هیچ برحاضرلقده بولونمادیغك کیمسه‌سکانه خبرلرکتیریر.] فکرینی احتوا ایده‌ن بیتلرله ختام ویرییور.

۳ — زهیربن ابی سلمی المزنی [۱]

[(حومانة الدراج) ایله (متثلم) ده سؤاله اجابتده بولونمایان کول واوجاق یری کبی یورد بقیه‌سی عجبا سوکیلیم (ام اوفی) دن می قالمادر ؟ ...
وعجبا یشیللك پیدا ایتدیکی زمان موقتاً سوکیلیمك اقامت ایتدیکی بری (بصره) یه یاقین، دیکری (مدینه) جوارنده اولان قارا چاقیللقلرده‌کی یوردلرنده سیللرك،

---

[۱] عربك أك بویوك عد اولونان شاعرلرندن بریسیدر . بر امید تحتنده مدح یوللو-سویله‌دیکی شعرلرنده بویوك عد اولونان دیکرلرینی، (امرؤالقیس)،(نابغه) ، (اشی) یی کچمکده‌در. أك بویوك خاصه‌سی ایجاز ومدحلرنده‌دخی حقیقتدن آیریلمامقدر . کندیسی شاعر عائله‌سندن یتیشدیکی کبی شعر عائله‌سی‌ده یتیشدیرمشدر . بابا ودایسی و(سلمی) و (خنساء) نامنده‌کی قیز قارداشلری شاعر اولدیغی کبی اوغللری (کعب) و (بجیر) دخی شاعر ایدیلر . بومعلقه‌سنده پك چوق آثار انتباه واردر ، مثلا کنج (طرفه) معلقه‌سنده نه قادر فردی کورونیور ایسه (زهیر) اوقادار اجتماعیدر. (عبس) ایله (ذبیان) قبیله‌لری آراسنده دوام ایده‌ن حربك پك مشؤم نتیجه‌لر ویره‌جك وویرمکده اولدیغندن دولایی بونلرك آرالرینی بولانلره تشکرلر ایدییور و (حرب) ك بر داهیه اولدیغنی سویله‌یور . صوکرا (ابن قتیبه) نك دیدیکی کبی متأله، یعنی آخرته وحساب وکتابه معتقددر . سکسان یاشنده اولان (زهیر) ك معلقه‌سنده کندی دیدیکی کبی تکالیف حیاتدن اوصاندیغی وکیده‌جکی مجهول عالمی دوشوندیکی آکلاشیلیور . معلقه سنك صوکنده‌کی ابیات عرب حکمیاتنك اك مشهورلرندن اولمق اوزره قبول اولونمقده‌در.
حضرت عمر (ر . ع .) کندیسنه شاعرلرك شاعری دیر، شعرلرینی پك سوه‌رایدی.
ممدوحی اولان (هرم بن سنان) ك (زهیر) ه کیدیرمش اولدیغی خلعتلرك نه اولدیغنی حضرت عمر (ر . ع .) (زهیر) ك اوغلنه صورمش و «دهراسکیتدی.» جوابی اوزرینه « فقط سنك باباكك (هرم) ه کیدیردیکی خلعتلری دهر اسکیتمه‌دی. » دیمشدر.
شعرلرینك تنقیح وتهذیبنه چوق اهمیت ویریردی. حتی بر آی ظرفنده سویله‌نمش شعرلرینی برسنه تهذیب ایله اوغراشیردی. بونك ایچین قصائدینه (حولیات) نامی ویریلیر.
مشاهیر نحاتدن (ابن الانباری) نك بونك معلقه‌سنه‌ده شرحی اولوب (طرفه معلقه‌سی شرحنی طبع ایتدیره‌ن مذکور متشرق (ره‌شه‌ر) اخیراً اونی‌ده (لایپسیق) ده باصدیرمشدر . بونك برده مصرده طبع ایدیلن دیوانی واردر .

قوللرده بوزولمش دوكمه‌لرى تجديد كبى، ظاهره كشف واخراج ايتمش اولديغى بقيۀ آثارده اوكامى عائددر ؟ بورالرى چوقدن برى متروك قالديغندن كنيش كوزلى يابان ئوكوزلرينك وبياض كيكلرك مسكنى اولمش. برى برينك آرديجه بورالرده كزينيور ، ياوروللرى آنالرندن سود ايچركن هر طرفه ظيب صيچرايورلر .

بورالرده بو كونكى وقفه‌م آرادن يكرمى سنه گچدكدن صوكرادر. شيمدى آثارى محوومندرس اولمش وآرادن بوقادار زمان مرور ايتمش اولان يوردى پك كوچلكله سچه‌بيلدم .

تجره آلتنده أيجه سياهلانمش برقاچ طاش واوزرينه اصابت ايده‌ن ياغمور ، ايچينه كيرمه‌سين ديه چاديرك أطرافنه آچيلمش اولان آرقك آثارى ياواش ياواش شبهه‌مى ازاله ايتدى، ايتدى‌ده يوردى آرتق طانيينجه برسلام ويردم . أى يورد! صباحك خيراولسون ، سكا بندن سلام اولسون ، ديدم .

(جرثم) صوبى اوستندن يوقارى‌يه دوغرو كوچه‌ن برقاچ قادين محفه‌سى كوره‌بيليورميسك، أى آرقاداشم! هله‌باق. صوى‌ده‌وه‌اوزرينه قونولمش واطرافى قارداش قانى رنكنده اولان قيمتدار آتغيلر ايله ئورتولمش قادين محفه‌لرينى كوروپورميسك ؟ ...

(رس) واديسنه ألك آغزه كلمكده هيچ خطا ايتمه‌ديكى كبى دوغرودن دوغرويه صباحلين ايركندن كيده‌ن يولجيلرى كوره‌بيليورميسك ؟ اونلرك آراسنده كوزه‌ل سوه‌نلر ايچين سويله‌جك وحيران اولارق باقيلاجق بركوزه‌ل واردر . هرقوندقلرى يرده هودجلرينك تزييناتندن اولان يوك آتغيلرك براقديغى پارچاجقلر أزيلمه‌مش تيلكى اوزومى كبيدر . صويه‌كلدكلرى وقت دورغون و تميز بولدقلرى ايچين اينوب صوباشنده استراحت ايتديلر .

(قريش) و (جرهم) رجالنك بناواطرافنى طواف ايتدكلرى بيته قسم ايده‌رم‌كه سز ، أى (هرم بن سنان) وأى (حارث ابن عوف) ، باش صيقيلديغى زمانلرده خلال شرفى حائز نه‌كوزه‌ل سيدلرسكز .

محو اولما راده‌لرینه کلمش ایکن و (منشم) ك عطری [١] بونلردن همان هیچ بر کیمسه‌یی براقمایاجق ایکن (عبس) و (ذبیان) ه یتیشدیکز .
وصلح وصلاح بوایکی قبیله آراسنده برچوق مال بذلیله ویا کوزه‌ل سوزلرله اولابیلیرسه بز بوایکیسنی‌ده یاپارق آرالرینی بولورز ، دیدیکز .]

امن ام اوفی دمنة لم تکلم بکرن بکوراً واستحرن بسحرة
بحومانة الدراج فالمتثلم فهن ووادی الرس کالید للفم
ودارلها بالرقتین کانها وفیهن ملهی للطیف ومنظر
مراجیع وشم فی نواشر معصم انیق لعین الناظر المتوسم
بهاالعین والآرام یمشین خلفة کان فتات العهن فی کل منزل
واطلاؤها ینهضن من کل مجثم نزلن به حب الفنا لم یحطم
وقفت بها من بعد عشرین حجة فلما وردن الماء زرقاً جمامه
فلایاً عرفت الدار بعد توهم وضعن عصی الحاضر المتخیم
اثا فی سعفاً فی معرس مرجل فاقسمت بالبیت الذی طاف حوله
ونؤیاً کجذم الحوض لم یتثلم رجال بنوه من قریش وجرهم
فلما عرفت الدار قلت لربعها یمیناً لنعم السیدان وجدتما
الا انعم صباحاً ایها الربع واسلم علی کل حال من سحیل ومبرم
تبصر خلیلی هل تری من ظعائن تدارکتما عبساً وذبیان بعدما
تحملن بالعلیاء من فوق جرثم تفانوا ودقوا بینهم عطر منشم
علون با نماط عتاق وکلة وقد قلتما ان تدرك السلم واسعاً
وراد حوا شیها مشاکهة الدم بمال ومعروف من القول نسلم

بورادن صوکرا (زهیر) بوایکی ذاتی توصیف ایدییور ونقض عهد ایتمك سوداسنده بولونان (ذبیان) یلره خطاباً شویله سویله‌یور :

[قومشولریمه وذبیانیلره سویله !... سز صلحی بوزمق ایچین یمینمی ایتدیکز؟
قلبلریکزده اولان مضمراتکزی کیزلی قالمق ایچین کتم فکرنده اولماییك.
هرنه زمان قلبکزده برشی صاقلارسه کز بیلن بر الله واردر. بونقض عهدیکزك کناهی دفتراعمالکزه یازیلیرده حساب کوننه قادار جزاسی تأخیرایدیلیر ویاخود تعجیل اولونورده انتقامه معروض اولورسکز.

[١] (منشم) نامنده‌کی بر عطار قادیندن بر قوم بر کاسه طولوسی عطر آلوب دشمنلرینه قارشی اتفاق علامتی اولمق اوزره هپسی او عطره اللرینی باتیرمشلر ومحاربه‌یه باشلادقلری وقت دشمنلری طرفندن هیچ بری قالمقسزین قتل اولونمشلردرکه اونك ایچین بوقادینه اضافة (عطرمنشم) عربلرجه مشئوم برعطر عد اولونور .

حرب ینه اوبیلدیککز وطاتدیغکز شیدر . بودیدیکم سوزده صاچمه بر سوز دەکلدر.

نار حربی اثاره ایدەجك اولورسه‌کز هرکس سزی ذم ایدەجك وآتش حرب قیزیشدقچه قیزیشاجقدر .

حرب سزی دەکیرمن طاشنك حبوباتی ئوووتدیکی کیبی ئوووتەجك وایشی آزیتدیراجقسکز.

حیات تکلیفلرندن اوصاندم، سکسان سنه عمر سورەن — ای باباك ئولمەیە !— ألبته اوصانیر آ ...

علمم بوکون ودونده اولانه تعلق ایدەر. فقط یارین نه اولاجغنی بیلەمەم .

چوق شیلرده ناسه مدارا ایتمەین کیمسه دیشلرله ایصیریلیر ، آیاقلرله چیکنەنیر.

أیی حرکتلریله کندی عرض وناموسنی وقایه واحسان وانعامیله ذم قاپیلرینی قاپامایان ، یعنی شتمدن قورونمایان شتم اولونور .

زنکین اولوب ده ایثارده بولونمایان کیمسه‌دن قومی روکردان اولوب کندیسنك ذمیله مشغول اولورلر.

عهدینه وفا ایدەن ذم اولونماز وقلبنی وجدانه استراحتبخش اولان خبره ایریشدیرمش اولان اینجینمز .

ئولومدن برآدام هرنەقادارقورقسه‌دەینه ئولوم‌اونی بولور. ایسترسه‌مردیوەن بولوب کوکه چیقسین !...

فقط احسانی اهل اولمایان کیمسه‌یه اجرا ایدەن آدام‌ده ئوووله‌جك‌ایکن ذم اولونور وکندی‌ده نادم اولور.

یرنده دوران قارغیلره عصیان ایدەن نهایتنده داها اوزونلرینه اطاعته مجبور اولور.

و سلاحیله کندی حریمنی محافظه و مدافعه ایتمەیەنك حریمنه کیرەرلر ، وناسه ظلم أیلەمەین ظلم ایدیلیر ...

وبرکیمسه اغتراب ایدەرسه هنوز تجربه ایتمەدیکی آدام‌لر آراسنده اولدیغندن دوستنی دشمن ظن ایدەر وکندیسنی‌ده حرمتلەمەین حرمت کورمز.

هر نه زمان بر کوتوخونی بر آدام هر کسدن صاقلایابیلیورم ظن ایده‌رسه کندینی آلداتمش اولور. چونکه بوکوتوخونی بیلیر وکورورلر.

سکوت ایده‌رکن خوشکه کیده‌ر برچوق کیمسه‌لری کورورسك که بوسکوت حالندن داها زیاده ویا أکسیك بر مزیته مالك اولدیغی سوزه باشلاینجه آکلاشیلیر ...

کیشینك یاریسی دیلی ویاریسی ده قلبیدر. بونلردن باشقا کیشی أت ایله قاندن باشقا نه‌در ؟ ...

اختیارلقده آزغینلغك صوکی قبردر . کنج ایسه سفاهتلرندن صوکرا عقلنی باشنه آلابیلیر .]

الا ابلغ الاحلاف عنی رسالة	علی قومه یستغن عنه ویذمم
وذبیان هل اقسمتم کل مقسم	ومن یوف لایذمم ومن یهد قلبه
فلا تکتمن الله مافی نفوسکم	الی مطمئن البر لا یتجمجم
لیخفی ومهما یکتم الله یعلم	ومن هاب اسباب المنایا ینلنه
یؤخر فیوضع فی کتاب فیدخر	وان یرق اسباب السماء بسلم
لیوم الحساب او یعجل فینقم	ومن یجعل المعروف فی غیر اهله
وما الحرب الا ماعلمتم وذقتم	یکن حمده ذماً علیه و یندم
وما هو عنها بالحدیث المرجم	ومن یعص اطراف الزجاج فانه
متی تبعثوها تبعثوها ذمیمة	یطیع العوالی رکبت کل لهذم
وتضری اذا ضر یتموها فتضرم	ومن لم یذد عن حوضه بسلاحه
فتعرککم عرك الرحی بثفالها	یهدم ومن لایظلم الناس یظلم
وتلقح کشافاً ثم تنتج فتتئم	ومن یغترب یحسب عدواً صدیقه
سئمت تکالیف الحیاة ومن یعش	ومن لا یکرم نفسه لا یکرم
ثمانین حولا لا ابالك یسئم	ومهما یکن عند امرئ من خلیقة
واعلم مافی الیوم والامس قبله	وان خالها تخفی علی الناس تعلم
ولکننی عن علم مافی غد عمی	وکائن تری من صامت لك معجب
ومن لم یصانع فی امور کثیرة	زیادته او نقصه فی التکلم
یضرس بانیاب ویوطأ بمنسم	لسان الفتی نصف و نصف فوأده
ومن یجعل المعروف من دون عرضه	فلم یبق الا صورة اللحم والدم
یفره ومن لا یتق الشتم یشتم	وان سفاه الشیخ لا حلم بعده
ومن یك ذا فضل فیبخل بفضله	وان الفتی بعد السفاهة یحلم

٤ — لبید بن ربیعه [۱]

[(منی) ده‌کی دیارك کرك موقتاً اوطورولان وکرك اوزون مدت اقامت ایدیلنلرندن هیچ برایز قالمامشدر، (غول) و (رجام) داغلری برر وحشتزار اولمشدر.

(ریان) داغندن صواینن محللرسیللردن بوزولمش‌ده‌قالان بعضی اقسامی طاش اوزرینه اویولمش أسکی یازیلر کبی جابجا کورولمکده‌در.

اقامت ایده‌نلر آیریلالیدن بری بورانك اوزرندن حرام وحلال آیلریله نیجه سنه‌لر کچمشدر. [۲]

ایلك بهارك کوك کورولتولو هم تیسه‌مه وهم بول بول یاغمورلری بورالره اصابت ایتمشدر. یعنی نباتدار ویشیللکلی‌در.

بودیار کیجه‌لین یاغمور یاغدیران بولوطلر وآقشاملین آفاقی صاران متراکم و متکاثف ویکدیکرینه بر شورادن، بر بورادن سسله‌نن بولوطلرك لطفنی کورمشدر. [۳]

کورمشدرده (ایهقان) دینیله‌ن بری‌جبرجبرك داللری یوکسلمش‌وایهقانلق اولان وادیسنك هر ایکی طرفنده أمین بریر حالنی آلمش اولدیغندن کیبکلر یاورولامش ودەوەقوشلری یومورطه‌یه اوطورمشلردر.

---

[۱] (لبید) (امرؤالقیس) و (طرفه) دن صوکرا کلیر. کندیسندن بوبرنجی‌نك ایکی درجه وبرنجینك‌ده بر درجه زیاده مقتدر اولدیغنی (لبید) تصدیق و اعتراف ایدییورکه بو، (امرؤالقیس) دن صوکرا (طرفه) نك کلدیکنی‌ده بزه ئوکره‌تمکده‌در.
کندیسنك شعرلرینه‌عربلرك سجده ایتدکلری واردر» حتی (فرزدق) ك بیله «متروك یورده طوپراقلرایله ئورتولمش اولان بقیهٔ آثاری‌سیللر،قلملر بوزولمش‌یازیلری تجدیدایتدکلری کیبی، کشف وظاهره اخراج ایتدی.» مألنده اولان معلقه‌سنده‌کی بر بیته سجده ایتدیکی روایت ایدیلمکده‌در. کندیسی (شعراء مخضرین) دندر. یوز یکرمی سنه‌لك عمرینك نصفنی زمان‌جاهلیتده ونصفنی‌ده شرف‌اسلام ایله مشرف اولدقدن‌صوکرا امرار ایتمشدر. (عنتره) کیبی شعراء وشجعاتدن معدوددر. داری تصویر وتعریفی سائرلرینك (معلقه) سنده کندن داها أطرافلی وداها لطیفدر. بالعموم زمان جاهلیت عربلرینك‌سویله‌مش‌اولدیغی‌سوزلرك‌أك دوغروسی‌اولدیغی پیغمبرذیشان‌افندیمز طرفندن بیان وتصدیق اولونان «اللهدن‌باشقاهرشی باطلدر.» مألنده‌کی مصرعك صاحبی‌ده (لبید) در.

[۲] حرام آیلری ذی‌القعده، ذی‌الحجه، محرم، رجب وخلال آیلری‌متباقیسیدر.

[۳] قیشین یاغمور اکثریا کیجه، یازین‌ده آقشام اوزری یاغارمش.

بقر وحشی هنوز برآیلق اولمامش یاورولرینی بوراده قورویوب بسیلەمكده ویتیشمش اولان یاورولرده بوراده سورو سورو كزینمكده‌درلر .

بوزولمش یازیلری قلملرك یكیدن یازوب میدانه چیقاردیغی كبی بویوردلرده طوپراق آلتنده قالمش اولان بقیهٔ آثاریده سیللر كشف و ظاهره اخراج ایتمشدر .]

عفت الدیار محلها فقامها	من كل ساریة وغاد مدجن
بمنی تأبد غولها فرجامها	وعشیة متجاوب ارزامها
فمدافع الریان عری رسمها	فعلا فروع الا یهقان واطفلت
خلقاً كما ضمن الوحی سلامها	بالجلهتین ظبائها ونعامها
دمن تجرم بعد عهد انیسها	والعین ساكنة علی اطلائها
حجج خلون حلالها و حرامها	عوذاً تأجل بالفضاء بهامها
رزقت مرابیع النجوم وصابها	وجلا السیول عن الطلول كانها
ودق الرواعد جودها فرهامها	زبر تجد متونها اقلامها

[بقیهٔ آثاری سیللرك میدانه چیقارماسی (دوكمه) یاپان قادینك بوزولمش دوكمەلری كوزەلجه ألكدن كچیرمش اولدیغی سورمه ویا چیوید ایله تكراراً اصلاح ایتمەسنەده بكزەر .

وقفه كزین اولدم ، بو دیاره صورویورم . لاكن لساننده آكلامادیغم بودیاردەكی أبدی القرار صامتلره صورمقدن نه چیقار ؟ ...

هپسی سندەلر ایكن سنده اقامت ایتمكدەلر ایكن چادیرلرینك اطرافنه آچدقلری آرقلری وچادیردەلیكلرینی قاپامق ایچین قوللاندقلری ساز طوپاقلرینی سكا براقارق بر صباح ناكاه سنی ترك ایتدیلر .

ایچەوقالین مختلف ئورتولرایله اوزرلری ویانلری ئورتولمش آشیانەلرینه ، محفەلرینه قادینلرك طاقم طاقم كیرەرك آغیرلغندن دولایی حیوانلر اوزرنده بولنان خیمه دیرەكلری غیجیردایارق (توضح) بقروحشیسنك دیشیلری كبی كوزەل كوزلی و (وجره) بیاض كیكلرینك یاورولرینی یاننده بولمانیچه اطرافنی آرانماسی كبی ملول ملول باقیشلی قادینلرك وقبیلەسنك كوچەلری سنی وجد وشوقه كرفتار أیلەدی .

اونلر حیوانلرینی سوروبیورلر ایکن سرابك تأثیریله بویوك آغاچلری وقایالریله (بیشه) وادیسنك قیوردیم یرلری کیبی کورونیورلردی، فقط(نوار) ه [۱] عائد ، سن أی بدبخت آدام! نه دوشونه بیلیرسك ؟

اسباب وصالك أك قوتلیلری کسیلدیکی کیبی ضعیف بر سبب ، بر امیدده قالمامشدر. یعنی امیدوصال برخیال اولمشدر. او (مرة) یه منسوبدر. احیاناً (فید ـ بلده) ده قالیر . بعضاً ده حجازلیلره قومشو اولور. اونك بولوندیغی یرلر نره ده ؟ سن نره ده سك ؟

أی آدام ! سن وصلنه نائل اولامایاجغك دلبردن آرزوکی کس . خولیایه مغلوب اولما . دوستلق سوره نلرك أك خیرلیسی دلبرندن امید قاپیسی قاپانجه قطع علاقه یه مقتدر اولاندر.

سنی سوه نه سن ده دوستلغه نقیصه کتیره جك بر حال وقوعنده کندیسنی ترك ایده بیلمکلکك باقی اولمق اوزره مقابله ده بولون .]

بورادن صوکرا محبته نقیصه کلدیکی زمانده دوستندن ناصل بر (ناقه) ایله تباعد ایده بیله جکنی آکلاتمق ایچین ناقه سنه ده اوتوز بیت حصر و تخصیص ایدییور . وبوآراده حیوانات وحشیه دن بعضیلرینی پك کوزل بر صورتده توصیف ایدییور وبرچیفت یابانی حمار صویه دوغرو قوشارلرکن آرقالرنده اینجه واوزون براقدقلری توزی یاقیلمش بر آتشك دومانه بکزه تیور وقامیشلق بردره دن صو ایچمه لرینی عادتا برتابلو ترسیم ایده رکیبی تعریف ایدییور.

ونهایتده [قوشلق وقتنده لوامع ـ لعاب الشمس ـ رقصان اولدیغی زمانده وتپه لر سرابدن برر ردایه بورونددکلری زمانده ایشته بو ناقه م ایله کندیمی أکلندیریرم .] دییور.

صوکرا ینه سوکیلیسنه خطاب ایدییور :

[(نوار) بیلمزمی که بن عهد مودته رعایتکار، فقط ایجابنده ترکه ده مقتدرم. ایستمه دیکم یرده اوطورمقدن بنی آنجاق ئولوم منع ایده بیلیر . سن پك اعلا بیلیرسك، أی نوار! بن نیجه لطیف هوالی کیجه لرده آرقاداشلرمله مسامره لر یاپمش واونلره أك غالی شرابلر ایچیرمشم .]

[۱] سوکیلیسنك اسمی .

اورجع واشمة اسف نؤ ورها
كففاً تعرض فوقهن و شامها
فوقفت اسألها وكيف سوألنا
صماً خوالد مايبين كلامها
عريت وكان بهاالجميع فابكروا
منها وغودر نؤ يها وثمامها
شاقتك ظعن‌الحى حين تحملوا
فتكنسوا قطناً تفر خيامها
من‌كل محفوف يظل عصيه
زوج عليه كلة و قرامها
زجلاً كان نعاج توضح فوقها
وظباء وجرة عطفاً آرامها
حفزت وزايلهاالسراب كانها
اجزاع بيشةاثلها ورضا مها
بل ماتذ كر من نوار وقد نأت
وتقطعت اسبابها ورمامها
مرية حلت بفيد وجاورت
اهل‌الحجاز فاين منك مرامها

فاقطع لبانة من تعرض وصله
والخير واصل خلة صرامها
واحب‌المجامل بالجزيل وصرمه
باق‌اذاظلعت وزاغ قوامها
فتنازعا سبطاً يطير ظلاله
كدخان مشعلة يشب ضرامها
محفوفة وسطاليراع يظلها
منه مصرع غابة وقيامها
فبتلك اذرقص‌اللوامع بالضحى
واجتاب اردية‌السراب آكامها
اولم‌تكن تدرى نوار باننى
وصال عقد حبائل جذامها
تراك امكنة اذالم ارضها
اويعتلق بعض‌النفوس حمامها
بل انت لاتدرين كم من ليلة
طلق لذيذ لهوها وندامها
قدبت سامرها وغاية تاجر
وافيت اذرفعت وعزمدامها

۵ — عمرو بن كلثوم [۱]

[أى قادين، آرتق قالق! صباح اوليور. بويوك قدحكله بزه صباح شرابى

[۱] كنج طرفه نك بالواسطه قاتلى اولان (عمرو بن هند) ى قتل ايده‌رك كويا كه كندى كبى ديكر برشاعرك انتقامنى آلمشدر. شعرادن اولديغى كبى عربك فرساننددە معدوددر .

بركون ملك (عمرو بن هند) « عربده آناسى آنامه خدمت ايتمكه تنزل ايتمه‌ين بركيمسه بيليورميسكز ؟ » ديه صوروب « باباسى (مهلهل بن ربيعه) عموجه‌سى عربك أك عزيز ومحترملرندن (كليب وائل) قوجه‌سى فارس عرب (كلثوم بن مالك) اوغلى (عمرو بن كلثوم) اولان (ليلى) دن باشقا كيمسه‌يى‌بيلمه‌يز .» جوابنى آلينجه برتجربه يايمق ايسته‌دى . و (عمرو بن كلثوم) ى كندى زيارتنه ووالده‌سنى‌ده كندى والده‌سنك زيارتنه دعوت ايتدى. بنى‌تغلبدن يانه آلديغى آدملر ايله والده‌سى (ليلى) ده ينه تغلبى قادينلر ايله دعوته اجابةً يوله چيقديلر. بونلر ايله بولوشمق اوزره (عمرو بن هند) وآناسى (هندى) ده غايت محتشم چادرلريله يوللانوب (حيره) ايله (فرات)

ویر. و (اندرین) شرابلرندن هیچ آرتایه‌ده براقما. بر آزده صوقات که اوزری (حص) ه [۲] بکـزه‌سین.

بو شراب هرایش صاحبنه ایشنی، کوجنی اونوتدورور. مست، مدهوش ایده‌ر. ألی صیقی اولان بخیلی کندیسنه برایکی صونولدقدن صوکرا کورورسك که بوتون مالنی استهانه ایده‌ر.

أی ام عمرو! صاغه دوغرو ادارهٔ اقداح ایده‌جك ایکن سن بزدن دولابی قدحی صوله دوغرو چویردك.

فقط صباح شرابنی ویرمه‌دیکك همبزمك دیکر متباقی ایکینك کوتوسی ده کلدر، أی ام عمرو!...

بن نیجه قدحلر ایچمشم (بعلبك) ده، نه قدحلر ده‌ویرمشم (دمشق) ده، (قاصرین) ده...

بزه ئولوم نره‌ده او لسه‌ق یتیشه‌جکدر. چونکه بزاو کامقدرز، اوده بزه مقدردر.

أی سودیکم! محفه‌کی حامل اولان ده‌وه‌کی توقیف ایت ده آیریلمادن اول سکا چکدیکم دردهجرانی حکایه ایده‌یم؛ سن ده بکا حکایه ایت، بویله سرعت افتراق نه‌دن ایجاب ایدییور؟ ناصل او لسه آیریلاجغمز ایچین می تعجیل ایدییورسك؟ یوقسه محبتندن أمین اولدیغك سکا بر خیانته‌می بولوندی؟ بر آزده‌وه‌کی دوردورت‌ده آکلایایم!

آراسنده قارشیلاشدیلر. هر ایکی طرفك چادیرلری رکز اولوندی. (عمروبن کلثوم) (عمر بن هند) ك یاننه و (لیلی) دخی (هند) ك یاننه کیردی.

بو (هند) شاعر مشهور امرؤالقیسك خاله‌سی (لیلی) دخی (امرؤالقیس) ك والده‌سی (ربیعه) نك کریمه‌سی فاطمه‌نك قیز قارداشنك قیزی ایدی. بر آز استراحتدن صوکرا دیکر برچادیرده مائده احضار اولونمش اولمقله جملةً اورایه کیروب اخذ موقع ایتدیلر. بوصیراده تجربه (هند) ك (لیلی) دن برطبق ایسته‌مه‌سیله باشلادی. (لیلی) «ایشی اولان ایشنی کندیسی کورسون.» دیه جواب ویردی. ایکی دفعه‌سنده‌ده (هند) عینی جوابه معروض اولدی. اصرار ایلری کیدوب «أی تغلب! ذلت، ذلت.» دیه باغیرنجه (عمروبن کلثوم) ك قان بیننه هجوم ایدوب چادیرده آصیلی اولان (عمروبن هند) ك قیلیجنی چکدی ودرحال (عمروبن هندی) ی کندی قیلیجیله قتل ایتدی. کندی برنجی صنف شعرادن معدوددر. شعرلری بنی تغلبك مدار مفخرتی ایدی. (معلقه) سی تغلبیلرك مفاخراتنی حاکیدر.

[۱] زغفران چیچکنه مشابه قیرمزیلی برچیچکدر.

بو كون ويارين ويارندن صوكرا كى كون بيلەمەديكك برچوق وقوعات وحوادثه مصدردر. اغياردن خالى برمحله داخل اولورسەك سكا اوزون بويونلى هنوز دوغورمامش بياض دەوەلرك قوللرى كبى أتلى أيكى قول، فيل ديشندن معمول حقه كبى تماسدن مصون ويوموشاق ممه ، اوزون بوى وآرقادن آغير كلەجك قادار بر قالچه كوسترير .

برده قاپى آلماياجق قادار (١) آرقا أتلرى، خصوصيله بردەبل كوستريركه بنى دەچيلديرتان اودر ... بالديرلرى ده فيل ديشندن ويامرمردن ايكى ستوندركه خرامان اولدقجه خلخاللرى سس ويرير .

بدبختلغى دوقوزچوجوغندن هيچ برينى كنديسنه بخش ايتمەمش آق صاچلى قاديجغز بنم فراقدن متولد حزنم قادار محزون دەكلدر. آقشاملين سوكيليمك دەوەلرينى كورنجه ينه عشق وسودا زمانلرم خاطرمه كلدى .]

الاهبى بصحنك فاصبحينا ... ولا تبقى خمورالاندرينا
لوشك البين ام خنت الامينا ... وان غداً وان اليوم رهن
مشعشة كان الحص فيها ... اذاما الماء خالطها سخينا
وبعد غدٍ بما لا تعلمينا ... تريك اذا دخلت على خلاء
تجور بذى اللبانة عن هواه ... اذا ماذا قها حتى يلينا
وقدا منت عيون الكاشحينا ... ذراعى عيطبل ادماء بكر
ترى اللحز الشحيح اذا امرت ... عليه لماله فيها مهينا
هجان اللون لم تقرأ جنينا ... وثدياً مثل حق العاج رخصاً
صبنت الكأس عنا ام عمرو ... وكان الكأس مجراها اليمنا
حصاناً من اكف اللا مسينا ... ومتنى لدنةٍ سمقت وطالت
وما شر الثلاثة ام عمرو ... بصاحبك الذى لاتصبحينا
رواد فها تنوء بما ولينا ... ومأ كمةٍ يضيق الباب عنها
وكأس قدشربت ببعلبك ... واخرى فى دمشق وقاصرينا
وكشحاً قد جنت به جنوناً ... وسارتى بلنط اورخام
وانا سوف تدركنا المنايا ... مقدره لنا ومقدرينا
يرن خشاش ليهما رنينا ... ولا شمطاء لم يترك شقاها
قفى قبل التفرق ياظعينا ... نخبرك اليقين وتخبرينا
لها من تسعةٍ الا جنينا ... تذكرت الصبا واشتقت لما
قفى نسألك هل احدثت صرماً ... رأيت حمولها اصلاً حدينا

(١) چادير قاپيسى .

[(یمامه) کویلری اللرده کی یالین قیلیجلر کبی کندینی کوستردی. أی (عمرو بن هند) بزه قارشی سرعتله حرکته قالقیشما! شرف ومفاخریمزی بر آز دوورده سکا آکلاتالم.
بزلر بایراقلریمزی بیاض حربه کیره رزده قاندن قیپ قیرمزی اولارق أللرده چیقارز. ملکه منقاد اولمامق سائقه سیله هر کسجه معروف ومشهور اولان بزم پارلاق واوزون کونلریمز واردر. اکلیل پادشاهی ایله باشی زینتدار نیجه سیدلر، نیجه ملتجالر اوزرنده آتلریمزی یولارلری چکیلمش، اوچ آیاغی اوزرینه دوروب دوردنجیسنی قیویرمش اولدیغی حالده براقدق.]
آشاغیسی (عمرو بن هند) ه خطاباً بو یولده حماسیات اولوب آباء وأجدادینک وقبیله سی افرادینک مفاخر ومناقبنی مصوردر.

٦ ـ عنترة بن شداد [۱]

[شعرا ترنم اولوناجق نه براقدیلر. ترنمه لایق برشی براقمادیلر که... یوقسه سن یوردی بر آز دوشوندکدن صوکرا بولدک، موقعنی تعیین ایتدکمی؟

[۱] بوده (عمرو بن کلثوم) کبی هم شاعر وهم فارسدر. (عمرو بن کلثوم) ک اشعارینی بونک شعرلرینه ترجیح ایده نلر واردر. (معلقه) سنه عربلر (ذهبین) تسمیه ایده رلردی.

(ذبیبه) نامنده برسیاه جاریه دن دوغمش اولمقله پدری کندیسنی کوله اتخاذ ایتمش ایدی. (عنتره) نک والده سندن حقیقة کوله اولان برادرلری ده واردی. (حماسیات) ه دائر پک چوق وپک کوزه ل شعرلری اولدیغی حالده هپسنده روحنه تأثیر ایتمش اولان بو تحقیر مغلوبیتی محسوس کبیدر. رنکنک سیاهلغیله کندیسنی تعییب ایده نلره شویله مقابله ده بولونیور:
« رنکمک سیاهلغیله بنی تعییب ایدییورلر. بیلمه یورلر که کیجه لرک قارانلغی اولمایایدی صباح دنیایی نوره غرق ایتمزدی. رنکم هر نه قادار سیاه ایسه ده خصائلم سیاه ده کل، بیاضدر.»
(عدی) قبیله سنه منسوب بعضی کیمسه لر اوزرینه دیکر قبیله لر افرادی هجوم ایله مالارینی آلوب قاچمشلر و (عنتره) ده داخل اولدیغی حالده عیسیلر بونلرک آرقالرندن یتیشمش ومحاربه یه کیریشمشلر ایسه ده (عنتره) حرب ایتمه دیکی ایچین پدری طرفندن محاربه یه کیرمه سی أمر ایدیلمشدر؛ فقط عنتره « کوله لرک وظیفه سی قویون صاغمقدر.» جوابنی ویره رک پدرینی کوچ بر موقعه القا ایتدیکندن محاربه یه کیرمک شرطیله حریت وبنوتنی استرداده موفق اولمش ودشمنلریله محاربه ایده رک اغتنام اولونان اموال واشیایی تاً میله اللرندن آلمشدر.
ابتدالری آنجق بر ایکی بیت مقداری شعر سویلردی. بو حالنی تعییب ایده نلره

أی (عبله) مك (جواء) ده‌كی یوردی ، بكا جواب ویر، سنی كوره‌یم .
صباحك خیر اولسون، أی (عبله) نك یوردی. وسكا بیك سلام اولسون.
بو یوكلكده بر قصره مشابه اولان ناقه‌می اوراده بر وقفهٔ تحیر ایچین توقیف ایتدم.
(عبله) (جواء) ده‌ساكندر. بز ایسه اوراده (صمان) و(متثلم) موقعلرنده‌یز...
ام‌الهیثم [۱] دن صوكرا تك وتنها قالان یورد ، سكا تحیت اولسون ...
طلبكار وصالی اولمق آرتق بندن كچدی. چونكه او دشمنلر آراسنه نازل اولمشدر.
بیلمم نه تأثیر سحر آفریندر ! ... بر باقیشله بنی كندینه مفتون ایتدی.
حالبوكه قبیله‌سی افرادیله آرامزده قان واردر . قلبمك بر پرستیده‌سی، مكرم بر محبوبه‌سی اولدك ، باشقا بر شی ظن ایتمه .

فقط اونی زیارت همان غیر ممكندر. او (عنیزتین) ده بز ایسه (غیلم) ده اوطورویورز . أكر سن بندن آیرلمغه قرار ویردك ایسه ... فقط كیجه قارانلغنده حیوانلرك حاضر ایدیلمه‌سنه باقیلیرسه بوكا هیچ شبهه یوقدر. سوكیلیمك كاربانده تمام قرق ایكی دانه سیم سیاه صاغمال ناقه واردر .

حیوانلرك حاضرلانماسی بنی متأثر ایتمكدن خالی قالمادیغی كبی سوكیلیمك اوپوله‌سی طاتلی وآرالرندن كورونن دیشلری بیاض اولان فمی دخی عقلمی یاغما ایدییوردی .

اویله بر فم كه كویا سن هر اوپوشده مسكی خفیف یاغمورلر ایله هیچ آیاق باصیلمادق بر باغچه‌نك چیچكلرنده‌كی رایحه‌لری سندن اول سبقت ایتمش بولورسك.

(معلقه) سنی تنظیم ایله عملی برجواب ویرمشدر . كندیسی فوق‌العاده سخی ایدی . هیچ كیمسه طرفندن اعتراضه اوغرامامش ابداعیاتی واردر .

« والدمم صباحلین كویا ئولومدن معفوایتشم كبی بنی موتدن قورقوتاجق لافلر ایله كوزنی آچدی . دیدم كه : ئولوم هر كسك واراجغی بر صوباشیدر . اوصودن ایچمه‌دن قورتولوش یوق. بیل كه بن قتل اولونمازسه‌م ده البته ئوله‌جكم . هر كیجه یاتدیغم وقت معالیاته ناصل واصل اولاجغمی دوشونمكله مشغول اولویورم . »

مألنده اولان شعری حضرت پیغمبره ده (ص . ع .) اوقوندیغی وقت پیغمبر ذیشان أفندیمز (عنتره) دن باشقا هیچ بر اعرابی‌یی كورمك آرزوسیله متحسس اولمادقلرینی، فقط بونی كورمك ایسته‌دكلرینی بیان بیورمشلردر .

دوداغی یاریق اولدیغندن كندیسنه عنترة‌الفلحا دخی دینیلیر .

[۱] عبله‌نك كنیه‌سی .

اویله بر باغچه‌که اوزرینه یاغان یاغمورلردن دولایی ایچنده‌کی چوقورجقلر صویك تمیزلك و براقلغندن گوموش پاره کبی گورونور. آری بوراده‌شو چیچکدن بو چیچکه ، ترنم ایده‌ن بر سرخوشـك سسی کبی تغنی و تصـوت ایده‌رك دولاشمقده‌در .

چیچکلر اوزرینه قوندیغی زمانده چولاق آدامك آتش یاقابیلمك ایچین قوللرینی یکدیکرینه سوروشدوردیکی کبی بوده ایکی آیاغنی بری برینه سوروشدورمکده‌در. [۱]

سودیکمك آقشاملاماسی قابا یاتاق اوزه‌رنده، بنمکی ایسه آغزی کملی سیاه آت اوستنده‌در. یاتاغم ایسه صاغلام آیاقلی آتمك اوزرنده‌کی أکردر .]

بوده بورادن نهایته قادار کندی جسـارت و شجاعتندن بحث أیله‌یور وبدوی معالیاتنه دائر بعضی مکارم ایله‌موصوف بولوندیغنی ذکر ایدییور .

هل غادر الشعراء من متردم	ان کنت ازمعت الفراق فانما
ام هل عرفت الدار بعد توهم	زمت رکا بکم بلیل مظلم
یا دار عبلة بالجواء تکلمی	فیها اثنتان واربعون حلوبة
وعمی صباحاً دار عبلة واسلمی	سوداً کخافیة الغراب الاسحم
فوقفت فیها ناقتی وکانها	اذ تستدیك بذی غروب واضح
فدن لاقضی حاجتی المتلوم	عذب مقبله لذیذ المطعم
وتحل عبلة بالجواء ، اهلنا	وکان فارة تاجر بقسیمة
بالحزن فالصمان فالمتثلم	سبقت عوار ضها الیك من الفم
حییت من طلل تقادم عهده	اوروضة انفا تضمن نبتها
اقنی واقفر بعد ام الهیثم	غیث قلیل الدمن لیس بمعلم
حلت بارض الزائرین فاصبحت	جادت علیه کل بکر حیرة
عسراً علی طلابك ابنة مخرم	فترکن کل قرارة کالدرهم
علقتها عرضاً واقتل قومها	وخلا الذباب بها فلیس ببارح
زعماً لعمر ابیك لیس بمزعم	غرداً کفعل الشارب المترنم
ولقد نزلت فلا تظنی غیره	هزجاً یحك ذراعه بذراعه
منی بمنزلة المحب المکرم	قدح المکب علی الزناد الاجذم
کیف المزار وقد تربع اهلها	تمسی وتصبح فوق ظهر حشیه
بعیزتین واهلنا بالغیلم	وابیت فوق سراة ادهم ملجم

[۱] عربلر آتش یاقمق ایچین امتزاجلی یاردقلری قالینجه بر ده‌کنکك هر ایکی پارچاسنك یکدیکرینه سرعتله دکنمه مراجعت ایده‌رلردی .

٧ — حارث حلزة [١]

[اسماء ، بزدن آیریلق اوزره اولدقلرینی سویله‌دی. اوزون مدت اقامت ایتمه‌سندن دولایی کندیسندن بیقیلان واردر. فقط اسماء ، بویله‌ده‌کل ...
محیاة ، برقة شماء ، عاذب ، وفاء ، وسائره محللرنده سوکیلیمی بولامادیغم ایچین بوکون بورالرده چوجوق کبی آغلایورم. فقط بکادن آله نه کچر ؟...
سکا اولجه کیده‌جك اولدقلرینی کوستردیکی یوکسك یرده ایشته هندمك [٢] آتشنی ایکی کوزلرکله کورویورسـك اوزاقدن (حزازی) ده او آتشی کورویورسك. فقط آتشدن ایصینابیلیرمیسك ؟ هیهات ...
(عقیق) موقعلرینك آراسنده (هند)ك یاقدیغی او آتش کونش دوغوسنك قیزیللغی کبی برلوحه تشکیل ایدییوردی . شو قادار وارکه سرعت قیام ایله اوطورمغه نهایت‌ویریلك ایجاب ایتدیکی وقت سرعتلی یوروین ناقه‌م‌ایله بن‌دفع اکدار و آلام ایده‌رم .]

بوندن آشاغیسی ناقه‌سنك مدحنه ، حماسته ، محاربه تصویرینه دائردر . ده‌وه‌سنی سرعت سیرده یوواده یاورولرینی براقمش آوجیلرك کندیسنه تقربنی وآقشامك حلول ایتمکده اولدیغنی حس ایتمش ده‌وه قوشنه بکزه‌تیور. ودییورکه:
[هرنه قادار بزی نوائب ومصائبنه معروض قیلیورسه‌ده تپه‌سی بولوطلری

---

[١] (معلقه) سنی (عمرو بن هند) ه ارتجالاً سویله‌دیکنی روایت ایدییورلر. بو اثرنده(بکر) و (تغلب) آراسنده‌مصالحه وقوعندن‌صوکرا تحدث ایده‌ن‌منافرتی حکایه ایده‌ر . یدی پرده آرقاسندن انشاد ایده‌رکن (عمرو بن هند) بکندیکی ایچین پرده‌لری رفع ایتدیرمشدر .بومعلقه‌یی (ابو عبیدة) اوزون ائلقله برابر کوزه‌ل اولان قصیده‌لرك بری‌اولمق‌اوزره‌قبول‌ایدییور. (اصمعی) یه کوره(حارث)بو قصیده‌یی یوزاوتوزبش (؟) یاشنده ایکن سویله‌مشدر . (ادب‌الکاتب) شرحنده (ابن اید) بر عصایه دایانارق بو قصیده‌یی سـویله‌مش اولدیغنی یازییور . (صولی) سفر ومحاربه حاضرلغنی تصـویرده معلقه‌سنده اولان شو « کیجه‌لین قرارلرینی ویردیلر وجمله‌سی بر رأیده اتفاق ایتدیلر . صباح اولنجه آرالرنده بر های وهودر باشلادی . چاغیران ، جواب آکلاتان ، آت کیشنه‌مه‌سی ، ده‌وه ئوکورمسی هپسی موجود ایدی . » مآلنده اولان ایکی بیتی پك کوزه‌ل بولویور .

[٢] سوکیلیسی .

یاران قوجه سیاه داغ ملکك بو مصائب ونوائبندن متأثر اولورمی ؟
(ملحه) و (صاقب) آراسنده ایتدیکمز محاربه‌یی آچارسه‌کز اوراده دشمنلریمزك چورومش مدفونلرینی وهنوز چورومه‌مش اولانلرینی کورورسکز .
مناقشه‌یه قالقارسه‌کز بو بر حقیقتی میدانه چیقارماز . کیمی أکنه، کیمی بوینه چکر .
فقط صوصار وبو صوصماکز ایله قوت و مکنتمزی اعتراف ایده‌رسه‌کز بزده چوره چوپه رغماً کوزمزی قاپارز .
مخادنت ومصالحه‌مزی قبولدن امتناع ایده‌رسه‌کز سزه کیم دیدی که بزه غلبه ایتمش برقبیله واردر ؟]

آذنتنا ببینها اسماء   غیرانی قد استعین علی الهم
رب ثاو یمل منه الثواء   اذا خف بالثوی النجاء
بعد عهد لنا ببرقة شما   بزفوف کأنها هقلة
فادنی دیارها الخلصاء   ام رئال دویة سقفاء
فالمحیاة فالصفاح فاعنا   انست نبأةً وافزعها
ق فتاق فعاذب فالوفاء   القناص عصراً وقددنا الا مساء
فریاض القطا فاودیة الشر   فکان المنون تردی نبا ار
ب فالشعبتان فالا بلاء   عن جوناً یجاب عنه العماء
لا اری من عهدت فیها فا بکی الیو   ان نبشتم مابین ملحة فالصا
م دلهاً وما یحیر البکاء   قب فیه الاموات والاحیاء
وبعینیك او قدت هند النا   او نقشتم فالنقش یجشمه النا
ر اخیراً تلوی بها العلیاء   س وفیه الاسقام والابراء
فتنورت نارها من بعید   اوسکتم عنا فکنا کمن
بخزازی هیهات منك الصلاء   اغمض عیناً فی جفنها الاقذاء
او قد تها بین العقیق فشخصیـ   اومنعتم ماتسألون فمن
ن بعود کما یلوح الضیاء   حدثتموه له علینا العلاء

شرف الدین
بایزید درسعاملرندن

پارس دار الفنونی (صوربون)

استانبول دارالفنوننك اصلاحی موضوع بحث اولدیغی صیراده اوروپانك عالمشمول برشهرتی حائز منابع عرفانندن برینك تشکیلاتنه دائر معلومات ویرمك فائده‌دن خالی ده‌کلدر . بوجهتله عثمانلیلر نزدنده أك مونس اولان صوربونك تاریخچه‌سیله تشکیلات حاضره‌سنی کوسترن بو مقاله‌یی نشر ایتمکی مناسب كورویورز .

معلومات تاریخیه

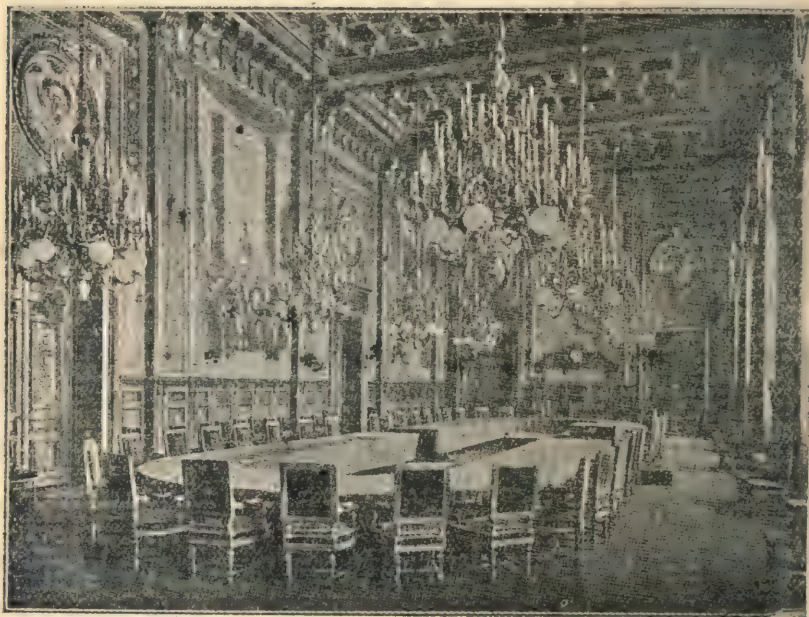
پارس دارالفنوننك أساسلرینی اون‌ایکنجی عصر میلادیده پارس اپسقپوسنك تحت اداره‌سنده تأسس ایده‌ن مدرسه‌لر تشکیل ایتمشدر .

بومدرسه‌لرده تدریسات اوچ درجه‌یه منقسم ایدی . برنجی درجه‌ده‌کی تدریساته صرف ونحو ، منطق ، بلاغت، ایکنجی درجه‌یه ریاضیات ، موسیقی هندسه وهیئت داخل ایدی . سلك رهبانه انتساب ایتمك ایسته‌ینلر الٓهیات وطب تحصیل ایده‌رلردی .

أسکیدن پارسده برمدرسه تأسیس ایتمك ایچین مدرسك نوتردام کلیساسی اپسقپوسندن مساعده استحصال أیله‌مه‌سی لازمدی. اوندن صوکرا معلم سیته‌ده برکلیسانك صحننده، دورت یول اغزنده ویاخود آچیق بریرده درس ویرمکه باشلاردی . بومکتبلر آززمان ظرفنده فرانسه‌ده وبوتون قرون وسطی عالمنده بویوك برشهرت قازاندی؛ تحصیل ایچین اوروپانك هرطرفندن برچوق کنجلر پارسه شتاب ایتمکه باشلادیلر .

سیته‌ده اجتماع ایده‌ن بوآتشین ، جوال ذکالردن دائما حواریونه لایق برحیات امرار ایتمکله قالمایانلری، کتاب یا کلیدی سیلمك ایچین کسکین بچاقلر طاشیانلری‌ده واردی . بعضاً بونلری باشقا ایشلرده قوللانانلری‌ده اولوردی.

بر آرالق نوتردام جوارنده‌کی مدارس اوقادار چوغالمشدی‌که معلمیندن بعضیلری سن‌نهرینك صول یاقاسنه کچمکه مجبور اولمشلر واون اوچنجی عصرده برطرفدن معلملر، دیکرطرفدن طلبه‌نك اون جمعیتلری تشکیلنه باشلامشلردی . تاریخده بو اتحادلرك متمادی تأثیراتی کورولویور.

یکی صوربون : پارس دارالفنونی مجلس اوداسی

١٢٠٠ سنه‌سنده طلبه جمعیتی عموم طلبه‌نك یالکز کلیسا محاکمنه تابع اولاجغنه‌دائر برامرنامهٔ حکمداری استحصال أیله‌یور؛ فقط بو امتیازایله اکتفا ایتمه‌یور؛ یکرمی سنه‌صوکرا پارس اپسقپوسنك تدریساته‌مداخله‌سنی طانیمامغه‌قرار ویرییور وکندینه مخصوص بر مهر احداث ودارالفنونی دوغرودن دوغرویه پاپانك تحت حمایه‌سنده اعلان ایدییور . معلمین جمعیتنك تشکیلی فکر تعاونی اویاندیرمش اولدیغندن اووقته‌قادار متفرق برصورتده درس ویرن معلمین تدریساتی دورت‌شعبه‌یه تقسیم ایدییورلر : صنایع یاخود علوم عالیه شعبه‌سی، کلیسا حقوقی‌شعبه‌سی، طب‌شعبه‌سی، الٓهیات شعبه‌سی. بوشعبه‌لرك هربری فاکولته

اسمنی آلیوردی. جمعیت معلمین برطرفدن تدریساتی شعباته تقسیم ایده‌رکن طلبه‌دخی ملیتلری اعتباریله جمعیتلرینی دورت قسمه تفریق و هر برینه ملت عنوانی اعطا ایدییورلر ایدی :

نورماندیا ملتی ، پیقاردیا ملتی، اینکیلیز ملتی ، آلمان ملتی .

هر برملتك برکتخداسی، هرفا کولته‌نك بر (دوآیه‌ن ـ آق‌صاقاللی) ی واردی . بر مدت صوکرا درت ملت دارالفنونك مدافعهٔ حقوقی وظیفه‌سیله موظف اولمق اوزره عمومی برره‌کتور (رئیس) مقامی احداث ایتدیلر. ره‌کتور برقاچ آی ایچون انتخاب طریقیله تعیین اولونوردی .

اون اوچنجی عصرك اواسطنده قوله‌ژلر (طلبه یوردی ـ مدرسه‌لر) احداث اولوندی. قسم اعظمی فقیر اولان طلبه اووقته قادار کلیسا قاپیلرنده ، أولرك بودروملرنده و یاخود سوقاقلرده اقامت و دیلنجیلکله تعیش ایده‌رلر ، درسلرینی کلیسا قاپیلرنده بر زنجیره باغلی اولان کتابلردن مطالعه واحضار أیلرلردی . قوله‌ژلر بدایتده طلبه‌نك بیتوتنه مخصوص اولمق اوزره تشکیل قیلینمش ایسه‌ده مرور زمان ایله مدرسلر قوله‌ژلر داخلنده درس ویرمکه باشلامش وبو صورتله بو مؤسسه‌لر علمی برشکل آلمشدر . بو قوله‌ژلردن بری اولان سوربون آز زمان ظرفنده بویوك برشهرت قازانمش وشهرتنی دائما تزیید ایتمك شرطیله شیمدی‌یه قادار محافظه أیله‌مشدر .

سوربون قوله‌ژی روبر دوصوربون اسمنده براهل خیر طرفندن الٓهیات طلبه‌سندن اون آلتی شاکردك مجاناً اقامتنه مخصوص اولمق اوزره تأسیس اولونمشدی .

پارس دارالفنونی اون اوچنجی، اون دوردنجی واون بشنجی عصرلرده شایان حیرت برشعشعه ایله قرالك ، کلیسانك اقتداری فوقنده بر استقلال ایله اداره اولونمش ، بعضی کره مصالح علمیه خارجنده‌کی مسئله‌لره‌دخی مداخله ایده‌جك درجه‌ده کسب شهرت ونفوذ أیله‌مشدر.

اون آلتنجی عصردن اعتباراً پارس دارالفنوننك أسکی شعشعه‌سی، أسکی نفوذ وشهرتی منطفی وزوالپذیر اولمغه باشلایور، اوچ عصرلق برمدت ظرفنده دارالفنون بردورغون دوره کچیرییور .

بو انحطاطك برنجی سببی فرانسه‌ده یاواش ، یاواش قراللقده تمرکز ایتمکه باشلایان قوتدر .

فی‌الحقیقه داهـا ١٤٤٥ سـنه‌سنده برنجی شارل دارالفنونك بعدما محاکم عادیه‌یه تابع اولدیغنی برارادە ایله امرایدییور ، اون آلتنجی عصرك نهایته‌دوغرو دوردنجی هانری بعدما فرانسه‌ده شبابتك مقتضیات عصریه‌یه کوره تعلیم وتربیه‌سی حقنك منحصراً حکومت قرالیه‌یه عائد اولدیغنی اعلان ایدییور ودارالفنون بو اوامره قارشو پروتستو ایده‌مه‌یور .

لاکن بو اسباب مادیه‌دن ماعدا دارالفنونك انحطاطنه برطاقم عوامل معنویه‌نك‌ده تأثیری محققدر .

اسقولاستیق اصولنی تعقیب ایتمکده اولان دارالفنون عصرلرجه غایت محافظه‌کار یاشامش واون آلتنجی عصردن اعتباراً افکارده حاصـل اولان انقلابه عطف اهمیت ایتمك ایسته‌مه‌مشدر. فی‌الحقیقه طباعتك ایجادی کتابی خرج عالم یاپمش، آمریقانك کشفی ارضك حدودی حقنده‌کی ظنیات عتیقه‌یی زیروزبر ایتمشدر . رونه‌سسانس دوری قرون وسطی ایچـین مجهول قالمش اولان یونان ولاتین آثار قدیمه‌سنی میدانه چیقارارق فکر بشر ایچون یکی یکی عالملر آچمشدر.

نهایت لوته‌ر اجتهادات مذهبیه‌سیله قاتولیك کلیساسنه، اسقولاستیق اصولنه بویوك برضربه ایندیرمشدر .

فرانسه‌ده، اورله آن وره‌یمس شهرلرنده، اینکیلتره‌ده، اوقسفورد وکه‌مبریج‌ده آچیلان یکی دارالفنونلر صوربونی طلبه‌سنك برقسمندن محروم ایتدی .

نهـایت بر کون کلدی‌که منحصراً لاتینجه تدریسـاتده بولونان پارس دارالفنونـنده‌کی تحصیلك کفایتسزلـکی حکومتجه‌ده تصدیق ایدیله‌رك قوله‌ژ دوفرانس احداث اولوندی .

برمدت صوکرا جیزویتلرك تأسیس ایله‌دکلری مکتبلر وبو مؤسسات علمیه‌ده تطبیق اولونان تجددات عالم معرفته یکی یکی افقلر آچدی؛ عصرك متفکریندن بری : « جیزویتلرك شهرت عرفانی دیکر معلملری کولکه‌ده براقیور ویاواش یاواش صوربونی انظار عالمده محقر بروضعیته صوقیور » دییوردی .

یکی صوربون : دارالفنون کتبخانه‌سنك قرائت صالونی

برآرالق ریشلیو صوربونی تعمیر وتوسیع ایتمش ومازاره‌ن دورت ملت مکتبنی انشا أیله‌مش ایسه‌ده بو تشبثلر دارالفنونك روحنه نفوذ ایده‌مه‌مش ، هیئت عمومیه‌سی أسکی ذهنیتنده، أسکی محافظه‌کارلغنده قالمشدر .

دار الفنون عنعنه پرورلکنده او درجه ثبات ایدییوردی‌که مونته‌سکیو ایله، ژان ژاق روسو ایله، دالامبه‌ر، دیده‌رو، وولته‌ر ودیگر آنسیقلوپه‌دیستلر ایله کشاد اولونان حریت تفکر دوره‌سنك بیله‌اهمیت وقیمتی‌تقدیر ایده‌مه‌مش وبو بویوك متفکرلر ایله باشلایان انقلاب علمی دارالفنونك متعصب أشیکلرینی تجاوزله حریمنه داخل اولامامشدر .

انقلاب کبیر دارالفنونی بو حالده بولدی وصیرا ایله امتیازاتنی ، اموال واملاکنی ضبط ، نظاماتنی فسخ ایتدکدن صوکرا اونی کلیاً الغا أیله‌دی . انقلاب کبیری تعقیب ایده‌ن بر عصر ظرفنده پارس دارالفنونی فکر تعقیدن

اوزاق ودائما عوامل سیاسیه‌دن متولد بر چوق تشبثات مجددانه‌نك بازیچه‌سی اولدی قالدی .

تاله‌یران بر لایحه‌سنده معلومات بشریه‌نك بربرلرینه مناسبتدار اولانلرینی تألیف وتصنیف ایده‌رك مکاتب عمومیه‌ده تعلیم وتدریس ایتمکی و بو مکتبلری توحید ایله بویوك بر دارالعلوم تأسیسنی توصیه ایله‌دیکی اثناده دیکر بعضی متفکرلر مسالك علمیه‌نك هر برینه مخصوص مکاتب خصوصیه تأسیسنه طرفدار کورونیورلر. تاله‌یرانك مسلکی بر آرالق غلبه ایده‌رکبی اولیور، فقط بویوك آدمك فکرینی موقع تطبیقه وضع ایتمك صیره‌سی کلدیکی زمان معلملرك اقتدارسزلغی، مصارفی تأمین ایده‌جك قارشیلغك فقدانی عقیم براقیور. صیرا ایله بر هندسه خانه، بر دارالمعلمین، اوچ مکتب طبیه ، بر مکتب حقوق و بر اجزاجی مکتبی احداث اولونیور. حکومت بو مکتبلر ایله برابر أسکی دارالفنونك رتب علمیه‌سنی احیا ایدییور . برنجی ایمپراطورلق بو مکاتبه فنون و ادبیات فاکولته‌لرینی‌ده علاوه أیله‌یور .

حکومت قرالیه‌نك اعاده اولوندیغی ره‌ستوراسیون دورنده کیزو ، قوزه‌ن وویله‌ن کبی داهیلر صوربونده ادبیات شعبه‌سنده‌کی درسلریله پارس دارالفنونه أسکی شعشعه‌سنی آکدیرر برنفخهٔ حیات وفعالیت ویرییورلر . اودرجه‌ده‌که اوروپانك هر طرفندن قوشوب بو معلملرك رحلهٔ تدریسنه داخل اولان طلبه‌نك کثرتی أسکی کوزه‌ل کونلرك عودت ایتدیکی حسنی اویاندیرییور . کیزونك، قوزه‌نك، ویله‌نك درسلری کمال اعتنا ایله ضبط اولونیور؛ بونلر طبع واوروپانك بوتون محافل ادبیه وفلسفیه‌سنده بویوك بر تهالك ایله مطالعه ایدیلیور . فقط بو اوچ داهی ایله دارالفنونه توجه ایده‌ن اقبال افکار عمومیه‌نك سیاسیات ایله پك زیاده مشغول اولماسندن دولایی تمامیله انکشاف ایده‌مه‌یور.

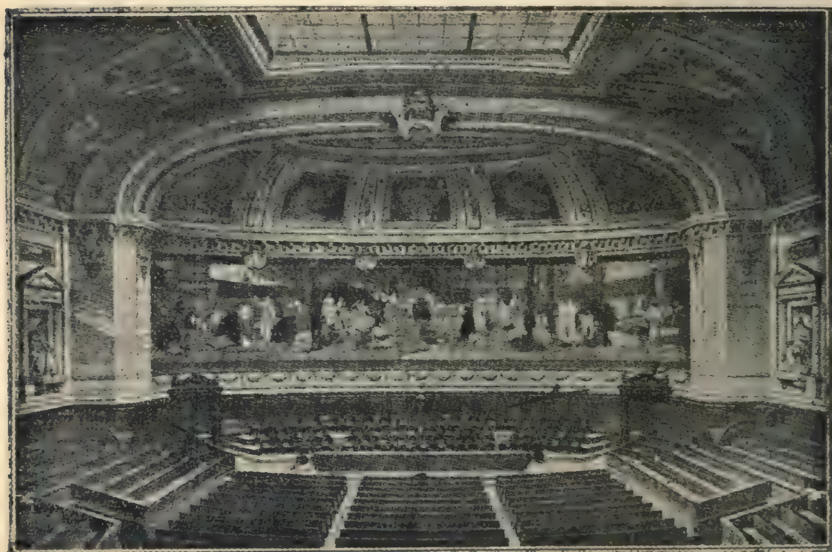
دارالفنون ابنیه‌سنك ترقیات واحتیاجات عصریه ایله متناسب اولماماسی لابوراتوار ، کتبخانه کبی وسائط تحصیلیه‌نك فقدانی، معلملردن قسم اعظمنك اقتدار علمیدن زیاده ذی نفوذ رجاله انتسابلری نظر دقته آلینارق انتخاب اولونماسی وبناءً علیه اقتدارسزلغی ، درسلرنده حریت فکریه‌لرینی استعمال ایده‌مه‌لری دارالفنونك عالم مدنیت نظرنده‌کی اهمیتنی تنزیل ایتدکجه ایدییور.

«یکی صوربون»ك عمومی منظره‌سی

حال حاضر

آلمانیانك اولا اوستریایه وبعده فرانسه‌یه غلبه‌سی علم وفنك محافظه‌کارلق وعنعنه‌پرستلکه غلبه‌سی کبی تلقی اولونیور وجمهوریت تأسس ایده‌ر ایتمز ژول فه‌ری، ره‌نه غوبله، به‌رتلو کبی معارف ناظرلری فرانسه‌نك تدریسات عالیه‌سنی تنظیمه بذل مساعی ایدییورلر . اون‌بش سنه ایچنده یوز میلیون فرانق صرف ایدیله‌رك صوربون وفروعی تجدیدوتوسیع اولونیور؛ بوندن باشقا یکی بر اجزاجی مکتبی ، یکی برحقوق فاکولته‌سی ، بر طب فاکولته‌سی انشا ، پروغراملر افکار فلسفیه وتجددات فنیه‌یه کوره تنظیم وتوسیع اولونیور. معارف نظارتنك بودجه‌سی هرسنه منتظماً برقاچ میلیون فرانق تزیید ایدیلیور .

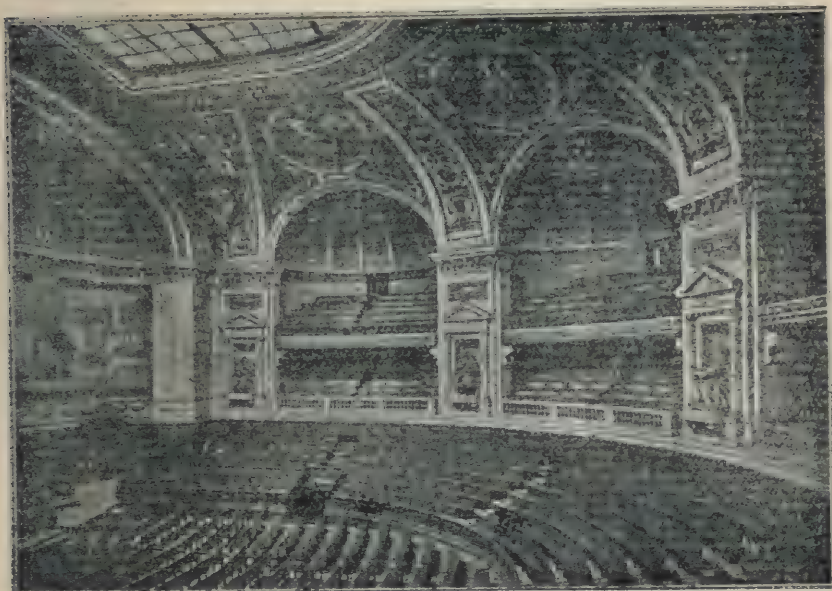

یکی صوربون : بویوك آنفی ته‌آتر

پارس دارالفنوننك حال‌حاضری ۱۸۹٦ قانونیله تعیین اولونمشدر. بوقانون موجبنجه دارالفنون بش فاکولته‌یی (پروته‌ستان الٓهیات فاکولته‌سی، حقوق، طب ، ادبیات ، فنون فاکولته‌لری) وبر مکتب عالی‌یی (اجزاجی مکتبی) محتویدر . ۱۹۰۲ سنه‌سنده الٓهیات فاکولته‌سی لغو اولونمش ، دارالمعلمین عالیه دارالفنونه الحاق ایدیلمشدر .

هر بر فاكولته‌نك شخصيت معنويه‌سی، هیئت تعليميه‌سی، طلبه‌سی، بودجه‌سی آیریدر . بو فاكولته‌لرك جمله‌سی سن نهرينك يسارنده مون ژنه‌ویه‌وده محتشم بنالری ، لابوراتوآرلری ، قوله‌كسيونلری ، كتبخانه‌لری وتفرعات سائره‌سيله معظم بر بلدهٔ علم وعرفان تشكيل ايده‌رلر .

دارالفنونك مركزی يكی صوربون سرای محتشميدر .

يكی صوربون : بويوك آنفی‌تهآتر

صوربون بناسی قاعده‌سی يكرمی بربيك مترو مربعی سطحنده بر مكعب منتظمدر . فن معمارينك بديع برانموذجی عداولونان جبهه ومدخلی محتوی اولان ضلعی مكتبلر جاده‌سی اوزرنده‌در . بو ضلعده زمين قاتيله برنجی قاتده دارالفنونك هیئت اداره‌سی، ره كتورك دائره‌سی، پارس آقاده‌ميسنك اقلامی، دارالفنون مجلس دائره‌سی، قوميسيونلر وسائره بولونور. ده‌هليزك همان قارشيسنه بويوك آنفی‌تهآتر تصادف ايديور. بو آنفی‌تهآتر دنيانك أك كوزه‌ل وأك واسع صالونيدر. اوچ بيك سامع استيعاب ايده‌ر وطاواندن تنوير اولونور. داخلی ريشليو ، صوربون، رولن ، پاسقال ، لاووآزيه‌وده‌قارتی تمثيل ايده‌ن مرمردن مصنوع آلتی هيكل ايله

أك بویوك رساملرك وبالخاصه پووی دوشاوانك محصول دهالری اولان واسع لوحه‌لر ایله مزیندر . آنفی‌تهآتر بنانك مرکزینی تشکیل ایدەر وایکی جهتنی ادبیات وفنون فاکولته‌لرینك درسخانه‌لری ، آنفی‌تهآترلری ، کتبخانه‌لری دارالاشتغاللری ، لابورآتوارلری وسائرەسی اشغال‌أیلر.

صوربونك داخلنی تزیین ایتمك ایچین عصرك أك مشهور رساملری و هیكلتراشلری دعوت اولونمش وفی‌الواقع بودارالعلومی زیارت‌ایدەن زائرك‌انظار حیرتنی جلب‌ایتمك ایچین هیچ‌برفدا کارلق أسیر کنمه‌مشدر. برحالدەکه بنانك هرطرفی أك‌نامدار اضالری طاشییان لوحه‌لرایله سوسلودر .

یالکز صوربونك توسیعی ایچین صرف ایدیلن پارا اوتوزایکی میلیون ایکی‌یوزیکرمی‌بیك فرانغه بالغ‌اولمشدر .

علوم‌فاکولته‌سی

علوم فاکولته‌سنك مرکزی صوربونك داخلنده‌در . ریاضیات ، فیزیق کیمیا ، حیوانات ، نباتات ، ارضیات ، جوغرافیای طبیعی ، معدنیات ، غریزیات شعبه‌لری بوراده بولونور . مع‌مافیه بر مدتدن بری علوم طبیعیه و تحریات فنیه‌ده حاصل اولان انبساط وتوسع علوم فاکولته‌سنك برچوق شعبه‌لرینی صوربوندن چیقارمغه ، باشقا یرلرده واسع واحتیاجاته موافق یکی بنالر یاپدیرمغه مجبورایتدی. پارس شهرامانتنك احداث ایتدیکی « تکامل‌عضویات » کرسیسی صوربوندن خارج برداٸرەده تأسیس اولوندیغی کیبی کیمیای تطبیقی تدریسات نظریه و عملیه‌سی ومؤخراً معلم کوری ایچین احداث اولونان فیزیق کرسیسی‌ده خارجده خصوصی برداٸرەده اقامه‌ایدیلمشدر .

طب‌فاکولته‌سنه داخل اولاجق طلبه‌نك اعدادینه مخصوص وتدریسات عالیه‌ایله‌تدریسات تالیه‌نك بیننده‌بردرجه تشکیل ایدەن فیزیق، کیمیا وتاریخ‌طبیعی صنفلرینك دورت‌یوزه بالغ‌اولان طلبه‌سنه مخصوص‌اولمق‌اوزره نباتات باغچه‌سی جوارنده بویوك بر بنا انشا اولونمشدر . اساساً صوربونك‌داخلی علوم طبیعیه لابوراتوآرلرینه کافی کلمه‌مکده اولدیغندن تطبیقاته وتحریات فنیه‌یه مخصوص

اولمق اوزره صوربون جوارنده یکی یکی دائره‌لر انشا ایدیلمکده و بونلرك فنونك أك صوك تجلیاتی ایچین بدیع بر نموذج تشکیل ایتمه‌سنه غیرت ایدیلمکده‌در. أنستیتو پاستور دخی کیمیای حیاتی کرسیسنی قبول ایتمشدر.

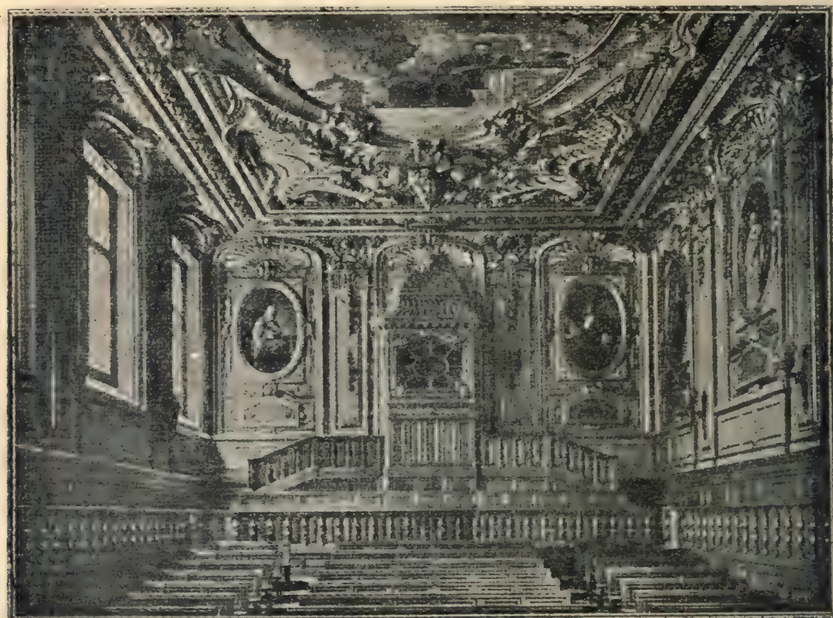

علوم شعبه‌سی مساعیٔ عملیه صالونی - نباتات لابوراتوآری

علوم فاکولته‌سنك پارسده‌کی فروعندن باشقا بحر محیط اطلاسی ساحلنده، بحرشمالده و بحرسفید ساحلنده اولمق اوزره اوچ مهم لابوراتوآری‌ده واردر. بولابوراتوآرلر عضویات و حیوانات بحریه‌نك طرز حیات و تاریخ تشکل و تکاملنه متعلق تدقیقاتده بولونمق اوزره بویوك حوضلر، مکمل قوله‌کسیونلر، آلتلر واقتضا ایده‌ن معیارلره مالك عملیات صالونلرینی محتویدرلر. غریزیات نباتات تدریساتی ایچین فونته‌نبلو اورمانی مدخلنده مکمل برده نباتات لابوراتواری واردر.

علوم فاکولته‌سی معلملرینه سنوی بر میلیون اون بیك فرانق و لابوراتوآرلرینك

مصرفی ایچین بش‌یوز اوتوز بیك فرانق تخصیصات ویریلمکده‌در . تدریسات آلتمش معلمه، سکسان آلتی معاونه تودیع اولونمش واوچ بویوك شعبه‌یه تصنیف ایدیلمشدر .

ادبیات شعبه‌سی : دوقتورا صالونی

ریاضیات شعبه‌سی

ریاضیات عمومیه	حساب تفاضلی وتمامی
میخانیك	میخانیك طبیعی وتجربی
تحلیل عالی	هندسهٔ عالیه
علم هیئت	ریاضیاتك فیزیقه تطبیقی
میخانیك فلکی	

فیزیقه وکیمیا شعبه‌سی

فیزیق	کیمیای عضوی

کیمیای معدنی	کیمیای حیاتی
کیمیای طبیعی	کیمیای تطبیقی
کیمیای تحلیلی	معدنیات
کیمیای عمومی	

تاریخ طبیعی شعبه‌سی

مبحث الرشیم عمومی [١]	مقایسهٔ تشریحیه
مبحث الحیات عمومی [١]	نباتات
انساج	مبحث العجائب [١]
پاله‌اوغرافی	وظائف الاعضای نباتات [١]
تکامل عضویات	مستملکات نباتاتی
عمومی وظائف الاعضا [١]	علم الارض [١]
حیوانات	مستحاثات

بو تدریساته قرق اوچ لابوراتوآر تخصیص اولونمشدر .

علوم فاکولته‌سی بدایةً لیسانس رتبه‌سنی احراز ایتمك آرزوسنده بولونان معلم نامزدلرینی احضار ایتمك مقصدینی تعقیب ایتمکده ایسه‌ده علوم وفنونك بوکونکی طرز تلقیسنه نظراً شیمدیکی حالده بو شعبه‌یه دوام ایده‌ن ایکی بیك طلبه میاننده یوز یوز اللی قادار معلم نامزدی بولونوب دیکرلری طب فاکولته‌سنی موفقیتله تعقیب ایتمك یاخود معین بر مسلك علمی صاحبی اولمق ویاخود صرف اکتساب معرفت ایتمك هوسنده بولونان کنجلردن مرکبدر. برشاکردك یالکز برشعبه‌یه دوامی شرطی قالدیریلمش، آرتق هراوچ شعبه‌دن ویاخود ایکیسندن سرتیفیقا آلانلرك‌ده لیسانس رتبه‌سنی احراز ایتمه‌سی تقرر أیله‌مشدر. فاکولته‌نك ویردیکی رتب علمیه‌نك أك بویوکی دوقتور رتبه‌سیدر . رسمی دوقتور رتبه‌سنی احراز ایچین ریاضیات ، علوم طبیعیه ، تاریخ طبیعی شعبه‌لرندن برنده شخصی تحریات علمیه نتیجه‌سنده قلمه آلینان برته‌زك مواجههٔ عمومیه‌ده مدافعه‌سی شرطدر.

ادبیات فاکولته‌سی

قسم تاریخی‌ده کورولدیکی اوزره أسکی دارالفنونده ادبیات فاکولته‌سی

---

(١) اصطلاح انجمننجه تقرر ایده‌ن مقابللری صیراسیله: رشیمیات — حیاتیات — غریزیات — ممسوحات — غریزیات نباتات — ارضیات .

یوق‌ایدی. ادبیات علوم‌آلیه دیبه ترجمه ایتدیکمز صنایع فاکولته‌سنده تدریس اولونویور ویالکز بلاغته‌منحصر قالیوردی. اوزمان بلاغت قواعدی آریسطو چیچرون ، کنتیلیه‌ن کبی حکما وخطبای قدیمه‌نك آثارندن اقتباس اولونور ومثاللرینه بونلرك آثارندن انتخاب ایدیلیردی. طلبه‌کوردکلری درسلری لاتینجه ونادراً فرانسزجه ترتیب ایتدکلری أثرلرده تطبیق ایده‌رلردی .

کتبخانه‌نك مطالعه صالونی

برنجی ایمپراطورلق دار الفنونی تأسیس ایده‌رکن ادبیات فاکولته‌سنی‌ده احداث أیله‌دی. بدایت‌امرده ادبیات‌فاکولته‌سی تدریساتی آلتی قوره وقورلری قوله‌ژ دوفرانس معلملرندن اوچ ولیسه معلملرندن اوچ‌که هپسی آلتی معلمه تفویض اولونمشدی .

١٨١٠ ده درسلرك عددی دوقوزه ابلاغ اولوندی : یونان قدیم ادبیاتی، لاتین‌ادبیاتی، لاتین‌شعری، فرانسزبلاغتی، فرانسزشعری، فلسفه، تاریخ فلسفه، تاریخ قدیم وتاریخ جدید، أسکی جوغرافیا ویکی جوغرافیا . بو عنوانلرك

چوغنك معناسزلغی تدریساتك ماهیتی حقنده بر فکر ویرییور . معلملر أسکی فکرلرك تحت اسارتنده وبر دائرهٔ محدوده داخلنده تنویرشبابه غیرت ایدییور، فقط تعقیب ایتدکلری اصولك نتیجه‌سی اولارق سعیلری غیر مثمر قالیوردی. مع مافیه رەستوراسیونك نهایتلرینه‌دوغرو قوزەن، کیزو وویله‌ن کبی اوچ بویوك معلم تعقیب ایتمکه باشلادقلری اصول جدیده ایله فاکولته‌یه اووقته‌قادار نفوذایده‌مه‌مش اولان روح جدیدی نفخ ایتمکه موفق اولمشلردر . بو تاریخدن اعتباراً ادبیات فاکولته‌سنك عالم علم وعرفانده اهمیتی آرتمغه، اهمیتی بویودکجه معلملرینك دائرهٔ تفکر وتدریسی متناسباً توسع ایتمکه باشـلادی وبرتعالئ متمادی ایله بوکونکی مرتبهٔ کماله ارتقا أیله‌دی . ۱۸۷۵ ده ادبیات فاکولته‌سنك پروغرامنه اون ایکی درس داخل ایکن بوکون درسلر یتمش بشه ابلاغ اولوندی. شیمدی یتمش معلم تدریساتی اداره ایتمکده‌در .

پروغرام اوچ شعبه‌یه تصنیف اولونمشدر .

علوم فلسفیه شعبه‌سی

فلسفه	فلسفهٔ قدیمه تاریخی
روحیات	فلسفهٔ جدیده تاریخی
روحیات تجربیه	قرون وسطی فلسفه‌سی تاریخی
منطق واصول	اقتصاد اجتماعی تاریخی
اجتماعیات	تعلیم وتربیه

علوم تاریخیه شعبه‌سی

اقوام شرقیه تاریخ قدیمی	علم آثار عتیقه
یونان قدیم تاریخی	قرون وسطی صنایع نفیسه‌سی تاریخی
روما تاریخی	ازمنهٔ حاضره صنایع نفیسه‌سی تاریخی
بیزانس تاریخی	قرون وسطی‌ده خرستیانلق تاریخی
قرون وسطی تاریخی	أزمنهٔ حاضره‌ده خرستیانلق تاریخی
قرون جدیده تاریخی	اون آلتنجی عصردن بری افکار خریستیانیه وادبیه تاریخی

عصر حاضر تاریخی	مستملکات تاریخی
تاریخ سیاسی ودیپلوماتیقی	عمومی جوغرافیای
فرانسه انقلابی تاریخی	طبیعی جوغرافیای
اقصای شرق اقوامی مدنیتی تاریخی	مستملکات جوغرافیاسی
اصول تاریخ	شمالی آفریقا جوغرافیاسی وشمالی آفریقا اقوامنك استملاکی

تاریخك علوم معاونه‌سی

لسانیات شعبه‌سی

هندستان لسان وادبیاتی	فرانسز لسان وادبیاتی
هندواوروپائی لسانلرینك مقایسه‌لی صرفی	صرف تاریخی
عبرانی لسان وادبیاتی	رومان لسانلری فیلولوژیسی
قلاسیق السنهٔ قدیمه صرفی	اینکیلیزلسان وادبیاتی
یونان بلاغتی	المان لسان وادبیاتی
لاتین بلاغتی	جنوبی اوروپا ادبیاتی
فرانسز بلاغتی	اسپانیا لسان وادبیاتی
یونان قدیم لسان وادبیاتی	ایتالیا » »
یونان شعری	روسیا » »
لاتین شعری	ماجارستان » »
فرانسز شعری	اسقاندیناویا » »
فرانسز لسانی تاریخی	

بوکون ادبیات فاکولته‌سنك فعالیت علمیه‌سی بو زنکین قادرولر داخلنده جریان ایتمکده‌در . درسلر قسماً عمومی ایسه‌ده صرف فاکولته طلبهٔ اصلیه‌سنه مخصوص درسلر دخی ویریلمکده واجرای تتبعات ایچین زنکین کتبخانه‌لر، صنایع نفیسه قوله‌کسیونلری ، آثار نفیسهٔ معماریه وهیکلتراش مستنسخلری، استامپالر، صولی بویالر وفوطوغرافیالر طلبه‌یه کشاده بولوندورولمقده‌در .

فاکولته بو پروغرام ایله فعالیتنه فوق‌العاده بر انبساط ویرمش وهمان دهای بشرك بوتون تجلیاتنی تدقیق وتتبع ایتمکی وظیفه ایدینمشدر .

فاکولته‌نك ویردیکی شهادتنامه‌لر متنوعدر . فرانسز لسانی رؤسی ، دارالفنون تحصیل رؤسی کبی شهادتنامه‌لر دارالفنونك ابتدائی رتبهٔعلمیه‌لرینی تشکیل ایده‌ر وهمان اجنبیلره منحصر قالیر؛ اصل عنوانلر لیسانس، تحصیل‌عالی رؤسی ودوقتورا رتبه‌لریدر .

بوکون ادبیات لیسانسی دورت قسمه منقسمدر. فلسفه، تاریخ وجوغرافیا، قلاسیق السنه و ادبیاتی ، اقوام حاضره و اجنبیه لسان وادبیاتی قسملریدر .

نامزدهرهانکی قسمده کسب اختصاص ایده‌رایسه‌ایتسین بهمه‌حال‌لاتینجه‌یه واقف اولدیغنی عندالامتحان اثبات ایتمکه مجبوردر .

شفاهی امتحانلرده طالبك انتخاب ایتدیکی ماده‌دن باشقا دارالفنون شعباتندن برینك پروغراملرندن اختصاص ایتدیکی شعبه‌نك درت بش فندن‌ده امتحان اولونور. وبوصورتله معلوماتنك محدود ویالکز برقاچ کتابك مندرجاتندن عبارت اولمادیغنه ، تتبعات وتفکرات شخصیه محصولی اولدیغنه قناعت حاصل ایدیلیر .

لیسه آغره‌ژه‌لری (معلم نامزدلری) لیسانس امتحانی موفقیتله کچیرمش ولیسانسیه اعلان ایدیلمش نامزدلردن ایکنجی برامتحان نتیجه‌سنده انتخاب اولونورلر .

فاکولته‌نك اك رفیع رتبهٔ علمیه‌سی دوقتورادر . صوك زمانلرده پارس ادبیات فاکولته‌سی دوقتورلرینك یازدقلری تزلرایچنده محافل علمیه‌ده‌تأثیرات مخصوصه اجرا ایتمش، آثار عالیه‌دن عد ایدیله‌جك مؤلفات پك‌چوقدر .

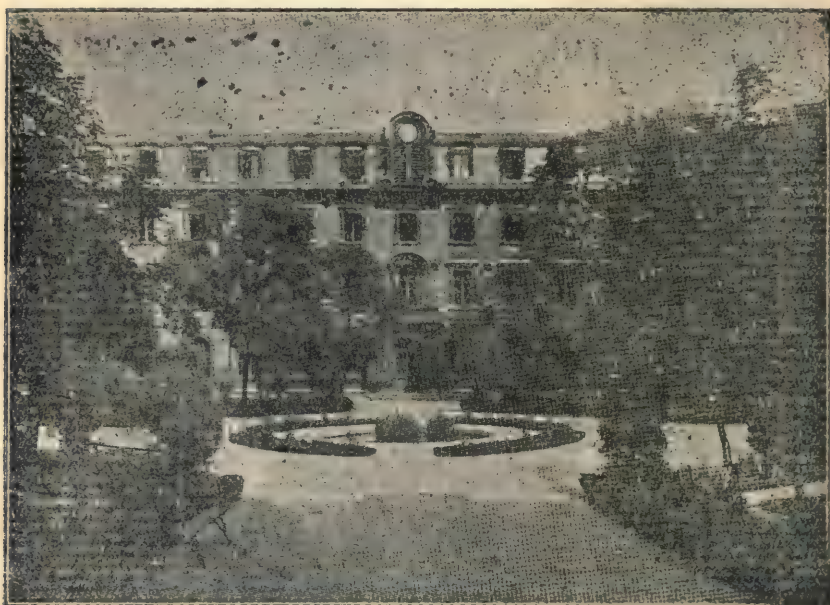
ادبیات‌فاکولته‌سنك معاش مخصصات سنویه‌سی آلتی‌یوز یتمش‌بیك فرانقدر. ابنیه‌نك تعمیراتی ، کتبخانه‌لرك ، لابوراتوارلرك قولکسیونلرك توسیع وتکثیری ایچین هرسنه مهم مبلغلر صرف ایدیلمکده‌در .

دارالمعلمین عالیه

پارس دارالمعلمین عالیه‌سنك شانلی ، شانلی اولدیغی‌دار عارضه‌لی بر تاریخی واردر . بومؤسسهٔ مشهوره ١٧٩٤ قونوانسیون دورنده احداث اولونمشدر. انقلاب افکار حریتپرورانه‌سنی تعمیم ایتمك، بوافکارایله مشبوع‌یکی‌برنسل

یتشدیرمك مقصدیله فرانسه‌نك هرجهتندن کنج معلملری پارسه دعوت ایتمك صورتیله مکتبی تأسیس ایله‌مشدر .

حکومت انقلابیـه آز چوق بر سرمایهٔ عرفانی حامل اولارق مراجعت ایده‌ن معلملره کندی صنعتلرینی ئوکره‌تمك اوزره مونژ، لاغرانژ ، لاپلاس، برتوله‌وولنه‌ی، برنارده‌ن دوسن‌پیه‌ر، لاهارپ کیبی زمانك أك مشهور علماسنی مأمور ایتمشدی .

عالی دارالمعلمین : داخلی آولوسی

لاکن معلمین ایله طلبه‌نك سویه‌لری آراسنده اویله‌عمیق برتفاوت مشاهده اولونمشدرکه آز زمان ایچنده بدایت تأسیسده تصور اولونان اصول تدریسك تبدیلنه مجبـوریت کورولمش، دارالمعلمین کندی طلبه‌سنی دارالفنونك ادبیات شعبه‌سی منتهیلرندن انتخاب ایتمکه لزوم حس ایله‌مشدر .

بو وجهله انتخاب اولونان أك جوال ذکالر بوراده اوچ سـنه‌لك برحیات تحصیل‌کچیرمکده ایدیلر. طلبه برنجی سنه‌ده دارالفنون درسلرینی تکرار ایده‌رلر،

ایکنجیده توسیع معلومات أیلرلر واوچنجی سنه‌ده معلومات مستحضره‌لرینی دیکرلرینه القا وتلقین ایتمك صنعتنی ئوکره‌نیرلردی . بو اصول ایله واك بنـام رجال علمیه‌نك رحلهٔ تدریساتنده یه‌تیشدیریلن معلمین، ادبا، محررین ومتفکرین فرانسه ایچون باعث شرف برزمرهٔ منوره تشکیل أیله‌مشلردر .

عالی دارالمعلمین : طلبه اوداسی

معمافیه مکتب نه قادار مکمل اساسلره استناد ایتدیریلیرسه ایتدیریلسین ترقی وتکامل قانوننه تبعیتدن قورتولامازدی .

دارالفنونك کچیرمش اولدیغی انقلابات أثناسنده فنون‌وادبیات شعبه‌لرینك اکتساب ایتدکلری ترقی وکمال بو ایکی شعبه‌نك معلا کرسیلرینی اشغال ایده‌ن

معلمینك تدریساتی اولا دارالمعلمینك سویه‌سنه و بالآخره او سـویه‌نك فوقنه ایصـال أیله‌دی . بر درجه‌ده‌که دار المعلمین بوتون فعالیتنی محافظه ایتمکله برابر بعضی پیکلرك کندی مرکزلری طرفندن جذب ایدیلمسی قبیلندن بویوك عائله‌یه رجوع ایتمکه، اونکله توحید مساعی‌یه مجبور اولدی .

ملتنك بوتون افکارینی بوتون آمالنی توحیده موفق اولمش اولان فرانسه کندی مرکز حکومتنده ایکی مرکز علمینك بر برندن آیری اولارق یاشاماسنه، آیری ذهنیتده آدملر یتیشدیرمه‌لرینه مسـاعده ایده‌مز ایدی . فقط بو اتحاد حاصـل اولمق ایچین بر عصردن زیاده بکله‌مك ، بر عصرلق تکاملك بوتون صفحاتنی کچیرمك ، حصول اتحادك ضروری بر شکله کیردیکنه قناعت حاصل أیله‌مك اقتضا ایتدی .

مع‌مافیه دارالمعلمین الآن موجـودیتنی غائب ایتمه‌مشـدر . درسـلرینی دارالفنونده آلان طلبه مکتبده بیتوتت ایده‌ر. مکتبك کتبخانه‌لرنده، لابوراتوارلرنده تتبعاتنی اکمال أیلر . بو حیات علمی ایکی سنه سوره‌ر . واوچنجی سنه طلبه تکرار مکتبه رجوع أیله‌یه‌رك صرف مسلکه متعلق درسـلره، تجربیات علمیه‌یه، تجارب فنیه‌یه حصر اشتغال ایده‌ر .

— بیتمه‌دی —

لطفی
استانبول ولایتی اسبق معارف مدیری

عسکری یاشاییش

بوراده آلمان حیاتنك أك حساس دامارینه دوقونیورز. چونكه آلمانلرك حیاتنه أك زیاده حاكم اولان شیء عسكرلك حسی، عسكرلك خاصه‌سیدر. برنجی مقاله‌مزده‌ده بالمناسبه بیان ایتدیكمز وجهله هر آلمان عسكر اولارق دنیایه كلیر. تا والده‌سنك شفقت آغوشندن باشلایارق دارالفنونك صوك صنفنه قادار كچیره‌جكی بوتون تحصیل و تربیه صفحه‌لرنده عسكری حیاتك أك مهم خاصه‌لرینی، مافوقه اطاعت، صبر وتحمل، انتظام و انضباط كبی مزیتلرینی تلقی ایده‌ر. اوراده هر تورلو وسائط، هر تورلو مناسبتله طلبه‌یه، متعلمینه عسكرلك ایچین درین بر حرمت، صمیمی بر محبت تلقین ایدیلیر. آلمانیانك هر هانكی شهرینه كیده‌رسه‌كز أك زیاده نظر دقتكزی برشی جلب ایده‌ر، اوده عسكرلكه، تاریخی محاربه‌لر صفحه‌لرینه متعلق هیكللر، آبده‌لردر. بوتون سوقاقلرك، جاده‌لرك، مسیره‌لرك اسملری شو ویا بو محاربه‌ده تمیز ایتمش حكمدارلره، پره‌نسلره، جنراللره اضافه ایدیلمشدر. كوشه باشلرنده بولونان غاز لامبالری بیله تورلو تورلو سلاح رسملری، عسكری آلات وادوات شكللریله مزیندر. مكتب چوجوقلری كزمكه چیقاریلسه یا محاربه‌لرده نام وشان قازانمش اولان هوهه‌نزوله‌رن خاندانی ایله جنراللرینك هیكللری اوكنه، یاخود عسكری موزه‌سنه كوتورولور. اوراده خواجه‌لر مینی مینی قیز، أركك یاوروجقلره هر بر هیكلك، هر بر بایراغك، هر بر أسكی سلاحك تاریخی عنعنه‌لرینی ایضاح ایده‌رلر. الحاصل آلمانیاده تحصیل وتربیه عالمنده هیچ بر صفحه یوقدركه عسكرلكه قارشی اساسكیر اولان حرمت ومحبتك تقویه‌سنه مدار اولماسین.

بونكله برابر، آلمان ملتنك عمومی تربیه‌سی عسكری اولماسنه رغماً بوكون

آلمانیاده عسکری حیات ملکی یاشاییشدن بوس بوتون فرقلی ، عادتا باشلی باشنه برعالم مخصوص تشکیل ایدییور . بر یانده اوردو ایله محافل عسکریه‌ده أسکی ، اعصاردیده عنعنه‌لرك محافظه‌سی ایچین مفرط بر تعصب کورولور ایکن ملتك دیکر طبقه‌لرنده لیبه‌رالیزم جریانلری کیتدکجه توسع واخذ موقع ایدییور .

عنعنه‌لرك محافظه‌سی خصوصنده کوستریلن بو تعصب ایله درکه بو کون آلمانیاده ضابط کلمه‌سنك مفهومی سائریرلرده تضمن ایتدیکی معنایی افاده ایتمه‌یور. سائر یرلرده ضابط دیمك کندی بولوکنده ویا طابورنده قوماندایه مأمور اولان برآدمدن باشقا برشی ده‌کلدر. حالبوکه آلمانیاده ضابط دیمك ملتك سائر افرادندن فرقلی ، ممتاز بر آدم ، عسکری عنصر دیمك ملتك مختلف صنفلرینه قات قات فائق بر عنصر دیمکدر . اوراده ضابطلره مخصوص اویله عادتلر ، عنعنه‌لر ، یاشاییشلر واردرکه یابانجیلره بوس بوتون غریب کورونور .

بوکون اوراده عسکری ، ملکی عنصرلر آراسنده‌کی مباینت آرتق انکاری غیرقابل بردرجه‌یه کلمشدر. بومباینتك أك معنیدار مثالی بوصوك کونلرده بوتون مطبوعات عالمنی هفته‌لرجه تهییج ایتمش اولان معهود « تسابرن » حادثه‌سندن عبارتدر: أهمیتسز برمنازعه‌اوزه‌رینه ضابطك بری پولیسه، ژاندارمایه مراجعته لزوم کورمه‌دن کندی کندینه أهالینك برچوغنی قیشلاده حبس ایده‌ر. ملتی تمثیل ایده‌ن رایخشتاغ [مجلس مبعوثان]، هیجانلی، آتشلی پروتستولردن صوکرا باش وکیله عدم اعتماد بیان ایتدیکی حالده محافظه کارلغك أك متین قلعه‌سی اولان پروسیا قراللغی مجلس مبعوثانی عسکرلکك شرف وحیثیتنی کمال شدت ومتانتله مدافعه ایده‌مه‌دیکندن دولایی تقبیح ایتمش ، لیبه‌رال غزته‌لر بو خودکامانه معامله اوزه‌رینه قیامتلر قوپاریرکن محافظه کاران محافلندن ـ حتی ولی عهدده داخل اولدیغی حالده ـ خودسرانه حرکت ایده‌ن ضابطه بیکلرجه تبریك تلغرافلری کشیده ایدیلمش ، قانون اساسی‌یه فلان باقمایارق کویا حیثیت عسکریه‌نك محافظه‌سی خصوصنده متانت کوستردیکی ایچین کندیسی هرطرفدن قهرمان دییه تسعید وتبجیل اولونمشدر .

بوحادثه‌نك تولید ایتدیکی فیرطینالرك عکس تأثیری آلمان مطبوعات عالمنده

داها هنوز زائل اولمامشدر . غزته‌لر حالا عسکری عنصرك ملکی عنصره قارشی کوستردیکی تحکم واستبداددن اوزون اوزون بحث ایدییورلر.

موضوع بحث اولان بوعسکری عنصرك ماهیتی نه‌در؟ اجتماعی یاشاییشی نه‌دن عبارتدر. دیکر ملتلرك عسکری عنصرلرندن نه‌ایله فرق وتمیز اولونور؟

یوقاریده بالمناسبه ذکر ایتدیکمز وجهله آلمان عسکری عنصرینه حاکم اولان أك بویوك صفت ممتازه مفرط بر عنعنه پرورلکدن عبارتدر . بو أسکی عنعنه‌لرك وقایه‌سی مقصدیله‌اوردونك مختلف آلایلری،فرقه‌لری اداره‌وتشکیلات خصوصنده کندیلرینه مخصوص اصول وعاداته تابع بولونور. هربر آلای‌باشلی باشنه تفرد پرور برصنف، برجمعیتدرکه خارجی تأثیرلردن تماميله مصون‌اولارق اداره اولونور . بو آلایلرك هیچ برینه‌ایمپراطورك، ناظرك، شونك بونك أمر وتعیینیله یکی‌برضابط صوقولاماز. اوصاف مطلوبه‌یی‌حائزاولوب موجود آلایلرك برینه داخل اولمق ایسته‌ین ضابط یالکز آلای ضابطانك آرای عمومیه‌سیله قبول اولونابیلیر . آلای ضابطانی نامزدك لهنه رأی ویرمه‌دن اول ثروت شخصیه‌سی،منسوب اولدیغی عائله‌نك نجابتی وکندیسنك سوابق احوالی حقنده اوزون اوزادی‌یه تحقیقات‌اجرا ایده‌ر وآنجاق آلایك شرف وحیثیته موافق برنامزد اولدیغی تحقق ایتدکدن صوکره قبولنه قرار ویریرلر.

نامزدك قبولی خصوصنده بوتون آلایلرده رعایت ایدیلن معین وثابت بر طاقم اساسلر ، پره‌نسیپلر واردرکه اونلردن انحراف ایتمك امکان خارجنده‌در.

بو جمله‌دن اولارق ضابطان زمرهٔ ممتازه‌سنه داخل اولمق شرفنه مظهر اولاجق آدم مطلقا کندی ایراد شخصیسیله مرفهاً کچینه‌جك درجه‌ده ثروت شخصیه‌یه مالك اولمالیدر . منسوب اولدیغی عائله نسب جهتیله ممتاز برموقعی حائز اولاجقدر . عائله‌نك افرادی آراسنده ، ناصیلسه لکه‌لنمش بر شخص بولونورسه نامزدعدم‌قبوله‌محکومدر. هله‌بالذات نامزدك‌سوابق‌احوالنده‌قیل‌وقالی موجب برحال وارسه قبولی رأیه بیله وضع اولونماز .

باخصوص برطاقم ممتاز آلایلرواردرکه بوخصوصده‌کی تقیدواعتنالری‌صوك درجه‌یه وارمشدر . مثلا برلین خاصه اردوسنه ضابط صفتیله داخل اولمق

ایستەین نامزد ایراد سنویسی ۲۰,۰۰۰ فرانقدن دون اولمادیغنی اثبات ایتمکە مجبوردر . برلین خاصه اوردوسنك سواری آلایلری اصیلزادکانك بویوك مخدوملرینه مخصوصدر. بوعادتا ارثی برحق کبی تلقی اولونیور. «پوتسدام» ده بولونان برنجی خاصه پیاده آلایی ایمپراطور خانداننه منسوب ویا مهم بر عنوان اصالتی حائز اصیلزادکانك مالکانهٔ مخصوصیدر . اورایه اونلردن باشقا کیمسه داخل اولاماز. ایشته بوکره آرناوودلق تاجنه لایق کورولن پرەنس دووید دخی پوتسدام آلاینه منسوب ایدی .

بوتشکیلات مخصوصه سایەسندەدرکه بوکون آلمان اوردوسنك اکثر آلایلری بررشخصیت مخصوصەیی حائز و هر بر آلایك بوتون ضابطانی عینی صنف خلقه منسوب بولونور . مثلا بوکون جنوب ایالتلرنده بولونان آلایلرك چوغنده خدمت ایدەن ضابطان وقتیله اسلاولر ویا پولونیالیلر علیهندەکی محارباتده یارارلق کوسترمش اولان رؤسای عسکریەنك اخلافندن عبارتدر . بونلرك جملەسی هوبرو [Hobereaux] دینیلن بویوك چیفتلکلر اصحابیدرکه آلمان عنعنەسنك أك قوتلی استنادکاهی عد اولونورلر. بونلر قانلرندە آلمان حکومتنی، آلمان حاکمیتنی، آلمان ملیتنی تأسیس ایتمش اولان أسکی جنکاورلرك خصائل عسکریەسنی تمامیله طاشیورلر . حالبوکه وەستفالیا ایله سائر رەن ایالتلرنده صلابت عسکریه اوقادار قوتلی دەکلدر. اورالرده بویوك چیفتلك اصحابی یاننده زنکین بر فابریقاجینك، بر تاجرك اوغلی دخی بولونابیلیر . فابریقاجینك، تاجرك اوغلی ئوته کیلرك اوصاف ممیزەسندن محروم دەکلدر . شو قادارکه اجداد و اسلافی پروسیا قراللغنك تأسیسی خصوصنده تمیز ایتمەمشلردر . بوندن باشقا آلمان محافظه کارانك ادعاسنه نظراً مذکوو ایالتلرده اطاعت عسکریه ، انتظام ، انضباطده ضابطان زمرەسنه زنکین فابریقاجیلرك اولادی کیردیکی ایچین کمالنی محافظه ایدەمەمشدر .

**

ضابطانك ممتاز بر صنف خلقه منسوب اولمالری، انتخاب وتعیینلری خصوصنده بوقادار تقیدواعتنایه رعایت اولونماسی شبهەسزکه آلمان اوردوسنك قیمتنی تضعیف

ایتمشدر. ضابطلك سلکنه داخل اولان آدمك باباسی، اجدادی عسکردر، قانده أسکی قهرمانلردن موروث خصائل عسکریه مندمجدر. عنعنه‌نك محافظه‌سی سایه‌سنده سنه‌لرك، عصرلرك مروریله حاصل اولان ترقیلر، تکامللر غائب اولماز؛ عینی ساحه، عینی دائره داخلنده انکشافه دوام ایده‌ر.

بوکون آلمانیانك هرهانکی طرفنده، هرهانکی آلاینده اولورسه اولسون ضابط عسکردن باشقا برشی ده‌کلدر. بوتون اندیشهٔ حیاتی اوعالم ایچنده ترقی وتمیز ایتمکدن عبارتدر. باشقا هیچ بردوشونجه‌سی، اشتغالی، غایه‌سی یوقدر. یالکز قیشلا حیاتی ده‌کل، خصوصی یاشایشی دخی عسکری برمحیط ایچنده جریان ایده‌ر.

قیشلاده شایان نظر برحال مشهود اولور. وظیفه باشنده‌ایکن مافوق ایله مادون آراسنده‌کی مناسبت صوك درجه بارد ومراسمپرورانه‌در. مافوق، رتبه‌سنك بخش ایتدیکی حقوق وامتیازاتك ذره‌قادارخللدار اولماسنه مساعده‌ایتمز؛ مادونده مافوقنه‌قارشی تسلیمیتکارانه برحرمت‌اثری کوستریر. فقط توکله‌وقتی قیشلانك یاننده بولونان عسکری غازینویه کیدیلینجه مافوقلق، مادونلق بوس بوتون اورتادن قالقار. بویوك رتبه‌لی ایله کوچوك رتبه‌لی آراسنده هیچ برفرق قالماز. غازینوده آرقاداشلق صوك درجه حرارتلی، صوك درجه صمیمیدر. توکله‌وقتی قیشلانك غازینوسنده طعام ایتمك ضابطان ایچون مجبوریدر. مقصدده آرقاداشلر آراسنده محبتك، اخوتك کوندن کونه انکشافنه خدمت ایتمکدن عبارتدر. اثنای طعامده وظیفه‌یه متعلق برمسئله‌دن بحث ایتمك قطعیاً ممنوعدر. بوخصوصده اوفاق برایما جزایی دعوت ایده‌ر. آیده‌لااقل بردفعه [Liebesmohl] دیدکلری مطنطن برضیافت کشیده‌اولونور. بومحبت یمکنده ضابطلر بربرینك شرفنه ادارهٔ اقداح ایده‌رلر. نطقلر ایراد اولونور. موزیقه‌لر ترنم ایده‌ر. شرقیلر سویله‌نیر... الحاصل تنشیط قلوبه مدار اولابیله‌جك هرتورلو واسطه‌یه مراجعت اولونور. بوضیافت کونی اکثریا برییل دونومنه اصابت ایتدیریلیر. بوده کاه تاریخی بر مظفریتك ییل‌دونومی، کاه ایمپراطورك یوم زیارتی اولور.

آرقاداشلر آراسنده‌نه‌قادار برودتلر وارسه ضیافت سفره‌سنده زائل اولور.

آلای ضابطانی میاننده اثنای وظیفه‌ده آراصیرا اختلافلر ، اوفاق تفك نزاعلر ظهوری پك طبیعی بر کیفیتدر. مثلا مافوق برضابط اثنای وظیفه‌ده مادوننده کنه سرت برلاقردی سویلر ، درشت برمعامله‌ده بولونور. مادون بالطبع سکوت ایده‌ر، وظیفه‌سی ایجابی اولارق مقابله‌ده بولونماز؛ لاکن نه‌قادار اولسه مافوقنه قارشی کین وغرضـدن‌ده قورتولاماز . [Liebesmohl] یعنی محبت سفره‌سنده بوتون بوکینلر ، غرضلر تمامیله تمیزله‌نیر ، اونلردن ذره قادار اثر قالماز . مادونی اینجیتدیکنی بیلن ضابط ایلك اول اونك شرفنه باده‌نوش اولمق صورتیله کوکلنی آلیر ، کندیسنه نوعما بر ترضیه ویریر .

شرفه باده‌نوش اولمق باشـقا تظاهرلر ایچین‌ده قوللانیلیر . مثلا مافوقندن برخدمت ، براثر حمایه کورمش اولان برضابط مقام تشکرده شرفنه باده‌نوش اولور. بومناسبتله نطق ایراد ایتمز . باده‌نوش اولمق ایسته‌ین ضابطك خدمت نفری کیده‌ر. مافوقك قولاغنه اخبـار کیفیت مقامنده برشیلر سویلر . مافوق ضـابط همان آیاغه قالقار؛ قدحی أ لنه آلیر؛ باده‌نوش اولمق استه‌ین ضابطه عطف نظر ایده‌ر. همان بوتون مائده‌نشینلر آیاغه قالقار؛ کمال سکون وسکوت ایچنده قدحلری بوشانیر .

بومکلف و رسمی آیلق ضیافتدن ماعدا آرا صیرا اسم کونی ویا سائر بر مناسبت ایله آیریجه ضیافتلر کشیده اولونور . اوراده حاضرونك أك یاشلیسی ویاخود أك کوچوکی ضیافت قهرمانك شرفنه برنطق ایراد ایده‌ر. ضیافت قهرمانی جواب ویریر . اوندن صوکرا موزیقا ، شرقیلر ، محبتلر ، أکلنجه‌لر سربستیٔ جریان بولور .

بو احوال سایه‌سنده‌درکه برآلایك ضابطانی عادتا برعائله افرادی مثابه‌سنده عد اولونور . رفقا آراسـنده محبت واخوت روابطی کوندن کونه قوتله‌نیر . مسرتلر ، کدرلر دائما پای ایدیلیر .

ضابطلر وظیفه خارجنده بولوندقلری وقت اکثریا کندیلرینه مخصـوص غازینوده امرار اوقات ایده‌رلر . عسکر اولمایان آدملرله کوروشمکدن پك‌ده خوشلانمازلر . برنجی صنفدن اولمایان قهوه ، تیاترو ویا أکلنجه محللرینه قطعیاً آیاق باصمازلر . تراموای ویا تره‌نلرده برنجی صـنفده بولونمق آلمان

ضابطلری ایچین مجبوریدر. هر برضابط یالکز حیثیت عسکریه‌یی ده‌کل منسوب اولدیغی آلایك شرف مخصوصنی دخی محافظه‌یه مجبوردر .

بویوك شهرلرده أككبار بالولرده ، أك‌زنکین صالون عالملرنده‌أك‌زیاده‌رونق بخش‌اولان ینه‌ضابطلردر . ضابطانك دوامیله مشرف‌اولان صالونلربختیاردر . بالوویاصالون ایچنده أك‌مشهور زنکینلر، أك‌بویوك مأمورلربولونسه‌بیله أك بویوك اکراملر، أك‌بویوك حرمتلر ضابطلره توجه ایده‌ر .

بر ضابط ایچین بورجلو اولمق ، بورجنی ئوده‌مکده تکاسل کوسترمك بویوك‌برشیندر . بورجنی ئوده‌مکدن عاجزقالان بر ضابط ایچین یالکز برچاره موجوددر ، اوده انتحاردر . بو تقدیرده اثنای تدفینده کندیسنه مراسم عسکریه ایفا اولونماز . مع‌مافیه بوکبی حاللر پك نادر ظهور ایده‌ر . چونکه ثروت شخصیه‌دن محروم اولانلر ضابط سلکنه اساساً داخل اولامازلر .

ضابطك‌أولنمه‌سی‌ده قولای برشی ده‌کلدر . أك‌کوچوك رتبه‌لی‌ضابط‌سنه‌ده اوچ بیك فرانق بر ایراد تأمین ایده‌جك بر دراخوما آلمازسه تأهلنه مساعده اولونماز . ضابط دراخومادن وازکچمك ایسترسه دراخومانك‌مقابلنی کندیسی اسهام عمومیه ایله تأمین ایتمکه مجبوردر . فقط برمدتدن بری هر خصوصده مشهود اولان غلای اسعار دولاییسیله بو اوچ بیك فرانقلق ایرادك بش‌بیك فرانغه ابلاغ اولونماسی لزومندن بحث اولونمقده‌در .

**

ضابطلر ایله نفرلر آراسنده‌کی مناسبت دخی شایان نظردر . بوخصوصده صوك زمانلرده مهم برانقلاب حاصل اولمشدر. اولجه نفرلر صیق صیق سرت وشدتلی معامله‌لره معروض قالیرلردی . ضابط نفره طوقات آتمغی اهمیتسز برشی عد ایده‌ردی. عزت نفسه مالك اولان نفرلر یا عار فراری ویا انتحاری اختیار ایده‌رلردی . فقط صوك زمانلرده بو احوال تمامیله ده‌کیشمشدر . ضابط ایله نفر آراسنده اکثریا روابط محبت‌دخی پیدا اولور . یوزباشی أمری آلتنده بولونان نفرلرك پدری مثابه‌سنده تلقی اولونور . برپدر اولادینه القای حرمت ایتمکله برابر اونلرك تأمین رفاهی ایچین ناصیل اهتمام ایده‌رسه ضابط دخی جدیتنی محافظه ایتمکله برابر نفرلرك احوال خصوصیه‌سنه‌ده باقار . مثلا

برنفر قاریسنی بوشامق ایسته‌دیکی وقت أك‌اول یوزباشیسنه دردینی آکلاتاجق، رأینی استمزاج ایده‌جکدر. هر بریوزباشی قومانداسی آلتنده بولونان یوزیکرمی بش نفری یاقیندن طانیمغه، هر بریسنك احوال خصوصیه‌سنه کسب وقوف ایتمکه مجبوردر. اونلری بر بر وبالمناسبه اوداسنه جلب ایله استطلاعاتده بولونور. هر بر حالنی کمال اعتنا ایله تجسس، تفتیش ایده‌ر. بریوزباشی نفرلره لزومی درجه‌ده القای حرمت ومحبت ایده‌مزسه مافوقلری نظرنده مسئول اولور. حتی برقاچ سنه اول غریب بر حادثه اولمشدر: عینی بولوکه منسوب اوچ نفر محکمه‌جه یالان یره یمین جرمندن دولانی جزایه محکوم اولدقلرندن او بولوکك یوزباشیسی‌ده تقاعد ایدیلمشدر.

خدمت عسکریه‌سنی اکمال ایده‌ن نفر قیشلادن پك سوکیلی خاطره‌لرله چیقار. سوسیالیست فرقه‌سنه منسوب اولان عمله آراسنده بیله أك طاتلی محبت قیشلا حیاتنك مناقبنی آکلاتمقله کچر. بویوك برمفتونیتله بزم محبتده بولونانلرك هر بری خدمت ایتدیکی بولوکك قوماندانی أك ایی ضابط اولدیغنی ادعا ایده‌ر. ضابط قیشلاده پدرلك وظیفه‌سی ایفا ایتدیکی کبی اکثریا معلملك وظیفه‌سنی‌ده اونوتماز. فی الواقع افراد جدیده میاننده امی اولانلر اندردر. لاکن اکثریا کویدن، قصبه‌دن کلدکلری ایچین دنیادن بی‌خبر بولونورلر. قیشلاده قیش کیجه‌لری ضابط دیلی یتدیکی قادار قونفه‌رانس ویریر، مختلف موضوعلر اوزه‌رینه تقریرده بولونور، نفرلرك تنویر افکارینه مدار اولاجق برچوق شیلر آکلاتیر. نفرجکلر کویلرینه، قصبه‌لرینه تمامیله باشقا شکل وقیافتده عودت ایده‌رلر.

**

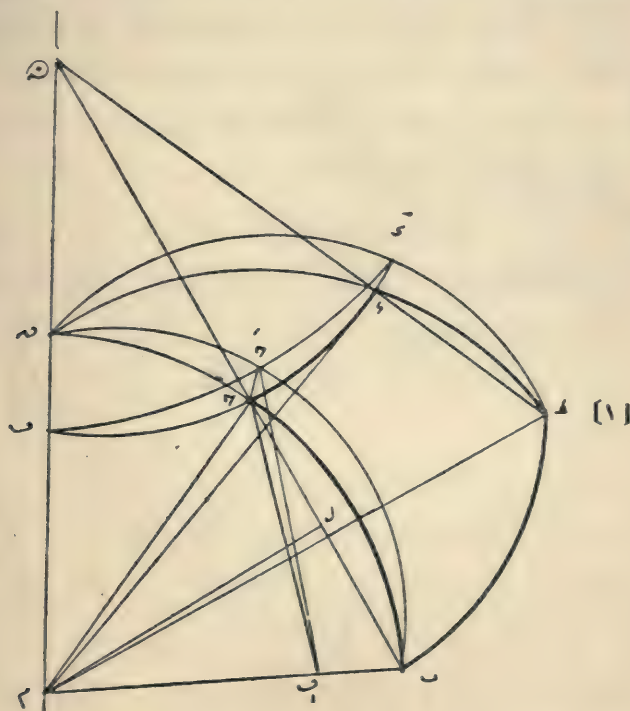
حاصلی ضابطلر ایچین، نفرلر ایچین عسکری یاشاییش صیقینتیلی برشی ده‌کلدر. ضابطلرده‌کی عنعنه پرورلك، عظمتفروشلق احتمالکه بعضیلری ایچین مؤسف بر حالدر. فقط شو محققدرکه بویاشاییش عمومیت اعتباریله تام برعسکر اولمق ایچین لازم کلن مزیتلرك انکشافنه، آلمانلرده شان وشرف عسکرینك اعتلاسنه مدار اولیور.

م. قوهه‌ده

میخانیك ریاضی

بر کره اوزرینه ضلعلری کره‌نك دائرهٔ عظیمه قوسلرندن عبارت اولمق اوزره دورت ضلع معلوم ایله سطحی اعظمی بر ذواربعة الاضلاع رسم ایتمك.

حلی — شکلده کورولدیکی اوزره کره‌نك مرکزی م، نصف قطری سهولت ایچون واحده مساوی اولمق اوزره م ب وذواربعة‌الاضلاع‌ده ب ج د ﻫ اولسون. بوراده ب ج، ج د، د ﻫ، ﻫ ب طوللری معلوم و هر بری کره‌نك دائرهٔ عظیمه قوسلرندن عبارتدر. ب، ﻫ رأسلرینی ثابت فرض ایله شکل

[۱] شکلده ج ف، جَ ف قوسلری یرینه مستقیم ناظملر اولاجقدر.

مذکوری اصغر نامتناهی بر مقدارده تغییر ایده‌لم . بو اصغر نامتناهی تغییر شکل: ب جَ دَ ه اولسون. بالطبع ب ج ضلعی ب نقطه‌سی اطرافنده و ه د ضلعی‌ده ه نقطه‌سی اطرافنده دورایده‌رك ب جَ دَ ه شکلنی اکتساب ایده‌رلر.

ذواربعة الاضلاع مبحوث اعظمی اولمق ایچون بو ایکی سطحی یکدیکرینه مساوی قیلمق لازم کله‌جکی آشکاردر.

بر کروی شکلك کره اوزرنده حرکتی کره‌نك مرکزندن کچن موقت بر محور دوران اطرافنده حاصل اولاجغی معلوم اولدیغندن ج د ضلعنك جَ دَ وضعیتنه کله‌سی ایچون بو ضلعك ایکی نهایتلرینك محرکلری اولان ج جَ ، د دَ جزؤلرینه برر ناظم رسم ایله مذکور محورك کره اوزرنده‌کی موقعی بولونور.

بونك ایچون ب ج ، ه د ضلعلری متناظراً ج جَ ، د دَ محرکلرینه ناظم اولدقلرندن بو قوسلرك استقامت اوزره اخراجیله حاصل اولان ن نقطه‌سی م ن محور دوراننك کره اوزرنده‌کی فصل مشترکی اولمش اولور . ن ، جَ نقطه‌لرندن برداٸرهٔ عظیمه قوسی و ن ، دَ نقطه‌لرندن‌ده برداٸرهٔ عظیمه‌قوسی کچیریلدکده بونلر متناظراً ن ج ، ن د قوسلرینك تغییر شکلده‌کی وضعیتلری اولاجغی آشکاردر . سطح مفروضك اعظمی اولابیلمه‌سی ایچون :

سطح ن ب جَ = سطح ن ه دَ

اولماسی لازم کله‌جکی شکلك مطالعه‌سندن آکلاشیلیر. بناءً علیه بوراده ن ج جَ ، ب ج جَ دلم کره‌لریله ن د دَ ، ه د دَ دلم کره‌لرینك سطحلرینی حساب وایکیشر ایکیشر مجموعلرینی یکدیکرینه مساوی قیلمق لازم کلیر .

اولا ن ج جَ دلم کره‌سنی حساب ایده‌لم : بونك ن رأسنده‌کی زاویه‌سنی هانه ایله کوستره‌لم. ج جَ قوسی ، ن ج نصف قطر کرویسی ایله رسم ایدیلن بر داٸره‌نك اوزرنده بولونوب بوداٸره‌نك مرکزی ج ، جَ نقطه‌لرندن م ن موقت محور دورانـنه تنزیل ایدیلن ج ف ، جَ ف ناظملرینك ف تقاطع نقطه‌لرندن عبارت اولاجغی معلومدر .

بوراده حاصل اولان ج ف جَ زاویه‌سی ج ن جَ زاویه‌سنه یعنی هانه مقدارینه مساویدر . ن ج جَ دلم کره‌سی ، قطب نقطه‌سی ن ، و قاعده‌سی ج جَ قوسی

حاوی اولان دائره‌نك حاصل ایتدیکی منطقهٔ کره داخلنده اولوب بومنطقهٔ کره‌نك ارتفاعی‌ده ى ف طولندن عبارتدر. بوراده قوس ح ى = حه فرض ایدیلیرسه : ى ف = ى م — م ف = ١ — جب حه اولور. مذکور منطقهٔ کره سطحی‌ده: ٢ π س × ى ف = ٢ π (١ — جب حه) اولور.

ى ح حَ دلم کره‌سی ایسه : (١ — جب حه) ها‌ه اولماسی لازم‌کلیر.

ح حَ محرکنه ب نقطه‌سی قطب اعتباریله و ب ح نصف قطر کره‌سیله رسم ایدیلمش بر جزؤ قوس نظریه‌ده باقیلابیلوب بو جزؤ قوسه عائد دائره‌نك مرکزی بو فرضیاته کوره م ب موقت محور دورانه ح ، حَ نقطه‌لرندن تنزیل ایدیلن ح ف ، حَ ف عمودلرینك ف١ تقاطع نقطه‌سی اولمش‌اولور. عینی‌ملاحظات یوروتوله‌رك ح ب حَ زاویه‌سی ح ف١ حَ زاویه‌سنه مساویدر. بوزاویه‌ده ها٧ ایله و ب ح قوسی‌ده حه١ ایله کوستریله‌رك ب ح حَ دلم کره‌سنك سطحی‌ده:

$$(١ — جب حه_١) ها٧$$

اولمش اولور.

ح حَ = ح ف١ × ها‌ه = ح ف . ها٧ اولدیغندن بورادن‌ده :

جب حه . ها‌ه = جب حه١ . ها٧ بولونوب

$$ها٧ = \frac{جب حه}{جب حه_١} . ها‌ه$$ مناسبتی تأسیس ایدیله‌رك :

$$سطح ب ح ف حَ = (١ — جب حه) ها‌ه ÷ (١ — جب حه_١) \frac{جب حه}{جب حه_١} ها‌ه$$

بولونور.

قوس هـ ى = مه١ ، قوس ى ى = مه فرض ایدیله‌جك اولورسه ى ى ى زاویهٔ دورانی بالطبع ها‌ه مقدارینه و ى هـ ىَ زاویهٔ دورانی‌ده :

$$\frac{\text{حب مه}}{\text{حب مه}_{١}} \cdot \text{نهایه}$$

مقدارینه مساوی اولاجغندن عینی ملاحظات یوروتوله‌رك :

$$\text{سطح ه ء و ه ء}' = (١ - \text{تجب مه})\ \text{نهایه} + (١ - \text{تجب مه}_{١})\frac{\text{حب مه}}{\text{حب مه}_{١}}\ \text{نهایه}$$

بولوناجغی طبیعیدر. اعظمیت شرطی ایچون ب ج و ج′ ، ه ء و ه ء′ سطحلری مساوی اولماسی لازم کلمکله نهایه مشترك مضروبی ترك ایدیله‌رك :

$$(١ - \text{تجب حه}) + (١ - \text{تجب حه}_{١})\frac{\text{حب حه}}{\text{حب حه}_{١}} = (١ - \text{تجب مه}) + (١ - \text{تجب مه}_{١})\frac{\text{حب مه}}{\text{حب مه}_{١}}$$

$$١ - \text{تجب حه}_{١} = ٢\ \text{حب}^{٢}\ \tfrac{١}{٢}\ \text{حه}_{١}$$

$$\text{حب حه}_{١} = ٢\ \text{حب}\ \tfrac{١}{٢}\ \text{حه}_{١}\ \text{تجب}\ \tfrac{١}{٢}\ \text{حه}_{١}$$

$$١ - \text{تجب مه}_{١} = ٢\ \text{حب}^{٢}\ \tfrac{١}{٢}\ \text{مه}_{١}$$

$$\text{حب مه}_{١} = ٢\ \text{حب}\ \tfrac{١}{٢}\ \text{مه}_{١}\ \text{تجب}\ \tfrac{١}{٢}\ \text{مه}_{١}$$

اولدقلرندن محللرینه وضع وبالاصلاح :

$$\text{تجب حه} - \frac{\text{حب}\ \tfrac{١}{٢}\ \text{حه}_{١}}{\text{تجب}\ \tfrac{١}{٢}\ \text{حه}_{١}} \cdot \text{حب حه} = \text{تجب مه} - \frac{\text{حب}\ \tfrac{١}{٢}\ \text{مه}_{١}}{\text{تجب}\ \tfrac{١}{٢}\ \text{مه}_{١}}\ \text{حب مه}$$ وبورادن:

$$\frac{\text{تجب}\ \tfrac{١}{٢}\ \text{حه}_{١}}{\text{تجب}\ (\text{حه} + \tfrac{١}{٢}\ \text{حه}_{١})} = \frac{\text{تجب}\ \tfrac{١}{٢}\ \text{مه}_{١}}{\text{تجب}\ (\text{مه} + \tfrac{١}{٢}\ \text{مه}_{١})}$$

مناسبتلری ظهور ایدر .

ب ج وتری م ن محورینی ن نقطه‌سنده قطع ایدنجه‌یه‌قادار تمدید ایدیله‌رك

م مرکزندن‌ده مذکور وتره م ل عمودی تنزیل ایدیلیرسه بوعمود $\text{ح م ب} = \text{حه}_{1}$ زاویه‌سنی تنصیف ایده‌ر.

بناءً علیه: $\text{وه م ل} = \text{حه} + \frac{1}{2}\text{حه}_{1}$ و:

$$\text{م}\odot = \frac{\text{م ل}}{\text{محس}\left(\text{حه} + \frac{1}{2}\text{حه}_{1}\right)} = \frac{\text{محس}\frac{1}{2}\text{حه}_{1}}{\text{محس}\left(\text{حه} + \frac{1}{2}\text{حه}_{1}\right)}$$

اولاجغی شکلك مطالعه‌سندن آکلاشیلاجغی کبی عینی وجهله ه ء وتری‌ده م وه محورینی م مرکزندن:

$$\frac{\text{محس}\frac{1}{2}\text{مه}_{1}}{\text{محس}\left(\text{مه} + \frac{1}{2}\text{مه}_{1}\right)}$$

مقدارینه مساوی بر بعدده قطع ایده‌ر.

بو طوللر ایسه یوقاریده‌کی مساواتده یکدیکرینك عینی اولدیغندن ب ح، ه ء وترلری م ن موقت محور دوراتی عینی بر ⊙ نقطه‌سنده قطع ایده‌جکلری وبناءً علیه ب، ح، ء، ه نقطه‌لرینك بر مستویده بولونمالری لازم کله‌جکی آکلاشیلیر.

بو حالده:

« ب ح ء ه ذو اربعة الاضلاعی بر دائره داخلنده مرسوم اولابیلوب بو دورت نقطه کره ایله دائره‌نك فصل مشترکلری اوزرنده واقع اولورلر. » نتیجه‌سی ظهور ایده‌ر. بو مسئله‌یی برمضلع کروی‌یه توسیع ایتمك صوکرا عینی دوره‌ده اعظمی سطحی آنجاق مذکور دائره‌نك حاوی اولاجغی استنتاج ایتمك ممکن اولور.

دورت ضلعی معلوم اولان ذواربعة الاضلاع کروینك کره اوزرینه ترسیمی، مستویده اولان اعظمی ذواربعة الاضلاعك ترسیمنه ارجاع ایدیله‌بیلیر.

فی‌الحقیقه معلوم اولان ضلع کرویلر اعانه‌سیله بونلره عائد وترلر حساب ایدیله‌رك بو وترلر ذو اربعة الاضلاع کروینك بولوندیغی دائره اوزرنده بولونا‌جغندن مذکور وترلر اعانه‌سیله و (بتوله‌مه Ptolémé) دعواسیله مذکور دائره‌نك قطری حساب ایدله‌بیلور . بو دائره‌نك نصف قطر کرویسی کره‌نك اشبو دائره قطرینه عائد دائرهٔ عظیمه قوسنك نصفنه عائد وتردن عبارت اوله‌جغی معلومدر .

بو مسئله‌نك مستوی‌یه عائد شکلی کره‌یه عائد اولان شکلك برحال خصوصیسی اولدیغی آتیده‌کی ملاحظات ایله آکلاشیلیر .

فی‌الحقیقه بو کره‌نك نصف قطری اولان ر مقداری واحد فرض ایدیلمیوب ده نامتناهی فرض ایدیلیر و : حه ، مه ، حه١ ، مه١ یرینه‌ده عینی ۶ ، ۲ ، ۶٬ ، ۲٬ ، ۶ ، ه طوللرینی کوستره‌بیلمك ایچون متناظراً :

$$\frac{\text{حه}}{\text{ر}} \text{ ، } \frac{\text{مه}}{\text{ر}} \text{ ، } \frac{\text{حه}_{١}}{\text{ر}} \text{ ، } \frac{\text{مه}_{١}}{\text{ر}}$$

مقدارلری وضع ایله یوقاریده‌کی اعظمی معادله‌سی :

$$\text{تجب}\frac{\text{حه}}{\text{ر}} - \text{مما}\,\tfrac{١}{٢}\,\frac{\text{حه}_{١}}{\text{ر}} \,.\, \text{جب}\frac{\text{حه}}{\text{ر}} = \text{تجب}\frac{\text{مه}}{\text{ر}} - \text{مما}\,\tfrac{١}{٢}\,\frac{\text{مه}_{١}}{\text{ر}}\,\text{جب}\frac{\text{مه}}{\text{ر}}$$

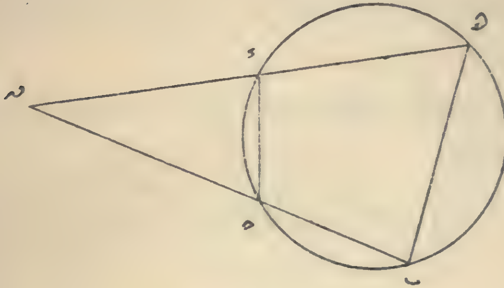
شکلنه منقلب اولور . بو دستورده ر نصف قطری نامتناهی اولدیغی حالده : $\frac{\text{حه}}{\text{ر}}$ ، $\frac{\text{مه}}{\text{ر}}$ ، ... زاویه‌لری اصغر نامتناهی اولورلر .

ر نامتناهی اولدیغنه کوره یوقاریکی مساواتده جیب و مماسلر یرینه قوسلری و تجیب یرینه ماقلورن سلسله‌سنه توسیع ایله ایکنجی مرتبه حدلرینه قادار آلینارق مذکور مساوات :

$$١ - \frac{\text{حه}^{٢}}{٢\,\text{ر}^{٢}} - \tfrac{١}{٢}\,\frac{\text{حه}\,.\,\text{حه}_{١}}{\text{ر}^{٢}} = ١ - \frac{\text{مه}^{٢}}{\text{ر}^{٢}} - \tfrac{١}{٢}\,\frac{\text{مه}\,.\,\text{مه}_{١}}{\text{ر}^{٢}}$$

و بالاصلاح : حه (حه + حه$_1$) = مه (مه + مه$_1$) اولوب بونلر یرینه مساویلری وضع ایدیلدکده :

مه ح × مه ب = مه ء × مه هـ

ظهور ایده‌ر که بو معادله ح ، ب ، ء ، هـ نقطه‌لرینك بر دائره اوزرنده بولونماسی لازم کلدیکنی کوستریر .

الم

ماجار مسلمانلرینك نظامنامهٔ دینیلرینه دائر

وثائق

ماجارستانده اسلامیتی أدیان سائره ایله مظهر مساوات ایده‌جك بر قانون وضعی مسئله‌سی اوزون مدتدن بری موضوع بحث اولویور. بونك ایچین أك چوق چالیشان مؤسسه‌لرك بریسی ده بوسنه هرسکده ماجار حقوق ومنافعنی ترویج وتأمین مقصدیله تشکل ایده‌ن واوراده ۶۰۰۰۰۰ نفوس اسلامیه‌نك جلب قلوبنه چالیشان بوشناق ـ ماجار مرکز تجاریسیدر. ایشته‌یاقینده بومؤسسه‌طرفندن نظارت‌عائده‌سنه ویریلن برلایحه‌حقنده یازیلمش برمطالعه‌یی أهمیتنه مبنی درج ایدییورز :

آووستریاده مسلمانلر ایچین بر قانون موجوددر . ماجارستان هنوز بونك برأشنی کورمه‌دی .

بوبوشلغی ازاله ایچین کچنلرده بوشناق ـ ماجار مرکز تجاریسی ایلك تشبثی یاپدی. رئیسی سه‌ناتو اعضاسندن موسیو له‌ئودولانقری حکومته مسئله‌نك اسباب موجبه‌سنی‌عرض ایده‌رك برتکلیف‌ده بولوندی. دارالفنون معلملرندن موسیو ژه‌زادوماجاری لزوم وقابلیت حلنی پك‌مدلل، قانون‌مذهبیدن‌استخراج ایدیلمش براهینی احتوا ایده‌ن برلایحه ایله اثبات ایتدی. بوایشی ماجار ـ بوشناق مرکز تجارسنك شایان آرزو برنتیجه‌یه ایصال ایده‌جکی مأمولدر .

بوراده ایکی مسئله‌یی نظر دقته آلمالیدر :

برنجیسی نیچون مسلمانلرك قواعد شرعیه‌سی فایدالیدر ؟

صوکرا بو نظامنامه ناصل اولمالیدر ؟

تورك مسلمانلری عصرلردن بری بوشناق اسلاملریله برلکده یاشارلر . صوك سنه‌لرده ماجارلیلرك ، اسلام ماجارلیلرك عدداً تزایدینی اونوتمایالم. ساده بووقعه بیله بزی دوشوندورمك لازمدی . فقط حالا پك مهم اولان برشی واردر، اوده بوسنه‌ده‌مسلمانلرك نفوساً ۶۰۰,۰۰۰ ی کچمه‌سیدر. بونلرماجار وطنداشی ده‌کلسه بیله هیچ اولمازسه ماجار حکومتنك یابانجیسی‌ده قالمازلر .

وبوتون ماجارستان سکانك طاشیدقلری آرزو ایسه بلاتفریق مذهب بوتون بوشناق وطنداشلرینی ممنون کورمکدر . بنابرین مسئله اعتباریله نظامنامه‌نك لزومنه عائد هیچ بر تردد یاشایاماز .

ذاتاً بوحرکتك متشبثی‌ده بو نظامنامه‌نك تولیدایده‌جکی مشکلاتی حصوله کتیره‌جکی تأثیراتی درپیش ایتمشدر . ماجارستانده آووستریاده یاپیلان شیلری قوپیه‌ایتمك اصلا قابل اولمایاجقدر . چونکه ماجار سیاست مذهبیه‌سی بوس‌بوتون آیریدر .

موجود تصورلردن أك برنجیسی اسلامیتی بر قانونله أدیان معروفه صیراسنه ادخال ایتمك واوکا بووجهله حقوق سیاسیه‌نك طانیاجغی بر جماعت خاصیتنی ویرمکدر .

ماجارستانده ۱۸۰۵ سنه‌سی قانوننك ٤٣ نجی بندی نه‌کبی شرائط تحتنده بر دینك تکون، مجلس وکلانك قورو برمساعده‌سیله معروف عد اولونابیله‌جکنی تعیین ایدییور .

فقط بزم وضعیتمز ایچون مسئله اوقادار بسیط ده‌کلدر .

بونك‌ده أك باشلی سببی شودر : ماجار قانوننه کوره رئیسی تماملیه اجنبی ویاماجار حاکمیتنه تابع اولمایان بردین شایان قبول ده‌کلدر. مادام‌که مسلمانلرك هیسی اولماسه‌بیله پك مهم برقسمی تورکیه خاقانی رئیس دینی‌اولارق طانیرلر، اوحالده مذکور ماده قابل تطبیق اولامایاجقدر؛ ذاتاً بوخصوص بوسنه سکنهٔ مسلمه‌سنك رئیس دینیلریله روابط موجوده‌لرینی محافظه ایده‌جکلری ، خلیفه اسمنك هرجمعه نمازندن صوکرا ذکر ایدیله‌جکی زمان الحاقده تورکیه ایله عقد ایدیلن مقاوله‌ده شرط ایدیلمشدر .

بن مجلس وکلانك مساعده‌سنی استحصال ایچون حیات مذهبیه‌نك بوتون قواعد ونظاماتی کوستره‌ن تشکیلات اساسیه‌سنی ارائه ایتمك لزومنك احداث ایده‌جکی مشکلات عملیه‌یی برطرفه براقیورم . اسلام کتب مذهبیه‌سنی طانیانلر عدلی ومذهبی أساسلرك بربریله نه‌قادار ممتزج اولدیغنی بیلیرلر ؛ باخصوص قواعد مذهبیه‌یی تفریق ایتمك ، قرآن کریمه موافق برقانون حاضرلامق ایچون چالیشیلاجغی زمان باش کوستره‌جك اقتحام ایدیله‌میه‌جك قادارعظیم مشکلاتی‌ده ادراك ایده‌رلر .

مع مافیه بو مشکلاتك وجودی یاپیلاجق نظامنامه‌یه نه قانونی بر مانع ، نه بر وسیلهٔ تأخیر اولابیلیر . نتیجهٔ حل یکی برقانونله ویریله‌جکدر .

ماجار ــ بوشناق مرکزی بوقانونك احکام محتمله‌سیله‌ده اوغراشمشدر . پروفوسسور موسیو ژه‌زادو ماجاری لایحه‌سنده دیکر مذاهب معروفه‌یه کوستریلن قانونی حمایه‌نك اسلام مؤسسات دینیه وهیئت روحانیه‌سنه ومسلمانلرك وظائف دینیه‌یی ایفاسنه‌ده تشمیلنی مصرانه طلب ایتمشدرکه بومسلمانلرده حریتله دینی جماعتلر تشکیلنه مقتدر اولاجقلر وبو خصوصده حکومتك مساعده‌سنه هیچ احتیاج قالمایاجقدر دیمکدر .

بدیهیدرکه ماجار قانونه مخالف اولان اسلام اساسات تشریعیه‌سی قبول اولونمایاجق ، بونقطه‌ده آووستریایه توفیق حرکت ایدیله‌جکدر .

مرکز تجارینك بوفکرلری بوتون سیاسی، علمی محافلجه مظهر تصویب اولدی . حقیقی بر مخالصتله قارشیلاندی .

بالخاصه ــ ماجار ــ بوشناق مرکز تجاریسنك جلسه‌لرندن برنده بوسنه‌نك معروف مسلمانلرندن کلن مکتوبلر اوقوندی وپك ذی نفوذ برشخصیتی حائز اولان ابراهیم کوچك علی آغا بالذات اورایه کلوب بو قانونك لزومنی حار بر صدای شکرانله اظهار ایتدی، حاضر بولونانلر پك تصویبکار آرزولرایله بیان تقدیر ایتدیلر .

مسئله پك مشکلدر. فقط یول کوستریلمشدر. حسن نیت ایسه خطا ایتمز. بنابرین بزده بو مسئلهٔ مذهبیه‌نك هرکسی خوشنود ایده‌جك برصورتده حل ایدیله‌جکنی امیده مجبورز .

قولومان بالقانی

بوشناق ــ ماجار ــ مرکز تجاریسی مدیری، بوداپشته شرق آقاده‌میسی بوشناق حقوق معلمی

تورك یوردی

اون بشده بر چیقار

تورکلك مفکوره‌سنك صادق وفعال بر معقبی وتورك ملیتجیسی اولان بو مجموعه‌یی قارئلرمزه توصیه ایده‌رز . أك بیوك تورك محررلری بو مجموعه‌یه یازی یازار. ادبیاته ، اجتماعیاته ، علومه، تورکلکك مهم شئوننه عائد مقاله‌لری حاویدر . اوچ ییلدر چیقمقده اولدیغی حالده انتشاری موقت بر سکته‌یه بیله اوغرامامشدر . کوزه‌ل بر کاغد اوزرینه باصیلیدر . آراصیرا تورکلکك بیوك آدملرینك رسملرینی مجلا کاغد اوزرینه مطبوع اولارق آیریجه علاوه شکلنده ویریر .

عثمانلی مملکتلری ایچین بر ییللغی اوتوز، یاریم ییللغی اون آلتی غروش، روسیه وایران ایچین اوچ بوچوق - ایکی روبله، باشقا اجنبی مملکتلری ایچین دوقوز - بش فرانقدر.

صاییسی - ٦٠ - پاره‌در .

آدره‌س : استانبولده نور عثمانیه جاده‌سنده ٤٠ نومرولو « تورك یوردی »

خلقه دوغرو

— هر هفته چیقار —

« تورك یوردی » هیئتی طرفندن، خلقك فکرلرینی آچمق ، اونلرك حقوقنی محافظه ایتمك و اونلره بیلمه‌دکلرینی اوکره‌تمکه چالیشمق فکریله چیقاریلان بو غزته عینی زمانده حاوی اولدیغی ادبی یازیلرله برخلقه دوغرو ادبیات وخلق ادبیاتی یاپمغه ده غیرت ایده‌ر.

ییللغی اون ایکی غروشدر .

صاییسی - ١٠ - پاره‌در .

آدره‌س : « تورك یوردی »

تورك یوردی کتبخانه‌سی

تورکلکه فائده تأمین ایده‌جك هر نوع کتابلری باصمق و صاتمق اوزره یکی آچیلان بو کتبخانه‌یی قارئلرمزه توصیه ایده‌رز. بالخاصه استانبولده اقامت ایتمه‌ین قارئلرمز اونکله معامله یاپدقلری حالده چابوقلق، اوجوزلق وامنیت خصوصنده پك چوق قازانیرلر.

آدره‌س : باب عالی جاده‌سنده نومرو : ٧٧

فکری ووجدانی اجتهاد

— هرهفته چیقار —

فکری ووجدانی حریتی مدافعه وغربك هردرلو ترقیلرینی مملکتمزده ترویج مقصدیله ودوقتور عبدالله جودت بکك نظارتی آلتنده رسملی اولارق چیقار اقتصادی ، ادبی ، علمی ، اجتماعی مجموعه‌در .

سنه‌لك آبونه‌سی تورکیه ایچین ٥٤ ، خارج ایچین ١٥ فرانق ، صاییسی ٥٠ پاره‌یه.

آدره‌س : استانبولده جغال اوغلنده اجتهاد دائره‌سی .

آدره‌س

استانبولده جغال اوغلنده عبداه جودت خانده تورك بيلكى درنكى

مدير، بازار كونلرى اوكله‌دن صوكرا دورتدن آلتى‌يه قادار قبول ايده‌ر.

توزيع يرى

باب عالى جاده‌سنده تورك يوردى كتبخانه‌سى

اعلان

مجموعه‌مزك نهايتنده علمى، ادبى، اجتماعى حاصلى عمومى معناسيله فكرى ومدنى حركتلره وجريانلره دائر بعض معلومات ويريلمك تحرير هيئتنك قبول ايتديكى پروغرام اقتضاسيدر. عثمانلى مملكتلرينك مختلف قسملرنده‌كى بو كبى حادثات ونشرياته دائر تدقيق شئون طرزنده مقاله‌لر يازاجق محررلره احتياجمز وار. بو ايشه طالب اولانلرك اهليتلرينك درجه‌سى آكلاشيلمق اوزره برر نمونه‌لك مقاله حاضرلايارق بر مراجعت مكتوبيله مديرلكه كوندرمه‌لرى واسملريله آدره‌سلرينى واضحاً يازمالرى رجا اولونور. ترجيح وانتخاب اولوناجق ذات ويا ذوات ايله معاونت تحريريه شرطلرى ايچون آيريجه كوروشوله‌جكدر.

ییل : ۱ جلد : ۱
شباط ، ۱۳۲۹

بیلگی مجموعه سی

ناشری : تورک بیلگی درنکی

آیده بر چیقار

فیاتی : بش غروش

مطبعهٔ عامره — استانبول

بو صاييده

توركيه ايچين مالى أسارتدن قورتولوش يوللرى	پارووس
پارس دارالفنونى (سوربون) ـ وسملى	لطفى
شيلله رك شعرلرندن نمونه لر	عبداه جودت
أسكى روماليلرك ياشايشى وا كلنجه لرى	مفيد راتب
بطن جروح نافذه سى حقنده بعضى مطالعه لر	دوقتور دره يفوس
ممالك عثمانيه ده آثار عتيقه ونفيسهٔ اسلاميه خرسزلغى	مقبل كمال

كله جك صاييده

رضا توفيق بكك فلسفه يه دائر بر مقاله لرى
تورك بيلكى درنكى عمومى اجتماعى وشعبه لرك مساعيسى

اشتراك شرطلرى

عثمانلى مملكتلرى ايچين	بر ييللغى : ياريم عثمانلى ليراسى
	ياريم ييللغى : چاريك عثمانلى ليراسى
	صاييسى : بش غروش
روسيه و ايران ايچين	بر ييللغى : بش بوچوق روبله
	ياريم ييللغى : اوچ روبله
	صاييسى : أللى قاپيك
باشقا اجنبى مملكتلرى ايچين	بر ييللغى : اون بش فرانق
	ياريم ييللغى : سكز فرانق
	صاييسى : بر بوچوق فرانق

بیلگی مجموعه‌سی

ییل: ١ - جلد: ١ ‏ ‏ ‏ صایی: ٥ ‏ ‏ ‏ مارت، ١٣٢٩

تورکیه ایچین مالی أسارتدن قورتولوش یوللری

بورجلرك ١٩١٣ سنه‌سی ١/١٤ مارتنه قادار اولان حالی

دولت عثمانیه، آوروپایه قارشی اولان بورجلری سببیله دوشمش اولدیغی صوك درجه آغیر و مشکل وضعیتدن قورتولابیلمك ایچین أك اول بورجلرینی و اونلر دولاییسیله اوزرینه آلمش اولدیغی تعهداتی غایت صریح بر حاله افراغ ایتمه‌لیدر.

جهت مالیه‌ده آتیده‌کی خصوصلرك تفریقی الزمدر:

١) دولت استقراضلری

٢) آوانسلر و خزینه تحویلاتی

٣) دونانما بورجلری

بز بوراده استقراضلردن باشلایاجغز.

تورکیه، محاربه أثناسنده یکی استقراضلر عقد ایده‌مه‌دی. پاریس مالیه قونفرانسنه ویریلن حساب جدوللرینه کوره، ١٩١٣ سنه‌سنك ١/١٤ مارتنه قادار تورکیه‌نك بورجلری شو حالده ایدی:

بورجلر	موقع تداولده بولونان سرمایه	تأدیات سنویه
یوزده (٤) فائضلی ١٩٠٣ سنه‌سی دیون مبدله موحده‌سی	٣١٩٤٦٥٦٨ لیرا	١٨٨٧٣٧٥ لیرا
اکرامیه‌لی دمیر یولی تحویلاتی	١١١٣٥٢١٠ »	٢٧٠٠٠٠ »
فوق العاده اطفای دیون	—	٤٦٩٠٠٠ »

بورجلر	موقع تداولده بولونان سرمایه	تأدیات سنویه
یوزده (٤) فائضلی ١٩٠٤ سنه‌سی استقراضی	٢٦٣١٧٢٨ لیرا	١٢٣٧٥٠ لیرا
« « « بغداده‌میریولی یکنجی ترتیب استقراضی	« ٤٧٢٤٩٤٠	« ١٩٤٢٤٠
یوزده (٤) فائضلی بغداد دمیریولی اوچنجی ترتیب استقراضی	« ٥٢٣١٤٢٤	« ٢١٤٠٢٥
یوزده (٤) فائضلی بغداد دمیریولی دوردنجی ترتیب استقراضی	هنوز موقع تداوله اخراج اولونمامش	« ٩٧١٢٠
یوزده (٤) فائضلی بغداد دمیریولی بشنجی ترتیب استقراضی	« « «	« ٩٧١٢٠
یوزده (٤) فائضلی بغداد دمیریولی آلتنجی ترتیب استقراضی	« « «	« ٩٧١٢٠
یوزده (٤) فائضلی ١٨٩٠ سنه‌سی تحویلات عثمانیه استقراضی	٣٢٠٣٢٠٠ لیرا	« ٢٤٩٩٧٥
یوزده (٤) فائضلی ١٧٩٣ سنه‌سی تومباکو استقراضی	« ٦٩٨٠٦٠	« ٥٠٠٠٠
یوزده (٥) فائضلی ١٨٩٦ سنه‌سی استقراضی	« ٢٨٨٦٦٢٠	« ١٨٠٠٠٠
یوزده (٤) فائضلی ١٩٠٣ صیدماهی استقراضی	« ٢٤٨٩٢٥٩	« ١١٨٨٠٠
یوزده (٤) فائضلی بغداد دمیریولی برنجی ترتیب استقراضی	« ٢٣٥٠٤١٤	« ٩٧١٢٠
یوزده (٤) فائضلی ١٩٠٥ سنه‌سی تجهیزات عسکریه استقراضی	« ٢٤٩٤٩١٦	« ١١٨٨٠٠
یوزده (:) فائضلی ١٩٠١ـ١٩٠٥ سنه‌لری استقراضی	« ٥٠٧١٦٣٨	« ٢٣٨٨٠٠
یوزده (٤) فائضلی ١٩٠٨ سنه‌سی استقراضی	« ٤٥٩٩٩٣٦	« ٢١٢٠٠٠
یوزده (٤) فائضلی صوما ـ باندیرما شمندوفری استقراضی	« ١٥٨٧١٩٠	« ٧٦٥٦٠
یوزده (٤) فائضلی حدیده ـ صنعا شمندوفری استقراضی	« ١٠٠٠٠١٠	« ٤٠٩٨٨
یوزده (٤) فائضلی کوستنجه قابلو شرکتی آوانسی	« ١٨٣١٢	—
یوزده (٥) فائضلی قونیه اروا واسقاسی ایچین آلینان بورج	« ٧٣٣٠٠٠	« ٢٥٠٠٠

بورجلر	موقع تداولده بولونان سرمايه		تأديات سنويه	
يوزده (٤) فائضلى مصر استقراضى	٤١٩٦٧٢٠	ليرا	١٨١٧٩٦	ليرا
يوزده (٤) فائضلى ١٨٩١ مصر استقراضى	٥٩٨٢٨١٢	»	٣٠٨٦٨٥	»
يوزده ($3\frac{1}{2}$) فائضلى ١٨٩٤ مصراستقراضى	٧٩٥٠٧٧٨	»	٣٦٢١٧٤	»
شهراماتى استقراضى	١٠٩٠٠٥٦	»	٦٠٠٥٠	»
يكون	١٣١٣٤٤٥١٣	ليرا	٦٩٣٤٣٠٣	»

يوقاريده كى مبلغلر يكونى ١٩١٣ سنه سى ١/١٤ مارتندن برى كچن مدت اثناسنده منتظماً وقوع بولان تأديات نتيجه سى اولارق برآز آزالمشدر.

ديكر طرفدن دولت استقراض عقد ايتمه مكله برابر شهراماتى دولتك كفالتى آلتنده اولارق براستقراض عقد ايتمشدر. رأس المال اعتباريسى (١١٠٠٠٠٠٠) ليرادن عبارت بولونان بواستقراض ايچين سنوى يوزده (٥) فائض ئوده نه جكدر. شهراماتى استقراضى تماماً « پەريەبانقاسى » وشركاسى طرفندن يوزده (٨٦) قيمت اخراجيه اوزرينه صاتون آلينمشدر . بناءً عليه حقيقتده بواستقراضه يوزده (٦,٨) فائض ئوده نه جكدر . « پەريەبانقاسى » بوتون استقراض آقچه سنى درحال تأديه ايتمه يوب آنجاق اونى تدريجاً ئوده مكى درعهده أيلەمشدر . مذكور بانقا ، ١٩١٣ سنه سنك كانون اولى نهايتنده (١٦٢٨٣٠٠٠) فرانق ئوده مشدر .

شيمدى آوانسلره وخزينه تحويلاتنه كله لم :

بز بوراده ينه پارس قونفرانسنه رسماً تقديم ايديلن حساب جدوللرينه مراجعت ايدييورز . بو خصوصده كى حسابلر ايكى قسمه آيريلقده در :

١) محاربه دن أول آلينان آوانسلر. ٢) محاربه اثناسنده ١٩١٣ سنه سنك ١/١٤ مارتنه قادار آلينان آوانسلر. بو بورجلرك مفرداتى آشاغيده كى جدولده صيرا ايله كوستريلمشدر :

محاربه‌يه قادار آلينان آوانسلر :

آوانسك آليندیغى محل	بورجك تودة‌نه‌ين قسمى	فائض	قوميسيون اجرتى	تأديه زمانى
دويچه بانق	٢٨٨٨٢٨٣ ليرا	يوزده (٥ ١/٢)	يوزده (١)	١ مارت ١٩١٣
توركيه ملى بانقاسى وسلانيك بانقاسى	١٥٧٥٠٠٠ »	» »	» (١/٤)	٢٨ شباط ١٩١٣
عثمانلى بانقاسى	١٥٠٠٠٠٠ »	» (٦ ١/٢)	» »	٣ نيسان ١٩١٣
» »	١٠٤٥٠١٣ »	» (٧)	» (١/٢)	» » ١٩١٣
» »	١٠٨٩٤١٧ »	» »	»	٢٣ آغستوس ١٩١٣
بانق فرانسه‌ز	٥٣٧٥٩٤ »	» (٥)	» (١)	١٨ كانون‌اول ١٩١٣
» »	٤٢١٢٥٩ »	» (٧)	» (١/٤)	١٥ تشرين‌اول ١٩١٣
توركيه ملى بانقاسى	١٧٣٣١٩٧ »	» (٥)	—	١ تموز ١٩١٦
دويچه بانق	٣٣٠٠٠ »	٧ (٥ ١/٢)	—	١٣ شباط ١٩١٣
عثمانلى بانقاسى	٣٠٠,٠٠٠ »	» (٦)	—	٢٨ » »
آناطولى ـ ده‌میريولى شركتى	١٣٣١٠٨	يوزده (٦)	—	—
اموال ايتام صندوغى	١٣٧٤٢٠	» (١٢,٦)	—	—
فنارلر اداره‌سى	١٢٨٦٩٥	» (٧)	—	—
»	٨٠٦٨١	» (٦)	—	—
يكون	١١٦٠٢٦٦٧			

محاربه اثناسنده آلينان آوانسلر :

آوانسك آليندیغى محل	بورجك تودة‌نه‌ين قسمى	فائض	قوميسيون اجرتى	تأديه زمانى
توتون ره‌ژيسى شركتندن	١٢٢٧٣٧	يوزده (٦)	—	—
«ديون عموميه» اداره‌سندن	٣٠٠٠٠٠	» (٧)	—	—
توركيه ملى بانقاسى	٣٣٠٠٠	» (٧)	—	١ حزيران ١٩١٣
خزينه تحويلاتى	٣٠٠٠٠٠٠	» (٦)	—	٨ تشرين‌ثانى ١٩١٥
»	٥٥٠٠٠٠٠	» (٥)	—	٣٠ » ١٩١٧
عثمانلى بانقاسى حساب جاريسى	١٥٠٠٠٠٠	(٥,٥)		—
»	٣٠٠٠٠٠			—
يكون	١٠,٧٥٥,٧٤٥ ليرا			—

١٩١٣ سنه سنك ١/١٤ مارتنه قادار آلينان آوانسلرك يكون عموميسى (٢٢٣٥٨٤١٢) عثمانلى ليراسنه بالغ اولمشدر .

قارئلرك يوقاريده‌كى جدوللرده كوردكلرى اوزره بو آوانسلردن بر

چوقلرینك مدتی ۱۹۱۳ سنه سنده ختام بولمشـدر . او سنه ظرفنده تأدیه ایدیلهلری لازم کلن آوانسلرك یکونی (۹٤۲۲٥٦۰) عثمانلی لیراسنه بالغ اولمش ایدی . بو قادار بویوك بر مبلغك درحال تودهنمهسی طبیعی موضوع بحث بیله اولامازدی . حتی بویله بر مبلغك تورکیه واردات عادیهسی واسطهسیله تأدیهسی عادی زمانلرده بیله ممکن اولمادیغندن بویله بر شیئك حرب زماننده اجراسی ألبته عقله کتیریلهمز . شورایه دقت اولونمالیدرکه « تورکیه ملی بانقاسی »نك (۳۳۰۰۰) لیرالق آوانسی مستثنا اولمق شرطیله مدتلری ۱۹۱۳ سنهسنده ختام بولان بوتون بو آوانسلر ، محاربهدن أول آلینمشلردر . بانقالر بو آوانسلری ویردکلری زمان ، اونلری او أثنـاده عقد ایدیلمکده وحتی ابتدائی مقاوله ـ نامهسی امضالانمش اولان استقراضدن تودهنهجکلرینی حساب ایتمش ایدیلر . حال بوکه تورکیهده امتیازلر مسـئلهسی دولاییسـیله دولتلر آراسندهکی رقابت وبو دولتلردن بعضیلرینك پارس بورساسی واسطهسیله تورکیه اوزرنده تضییق مالی اجرا أیلهمهلری نتیجهلری اولارق تصور ایدیلن بویوك استقراض موقع تداوله وضع اولونامامشدر .

محاربه قوپدیغی زمان دولتلر، کرك تورکیهیه وکرك دیکر بالقان دولتلرینه پارا ویرمهمك اوزره آرالرنده ائتلاف ایتمشلردر . أکر تورکیه ، آلمش اولدیغی آوانسلری تعیین ایدیلن مدت اثناسـنده تودهیهمهدیکندن دولایی مؤاخذه ایدیلیورسه ، بویك حقسزدر . زیرا تورکیه ، آرزوسـنك خلافنه اولارق مشکل بر وضعیته القا ایدیلمشدر. عینی زمانده آوروپا مالیونی، بوتون مهارتنی کوسترهرك چارهٔ تسویه اولمق اوزره تمدید مدتدن باشـقا برشی بولامازدی . حال بوکه آوروپا مالیونی ودیپلوماتلری ، کرك کندی آرالرندهکی اختـلافلر وکرك شخصی منفعت کوزهتن سیاستلری نتیجهسی اولارق تورکیهیی دوشورمش اولدقلری مشکل وضعیتی دوشونمك آرزوسنده بیله بولونمایورلردی . اونلر ، بوتون قباحتی تورکیه حکومتنه یوکلهتمکده وألرنده بولونان بورج سـندلرینك تأدیهسنی طلب أیلهمکده ایدیلر . أك نهایت بووضعیتك نتیجهٔ طبیعیهسی اولارق مدتلرك تمدیدی اقتضـا ایتمش ، فقط مالیون داها بویوك فائض قوپارمق ایچین تورکیهنك مشکل وضعیتدن استفادهیی اونوتمامشلردر.

آوانس مدتلرینك تمدیدی

آوانسلرك تمدید مدتلری کیفیتی یوقاریده کوستریلن جدولده‌کی صیرا ایله تدقیق ایده‌لم :

دویچه بانقك آوانسی . بو آوانسك مارت برده ختام بولان مدتی ، آنجاق دورت آی یعنی ۱۹۱۳ سنه‌سنك ۱۴/۱ تموزینه قادار تمدید ایدیلمش وعینی زمانده فائضی‌ده آرتدیریلمشدر . حکومت ، بواوغورده حد اصغری اولارق یوزده (٦) فائض ویوزده (۱/۲) ده قومیسیون اجرتی أوده‌مکی تعهد ایتمشدر .

بونکله برابر تورکیانك بو آوانس ایچین أوده‌مکده اولدیغی فائضك آلمان ایمپراطور بانقاسی فائضندن یوزده برنسبتنده زیاده اولماسی شرط ایدیلمشدر . بناءعلیه مذکوربانقا فائضی ، شیمدی‌یه قادار وقوع بولدیغی کبی یوزه (٥,٥) ه چیقدیغی تقدیرده تورکیه‌نك یوزده (٦,٥) وداها زیاده فائض أوده‌مه‌سی اقتضا ایده‌جکدر . تورکیا ، بوآوانسی ، طبیعی اولارق تموزده‌ده اعاده ایده‌مه‌مشدر . هرنه‌قادار آوانس مدتی اصوله‌موافق برصورتده یکیدن تمدید ایدیله‌مش ایسه‌ده « دویچه بانق » ایسته‌دیکی زمان بورجك تأدیه‌سنی طلب ایتمك حقنی محافظه أیله‌مش وکندیسی بوحقنی استعمال ایته‌دیکی مدت ظرفنده حکومت عثمانیه‌نك اوکا یوزده (۹) فائض أوده‌مه‌سی شرط قوشولمشدر.

بو آوانسك عقد ایدیله‌جك اولان بویوك استقراضدن أوده‌نمه‌سی داها مارتده وقوع بولان تمدید مدت کیفیتی أثناسنده تقرر ایتمشدر . بوتون آوانس (٥٣٠٨٩٣٣٦) [۱] مارقدن عبارتدر .

تورکیا ملی بانقاسی ایله سلانیك بانقاسنك مشترك آوانسی . بو بانقالرك صاتین آلمش اولدقلری خزینه تحویلاتی بدلی اولان مذکور آوانسك مدتی ۱۴/۱ مارتده ختام بولمقده ایدی . حکومت ، بو آوانسك مدتی فائضنك مناسب مقدارده تزییدی سرطیله تمدید ایتمکی طلب ایتمش ، یوزده (٥,٥) یرینه یوزده (٧,٥) فائض ویرمکه راضی اولمش وعینی زمانده علاوهٔ تأمینات

[۱] « Gazette Financière » ۱۹۱۳ سنه ـ ۱٥ تموز

اولمق اوزره جده کومروك وارداتی تکلیف أیله‌مشدر. فقط داینلر بوکاراضی اولمادقلرندن اوزمان شویولده [*] بیاناتده بولونمشدر:

« جده کومروك وارداتی علاوهٔ تأمینات اولمق شرطیله خزینه تحویلاتی مدتنك برسنه‌داها تمدیدی خصوصنده‌کی تکلیفمزك قبول ایدیلەمه‌سی وحکومتك مذکور تحویلات بدللرینی ختام مدتده تأدیه امکانندن محروم اولماسی اوزرینه بز بوبیاناتمزله علاقه‌دار بانقالری وتحویلات صاحبلرینی رسمی پروتستو معامله‌سندن آزاد ایدەر وعینی زمانده پروتستونك بوتون نتایج قانونیه‌سنی قبول وتصدیق ایتمك یعنی بورجك تماماً تأدیه‌سنه قادار یوزده (٩) فائض ئوده‌مکه راضی اولمقله برابر بورجی عقد ایدیله‌جك ایلك استقراض ایله تأدیه ایتمك وبوخصوصده تأمینات کوستریلن وارداتی تورکیه ملی بانقاسنه تسلیم ایتمك خصوصنده‌کی أسکی شرطلری‌ده محافظه ایده‌جکمزی بیان ایله‌رز . »

تأمینات مذکوره ایسه ، ازمیر ، بیروت ، سلانیك ، بروسه وأدرنه کومروکلرینك فضلهٔ وارداتندن عبارت اولوب هرسنه تورکیه ملی بانقاسنه تسلیم ایدیله‌جکدر .

عثمانلی بانقاسنك ایلك آوانسی . بونلرك مدتلری ٣نیسانده ختام بولمشدر. بو آوانسلرك تمدید مدتلری خصوصده‌ده یوقاریده ذکر ایدیلدیکی وجهله ائتلاف وقوع بولمشدر که بو صورتله حکومت ، مذکور آوانسلر ایچین یوزده (٩) فائض ئوده‌یه‌جکدر . بانقالر ، بو خصوصده لزومی اولان رسمی پروتستو معامله‌سنی اجرا ایتمه‌مشلر ایسه‌ده بورجك تأدیه‌سنی هرایسته‌دکلری زمان طلب حقنی محافظه أیله‌مشلردر .

بورایه قادار صاییلان خصوصلرده داینلر بربرینك عینی نتیجه‌لره یعنی آوانس مدتنی تمدید ایتمه‌مك وپروتستو معامله‌سی اجرا أیله‌مه‌مك ، فقط طلب تأدیه حقنی دولته قارشی حاضربولوندیرمق ویوزده (٩) فائض آلمق نتیجه‌لرینه واصل اولمشلردر . لاکین دویچه بانقك آنجاق تموزده مراجعت ایتمش اولدیغی بواصوله عثمانلی بانقاسی داها نیسانده باش اورمشدر .

[*] «Gazette Financière» ١٩١٣ سنه ـ ١٨ مارت تاریخیله «Standart» دن.

عثمانلی بانقاسنك ایكنجی آوانسی. بونك مدتی ٢٣ آغستوسده ختام بولمشدر. بو آوانسه (٥٤٠٠٠٠) لیرالق واردات سنویه قارشیلق كوستریلمشدركه بو وارداتله آوانسك ختام مدتنه قادار بورجك یوزده (٣٨) ی ئوده‌نه‌بیلیردی. بورجك قالان یوزده (٦٢) سی ١٩١٤ سنه‌سی ایلولنك بشنه تأجیل ایدیلمشدر.

عثمانلی بانقاسنك نیسانده تمدیدمدتلرینه راضی اولمادیغی یوقاریكی آوانسلردن برینك تمدیدمدتی ایچین داها صوكرا ائتلاف حاصل اولمشدر. بو، بزم جدولده كوستردیكمز یوزده‌یدی فائضلی آوانس اولوب تأدیه‌ایدیله‌ین قسمی (١٠٤٥٠١٣) عثمانلی لیراسندن عبارت قالمشدر. بو آوانسی تأمین ایچین تخصیص ایدیلن واردات حاصلاتی او قادار بویوكدركه یوزده (١٠) نك بوواسطه ایله‌ده تأدیه‌سی ممكن اولمشدر. بورجك قالان قسمی ١٩١٤ سنه‌سنك ١/٣١ مایسنه تأجیل ایدیلمشدر. بو اوغورده یوزده (٧) فائض ئوده‌مك اقتضا ایده‌جكدر. حال بوكه فائضلر پشین اولارق ئوده‌نمشدر.

فرانسز تجارت وصنایع بانقاسی آوانسی. بونك مدتی ١٩١٣ سنه‌سنك ١٥/٢٨ تشرین اولنه قادار‌دیر. بو آوانسك ختام مدتنه قادار یوزده (١٥) ی ئوده‌نمش وقالان قسمی ١٩١٤ سنه‌سی ١٥/٢٨ كانون ثانی‌یه تأجیل ایدیلمشدر.

بونلر هپ محاربه‌یه قادار عقد ایدیلمش آوانسلر اولوب دولتك بویوننده آغیر بر زنجیر كیبی آصیلی دورمقده‌درلر. بو آوانسلرك مدتلری بیك مشكلاتله وبك قیصه وعده ایله تمدید ایدیله بیلمكده وعینی زمانده داها زیاده فائض ئوده‌نمكده‌در. حكومت عثمانیه بوغازی صیقیلارق بوغولمقده اولان بر آدم حالنده‌در: آرا صیرا آنجاق نفس آلاجق قادار بر دقیقه سربست براقیلیور صوكرا ینه صیقیلمغه وداها شدتلی بر صورتده بوغولمغه باشلایور. باخصوص یوقاریده ذكر ایتدیكمز غریب اصوله تابع بولونان آوانسلر، شبهه‌سز، داها آغیردرلر. بو اصول ئوزره بورجك وعده‌سنده عدم تأدیه‌سی

پروتستو ایدیلمه‌مکله برابر پروتستو اولونمش بورج سندلری حقوقندن استفاده ایدیلیور. ١/٤ مارت ١٩١٣ سنه‌سی جدولنه کوره بونلرك یکونی (٧٠٠٨٢٩٦) عثمانلی لیراسنه بالغ اولویور.

شیمدی‌ده محاربه أثناسنده آلینان آوانسلره کچه‌لم:

بزم جدولمز، ایکی دفعه خزینه تحویلاتندن وعثمانلی بانقاسنك آوانسندن عبارت اولارق آنجاق اوچ بویوك آوانس کوسترمکده‌در. ١٩١٣ سنه‌سی بدایتنده عثمانلی بانقاسی طرفندن ویریلن (١,٥) میلیون لیرالق آوانس فوق‌العاده برشی دکلدر. بو، عثمانلی بانقاسنك ١٩١١ سنه‌سنده تجدید ایتمش اولدیغی مقاوله‌نامه موجبنجه کندیسنك حکومت عثمانیه‌خزینه‌سنه هرسنه کشاد ایتمکده اولدیغی برحساب جاریدن عبارتدر. بونلر عثمانلی بانقاسنه تودیع ایدیلمش اولان واردات جاریه‌ایله تأمین ایدیلمشدر.

محاربه أثناسنده برنجی دفعه اولارق خزینه تحویلاتی اخراجی ١٩١٢ سنه‌سی تشرین‌ثانیسنك سکزنده وقوع بولمشدر. تحویلات مذکوره‌نك قیمت اخراجیه‌سی (٣٠٠٠٠٠٨) عثمانلی لیراسنه بالغ اولمقده ایدی. جدولمزده کوستریلدیکنه کوره بو تحویلاتك تأدیه مدتی، ٨ تشرین ثانی ١٩١٦ ده ختام بولمقده‌در. فقط بو، موقع تداولده بولونان صوك تحویللك ئوده‌نمه‌سی لازم کلن صوك وعده‌در. تأدیات تدریجی برصورتده وقوع بولمقده‌در. هرسنه بورجك اوچده‌بری اطفا ایدیله‌جك وتأدیات آلتی آیده بریعنی هرسنه ١/١٤ مارت ایله ١/١٤ أیلولده وقوع بولاجقدر. بوتحویلاتدن موقع تداولده بولونانلرك مقدارینی شیمدی‌یه قادار وقوع بولان تبلیغات ونشریاتدن آکلامق مشکلدر. عسکر ویرکیسی ایله تأمین ایدیلمش اولان تحویلات مذکوره‌نك تأدیاتی شیمدی‌یه قادار منتظماً اجرا اولونمشدر. تحویلات صاحبلری سرمایه‌لرینك سدسنی داها ١٩١٣ أیلولی بدایتنده (١/١٤ ایلول) آلمشلردر.

ایکنجی دفعه خزینه تحویلاتی اخراجی، ١٨ کانون اولده وقوع بولمش وتحویلات أثمانی (٥٥٠٠٠٠٠) عثمانلی لیراسنه بالغ اولمشدی. فقط خایلیجه کیچ وآنجاق برسنه صوکرا موقع تداوله وضع ایدیله بیلمشلردر. بو تحویلاتك

پك چوق کورولتولری بادی اولان اخراج معامله‌سی، «په‌ریه بانقاسی وشرکاسی» طرفندن اجرا ایدیلمشدر . معلوم اولدیغی اوزره بو بانقا ، مذکور تحویلاتدن یوزمیلیون فرانق قیمتنده‌کی تحویلاتی، یوزده (٧٩½) قیمت اخراجیه ئوزرندن صاتین آلمشدر . بوصورتله دولت ، آنجاق (٧٩½) میلیون فرانق ألده ایده‌بیلمشدر . حکومتك قالان (١١٠٠٠٠٠) لیرالق تحویلاتی نه‌مقدارده ونه‌فیئات ایله صاتابیلدیکی هنوز مجهولدر. اخراج ایدیلمش اولان تحویلاتك قیمت اعتباریه‌سی ئوزه‌رینه یوزده‌بش فائض ئوده‌نه‌جکی کبی سرمایه‌نك هرسنه بشده‌بری اطفا ایدیله‌جکدر . بوخصوصده اراضی ویرکیلری تأمینات کوستریلمشدر .

عثمانلی بانقاسیله دیون عمومیه اداره‌سنك رولی

بز، کچن مثاللردن عثمانلی بانقاسنك حکومت عثمانیه طرفندن وقوع بولان مالی طلبلره قارشی نه‌درجه قاتی داوراندیغنی کوردك . دولته استنادکاه اولمق مقصدیله تشکیل ایدیلمش اولان بومالی مؤسسه، ملتك آجیلی کونلرنده دولته استنادکاه ده‌کل، آغیر بریوك اولمشدر. عثمانلی بانقاسی، فوق‌العاده امتیازلر ورجحانلردن استفاده ایتمکده‌در . بو امتیازلر اودرجه بویوکدرلرکه بالذات بانقا مؤسسلری ٧٥ سنه‌سنده وقوع بولان اجتماع عمومیده *بوتون دنیاده‌کی مستقل شرکتلر ومالیه مؤسسه‌لری تاریخنده عثمانلی بانقاسنك موقعنه مشابه برموقع بولامامقده اولدقلرینی* بیان ایتمشلردر . هیچ بر کونا امتیازات فوق‌العاده‌یه مالك بولونمایان اجنبی ویرلی دیکر بانقه‌لر ، دولته قارشی اولان مطالبه‌لرنده عثمانلی ایمپراطورلغی بانقاسندن داها انصافلی وداها متواضعانه داورانمشلردر . عثمانلی بانقاسی ، حکومته ، آنجاق ١٩١٣ سنه‌سی کانون ثانیسنك بشنده یوزده (٧) فائضلی و (١٠٠٠٠٠) لیرادن عبارت کوچوك برآوانس ویرمکه موافقت ایتمشدر . بوآوانسه ، سیواس ولایتی اعشاری قارشیلق کوستریلمشدر . بونکله برابر مذکور آوانس دولتك عقد ایده‌جکی ایلك بویوك استقراضدن ئوده‌نه‌جکدر . « دیون عمومیه » اداره‌سی‌ده حکومتك احتیاجلرینه قارشی قاپیلرینی قاپامقله معامله ایتمشدر . حال‌بوکه او ، دولته پك قولای معاونت ایده‌بیلیردی . زیرا کندیسنك بوشده وبویوك مقیاسده وسائطی واردی . بو مؤسسه ، ایکی میلیون عثمانلی لیرالق احتیاط آقچه‌سنه مالك بولونمقده وبو مبلغی مختلف بورسه

اسهامنه صرف ایتمکده‌در. « دیون عمومیه » اداره‌سی، بوسرمایه ایله یاایتالیان، یا آلمان ، یا فرانسز، یا ژاپون ، یا انکلیز ویاخود ماجار تحویلاتی آلاجغی یرده عثمانلی خزینه تحویلاتی صاتین آلسه ایدی تورکیه‌نك مالی احتیاجنی تخفیف ایتمش اولوردی . مذکور اداره ، ایکی میلیون لیرالق احتیاط آقچه‌سنه مالك اولدقدن باشقا ألتی میلیون فرانقلق ایتالیا تضمینات حربیه‌سنی‌ده کندی ألنه آلمشدر . ألتی میلیون فرانقلق بو مبلغ ، حکومتك حقی اولدیغندن اوکاتسلیم ایدیلمك اقتضاایده‌ردی. فقط « دیون عمومیه » اداره‌سی باشقا بر نقطهٔ نظره استناد ایتمشدر . ایتالیاتضمینات حربیه‌سی ، دیون عمومیه‌نك طرابلس غرب وبنغازی حصه‌لرینك سرمایه حالنه وضع ایدیلمه‌سندن متولدبرمبلغ نامی آلتنده ویریلمش اولدیغندن « دیون عمومیه» اداره‌سی ، بومبلغك بورج اطفاسی ایچین کندیسنه ویریلمه‌سنده اصرار ایتمشدر.

دولت ایله داینلر آراسنده عقد ایدیلن مقاوله‌نامه‌لرده، باخصوص «دیون عمومیه» اداره‌سی اصول‌مالیه‌سنك استناد ایتمکده بولوندیغی ۱۸۸۱ سنه‌سی محرم فرماننده یوقاریده ذکر ایدیلن حاصلات بویولده حساب ایدیلمه‌مش‌وبویله فوق العاده بر اطفای دیون کیفیتی تصریح اولونمامشدر . « دیون عمومیه » اداره‌سی‌نك کرك ماضیده‌کی مثاللره وکرك مقاوله‌نامه‌لرك متن و معنالرینه استنادایده‌رك طلب أیله‌یه‌بیله‌جکی‌برشی وارسه ، اوده طرابلس‌غرب وبنغازیدن آرتق واردات آلامایان دولت عثمانیه‌نك اورا بورجلرینی باشقا واردات ایله تأمین ایتمه‌سنی ایسته‌مکدن عبارتدر . یوقسه کندیسی ایتالیا تضمینات حربیه‌سنی تشکیل ایده‌ن بوتون مبلغك اطفای دیونه تخصیصنی طلب أیله‌یه‌مز . تورکیه حکومتیله دیون‌عمومیه اداره‌سنك ایتالیا تضمینات حربیه‌سی مسئله‌سنده‌کی نقطهٔ نظرلری آراسنده اختلاف ظهورایتمشدر . بواختلافك نه‌صورتله حل‌ایدیلدیکنه حتی هنوز تسویه اولونوب اولونمادیغنه دائر موثوق ورسمی معلوماته دسترس اولامادم . بوخصوصده معلوم اولان بر شی وارسه اوده حکومت عثمانیه‌نك بوتون‌ایتالیا تضمینات حربیه‌سندن آنجاق (۳۰۰۰۰۰) لیرا آلابیلمش‌وقالان مبلغك دیون عمومیه اداره‌سنده قالمش اولماسندن عبارتدر . معلوم اولان

بر كيفيت داها واردركه اوده ادارهٔ مذكوره‌نك بومبلغدن مهم برقسمنى اجنبى بانقالرينه [۱] يرلشديرمش اولماسيدر . ديون عموميه اداره‌سى بو پارالر ايله يا عثمانلى خزينه تحويلاتى صاتين آلابيلير وياخود اونلرى مناسب تأمينات مقابلنده توركيه حكومتنه آوانس كبى اقراض ايده‌رك دولته بوصورتله اولسون برخدمتده بولونابيليردى . فقط ادارهٔ مذكوره بو يولده داورانمامشدر . ديون عموميه اداره‌سى داها صوكرالرى حكومت عثمانيه‌يه آرا صيرا آوانسلر ويرمكه باشلامشدر . لاكين بو آوانسلرى كندى ألنده طوپلانمقده اولان واردات حسابنه اولارق ويرمكده‌در . حال بوكه مذكور آوانسلر ديون عموميه اداره‌سى وزنه‌سنه طوپلانان واردات سايه‌سنده كندى كنديلرينه اطفا ايديلمكده‌درلر . داها دوغروسى عثمانلى حكومتى ، ذاتاً كنديسنك آلماسى لازم كلن پارالرى آلمش، فقط وارداتك هنوز جابيتدن بر آزداها اول آلمش وبوكا مقابل يوزده (٦) فائض تُوده‌مش اولويور ديمكدر .

ديون عموميه اداره‌سى ۱۹۱۳ سنه‌سى مارتنده حكومته (۳۰۰۰۰۰) عثمانلى ليراسى ويرمش ايسه‌ده بو مبلغ شيمدى‌يه قادار تُوده‌نمشدر . ادارهٔ

[*] ۱۸۸۱ سنه‌سنك محرم فرمانى موجبنجه حكومت عثمانيه ايله ديون عموميه اداره‌سى آراسنده فرمان موادينك كرك تفسيرى وكرك تطبيقى خصوصنده اختلاف ظهور ايتديكى تقديرده اختلافك تسويه‌سى برحكم هيئتنه حواله ايديله‌جك وبومناسبتله طرفيندن هر برى ايكيشر متوسط تعيين ايده‌جكلر ومتوسطلر ايسه بر رئيس انتخاب ايده‌جكلردر . ايتاليا تضمينات حربيه‌سى ده بويله برمسئله تشكيل ايتمكده ايدى . بناءً عليه اونك حلى برحكم هيئتنه حواله ايديلمك، فقط أول امرده ايتاليادن آليناجق مبلغ دولت خزينه‌سنه تسليم اولونمق لازم ايدى . والحاصل تضمينات حربيه‌نك ايتاليا طرفندن عثمانلى خزينه‌سنه تسليم ايديله‌يوبده ديون عموميه وزنه‌سنه تسليم اولونماسى غريب وديپلوماسى عادتلرينه مخالف بر حركتدر . زيرا صلح ، ايتاليا ايله ديون عموميه اداره‌سى ده‌كل، ايتاليا ايله توركيه حكومتى آراسنده عقد ايديلمشدر . ادارهٔ مذكوره‌نك ايتاليايه قارشى هيچ برمطالبه‌سى يوق ايدى واولامازدى . ديون عموميه اداره‌سى بو خصوصده‌كى مطالباتنى آنجاق توركيه حكومتنه قارشى درميان ايده‌بيليردى . توركيه مطالباتى ايسه ايتاليايه قارشى ايدى . بناءً عليه تضمينات حربيه حكومت عثمانيه‌يه تسليم ايديله‌لى وديون عموميه اداره‌سى‌ده توركيه‌دن طلب حقده بولونمالى ايدى . بو خطا كامل پاشا اداره‌سى زماننده واقع اولمشدر .

مذکورەنك حکومته مایسده ویرمش اولدیغی (٢٠٠٠٠٠) لیرالق آوانس بوصیراده تماماً تودەنمش عد ایدیلەلیدر .

حزیرانده	٢٠٠٠٠٠ لیرا
تموزده	٢١٤٠٠٠ »
آغستوسده	٥٠٠٠٠٠ »
أیلولده	٢١٩٧١٩ »
تشرین اولده	١٠٠٠٠٠ »
کانون أولده	١٤٠٠٠٠ »

بو آوانسلر، کومروك وارداتی، اعشار وحصهٔ اعانه ایله تأمین ایدیلمشلردر.

دیون عمومیه وزنەسنه طوپلانمقده اولان وارداتایله تحت تأمینه آلینمش بولونان مذکور آوانسلر ، یوقاریده سویلەدیکم کیبی کندی کندیلرینه اطفا اولونمقدەدرلر .

ادارهٔ مذکوره وزنەسنه طوپلانان وارداتك دولت بورجلرینك تأدیەسنه لزومی اولان مبلغدن پك بویوك بر مبلغ تشکیل ایتدیکنی قارئلرك خاطرینه کتیرمك ایستەرم . بونك نتیجەسی اولارق دیون عمومیه قاصەسنده هر زمان فضله پارا بولوندیغی حالده دولت خزینەسنده طوپلانمقده اولان پارالر بالعکس احتیاجه کافی دەکلدر .

حسابات سنه نهایتده یاپیلمقده اولدیغندن سنه ظرفنده دیون عمومیه وزنەسنه طوپلانمقده اولان پارەلر زیادەلشمکدەدر . بونلر دولت خزینەسنه آنجاق بیلانچو یاپیلدقدن صوکرا تسلیم ایدیلمکده اولدقلرندن دولت بردن‌بره بویوك برمبلغ ألده ایتمش اولویور . فقط أولجه سویلەدیکم کیبی سنه اثناسنده کندی پارالرینی آوانس صورتنده آلمغه وبو اوغورده یوزده (٦) فائض تودەمکه مجبور اولویور . حکومت آوانسلری ، دیون عمومیه ادارەسندن آلامادیغی تقدیرده باشقا یردن پارا تدارك ایتمکه (آوانس آلمغه) مجبور اولویور . والحاصل تورکیه حکومتی ، کندی واردات جاریەسندن استفاده ایدەمەدیکندن استقراض عقد ایتمکه وبواوغورده فائض تودەمکه مجبورقالیور.

أگر ديون عموميه ادارەسنه ويريلن بورج تأميناتی اوقادار بويوك اولماسه ايدی، بوحال وقوعه گلمزدی .

آوانسلر وامتيازلر

حكومت ، آنی احتياجلری دفع ايدەجك مقدارده كوچوك وبونكله برابر دولت وارداتی تنقيص أيلەيەجك ماهيتده اولارق «ديون عموميه ادارەسی»ندن آلمش اولديغی آوانسلردن باشقا «فنارلر» و « تونوده رەژيسی » امتيازلرينی تجديد ايتديگی زمانده اهميتلی مقدارده آوانسلر آلمشدر .

فنارلر امتيازی مدتی، آنجاق ١٩١٤ سنەسنك أيلولنده ختام بولديغی حالده آكلاشيلان، امتيازصاحبلری بوصيرايی بويوك برفرصت عد ايتمشلردر. و١٩١٣ سنەسی نيسانتك برنجی كونی نشراولونان موقت قانون واسطەسيله فنارلرامتيازی يكرمی بش سنه يعنی ١٩٤٩ سنەسی أيلولنه قادار تمديد ايديلمش وامتياز شرائطی همان أسكيسی كبی قالمشدر. بومناسبتله حكومت، يوزده (٧) فائضله (٥٠٠٠٠٠) ليرالق برآوانس آلمش وبوخصوصده بالذات فنارلروارداتی تأمينات كوسترمشدر. حكومت ، بو آوانسی ئودەمه دكجه فنارلردن بر پارا واردات بيله آلامياجقدر .

« تونوده رەژيسی » امتيازی مدتی ، ١٩١٤ سنەسنك ١/٢ نيسانندن اعتباراً اون بش سنه تمديد ايديلمشدر . « رەژی » شركتنك ألده ايتمش اولديغی نتايج ماليه نك غايت قاريشيق وآيريجه تدقيقاته محتاج برمسئله اولديغی ايچون مقالەمده سويلەمشدم . صدددن پك اوزاقلاشمامق ايچين بوامتيازی تنقيددن صرف نظر ايدەرك آلينان آوانسك شايان اهميت اولان شرائطنی تدقيق ايله اكتفا ايدەجكم. بوآوانسی(١٥٠٠٠٠٠) ليرالق برمبلغ تشكيل أيلەمكدەايسەده، اونك (٥٠٠٠٠٠) ليراسی دولتك عقد ايدەجكی ايلك بويوك استقراضدن درحال ئودەنمك لازمدر. يوزده (٦ ١/٤) فائضلی بوآوانسه ، ازمير سنجاغنك اعشـار وارداتی تأمينات كوستريلمش ووواردات مذكوره ، «ديون عموميه » ادارەسنه دور ايديلمشدر . ادارۀ مذكوره بواعشار حاصلاتنی هرآی « رەژی » ادارەسنه تسليمه بورجلو اولاجقدر . بوندن باشـقا ، حكومتك « رەژی » وارداتندن آلاجغی حصۀ تمتعده بوآوانسه علاوۀ تأمينات عد ايديلەجكدر .

آوانس مفرداتی

برنجی جدولمزه کوره ۱۹۱٤ سنه‌سنك ۱/۱٤ مارتنه قادار آلینان آوانسلر، (۲۲۳٥۸٤۱۲) عثمانلی لیراسنه بالغ اولمقده‌در . فقط بو مبلغ آوانسلرك یکون حقیقیسندن زیاده‌در . زیرا محاربه أثناسنده عقد ایدیلن آوانسلره، ۱/۱٤ مارتنه قادار هنوز موقع تداوله اخراج ایدیلمه‌مش اولان (٥٥۰۰۰۰۰) لیرالق خزینه تحویلاتی‌ده علاوه ایدیلمشدر . (مع مافیه اوزماندن بری برچوق بویوك آوانسلرك فائضلری‌ده آرتدیریلمشدر .) عینی زمانده آوانس سرمایه‌لری‌ده قسماً فقط آز مقدارده اولارق تأدیه ایدیلمشدر . مثلا، ۲۳ آغستوسنده ختام بولان (۱۰۸۹٤۱۷) لیرالق آوانسك یوزده (۳۸) ی تأدیه‌ایدیلمشدرکه (٤۱۳۹۷۸,٤٦) عثمانلی لیراسی دیمکدر . (۱۰٤٥۰۱۳) لیرالق آوانسك یوزده (۱۰)ی یعنی (۱۰٤٥۰۱,۳) لیراسی، فرانسز بانقاسندن آلینان (٤۲۱۲٥۹) لیرالق آوانسك یوزده (۱٥) ی یعنی (٦۳۱۸۸,۸٥) لیراسی تأدیه‌ایدیلمشدر . داها صوکرا موقع تداوله چیقاریلمش اولان (۳۰۰۰۰۰۸) لیرالق خزینه تحویلاتنك اوچده بری یعنی (۱۰۰۰۰۰۳) لیراسی تأدیه ایدیلمشدر . (٥٥۰۰۰۰۰) لیراقیمتنده اولان خزینه تحویلاتندن بشده بری‌ده تأدیه‌ایدیلمش صاییلیر، زیرا « پەرەبانقاسی» بو تحویلاتك آنجق (٤/٥) نی آلمش اولدیغندن قالان خمسنك ـ (۱۱۰۰۰۰۰)نك ـ اطفا شرائطی موجبنجه تأدیه ایدیلمش اولماسی اقتضا ایدر . دیکر طرفدن یکی بر طاقم آوانسلر داها واردر : « رەژی » شرکتندن (۱½) میلیون لیرا، فنارلر اداره‌سندن (½) میلیون لیرا و « دیون عمومیه » اداره‌سنك تأدیه ایتمه‌مش اولان آوانسی که (۱) میلیون لیرادن آز اولماسه کرکدر . بو آوانسلرك یکونی لااقل (۳۱۰۰۰۰۰) لیرایه بالغ اولمقده‌درکه بومدت ظرفنده تأدیه‌ایدیلن آوانسلردن (٤۱۸۳۲۹) لیرا داها زیاده‌در . بورایه قادار کوستریلن حسابلره باقاراق برصورت قطعیه‌ده دینیله‌بیلیرکه پارس قونفرانسنه تقدیم ایدیلن وحقیقتده داها کوچوك اولان آوانسلر یکونی بوکون داها بویوکدر . دولتك آلمش اولدیغی آوانسلر بوکون (۲۳) میلیون لیرایه بالغ اولمقده‌در .

آوانسلر تأميناتی

شیمدی‌ده تأمینات مسئله‌سنه کچه‌لم . أولکی مقاله‌مزده دیون عمومیه اداره‌سنك

حسابات رسميه‌سنه باقارق توركيه بورجلرينه قارشی كوستريلن تأميناتی تدقيق ايتمش ايدك . شيمدی ايسه موقت بورجلره ، يعنی آوانسلره قارشی كوستريلن تأميناتی تدقيق ايده‌جكز . آوانسلر تأميناتی ، استقراضلر تأميناتنه خايليجه تماس ايتمكده‌در . معلوم اولديغی اوزره « ديون عموميه » اداره‌سنده بولونان بورج تأميناتی اوقادار بويوك برمبلغ تشكيل ايتمكده‌در كه بوتون بورج تقسيطلری تودیه‌ندكدن صوكرا فضله‌ده قاليور . ايشته آوانسلری تأمين ايچون بوفضله‌لردن استفاده ايديلمشدر . فقط بونلر كافی كله‌دكلرندن يكی تأميناته لزوم كورولمشـدر . بزم تدقيق ايتمك ايسته‌ديكمز تأمينات‌ده بونلردر . واردات فضـله‌لرينه كلنجه ، اونلر ، دولت استقراضلری تأميناتی حساب ايديلدكلری زمان تدقيق اولونمشلردی . بز اونلری برطرفه براقيورز . بورادە آنجاق أسـكی تأميناته عـلاوه ايديلن يكی تأمينات ايله ديون عموميه اداره‌سی آلتنه ويريلن يكی دولت وارداتندن بحث ايده‌جكز .

آوروپا ماليونی آوانسلردن بالاستفاده أول أمرده كومروك وارداتنه وضع يد ايتمشلردر . معلوم اولديغی اوزره يوزده (٣) كومروك رسم منضمی‌داها بدايتدن بری ديون عموميه اداره‌سی آلتنده‌در . شيمدی ايسه آوانسلری تأمين ايچون قالان يوزده (٨) كومروك رسومنه‌ده وضع يد ايتمشلردر . بوصورتله برچوق كومروك وارداتی داينلره ترهين ايديلمشـدر . بو ولايتلرك ١٣٢٦ سـنه‌سی ظرفنده‌كی كومروك وارداتلری شونلردر :

ولايتلر	ادخالات رسومی	غروش
استانبول	١٤٠٣٢٤٧٨٦	»
سلانيك	٥٨٣٨٩٧٥٦	»
ازمير	٥٩٢٥٦١٠٨	»
أدرنه	١١٨٣٧٥١٤	»
بيروت	٦٤٩٤٦٩٩٢	»
بغداد	٢٦٢٢١١٤٦	»
اسكندرون	١٤٤٨٦٧٧٣	»
پره‌وه‌زه	١٠٢٥٠٩٣٠	»

ولایتلر	ادخالات رسومی	غروش
حیدر پاشا	١٢١٧١٥٩٩	»
طربزون	٢٧٨٧٢٨٨٠	»
یکون	٤٢٥٧٥٨٤٨٤	»

١٣٢٦ سنه‌سی أثناسنده بوتون ادخالات رسومی حاصلاتی (٤٤٥٨٤٩١٢٦) غروشه بالغ اولمشدر. بو صورتله همان بوتون کومروك وارداتی ـ یوزده (٩٥,٤)ی ـ آوروپالی داینلر یدینه کچمشدر. أجنبیلر طرفندن أل سورولمه‌مش آنجاق جده (حجاز) ویمن کومروك وارداتی قالمشدر. دیکرلری هپ دیون عمومیه اداره‌سنك تحت نظارتنده بولونمقده اولوب حکومت، بو تأميناته مربوط بولونان آوانسلری أوده‌مه‌دکجه مذکور وارداتدن بر پارابیله آلامایاجقدر.

بزم یوقاریده کوستردیکمز کومروك وارداتنه أسکی استقراضلره تأمينات کوستریلمش اولان یوزده (٣) کومروك رسم منضمی‌ده داخلدر. بناءً علیه یالکز آوانسلری تأمين ایده‌ن قسم وارداتی تعیین ایچین یوقاریده‌کی یکوندن یوزده (٣) رسم منضم حاصلاتنی طرح ایتمك لازمدر. بزم جدولمزه کوره حاصلات مذکوره (١١٦١١٥٩٤٨) غروشدر. او حالده آوانس تأميناتی اولارق (٣٠٩٦٤٠٥٣٦) غروش کومروك وارداتی قالیر.

داینلره ترهین ایدیلن ایکنجی قسم وارداتده توتون اعشاریدر.

دیون عمومیه اداره‌سنه ترهین ایدیلمش اولان توتون انحصاری وارداتی «ره‌ژی» شرکتی طرفندن اداره اولونمقده‌در. «ره‌ژی» شرکتی وارداتندن دولته عائد اولان حصه‌نك فضله‌لری‌ده ترهین ایدیلمشدر. شیمدی‌یه قادار یالکز توتون اعشاری ترهین ایدیلمه‌مش ایدی. بو قسم واردات صوك سنه‌لرده خایلیجه آرتمشدر. محاربه‌دن أول صوك سنه‌لر ظرفنده توتون اعشارینك درجهٔ ترقیسنی آکلامق ایچین شو جدولی کوزدن کچیره‌لم:

سنه‌لر	توتون اعشاری حاصلاتی	
١٩٠٧/٨	٢٤٧٨٥٨٨٣	غروش
١٩٠٨/٩	٢٦١٠٨٠٣٩	»

سنه‌لر	توتون اعشارى حاصلاتى	
١٩٠٩/١٠	٢٩٥٧٤٩٠٨	غروش
١٩١٠/١١	٤٠٥٢٦٤٨٧	»
١٩١١/١٢	٥٩٣٨٦٠١٠	»

بوتون بو واردات شيمدى تماماً آوانس تأميناتنه تخصيص ايديلمشدر.

ديون عموميه اداره‌سى توتون اعشارندن باشقا شو يرلرك اعشارينى‌ده يد اداره‌سنه آلمشدر :

١) شيمدى‌يه قادار برقسم اعشارى ١٩٠١-١٩٠٥ سنه‌لرى بغداد ده‌ميريولى برنجى ترتيب استقراضنه تأمينات كوستريلمش اولان يرلرك بوتون اعشارى .

٢) بروسه ، آنقره ، ازميت و آيدينده خاندان حكمدارى‌يه عائد اولان اموال اعشارى .

٣) برقسم اعشارى ديون عموميه اداره‌سنده بولونان يرلرده‌كى اوقاف مضبوطه اعشارى. ادارهٔ مذكوره أدرنه و آنقره ولايتلرينك اغنام رسومنى يكيدن أله ايتمشدر .

بوتون عسكر ويركيسى‌ده آوانسلره ترهين ايديلمشدر. ياپيلان صوك حساب جدوللرينه كوره ، مالى سنه ١٣٢٣ مارت بردن ايلول نهايتنه قادار كچن يدى آى ظرفنده عسكر ويركيسى حاصلاتى (٨٨٤٤٩٣٤٥) غروشه بالغ اولمشدر. أكر بو رقم أساس اتخاذ اولونارق بوتون سنه‌ٔ عسكر ويركيسى حاصلاتى حساب ايديله‌جك اولورسه حاصلات مذكوره‌نك (١٥١٦٢٧٤٤٠) غروشه واصل اولاجغى آكلاشيلير .

أك نهايت اراضى ويركيسى‌ده صوك دفعه اخراج ايديلن خزينه تحويلاتنه تأمينات كوستريلمشدر . اراضى ويركيسنك ١٣٢٧ سنه‌سى ظرفنده‌كى حاصلاتى (٢٩٥٢٦٦٥٠٠) غروشه وارمشدر .

بز ، بورايه قادار اولان تدقيقاتمزه ابتناءً آوانسلر تأميناتى جدولنى ترتيب قادرز .

آوانسلر تأميناتی

تأميناتك جنسی		سنوی واردات	
كومروك رسومی		٣٠٩٦٤٢٥٣٦	غروش
توتون اعشاری		٥٩٣٨٦٠١٠	»
دیکر نوع اعشار		نشر ایدیلمه‌مش	
أدرنه و آنقره ولايتلری اغنام رسومی		٣٠٣٣١١٨٤	»
عسکر ویرکیسی		١٥١٦٢٧٤٤٠	»
اراضی ویرکیسی		٢٩٥٢٦٦٥٠٠	»
	یکون	٨٤٦٢٥٣٦٧٠	غروش

دیون عمومیه اداره‌سنك نشر ایتدیکی و بزم داها یوقاریده ذکر أیله‌دیکمز معلوماته کوره استقراض تأميناتی خدمتنی کوره‌ن وارداتك سنوی حاصلات مجموعه‌سی (٨٢٥٨٢٩٢) عثمانلی لیراسنه بالغ اولمقده‌در . بزم حساب ایتدیکمز آوانس تأميناتی تخميناً (٨٤٦) میلیون غروشه واصل اولمشدرکه بوصورتله آوانسلر تأميناتی ، استقراضلر تأميناتنه همان مساوی برحاله کلمش دیمکدر !

مالی مؤسسه‌لرك تورکیه‌یه قارشی نیچین پاره ویرمك ایسته‌مه‌دکلری و آوانسلرك مدتلرینی تمدیده نیچین راضی اولمادقلری شیمدی کوزه‌لجه آکلاشیلیور . آوانسلر واسطه‌سیله دولت وارداتی أللرینه آلمش اولان بو مالی مؤسسه‌لر، مذکور وارداتی ألدن قاچیرمق ایسته‌مه‌دکاری کبی بالعکس دولته آغیر آغیر بورجلر یوکله‌ته‌رك تورکیه‌ده توسیع نفوذه چالیشمشلردر .

یوقاریده ویریلن معلوماته کوره کرك استقراضلره و کرك آوانسلره تأمينات کوستریلن وارداتك یکونی (١٦ ½) میلیون عثمانلی لیراسی قادار برمبلغ تشکیل أیله‌مکده‌درکه محاربه‌دن اولکی دولت بودجه‌سی [١] موجبنجه بوتون دولت وارداتنك یوزده أللیسی دیمکدر .

---

[١] بوکون دولت وارداتی، روم‌ایلی ولایتلرینك ضیاعی نتیجه‌سی اولارق آزالمشدر. دیکر طرفدن بورجلرك برقسمی‌ده بالقان دولتلری عهده‌سنه کچمشدر. بز بونك نتیجه‌سی

بوصورتله اسارته طوتولمش اولان دولتك وضعیتی، نزوله اوغرامش یعنی صاغ طرفی طوتولمش آنجاق صول ألی و آیاغی حرکت ایده‌ن فقط یورومکدن قطعیاً عاجز بولونان بر آدام وضعیتنه بکزه‌مکده‌در.

« دیون عمومیه اداره‌سی » نك قوت وأهمیتی

مملکتده برطرفدن مالیه نظارتی، دیکرطرفدن دیون عمومیه اداره‌سی کبی ایکی اداره‌نك حکم سورمه‌سی استقلال دولتی اخلال ایتدیکی کبی ایکی مصرفی‌ده موجب اولمقده‌در. دیون عمومیه اداره‌سی آلتنه نه‌قادار زیاده واردات کیره‌رایسه بواداره‌نك تشکیلاتی‌ده او درجه توسع ایده‌جکی کبی مصرفلری‌ده اونسبتده آرتاجقدر. بونکله برابر مالیه نظارتنك مصارفی أکسیلمه‌یوب عینی حالده قالمقده‌در. دیون عمومیه اداره‌سنه وقوع بولان مصرفلر، دولتك ذاتاً پك زیاده بویومکده و وجود دولتی صارصمقده اولان مصرف بودجه‌سنی داها زیاده آرتدیرمقده‌در.

دیون عمومیه اداره‌سنك نشر ایتمش اولدیغی معلومات رسمیه‌یه نظراً مذکور اداره ۱۹۱۲ سنه‌سنك ١/١٤ مارتنه قادار (۸۹۳۱) مأمور استخدام ایتمکده یدی. بونلرك (۵٦۵۲) ی دائمی و (۳۲۵۳) ی موقت مأمورلردر. دیون عمومیه اداره‌سی اوراق و اعشار تحصیلاتی زمانلرنده منتظماً موقت مأمورلر استخدام ایتمکده در. هرنه قادار ادارهٔ مذکوره مأمورلرینی انتخاب وعزل خصوصنده مستقل اولوب حکومتك بوخصوصلره مداخله‌یه حقی یوق ایسه‌ده دیون عمومیه اداره‌سی مأمورلری **دولت مأموری** وضعیتنده‌بولونمقده ودولتدن تقاعد معاشی آلمق حقنی محافظه ایتمکده‌درلر. بواداره تحت خدمتنده بولونان اجنبیلره طبیعی ینه دولت حسابنه اولارق تقاعد معاشی اعطاسی ایچین آیریجه

اولارق حسابلرده حصوله کله‌جك اولان تبدلاتی آیریجه تدقیق ایده‌جکز. بوتون عثمانلی تاریخ دیونی تعقیب ایتمش اولان قارئلر، بوتبدلاتك هرحالده داینلر ضررینه اولایاجغنی برصورت قطعیه‌ده ادعا ایده‌بیلیرلر. قولایلق اولمق اوزره بز بوراده محاربه‌دن أولکی بودجه رقملریله عمل ایده‌جکز.

برقاصه تأسیس ایتمشدر . بو ، هیچ کورولمه‌مش برحالدر : زیرا دولته قارشی مسئول بولونمایان وخصوصی بر شرکته خدمت ایده‌ن و بو شرکت منـافعنی دولته قارشی مدافعه ایله موظف اولان دولت مأمورلری عینی زمانده دولتدن تقـاعد معاشی آلیورلر. دیون عمومیه اداره‌سی‌نك دائمی مأمورلری شو قسمه آیریلمقده‌درلر :

ادارهٔ مرکزیه	٤٩٥
ولایاتده	٣٩٦٨
مفتشلك	٣٠
قونترول	١١٥٠

بومأمورلرك مقداری ، مالیه نظارتی مأمورلرینك عددینی داها شیمدیدن کچمکده‌در . مالیه نظارتنك ١٣٢٦ سـنه‌سی ظرفنده استخدام ایتمش اولدیغی مأمورلرك مقداری (٥٤٧٢) کشیدن عبارت اولوب بونلرك (٦٤٦)سی مرکزده و (٤٨٢٦) ولایاتده ایفای وظیفه ایتمکده‌درلر .

دیون عمومیه اداره‌سنك آتیده‌کی شهرلرده برر باش مدیریتی بولونمقده‌در : درسعادت ، آطنه ، حلب ، أدرنه ، آنقره ، بغداد ، بیروت ، بروسه ، دراج ، أرضروم ، میدیاللی ، مناستر ، موصل ، سلانیك ، سعرد ، سیواس ، ازمیر ، طربزون وحدیده .

بوباش مدیریتلر ، برچوق مدیریتلره ومأموریتلره آیریلمقده‌درلر. محاربه‌دن أول مدیریتلرك مقدار عمومیسی (٦٩٢) دن عبارت ایدی .

بن بو رقملری ، دیون عمومیه اداره‌سی تشـکیلاتنك نه‌درجه واسـع وممالکتی شعبه‌لرله دولدورمش اولدیغنی آکلاتمق مقصدیله کوستریورم. تشکیلات مذکوره اودرجه متیندرکه حین حاجتده مالیه نظارتی یرینـه قائم اولابیلیر . طبیعی بعض تعدیلات اجرا ایدیلمك شرطیله .

داها شیمدیدن شویله بروضعیت حصوله کلمشدرکه بوتون مملکته کوك صالمش اولان بوتشکیلاتی محو ایتمك امکان خارجنده‌در. اونی آنجاق برآز تعدیل وتبدیل ایله مملکتك عمومی تشکیلات مالیه واداریه‌سنه تابع قیلمق وممکن اولدیغی قادار

خصوصی برمؤسسه حالندن چیقارارق دولته قارشی مسئول وحقیقی بر دولت مؤسسه‌سی حالنه چویرمك‌ده قابلدر. یوقسه اونی تماماً اورتادن قالدیرمق ممکن ده‌کلدر. بناءً علیه مستقبل مالیه اصلاحاتنك یاپاجغی باشلیجه وظیفه دیون عمومیه اداره‌سنی مالیه نظارتیله برلشدیرمکدر. أکر بو یاپیلمایاجق اولورسه دیون عمومیه اداره‌سی، جریان احوال نتیجه‌سی اولارق دولتك بوتون وظائف مالیه‌سنی کندی اوزه‌رینه آلاجق واوزمان مالیه نظارتی لزومسز برمؤسسه حالنده قالاجقدر.

بویله بویوك براداره ماکیناسنك بویوك مصرفلره محتاج بولوندیغی آشکاردر. ۱۹۱۱ - ۱۹۱۲ سنۀ مالیه‌سنه مخصوص اولان حساباته کوره دیون عمومیه اداره‌سنك سنوی مصارفی (۷۷۳۳۶۵) عثمانلی لیراسنه بالغ اولمقده‌در . فقط طوز انحصاری دیون عمومیه اداره‌سنده بولوندیغندن او خصوصده یاپیلان (۳۵۱۹۲۹) لیرا مصارف ایله دیکر بعضی کوچوك مصرفلرده یوقاریده‌کی مصرف یکوننه داخلدر . بناء علیه یالکز دیون عمومیه اداره‌سی مصارفاتی (۴۰۳۹۴۳) عثمانلی لیراسندن عبارت قالیر . أکر ادارۀ مذکوره مالیه نظارتیله برلشه‌جك اولورسه بو مبلغ تصرف ایدیله بیلیر .

آوانسلر نتیجه‌سی اولارق دیون عمومیه اداره‌سنه او قادار چوق دولت وارداتی کچمشدرکه حکومتك بوندن صوکرا بو خصوصده‌کی مصرفلری داها زیاده اولاجقدر . هرحالده مصرف یکونی آز برشی اولمایاجقدر .

بوندن باشقا ، دیون عمومیه اداره‌سنك تورکیه اوزرنده‌کی مالی قونترولی دولتـه پك بهالی‌یه مال اولدیغی کبی اونك ادارۀ مالیه‌سنی افساد (اخلال) ایتمکده وعین زمانده اجنبیلرك دولت عثمانیه اوزرنده اجرای نفوذ أیله‌مه‌لرینه آلت اولمقده‌در . نفوذ مالی ونفوذ سیاسی دائما بربرینه معاونت ایتمکده‌درلر . آوروپا تورکیه اوزرنده نفوذ سیاسی واسطه‌سیله نفوذ مالی ونفوذ مالی واسطه‌سیله نفوذ سیاسی اجرا ایتمکده‌در . دولتلرك تورکیه‌ده کومروکلرك تزییدینه وتمتع ویرکیسنك اصلاحنه ممانعتلری ، سیاسی نفوذ واسطه‌سیله اجرا ایدیلمکده اولان مالی نفوذه برمثالدر . دولتلر بو خصوصده قاپیتولاسیونلره یعنی تورکیه ایله عقد ایدیلن أسکی معاهده‌لره استناد ایدییورلر . آوروپالیلر بو معاهده‌لری

ایسته‌دکلری کبی تفسیر أیله‌یور، وحق‌وقوته استناداً بوتفسیرلرینی تورکیه ایچین مجبوری الاجرا عد ایدییورلر . شیمدی‌یه قادار دولتلر ، کومروك رسومیله تمتعك تزییدینه ممانعتده بولونورکن نه‌مقصدلر تعقیب ایدییورلر؟ بوراده‌کی مقصد، بزم آوانسلری تحلیل صره‌سنده بولدیغمز عینی، داهـا دوغروسی تورکیه‌نك احتیاج مالیسنی تشدید ایده‌رك بو وسیله ایله داها قولایجه نفوذ مالی اکتساب أیله‌مکدن عبارتدر .

عجبا دیون عمومیه اداره‌سی نه مقصدله احداث ایدیلمشدر ؟ بو مؤسسه‌یی احداث ایتمکده‌کی ابتدائی مقصد دائنلرك تورکیه‌یه قارشی اولان حقوقنی تحت تأمینه آلمقدن عبارت ایدی . فقط مسئله شیمدی داها باشـقا بر رنك آلمش ودائنلر، تورکیه‌نك أسارت مالیه‌سنی آرتدیرمق واونك اوزرنده نفوذ مالی اجرا ایتمك ایچین دیون عمومیه مؤسسه‌سندن استفاده ایتمکه باشلامشلردر. داینلر بومقصدله أك زیاده آوانسلری سوء استعمال أیله‌مکده‌درلر. بوکون ثویله بر حال حصوله کلمشدرکه تورکیه امتیازاعطاسی وطالبلر انتخابی خصوصنده سربستیسنی غیب ایتمشدر. تورکیه‌یی آچیقدن آچیغه « یا بزه امتیاز ویریکز ، ویاخود آوانسلریمزی تأدیه ایدیکز ! بزه امتیاز ویریکز ، یوقسه کومروك رسومنك تزییدینه راضی اولمایز !. أکر بزه سیاسی مساعدات بخش ایتمه‌یه‌جك اولورسه‌کز، سزی مالیه قونترولی وآوانسلرك تأدیه‌سنی طلب ایله بوغارز ! » کبی طلبلرله تهدید ایدییورلر .

بو وضعیته نهایت ویرمك وأول امرده آوانسلردن قورتولمق اقتضا ایده‌ر . آوانسـلر نه قادار چوق اولورسـه اولسون اونلری ممکن مرتبه داها چابوق ئوده‌مك لازمدر .

دیون غیر منتظمه

استقراضلردن وآوانسلردن باشقا، «دیون‌غیرمنتظمه» دینیلن دیکر برطاقم بورجلرده واردر . بونکله برابر أسـکی ویکی دیون غیرمنتظمه‌یی یکدیکرندن آییرمق لازمدر . دور سابقده ئوده‌نمه‌مش بر چوق بورجلر قالمشدرکه بونلر دیون غیر منتظمه‌یی تشکیل أیله‌مکده‌درلر . کنج تورك حکومتی بویله بورجلر

طوپلانماسنه میدان ویرمه‌مك ایچون صوك درجه چالیشمشدر. حکومت مشار۔
الیها ، مشکلات مالیه زماننه قادار دولت مأمورلرینه منتظماً معاش ویرمکه
ومتعهدلره اولان بورجلرینی ئوده‌مکه موفق اولمشدر . فقط کرك محاربه‌نك
وکرك مالیه مؤسسه‌لرینك تورکیه‌یه پاره ویرمکدن امتناع ایتمه‌لری و آوانس
مدتلرینك تمدیدینه راضی اولمامالری وکرکسه تأمینات اصولی سایه‌سنده دولت
واردانك بیوك بر قسمنی ید اداره‌لرینه آلمالری نتیجه‌سی اولارق دولت ،
بویوك بر مضایقهٔ مالیه‌یه اوغرامش ومأمورلره معاش ویره‌مکه ومتعهدلردن
وعده طلب أیله‌مکه مجبور قالمشدر . مع مافیه دیون غیرمنتظمه‌نك تماماً ئوده‌نمه‌سی
شبهه‌سز لازم ایدی . یکی دیون غیر منتظمه‌نك مقداری حقنده معلومات آنجاق
جاویدبکك غزته‌لره وقوع بولان بیاناتندن استخراج ایدیله‌بیلمشدر . بوخصوصده
آلینان معلوماته کوره مأمورلره تأدیه‌ایدیله‌یه‌ین معاشلرك یکونی (٥٠) میلیون فرانق ،
متعهدلره اولان بورج ینه (٥٠) ملیون فرانغه بالغ اولوب یکی دیون غیرمنتظمه‌نك
مجموعی (١٠٠) میلیون فرانقدن عبارت دیمکدر . ١٩١٣ سنه‌سنك کانون اولی نهایتنده
دیون غیرمنتظمه بوحالده ایدی . بوکون دیون مذکوره‌نك بش میلیون عثمانلی
لیراسنه یاقین بر مبلغ تشکیل ایتدیکنی سویلرسه‌م پك چوق یا کیلمش اولمام ظننده‌یم .

عبدالحمید دورنده حاصل اولان أسکی دیون منتظمه‌یه کلنجه بو بورجلرك
تأدیه‌سی مسئله‌سی مجلس مبعوثانده اوزون اوزادی‌یه مذاکره ایدیلمش وبو
خصوصده بر اصول دخی اتخاذ اولونمش ایدی . أسکی دیون غیر منتظمه
آراسنده پك چوق شبهه‌لی وپك زیاده اعظام اولونمش بورجلرده بولونمقده‌در .
بونکله برابر بوراده یالکز آلاجقلیلرك منافعی ده‌کل ، دولتك دوشمش
بولوندیغی صوك درجه مشکل وضعیت مالیه‌یی‌ده نظر دقته آلمق لازمدر .
أسکی بورجلردن تأجیله ألك آز متحمل اولانلری تقاعد صندوغی‌ایله زراعت
بانقاسنه اولان بورجلردر .

زراعت بانقاسنه اولان بورج	٤٤٣١٥١٨	عثمانلی لیراسی
تقاعد صندوغنه « «	٨٧٢٦٠٨	« «
	٥٣٠٤١٢٦	لیرا

بو مجلس مبعوثان طرفندن‌ده اعتراف وتصدیق ایدیلمشـدر . دیون غیر منتظمه‌نك قالان قسمنی ینه مجلس مبعوثانك قراری موجبنجه مناسب مقدارده تنزیلات اجراسندن صوکرا توحید ایدیله‌رك داخلی براستقراض حالنه کتیریلمك لازمدر. أکر عمومیتله دولت بورجلری تحویل وتوحید ایدیلوب‌ده تورکیه‌نك احوال مالیه‌سی تنظیم اولوناجق اولورسه مذکور داخلی استقراض تحویلاتی بورسه‌ده أیی بر رغبت کوره‌جك ودولت طرفندن تدریجاً اطفا اولوناجقدر. هر نه قادار بو تحویلاتده درحال تودهٔ ممسی آرزو ایدیلیر بر کیفیت ایسـه‌ده وضعیت أشیای‌ده نظر دقته آلمق لازمدر . دیون غیرمنتظمه داینلرینك حالی بدایتده شبهه‌سز فنـا ایدی . فقط اونلر مرور زمان ایله بوحاله آلیشمش اولدقلرندن بر آز داها صبر ایده‌بیلیرلر. زیرا دولتك احوال مالیه‌سی تنظیم واصلاحه محتاجدر. مملکتده حیات مالیه واقتصادیه‌نك صاغلام أساسلره وضع ایدیلمه‌سنده‌وبوصورتله صنایعك ترقی أیله‌مه‌سنده مذکوردائنلرده علاقه‌داردرلر.

تأجیله متحمل اولمیان بورجلر

تأجیله متحمل اولمایان بورجلر شونلردر :

١) آوانسلر	٢٣	میلیون عثمانلی لیراسی
٢) یکی دیون غیرمنتظمه	٥	» »
٣) أسکی دیون غیر منتظمه‌نك تأجیله تحملی اولمایان قسمی	٥,٣	
یکون	٣٣,٣	میلیون عثمانلی لیراسی

أکر بو یکونه بوسنه‌نك تخمینی اولان بودجه آچیغی‌ده علاوه ایدیله‌جك اولورسه (٣٥) میلیون لیرالق بر مبلغ حاصل اولور .

مع مافیه هپسی بوقادار ده‌کلدر .

دولت أولجه عقد ایدیلمش ، فقط پارانك فقدانی سببیله اجراسی تأخیر ایدیلمش اولان مقاوله‌نامه‌لری اجرایه مجبور بولونیور. شوسه یوللری انشاسی حقنده‌کی مقاوله‌نامه بو قبیلدندر .

بواوغورده (٢ ١/٢) میلیون لیرالق بر استقراضه لزوم واردر . بغداد ده‌میریولنك انشاسی ایچین (٤)نجی (٥) نجی و (٦)نجی ترتیب استقراضلرك موقع تداوله اخراجی لازمدرکه بونك ایچین (٧١٢٨٠٠٠) عثمانلی لیراسنه احتیاج واردر. بناءً علیه شوسه یوللری وبغداد ده‌میریولی ایچین (٩٦٢٨٠٠٠) لیرایه لزوم واردر .

بوخصوصده درحال لزومی اولان وآنجاق بویوك براستقراض ایله تدارك ایدیله بیله‌جك اولان مبلغ عمومیتله (٤٥) میلیون عثمانلی لیراسنه بالغ اولمقده‌در. بومبلغ تدارك ایدیله‌مه‌دکجه مملکت مشکلات مالیه‌دن قورتولامایاجقدر .

تورکیه ، کندی انکشاف مدنی ، اقتصادی وسیاسیسنی اشکال أیله‌مکده اولان آغیر تعهدات مالیه‌دن یاقاسنی قورتارابیلمك ایچین (٤٥) میلیون لیرایه یعنی بر میلیار فرانقه محتاجدر . دیکر طرفدن تورکیه‌نك ده بالقان دولتلرینه قارشی مطالباتی واردر . بو دولتلرك تورکیه‌نك أسکی بورجلرینه اشتراك ایتمه‌لری مسئله‌سی ، أساساً حل اولونمش بر کیفیتدر . فقط اونلرك درعهده ایده‌جکلری قسملرك مقداری هنوز مجهولدر. بوخصوصده‌کی تصورلر وحسابلر یکرمی ایکی ایله اوتوز میلیون لیرا آراسنده دولاشمقده‌در . بوکاداٸر قطعی حسابلر، پارس مالیه قونفه‌رانسنده یاپیلاجق وبو خصوصده قرارقطعیده اوراده ویریله‌جکدر . بونکله برابر آدالر مسئله‌سنك صوك زمانده آلمش اولدیغی رنکه باقیلیرسه ، بوسیاسی مسئله‌نك ده مالی برمسئله‌یه منقلب اولاجغی حس ایدیلیور . أکر ایش اورایه واریر ایسه ، تورکیه آدالرك اعاده‌سندن دولایی تضمینات حربیه اعطاسنه مجبور اولا بیلیر . هرنه‌قادار روم‌ایلی ولایاتی برسنه‌دن بری بالقان دولتلرینك تحت اداره‌سنده بولونمقده و بو ولایتلره عاٸد بورجلردن برقسمنك بالقانلیلره تحمیلی هرکسجه تصدیق ایدیلمکده ایسه‌ده تورکیه حکومتی بوتون بورجلری یعنی هم کندیسنه قالان ، هم ده بالقانلیلره اصابت ایده‌ن قسملرك فاٸض وسرمایه‌لرینی منتظماً تأدیه‌مکده‌در .

أکربالقانلیلره اصابت‌ایده‌ن بورج حصه‌سنی أك آزاولارق (٢٠) میلیون لیرا فرض ایده‌جك اولورسه‌ق ، بومبلغه بر سنه طرفنده یالکز فاٸض اولارق

(۸۰۰۰۰۰) لیرا ئوده‌مك اقتضا ایده‌جکدر . شبهه‌سز ، بو مبلغك تورکیه‌یه اعاده‌سی لازم کله‌جکدر . بو فائضلرك تأدیه‌سی تورکیه‌یه (۸۰۰۰۰۰) لیرادن داها بهالی چیقمشدر ، زیرا تورکیه بومدت ظرفنده آنجاق آوانسلرله یاشامش وبواوغورده یوزده (۱۷) یه قادار فائض ئوده‌مشدر .

بوندن ماعدا تورکیه‌یه ده‌میر یوللر انشا ایتمك ، مملکتده صنایع وزراعتی ایلریله‌تمك مکتبلر آچمق وسائر مقصدلر ایچین‌ده پارا لازمدر .

بواحتیاجلر نه‌صورتله تسویه ایدیله‌جك وایدیلمه‌لیدرلر ؟

شیمدی‌یه قادار تعقیب ایدیلن اصوللرپك ساده وبربرینك عینی اولوب أسکی استقراضلر عقدندن ، یکی تأميناتلر ویرمکدن ویکی ویرکیلر طرح ایتمکدن عبارت ایدی . حال‌بوکه تورکیه بو یولدن کیتدیکی ایچین أسارت مالیه‌یه داها زیاده باغلانمشدر .

بو أسارتدن قورتولمق ایچین یالکز استقراضلرله اکتفا ایتمه‌یوب دولت بورجلرینی ومالیه‌سنی ترقی‌یه‌صالح ودولتك استقلال مالیسنه یول آچاجق کبی صاغلام أساسلره باغلامالیدر .

یاپیلاجق اصل وظیفه بو اولوب طرز اجراسی اوچ قسمه آیریلیر .

۱) دولت بورجلرنده اصلاحات .

۲) بودجه‌ده اصلاحات .

۳) بانقا اعتبار مالیسی تشکیلاتی وسکه اصلاحاتی .

بزم داها صوکرا کی تتبعاتمزده بونقطه‌لرایچون پروغراملر کوستریلمشدر .

أولا دولت بورجلرینك اصلاحندن باشلایارق داینلرك منافعنی اخلال ایتمکسزین هرسنه غایت بویوك مبلغلر تخلیص ایدیله‌بیله‌جکنی واونلرله یکی تأميناته لزوم اولمقسزین عقدایدیله‌جك یکی‌استقراضلر فائضلرینی ئوده‌مك ممکن اولدیغنی کوستره‌جکز .

اول امرده دیون مبدلهٔ موحده‌دن باشلایاجغز .

دیون مبدلهٔ موحده وواردات فضله‌لرینك تزایدی .

۱۹۱۳ سنه‌سنده وقوع‌بولان تحویل وتوحید دیون معامله‌سی امیدلرك

خارجنده اولارق غایت پارلاق نتیجه‌لر ویرمشدر . دیون موحده‌یه عائد اولان واردات اودرجه آرتمشدرکه یکی بر تحویل وتوحید معامله‌سی اجراسی هم ممکن هم ده ضروریدر . محاربه‌یه قادار اولان وضعیت بوایدی . محاربه ، معاملهٔ مذکوره‌نك اجراسنی داها زیاده ممکن برحاله کتیرمشدر . بز ، بونی برچوق وثائقله اثبات ایده‌جکز وبومناسبتله ابتدا محاربه‌دن اولکی وضعیتی وداها صوکرا حرکات عسکریه نتیجه‌سی اولارق حصوله کلن حالی تدقیق ایله‌یه‌جکز .

دیون مبدلهٔ مؤحده وارداتنك فوق العاده برصورتده آرتمش اولدیغی شوایکی شیدن آکلاشیلمقده‌در :

١) ١٨٨١ محرم فرمانی موجبنجه ترهین ایدیلن دولت وارداتی تخمین اولوندیغندن پك زیاده آرتمش اولماسی .

٢) بوواردانك ١٩٠٧/٠٨ سنه‌سندن بری یوزده (٣) کومرولك رسمنك علاوه‌سیله داها زیاده آرتمش اولماسی .

١٩٠٣ سنه‌سی مقاوله‌نامه‌سنك (٧) نجی ماده‌سی موجبنجه دیون مبدلهٔ موحده تأميناتی وارداتندن حاصل اولاجق فضله‌لر ، دولت ایله دیون عمومیه اداره‌سی آراسنده تقسیم ایدیله‌جك وبوتقسیمه کوره ، فضله وارداتك یوزده (٧٥) ی دولته اعاده ایدیله‌جك ویوزده (٢٥) ی ایسه بورجلرك فوق العاده برصورتده اطفاسنه صرف اولوناجقدر . فضلهٔ وارداتدن مقصد بوتون وارداتدن (٢١٥٧٣٧٥) لیرا طرح ایدیلدکدن صوکرا قالان مبلغدر . بزجه معلوم ودائماعینی حالده قالان بومبلغ - (٢١٥٧٣٧٥) لیرا - شو صورتله وجوده کلمکده‌در .

١) تحویلات ممتازه‌یه سنوی وقوع بولمقده اولان تأدیات .

٢) دیون مبدلهٔ موحده‌نك یوزده (٤) فائضی .

٣) دیون مبدلهٔ موحده سرمایه‌سندن سنوی یوزده (٠,٤٥) قسمك اطفاسی .

٤) (٢٧٠٠٠٠) عثمانلی لیراسی اکرامیه‌لی دمیریولی تحویلاتنه .

تحویل وتوحید دیون معامله‌سندن بری شوقادار فضلهٔ واردات حاصل اولمشدر :

دیون مبدلهٔ موحده‌نك فضلهٔ وارداتی

سنه‌لر	اسكی واردات	یوزده اوچ كومروك رسم منضمی	مجموع
١٩٠٣/٤	٥١٤ ليرا	—	٥١٤ ليرا
١٩٠٤/٥	٣٣٦١٠١ »	—	٣٣٦١٠١ »
١٩٠٥/٦	٥٠٠١٨١ »	—	٥٠٠١٨١ »
١٩٠٦/٧	٤٩٥٨٣٤ »	—	٤٩٥٨٣٤ »
١٩٠٧/٨	٦٠٦١٠٢ »	٥٤٤٩٨٨ ليرا	١١٥١٠٩٠ »
١٩٠٨/٩	٤٨٢٦٤٨ »	٩١٨٤٣٨ »	١٤٠١٠٨٦ »
١٩٠٩/١٠	٧٠٥٩٣٠ »	١٠٤٢٩٩٣ »	١٧٤٨٩٢٣ »
١٩١٠/١١	٨٠٥٧٢٨ »	١١٠٣٢٠٩ »	١٩٦٨٩٣٧ »
١٩١١/١٢	٨١٨٠٣٨ »	١١٥١١٨٥ »	١٩٦٩٢٢٣ »

یوقاریده‌كی جدولدن آكلاشیلدیغنه كوره ، دیون عمومیه اداره‌سی یوزده (٣) كومروك رسوم منضمه‌سی اولماسه بیله سنوی دیون مبدلهٔ موحده‌نك عادی برصورتده اطفاسی وفائضلری ایچون لزومی اولان مبلغدن (٨١٨٠٣٨) لیرا یعنی یوزده (٤٠) داها فائضله واردات جبایت ایدییور . یوزده (٣) كومروك رسومی حسابه قاتیلاجق اولورسه ، ادارهٔ مذكوره وارداتی یوزده (١٠٠) آرتمش اولویور . بونكله برابر بوفضله‌لردن یوزده یتمش بشنك دولته اعاده ایدیلمكده اولدیغی‌ده اونوتولمامالیدر .

دیون عمومیه اداره‌سی حصه‌سنه دوشن فضلهٔ وارداتك یوزده (٦٠) ی دیون مبدلهٔ موحده‌نك فوق‌العاده برصورتده اطفاسنه یوزده (٤٠) ی ایسه مكافاتلی ده‌میریولی تحویلاتنك اطفاسنه صرف اولونمقده‌در .

بوصورتله دیون مبدلهٔ موحده‌نك اطفاسنه اوقادار برمبلغ صرف ایدیلمكده دركه بوكا بكزه‌ر برشیئه بوتون دنیا بورسه‌لرینك هیچ برنده تصادف اولوناماز .

اطفای دیونه صرف ایدیلن مبلغك تزایدی

بونك نه‌صورتله حصوله كلدیكنی مفصل اولارق تدقیق ایده‌لم .

یوقاریده سویله‌ندیكی اوزره ١٩٠٣ سنه‌سی مقاوله‌نامه‌سنده دیون مبدلهٔ

موحده‌نك يوزده (٤) فائضلرينه وتحويل ديون معامله‌سی زماننده‌كی سرمايه‌سنك يوزده (٠,٤٥) ينك اطفاسی ايچين معين برمبلغ تعيين ايديلمشدی . بومبلغك دائما عينی حالده قالماسی شرط ايديلمش اولديغندن كرك فائضلره وكرك سرمايه‌نك اطفاسنه صرف ايديله‌جك مبلغ بوندن داها آز اولامايور ؛ وبونك نتيجه‌سی اولارق اطفای ديونه صرف ايديلن مبلغك يوزده اولان نسبتی كندی كنديته آرتيور . بونك حسابی پك ساده‌در . مرور زمانله بورج ، بو صورتله اطفا نتيجه‌سی اولارق آزالمقده‌در . بورجك آزالماسی اوزرينه سرمايه‌يه يوزده (٤) فائض صفتيله تأديه‌ايدلمكده اولان مبلغده آزالمقده اولديغندن نتيجه‌ده فائض وسرمايه‌نك تأديه‌سنه مخصوص اولان بوتون مبلغدن سرمايه‌نك اطفاسنه عائد اولان قسم آرتمقده‌در. والحاصل، فائضلره عائد اولان مبلغ كيتدكجه‌أكسيلمكده اولديغی حالده سرمايه‌نك اطفاسنه مخصوص اولان مبلغ ايسه متمادياً آرتمقده‌دركه بونك نتيجه‌سی اولارق سرمايه داها بويوك برسرعتله وداها بويوك بر نسبتده اطفا اولونمقده‌در .

بوكا، فضلهٔ واردات ايله وقوع بولمقده اولان فوق العاده اطفای ديون كيفيتی‌ده علاوه ايديلمه‌ليدر .

بوايكی سببك نتيجه‌سی اولارق بودجه‌ سرمايه‌سی متمادياً آزالمقده اولديغندن سرمايه‌نك اطفاسنه ، وارداتك يوزده (٤٥) دن كيتدكجه داها بويوك برمبلغ صرف ايديلمكده‌در .

بورايه‌قادار ويريلن ايضاحاتدن صوكرا تحويل وتوحيد ديون معامله‌سندن بری ديون مبدلهٔ موحده‌نك اطفاسی كيفيتنك نه‌صورتله جريان ايتديكنی آكلامق قولای اولاجقدر .

ديون مبدلهٔ موحده‌نك اطفاسی

سنه‌لر	عادی اطفا		فوق العاده اطفا		مجموع	
(½) ١٩٠٣/٤	٩٠٣٩٨	ليرا		ليرا	٩٠٣٩٨	ليرا
١٩٠٤/٥	١٩٢٠١٦	»	٣٠٣٨٢	»	٢٢٢٣٩٨	»

سنه‌لر	عادی اطفا		فوق العاده اطفا		مجموع	
١٩٠٥/٦	١٧٦٦١٦	لیرا	٥٥١١٠	لیرا	٢٣١٧٢٦	لیرا
١٩٠٦/٧	٢٠٥١٢٨	»	١٠٩٧٨٠	»	٣١٤٩٠٨	»
١٩٠٧/٨	٢٤٣٨٤٨	»	٢٠٣٤٨٠	»	٤٤٧١٢٨	»
١٩٠٨/٩	٢٥٥٧٠٦	»	٢٢٦١٣٨	»	٤٨١٨٤٤	»
١٩٠٩/١٠	٢٦٧٦٣٠	»	٢٨٩٠١٤	»	٥٥٦٦٤٤	»
١٩١٠/١١	٢٧٩٠٠٤	»	٣٩٤٠٢٠	»	٦٧٣٠٢٤	»
١٩١١/١٢	٢٩٩٠٠٢	»	٣٩٠٩١٨	»	٦٨٩٩٢٠	»
یکون	٢٠٠٩٣٤٨	لیرا	١٦٩٨٦٤٢	لیرا	٣٧٠٧٩٩٠	لیرا

بو سنه‌لر ظرفنده تأدیه ایدیلن مبلغلره باقارق اطفای دیونك یوزده شو نسبتده وقوع بولدیغی آكلاشیلیر :

١٩١٠/١١ سنهٔ مالیه‌سی — یوزده (١,٦٨٥٥) نسبتنده
١٩١١/١٢ » » — » (١,٧٥٧٤) »

تحویل وتوحید دیون معامله‌سی اجرا اولوندیغی زمان بو معاملهٔ مالیه نتیجه‌سی اولارق بو ‌ قدرجك مدهش بر نسبتله اطفا ایدیله‌جكی هیچ كیمسه‌نك خاطرینه كلمه‌مشدی .

بز بوراده تصادفی بر حال دكل، دولت وارداتنك آرتماسیله ١٩٠٣ تحویل دیون مقاوله‌نامه‌سی مقرراتنك بر نتیجهٔ طبیعیه‌سی قارشیسنده بولونیورز.

محاربه‌نك حصوله كتیردیكی تبدلاتی تدقیقه باشلامادن أول ، محاربه ظهور ایتمه‌یوب احوال جریان طبیعیسنی محافظه أیله‌مش اولسه‌ایدی بش سنه صوكرا نه كیبی حاللر ظهور ایده‌بیله‌جك ایدیكنی آكلامغه چالیشالم :

سیر آدام بلوقك حساباتنه كوره ، دیون مبدلهٔ موحده‌نك واردات غیر صافیه‌سی ١٩٠٧/٨ دن ١٩١١/١٢ مالی سنه‌لرینه قادار كچن بش سنه ظرفنده اودرجه آرتمشدر كه آراده‌كی فرق یوزده (٣٠) در . بونكله برابر ١٩٠٧/٨ سنهٔ مالیه‌سی وارداتنه یوزده (٣) كومروك رسومی‌ده علاوه ایدیلمشدر . بو مدت ظرفنده حاصل اولان فضلهٔ واردات (سیر آدام بلوقه كوره) یوزده (٧٣) نسبتنده‌در. أكر بونی یوقاریده اطفای دیون حقنده ویردیكمز معلومات ایله مقایسه ایده‌جك اولورسه‌ق آراده‌كی فرقك (٢٤٢٧٩٢) لیرا یعنی یوزده

(٥٤) نسبتنده اولدیغی آکلاشیلیر . أکر بوتون دیون مبدلهٔ موحده‌نك
واردات صافیه‌سی یعنی (٢١٥٧٠٠٠) لیرادن عبارت بولونان أساس مبلغ ایله
فضله‌لرأله آلیناجق اولورسه حاصلات صافیه‌نك ١٩٠٧/٨ دن ١٩١١/١٢ مالی سنه‌لرینه
قادار کچن بش سنه ظرفنده یوزده (٢٤,٧) وفائض مرکب حسابیله سنوی یوزده
(٤ ١/٢) نسبتنده تزایداتمش اولدیغی آکلاشیلیر . أکر واردات صافیه‌نك ایلریده
بوصورتده آرتاجغی فرض وتخمین ایدیله‌جك اولورسه محاربه ظهور ایتمه‌یوب‌ده
دولتك احوال مالیه‌سی طبیعی برصورتده انکشاف أیله‌دیکی تقدیرده ١٩١١/١٢ سنه‌سندن
صوکرا کله‌جك اون سنه ظرفنده نه‌قادار بورج ئوده‌نه‌بیله‌جکنی وداها نه‌قادار
بورج قالاجغنی حساب ایده‌بیلیرز .

دیون موحده‌نك اطفای محتملی جدولی

سنه‌سی	بورج بقیه‌سی	واردات صافیه	تأدیه ایدیلن قسم
١٩١٢/١٣	٢٨٥٦٨٠٠٠	٤٣١١٦٧٠	٦٦٧٠٠٠ [١]
١٩١٣/١٤	٢٧٩١٠٠٠٠	٤٥٠٠٥٩٢	٧٢٣٠٠٠
١٩١٤/١٥	٢٧١٧٨٠٠٠	٤٧٠٧٧٦٦	٧٨٢٠٠٠
١٩١٥/١٦	٢٦٣٩٦٠٠٠	٤٩١٨١٩٢	٨٤٥٠٠٠
١٩١٦/١٧	٢٥٥٥١٠٠٠	٥١٤٠٩٩٦	٩١٢٠٠٠
١٩١٧/١٨	٢٤٦٣٩٠٠٠	٥٣٧٢٠٥٢	٩٨٣٠٠٠
١٩١٨/١٩	٢٣٦٥٦٠٠٠	٥٦١١٣٦٠	١٠٥٩٠٠٠
١٩١٩/٢٠	٢٢٥٩٧٠٠٠	٥٨٦٧١٧٢	١١٣٩٠٠٠
١٩٢٠/٢١	٢١٤٥٨٠٠٠	٦١٣١٢٢٦	١٢٢٥٠٠٠
١٩٢١/٢٢	٢٠٢٣٣٠٠٠	٦٤٠٢٥٥٢	١٣١٥٠٠٠

یوقاریده‌کی رقملردن اطفای دیونك عقله صیغمایاجق بردرجه‌یه واون سنه
صوکرا (١,٣) میلیون عثمانلی لیراسنه یعنی سرمایه‌نك یوزده (٤ ١/٢) ینه بالغ

[١] بومبلغ حقیقتده اطفای دیونه ١٩١١/١٢ سنهٔ مالیه‌سنده صرف ایدیلن مبلغدن داها
کوچوکدر . آراده‌کی فرق صاتین آلیندیغی زمان تحویلات فیئاتلری آراسنده‌کی
فرقلردن ایلری کلمکده‌در . زیرا دیون موحده تحویلاتنك پیاسه‌ده‌کی فیئاتی عمومیتله
تحویلات مذکوره فیأتندن یوزده (٩) ویا (١٠) نسبتندن داها آشاغیدر . طبیعی بوفرق
تحویلات مذکوره‌نك اطفاسنه صرف ایدیلن مبلغده‌دخی تجلی ایدر . بوسببدن دولایی
بزم حساباتمزده قوللاندیغمز قیمتلر ، قیمت حقیقیه‌دن برآز داها آشاغیدر .

اولاجغی آکلاشیلیر . داها دوغروسی سرمایه‌نك اطفاسنه ویریلن پارالر ،
بورجك فائضنه ویریله‌جك پارالردن داها زیادادر . معلوم اولدیغی اوزره
١٩٠٣ سنه‌سی تحویل‌دیون مقاوله‌سی موجبنجه سرمایه‌نك‌سنوی آنجاق‌یوزده
(٠,٤٥) ی اطفا ایدیله‌جکدر . بومبلغ بزم‌مثال اولارق تعیین ایتمش‌اولدیغمز
اون‌سنه‌ظرفنده (١٣٦٠٤٨,٥) لیرایه بالغ‌اولور. بوصورتله فوق‌العاده اطفای
دیون‌ایچین (١١٧٨٠٠٠) لیرا قالیورکه فوق‌العاده اطفا ایچین صرف ایدیلن
مبلغ علی‌العاده اطفا اوغورنده صرف اولونان مبلغدن (٩) دفعه داها
بیوکدر . تحویل دیون معامله‌سنه اولان احتیاج اوقادار بیوك وصریحدرکه
مذکور معامله کچمکده‌اولان اون‌سنه‌لك مدتك‌نهایتنه‌قادار اجرا أیدیلمش‌اولور.

فقط احوالك جریان‌طبیعیسی محاربه طرفندن اخلال ایدیلمشدر. شیمدی‌ده
محاربه‌نك حصوله کتیردیکی تبدلاتی تدقیق ایده‌لم .

محاربه‌نك تأثیری

ممالك عثمانیه‌نك برقسمی بالقانلیلرك اداره‌سنه کچمش اولدیغندن بونك
نتیجه‌سی اولارق دولتك واردات عمومیه‌سی أکسیلمشدر . بناءً علیه دیون
موحده‌یه تأمینات کوستریلمش اولان وارداتدخی أکسیلمش دیمکدر . عجبا
بو تناقص نه‌مقدارده‌در ؟

دیون عمومیه اداره‌سنك پارس مالیه قونفه‌رانسنه تقدیم ایتمش اولدیغی
حساباته کوره ، دیون‌موحده‌نك یانیه ، قوصوه ، مناستر ، سلانیك واشقودره
ولایتلرنده تأمینات وارداتی ١٣٢٥ دن ١٣٢٦ سنه‌سنه‌قادار کچن اوچ سنه‌لك
مدت ظرفنده وسطی اولارق (٧٦٧٠٧٤) عثمانلی لیراسنه بالغ اولمقده‌در .
بوتون دیون‌موحده‌نك بومدت ظرفنده‌کی واردات وسطیه‌سی (٤٨٠٣٥٠٦)
عثمانلی لیراسندن عبارتدر . بوصورتله ضایع ایدیلن ولایتلرده‌کی واردات ،
بوتون دیون موحده وارداتنك یوزده (١٥,٩٦) سنی یعنی تخمیناً یوزده
(١٦) سنی تشکیل أیله‌مکده‌در. روم‌ایلی ولایاتنك ضیاعی نتیجه‌سی اولارق
دیون‌مبدلهٔ موحده‌نك ضایع‌ایتمش اولدیغی وارداتده بوقادار ه بالغ‌اولویور.

آنجاق جزائر بحر سفید وارداتی بوحسابه داخل ده‌کلدر . آدالر وارداتنده‌کی ضایعات ، آنجاق میدیللی وساقیز آدالری یونانه ترك ایدیلدکلری تقدیرده مهم بر مبلغ تشکیل ایده‌جکدر . فقط بوهنوز حل ایدیلمش برمسئله اولمادیغندن حساباتمزده یالکز روم‌ایلی ولایاتیله اکتفا ایده‌جکز .

دیکر طرفدن دیون مبدلهٔ موحده سرمایه‌سنك آزالماسی اقتضا ایده‌ر ، زیرا مذکور بورجك برقسمی بالقان دولتلرینه تحمیل ایدیلکده‌در . بوقسمك نه‌قادار بر مبلغ تشکیل ایده‌جکی هنوز تعین ایتمه‌مشـدر . بوتقسیم دیون کیفیتی یالکز دیون مبدلهٔ موحـده‌یه ده‌کل ، محاربه‌دن اول عقـد ایدیلن بوتون استقراضلره‌ده تماس ایده‌جکدر . مذکور بورجلرك بالقانلیلر آراسنده تقسیمی ایچین مختلف اصوللر تکلیف ایدیلمکده ایسه‌ده بوخصوصده هنوز برائتلاف حصوله کلمه‌مشدر . بوندن ماعدا بالقان دولتلرندن بومناسبتله وقوع بولاجق اولان تأدیاتدن مختلف استقراضلره نه‌حصه اصابت ایده‌جکی‌ده تعین ایتمه‌مشدر. حساباتمزه دوام ایده‌بیلمك ایچون بزم بوخصوصده اتخاذ ایده‌جکمز اصول ، ایتالیاده طرابلس غرب و بنغازی‌یه مقابل آلینان تضمینات حربیه‌نك تعیینی ضمننده اتخاذ اولونان اصـولك عینی اولاجقدر . بو مناسـبتله دیون عمومیه اداره‌سـنك ترك ایدیلن مذکور آفریقـا ولایاتندن جبـایت أیله‌مکده اولدیغی واردات حساب ایدیله‌رك حاصل اولان مبلغ سنوی یوزده (٤) فائضله سرمایه حالنه وضع ایدیلمشدر. بزداها یوقاریده سویله‌مشدك که دیون موحده‌نك بالقان دولتلرینه ترك ایدیلن روم ایلی ولایاتنـده‌کی وارداتی سنه‌ده وسـطی اولارق (٧٦٧٠٧٤) عثمانلی لیراسـنه بالغ اولمقده‌در . أکر بو مبلغ ایتالیـا تضمینات حربیه‌سی کیبی سنوی یوزده (٤) فائضلی سرمایه حالنه وضع ایدیله‌جك اولورسه (١٩١٧٦٨٥٠) لیرالق بر مبلغ حصـوله کلیر . بناءً علیه دیون مبدلهٔ موحده سرمایه‌سی (١٩) میلیون لیرا أکسیلمش اولاجقدر .

دیون عمومیه اداره‌سنك ویرمکده اولدیغی حساباته کوره ، ١/١٤ مارته قادار دیون مبدلهٔ موحده سرمایه‌سی (٣٧٠٦٤٧٦٤) عثمانلی لیراسندن عبارت ایدی .

أكر بوندن (١٩) ميليون ليرايی تنزيل ايده جك اولورسه ق (١٨) ميليون عثمانلی ليراسندن عبارت برمبلغ قالير .

فقط ديون عموميه اداره سی ، بو خصوصده كی حساباتنده ايتاليا تضمينات حربيه سی حسابنه اولارق اجرا ايديله سی لازم كلن اطفای دين كيفيتی نظردقته آلمامشدر . ادارهٔ مذكوره نك ويرمكده اولديغی معلوماته كوره ، طرابلس غرب و بنغازی بورجلرينك اطفاسی ايچون (١٦٨٤١٩٤) يعنی همان (١,٧) ميليون عثمانلی ليراسنه لزوم واردر . ديون مبدلهٔ موحده سرمايه سندن بومبلغی ده طرح ايتديكمز تقديرده مذكور سرمايه (١٦,٣) ميليون ليرادن عبارت قالير .

پارس ماليه قونفه رانسی اكمال وظيفه ايتدكدن صوكرا ديون مبدلهٔ موحده سرمايه سی بو قادار بر مبلغدن عبارت قالاجقدر . بو بورجه قارشی تأمينات كوستريلن واردات نه مقدارده در و اطفای ديون نه نسبتله اجرا ايديله جكدر؟

مستقبل اطفای ديون

بزم يوقاريده ديون مبدلهٔ موحده تأميناتی وارداتنه دائر ويرمش اولديغمز جدول ، ممالك عثمانيه نك تماميتی محافظه ايديلك شرطيله ترتيب اولونمشدی . حال بوكه روم ايلی ولاياتنك ضياعی سببيله واردات مذكوره نك يوزده (١٦) سی ضايع اولديغندن بوخصوصده كی جدولمزده ده اوكا كوره تعديلات اجرا ايديلك لازم كليور . بناءً عليه اطفای ديون حساباتنده ، سرمايه يوقاريده كی سببله كوچولمش اولديغی ده نظر اعتباره آلينماليدر .

بوصورتله ياپيلان بر حسابدن شو نتيجه لر حصوله كلمكده در :

سنه لر	بورج	واردات صافيه	تأديه اولونان قسم
١٩١٤/١٥	١٦٣٠٠٠٠٠	٣٩٥٤٠٠٠	١٥٠٥٠٠٠
١٩١٥/١٦	١٥٠٠٠٥٠٠	٤١٣١٠٠٠	١٥٨٠٥٠٠
١٩١٦/١٧	١٣٤٢٤٥٠٠	٤٣١٨٠٠٠	١٦٧٤٠٠٠
١٩١٧/١٨	١١٧٥٠٥٠٠	٤٥١٢٠٠٠	١٧٧٠٠٠٠

سنه‌لر	بورج	واردات صافيه	تأديه اولونان قسم
١٩١٨/١٩	٩٩٨٠٠٠٠	٤٧١٣٠٠٠	١٨٧١٠٠٠
١٩١٩/٢٠	٨١٠٩٠٠٠	٤٩٢٨٠٠٠	١٩٧٩٠٠٠
١٩٢٠/٢١	٦١٣٠٠٠٠	٥١٥٠٠٠٠	٢٠٩١٠٠٠
١٩٢١/٢٢	٤٠٣٩٠٠٠	٥٣٧٩٠٠٠	٢٢٠٨٠٠٠
١٩٢٢/٢٣	١٨٣١٠٠٠		

بزه بو حسابمزدن آكلاشيلديغنه كوره ، ديون مبدلهٔ موحده سرمايه‌سندن ١٩٢٢/٢٣ سنه‌سنه‌قادار آنجاق (١٨٣١٠٠٠) عثمانلى ليرالق بر مبلغ قاليور. حال بوكه بو بورج ايچين ايكى ميليون ليرادن عبارت بر احتياط آقچه‌سى موجود بولونديغندن مذكور بورج داها ١٩٢١/٢٢ سنهٔ ماليه‌سنده يعنى بوندن سكز سنه صوكرا تماماً اوده‌نمش اولاجقدر . داها محاربه‌دن اول فوق‌العاده بويوك بر نسبتده اجرا ايديلمكده اولان اطفاى ديون بوكون مدهش بر درجه‌يه وارمقده‌در: ١٩١٤/١٥ سنه‌سنده يوزده (٩) ١٩٢١/٢٢ سنه‌سنده ايسه يوزده (١٠)ه واصل اولاجقدر . بزم يوقاريده ١٩٠٣ مقاوله‌نامه‌سنك تعريف ايتديكمز ماده‌سى يعنى بورج نه‌مقدارده قاليرسه قالسين (٢١٥٧٠٠٠) ليرالق مبلغ معينك يوزده (٤) فائضلره‌وسرمايه‌نك اطفاسنه‌صرف ايديلمه‌سى حقنده‌كى ماده نظر دقته آليناجق اولورسه شايان حيرت كورولن يوقاريكى نتيجه، پك قولاى آكلاشيلير. بو مبلغدن (٢٧٠٠٠٠) ليرا، مكافاتلى ده‌ميريول تحويلاتنه صرف ايديلدكدن صوكرا قالان (١٨٨٧٠٠٠) ليرا ديون مبدلهٔ موحده‌يه عائددر. حال‌بوكه بزم حسابمزه كوره بو مبلغ ، پارس ماليه قونفرانسنده وقوع بولاجق تعديلات نتيجه‌سنده آنجاق (١٦,٣) ليرادن عبارت قالاجغندن بونك يوزده (٤)فائضى (٦٥٢٠٠٠) ليرايه بالغ اولاجق بوصورتله ديون مبدلهٔ موحده سرمايه‌سنك اطفاسنه عائد اولان حصه (١٢٣٥٠٠٠) ليرايه‌ـ سرمايه‌نك يوزده (٨)ينه‌ـ واصل اولاجقدر. بوندن باشقا معهود فضله‌لر سرمايه‌نك سريعاً اطفا ايديلمه‌سى سببيله پك زياده آزالديغى بر زمانده كيتدكجه آرتمقده‌درلر . پارس ماليه قونفه‌رانسى نتايجنك بزم تخمينلرمزه مغاير اولارق توركيا ضررينه چيقماسى احتمالى مقام‌اعتراضده

ایلری سوروله‌بیلیر. فقط پارسده وقوع بولاجق تسویه‌دن صوکرا دیون مبدلهٔ موحده سرمایه‌سی (١٦,٣) میلیون اولمایوب‌ده (٢٠) میلیون لیرادن عبارت قالسه یعنی تورکیه (٣,٧) میلیون لیراداها آلمش اولسه بیله بوحال بزم جدولده‌کی رقملری پك آز ده‌کیشدیره‌بیله‌جکدر. لاکین دیکرطرفدن دیون موحده تأميناتی بزم تخمین ایتدیکمز کبی یوزده (١٦) ده‌کل، داها کوچوك بر نسبتده آزالاجق واحتمال که هیچ آزالمایه‌جقدر . بونی مفصل برصورتده ایضاح ایده‌لم.

أول أمرده شوراسی نظر دقته آلینمالیدرکه دیون مبدلهٔ موحده تأميناتنك قسم اعظمی ، کومروك وارداتندن عبارتدر . حال‌بوکه واردات مذکوره محاربه زماننده کرك روم ایلی ولایاتنك ضیاعی وکرك محاربه‌نك تولید ایتدیکی بحران اقتصادی نتیجه‌سی اولارق آزالمشدر . بناءً علیه احوال طبیعی بررنك کسب ایتدیکی کبی ادخالات رسومی وارداتنك پك زیاده آرتماسنه انتظار اولونابیلیر. أکر ایکی سنه‌لك بر محاربه ظهور ودوام ایتمه‌سه‌یدی رسوم مذکوره‌نك پك شدتلی صورتده تزایدینه انتظار ایدیله‌مزدی .

بوندن ماعدا کومروك رسومی، یوزده (١١)دن یوزده (١٤) ه ابلاغ ایدیلك اوزره بولونیور . محرم فرمانی موجبنجه ادخالات رسومنك یوزده (٨)دن فضله‌سی دیون مبدلهٔ موحده تأميناتنه تخصیص اولوناجقدر. شیمدی‌یه قادار یوزده (٣)دن بولونان بوفضله یوزده (٧)یه واصل اولاجقدر . فرض ایده‌لم که کومروك رسومنك تزییدی سببیله ادخالاتده برتناقص ظهور ایده‌جك؛ فقط هرحالده کومروك وارداتنك بوتزیید نتیجه‌سی اولارق آرتاجغنده هیچ شبهه یوقدرکه بوندن دولایی کومروك رسومندن دیون عمومیه قاصاسنه طوپلانمقده اولان حاصلاتك آرتماسی‌ده طبیعیدر . ١٩١١/١٢ سنه‌سی دیون مبدلهٔ موحده‌نك کومروك وارداتندن وقوع بولان حاصلاتی (١١٥١٠٠٠) لیرایه بالغ اولمشدی . أکر بوحاصلاتك یوزده (١٦) نسبتنده تناقص ایده‌جکی تصور ایدیلسه‌بیله نتیجه‌ده ینه (٩٦٦٨٤٠) لیراواردات قالیر. کومروك رسمنك تزییدی بو مبلغی (٢٢٥٦٠٠٠) لیرایه ایصال ایده‌جکدر . حتی بوتزیید کیفیتی نتیجه‌سی اولارق ادخالاتك یوزده یکرمی نسبتنده تناقص ایتمه‌سی احتمالی قبول

ایدیلسه بیله ینه (١٨٠٤٨٠٠) لیرا واردات قالیر. بناءً علیه دیون مبدلهٔ موحده وارداتی، بزم فرض ایتدیکمز کبی کومروك رسمنك تزییدی نتیجه‌سی اولارق تناقص ایتمه‌یوب بالعکس (٦٥٣٨٠٠) لیرا آرتاجقدر.

تمتع ویرکیسنك تعدیلی وأجنبیلره تشمیلی ده عینی نتیجه‌لری تولید ایده‌جکدر. ١٨٨١ سنه‌سنك محرم فرمانی موجبنجه تمتع ویرکیسنك اصلاحندن متولد فضلهٔ واردات، دیون مبدلهٔ موحده تأميناتنه تخصیص اولوناجقدر.

حتی یالکز تمتع ویرکیسنك اصلاحندن حاصل اولاجق فضلهٔ واردات، دیون موحده‌نك روم ایلی ولایاتنده غائب ایتدیکی وارداتی تلافی‌یه کافیدر. بناءً علیه بزم اطفای دیون حقنده ترتیب ایتدیکمز جدول مبالغه‌لی اولمقدن پك اوزاقدر.

نتیجه

دیون مبدلهٔ موحده حقنده‌کی تتبعاتمزك نتایجنی خلاصه ایده‌لم.

١) داها محاربه‌دن أول، دیون موحده تأميناتی وارداتی، ١٨٨١ سنه‌سنك محرم فرماننك تخمیننددن خارج اولارق پك زیاده آرتمش و بو ایسه هر سنه سرمایه‌نك بویوك برنسبتده اطفاسی انتاج أیله‌مشدر. دیکر برنقطهٔ نظردن بورجك داها چابوق تودیه‌سی داها أییدر. فقط دولت عثمانیه‌نك دوشمش اولدیغی مشکل وضعیت مالیه نظر دقته آلیندیغی تقدیرده بورجك سریع برصورتده تودیه‌سنك تورکیه ایچون ضررلی اولدیغی درحال آکلاشیلیر. حکومت عثمانیه، دیون موحده سرمایه‌سنك اطفاسنه بویوك مبلغلر صرف ایده‌بیلمك ایچین آغیر شرائطله یکی استقراضلر عقدینه مجبور قالمشدر. فی الحقیقه حکومت مشارالیها آوانسلر تدارك ایده‌بیلمش ایسه‌ده بو اوغورده یوزده (٦)، (٧) و محاربه زماننده یوزده (٩) حتی یوزده (١٧) فائض دخی تودیه‌مشدر. أکر اطفای دیونه داها کوچوك برمبلغ تخصیص ایدیلمش اولسه ایدی، دولت خزینه‌سنده داها زیاده پاره بولونابیلیر و آوانس آلمغه لزوم قالمازدی.

٢) محاربه نتیجه‌سی اولارق حصوله کلن تبدلات، دیون موحده‌ی

١٩٠٣ مقاوله‌نامه‌سندن داها منطقسز برحاله وضع ایتمشدر . بورجك مهم بر قسمنی ، بالقانلیلر عهده‌سنه کچیرییور . دیون موحده سرمایه‌سی ، ١٩٠٣ مقاوله‌نامه‌سنده‌کی تخمینلری آشارق پك سریع برصورتده اطفا ایدیلیور. عینی حال ، ایتالیا تضمینات حربیه‌سنده‌ده واقع اولویور . بونك نتیجه‌سی اولارق مذکور مقاوله‌نامه‌ده بورجلرك فائض وسرمایه‌لرینه تخصیص ایدیلن (٢١٥٧٠٠٠) عثمانلی لیراسی ، حددن زیاده بویوك برمبلغ تشکیل ایدییور . بو مبلغ ١٩٠٣ سنه‌سی بورج یکوننك (٤٢) میلیون عثمانلی لیراسنه بالغ اولدیغی زمان مناسب برحالده بولونمقده ایدی . فقط مذکور مبلغ ، بوکون یعنی بورج سرمایه‌سنك (٢٠) حتی (١٦) میلیون لیرایه تنزل ایتدیکی برزمانده حددن زیاده‌در .

أکر بوشرائط ابقا ایدیله‌جك اولورسه ، هرسنه بورج سرمایه‌سی یوزده سکز نسبتنده اطفا ایدیله‌جکدرکه فائضلردن ایکی قات زیاده دیمکدر. بونسبت کیتدکجه داها آرتمقده‌در .

کومروك رسومی وتمتع ویرکیسنك تزییدی ایله بو تزاید داها ایلری کیده‌جکدر .

٤) دولتك احوال مالیه‌سی ألآن مشکلات ایچنده بولوندیغندن حکومت بورج سرمایه‌سنك بویله مدهش برصورتده اطفاسنه نهایت ویریله‌سی چاره‌لرینی آرامالیدر . دولت عثمانیه‌نك احوال مالیه‌سی نه‌قادار أییلشیرسه أییلشسین ، دولت مشارالیها داها اون سنه ظرفنده بورجلردن قورتولامایاجغی کیبی یکی یکی استقراضلردخی عقدینه مجبور قالاجقدر . هر بر استقراض یکی تأمیناته محتاج بولوندیغندن دولت بوصورتله آغیر بر أسارت مالیه آلتنه کیرمکده‌در . أکر بورج سرمایه‌لرینك بوکونکی غریب صورتده اطفاسنه نهایت ویریله‌جك اولورسه دیون موحده‌یه مربوط بولونان برچوق تأمینات (واردات) تخلیص ایدیلمش اولاجقدرکه بوواردانه قارشی یکی یکی استقراضلر عقدی ممکن وألویریشلی اولاجقدر .

أکر بووضعیتدن نه‌صورتله چیقمق لازم کله‌جکنی دوشونه‌جك اولورسه‌ق نتیجه‌ده داها باشده سویله‌دیکمز کیبی یکی تحویل وتوحید معامله‌سندن یعنی

أسکی تحویلاتی اشترا ایدەرك اونلرك یرینه یکی تحویلات چیقارمقدن باشقا چاره بولونمادیغنی سویلەیەبیلیرز . یکی تحویل وتوحید دیون معاملەسی دیکر بعضی استقراضلرەدە تماس ایتمەلیدر . بز بونی، مذکور استقراضلری تدقیق ایتدیکمز زمان کوسترەجکز . بز عقد ایدیلەجك اولان یکی استقراضلر مناسبتیله تحویل وتوحید دیون دینیلن معاملۀ مالیەیی ایضاح أیلەیەجکز. بز، بومعاملەنك تورکیەمالیەسی ایچین ألزم وآوروپالی دائنلر ایچین ألویریشلی اولدیغنیدە کوسترەجکز .

دیون مبدلۀ موحدەیه کلنجه ، تحویل وتوحید دیون معاملەسی ، اونیدە دیکر استقراضلر شرائطی میانه ادخال ایدییور . اول أمردە سرمایەنك فوق العاده اطفاسی اصولی لغو ایدیلەلیدر . حتی بوتون اطفا اصولی الغا ایدیلەرك تورکیه بورجنی بویوك آوروپا استقراضلری کبی (رانت) حالنه تحویل ایتمك وعینی زمانده حقیله (رانت) تحویلاتنی قیمت اعتباریه اوزرینه صاتین آلمق حقنی محافظه أیلەمك لازمدر . دیون موحده سرمایەسی آزالاجغندن تأمینات وارداتیدە آزالتمق لازمدر . هرحالده بورجك تأدیەسی ایچین سنوی معین ودائمی برمبلغ تخصیصی قاعدەسی لغو ایدیلەلیدر . أول امرده فائضلرك تأدیەسی تأمین ایدیلك لازمدر . شاید سرمایەنك اطفاسی قاعدەسی ابقا ایدیلەجك اولورسه ، بوکا تخصیص ایدیلەجك مبلغ ، بورجك بویویوب کوچولمەسنه کوره آرتوب أکسیلمەلی وفضلۀ قالان تأمینات وارداتی تماماً دولت خزینەسنه ویریلەلیدر .

دیون موحده سرمایەسنك (١٦) میلیون لیرایه اینمەسی ایچین صوك درجه چالیشمق لازمدر ، زیرا أکر بالقان تضمینات حربیەسنك بر قسمی دیون موحدەیه اصابت ایدەجك اولورسه بو مقدارك بر اهمیت خصوصیەسی واردر .

أکر بالقاندولتلری دیون مبدلۀ موحدەدن اولان حصەلرینی درعهده

ایتدكدن صوكرا، دیون مذكوره (١٦) میلیون لیرایه تنزل ایتمه‌یه‌جك اولورسه، اوزمان دیون مبدلهٔ موحده سرمایه‌سنی اومقداره ایندیرمك ایچین بالقانلیلره دیكر بورجلردن آلاجقلری حصه‌یه مقابل دیون موحده‌دن داهافضله حصه ویره‌رك مذكور سرمایه‌یی (١٦) میلیون عثمانلی لیراسنه ایندیرمك لازمدر معلوم اولدیغی اوزه‌ره بورج حصه‌لری آیریلدیغی زمان، یالكز دیون مبدلهٔ موحده‌یی دكل، تركیه‌نك بوتون بورجلری نظر اعتباره آلینمقده‌در. توركیه حكومتی، بالقانلیلردن بورج حصه‌لرینه كوره آلیناجق اولان مبلغك بوتون استقراضلره متساویاً می یوقسه باشلیجه دیون مبدلهٔ موحده‌نك اطفاسنه‌می صرف اولوناجغی مسئله‌سنك حلی خصوصنده آوروپالی داینلر طرفندن جدی براعتراضه دوچار اولماسه كركدر.

أكر دیون مبدلهٔ موحده سرمایه‌سی (١٦) میلیون لیرایه تنزل ایده‌جك اولورسه، دولت عثمانیه دیون عمومیه اداره‌سنده بولونان احتیاط آقچه‌سندن برمیلیون لیرا آلاجقدر. ١٩٠٣ سنه‌سی مقاوله‌نامه‌سنك (٨) نجی ماده‌سنده دینیلیوركه «دیون مبدلهٔ موحده سرمایه‌سی (١٦) میلیون لیرایه اینه‌جك اولورسه احتیاط آقچه‌سی‌ده برمیلیون لیرایه تنزیل ایدیله‌جك وفضله‌سی اودقیقه‌دن اعتباراً دولت خزینه‌سنه اعاده اولوناجقدر.» مادامكه بوكون احتیاط آقچه‌سی ایكی میلیون عثمانلی لیراسندن عبارت بولونیور، اوحالده اونك برمیلیونی یوقاریده‌كی مقاوله‌نامه ماده‌سی موجبنجه حكومت عثمانیه‌یه اعاده ایدیله‌جكدر.

بوندن ماعدا حكومت عثمانیه، دیون مبدلهٔ موحده‌نك اطفاسی اصولنی الغا ایله اونی بالقان دولتلری حسابنه اولارق كوچولتدیكی تقدیرده سنوی (١ ½) میلیون لیرالق برمبلغ تخلیص ایتمش اولاجقدركه بومبلغی یكی استقراضلره قارشیلق كوستره‌بیلیر.

كله‌جك مقاله‌مزده أولا مكافاتلی ده‌میریول تحویلاتنك اصلاحی كیفیتیله دیكر استقراضلردن یاپیلابیله‌جك اولان تصرفلری تدقیق ایده‌جكز.

یاروس

پارس دارالفنونی (صوربون)

طب فاکولته‌سی

قسم تاریخیده اشارت اولوندیغی اوزره بدایتده علم طب کلیسا صحنلرنده ومناسترلرك رواقلری آلتنده تدریس اولونوردی ؛ و طب طلبه‌سی پاپاسلردن مرکب ایدی .

اون اوچنجی عصرده راهبلره اجرای طبابت منع اولونمش ایسه‌ده طب معلملری مجرد برحیات کچیرمکه مجبور ایدیلمش‌ایدی. مسلك طبابت راهبلردن نزع اولوندقدن صوکرا معلملر درسلرینی اقامتکاهلرنده ویرمکه باشلامشلر و آنجاق‌اون دوردنجی‌عصرك اواخرینه دوغرو برمکتبه‌نائل اولابیلمشلردر. برقبه‌لی درسخانه‌دن عبارت اولان ایلك مکتب طبیه بناسی صوك زمانلرده مجدداً تعدیل و تعمیر ایدیله‌رك پارس دارالفنونی طلبه‌سی جمعیتنك مقری اتخاذ اولونمشدر .

پارس طب فاکولته‌سنك تاریخی غایت‌عبرت آمیزاولوب بوکونه‌قادار بلاانقطاع ترقیات عمومیهٔ علمیه ایله موازی بر صورتده بوتون صفحات تکاملنی ابراز أیله‌مش و بشریتك مدار مباهاتی اولاجق داهیلر یتیشدیرمشدر. آنجاق أك پارلاق ترقیاتنه ۱۸۷۰ محاربه‌سندن صوکرا حاصل اولان انتباه ملی سایه‌سنده نائل اولمشدر .

اوچنجی جمهوریت صوربونی احیا ایتمکه قرار ویردیکی‌زمان اووقته‌قادار طب فاکولته‌سی اتخاذ اولونان ابنیه‌نك‌دخی مجدداً تعمیر وتوسیعی ایچین یکرمی برمیلیون دورت یوز بیك فرانق تخصیص وصرف ایتمشدر .

یکی توسیع وانشا اولونان فاکولته قارشیلقلی ایکی واسع بنادن مرکب اولوب سه‌ن نهرینك صولنده وصوربونه یاقین بریرده بولونیور .

برنجی قسم اون‌بشنجی لوئی [۱] زماننده انشا ایدیلن‌جراحلق مکتبی ابنیه‌سنك

---

[۱] باشی دوردنجی صاییده

توسیعیله وجوده گتیریلوب «دوآیه‌ن» وکتابت دائره‌لری ، بویوك آنفی‌ته‌آتر ، دیکر بر آنفی‌ته‌آتر ، فیزیق وکیمیا وصیدلانی درسخانه‌لریله بونلره عائد لابوراتوآرلر ، امتحان صالونی ، اوزفیللا موزه‌سی ، مجلس صالونی وکتبخانه (یوز آلتمش بیك جلدلك) دائره‌لری بوراده بولونمقده‌در .

طب فاکولته‌سی کتبخانه‌سنك قرائت صالونی

ایکنجی قسم مجدداً انشا اولونمشدر. بوراده هر بری یوز طلبه‌نك چالیشماسنه مساعد سکز تشریحخانه‌دن مرکب بر تشریح دائره‌سی ، میت‌ده‌پوسی ، تشریح درسی ایچین بیك بش یوز طلبه‌یی استیعاب ایده‌ن بر آنفی‌ته‌آتر ، أنساج ، تشریح مرضی ، غریزیات ، طب تجربی ، علم امراض ، فن تداوی ، حفظ صحت وفیزیق ، کیمیا وتاریخ طبیعی طبی دائره‌لری بولونمقده‌در .

بیان ایتدیکمز ابنیه تدریساتك نظریات علمیه قسمنه وخسته‌لر خارجنده‌کی تجارب وتطبیقاته منحصر اولوب خسته‌لر اوزرنده اجرا اولوناجق مشاهدات وتدقیقات ایچین پارس ایچنده قرق‌یدی خسته‌خانه تخصیص ایدیلمشدر که بونلرك

هر برنده سریریاته عائد اولمق اوزره حکمی و کیمیوی، میقروسقوپی ورادیوغرافی تدقیقاتی ، مایعات عضویه‌نك تحلیلی، باقته‌ریولوژی کولتورلری احضاری ایچین اقتضا ایده‌ن لابوراتوآرلر آماده ایدیلمشدر .

طب فاکولته‌سنك بوتون دائره‌لری صنایع نفیسه وتاریخ طب نقطه‌سندن بویوك اهمیتی حائز رسم لوحه‌لریله تزیین اولونمشدر .

طب فاکولته‌سی دارالفنونك سائر شعبه‌لری کبی اداره وتدریسات خصوصنده استقلال تامی وشخصیت معنویه‌یی حائز ومستقل بر بودجه‌یه مالکدر .

معاشات ومصارف معتاده‌سی تخصیصات سنویه‌سی ایکی میلیون فرانغه بالغ اولمقده‌در. هیئت تعلیمیه‌سی قرق ایکی معلم، قرق ایکی معلم معاونی و اوتوز سریریات معلمی ایله بونلرك معیتنده‌کی شفلردن مرکب اولوب هیئت مجموعه‌سی ایکی یوز آلتمش دورده بالغ اولمقده‌در .

تدریسات غایت واسع ومتنوعدر و هرکون علوم و فنونده حاصل اولان انبساط ایله متناسب اولارق توسع ایتمکده‌در .

بوکونکی طبیبه علم تشریحی و وجود بشرك فعالیت حیاتیه‌سنی بیلمك ، سریریاتده خسته‌لری تحت مشاهده‌یه آلمق واونلرك اوزرنده عوارض امراضی تدقیق ایله بونلرك رچته‌لرینی ترتیب ایتمك کفایت ایتمه‌یور . اون دوقوزنجی عصرده قلود برنار و پاستور کبی داهیلرك آچدیغی چیغیرده علم طبده شایان حیرت بر طریق تکامل آچیلمشدر. فی الحقیقه علم طب جبر وهندسه کبی کندی کندینه کافی ومسائلی محدود بر علم اولمایوب علوم طبیعیه وحیاتیه‌نك انبساطیله هرکون توسع ایتمکده‌در .

طب بدایتده بر علم سماعی ایکن بالآخره کشاد اولونان اصول مشاهده سایه‌سنده تلقین اولونان مسائلی بلاتدقیق بر قانون کبی قبول ایتمه‌مکه باشلامش وتلقینات واقعه‌یی حادثات مرضیه‌یه تطبیق و تجربه ایتمکه باشلامشدر. نهایت بو اصول تجربی حادثاتی تعدیل ، اونلری احضار ایده‌ن أسبابی تحری و اونلری تسخیر ایتمك اصولنی احداث أیله‌مشدر .

بوکون حادثات حیاتیه‌نك واونلره مربوط اولان عوارض مرضیه‌نك حکمی وکیمیوی مؤثراتك نتیجه‌سی اولدیغی تعین ایتمشدر .

طب فیزیق وکیمیا کبی برعلم یقینیدر؛ وموضوعی حادثات حیاتیه ومرضیه‌یی اداره ایده‌ن قوانین طبیعیه‌یی تعیین أیله‌مك ، بو قوانینك تأثیراتنی تعدیل ویا تشدید صورتیله حسن اداره و مشاهده وتجربه ایله مواد دوائیه‌نك بوقوانینی نه‌یولده تعدیل ویاتشدید ایتدیکنه کسب وقوف ایتمك‌در.

پاستورك میقروب نظریاتی بوأساساتی توسیع وتحکیم ایتمشدر.

بوکونکی طبیبه صرف اثر ذکا ودرایت اولان تعمیق نظر وتطمین قلوب ملکه‌سندن باشقا، غایت واسع معلومات لازمدر. هرخسته‌لق ، یعنی هر عارضهٔ مرضیه بر طاقم شرائط تحتنده تکون ایدییور. بو شرائطی تعیین ایتمك ، بو مؤثراتك عواقبنی تعدیل ایتمك علمه متوقفدر. امراضك بو صورتله تلقیسی تداویٔ امراض اصولنی فوق‌العاده ده‌کیشدیرمشدر.

بوکون برطبیبه أیی نیشتر قوللانمق ویاخود بررچته ترتیب ایتمه‌سنی بیلمك کفایت ایتمه‌یور . بر لابوراتوآر ، برطاقم معیارات ، بر کولتور أتووی ، بر میقروسقوپ هربر خسته خانه‌نك لوازم ضروریه‌سندندر. طبیب مداوی هر دقیقه علمك برشعبهٔ مخصوصه‌سندن استعانه‌ایتمك مجبوریتنده‌در. بعضاً بر تحلیل کیمیوی‌یه ، بعضی دفعه خرده بینه ، رادیوسقوپی‌یه مراجعت ایتمکه لزوم کورور . ألکتریك ، سموم عضویه ، تأثیراتی تخفیف ایدیلمش ویروسلر ، منوملر، آنتیسه‌پتیقلر طبیبك معاونلریدر. ایشته بوقادار متنوع معلوماتك لزومی تحقق ایده‌رایتمز فاکولته‌یه قبول‌اولوناجق مکاتب اعدادیه‌مأذونلرینك معلومات طبیعیه‌سی کافی اولمادیغنه قناعت حاصل اولارق مذکور مکتبلرده علوم طبیعیه تدریساتی توسیع اولونمقله برابر طلبه‌یی فاکولته‌نك درسلرینی موفقیتله تعقیب ایده‌جك برصورتده اعداد ایتمك وعلوم طبیعیه‌نك نظریات وتطبیقاتیله مشغول أیله‌مك اوزره علوم فاکولته‌سنده بر سنه‌لك بر صنف مخصوص احداث اولونمشدر .

بوصنف مخصوصدن صوکرا فاکولته‌ده تدریسات دورت سنه اوزرینه مرتبدر . فقط بودورت سنه‌لك پروغرام حقیقت حالده بش ، آلتی ، یدی وبعضاً داها زیاده سنه تمدید ایدیلیور.

چونکه «أنته‌رنا» دینیلن خسته‌خانه خدمات سریریه‌سی ایچین آچیلان مسابقه‌لرده موفق اولان طلبه أك مشهور أساتذه‌نك معیتنده اجرا أیله‌دکلری تطبیقاتدن مستفید اولمق اوزره تحصیللرینی ممکن اولدیغی قادار تمدید ایده‌رلر وبوصورتله داها تحصیل عالمنده ایکن برشهرت اکتساب ایتمکه موفق اولورلر. بونلرك اشتغالات علمیه وتطبیقیه‌سی طاقتفرسا دینیله‌جك درجه‌ده کثیر ومتنوعدر. «أنته‌رن» صباحلین أرکندن خسته‌خانه‌ده اثبات وجود ایده‌ر واوراده شه‌فك خسته باشنده ویردیکی درسلرده حاضر بولونور ؛ بو مشغولیت ئوکله‌یه قادار امتداد أیلر . ئوکله‌دن صوکرا ساعت بردن دوررده قادار تطبیقات درسلریله مشغول اولوروبشدن یدی‌یه‌قادار نظری‌درسلری وقونفه‌رانسلری استماع‌ایده‌ر.

مجبوری سریریات درسلری سریریات طبیه وسریریات‌جراحیه‌در . بونلر بر قاچ سنه دوام ایدییور. اوندن صوکرا آلتیشر آی دوام ایده‌ن سریریات ولادیه و سریریات مخصوصه کلیر . سریریات مخصوصه‌یه امراض عینیه ، امراض جلدیه ، امراض تناسلیه ، الخ داخلدر .

دروس عملیه و تطبیقیه‌یه تشریح ، غریزیات ، انساج ، تشریح مرضی ، حکمت طبیه ، کیمیای طبی ، تاریخ طبیعیٔ طبی داخلدر . بونلردن تشریح ایکی آلتی آیلق ، دیکرلری برر آلتی آیلق دوام ایده‌ر .

صرف علمی ونظری درسلر تشریح ، انساج ، غریزیات ، امراض داخلیه ، امراض خارجیه ، امراض‌عمومیه ، حفظ‌صحت ، حکمت‌طبیه ، کیمیای طبی ، طفلیات علملرینه دائردر. سنه‌لرجه‌دوام ایده‌ن بواصول تحصیل امتحانلرایله تتوج‌ایده‌ر. امتحانلرك‌صورت‌جریانی مقاله‌مزك موضوعی‌خارجنده‌اولوب‌نظامات مخصوصه ایله تعیین اولونمشدر . یالکز شوقادار سویله‌یه‌لم که امتحانلر طبیب نامزدلرینك عالم‌انسانیتك أك قیمتدار ثروتی اولان صحت وحیاتی صرف‌جهالت وتجربه‌سزلکله هدر ایتمه‌مك‌ایچین اقتضا ایده‌ن سرمایهٔ‌علمی وتجربه‌یی‌اکتساب ایتدکلرینه قناعت حاصل ایتمك غایه‌سنی تعقیب ایده‌ر ونتیجه‌ده موفق‌اولانلره دوقتور عنوانی ویریلیر .

بوقادار مساعی‌نتیجه‌سنده استحصال‌اولونان دوقتور عنوانی مستعدلرایچین

کافی کلمه‌یور و بونلر برطرفدن تحصیللرینی ، دیکر طرفدن تجربه‌لرینی توسیع ایتمك و بر اختصاص پیدا أیله‌مك مقصدیله برقاچ سنه داها استادلرینك معیتلرنده قالمغی وظیفه عد أیله‌یورلر .

هر فرانسز دوقتورینك مطمح نظری پارس فاکولته‌سنك « آغره‌غاسیون » مسابقه‌سیدر . بو امتحانده اکتساب موفقیت ایده‌نلر بالآخره مکاتب طبیه‌ده معلملك ایتمك صلاحیتنی بخش ایده‌ن « آغره‌ژه » عنوانی اکتساب ایده‌رلر .

اجزاجی مکتبی

پارس أجزاجی مکتبی دارالفنونه مربوط مؤسسات عالیه‌دن بریدر . اسمندن صرف نظر کافهٔ تشکیلاتی دارالفنونك شعبات سائره‌سی کبی برفاکولته‌یه معادلدر . مکتب ١٨٠٣ ده یعنی یوز اون بر سنه مقدم تأسیس اولونمشدر .

مکتب سائر امثالی کبی سه‌ن نهرینك صول یاقاسنده ، رصدخانه جوارنده بویوك ونفیس بر بنا داخلنده‌در . ابنیه أساساً غایت مکلف بر طرز معماریده واسع ومزین بر باغچه‌نك اورتاسنده انشا ایدیلمش و داخلی برچوق هیکللر ولوحه‌لر ایله تزیین اولونمشدر .

کافی درجه‌ده درسخانه‌لری ، عملیات صالونلرینی ، متعدد آنفی‌تهآترلری وکتبخانه‌لر ، موزه‌خانه‌لر وقولکسیونلروسائره‌یی محتویدر . بالخاصه اوست اوسته اوچ قات تشکیل ایتمك اوزره یوز یکرمی ایکی مترو طولنده واو نسبتده بر عرضده انشا ایدیلمش اولان کیمیا ، نباتات و باقته‌ریولوژی لابوراتوآرلری کورولمکه شایاندر . بولابوراتوآرلرده بیکی متجاوز طلبه‌نك أك مکمل آلات فنیه ئوکنده کمال جدیتله چالیشدیغنی کورمك انسانه بویوك برحظ بخش ایتمکده‌در .

سنوی بش یوز بیك فرانقی متجاوز بر بودجه‌سی واردر که بومقدارك دورت یوز بیك فرانقی معاشاته ویوزبیکی لابوراتوآر مصارفنه وطلبه‌یه ویریلن مکافاتلره تخصیص ایدیلمشدر .

أجزاجی مکتبنك تحصیلنی ایکی درجه‌یه تقسیم ایده‌رلر . برنجی درجه‌سی صرف مسلکی اولوب اجزاجی یتیشدیرمکه مخصوصدر . ایکنجی درجه‌ده‌کی

تحصیل علوم عالیه‌یه تخصیص اولونارق اکمال تحصیل ایده‌نلر « فارماسیه‌ن سوپه‌رییور » یاخود « دوقتور » عنوانلرندن برینی احراز أیلر . مکتبه قبول اولونمق ایچین تحصیل تالی رؤسنی حائز اولمق وبرسنه براجزاخانه‌ده تطبیقات کورمك شرطدر . وطلبه أثنای قبولده تطبیقات امتحانی ویرمکله مکلفدر . مدت تحصیل دورت سنه‌در . هرسنه نهایتده برصنفدن دیکرینه ترفیع ایچین طلبه امتحان ایدیلیر ودوردنجی سنه‌نك نهایتده رؤس امتحانه داخل اولورکه بونك نتیجه‌سنده اجرای صنعت ایتمك صلاحیتی بخش ایده‌ن شهادتنامه‌یه نائل اولور . ایکنجی درجه‌ده‌کی شهادتنامه‌یی آلمق آرزوسنده بولونانلر مکتبك لابوراتوآرلرنده بر طرفدن شخصی تحریات فنیه‌ده بولونارق دیکر جهتدن دارالفنونك علوم فاکولته‌سنده توسیع نظریات ایده‌رك یوقاریده بیان اولونان شهادتنامه‌لرك امتحانلرینه داخل اولورلر . بو شهادتنامه‌لر بهمه‌حال شخصی تحریات وتتبعات فنیه نتیجه‌سنده تألیف اولونان بر « تەز » ك بر هیئت عدول حضورنده مدافعه ایدیله‌رك استحصال اولونور .

حقوق فاکولته‌سی

پارس حقوق فاکولته‌سنك شکل حاضرینی بولونجه‌یه قادار کچیرمش اولدیغی صفحات تکامل غایت مهم ومتنوعدر .

قرون وسطاده تدریساتی لاتینجه اولارق کلیسا حقوقی ایله روما حقوقنه حصر وتخصیص ایتمش اولان فاکولته اون دوردنجی لوئینك زماننه قادار بو طرز تشکیلنی محافظه أیله‌مش ویالکز متونی ایضاح ایتمك اصولنی تعقیب ایده‌رك حقوقی محاکمه ومقایسه ایتمك، فلسفه‌سنه کسب اطلاع أیله‌مك طریقنه یاناشمامشدر .

اون دوردنجی لوئی « اوامر حکمداری ایله منصوص وعادات و عنعنات ایله مؤید اولان فرانسه حقوقی » نك دخی تدریسنی امر أیله‌دی .

مع‌مافیه فاکولته عنعنه‌پرورلکنده ثابت قالارق بویوك انقلابه قادار برقاچ لاتینجه متنی طلبه‌یه ایضاح ایتمك و فرانسز حقوقنی ، منابعی اولان فرمانلره ارجاع ایدیله‌جك یرده ممکن مرتبه روما حقوقنه تقریب ایدیلمك غیرتیله تأویل

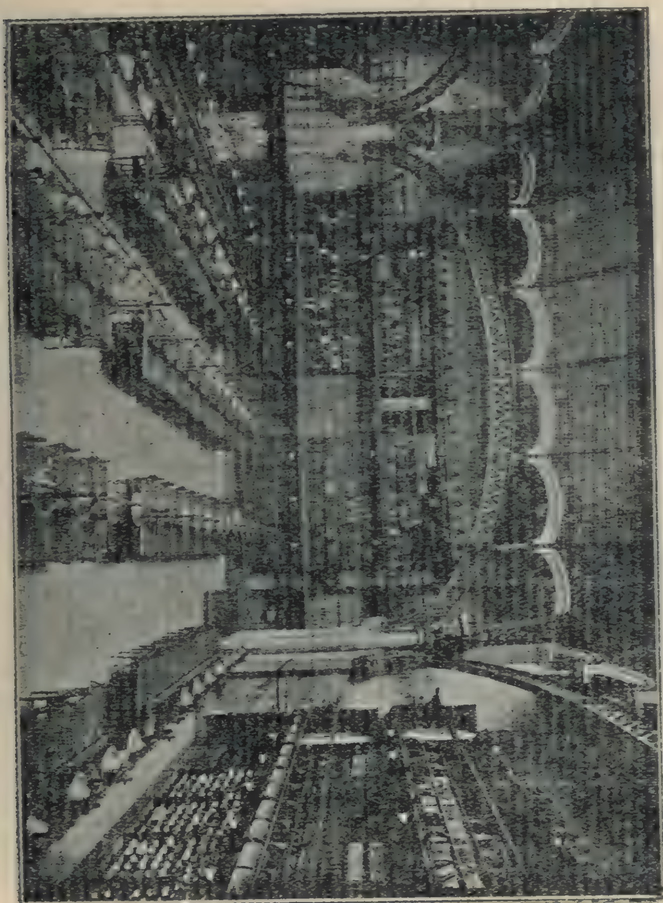
ایده‌رك اوقوتمق کبی غیر طبیعی بر مسلك اختیار ایدییوردی . مدت تدریس اوچ سنه دوام ایده‌ر وطلبه هرکون درسده حاضر بولونمق ودرس دفترلرینی بالذات تألیف وتحریر ایتمکله مکلف عد اولونوردی . حالبوکه حقیقت حالده درسلرده آنجاق برقاچ فقیر طلبه بولونور ، معلملرك درسلرینی ضبط وتحریر ایده‌رلر وبعده ضبط ایتدکلرینی استنساخ ایله دوامسزلره صاتارق تامین معیشت ایلرلردی . امتحانلرده جدیت قالمامشدی . بر درجه‌ده‌که حقوق فاکولته‌سنك شهادتنامه‌سنی استحصال ایله‌مك ایچین بر قاچ فرانق مصرفدن باشقا برتکلف کورونمه‌یوردی. حکومت انقلابیه فائده‌سندن‌زیاده علماقیافتنده خودپسند ومعلوماتفروش بر طاقم جاهللر یتیشدیرمك صورتیله مملکته بویوك ضررلر ایقاع ایده‌ن بومؤسسه‌یی تمامیله فسخ وسد ایله‌دی .

حقوق فاکولته‌سنك عمومی منظره‌سی

قونستیتوآنت حکومتی أثناسنده «تاله‌یران»ك حقوق مکتبلری تأسیسی ایچین تنظیم ایتدیکی پروژه‌ده روماحقوقنك پروغرامدن اخراجی ومکتبلرده فرانسزجه اولارق حقوق طبیعیه وأساسیه‌نك ، حقوق مدنیه و عادته مستند حقوقك ،

اصول محاكمات حقوقيه و جزائيه‌نك تدريساته ادخالی تكليف اولونيوردی .
حقوق مكتبلرينك فوقنده احداثی تصور اولونان مؤسسهٔ عاليه‌نك پروغراملری
اصول ادارهٔ دولته تعلق ايدن ديكر درسلری‌ده احتوا ايده‌جكدی .

حقوق فاكولته‌سی كتبخانه‌سنك قرائت صالونی

بوكونكی فاكولته «قونسولاتو» زماننده فرانسه قانون مدنيسنك نشرينی
متعاقب انقلاب كبيرك تلقين ايتديكی افكار حقوقيه‌يی تعميم ايتمك فكريله
تأسيس اولونمشدر .

كليسا حقوقی اخراج اولوندی . روما حقوقی فرانسه حقوقه بر مدخل

اولمق اوزره ابقا ایدیلدی . یکی درس اولارق پروغرامه حقوق طبیعیه، حقوق بشر ، فرانسه حقوق مدنیه‌سی ، حقوق جزائیه ، اصول محاکمات حقوقیه ، اصول محاکمات جزائیه ، حقوق عمومیه و حقوق مدنیه‌نك ادارهٔ ملکیه ایله اولان مناسباتی درسلری ادخال اولوندی .

علوم فاکولته‌سی : کیمیای حیاتی لابوراتوآری

اوچنجی ناپولیونك زمان حکومتنده پارس حقوق مکتبنه أهمیت مخصوصه ویریلمك ادارهٔ مستبده‌نك ایشنه کلمه‌دیکی ایچین فاکولته شایان ذکر بر أثر ترقی کوستره‌مه‌مش، بالعکس بعضی درسلری و بالخاصه حقوق أساسیه کرسیسی لغو ایدیلمشدی . « ویقتوردوروئی » معارف نظارتنه کلدیکی زمان حقوق مکتبنه سیاسی واداری برشعبه علاوه‌سی تصور اولونارق لایحه‌سی مجلس کبیر معارفده‌ده تصویب اولوندیغی حالده شورای دولتده مذاکره اولونمقده ایکن ناپولیونك کری آلینمشدی .

١٨٧٠ محاربه‌سنك ويرديكی انتباهمليدن حقوق فاكولته‌سنك دخی حصه‌دار اولماسی طبيعی اولديغی جهتله اوچنجی جمهوريت اصلاحات عموميه ميانده حقوق فاكولته‌سنك پروغراملرينی أساسندن تبديل واصلاح أيله‌مشدر. يكی تشكيلاتك موقع اجرايه وضعی ايچين أولا بش ميليون فرانق صرف ايديله‌رك أبنيه‌سی توسيع اولونديغی كبی بودجه‌سنده‌ده احتياجاته كوره ضمائم لازمه اجرا اولونمشدر. فاكولته‌نك كتبخانه‌سی سكسان بيك جلد كتابه مالكدر .

بوكون فاكولته‌نك اوتوز يدی كرسيسی وسكز درس مخصوصی واردر وسنوی بودجه‌سی سكز يوزبيك فرانقه‌بالغ اولمقده‌در . كرسيلرك فرانسه‌نك أك معروف ومشهور حقوق علماسی طرفندن اشغال ايديلديكنی سويله‌مك زائددر .

بوكون تدريس اولونان علوم شونلردر :

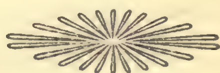
روما حقوقی
روما حقوق عموميه‌سی تاريخی
مفصل روما حقوقی
روما قوانين مدونه‌سی
فرانسه حقوقی تاريخی
فرانسه حقوقنك مفصل تاريخی
فرانسه حقوق مدنيه‌سی
مفصل حقوق مدنيه
مقايسهٔ قوانين مدنيه
حقوق خصوصيهٔ بين الدول
حقوق تجاريه
حقوق بحريه
اصول محاكمات حقوقيه
حقوق جزائيه
اصول محاكمات جزائيه
مقايسهٔ قوانين جزائيه
قوانين صناعيه
قوانين زراعيه
مستملكات قوانينی
فرانسه حقوق عموميه‌سی تاريخی
حقوق عموميه
حقوق أساسيه
مقايسهٔ حقوق أساسيه
حقوق اداره
حقوق ماليه
فرانسه قوانين ماليه‌سی
حقوق عموميهٔ بين الملل
تاريخ معاهدات
مسالك اقتصاديه تاريخی
اقتصاد
احصائيات
اقتصاد صناعی
اقتصاد زراعی
اقتصاد استهلاكی
مقايسهٔ اقتصاد اجتماعی

مقدمه‌ده بيان ايتديكمز وجهله تدريسات بدايةً قوانينك متنلرينى ايضاح ايتمكله اكتفا ايتمكده ايكن بو كون تاريخ تشريع ومقايسهٔ قوانين علاوه اولونديغى كبى علوم اداريه ، سياسيه ، ماليه و اقتصاديه دخى پروغرامه ادخال اولونمش وفاكولته أساسنى محافظه ايتمكله برابر مكمل برادارهٔ دولت مكتبى شكلنى‌ده اكتساب أيله‌مشدر .

فاكولته‌نك درسلرى اوچ سنه‌ده دوراولونور . واوچنجى سنه‌دن صوكرا ليسانس امتحانى ويريله‌بيلير. آنجاق بوامتحانه حاضرلانمق ايچين طلبه بروحتى ايكى سنه داها توسيع معلومات ايتمكده‌درلر . دارالفنونك شعبات سائره‌سنده اولديغى كبى فاكولته‌نك ويرديكى مراتب علميه‌نك أك بويوكى دوقتوررتبه‌سيدر . بورتبه‌نك احراز ايديله‌سى ايچين پروغرام داخلنده‌كى معلومات عموميه اوزرينه ايكى امتحان كچيرمكله برابر نامزدك انتخاب ايده‌جكى شعبه‌لردن برينه عائد وتتبعات شخصيه نتيجه‌سنده تعيين اولونمش برموضوع اوزرينه تأليف اولونان « تهز » ك برهيئت عدول حضورنده مدافعه ايديله‌سى اقتضا ايده‌ر .

— بيتمدى —

لطفى

«شیلله‌رك» شعرلرندن نمونه‌لر [۱]

چاك دستانی

VIVOS VOCO. MORTUO PLANGO
FULGURA FRANGO. [۲]

قومدن یاپیلمش وآتشده‌پیشیریلمش قالیب ، طوپراغه صیم صیقی طورولمش اولدیغی حالده بکله‌یور . چاك ، بوکون ، دوغاجق !

أکر استادی اثرك مدح ایتمه‌سی ایسته‌نیرسه ، آلینلردن یاقیجی ترلرك آقماسی لازم‌در . فقط تقدیس بالادن کلیر . [توفیق اللهدن‌در .]

***

جدی برصورتده حاضرلاندیغمز ایشه، جدی برسوز [Wort] مناسب‌در.
أکر ایی سوزلرله ترافق ایده‌رسه ایش نشئه ایله ایلری کیده‌ر .
ضعیف اقتدارمزك حصوله کتیره‌جکی شیئی دقتله مشاهده ایده‌لم .
اعمال واجرا ایتدیکی هر شیئی اصلا ملاحظه ایتمه‌ین کیمسه‌یی محقر کورمه‌لی‌در. زیرا ، نفس الامرده انسانی شرفله‌ندیره‌ن کیفیت بوملاحظه‌ده‌در.
وألیله خلق‌ایتدیکی شیئی‌قلبنك ایچنده حس‌ایتمك ایچین عقل انسانه ویریلمشدر.

***

چام آغاجی کوکلرندن اودون آلیکز، فقط دقت ایدك أیجه قورو اولسون .
تا که فورونك ایچنده صیقیشان آله‌وی باجانك آغزندن یوقاری فیرلاسین .
وباقیر طاسی أریتیکز . قالایی چابوق کتیریکز. تا که کثیف خلیطه کوزه‌لجه اصاغه اولونسون .

***

بودرین چوقورك ایچنده ، آتشك معاونتیله اللرمزك اعمال ایتدیکی أثر ،

[۱] شیلله‌رك حیات وشخصیتندن اولجه مجموعه‌مزده بحث‌ایدیلمشدی. [صابی : ۳]
[۲] بولاتینجه‌عباره، مونسته‌ر Münster شهرینك بویوك‌چاکی اوزرنده محکوکدر. معناسی « دیریلری چاغیریرم ، ئولولری ایکله‌رم ، ییلدیریملری قیرارم . » دیمکدر .

ياقين زماندە، يوكسك قولەنك قفسى ايچندە حقمزدە پارلاق برشهادت تشكيل ايدەجك، اوزاق كونلردە موجود اولاجق پك چوق انسانلرك قولاقلرينە سسيلە ووراجق . كدرلى ايلە برابر آغلاياجق ومؤمنلرك ديندارانە كلبانكنە طنينلرينى قاريشديراجق . بودنيادە، ارضك اولادلرينە، ناهموار طالعك كتيرديكى هرشى، معدن تاجە [چاكە] ووراجقدر، اونك عبرتفرما سسى ايسە كنديسنە ووران هرشيئى اوزاقلرە نشر واعلان ايدەر .

***

بياض قابارجقلرك فيشقيرديغنى كورويورم. اعلا ! كولچەلر ذوبانحالندە . كول ويرەن ملح ايلە أبى قاريشسين، اوأريمەيى قولايلاشديرير وسرعتلنديرير . خليطە كوپوكلردن تطهير اولونمالىدر، تاكە معدن، مصفا اولارق، صاف وكور برسس ويرسين .

حيات عالمنە ايلك آديملرينى، اويقو قوجاغندە اولارق آتمغە باشلايان سوكيلى بيبكى، بلند ومحتشم مسرت طنينلريلە، او، سلاملار . اونك ايچين [يعنى يكى دوغان چوجوق ايچين] زمانك سينەسندە، قارانلق ياخود نورلو مقدرات محفوظدر : آنا محبتنك مشفق اهتماملرى اونك آلتون صباحى اوزەرندە اويانيق دورور .... ييللر، اوق سرعتيلە كچر . دلى قانلى كنج قيزدن مغرورانە آيريلير ؛ دلىقانلى، پرآتش، خارجە، حيات ايچنە آتيلار؛ سياحت عصاسى ألندە، جهانى دولاشير ؛ صوكرا بابا يوردينە يابانجى اولارق عودت ايدەر . كنجلكك زيب وطراوتى ايچندە، سماوى يوكسكلكلردن برسيما كبى، ياناقلرى عفيفانە برقيرمزيلقلە مستور اولديغى حالدە دلربا كرە اورادە، كوزلرينك ئوكندەدر ؛ تصوير اولونامايان براشتياق دلىقانلينك قلبنى تسخير ايدەر؛ تنها دولاشير ؛ كوزلرندن ياشلر فيشقيرير ؛ قارداشلرينك ولولەلى رقصلرندن قاچار ؛ قيزاراراق، آياقلرينك ايزينى تعقيبدن فارغ اولماز ؛ اوندن كلن برسلام كنديسنى مسعود ايدەر . سوكيليسنى تزيين ايتمك اوزرە تارلالردە ألك كوزەل چيچكلرى آرار . أى مشفق اشتياق، طاتلى اميد،

ایللك عشقك آلتون‌دوزی ! کوز سمایی آچیق کورور، قلب سعادتك سینه‌سندن مست اولور. آه ، کنج عشقك کوزه‌ل زمانی نچین دائما چیچك آچمایور !

...

دوکمه قالبنك نفسلکلری ایشته باق ناصل أسمرله‌شیور ! بو چوبوغی فورونك ایچنه دالدیرییورم ؛ أکر جامه تحول ایتمش اولاراق چیقارسه خلیطه‌یی دوکمك زمانی کلمش دیمکدر ؛ شیمدی ، آرقاداشلر چابوق اولك ! خلیطه‌یی یوقلایك ؛ قولای قیریلان سرت معدن أك زیاده قابلیت انطراقیه‌یه مالك یومشاق معدنله ، موفقیته دال اولاجق برصورتده ، برله‌شیورمی تحقیق ایدك .

...

چونکه نره‌ده قوی ویوموشاق، متانت وملایمت برله‌شیرسه اوراده حسن امتزاج حاصل اولور. بناءً علیه دائمی برصورتده کندیسنی [رابطهٔ ازدواج ایله] باغلایان بر کیمسه ایکی قلبك یکدیکریله اویغون اولدیغنه علم یقین حاصل ایتسین . قورونتو قیصه‌در ، ندامت اوزون‌در . کلیسانك طنان چاکاری پارلاق بایرامه دعوت ایتدیکی وقت تاج بکارت، نشانلیلر باشنده کمال حسن ولطافتله اوینار . آه حیاتك أك کوزه‌ل بایرامی، نوبهار حیاته ختام ویریر ، کمرله ، برقعله أك کوزه‌ل خیال پارچالانیر . احتراص ، عشق [Leidenschaff] کچر ، محبت قالمالیدر ؛ چیچك صولار، فقط میوه اولمالی‌در، کماله ایرمه‌لی‌در. أرکك خارجه ، حیات مبارزه‌لرینه آتیلمق کرك‌در ؛ اقتضا ایده‌رکه چالیشسین، جهد ایتسین، دسیسه ایله ، قوتله قازانسین . ثروت وسامانه طفریاب اولمق ایچین طالعی تجربه ایتمك و تصادفه آتیلمق لازمدر . او زمان نهایتسز موهبه‌لر بری برینی ولی ایده‌رك آنبارلری قیمتدار نعمتلرله دولار ، ساحه‌لر بویور ، أوکنیشله‌ر . داخلده ، خانه‌نك عفیف مدیره‌سی ، چوجوقلرك آناسی حکمران‌در . امور بیتیه‌یی فطینانه اداره ایده‌ر، قیزلرینی تعلیم ایده‌ر ، أرکك چوجوقلری اوصلو طوتار، چالیشقان أللرینی لاینقطع ایشله‌تیر و شیمهٔ انتظام سایه‌سنده قازانجی آرتیریر ؛ کوزه‌ل قوقولو صاندیقلرینی خزینه‌لرله دولدورور ، ویزلایان ایکلك اطرافنده ایپلکی چویریر. تمیز ومجلا دولابنه کوزه‌ل یوك، قار کبی بیاض کتن ییغار ، نافع ایله ظرافت ولطافتی برلشدیریر، هیچ برزمان بوش دورماز .

بابا ، أوينك اوستندن ، باصرەنك اوزاقلرى آلابيلديكى يرندن ، مسرور بر نظرله متزايد ثروتى كورور.

واسع بنالرينك چاتىلرينك يوكسلديكنى كورور ؛ آغزينـه قادار دولان صامانلقلرينى ، بركتلى حصاد آلتندە كريلن ذخيرە آنبارينى بوغدايلرينك چالقالانان دالغالرينى كورور. عظمتله افتخار ايدەر : «كرۀ ارضك تملى قادار متين اولان أومك شعشعەسى ، فلاكتك اقتدارينە ميدان اوقور ! » فقط طالعك سلطنتلريله هيچ ابدى بر معاهدە عقد اولوناماز وادبار سرعتلى آديملرله ايلەريلر .

***

يك اعلا ! شيمدى خليطه آقيتيلمغه باشلانابيلير ؛ مكسر [١] آرزو اولونديغى كبى ديش ديش در. فقط معدنى آقيتمادن اول اللهه ديندارانه بر مناجات عرض ايديكز ... طيقاجى آتيكز !

الله ، خانەيى حفظ ايتسـين ! ... همان ، آتشـك أسمر دالغەلرى ، دومانلانارق ، چاك قالبينك قولپ منحنيسى ايچنه آتيلير .

***

أكر انسان ضبط ايدەر وتقيد آلتندە طوتارسه آتشك قدرتى فياض در ، انسان صورتياب ايتديكى ، ياراتديغى شـيئى بو سماوى قوته مديون در ؛ فقط زنجيرندن قورتولور ، وطبيعتك بوسربست قيزى ، كندى طريقندە يوكسەلير ، فيرلارسه دهشت فرما اولور .

زنجيرندن قورتولارق بلا مانع بويوديكى وقالابالق سوقاقـدە عظيم يانغينى يووارلاديغى وقت واى حاله ! چونكه انسان ألنك وجودە كتيرديكنه عناصر خصم جاندر . بولوط بر فيض وتوفيق منبعى در ، ياغمور اونك سـينەسندن آقار ، فقط ييلديريم اوقى دە ، راسـت كلديكى طرفه ، اونك سـينەسندن فيشقيرير . قولەنك تپەسندن آجى آجى كلن صدالرى ايشيديور ميسـكز ؟ فلاكت چاكى در !

---

[١] بر طاش ويا لاعلى التعيين بر جسم صلب قيريلديغى وقت ايكى پارچا ئوزەرندە حصوله كلن منتظم ويا غير منتظم سطح .

کوك قان کبی قیرمزیدر ؛ بوقیرمزیلق سوکن شفقك التماعلریدەکلدر.
سوقاقلرك بوینجه نەدهشتلی کورولتولر وار ! دومان کردبادلرحالندە یوکسەلیور.
آتشك ستونی چاتیردایارق کوکلرە چیقیور .
یانغین اوزون جادەدە روزکار سرعتیله توسع ایدییور: هوا ، برفورونك
آغزندن چیقیورمش کبی یاقیور وقاینایور . کیریشلر چاتیردایور . دیرکلریرە
ییقیلیور ، پنجرەلر چاتلایور ، چوجوقلر آغلایورلر ، والدەلر شاشقین
ودهشت زدە کیدییورلر ؛ حیوانات خرابەلر ، انقاض آلتندە ایکلەیور .
هرکس قوشویور ، مالنی قورتارییور ، قاچیور . کیجە ، کوندوز قادار آیدین
اولارق پارلایور . عنادینه ، صو قووالری ، اللردن متشکل برزنجیر بوینجه
اوچویور؛ طولومبالر ، منحنی رمیلر حالندە ، صو دالغالرینی هوایه آتیور .
ایشته قاصیرغا کلیور ، یاقارق اوچویور ، آلەوی آرایارق کوکرەیور . آتش
پوسکورەرك، کنیش آنبارلردەکی قوروحصوللر، مرتکلردن عاری طاوانلر،
کیریشلر ئوزەرینه دوشویور و ، نفخەسیله کتلهٔ ارضی سوروکلەیەرك آزغین
حملەسندە برابر کوتورمك ایستەیور ظن اولونور برحالدە معظم بردیو کبی
کوکلرك یوکسکلکلرینه چیقیور !
انسان نومید اولارق قدرت صمدانیەیه منقاد اولویور . و اثرلرینك محو
و هبا اولدیغنی ، بی اقتدار و مبهوت ، کورویور . محله ، ایصسز
وخرابدر ، بعدما قورقونج فیرطینالرك پناهی اولاجق . دهشت و مصیبتك
اقامت ایتدیکی بوش اینلر اولان پنجرەلردن ، سمادەکی بولوطلر ایچری باقار .
انسان آرقاسنه ، مالملکنك مزاری ئوزەرینه بر نظر عطف ایدەر ...
صوکرا کمال تصمیم ایله سیاحت باستونی یاقالار . آتشك تهوری اونك نەسنی
غصب ایتمش اولورسه اولسون ، اوکا ینه طاتلی برتسلی قالیور : کندیسنجه
محبوب ومعزز اولان باشلری [افراد عائلەسنی] صاییور ؛ نه بویوك سعادت !
هیچ بری اکسیك دەکل ، محبت وشفقتی هیچ برندن جدا اولمامش .

***

ایشته معدن طوپراغك سینەسندە قالیب موفقیتله دولمش ، جهدمزی
وهنرمزی تأدیه ایتمك ایچین چاك میدانەدە چیقاجقمی؟ یااصاغه موفق اولماسایدی؟

يا قاليب چاتلاسايدى؟ بز اميد وار اولديغمز حالده بزه باشقه مصيبت اصابت ايتمشدر .

أللرمزك ايشنى مبارك طوپراغك قارانلق سينەسنه توديع ايدييورز . أكينجى توخومنى اوكا توديع ايدەر ، بيتەجكنى ، توفيق آسمانى ايله ، خير وبركته مظهر اولاجغنى اميد ايدەر . داها كوزەل بر حياته تكرار دوغمق ايچين قعر مزاردن چيچك آچاجغنى اميد ايدەرك كوزلرمز ياشله دولو اولديغى حالده ، طوپراغك ايچنه كيزلەديكمز توخوم ، داها زياده قيمتلى در .

***

« قاتەدرال »ك ، بويوك كليسانك يوقاريسنده ، آغير وغصەلى طنينلرله چاك مزار ترانەسنى عكس انداز ايدەر : قالين ومحزون ماتم ضربەلرى ، بريولجىيى صوك سياحتنه تشييع ايدەر .

آه ! بو بر زوجەدر ، سوكيلى برزوجەدر ؛ آه ! بو برفداكار آنادركه ئولولرك قارا حكمدارى ، زوجنك قوللرى آراسندن ، كنج ياشنده زوجنه ويرديكى و شفقت قوجاغنده بويودكلرينى كورديكى چوجوقلرينك آراسندن چكوب آليور ...

آه ، عائلەنك طاتلى رابطەلرى مؤبداً قيريلدى؛ چونكه عائلەنك آناسى اولمش اولان قادين شيمدى روحلر [طيفلر] كشورندەدر؛ چونكه مخلصانه ادارەسى منقطع اولدى ؛ اونك اهتمام وشفقتى آرتق نكهبان دەكل ؛ بعدما يتيم يوردده محبتسز برأجنبى [قادين] حكمران اولاجق .

***

چاك صوئوركن ، مشقتلى ايشكزك يورغونلغنى چيقاريكز ، استراحت ايديكز . ياپراقلر آراسنده قوشلر ناصل اوينارسه اويلەجه هركس بكنديكى كبى ياپسين . ييلديزلرك لمعەلرى كورونونجه ، چراق ، هر اهتمامدن آزادە ، آقشام چاكنك چاليندىغنى ايشيتير فقط استاد على الدوام اوغراشمغه مجبوردر .

***

اوزاقده ، وحشى اورمان ايچنده ، يولجى سوكيلى قولوبەسنه قاووشمق ايچين آديملرينى مسرورانه صيقلاشديرييور .

قویونلر، مه‌له‌یه‌رك آغیللرینه عودت ایدییور وجسیم ئوكوزلرك پاریلدایان سورولری بو كوره‌رك ، آلیشیق اولدقلری آغیللرینی دولدورمغه كیدییور . حبوبات یوكلو آرابه ایكی طرفه صاللانارق بویوك بر آغیرلقله ایچری كیرییور.
مختلف رنكلی چلنك، باشاقلر ئوزه‌رنده دورویور . كنج حصادجیلر خلقی، رقص ایتمكه قوشویورلر. میدانلره، سوقاقلره‌ده سكوت یاییلیور. أوك خلقی كندیلرینی بریره طوپلایان لامبانك أطرافنده اوطورویورلر ، وشهرك قاپیسی ره‌زه‌لری ئوزه‌رنده غیجیردایارق قاپانیور. ارض ، ظلمتله ئورتولویور ، فقط امنیت كامله‌ده بولونان وطنداش طعمهٔ خوف اولان شریری اویاندیران كیجه‌نك متدهشی ده‌كل ؛ چونكه قانوك كوزی اویومایور . قانونك كوزی نكهباندر .

***

أی مقدس طریقت ، أی سمانك اولاد خیركاری ، سهل ومسعود اتحاد ایله مساویلری یكدیكرینه ربط ایده‌رسك، شهرلرك تملنی آتان ووحشی‌یابانیلری تارلالردن ، اورایه چاغیران سنسك ، انسانلرك قولوبه‌لرینه كیردك ، اونلری حلیمانه اخلاقه آلیشدیردك بوتون رابطه‌لرك أك سوكیلیسنی، أك معززینی ئوردك، أی وطن محبتی !
بیك چالاك أل ایشله‌یور ونشاطلی بر آهنكده یكدیكرینه یاردیم ایدییورلر ؛ بوحرارتلی فعالیتده بوتون قوتلر متجلی اولویور . اوستا وچراق ، جملهٔ مقدس حریتك حمایه‌سی آلتنده جهد وغیرت ایدییورلر . هركس اشغال ایتدیكی موقعندن ممنون، كندیلرینی استخفاف ایده‌نلرهٔ كولویورلر . ایش وطنداشك زینتی‌در . بوللق ، زحمتنك مكافاتی‌در . أ كر قرال مقامیله شرفله‌نیرسه ، بزم شرفمزده، أللرمزك ایشی‌در. كوزه‌ل صلح، طاتلی وفاق بومدینه‌نك اوزرنده اوچكنز ، خیر خواه وخیركار ، اوچكز !

حربك باربار اوردولرینك ، صلح وآسایش اوجاغی اولان بو وادی‌یی باصدیغی كون اصلا كله‌مه‌سین ! آقشامك قیرمیزیلغیله دلبر برصورتده قیزاران سمانك آتشه ویریلن كویلرك وشهرلرك مدهش ایشیغیله ستر اولوندیغی كونی الله كوسترمه‌سین !

شيمدى قيريكز باقالم قاليبى ! خدمتنى ايفا ايتدى . ايشمزك موفقيتنى كوكل وكوز دويا دويا كورسون . باصيكز چكيجى ، محفظه پاطلايجه‌يه قادار باصيكز چكيجى ! چاكك اعادهٔ حيات ايتمه‌سى ايچين قاليبك پارچالانماسى لازمدر .

استاد مدبر بر أل ايله ، زمان موافقنده قاليبى قيرابيلير ، فقط مشتعل معدن ، آله‌و سيللرى كبى ، كندى كنديسنه فيرلارسه‌واى‌حاله ! كور آزغينلغيله ، رعد شماتتيله أوى ييقار ، هوايه آتار ، وجهنمك آچيق آغزى كبى خرابى ويانغين پوسكورور . خام قوتلر ، بى‌شعوراولارق ، هرنره‌ده حكمران اولورسه اوراده هيچ بر منتظم ايش ، هيچ بر منتظم اثر تشكل ايده‌مز : قوملر كنديلرينى ينه كنديلرى آزاد ايتدكلرى وقت رفاه وسعادت فيض بولاماز . شهرلرك سينه‌سنده يانغين مركزى ، كيزليدن كيزلى‌يه بويوديكى ، اهالى زنجيرينى قيرارق ، بردهشت ياردينى كندى كنديسنده آراديغى‌وقت واى حاله ! اوزمان عصيان ، چاك ايپلرينى مختلجانه چكر . برحالده‌كه مسالمت وحضور طنينلرى عكس ايتديرمكه مخصوص ايكن ، متشدد اولومالريله سمايى دولدورور ، عنف وشدتى اعلان ايده‌ر .

حريت ، مساوات ! ايشته عكس انداز اولديغى ايشيتيلن صيحه‌لر بونلردر . صلح جوشهرلى سلاحه صاريلير . سوقاقلر ، كمرآلتلرى خنجاخنج دولار و بوغازلايجى‌لرك چته‌لرى دولاشيرلر . اوزمان قادينلر ، صيرتلانلراولورلر . شناعتلرى براويونجاق ، كنديلرينه براويون ياپارلر ؛ پارص ديشلرى [١] ايله دشمنك هنوز چارپان قلبنى ايصيرير ، پارچالارلر . مقدس هيچ برشى قالماز ؛ متقيانه حياوعفتك بوتون باغلرى چوزولور ؛ أيى ، فنايه ترك موقع ايده‌ر وبوتون سيئات سربستانه حكمران اولور . آرسلانى اوياندير مق مخاطره‌لى‌در ، قاپلانك ديشلرى مهلكدر ؛ فقط مدهشلرك أك مدهشى فكرنده خروشان اولان

[١] Panthers zähnen

انساندر [١]. وای حالنه او کیمسه‌لرك، که بوابدی کوزه نورك مشعل سماویسنی اعاره ایده‌ر! بو مشعل اونی تنویر ایتمك ایچین پارلاماز، اونك یالیکز شی بلده‌لری وشهرلری یاقمق، رماده قلب ایتمك‌در.

*
* *

الله‌نی سه‌ویندیردی! باقکز معدنك نوه‌سی ظرفندن بر آلتون یلدیز کبی مشعشع ویکباره اولارق چیقیور. تپه‌سندن کنارینه قادار کونش کبی پارلایور. پك واضح اولان آرما لوحه‌لرینه قادار هرشی صنعتکارك مهارتنی اعلان ایدییور.

****

کیریکز، رفیقلر، جمله‌کز کیریکز! خلقه تشکیل ایدیکز؛ چاکك آدینی قویارق دعاسنی ایده‌لم. آدی «وفاق» [٢] اولسون! صمیمی بر اتحادی، قلباً برلشمش جماعتی مکمل بر وفاقده جمع ایتسین.

استاد طرفندن ابداع ایدیلمه‌سنك سببی اولان بو ایش استقبالده اونك وظیفه‌سی اولسون. وضیع حیات خاکینك فوقنده، هوالرده دورارق یلدیریمك قربنده کوکلرك لاجوردی چادیری آلتنده یلدیزلر جهانینك حدودنده صاللانسین. سیر وحرکتلرنده خالقلرینی تهلیل وتاجیله مزین سینه‌یی سوق ایده‌ن یلدیزلرك مشعشع باندوسی کبی بالادن برسس اولسون. تونجدن آغزی جدی وابدی شیلر تبلیغ ایتمکه مؤکل اولسون. وزمان، ساعت بساعت، طیرانده سریع قانادیله اوقشاسین. سسنی طالعه اعاره ایتسین؛ بالذات قلبسز وتمایلسز اولدیغی حالده، اهتزازلریله حیاتك بی قرار، متحول اویوننی تعقیب ایتسین.

---

(١) Gefährlich ist's den Leu zu wecken
Verderblich ist des Tigers zahn
Zedoch der schrecklichste der Schrecken
Das ist der Mensch in seinem wahn

بومشهور قطعه‌یی آلمانجه‌یی تعلم ایتمکه باشلادیغم صیراده شو صورتله نظماً ترجمه ایتمشدم:

کرچه مدهش‌در ایدیلك بیدار
یوواسنده اویویان شیر ژیان،
داها مدهش، داها خشیت زادر
قاپلانك دیشلری که بیلمز آمان،
لیك مدهشلرك اك مدهشیدر
فکر وعزمنده خروشان انسان.

(٢) Concordia رفاق

نشر ایتدیکی قوتلی صدالر، ناصیل قولاغە چارپیور وصوكرا نایاب اولویورسە
ئویلەجە هیچ برشیئك باقی اولمادیغنی ودنیادەکی شیلرك كافەسنك زائل ونابود
اولدیغنی ئوکرەتسین .

***

شیمدیهایدی باقالم، خالات واسطەسیلە مهتزع چاكی چوقوردن چکیکز:
صدا كشورینە ، نسیم سماوی‌یە چیقسین ! چکیکز ، چکیکز ، قالدیریکز .
حرکت ایدییور ، دالغالانیور ، یردن آیریلیور ؛ ایلك صدالری بو شهرە
شادمانلق اعلان ایتسین وصلح وآسایش خبری اولسون !

بالیقجی چوجوغی

قاییغندە چوبان هواسی ئوزرە ترنم ایدەر

كولك یوزی پاریلدایور، كولویور،
ییقانمغە چاغیرییور ایچندە .
قییی‌نك یشیل چمنی اوستندە
چوجوق‌اویومشدی، اویقوجغندە
فلاوتە نغمەسی قادار طاتلی ،
ملکلرك سسی قادار روح بسلر
سماوی بر آهنك دیكلەیور ایدی.
آلهی بر شوقلە اویاندیغی آن
كوكسجکنك أطرافندە دالغالر
چیرپینیوردی ؛ صولرك دیبندن
یوكسەلن بر صدا اوكا دیدی كە :
سوكیلی‌چوجوق سن بنمسك، سنی
اویورکن قاپیور، قاچیرییورم،
كندی مسكنمە كوتورویورم .

بر چوبان

داغك اوستندە ، چوبان هواسنە بکزەر بر هوا ایلە ترنم ایدەر

الوداع أی مرعالر ، أی کونشلە
یالدیز لانان چمنلکلر ، چایرلر !
چوبان سزی ترك ایدەجك ، یاز بیتدی .
داغە عودت ایدەرز او زمان کە
قوغو قوشی تکرار ئوتمکە باشلار ؛
صحرالرە یکی بر حیات کلیر .
زمین تازە چیچکلرلە بزەنیر .
مایس آیی کلیر ، چایلر ، ایرماقلر
بویور ، نازلی نازلی آقمغە باشلار .
الوداع أی مرعالر ، أی کونشلە
یالدیز لانان چمنلکلر ، چایرلر !
چوبان سزی ترك ایدەجك ، یاز بیتدی .

بر آوجی

یوکسکدە قایالرك ئوزەرندە ترنم ایدەر : ایکنجی هوا .

جمودیەلر کورولدەیور ، یوللر
صارصیلیور ؛ آوجی هیچ قورقمقسزین
باش دوندورەن ، کوزقارارتان یولنی
تعقیب ایدییور ؛ بوز وادیلرینە
دوغرو جسوارنە ایلەریلەیور .
بو وادیلرە هیچ بر تازە بهار
لطافت کتیرمز ؛ بو وادیلردە
هیچ بر آغاچ ، هیچ بر دال یشیللەنمز .

آوجینك آیاقلرینك آلتنده
بولوطدن بر ده‌کیز دالغالانیور .
انسانلرك ایزلرینی آرتیق ، هیچ
کوروب طانیمایا قادر اولمایور .

« کییوم‌تل » دن

اورله‌آن باکره‌سی

(ژان دارق)

انسانلغك نجیب تمثالنی آلچالتمق ایچین استهزاسنی أك کثیف توز طوپراق ایچنه سوروکله‌دی : استهزاکار شیمه، « کوزه‌ل » ایله أبدیاً مبارزه‌ده‌در ؛ نه ملائکه‌یه ، نه اللهه ایناغاز ؛ قلب‌دن خزینه‌لرینی قاپمق ایستر ؛ امید ایله جنك ایده‌ر ، ایمانی پارالار .

*

فقط ، بالذات سنك کیبی ، أی دیندار چوبان قیز ، صاف‌دل بر عرق‌دن صدور ایتمش اولان شاعر سکا صمدانی ألنی اوزاتیر ؛ سنکله برابر ابدی ییلدیزلره دوغرو آتیلیر ، یوکسه‌لیر . شعر سنی بر هاله ایله احاطه ایتدی . سنی یوره‌ك یاراتدی ، ابدیاً یاشایاجقسین .

*

دنیا، نور صاچانی قارارتمقدن وعلوی‌اولانی‌طوپراقلر ایچنه‌سوروکله‌مکدن خوشلانیر؛ فقط قورقما ! یوکسك وبویوك اولان شیلر ایچین آلوله‌نن کوزه‌ل روحلر هنوز أکسیك ده‌کلدر .

مومومس Momus [١] ، کورولتولو بالوبی أکله‌ندیرسین ؛ نجیب برجانه أك نجیب سیمالری سوه‌ر ...

(*) أساطیرده اویقونك وکیجه‌نك اوغلودر .

قادینلرك شرفی

قادینلری تبجیل ایدیکز ! اونلر ، سما کللرینی زمین حیاتنده ئوره‌ر بری برینه باغلارلر ؛ محبتك متیمن باغنی ئوره‌ر ، وملاحتك عفت و عصمت غازه‌سی التنده ، دقتکار ومقدس بر أل ایله نجیب حسیاتك مؤبد آتشنی بسلرلر.

*
* *

أرككك جوشقون زندکیسی دائما حقیقتك حدودی خارجنده دولاشیر . فکرلری ، احتراصلر عمانی اوزه‌رنده بی قرار دالغالانیر . حریص أللرینی اوزاقلره اوزاتیر؛ یوره‌کی دویمق ، قانمق نه‌در بیلمز ؛ دورادور مدارلر آراسنده أمللرینك خیالنی لاینقطع تعقیب ایده‌ر .

فقط مفتون ایده‌ن و زنجیرله‌ین برنظرله، قادینلرفراری‌یی چاغیریرلر . حال حاضرك یولنده فطین مستشارلر اولان قادینلر اونلری چاغیریرلر. قادینلر والده‌لرینك متواضع خانه‌لرنده اخلاق عصمت و عفت‌ایله، طبیعت مشفقه‌نك صادق قیزلری قالمشلردر .

*
* *

أرككك‌قوتلری خصمانه‌در ، أزیجی قوتیله ، حیات آراسنده ، جوشغون، آرامسز ، لاینقطع یورور کیده‌ر. یاراتدیغنی ییقار . آرزولرینك مبارزه‌سنه اصلا آرام کلمز ، آصلا ! ناصل‌که دیوك قافاسی هردوشدکجه أبدی بر تکررله یکیدن حاصل اولور .

فقط داها صلح آمیز ، داها ساکن برشان ایله قناعت ایده‌ن قادینلر ، لحظهٔ حاضره‌نك چیچکلرینی طوپلارلر ؛ اعتناکارانه محبتله مشحون بر غیرتله مساعیلرینك رابطه‌لری ایچنده داها سربست ، ساحهٔ علمده وشعرك نامتناهی دائره‌سنده داها زنکین اولارق اوچیچکلری بسلرلر .

خشین ومغرور ، کافهٔ احتیاجاتنی بالنفس تطمینه قادر اولان أرككك‌سینهٔ منجمدی ، دیکر بر قلب اوزه‌رینه ، صمیمیتله دولو تطبیق اولونورکن محبتك صمدانی سرورینی طانیماز . روحلرك مبادله‌سی نه‌در بیلمز . کوز

ياشلرينه غرق اولماز . حيات مبارزه‌لری بيله روحنك سرت طاوينی داها زياده سرتله‌شديرير . فقط باد صبانك ياواشجه تحريك ايتديكی أرغنون ناصيل آنسزين تيتره‌رسه قادينك روح حساسی ده اويله تيتره‌ر؛ اضطرابلرك حضورنده رحيمانه متلاشی اولارق محبتكار يوره‌كی چارپار وسمائی شبنملرك اينجيلری كوزلرنده پارلار .

أركك حوزه‌سنده قوتك حق مغرورانه‌سی غالب كلير. وحشی «سيت» [*] قليچ ايله اثبات مدعا ايده‌ر وايرانلی أسير اولور : احتراصلر وحشی وخونخوار آزغينلقلرنده يكديكريله جنك ايده‌رلر. نفاقك قاباسسی، ملاحتك فرار ايتديكی يرلرده قوماندا ايده‌ر .

فقط نازكانه اقناعكار اولان نياز ايله ذی قوت قادينلر كشور اخلاقك عصای شوكتنی اللرنده طوتارلر . آلوله‌نن وقودوران نفاقی سوندورورلر ؛ يكديكرينه بغض ايده‌ن دشمن قوتلره شكل Gestalt [**] ك سويملی آهنكنده يكديكرلرينی درآغوش ايتمه‌يی اوكره‌تيرلر؛ يكديكرندن فرار ايده‌نلری يكديكريله برلشديريرلر .

شاعرك قارهٔ وداعی

آلههٔ الهام صوصيور . حقكده ويريلن حكمی تلقی ايتمك اوزره باكر ياناقلری ايله يوزی بر حجاب وعصمت قيرميزيلغی ايله مستور اولدينی حالده حضوركه چيقيور . بكه‌نيلمك ، مقبولی اولمق ايسته‌ديكی محاسن آدمی‌در ، حقيقتك تأثير ايتديكی، ساخته احتشامك اغفال ايده‌مه‌ديكی كيمسه‌در. كوكسنده خيره وحسنه آچيق بر يوره‌كك چارپديغنی حس ايده‌ن كيمسه و آنجاق بويله بركيمسه اونی تتويج ايتمه‌يه لايق‌در .

*
* *

بونغمه‌لر ، آهنكلر ، حساس برقلبی تلذيذ، داها كوزل خياللرله احاطه

---

[*] سيت scythe قديمده وحشی وخونخوار برقوم .

[**] بوكلمه پك كنيش برمعناده آلينمشدر . «شيلله‌ر» برمكتوبنده بوكلمه حقنده شو ايضاحاتی ويرمشدر : « بوبر فكردركه أشيانك بوتون اوصاف شكليه‌سنی [اوصاف مرئيه‌سنی] وبونلرك مانكات فاكره ايله كافهٔ علائقنی احاطه ايده‌ر .

وأك نجیب حسیات أیله متحسس ایتدیکی لحظه‌نك ماوراسنده یاشامق ادعاسنده اصلا ده‌گلدلر. دورادور اخلافه دوغرو برطیران مؤبدایله‌اوچمایی ایسته‌مه‌یور؛ بونغمه‌لر محدود زمانده طنین انداز اولدی، وزمانك ایچنده جان ویره‌جکدر. لحظهٔ حاضرك آتش الهامی اونلره وجود ویردی، ساعتلرك خفیف رقصلری ایله کوتوروله‌رك چکوب کیدیور.

*
* *

بهار تکرار اویانیور؛ کونشك ایصیتدیغی چایرلراوزه‌رنده برحیات نوجوانی، کمال شطارتله انکشاف ایدییور. گل آغاجلری، هوایی صمدانی رایحه‌لریله تعطیر ایدییور. پرشطارت مغنیلرك کلبانکی سمایی دولدورویور. خلق، کنج اختیار آچیق هواده تفرج ایدییور. عموم، مسعود ومتلذذ؛ قولاقلرینی کوزلرینی علوی بر نشئه ایله مست ایدییورلر.... بهار کچوب کیدییور، چیچك توخوملانیور. ظهوریاب اولانلرك هیچ بری پایدار اولمایور [*]

حیاتك قیلاغوزلری

حیات یولنده سکا قیلاغوزلق ایده‌ن ایکی ملك واردر؛ بونلر سکاخدمت ونصرت ایتمك اوزه‌ره أطرافکده متحداً بولونیورسه نه موطلو! بونلردن بری، نشاطویره‌ن اویونلریله سیاحتکی‌قیصالتیر: قولنه استناد ایت بخت‌ووظیفه سنك ایچین داها ملایم وخفیف اولور. متبهم حظوظات عشق ایله، طاتلی مصاحبه‌لرله، انسانك تیتره‌یه‌رك عمان ابدیت اوکنده توقف ایتدیکی کردابه قادار سکا رفاقت ایده‌ر. اوراده، تصمیمکار، آغیر وسکوتی اولان دیکر

[*] شیلله‌رك بو صوك مصراعی معلم ناجی مرحومك:

« ای قورقوسی اولمایان خزان‌دن
بیلمم نچین انجینیرسین آندن
ناجی‌ده کوچر کیده‌ر جهان‌دن
پاینده‌میدر بهار هیهات! »

قطعه‌سنی خاطره کتیرییور.

ملك سنی آلیر ؛ دیو اندام قولی‌اوزه‌رنده سنی بو کردابك اوته طرفنه‌کچیریر. بو ایکی ملك‌دن یالکز برینه هیچ بر زمان حصر نفس ایتمه ؛ برنجیسنه حیثیتکی ، ایکینجیسنه سعادتکی صاقین تفویض ایتمه .

ایمانه سوزلری

سکا ، معنالرله دولو اوچ سوز سویله‌یورم ؛ بو سوزلر آغزدن آغزه کچر ؛ فقط خارجدن کلمز ؛ اونلری یالکز قلب کشف ایده‌ر. بواوچ‌سوزه اعتقاد ایتمه‌دیکی آندن اعتباراً انسان بوتون قیمتنی ضایع ایده‌ر .

انسان حر اولارق دوغمشدر ؛ زنجیرلر ایچنده دوغمش اولسه بیله ینه حردر . نه عوام ناسك ولوله‌سنه نه‌ده آزغین دلیلرك اعتسافلرینه قولاق آصما . زنجیرینی قیران أسیرك اوکنده تیتره‌یکز ؛ حر انسان‌دن قورقمایکز .

فضیلت ، فضیلت بوش بر کلمه‌دن عبارت ده‌کلدر . انسان اونی حیاتده اجرا ایده‌ر ؛ انسان هر آدیمده آیاغی قایارق دوشسه بیله بو سما قیزینه ألنی اوزاتابیلیر . عاقللرك ذکاسیله کوره‌مه‌دیکنی ، معصوم وصاف بر روح، تواضع ایچنده ، اجرا ایده‌ر .

برده بر الله واردر ؛ آرزوی بشرینك بی قرارلغی نه اولورسه اولسون او صمدانی بر ارادتله یاشار . اجل واعلا مفکّره زمان ومکانك پك زیاده فوقنده اجرای فعل ایده‌ر ؛ هر شی مؤبد بر تحولده دور ایتدیکی حالده بو تحولده ده‌کیشمز بر شیمه بر قراردر .

معنالرله دولو اولان بو اوچ سوزی حرزجان ایت ، آغزدن آغزه داغیت. بو سوزلر خارجدن کلمز ، اونلری سنك باطنك سکا کشف ایده‌ر . بو اوچ سوزه اعتقادینی محافظه ایتدکجه انسان هیچ برزمان قیمتنی ضایع ایتمز.

أییلك و بویوکلك

یالکز ایکی فضیلت واردر. آه ! الله بو ایکی فضیلتی بری برندن آصلا آییرماسین ، أییلك دائما بویوك اولسون ، بویوکلك دائما أیی اولسون.

« ژوپیته‌ر » « هه‌رکول » ه

الوهیتکی بنم کوثرمده ایچمه‌دك ؛ سـنك الهی قوتك سنی کوثره ظفریاب ایتدی .

أك علوی

أك علوی‌یی ، أك بویوکی آرایورمیسین، اوکره‌نمك ایسته‌یورمیسین؟ بونی سکاأشجاراوکره‌ته‌بیلیر. اونك ایسته‌مکسزین‌اولدیغنی سن‌ایسته‌یه‌رك‌اول ![*]... هربویوکلك هریوکسکلك بونده‌در.

محبت وآرزو

« شلوصه‌ر » نه‌کوزه‌ل سـویله‌مشدر : انسانلرجه، مالك اولونان سویلیر، مالك اولونمایان آرزو ایدیلیر ، زیرا یالـکز زنکین روح سور ؛ یالکز فقیر روح آرزو ایده‌ر .

بهاره

خوش کلدك ، کوزه‌ل چوجوق ! طبیعتك نعمتی .
چیچك سپتکله کویه خوش کلدك !

***

آه ، ایشته ینه‌کلدك ، نه‌قادار سویملیسین، نه‌قادار کوزه‌لسین ، استقبالکه قوشمقدن نه‌قادار صمیمی حظ دویویورز !

***

[*] یعنی طبیعتکك آرزوسنه، ایسته‌یه‌رك وبیله‌رك انقیاد ایت نته‌کیم نبات وأشجار کندی طبیعتلرینك سائقلرینه . بیلمه‌یه‌رك و ایسته‌مه‌یه‌رك انقیاد ایده‌ر . دوشـوندیکك واولدیغك کیبی سوبله واول . ساخته اولما ؛ یاپراقلریکی، چیچکلر یکی، میوه‌کی‌سربست ارزان ایت .

فقط حالا سوکیلیمی دوشونویورمیسین ؟ آه ! معزز بهار، دوشونسەڭ آ !
سوکیلم ، اوراده ، بنی سودی ، سوکیلیم بنی حالا سوییور !

***

نیازلرم ، سوکیلم ایچین سندن خیلی چیچك استحصال ایتدی . . . ینه کلیور ، رجا ایدییورم ، سن ایسه اوندن ، دائما چیچك ویرییورسین .
خوش کلدك کوزل چوجوق ! طبیعتك نعمتی ! چیچك سپتکله کویه خوش کلدك !

مترجمی
عبدالله جودت

اسکی روماليلرك ياشاييشی و اکلنجه لری

رومادن بحث اولونونجه ، روما دوشونولونجه انسانده قوت و عظمت ، حشمت ودبدبه، محاربلك، فضيلت فکرلری دوغمامق قابل دەکلدر. مورخلر وشاعرلر بوشهردن ، و بوشهرك اولادلرندن اوقادار ستايشله بحث ايتديلرکه برزمانلر جهانه حاکم وغالب اولان بوقوم حقنده انسانده طبيعی برحس حيرت ومفتونيت حاصل اولديغی ايچين خدمات وطنيه‌ده اودرجه فضيلت ابرازايدەن روماليلرك خصوصی حياتلرنده ، أکلنجه ويورطيلرنده‌ده بويله عظمت و اصالت موجود اولديغی ظن اولونور . فقط حقيقت بوندن فرسخ فرسخ اوزاقده‌در. انسانلر ايچين اولديغی کبی اقوام ايچين‌ده «سن بکا نه ايله أکلنديککی سويله ، بن‌ده سکا نه اولديغکی سويله‌يه‌يم . » ضرب مثلنی تطبيق ايتمك ايجاب ايتسه حياتی أکثريا ذوق وأکلنجه ايچنده کچيرەن بو بويوك قومك ماهيت اخلاقيه‌سی پك صاف چيقماز. روما اهاليسی اولا حربدن، بالاخره داخلی اختلاللردن باش آلدقجه أکلنجه‌دن باشقا برشی دوشونمزلردی . بوأکلنجه‌لر دينی بر منبعدن چيقمش ، بالاخره خصوصيت معنويه‌لرينی غائب ايتمشلردر .

فرانسزجه‌ده برتعبير وار. (Faire le Pont) ديرلر. برمسامره پازاردن برکون أوله تصادف ايتديکی زمان تعطيل کونی اولان پازاری‌ده اومسامره‌يه علاوه ايتمکه اطلاق اولنور . ايشته روماليلرك أملی‌ده سنه‌نك بوتون کونلرنده کوپرو قورمقدی . واقعا روماليلر بعضاً ايرماق اوزرينه‌ده کوپری ياپمغی دوشونمشلر و بونلرك بعض نفيسلری‌ده بوکون الآن موجود بولونمشدر ، فقط اونلر کوپرولری هفته‌لر اوزرينه قورمغی داها زياده ترجيح ايتمشلردی. بونك سببی قولای آکلاشيلير . رومادە اوچ صنف خلق واردی. پاتريسيه‌نلرکه هيچ برايش کورمزلردی،اسرا که‌هر ايشی کورورلردی، صوکرا اهالی که‌ياپاجق برايشی‌اولديغی زمان‌شاشيرر قاليردی. شوحالده خدمت‌عسکريه‌دن وأکلنجه‌دن ماعدابونلردن برايش بکله‌مك عبثدی. چونکه‌اسرا اوارکن‌چاليشمق معناسزدی.

بوندن‌ماعدا برقونسول، برحکومت آدامی شهرت کسب ایتمك‌ایسته‌دیکی زمان یکی برأکلنجه ، مکلف بر ضیافت ترتیب ایتمه‌سی کافی ایدی ، همان بویوك و امثالسز بر آدام اولدیغی اعلان اولونوردی .

بوندن ماعدا رومالیلری أکلنجه‌یه تشویق ایده‌ن أسباب دینیه‌ده موجود ایدی . اونلرك أللی سکز دانه تقویمه کچمش بایراملری واردی . مثلا ٧ تشرین ثانیده ژانوس یورطیسی ، ٩ ده آغونااللر ، ١٣ ده ژوبیتر ستاتور ١٥ ده قارمانتااللر [یکی دوغانلر] ٢١ ده ، ٢٢ ده ، ٢٣ ده پالاتن اویونلری ٥ شباطده قونقورد بایرامی ؛ ١٣ شباطدن ٢١ شباطه قادارپارانتااللر ، یاخود اولولر بایرامی‌که مزارلر اوزرینه هدیه‌لر کتیریلیوردی ، ١٥ شده لوپرقااللر ، ٢٢ سنده عائله‌لرك باریشمق یورطیسی اولان قاریستی یورطیلری ، ٢٣ ده ترمینااللر ، ٢٥ ده ره‌ژیفوژ . . . الخ . . الخ .

بوموقوت بایراملر خارجنده مختلف تاریخلرده کلن بایراملر و اوچنجی درجه‌ده‌ایسه أمپراسیو دینیلن وقونسوللر، مظفر اوردو قوماندانلری، اجرای حکومته نامزدذوات، خلاصه أهالینك توجهنی‌قازانمق‌ایسته‌ین آداملر طرفندن ویریلن ضیافتلرواردی. بوضیافتلر رومادە اوکوسستدن‌اول انتخاباتك مرکزی اولمشلردی . حتی داها صوکرالری بوضیافتلر اجرای حکومته یکانه استنادگاه اولمشلردی. ایش بردرجه‌یی بولمشدی‌که روما خلقنك آغزنده «أکمك ـ یعنی ضیافت ـ واویون» سوزلرندن باشقابرشی ایشیدیلمز اولمشدی . روما برطرفدن اورژی بر طرفدن جانبازخانه وحشتلری آراسنده حیاتی نشئه ایله کچیرمکدن باشقه برشی دوشونمزدی .

روما تاریخنك ابتدالرنده بایراملرك ایکی‌بویوك سلسله‌سی‌واردی . بونلرده فیئه‌ریلر وساتورنااللر ایدی . لاتین فیئه‌ریلری رومنلرك نوعما برر عید ملیسی ایدی . بونلر هرسنه آلبن داغنك تپه‌سنده ژوبیتر لاسیاریسك نام وشرفنه اجرا اولونوردی . بوتون حکومت آداملری بونده حاضر بولونوردی . تاریخ اجراسی قونسوللرطرفندن تعیین‌ایدیلیر واونلر اولمادیغی‌زمان منحصراً بووظیفه ایچین بر دیکتاتور انتخاب اولونوردی . بو دیکتاتورلردن بری ، صیراسی

كلمشكن سویلەیەلم : ژەغاینوس ماسەرینوس ایدی ، بركون حضورنده دەكیز صوینك نەدن طوزلی اولدیغی حقنده مناقشه اولونیورمش . ژەغاینوس ماسەرینوس: ــ نەدن بیهوده ذهنكزی یوروپورسكز، طوزلو بالقلرك دەكیزدن چیقدیغنی بیلمەیورمیسكز، ایشته دەكیزی طوزلی یاپان بوبالقلردر . دیمش .

بویورطیلر أثناسنده هركس تحفەسیله آلبن داغنك تپەسنده طوپلانیردی. بو تحفەلر قوزو ، بال ، پینیر ، سوت كبی شیلردن عبارت ایدی . لاتین قونفه دەراسیوننك بوتون شهرلری بو مراسمه اشتراك ایتمك مجبوریتنده ایدی . كوندوز رومادن برهیئتدینیه محتشم بر آلایله آلبن داغنك اقصای جنوبیسنده كائن ژوبیترلاسیاریسی معبدینەكلیردی. اوراده انشاایدیلن بر آبدۀظفردن لچەرك معبدك ایچنه كیرەردی . قاپونك اوكنده بو هیئت صورت مخصوصەده قبول اولونوردی. اوكوستك سلطنتدن صوكرا بوهیئتك ریاستنده بالذات ایمپراطور بولونور. نزدنده رتبه ومنصب صیراسیله رومن سەناتوسی حكام، ایمپراطورلغك بالجمله مأمورین رسمیەسی بولونوردی . هر شهرك رهبانی خصوصی بر قوربان تقدیم ایتدكدن صوكرا رومن هیئت رهبانیه رئیسی تحفۀ ملیەیی تقدیم ایدەر؛ واونی بالذات كسردی . بو أكثریا بوینوزلری یالدیزلی بیاض بر اوكوز ایدی. سوتله تعطیر اولوندقدن صوكرا بوتون شهرلر آراسندەكی اتفاق یمینی تكرار ایدیلیر، واوكوزك أتی حاضرونه ممكن مرتبه تقسیم اولونوردی . اوندن صوكرا آرتق اویونلر باشلاردی . بواویونلر أكثریا آلبن داغنك آلتنده انشا ایدیلن برسیرقده یاپیلان قورسلردن عبارت ایدی . بوياریشلرده برنجیلكی قازانانه بر نوع ایچكی مكافات ویریلیردی . بو ایچكی او زمان ادامۀ حیاته خادم بر شی عد اولونوردی .

لاتین فیئەریلری حقیقتده رومادە برنوع فەدەراسیون بایرامی كبی ایدی . فقط روما أهالیسنی أكزیاده اشغال ایدەن ، اونلره أك عزیز اولان یورطی ساتورناللر ایدی . او ساتورناللركه عصرلردن بری حائزاولدقلری سوء شهرتی آتامامشلردر: معمافیه ایلك زمانلری بونلرده اصالت ونزاهت موجوددی . لكن رومادەكی تأسیسات سائره كبی بونلرده صافیت اصلیەلرینی غائب ایدەرك مشوش وغلیظ

بر شكل آلديلر . ساتورنال يورطيلرينك أساس ظهورينه دائر برافسانه واردر:
برەنوس مغلوبلرك جسدلريله مالى اولان رومادن چيقديغى زمان مغلوب شهر
يكى وغير منتظر بر فلاكت قارشيسنده بولوندى : قومشـو اقوام كنديلرينى
دائما قورقوتان بوشهرك اوكونكى قوتسزلكندن بالاستفاده رومايه كلەرك رومن
أكابرينك قاريلرينى وقيزلرينى ايستەديلر. وايستەدكلرى بوچيركين وكلبى شى حاصل
اولماياجق اولورسـه شهرى خراب وبوتون بوتون محو وپريشان ايدەجكلرينى
بيلديرديلر . سەناتو بومدهش تهديد آلتندە نه ياپاجغنى شاشيرمش، اتخاذ ايدەجكى
خط حركتى مذاكرەده ايكن بوتون خدمتجى قيزلر طوپلانديلر وخانملرينى
قورتارمق ايچين اونلرك يرينه كنديلرينك كوندەريلەسنى تكليف ايتـديلر .
وبالطبع تكليفلرى همان قبول ايديلدى . خدمتجيلر خانملرينك أك كوزەل
أليسەلرينى كيەرك دوشمانلر اوردوسنه كچديلر. اوراده اوقادار مسرت كوستر ديلر،
اوقادار مسـاعد طور آلديلركه شرفلرينه طلب ايتدكلرى مكمل بر ضيافت
قورولدى . صادق خدمتجيلر عشوەبازلقلريله دشمنلرينى عشرته تشويق ايتديلر،
ذوق وسرور ايچنده ، اوقادار ايچيلدى كه كيجه كلديكى زمان هركس اويويه
قالمشدى . حالبوكه خدمتجيلرك ويرديكى بر اشارت اوزرينه رومنلر قوشوشديلر
ودشمنلرينى قتل عام ايتديلر . ايشته بوكوزەل كونك خاطرەسنى محافظه ايچين
سنەده بركون خدمتجيلر خانملرينك يرلرينه كچرلر ، خانملرى اونلره خدمت
ايدەر . بوخصوصى برلطافته مالك اولان كون ساتورنال بايراميدر. خدمتجيلر،
يعنى أسيرلر بوكونى أللرندن كلديكى قادار اوزاتيرلردى. حقلرى تسليم اولونور.

تشرين ثانى ده ، آقشام اوستى ساتورن معبدينك قاپوسى اوكنده بر راهب
« ساتورنال . . ساتورنال . » ديه باغيريردى صبرسزلقله بكلەنن بو اشـارته
بيكلرجه صداى شوق وسرور جواب ويريردى . هر طرفدن اسرا قوشوشارق ،
حريت شرقيلرى سويلەيەرك شهرك هرطرفنه داغيليرلردى . بو دقيقەدن اعتباراً
افنديلرينك يرينه قائم اولان اسرا ايچين هر شيئه مسـاعده اولونوردى . روما
ايمپراطورلغنك عاداتنى بيلەنلر ايچين أك زياده حيرتى موجب اولاجق شى عادى
زمانلرده أسيرلرى حقنده غايت سرت داورانان افنديلرك بوكونلرده اونلرله

مساوی ، حتی اونلرك دوننده یاشامغه ، محقرانه سوزلرینه هدف اولمغه قیزمیارق تحمل ایدیشلیدر .

اسرانك اشتراك ایتدیکی او أك مطنطن ضیافتلر ـ ساتورنال یورطیلرینك أك مهم اقسامنی تشکیل ایدەر . بو ضیافته دعوتلیلر قومارله باشلارلردی . ایام عادیەدە اسرایه منع ایدیلن قومار اویونلرینه بو أثنالردە مساعده ایدیلمکله قالماز ، حتی تشویق بیله ایدیلیردی . عمومیتله زار اویونی اوینانیردی . لکن أسیرلرك پارالری اولمادیغی ایچین پاره یرینه فندیق قونوردی .

استحمام ساعتندن صوکرا ضیافت صالوننه کچیلیردی . اولا ضیافتك رئیسنی انتخاب ایچین زارلر یووارلانیر ، صوکرا رئیس آلقیشلر ایچنده مقامنه اوطورتیلیردی . اورادە تمامیٔ مساواته رعایت مجبوریدی . هرکس عینی شرابی ایچر ، هرکس عینی یمکدن ییر ایدی ، ساقیلر هرکسه شراب ویریر ، لکن یالکز کندی افندیسنی بوندن محروم براقیردی . سنەنك سائر کونلرندە سوء معاملەدن قورتولامایان ، لایقیله ییوب ایچەمەین اسرا بو فرصتدن أیجه استفاده ایدەردی . ییدکلری أتلر ، ایچدکلری شرابلرله قیزیشارق ، آوازلری چیقدیغی قادار تورکی سویلمکه ، آرالرنده شاقالاشمغه ، عریان لطیفەلرله أکلنمکه ، افندیلرینك تقلیدلرینی یاپارق اونلری رزیل ایتمکه باشلارلردی . دیکر طرفدن ضیافتك رئیسی حاضرونی أکلندیرملك ایچین عقلندن نه کچرسه یوکسك سسله سویلردی . سرخوش برأسیرك عقلندن نه تحف شیلر کچەجکنی تصور ایدیکز وظیفەلرینی حقیله ایفا ایدەمەدیکنی بهانه ایدەرك خدمتجیلرینی ـ یعنی خانملرینی ـ صوغوق صویه آتدقلری بیله اولوردی .

بالطبع برچوق افندیلر ساتورنال یورطیسنك ورودینی نشئه ایله قارشیلامازلردی . حتی برچوقلری ساتورنال موسمنده صیفیەلرینه چکیلیرلردی . بونلرەدە حق ویریلیور .

أهالی دەلیجەسنه أکلنجەسنه دوام ایدەردی . او درجه أکلەنیردی که ساتورنال یورطیلرینی تمدیده مجبور اولدیلر . بونلری دیکر ایکی یورطی ایله برلشدیردیلر : اوپال یورطیلریله ، سیژیلر یورطیلری . بونلرك یدیشر کون دوام ایتمەلری لازم کلیردی . اوپاللر ساتورنك زوجەسی اوپسك یورطیسی

ایدی . سیژیلر ایسه یورطیلرده هدیه اولارق تعاطی ایدیلن کوچوك آلتون هیکللره اطلاق اولونوردی .

ساتورناللر اوقادار آلچالمش ، اودرجه‌ده غلظت پیدا ایتمشلردی‌که بونلری برآز یوکسه‌لتمك ایچون ایمپراطور اوکوست سنه باشنده اولدیغی کیبی رومنلرك بربرینه هدیه‌لر ویرمه‌سنی أمر ایتمشدی . بوهدیه‌لر مختلف شیلردن عبارتدی. زنکین آداملر فقیر دوستلرینك بورجلرینی اوده‌رلردی ، ـ بوکون تماميله غائب اولمش برعادت ـ شاعرلر ایسه برر منظومه ایله وظیفه‌لرینی ایفا ایتمش عد اولونورلر ایدی .

رومالیلرك یورطیلری میاننده بر دانه‌سی ، حدسز درجه‌ده غلیظ اولانی وارد‌که لوپرقال تسمیه ایدیلیر . اوکا نقل کلام ایده‌لم : سائر یورطیلر کیبی لوپرقاللرده اساس ومنبعلرینی دیندن آلیرلر . بو یورطی قویون سورولرینی قوردلردن محافظه ایتدیکی ظن اولونان ولوپرکوس دینیلن الهك شرفنه ویریلن قوربانلرله باشلاردی . پان معبدینك پاپاسلری چیپلاق اولدقلری حالده بللرینه برحیوان ده‌ریسی باغلارلر وبرکچی ایله برکوپك قوربان ایده‌رلردی. باش راهب قوربانلرك قانیله بویانمش بر بچاقله یورطی‌یه اشتراك ایده‌نلرك آلتنه وورور ، صوکرا شرابده ایصلانمش برپاچاورایه بونی سیلردی . بوندن صوکرا قوربان ده‌ریلری پاپاسلره تقسیم ایدیلیر ، اونلرده بللرینه باغلارلردی . واوزمان رومانك ایچنده عجیب آلایلر دولاشمغه باشلاردی. ألبیسه‌سز واوزرلرنده حیوان ده‌ریلریله پاپاسلر ایکی قافله‌یه آیریلوب خلقه صوپالر وورارق قوشمغه باشلارلردی . بولوپرقال آلایلرینك چیقاردیغی کورولتو صوك درجه‌یی بولوردی. هرکچدیکی یردن قیرباج کورولتولری ، خلقك قهقهه و فریادلری ، آلایدن قورقان کوپکلرك عوعوه‌لری ، ألبیسه‌لرك القا ایتدیکی حیرت عجیب برقارغشه‌لق وجوده کتیریردی . لوپرقال راهبلرینك اداره ایتدیکی بوقافله‌لره پك چوق کنجلرده طاقیلیردی . شووالیه‌لر ، حتی حکومت آداملری بیله بوأ کلنجه‌یه فعلاً اشتراك ایچین تردد ایتمزلردی .

بوقاریشیقلقلر اودرجه‌یه واردی که‌بعض رومالیلر شکایت ایتمکه باشلادیلر .ـ بونلر شبهه‌سز لوپرقاللردن أك چوق قیرباج ییه‌نلردن عبارتدی ـ کیت کیده

جمهوریت صوكلرینه دوغرو سقوط ایتمكه باشلادی. أسكی عادتلری احیا ایتمك آرزوسنده بولونان اوكوست لوپركوس معبدینی احیا ایده‌رك یورطیلرینك اجراسنی أمر ایتدی. وحجاب عمومی‌یی بر درجه‌یه قادار صیانت ایچون اون‌دورت یاشندن دون چوجوقلرك اشتراكی منع ایدیلدی. لكن بو نهیه رعایت ایدیلمه‌دیكی كیبی لوپرقال یورطیلری بوتون غلظیتله اون آلتنجی عصرده اونلری بوتون منع ایده‌ن پاپا ژه‌لازك زماننه قادار دوام ایتدی .

رومادەكی بوتون أكلنجه‌لری صایمغه حجاب مانع اولور. نه‌رونك زماننده ایجاد اولونانلر بوقبیلدندر . نه‌رونك ژووه‌نال یورطیلری واردی‌كه بو وسیله ایله شوواليه‌لر ، سه‌ناتو اعضاسی ، أكابر نسوان ، ایمپراطور كیبی تیاترویه چیقوب تغنی ایتمكه ، آچیق صاچیق شرقیلر سویلمكه مجبوردیلر . بو أسكی أكلنجه‌لره اولوم‌ده آیریجه برشعشعه علاوه ایده‌ردی. سرور ایله تضاد وحیاتك ذوق وصفایه ده‌كر برشی اولدیغنی كوسترمك ایچون اولوم منظره‌لری ارائه اولونوردی . بر ضیافتده شراب یرینه انسان قانی ایچن وحشی حیوانلر كورولوردی. قادینلر مستیدن كوشه‌مش قوللر آراسنده آچیق صاچیق رقصلر سیرندن صوكرا حالت نزعده بر آدامك صوك دقیقه‌لرینی تماشایه شتاب ایده‌رلردی. عصرلرله ، عظمت ودبدبه‌سنی غائب ایده‌ن رومانك سقوطیله بوأكلنجه‌لر رسمی ضیافتلره ، منحصر قالدی. نهایت ضیافتلرده ذوقسز وحیاسز عادی سفاهت لوثلری (orgies) لر حالنی آلمقده كجیكمه‌دی. اولا یونان صنعتنك انعكاس بدیعیله منور باشلایان تماشالرده كیتدكجه بایاغیلاشمغه ، وداها صوكرا ظالمانه شكللر آلمغه باشلادی . زمانك أك بویوك تماشا محرر وشاعری اولان ته‌رانس بواحوالدن شو یولده شكایت ایده‌ردی : « أك نفیس بر پیه‌س اویناناں تیاترونك قاپوسنده باشقا بریرده آیی دوكوشی اولدیغنی اعلان سیرجیلرك تیاترویی براقوب آیی دوكوشنه قوشمالری ایچین كافیدر » دیمشدی .

زنكین آداملرك دوستلرینه ، سیاسیونك ، ژه‌نراللرك ، سزاوارلرك ، ومقامات عالیه‌یی احراز ایتمك أملنده بولونان أرباب حرصك أهالی‌یه ویردكلری ضیافتلره كلنجه علی المعتاد رزیلانه اورژیلرله ختام بولوردی . اودرجه‌ده‌كه

بو ضیافتلرده انسانلر حیوانلردن داها آشاغی درکەیە اینرلردی . بو ضیافتلرك بویوك ذوقی ریاکارلقلریلە ویوزسزلکلریلە زنکین آداملرك صوفرالرینە قبول اولونان مداهن ودیلنجی دالقاووقلرە یاپیلان مغدیلکلرایدی . مکمل ونفیس یمکلرصوفرا اوستندە دولاشیرکن دعوتلیلری أ کلندیرمك ایچین اونلرە کوفلی أتمك ، قوقمش بالقلر ویریلیوردی . رزالت بعضاً اودرجەیی بولوردیکە صوپالرلە بونلری دیشاری چیقارمغە مجبور اولورلردی .

* * *

رومنلرك خصوصی وعمومی ضیافتلرده ییدکلری شیئك مقداری عقللرە حیرت ویرەجك بردرجەیی بولوردی . بررومن ژەنرال آفریقا سفرندن کمال شان وشرفلە رومایە داخل اولاجغی زمان أهالی‌یە برچوق بوغدای ، أت ، ویاغ توزیع ایتدکدن صوکرا برضیافت چکدی ؛ بوضیافتە ایکی‌یوز آلتمش بیك کیشی‌یی دعوت ایتدی . ماقسیم وفلامینیوس سیرقلری ایلە پومپەئی تیاتروسی تماماً دولمشدی . اوچ کون سورەن بو ضیافتدە اوقادار ییندی واوقادار ایچلدیکە ضیافت اوطەسنك یانندەکی بر اوطەیە چکیلوب پارماقلرینی بوغازلرینە صوقارلردی . وآغزلرینی ییقادقدن صوکرا تکرار ییوب ایچمکە باشلارلردی . رومالیلرك أکوللکی شایان حیرت بردرجەدەدر . ویتەلیوس کوندە دورت دفعە یمك ییروکیجە یاریسنەدوغرودەسوپە ایتمکە وقت بولوردی . ویردیکی ضیافتلردە ایکی‌بیك بالق ویدی‌بیك قوش بولونوردی . ایجاد ایتدیکی بریمکلە افتخار ایدەردی . بویمك منحصراً طاووس وقرەطاووق دیللرندن وبالقلردن مرکبدی .

بر دیکری آپیسیوس ، بویوك بر ثروتك بقیەسی قالان یاریم میلیون ایلە سوپە ایدەمەدیکی ایچون انتحار ایتمشدی . بوتوس اسمندە بر پهلوان براوکوندە تمام بر اوکوز ییر وعینی اوکوزك آغرلغندە شراب ایچردی . وصوکرادە دوستلرینك صیق صیق کندیسنی طعامە دعوت ایتمەدکلرینە حیرت ایدەردی .

ایمپراطور قلودن آلبنیوس یمکدن زیادە میوەیی ترجیح ایدەردی . روایتە نظراً اوکلە طعامندە بش‌یوز قادار تازە انجیر ، یکرمی شفتالی ، اوچ قاوون ، یکرمی اوقە اوزوم اون دوزینە میدیە ییر . وبرچوقدە شراب ایچردی .

فقط مورخیندن لامپریدیوسه ایناٽمق لازم کلیرسه اصل اوبورلر قرالی أليوغانال ايدی. بوغريب ايمپراطور قابا يمكلردن ذوق آلمازدی. غایت حساس وشاعرانه بر روحه مالك اولدیغی ایچین یمکلرینك نادیده اولماسنی ایستردی. خروس ایبیکلرندن، ککلك یومورطه‌لرندن، قره‌طاووق بینلرندن طاووس وبلبل دیللرندن باشقه برشی یمزدی. بوصورتله هیچ بریمك اولماسون اوکا آشاغی یوقاری بيك ليرادن اوجوز کلسین.

ایشته بویله أت وشرابله سرخوش دوشه‌ن رومنلر سوء استعمالات ایله قاباران ارزولرینی عادی تماشالرله تسکین ایده‌رلردی. بوتماشا قانلی فجیع سیرق تماشالری ایدی. بوراده یاانسانلر یکدیکریله یاخود حیوانات وحشیه ایله دوکوشورلردی. ویاخود خرستیانلر حاضرونك ممنون نظرلری آلتنده آچ حیوانلره تسلیم اولونوردی.

خرستیانلق بو دهشتلره برحدویردی. مستکره سیرق اویونلری زائل اولدی. رومن یورطیلری برطاقم آلایش ودبدبه تماشالری حالنه کلدی. پاپالر بوشهرده غایت پارلاق خرستیان بایراملری یاپدیلر.

رونه‌سانس دورنده‌مه‌دیجیلر وبالخاصه اونونجی لئون اویله محتشم ومدبدب أكلنجه‌لر تأسیس ایتدیلرکه انسان حیرتده قالیر. فقط خرستیانلغك ابتدالرنده صاف وتزیه برقاراقته‌ره مالك اولان یورطیلر کیتدکجه‌یك نسق برشکل آلدیلر. کوته‌نك یازدیغی روما قارناوالیله بایرینك کوکلره چیقاردیغی وه‌نه‌دیك قارناوالی نهایت بوکونکی حالی اکتساب ایتدی.

مفید راتب

مأخذلر: A. Larousse — Conférence de Serge Basset — Deyobry: Rome au siècle d'Auguste

صوك سنه‌لر ظرفنده سلانيكك بلديه وموسوى خسته‌خانه‌لرنده عملياتلرى اجرا ايديلن

بطن جروح نافذه‌سى حقنده بعضى مطالعه‌لر

فن جراحيده بطنك جروح نافذه‌سى قادار موضع تدقيقه قونولمش، بلكه‌ده هيچ بر مسئله يوقدر. بوبابده يڭى بر شى يازاجغم ادعاسنده بولونمامقله برابر حرب اخير ابتداسنه قادار امور جراحيه‌سى عهده‌مه مودوع بولونان سلانيك بلديه وموسوى خسته‌خانه‌لرنده ١٩٠٩ سنه‌سى نهايتندن ١٩١٢ سنه‌سى صوكنه قادار مشاهده ايتديكم بطن جروح نافذه‌سى وقعه‌لرينى بر قاچ كلمه ايله ايضاح وخلاصةً نشرينك موجب استفاده اولاجغنى ظن ايده‌رم. سلانيك هلال احمر خسته‌خانه‌سنده تداوى وايكى دانه‌سنه عمليات ايتديكم وجملةً شفا ايله نتيجه‌له‌نن اون ايكى وقعه‌دن بوراده بحث ايتمه‌يه‌جكم. بونلر حقنده معلومات آلمق ايسته‌ين قارئلرك فرانسه طبابت عسكريه جمعيتنه واقع اولوب، مذكور جمعيتك اوچ نومرولى و آلتى شباط سنه ٩١٣ تاريخلى مجموعه‌سنده نشر اولونان بياناتمى مطالعه‌ أيله‌مه‌لرينى توصيه ايده‌رم.

وظيفۀ ملكيه‌م [Pratique civile] أثناسنده مشهودم اولوب بوراده خلاصه ايده‌جكم اون آلتى وقعه واردركه بونلردن (١٣) ى عملياتدن صوكرا شفا بولمش و (٣) ى وفات ايتمشدر . مشاهده‌سى آتيده مطالعه اولوناجق اولان بر خسته‌نك عملياتدن قرق كون صوكرا أسبابنك تعيينى مشكل بعض عوارض ايله وفاتى عملياتك موفقيتسزلكى عد ايده‌مه‌يه‌جكم . شمدى اولا بو وفات وقعه‌لرينى تدقيق ايله نتيجۀ مشؤمه‌نك هانكى سببه اسناد ايديله‌بيله‌جكنى آرايالم :

برنجى مشاهده

ايشته سزه بر مشاهده‌كه بونده وفاتك سببى بطنده‌كى جريحه‌يه ده‌كل مثانه‌نك واسع بر ياراسنه عطف اولونمق لازم كله‌جكى ظننده‌يم :

صدر و بطنك جروح نافذه‌سی ـ بطنده عملیات ـ وفات

بلدیه خسته‌خانه‌سی ۲۱ مایس ۱۹۱۱. انتحاره تصدی ایتمش بر آدامده اوچ پیچاق یاراسی : بریسی کبد ناحیه‌سنده ، ایکینجیسی عظم قصك اوجنده ، اوچونجی ناحیهٔ قلبیه‌ده . بو صوك جریحه سببیله جرحی عسرت تنفس موجود فقط نزف یوق . کبد ناحیه‌سنده‌کی یاراده چوق نزف وار .

کشاد بطن [Laparotomie] عملیاتی : پیچاغك اون برنجی غضروفی [Cartilage] کسوب قره جکری ده‌لمش و حویصل صفرا [Vésicol biliaire] نك صاغ طرفندن کچوب خفیفجه امعایه طوقوندیغنی کوستریبور که بوده امعا اوزرنده‌کی کدمه (لکه) [Ecchymose] ایله آکلاشیلیور . فقط امعاده یارا یوق .

قره جکرك محدب وجهی دیکیله‌رك پیچاق اوجنك چیقدیغی اوفاق وقانایان یارایه ، ایکینجی پیچاق یاراسی حذاسنده وقره جکر اوزرنده‌کی بر چیزکی‌یه « تامپونمان » [Tamponnememt] و رئه‌ده‌کی یارایه « پانسمان » یاپیلمش وخسته‌یه « سروم » وکافورلی یاغ [Huile camphré] زرق ایدیلمش ایسه‌ده خسته اوچونجی کونی وفات ایله‌مشدر .

بو مشاهده‌ده سبب وفات اولارق ایکی احتمال کورویورز : بری قارا جکرك ، دیکری‌ده آق جکرك نزفیدر . بزه معلومات ویره‌بیله‌جك اولان فتح میت اولدیغی حالده مع التأسف یاپیلامامشدر .

وفات ایده‌ن خسته‌لریمزدن ایکینجیسی عملیات ماصه‌سی اوزرینه صوك دقیقه‌لرنده کتیریلمش و « بیستوری » یی أله آلمازدن اول اوله‌جکنه بزجه قناعت حاصل اولمش ایدی . بو حالده ایکن عملیاته قرار ویریشمك سببی ایسه عملیاتك لزوم ضروریسی اولدیغی وقایعده ـ یاپاجغم ایستاتستیقلر ایچین مضر اولمقله برابر ـ دائما مداخله ایدیله‌سی طرفداری بولونمقلغمدر . وهیچ اولمازسه بو قاعده‌یه رعایت سایه‌سنده عمومی بر « پریطون » التهابنه طوتولمش وعملیات اولاجغی زمان احوال عمومیه‌سی مشاهده‌سنی شمدی ذکر ایده‌جکمز خسته قادار امیدسز بولونان بر چوجغك حیاتنی قورتاردم .

ایکنجی مشاهده

بطنده قورشون یاراسی ـ ۳۶ ساعت صوکرا ـ عملیات وفات

۲۶ مایس ۱۹۱۱. سلانیك بلدیه خسته‌خانه‌سنه قورشون ایله اوتوز آلتی ساعت اول یارالانمش قرق یاشلرنده برأرکك کتیریرلر. قورشون صاغ الیه‌سندن کیروب کوبکی آلتنده خط متوسطدن چیقمشدر. قارننده‌کی سیاه، یارادن قورومش وبوغولمش بر ثرب پارچه‌سی چیقدیغی کورولویور. نبض حس اولونمایاجق قادار ضعیفدر. بو امیدسز حاله رغماً « لاپاروتومی » یاپدم. بطن قان ایله دولو، برامعاء عروه‌سنده ایکی کنیش یارا وارایدی. [Par écrasemeut] امعایی نشر [Résection] ، «مورفی» دوکمه‌سی ایله یان طرفدن دیکیش یاپیلمش ، نازل قولونده‌کی اوفاق بر جریحه دیکیله‌رك عملیاته ختام ویریلمش ایسه‌ده خسته ایکی ساعت صوکرا وفات ایتمشدر.

امعانك ده‌لینمه‌سندن اوتوز آلتی ساعت صوکرا خسته‌خانه‌یه نقل ایدیلن وشفایاب اولمش اولان هیچ بر « پریطونیت » وقعه‌سی موجود اولدیغنی ظن ایتمه‌م. فقط بویله بر وقعه قارشوسنده هربر جراحك مداخله طرفداری اولاجغنه‌ده أمینم.

آتیده نقل ایده‌جکمز ایکی مشاهده‌نك بزی اشغال ایده‌ن جروح انذاری نقطهٔ نظرندن پك بویوك بر أهمیتی واردر : مشاهده‌لرك هرایکیسنده‌ده آفتزده اولان امعاء رقیقه‌نك امعاده فعل هضمك اجراسی زمانده مصادف اولمش وهر ایکی وقعه‌ده دخی « انتسابی پریطونیت » قرق سکز ساعت صوکرا وفاته سببیت ویرمشدر. مجروحلردن بریسی زمان جرحدن اوچ ودیکری اوچ بوچوق ساعت صوکرا عملیات اولوندیغی حالده آرتیق عملیات أثناسنده «پریطون» التهاب اعراضی کوسته‌رییوردی؛ یمك بقیه‌لری هضم مایعاتی قارین ایچنی کیرله تمکده ایدی. شونی نظر دقته آلمالیدرکه ممکن اولدیغی تقدیرده خسته‌نی ویاخود اقرباسنی استجواب ایله مداخلهٔ جراحیه‌دن اول انذار ایچون بونقطه‌دن مهم اولابیله‌جك بعض عناصر ألده ایتمك ممکندر. بوندن ماعدا خسته‌نك یمك یدیکی ساعته نظراً مجروح اولدیغی و عملیات یاپیلاجغی ساعتلرده فعل هضمك هانکی قسم امعاده جریان ایتمکده بولوندیغنی حساب ایتمك‌ده لازمدر. ظن

ایده‌رم که مشغول اولدیغمز بو وقعه‌لرده امعانك جرحی ، درونده هضم معائی حال فعالیتده بولوندیغی زمانه تصادف ایده‌رسه غایت وخیم اولویور و بو وخامت بالخاصه امعاء رقیقه جروحنده داها زیاده‌در . بر آز صوکرا بر وقعه ذکر ایده‌جکم که بونده قولونك محتویاتنك بر قسمی قارین داخلنه دوکولدیکی حالده عاقبتك وخامتنی موجب اولمامشدر . و بوحالی امعا محتویاتنك طبیعت وقوامنه عطف ایتمك ایجاب ایده‌جکدر . امعاء رقیقه‌ده‌کی جرحی برده‌لیکدن مایع حالنده و یاقیجی (Caustique) محتویاتی داها چابوق وداها قولایلقله « پریطوان ایچنه یاییلارق التهابی موجب اولابیلدیکی حالده قالین باغیرصاقلرك بالخاصه صول طرفده‌کی قسمنك محتویاتی داها قواملی و غشای مصلیلر ایچین داها آز مضردر .

خلاصه : عجبا جرحك وقوعندن مداخلهٔ جراحیه اجرا اولونونجه‌یه قادار کچن زمان ایچنده معده‌ده باشلامش اولان فعل هضم ینه دوام ایده‌بیلیرمی ؟ بو یولده تحریات اجرا ایدیلوب ایدیلمه‌دیکنی بیلمه‌یورم. فرضا اکر هضم فعلی دوام ایله معده ایچنده‌کی موادی بوابدن (Pylore) باغیرصاقلره کچیره بیلیرسه مذکور مواد امعاده‌کی‌ده‌لیکدن «پریطوان»ه کیده‌ر . بویله بر حالده خسته بر عملیاتخانه‌یه نقل اولونونجه‌یه قادار معده‌سی محتویاتی امعایه کیتمه‌مك ایچین معده‌یی ییقامق کبی بر تدبیر بلکه فایدالی اولور . بو ایکی مشاهده شونلردر :

اوچنجی مشاهده

بچاق ایله قارینك نافذ جریحه‌سی ـ متعدد یارالر ـ «پریطوان» التهابی ـ عملیات ـ وفات

ف . اسمنده عموخانه سرمایه‌لرندن اوتوز یاشنده غایت شیشمان بر قادین ۱۵ مایس سنه ۹۱۰ ده صباحلین ساعت آلتیده بردانه‌سی قارین داخلنه کیره‌ن متعدد بچاق یارالری ایله مجروح اولمش . بطنك یاراسی سره ناحیه‌سنده اولوب بش سانتیمترو کنیشلکنده و آشاغی‌یه وحشی‌یه دوغرو منحرفدر . مجروحك احوال عمومیه‌سی غایت بوزوق ، رنکی صولوق . ساعت طقوز بوچوقده یعنی وقعه‌دن اوچ بوچوق ساعت صوکرا عملیات اجرا ایدیلدی : قارین خط متوسط .

اوزرندن آچیلمش وغایت‌قالین برباغ طبقه‌سی کچیله‌رك ثربك بطن جدارنده‌کی (Parois abdominale) برده‌لیکدن‌چیقمش‌اولدیغی وعین‌زمانده فناقوقولی برصو آقمقده بولوندیغی کورولمشدر . باغیرصاقلر خفیفجه یکدیکرینه دوغرو طوپلانمش (Agglutiné) واوزرلری کیرلی بر (enduit) ایله مستور . أمعاده ایکی اوفاق ده‌لیك موجود اولوب بورادن قذورات آقیور . وصالاطه یاپراقلری پارچه‌پارچه صارقیور . ایکی قات دیکیش یاپیلوب امعا وپریطوان تمیزله‌ندکدن صوکرا قانامقده اولان ثرب کوزه‌لجه باغلانمش و (drain) قونیلارق قارین قاپادیلمشدر. ایرتسی کونی نبض ١٤٠، حرارت ٣٩ وخسته‌ده صیقینتی وار . اوچونجی کونی وفات .

دوردنجی مشاهده

قورشون ایله امعانك جرحی ـ عملیات ـ وفات .

ح . ف . یکرمی یاشنده. ٧ آغستوس ٩٠٩ ده قضاءً پاطلایان برروونیغ رووه‌لوه‌ریله کوبکنك آلتندن یارالانمش قورشون صول شوك حرقفیٔ قدامیٔ علوی‌نك(Epine iliaque antéro supérieure)ایکی‌سانتیمترو آشاغیسندن چیقمش وموسوی خسته‌خانه‌سنه نقل اولونمش . وقعه‌دن اوچ ساعت صوکرا خسته‌یی‌غایت آشکار (Choc) حالنده، قی‌ایده‌رکن وقارینی کرکین اولارق کوردم قارینی خط متوسط اوزرندن آچارق امعاده‌کی بش کنیش ده‌لیکی دیکدم . هضم معائی زمانه تصادف ایتمه‌سی حسبیله باغیرصاغك محتویاتی مبذول ایدی. ده‌لیکلردن اوچی یکدیکرینه غایت یاقین اولماسی ودیکیشك أمعایی چوق دارالتماسی سبیله برتفمم‌معائی(Entéro-anastomose) یاپدم. قارین‌وباغیرصاقلر قاندن‌ومواد هضمیه‌دن دقتله تمیزله‌ندکدن صوکرا « دره‌ن» قونولوب قاپاندی . آقشام حرارت « ٣٧,٨ »، بطن صاییلامایاجق حالده ضعیف . ایرتسی کون حرارت ٣٨ ، بطن دائما عین حالده . کافورلی یاغ زرق ایدیلدی . قویدیغمز دره‌ندن قانلی برصو صیزییوردی . آقشام نبض برآز قوتله‌نیر کبی اولدی . خسته ادرارینی‌یاپمش‌ومقعددن برآز غاز چیقمش احوال عمومیه‌سی أیی کورو- نویوردی. لکن ایرتسی کونی‌صباحلین بردنبره فنالاشارق ترك حیات ایتدی .

یکدیکرینه اولدقجه بکزه‌ین بو ایکی وقعه‌ده پریطونك غایت دقتله تمیزله‌نمه‌سی
- مداخلهٔ جراحیه نه‌قادار چابوق اولمش اولورسه اولسون- اولدن باشلامش
بولونان « انتانی پریطون التهابی» نك سیرینه مانع اولامامشدر. باغیرصاقلرده‌کی
یارالرك هضم معائی زمانه تصادفنك وخامت نقطهٔ نظرندن أهمیتی خصوصنده
تکرار اصرار ایده‌جکم. قومانووه محاربه‌سنده باغیرصاقلرینی ده‌لن قورشونلر
ایله یارالانمش اولان اون بر نفرك یارالانمازدن اول ویاره‌لاندقدن صوکرا
آج قالدقلرندن جریحه‌لرینك جملهٔ شفا بولدیغنی اولجه ذکر ایتمش ایدم.
شونی‌ده علاوه ایده‌یم‌که فعالیت حیاتمده (Vie active) عجله یتیشیلمك شرطیله
یاپدیغم عملیاتلرك « انتانی پریطونیت » حصوله مانع اولامادیغی وقعه‌لر یالکز
بو ایکی دانه‌دن عبارتدر. - حات تزعده کلن وقایع بالطبع موضوع بحث
اولاماز. - ذاتاً أليوم مراجعت ایدیلن آسپسی اصولی ولاستیك ألدیوه‌نلر
قوللانیلماسی سایه‌سنده پریطوان انتانه کمال أمنیتله ممانعت ایتمك ممکندر.

بو ایکی مشئوم وقعه‌یه مقابل دیکر ایکی مشاهده نقل ایده‌جکم که بونلرده
آفتلرك تعدد وعملیاتك غیر موافق شرائط داخلنده یاپیلمش اولماسنه نظراً
انذار فوق‌العاده وخیم اولاجغنه حکم ایدیله‌بیلیردی:

بشنجی مشاهده —

رووه‌لوه‌ر قورشونیله قارینك یارالانماسی- باغیرصاقلرك اون بش یرنده ومثانه‌ده
تثقب - عملیات: شفا.

۱ نیسان ۱۹۱۰ - ح. -. آرناوود قواص ۲۳ یاشنده. صباحلین بلدیه
خسته خانه‌سنده عجله برعملیات ایله مشغول بولوندیغم صیراده حسته خانه‌یه نقل
اولونمش یوقاریدن آشاغی‌یه وصولدن صاغه کلمش بررووه‌لوه‌ر قورشونی ایله
یارالانمش ایدی. قورشونك کیردیکی ده‌لیك صول قوس ورکیٔ عانی
(Arcade ischio-pubien) اوزرنده وبوخطك اورتاسندن اوچ سانتیمترو
یوقاریده اولوب قورشون قارین ایچنده غائب اولمشدر. احوال عمومیه اولدقجه
أیی‌در فقط کندیسی سرخوش ایدی. تبول احتیاجندن مشتکی اولوب برلکن

ایسته‌دیکی حالده بر داءله بیله ادرار چیقارامادی. هنوز یاپمش اولدیغمز عملیات سببیله استریلیزه قومپره‌سلر بیتمش، معاونلرم یورغونلقدن بیتاب قالمش، عملیاتخانه‌ده صوبا فنا وکثیف بر دومان چیقارمقده اولدیغنه رغماً درحال عملیاته باشلادم: کوبك حذاسنده عضلهٔ مستقیمه‌نك غمد (Gaine) ینی کسه‌رك شریان شرسوفی‌یی (art. épigastrique)باغلادم وکسدم، أمعانی معاینه‌یه باشلادم. اون بش عدد ده‌لیك بولدم و « قاتکوت » ایله هپسنی آیری آیری قاپادقدن صوکرا کیسه شکلنده بر دیکیش ایله جمله‌سنی برله‌شدیردم. حفرهٔ حرقفیه (Fosse iliaque) ایچندن کلن صوده ادرار قوقوسی یوق ایدی. مثانه ناحیه‌سنده اوفاق بر یارا بیله کورمك قابل ده‌کل. «درەن» وبرقاچ قات دیکیش ایله قارین قاپانوب صوندا ایله مثانه‌دن سیاهمسی قان و کوچك پختیلر ایله قاریشیق ادرار آلیندی. بناءً علیه مثانه‌ده بر صوندا براقدم.

ایرتسی کونی درجهٔ حرارت ٣٨، نبض ١٠٠ احوال عمومیه فوق‌العاده أیی. صوندا کوزه‌ل ایشله‌یور ادرارده قان یوق.

٤ نیسان: حرارت نبض حال طبیعیده. بلا عارضه شفایاب اولان مجروح خسته‌خانه‌یی ٢٦ نیسانده ترك ایتدی.

آلتنجی مشاهده. —

أمعاده متعدد قورشون یارالری - دیکیش - شفا

تدرنه مبتلا بر بولغار نفری. ١٣ تشرین ثانی ٩١٢ ده چادیر ایچنده صیرت اوزری یاتوب اویومقده ایکن بویوك چاپده واغلب احتمال بر رووه‌لوه‌ر قورشونیله کوبکنك آلتندن وصول عضلهٔ مستقیمهٔ کبیره (Grand droit) حذاسندن یارالانمشدر. هلال أحمر خسته‌خانه‌سنده عملیاتخانه‌نك وآلات وادواتك نقصانی ومعاون ایله قلوروفورم ویره‌ن افندیلرك تجربه‌سزلکی کبی فنا شرائط داخلنده وقعه‌دن ایکی ساعت صوکرا عملیاته باشلایوب مجروحك قارنینی آچدم. باغیرصاقلر اوزرنده یدی یره‌کی ده‌لیکلره دیکیش قویدم. بونلردن بریسی «مساریقه»نك أمعایه یاپیشدیغی محله مصادف ایدی. باغیرصاقلر تمیز وده‌لیکلردن

طیشاری‌یه هیچ بر شی آچامش ایدی . « دوغلاس » رتجه Cul-de-sac)
(de Douglas درەن قویارق قارنی طونج (Bronze) ایپلکلر ایله قاپادم.
خسته بلا عارضه شفایاب اولدی . فقط کندیسنده موجود ورم خسته‌لغی
سببیله اوزون مدت خسته خانه‌ده قالدی .

بو ایکی مشاهده یوقاریده‌قولونك باخصوص صولده کینك یارم‌صولی محتویاتنك
قارن‌ایچنه دوکوله‌سنك وهضم معائی‌زماننده اینجه باغیرصاقلری‌دولدیران مایعه
نسبتله وخامتنك آزلغی حقنده سویله‌دکلریمی تصدیق ایدییور . ایشته دیکر
ایکی‌مشاهده‌که بونلرده‌یارالرینك وخامتنه وعملیاتك فناشرائط داخلنده‌یاپیلماسنه
رغماً شفایاب اولدیلر . وقعه‌لردن بریسنده برطرفدن قاراجکرك وبالخاصه‌قولون
شریانلرندن برینك یارالانماسندن متولدکلیتلی نزف مجروحك‌مقاومتنی آزالتمقده
دیکرطرفدن قولونده‌کی یارادن قولونك محتویاتی «پریطوان» ایچنه دوکولمك‌ده
اولماسی وایکینجی وقعه‌ده ایسه مجروح اولمازدن اول مبتلا اولوب جهالت
وقیدسزلغی سببیله آرتمش بولونان برونشیتی ، سرکذشتلرینك حسن صورتله
ختامنه مانع اولامامشدر .

برنجی مشاهده

قارینك قورشون ایله نافذ جریحه‌سی ـ قاراجکر وقولونك جرحی ـ مبذول‌نزف، شفا.

۲۲ آغستوس ۱۹۱۲ . ق . مسلمان . صاغ ناحیهٔ مراقیه‌دن کیره‌ن بر
رووه‌لوه‌ر قورشونی‌ایله مجروح اولمشدر . یارالاندقدن دورت ساعت صوکرا
خسته‌خانه‌یه کتیریله‌رك عملیاتی یاپیلمشدر . قارین عضلهٔ مستقیمه آراسنده
وقورشونك کیردیکی ده‌لیکدن یاریلارق آچیلنجه قاراجکرك اوك کنارنده
بریارا ایله « قولونی مه‌زو » [Méso-côlon] سنه یاپیشدیغی محلدن ده‌له‌رك
اورادن برشریانك شدتله نزف ویرمه‌سنه سبب اولان‌دیکر برجرحه کورولدی.
رقاین ایچنده چوق مقدارده قان ، «مزوقولون» ك ایکی‌قاتی آراسنده « هماتوم
ـ قان شیشی» موجود. قارینده طوپلانمش قان‌ایچنده‌انجیرچکردکلری واردی.
ودهشتلی قذورات قوقوسی نشر ایدییوردی . نزف کلن شریان باغلانوب

قولونده‌کی ده‌لیکه ایکی قاتلی دیکیش قونمش، قاراجکرده‌کی یارا قالین «قاتکوت» ایله دیکیلمش و بریسی قاراجکر ودیکری « مه‌زوقولون » ایله تماسده اولمق اوزره ایکی عدد غازفیتیل براقیلارق قارین ناتمام برصورتده دیکیلمشدر .

نبض ، عملیاتی متعاقب ایکی کون قادار فنا بر حالده قالمش ایسه‌ده خسته ثفلی برفیستول (Fistul stercorale) دن باشقا هیچ برعارضه ابراز ایتمه‌دن شفایاب اولمش وبوفیستول‌ده اون بش کون ظرفنده کندیلکندن قاپانمشدر .

سکزنجی مشاهده

پچاق ایله بطنده جریحهٔ نافذه - برباغیرصاق عروه (anse) سنك دیکیلمه‌سی برونشیت - شفا

ا . س . ٤٥ یاشنده برمسلمان. ٦ اغستوس ١٩١١ ده بلدیه خسته‌خانه‌سنه صول ناحیهٔ قطنیه‌سندن برپچاق ایله مجروح اولدیغی حالده ووقعه‌دن طقوز ساعت صوکرا کیرمشــدر . احوال عمومیه فنا واولدقجه شدتلی برعمومی برونشـیت موجود . صول بوکرینه یاقین برمحلده عضله‌لر آراسندن قارین آچیلنجه قذورات قوقوسنده برصوچیقدی. بورادن صوقولان أل برامعاء عروه‌سنه راست کلدی که بونده کنیش برده‌لیك واردی وبورادن صفرایی حاوی محتویاتی آقیوردی . ایکی قاتلی دیکیلوب غازایله صاریلمش بره «دره‌ن» قونولمش ویارا آچیق براقیلارق « تامپون » وضع ایدیلمشدر .

ایکی ساعت صوکرا تصادفاً برقاچ دقیقه اوداسنده یالکز قالمش اولان خسته یاقینده بولونان پنجره‌یه دوغرو قالقارق بولدیغی برمقدار یوغوردی یمشدر . مبتلا بولوندیغی برونشیت‌ده سیرینه دوام ایله نفس کوچلکی وصیقینتی‌یی موجب اولمقله برابر یاواش یاواش کچمش خسته‌نك صیجاقلغی دوشمش وأیی اولمشدر .

بوصوك مشاهده، سببیت ویردیکی مداخلهٔ جراحیه نقطهٔ نظرندن دیکربر مسئله میدانه چیقاریيور : یارانك بولوندیغی موقعدن اوزاق اولارق خط متوسط اوزرنده «لاپاروتومی» یاپمقدن صاقیندم. چونکه ظن ایدیيورم که پچاق یارالرنده دائمابویله حرکت ایتمك یعنی مجروح اولان نقطه‌یه ممکن مرتبه یاقین برنقطه‌دن

مداخله ایتمك لازمدر. زیرا بر بیچاغك اوجی آنجاق محدود بر محله قادار کیده بیلیر. بو حالده مجروح اولان امعاء عروه‌لرینی بولمق ایچین بویوك تحریاته احتیاج یوقدر وبو صورتله حرکتله امعایی قابل اولدیغی قادار آززده‌له‌مك ، آفتزده اولان اعضایی محللرندن چیقاروبده بویوك قارن بوشلغنی کیرله‌تمکدن احتراز ایتمك قابلدر. بو مسئله‌نك شایان اعتراض اولمادیغنی ظن ایده‌رم. هرنه قادار بویولده بر مطالعه‌یه هیچ بر اثرده تصادف ایتمه‌مش ایسه‌مده بوده احتمال که غایت آشکار بولونماسی سببیله‌در. فقط قورشون یاراسنه کلنجه ایش ده‌کیشیر ومناقشه قاپوسی آچیلیر : مرمینك کیردیکی ویا چیقدیغی فتحه‌نك یاقیننده ن « لاپاروتومی » یاپمق بکا اکثر دفعه موافق کبی کورونمش ایسه‌ده آچدیغم یول اکر بر آز دار کلیرسه عضله‌نك الیافنه عموداً یاپیلاجق بر شق داها علاوه‌سیله یارایی کنیشله‌تمکده تردد ایتمم . معلومدر که عضلاتك بویله کسیلمه‌سی عصبلری کسن دیکر شقلردن داها آز (Eventration) ه مساعد اولدقدن باشقا عملیات ساحه‌سنی‌ده چوق کنیشله‌تیر.

طقوزنجی مشاهده

قارا جکرده قورشون یاراسی - دیکیش - شفا

م . ه . ق اسمنده اون‌دورت یاشنده وصرعه‌لی بر مسلمان . ١ نیسان ٩١٠ ده کندی کندیسنی کوچك چاپده بر رووه‌لوه‌ر قورشونیله ناحیهٔ شرسوفیه‌سندن جرح ایتمشدر . مجروحی کوردیکم زمان وقعه‌یی ایکی ساعت کچمش اولمقله برابر احوال عمومیه‌سی فنا ، نبض سرعتلی ، قارن شیشمش وجعلی ، اصم (Mat) قارین ایچنده بویوك نزف علامتی ایدی . کوبك آلتندن وخط متوسطدن قارین آچیلنجه پختیلرله قاریشیق قان چیقمغه باشلادی. نزف قاراجکرك وجه علویسندن کلیور کبیدیسه‌ده تماميله نره‌دن کلدیکنی کورمك قابل ده‌کلدی. بویوك مستقیمه عضله‌سنی الیافنه عموداً کسوب قاراجکرك اوست رباطنی قطع ایتدم . بوسایه‌ده قاراجکرك یوقاریکی یوزنی آشاغی‌یه دوغرو چکوب قانامقده اولان بر یارا کوره بیلدم . وخاچ شکلنده اولان بو یارایی ایکی بویوك قاتکوت (Catgut) ایله دیکدم .

معده‌نك ، قولون ، کبدك آلت یوزی دقتله معاینه‌اولونارق سالم بولونمش قاراجکرده‌کی یارایه بر فیتیل قونمش و قاراجکرك آلت یوزینه دخی دیکر بر فیتیل یاپیلارق عملیات محلی برقاچ قات دیکیش ایله قاپانمشدر.

عملیاتك ایرتسی کونی احوال عمومیه ینه فنا ، قارین شیشکین ، خسته‌ده صیقینتی موجود، تنفس صیق صیق ، نبض ۱۲۰، درجهٔ حرارت ۳۹ ایدی . فیتیللر ایکینجی کونی چیقاریلدی ، اوچونجی کونی خسته‌نك حالی أیی نبض ۹۰ ، حرارت ۳۷ ایدی .

۲۹ نیسانده شفاءً خسته‌خانه‌دن چیقدی .

مداخلهٔ جراحیه أثناسنده دائما، قانایان نقطه‌لری ودیکیله‌جك ده‌لیکلری میدانه چیقارمغه، هرشیدن‌اول دقت ایتمه‌لیدر: بونلری بردفعه بولدقدن‌صوکرا جراحك انتخابنه قالمش اصوللر ایله قاراجکری دیكله‌مك ، أمعاده‌کی ده‌لیکلری قاپاتمق کبی مسائل عادیه قالیرکه بونلر ایچون برشی سـویله‌مك لازم ده‌کلدر. یالکز نظر دقتی جلب ایده‌جکم برشی وارکه اوده هرنه‌وقت برانجه باغیرصاق خلقه‌سی اوزرنده (عروه Anse) اوفاق برمسـافه اوزرنده متعدد ده‌لیکلر کورولورسه باغیرصاق داخلنده دورانی منع ایتمه‌یه‌جك صورتده و طارالتمامق شرطیله هربرده‌لیکی آیری آیری دیکمکه اوغراشمقله وقت غائب ایتمکدن ایسه بوپارچه‌یی کسوب آتارق امعانك یوقاریکی قسمنی آشاغیکی قسمیله برله‌شدیرمکدن صاقینمامقدر.

ایشته سزه برمشاهده‌کی بونده امعانك نشری (Résection) فوق‌العاده نتیجه ویرمشدر :

اوننجی مشاهده —

قارینك نافذ یاراسی ـ الیه‌دن کیره‌ن قورشون ـ باغیرصاقده اون ده‌لیك ـ دیکیش ـ امعانك نشری ـ شفا

٥ نیسان ۱۹۱۰ ده ژ . ا . اسمنده ۳۰ یاشنده برموسوی بویوك چاپده‌بر رووه‌لوه‌ر قورشـونیله صول قالچاسندن مجروح اولدقدن اوچ ساعت صوکرا

سلانیك بلدیه خسته‌خانه‌سنه کتیریلمش وقورشون صاغ قالچاسنك دیبندن وهمان‌ده خیط ورکیٔ مشطی (Bandelette iléo-pectinée) حذاسندن چیقمشدر. احوال عمومیه‌سی فنا ومجروح صولغون و (شوق Choc) حالنده اولوب قی ایتمکده ، نبض سرعتلی وضربانی فنا ایدی . درحال عملیات .

صول عضلهٔ مستقیمهٔ کبیره‌نك صول کنارندن اوزونلغنه کسنجه بطن جوارنده بویوك بر « هماتوم » میدانه چیقدی . فقط قانك نره‌دن کلدیکنی کورمك قابل اولمایوردی ـ قارینك ایچی قان ایله دولو ایدی ـ قولون وایجه باغیرصاقلر اوزرنده یدی ده‌لیك دیکیلدی [کیسه‌شکلنده وصوکرا مصلدن‌مصله « سورژه » (Surjet sero-séreux دیکیش) . أمعای رقیقه عروه‌لرندن برنده بشر سانتیمترو مسافه‌ده اوچ بویوك ده‌لیك واردی . بوپارچه‌یی تماميله کسوب آنارق‌قالان‌قسمنی‌اوچ‌اوجه دیکدم «دوغلامسی» رتجنه «دره‌ن» قویوب بطن جدارینی کوموش ایپلك ایله برقات دیکدم .

ایرتسی کوندن اعتباراً نبض و حرارت حال طبیعیده ، احوال عمومیه فوق‌العاده‌أیی اولوب خسته اون سکزنجی کونی تماميله شفا حالنده چیقمشدر.

کورولویورکه بومشاهده‌ایله ایکنجی مشاهده‌ده قورشون قارین ایچنه الیه طرفندن کیرمشدر. وهرایکی وقعه‌ده بر خروج فتحه‌سی موجود اولماسی‌سببیله یارانك نافذاولدیغی شبهه‌سز وقورشونك مسیری معلوم ایدی . قورشون وجود داخلنده قالدیغی زمان حصوله‌کله‌جك مشکلاتی‌ایضاحه حاجت یوقدر. بوحالده تعقیب ایدیله‌جك یکانه قاعده دائما بنم تعقیب ایتدیکم اصولدر : قورشونك قارین جداری آراسنده قالدیغنه أمنیت اولمایان بوتون احوالده قارینی آچمق لازمدر ـ معلومدرکه « رادیوسقوپی » ایله ، مجروح اولان ساحه‌یی معاینه قابل اولورسه بوواسطه‌ایله قیمتلی معلومات ألده ایدیله‌بیلیر ـ قارین جوارنده‌کی ناحیه‌لرك آفتزده اولدیغی پك چوق احوال ایچین دخی مسئله عینیدر : فخذك کوکی ، الیه ، ناحیهٔ قطنیه وکوکسك آشاغیکی قسملری کبی .

آتیده‌کی اوچ وقعه بو صوك نواحیده‌کی جروح سببیله اجرا ایتدیکم لاپاروتومیلردر : بر دفعه‌سنده « لاپاروتومی » تحری مقصدیله یاپیلمش

(Laparotomé exploratrice)، دیکر مجروحلرده قاراجکر و حجاب حاجزده یارالری بولمغه یاردیم ایتمشدر.

اونه برنجی مشاهده

ناحیهٔ شرسوفیه نك قورشون ایله غیرنافذ یاراسی ـ عملیات ـ شفا

ر . س . ۲۸ یاشنده بر موسوی. ۱ شباط ۹۱۰ ده بریانغینی کورمك ایچین پنجره یی آچارق ناحیهٔ شرسوفیه سنه « معده چوقورینه » اصابت ایدن بر رووه لوه ر قورشونیله یارالانیر. بش ساعت صوکرا هیرش خسته خانه سنده کندیسنی کوردم. احوال عمومیه سی أیی اولمقله برابر بولانیتسی وار و بر آز قان توکورمش. قورشون ذیل خنجری (Appendice xyphoide) نك ایکی سانتیمترو آشاغیسندن وخط متوسطك برقاچ میلیمترو صول طرفندن کیرمش وصول طرفده اون برنجی قابورغه نك نهایتندن چیقمشدر . خط متوسط اوزرندن تحری ایچین یاپیلان بر «لاپاروتومی» قاراجکر، معده وجدار بطن پریطوانك سالم اولدقلرینی کوسترمشدی . یکرمنجی کونی نتیجه شفایه منجر اولدی .

اونه ایکنجی مشاهده

ذیل خنجریده بچاق یاراسی ـ « پلورا » دیافراغم (Diaphragme) قارا جکرك یارالانماسی ـ عملیات ـ شفا .

۱٦ تموز ۹۱۱ تاریخنده م . هـ . اسمنده اوتوز یاشنده بر مسلمان یوقاریدن آشاغی وصولدن صاغه اصابت ایده ن بر بچاق ایله ذیل خنجریسندن مجروح اولدیغندن یارم ساعت صوکرا بلدیه خسته خانه سنه کتیردیلر . بچاق قیقیرداغی کسه رك پلورایه کیرمشدی . لاپاروتومی . ورید سروی و قارا جکرك رباطی کسیلوب دیافراغم اوزرنده کی بریارا ایله قارا جکر اوزرنده قانایان اوزون برچیزکی دیکیلمش وقارا جکرده کی یارا اوستنه اوجی خارجده قالمق اوزره برغاز فیتیل قونولارق قارین قسماً قاپادیلمشدر .

هیچ بر اختلاط اولمقسزین برنجی درجه ایله قاپانمشدر .

اوده‌ اوچنجی مشاهده

قارین ایچنده‌کی اعضایه طوقونمقسزین کوکس وقارینك بیچاق یاراسی وحاجزك جرحی
ـ دیکیش ـ شفا

ژ . م . اسمنده ۳۲ یاشنده برموسی بیچاق ایله مجروح اولدقدن برساعت صوکرا بلدیه خسته‌خانه‌سنه کتیریلدی . ودرحال چاغیریلدم. کوردم که طقوزنجی صول قابورغه آرالغنده بریارا موجود اولوب بورادن بش سانتیمترو بوینده برثوب (épiploon) پارچاسی صارقیوردی .

منحنی برشق یاپوب ایکی صول قابورغه قیقیرداغنی کسدم و قاپو قنادی کبی بوقاری دوغرو قالدیرارق برده‌لیك آچدم . بورادن معده‌یی دقتله معاینه ایده‌رك سالم اولدیغنی کوردم « دییافراغم » و « پلورانك » مشترك بریاراسنی دیکدکدن صوکرا قاپاغی بر «تامپون» اوزرینه چویره‌رك بر «تامپونمان» یاپدم .

نتیجه طبیعی ، شفا سریع اولدی .

شایان دقتدرکه بوصوك مشاهده‌ده حاجزدن کچن بر آلت قاطعه قارین بوشلغنی آچدیغی حالده هضم جهازینی قطعیاً آقتزده ایتمه‌مشدر. بویله مشاهده‌لر بالطبع غایت نادردر .

اکر Le Dentu و Delbet نك ثره‌سنك یدنجی جلدینك ۳۸۲ نجی صحیفه‌سی آچیلاجق اولورسه معلم (A. Guinard) ك یازدیغی قسمده شونلر کوریله‌جکدر؛ « Malgaigne » ه نظراً قارینك احشاء ایله تماماً دولو اولماسی بوتون قلاسیکلر طرفندن قبول ایدیلمش اولان بواحتماله مساعده ایده‌من . . . . عادی بر نفوذ (یعنی یالکز بطن جدارینه‌ده کوب داخلده‌کی اعضایه طوقونمایان) غایت احتیاط ایله وآنجق ده‌لیجی آلتلر ایله یاپیلان جروح ایچین قبوله شایان اوله‌بیله‌جکسه‌ده کسکین آلتلر ایله واقع اولاجق جروح ایچین قطعیاً قبول ایدیله‌من ظن ایده‌رم » .

مع‌مافیه ذکر ایتدیکم غیر قابل اعتراض مشاهده‌یه داها دیکر ایکیسنی‌ده علاوه ایده‌جکم‌که بونلرده‌ده کسکین آلتلر احشادن (Viscère) هیچ برینه طوقونمقسزین قارینه نفوذ ایتمشدر . بووقعه‌لردن برنجیسنده جرحك صورت

اجراسى تماماً آكلاشيليور : برجام پارچه‌سى برقابورغه‌نك اوزرندن قايارق
مجروحى قارينندن يارالامشدر .

اوه‌دوردنجى مشاهده

برجام پارچه‌سى ايله قارينك نافذ ياراسى ـ ثربك چيقماسى ـ احشاده يارا يوق ـ شفا

١ ايلول ٩١١ ده موسوى خسته خانه‌سنه صباح ويزيته‌سى ياپمق اوزره
كيتديكم زمان بركون اول خسته خانه‌يه كتيريلمش وبكا عجله خبر ويرمكه لزوم
كورولمه‌مش برچوجق كوردم . بوچوجوق برشيشه‌نك اوزرينه دوشه‌رك
شيشه‌نك قيريلماسيله برپارچه‌سى اوننجى قابورغه‌اوزرنده بريارا حصوله كتيرمش
پريطوانه قادار نفوذ ايتمش اولان بويارادن برثرب پارچه‌سى صارقمقده بولونمشدر.
خسته‌نك احوال عموميه‌سى فوق‌العاده أيى . يارايى درحال كنيشلەتەرك
باغيرصاقلرك سالم اولديغى كورلدى . يارادن چيقان ثرب پارچه‌سى كسيله‌رك
ياره قسماً قاپانوب « تامپونمان » ياپيلدى.
برنجى درجه ايله قاپاندى وخسته أيليه‌شدى .
شمدى بيان ايده‌جكم وقعه ايسه غايت نادردر . بن محررات طبيه‌ده بوكا
بكزه‌ر بروقعه‌يه تصادف ايتمه‌دم كوزه چارپاجق قادار آشكار اولان بومشاهده
ايچين آيريجه ايضاحات ويرمكه اوغراشماياجغم .

اوه‌بشنجى مشاهده

پچاق ضربه‌سى‌ايله قارينك نافذ ياراسى ـ امعانك جرحى ـ بر امعا پارچه‌سنك قارين
جدارندن فتق ياپماسى ـ انسداد امعاء ـ عمليات ـ شفاء .

ى . م . ١٠ نيسان ٩١٢ ده خسته‌خانه‌ده بولونماديغم برزمانده يكرمى
ياشنده برموسوى‌يى بلديه خسته‌خانه‌سنه نقل ايتمشلر . برقاچ ساعت اول صول
حفرهٔ حرقفيه‌سندن پچاق‌ايله يارالانمش ويارا ايچنده برامعا عروه‌سى‌صوقولمش
اولديغى كورولويوردى. معاونلرم‌يارايى كنيشلەتەرك‌فتقى تشكيل‌ايده‌ن عروه‌نك
سالم اولديغنى كورمشلر وقارين‌ايچنه‌اعاده‌ايتمشلر. فقط بوآندن اعتبارآخسته‌نك

احوال عمومیه‌سی فنالاشمش بن خسته‌یی عملیاتك دوردنجی کونی کوردم وبرانسداد اعراضی مشاهده ایتدم. نبض یاواش ، حرارت طبیعی‌ایدی . یارا دیکیلمش اولمقله برابر معاونلرمدن بریسی طرفندن ایکینجی دفعه‌اولارق‌اورتادن آچیلان بر فتحه‌دن برباغیرصاغك فیرلادیغی کورولدی. درحال یارایی بویولته‌رك کوردم‌که اولجه ایچری‌یه اعاده ایدیلن باغیرصاق عروه‌سی قارین ایچنده‌کی « پریطون » ایله عضلاتك آراسنه صوقولمش‌وشمدی اورایه یاپیشمش قالمشدر . باغیرصاغی التصاقلرندن آیروب سالم اولمغله قارن‌بوشلغنه‌قویدم ویاره‌یه «درن» وضع‌ایتدم .

دوران معائی ایرتسی کوندن اعتباراً باشلامش وخسته شفایاب اولارق بش‌هفته صوکرا خسته‌خانه‌دن چیقمشدر .

بواوچ مشاهده‌یه نظراً بوکبی تصادفلرك کثرتی اعتقادنده بولوندیغم ظن ایدیله‌سین. قارینك نافذ یارالرنده هروقت‌قارین‌ایچنده‌کی‌اعضانك مجروح‌اولوب اولمادیغنی کمال‌دقتله آرامق وآفتزده اولدیغی‌شبهه‌لی کورینن بالجمله احشایی‌جدی برصورتده معاینه ایتدکدن صوکرا جرحك یالکز قارین جدارینه‌منحصر بولوندیغنه حکم أیله‌مك لازمدر . بوقادار آزوقعه‌لر میاننده عادی نافذ (یعنی قارین ایچنده‌کی احشایه طوقونمامش) اولمق اوزره اوچ‌وقعه‌یه تصادف‌ایدیشم، بالطبع برتصادفدن عبارت وبوندن چیقاریلاجق برنتیجه وارسه اوده‌هرراست کلن ایستاتیستیقه اوقادار اعتماد ایتمه‌مکدر .

بومطالعاتمی اکمال‌ایتمك وسلانیکده کوردیکم بوتون نافذ قارین یارالرینه خلاصه ایتمش‌اولمق اوزره داها برصوك مشاهدهٔ ذکر ایده‌جکم‌که بوده‌اشبو مقاله‌نك باش‌طرفنده‌ایما أیله‌دیکم وقعه‌در. بونده عملیات‌اجراسندن‌قرق‌سکز‌کون صوکرا وعملیات شفا ایله نتیجه‌له‌ندیکی حالده وهیچ بر قارین انتانی وباغیرصاق انسدادی اعراضی کوسترمکسزین برآز ترفع حرارتدن صوکرا معند قیلو نتیجه‌سنده خسته‌وفات أیله‌مشدر. اشبو وقعه‌ده تشخیص‌ایچین مناقشه بیهوده‌در ظن‌ایده‌رم . چونکه مشاهده‌نك مطالعه‌سی بوبابده فکر ویره‌جکدر فقط بومشئوم نتیجه‌نك نه‌یه عطف ایدیله‌جکنی‌ده بولامادیغمی اعتراف‌ایده‌رم .

اون آلتنجى مشاهده

بطنك نافذ ياراسى ـ امعانك جرحى ـ ديكيش ـ عمليات ـ شفا
معده‌نك تحملمزلكى ـ ٤٠ نجى كونى وفات

ا . و . ٢٥ ياشنده برعموخانه سرمايه‌سى . ٥ مايس ٩٠٩ ده بريسى فخذندن كچن ايكى رووه‌لوه‌ر قورشونيله يارالانمش ، قورشونلردن ايكنجيسى ون‌ايكنجى فقرهٔ ظهريه حذاسندن وعمود فقرينك صاغ طرفندن كيره‌رك عين‌حذاده صاغ بوكرندن وممه‌باشندن چكيلن خط اوزرندن چيقمشدر . اوچونجى‌ساعتى عمليات ياپيلدى؛ مستقيمهٔ كيره عضله‌سنك صاغ كنارى بويونجه وقورشونك چيقديغى دەليك انسيسندن اوزون برشق ياپيلدى. غايت ياغلى اولان ثرب برطرفه چكيلنجه مستعرض قولون اوزرنده واوزون برثرب قسمنك ايچنه كومولمش برمحلده بريارا بولوندى . يارا ديكيله‌رك ثرب ايله قاپاتيلمش وقولون چوريله‌رك آرقا طرفنده بولنان بريارادە عينيله ديكيلوب برثرب پارچاسيله قاپاديلمشدر . دريندن برمقدار قان‌كليوردى . بناءً عليه مستقيمه عضله‌سنى افقى اولارق كسديكمز حالده‌بيله‌قاراجكرك آرقايوزينه‌واصل اولامادق. معمافيه قارا جكره تماس ايده‌جك صورتده برفيتيل ايچرى‌يه دوغروقايديروب دره‌ن‌قويدم وكوموش ايپلك‌ايله قسماً ديكدم .

٦ مايس — خسته‌نك‌حالى‌أييدر . فقط قوصويور . وچوق مضطربدر . درجهٔ حرارت ٣٧،٦ و ٣٧ در .

٧ مايس — خسته بوصباح قوصدى . اضطراب دوام ايدييور . معقددن غازچيقارمشدر .

٨ مايس — احوال عموميه‌أيى . قوصمق طورمشدر . حرارت ٣٧،٨ و ٣٧ ايسه‌ده نبض (١٣٠) در .

١٠ مايس — نبض (٨٠) در . اسهال . آقشام خسته صوغوقلجان قوصدى . اضطراب كسيلدى .

١٢ مايس — باغيرصاقلر وظيفه‌سنى طبيعى‌اولارق ايفا ايتمكده‌در . خسته ساكندر. نبض وحرارت طبيعى ـ دره‌نلر چيقاريلدى .

٢٠ مایس — شدتلی حمانوبتی . قی ، قارینده آغری. ایرتسی کونی نوبت وآغری کسیلمش ایسه‌ده بو آندن اعتباراً قی بلافاصله دوام ایتمکده وصفرایی حاوی بولونمقده‌در. قیده مواد ثقیله هیچ بو قدر حتی سیاه بیله ده کلدر. اشتهاسزلق موجود، قارین یوموشاق ، فقط خسته قاریندن مشتکی دفع طبیعی اولجه اسهال حالنده ایسه‌ده تکرار حال طبیعیی‌یی آلمشدر. ادرارلر طبیعی . نبضنك أییلکنه رغماً ضعفیت آرتمقده واحوال عمومیه فنالاشمقده‌در .

٢٩ مایس — دائما عین حالده . انسداد اعراضی موجود اولمامقله برابر معده‌یی ییقامق، یوزی قویون یاتیرمق کبی تدابیر بیهوده‌یره تجربه ایدیلدی . حرارت ، نبض ، دفع طبیعی حال طبیعیده‌در . فقط قیلر متمادیاً دوام ایتمکده وتتانی(Tétanie)کتیرمکده‌در. نهایت خسته عملیاتك قرقنجی کونی وفات ایتدی نه تشخیص ایده‌بیلدك ؛ نه‌ده اوتوپسی یاپابیلدك .

دوقتور دره‌یفوس

ممالك عثمانيه‌ده آثار عتيقه ونفيسهٔ اسلاميه خرسزلغی

برملتك علوم ومعارفجه مرتبهٔ ترقياتی آثار مؤلفه ومدونه‌سيله مقايسه ايدلديکی کبی عمران وصنايعجه نصيبهٔ مدنيه‌سی‌ده آبدات ومخلداتيله اولچولور. حتی بونك ايچيندرکه عموم برملتك مال مشترکی ومدنيتجه مابه‌الافتخار وشرفی صاييلان آثار نفيسه وعتيقه‌يه أل اوزاتانلره قيمت شناسان معالی وبدايع ، برملت مقدساتنك مهينی نظريله باقارلر واونلری بحق لسان نفرين ولعنت ايله ياد ايده‌رلر .

هرمملکتك قانونی آثار نفيسه وعتيقه‌سنی هر تورلو تخريبات وضياعدن وقايه‌يی کافل صورتده تنظيم اولونمشدر . بزده‌ده بويله اولماسنه رغماً بو لايق نفرت خرسزلق، مملکتمزك أسکی زمانلردن بری اخلاقی واجتماعی دردلرندن برينی تشکيل ايتمکده بردوامدر.

فی‌الحقيقه خرسزلغك بونوعی آوروپاده‌ده ايقاع ايديليور. فقط اوراده کيلر، بزده کيلره نسبتله پك نادر وسيره‌کدر . اوندن باشقا آراده ساده وقوعات ده‌کل نتيجه اعتباريله‌ده بويوك فرقلر واردر. باقکز ناصل فرضا :

نظر دقتی جلب ايچين غزته‌لرده شديد برلسان شکايتله يازيلان مقالاتدن آکلايورزکه پارسك (لوور) موزه‌سندن ــ اوقادار صيقی تقيداته رغما ــ قيمتدار بر (تابلو) آشيريلمش . مطبوعات محليه، بووسيله ايله فوران ايده‌ن حسيات بدايع پرستانه‌لرينی قلملرينك ولوله‌دار فريادينه ترك ايتمشلر . اظهاره چاليشيورلر .

خنجره‌لرينك اولانجه قوتيله حايقيرييورلر ، تعبير عاميانه‌سيله قيامتلر قوپارييورلر . ديکر طرفدن ضابطه‌لری بوتون قدرتيله تحرياته قويولويور . فرانسه باشدن آشاغی آرانمقده اولسون ، ديار أجنبيه‌ده‌کی سفرايه‌ده تلغرافلر

چکیلیور [۱] اونلرده حکومات محلیه نزدنده تشبثات لازمه‌ده بولونیورلر.
خلاصه، مسروق تابلو ایله سارقی حقنده بوتون ممالک متمدنه‌ده شدتلی بر
تعقیب باشلایور؛ و بومساعیٔ جهان‌شمول ایله‌درکه نهایته الامر مال مسروق‌ده،
سارقی‌ده اله‌کچیور. عجبا بزده‌ده بویله‌می اولویور؟ ... هله برباقالم:

ترقیات صناعیه‌نك بوکونکی دورهٔ کمالنده بیله أشلرینی هیچ برفابریقانك
یاپامادیغی، شرف اعمالی یالکز دده‌لریمزه انحصار ایتمش مشهور کوتاهیه
چینیلریله مزین جوامع شریفه‌مزدن برینه آثارعتیقهٔ اسلامیه خرسزلری کوز
دیکیور. آچیق کوزلو سارقلر اول امرده وسائط مؤمنه ایله تحقیقاتده بولو-
نیورلر. جامع شریفك تقیدات تحفظکارانه‌یه رغماً خالی برکیجه‌سنی اوکره‌نجه،
لازم‌کلن آلتلرینی همان اوموزلایوب بی‌محابا ایچری‌یه کیرییورلر. وایشته‌بوقادار
قولایلق‌ایله انسانك باقمقله دویامادیغی اورنکین، اوبی نظیر چینیلری چاتلاتمادن،
قیرمادن واوزرلرنده‌کی خطوط ونقوشی بوزوب دوکمه‌دن والحاصل قیمتلرینی
تضعیف ایده‌ن هیئت اصلیه‌لرینه هیچ بر خلل کتیرمه‌دن دقت ایله منتظماً
هپسنی یرلرندن سوکمك ونقل ایدیله‌جکلری چواللره، صندوقلره برر برر
یرله‌شدیروب استیف ایتمك کبی هر حالده شبهه‌سز ساعتلرجه سوره‌ن عملیاتی
قورقوسزجه باشاردقدن صوکرا مسروقاتی صاللا صیرت ایدوب سلمه‌السلام
آشیرییورلر. نره‌یه؟ نره‌یه اولاجق، آوروپا موزه‌لرینه!

بوراده استطراداً دییه‌بیلیرزکه بوکون، آوروپا موزه‌لرنده زوارك حیرت
انکیز تقدیرلر ایله تماشا أیله‌دکلری آثارعتیقه‌نك منبع ومورد‌لری أکر لایقیله
آراشدیریلاجق اولسه، قسم کلیسی‌دییه‌مز ایسه‌کده بر چوغنك ممالك اسلامیه
وعثمانیه‌دن آلیندیغی وهله بو (بر چوغنك) تعبیریله افاده ایتمك ایسته‌دیکمز
کتله‌نك قسم کلیسنك یوقاریده تصویر ایتدیکمز آشیرمه اصولیله ألده ایدیلدیکی
بین وتحقق أیلر اعتقادنده‌یز.

---

[۱] بالقان حرب اخیرنده بولغارلرك ادرنه‌ده‌کی سلطان سلیم جامعندن آشیردقلری
اوزرنده آیات قرآنیه یازیلی خرقه ویانه‌ده صاتیلیرکن سفیرمز طرفندن خبر آلینوب
ألده ایدیلمش واستانبوله کونده‌ریلمشدی.

أوت ، فی الحقیقه بویله سرقتلر وقوعنده بزم غزته‌لریمزده شایان استحسان برلسان حمیتپرورانه ایله نشریاتده بولونیور ، کذلك ضابطه‌مز همان تحریات وتعقیباته قویولویورلر . بونلری منکر ده‌کلز . بلکه‌ده لسان شکران ایله اعتراف ایده‌رز .

آنجاق علی الاکثر نتیجه‌نك ، چالینان آثار عتیقهٔ اسلامیه‌مزك اولاً ، ألدن وثانیاً ، مملکتدن چیقماسی و ثالثاً ، آوروپا موزه‌لرنده برر موقع تماشا وتشهیر طوتماسی ایله نهایتله‌ندیکنی‌ده سویله‌مکدن کندیمزی آلامایز. بوسوزمزی اثبات ایچین ایسه ، بوکون آوروپا موزه‌لرینی دولدوران آثار عتیقهٔ اسلامیه‌دن داها بارز شهود آراناماز .

ایشته آوروپاده وقوعه کتیریلن آثار عتیقه خرسزلقلریله بزم مملکتلریمزده ایقاع ایدیلن عین سرقتلرك نتایجی اعتباریله آرالرنده‌کی فرق ده‌بو !...

حال بوکه مملکتلریمزدن هرنه صورتله اولورسه اولسون آشیریلان آثار عتیقه أکثریتله بر داها دونمه‌مك اوزره کیدییور. یرینه یکیسی قونیلامایور. چونکه کرك اوچیدیلری، کرك آثار مماثله‌یی شیمدی یاپامایوزر. بوسببلرله یرلری بوم‌بوش قالیور .

معلومدرکه هر مملکتك مرتبهٔ عرفانی ونصیبهٔ عمرانی آثار موجوده‌سیله اولچولور .

بو مشهور قاعده‌یی شیخ الاسلام و اوقاف همایون ناظری خیری افندی حضرتلری نظر دقته آلدیلر . آثار عتیقهٔ اسلامیه‌مزك ألده قالانلرینی ضیاع وسرقتدن صیانةً اوقاف موزه‌سنی تأسیس وتشکیل بویوردیلر. قیمتدار وقابل نقل نه‌قادار آثار عتیقهٔ اسلامیه‌مز وارایسه ، کافه‌سی بومؤسسه‌ده طوپلانیور . دیکر طرفدن‌ده تصنیفاتیله اوغراشیلیور .

بناءً علیه مع الشکران دییه‌بیلیرزکه آرتیق اونلر ، چالینمق ویا آشیریلق تهلکه‌سندن مصون ومحفوظدر. موزه‌یه نقلی ممکن اولامایان آثاره کلنجه، بوبابده آیریجه محافظه وسائلی استکمال قیلینمقده‌در .

*
* *

آثار عتیقهٔ اسلامیه خرسزلغنك طشره‌لرده‌دخی رواج بولدیغی خبر آلنیور. ازجمله حلبدن کلن برمکتوب، بوبابده شایان دقت بعض معلومات ویردیکندن مرجعنك‌ده نظردقتنی دعوت ایتمك آرزوسی بکا بومقاله‌نك تحریری ایچین مدار جرأت اولدی . مکتوبده دینیلیورکه :

« . . . بوکونلرده حلبده بعض یوللری کنیشله‌تمك ایچین تشبثلر وقوع بولویور. بووسیله‌ایله أسکی خانه‌لر هدم ایدیلیور. طانیدقلرمدن برذاتك کوزه‌ل برصالونی ییقمشلر . طاوانی وکتابه‌لری کوردم . ١١١٠ تاریخنده یاپیلان بوطاوان وکتابه‌لر اولدقجه کوزل وأیی محافظه‌ایدیلمش . طاوان، بش آرشون عرضنده واون آرشون طولنده ایمش. پارچه پارچه چیقارمشلر . پك آزیری بوزولمش ، اعتناایله قونیلیرایسه چوق کوزه‌ل اولور . بونی بوراده بولونان أجنبیلر خبرآلمشلر، صاحبندن اوجوزجه آلمغه چالیشیورلر . حال بوکه بوطاوان اوقاف موزه‌سنده پك کوزل برموقع طوتار .

« حلب چارشوسنده غایت کوزه‌ل برسبیل وارایدی. هرکچدکجه طوروب حیران حیران سیر ایده‌ردم . توسیع طریق بهانه‌سیله بونی‌ده ییقمشلر ، هم نه‌یازیق‌که‌أك نظرفریب وصنعتکارانه‌اولان محللرینی‌پارچه پارچه‌ایده‌رك ییقمشلر. باری اولجه فوطوغرافنی آلوب طاشلرینی نومرولایارق ییقسه ایدیلر، قولایجه بشقه برمحله نقل‌ایدیله‌بیلیردی . حالبوکه حلب بلدیه‌سی ایچین بوکیبی شیلرك قیمتی اولمادیغندن بونفیس أثری داغیتمشلر. معارف مدیری آنجاق طاشلرینی قورتارمغه موفق اولمش . مکتب سلطانیده حفظ ایدییور . پارمقلقلری‌ده آثارنفیسه وعتیقه‌دن‌ایدی . اونلرنره‌ده ؟ بونی اوکره‌نه‌مه‌دم . مع‌مافیه ولایت ایستر ایسه، میدانه چیقارتابیلیر. واووقت طاشلریله پارمقلقلری اوقاف موزه‌سنك باغچه‌سنده ویاصالونلرینك برمحل مناسبنده قوردیریلیر ایسه ، نفیس براثر داها ألده ایدیلمش اولور .

«بوکونلرده بوراده آثار عتیقه‌خرسزلغی بویوك‌بردورهٔ رواجه‌کیرمشدر . أجنبیلردن بعضلری نره‌ده کوزه‌ل برمزارطاشی ویاتربه پارمقلغی کوروورلرایسه همان آشیرتدیرییورلر .

«کرچه والی‌ومعارف مدیری ممانعتده بولونیورلرسه‌ده اوکیبی آثارك قیمت

حقیقیهٔ صنعتکاریسنی تقدیر فکر عالیسنه تبعیتدن زیاده بش اون غروش کیسه‌سنه قویمق هوسنه مغلوبیتدن کندیلرینی بر درلو تنزیه ایده‌مه‌یه‌ن اجلاف کروهی ینه کیزلیدن کیزلی‌یه قدیم مزارلریمزك شیمدی یاپیلماسی متروك وغیر قابل اولان – پر زیب و نقوش لطیف طاشلرینی، ظریف پارمقلقلرینی سوکوب مشوقلری بولونان أجنبیلره یوق بهاسنه صاتمقده بردوامدرلر. بکا اویله کلیورکه أکر بو بابده جدی بر تدبیر تحفظکاری اتخاذ قیلینماز ومتجاسرلر، نمونهٔ عبرت اولاجق صورتده تجزیه ایدیلمزلر ایسه، بر قاچ سنه‌یه قادار بورانك جامع و تربه‌لرنده‌نه قادار کوزه‌ل آثار وارایسه برر برر سوکوله‌جك نهایت آچیلاجق رخنه‌لردن مبانیٔ متباقیه دخی بالطبع ییقیلوب کیده‌جك. یازیق ده‌کلی؟ . . . . »

أوت یازیق، هم پك چوق یازیق! . . مع مافیه قویاً امیدوارزکه مرجع عالیسی ولایاتمزك، مدار زینت وشرفی اولان آثار نفیسه‌دن تجریدینی وآبداتنك تخریبنی انتاج ایده‌ن شو یولسز تجارته، بو مستکره ومنفور خرسزلغه نهایت ویره‌جك قطعی ومؤثر تدابیری بر کون اول اتخاذ بویورور.

شوراسنی ده علاوه ایده‌لم که اولجه ممالك عثمانیه‌ده شیمدیکی قادار ده‌میر یوللری یوقدی. مناقلات ده بالطبع مشکل ایدی. هله ده‌کزه اوزاق شهرلردن قصبه‌لردن آوروپا موزه‌لرینه آثار عتیقه قولایلقله آشیریلامازدی. زیرا أکثریتله یا ایشیدیلیور یاطوتولویوردی. شیمدی ایسه اویله ده‌کل. شمندوفرلر بوخصوصده‌ده اربابنه ابراز سهولت ایدییور. اوسببله آثار عتیقه‌مز اولکندن چوق زیاده طارانیور. یرلری بوم بوش قالیور. بونلر بزم تاریخمز، بزم وارلغمز، ملیتمزك زینتی ومدنیتمزك شرفیدر. اونلری خرسز أللرندن قورتارمق ألبته بورجمزدر. مملکتلریمزه کلن آوروپالی مسافرلریمز آثار عتیقهٔ دینیه وملیه‌مزی محافظه‌یه اهتمام أیله‌دیکمز ایچین بزه کوجه‌نه‌مزلر. چونکه کندیلرینك بو خصوصده بزدن قات قات داها متعصب بولوندقلرینی بیلیرلر.

معمار
مقبل کمال

تورک بیلگی درنگی

تورك بیلگی درنگی ١٤ مارتده ایلك عمومی اجتماعنی عقد ایتمشدر . بو اجتماعه وشعبه‌لرك تشکیلات ومساعیسنه دائر تفصیلات نیسان صاییسنه قونولاجقدر .

آدره‌س

استانبولده جغال اوغلنده عبدالله جودت خانه‌سنده تورك بیلکی درنکی مدیر ، پازار ایرته‌سی کونلری اوکله‌دن صوکرا اوچدن آلتی‌یه قادار قبول ایدر .

توزیع یری

باب عالی جاده‌سنده تورك یوردی کتبخانه‌سی

تورك بیلکی درنکی

تورکجیلك شعبه‌سندن

شعبه‌مز ملی دویغولره صادق و هیجانلی بر ترجمان اولاجق طرزده و شیا وزنده بر ملی مارش کفته‌سی ترتیبی مسابقه‌یه قویمغه قرار ویرمشدر . مسابقه مدتی ایکی آیدر . اشتراك ایده‌جك شاعرلر وجوده کتیره‌جکلری أثری حزیرانك برنجی کوننه قادار ، جغال اوغلنده عبدالله جودت خانه‌سنده تورك بیلکی درنکی ، نه کوندرمه‌لیدرلر . أثری ترجیح و انتخاب اولونان ذاته اون لیرا هدیه ایدیله‌جکی کبی بو مارشه ینه بویله مسابقه ایله بسته ترتیب ایتدیریله‌جك وصوکرا کرك أثر ، کرك بسته‌سی طبع و نشر ایتدیریله‌رك صافی حاصلاتی شاعر و بسته‌کاره تقدیم اولوناجقدر . شعبه‌مز ملی خدمتلرك أك دکرلیلرندن اولان بو وظیفه‌نك ایفاسنه ، وطنك جانلی افتخارلرینی تشکیل ایدن بویوك شاعرلرك اشتراکه رغبت ایده‌جکلرینی امید ایلر .

۱ نیسان ، ۱۳۳

ییل : ۱ جلد : ۱
نیسان ، ۱۳۳۰

بیلگی مجموعه‌سی

خالد

ناشری : تورک بیلگی درنگی

آیده بر چیقار

٦

فیئاتی : بش غروش

مطبعهٔ عامره — استانبول

بو صايده

كله‌جك صايده

اشتراك شرطلرى

عثمانلى مملكتلرى ايچين	بر ييللغى	ياريم عثمانلى ليراسى
	ياريم ييللغى	چاريك عثمانلى ليراسى
	صاييسى	بش غروش
روسيه و ايران ايچين	بر ييللغى	بش بوچوق روبله
	ياريم ييللغى	اوچ روبله
	صاييسى	أللى قاپيك
باشقا اجنبى مملكتلرى ايچين	بر ييللغى	اون بش فرانق
	ياريم ييللغى	سكز فرانق
	صاييسى	بر بوچوق فرانق

بيلكى مجموعه‌سى

ييل: ١ ـ جلد: ١ | صايى: ٦ | نيسان، ١٣٣٠

فلسفهٔ عموميه‌يه مدخل

ملاحظات متقدمه

كائنات حضورنده انسان

١

كائنات حضورنده انسان . بداهت عالم و حقيقت أشيا مسئله‌سنده عوام ناسك نظرى شبهه‌لره‌دن تولدايديور ؟ فيلسوفك نقطهٔ نظرى . عوام نظرنده بر حقيقت ثانيه‌اولان (بداهت عالم) ، فلسفه نظرنده بر (مسئله) در . حتى بر (معما) در ! مثال ايله مسئله‌يى ايضاح ايچون بر پورتاقالى نظر دقته آلالم . بوجسمى ناصل حس وادراك ايديورز ؟ شهادت حسيه‌نك قيمتى ونقطهٔ استنادى حيوانات سفليه‌ده وناقص الحواس اولان حشراتده درجهٔ ادراك نه‌اولق لازم كلير ؟ بربوجك فيلسوف اولسه‌يدى دنياوأشيا حقنده علمى نه اولابيليردى ؟ برايكى مختصر مثال . عالم وجود بر وعينى شى اولديغى حالده ، عالم شهود هرجنس متحسسك وسائط ادراكنه كوره متجلى اولمق لازم كلير . اصله بكزمه‌ين بوپاتورامالرك هانكيسى دوغرودر ؟ ايشته اصل معما بودر . فلسفه‌نك ما بعدالطبيعيات قسمى ، بومعمادن تولدايده‌ن مسائل متفرعه ومتنوعه‌يى اصوله توفيقاً تتبع وتحقيق ايده‌ر .

انسانك مبدأ و معادندن ياخود مقدراتندن بحث ايده‌جك ده‌كلم . انسان ، بوكونكى معناسيله آدام اولونجه‌يه‌قادار ألبته برچوق صفحات تكامل كچيرمش ونامعدود عواملك تأثيراتيله شيمديكى مرتبهٔ كماله ايره‌بيلمشدر . بوشكلى ، بوحالى ، بوقابليتى بولابيلمك ايچين كيم بيلير نه قادار بيك عصرلرك تربيهٔ فطريه‌سيله بلافاصله يوغورولماسى لازم كلمشدر . بن بالخاصه بومسئله‌لرك تحقيقى ايچين اوغراشمايورم . بوتحقيقات ، فنون طبيعيه‌نك ايشى در .

فلسفه بوکبی تدقیقات علمیه نك نتایجندن مستفید اولماز، دیمك ده ایستهمهیورم. بالعکس علومك نتایج تحقیقاتندن مستغنی داورانان بر فلسفه صورت ظاهرده نه قدار معقول بر سیستهم کبی کورونسه دخی اعتقادنجه حقیقته مقرون بر عقیده صاییلاماز، چونکه اویله اولدیغنی اثبات ایتمك ممکن اولاماز.

بن شو صحیفهلرده موضوع بحث اولان مسائل لدنیهیی تحلیل و تدقیق ایتمك ایچین بو کونکی قابلیات نسبیهسیله علی العاده بر انسان آلیورم و اونی آز چوق فکر و نظره مستعد فرض ایدییورم. البته بویله بر انسان، کندینی بیلدیکی آندن اعتباراً بر کائنات ایچنده بولوندیغنی ده بهمه حال حس ایتمش اولاجقدر. ذاتاً کندینی بیلمهسی آنجاق کندندن باشقا شیلرك ده عینی زمانده وارلغنه شعور حاصل ایتمهسیله ممکندر؛ چونکه فعل ادراك بهمه حال بو شرطایله، بو تماس ایله باشلار. علی الاطلاق علم، بویله بر اضافت سببیله حالات وجدانیهده حصوله کلن تبدلاتی فرق و تمییز ایتمکدن عبارتدر. دویغودن پك متمایز اولامایان بو تورلو بیلگی یه فلسفه لساننده شعور دینیلیر که اك انکین و فقط اك صیغ معناسیله تلقی اولونان علمدر. سالم اولان هر انسانده شعوره قابلیت اولمق کرکدر.

موضوع بحث ایتمك ایستهدیکم مسئلهٔ فلسفیهیی تتبع ایدهبیلمك ایچین بو قابلیتده بر کیمسهیی امتحانه چکمك شیمدیلك کفایت ایدهر.

بویله بر آدام، اطرافنی احاطه ایدهن اشیای مادیهنك، حقیقت حالده عیناً موجودیتنه قانعدر. بو مسئلهیه دائر فکر مخصوصنی سؤال ایدهجك اولورسهکز، سزه بلاتردد قطعی المفاد بر جواب ویریر. و اوسایهده آکلارسکز که — نظرکاهنده منبسط اولان — عالم شهودك، عالم وجوددن هیچ بر فرقی یوقدر. دنیا و مافیها کندیسنه شو آنده نه شکل و صورت اوزره تجلی ایدییورسه، اعتقادنجه نفس الامرده ده، یعنی حد ذاتنده ده عینی شکل و صورت اوزره موجوددر. بوکا قطعیاً اینانیر؛ حتی نفس الامر حقنده بر دوشونجهسی، بر فکر و ظنی یوقدر بیله!

حالبوکه فلسفهده حلی اك کوج اولان مسائل غامضهدن بلکی باشلی بریسی ده بودر. بوتون مذاهب فلسفیه بو نقطهٔ نظردن آیریلیر؛ و هر مذهب فلسفینك زمین

استنادی ، أساس اعتقادی بوکبی سؤاللره جواب اولمق اوزره ترتیب اولونابیلن فرضیات منتظمه ومتسقه‌دن باشقا برشی دەکلدر .

بوموضوعاته تعلق اولان منظومهٔ فرضیانه (مبحث علم) دیرلر که قونترولی علومه وبالخاصه پسیقولوژی‌یه عائد اولمقله برابر زمین مناقشه‌سی مابعدالطبیعیات ساحه‌سنده بولوندیغی ایچین مابعدالطبیعیات کتابلرنده برباب مخصوص تشکیل ایده‌ر. حکمای اسلام بوبابه مبحث علم ، صوفیه دخی مبحث معرفت دیمشلردر .

شیمدی شو مبحث علم زمیننده بو درجه امن و اعتماد ایله رأیی کسوب آتان برکیمسه‌نك مراقنی تحریك ، اعتقادینی تشکیك ایتمك ایچین اورتایه بر سؤال داها آتیکز :

« بوتون شو حس ایتدیککز موجودات صحیحاً وارمی‌در ؟ یوقسه کندی مخیله‌مزك شعبده بازلغی قبیلندن اولارق برغریب رؤیا کبی بزه وارمی کورونیورلر ؟ عالمده قابل حس و ادراك بر فرد آفریده اولماسه‌یدی عجبا بو کائنات کندی کندینه ینه بویله‌جه موجود اولورمی‌ایدی ؟ » دییه صوروکز .

ذهنکزده بوزوقلق اولمادیغنه قانع اولوبده جدیت مزاجکزدنده هروجهله أمین ایسه یوزوکزه کمال حیرتله باقارق اولکی طورندن داها صریح برأدای اطمئنان ایله جواب ویره‌جك و بلکه « اوکا شبهه‌می وار ؟ ... کونش انکار اولونابیلیرمی ؟ » دیمکله اکتفا أیله‌یه‌جکدر . یعنی علم لدن بحثنده بداهت حسیه‌یی بربینهٔ صریحه اولارق نظر تأملکزه اقامه ایده‌جك وبونکله دعواسنی اثبات وسزی‌ده الزام واسکات ایتمش بولوندیغنه ذاهب اولاجقدر.

بودلیل بدیهی‌نك مابعدالطبیعیات بحثنده نه قدر و قیمتی اولابیله‌جکنی صیراسی کلنجه کوره‌جکز. شیمدیلك شوقادارعرض ایده‌یم که مابعدالطبیعیات دائره‌سنده هیچ بر دلیل ایله قطعی بر صورتده اثبات ایدیله‌مه‌مش بولونان دعوالردن بری‌ده بودر. زیرا مابعدالطبیعیاتده آرانیلان حقیقت هیچ‌ده بدیهی برشی دەکلدر. اولسه‌بیله بوکونکی فلسفه نظرنده (بداهت) عوامك ظن ایتدیکی کبی ، کونشك وجودنده دکل ، اونی ادراك ایده‌نده‌در . أمینزکه ، أذهان ناسده بوکبی شبهه‌لره ، ملاحظه‌لره محل یوقدر.

اعتقاد عامیانه‌یه کوره فعل (ادراك) دن واضح و آکلاشیلماسی قولای بر کیفیت یوقدر: عالم خارجی ایله أنائمز آراسنده واسطهٔ اتصال و آلت استشعار اولان حواسمز خارجده برشیئی ـ مثلا برطاش پارچاسنی ـ یکدن حس ایدییور و حقیقتده اولدیغی کبی حس ایدییور. یعنی تماس آنی ایله ادراك ایدییور؛ وجدانمز بر آن غیر منقسمده بوکا مطلع اولویور. یعنی اوطاش پارچه‌سی حقنده برعلم یقین حاصل ایده‌رك اونك عالم خارجیده استقلال وجودینه پیدای شعور ایدوب قناعت کتیرییور. بوقدرینی‌ده عقل کافی کورویور.

واقعا وارلق بحثنده ذهندن هر دورلو شبهاتی قالدیرمق وأمر معاش احتیاجاتنی استیفا ایتمك خصوصنده هرکس ایچین بوقاداری کافیدر. حیات مادیه‌ده برفیلسوف بیله بوندن فضله‌سنه محتاج اولماز. لکن پسیقولوژی ـ روحیات ـ ده مدهش برمعما وارسه اوده کیفیت ادراك مسئله‌سیدر. ناصل اولویورده برطاش پارچاسنی ادراك ایدییورز؟ بوکا مطلع اولان کیم؟ حقیقتده او طاش پارچاسی وکیفیت ادراك نه‌در؟ (العجز عن درك الادراك ادراك !)

هایدی طاش پارچاسی کبی مادی برشیئك ـ هرنه اولورسه اولسون وهر ناصل اولورسه اولسون ـ خارجده مستقلاً وجودینه قانع اولالم‌ده حواسمز واسطه‌سیله حقنده حاصل ایتدیکمز علمی اووجود مستقلك بزده صدمهٔ تأثیرینه اضافه ایده‌لم. بوتعریف حقیقتده هیچ برشی افاده ایتمه‌سه بیله سطحی نظراولانلر ایچین کافیدر. فقط فضائی نظر دقته آلیکز: بو البته بر جسم دکلدر. چونکه بالجمله اجسام کبی او طاش پارچاسی‌ده اونده داخلدر، بزده اونك ایچنده‌یز. فقط بداهت حسیه‌یه اعتماد ایدییورسکزیا، حتی ایتمکده مضطرسکزیا !... حواسکز، ارادی حرکاتکز سزه شهادت ایدییور که مکانی کورویورسکز، مساحه ایدییورسکز. ایچنده بولونمقدن بر آن قورتولامایورسکز. حتی ـ سزجه فرض محال اولارق ـ مکان اولماسه‌یدی کائناتی، جهانی، حرکتی حیاتی تصور ایده‌مزدیکز. هم نه‌قادار ذهنکزی یورسه‌کز مکان فکرندن برآن بیله منسلخ اولامازسکز. بالجمله وارلقلر ایچین ساحهٔ تجلی مکاندر. حتی برقوت، برروح بیله برنقطهٔ تعلق ایستر که اونك‌ده

تعینی و تحقق مکانه محتاجدر. بالتجرید ذهنکزده برجسمی افنا ایده‌بیلیرسکز. فقط اونك اولجه اشغال ایتمکده بولوندیغی حیزی تخیلاً بیله یوق ایده‌مزسکز. سزك تصور ایده‌بیله‌جککز خلای مطلقده بیله ابعاد ثلثه واردر. حاصلی مکان بر جسم مستقل اولمامقله برابر بوسبوتون (یوق) ده دەکلدر. او حالده نصل اولویورده بر جسم مستقل اولماسنی هیچ بر وجهله تجویز ایده‌مه‌یه‌جکمز مکانی کوزله کوره بیلیورسکز؟ عجبا کوزله کوره‌بیلدیککز مکان حقیقی‌می؟ ده‌کلمی؟... مکان حقیقی وارمی؟ یوقمی؟... وارسه ناصل شی‌در؟...

مبالغه‌سز اولارق ادعا ایده‌بیلیرم که — فلسفه ایله الفت ایتمه‌مش اولمق شرطیله — میلیونده برکیشی‌یوقدرکه بوکیبی‌شیلرله ذهنی‌اشغال ایده‌بیلسین!... حتی بوکیبی مسئله‌لر حضورنده بولونسون‌ده ساده وبسیط بر فکر ویرمکه متمایل اولماسین!... انسان، حقیقةً خارق العاده برآدام اولمالیدرکه اول أمرده باشقا دورلو دوشونمکه مقتدر اولا بیلسین!... جمهور ناسدن همان هرکس، کندی حواسنك وساطتی ایله، ادراك و وجدانننك شهادتی ایله کسب اطلاع و اذعان ایده‌بیلدیکی شو عالمك نفس أمرده دخی ینه عیناً بو شکل وصورت اوزره موجود اولماسی وجوبنه قانعدر. عکسنی تصور بیله ایده‌مز. چونکه أطرافنی احاطه ایدن أشیاء مادیه‌نك عرض ایتدیکی بداهت حسیه باشقا بر طور تفکره بلا واسطه مانعدر.

لاکن مسائل لدنیه‌ده محض بداهت دلیل کافی اولاماز. بناءً علیه یالکز بداهته استناد ایدن ملاحظات عادیه دخی بو فلسفی سؤاللره قارشی جواب شافی اولاماز.

برمثال عادی وضع ایده‌رك بودعوایه برزمین مناقشه احضار ایده‌جکم(۱): فرضا شو ماصانك اوزرنده بر پورتاقال کورویورسکز! بوبرجسمدرکه

(۱) علمای بنامدن و انکلیز متفکرینندن متوفی‌پروفسور (هوکسلی Huxley) مشهور (دەقارت Descartes) حقنده غایت مهم بر مقالهٔ فلسفیه یازمشدی. عینی مسئله ایچین پورتاقال مثالنی ایراد ایتمشدی. بن‌ده بالالتزام او مثالی کتیریورم. أرباب مراق او مقاله ایله بونی مقایسه ایتسین.

بر شکل مخصوص ایله محدود ، متعین‌در . نقاتی ، رنکی ، رایحه‌سی ، لذتی و سائر بعض اوصاف خصوصیه‌سی وهله مکانده برحیزی وار !... . بوتون بو کیفیاتك دلالتیله اوجسمی اشیاء سائره‌دن آییرابیلیرسکز. مثلا بر آغاجدن، بر حیواندن و یاخود باشقا میوه‌لردن ، حتی عینی جنسدن اولان دیکر بر پورتاقالدن قطعیاً فرق وتمیز ایده‌بیلیرسکز. ینه بو سایه‌ده‌در که او پورتاقالك خارجده بر (هویت شخصیه) ایله متمایز و مستقلاً موجود اولدیغنی ادراك ایده‌رسکز. بوخصوصده علمکزدن اصلا تردد ایتمه‌یورسکز ؛ اویله ده کلمی؟... فرض ایده‌لم که بونده قطعیاً شبهه‌کز اولماسین ! فقط پورتاقال نامنه حس ایدوب بیلدیککز نه‌در ؟ ... بر کره دوشوندیکز وتحلیل ایتدیکزمی ؟ ... کیفیتی برده عالملردن دانیشکز؛ أك زیاده اعتمادکزه مظهراولان برمتخصصدن صوریکز ، باقالم نه دییه‌جك !

سزك اومکمل کوزلریکز، مثلا عدسه‌دن محروم‌اولسه‌یدی،ـ شکل مخصوصی ایله محدود ومتحیز، خواص وکیفیاتی ایله‌متعین ومتمیز اولارق کوردیککز ـ او پورتاقالی ، سز ینه او شکلده‌می کوره‌جکدیکز عجبا ؟ ویاخود کوزیکز ینه بو قادار لوازم تکمله مالك اولسه‌یدی‌ده یالکز طبقهٔ قرنیه‌سی اسطوانی بر شکلده تعضو ایتمش بولونسه‌یدی ، پورتاقالی ینه یووارلاق کوره‌جکمی ایدیکز عجبا؟ ... [۱]

ایلك ملاحظه‌ده واقعا اویله ظن ایده‌رسکز ، بوده پك طبیعی کبی‌در ! فقط ، دوشونوك ! اسطوانی بر آیینه قارشوسنده یووارلاق پورتاقالکز بیضی کورونویور.بوآیینه‌ده پورتاقالك شکلنی عکس ایتدیره‌ن ضیاقانونلری کوزیکز ایچینده بردر . فعل رؤیتده عینی قوانین وشروطه تابعدر. واقعاسز، محدب آیینه‌نك بوشعبده‌بازلغنی تصحیح ایچین همان حس لمسکزه مراجعت‌ایدییورسکز.

---

[۱] بومحدب آیینه‌لرك موجب اولدیغی غلط حس مسئله‌سنك حقیقت أشیا بحثنده أهمیتی قدمانك نظر دقتندن قاچمامشدر. بومثال، (شرح مواقف) ده واردر. أسباب ووسائط علم بحثنده حسیاتك شهادتنی‌قبول ایتمه‌یه‌نلر طرفندن ایلری‌سورولش‌وأهل‌سنت فرقه‌سنه تعریض صددنده ایراد اولونمشدر. (القادحون فی‌الحسیات فقط) بحثنه باقیکز. (هوکسلی) دخی معهود مقاله‌سنده بومثالدن استفاده ایدییور .

هم أکثر احوالده غلطات حسیه‌یه معروض قالدیغکزی آکلایَنجه هپ بویله حرکت ایده‌رك مدرکات حسیه‌نك برقسمنی دیکر بر حاسه‌کزك شهادتیله قونترول ایدییورسکز. مثلا راکد و براق بر صویه باستونکزی صوقدیغکز زمان، کوزیکز اونی صویك سطحی ایله تماس نقطه‌سنده قیریق کورویور. صوکرا ألیکزله یوقلایوب بوغلطی تصحیحه چالیشیورسکز. لاکن نیچین حس لمسکزه داها زیاده اعتماد ایتدیککزی بلکه دوشونمه‌یورسکز؛ بونك سببنی صورسه‌م پك معقول بر جواب ویره‌مزدیکز صانیرم. ویرسه‌کزده نه دییه‌بیلیردیکز؟ «لامسه، بکا، برشیئك رنکنی، قوقوسنی، ظواهرینی ده‌کل، مادیتنی، جوهریتنی بیلدیرییورده اونك ایچین!» دیمکدن باشقا دکرلی بر جواب بولامازدیکز. فقط بوجواب نه‌قادار قیمتلی اولسه‌ده بوقادارله بنی اقناع ایده‌مزسکز؛ چونکه مکانه ایناتیورسکز! فقط طوتوب ده‌ده‌کل، کوروب ده‌ایناتیورسکز! اوته‌یه بری‌یه حرکتکزدخی سزده مکان حسنی تأیید ایدییور؛ لاکن لامسه‌نك مکان شعورنده دخلی اولاماز. چونکه مکان ماده ده‌کلدرکه طوتولابیلمکله حس اولونسون!...

او حالده، ینه صورارم: نیچین مکان مسئله‌سنده، باصره‌کزه و قابلیت حرکتکزه ایناتیورسکزده، بوسفر اوندن شبهه ایدوب‌ده لامسه‌کزه اعتماد ایدییورسکز؟ بویله ایجابنه کوره و کیفی برصورتده ترجیح ایتدیککز شوایکی حاسه‌یه مراجعت ایچین معقول بر سبب ترجیح کوستره‌مزسکز؛ امینم!... ولوکه‌بویله کیفی داورانمایوب‌ده هرخصوصده و هرزمان لامسه‌کزه اعتماد ایتسه‌کز، وحواس سائره‌کزك غلطاتنی هپ اونك حکم وشهادتی ایله تصحیح أیله‌سه‌کز، بن ینه صورارم که: «لامسه‌کزك حقیقت أشیا بحثنده سزه مطلق وقطعی برعلم افاده ایده‌بیلدیکندن پك أمین می‌سکز؟...»

أکر أمین ایسه‌کز، شونی‌ده أیی بیلیك که بو مسائلی سزدن چوق اول، سزدن چوق درین و أطرافلی دوشونمش اولان بر چوق عالم فیلسوفلر بو خصوصده، سزك شو فکرلرکزه کلیاً و أساساً مغایر فکرلر بیان ایتمکدن چکینمه‌مشلر. بو فکرلری ایلریده نقل و تشریح ایده‌جکم. فقط، درحال شو قادار بر شی سویله‌یه‌یم که تاقی ایتدیککز صور محسوسه ایله آلات

حسیه‌مزك درجهٔ تعضو وتکاملی آراسنده، صیقی بر رابطه، معین وثابت بر نسبت بولوندیغنه، علما وفیلسوفلرجه - آرتیق بوکون - قناعت کامله حاصل اولمشدر. مدرکات حواسك - ظن اولوندیغی کبی - آنی وبسیط اولمدیغنی ادعا ایده‌نلر دخی پك چوقدر؛ ومن جهة حقلی کورونویورلر.

متخصصینك تدقیقاتندن شو حقیقت تبین ایدیورکه، کیفیت ادراکده، آلات حسیه‌مزك تشکلات عضویه‌سی، برنجی درجه‌ده مهم بررول اوینایور. دیمك اولیورکه - اعتقاد عادی‌یه کوره! - عالم خارجی‌یی تشکیل ایده‌ن أشیانك صور مختلفه ومتشخصه‌سی، آلات حسیه‌مزك درجهٔ کمالی، خصوصیت نوعیه‌سی، قابلیت تلقیسی ایله دوغرودن دوغرویه علاقه‌داردر. بناءً علیه تکامل عضویت ایله فعل ادراکك درجه‌سی وکیفیتی آراسنده صیقی بر مناسبت وار. اویله‌ایسه حشرات وسائر حیوانات دخی، عجبا عالم خارجی‌یی بزم قدار أیی ویاخود عیناً بزم کبی کوره‌بیلیورلرمی؟

ایشته مابعدالطبیعیاتده، بو ایلك مهم مسئله‌در!

حواسك برقاچندن محروم اولان حیوانات صغیره‌دن طوتوکزده، آلات حسیه‌سی هنوز حالت رشیمیه‌ده بولونان حیوانلره کلیکز؛ صوکرا، اونلردن قدمه قدمه یوکسه‌له‌رك انسانه قدار چیقیکز: حس وادراکه قابل بونجه أجناس حیوانیه‌دن هر برینك - شوایچنده بولونوب یاشادیغی - عالمی آزچوق فرقلی کورمه‌سی لازم‌کله‌جکی شبهه کوتورمز کبی‌در. بوکوروشلرك هانکیسی اصله مطابقدر؟ بوکا حکم ایده بیلیرمی‌سکز؟ شاید ایده بیلیرسه‌کز، صحت مطابقتده مدار حکم اولان سبب ترجیحی، عضویتك تکمل نسبی‌سنه عطف ایتمه‌یه بیلیرمی‌سکز؟ ایتمه‌یه بیلیره‌کز - بو فرقی - نه‌یه، هانکی سببه حمل ایده‌بیله‌جکسکز؟

حواس بالخاصه آلت ادراکدر؛ واو حیثیتله وسائط علم اقسامندن معدوددر. فعل ادراکك هیچ اولمازسه میخانیکیتی حقنده بر فکر علمی ایدینه‌بیلمك ایچین، اعضای حسیه‌نك کچیردیکی صفحات تکاملی سلسلهٔ حیواناتده تحقیق وتتبع ایده‌ن علومه اعتماد ایتمك چاره‌سزدر. چونکه بودائره‌ده حکم اولاجق او

علملردر . بو علومك ادعاسنه باقیلیرسه : « عالمك حواسه کوره تجلی ایتمه‌سی»
هم ضروریدر؛ هم ده طبیعی‌در. بو صحنهٔ وجود، اویله بر تماشاکاه تمائیل‌درکه اوراده
هرکس آنجاق کندی کوزلکی ایله برشیلر کورویور، وکوزلکنك مرتبهٔ کمالنه
وصورت تشکلنه کوره کوره‌بیلیور . دیمك‌که بوتلقیاتده، بنیهٔ عضویتمزك برنجی
درجه‌ده مهم بررول اوینادیغی محققدر ؛ برشبهه کوتورمز . »

او حالده ، سز دخی ـ أی قارء ـ کیفیت ادراکی تاریخ تکاملنه تبعاً تعقیب
وتحقیق ایدیکز ! کوره‌جکسکزکه ده‌مین موضوع بحثمزه مثال اولان معهود
پورتاقالك ـ شو کوردیککز شکل اوزره ـ خارجده‌ده مستقلاً متعین ومتشخص
اولابیلمه‌سی لازم کله‌جکنه دائر ، پك طبیعی بولدیغکز وکمال طمانینت ایله
ویردیککز جواب، ـ وارلغك شو أبدی معماسی قارشیسنده ـ برسراب اولوب
قالاجق ، ونظر تحلیلکز حضورنده مضمحل اولاجقدر . هم أله آووجه
صیغابیله‌جك هیچ برشی‌ده براقمایاجقدر .

سلسلهٔ حیواناتك طبقهٔ سفلاسنی تشکیل ایده‌ن برچوق حشرات جنسلری
وار . بونلر ، بزم مالك اولدیغمز أجهزهٔ حسیه‌نك بر قسم کلیسندن کاملاً
محروم بولونیورلر. کیمیسینك کوزلری وآلات سمعیه‌سی یوق! کیمیسینك‌ده
یالکز کوزلری وار ؛ فقط غایت ابتدائی و رشیمی بر حالده ! أکثریسنده
حس لمس ، آنجاق باشلرنده موضوع ایکی کوچوك بوینوزك اوجنده‌کی قابلیت
ادراکه منحصر قالمش ؛ برعالم خارجی ایله تماسده بولوندیغنی یالکز او ایکی
مستقل نقطه ایله حس ایده‌بیلیور . او بوینوز(Antenne) لرك نقطهٔ تماسی
قادار بیلیور؛ وظن ایده‌رمکه بوحس دخی، بزمکی قادار صریح‌ده‌کل، مبهم‌در.
او حیوانجغك بدننك سائر یرلرنده اویله حساس بر نقطه دخی یوق ؛ ویاخود،
اولدیغنه قطعی بردلیل ، کورولور ، طوتولور برعلامت عضویه یوق !

شیمدی بو درکهٔ عضویتده قالمش بر حشرهٔ سفلیه‌یی نظر دقته آلیکز !
فرض محال اولارق ، بوبوجك تفلسفه مقتدر اولسه‌ده ـ مسئلهٔ وجوده دائر
قطعی برفکر ویره‌بیلمك ایچین ـ بداهت حسیه‌یه استناداً کندی علمنجه حکم
ایتسه‌یدی ، « حقیقت أشیا » یه دائر، نه دییه‌بیلیردی عجبا ؟ سزك متعین برجسم

جامد صورتنده کوردیککز اومیوه‌نی عجبا نا معین بر کولکه، مبهم بر لکه، واهی برقرالتی‌دن عبارت کوره‌یه‌جکمی ایدی؟... کیم بیلیر؟!... خصوصاکه افق مرئی‌سی‌پک محدود اولمق لازم‌کله‌جکنه نظراً اوپورتاقالی هیئت مشخصه‌سیله احاطه ایدوب کوره بیله‌جکمی ایدی بیلمه‌م؛ فقط ظن ایتمه‌یورم! حتی ظنمه قالیرسه (عالم خارجی)، اونك ایکی بوینوزی اوجنده حس ایتدیکی ایکی (نقطهٔ تماس)دن عبارت‌در. اونك عالمی هنوز نقطه نقطه اولسه کرکدر. مسطح اولدیغنی حس ایتمز ظن ایده‌رم. اکر بوظنم — آز چوق — دوغر و ایسه، اویله برحشره‌ده طبیعی ابعاد ثلثه حسی وبالضروره فکری‌ده اولاماز. سزك‌اکـه‌کزده — خبریکز یوق ایکن! — وه‌به‌ر (Weber) پرکارینك ایکی اوجنی تماس ایتدیرسه‌م و «بوحس ایتدیککز جسم نه‌در، ونه شکلده‌در؟» دیسه‌م، یالکز بو ویغوکزله بکا اوپرکارك شکلنی رسم ایده‌بیلیرمی ایدیکز؟.. او شیئك نه اولدیغنی — اولدیغی کبی — تعریف ایده‌بیلیرمی ایدیکز؟

بر انسانه نسبتاً، دویغوسی چوق محدود وکور اولان بر بوجك ایچین کیفیت ادراك نه‌دن بوکا بکزه‌ر بر درکه‌ده قالمش اولماسین؟ او بوجکك قصورلی کوزی ایله تلقی ایده‌بیله‌جکی عالم شهود، غایت سونوك، غایت کوچوك ویکدیکرندن آیری برقاچ مضی نقطه‌دن باشقا ویا فضله برشی اولابیلیرمی عجبا؟

آلیکزه قونوب قانکزی امن سیوری سینکه صورولسه، عجبا زمین استنادینك ناصل شی اولدیغنی — هیچ اولمازسه سزك کبی وسزك قدار — بیله بیلیرمی ایدی؟ اطرافکزده دولاشدیغی حالده — بوتون وجودیکزك دکل — یالکز الکزك شکلنی احاطه وتعیین ایده‌بیلیرمی؟ اوچارکن، قانادلرینك اهتزازینی سز اینجه‌بر صدا کبی حس ایدییورسکز؛ عجبا اوده بوصدادن سزك کبی خبردارمیدر؟ آتش بوجکی، کندی وجودندن انتشار ایدن نوری سزك قدار پارلاق کوره‌بیلیرمی؟ اوحالده، سزکده او پورتاقالی — حدذاتنده نه‌اولورسه‌اولسون وناصل اولورسه‌اولسون — شیمدیلك کوردیککز، بیلدیککز شو شکلده ادراك ایدیشکز، عجبا حواسکزك مرتبهٔ عضویتنه، یعنی وسائط ادراککزك درجهٔ مکملیتنه تابع واونکله صیقی صیقی‌یه علاقه‌دار بر

کوروش ده کلی در؛ عجبا حواسکزدن بری ناقص ویا بوسبوتون معدوم اولسه یدی، اصم ویاخود هنوز حالت رشیمیه ده بولونسه یدی، سزا وجسمی، بالجمله خواص ممیزه سیله درك ایده بیله جکمی ایدیکز؟ مثلا (اکمه) اولسه یدیکز، رنکلرك هر نوعنی فرق وادراك ایده بیله جکمی ایدیکز؟... بودرجهٔ کمالکز باقی قالمقله برابر، یالکز برحاسه دن مثلا بعض حشرات کبی - یالکز سامعه دن محروم اولسه یدیکز - بربهار صباحنه أدای شطارت ویرن - ولولهٔ حیاتی دویابیله جکمی ایدیکز؟... ایکی بولوط آراسنده پارلایان شرارهٔ ألکتریقیه یه بر لسان تهور طوری ویرن اومدهش کورولتویی ایشیده بیله جکمی ایدیکز؟ بر قارینجه، بیلدیریمدن سزك کبی ییلار، اورکرمی؟...

عکسنی ده دوشونهلم:

بوکون وشو آنده بالجمله حواسکز وقوای طبیعیه کز سالم وتام اولدیغی حالده عجبا، اوبورتاقالده درك ایتدکلریکزدن ماعدا بعضی خواص اولمادیغنه دائر قطعی بر بردلیلکز، یقیناً علمکز عجبا حواسکز بش اولمایوب ده مشهور (وولته ر) ك (میقرومه غا) [۱] سنده تصویر ایتدیکی اشخاصککی کبی قرق، أللی اولسه یدی، عینی مادده داها متنوع، داها چوق احوال وکیفیات درك ایتمه یه جکمی ایدیکز؟... داها چوق کیفیات درك ایتمکله، نفس الامره صحیحاً داها زیاده تقریب نظر ایتمش می اولاجقدیکز؟

ایشته بر سورو عادی مسئله!... فقط حقلرنده هنوز قطعی بر جواب ویریله مه مشدر.

تماسده بولوندیغمز أشیانك أشکال وکیفیاتی حقنده کی علممز بویله اضافی وقابلیت عضویه وانسانیه مزله محدود قالدیغی کبی، صرف کندی فعالیتمزك آثار تجلیاتی ایچین دخی بیلکیمز نسبی اولمقدن قورتولامایور. حرکت وسکون کبی صرف میخانیکی اولان حالاته قارشی دویغومز دخی اویله اولویور:

[۱] بومعروف أثر، مستهزی وفطین (وولته ر) ك (فونت نه ل Fontenelle) ه قارشی یازمش اولدیغی بررساله در. بومتفکر مخلوقات ایله ساکن عالملرك پك چوق اولدیغی ادعا ایدییوردی. وولته رك کتابی بوادعایی صراحةً ردایتمه یور، فقط بویله اولسه بیله تحقیقنه امکان اولمادیغی استهزالی برکنایه ایله ضمناً عرض ایدییور.

بویوکلك کوچوکلك نسبتنده حس وفکرمز ناصل یسه حرکتك سرعتی ، اتساعی نسبتنده‌ده حسمز ، بردرجهٔاضافه‌یی آشامایور . مثلا : بز ، کرهٔارض اوزرنده غایت سریع برحرکت دوریه ایله دونوب کیدییورز . اوندن داها مدهش برحرکت انتقالیه ایله‌ده کونش أطرافنده برقطع ناقص رسم ایده‌رك لاینقطع دور أیله‌یورز . فضله اولارق تکمیل منظومهٔ شمسیه ـ کونش‌ده‌برابر اولدیغی حالده ـ طاقیله برابر بر بویوك محرك تعقیب ایده‌رك فضاده‌طی مکان ایدییور . بونك بویله اولدیغنی بعضی مقدمات رصدیه‌یه مستند حسابات ایله کشف ایده‌نلردن ئوکره‌نیورزده بیلیورز . فقط شو اوچ دورلو حرکتمزی بالفعل حس ایده‌بیلیورمی‌یز ؟ دویا بیلیورمی‌یز ؟ دنیا ، حسمزه اودرجه متین وساکن کورونیورکه عکسنه اینانمق بیله جهلا وعوام نظرنده برنوع أثر جنت صاییلیر . حالبوکه حقیقت حال ، شهادت حسیه‌مزك تماماً عکسی وضدیدر .

فضای نسیمك یوکسك طبقاتنده سرعتله چرخ ایده‌ن ویلدیریم کبی سوزولوب ایتن بر قارتالك اوزرنده طفیلی یاشایان بر حشرهٔ سفلیه ایچینده حس عینی‌در . دوشونه‌بیلسه‌یدی ، اودخی ـ طبقی بزم کبی ـ بوسریع و آنکین حرکتی دویماز واستناد ایتمکده اولدیغی زمینك ساکن ولایتزلزل اولدیغنه قناعتله بیان رأی ایده‌ردی .

دیمك‌که ، اك بدیهی بیلدیکمز ، ئویله حس ایتدیکمز شیلر حقنده بیله دوشونمکه مجبورز . عالم بداهت ، محض حقیقت دکلدر . فلسفه‌نك بوتون مابعدالطبیعات قسمی ، بواعتقاددن یعنی بداهته اعتماد ایده‌مه‌مکدن دوغمشدر .

بومعمانك تولید ایتدیکی مسائل متفرعه ومتنوعه‌یی اصولنه توفیقاً تحقیق ایتمك ، فلسفه‌نك وبالخاصه مابعدالطبیعات شعبه‌سنك ایشی کوجی‌در .

دوقتور
رضا توفیق

پارس دارالفنونی (صوربون)

متعلم حیاتی

پارس دارالفنونی متعلمی، نحیف بنیه‌لی، کوزه چارپمازبراعتنا، بررقت ذوق ایله کینمش، اوزون صاچلی، أکثریا یوزی تماماً تراشلی سویملی برکنجدر. سبکروح، ظریف الطبع، نکته‌دان مونس وخاطرشناسدر. صنایع نفیسه‌یه وخصوصیله رسم، موسیقی وتیاترویه مفتوندر. ثروتنه مغرور اولماز؛ فقط عزت نفس صاحبیدر. مضایقه‌سنی، حتی سفالتنی توکل وتبسم ایله طاشیر. قلبی غنی، امیدی واسع، آماله برحد تعیین ایتمه‌سنی بیلیر أبی برچوجوقدر. معارضه‌یی، مجادله‌یی سومز؛ فقط حقوقنه تعرض ایدیلدیکی زمان مدافعه ایچین بویوك برجرأت، بویوك برشجاعت ابراز ایتمکه دائما آماده‌در. تربیه‌لی وآداب معاشرته رعایتکاردر. عقلالقدن نفرت ایده‌ر؛ وکندیسنی ازعاج ایده‌ن عقلالره قارشی بی‌رحم اولور. ذوق سلیمنی جریحه‌دار ایده‌جك احوال اونی طغیانه سوق ایده‌ر. قادینه وقادینلغه قارشی درین برحرمتی واردر.

هرمتعلم حریت، مساوات واخوت أقانیمنه ایمان ایتمشدر. بوأقانیم، اخلاقنك أساساتنی تشکیل أیلر. آتشین بر محبت وطنیه پارس متعلمنك قلبنی دائمی بر خلجان ایچنده اصیل نزیه حسیات ایله مملو بولوندورور.

پارس دارلفنون طلبه‌سی صباحلین ساعت آلتی ایله آلتی‌بچق آراسنده اویانیر. یدیده کینمش تووالتنی اکمال ایتمش بولونور. کتابلری ألنده یادرسنی دیکله‌مك ایچین فاکولته‌یه ویا بر مطالعه ایچین کتبخانه‌یه کیده‌ر. ــ صوربون کتبخانه‌سنك یدی یوز أللی‌بیك جلدی متجاوز کتابی واردر. ــ اوراده کنج متعلم بر مخطره‌یی ویا ته‌زینی قلمه آلمق ایچین نوطلر طوپلایاجق، ویاخود صوربونده معلملری وآرقاداشلری حضورنده ایراد ایده‌جکی قونفرانسنی حاضرلایاجقدر. بو مشغولیت ئوکله یمکنه قادار دوام ایده‌ر. قوشلق طعامی أکثریا برپانسیونده ینیر. لاکن‌چوق دفعه‌ده متعلمك جیبنك مساعده‌سنه کوره ترتیب اولونور. دووالده، برسودجی دکاننده، بعضاً‌ده مانسارده‌ده ــ طاوان آراسی ــ

بر پارچه صوجوق ایله‌ده کچیریلیر . فقط عینی نشئه ، هر نره‌ده اولور ایسه اولسون عینی ذوق و اشتها ایله . ئوکله‌دن صوکرا ساعت برده صوربونده مختلف درسلر استماع اولونور . درسلری متعاقب متعلم معلملرندن برینی زیارت ایده‌ر . قلمه آلدیغی مخطردنی کوستریر ، تنقیداتنی دیکلر ویاخود تألیف ایتمکده اولدیغی تەزك پلانی حقنده معلمنك اخطاراتنی ، ارشاداتنی ئوکره‌نیر . بوصورتله آقشامی بولور . آقشام اوستی هو نك مساعده‌سنه ، موسمه کوره یاتنزه ایچین بر عمومی باغچه‌یه ویا طعام ایتمك ایچین دوغروجه پانسیونه کیده‌ر . مع مافیه متعلمك یوم مساعیسی هنوز بیتمش عد اولونا ماز : یمکدن صوکرا تکرار کتبخانه‌یه عودت ایده‌ر . اوراده اوطوراجق تمیز ، قیشین ایلیق ، یازین سرین راحت بریر ، محتاج اولدیغی کتابلر تکلیفسز ، زحمتسز کندی آرزوسنه آماده‌در . مسلکنه کوره «لابوراتوآر»ده دوام ایده‌ر . بوکیجه‌سعینی ساعت اونه قدار تمدید ایده‌بیلیر .

دارالفنون طلبه‌سی هفته‌ده بردفعه اولسون تیاترویه ویاقونسره کیده‌ر . تیاترو ایچین اڭ مناسب کیجه جمعه ایرتسی آقشامیدر . چونکه بازار صباحی کیچ وقته قادار اویومغه ، استراحت ایتمکه مساعددر . بعضاً‌ده مونمارتر موزیق هاللری زیارت اولونور . صول یاقادن مونمارتره قادار اختیار ایدیلن کیجه‌سیاحتلری مرتب‌ده‌کل علی الفور قرارلاشیر ، وبالطبع آی‌باشنه تصادف ایلر ! طلبه حیاتنك اڭ‌زیاده انبساط ویریجی ، کنجلك عالمنك اڭ‌سویملی اکلنجه‌لرندن بری‌ده « مونوم ـ ذوحدوحید » آلایلریدر .

علمی ، وطنی بر احتفال ، برسنهٔ دوریه‌نك تسعیدی ایچین یاخود معلملردن برینك رد و تهزیلی (Conspuer) مقصدیله متعلملرك اجتماع ایتمه‌سی قرارلاشدیغی وقت طلبه باشلرنده کندی فاکولته‌لرینه مخصوص باره‌تالر ، اللرنده برده کنکه تعلیق اولونمش وفاکولته‌نك رنکلریله ملون و منه‌دیك فنه‌رلری اولدیغی حالده محل ملاقاتده طوپلانیرلر . وهمان مونوم تشکیل اولونور . مونوم اسمندنده آکلاشیلاجغی وجهله بیکلرجه متعلمك ال اله طوتوشارق تشکیل ایتدکلری اوزون برطابوردر . حرکت أمری ویریلیر ویریلمز ، اوزون بر آلای متقطع ، طرزاء

مرقص نوطه‌لی بر مارش ایله رقصان وجوال بر حرکتله خاطر وخیاله گلمه‌دك منحنیلر ، حلزونلر رسم ایده‌رك یردن اوینامغه باشلار. بولوارلر بوهای‌هوی شباب ایله‌ذوق ، نشاط دولار. مونوم بعضاً اوزار، بعضاً بربرینه مماس‌دائره‌لر، بعضی کره حلزونلر رسم ایده‌رك ایلریلر . بومشی بی‌آرام أثناسنده موسیقینك آهنکنی بوزمایارق اوکنج کوکسلردن‌چیقان قوش، أنواع حیوانات سسلری نسیم محیطی جنون شبابتله تعطیر أیلر .

بوحال وجد «قونسپونه» اولاجق زاواللی بر معلمك اقامتکاهی جوارنده حاصل اولدیغی زمان بد بخت معلم بو ولوله‌نك بوتون فلاکتی ، بوتون فجاعتی آلتنده زبون قالیر. فقط پارس متعلملری أکلنجه‌یی طاونده براقمق، ظرافتدن غیظ وغلظته هیچ بر زمان کچمه‌مك صنعت رقیقنه واقفدرلر . بوشنبله نمایش نهایت النهایه بر صوثوق بانیو درجه‌سنی کچمز .

١٨٨٤ سنه‌سندن بری پارس دارالفنونی متعلملرینك برده تعاون وتناصر جمعیتی واردر . بونك مقصد تشکلی اولا متعلملرك حیات روزمره‌سنی تنظیم ومعیشتنی تسهیل ایتمك، ثانیاً متعلملر بیننده فکری ومعنوی روابط احداث وادامه أیله‌مکدر.

حکومت جمعیته مقر اولمق اوزره صوربونه یاقین اولان أسکی طب فاکولته‌سنی ترك ایتمشدی . بوبنا جمع ایدیلن اعانات ایله احتیاجه کوره تعدیل و مجدداً تعمیر اولوندی . واسع اجتماع و قرائت صالونلری کوندن کونه زنکینلشمکده اولان برکتبخانه‌سی — ألیوم اوتوز بیك جلدی محتویدر . — ، رئیسه ، هیئت اداره‌یه ، هیئت کتابته مخصوص اودالری ، مسافر صالونلری وسائر اقتضا ایده‌ن تقسیماتی واردر .

دارالفنونك أسکی متعلملری میاننده کسب شهرت ایتمش متفکرین، سیاسیون وادبانك برچوغی جمعیتك فخری اعضاسندندر . ریاستنی مجلس مبعوثان رئیسی موسیو ده‌شانه‌ل درعهده ایتمشدر .

جمعیت دارالفنون متعلملرینه درسلرینه چالیشمق، محتاج اولدقلری کتابلره مراجعت ایتمك ، هر دورلو غزته ورسائل أدبیه وفنیه‌یی مطالعه أیله‌مك ، آرقداشلریله قهوه خارجنده مصرفسزجه مصاحبت ایتمك أسبابنی تهیه

أیله‌مشدر. محتاج اولانلره پارا اقراض ایده‌ر. خسته‌لره طبیب وعلاج کونده‌ریر، ضرورتده بولونان متعلملره صیقینتیلرینی تهوین ایده‌جك اوفاق تفك خدمتلر بولور.

جمعیت؛ حقوق، طب، أدبیات، علوم، اجزاجیلق شعبه‌لرینه منقسمدر. کتبخانه‌ده مراجعتی تسهیل ایچین بش شعبه‌یه آیریلمش اولدیغندن هر شعبه‌نك کندیسنه مخصوص بر کتبخانه‌سی وار دیمکدر.

جمعیتك یوردنده هر کون ایکی یوز غزته و رساله موقوته طلبه‌نك استفاده‌سنه عرض ایدیلیر.

دارالفنونك کافهٔ شعباتنده اصولی دائره‌سنده مقید بولونان متعلمینك کافه‌سی جمعیته داخل اولابیلیرلر.

اعضانك سنوی بدل اشتراکی اون سکز فرانقدر.

دارالفنون خارجنده‌کی علمی مؤسسه‌لر

شیمدی‌یه‌قادار ویردیکمز تفصیلات پارس دارالفنونی تشکیل ایده‌ن فاکولته‌لره ومؤسسات سائره‌یه منحصردی. مکاتب مذکوره‌یه مداوم اولانلر مرتب پروغراملر داخلنده‌کی علومی تحصیل أیتدکدن صوکرا دولتك ویردیکی رتب علمیه‌یی احراز أیلرلر. فقط دارالفنونك ویردیکی بوشهادتنامه وعنوانلرك مادی بر منفعت تأمین ایتمکه بذاته بر فائده‌سی یوقدر. خدمات علمیه‌یه، مناصب دولته، حتی مؤسسات خصوصیه خدمتلرینه بیله بهمه‌حال بر مسابقه ویاخود مؤلفات ونشریات علمیه ایله اکتساب اولونمش شایع بر شهرت سایه‌سنده نائل اولونابیلیر. بو سببدن دارالفنون تحصیلنی اکمال ایده‌نلر انتخاب ایتدکلری مسلکده تأمین موفقیت ایچین مکتسبات واقعه‌لرینی کافی کورمزلر و صرف مسلکی بر تحصیل ایچین معلوماتلرینی توسیع واکمال ایتمك احتیاجنی دویارلر. دارالفنون خارجنده‌کی تحصیل قسماً معارف نظارتنك تحت اداره‌سنده‌کی رسمی بر طاقم مؤسسات عالیه‌ده، قسماً خصوصی دارالعلوملرده جریان ایده‌ر.

رسمی مؤسسات علمیه‌دن بر طاقمی عالمکیر بر شهرته مالکدر. ومداوملری آراسنده مؤلفات وعلمی، فنی نشریاتلریله حرمت عمومیه‌یی قازانمش علمابیله أکسیك دکلدر.

دارالفنون خارجنده‌کی مکاتب ومؤسسات علمیه بروجه آتی ذکراولونور:

معارف نظارتنه مربوط :

١ — قوله‌ژ دوفرانس ، ٢ — تاریخ طبیعی موزه‌سی، ٣ — تدریسات عالیه مکتبی ، ٤ — فرامین مکتب ملیسی ، ٥ — ألسنهٔ شرقیهٔ حاضره مکتب مخصوصی ، ٦ — صنایع نفیسه مکتب ملیسی ، ٧ — لوور مکتبی ، ٨ — صنایع تزیینیه مکتبی ، ٩ — موسیقی و انشاد ملی قونسرواتوآری ، ١٠ — دارالمعلمات .

زراعت نظارتنه مربوط :

١١ — ملی زراعت أنستیتوسی ، — ١٢ — غرینیون زراعت مکتبی ، ١٣ — وه‌رسای نباتات مکتب ملیسی ، ١٤ — الفور بیطر مکتبی .

مستملکات نظارتنه مربوط :

١٥ — مستملکات مکتبی ، ١٦ — مستملکات زراعتی مکتب ملیسی .

تجارت نظارتنه مربوط :

١٧ — صنعت وحرفت مکتب ملیسی ، ١٨ — أقول سانترال، ١٩ — تدریسات عالیهٔ تجاریه مکتبی ، ٢٠ — عملی تجارت و صنایع مکتب عالیسی ، ٢١ — تجارت أنستیتوسی .

نافعه نظارتنه مربوط :

٢٢ — معادن ملی مکتب عالیسی ، ٢٣ — طرق ومعابر مکتب ملیسی، ٢٤ — تلغرافجیلق مکتب عالیسی .

پارس شهرأمانتنه مربوط :

٢٥ — حکمت و کیمیای صناعی مکتب بلدیسی ، ٢٦ — پارس شهری تاریخی مکتبی ، ٢٧ — خسته‌خانه‌لر تشریحخانه‌سی مکتبی .

قوله‌ژ دوفرانس

١٥٣٠ سنه‌سندن بری موجود اولان بو مؤسسهٔ علمیه ، علوم وفنونه متعلق تتبعاتی وتدقیقات، تحریات شخصیه‌یی ترتیب عنعنویسی خارجنده عالم مدنیته نشر ایده‌رك معلومات بشریه‌یی توسیعه خدمتی وظیفه ایدینمشدر .

مکتب برمدیرك اداره‌سنده وقرق بش کرسی‌یی محتویدر . وهر بر کرسی معلمی سنوی قرق درس ویرمکله مکلفدر. مکتب متعدد لابوراتوآرلره، فنی

استاسیونلره مالکدر. هیئت تعلیمیه‌نك ایسه أك معروف وصلاحیتدار علمادن مرکب اولدیغنی بیان ایتمك زائددر .

کرسیلر: میخانیك تحلیلی، میخانیك فلکی .
ریاضیات ،
عمومی فیزیق وریاضیات ،
عمومی و تجربی فیزیق ،
کیمیای معدنی ،
کیمیای عضوی ،
طب ،
عمومی حیاتیات ،
تاریخ مشاغل ،
فرانسه‌نك جوغرافیای تاریخیسی ،
تاریخ أدیان ،
فلسفهٔ اجتماعیه ،
اجتماعیات وعلم جمعیات (Sociographie) اسلامیه ،
حکمت بدیعیات وصنایع بدیعه تاریخی ،
روما آثار وخطوط عتیقه‌سی ،
یونان « « « ،
اقوام سامیه « « « ،
مصر آثار عتیقه‌سی ولسانی ،
آثور « « « ،
آسیای مرکزی ألسنه‌سی تاریخی و آثار عتیقه‌سی ،
عرب لسان وأدبیاتی ،
قرون اولی ووسطی مسکوکاتی ،
أجسام غیر عضویه تاریخ طبیعیسی ،
أجسام عضویه تاریخ طبیعیسی ،
مقایسهٔ رشیمیات ،
تشریح عمومی ،
تجربی و قیاسی غریزیات ،
تاریخ عمومیٔ علوم ،
مقایسهٔ قوانین تاریخی ،
اقتصاد ،
جوغرافیا ، تاریخ ، احصائیات اقتصادیه ،
چین ومانچو لسان و أدبیاتلری
سانسقریت لسان وأدبیاتی ،
یونان لسان وأدبیاتی ،
لاتین فیلولوژیسی ،
لاتین أدبیاتی تاریخی ،
تاریخ وأدبیات ملیه ،
عصر حاضر فلسفه‌سی ،
قرون وسطاده فرانسز لسان وأدبیاتی ،
عصر حاضر فرانسز لسان وأدبیاتی ،
جرمانیا لسان وأدبیاتی ،
آوروپای جنوبی لسان وأدبیاتی ،
سلت اقوامی لسان و أدبیاتلری ،
اسلاو لسان وأدبیاتی ،
مقایسه‌لی صرف (Gram. comparée)

دروس متممه :

آمریقا آثار عتیقه‌سی، تاریخ عمومی واصول تاریخی، فن موسیقی تاریخی ریاضیات ، اجتماعی سیغورطه‌لر .

بو زنکین پروغرامك استلزام ایتدیکی تدقیقات فنیه وتتبعات علمیه‌نك اجراسی ایچین مکتبك اون اوچ لابوراتوآری و صرف معلملرك مراجعتنه منحصر اولان واون بیك جلدی محتوی بولونان بر کتبخانه‌سی واردر .

شیمدی‌یه قادار ویردیکمز تفصیلاتدن وتدریس اولونان علوملك اسملرندنده آکلاشیلدیغی اوزره مکتبك معین برغایه‌سی یوقدر . دهای بشرك انکشافنه خدمت ایده‌جك معلوماتی نشر ایتمکله مکلفدر . بو سببله درسلرینه دوام ایچین هیچ بر قید وشرط وضع اولونمامشدر .

بورانك مداوملری برعلم وفنه حصر اشتغال ایده‌ن ویاخود معین برمسئلهٔ علمیه حقنده‌کی أفکار وتتبعات ذاتیه‌سنی توسیع أیله‌مك آرزوسنده بولونانلردر . برمؤلف کورولورکه مثلا اقتصاده متعلق یازدیغی برکتابك برفصلنی تنویرایچین قوله‌ژ دوفرانسك اودرسنه برقاچ آی دوام ایده‌ر . برمعلمه تصادف ایدیلیرکه ریاضیاتدن برمبحثی تعمیق ایتمك آرزوسیله برقاچ درس دیکلر .

بعضاً ده قوله‌ژ دوفرانسك بعضی معلملرینك درسلرینی دیکله‌مك، وصوکرا بودرسلر حقنده صالونلرده سوزسویله‌مك برمودا اولویور . مثلا بوآرالق فیلسوف به‌رغسونك درسنده بولونمق مودادر . مشارالیهك درسخانه‌سنده یر بولمق ایچین درس وقتندن برقاچ ساعت مقدم اورایه کیروب وقتك حلولنی بکله‌مك ایجاب ایدییور . وحاضرون آراسنده بو فدا کارلغه قاتلانان پك چوق کبار قادینلرده واردر .

بومکتب نه شهادتنامه ویریر نه ده برعنوان علمی . یالکز منتظماً دوام ایده‌نلره آرزو ایتدکلری تقدیرده بردوام تصدیقنامه‌سی ویریلمه‌سی مجاز ایسه‌ده مداوملر بوکبی وثائقی مدار مباهات عدایتمك ضعفنك فوقنده بولوندقلری جهتله کیمسه‌نك بویولده بر وثیقه طلب ایتدیکی کورولمه‌یور . قوله‌ژ دوفرانس بوتون معناسیله برسراج علم وعرفاندر . هرایسته‌یه‌نی بلا تکلف فیضندن بهره‌دار أیلر .

تاریخ طبیعی موزه‌سی

تاریخ طبیعی موزه‌سی ۱٦۲٦ سنه‌سنده تأسیس اولونمشدر . بدایتده نباتات صیدلانیه یتیشدیرمکه مخصوص برباغچه حالنده ایکن مشهور بوفونك همتیله داها علمی برماهیت اکتساب أیله‌مش واسمیله شکل قطعیسی قونوانسیون حکومتی طرفندن ۱۷۹۳ سنه‌سنده اعطا ایدیلمشدر . موزه‌نك غایه‌سی تاریخ طبیعی‌یه متعلق معلومات بشریه‌یی یالکز « عامی علم ایچین » أساسنی تعقیب ایده‌رك نشر أیله‌مکدر . بوغایه‌یه وصول ایچین منتظم درسلر، برمبحث علمینك تنویرینه مخصوص قونفه‌رانسلر ویریلیر . نمونه‌لر کوستریلیر . هردورلو تجربه‌لر یاپیلیر.

موزه برمدیر ومعاونتنده بولونان برمجلس طرفندن اداره اولونمقده‌در .

اون سکز کرسیسی ومتعدد قونفه‌رانس درسخانه‌لری واردر. کرسی معلملرینك معیتنده برر آسیستان بولونیور .

درسلری شونلردر :

مقایسهٔ تشریحیه ،	علم مستحاثات ،
تاریخ طبیعیٔ بشر ،	مقایسهٔ أمراض ،
نباتات (اوچ کرسی) ،	غریزیات عمومیه ،
زراعت ،	فیزیقك تاریخ طبیعی‌یه تطبیقی ،
کیمیانك عضویاته تطبیقی ،	نباتی فیزیق،
علم ارض ،	حیوانات (دورت کرسی) .
معدنیات	

بو کرسیلرك هر برینه برر لابوراتوآر آماده اولدیغی کبی حیوانات ونباتات بحریه‌یه مخصوص ساحل بحرده برلابوراتوآر ایله مستملکات تاریخ طبیعیسنه وتحت ارضده تحریاته مخصوص آیریجه برر لابوراتوآری‌ده واردر . غایت زنکین ومهم هر نوع قوللکسیونلره ، ذی حیات حیواناته مخصوص مناژه‌ریلره، سه‌رلره، نباتات وأشجار باغچه‌لرینه وزنکین برکتبخانه‌یه مالکدر.

درسلر عمومی واجرتسزدر. منتظم دوام ایده‌نلره موزه‌نك قوله کسیونلرنده تتبعات ایچین بردخولیه ورقه‌سی ویریلیر .

موزه رتبه ، عنوان وشهادتنامه ویرمز .

مدرسات عالیه مکتبی

بومؤسسهٔ مهمه دخی دیکرلری کبی تعمیم علم وعرفان ایچین ۱۸٦۸ده احداث اولونمشدر. بش شعبه‌یه منقسمدر:

۱ علوم تاریخیه و لسانیه شعبه‌سی
۲ علوم ریاضیه »
۳ فیزیق ، کیمیا »
٤ تاریخ طبیعی وغریزیات »
٦ علم أدیان »

بومکتبک درسلرینه دوام ایتمك ایچین هیچ برقید وشرط یوقدر. درسلر اوچ سنه‌ده دور اولونور. وبردورهٔ تحصیلیه‌ده منتظماً دوام ایده‌نلره برامتحان نتیجه‌سنده بردوام تصدیقنامه‌سی ویریلیر.

فرامین مکتبی

بومؤسسه ۱۸۲۱ سنه‌سنده محررات عتیقه‌یی حل وقرائت ایتمك وقرون وسطی فرانسزجه‌سیله یازیلمش وثائق رسمیه وتاریخیه‌یی آکلایاجق مأمورلر یتیشدیرمك مقصدیله تأسیس اولونمش ایدی.

مؤخراً ۱۸٤٦ سنه‌سنده درسلری تعدیل اولوندی. فرانسه‌نك وثائق ومحررات عتیقه اوراق مأمورلری وکتبخانه محافظلری بومکتبدن نشئت ایتمکده‌درلر. ألیوم جاری اولان پروغرام بروجه آتیدر:

علم خطوط عتیقه — فرانسه تاریخنك منابعی
رومه‌ن ألسنه‌سی — دوائر رسمیه‌ده محافظهٔ اوراق اصولی
کتبیات وکتبخانه‌لر اداره‌سی — قرون وسطاده حقوق مدنیه وکلیسا حقوقی تاریخی
فرامین وأوامر — قرون وسطی آثاری تاریخی
فرانسه‌نك مؤسسات سیاسیه اداریه وعدلیه‌سی تاریخی

مکتبك اوتوز بیك جلددن مرکب اولان کتبخانه‌سی دائما طلبه‌سنه آچیق بولوندورولور.

مكتب يالكز فرانسزلره مخصوص اولوب طلبه‌سی مسابقه ايله انتخاب اولونور وأجنبيلر ناظرك أمر مخصوصيله و صورت استثنائيه‌ده قبول ايديلير .

ألسنهٔ شرقيه مكتبی

بومكتب بويوك انقلاب أثناسنده تقويم انقلابينك اوچنجی سنه‌سنده تأسيس اولونمشدر .

بدايتده امور سياسيه و تجاريه ايچين عملی بر فائده‌سی اولان تورکجه، عربی فارسی اوقوتدورولمقده ايسه‌ده ١٨٦٩ سنه‌سنده پروغراملری تعديل و توسيع ايديله‌رك مؤسسه‌يه بر شكل علمی ويريلمشدر . بوكونكی پروغرامی شودر :

تورکجه	روسجه
عربی : لسان أدبی	اولاخجه
عربی : لسان عوام	اقصای شرق حكومتنك جوغرافياسی
عربی : لهجهٔ شرقيه	تاريخی وتشريعی
فارسی	دول اسلاميه‌نك جوغرافياسی، تاريخی
چينجه	و اصول تشريعی
آنام لسانی	حبش لسانی
سيام لسانی	ماله لسانی
ژاپونجه	مالغاش لسانی
هندوستانی	سودان لسانلری
أرمنيجه	قامبوج لسانی
يكی رومجه	ماجار لسانی

هر بر لسانه مخصوص بر معلم وهر معلمك او لسانی تكلم ايدن ملته منسوب بر معيدی واردر . مدت تحصيل اوچ سنه‌در . بو مكتبدن شهادتنامه اخذ ايده‌نلر اقصای شرقده و شرق قريبده سفارت و قونسولوس ترجمانلقلرنده ومستملكاتده ملكيه مأموريتلرنده استخدام اولونورلر .

صنایع نفیسه مکتب عالیسی

بومؤسسهٔ مهمه اون یدنجی عصرده تأسیس اولونمشدر . رسم، هیکلتراشی، معماری ، هردورلو حکاکلق و لیتوغرافیا تعلیم ایده‌ر .

آثار نفیسه اصلی نسخه‌لریله أك مشهور آثارك مستنسخه‌لرندن مرکب بر قوللکسیونی، برکتبخانه‌سی واردر .

فرانسه‌نك أك ناملی رساملری هیکلتراشلری معمارلری، حکاکلری بومکتبك هیئت تعلیمیه‌سنی تشکیل ایده‌رلر .

لوور مکتبی

لوور مکتبی أك یکی احداث اولونان مؤسسه‌اتدن بریدر . تدریساتنك غایه‌سی پارس و ولایاتده بولونان موزه‌لره مقتدر محافظلر ، آثار عتیقه تحریاتی ایچین معلوماتلی آداملر یتیشدیرمکدر .

پروغرامی شودر :

آثار عتیقهٔ ملیه

ممالك شرقیه آثارعتیقه‌سی وسرامیق (چوملکجیلك آثار نفیسه‌سی)

آثار عتیقهٔ مصریه

یونان و روما آثار عتیقه‌سی

اقوام سامیه آثار عتیقه‌سی

صنایع بدیعه‌دن رسمك تاریخی

قرون وسطی رونه‌سسانسی وأزمنهٔ حاضره‌ده هیکلتراشی

فرانسه‌ده اون یدنجی و اون‌سکزنجی عصرلرده صنایع بدیعه تاریخی

اون طقوزنجی عصرده صنایع بدیعه تاریخی

صنایع بدیعه‌نك صناعت وحرفته تطبیقی تاریخی

درسلر قید وشرطسز واجرتسز ویریلیر . مدت تحصیل اوچ سنه‌در . مداوملردن شهادتنامه استحصال ایده‌نلر پروغرامه داخل اولان موادden بری اوزرینه بر تەز تألیف وبر هیئت عدول حضورنده مدافعه ایتمه‌سی اقتضا ایده‌ر .

صنایع تزیینیه مکتبی

صنایع تزیینیه مکتبی ۱۷٦۷ سنه‌سنده تأسیس اولونمشدر. صنایع بدیعه‌نك بالخاصه حرف تزیینیه‌یه صورت تطبیقنده صاحب ملکه صنعتکارلر یتیشدیریر. فرانسه‌نك ظرافت ونفاستیله بزی حیران ایده‌ن مصنوعات زجاجیه‌سی چینیلری اثاث بیتیه‌سی حلیاتی، حتی قماشلری وملبوسات نسائیه‌سی هپ بو مکتبك محیط نفاستپرورنده یتیشن صنعتکارلرك محصول ذوقیدر. مکتبك بری أرککلره، دیکری کنج قیزلره مخصوص ایکی شعبه‌سی واردر.

تدریسات عملی اولارق رسم، هیکلتراشی ومعماری وبونلرك تفرعاتنه عائد بدایع دائره‌سنده جریان ایده‌ر.

ملی زراعت أنستیتوسی

أك مهم مؤسسات جدیده‌دن بری‌ده زراعت أنستیتوسیدر. مؤسسه مذکوره:

۱ — واسع مقیاسده تشبثات زراعیه‌ده بولونمغه مقتدر زراعت متخصصلری وچیفتلك صاحبلری؛

۲ — علوم زراعیه معلملری؛

۳ — منافع زراعیه‌نك استلزام ایتدیکی مقتدر مأمورین رسمیه ومستخدمین خصوصیه؛

٤ — اورمان اداره‌سی مأمورلری؛

٥ — حارا مأمورلری؛

٦ — نمونه تارلا وچیفتلکلری مدیرلری؛

۷ — صنایع زراعیه کیمیاکرلری ومدیرلری؛

۸ — زراعت مهندسلری یتیشدیرمك مقصدیله تأسیس اولونمشدر.

أنستیتو پارس داخلنده قلود برنار سوقاغنده‌کی مکتب ایله بر تجربه چیفتلکندن مرکبدر. تدریساتنه مواد آتیه داخلدر:

اقتصاد زراعی ـ حکمت ومه‌ته‌اورلوژی ـ علم الارضك زراعته تطبیقی ـ کیمیانك زراعته تطبیقی ـ صنایع زراعیه ـ فرانسه و مستملکاتنده یتیشن

نباتاتك بیولوژیسی ــ حیوانات ــ ریاضیات ــ انشا آت زراعیه ــ میخانیك ــ زراعت عمومیه و خصوصیه ــ اورمان یتیشدیرمك فنی ــ حقوق زراعیه وحقوق اداره ــ اصلاح جنس حیوانات ــ باغچیلق ــ مستملكات زراعتی ــ تشریح وغریزیات ــ اصول اسقا ــ رسم ــ كیمیای تحلیلی ــ اصلاح جنس فرس ــ اقتصاد ــ اصول دفتری ــ تطبیقات ریاضیه ــ آغاج وسبزوات یتیشدیرمك اصولی ــ أمراض نباتات ــ تكثیر أسماك ــ مقایسهٔ اصول زراعیه ــ كیمیای عضوینك مستحصلات زراعیه‌یه تطبیقی ــ میقروبیولوژی .

تطبیقات عمومیه وتحریات فنیه مكتبك یدی لابوراتوآرنده اجرا ایدیلمكددر. مكتبه آلیناجق شاكردلر مسابقه طریقیله انتخاب اولونورلر .

غرینیون زراعت مكتبی

غرینیون مكتبی دخی بویوك زراعت متشبثلری و زراعت معلملری یتیشدیرییور . تدریساتی هم نظری هم عملیدر . تطبیقات علمیه وزراعیه لابوراتوآرلرده، نمونه چیفتلكلرنده یراوزرنده اجرا اولونور. هرایكی مؤسسه‌یه أجنبیلر دخی قبول اولونور . فقط طلبهٔ اصلیه صفتیله قبول اولونابیلمه‌لری بهمه‌حال مسابقه‌یه اشتراك ایتمه‌لرینه وابسته‌در .

باغچوانلر مكتبی

باغچوان مكتبندن باغچوانلر، چیفتجی اوستالری ، نباتات باغچه‌لری شفلری، باغچوان مكتبلری معلملری ، حدایق معماریسی متخصصلری ، مستملكات زراعتی مأمورلری نشئت ایده‌ر .

مكتبك هم نظری و هم عملی اولان تدریساتی مواد آتیه دائره‌سنده جریان ایده‌ر .

باغچه‌لر وسرلر معماریسی ــ سبزه‌وترفنده ــ انشاآت زراعیه ــ علم نباتات ــ آچیق یرده و سرلرده چیچك یتیشدیرمك اصوللری ــ زراعت ــ حشرات وحیوانات ــ أمراض نباتات ــ أزهار صناعیه و تجاریه ــ فیزیق ــ علم احوال جو ــ كیمیا ــ علم ارض ومعدنیات . نواحئ جنوبیه و مستملكات زراعتی ــ أشجار ــ رسم .

مکتب نهاریدر . طلبه‌سنی مسابقه‌ایله انتخاب أیلر. مدت تحصیلی اوچ سنه‌در.

الفور بیطار مکتبی

مکتب حیوانات أهلیه أمراض مختلفه‌سنی تداوی ایتمك اقتدارینی حائز بیطرلر احضار أیلر . دروس مختلفه‌سی زیرده بیان اولونور :

فیزیق و احوال جلد ـ کیمیای عضوی و حیاتیات ـ صیدلانی ـ نباتات ـ طبقات الارض ـ حیوانات ـ مفردات طب ـ تشریح ـ مجاهریات ـ شمائل فرس ـ تشریح مرضی ـ رشیمیات ـ أنساج ـ انسج طبیعیه و انساج مرضیه ـ منافع الاعضانك تداوی یه تطبیقی ـ أمراض عمومیه ـ امراض و سریریات طبیه ـ امراض و سریریات جراحیه ـ نعلبندلق ـ امراض غنمیه ، بقریه و خنزیریه ـ ولادة ـ امراض طفیلیه ـ امراض ساریه ـ قوانین و طب قانونی ـ میقروب ـ تفتیش لحوم وضابطهٔ صحیه ـ حفظ الصحهٔ عمومیه ـ حیوانات أهلیه‌نك اصول تصفیه و تکثیری ـ

طلبه مسابقه ایله انتخاب اولونور . مکتب لیلی ، نصف لیلی ونهاری طلبه قبول ایدر . مسابقه‌یه داخل اولمق ایچین باشلیه یعنی تدریسات تالیه مأذونی اولمق مشروطدر. أجنبیلرده عینی شرائط دائره‌سنده مکتبه قبول اولونابیلیرلر. تدریسات دورت سنه دوام ایدر وهر سنه نهایتنده برامتحان اجرا اولونور . دوردنجی سنه امتحانلرنده موفق اولانلر شهادتنامه استحصال ایده‌رلر .

مستملکات مکتبی

بو مؤسسه‌یه مستملکاتده مأموریت وحاکملك استحصال ایتمك ویاخود مستملکات تجارت وصنایعیله مشغول اولمق آرزوسنده بولنان کنجلر دوام ایده‌رلر. دورت شعبه‌سی واردر :

١ مأمورین شعبه‌سی (هند چینی مسلکی ، آفریقا مسلکی ، مستملکات حبسخانه‌لری مسلکی)

٢ مستملکات حاکملکی شعبه‌سی

٣ تجارت شعبه‌سی

٤ اعداد شعبه‌سی

تدریسات عمومیه :

فرانسز اصول استملاکی ، فرانسه‌نك مستملکات پولیتیقاسی ـ اقتصادی نقطهٔ نظردن اصول استملاك ـ مستملکات أجنبیه و مستملکات پولیتیقاسی ـ تشکیلات اداریه ـ أجنبی اصول استملاکی ـ اصول اقتصادیه‌سی ـ فرانسز مستملکاتنك تشکیلات اداریه‌سی ـ مستملکات حقوق اداره‌سی ـ اصول دفتری اداری ـ مستملکات مستحصلاتی ـ طوپوغرافیا ـ انکلیزجه ـ آلمانجه ـ معلومات عسکریه ـ هند چینی وچینك مفصل جوغرافیاسی ، تاریخی واصول اداره‌سی ـ فرانسه‌نك هند چینی مستملکه‌سی قوانینی واصول ادارهٔ ملکیه‌سی ـ آننام لسانی ـ قامبوج لسانی ـ تای لسانی ـ آننام وچین محررات مستعمله‌سنك اصول قرائت وتفسیری ـ آفریقا مستملکاتنك اصول ادارهٔ ملکیه‌سی وقوانینی ـ تونس اصول اداره‌سی وقوانینی ـ شریعت اسلامیه ـ عربی ـ قوانین جزائیه ـ فرانسه‌ده ر ممالك اجنبیه‌ده حبسخانه‌لر اصولی ـ مفصل آفریقا جوغرافیاسی ماداغاسقارك اصول اداره‌سی وقوانینی ـ مالغاش لسانی ـ مستملکات تاریخی ـ مستملکات انشاآتی ـ اصول حفظ صحت و طب تطبیقی ـ اصول دفتری.

مستملکات زراعتی مکتب ملیسی

مستملکات باغچه‌سنه مربوط اولان بومکتب مستملکاتده زراعت ایله مشغول اولمق و یاخود زراعت مأمورلغی استحصال ایله‌مك آرزوسنده بولونان کنجلره مخصوصدر .

درسلری : مستملکات زراعتی ـ نباتات غدائیه‌نك اصول زرعی ـ مستملکات علم نباتاتی ـ مستملکاته مخصوص صنایع ـ مستملکاتده تکثیر حیوانات ـ مستملکاتده انشاآت زراعیه ـ امراض نباتات ـ مستملکاته مخصوص اصول حفظ صحت ـ مستملکاتده تطبیق اولونان اقتصاد دهقانی ـ مستملکات اداره‌سی ـ مستملکاته مخصوص مواد ابتدائیه .

مستملکات مکتبنك مدت تحصیلی بر سنه‌در .

حرف وصنایع ملی قونسرواتوآری

مکتب مذکور ۱۷٥٤ سنه‌سنده علوم و فنونك صنایعه تطبیق اصوللرینی تعمیم ایتمك مقصدیله احداث اولونمشدر. مکتبك زنکین قوله کسیونلری محتوی بر موزه و بر کتبخانه‌سی واردر.

درسلری: هندسه‌نك صنایعه تطبیقی ـ میخانیك ـ ماکینالر ـ أبنیهٔ امیریه انشاآتی ـ فیزیقك صنایعه تطبیقی ـ آلکتریقك صنایعه تطبیقی ـ کیمیای عمومینك صنایع ایله مناسباتی ـ کیمیای صناعی ـ علم معادن ومصنوعات معدنیه ـ کیمیانك تلوینده، چوملکجیلکده وجامجیلقده تطبیقی ـ کیمیای زراعی و تحلیل کیمیوی ـ علم زراعت ـ ایپلك و منسوجات ـ اقتصاد و صنایعه متعلق قوانین ـ اقتصاد صناعی واحصائیات ـ صنایع بدیعه‌نك حرفته تطبیقی ـ عمله جمعیتلری ـ اجتماعی سیغورطه‌لر ـ حقوق تجاریه ـ اقتصاد اجتماعی ـ صناعی حفظ صحت ـ صناعت و تجارت جوغرافیاسی.

مکتبك قوله کسیونلری و کتبخانه‌لری هرکسه کشاده‌در.

هر ایسته‌ین قید و شرطسز درسلره مجاناً دوام ایده‌ر. مداوملردن آرزو ایده‌نلر هرسنه اجرا اولونان امتحانلره اشتراك ایده‌رلر. واثبات اهلیت ایتدکلری تقدیرده بر أهلیت تصدیقنامه‌سی آلیرلر.

بر مداوم امتحانه داخل اولمق ایچین سنهٔ درسیه ظرفنده طوتمش اولدیغی نوطلری، یاپدیغی رسملری، قروکیلری وموتیفلری ارائه ایله‌مه‌سی مقتضیدر. لااقل ایکی سنه‌لك دوامك أهلیت تصدیقنامه‌لرینی احراز ایده‌نلر شهادتنامه امتحاننه داخل اولابیلیرلر. وموفقیتلری تقدیرنده قونسرواتوآرك شهادتنامه‌سنه نائل اولورلر.

اُقول سانترال

بو مؤسسه عموم صنایع وخدمات شعبه‌لری ایچین مهندسلر وایش باشیلری یتیشدیریر.

درسلری: أبنیهٔ امیریه انشاآتی ـ میخانیك تطبیقی ـ ماكینالر اعمالی ـ انشاآت عمومیه ـ فیزیق صناعی ـ ده‌میر یوللری ـ بخار ماكنه‌لری ـ تحلیلات كیمویه ـ صنایع معدنیه : ده‌میر ، دوكمه ده‌میر ، چلیك ، معدن اوجاقلری ایشلەتمه اصوللری ـ كیمیای صناعی ـ معدنی انشاآت ـ صنایع كیمویه ـ قوانین صناعیه ـ حفظ صحت و تدابیر صحیه ـ میخانیك عمومی ـ هندسهٔ رسمیه و مناظر ـ كیمیای عمومی ـ فیزیق ـ تحلیل ریاضی ـ ماكینا مفرداتی ـ معدنیات و علم ارض ـ معماری ـ ألكتریقك صنایعه تطبیقی .

أقول سانترال نهاری بر مكتب اولوب طلبه‌سنی مسابقه ایله قبول ایده‌ر . أجنبیلرك دخی عینی شرائط ایله دوامنه مساعده اولنور .

— بیتمه‌دی — لطفی

هندستانده تورکلك

مسلمان تورك ایمپراطورلری [۱]

[ظهیرالدین محمد بابرشاه غازی]

هندستان کلمه‌سی بو آنه قادار بزم ایچین یابانجی ، أهمیتسز بر کلمه تشکیل ایتمش ، کندیسیله اصلا اشتغال ایتمه‌مشز . حالبوکه بزم اوراده اویله کرانبها ، دکرلی دفینه‌لرمز واردرکه ، تماميله تدقیقه‌شایاندر . دینه‌بیلیرکه دنیانك هیچ بریرنده هندستانده اولدیغی قادار تورکلك آثارینه تصادف ایدیله‌مز . هم بو أثرلر ، فنا بولماز شیلردندر. بوتون هندك طاشنده ، طوپراغنده ، فضاسنده ، سماسنده تورکلك علائمی کومولودر .

سکسان بش میلیون دین قارداشمزك رسمی لسانلری اولان (اوردو)ده بزم ایچین بر خزینه‌در . بو لسانك اسمی اولان اوردو کلمه‌سی ،

[۱] هندستانده اوزون مدت اجرای سلطنت ایده‌ن اسلام ایمپراطورلرینی [داستان تورکتازان هند] مؤرخی تورك اولارق قید ایتمشدر . حتی موغول اولمق احتماللرینی بیله رد ایدییور . بوخصوصده حقی ده واردر . چونکه موغوللر وقتیله تورکستانه کله‌رك یرله‌شمشلر وتورکستان اهالیسیله اختلاط ایده‌رك تورکله‌شمشلر ، تورك عرف وعاداتی قبول أیله‌مشلردر .

خصوصیله بابرشاه ، کندی ألیله یازدیغی ترجمهٔ حالنده کندیسنی موغول ده‌کل ، تورك اولمق اوزره طانیتمشدر. بوقادارله‌ده اکتفا ایتمه‌یه‌رك ، بابرموغوللردن اوزاقلاشمق ایچین أمیر تیمور عائله‌سنك‌ده صرف تورك اولارق یاشادیغنی أثبات أیله‌مشدر .

بناءً علیه کرك تیمور خان عائله‌سنی وکرك هندستانده حکمران اولمش اولان پادشاهلری خالص تورك اولارق طانیمغه مجبورز . ذاتاً آوروپا مورخلری ده عینی تلقیده بسلرلر . هندستان حقنده یازدقلری أثرلرده بونك اوزون اوزادی‌یه تفصیلاتنه تصادف اولونور .

The Rulers of India [هند حکمدارلری] مؤلفی ده هند پادشاهلرینك خالص تورك نسلندن کلدکلرینی کندی تاریخنك مقدمه‌سنده کوسترمشدر . بزده اونلره اقتفاءً قارئلرمزه هند سلطانلرینی برر تورك خاقانی دییه تقدیم ایدییورز .

کندیسنك ینه تورکلر طرفندن میدانه کتیریلدیکنی افهام ایده‌ر . فی‌الحقیقه فلسفهٔ لغویه نقطهٔ نظرندن عمیق تدقیقلر اجرا ایدیلسه اوردو لساننده بیکلرجه تورکجه ـ همده خالص تورکجه ـ کلمه بولونور . موغوللر هندستانی تحت تسخیره آلدقدن صوکرا ، متمسك اولدقلری دیانتی ، عرف وعادتی ، اصول وقانونلرینی ، دیللرینی تدریجی بر صورتده ترویج ونشره چالیشمشلر و یوزلرجه سنه یابانجیسی بولوندقلری هندستان محیطنده فرمانبر یاشامشلردر .

منصف ، مدقق اولان بر مؤرخ ، تورکلرك نه‌قادار مدنی اولدقلرینی هرحالده تسلیم ایده‌ر. بوحقیقت تورکلرك یریوزنده قالان اثرلریله ثابتدر. تورك پادشاهلری علوم و فنونك احیا و اکمالنه پك زیاده خدمت ایتمشلردر . هندستانده تورك ایمپراطورلری اجرای سلطنت ایده‌رلرکن دنیانك هر طرفندن ، آنلرك سخا وعدالتلرینی ایشیده‌ن عالملر ، شاعرلر قوشوب زیر حمایتلرینه التجا ایتمشلردی. بو سببله زمانلرنده هندستانده صاییلماز تألیفلر ، تصنیفلر وجوده کتیریلدی . بوتون تألیف وتصنیف ایدیلن آثار لایعد ویحصادر وهر براثری وجوده کتیره‌ن مؤلف و مصنفلر اوقوجه ایمپراطورلرك احسان وتقدیراتنه غرق ایدیلدیلر .

هندستانده تورك پادشاهلری حم سوره‌رلرکن ، هندستان اهالیسی صوك درجه‌ده رفاه وسعادت ایچنده بولونویورلردی . فقرای تبعه‌یه تورکلر قادار باقان هیچ بر حکومت یر یوزینه کلمه‌مشدر. بذل و بخششلرینك ، احسان و مکرمتلرینك خاطره‌سی همان هر تاریخده یاد ایدیلیر . اوزمانلر بر کره تورك ایمپراطورلرینك عاطفتلرینه اوغرایانلر ، عمرلرینك صوکنه قادار هر کسدن مستغنی یاشایا بیلیرلردی .

هیچ بر پادشاه تورك پادشاهلری قادار کوزه‌ل سجایا ومزایایه مالك ده‌کلدی. تورکلرك اخلاق حمیده‌لری او زمانکی انسانلر ایچین بر دستور حکمنی آلمشدی . جدیت وفعالیتلری ، حیا وحجابلری ، صمت و وقارلری ، سماحت وشجاعتلری هر کسجه معروف ایدی . حالبوکه عصرك سیاست الجا آتیله حرکت ایده‌رك ، جبر وشدت پولیتیقاسنی تعقیبه مجبور اولمش اولان بر قاچ

حکمدارك ـ که اوچ کیشی‌یی تجاوز ایتمز ـ یالکنز احوال شخصیه‌لرینی سطحی
برصورتده تتبع ایده‌ن بعض مؤرخلر، بوقومك بوتون فضائلنی انکاره قالقیشیرلر.
بونلرك بالجمله تورکلری طعنه، تشنیعه‌ده شبهه‌سز حق و صلاحیتلری اولاماز.
أساساً بوصلاحیتی هیچ برمؤرخ کندیسنده بولامالیدر. برعنصر، برملت، برکتله
ایچنده ألبته أییسی‌ده اولور، فناسی‌ده بولونور. فقط أکثریت اعتباریله
أییلك و کوتولکلری طارتیلیرده اوندن صوکرا محاکمه یوروتولور.
اسلامیت اوغورنده جانی، مالنی فدا ایده‌ن وهردورلو فداکارلقلری کوزه
آلدیران تورکلر قادار اسلامیته هانکی مسلمان عنصر خدمت ایتمشدر؟ بوخدمتلرینه،
فداکارلقلرینه قارشی قورو برآفرین وتحسینه بیله نائل اولمامشلردر.

عقلی باشنده برمدقق، تورکلری آنجاق زاواللی، طالعسز بوآنه قادار
هیچ برمکافاته مالك اولمامش، دائما طعن ایله قارشیلانمش براسلامیت خادمی
تلقی ایده بیلیر.

هله اسلام مؤرخلرینك بعضیلری، تورك عنصری حقنده ایتمه‌دك ظلم وافترا
براقمامشلردر. بوقادار تحامل وجفا اولور شی ده‌کلدر.

قیلیجلرینك حقی اولارق آلدقلری خلافت عنواننه الان أسکی وقوقمش بر
عنعنه ایله افتخار ایده‌نلر، معترض بولونویورلر. حالبوکه حضرت فاتحك، سلیمك
اسلامیت اوغورنده ایتدکلری خدمتلر، آنجاق خلفای راشدینك بعضیسی طرفندن
یاپیلا بیلمشدی. باخصوص که بنی امیه‌نك، بنی عباسك ایتدکلری أذا وظلملر تورکلره
عطف ایتدکلری شیلرك یاننده صولده صفر قالیر. خلیفه اولدقلری حالده، خلافتی
برمال موروث، برملك مطلق عد ایده‌ن خلفای بنی امیه‌نك ـ یالکنز تك برعمر
ابن عبدالعزیز مستثنا اولمق اوزره ـ یاپدقلری اونوتولور شیلرمی؟

کیمی [لعبت هاشم بالملك فلا ـ ملك جاء ولاوحی نزل] کیمی‌ده کلام
اللهی ییرتوب پارچا پارچا ایتدکدن صوکرا، [اتهددنی بجبار عنید . . . الخ]
تفوهاتی کفر مقامنده صاووردقلرینی ینه تاریخ اسلام قیدایتدیکی حالده، بونلرك
اسمی کچرکن «رضوان‌اللّٰه‌علیهم اجمعین» دینیلیورده زاواللی، بدبخت تورکلرك
اسلامیت ایچین یاپدقلری اوقادار مردانه مجاهده‌لرینی، محاربه‌لرینی تقدیراً برکلمه

بیله‌سویله‌نمه‌یور ! فقط بز مأیوس اولمایور،فتوره دوشمه‌یورز . عنعنه‌لریمزی ، خدمتلریمزی ،علو اخلاقمزك یوکسکلکنی تاریخله اثبات ایتمکه چالیشاجغز. بونك ایچین تورك عنصرینه منسوب اولوب ، هندستانده اسلامیتی نشر ایده‌ن ، بتلری قیران ، مدنیتی عدل ونصفتله اورالرده یایان سلفلرمز تورك ایمپراطورلرینك عالی خدمتلرندن بحث ایده‌رك، ایلك آدیمزی آتیورز. علویتمزی، انسانیتمزی، هرزمان صاغلام برمسلمان یاشادیغمزی هرکسه کوستره‌جکز .

هندستانده سلطنت سوره‌ن تورك ایمپراطورلرینك جمله‌سی [أمیر تیمور کورکانی] نك اولاد واحفادی ایدیلر .

هند ایمپراطورلرینك برنجیسی (ابوالمظفر محمد شاه) ایسه ، هندستانك استیلاوضبطنه تشبث ایده‌رایتمز وفات ایتدیکندن وتصورلرینی قوه‌دن فعله چیقارمغه فرصت بولامامشدی .

اونی متعاقب (بابرشاه غازی) هندك تسخیرینی قورمش، بو أمر خطیر ایچین کلیتلی عسکر ، قوماندان تدارك ایده‌رك هند اوزرینه یورومش ، آز بر مدت ظرفنده هندستان ایله افغانستانی کاملاً ضبط ایدوب معظم بر ایمپراطورلق ، محتشم بر حکومت تأسیسنه موفق اولمشدر . بابرشاه ، تیمورك اوغلی اولان (عمر شیخ میرزا) نك اوغلیدر . والده‌سی‌ده تورك امیر وشهزاده‌لرندن اولان (یونس خان) ك کریمه‌سی (تغلق نکار خانم)در . ٨٨٨ سنهٔ هجریسنده تولد ایده‌ن بابرشاه اول چغتای ممالکی پادشاهلریله واوزبك خانلریله داها کنج یاشنده ایکن حرب وضربه باشلایارق، ماوراءالنهر وسمرقند وبدخشان واندجان ولایات وأیالتلرینی تسخیرایتدکدن صوکرا ٩١٠ سنه‌سنده (کابل)ی و ٩١٢ ده قندهاری أله کچیرمشدی .

اوزمانه قادار تیمور سلاله‌سندن بولونان حکمدارلر (میرزا) نامیله یاد ایدیلیورلردی . بابرشاه بوقاعده‌یی بوزدی وکندیسنی شاه لقبیله یاد ایتمه‌لرینی أمرأیله‌دی . اینکیلیز مورخلری بابرشاهی (مؤسس حکومت) اولارق طانیمشلردر . چونکه کندیسندن اول هندستانده براصول اداره یوقدی . هند حکمدارلری ایسته‌دکلری کبی هندستانی اداره ایدییورلردی . برنجی بابر کابل

هندستانده ایلك تورك ایمپراطوری

برنجی بابر شاه (ظهیرالدین محمد)

شهرینی مقر حکومت اتخاذ ایتمش وفتوحاتنی اکمال ایتدکدن صوکرا ضبط ایله‌دیکی ممالکه تیمور سلاله‌سندن اولان کندی اقربالرینی والی تعیین‌ایده‌رك ، کندیسی ذوق وبوشه دالوب وبقیهٔ عمرینی ألمسز ، کدرسز برحالده کچیرمك ایسته‌مشدی. بابرك موسیقی‌ورقصه‌صوك‌درجه‌ده مراقی اولدیغی (آئین اکبری) تاریخنده‌ده مذکوردر : مشارالیه کابلك خارجنده آب وهواسی لطیف اولان برطاغك أتکنده کندیسی‌ایچین برکوشك انشاایتدیرمش. اوراده‌قرنا وندیملریله برابر عیش‌وعشرتله مشغول اولورمش. قدحلرینی، مرمردن‌یاپدیردیغی،شراب دولو بویوك بر حوضدن املا ایده‌ر ، نشئه‌سی یرینه کلدیکی زمان : [نوروز نوبهار ومی و دلبران خوش ـ بابر بعیش کوش‌که عالم دوباره نیست] بیتی دوداقلرندن دوکولورمش: بونکله برابر حیاتنك صوك کونلرینه تصادف‌ایده‌ن ٩٣٢ سنهٔ هجریسنده تکرار هندستانه هجوم ایده‌رك دهلی‌یی تسخیره قالقیشدی .

دهلی حکمداری اولان افغانلی (شاه ابراهیم لودی) یوز بیك سواری وبیك محارب فیللریله دهلی‌نك ایکی ساعت اوزاقلغنده بولونان (پانی‌پت) موقعنده صف حربی تشکیل ایتمش ، و بابرله اوروشمغه باشلامشدی. محاربه کیجه‌لی کوندوزلی برهفته قادار دوام ایتدی . أك صوکرا ٩٣٢ سنهٔ هجریه‌سی رجبنك سکزنده بابرك عسکری غلبه چالارق، دهلی حکمداریله قوماندانلرینی قیلیجدن کچیردیلر و شاهلرینی آلای والا ایله یکی اولکه‌یه کوتوره‌رك هند ایمپراطورلغی تختنه اوطورتدیلر .

بوصورتله هند فاتح اولی اولان تیمورك استیلاسندن یوز اوتوز بر سنه صوکرا ، تکرار هندستان توركلرك‌ألنه‌کچمش، اوراده مسلسلاً حکم سوره‌ن طقوزنجی افغان پادشاهنك سلطنتنه خاتمه چکیلمش اولدی .

بابرشاه ، کندی تألیفکرده‌سی‌اولان (رسالهٔ والدیه) ده شویله‌جه سوزه باشلایور : — « ٨٩٩ سنهٔ هجریه‌سنك رمضان آینده اون حقله (فرغانه) حکمداری اولمشدم . هندستانده ، لوای اسلامیت و توحیدی رکز ایده‌ن آبا واجدادیمك تصورلرینك بر درجه‌یه قادار عقیم قالمش‌اولدیغنی کوردیکم ایچین،

هم اونلرك تشبثلرینی اكماله، همده مسلمانلغی حقیله اعلایه چالیشمغه جزم ایتدم.»
هند ایمپراطورلرینك حیات سیاسیه وخصوصیه‌لرینی زیاده‌سیله تدقیق وتتبع ایده‌ن (كه‌مبریج) و(اوقسفورد) دارالفنونلری مأذونلرندن سیرویلیام ویلسون هونته‌ر (Sir Wiliam Wilson Hunter) ایله (دوبله‌ن) قوله‌ژی عربی والسنهٔ شرقیه پروفسوری ستانله‌ی له‌ن-پول (Stanley Lane-Poole) برنجی بابر حقنده آتیده‌كی بیاناتده بولونمشلردر .

« بابر، آسیای وسطاایله هندستانی بربرینه ربطایده‌رك موغول عشیرتلرینی بداوتدن مدنیته سوق ایتدی. جنكیز وتیمور خانك خیرالخلفی اولان بو بیوك قلبلی بابر تماميله بریكیت، بر أر اوغلی أر ایدی. دامارلرنده فاتح، موغول قانی جولان ایده‌ن بوپادشاه، اعمال صالحه وخیرخواهانه‌سیله جنكیز وتیموركناملرینی جداً اعلا واحیا أیله‌دی .

بابرك پك تحف اخلاقی واز ایدی . صوك درجه‌ده عیش و مسرتی سوه‌ن بوذات ، ایجابنده قیلیج صاللامغی ، عسكر یوروتمكی‌ده بیلیردی . عالی ، مطنطن كوشكلردن درحال قیرلره، طاغلره قوشاردی . بوسببله معیتده بولونان موغول امرا واعیانی بوذاتی عیش ونوشه كوكل ویرمش بر كیمسه اولارق تاقی ایده‌مه‌یورلردی . چونكه حرب أثناسنده هركسدن اول آته بینیور وهركسك اوكنده كیدیوردی .

ایری قدحلرله ایچكی ایچن ، احتشام ایچنده وقتنی كچیره‌ن بابر ، غوغا میدانلرنده بعضاً كونلرجه یمك یمیز ، صو ایچمزدی . بناءً علیه بابر شاه ، تورك صوینك برخارقه‌سنی ، نادر المثال برشخصیتنی تشكیل أیله‌یوردی .

هندستانده‌كی خولیاپرور ، تنپرست ، خرافات وأساطیره طاپان ضعیف هندو ـ بتپرست ـ حكمدارلری ، بو تورك مسلمان حكمدارینك كسكین قلیجندن آلهلرینه صیغینارق أنواع نذورات وهدایایی اونلره تقدیم ایدییورلردی. فقط هپ بوشنه ایدی . چونكه بو فعال، عسكر طوغمش تورك ایمپراطورینك ألندن قورتولامادیلر . بابر ، هند اولكه‌سنی تسخیره عزم ایتدیكی وقت ایكی شیئی غایه ایدینمشدی. برنجیسی اسلام بایراغنی دیكمك ، ایكنجیسی راجه

ومهاراجه‌لرك تخت وتاجلرینی أللرندن آلمقدی . بابری بو نیتندن هیچ برشی آلیقویامازدی .

بویله‌لکله بابر ، کندی اولاد و احفادی ایچین واسع برایمپراطورلق کنیش برسلطنت تشکیل أیله‌دی .

بابر تورکستانی ، ماوراءالنهری ، بلاد اوزبك ومکرانی ، فرغانه ، سمرقند ، کاشغر ، اندجان وافغانستانی کاملاً تسخیر أیله‌دکدن صوکرا ، حیاتنك صوك اون ایکی سنه‌سنی هندستانك ضبطنه حصرأیله‌مش وبوکا کرکی کیبی موفق اولمشدی .

« بابر ، کنجلکنی تورکستانك ضبط وربطنه حصر ایتمش و صوك زمانلرده دوزت دفعه هندستانی ألده ایتمك ایچین قوشمشدی . بودورت دفعه‌ده بویوك هزیمت و فاحش ضررلره اوغرایان مشارالیه‌ینه مأیوس اولمامش وبشنجی دفعه اولارق هندستانك حدودشمالیه‌سنه دوغروییلدیریم کیبی آتیلمشدی . ألك صوکرا ، هندستانده‌ده تورك ایمپراطورلغنك لوای احتشامنی دیکدی . وقرق سکز یاشنده ایکن أله کچیردیکی ممالك وسیعه‌یه یکانه صاحب مطلق کسیلدی .

بابرشاه ، ساده مکمل بر عسکرده‌کل عینی زمانده بی مثال ، بی همال بر صاحب قلم ، بر ادیب ایدی . فارسی لسانیله آبدار منظومه‌لر ، نشیده‌لر رباعیلر ـ دورتلکلر ـ نظم و انشاد ایتدیکی کیبی ، کندی لسان مادرزادی اولان تورکجه‌ده‌ده پك کوزه‌ل شعرلری واردر . لسان تورکی‌یی اصلاح ایدوب ، یکی برحاله ، قلاسیك بر طرزه افراغ ایده‌ن بوبویوك پادشاه کندی ألیازیسیله برچوق اثرلر میدانه کتیرمشدرکه ، بوکون آثار مذکوره لونده‌ره وهندستان کتبخانه‌لرینك برر زینتی تشکیل ایدرلر .

« بابر، تعلیق ، ثلث ، شکسته یازیلرینی‌ده پك کوزه‌ل یازاردی . ألك کوزه‌ل وسلیس أشعار وابیاتی أزبردن بیلیر؛ وتنهازمانلرنده، محفوظاتنی آهنك مخصوص ایله ترنم أیلردی . »

منتظم ، مکمل بر تاریخك محرر و مؤلفی بولونان بابرك عمجه زاده‌سی (میرزا حیدر) بابرحقنده شویله‌جه بیان مطالعه ایتمشدر:

«عمجه‌زاده‌م بابرشاه حضرتلری برنادرهٔ فضل وادب، بربارقهٔ نصرت وظفردر.

برألنده قلم، دیکرألنده قلیج طوتان بوذات معلا صفات، أك جسور قوماندانلری أك کزیده أدب وفضیلت استادلرینی، مالك اولدیغی سجایا ومزایادن دولایی غریق بهت وحیرت أیله مشدر. مشارالیهك قلیجی ئوکنده بهادرلرباش أکدکلری کبی شاعرلرده منظومه‌لری قارشیسنده سربخاك خضوع اولورلر. سلك نظمه چکدیکی شعرلر، خدایکان شعر وادب اولان (أمیرعلی شیرنوائی) نك شعرلرینه بکزه‌ر. بابرك منظومه‌لری رکاکت وحشویاتدن آزاده‌در. او، هرکور دیکنی، هر خاطره کتیردیکنی، محاسن طبیعت وبدایع خلقتی بررسام فیرچاسی کبی تصویر وتجسیم ایده‌ر. شعرینی کوره‌ن کیمسه عادتا منقوش، مزین برلوحه‌یی تماشا ایده‌رکبی اولور.»

هندستان ایمپراطورلری معناسنه اولان وبراینکلیز طرفندن یازیلان (The rulers of India) تاریخنده مندرج بولوندیغنه نظراً بابرشاه دهلی شهرینی ضبط ایتدکدن صوکرا اوراده، یوکسك برموقعده غایت عالی ومزین برقصر انشا ایده‌رك جدی بولونان تیمورك خاطره‌سنی احیا ایچین اسمنی (قصر تیمور) قویمشدر.

بوندن باشقا ١٥٢٦ سنه‌مسیحیه‌سنك ١٠ مایسنه تصادف یده‌ن جمعه کونی، بابرشاه دهلی جامعنه برموکب والا ایله کله‌رك جمعه نمازینی ادا ایتمش، خطبه‌یی ده کندی نامنه اوقوتدورمشدی.

بابرك لقبی (ظهیرالدین) ایدی. هرجمعه خطبه‌سنده لقبیله یادایدیلیردی.

بابر امورسیاسیه‌ده‌ده مهارت وتجربه‌یه مالك اولدیغندن، هندستان فتوحاتنه تشبث ایتمه‌دن اول، ایران حکمداری بولونان (شاه اسماعیل صفوی) ایله کیزلی برمعاهده عقد ایده‌رك ائتلاف ایتمش وبوصورتله غوائل خارجیه‌دن أمین اولمشدی.

ستغا، اجمیر، راجپوت، کوالیارراجه‌لری بابرشاهك عزم ومتانتنی کوره‌رك کندی اولکه لرینی آرزولریله اوکاتقدیم ایتمشلر، بولوندقلری یرلرده بابر طرفندن والی اولارق اجرای احکام ایتمکی ترجیح أیله مشلردی.

أك صوکرا بت پرستلر اتفاق ایده‌رك بابری هندستاندن قاچیرمق ایچین

کیزلی بر قومیته تشکیل أیله‌دیلر. بو قومیته‌یه برچوق راجه‌لرله هندقوماندانلری‌ده انتساب أیله‌مشلردی. عینی زمانده بابرك قوای عسکریه‌سنی أطرافندن داغیتمق وقوماندانلرینی کوشه‌تمك ایچین برحیله دوشوندیلر.

اوزمان خلق صوك‌درجه‌جاهل بولوندقلرندن منجملرك سوزلرینه أهمیت ویروب، دیدکلرینه ایناتیورلردی.

بناءً علیه بابرك طالعی خلقه فنا بر صورتده طانیتدیرمق اوزره منجملر طرفندن بروپاغاندا ایدیلمکه باشلاندی. تصادف أثری اولارق عینی زمانده هندستانده بر قاچ زلزله حصوله کلمه‌سی منجملرك سوزلرینه أهالینك داها زیاده اهمیت ویرمه‌سنه سبب اولدی. بو صورتله بابرك اطرافنده بولونان عسکرلرله قوماندانلری، هندستانك صیجاقلرندن شکایته قویولارق، هواسی سرین و معتدل اولان افغانستانه کیتمکی کندیسندن استرحام أیله‌دیلر. بابر کیفیتك أساسنه واقف اولدیغی جهتله، بر کون کندی عسکریله قوماندانلرینی حضورینه چاغیرارق، هندولرك، هندستانده بویوك بر اختلال چیقارمق اوزره‌اوبنامقده اولدقلری روللری اطرافیله وهرکسك آکلایابیله‌جکی بر لسان ایله سویله‌دی. و علاوه اولارق « بن بورادن قیمیلدامام. فقط سز ایسته‌دیککز یره کیده‌بیلیر-سکز. شونی‌ده أیجه بیلیکز که أرککلر کیبی هندستانی ألمزه‌کچیردکدن صوکرا نامردانه بر صورتده آرقاکزی بکا، ولی‌نعمتکزه چویروب کیدییورسکز. بوحرکتکزی تاریخ أیی بر لسان ایله‌یاداتمه‌یه‌جك؛ وسز، کندی ملیتکزه الی‌ألابد سیلینه‌مه‌یه‌جك قارا بر لکه سورمش اولاجقسکز. بن ایسه شرفلی ئولومی، شرفسز حیاته ترجیح ایتدیکم ایچین صوك نفسمه‌قادار تك باشمه بت‌پرستلرله محاربه ایده‌جکم. » دیمش و بو قیصه و هیجان آمیز نطقیله قوماندانلرینی‌تکرار جلب و تسخیره موفق اولمشدی.

بناءً علیه بابرك، وقتندن اول خبر ویردیکی اختلال باشلاماسنه رغماً مشار الیه یکرمی بیك عسکریله مدافعه و مقاومته قادر و نتیجه‌ده مظفر قالمشدی. بابرشاه فنون حربیه‌یه لایقیله واقف جسور بر قوماندان ایدی. آز مدت ایچنده‌اوپانان فتنه‌یی تسکینه واختلالجیلری قیلیجله استیصاله‌موفق اولدقدن‌صوکرا

بر جمعه کونی نمازدن صوکرا هرکسك کوزی ئوکنده هوا و هوسانندن جناب حقه ــ شکرانهٔ ظفراولمق اوزره ــ توبه ایده‌رك ، او تاریخدن اعتباراً شراب ایچمکی ترك ایتمش و صاقال قویویرمشدی .

هندو منجملرك خلقك‌عوام کروهی‌اوزرنده‌کی تأثیرلرینی‌تجربه ایتمش اولد-یغندن ، ایلریده اهالی‌یی بونلرك تزویراتندن قورتارمق و کندی حکومت و سلطنتی هر دورلو تهلکه‌دن‌وقایه ایتمك ایچین ، هندستانده‌کی منجملرك اعدامنی بر فرمان ایله أمر ایتمش و بویله‌جه او قطعه‌یی ــ او زمانکی ــ رمال و اوفو-روکجیلرك وجودندن کلیاً تطهیر أیله‌مشدی . بونك سائقی اولان اختلال هند وسطاده بو کون (فتح‌پور) واولجه (سیکری) دینیلن قصبه‌ده حصوله کلمشدی .

اختلال حسن صورتله سوندورولدکدن صوکرا ، ینه بابر کندی عسکرینی نزدینه دعوت ایده‌رك صبرا ایله قسماً تبدیل آب و هوا ایچین هند شمالی‌یه و افغانستانه کیتمه‌لرینه مساعده ایتمك صورتیله کوکللرینی آلمشدر .

بابر ، کندی اوغلی همایون میرزایی فوق‌العاده سوه‌ردی . آنی اولکه‌لره صیرا ایله والی اولارق کونده‌ریپوردی . بو وجهله اصول اداره‌یی اوکاڭو کره‌تمك مقصدندهایدی . همایون میرزا پدری کبی متین اخلاقه مالك بر ذات اولدیغندن پدرینك هر آرزوسنی یرینه کتیرمکه چالیشیردی . أك صوکرا فناصورتده‌خسته-لاندیغی جهتله ، پدری اونی پای‌تختنه چاغیروب تداویسنه حصر نفس ایتمشدی . همایونك‌خسته‌لغی کیتدکجه‌آغیرلاشدی . اطبا تداویسندن أل‌چکدیلروهر آرزوسنی یرینه کتیرمکی پدرینه توصیه أیله‌دیلر . بابر اوغلنك حیاتندن مأیوس اولونجه وکلاسنه‌خطاباً «بن اونی تداوی ایده‌جکم.» دیمش و آیاغه‌قالقارق جکرپاره‌سنك اطرافنده اوچ کره دونمش و أللرینی یوقاری قالدیرارق «یاربی، بنی اونك یرینه آل ! بن اوکا قوربان اولمغی ترجیح ایده‌رم . » دیه نیازه باشلامشدر . بوتمنیلر أثناسنده همایون میرزا شفایاب اولمغه باشلامش ، پدری بالعکس خسته یاتاغنه دوشمشدر .

بابر ، ئولمه‌دن اول ، ولی‌عهدی همایون میرزا ایله باجمله أرکان و امرای سلطنتی یاتدیغی یره دعوت ایده‌رك ، اوغلنه وصایا ونصایحده بولنمش و ۱۵۳۰ سنهٔ مسیحیه‌سنك ۲٦ شباطنده آخرت یولنی طوتمشدر .

وفاتندن صوکرا وصیتی موجبنجه نعشی (کابل) ه نقل ایدیله‌رك اجدادینك یاننه کومولمشدر .

تاریخ وفاتی ایسه ۹۳۰ هجری سنه‌سنی کوستره‌ن (بهشت روزی‌باد) در .

هندستانده اجرای سلطنت ایده‌ن تورك پادشاهلرینك تاریخنی بویوك دورت مجلدده (داستان ترکتازان هند) نامی آلتنده فارسی لسانیله یازان حیدر آباد امراسندن مرحوم (دولت یار جنك بهادر) بابرك متصف اولدیغی صفات واخلاقی بروجه زیر بیان أیله‌یور :

«بابر اصلا یالان سویله‌مز ویالان سویله‌ینلردن هیچ خوشلانمازدی . ألنه کچیردیکی واردات مملکتله‌دائما عسکرینی، ضابط وقوماندانلرینی بسلر واونلره فوق‌العاده أیی‌باقاردی . عسکرینی دائما تمیز کیندیرمکه آلیشمش وبوتون‌وارداتی اونلره‌صرف ایتمکی اعتیاد ایتمشدی . علما وفضلایه صوك درجه‌محبت‌وقدرشناسلق کوستریر، اونلری فائده‌لی شیلر تألیف وتصنیفه‌تشویق ایده‌ردی . داهادوغروسی نه یولده أثر میدانه کتیرمکی اوکره‌تیوردی . بونك ایچیندرکه، بابرك زماننده وجوده کتیریلن آثار مفیده زمانمزه قادار هیچ بر عصرده و هیچ بر پادشاه زماننده یازیلامادی .

بابر شاه جسور اولمقله برابر صوك درجه رفق ورأفته‌ده مالك اولدیغندن، حرب زماننده باشقا وقتلرده کیمسه‌نك قانی دوکمکه موافقت ایتمز و آنجاق منفعت عمومیه‌یی محافظهٔ شریعتك تجویز ایتدیکی خصوصاتده جانی و قاتللری اعدامه راضی اولوردی .

مشارالیه کندی وکلا ووزراسنه بر آرقاداش، بردوست کبی معامله، مجامله ایده‌ردی . اونلره خطاباً یازدیغی خصوصی مکتوبلرده [عزیز دوستم، رفیقم] کلمه‌لریله سوزه باشلاردی .

یوره‌کی، کوزی طوق وکنیش ایدی . کین بسله‌مزدی . دوشماننی ید حکمنه کچیردکدن صوکرا أکثریا عفو ایده‌ر، غریق انعام والتفات أیله‌ردی .

بابر کندی ترجمهٔ حالنی تورکجه اولارق یازدی . واینکیلیزلر آنی برمشق، بر دستورالعمل یاپمق ایچین اینکیلیزجه‌یه ترجمه ایتدیلر . ذاتاً اینکیلیز مؤرخلری ،

بابر شاهى شخصاً آسيالى وفقط آوروپالى بر دماغه مالك اولان بر شخصيت دييه طانيرلر .

« بابر پك كوزه‌ل آته بينردى . چوق دفعه كونده آللى كيلومترويى آت اوزرنده طى ايتديكى واقع اولمشدر . بويله‌جه صوده، بويوك نهرلرده يوزمكى ده بيليردى . عسكريله جيريد ، چليك چوماق بيله اويناردى . غالب كلنلره مكافات بخش أيلردى . كنجلكنده عيش و صفايى صوك درجه طاتمش وبو:

« بابراندوه جهان راينه از بهر جهان
از جهان بادهٔ كلرنك ورخ خوب خوش است »

بيتيله ذوقنك درجه‌سنى كوسترمشدر .

بابر ، امور اقتصاديه‌يه‌ده رعايتكار ايدى . هر نه قادار پارا صاقلامغى بيلمه‌يور ايديسه‌ده ، ألده ايتديكى پارالرله ، مملكتك اعمارينى دوشونوب ، نهرلر تطهير وقانالار حفرينه، شوسه يوللريله كوپرولرك انشاسنه مبالغ كليه صرف ايده‌ردى. مشاراليهك زمان سلطنتنك أوائلنده وارداتى بر ميليون كسور اينكليز ليراسى ايكن ، اواخرنده حكم سورديكى اولكه‌نك ـ هندستانك ـ وارداتى ٤،٢١٢،٠٠٠ اينكليز ليراسنه ابلاغ ايتمشدى. عينى زمانده درخاطر ايديلمه‌ليدركه، بابر كندى تبعه‌سندن پك آز ويركى تحصيل ايدييوردى . فقرادن هيچ برشى آلماديغى كيبى ، اونلره انعام بخش ايتمك ايچين متعدد وسيله‌لر آرامشدى. فقيرالحال اولانلرى اعاشه ايچين اونلرى انشاآتده استخدام أيلردى .

بابرك دورت زوجه‌سى واردى . برى افغانستانده‌كى يوسف زاى قبيله‌سى رئيسنك قيزى ايدى . بوقبيله‌دن بر قيز آلمقله هندستانه هجوم يولنى تأمين أيله‌يه بيلمشدى . چونكه يوسف زاى قبيله‌سى هندستان يولنك آغزنده واقع برموقعده بولونيورلردى . ديكر زوجه‌سى اوزبك قبيله‌سنك رئيسى وطاشكند حكمدارى (سلطان احمد) ك (عايشه خانم) نامنده‌كى كريمه‌سى ايدى . بو قيزى آلدقدن صوكرا ، اوزبك ممالكنى كندى فرمان و اطاعتى آلتنه آلمغه‌ده موفق اولمش واوزبكلرله محاربه‌يى ترك ايدوب ، مسالمتكارانه برسياست تعقيبى

سایه‌سنده اونلری دائما زیر اداره‌سنده بولوندورمش ، قائن پدرینی اوزبکلره والی تعیین ایتمشدی .

بر زوجه‌سی‌ده هرات حکمدارینك کریمه‌سی ایدی که ، بابر هراتی فتح ایتدکدن صوکرا ، قیز اوکا اعلان عشق ایتمشدی .

برکون بابرهراتی آچدقدن صوکرا برچای کنارینه قوماندانلریله کزمکه چیقدیغی‌اثناده « بن هراتك فتحندن زیاده حکمدارك قیزینی أله کچیردیکمدن ممنونم. بوسفرده ، هم کوزه‌ل آب وهوالی بر مملکت، همده کوزه‌ل‌برقیز ألده ایده‌بیلدم‌که ، بوبختیارلغك فوقنده‌در . » دیمش و سرور و شطارتنی بو یولده افشا ایتمشدی .

هرات حکمداری اولان قائن پدرنی‌ده کندی اوردوسنه قوماندان انتخاب ایتمشدی .

دوردنجی قاری‌ـی‌ده عموجه‌سنك کریمه‌سی (زینب خانم) ایدی . بوخانم خالص تورك اولوب، بالجمله زوجاتندن زیاده اونی سوه‌ر، اوکا محبت و توجه کوستریردی. زینب خانم کندی‌قوجه‌سی کبی آته بینر، قوماندانلرله‌کوروشور و سفر وحضرده بابردن آیریلمازدی . قوجه‌سیله تورکجه‌قونوشور و تورکلر کبی حیات سوره‌ردی .

سراینده دائما معیشتنی تورکلکك عرف و عاداتی دائره‌سنده امرار أیلردی . زینب خانم ساده پك کوزه‌ل‌یوزه‌ده‌کل ،طاتلی سوزه‌ده مالك‌ایدی . قلبنده بویوکلك ومرحمت آثاری موجود اولدیغندن فقرایه چوق باقاردی .

بابر ، هندلیلر حقنده شو مطالعه‌یی یوروتمشدر :

[هندستانده نه کوزه‌ل -- اوزوم کبی — برمیوه ، نه دینج و دیری برآت واردر . أهالیسنك ذکاسی قیصه ، بیلملری محدوددر . هندلیلر صنعت وحرفتدن، صنایع بدیعه‌دن محرومدرلر . ایجاد و اختراع فکری هندستانده یوق کبیدر . أهالیده نزاکت ، أدب وتربیه ، اجتماعیات ، معاشرت بولونماز . اینجه ایش کورمك هندلیلرك ألندن کلمز . فن معماریدن هندستانده أثر بیله

کورونمز . هله کوزەل قاوون ، قارپوز اولمادیغی کبی هندده نەلطیف بر صو نەده صویی صوغوتاجق برآز بوز بولونور. »

بناءً علیه بابر شاه تورکستاندن ، بخارا وافغانستاندن برچوق أرباب حرف و صنایعی جلب ایدەرك اونلره مملکتك محتاج اولدیغی أشیا ومالزمەیی اعمال ایتدیردیکی کبی ، کندی معیتده بولونان مهندس و معمارلرەده عالی سرایلر، بنالر ، جامعلر انشا ایتدیرمشدر .

هرضبط ایتدیکی ولایت وأیالتده أشجار مثمره ونباتات نافعه دیکدیروب بویوتمش وأهالی‌یی لذیذ میوه ونفیس مأکولاتەتدریجی صورتده آلیشدیرمشدر.

بابر ، هندستانی کرداب جهالتدن قورتارمق واهالیسنه دنیانك بختیارلغنی طاتدیرمق ایچین جداً جناب حق طرفندن اونلره بخش و احسان اولونمش برنعمتدی . خلق مدنیته، ألبسه کیمکه آلیشدیردی. آداب نزاکت ومعاشرتی ئوکرەتەن ، اونلره خستەخانه و اجزاخانەلر آچان بابر اولدی . خستەلره مجاناً باقیلمق اوزره اطبا تعیین ایتدی واونلری خستەلرك آیاغنه قادار کیتمکه مجبور طوتدی.

بابر ، تورکستانك کوزەل آب و هواسنه آلیشدیغی حالده ، صرف استیلا ایتدیکی هندستان اهالیسنه باقمق ایچین ، عمرینی هندستانده کچیرمش وتبعەسنه خواجەلق ، استادلق ، بابالق ایتمشدر .

بابرك متعدد آثار قلمیەیی واردر که ، علو فکر و علمنی کوسترمکه برر دلیل باهردر . متروکات قلمیەسندن (تورکجه رباعیات ، وقایع تورکی ، رسالهٔ والدیه ، خاطرات حیات و حرب ، شعر و موسیقی) أثرلری حالاأیدیٔ تداولده قالمشدر . بو اثرلر ، أل یازیسی اولارق لوندرانك بریتیش موزەئوم (Britsh Museum) نده موجوددر .

آثار مذکوره هندستانك استیلاسی أثناسنده أله کچیریلوب ، لوندرایه نقل ایدیلمشدر . »

بابر شاهك احوال وفتوحاتنك داها زیاده تفصیلنی زائد کوردم. یك مجملی بر کتاب تشکیل ایدەن مشارالیهك حیاتی حقنده باشلیجه مناسب کورولن پارچالری اقتباس ایتمکله اکتفا أیلەدم .

بابرك احوالندن بحث ایدەن، بابر نامه (توزك بابری. تاریخ رشیدی، تاریخ گزیده، داستان ترکتازان هند، أسکی هند (Old India) هند ایمپراطورلغی (The Indian Impire) هند ایمپراطورلری (The Rulers of India) کتابلریدرکه، پك آزی استانبولمزده موجوددر.

شیمدیلك بوقدارله اکتفا ایدییورم. کلەجك نسخەلردە اللهك یاردیمیله هندستانده اجرای سلطنت ایدەن دیکر اسلام تورك ایمپراطورلرندن صیرا ایله بحث ایدەجکم.

اوکتای قاآنه

فرد و جمعیت

متفکر زمره‌نك جمعیتده‌كی رولی

يوردجی قارداشلرم؛

مملکتده براجتماعی انقلاب حصوله هرکسدن زیاده قانع اولان و بو قناعتلرینی موقع فعله چیقارمق ایچین بر آرایه طوپلانوب چالیشان یوردجی قارداشلرمله بونك نه شکلده یاپیلابیله‌جکی حقنده بر آز حسبحال ایتمك ایسته‌رم. چونکه یوردجی قارداشلرم آراسنده بو خصوصده مختلف طرز تلقیلر موجوددر که بونلرك أساسلی برنقطه‌ده تجمعنه احتیاج کورویورم. مثلا بعضی قارداشلرم اجتماعی انقلابك پك قولای برایش اولدیغنی ادعا ایدییور، دیکر بعضیلری انقلاب یاپمق ایچین تعقیب ایدیله‌جك خط حرکت حقنده پروغراملر چیزییور، بر قسمی‌ده پك زیاده متجدد، ترقی پرور کورونه‌رك بوتون جمعیتی بر ضربه‌ده آلت اوست ایتمك امکاننه قانع بولونیورلر.

حالبوکه بن اجتماعی انقلابك نه بویله پروژه‌لر، پروغراملرله تأمین ایدیله‌بیله‌جکنی ونه‌ده جمعیتك بر ضربه ایله ده‌کیشدیریله‌بیله‌جکنی ظن ایتمه‌یورم. چونکه انقلاب اجتماعی دیمك جمعیتده بوکون یاشایان قیمتلرك یرینه یکی قیمتلر اقامه أیله‌مك دیمکدر. بیلیرسکز که هر اجتماعی مؤسسه و حادثه‌نك، جمعیتك اعتقاد و تلقیلرندن، عنعنه و تاریخندن، اعتیاد وارثلرندن آلدیغی بر قیمتی واردر. بو مؤسسه‌لر، بوکونك حیاتی شرطلرینه توافق ایتمه‌سه‌بیله عنعنه وماضیدن، اعتیاد وارثلردن آلدقلری قوتلر، اوقیمتلری اوزون مدت یاشاتمغه مقتدردر.

بناءً علیه اجتماعی حیاتك بوتون صفحه‌لرینه، حقوقی، اقتصادی، عائلوی، دینی مؤسسه‌لرینه عائد بوقیمتلری قالدیرارق یرلرینه یکی قیمتلر اقامه‌سنه چالیشمق برجمعیتك اعتقاد وتلقیلریله، اعتیاد وعنعنه‌لریله مجادله‌یه کیریشمك دیمکدر. علم ساحه‌سنده بیله پك بویوك مشکلاتی مؤدی اولان بوتشبثك بر جمعیتك حیاتی تبدیل خصوصنده نه‌قادار بر موقعی حائز اولدیغنی سویله‌مه‌یه لزوم کورمه‌یورم.

ذاتاً قارداشلریمزدن مجادله ساحه‌سنه آتیلانلر تصادف ایدیلن مشکلاتك نه‌قادار قوی اولدیغنی بالتجربه آکلامشلردر .

بوسبیله اجتماعی برانقلاب موضوع بحث اولدیغی زمان :

اولا : انقلابجیلرك مفکوره‌سیله اوکونکی اجتماعی قیمتلر آراسنده‌کی مناسباتك تدقیقی؛

ثانیاً : مفکوره‌نك، بواجتماعی‌قیمتلرله نه‌درجه‌یه‌قادار متضادونه‌درجه‌یه قادار قابل تألیف بولوندیغنك آراشدیریلماسی ؛

ثالثاً : انقلابك تحصلی تقدیرنده ، اوکونکی اعتقادات اوزرنده نه‌کیبی تبدلات وجوده کله‌جکنك تتبعی لازمدر .

آتیلاجق آدیملرك آهنکسز وغیرمنتظم‌صورتده آتیلارق‌ثمره‌سز قالماماسنی تأمین ایچین انقلابجیلرك بونقاطی دقتلرندن قاچیرماملری شرطدر. فی‌الواقع ایچمزده فضله تجدد پرور اولانلر،سرعتلی برانقلاب ایسته‌یه‌نلر دییه‌جکلر که:

«بزآباقلریمزی تطبیقاتده قیمتی اولمایان علمی نظریه‌لرله باغلامق ایسته‌مه‌یز. بزیورومك وایلریله‌مك ایسته‌یورز . ئوکمزه دیکیله‌جك هرمانعی قیروب کچمه‌یه عزم ایتمش کنجلرز .»

فقط اونوتمامالیدرکه مملکتده دواملی وأساسلی برانقلاب یاپمق وبو انقلاب ایله مملکته فلاکت وآثار شی ده‌کل انتظام وسکون ، سعی وترقی ادخال ایتمك ایسته‌ین مملکتك بز منور کنجلری حرکتلریمزی علمله توفیقه چالیشمازسه‌ق ، بوکونه قادار یالکز کندی خیالخانه‌لرنده ترتیب ایتدکلری دستورلرله مملکتی وماتی بك فنا تهلکه‌لی امتحانلردن کچیره‌نلرك دوشدکلری فلاکتلی یوللره بزده دوشمکدن اجتناب ایده‌مه‌یز . أکر کچیریلن فلاکتلی تجربه‌لردن کندیمزه بردرس چیقارمق ایسته‌یورسه‌ق جهل ایله ده‌کل، علم ایله حرکت ایده‌لم :

فقط عاملە حرکت ایده‌لم دیدیکزمی ؟ اجتماعی انقلابك استلزام ایتدیکی بعضی مسائل متقدمه‌یی حل ایتمك مجبوریتده‌سکز . أزجمله ، یوقاریده‌تدقیقی لزومنی قید ایتدیکم أساسلردن ماعدا هرمفکوره‌جی،هرانقلابجینك حله محتاج

ومجبور بولوندیغی دیکر برچوق مسائل واردرکه اونلری ده برقاچ کلمه‌ده شویله‌جه خلاصه ایده‌بیلیرز .

اجتماعی بر مفکوره صاحبی اولان هرفرد :

اولا : فردك جمعیتده انقلاب اجتماعی یاپمق خصوصنده‌کی اقتدار وصلاحیتنی ؛

ثانیاً : مفکوره‌سنك نه نسبتده، نه شرطلر داخلنده ونه کبی واسطه‌لرله تحقق ایده‌بیله‌جکنی ؛

ثالثاً : مفکوره‌سنی تحقق ایتدیرمك ایسته‌دیکی جمعیتده انقلابك نه نتیجه تولید ایده‌جکنی بیلمك مجبوریتنده‌در .

(یورد) لرده مملکتده اجتماعی برانقلاب یاپمق ایسته‌ین مفکوره صاحبی کنجلردن مرکب بولوندیغی ایچین آرامزده اولا بو مسئله‌لری حل ایتمك وکیده‌جکمز یولی بوصورتله تنویر ایله‌دکدن صوکرا چالیشمق مجبوریتندن قورتولامایز .

حالبوکه بوکونه قادار حیات ومجادله ساحه‌سنه آتیلارق مفکوره‌لرینك تحقق ایچین بالفعل چالیشمغه باشلایان قارداشلریمز بومسئله‌لرك حلندن اول ایشه کیریشمش بولوندقلری ایچین امیدایتمه‌دکلری، اولجه کورمه‌دکلری مانعلر قارشیسنده قالدیلر. وتأمین ایده‌بیله‌جکلری ثمره‌لردن دورنتایجله ، حتی بلکه أللری بوش اولارق دوندیلر. اونك ایچین بن حدیمه باقمایارق هر یوردجینك کندی کندینه ایراد ایتمك مجبوریتنده بولوندیغی بو مسئله‌لره کندی اقتدارم داخلنده جوابلرمی ویرمك ایسته‌یورم . فی الواقع « بز هنوز تشکل حالنده بولونان ایپك بوجکلرینه بکزه‌رز، قوزالاغی ترك ایتمه‌دن اول کله‌بك کبی اوچمغه قالقارسه‌ق قانادلریمزی قیرمق تهلکه‌سنه معروض قالیرز . » دییه‌جکلر بولوناجقدر . فقط دوشونمه‌لی‌یز که أکر حرکتلریمزی بوکونه قادار ألده ایتدیکمز معلوماتده توفیق ایتمه‌یه‌رك هیچ برشی بیلمه‌یور کبی یورورسه‌ك ، هرحالده کستاخانه اولدیغنی اعتراف ایتمکله برابر بوضروری جسارتدن آلاجغمز نوردن محروم قالاجغز . واووقت دائمی قارا نلقلر ایچنده یورویه جکز . ذاتاً هیچ بریمز تام برعلم ، ئوکمزه کله‌جك هرمسئله‌یی بوتون اطرافیله تدقیق وحل ایده‌جك براقتدار قازاناجغمزی

ظن ایتمه‌یه‌لم . تورك کنجلکنك بالخاصه علم ایله مشغول اولان قسمنك تابع بولوندیغی حیات شرطلری بوکا مانعدر . فقط بو ظنی بسله‌ین قارداشلرم بیله اجتماعی هیچ بر مسئله‌نك هنوز خطاسز بر شکلده حل ایدیله‌مه‌یه‌جکنی اونوتمامالیدرلر. مع التأسف اجتماعیات، هنوز طبیعی علملر کیبی بزه صارصیلماز متین قاعده‌لر ویره‌جك تکامل دوره‌سنی کچیرمه‌مشدر. یالکز شوراده، بر سوء تفهمی داها ازاله ایتمك ایسته‌رم .

بعضی یوردجی قارداشلرم دییورلرکه « اجتماعیات ایله اشتغال ایده‌نلر دائما کندیلرینی بویله موهوم قیدلرله باغلایورلر ، وجمعیتده انقلاب یاپمق ایسته‌ینلرك ئوکلرینه مانعلر چیقارییورلر . أکر بو اجتماعیاتجی قارداشلریمزك سوزلرینی نظر دقته آلمق لازم کلسه اجتماعی معینیت (Détérminisme social)ك خارجنه چیقمامق وبناءً علیه أللریمزی باغلایارق قدر(Ffatalité)ه کندیمزی تسلیم ایتمك لازم کله‌جك . »

هنوز عالملرك بیله قورتولامادیغی بو تلقینك بعضی قارداشلرمده حالا حاکم بر رول اوینادیغنی کورمك تعجبه شایان بر شی دکلدر. چونکه اجتماعیات مثبت (Positif) بر علم ماهیتنی اکتساب ایده‌لی چوق اولمامش وطبیعی علملرك مثبت بر شکل آلماسی ایچین کچمه‌سی لازم کلن شبهه وتردد دورلرینك اجتماعیاتده ده موجود اولاجغی شبهه‌دن وارسته‌در . یالکز بو قارداشلریمك ده بو یاکلیش تلقیلرینی تبدیل ایتمك لازم وضروریدر .

بن بو قارداشلریمه خاطرلاتمق ایسته‌رم که اجتماعی حادثه‌لر طبیعی حادثه‌لر کیبی معین قانونلره تابعدرلر. هوادن براقیلان بر جسمك یره سقوطی، أجرامك شمس أطرافنده دورانی ، یان یانه براقیلان قابل امتزاج ایکی کیمیوی ماده‌نك ترکیبی ناصل قانونلره تابعسه اجتماعی حادثه‌لرده بویله‌جه برچوق قانونلره تابعدر. یاشانیلان طوپراق ، جمعیتك شکلی ، فردلرك مقداری ، تجمع شکللری ، اقلیم و سائره کیبی برچوق عامللر واردر که هر جمعیتده معین تأثیرلر اجرا ایتمکده‌در . اجتماعیاته مثبت بر ماهیت ویرمکه اوغراشان اجتماعیاتجیلر مختلف

جمعیتلر اوزرنده تدقیقلر اجرا ایده‌رك عینی عامللرك یكدیكرندن آیری و آرالرنده هیچ بر رابطه ومناسبت اولمایان جمعیتلر اوزرنده عینی تأثیری اجرا أیله‌دیكنی اثبات ایتمشلردر . اجتماعی مؤسسه‌لرك ، فردلرك آرزو و كیفلریله تبدیل ایدیله‌مه‌یه‌جكنی ایلك دفعه اثبات ایده‌ن روسو [۱] مونته‌سكیودن بری كچن تردد و شبهه دورلرندن صوكرا نهایت چوك زمانلرده اجتماعیات‌ده دیكر بوتون علوملك داخل اولدیغی مثبت برساحه‌یه كیرمشدر. بو كون اجتماعی حادثه‌لرك كیف وآرزویه تابع بولونمادیغی آزچوق ثابت اولمش،اجتماعی قانونلرك موجودیتی‌ده قبول ایدیلمشدر .

معمافیه هنوز معارضلر تماماً صوصمش ده‌كللردر . بو معارضلرك استناد ایتدكلری نقطه‌لر ایكیدر .

۱ — اجتماعیاتك هنوز یكی برعلم اولماسی ؛

۲ — حادثاتی تدقیق ایچین تطبیق ایدیلن اصولده‌كی نقصان ایله اجتماعی حادثه‌لرك مركب وغیر ثابت اولماسی .

برنجی سبب وارد ده‌كل‌در . چونكه اجتماعیات تاصوفیستلر، سوقراطلر، آریستولر زماننده‌ن بری موجوددر . شو فرق ایله كه بوكون اجتماعیاتك تدقیق ایتدیكی موضوعلر او وقت اخلاق و سیاسیات اسملری آلتنده تدقیق ایدیلیورلردی . یالكز بوراده ادعا ایدیله بیله‌جك برشی وارسه اوده اجتماعیاتك هنوز برقاچ سنه‌دن بری مثبت صفحه‌یه داخل اولدیغیدر . بواعتبارله اجتماعیات دیكر بوتون علومدن كریده قالمشدر . فقط بونتیجه بوراده ایضاحی

---

[۱] دور قهایم دیبور كه « جمعیتك فرددن آیری و مستقل بر موجودیته مالك اولدیغنی و فردلر اوزرنده پك مهم تأثیرلر اجرا أیله‌دیكنی ایلك دفعه كوره‌ن، آكلایان و اثبات ایده‌ن (روسو) در . روسونك(Contrat social)نامنده‌كی معروف آثری صرف بو مقصدله یازلمش اولدیغی و بوراده فردك نظری بر شكلده جمعیتدن چیقاریلارق جمعیت‌حالنك نه‌كبی تأثیراتی حائربولوندیغی تدقیق ایدیلدیكی حالده شیمدی‌یه قادار بو، یاكلیش آكلاشیلمش وروسونك جمعیتی طبیعته‌مخالف برشی‌اولارق كوستردیكی عتقادی حاصل ایدیلمشدر .

اوزون سورەجك اولان بعضى سببلره مستنددر . بوڭكله برابر ، حقيقى يعنى مثبت اجتماعياتك روسو وياخود مونتەسكيو ايله باشلاديغنى قبول ايتسەك بيله فن طبك ، روحياتكده هنوز تماماً مثبت ساحەيه داخل اولمايان بر چوق نظريەلريله برابر بر چوق قوانين كشف ايتمش بولوندقلرى ، تاريخى داها پك زياده أسكى اولمايان كيميانك شيمدىيه قادار متعدد قوانين كشف ايدەرك ترقى ايتمش بولونماسى بو ادعايى رد و جرحه كافيدر .

ايكنجى سببه كلنجه بو برآز مهم وتدقيقه محتاجدر . اجتماعى حادثەلرك مركب و غير ثابت اولماسى حسبيله تابع بولوندقلرى قانونلرى كشفده مشكلاته تصادف ايديلديكنى سويلەمك ، بو حادثەلرك آنارشى حالنده ، انتظامسز ، آهنكسز واطرادسز برشكلده وجوده كلديكى وبالنتيجه تدوين ايديلەبيلەجك قانونلره تابع بولونمادقلرينى ادعا ايتمك ديمكدر . بوادعاده بولونانلرك مدعالرينى اثبات ايچين اورتايه سوردكلرى سببلر شوصورتله خلاصه ايديلەبيلير :

(عليت Causalité)ى قانون فكريله قاريشديرمغه آليشمش اولان بو عالملر ، بو حادثەلرك طبيعى حادثەلر كيبى برطاقم قطعى قانونلره تابع بولونديغى اعتقادندن صرف نظر ايتمك فدا كارلغنى كوستەرەمەدكلرى ايچين بزم ادعامزى نظر دقته آلمامش وشيمدىيه قادار دوچار اولونان بوتون عدم موفقيتلرك سببلرينى كندى تحريلرينك يا كليش ونقصان اولماسنده آرامشلردر . حالبوكه حقيقت ، اجتماعى حادثەلرك معين قانونلره تابع اولماديغى مركزندەدر . طبيعتده نەقادار نسبى اولورسه اولسون قانونلرك كشف ايديلەبيلمەسى ، دائما حادثەلرك منتظم ومتوالى بر سلسله تعقيب أيلەمەسى وعينى حادثەلرك دائما عينى سببلر تحتنده وجود پذير اولمالرى سايەسندەدر . جمعيتده ايسه اصل اولان تخالفدر . اجتماعى علملر ايچنده أك زياده ترقى ايتمش اولان اقتصاديات بيله هنوز ثابت قانونلر كشف ايدەمەمشدر . هركسجه برقانون ماهيتنى حائز اولديغى اعلان ايديلن « عرض وطلب » ، « سربستىٔ مبادله » بيله هركون ، هرجمعيتده باشقا شكللره كيرمكده ، ثابت ومعين برچهره عرض ايتمەمكدەدر .

بوندن باشقا اجتماعى حادثەلرك طبيعى حادثەلره نسبتله پك يكى اولماسىده

اجتماعی قانونلر کشف ایدیله‌مه‌مه‌سنك مهم بر عاملیدر. معلومدرکه کائناتك تشکلی، وطبیعی حادثه‌لرك معین وثابت بر شکل آلارق افاده ایدیله‌بیله‌جك قانونلرله ایضاح اولونابیلمه‌سی ایچین میلیونلرجه عصرلرك وری لازم کلشدر. سپه‌نسه‌ر [Les premiers principes] نامنده‌کی کتابنده کائناتك «نه‌بولوز» حالندن استحاله ایده ایده بوکونکی شکله‌نه‌صورتله واصل اولدیغنی پك‌أیی ایضاح وارائه ایتمشدر. بو ایضاحاتدن آکلاشیلیورکه‌طبیعتك آنجاق بوکون کشف ایده‌بیلدکلری قانونلره تابع حادثه‌لرك مطلوب اولان ثابت ومعین شکلی احراز ایده‌بیلمه‌سی میلیونلرجه عصرلق برحیاتی استلزام أیله‌مشدر. داروین [L' origine des espèces) قانونی آنجاق نوع [espèce] ك تشکلندن پك چوق عصرلر صوکرا بولمشدر. حالبوکه نوعك‌تشکلی ایچین‌ده نه‌قدار میلیونلرجه سنه‌نر لازم کلشدر .

بر چوق واقعه ایله تأید ایتمش اولنقله برابر ، هنوز بر فرضیه اولمقدن قورتولامایان تخمینلره کوره دنیاده ایلك حیات أثری بوندن ۷۲-۱۰۰ میلیون سنه اول ظهور ایتمش . فقط بوحیات أثرینك انسان شکلنده تجلیسی ایچین‌ده میلیونلرجه عصرلر کچمش وبشرك ایلك ظهوری بوندن ۳۰ بیك سنه اول ، ایلك جمعیتك تشکلی‌ده ۲۵ بیك سنه اول واقع اولمشدر.

بر طرفدن طبیعی حادثه‌لرك معین بر شکل آلابیلمك ایچین کچیردکلری میلیونلرجه عصری، دیکر طرفدن اجتماعی حادثه‌لرك هنوز برقاچ بیك سنه‌لك برحیاته مالك بولوندیغنی نظر دقته آلارق مطالعه‌مزه دوام ایده‌لم . عجبا اجتماعی حادثه‌لرك ، قانونلرله ایضاح ایدیله‌بیله‌جك معین بر شکل آلماسی ایچین نسبتاً پك قیصه اولان بو زمانك مروری کافی کلمشمیدر ؟ عجبا جمعیت ، بوکون حیوانلرك ، جماداتك بولوندیغی موقعله متناسب بر موقعده‌میدر ؟ یعنی عجبا جمعیت اختلال ، انقلاب وتبدل دورلرینی کچیره‌رك آرتیق ثابت برصفحه‌یه داخل اولابیلمشمیدر؟ خایر !... کورویورزکه بوتون جمعیتلر هنوز پك شدتلی بحرانلر کچیرییورلر . اجتماعی حیات هرکون یکی بر ضربه‌یه ، یکی بر تهدیده معروض بولونیور . جمعیتده هیچ بر متانت ، هیچ

برثبات یوق . هرکون یکی قوتلر ، یکی ملتلر کشف اولونیور. علم ، جمعیتده یوز سنه محاربه‌سندن زیاده انقلابلر یاپاجق کشفلرده بولونیور. « رادیوم »ك صنایعه تطبیقی جمعیتده کیم‌بیلیر ناصل انتظار ایدیله‌ین برتبدل وجوده کتیره‌جك، کیم بیلیر اجتماعی حیاتی نه قادار ده‌کیشدیره‌جکدر . بخار و ألکتریقك صنایعه تطبیقی جمعیتی بردنبره یکی حیاته آتمامشمیدر؟ بونلردن‌باشقا جمعیتلری هرکون تهدیدی آلتنده بولوندوران محاربه‌لری‌ده اونوتمامالیدر .

ایشته نه‌وقوع‌بولماسی محتمل کشفلرك‌صنایعه‌تطبیقندن تولدایده‌جك‌اقتصادی و اجتماعی نتیجه‌لر و نه‌ده ظهوری محتمل محاربه‌لر اولدن تعیین و تخمین ایدیله‌مه‌یه‌جکندن اجتماعی حادثه‌لر بالضروره هنوز اختلال ، انقلاب وتبدل دورلرینی کچمه‌مش بولونیور. بوشرائط داخلنده طبیعی‌قانونلره مشابه اجتماعی قانونلر کشفی محال وامکانسزدر.

معارضلرك پك‌مختصر برصورتده نقل‌ایتدیکم بواعتراضلرینه‌مثبت اجتماعیاتی تأسیس ایده‌ن آداملر اوزون اوزادی‌یه جوابلر ویرمشلر ، ومعارضلرینی اسکات أیله‌مشلردر. دورقهایم وطرفدارلری کرك‌اجتماعی‌ییل (Anné sociolo-gique) ده، کرکسه نشرایتدکلری دیکرأثرلرده بواعتراضلری دلیللرله‌ردوجرح أیله‌مشلردر. بوجوابلرك‌بورایه‌نقلی‌اوزون‌سوزه‌ر. یالکز شوقادارینی‌سویله‌مکدن کندیمی‌منع‌ایده‌مه‌یه‌جکم‌که‌معارضلرك اولادوشونوش‌طرزلری یاکلیشدر. چونکه بر نقطهٔ نظره کوره طبیعی حادثه‌لرده هنوز اختلال وانقلاب دورلرندن تماماً قورتولمش ده‌کللردر. دیکرطرفدن اونلرك ادعاسنجه هنوز انقلاب دوره‌سنده بولونماسی لازم کلن حیاتیات بوکون مثبت علملر آراسنه کیرمش وحتی تجربه اصولندن دخی استفاده ایده‌رك فن‌طبه پك‌نافع قانونلرهدیه ایتمشدر. روحیاتده آرتیق مثبت علملر میاننده عد ایدیله‌بیلیر. اوحالده بوشرفدن نه‌دن یالکز اجتماعیات محروم قالیور.

صوکره طبیعت(Nature) کلمه‌سنه‌ده یاکلیش معنا ویرییورلر. (له‌وی‌برول)ك (La morale et les sciences des mœurs) کتابنده پك أیی ایضاح ایتدیکی وجهله یونانیلر زماننده‌کی «طبیعت» تلقیسی‌ایله بوکونکی تلقی آراسنده

پك بویوك فرقلر واردر. وعلم ترقی ایده‌رك انسانلر طبیعت اوزرنده حاکم اولمغه باشلادقجه (طبیعت) ی داها أیی آکلامغه و أسکی تلقیلری دائره‌سنی توسیعه مجبور اولمشلردر. بوکون ده بر طاقم عالملرك اجتماعی حادثه‌لری «طبیعی» حادثه‌لردن آیری عد ایتمك ایسته‌مه‌لری عینی باطل تلقی واعتقادك مضر بر ثمره‌سندن باشقا برشی دکلدر. ایشته بوایکی أساسلی خطادن دولایی قبل مدافعه دکلدر. اجتماعیات ، برچوق عالملرك بویله بی فائده اصرارلرینه رغماً مثبت علملر میانه داخل اولمش واجتماعی قانونلر کشفنه باشلامشدر . ذاتاً سوزی اوزاتمغه نه حاجت ؛ هرکون حیاتده کوردیکمز تجربه‌لر بزه اجتماعی حادثه‌لرك برر قانونه تابع بولوندیغنی کوسترمه‌یه کافیدر .

او حالده ، فردلرك جمعیتده رولی نه‌در ؟ یعنی بز بوردجیلر ، جمعیتمزك تابع بولوندیغی اجتماعی قانونلر قارشیسنده انقلاب یاپابیلمك ایچین نه‌درجه بر قوت وصلاحیته مالکز ؛ کورولیورکه بوراده فرد ایله جمعیتك یکدیکرینه قارشی آلدقلری وضعیتی تدقیق مجبوریتی حاصل اولیور .

بو مسئله اجتماعیات عالملرینی اوزون مدت اشغال ایتمش واجتماعی حادثه‌لرك معین قانونلره تابع بولوندیغی کیفیتك اثبات ایدیلمه‌سی ناصل اوزون بر تردد وشبهه دورینك مرورینی ایجاب ایتدیرمشسه بو مسئله‌نك ده آزچوق ممنونیتی موجب بر صفحه‌یه داخل اولماسی ایچین أییجه سنه‌لر کچمشدر. بونکله برابر مسئله هنوز حل ایدیلمه‌مش وزمانك أك صلاحیتدار عالملری آراسنده مناقشه ایدیلمکده بولونمشدر . پراغماتیستلر وبه‌رغسونیستلرله اجتماعی معینیت [Détermunsne inisme] طرفدارلری آراسنده‌کی علمی مجادله ومناقشه‌نك أساسی همان ده بورایه ارجاع ایدیله‌بیلیر . مع مافیه بز بو مناقشات اوزرینه کچیجی بر نظر عطف ایده‌رك منطقه ، حاله وحادثه‌لره داها موفق بولدیغمز محاکمه اوزرنده توقف ایده‌بیلیرز .

اجتماعیاتی ، حیاتیات وروحیاته بکزه‌تن (سپه‌نسه‌ر) و (أسپیناز) کبی طبیعیاتجی سوسیولوغلر طبیعیاتده‌کی عضویت نظریه‌سنی جمعیتده‌ده تطبیق ایتمك ایسته‌مشلر وفردلری جمعیتك برعضوی اولارق قبول ایله کمك حیاتی ایچین بوفردلرك بذاته (Automatiquement) چالیشمق مجبوریتنده بولوندیغنی ادعا أیله‌مشلردر.

بو سببله سپنسر واسپیناز نظرنده فردك جمعیت قارشیسنده‌کی رولی مثبت دکل منفی‌در . چونکه جمعیت فردی فعالیته پك محدود بر دائره چیزمشدر . فردده جمعیتی اداره ایدن قانونلر قارشیسنده کندی عجزینی اعتراف ایده‌رك مساعده‌کارانه حرکت ایتمك مجبوریتنده‌در .

فقط بو نظریه بوکون چوروومشدر جمعیتك عضویته تشبیه ایدیله‌مه‌یه‌جکی اثبات ایدیلمش وفردلرك بذاته (Automatiqueut) حرکت ایتمه‌دکلری ثابت اولمشدر .

اصل بزی اشغال ایده‌جك نظریه‌لر، بوکون سوسیو لوژیده اك مهم موقع صاحبی اولان دورقهایمك نظریه‌لریدر . (دورقهایم)ك فکرینی خلاصه ایچین دینه‌بیلیرکه : « جمعیت فرددن آیری ومستقل بر موجودیته مالکدر . فقط جمعیتلر فردلره تقدم ایتدکلری ایچین فردلری جمعیتلر تکمیل ویاخود تحویل ایلر . جمعیت فردی کندی عمومی بنلکنده یوتار . اوکا کندی قاعده وعادتلرینی قبول ایتدیریر . خلاصه فرد جمعیت ایچنده غائب اولور . مع‌مافیه بوسبوتون ذات‌الحرکه (Antomatiqne) ومنفی برموقعده‌ده قالماز . اجتماعی حادثه‌لرك تابع بولوندقلری اجتماعی قانونلری تدقیق وتتبع ایده‌رك بونلردن استفاده ایده‌بیلیر . بر طبیعیاتجی ناصل قوانین طبیعیه‌یی کشف سایه‌سنده طبیعته تحکم ایده‌بیلیورسه بر اجتماعیاتجی‌ده جمعیتی اداره ایدن قانونلری کشف ایدرك اوجمعیتی سوق واداره ایده‌بیلیر . وبوصورتله فرد (منفی) وضعیتدن (مثبت) وضعیته کچر . »

بو خصوصده پك چوق کورولتولره سببیت ویرن، فقط بوکون نظریه‌لری قیمتدن دوشمش بولونان (تارد) وارکه اونك فکری‌ده نظردن قاچیریلمامالیدر . (تارد) دییورکه :

« جمعیت تقلیدجیدر . ذکی ومتشبث فردلر ذکا ودرایتلری سایه‌سنده کشف ایتدکلری یکی شیلری جمعیته قبول ایتدیره‌بیلیرلر . حتی جمعیت، ذکی فردلرك بو کشفیاتی تقلید ایله یاشار . خلق دینیلن کتله دوشونمك، محاکمه ایتمك قابلیتندن، ایجاد ایتمك اقتدارندن محروم بولوندیغی ایچین اوکده کیدنلرك حرکتلرینی تقلیددن باشقا برشی یاپاماز . بو صورتله جمعیته ایسته‌دیککز مؤسسه‌لری ادخال ایده‌بیلیر، خلقه ایسته‌دیککز اعتقادلری تلقین ایله‌یه‌بیلیرسکز .

بعضلرى جمعيتك احتياجى مسئله‌سنى ايلرى سورديور ايسه‌ده اونوتماماليدركه احتياج مؤسسه ياراتماز، حادثه ومؤسسه‌لردركه احتياجى دوغورورلر. ألكتريق وبخارك صنايعه تطبيقى حادثه‌سنك انسانلرده بر چوق يكى احتياجلر ياراتماسى كبى . هروقت هريرده حادثه احتياجه تقدم ايتمشدر . بناءً عليه فردلر يكى كشفلريله جمعيتده يكى احتياجلر ياراتابيليرلر . »

بوكون فيلسوفلرى أك زياده اشغال ايده‌ن پراغماتيستلر ايله‌برغسونيستلر دخى فرده فضله بر قيمت ويريبور وجمعيتده هر تجددك ماضيدن ده‌كل ذكى فردلرك دماغلرندن دوغديغنى ادعا ايديورلر ... اجتماعياتجيلر ماضى وعنعنه‌يه نه‌قادار بويوك برقيمت ويريبورلرسه پراغماتيست وبه‌رغسونيستلر دخى فردلرك دائما آتى‌يى دوشونه‌رك حركت ايتدكلرينى وانقلابده فردلرك عامل اولديغنى ايلرى سورويورلر . مع التأسف پك قيصه وپك سريع بر نظر آتمقله اكتفا ايتمك مجبوريتنده اولديغم بونقطه اوزرنده طرفينك فكر و نظريه‌لرينى يان‌يانه كتيره‌رك بزم ايچين بر نتيجه چيقارمق امكانسز ده‌كلدر .

اولا : مهم ويا أهميتسز ، هيچ بر اجتماعى حادثه يوقدركه اوحادثه‌نك تحققى ايچين چاليشان هرهانكى بر فردك ، وياخود بر هيئتك متمادى مساعيسنه محتاج اولماسين . جمعيتك بوكونكى احتياجلرى يكى مؤسسه‌لرك تولدينى ايجاب ايتديرسه‌بيله بوبابده خلقه پيشوا اولاجق بر فرده احتياج واردر . نيته‌كيم حروفاتك متصل بولونماسندن متولد محذورلر هركس طرفندن تسليم ايديلديكى وبرتجدده احتياج قطعى بولونديغى حالده بوتجددك حصولى ايچين أنور پاشا كبى بر فردك ايلك آديمى آتماسنه لزوم حاصل اولمشدر .

ثانياً : ينه رد وانكارى قابل ده‌كلدركه فردلر جمعيتك أصلاحى ايچين بر چوق تكليف وتشبثلرده بولوندقلرى حالده بعضاً بو تشبثلر عقيم قالمقده‌در .

بو موفقيتسزلك بعضاً اوفردلرك ثباتكار وذكى اولمادقلرندن متولد اولمقله برابر أكثر احوالده موفقيتسزلكى انتاج ايده‌ن سبب جمعيتك كوستردیكى مقاومتدر .

بناءً عليه هراجتماعى حادثه‌ده ايكى عنصرك وجودى كورولويور :

برنجیسی : فردك مساعیسنی تسهیل وثمره‌دار ایده‌ن ویاخود عقامته دوچار ایده‌ن معین بر اجتماعی حال .

ایکنجیسی : اجتماعی حرکتلری تسریع وتسهیل ایده‌ن فردی تشبث وسعیلر .

هرنه‌صورتله تدقیق ایدیلیرسه ایدیلسین بوایکی اجتماعی عامل هروقت نظره بارز بر صورتده چارپار . تکامللك (اجتماعی وتاریخی بر ضرورت) اولماسی جمعیتلرك بر صفحه‌دن دیکر صفحه‌یه مرورلری ایچین فردلرك معاونتندن مستغنی بولوندقلرینی کوسترمز. سوسیالیسم ایله خریستیانلغك، حتی مسلمانلغك توسع وانتشاری ایچین بوبابده حیاتلرینی فداایده‌نلرك فردی وشخصی سعیلری نظردقته آلینمایاجق‌قادارقیمتسز دکلدر. قارل‌مارقس‌اولماسه ایدی سوسیالیسم بوقادار انتشار وتعمم ایتمه‌یه‌جك، راهبلرك فردی‌تشبثلری اولماسه خریستیانلق تا آفریقا ایچلرینه قادار کیرمه‌یه‌جکدی . بزم علمامزك فردی سعیلری انضمام ایتسه‌یدی مسلمانلق بوکونکی موقعنه سقوط ایتمز ، واسلام جمعیتلری ایچین بر تکامل عاملی اولوردی. حتی بوکون موجود تورکلکك جریانتی ایلك‌دفعه ملتك‌روحندن آلارق اعلان ایده‌ن، وبوسایه‌ده تورکلك کندیسنی آکلامانه پیشوا اولان بر ایکی متفکر دماغدر . بو متفکر دماغلرك فردی تشبث وسعیلری اولماسه‌یدی هیچ شبهه‌سز بو جریان بوکونکی قوتی اکتساب ایده‌مه‌یه‌جکدی. احتمال کچیریلن فلاکتلر بوجریانی کندی‌کندینه دوغوراجق فقط هرحالده سونوك بر حالده قالاجقدی .

خلاصه داها عمومی بر شکلده دینه‌بیلیرکه : اجتماعی حیاتده تکامل ، فردی مساعینك درجه‌سیله متناسبدر .

ألمزه، بونظریه‌لردن چیقان شودستوری آلدقدن صوکرا اویناپابیله‌جکمز رولی داها واقفانه برصورتده تعیینه مقتدر اولابیلیرز: مادام‌که اجتماعی حادثه‌لر معین قانونلره تابعدر . مادام‌که بر جمعیتك برصفحه‌دن دیکر صفحه‌یه مروری یعنی تکاملی روح واحتیاجلرنده تبدلی استلزام ایتمکله برابر فردلرك‌ده سعی وتشبثلرینه مفتقردر، اوحالده یاپابیله‌جکمز شیلری اوچ‌قسمه تقسیم‌ایده‌بیلیرز:

۱ — جمعیتك بو کون نه کبی اجتماعی شرطلر تحتنده یاشادیغنی، بو کونکی اعتقاد، اعتیاد، ارث وعنعنه‌لرینی تدقیق ایتمك .

۲ — بو تدقیق وتتبعدن صوکرا زواله محکوم کوردیکمز مؤسسه‌لرك سقوطنی تسریع وتسهیل ایله‌مك .

۳ — صرف اعتیاد أثری ویاخود یاکلیش بر طریقله جمعیته داخل اولارق طفیلی برحالده یاشامقده بولونان احتیاج ومؤسسه‌لرك یرینه مدنی، حیاتی وملی احتیاجلریمزله تألیفی قابل یکی احتیاجلر ویکی مؤسسه‌لر احداث أیله‌مك .

اولا جمعیتك بوکونکی حیاتی شرطلرینی ، بوکونکی اعتقاد وعنعنه‌لرینی تدقیق ایتمك لازمدر دییورم. چونکه مفکوره وآنی بردرجه‌یه‌قادار حال وماضینك محصولیدر . (اجتماعی مفکوره) جیلك مؤسسلرندن (فورنیه) نك تعریفنه کوره مفکوره : ماضینك خاطراتندن دوغمش بر امید شعله‌سیدر. مفکوره ، مخیل اولمغله برابر جمعیتی ایسته‌نیلن شکل وقالبه صوقمق دیمك ده‌کلدر. چونکه فکر یوقدن هیچ برشی احداثنه مقتدر اولاماز . احداث ، احیا ، ایجاد ، اختراع کبی کلمه‌لر أسکی شیلری بر آرایه کتیرمکله حصوله کلن یکی بر شیئی افاده ایچین قوللاندیغمز تعبیرلردر. طبقاتده ناصل آنی تشکلر یوقسه، حیاتیاتده ناصل آنی بر صورتده بر نسل تشکل ایده‌مزسه فکرده‌ده آنی یاراتیشلر (Créations) یوقدر .

مفکوره‌جیلك داهاأیی، داها متکامل برحیاته قارشی مقاومتی قابل اولمایان بر میلاندر. بوندن‌ده آکلاشیلیرکه مفکوره‌جیلك تکاملك شکل فکریسیدر. أکر مفکوره‌جیلك حادثاتك حقیقتنی طانیارق، جمعیتك حیاتی شرطلری، اعتقاد وتلقیلری تتبع ایدیله‌رك تقویه ایدیلیر و انتظام آلتنه آلینیرسه فردی و اجتماعی تکاملك أك أساسلی عاملی اولور . بو سببله بز یوردجیلرك أك برنجی وظیفه‌مز مفکوره‌مزی، جمعیتك بوکونکی حیاتی شرطلرینی ، اعتقاد وعنعنه‌لرینی تدقیق ایده‌رك داها علمی، داها حقیقی برأساسه استناد ایتدیرمکدر. ذاتاً بووظیفه ، ایکینجی و اوچنجی وظیفه‌لریمزك اجراسنی‌ده تسهیل ایده‌جکدر .

بوتتبعی اجرا ایتدکدن صوکرا یوردجیلره دوشن ایکنجی وظیفه ، زواله

محکوم کوردیکمز مؤسسه‌لرك سقوطنی تسهیل ایتمکدر دیمشدم. اجتماعیات ایله اشتغال ایدەن قارداشلرم بیلیرلرکه اجتماعی حادثه‌لر اصلی (Normal) و مرضی (Pathologique) اولمق اوزره ایکی قسمدر. بعضی اجتماعی مؤسسه‌لر واردرکه ملتك روحی و ملی سجیه‌سندن، دینی عقیده‌لرندن، اقتصادی و اخلاقی احتیاجلرندن دوغمشدر. بوکبی مؤسسه‌لر ملتك بعضی احتیاجلرینه تقابل ایتدیکی وغداسنی بواحتیاجلردن آلدیغی ایچین متین وصارصیلماز برموجودیته مالکدرلر. فقط حیاتده توقف اولمادیغی ایچین هر کون جمعیته کیرەن یکی عنصرلر؛ یکی احتیاجلر یاراتیر، بو احتیاجلر أسکیلرك شدتنی برآز تخفیف ایدر؛ نهایت اونلرك مقامنه قائم اولاجق قادار قوت کسب ایتدکدن صوکرا أسکی احتیاجلر یاواش یاواش ساقط اولارق یرینه یکی احتیاجلر قائم اولور. أسکی احتیاجلردن غداسنی آلان أسکی مؤسسه‌لرده تدریجی برصورتده اهمیتنی غائب ایدەرك نهایت یکی احتیاجلره تقابل ایدەن مؤسسه‌لر قارشیسنده سقوط ایدەرلر. ایشته یکی احتیاجلر تحصیله متانتی صارصیلان وبو صورتله أکثریتك تصدیق ورواجنه مظهر اولامایان أسکی احتیاجلرك وأسکی مؤسسه‌لرك زوالنی تسریع وتسهیل ایتمك یوردجیلره دوشن بر وظیفه‌در.

بونلردن باشقا بعضی مؤسسه‌لر واردرکه نه ملتك روحی سجیه‌سی ایله ونه‌ده دینی عقیده‌لریله مناسبتدار اولمادیغی حالده دیکر ملتلرله تماس أثناسنده تقلیدی بر صورتده جمعیته داخل اولمش و اعتیاد حالنه کیرەرك طفیلی بر حالده یاشامقده بولونمشدر. بوایکی نوع حادثه‌لره اجتماعیاتده (مرضی) حادثه‌لر دینیر. فردلر، بومرضی حادثه‌لرك جمعیته نه‌صورتله داخل اولدیغنه وبوکون نه‌صورتله یاشامقده بولوندیغنه واقف اولورسه اونلرك سقوط وزوالنی تسریع وتسهیلده‌ده مشکلاته دوچار اولماز.

جمعیتمزده برچوق مرضی حادثه‌لر واردر. ازدواج شکلی، عائله طرزی قادینك موقعی، تستر، لسان، اقتصادی تلقیلر وسائره... کبی.

لساننمزك مرضی برحالده اولدیغی حقنده شیمدی‌یه قادار چوق شیلر سویله‌نمش اولدیغی ایچین بنده بوسویله‌نه‌نلری تکرار ایتمکدن اجتناب ایدەرم. ذاتاً بوکا کندیمی صلاحیتدارده کورمه‌یورم.

تسترك مرضی بر حادثه اولدیغی ایسه کرك ایلك تأسس ایتدیکی زمانده‌کی مقصده وکرکسه بوکونکی اعتقاد وتلقیلره تقابل ایده‌مه‌مه‌سیله ثابتدر. معلومدرکه تستر ایلك دفعه اصیل عائله قادینلرینك عادی سوقاق قادینلریله جاریه‌لردن تفریقی ایچین وضع ایدیلمش بر اصولدر. صوکرالری جاریه‌لرك عائله اوجاقلرینه قادار داخل اولارق عائله‌ده اصیل قادینلردن داها نافذ بر موقعه صاحب اولمغه باشلامالری اوزرینه تسترك شدتی تزاید ایتمش ونهایت ناموسلی عائله قادینلری ایچین حقیقتاً بر تضییق آلتی اولمشدر. حیاتلری حربله کچن جدلریمز، عربلرله تماسده بولوندقلری وقت اسلامیته برابر تستری‌ده قبول ایتمش وحرب غنیمتی اولمق اوزره أسیر ایدیلن جاریه‌لر سرایلریمزده، زنکینلریمزك، ملتك کوزده‌لرینك قوناقلرنده مهم بر موقع قزاندیغی ایچین قادینلریمز دوشمش وتسترك قیمتی آرتمشدر. یعنی تستر قادینلغك سقوطیله متناسب بر صورتده قوتی تزیید ایتمشدر. داها صوکرالری، بو اصول اجتماعی حیاتمزه کیروب یرله‌شمش وجاریه حیاتنك سقوط وزوالندن صوکرا اعتقاد مسئله‌سی حالنه کلمش، بوکونده ناموس وقادین اعتقادندن آلدیغی اسرار انکیز بر قوتله موجودیتی ادامه ایتمکده بولونمشدر. فقط تستر، قارداشم صلاح‌الدین عاصم بکك (تورك قادینلغنك تردیسی) نامنده‌کی کتابنده بوتون مثال و دلیللریله اثبات ایتدیکی وجهله، بوکونك ناموس اعتقاد و تلقیسنه‌ده تقابل ایده‌مه‌مکه باشلامش وقادینی أرککله تماسدن منع ایتمه‌دکدن باشقا فحشی تزییدأ یله‌مشدر. ایشته تستر بالضروره پك مختصر کچمك مجبوریتنده اولدیغم بوسببلردن دولایی زوال وسقوطه محکومدر. یوردجیلرك وظیفه‌سی اونك سقوط وزوالنی منطقی بر صورتده تسریع وتسهیل ایتمکدر. بونك ایچین‌ده خلقه، تسترك مضر ومحذورلی نتیجه‌لرینی کوسترمك، بوکون یاشایامایاجغنی اثبات أیله‌مك وبالفعل تشبثاتده بولونمق لازمدر. عینی مطالعات قادینك‌ده بوکونکی ذلیل موقعنك مرضی اولدیغنی اثباته کفایت ایده‌جکندن بوبابده‌ده بوقادارله اکتفایی مناسب کورویورم.

ازدواج أثناسنده تطبیق ایدیلن بعضی عادت وحرکتلر ایسه، منبعلرینی

هیچ برأساسلی عقیده‌دن ، هیچ برأساسلی احتیاجدن آلمادقلری ایچین ذاتاً سقوطه میل ایتمشلردر . آنادولیمزك بویوزدن اوغرادیغی ضررلر خلقك کوزینی آچغه باشلامش ومحذوری هانده عمومیتله قبول ایدیلمشدر . یالکز ماضی‌یه مربوطیت مجبوریتی جمعیتك بو ضررلردن بردن قورتولماسنه مانع اولمقده‌در . یوردجیلرك وظیفه‌سی بو میلی تزیید ایتمك وبو مرضی حادثه‌یی اورتادن قالدیرمقدر .

عائله تشکیلاتنه کلنجه : بوخصوصده نه‌قادار سوزسویله‌نسه آزدر. آنجاق بن ، بورادە اوزون بویلی تدقیقات اجراسنه مقتدر دکلم . چونکه موضوعم اوکا مساعد دکلدر . یالکز عائله تشکیلاتنك مرضی اولدیغنی کوسترمك ایچین عائله‌نك اجتماعی وظیفه‌سنی ایفا ایده‌مه‌دیکنی و کرك أرککی ، کرکسه قادینی عائله اوجاغنه باغلایامادیغنی سویله‌مك کافیدر. أرککلریمزك داها کوندوغمادن قهوه‌یه قاچمالری ، آقشاملرینی قهوه و میخانه‌لرده کچیرمه‌لری هپ عائله‌ده برلذت بولامادقلرندن ، اوه ممکن اولدیغی قادار کچ کیتمك ایسته‌دکلرندن دولاییدر . عائله‌ده اویله بر انقلابه احتیاج وارکه أسکی عائله اوجاغی یکیدن قورولابیلسین ، وأرکك ، قادین ، چوجوق ، طورون هرکس عائله‌سنك قوجاغنده برشفقت ، برحرارت بولسون . بوانقلابده یوردجیلره دوشن وظیفه هم أرککلره ، هم ده قادینلره عائددر . ذاتاً أرکك بوایشی باشلی باشنه اکمال ایده‌مز . قادینك ده مطلقا مدرك ألی انضمام ایتمه‌لی وعائله حیاتنی یاراتمالیدر .

ایشته قارداشلرم ، کرك بونلر وکرك بونلر کبی داها برچوق مرضی حادثه‌لر واردرکه زوال وسقوطنی تسریع ایتمك لازم وضروریدر . بوزوال وسقوطی تسریع ایچین اتخاذ ایدیله‌جك چاره‌لردن بری ده ملتده‌یکی احتیاجلر اویاندیرمق ، اسقاط ایدیله‌جك اجتماعی قیمتلر یرینه یکی قیمتلر آرامق واونلری اجتماعی وجدانه قبول ایتدیرمکدر .

بر عالممزك دیدیکی کبی : « برحیاتك ماهیتنی تشخیص ایده‌ن عامللر اونك ترویج ایتدیکی قیمتلردر . أسکی حیاتك کندینه مخصوص اقتصادی قیمتلری اولدیغی کبی ، عائلوی ، بدیعی ، فلسفی ، اخلاقی ، سیاسی قیمتلری ده واردی .

أسکی حیاتی بکنمه‌مك بوقیمتلری ترویج وتقدیر ایتمه‌مك دیمکدر. یکی برحیات ابداعنه چالیشمق بوشعبه‌لرك هر برینه عائد حقیقی قیمتلری آرامق و اونلره رواج ویرمکدر . »

یکی فقط بویکی قیمتلر نه اولاجق؛ یاراتمق ایسته‌دیکمز یکی حیاته ویره‌جکمز قیمتلری نره‌دن بولاجغز ؟

بوسؤاله ینه اوعالممز جواب ویرییور :

« بوسؤاله قطعی برجواب ویره‌جکمزه حکم‌ایده‌رسه‌کز آلدانیرسکز. اولا بیلمه‌لیسکزکه برقیمت‌ادراك اولوندیغی دقیقه‌ده تقدیراولونور، تقدیر اولوندیغی دقیقه‌ده رواج بولور ، واوآندن اعتباراً حیاتمزده حکم سورمه‌یه باشلار . اوحالده حقیقی‌قیمتلرك شیمدیدن معلوم اولماسی‌اونلرك شیمدیکی حیاتمزده حاکم بولونماسی دیمکدر . بویله برشی فرض ایتدیکمز تقدیرده یکی حیات ویکی قیمتلره نه‌لزوم وار ؟ أسکی حیاتمزك قیمتلری أك دوغرو قیمتلردر . اجتماعی انقلابه‌ده لزوم یوقدر. بزأسکی حیاتی وأسکی قیمتلری بکنمه‌یورز. یکی برحیات ویکی قیمتلر ایسته‌یورز . دیمك هنوز طانیامادیغمز برچوق قیمتلر وار . یکی برحیات وارکه بز اونی یاشامق ده‌کل ، هنوز تصور بیله ایتمه‌مشز . وسز دییه‌جکسکزکه شیمدی‌یه‌قادار یاشامادیغمز وهنوز تصوربیله ایتمه‌مش اولدیغمز معمالی بر حیاتدن نه آکلاشیلیر ؛ وبو حیاتی ترکیب ایده‌ن مجهول قیمتلری دوشونمکدن نه‌فائده حاصل اولور ؛ بواعتراضکز براز منطقیدر، فقط «پسیقو لوژیك » ده‌کلدر . انکار ایده‌مزسکزکه بوآنه قادار انسانیتی اعلا ایده‌ن یکانه عامل‌مفکوره‌لر، مبهم ومجهول برطاقم‌غایه‌لردرکه انسانلری آنجاق مبهمیتلرنده‌کی جاذبه ایله ، مجهولیتلرنده‌کی سحر ایله سوروکله‌مشلر ، ترقی‌یه دوغرو کوتورمشلردر . بعضی کره بوغایه‌لر آرانیلمایان خاطره کتیریله‌ین موفقیتلره بادی اولمشدر . ایشته سزه برایکی مثال : نجومله اوغراشانلر هیئته عائد حقیقتلری کشف ایتدیلر . صلیب اوردوسی مقدس‌طوپراغی ضبط ایتمك ایسترکن عرب مدنیتنی اغتنام ایتدی . سوسیالیسم، فه‌مینیسم کبی مبهم غایه‌لر اجتماعی عدالت واجتماعی حریتك تأسیسنه خدمت ایتدی . أوه‌ت، بعضی

سوسیالیستلر ، بعضی فەمینیستلر غایەلرینی مصرح برصورتده تعیین ایتمشلر، برر ارم (Mopie) خیالی ارم تصور أیلەمشلر، فقط آچیق برصورتده کورویورزکه سوسیالیسمك، فەمینیسمك اجتماعی حرکتلری بو خیالی غایەیه دوغرو کیتمەیور. أوه، سوسیالیزم یورویور . فەمینیسم حرکت ایدییور . فقط نظریەجیلرك مخیلەلرنده انشا ایتدکلری موهوم جنتلردن اوزاقلاشارق. تورکجیلر موهومەلر آرقاسندن قوشان بونظریەلر کیبی بر (Utopie) تصور ایتمەیەجك ، معین بر پروغراملە صریح برغایەیه دوغرو کیتمەیەجکز. یاراتمق ایستەدیکمزیکی حیات برحرکتدر. همدە مبهم ومتموج برحرکتدر. بوحرکتك هانکی هدفه ایصال ایدەجکی ، نەکیبی نتیجەلر تولید أیلەیەجکی شیمدیدن کسدیریلەمز . بیاینەمز . بزیکی حیاتمزه حکمران اولاجق قیمتلری کندی تدقیق وتتبعلریمزله میدانه چیقاراجغز . وبوقیمتلری بزم اجتماعی هیئتمزله تألیفی قابل برشکله صوقارق ملیتمزی غربك اجتماعی أسارتندن قورتاراجغز . »

فقط تدقیق وتتبعمزله بولاجغمز بومجهول قیمتلری نرەده آرایاجغز . تارد دییورکه ، برجمعیتده اولدیغی کیبی ایکی جمعیت آراسندەده تقلید حادثەسی جاریدر . داهـا دون بر مدنیتده بولونان ملتلر کندیلرندن یوکسك موقعده بولونانلری تقلیدایدیورلر. فیالواقع تاردك (تقلید) تعبیری اعتراضـه ذوچار اولمش وبعضیلری بونی تخفیف ایدەرك « سادەجه عیناً اخذ ایدیلن حرکتلره» تقلید عنوانی ویرمك ایستەمشـلرسەده تارد بونك برکلمه اویونجاغندن عبارت بولوندیغنی سویلەیور ، ارادی ، ویا ارادەسز اولسـون کورولن برشیئی حتی بنلکندن برشی علاوه ایدەرك تکرار ایتمك تقلیددر دییور .

بناءً علیه باشقالرندن آلینان قیمتلری، کندیاجتماعی هیئتمزله تألیف ایتمەیه چالیشمق ایله برابرتقلیددن کندیمزی قورتارامایاجغز . ذاتاً بزچالیشماسەق بیله هرمؤسسەنك یکی داخل اولدیغی جمعیتده یاشایابیلمەسی یکی محیطه ایصینابیلمەسی ایله قابلدر. بوایصینمق کیفیتی بعضاً او محیطك ایجابنه کورەشکلنی تبدیل ویاخود اومحیطك ایجابلرینی کندی شکلنه کوره تعدیل صـورتیله اولور . بناءً علیه نەصورتله اولورسه اولسـون باشقالرندن آلاجغمز قیمتلر بو ایکی ضرورتدن

برینه تبعیت ایتمك مجبوریتنده اولدقلرندن اونلری اجتماعی هیئتمزله قابل تألیف برشکله صوقاجغز دیمك ، اونلری جمعیتمزده یاشاتمق أسبابنی حاضرلایاجغز دیمکدر. فقط اصل ایش، بوقیمتلری آرایاجغمز محیطی بولمقدر. وبوقیمتلری باشقالرنده آرامق مجبوریتی پك ضروریدر. چونکه بر ملت ایچنده یتیشن مفکورهجیلر یکی قیمتلری بعضاً ملتك روحندن چیقارمقله برابر بوالهامی انکشاف ایتدیرمك ایچین باشقا مدنیت وجمعیتلری تدقیق وتتبع أیلهمشلر ، واوکونکی اجتماعی اعتقادلردن متأثر اولمشلردر . مونتهسکیو ، فرانسهده تطبیقی لزومنی ادعا ایتدیکی سیاسی فکرلرینی اینکیلترهدن آلمشدی . ژاپونلر مملکتلرینی مدنی جریانه صوقمق ایستهدکلری وقت غربك مدنی مؤسسهلرینی تدقیق ونقل مجبوریتنده قلمشلردی. غرب بوکونکی مدنیتك أساسلرینی شرقدن چالمشدی . مملکتمزده سیاسی انقلابی یاپانلر، بوانقلابك أساسلرینی اوروپادن اقتباس ایتمشلردی . بناءًعلیه یکی حیاتمزه یکی قیمتلر ویرمك ، ملتده یکی احتیاجلر اویاندیرمق مسئلهسی موضوع بحث اولدیغی زمان ، مدنیتك ایلریلهدیکی یرلره مترقی جمعیتلره ، یعنی غربه آوروپایه مراجعت مجبوریتنده قالاجغز .

ذاتاً کوزیمزی آچوبده غربی کوردیکمز کوندنبری بومجبوریته رعایتدن کندیمزی منع ایدهمهمش، ویاشامق بوتون فنی ترقیلردن استفاده ایله قابلدر دییهرك غربی تقلیده قویولمش بولونیورز. فقط اوکمزه غرب چیقار چیقماز، حل ایتمك مجبوریتنده بولوندیغمز داها ایکی مسئلهایله قارشیلاشیورز :

١ بزم حیاتمزله غرب بینندهکی مشابهت وروحلریمزدهکی مماثلت وضدیتك درجهسنی تعیین ؛

٢ غرب مؤسسهلرینك تقلیده شایان اولوب اولمادیغی .

برنجی سؤاله بر آز دوربین کورونمك ایستهینلر شوجوابی ویریرلر :

« بزم شرقی روحمز غربك متفسخ روحندن بوتون بوتون فرقلیدر . بزحیاتمزده وروحمزدهکی بوخصوصیتدن دولایی غربك قبول ایتدیکی قاعدهلری کورکورینه تقلید ایدهمهیز . بز آیری برملت اولدیغمز ایچین مشقی استنساخه میل

ایته‌یه‌جکز. یالکز غربدن ترقی واسطه‌لرینی آلاجغز. حقیقی ترقی واسطه‌لری ایسه علمده (مه‌تود)، عملیاتده (مهنیات) در. یوقسه برملتك اصول ومهنیات واسطه‌لریله ألده ایتدیکی حقیقتلر بدیعه‌لری أسکی آقینجیلریمزك یاپدیغی کبی أل‌چابوقلغیله اغتنام ایته‌یه‌جکز. بزده انسانز. بزده حقیقتلر کشفنه، بدیعه‌لر اختراعنه قابلیتلی یز.»

بوجواب، اولا (تقلید) ك معناسی أیی احاطه ایدیله‌مه‌دیکنی، ثانیاً برقسمك تقلیدایدیلیرکن دیکرقسمك ترك ایدیله‌بیله‌جکنی کوسترمك اعتباریله یا کلیشدر. فی‌الواقع غرب ایله شرقك روح وحیاتنده بویوك برفرق واردر. فقط بوفرق تقلید ایدیله‌جك مؤسسه‌لرك بزم محیطده داها معدل برشکلده یاشایابیله‌جکنه دالدر. فقط مشق استنساخدن اجتناب ایتمکله برابر تقلیددن قورتولمش اولمایاجغز.

ایکینجی سؤالك جوابی پك آشکاردر. ماقس نورداوك (Les Mensonges conventionels) موضوع یالانلر کتابنی اوقومق، غربك بوتون مؤسسه‌لرنده‌کی اخلاقی، اقتصادی عائلوی و اجتماعی بوتون قیمتلرنده‌کی چوروکلکلری آشکار برصورتده کورمك ایچین کافیدر. دورقهایم اجتماعی سعیك انقسامی (Division du travail social) کتابنده اقتصادی مرضلری، انتحار (Suicide) کتابنده اجتماعی رابطه‌سزلقلرك واخلاقی، دینی عقیده‌لرك ناصل سقوط ایتدیکنی بوتون وثیقه‌لریله اثبات و ارائه أیله‌مشدر. پول غولتیه اجتماعی مرضلر (Les maladies sociales) کتابنده غربك ومدنی ملتلرك معروض قالدقلری مرضلری خصوصی صورتده ایضاح أیله‌مش وکندی حسابنجه بومرضلرك تداویسی ایچین برچاره آرامشدر. فقط بویوك متفکرلرجه‌ده قبول ایدیلن بواجتماعی اخلاقی، عائلوی واقتصادی مرضلری آکلامق ایچین اوزون تتبعه‌ده احتیاج یوقدر. هپمز اوروپاده یاشایورز. هپمز غربی آزچوق طانیورز. هپمز بو مؤسسه‌لرك مضر نتیجه‌لرینه هرکون شاهد اولویورز. فکری وفنی ترقینك انسانلری مسعود ایتمه‌دکدن باشقا پك ألیم وسفیل اوچورومله سوروکله‌دیکنی کورویورز. سزه بوراده، نه‌بیکلرجه زنکینی یاننده میلیونلرجه سفالتزده‌یه عائد ایستاتیستیقلر

ونه‌ده بوتوك آوروپالیلرك دماغی برخسته‌لق ایچنده یووارلانوب كیتدكلرینی كوستره‌جك جدوللر ارائه ایده‌جك ده‌كلم. ایچیكزده مراقلی اولانلریكز بونلری كورمش وغربك ناصل أزیجی وئولدوروجی خسته‌لقلر ایچنده یووارلاندیغنی آكلامشدر .

بنجه اصل تدقیق ایدیله‌جك جهت ، بومرضلرك نه‌دن تولد ایتدیكیدر . بومرضلر عجبا ترقی وتمدنك طبیعی برنتیجه‌سیمی؟ یوقسه مرضی برمحصولیمیدر؟ عجبا غربك ترقی واسطه‌لرینی یالكز مه‌تود ومهنیاتنی آلیركن ، بو نتیجه‌لریده برابر سوروكله‌مكدن قورتولابیله‌جكمی‌یز ؟ قورتولامایاجقمی‌یز ؟

بزم دوربین كوروننن عالملریمز دییورلركه :

« بزم روحمز ، بزم احتیاجلریمز باشقادر. غربك اخلاق وعاداتی بزم روح واحتیاجلریمزله تألیف ایدیله‌مز . اونك ایچین غربدن آلاجغمز ترقی اصول وواسطه‌لرینی بیله‌بنلكمزدن برشیلر علاوه ایده‌رك قبول أیله‌یه‌جكز . بزجه تقلید ، كورولن برشیئی عیناً قوپیه ایتمكدر . بز استفاده ایده بیله‌جكمز شیلری ، اوكا كندیمزدن برشیلر علاوه ایده‌رك ، آیری برموجودیت ویره‌رك كندیمزه مال ایده‌جكز . وآنجاق بو صورتله حركت ایتدیكمز تقدیرده‌دركه غربك دوشدیكی سفالت واخلاقسزلق اوچورومنه دوشمكدن كندیمزی وقایه‌یه مقتدر اولاجغز .

دیكر طرفدن غربك بویوك متفكرلری‌ده بو سفالت ومرضلرك اجتماعی مؤسسه‌لرك یاكلیش تطبیق ایدیلمش بولونماسندن متولد اولدیغنی ادعا ایدییورلر. بونك ایچیندركه برچوق غرب عالملری بومرضلرك چاره‌لرینی آرامغله مشغول اولویورلر .

فقط قارداشلر، بنجه برنجیلرك نیكبینلكی یاكلیش ، ایكنجیلرك محاكمه‌سی خطالیدر . هرایكی طرفك‌ده یاكیلدقلرینی اثبات ایچین بو اجتماعی ، اخلاقی ، عائلوی واقتصادی مرضلرك ، فنی وفكری ترقیاتك اجتنابی قابل اولمایان طبیعی برنتیجه‌سی اولدیغنی كوسترمك كافیدر .

دورقهایم انتحار (Le snicide) كتابنده انتحارك اجتماعی سببلرینی آراركن

برچوق قانونلر كشف ايدييور ، بر چوق حادثه‌لر قارشيسنده بولونويور .
جمعيتلرك ترقى ايتدكجه انفراده دوغرو كيتديكنى ، دين ، وطن ، عائله
رابطه‌لرينك قيريلديغنى مفصلاً وايستاتيستقلرله ، واقعه‌لرله اثبات ايدييور .
آنجاق مسئله‌نك استلزام ايتديكى تفصيلاتى اعطا ايتمك امكانى موجود اولماديغى
ايچين فنى وفكرى ترقياتك بو طبيعى نتيجه‌لرينه سريع وقيصه بر نظر آتمقله
اكتفا ايتمك مجبوريتنده‌يم :

ابتدائى جمعيتلرده فردك استقلالى يوقدر . فرد ، عائله ، قبيله محيطلرى
ايچنده بنلكنى ، استقلالنى غائب ايتمشدر . فقط جمعيت ايلريله‌دكجه فردك تابع
بولونديغى محيط توسع ايتمش ، محيط توسع ايتدكجه فردك استقلالنى تزييد
أيله‌مشدر . بالخاصه بخارك صنايعه تطبيقى وسائره كبى فنى كشفلر اجتماعى
مناسبتلرى ، اجتماعى رابطه‌لرى تزييد ايتمش وانسانلرى بربرينه أك زياده تقريب
أيله‌مشدر . اوللرى كوينك دار افقندن، قبيله وعائله‌سنك برايكى چادير خلقندن
باشقا برشى بيلمه‌ين انسانلره باشقا عالملر، باشقا دنيالر بولونديغنى كوسترمشدر .
بر طرفدن اجتماعى رابطه‌لرك تزايدى يوزندن اجتماعى محيطك وسعت كسب
ايتمه‌سى ، ديكر طرفدن فكرلرك ياواش ياواش انكشافه باشلاماسى انسانلرك
دوشونجه‌لرينى‌ده ده‌كيشديرردى . ودين أسكى قوتنى غائب ايتدى . چونكه
دينى عقيده‌لر قوتلرينى حسدن ، ومحاكمه‌سزلكدن آليرلر . حالبوكه
انسانلر برآز دوشونمه‌يه ، برآز محاكمه‌يه باشلار باشلاماز أسكيدن بلا محاكمه
قبول واعتقاد ايتدكلرى شيلر سقوطه ميل ايتدى . مظلم ومجهول اعتقادلر آرتيق
احتياجه تقابل ايتمه‌ينجه انسانلر نور آراديلر . فقط بو نور حياتى باشدن باشه
ده‌كيشديرردى .

اولجه دينى،وطنى،عائله‌سى ومنسوب اولديغى جمعيتى ايچين برأسير كبى اولان
انسانلر كنديلرندن باشقاسنى دوشونمه‌مه‌يه باشلاديلر. جمعيت رابطه‌لرى چوزو-
لدكجه افراد داها خودبين وداها آز فداكار اولدى . جمعيتلر نفوذلرينى غائب
ايتدكجه فردلر استقلاللرينى قازانديلر . بو صورتله دين ، وطن ، عائله كبى
مؤسسه‌لر أسكى قدسيت وعلويتلرينى محافظه ايده‌مه‌ديلر . وايده‌مزلردى .

ترقى وتمدنك ايكنجى نتيجه‌سى اجتماعى حياتك هركون يكى بحرانلر ، يكى احتياجلر ، يكى تحوللر آلتنده زبون بولونماسيدر . حالبوكه ياشامق ، خارجى تأثيراته مقابله ايده‌رك محيط ايله بر آهنك تأسيس ايتمك ديمكدر . آهنكك تأسسى ايچين زمان واعتياده احتياج واردر. بو آهنك بعضاً سنه‌لرجه سوره‌ن ، بعضاً نسلدن نسله انتقال ايده‌ن ديدينمه‌لرك محصوليدر . أكر هركون اعتياد-لريمزدن خارجه چيقمق مجبوريتنده قالسه‌ق، أكر هركون حياتك يكى برصفحه‌سنه معروض بولونسه‌ق حياتى ادامه ايتمك امكانى يوقدر. بو آهنك تأسيسى يالكز مادى محيطده ده‌كل، اجتماعى محيطده‌ده برثباتى استلزام ايده‌ر. حالبوكه كوروبورزكه جمعيتك ترقيسيله متناسب برصورتده، اجتماعى محيطده انتظامسزلق وآهنكسزلك تزايد ايدييور . هركون يكى كشفلر ، يكى اختراعلر ، يكى احتياجلر انسانلرى حمالى ، وباش دوندوروجى بر سعيه تشويق أيله‌يور . بورادن‌ده مدنيتله برابر دماغى وعصبى خسته‌لقلر تزايد ايدييور . بلااستثنا بوتون غرب بوكون دماغ واعصاب خسته‌لريله دولودر . أك لاقيد برغربلى بيله دماغاً واعصاباً معلولدر . بورادن‌ده جنايتلر، انتحارلر چيقيور. بوعصبى ودماغى خسته‌لغى آكلامق ايچين يومى غزته‌لره كوز كزديرمك كافيدر .

اوچنجى نتيجه، اقتصادى مؤسسه‌لرك قادينلرى‌ده چاليشمغه مجبور ايتمه‌سيدر. قادينك حياتى قازانمق اوزره أونى ترك ايتمه‌سندن متولد محذورلرى اوقادار چوقدركه فلاكتلرك بلكه نصفى بورادن دوغمقده‌در . قادين أودن چيقنجه عائله اوجاغى سونيور، چوجوق تربيه ايديله‌مه‌يور، سرخوشلق تزايد ايدييور ، اخلاقسزلق زياده‌له‌شيور، عياشلرك مقدارى آرتيور. عائله اوجاغنده ئوكره‌نيلن اجتماعى، اخلاقى، وعائلوى فضيلتلر اونوئولويور. افراد حياتده يالكز بولونديغنى آكلايور . بونلردن دوغان نتيجه‌لرى‌ده سز كندى كنديكزه استخراج ايده‌بيليرسكز .

كوروبورسكز قارداشلر، حادثه‌لر بربرينه اويله متسلسل برصورتده مربوطكه نتيجه‌لر كندى كنديه چيقيور . وبوندن‌ده آكلايورزكه بوكونكى مرضلر ، بوكونكى مؤسسه‌لرك ضرورى وطبيعى برنتيجه‌سندن باشقا برشى ده‌كلدر .

بعضی قارداشلرم دییه‌جکلرکه نیچین فکری ، اقتصادی وفنی ترقیلر ، اینکیلتره‌دده ، فرانسه‌ده‌کی نتیجه‌یی تولید ایتمه‌مش؟ ناصل ژاپونلر غربی تقلید ایتدکاری وقت بومرضلرک‌ده برابر سوروکله‌نمه‌سنه مانع اولمشلر ؟ بوسؤاللر وارد ومحتاج تدقیقدر. احتمال اینکیلیزلرك فضله‌غنغنه پرور اولمالری، ماضیلرینه فضله مربوط بولونمالری، بو صورتله أسکی مؤسسه‌لره فضله قیمت ویرمه‌لری نتیجه‌سی اولارق فکری و فنی ترقیلرك مضر نتیجه‌لری اوراده داها خفیف برشکلده محسوس اولمشدر؛ فقط هرحالده محسوس اولمشدر. نیته‌کیم سوسیالیسم جریانی اوراده‌ده واردر. فه‌مینیسم قادینلره سیاسی حقوق تأمیندن زیاده فابریقاده أکمك بهاسنه چالیشان سفیل قادینلرك کونده‌لکلرینی تزیید ایچین اورتایه چیقمش برجریاندر. بناءً علیه اینکیلتره‌ده بوخسته‌لقلردن قورتولامامشدر. فقط بومؤسسه‌لر اومحیطه ایصینا بیلمك ایچین شکللرینی برآز تعدیله مجبور اولمشلر. اوقادار. ژاپونلره کلنجه: آیری برعالمده آیری برحیات یاشایان بوملتك نه اخلاق و عاداتنه و نه‌ده غربی نه صورتله تقلید ایتدیکنه و یاخود تقلیدك اوراده نه نتیجه‌لر ویردیکنه واقف اولمادیغم ایچین بو بابده مطالعه بیانندن اجتناب ایدییورم. مع مافیه عینی نتیجه‌لرك اوراده‌ده حصولپذیر اولدیغنه شبهه ایتمه‌یورم. چونکه بو کون مختلف مسلکلره منسوب اجتماعیاتجیلر طرفندن متفقاً تصدیق ایدیلمش واجتماعیاتده أك متین برقاعده اولارق تأسس ایتمش اولان بونظریه‌نك تا تاریخك تشکلندن بوکونه قادار تماماً جاری ودائم اولدیغی تاریخده کورولن وقعه‌لرله ثابت اولمشدر .

اجتنابی قابل اولمایان بو نتیجه‌لر قارشیسنده بزم یاپاجغمز شی غرب مؤلفلرینك بومرضلردن وقایه ایچین توصیه ایتدکلری چاره‌لری تدقیق و تتبع ایتمك ، استفاده ایدیلدیکنی کوردیکمز واسطه‌لری‌ده برابرجه آلمقدر. یعنی بوراده‌کی وظیفه‌مز مانعی ده‌کل، دافعی‌در .

ایشته قارداشلر ، بورایه قادار اولان تدقیقاتمله ، مقاله‌مك ابتداسنده هرمفکوره‌جینك حل ایتمك نیتنده بولوندیغنی سویله‌دیکم سؤاللره شو یولده برجواب چیقارمش اولویورم :

برنجى نتيجه : اجتماعى حادثه‌لر معين قانونلره تابعدر . فقط فردلرده تكاملى تسريع و تسهيله مقتدردرلر . يوردجيلر جمعيتده حكمران اولان قانونلرى كشف ايتمك سايه‌سنده مليتى سوق واداره ايده‌بيليرلر .

ايكينجى نتيجه : مفكوره‌مزك تحققى ايچين جمعيتك بوكونكى حياتنى تدقيق و تتبع ايده‌رك مرضى كورونن حادثاتك زوالنى تسريع ايتمك و مملكتده يكى احتياجلر ياراتمق لازمدر .

اوچنجى نتيجه : مفكوره‌مزك تحققى ، جمعيتمزه فكرى و فنى ترقيلرك اجتنابى قابل اولمايان نتيجه‌لرينى‌ده كتيره‌جكدر .

بونتيجه‌يى‌ده نظر دقتدن قاچيرمايالم .

پارس : م . فؤاد بابا

تورك ادبیاتی تاریخی [۱]

خواجه احمد یسوی

چغتای وعثمانلی ادبیاتلری اوزرنده‌کی تأثیری

۱

افسانوی سیماسی

خلقك مخیله‌سی اوزرنده قوی انطباعلر براقان هرشخصیت ، داهاحیاتنده ایکن ، افسانه‌سنك تشکل ایتدیکنی کورور . اوافسانه‌لر اوزون عصرلر آرا- سنده نسلدن نسله انتقال ایده‌رکن دائما بویور ، بویور ، و نهایت اوشخصیتك حقیقی سیماسنی تعیین ایده‌بیلمك چوق مشکلله‌شیر . بالخاصه شرقده،متصوفلرك مخیلهٔ عامه اوزرنده‌کی‌تأثیرلرینك شدتندن دولایی، هرعصر اونلره یکی افسانه‌لر ایجاد ایتمش وحقیقی سیمالرینی هرکون داها زیاده اونوتدورمشدر. أسکی شرق مورخلری مافوق‌الطبیعه فکرلر بسله‌مکده خلقدن آیریلمادقلری و تاریخك معناسنی آکلامادقلری ایچین ، مخیلهٔ عامه‌ده تشکل ایده‌ن خیالی شکللری عیناً کتابلرینه کچیرمکدن باشقا برشی یاپمادیلر . بو اعتبار ایله ، بوکون « خواجه احمد یسوی » نك معنوی سیماسنی تثبیته چالیشیرکن اولا عنعناتك بزه نقل ایتدیکی افسانوی شخصیتی تصویر ایده‌جکز. اجتماعی وجدانك‌یاراتمش اولدیغی بوشکل خیالی ، مثبت حقیقت تاریخیه‌یه مطابق اولماسه بیله ، اجتماعی بر قیمته مالك وهراعتبار ایله نظر تتبعی جلبه شایاندر .

« خواجه احمدیسوی » ، مقراولیا اولان تورکستانده « یسی » قصبه‌سنده بشنجی عصرك نصف اخیرنده دوغمشدر . « محمدحنفی» اسمنده برذاتك اوغلی اولان « احمد » داها کوچوك یاشندن اعتباراً تجلیات الٓهیه‌یه مظهر اولدی .

[۱] ۱۳۲۹ - ۱۳۳۰ سنهٔ درسیه‌سی اثناسنده دارالفنونده تقریر ایدلمشدر.

کنديسی « ديوان حکمت » نامنده‌کی أثرينك بزه انتقال ايده‌بيان ايکنجی دفترنده، مظهر اولديغی فيوضاتی متصوفانه برلسان ايله بر بر آکلاتير. [١] داها کوچوکلکندن بری « حضر » ك دلالته‌مظهر اولان احمد يسوی، حضرت پيغمبرك معنوی اشارتيله داها يدی ياشنده ايکن تورکستانك معروف مشايخندن « شيخ بابا آرسلان » ك مظهر تربيتی اولدی [٢] . فقط آرسلان بابا بر سنه صوکرا وفات أيله‌دی: ديوان حکمتده «قابض الارواحك اونك جانی آلديغی، حوريلرك ايپك طوندن کفن بيچدکلری ، يتمش بيك ملكك آغلايا آغلايا کلوب اونی جنته کوتوردکلری » يازيليدر . احمد يسوی بوندن صوکراده مراتب معنويه قطعندن کری قالمادی ؛ برآرالق بخارايه کيده‌رك اورانك أك معروف مرشدی « شيخ يوسف همدانی » دن استفاده ايتدی.واونك أك مهم خليفه‌لری صيرا- سنه کيردکدن صوکرا شيخك وفاتی متعاقب « يسی» يه دوندی،وآرتق ئولونجه‌يه قدار اورادن چيقمادی [٣] . احمد يسوی برآرالق « سلطان خراسان امام علی رضا » نك فيوضاتندن‌ده مستنير اولدی؛ حتی « حاجی بکتاش ولی » يه اجدا- دندن انتقال ايده‌ن امانتلری امام علی رضا کنديسنه توديع أيله‌دی [٤] .

---

[١] ديوان حکمت ، استانبول طبعی [صحيفه ٦]

[٢] رشحات ترجمه‌سی . — ديوان حکمت [صحيفه ٧]

[٣] نفخات الانس ترجمه‌سی . — بحرالولاية . [ابراهيم کوستنديلی] .

[٤] « ... واول قبهٔ الف تاج وخرقه وچراق وسفره وعلم وسجاده‌کيم حضرت جبريل رسول عليه‌السلامه حق سبحانه وتعالی أمريله کتيرمش ايدی . وحضرت رسول دخی آنی ارکانيله حضرت علی‌يه ويرمش ايدی.وحضرت علی حضرت حسينه‌ويرمش ايدی. وحضرت حسين حضرت زين‌العابدينه ويرمش ايدی . وحضرت زين‌العابدين مروان حبسنده ايکن ابوالمسلم کلوب خروج ايتمك ايچين اجازت طلب قيليجق اول قبهٔ الف تاجی وخرقه وچراق وسفره وعلمی وسجاده‌يی أرکانيله ابوالمسلمه ويرمش ايدی . ابوالمسلم دخی محمد باقره ويرمش ايدی . امام محمد باقر دخی اوغلی امام جعفر الصادقه ويرمش ايدی. وامام‌جعفرالصادق دخی اوغلی‌موسی کاظمه ويرمش‌ايدی. وامام‌موسی کاظم دخی اوغلی سلطان خراسان علی الرضايه ويرمش ايدی . وسلطان خراسان علی الرضا دخی سلطان‌العارفين سرچشمهٔ مردان هزار پيران ترکستان خواجه احمد يسوی‌يه ويرمش ايدی . خواجه احمد يسوی رحمه‌الله‌عليه دوقسان دوقوز بيك خليفه‌تك برينه‌ويرمه‌دی.

بوتون بوبویوك مرشدلرك دلالتیله اساساً مستعد اولدیغی درجهٔ قصوای کمالی بولان « خواجه احمدیسوی » تورکستانه عودتدن صوکرا متمادیاً تعلیم وارشاد ایله مشغول اولدی : أطرافنه طوپلانان مریدلرك مقداری دوقسان دوقوز بیکه بالغ اولمش ، دائرهٔ شهرتی بوتون تورکستان وخراسانی ، هندی احتوا ایتمشدی .

خواجه احمدیسوی ظاهر وباطن علمنده زماننك بوتون رجالنه فائقدی ؛ مریدلرینه ظاهر وباطن علملرینی تقریرایدییور وبوتون وقتنیعبادات وطاعات ایله‌چیره‌رك بوش وقتلرنده‌قاشیق وکپچه یونویور،اونلری صاتارق چینیوردی. تکیه‌سنه بذل ایدیلن نامتناهی صدقه‌لر ، نذرلردن کندیسی هیچ بر لقمه قبول ایتمزدی . شیخك کراماتی خلق آراسنده سریع برصورتده انتشارایدییوردی: « روایت اولونورکه خواجهٔ نامدارك بر اوکوزی واردی ؛ دائما اوستنده بر هکبه ایله قاشیق وکپچه وچکل بدیدار واول شهرك چارشوسنده دوار ایدی. خریدار اولانلر نه‌مقدارکه آلورلردی، قیمت معینه‌سنی هکبه‌یه براقورلردی . اول اوکوز آخشامه‌دك هرکون گزر بعده حضور خواجه‌یه کلوردی . ایچنده‌کنی کندی مبارك ألیله آلوردی . فرضا بر کیمسه اول متاعدن آلسه و قیمتنی هکبه‌یه براقماسه هرکز اوکوز آردلرندن آیریلمازدی . تا اول آلدیغی متاعی و یا آقچه‌یی براقاینجه آخر سمته کیتمزایدی . [۱] » خواجه احمد یسوی‌نك بوکبی کراماتی داها پك چوقدر : « اونك خلق آراسنده‌کی اعتبار و اشتهارنی قیصقانان وناصل اولورسه اولسون خواجه‌یه بر فنالق ایتمك ایسته‌ین کیمسه‌لرطوپلاندیلر؛ایچلرندن برینك اوکوزنی کسه‌رك مذبحده حیوانك

ایسته‌دکجه صاحبی وارکلور دیو حضرت حنکار حاجی بکتاش ولی‌نك کلمه‌سنی اشارت ایده‌رایدی. آخرالامر حضرت حنکارحاجی‌بکتاش‌ولی‌کلدی. اول دخی اونلره ویردی.»

[ولایتنامهٔ حاجم سلطان ، دوقتور چودی طرفندن أخیراً برلینده باصدیریلان نسخه‌نك یدنجی وسکزنجی صحیفه‌لرینه مراجعت] . حاجم سلطان‌ولایتنامه‌سنك بوجهتلری « ولایتنامهٔ حاجی بکتاش ولی » نامنده‌کی أثر معروفدن آلینمشدر . او کتابك بنده‌کی منظوم نسخه‌سنك آلتنجی بابنده وهمان هرکتبخانه‌ده بولونان منثور نسخه‌سنده یوقاریکی روایت عیناً مندرجدر .

[۱] کنه‌الاخبار [دردنجی جلد ، صحیفه ٥٤]

يالكز آياقلرينى براقديلر ويوزولمش اوكوزى دوغرو خواجه‌نك مطبخنه كوتوروب آصديلر؛ بوأرباب نفاق ايرتسى كون حاكمه واروب شكايت ايتديلر، اوكوزى بولمق ايچين بوتون أولرى آراديلر، نهايت اوكوزك قانلى ايزلرينى دليل كتيره‌رك شيخك مطبخنى كيرمك ايسته‌ديلر. بو فوق‌المأمول اتهام هر كسى حيرتلره دوشوردى. باطن قوتيله مسئله‌يى بيلن خواجه احمد اونلره اذن ويردى، مطبخه كيروب اوكوزى اوراده بولديلر. آرتق مقصدلرينه نائل اولمشلردى ... فقط شيخك كرامتى درحال تجلى ايتدى. مفتريلر بردن‌بره برر كلب شكلنه كيره‌رك اوكوزك أتى ييوب بيتيرديلر. [١] » ولايتنامه‌ده خواجه احمدك ديكر برمنقبه‌سى داها ذكر ايديليور : « خراسان ارنلرى بردفعه بويوك برجمعيت ترتيب ايده‌رك خواجه احمدى‌ده اورايه دعوته قرار ويرديلر. و ايچلرندن يديسى طورنا طونمه كيره‌رك خواجه‌يه خبر ويرمك اوزره يوله چيقدى. باطن قوتيله بوايشى خبر آلان خواجه مريدلرينه يدى‌ولى‌نك كله‌جكنى سويله‌يه‌رك يانمه بعض درويشلرينى آلدى وينه طورنا شكلنه كيره‌رك اونلرى قارشيلامغه چيقدى. سمرقند سرحدنده‌كى برنهر أعظمده ايكى طرف قارشيلاشديلر. خراسان أرلرى خواجه‌نك بو قدرتنه قارشى عاجز و حيران قالديلر. أثناى محبتده خواجه نهره برنظر قيلدى : بر بازركان بوتون مالى، داوارلرى ايله صودن كچمه‌دن هپسنى صو آلمش، وبازركان قورتولديغى تقديرده مالنك نصفنى باغيشلاياجغنى وعدايتمشدى. خواجه‌بونك اوزرينه همان‌ألنى‌اوزاتوب بازركانى ومالنى قورتاردى. وهمان تبديل شكل ايله انسان قيافته كيردى. بازركان درحال منجى‌سنك ألنه صاريلدى. وتكميل مالنك نصفنى اوكا ويردى. خواجه احمد اوقادارمال وثروتى آلوب خراسانه كلنجه هپسنى اورانك أرلرينه بخش ايتدى. ونامتناهى تعظيماته مظهر اولدى. »

ولايتنامه‌ده موجوديتى صراحةً ذكر ايديلن « مناقب خواجه احمديسوى» نامنده‌كى أثر [٢] بوبويوك تورك شيخنك‌داها برچوق‌مناقبنى‌احتوا ايتمكده‌در.

---

[١] ولايتنامهٔ حاجى بكتاش ولى : « دربيان اوصاف خواجه احمد يسوى قدس سره »

[٢] أكرچه خواجه‌نك وصفن ديه‌وز بواصلى مقصدى ألدن قوياوز
مرادايده‌ن مناقبنده كوره اولان پروانه ايره‌رشمع نوره

أطرافنه دوقسان دوقوز بیك مریدی جذب ایده‌جك برقوهٔ روحانیه‌یه مالك بولنان خواجه احمدیسوی‌نك روایته نظراً «ابراهیم خواجه» و «کوهر خوشناس» نامنده ایکی چوجوغی دوغمشسه‌ده، ابراهیم داها باباسنك حال حیاتنده ئولدیکی ایچین خواجه‌نسلنی ادامه ایده‌ن قیزینك چوجوقلری ایمش [١].
فقط أرباب تصوف عندنده اصل سلسله مریدلرك وخلیفه‌لرك دوام ایتدیردیکی سلسله‌عداولونور. ومشایخك بویوکلکی او سلسله‌نك تمادی وتشعبیله اولچولور. بونقطهٔ نظردن «احمدیسوی» برچوق طریقلرك سرزمه‌سی وأك بویوك آدامیدر. شرق وغرب تورکلری عین صورتله اونك معنوی تأثیرلری آلتنده قالمشلر، برچوق بویوك تورك متصوفلری اوکا انتساب ادعا ایله‌مشلردر. خواجه احمدك کراماتنی آکلامق ایچین خلفاسنك مناقبنی اوکره‌نمك کافیدر: تورکستانده یتیشن همان بالعموم شیخلر، ممالك عثمانیه‌ده بیوك برنفوذه مالك اولان بکتاشیلر، أخیلر، نعمة اللهیلر، نقشبندیلر تکمیل احمد یسوی‌دن نشئت ایتمشلردر.

عنعاته نظراً «خواجه احمد یسوی» آلتمش اوچ یاشنده أوبنك بطرفنه اوچ ارشون درینلکنده برچله‌خانه یاپدیرمش و «٥٦٢» ده «١٢٥» یاشنده ئونونجه‌یه قادار اوراده عبادات وطاعات ایله مشغول اولمشدر. «دیوان حکمت» ك برچوق یرلرنده تکرر ایده‌ن «اول سبیدین آلتمش اوچده کیردیم یرکا» مصراعی بو عنعه‌یی تقویه أیله‌مکده‌در [٢]. ایشته بو أثناده دوقسان دوقوز بیك مریددن بالخاصه دورت دانه‌سنی کندیسنه خلیفه اتخاذ ایتمشدرکه اونلرده «باباآرسلان» ك اوغلی

---

[١] شورا مجموعه‌سنك «١٩١٤» مارت نسخه‌سنده مندرج برمقاله [صحیفه ١٤]

[٢] روس مستشرقلرندن موسیو «مه‌لیورانسکی» اسلام آنسیقلوپه‌دیسنه «احمدیسوی» حقنده یازدیغی اوفاق بر مقاله‌ده «احمدیسوی‌نك تاریخ تولدی معلوم اولمامقله برابر دیوانده آلتمش اوچ یاشنده وفات ایتدیکی مصرحدر» دیبور. بو مطالعه برقاچ نقطهٔ نظردن مجروحدر: اولا هیچ برکیمسه کندی دیوانده کندیسنك تاریخ وفاتنی سویله‌یه‌مز. ثانیاً، موجود عنعنه احمد یسوی‌نك «١٢٥» سنه یاشادیغنی کوستریبور؛ ثالثاً «رشحات عین الحیاة» کیبی مهم تراجم کتابلرنده خواجه‌نك اوزون مدت معمر اولدیغنی کوستره‌ن دلیللر واردر. آکلاشیلیورکه موسیو «مه‌لیورانسکی» «اول سبیدین آلتمش اوچده کیردم یرکا» مصراعنده «یره کیرمه» نك «چله‌خانه‌یه کیرمك، های وهوی عالمدن اوزاقلاشمق» معناسنه کلدیکنی آکلایاماماسنه مبنی اونی وفات طرزنده تفسیر ایتمشدر.

« منصور آتا » ، «سعيد آتا» ، آثارى حالا توركستانده كمال شوق ايله اوقونان مشهور « سليمان آتا » ، ومناقب وكراماتى خلق آراسنده پك منتشر اولان « حكيم آتا» در [١] .

« رشحات » ك ويرديكى معلوماته نظراً بالخاصه بو «حكيم آتا» ديكر اوچ خليفه‌دن صوكرا اوزون مدت مسند ارشادده قالمشدر .

آنادولى توركلرى اوزرنده « خواجه احمد يسوى » نك اجرا ايتديكى نفوذ ، بالخاصه « حاجى بكتاش ولى » واسطه‌سيله‌در. مشاراليه حقنده يازيلمش مختلف ولايتنامه نسخه‌لرى تدقيق ايديله‌جك اولورسه ، احمد يسوى‌نك سيماى معنويسى اونلرده پك افسانوى بر صورتده وبرچوق نقطه‌لرده حقايق تاريخيه ايله هيچ قابل تأليف اولماياجق شكلرده كورونور . مثلا « حاجم سلطان ولايتنامه‌سى» نده خواجه‌ايله حاجى بكتاش وحاجم سلطان آراسنده‌كى رابطه‌لر واحمد يسوى‌نك اونلرى بروظيفهٔ معنويه‌ايله ديار رومه كوندرمه‌سى شوصورتله تصوير اولونيور :

« . . . ايمدى سلطان حاجى بكتاش‌ولى حضرتلرنى خواجه احمديسوى حضرتلرينه علم اوقومغه ويرمشلر ايدى . بر كون نماز وقتى كلدى . شيخ ايتدى : صو كتورك آبدست آلايم ، ديدى . حاجى بكتاش ولى‌الخراسانى

[١] رشحات ترجمه‌سى و اوندن نقلاً « ثمرات‌الفؤاد » و « بحرالولايه » . « حكيم آتا » ايله اك معروف‌خليفه‌سى «زنكى آتا» [زنجى آتا] نك مناقب وكراماتى حقنده، توركستان وقازانده پك چوق اوقونان « حكيم آتا » كتابى برچوق معلومات ويريركه خلق آراسنده شايعدر. بالخاصه آتيده‌كى افسانه پك معروفدر: حكيم آتا برآز أسمربكزلى اولديغى ايچين زوجه‌سى عنبر آنا ـ كه براق خانك قيزيدر ـ بركون‌ناصلسه « كاشكه زوجم سياه اولماسه‌يدى ! » ديه‌دوشونور . نوركرامتله بونى آكلايان حكيم آتا «تيز اولاكه بندن سياهه مصاحب اولاسين» ديه دعا ايدر. فى‌الحقيقه برآز صوكرا حكيم آتا ئولور. وزنكى آتا عنبر آنانك دست ازدواجنى طلب ايدر . قادين راضى اولمامق ايستر ؛ فقط بردن‌بره بوينى طوتولور . اووقت زنكى آتا وقتيله حكيم آتا ايله آرالرنده كچن واقعه‌يى خاطرلاتير . قادين بو ازدواجك صرف برمحصول كرامت‌اولديغنى آكلاينجه آغلار. وضرورى روى رضا كوسترير . بابا آرسلانك تيزه زاده‌سى اولان « زنكى آتا نك‌ده برچوق مناقب‌وكراماتى ومشهورخليفه لرى‌واردر. [رشحات عين‌الحيات] .

ایتدی : خواجه نظر ایتسه‌کزده چشمه مکتب خانه‌ده آقسه ، دیدی. آندن شیخ ایتدی : آکا بنم کوجم یتمز ، دیدی. شیخ اویله دیجك حضرت خنکار حاجی بکتاش ولی یوزینی حقه طوتدی. وسجدهٔ نیاز ایتدی. فی‌الحال چشمه طشره‌دن غیب اولدی. وکلوب مکتب خانه‌ده آقدی. کوردیلر متحیر اولدیلر. آندن شیخ بکتاش ولی‌یه دیدی : صو نجه باش قالدیردی ؟ کوردیکم صو آقار واول صویك یاننده بر سوسن بیتمش وچیچکی دخی آچیلمش. هر کون دوقسان دوقوز بیك خلیفه سلطان خواجه احمدیسویدن درس اوقورلر ایدی. کلدیلر کوردیلرکه پیکار مکتب‌خانه درونده آقار. وبوعجایب شیدر؟ دیدیلر. سلطان خواجه احمدیسوی دخی‌ایتدی: بوکرامت وبوولایت حاجی‌بکتاشکدر، دیدی . خلیفه‌لر ایتدیلر : حاجی بکتاش کیمدر ؟ ایتدی بودر . یا نه‌سببدن حاجی اولدی دیدیلر . شیخ ایتدی : عرفات کونی ایدی . بزلر عرفاتده ایدك. بن ایتدم: شیمدی بزم اوده پیشی پیشوریرلر دیدم. فی‌الحال برتپسی‌نك ایچنده صیجاق‌پیشی کتوردی وبکا صوندی. وبن‌دخی تپسی‌یی آلدم‌وصاقلادم. وبر دخی ولایتی بودرکه هر قنغی وقت بن کعبه‌ده نماز قیلسه‌م صاغ یانمه سلام ویردیکمده حاجی بکتاشی یانمده کورووردم؛وصول‌یانمه سلام ویردیکمده حاجم سلطانی کورووردم . نمازدن فارغ اولیجق همان غائب اولورلردی ، دیدی.

.... پس سلطان خواجه احمد یسوی ابن‌محمد حنفی اول جهاز فقرلری کتوروب ارکانیله‌حضرت‌سلطان‌حاجی‌بکتاش‌ولی‌یه ویردی‌ودعا ایدوب‌دست‌توبه ویردی . قال‌الله‌تعالی «توبوا الی‌الله‌توبةً نصوحاً.» پس امدی‌توبهٔ‌نصوحی‌ویروب بیعت ایتدی وبویوردیکه : ای سلطان حاجی بکتاش ولی، وار یورو . ایمدی روم دیارنده صولوجه قره‌اویوکی سکامقام ویردیلر. وار دورما أکله‌نمه کیت . پس آندن اول دوقسان دوقوز بیك خلیفه هر بری نطق ایتدیلرکه بزلر سکا یولداش اولالم دیدیلر . سلطان حاجی بکتاش ولی‌الخراسانی دیدیکه نجه یولداش اولورسز ؟ آنلر ایتدیلر : نعلینکی چویره‌لم ، دیدیلر . سلطان حاجی بکتاش ولی ایتدی : سزلر بکا یولداش اولامازسز، دیدی ...

.... پس سلطان خواجه احمد یسوی حضرتلرینك بر آغاج قیلیجی

واردى . كتوروب تكبير ايدوب سلطان حاجى بكتاش ولى الخراسانى نك بلينه قوشاتدى . ودخى اوجاقده طوت آغاجندن اود يانار ايدى. برأكسى قاورايوب رومه طوغرى پرتاو ايتدى. واول اكسى ٔخرسانده رومه أركونده‌رديكى معلوم اوله، رومده بونى طوتالرديو ديدى. اول أكسى هواده يانه‌يانه كچركن قونيه‌ده بر أر وار ايدى. سلطان خواجه‌فقيه ديرلر ايدى. اول‌اودى قاپوب حجره‌سنك اوكنه ديكدى . قدرت الهى اول أكسى بيتدى. تپه‌سى يانيق آشاغيسى طوت ايدى. الحالة هذه شيمدى يمش ويرير. پس ايمدى سلطان حاجم وحاجى بكتاش ولى اول كيجه سجاده اوزرنده ياتديلر.وقدرتدن بر آواز كلدى كه أكلنمه‌ك، رومه‌وارك . دورديلر. صباح نمازين قيلوب واورادلرين تمام ايدوب : فاينما تولوا فثم وجه‌الله ديوب دوستنه سجده ايتديلر . اندن اجازت طلب ايتديلر . پس خواجه احمديسوى ابن محمد حنفى ابن على‌المرتضى دخى دوقسان دوقوز بيك خليفه ايله بونلره خير دعا ايدوب بر مبارك پرشنبه كونى اول ساعتده كعبه يولنه روان اولديلر ... [١] »

بنده‌كى منظوم « ولايتنامهٔ حاجى بكتاش ولى » نسخه‌سنده‌ده ـ داهاسائر برچوق علاوات ايله ـ موجود اولان بو روايت ، حاجى بكتاشك ديار رومه تاريخ ورودیله يسوينك زمان وفاتى نسبت ايديله‌جك اولورسه ، اصلا شايان أمنيت كورولمز . فقط « ولايتنامه » نك بعضى داها تام نسخه‌لريله [٢] « كنه الاخبار » ك بشنجى جلدنده بوغريبهٔ تاريخچه‌يى ايضاح ايده‌جك بعض تفصيلاته تصادف ايديلمكده‌در :

اوروايته‌نظراً حاجى بكتاش ولى نك شيخى بالذات احمديسوى ده كل،يسوى خلفاسندن«شيخ لقمان پرنده»در؛ ويوقاريده‌ذكرايديلن مناقب وكرامات حاجى بكتاش ايله«لقمان» آراسنده كذران اولمشدر. [٣] حالبوكه « رشحات»ده مضبوط اولان خواجكان سلسله‌سى ميانده بويله برشخصه تصادف ايديلمه‌يور. مع‌مافيه بكتاش ولى‌ايستر بالذات «يسوى»دن ايستر خلفاسندن استفاضه ايتمش اولسون هرحالده

---

[١] ولايتنامهٔ حاجم سلطان [صحيفه ١ ـ ١٦] . برلين مطبوعى .

[٢] خالص افندى كتبخانه‌سنده‌كى « ولايتنامهٔ حاجى بكتاش ولى » نسخه‌سى .

[٣] كنه‌الاخبار، بشنجى جلد، ــ [صحيفه : ٥٣]

عنعنه‌اونی یسویلردن عدا ایتمکده‌در. مشهور بکتاشی شاعرلرینك آثاری آراسنده بوعنعنه‌یی تأییدایده‌جك مثاللره تصادف اولونابیلیر[١]. بوعنعنه خلق آراسنده اوقادار یرله‌شمشدرکه «اولیاچلبی» بیله سیاحتنامه‌سنده، سلطان‌اورخان زماننده حاجی بکتاش ولی‌نك دیارروم‌ه کله‌سنی شوصورتله آکلاتیر: « ینه بونلرك زمان خلافتنده اجداد عظاممزدن تورك تورکان‌خواجه احمد یسوی حضرتلری خراساندن خلیفه‌سی اولان حاجی بکتاش ولی‌یی اوچیوز فقراسیله صاحب سجاده ایدوب دف وقدوم وعلم وطرف ویروب اورخان غازی‌یه کلوب ملاقی اولدیغی کیبی بروسه اوستنه‌ده کلوب فتح ایتدیلر [٢] . »

تورکستانك أك بویوك شیخی اولان « احمد یسوی »نك دیارروم‌ه کلن تورکلری اونوتمایارق اونلره دائما یاردیمجیلر کونده‌ریکی حقنده أسکیدن داها سائر برچوق افسانه‌لر موجود اولدیغی «اولیا چلبی» سیاحتنامه‌سنك تدقیقندن پك أیی آکلاشیلیور . مشهور «صاری‌صالتیق سلطان» افسانه‌سی بوخصوصده غایت معنیداردر؛ احمد یسوی حاجی بکتاشدن صوکرا صاری صالتیق لقبیله معروف محمدبخاری‌یی خراسان‌ارنلرندن یدییوز کشیله‌اوکاامداده کونده‌رییور. ومشهور تحته قیلیجنی صاری صالتیغك بلنه قوشاتارق شو نصیحتی ویرییور : « صالتیق محمدم ! بکتاشم سنی رومه کونده‌رسین . له دیارنده ضلالت آیین اولان صاری صالتیق صورتنه کیروب اول ملعونی بوتحته قیلیجیله قتل أیله. ماکدونیا، دوبریجه‌ده یدی قراللق یرده نام وشان صاحبی اول ! » صاری صالتیق روم‌دیارینه کلنجه، بکتاش‌ولی‌شیخنك أمرینه امتثالاً اونی «دوبریجه»یه کونده‌رییور؛ اوده اورالره کیده‌رك برچوق کرامات اظهار ایدییور، برچوق یرلرضبط وأهالیسنی اسلام ایله‌یور. «اولیاچلبی»، افسانه‌لرینی اوزون اوزادی‌یه

---

[١] « دیداری » اسمنده بربکتاشی شاعری «حاجی بکتاش»ك اوصاف وکراماتی حقنده‌یازمش اولدیغی بر«نفس»ده اونك «یسوی»یه منسوبیتی شومصراعلرله آکلاتیور:

خواجهٔ یسوی آنك پیریدر
کرامتی‌داغلر،طاشلریوروتور

[٢] برنجی جلد، [صحیفه : ٨٩]

نقل و حكايه ايتديكى بو صارى صالتيغك سيليستره‌ده ، قره‌ده‌كيز كنارنده‌كى تكيه‌سنى زيارت ايتمشدر [١] .

«احمديسوى»نك نفوذمعنويسى بوتون روم‌ايلى و آسياى صغراده، آذربايجانده اوزون مدت امتداد ايتمش ، اوكا ادعاى انتساب ايده‌ن برچوق خراسان‌أرلرى متمادياً روم ديارينه كلمكدن كرى دورمامشلردر . « اوليا چلبى » مختلف يرلرده قبرلرينى زيارت ايتديكى احمد يسوى خلفاسنى بر بر آكلاتيور : نياز باده تربه‌سى زيارتكاه اولان « اوشار بابا » [٢] ، مرزيفونده مدفون صاحب خانقاه «پيرده‌ده» [٣] ، قره ده‌كيز كنارنده « باط اووا » صحراسنده معظم تكيه‌سى موجود ومنقبه‌لرى مشهور اولان« آق يازلى » [٤] ، فلبه‌يولى اوزرنده«آداتپه»ده

---

[١] اوليا چلبى، برنجى جلد ، [صحيفه : ٦٥٩ — ٦٦٠] ايكينجى جلد ، [صحيفه : ١٣٣ — ١٣٩] . صارى صالتيق يعنى كلغرا سلطان افسانه‌سى بوصحيفه‌لرده دور ودراز ايضاح ايدلمكده‌در . اوليا چلبى «صارى صالتيق ك «باباسكى» ده‌ده بر زيارتكاهى اولديغنى سويله‌يور : اوچنجى جلد ، [صحيفه : ٤٨١] . ينه عين جلدده [صحيفه : ٣٦٦] بابا طاغندن بحث ايده‌ركن صارى صالتيغك اوراده بر زيارتكاهى اولديغنى و يازيجى اوغلى ايله اوزى واليسى كنعان پاشانك مشاراليهك مناقبى حقنده‌برر أثر يازدقلرينى آكلاتيور .

[٢] اوليا چلبى ، ايكنجى جلد [صحيفه : ٢٩٢]

[٣] « خراساندن ترك تركان خواجه احمد يسوى اذنيله رومه كلوب مرزيفونك شمالنده شهره ناظر مرتفع برزمينده ساكن اولور، كاهيجه حاملرده ياتار مجذوب خدا بر عارف بالله كيمسه ايدى . پيرمشاراليهك برچوق مناقبى واردر . حالا آستانه‌سى عظيم قبه‌لر ايله آراسته، ميدان مطبخ ودرويشان حجره‌لريله پيراسته اولوب هركيجه ايكى يوز آدم قونوب كوچر . ايكيوزى متجاوز سربرهنه درويشى واردر . » اوليا چلبى ايكنجى جلد [صحيفه : ٣٩٨]

[٤] « بلخ وبخارا وخراسانده اجداد عظاممزدن ترك تركان خواجه احمد يسوى خليفه‌لرندندر . بوآق يازلى بروسه‌يه حاجى بكتاش ولى ايله برلكده كلوب بعدالفتح اذن ايله روم ديارنده پوست صاحبى اولدى . » اوليا چلبى، اوچنجى جلد [صحيفه: ٣٤٩]. بونى تعقيب ايده‌ن صحيفه‌لرده آق‌يازلينك مناقبنه، تكيه‌نك تفرعاتنه دائر تفصيلات مهمه موجوددر .

مدفون « قدملی بابا سلطان » [١] ، خلاصه غرب تورکلرینك معنویتی اوزنده اجرای تأثیر ایتمش بوتون بوولیلر « احمد یسوی » فقراسندندرلر . یعنی ، مخیلهٔ عمومیه‌نك « احمد یسوی » یه اسنادایتدیکی افسانوی سیمانك معنوی تأثیراتی سایه‌سنده ، اونلر خلق آراه‌سنده برر موقع طوتمغه ، تکیه ودستار صاحبی اولمغه موفق اولمشلردر. ایشته بوتون بونلر، غرب تورکلرینك «احمد یسوی‌یه» قارشی نه‌درین برحرمت ومحبت پرورده ایتدکلرینی کوستره‌بیلیر . «اولیا چلبی» ده مذکور اولان بویسوی فقراسندن بشقه مؤرخ « عالی » «کنه‌الاخبار»نده سلطان اورخان دوری مشایخنی تعداد ایده‌رکن، احمدیسوی خلفاسندن « امیر چین عثمان » نامنده برینی داها ذکر ایدییور؛ واووسیله ایله خواجه احمدك بعض کراماتنی نقل أیله‌یور [٢] .

غرب تورکلری آراسنده چوق افسانوی بر سیما ایله کورونن خواجه احمدیسوی ، اورتا آسیاده ، وولغا بوینده ، قیرغیزلر آراسنده عصرلردنبری مؤثر برنفوذ اجرا ایتمکده وأك بویوك برپیر اولارق طانینمقده‌در. اورتا آسیا خلقی ، افسانوی برماهیت آلمش عوام قهرمانلرینی مطلقا خواجه احمد یسوی نسلندن عد ایده‌رلر . مستشرق « مه‌لیورانسکی» بو مألده بر نوغای افسانه‌سی موجود اولدیغنی ذکر ایده‌رك اوکا دائر خلق آره‌سنده معلومات لازمه بولوندیغنی سویلیور . فی‌الحقیقه ، تورکستانده وایدیل حوضه‌سنده خواجه احمدله خلیفه‌لرینك أثرلری پك چوق اوقونمقده و منقبه‌لری آغزدن آغزه دولاشمقده‌در . « حسام‌الدین بن‌شرف‌الدین» اسمنده برینك « ٩٩٢ » تاریخنده یازدیغی » بالخاصه ایدیل حوضه‌سنده خلق آراسنده پك منتشر « رسالهٔ تواریخ

[١] «... بونك ذروهٔ اعلاسنده زیارتکاه قدملی باباسلطان: اذن خواجه احمد یسویله رومه کلمش ، فغفور دیاری خاکنده قوزاق قومی مملوکلرندن برچاکرخاکستر افکنده عارف بالله مرد دل آکاه ایمش . حاجی بکتاش ولیدن جهاز فقری قبول ایده‌رك بوکوه بلندی مأمن ایدینوب بر سجادهٔ طاعت اولوب یدی سنه‌ده انلردن نیجه بیك جانلر اذن آلدی . » اولیا چلبی ، اوچنجی جلد [صحیفه : ٣٧٧ — ٣٧٨].

[٢] کنه‌الاخبار ، بشنجی جلد [صحیفه : ٥٨ — ٦١] . عالی خراسان أرلرینك معنوی اشارتلرله روم دیارینه کلمه‌سنی ، « ملك رومك‌نظرکاه خدا » اولماسنه حمل ایدییور .

بلغاريه » رساله‌سنده موجود بعض روايتلر، احمد يسوى نك قازان حواليسنده داها اوزمان نه بويوك برنفوذه مالك اولديغنى كوستريور: بولغار قدماى مشايخندن «بيراش بن آبراش صوفى» خواجه احمد يسوى طالبلرندندر؛ ذوالمحمد اوغلى ادريس، يار كندده احمد يسوى خلفاسندن شيخ هداية اللهك مريديدر؛ خلاصه ايديل حوضه‌سى اولياسنك سرخلقه‌سى هپ «خواجه احمد يسوى» در. أسكى تورك عنعناتنه رعايتدن دولايى بعض اسلام عالملرى طرفندن تكفير ايديلن «تيمورلنك» تصوف أربابنه اولان محبتدن زياده خواجه‌نك خلق اوزرنده‌كى نفوذ معنويسندن استفاده مقصديله « ٨٠٠ » تاريخنده اوكا بر تربه وجامع انشا ايتديرمشدر. بونك خلق آراسنده مقدما ناصل برافسانه‌يه اسناد ايديلديكنى آكلاتارق خواجه‌نك عصرلرجه ناصل بر ماهيت قدسيه‌يى حائز عد ايديلديكنى كوسترمك ايچين « تواريخ بلغاريه » دن آتيده‌كى سطرلرى نقل ايدييورز: « القصه حضرت ميرتيمر حضر عليه السلام ايله عزم بخارا أيله‌دى. تركستانه اوغرادى. تركستان‌ننك خواجه احمد يسوى ميرتيمرننك دوشينه كيردى: أى يكيت، تيزلك اوزره بخاراغه وارغيل. انشاالله تعالى اول نادر شاه‌ننك اولما كى سننك آلونكده‌در. سننك باشنكدان كوب اشلر كيچسه كيرا كدر، ديدى. جميع بخارا خلقى سكا منتظرلردر، ديدى. بودوشنى كوروب اويغاندى، سجدهٔ شكر قيلدى. القصه ايرته توروب تركستان‌ننك خانى اوزمانده نوغاياق ويكان خان ايدى، انكا چوق خزينه ويردى، حضرت خواجه احمد يسوى‌ننك قبرينه آستانه بنا ايتلك ايله. تركستان خانى عجايب بنا ايلدى كه انواع زينت ايله الحال باردر..[١]»

---

[١] رسالهٔ تواريخ بلغاريه و ذكر مولينا حضرت. آقساق تيمر وخراب شهر بلغار [١٩٠٢ ده قازان اونيوه‌ر سيته‌سى مطبعه‌سنده باصيلان نسخه ـ صحيفه : ٢٦]. بواثر باشدن باشه خرافات ايله مالامال، برقيمت تاريخيه‌دن محرومدر. حتى «شهاب الدين مرجانى» «مستفاد الاخبار» نامنده‌كى تاريخنك بر قسمنى اونك رواياتنى رد وابطاله تخصيص ايتمشدر [برنجى جلد، صحيفه : ٢١٠ ـ ٢٢٤]. مع مافيه، افسانه‌لردن باشقا برشى احتوا ايتمه‌ين بواثرك « عوام ناس بلكه طلبه وبعض خواص عندنده مؤمن حقنده حسن ظن واجب ديوب متداول ومقبول المقال » اولديغنى بنه شهاب الدين مرجانى سويله‌يور. اساساً بز يوقاريكى روايتى بروثيقهٔ تاريخيه اولارق دكل، مخيلهٔ عامه‌نك قيمت وحيات ويرديكى برافسانه اولارق قيد واقتباس ايتدك .

«احمد یسوی» نك نفوذ معنویسی خلق وأرباب تصوف آراسنده حالادوام ایتمکده ، مناقب وکراماتی نسلدن نسله انتقال أیلهمکدهدر. اونك خلیفهلری، منتسباری دائما کندیسندن بحث ایدهرلرواوصاف وکراماتنی، علویتنی کوسترمك مقصدیله شعرلر ، الهیلر یازارلر. « فوزالنجاة» مؤلفی مشهور « صوفیاللهیار»، « تورك ایچینده خواجه احمد یسوی ـ اولار ایرورکوب مشایخ سروری » مدیحهسنی اونك حقنده ایراد ایدییور [١]؛ « خواجه سلیمان » :

باقسه کعبه کورونکان باصسه یرلر تورلکان
لدن علمی ویرلکان خواجهم احمد یسوی
اصلی ایرور خاندان بیلمز آنی کوب نادادن
بیلور آنی حق یزدان خواجهم احمدیسوی

دییور [٢] . أليوم بش آلتی بیك نفوسلی خراب برشهر اولان «یسی» بوکونکی اسمیله تورکستان، اورنبورغ ـ طاشکند دهمیر یولی کذرکاهنه تصادف ایتمکدهدر . بوتون تورك مملکتلرنده « یسی » قصبهسنه برماهیت قدسیه عطف اولونمقده و « احمدیسوی » نك قبرینی فوج فوج زائرلر کلوب کزمکده و فیوضات قدسیهسندن مستنیر اولمقدهدرلر . « شرائط الایمان » کبی أك بسیط وعمومی أثرلرده مناقب وفضائلی مذکور اولان احمدیسوی نك قبرینی زیارت ایتمك اورالرده حج ثوابنه فائق عد اولونور . جداً مصنع وبرقیمت معماریهیی حائز بولونان تربه وجامع ، آسیای مرکزی و شرقی تحریاتیله مشغول روس قومیتهسی طرفندن اعزام ایدیلن «معلم وهسهلوفسکی» طرفندن تدقیق ایدیلدیکی کبی، اورالره عائد سیاحتنامهلردهده مفصلاً تعریف اولونمقدهدر. «احمدیسوی»نك قبری دائما زیارت ایدیلیرسهده سنهده بردفعه ، ذیالحجهنك اوننده بالخاصه مراسم فوقالعاده ایله بو وظیفه یاپیلیرکه بوکا «خلوت» دیرلر [٣] . خلاصه ، مرکزی آسیادهکی تورك صوفیلکنك بوأسکی وذی نفوذ رئیسی ، افسانوی سیماسنی ، حالا ، عصرلرجه اولکی شعشعهسیله محافظه ایتمکدهدر .

---

[١] فوزالنجاة ، استانبول باصماسی [صحیفه : ١١١] .
[٢] دیوان حکمت ، استانبول باصماسی [صحیفه : ٢٧٠] .
[٣] شورا مجموعهسنك «١٩١٤» مارت نسخهسنده مندرج «خلوت» عنوانلی مقاله.

۲

حقیقی سیماسی

مخیلهٔ عامه‌نك ایجاد کرده‌سی اولان افسانه‌لر دائما بر جزؤ حقیقتی احتوا ایده‌ر ؛ یعنی برشخصیتك وجدان عمومیده انعکاس ایده‌ن شکلنی اولدیغی کبی کوستریر . مؤرخ أدبی‌نك وظیفه‌سی ابتدا بو افسانوی شکل منعکسی تصویر و صوکرا اونك حقیقی سیماسنی تثبیت و تنویردر . برنجی وظیفه حقیله ایفـا ایدیله‌جك‌اولورسه ، افسانه‌یی حقیقی نسبتلرینه ارجاع وتنزیل جوق قولایلاشیر.

اوغوز خانك تاریخی پای تختنده دوغان « خواجه احمد یســوی » نك بعضیلرینك ادعاسی وجهله حیدر نسلندن اولدیغنی کوسـتره‌جك دلائل قطعیه موجود ده‌کلدر ؛ مشـارالیهك معروف بر عائله‌یه منسوبیتی بیله مشـکوکدر . کوچوکلکنده « یسی » مشـایخندن بابا آرسـلانك دست تربیه‌سـنده بر مدت بولونان احمد یسوی ، شیخك وفاتندن صوکرا ، او زمان علما و أولیا مقری اولان بخارایه کلدی . و بخارانك أك معروف مشایخندن « یوسف همدانی » یه انتسـاب ایتدی . شخصیتی اونك درکاهنده و اونك تأثیراتی آلتنده تشـکل ایتدیکی جهتله «یوسف همدانی» نك شخصیت‌معنویه‌سنی آکلامق، «یسوی»یی آکلامق ایچین ألزمدر :

« نفحات الانس » ایله « رشحات » ك ویردیکی معلوماته نظراً ، همدانلی خواجه یوسف یالکز تصوفده ده‌کل علوم‌ظاهره‌ده‌ده حائز رسوخ برآدامدی؛ دورت یوز قرق تاریخنده همدانده تولد ایتمش، بغدادده کیده‌رك شیخ ابواسحق شـیرازیدن علم فقه اوکره‌نمش ، و داها سکز یاشـنده ایکن علم نظرده درجهٔ کماله ایریشمشدی . بغدادده ، اصفهانده ، سـمرقند و بخاراده بویوك عالملرك مجلسنده بولونارق علم حدیثده‌ده ید طولی صاحبی اولان یوسف همدانی نهایت علوم ظاهره‌یی اتمامدن صوکرا باطن علمنی‌ده اوکره‌نمك ایسته‌دی . وطریق تصوفه کیردی . تصـوفده « شیخ عبدالله جوبینی » ، « شیخ حسن سمنانی » و « ابو علی فارمدی » کبی دورك أك بویوك رجالنه انتســاب ایتمشدی . حنفی

مذهب اولان یوسف همدانی دوقسان بش سنه معمر اولدی. وأطرافنه طوپلانان مریدلره یالکز باطن علمنی دەکل علوم ظاهرەیی‌ده تلقین ایتدی .

« احمد یسوی » یوسف همدانی‌نك بزم ارشادنده بوتون علوم ظاهرەیی ئوکرەندی ؛ داها بابا آرسلانك دست تربیەسنده ایکن متصوفانه بر رنك آلان طبیعتی باطن علمنی ئوکرەنمکدەده اظهار استعداد ایتدی ؛ وبویلەجه شیخك اوچنجی خلیفەسی اولدی . « خواجه عبیدالله برقی » ایله « حسن انداقی » دن صوکرا بخاراده أبی مدت پوست نشین اولدقدن صوکرا ، مقام ارشادی شیخنك دوردنجی خلیفەسی « خواجه عبدالخالق غجدوانی » یه براقارق تورکستانه، مولد اصلیسنه عازم اولدی . احمد یسوی‌نك « یسی » دەکی حیات ارشادی اوزون وپارلاقدر : اطرافدن بیکلرجه طالب معرفت « یوسف همدانی نك بو معروف و عالم خلیفەسندن اقتباس فیض ایچین کلیورلر ، اوندن فقه و حدیث کبی علوم متداولەیی تحصیل وعین زمانده طریق تصوفەده دخول ایدییورلردی . خواجه احمد یالکز مرشد اولمق اعتباریله دەکل عالم اولمق حیثیتیله‌ده معروفدی. بناءً علیه درویشلرینه جهالتدن صیریلمق لزومنی‌ده قوتله تلقین ایدییوردی. «احمد یسوی» ، طبقی مرشدی کبی ، حنفی‌المذهب برفقیه ، بر متشرع اولدیغی ایچین شریعتله طریقتی دائما تألیف ومزج ایتمش ، تکالیف دینیەیه قارشی مبالاتسزلغك آداب طریقتله امتزاج ایدەمەیەجکنی نشر وتلقین أیلەمشدر .

«یوسف همدانی»نك عالم خلیفەسی ، آداب سلوکی عربی وفارسی بیلمەین تورك درویشلرینه آکلاتمق ایچین داستان طرزنده اخلاقی و تصوفی أثرلر یازدی ؛ آلتمش اوچ یاشنده چله‌خانەسنه چکیلدکدن صوکراده « حکمت» لرینی یازمغه دوام ایتدی . چونکه جاهل خلقه تصفیهٔ باطن لزومنی آنجاق اوصورتله آکلاتاجقدی. اطوار سلوکه، حقایق صوفیانەیه دائر عربی وفارسی لسانلرنده یازیلمش امهاتی اوقویامایانلر اومحرومیتی بوصورتله تلافی ایدییورلردی. «احمدیسوی» مرشدینه اقتفا ایدەرك حیاتنده کندیسنه دورت خلیفه انتخاب ایتدی: ایلك خلیفه بابا آرسلانك اوغلی وخواجه‌نك چوجوقلق آرقاداشی « منصور آتا »

ایدی ؛ ایکنجی خلیفه « سعید آتا » نك بویوك بر شهرتی یوقسه . اوچنجی ودوردنجی خلیفه‌لر ، « سلیمان آتا » ایله « حکیم آتا » پك معروفدر. «سلیمان باقرغانی » نامیله معروف اولان و « باقرغان کتابی » ، « آخرزمان کتابی » ، « مریم کتابی » کبی ایدیل حوضه‌سنده حالا اوقونان کتابلرك مؤلفی بولونان « سلیمان آتا » حقنده « رشحات» شو معلوماتی ویرییور : « درویشلر احوالندن ترکی دیلده کلمات حکمت آمیز ولطائف عبرت انگیزلری ترکستان ولایتده معروف ومشهوردر. و آنلرك فوائد انفاس قدسیه‌لرندندر. بومثل که خلقه حسن ظن ایله حرمت وهروقتی غنیمت بیلمك بابنده بیورمشلردرکه : هرکیمی کورسه‌ن حضر بیل وهرکیجه‌یی قدر بیل. وبومثل دخی آنلره منسوبدرکه کسر نفسده بیورمشلردر: بارچه یخشی بزیمان، بارچه بغدای بزصمان یعنی جمله یخشی بزیمان جمله بغدای بز صمان » [۱] . « حکیم آتا » نك مناقبندن باحث اولان وشمال تورکلری آراسنده پك چوق اوقونان « حکیم آتا » کتابنده ، شیخ سلیمانك اویغور خانی «بوغراخان» ه کیتدیکی وبویوك حرمتلره نائل اولدیغی مذکوردر [۲] . بو اوچ خلیفه‌دن صوکرا مشهور « حکیم آتا » مسند ارشاده کچمش واوزون مدت خلقی حقه دعوت أیله‌مشدر .

« دیوان حکمت » ك تدقیقندن وشخصیتنك محیط تشکاندن پك قولای آکلاشیلاجغی وجهله « خواجه احمد یسوی » آغیر ، دور اندیش ، محاکمه‌لی برتورك متصوفیدر . « تصوفك ترك دعاوی وکتمان معانیدن عبارت اولدیغی» سویله‌ین « جنید بغدادی » نك بوقولنی احمد یسوی تمامیله تطبیق ایتمشدر . اونك أثرلرنده معتقدات عمومیه‌یی صارصاجق خصوصی ایمالره تصادف ایدیله‌مز ؛ چوق کنیش برنقطهٔ نظردن، شریعته قارشی مبالاتکارانه حرکت ایدن ایران صوفیلرنده موجود افکار وتمایلات ، بو بویوك تورك شیخنده همان یوق کبیدر.

---

[۱] رشحات ترجمه‌سی ، مصر باصماسی [صحیفه : ۱۵ — ۱۶]

[۲] زکی ولیدی افندی : تورك ـ تاتار تاریخی [صحیفه : ۶۲] . زکی افندی عین صحیفه‌ده احمدیسوی وباقرغانی حقنده « مالوف » ، « کاتانف » و «ماتوییف» طرفلرندن بعض تدقیقات اجرا ایدیلدیکنی سویله‌یور . بز معالتأسف او أثرلری کوروب استفاده ایده‌مه‌دك .

بروقت نماز قيلمايانك دوموزدن فرقی اولماياجغنی سويله‌يه‌جك درجه‌ده احكام شرعيه‌يه فرط تمسك كوستره‌ن « خواجه احمد » هر أثرنده كناه ومعاصيسندن بحث ايده‌رك استغفار أيلر ؛ ياخود جنت وجهنم احوالندن ، مناقب صوفيه‌دن بحث ايده‌رك نتيجه‌ده كمال تواضعله تاكريدن مغفرت ديلر . وحدت فلسفه‌سنه أك چوق دالديغی ، « لی مع الله » مقامندن ، « موتوا قبل ان تموتوا » سرايندن ، « فنافی الله » درياسندن أك چوق بحث ايتديكی زمان بيله شريعت سلاحنی اونوتماز .

لی مع الله مقامی عنه- بارما كونجه
ان تموتوا سرايغه كيرمكونجه
فنافی الله درياسيغه چوماغونجه
بقابالله كوهر يدين آلسه بولمس
شريعت نی سلاحی نی اكما كونجه
طريقت نی براقی غه ميما كونجه
جذب جنون عالی غه بارما كونجه
حقيقت نی ميدانی غه كيرسه بولمس

أطرافنه اوقادار چوق مريد طوپلايابيلمه‌سنده شريعت خصوصنده‌كی بو فرط اهتمامك ، علوم شرعيه‌ده‌كی وقوف متبحرانه‌سنك تأثيری اولديغی كبی ، خلقه آزچوق آكلاديغی برلسانله خطاب ايتمه‌سنك‌ده چوق ياردمی اولمشدر. خلاصه « احمد يسوی » ده‌رين برنفوذ نظرله محيطنك ايجاباتنی آكلامش ، زماننك احتياجاتنی تطمينه چاليشمشدر . اونك حقيقی سيماسنی حالا احاطه ايده‌ن كثيف افسانه دومانلری ، مخيلهٔ عامه‌نك اوكا حالا نصل اعارهٔ قدسيت ايتديكنی كوستريور. مع مافيه بو بويوك شخصيت ياپيلان حرمته مع زيادةٍ لايقدر . علوی معنويتی حالا بيكلرجه وجدانده ياشايان بو تورك شيخنك تربه وجامعی بوندن قرق ألّی سنه اول اورالرده كزه‌ن برآمريقالی سياح شو سطرلرله آكلاتيور :

« . . . تيمورلنكك بوتربه قربنده انشا أيله‌ديكی جامع تربه قادار بويوك ده‌كلسه‌ده فوق العاده مزين ومصنع اولديغندن شايان تماشادر. خصوصيله اوك طرفنده تقريباً يوز قدم ارتفاعنده واوزری ألوان مختلفه‌ده چينی ايله نقش

اولونمش بر ديوار اولوب حين انشاسنده زينتندن زياده متانتنه اعتنا اولونمشدر.
بو ديوارك همان اورتاسنده غايت مصنع بر قاپيسى اولديغى كبى اوزرنده اولان
تاريخ دخى صوك دفعه اولارق عبداه خان طرفندن تعمير اولونديغنى ميندر.
جامعك ايچى رنكارنك صوماكيلرله مزين اولديغى كبى محراب ومنبرى دخى
پك كوزه‌ل اويمالى طاشدن ياپيلمشدر . جامعك بناسى بر زمانلر اورتا آسيا
معمارلغنك نه‌درجه ترقى‌ايتديكنى كوستر ديكى حالده بويله بر بنانك خراب اولوب
تعميرى ناقابل بردرجه‌يه وارماسى جدا آبادى تأسفدر... جامعك ايچنده واعظلر
ومؤذنلر ايچين متعدد مقصوره‌لر اولوب قبه‌سى ايكيوز قدم ارتفاعنده‌در .
ديوارلرى عرب مبانيسى كبى صوماكيله ياپيلمشدر . خلاصه بونك لطافتى
الحمرانك صنعت ولطافتنه معادلدر . جامعك آرقا طرفى احمد يسوى متعلقاتنك
مدفنيدركه دار بر يول ايله كچيلير . اوراده موجود بر قويو صوينك بر چوق
خسته‌لقلره نافع اولديغى متواتردر . بو جامع أهالى نظرنده آسياى وسطاده‌كى
جامعلرك كافه‌سندن أشرف عد واعتبار اولونديغى جهتله روسيه‌ليلرك ورودندن
اول بوتون علما وأهالينك بورايه طوپلانوب اوزرلرينه مسلط اولان دشمانك
دفعنى جناب حقدن تمنى ايتمش اولدقلرينى يرليلردن پك چوغى بيان ايتدى.[١]»

٣

أثرى

«خواجه احمد يسوى» نك استانبول وقازانده متعدد دفعه‌لر «ديوان حكمت
حضرت سلطان العارفين خواجه احمد» عنوانى آلتنده باصيلان أشعارينى تدقيق
ايتمك، أهميتى نسبتنده مشكلدر . چونكه او شعرلرك سطحى بر صورتده
مطالعه‌سيله آكلاشيلابيليركه ديوانه مؤخراً خارجدن بعض أثرلر ادخال
ايديلمش و حتى جداً خواجه احمده عائد پارچه‌لر بيله مستسخلر طرفندن
يكيله‌شديريلمشدر . بناءً عليه بو أثرك تدقيقنه كيريشمزدن اول «ديوان حكمت» ك
أسكى وموثوق نسخه‌لرينى بولارق تنقيد متون اصوليله سالم بر متن وجوده

[١] شيللر اسمنده بر سياحك توركجه‌يه مترجم «توركستان سياحتنامه‌سى» ندن خلاصةً .

کتیرمك ایجاب ایده‌ردی . حالبوکه مستشرق « مه‌لیورانسکی » نك ده‌سویله‌دیکی کیبی مع‌التأسف بو دیوانك أسکی برنسخه‌سنه مالك ده‌کلز ؛ سن‌پترسبورغده‌کی آسیا موزه‌سنده « ۲۳۹ » مکرر نومرو ایله دورت أل یازیسی نسخه موجود ایسه‌ده ، هپسی‌ده مؤخر بر زمانك محصولیدر . بو دیوانك أسکی بر نسخه‌سنه استانبول کتبخانه‌لرنده‌ده تصادف ایده‌مه‌دك . بو اضطرار قارشیسنده ألمزده‌کی غیرصحیح متنلری فیلولوژی أساساتنه‌کوره تنقید ومطالعه‌دن‌باشقا برشی‌یاپیلاماز.

بوکون ألمزده موجود اولان « دیوان حکمت » نسخه‌سی ، اولاتام برنسخه ده‌کلدر. یعنی خواجه‌نك یازمش اولدیغی اشعارك هیئت مجموعه‌سنی احتوا ایتمز . بونی احمد یسوی بر قاچ منظومه‌سنده اعتراف ایدییور . دیوانی آچار آچماز کوزه چارپان ایلك مصراعلر اونك ایکنجی دفتر اولدیغنی کوستریور :

بسم‌الله دیب بیان ایلای حکمت ایتیب
طالبلارکا درو کوهر ساچتیم منا
ریاضت نی قاتیغ تارتیب قانلار یوتوب
مین دفتر ثانی سوزدین آچتیم منا [۱]

دیوانده ایلك منظومه‌یی‌تعقیب ایده‌ن حکمتلرك « اول سببدن آلتمش اوچده کیردم ییرکا » فقراتیله ختام بولماسی‌وبوتون منظومه‌لرده اوزون برحیات تصوف نشانه‌لرینه تصادف اولونماسی، ألمزده‌کی‌نك بر أثر شبابت اولمادیغنی آکلاتیور . فی‌الحقیقه بوتون بو دلائلدن حکم اولونابیلیرکه خواجه آلتمش اوچ یاشنده چله‌خانه‌سنه کیرنجه‌یه قادار یازدیغی أثرلری بر دفتر عد ایتمش وبوکون ألمزده بولونان‌أثرلرینی‌ده اوندن صوکرا یازمشدر. أساساً کندیسی‌ده بر « حکمت » نده «الله امر ایتدکدن صوکرا ئولونجه‌یه قادار یازمقدن کری قالمایاجغنی» سویله‌یور. موجودیتی محقق اولان ایلك دفتر أشعار مع‌التأسف بوکون موجود ده‌کلدر.

« احمد یسوی » نك حقیقی شخصیتی دیوانده کمال وضوح ایله کورولور : حیاتنك مهم‌حادثه‌لرینی ، خضره رفیق اولدیغنی ، آرسلان بابادن فیض آلدیغنی ، داها کوچوکلکدن بری عشق الهی‌یه مبتلا اولدیغنی بسیط وصنعتسز لسانیله

[۱] بو « دفترثانی » مسئله‌سی دیوانك بر قاچ برنده داها ذکر ایدیلیور [استانبول طبعی ، صحیفه : ۱۷ ـ ۲۸ ۷٤ ـ ۱٤۷]

آکلاتان بو تورك شیخی ، اوزون مدت خراسانده ، شام وعراقده دولاشوب غریب قالدیغنی، آرسلان بابایی مشتاقانه آرزولایوب تورکستانه ، « اوزشهری » نه کلدیکنی واورادە ئولمك ایستەدیکنی سویلرکن وطنندن محبت وحرارتله بحث ایدەر : « محل تولدم اولان اومبارك تورکستاندن باغریمه طاش باغلایوب چیقدم! » دیر . متصوفلرعلی العموم بویلەظاهری شیلرە أهمیت ویرمزلرکن ، بوتورك شیخنك

قل خواجه احمد من دفتر ثانی آیتیم
ایکی عالم عشرت لارین می کاسایم
. . . .
مین دفتری ثانی ایتیم قنی قولاق
قان یاش توکوب یغلاماسلار مثل بولاق
. . . .
تازه تازه حکمت لاریم ثانی دفتر
ایسیر سوزوم نادان لارکه قیلورابتر
. . . .
من دفتر ثانی ایدیم سزکا یادکار
ارواحیم دین مدد تیلاب اوقونك زینهار
—دیوان حکمت—

وطنه، کوزەل ومقدس تورك ایلنه کوستردیکی بوانجذاب چوق شایان دقتدر . «فضائل الاتراك » ندە تورکلرك صوك درجه وطنپرور اولدیغنی ستایشکارانەادعا ایدەن « جاحظ » ك مطالعەسنی ، احمد یسوی کبی أك بویوك بر تورك متصوفی دەتأیید ایدییور. «خواجەاحمد»، آلتمش اوچیاشنه قادار مختلف دورەلردن کچدکدن صوکرا، آرتیق کندیسنك بویوك برعالم ومریدلری بیننده بویوك برسلطان اولدیغنی کورمش وبونی نفس امارەنك تلقیناتنه عطف ایدەرك ، عین سنده دار بقایه رحلت بویوران رسول اکرمه حرمةً یر آلتنه کیرەرك خلقدن تجرد ایتمش ، یالکز حکمتلرینی یازمشدر .

« دیوان حکمت » عربی وفارسی لسانلرندەیازیلمش آثار متصوفانەیی آکلایامایان مریدلری تنویر وخلقه حقایق صوفیەیی تلقین مقصدیله وجوده کتیریلدیکی ایچین ، خواجه احمددن بر اعتنای صنعتکارانه بکلەمەملیدر . غایت بسیط برخیاله مالك وحسیات بدیعەیه قارشی تمامیله لاقید اولان بو متصوف ، مشبوع اولدیغی عالم

وحدت ایچنده ایکی دنیایی نهایت برر « خشخاش دانه‌سی » نه‌بکزه‌تیر . اونی اشغال ایده‌ن موضوعلر دینی ومتصوفانه بر ماهیتی حائز منقبه‌لر ، مناجاتلر ، فریادلر ، استغفارلردر . رسول اکرم حقنده یازدیغی نعتلرده، احوال آخرتدن باحث حکمتلرده هرکسی طریق هدایته دعوت وکندیسی‌ده قصورلرندن ، کناهلرندن استغفار ایلر . « ارنلرك سوزینی دیکله‌مك ، قرأن وحدیث احکامنه رعایت ایتمك ، شریعتله طریقتی مزج ایتمك ، دنیایی براقمق ، ریاضت ومجاهده طریقنه صاپمق» اونك اڭ‌زیاده توصیه ایتدیکی شیلردندر. اوده بوتون متصوفلر کبی‌حال‌عالمدن شکایت‌ایلر؛ «ارنلرك سوزلرینه‌باقیلمادیغنی، نفس‌أماره‌یه هرکسك أسیر اولدیغنی » متلهفانه آکلاتیر . حنفی‌المذهب اولدیغی ایچین ، أکثر ایران متصوفلرینك عکسنه ، « امام اعظم » حقنده تبجیلات و تمدیحاتده بولونور ؛ حتی دیوانده اونك مبادئ اشتهارینه دائر بر حکایه‌ده موجوددر :

دینیمیزنی یار وغی امام‌لارنی اولوغی
مؤمن‌لارنی مذهبی امام اعظم بولدی یا
بو امامار بولماسا مونی بزکا ایتمسا
یولنی بولمش مؤمن‌لار قیان بارور دیدی یا
محمدکا امت بول مذهب اعظم‌کا بول
اوشبوتورورحقلق‌یول مؤمن‌لار یدن تابتی یا

أساساً، اولجه‌ده ایضاح‌ایتدیکمز وجهله، بواونك افکار حاکمه‌سندن بریدر؛ « منصور » قصه‌سندن و « اناالحق » سرندن بحث ایتدیکی ، ملالرك اسرار طریقتی آکلامادقلرینی سویله‌دیکی زمان بیله ینه معین بر نقطه‌دن ایلری‌کچمز. چونکه کندی نقطهٔ نظرنجه « ارنلردن أل‌طوتمق ، بر پیره انتساب ایتمك لازم اولمقله برابر » ، حقیقت مرتبه‌سنه وصول ایچین زهدوتقوا ، ریاضت ومجاهده ایجاب ایده‌ر. حق یولنه کیتمك قولای ده‌کلدر؛ عشق‌طریقی‌چوق فیاض‌اولمقله برابر نامتناهی مشکلات‌ایله مالیدر :

طریقت‌نی یول‌لاریدور قاتیغ عذاب
بو یوللارده نیچه عاشق بولدی تراب
عشق یولی‌نه هرکیم کیرسه حالی خراب
ایرانلار دین یول‌نی سور اب یوردیم منا

« عاشق اولمق ایچین محبت باغنه کیرمه‌لیدر؛ اونك ایچین‌ده نفسی ئولدورمك لازمدر ؛ حالبوکه بوتون عذابلره، فلاکتلره قاتلانمالیدرکه بو ممکن اولسون. عشق اینجیسنی بولمق ایسته‌ین بر قطره‌یه قناعت ایتمه‌لیدر . عشق آتشنه یانان عاشقلرك رنکی اوچار ، کندیسی حیران ، کوکلی ویران ، کوزی یاشلرله طوفان اولور. أساساً رسول اکرم « الدنیا جیفة‌وطالبها کلاب » بویورمشدر . حقیقی عاشقلر جاندن کچوب وصال حقه طالب اولانلردر . أی خواجه احمد دائما حقی یادایت و آغلا ! صباح ، اقشام ، نماز قیل ، اوروج طوت‌که مرادکه ایره‌سك » خواجه‌نك أکثر حکمتلرنده مندمج اولان بومأل ریاضت ومجاهده، امور دنیاده فراغ کلینك لزومنی کوستریر . أساساً متصوفلرجه « یا أیهاالذین امنوا أتقو لله .... » آیت جلیله‌سنك مفهوم منیفی بودر . بویله اولمانجه قلب نظرکاه الهی اولاماز. [۱] خواجه‌احمد بوتون اومشقتلردن‌صوکرا «وحدت شرابنی ایچدی ، لامکانده حقدن سبق آلدی » و منصور حکایه‌سنده آکلاتدیغی وجهله « اناالحق » سرینه واقف اولدی [۲] . فقط وحدت شرابنی ایچن دیکرعاشقلر کبی کشف‌رازایتمه‌دی. وأثرلرنده ـ دیکربویوك‌متصوفلر کبی‌ـ کنیش‌وعالی‌جناب

[۱] حضرت مولانا بو حقیقت متصوفانه‌یی شو صورتله تصویر ایلر :

آن دلی‌کو عاشق مالست وجاه — یا زبون این کل وآب سیاه
یا خیالاتی‌که در ظلمات او — میپرستد شان برای کفت‌وکو
دل نباشد غیر آن دریای نور — دل نظرکاه خداونکاه کور

[۲] اناالحق کشف‌اسرار است‌مطلق — بجز حق چیست تا کوید اناالحق
همه ذرات عالم همچو منصور — تو خواهی مست کیروخواه مخمور
درین تسبیح وتهلیلند دائم — بدین معنی همه باشند قائم
اکرخواهی‌که برتو کردد آسان — و ان من شیءٌ رایکره فروخوان
چو کردی خویشتن راپنبه کاری — توهم حلاج وار این‌دم بر آری
بر آور پنبهٔ پندارت از کوش — ندای واحد قهار بنیوش
ندامی آید از حق بر دوامت — چرا کشتی تو موقوف قیامت
درآدر وادیٔ ایمن‌که‌ناکاه — درختی کویدت انی اناالله
بدان‌کس‌را که‌اندردل‌شکی‌نیست — یقین داندکه هستی جزیکی نیست
من‌وما وتو واو هست یك‌چیز — که در وحدت نباشد هیچ تمیز

— کلشن راز —

بر وحدت فلسفه‌سی کوسترمه‌دی . علوم فقهیه ایله فرط اشتغالنك بو خصوصده مدخلدار اولدیغی نه‌قادار محققسه ، خطاب ایتدیکی کنیش عوام کتله‌سنك ذهنیتنه رعایت ایتمك لزومنی درپیش ایتدیکی ده عین صورتله واردر. فی الحقیقه بویوك متصوفلر عندنده عوام ناس حقایق وحدتی آکلایاماز. و خواصه مخصوص اولان حقایق اونلره افشا ایدیله‌مز ؛ حتی غیر مشعور بر جذبه ایله آداب شریعتی حسیات عامه‌یی رنجیده ایده‌جك قادار تجاوز ایده‌نلر ، محضا نظام عالم ایچین حقلرنده ترتب ایده‌جك احکامه روی رضا کوستریرلر : منصور و نسیمی کبی. ایشته «خواجه احمد یسوی» خطاب ایتدیکی تورك جماعتنك حالت روحیه‌سنی نظر اعتباره آلارق اونلره فلسفهٔ تصوفك آکلایامایاجقلری اینجه‌لکلرینی ده کل، شریعتك قوانین مطلقه و عمومیه‌سنی نصیحت آمیز بر رأمر شکلنده تبلیغ ایتمش، اونلره اتباع لزومنی آکلاتمغه چالیشمشدر. بو اعتبار ایله «دیوان حکمت» ده‌رین بر أثر تصوف اولمقدن زیاده مواعظ دینیه و اخلاقیه ایله مالی بر أثر ؛ و «احمد یسوی» مأل تصوفله مشبوع بر « مورالیست » در.

درویشلرك و درویشلکك فضائلی حقنده مدحیه‌لر، صوکنده مطلقا بر نتیجهٔ اخلاقیه استخراج ایدیلمش مشهور منقبه‌لر، حکایه‌لر، حال عالمدن شکایت و قیامتك ورودینی اخطار مقصدیله یازیلمش شکایتنامه‌لر، جنت و جهنم احوالندن، زبانیلردن، حوری و غلمانلردن، جنت باغچه‌لرندن باحث بسیط داستانلر ... ایشته «دیوان حکمت» ك خلاصهٔ مندرجاتی ! بونلرله مثلا مولانا کبی متصوفلرك آثاری مقایسه ایدیلیرسه ، خواجه احمده بر متصوفدن زیاده متشرع بر « مورالیست » دیمك داها زیاده مناسب اولاجغی تسلیم اولونور . خلفای راشدین حقنده‌کی مدحیه‌لری، درویشلری طریقته ترغیب یوللو موعظه‌لری، آخر زمان فنالغندن شکایتلری خواجه احمدی بزه ده‌رین بر متصوف اولارق طانیتاماز؛ «یتمش ایکی ملته بر کوز ایله باقمایان خلقه مدرس اولسه حقیقتده عاصیدر» دیه‌ن عاشق یونسك بو کنیش تاقیسی ، مولانانك سربست نظریه‌لری « دیوان حکمت » ده یر بولامامشدر .

چغتای شعر صوفیانه‌سنك أك اسکی آبده‌سی عد ایدیلن « دیوان حکمت » آلتنجی عصر هجرینك ایلك نصفی محصولاتندن اولدیغی حالده ، لسان اعتباریله

بویوك براصابتی حائز دەکلدر. عرب وعجم علوم وادبیاتنی لایقیله بیلن، مذکور لسانلرده علوم اسلامیه‌یه دائر یازیلمش آثاری کاملاً اوقویان « خواجه احمد یسوی» کندنجه پك مأنوس اولان عربی وفارسی کلمه‌لری، ترکیبلری قوللانمقدن چکینمه‌مشدر . بوایکی لسانی بیلمه‌ین واسع برتورك جماعتنه خطاب ایتدیکی حالده شیخك بوقادار چوق أجنبی کلمه قوللانماسی یالکز وقوف واعتیاده‌ده حمل اولوناماز . خلقك ملی وزنی اولان هجا وزنی، بالخاصه اورالرده أك مستعمل شکلی اولان اون ایکی واون درت هجالیلرنی قوللانماسی، صوکرا الك مرغوب برشکل نظم عدایدیلن داستان طرزینه ـ یعنی مربع اصولنه ـ اهمیت ویرمه‌سی خواجه‌نك مخاطبلرینه کوره لسان قوللانمق ایسته‌دیکنی واضحاً کوسترییور . بویله اولدیغی حالده لساننك عربی وفارسی عنصرلرله مخلوط اولماسنی طبیعی باشقاسببلره‌ده عطف ایتمك ایجاب ایده‌ر. تورك لساننك تکامل تاریخیسی حقنده هنوز هیچ برتدقیق یاپیلمامش اولمقله برابر بوقاریکی ملاحظه‌یه بعضی جوابلر ویره‌بیلیرز : اولا احمد یسوی موضوعلرینی تکمیل دین وتصوفه دائرشیلردن آلدیغی ایچین اونلرك معین وقطعی تعبیراتنی استعمالده مضطر قالیوردی: «شریف، طریقت، معرفت، حقیقت، فنافی الله، عرفان، غفلت، وحدت، بهشت، دوزخ، تقوی، فیض فتوح ، دردکوهر ، فقرومسکنت، خندان، عاصی، روسیاه، مذنب، شفیع روز جزا، قطب الاقطاب، مست وحیران، واصل حق، رسوای عالم» کبی، تصوف کتابلرنده دائما تکرر ایده‌ن کلمه‌وترکیبلر طبیعی باشقا تورکجه مقابللرینه تبدیل ایدیله‌مزدی. تورکلر یکی قبول ایتدکلری بردینك شرع وتصوفه دائر یکی مفهوملرینی آنجاق قرآن کریمك لسانندن و برده او مفهوملری کندیلرینه بالواسطه نقل ایده‌ن عجم علماسنك آثارندن استنباط ایده‌بیلیرلردی. ثانیاً ، اسلامیتی قبولدن صوکرا تورکلر آراسنده عربجه وعجمجه‌دن مأخوذ کلمات وتعبیرات طبیعی متمادیاً چوغالمش و خلق اونلرله ممکن مرتبه استیناس ایتمشدی . بناءً علیه خواجه احمد اونلرك بو انسیتنی نظر اعتباره آلارق خلقه خطاب ایده‌رکن یابانجی عنصرلره عائد کلمه‌لر قوللانمقدن چکینمه‌مشدی . مع مافیه «وامبه‌ری» کوچبه‌لر آراسنده بویوك بر نفوذه مالك اولان بو أثرك ، اجنبی کلمات وتعبیراتی احتواایتدیکندن

دولایی آز آکلاشیلمقله برابر چوق اوقوندیغنی سویله‌یور . هر حالده «احمد یسوی» نك لسانی لااقل یوزده سکسان بش نسبتنده اجنبی کلمه‌لرله مالامالدر .

وزن اعتباریله «احمد یسوی» خلقك ملی تمایلاتنه تابع اولمش وهمان دائماهجا وزنی قوللانمشدر. بونده لسانك هنوز عروض وزنیله استیناس ایده‌جك مرتبه‌ده ایشله‌نمه‌مش اولماسنك ده تأثیری واردر. مع مافیه یابانجی کلمه و ترکیبلرله اوقادار مالامال اولدقدن صوکرا عروض وزنی‌ده استعمال ایدیله‌بیلیردی. «احمد یسوی» أکثر حکمتلرینی اورتا آسیاده خلق بیننده‌پك سویلن اون ایکی وقسماً اون دورت هجالیلرله یازمشدر . یکنسق ، غریب بر آهنکی و عین زمانده وحشی فقط « اصلی بر ادا » یی حاوی اولان بووزنلر، خواجه احمدك دست متصوفانه‌سنده هیچ بر فوق العاده‌لك کوسترمز ؛ او أساساً أك چوق غلیانه حاجت کوستره‌ن یرلرده بیله غایت ساکن وبارددر : نصیحتلرنده‌کی آغیر أداسی، مناجاتلرنده‌کی وقور و ساکن طوری هیچ ده‌کیشمز . درونی حیاتك غلیانلرینه دائما لاقید قالان ، أساسات ظاهره‌یه کمال صداقتله رعایتکار ، آغیرباشلی ، بارد اورتا آسیا تورکنك شخصیت معنویه و مشترکه‌سی « قوداتغی بیلیك » ده اولدیغی کیبی « دیوان حکمت » ده‌ده کوزه چارپار . حالبوکه اون ایکی هجالینك آغیرومطرد آهنکنی تسریع و تهییج ایچین صنعتکار و پرغلیان بر روحك اوکا نفخ حیات ایتمه‌سی ایجاب ایده‌ردی . کندیسنی هیچ بر وجهله صنعتکار عدا ایتمه‌ین خواجه احمد قافیه خصوصنده‌ده تماميله لاقیددر : أسکی شاعرلرك مفرط بر صورتده اعتنا ایتدکلری « علم القوافی » قاعده‌لری اونك عندنده موجود ده‌کلدر ؛ قافیه‌یی پك حقلی اولارق یالکز سمعه تخصیص ایده‌ن بو تورك متصوفی أکثریا اوکا بیله اعتنا ایتمز : « ایندی ـ نولدی ـ قالدی » کیبی کلمه‌لری صوکلرنده‌کی « دی » یه باقارق کمال سهولتله تقفیه ایده‌ر ؛ « اوچون ـ زبون ـ سخن » یاخود «یاتسه ـ اورتسه ـ صاتسه » کیبی قافیه‌لر اوکا کوره غایت معتاددر .

« دیوان حکمت » ده موجوداولان منظومه‌لر [١] شکل نظم اعتباریله پك

[١] دیوان حکمتك استانبول باصماسنده موجود منظومه‌لر کاملاً احمد یسوی یه عائدده‌کلدر؛ « شمسی » ، « شاه مشرب » ، « خواجه سلیمان » ، «خواجه احمد کیبی»

محدوددر: غزل وداستان طرزندن باشقا هيچ برشكله اوراده تصادف ايديله‌مز.
« اوچيوز آلتمش حكمت ايتب داستان ايتـدى ، داستان قيلدى بوستان ايچره
اويماق اوچون » ديه‌ن خواجه احمد أك مهم وقيمتلى حكمتلرينى بوشكل نظم ايله
يازمشدر . داستانلرده برنجى قطعه‌نك صوك مصراعى بعضاً تكرر ايده‌ر؛ فقط
بوتون بندلرك صوك مصراعلرينك ايلك مصراعله هم قافيه اولماسى لازمدر .
منصور حكايه‌سى ، آرسلان بابا حكايه‌سى ، معراج تصويرى ، جابر قصه‌سى ،
رسول أكرم وحضرت عايشه قصه‌سى ، خواجه‌نك كندى طرز حياتى كبى اوزون
ومتسلسل موضوعلرده دائما داستان طرزينه مراجعت ايديلمشدر. « ديوان حكمت » ده
اون دورت مجاليلر همان عموميتله يديشر يديشر تقفيه ايديلمشلردركه بو اعتبارله اون دورتلى
بر غزل يدبلى بر داستان – يعنى مربع عد واعتبار اولونابيلير .

٤

جغتاى ادبياتى اوزرنده‌كى تأثيرى

جغتاى أدبياتنك « احمديسوى » يه قادار كچيرمش اولديغى صفحات تكامل،
تورك أدبياتنك أك مجهول دوره‌لرندن برينى تشكيل ايده‌ر . حالبوكه « ديوان
حكمت » ك قيمت وتأثيراتنى لايقيله تعيين وتحليل ايچين ، جغتايجه‌نك « احمد
يسوى » يه ناصل بر شكل وماهيتده كلديكنى ، اوزمانه قادار نه كبى محصوللر
وجوده كتيرديكنى ، ونهايت بوشاعر متصوفك اوكا ناصل برقدرت بيان ويرديكنى
ومستقبل نسللر اوزرنده نه كبى تأثيرات ياپديغنى بيلمك لازمدر. موضوع بحثك

بر طاقم جغتاى شاعرلرينك قسماً هجا وزنيله يازدقلرى شعرلرده اوراده مندرجدر .
« زنكى بابا » حقنده ، « احمديسوى » حقنده يازلمش مدحيه‌لر ، عروض وزننك اولدقجه
متكمل برشكليله يازيلمش غزل ومخمسلر طبيعى يسوى يه عائد اولاماز. هجا وزنيله يازيلمش
اولان متصوفانه منظومه‌لرده شكل وادا تماميله يسوينك عينيدر : اونلرى يالكز كورمك،
احمد يسوينك معقبلرى اوزرنده‌كى اجرا ايتديكى نفوذ أدبى يى آكلامق ايچين كافيدر. لسان،
طرز توزين وتقفيه اونككيلردن فرق اولوناماياجق قادار عينيدر . بوقسم منظومه‌لرده
‍سملرى كچن « شيخ ابراهيم » احمديسوينك اوغلى « شيخ احمد » ده طوروني صورتنده
تأويل اولونسه بيله ، « باباسحق » ، « باباماچين » كيملردر ، هنوز تدقيق ايده‌مه‌دم .

أهمیت فوق‌العاده‌سنه رغماً ، مقاله‌مزك نسبتنی محافظه ایچین ، بو مسئله‌یی آنجاق عمومی خطلریله توضیح وارائه ایده‌بیله‌جکز .

بوکون چغتای أدبیاتنك أك أسکی أثری اولمق اوزره معروف اولان «دیوان حکمت» دن اول یازیلمش تورکجه أثر ادبی «قوداتغی بیلیك» درکه اوکا تخمیناً آلتمش ، یتمش سنه‌قادار تقدم ایده‌ر. اویغورحرفلریله یازیلدیغی ایچین مستشرقلر اونی ـ و عین صورتله ، دیوان حکمتدن صوکرا اویغور حروفلریله یازیلمش سائر بعضی أثرلری ـ اویغور أدبیاتی عنوان عمومیسی آلتنده طوپلارلر . «٤٦٢» ده ، کاشغرکیبی اورتا آسیانك مهم بر مدنیت مرکزنده وجوده کلن بو أثرك مقدمه‌سی ، کاشغرده داها بوکیبی بر طاقم اثرلر یازیلدیغنی کوستره‌مکده ایسه‌ده مع‌التأسف اومحصولات فکریه‌نك همان هیچ بری زمانمزه قادارانتقال ایده‌مه‌مشدر. بناءً علیه مقایسه‌مزی آنجاق بوایکی اثر آراسنده یاپمق و «احمد یسوی»نك لسان وفکر خصوصنده‌کی فرقلرینی بوصورتله میدانه قویمق مجبوریتنده‌یز.

«اویغور» ایله «چغتای» کلمه‌لری آراسنده‌کی مناسبتلری، بوایکی لهجه‌نك فرقلرینی تشریح وارائه ایتمك موضوع بحثمزدن خارجدر ؛ فقط توضیح مسئله ایچین شونی علاوه‌یه‌مجبورزکه «اویغورجه» تورك لهجه‌لری آراسنده اك اول تحریر وادبیات لسانی اولمش و آسیاده اخیراً میدانه چیقان آبدات لسانیه‌یی وجوده کتیرمش‌در . اسملرندن‌ده آکلاشیلدیغی وجهله تورك اولوسلرینك اك متمدنی اولان اویغورلر «قره خوجو» ده مهم برمرکز مدنیت یاپمشلر ، وچین مورخلرینك ویردیکی معلوماته نظراً ، بشنجی عصر میلادیدن بری لهجه‌لرینی بر تحریر لسانی حالنه کتیرمشلردی . «پروفسور رادلوف» ك علم اصوات نقطهٔ نظرندن تصنیفنه کوره «شرق لهجه‌لری» زمره‌سنه داخل اولان اویغورجه حقنده «داوید لومله‌ی» ، «قلاپروت» و «ره‌موزا» دن نقلاً شومطالعاتی درمیان ایدیور : «اویغورجه تسمیه ایدیلن تورك لهجه‌سی أسکی تورك لهجه‌لرینك أك‌مترقی وعالمانه‌سی عد اولونابیلیر؛ او، پك أسکی زماندن بری صنعت تحریره مالك اولان وادبیات ایله ایرکندن اشتغال ایده‌ن برقومك لسانی اولمق حیثیتیله تورك عرقنك لسان وادبیاتنی اوکره‌نمك نقطه‌سندن بزم ایچین

چوق أهميتليدر. اويغورجه هنوز كاشغر ايله قامول آراسنده‌كى قطعه‌لرك لسانيدر. موسيو قلاپروت آنا لسانى اويغورجه اولان طورفان جوارنده دوغمش بر كويلى‌نك آغزندن طوپلاديغى سكسان يدى كلمه‌دن عبارت برلغتچه ميدانه قويدى . اويغورلر ايله عثمانليلرك موقع جوغرافيسنى دوشونه‌جك اولورسه‌ق بو ايكى قومك لهجه‌لرى آراسنده‌كى فرقى‌ده آكلامش اولورز. اويغورلرك لسانى ابتدائى برلهجه‌دركه لاعلى التعيين خارجى نفوذلر آلتنده قالمامشدر؛ اويغورجه‌ده، چينليلرك تأثيريله اونلرك اسلوبنى تقليداً وجوده كتيريلمش بعضى شيوه‌لر، طرزلر مستثنا اولمق اوزره، بويله برتأثير خارجى آثارينه تصادف ايديله‌مز كيبيدر.(۱)»

فى الحقيقه اسكى اويغور لهجه‌سى شدت وبساطت اعتباريله مهم بر اصليتى حائز ايسه‌ده تأثيرات خارجيه‌دن طبيعتيله خارج قالامامشدر. «طورفان» ك انكشاف وترقى دوره‌سنده « ايدى قوت » ده يازيلان أثرلرده چين وبوديلك تأثيراتى نه قادار اشكار ايسه ، اسلاميتدن صوكرا « كاشغر » ده وجوده كتيريلن «قوتادغى بيليك» كبى أثرلرده‌ده اسلام تأثيرات دينيه‌سى هرصورتله ظاهردر: طبيعته قارشى كوستر ديكى انجذاب وحيات معنويه خصوصنده‌كى لاقيديسيله أسكى چين تأثيراتنى ارائه ايده‌ن بوأثرده، لسان، عربى وفارسى ايله ـ نسبتاً آز اولمقله برابر ـ ينه مخلوطدر ؛ جمله‌لرك ترتيباتنده‌كى اصليت بوسبوتون غائب اولمامشه‌ده عجم نحوينك تأثيراتى‌ده انكار اولوناماز. بوغايت طبيعى بر حادثهٔ لسانيه واجتماعيه‌در. « طورفان » اويغورجه‌سيله اوندن برقاچ عصر مؤخر اولان كاشغر اويغورجه‌سى آراسنده‌كى بوفرقده موقع جوغرافينك مدخلدار اولديغى انكار ايديله‌مزسه‌ده، الك زياده يكى دينك ويكى حياتك ايجاباتى كوزه چاپار . برهيئت اجتماعيه‌نك يكى بردين قبول ايتمه‌سى اوقادار بويوك برحادثه‌دركه لسان، اخلاق ، عادات كبى بوتون عناصر اجتماعيه او تبدلدن متأثر اولور . يكى دينك توليد ايتديكى يكى

---

[۱] « كتاب العلم النافع فى تحصيل صرف ونحو توركى » دن - . اويغورلر و اسكى اويغورمدنيتى حقنده مولر، اشتاين، لوقوق، رادلوف، هوآر كبى مستشرقلرك تدقيقات اخيره‌لرى چوق قيمتداردر. اوقادار حائز وثوق وقيمت اولمامقله برابر ايسته‌ينلر «له‌ئون قاهون » ك اثرينه ومنابع قديمه‌نك الك قيمتليلرندن اولان « تاريخ جهانكشاى » يه ده مراجعت ايده‌بيليرلر .

حیات واوحیاتك یکی احتیاجلری یکی مفهوملرله افاده ایدیلمك ایستر ؛ اووقت اکثریا دینی قبول ایدیلن قومك لسانی یعنی لسان دینی ، ملی لسـان اوزرنده دەرین وناقابل ازاله ایزلر براقیر . ایشته بوتون کائناتده حکمران اولان بوعمومی قانون، اویغورلهجەسی‌نده طبیعی استثنا ایدەمزدی .

غالب عرب اوردولریله برابر تورکستانك بوتون بویوك مرکزلرینـه اسلامیت کمال موفقیتله کیرییور ، اسکی اعتقاد بقایاسنی ، خرستیانلغی ، بودیلکی، بتپرستلکی ییقارق قرآن مبینی هرطرفه نشرایدییوردی. اووقت اسلامیتی تلقین واحکام اعتقادیەیی تعمیم ایچین ـ أساساً تورکلرله أسکیدن بری مناسبتده بولونان ـ عجم عالملری فوج فوج کلیور ، مسلمان اولان حکمدارلر طرفندن یکی دینی تبجیلاً هرطرفده جامعلر، مدرسەلر یاپیلیوردی. بالخاصه « بخارا » یکی اعتقادك تعمیمی ایچین عادتا بر مرکز دینی ایدی. ایشته عصرلرجه دوام ایدەن بوفعالیت سایەسنده اسلامیت شهرلردەکی تورکلرك روحنه کیردی ، لسانلرینه قاریشدی . آثار أدبیه وجوده کتیرەبیلەجك أرباب تفکر وتحریره کلنجه ، اونلر مدرسەده أیی عربی وفارسی اوکرەنەرك یتیشدکلری ایچین ، اونلرك کلمات وترکیباتی یابانجی عد ایتمەیورلردی . أسکیدن تورك مراکز مدنیەسی شمال وشرقده ، چین حدودنده تشکل ایتدیکی حالده ، اسلامیتك قبولندن صـوکرا « کاشغر ، بخارا ، طاشـکند ، سمرقند ، بلخ » کبی تورك ـ اسـلام مرکزلرینك ایران یاقیننده تأسسی، اورالردە یازیلان آثار ادبیەنك لسان ومعنویت اعتباریله نه کبی تأثیرلر آلتنده قالدیغنی واضحاً کوسـترەبیلیر . ایشته چغتای لهجەسی « کاشغر » اویغورجەسنك چغتای خاندن صوکرا آلدیغی شکله ویریلن براسمدرکه [۱]

[۱] احمد وفیق پاشا « لهجهٔ عثمانی » سـنده دیرکه : تاتار وموغولك تورکستان غلبەسندن صوکرا چنکیزك اوغلی چغتای خانك ممالکنده محررات بوتون اویغورجـه متداول ایدی ، اونك ایچین « ۷۰۰ » سال هجریسنده چغتای لسـانی تعبیری شیوع بولمغه باشلامش وبوشرق تورکجەسی فارسی‌یی تقلیداً حرکات بارزه ایله املا قیلینمشدر. » بومطالعه دوغرو اولمقله برابر تشویش اذهانه سببیت‌ویرمەمك ایچین اوفاق برنقطەیی‌ده ایضاح ایدەلم : « احمدیسوی » نك دیوان حکمتی ، مشارالیهك « ۵۶۲ » ده وفات ایتدیکی دوشونولورسه هرحالده « چغتایجه » اسمنك شیوعندن بریچق عصر اول یازیلمشدر ؛ بویله اولدیغی حالده یسوی‌یی چغتای ادبیاتنك مؤسسی عد ایتمك ناصل ممکن اولور ؟ صرف

اونك ـ شیمدی‌یه‌قادار دسترس اولونابیلن ـ الڭ أسکی نمونه‌سی «دیوان‌حکمت» در . «دیوان‌حکمت» له «قوتادغی‌بیلیك» آراسنده‌کی فرقلری یالکز «یوسف خاص‌حاجب» له «احمدیسوی» بیننده‌کی شخصیت فرقلرینه‌ده‌کل ، عین‌زمانده «کاشغر» ایله «یسی» آراسنده‌کی‌فرق‌جوغرافی‌یه، آراده‌کی أللی‌آلتمش‌سنه‌لك زمان فرقنه والڭ‌زیاده اسلامیتك تورکلر ایچنده سرعت انتشاریله ایران‌تأثیراتنك دهشتلی ترقیسنه حمل ایتمه‌لیدر . عرب یازیسنی مجملردن آلان واملالرینی بیله او تأثیر آلتنده فضله صائتلرله یازمغه باشلایان شرق تورکلری او زمان آنجاق «دیوان حکمت» کبی بر أثر وجوده کتیره‌بیلیرلردی . کاشغرده اسلامیتدن باشقا دینلرك‌ده بر موقع قبول بولابیلدیکی بر أثناده یازیلان «قوتادغی بیلیك» ایله حیاتی عجم تأثیراتی آلتنده کچیره‌ن بر صوفی‌نك حکمتلری آراسنده طبیعی بو قدر فرق موجود اولور . تکامل ادبی‌نك عمومی قانونلرینه اتباعاً ابتدا «دیوان‌حکمت» له بر ماهیت دینیه کوستره‌ن چغتای ادبیاتی اوزرنده ، «احمد یسوی»نك بوتأثیری‌چوق دوام ایتمش، وچغتای ادبیاتی «لطفی» لر،«سکاکی»لر، «نوائی» لرله غیر دینی برحال آلدقدن صوکرا بیله «احمدیسوی» معقبلری‌ظهور ایتمشدر .

لســان ومعنویت اعتباریله شدتلی بر عجم تأثیری آلتنده قالمقله برابر خلق وزنیله و خلقه خطاباً شعرلر انشاد ایده‌ن بو بویوك تورك متصوفی ، چغتـای أدبیاتی اوزرنده بویوك برتأثیر اجرا ایتمش ، خلقك معنویته نفوذ أیله‌مشدر . اوندن صوکرا ، اوچنجی خلیفه‌سی «سلیمان‌باقرغانی» کبی آداملر ـ بعضاً عروض وزنی قوللانمقله برابر ـ هجا وزنیله وطبیعتیله عین‌طرزده أثرلریازمشلر، خلقك احتیاجات دینیه‌سنی تطمینه ، اونلره نصایح اخلاقیه تلقیننه چالیشمشلردر.

تاریخی برنقطه‌دن مطالعه ایدیلیرسه بو اعتراض وارددر ؛ فقط حقیقت حالده «چغتایجه» اویغورلهجه‌سنك اسلامیت وداها دوغروسی ایران تأثیراتی آلتنده ماهیت اصلیه‌سنی ده‌کیشدیره‌رك آلمش اولدیغی شکله ویریلن برعنواندر . اویغورجه‌نك داها چغتای اسمی اورتاده یوق ایکن بو شکلی آلدیغنی اثبات ایده‌ن الڭ اسکی اثر «دیوان حکمت» اولدیغی ایچین ، یسوی‌یی اوکا مؤسس عد ایده‌رلر ؛ وچغتایجه‌یی داها او زمان وجود بولمش برلسان‌صایارلر. ساخته‌مدققلر کبی‌اسملراوزرنده اوینامایارق؛ لسانك تاریخی تکاملی کوزه‌تیله‌جك اولورسه بونقطهٔ نظره هیچ براعتراض سرد ایدیله‌مز .

قیل سلیمان نیتك بولغای سنینك ایشك
اسیغ قیلماس آتا آنا قارنداشك
اوزکنی قوتقار ایندی موکلوغ باشك
کیلك دوستلر حقه قوللق قیلا کورونك

بو أدا تماميله يسوى أداسيدر؛ وچغتاى أدبياتنده برطرز مخصوص اولارق قالمشدر. نيته كيم، تكامل أدبى نك تأثيريله چغتاى ادبياتى برسراى أدبياتى حالنه كيردكدن صوكرا [١] بيله «نوائى» نك تأثيراتنه رغماً هر عصرده برچوق «احمد يسوى» مقلدلرى ظهور ايتمش، وعين شكل وأداده اثرلر وجوده كتيرمشلردر. ديوانى آوروپاده طبع ايديلن مشهور توركمن خلق شاعرى «مخدوم قولى» بوميانده تعداد اولونابيلير. هپ «احمديسوى» تأثيراتيله شرق توركلرى آراسنده ده - طبيعى بزده اولديغى كبى - متصوف خلق شاعرلرى واونلردن عاشقلر تورەمش، خلاصه، اولدقجه شايان دقت برعاشق أدبياتى دەوجوده كلمشدر. احمديسوى نك معقبلرينى برر برر تدقيق ايله تأثيراتنى آيرى آيرى ايضاحه قالقمق چغتاى أدبيات متصوفانه سنك مفصل تاريخنى يازمق ديمكدركه مقالەمزك دائرۀ شمولندن قات قات خارجدر؛ يالكز شونى سويلەمكله اكتفا ايدەلم كه، احمد يسوى، عمومى تورك أدبياتى اوزرنده أك بويوك تأثيرات اجرا ايتمش بويوك برشخصيتدر؛ بوتون اورتا آسيا خلقى، قيرغيزلر، توركمنلر، اوزبكلر، وولغا بوينده كى شمال توركلرى، و- آتيده ايضاح ايدەجكمز وجهله - آنادولى وروم ايلى توركلرى كاملاً اونك نفوذ معنويسى آلتنده قالمشلردر. چغتاى ادبياتيله عثمانلى ادبياتنك عين صفحات تكاملدن كچەلرى وهرپردەكى تورك معنويتنك - بوتون ظاهرى آيريلقلره رغماً - برلكى، بردرجەيه قادار بو نفوذك برأثرى عد اولونابيلير. مختلف يرلرده ومختلف شرائط آلتنده ياشايان، هرطرفده مختلف اسملر آلان تورك قومنك معنوى وحدتنه بوندن داها قوتلى وداها علمى بر دليل بولونابيليرمى!

[١] بوخصوصده معلومات مفصله آلمق ايستەيەنلر محررك «تورك يوردى» ندە انتشار ايتمكدە اولان «دوقوزنجى واوننجى عصرلردەكى چغتاى شاعرلرى» عنوانلى اثرينه مراجعت ايدەبيليرلر.

٥

عثمانلی أدبیاتی اوزرندهکی تأثیری

آنادولیده داها حکومت عثمانیه تأسس ایتمهدن اول اولدقجه مترقی بر لسان وأدبیات موجود ایدی؛ فارسی‌نك لسان رسمی اولماسنه رغماً «مولانا» و«سلطان ولد» تورکجه أثرلر یازمشلر، «یونس امره» سکزنجی عصر ابتداسنده هجا وزنیله فلسفهٔ تصوفی مصور أثرلر وجوده کتیرمشدی. «یونس» ك او قادار منتظم ومترقی بر لسان ایله یازماسی، «کلشهری» نك یاپانجی بر وزنی اوقادار بویوك برمهارتله قوللانماسی، آنادولی تورکلرینك اوندن اول یعنی یدنجی عصر أثناسنده مطلقا «مکتوب برادبیات» وجوده کتیردکلرینی آرتیق میدان ثبوته چیقارمشدر؛ «یونس» ه تقدم ایدهن دورده موجودیتی محقق اولان ملی وزن ایله محرر عوامی تکیه أدبیاتنه عجبا نه کبی أثرلر منشأ اولدی؟ ایشته بوراسی فوق العاده مهم اولمقله برابر شیمدی یه قادار دهرین بر مجهولیت ایچنده بولونیوردی. تکیه أدبیاتی و بالخاصه یونس طرزی، تاریخ أدبیاتمزده فوق العاده أهمیته شایان اولدیغی ایچین بو مجهول نقطهنك تنویری ایجاب ایدییوردی. ایشته بو خصوصده اجرا ایتدیکم تدقیقات تاریخیه وأدبیه نتیجهسنده، شرق تورکلرنده اولدیغی کبی، غرب تورکلرینك تکیه ادبیاتندهده «احمد یسوی» نك اجرای تأثیر ایتدیکنه قانع اولدم. بو خصوصدهکی دلائل ومطالعاتمی مختلف وسیلهلرله نشر ایتدیکم جهتله [١] بوراده خلاصةً موضوع بحث ایتمکله اکتفا أیلهیهجکم.

آنادولیدهکی عوامی تکیه أدبیاتی ابتدا آنادولی‌نك فکری و سیاسی شورشلری آراسنده صرف پروپاغاندا مقصدیله تأسس ایتمشدی. قونیه سلچوقیلریله اونلره تابع نیم مستقل دره بکلرینك، موغول اوردولرینك، روم قیصرلرینك آنادولی‌یی دائمی تشوشلره معروض براقدقلری زمانلرده، خراسان

[١] یونس امره، حیات و آثاری [تورك یوردی، ایکنجی سنهنك ١٩ نجی واوچنجی سنهنك ٣ نجی نومرولرنده]. — عاشق طرزینك منشأ وماهیتی [اقدام، ٢ مارت، ١٣٣٠].

وتورکستاندن بر چوق بابالر ، درویشلر ، عاشقلر ، أللرنده عصای سیاحت، باشلرنده دستار ملامت ، روم دیارینه کلیورلردی. مقاله‌مزك برنجی قسمنده، ایضاح ایتدیکم وجهله بونلرك أکثریسی احمدیسوی فقراسی ایدی ؛ بناءً علیه اونلرله برابر خواجه احمدك ، سلیمان باقرغانی‌نك أثرلری‌ده آنادولی‌یه کلیور ، خلق آراسنه یاییلیوردی . حیاتك تجلیاتنه قارشی هیچ برقید ایله مقید اولمایان بو آداملر آراسنده دورلودورلو أملر بسله‌ین غریب غریب شخصیتلر واردی. یدنجی عصرده « غیاث‌الدین کیخسرو ثانی » زماننده تحدث ایده‌ن « باباییلر » مسئله‌سی بو خصوصده پك معنیداردر [١] : مشهور عاشق پاشانك جدی « بابا الیاس خراسانی » نك ، شقائق مترجمنك قولنه کوره ، « جناب معالی نصابی مظهر کمال سمیه » اولدیغندن باشنه بیکلرجه مرید طوپلانمش و سلطان غیاث‌الدین اونك بونفوذینی خوش کورمه‌یه‌رك بابا الیاس ایله شریکی اسحاقی واونلره تابع بیکلرجه مریدی قتل ایتدیرمشدی . مع‌مافیه بوتون بو سیاسی محذورلرینه رغماً صوفیلك آنادولی‌یی استیلا ایدییور ، و روم تارك دنیالرینی تقلیداً هرطرفده زاویه‌لر، تکیه‌لر چوغالیوردی. «قرامان تاریخی» مترجمی «شکاری»نك افاداتندن ، اوأثناده بوتون آنادولی محیطنك شیخلر ، عاشقلر ، بابالریتیشدیرمکه نه‌قادار مساعد اولدیغی پك أیی آکلاشیلیور: بکلرك مجلس مشاوره‌لرنده مطلقا شیخلرده بولونیور ، رؤیالر اونلره تعبیر ایتدیریلیوردی . سلطان سلجوقی حضرت مولانا ایله دائما مشاوره‌ایدییور ، صوکرا قرامان بکی محمدبك قونیه‌یی ضبط ایدنجه ینه عین خانقاهه کمال تواضع وعبودیتله شتاب ایده‌رك مولانانك نفوذی سایه‌سنده تخریبات وقتل‌عام اجراسندن فارغ اولویوردی . [٢] ایشته بوحالت روحیه‌ده بولونان بکلر أرباب تصوفه دائماتکیه‌لر ، زاویه‌لر بنا ایده‌رلر، متمادی شورشلردن بیقوب أزیلمش اولان زاواللی خلق ایسه کندیلرینه بودنیاده نصیب اولمایان سعادتی هیچ اولمازسه آخرتده تأمین ایچین اونلرك باشنه کمال خلوص وصفوتله بیریکیرلردی. آنادولی‌نك یدنجی عصرده‌کی قاریشیق دوره‌سی

[١] قرامان تاریخی ، « شکاری » . [بروسه‌لی طاهر بك افندیده‌کی نسخه‌دن]

[٢] شقائق ترجمه‌سی ، برنجی جلد [صحیفه : ٢٣] .

قادار تكيه‌لرك، زاويه‌لرك تزايدينه‌مساعد بر دور آز بولونور. تكيه أدبياتنك، خلق‌الهيلرينك بودوره‌ده پك زياده تعمم ايتمش اولماسى بديهيدر .

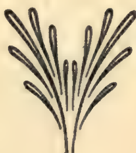
مقاله‌مزك برنجى وايكنجى قسملرنده مختلف وثائقه استناداً «احمديسوى» نك او أثناده غرب توركلرى اوزرنده اجرا ايتديكى تأثيرات معنويه‌يى تفصيلاً آكلاتمشدق. اودورده‌كى آنادولى متصوفلرينك أك أسكيسى وبزم تكيه أدبياتنك أك بويوك استاد مقتداسى اولان « يونس امره » نك ديوانيله ديوان حكمتى سطحى برصورتده مقايسه ايده‌جك اولورسه‌ق، يونس امره‌نك اوبويوك تورك شيخندن نه قادار چوق اقتباس ايتديكى درحال ميدانه چيقار . زمان ومحيط اعتباريله ضرورى اولان لهجه فرقلرى استثنا ايديلنجه روح بردر ؛ طرز توزين وتقفيه ، أدا ، موضوعلر هپ عينيدر . نماز واوروجك لزوم شديدندن، قرائت قرآنك مثوباتندن باحث اوشرعى نطقلرده تاريخ قديمك بوتون قصص ورواياتنه، مخيلهٔ عامه‌نك بالعموم خرافه آلودمولوداتنه ، تاريخ أنبيانك تكميل صفحاتنه، «حلاج منصور» ه، « ذوالنون مصرى » كبى مشاهير اوليانك مناقبنه يريربليغ اشارتلر واردر : طبق ديوان حكمت‌ده اولديغى كبى. يونس‌ده‌خواجه احمدكبى متصوفانه بر وجد وخشوع ايچنده عشقك علوى واسرار آلود ماهيتندن ، قيامت كوننك هول انكيز ولوله‌سندن ، جنتك نازان وسودلى ايرماقلرندن ، الهى بلبللرك وحدانيت نغمه‌لرندن ، اسرار وحدتدن بحث ايده‌ر .

آراده‌كى يكانه فرق يونس امره‌نك داها ليريك، هيجاننه‌داها مغلوب اولماسى وبويله‌جه، سويله‌نيلمه‌يه‌جك حقيقتلرى كمال جرأتله افشا ايتمه‌سيدر: «كنديسنه عاشق مذهبنك دين اولديغى ، شريعت اهلنك اومنزله ايره‌مه‌يه‌جكنى ، ملتنك هرملتدن آيرى ودين وديانتنك أديان موجوده‌دن مستثنا بولونديغى ، نمازسز آبدستسز دوست محرابنه واردیغى » كمال وجد وصميميتله سويله‌مه‌سنه رغماً « داها زياده اعتراف حقيقت ايچين شريعت ادبندن قورقديغى » ده اعتراف أيلر. فقط بواعتراف «يونس» ى «منصور» كبى ادارهٔ كلامدن، بليغ دوريه‌لر يازمقدن منع ايتمز ؛ « نمرود آتشنى خليله بوستان ايده‌ن ، خلاج ايله اناالحق سويله‌يوب بوينه اورغان طاقان ، محمدله معراجه چيقان ، اول وآخر اولان ،

خلق ایچنده دیرلك سوره‌ن ، دورت کتابی دوغروده‌وزه‌ن ، آق کاغده قارا یازان ، خلاصه هپ ، هپ بنم ! » دیه باغیریر . « احمدیسوی » ده موجود اولمایان بو افشا آتی ، آنادولی‌نك اوأثناده‌کی حالت روحیه‌سنه و بر درجه‌یه قادار مولانانك تأثیراتنه عطف ایده‌بیلیرز . مع‌مافیه یونس بو اعترافاتده بولونمقله برابر ، بعضاً « یسوی » نك تأثیری آلتنده « بش وقت نمازینی قیلمایان مسلمان ده‌کل ، أهل جهنمدر » دییه‌جك قادارده آداب شریعته رعایت کوستریر .

ایشته قابل انکار اولمایان بوتون بو دلائل لسانیه وتاریخیه قارشیسنده « احمد یسوی » نك بزم تکیه أدبیاتی والخاصه « یونس امره » اوزرنده‌کی تأثیراتنی اعتراف ایتمه‌مك ممکن ده‌کلدر . خلق وصنعتکارلر اوزرنده عصرلردن بری اجرای نفوذ ایده‌ن « یونس » کبی بویوك بر شخصیتك تشکلنده بو درجه علاقه‌دار اولماسی ، شرق تورکلری کبی غرب تورکلرینك‌ده « احمدیسوی » یه نه‌لر مدیون اولدیغنی ایضاح واثبات ایدییور .

کوپریلی زاده محمد فؤاد

تورك بیلكی درنكی

كچن یاز صوكلرنده تأسیسنه تشبث اولونان تورك بیلكی درنكی تشكیلاتنه عائد بعضی چالیشمالر سببیله برآز تأخر ایتمش و غایه‌سی اولان مملكتده حقیقی اصول واختصاص اوزرینه مؤسس علمی برجریان وجوده كتیرمك مقصدینی تأمین ایتمك اوزره ینه درنك مؤسسلرینك تنسیبیله مجموعه‌مز تشرین ثانی آینده انتشاره باشلامشدی . تورك بیلكی درنكنك‌ده تشكیلاتی اكمال اولوندی . و مارت آینك اون‌دوردنجی جمعه كونی درنك دائره‌سنده بوتون اعضاسنك اشتراكیله ایلك عمومی اجتماع عقد ایلدی .

روز نامه موجبنجه اولا اداره هیئتی رئیسی و مجموعه‌مز مدیری جلال ساهر بك سوزه باشلایارق مملكتده علمی بر انقلاب وجوده كتیرمه‌نك أهمیتنی وعلمده اصول واختصاصك لزوم وماهیتنی تشریح وایضاح ایله درنك مؤسس هیئتنك بیلكیلری تقسیم و تصنیفده ناصل براصول اتخاذ ایتدكلرینی وبوكا استناداً نه كبی شعبه تقسیملری یاپدقلرینی آكلاتدی؛ وبوشعبه‌لرك چالیشما ساحه‌لری كنیشله‌دكجه تالی قسملره آیریلابیله‌جكلرینی و سعیلرینی تنظیم و ترتیبده استقلاله مالك اولدقلرینی‌ده علاوه ایده‌رك تورك بیلكی درنكنه موفقیت تمنیسنده بولوندی .

متعاقباً درنكك علمی رئیسی امراه افندی حضرتلری اوته‌دن بری مملكتده آقاده‌می تشكیلی مقصدینك حصولنه چالیشدقلرینی و بونك شیمدیلك حكومتجه یاپیلماسی قابل اولامشه‌ده ایلریده هرحالده امكان حاصل اولاجغنی وبو درنكی او انجمنك بر مبدأی كبی تلقی ایتدكارینی بیان ایله‌دیلر .

بوندن صوكرا شعبه‌لره انتخاب اولونان اعضانك اسملری اوقونارق هرشعبه‌نك اجتماع كون وساعتلری تعیین ایدیلدی. نهایت نظامنامه‌نك مذاكره‌سی جهتی قونوشولارق بونی سالم برصورتده یاپابیلمك ایچین اولا شعبه اعضالری

کندی آرالرنده کوروشه‌رك لزوم کوردکلری تعدیللری بیان و مدافعه ایتمك اوزره بررمرخص انتخاب ایتمه‌لری وبوشعبه مرخصلریله اداره هیئتندن تشکل ایده‌جك قومیسیونده مسئله‌نك تدقیق اولونماسی تقرر أیله‌دی . و اجتماعه ختام ویریلدی .

* *

تورك بیلکی درنکینك مختلف شعبه‌لرینك رئیس ، کاتب وشیمدی‌یه قادار انتخاب اولونان اعضاسنك اسملرینی نشر ایدییورز . اعضانك مقداری قطعی ده‌کلدر. هرشعبه لزوم کوره‌جکی مقدارده هیئتنی تکثیر و متخصص، مقتدر ذاتلرك معاونتلرینی رجا أیله‌یه‌جکدر .

اداره هیئتی : آق چوره اوغلی یوسف ـ احمد آغایف ـ جلال ساهر (رئیس) ـ سلانیکلی دوقتور رفعت ـ مهندس سالم ـ ضیا ـ کوپریلی زاده محمد فوأد (کاتب) ـ دوقتور ناظم ـ هاشم بکلر .

تورکیات شعبه‌سی: آق‌چوره اوغلی‌یوسف ـ احمد آغایف ـ احمد جودت ـ احمد رفیق ـ حسین زاده علی ـ ضیا ـ بروسه‌لی طاهر ـ طینغر ـ عارف ـ فوأد رائف ـ کوپریلی زاده محمدفؤاد (کاتب) ـ محمود معن ـ نجیب‌عاصم (رئیس) بکلر .

اسلامیات شعبه‌سی: ابوالعلا ـ حلیم ثابت (کاتب) ـ خلیل نعمت ـرضا توفیق ـ سید ـ شرف‌الدین ـ ضیا ـ عبدالاحد داود ـ فرید ـ منصوری زاده سعید ـ شیخ محمود ـ موسی کاظم بك وأفندیلر.

حیاتیات شعبه‌سی : دوقتور آصف درویش ـ اورخان ـ بهاءالدین شاکر ـ توفیق‌رشدی ـ توفیق سالم ـ رشاد (کاتب) ـ رفعت (رئیس) ـ سرور کامل ـ سلیمان نعمان ـ عاقل مختار ـ عدنان ـ قدری راشد بکلر .

فلسفه و اجتماعیات شعبه‌سی : آق‌چوره اوغلی یوسف ـ احمد آغایف ـ اسماعیل حقی ـ امراه (رئیس) ـ زهدی ـ ضیا ـ فائق صبری ـ لطفی فکری ـ محمد جاوید ـ وحید ـ هاشم (کاتب) بکلر .

ریاضیات و مادیات شعبه‌سی : برهان‌الدین ـ برهان الدین (کاتب) ـ تحسین ـ جوادتحسین ـ سالم ـ صالح ذکی (رئیس) ـفطین ـ نورالدین بکلر.

تورکجیلك شعبه‌سی : جلال اسعد ـ جلال ساهر (رئیس) ـ حسین جاهد ـ حمداه صبحی ـ صلاح جیمجوز ـ ضیا ـ عمر سیف‌الدین ـ (کاتب) ـ کاظم‌نامی ـ معمار کمال‌الدین ـ محمدامین ـ مفید راتب ـ دوقتور ناظم‌بکلر.
فخری اعضا : پارووس — موئیزقوهه‌ن افندیلر .

تورکجیلك شعبه‌سی

شعبه ایلك دفعه مارتك اون آلتیسنده طوپلاندی . جلال ساهر بك رئیس، عمرسیف‌الدین‌بك کاتب انتخاب‌ایدیلدی. ایلك‌مذاکره‌نك‌موضوعی‌شعبه‌نك چالیشاجغی ساحه‌یی تعیین ایتمك اولدی . سائر شعبه‌لرك تدقیقلری بیتنجه‌یه قادار موقتاً علمی حرکتلری اداره وتشویق ، تورکلکه فائده‌لی حرکتلری تشجیع وتحریك ایتمك شعبه‌نك مساعیسنه اساس قبول ایدیلدی . لسان ، شعر ، حکایه ، تماشا ، معماری ، بدایع ، تربیه ، اقتصاد حقنده‌کی مذاکره‌لره أساس اولمق ایچین برر راپور حاضرلانماسنه قرار ویریلدی . ضیا وکاظم نامی بکلره لسان ، محمد امین ، جلال ساهر بکلره شعر ، صلاح ، مفید راتب بکلره تماشا ، عمرسیف‌الدین بکه حکایه، معمار کمال‌الدین وحمداه صبحی‌بکلره‌معماری وبدایع ، توفیق رشدی بکه حفظ‌صحت راپورلرینك احضاری حواله ایدیلدی .

شیمدی‌یه قادار عقد ایدیله‌بیلن اجتماعلرده موسیو پارووسك اقتصادیات وآوروپایه کندیمزی طانیتمق لزومندن بحث ایده‌ن مهم سوزلری دینله‌ندی .

توفیق رشدی بك ورم وفرنکی موزه‌لرینك لزومنی سویله‌دی .

معمارکمال‌الدین‌بك‌تورك معماریسنك دوچار اولدیغی‌خرابی‌یی‌تشریح‌ایتدی.

تورکیات شعبه‌سنك طلبیله ملی مارشك تنظیمی مسابقه‌یه قونارق لااقل‌اون لیرا مکافات‌نقدیه وعد ایدیلدی. ادریس صبیح بکك‌بومسابقه ایچین‌کونده‌ردیکی «آل‌بایراق» شعری موضوعك خصوصیتی اعتباریله ملی برمارش اولمامقله برابر بکه‌نیله‌رك بش لیرا مکافات ویریله‌سی ومارش مسابقه‌سی‌مدتنك برسنه‌یه ابلاغی قبول اولوندی .

بسته‌له‌نمك ایچین انتخاب اولونان محمد امین ، کوك آلپ ، جلال ساهر بکلرك شعرلری اوقوندی. بونلرك وآل‌بایراق‌مارشنك‌جلال اسعد بك طرفندن بسته‌له‌تدیریله‌سی ایچین صنعتکارلره مراجعت اولونماسنه قرار ویریلدی .

ساهر بكك تكليفيله نشری قبول ايديلن خلق كتابلرينك انتخابی ايچين فرانسه وآلمانيايه قاتالوغلر سپارش اولوندی .

تماشا مسئله‌سی مناقشه ايديلدی . پاريسه ، برلينه بعضی وثائق كتيرتيلمك اوزره مكتوبلر يازيلماسنه قرار ويريلدی .

« آل بايراق » شعری وتوفيق رشدی بكك راپوری آشاغی‌يه درج ايديلمشدر . توركجيلك شعبه‌سنك مساعی ومذاكراتی بو صورتله شيمدی‌يه قادار ، توركلكك فكری وفعلی حركتلرينه منحصر قالمش اولدی .

آل بايراق

بوياسنی كللر وورور ، گنج قيزلرك ياناغی !
اوياسنی كونش ايشلر ، صوم آلتوندر صاچاغی !
أتكنه ايريشه‌مز هر ييكيتك دوداغی !

بولوطلردن يوجه دورور ، ملكلرك اوتاغی !
بايراقلرك اولوسيدر خاقانلرك بايراغی !

ياساق ديبه قلعه‌لره ، سينورلره ديكيلمش ؛
چوق صايبيلی دالغا اونك قارشيسنده اير كيلمش ؛
نيجه باشلر ، نيجه تاجلر كولكه‌سنه أكيلمش !

دورت طرفه آقين ايده‌ر ، يدی اقليم قوناغی !
اوكسوزلری باصوب صارار أرطغرلك قوجاغی !

روزكارلرله شاقالاشير ، طايفونلرله اويناشير ؛
تاريخلره ميدان اوقور ، دنيالرله صاواشير ؛
زورلی يره آياق ديره‌ر ، كوك يوزينه صاتاشير !

كوموش آيله سوت ايچمشدر ، كعبه يولی قوشاغی !
شفقلرله قان قارده‌شدر ، فاتحلرك سنجاغی !

ادريس صبيح

صحی موزه حقنده

شخصی واجتماعی حیاته فائدۀعملیه‌سی اولان معلوماتی أهالی‌یه قولای‌ونافذ بر صـورتده ویره‌بیلمك ایچین عمومی موزه‌لر أك بویوك بر عاملدر . ممالك متمدنه‌ده فنون طبیعیه حقنده هرکسه قولایجه معلومات ویره‌جك حیوانات ، نباتات، معدنیات موزه‌لری خصوصات صناعیه حقنده معلومات ویرمك ایچین طرق معابر، وسائط نقلیۀبریه، وسائط نقلیۀبحریه موزه‌لری اولدیغی کبی‌هرکسه لازم اولان خصوصـات صحیه حقنده قولای وآچیق معلومات عملیه ویرمك ایچین‌ده ملت صحیه موزه‌لری تأسیس اولونمشدر . بوکا بکزه‌ر موزه‌لرك پك فائده‌لی شایان دقت برنمونه‌سی برلینده عمله‌نك وقایۀ حیاتی موزه‌سیدر.

دائمی (عمله‌نك وقایۀ حیاتی) سرکیسی

مؤسسه‌نك رئیسی . — موسیو وه‌رسنه‌ر : مشاورین خاص حکومتدن وداخلیه نظارتی راپورتور مشاورینندن .

قسم فنی مدیری . — موسـیو هارتمان : مشـاورین خاص حکومتدن وایمپراطورلق سیغورطه‌سی مجلس‌اداره رئیسی. ومعلم دوقتور موسیو آلبرت. ۱۹۰۳ده کشادایدیلن بودائمی‌مؤسسه موجودیتنی‌رایشتاقك نسبت‌دلالتکاریسنه مدیوندر. (۱۸۹) مؤسـسه ۳/۴ هکتار وسعتنده برقطعۀ اراضی اوزرنده انشا ایدیلمش یکدیکرینه فوقنده درس صالونی بولونان بر دهلیز واسطه‌سیله مربوط ایکی بنادن مرکبدر.

۱ — مأمورین دائره‌سی

۲ — سرکی »

مأمورین دائره‌سنده مأمورین اودالری ، رئیس دائره‌سی و برنجی قاتده دخی مؤسسه‌نك کتبخانه‌سی وبرورم موزه‌سی واردر . درس صـالونی ، که

«عمله‌نك وقایهٔ حیاتی» ایله مناسبتدار قونفرانسلره تخصیص ایدیلمشدر ؛ (١٩٦) کیشی اوطورابیله‌جك صیرالری واردر .

سرکی دائره‌سنه‌کلنجه : ١٦١٠ متره مربعی وسعتنده‌برقطعهٔ اراضی اوزینه انشا ایدیلمش بربنادن عبارت اولوب ٨١٨ متره مربعی برساحهٔ تشهیره مالك بر غاله‌ری‌یی حاویدر. مؤسسه داخلیه‌نظارتی طرفندن اداره اولونور. وفابریقاجیلرله مخترعلرك محصولاتنی قبول ایده‌ر.

تشهیر ایدیلن أشیانك جسامت طبیعیه‌ده اولماسنه ممکن مرتبه اعتنااولونور. صاحبلرندن اجرت آلینماز . و مؤسسه برای تشهیر کتیریلن أشیایی ایکره‌تی اولارق قبول ایده‌ر . مع‌مافیه اونلری صاحبلرینه ایسته‌دیکی زمان اعاده خصوصنده‌ده مختاردر .

سرکی ایکی بویوك شعبه‌یه منقسمدرکه أك مهمی (عمله‌نك قضالره قارشی وقایه‌سی) قسمی تشکیل‌ایده‌ر . بورادہ نظر دقتی أهمیتله جلبه شایان برنقطه ، سرکیده‌کی‌أشیا، آلات وأدواتك بویوك برقسمنك یرلرنده اولدیغی کبی، شرائط أساسیه‌لرینی غائب ایتمه‌یه‌رك عرض ایدیلمه‌سیدر .

١١٥ ماکینا تماملیه حال فعالیتده تشهیرایدیلمشدر . بونلردن أل ایله اداره ایدیله‌نلردن ماعداسی (موتور) واسطه‌سیله تحریك اولونور . وجمله‌سی سرکی دائره‌سنك زمین قاتنه موضوعدر .

غاله‌ری‌یه کلنجه ، برچوق أجهزه ، نمونه‌لر، لوحه‌لر، فوطوغرافیلر ایله مملودر. وهپسنك اوزرنده آکلاشیلماسی غایت‌قولای‌وموجز لوحه‌جقلرواردر.

هرماکینا اوزرنده قضالرك حدوثنه مانع اولمق‌ایچین علاوه ایدیلان پارچه‌لر قیرمیزی‌یه ومضر صحت اولان توزلرك ، غازلرك وبخارلرك امحاسنه مخصوص وسائطده ماوی‌یه بویانمشدر .

هالك دهلیزنده (کوزلرك وألیسه‌لرك وقایه‌سنه) مختص أجهزه تشهیر اولونیور .

اصل سرکی‌دائره‌سنه کلنجه، بورادہ‌برقسم آلات‌مرفعه [Les machines de levage] قضالرك اوکنی آلمغه مخصوص أمنیت‌جهازلرینك، ایکنجی قسم

اورمانلرده چالیشان عمله‌نك واونك قارشیسنده‌ده معدن عمله‌سنك وقایه‌سنه مخصوص أجهزه‌نك تشهیرینه تخصیص اولنمشدر . بو دائره‌نك یانده‌ده کاغد جیلغه مطبعه‌جیلغه عائد ماکینالر ، صابون تضییق ماکینالری ، مختلف خمیر (pâtes) لر اعماله مخصوص ماکینالر ، قصابلغه عائد ، والبیسه‌جیلکه مخصوص آلات تشهیر ایدیلن صالون بولونور .

هالك تام اورتاسنده دخی معدن اخراجاتنده قوللانیلان أجهزه و آلات زراعیه ماکینالری و (بحریه صنعتکاران جمعیتی) طرفندن تصنیف ایدیلن آلات ولوازم (کمیلرده آچیلان ده‌لیکلری طیقامغه مخصوص أجهزه ، تخلیصیه أدواتی) مصادف نظراولور .

غاله‌رینك اوزرنده : بخار قازانلری و بورولری ، آلات مرفعه ونقل ، اعمالات واخراجات معدنیه، طوغلاجیلق ، کره‌میدجیلك انشاآت وصنایع کیمیویه‌ده وقوعی محتمل قضالره قارشی اعمال ایدیلن امنیت جهازلرندن مرکب برقولله‌کسیون واردر .

ایکنجی شعبه ایسه (صناعی حفظ صحت) ه تخصیص قیلنمشدر . بورادە تنفس ایدیلن هوانك تصفیه‌سنه مخصوص أجهزه ، توزلرك قالدیریلماسی ایچین مستعمل آلات، منفسلر ، بانیولر وتأسیسات مایعه کورولور . بونلردن صوکرا عمله‌نك غدالرینه ، مسکنلرینه ، تعلیم و تربیهٔ عوامه ، حمایهٔ أطفال و شبانه متعلق لوازم وآلات کلیرکه ، بوتون بو حسناته تعلق ایده‌ن شیلر خصوصی بر پاویبونه وضع اولونمشدر .

مؤسسه‌نك مصارف اعمالیه‌سی ۵٦۵,۰۰۰ ویرنیك بدلی دخی ٤٦٨۰۰۰ مارقه چیقمشدر .

مأمورین دائره‌سنده بولونان ورم موزه‌سنه کلنجه ورمه قارشی مجادله‌یی تأمین ایده‌ن مرکزی قومیته طرفندن اداره اولونور .

بو موزه‌ده عمله‌نك صنعتلرینی ایشلرکن دوچار اولاجقلری قضالر ،خسته‌لقلر کوستریلدیکی کبی بو قضالره ، خسته‌لقلره دوچار اولمامق ایچین نه کبی ترتیبات وتدابیره لزوم اولدیغی آلات، أدوات، رسملر، موده‌للر،لوحه‌لر، غرافیکلرله انظارعمومیه‌یه

عرض ایدلمشدر . هرکون معین ساعتده آچیق اولان بو موزه‌یی هرکس جزئی بر اجرتله زیارت ایدر . موزه‌نك بکجیسی هرشی حقنده معین بر پروغرام داخلنده زواره معلومات ویریر. باشلیجه جهتلره نظر دقتلرینی جلب ایده‌ر. پازار کونلری موزه هرکسه مجاناً کشاده‌در. أهالی ، عمله ، مکتب طلبه‌لری بورایه کیده‌رك صنعت قضالری حقنده قولایجه عملی معلومات ایدینیرلر .

**

مملکتمزده دخی هرشیدن اول دوشونوله‌جك خصوص أهالینك تربیهٔ اجتماعیه‌سی ، دنیادن ، انسانلقدن خبردار اولوب کندیسنه ومملکتنه قارشی وظیفه‌سنی اوکره‌نمه‌سیدر. برشخصك کندینه ومملکتنه قارشی وظائفندن اڭ مهمی محافظهٔ صحتیدر . محافظهٔ صحت ایچین کتابلرده ، غزته‌لرده اوقوناجق ، قونفرانسلرده دیکله‌نه‌جك معلوماتدن هرکس متساویاً استفاده ایتمز . أکثریا بر چوقلرینك بر قولاغندن کیره‌ر ، دیکرندن چیقار. مملکتمزده ده کل عوام أهالی ، اڭ منور خواصك دخی محافظهٔ صحت خصوصنده فائده ویریر ، عملی معلوماتی پك آزدر . هرکس محافظهٔ صحت وحفظ صحت اسملری ایچنده ، مظلم مجهولات آراسنده یووارلانمقده‌در . شخصی وعمومی حفظ صحت حقنده قونفه‌رانسلر ونشریات واسطه‌سیله أهالینك ، عسکرك وطلبه‌نك وکنج واختیار هرصنف خلقك نظر دقتنی جلبه چالیشمقده دوام ایله برابر برده ملت صحت موزه‌سی تأسیسنه موفق اولونورسه أهالینك محافظهٔ صحتنه داها عملی اولارق استفاده‌لر تأمین ایدلمش اولور . بو موزه‌دن : حربیه نظارتی عسکرلرینی ، معارف واوقاف نظارتلری مکتب طالب وطالبه‌لرینی ، صحیه مدیریتی دوقتورلرینی ، وشهرامانتی بوتون شهر خلقنی ، حکومت بالجمله اهالیسنی استفاده ایتدیره‌بیلیر .

خلاصه بویوزدن حصوله کله‌جك عملی تربیهٔ صحیه‌دن بوتون دوائر حکومت وافراد ملت منفعتداردر . بناءً علیه بویله بر موزه‌نك قولایلقله تشکیلنه دوائر حکومتك کافه‌سنك اشتراك ومعاونتی لازمدر . وبو اوقادار منفعتلی وأساسلی برامر خیردرکه مملکت ایچین فوائدی لایحصادر . عینی زمانده علمی ، مدنی ، انسانیت نظرنده مهم بر مؤسسهٔ خیرخواهانه میدانه کله‌جکدرکه أساساً آوروپا قونفه‌رانسنه داخل اولان عثمانلی حکومتندن عالم انسانیت بوکیبی تشبثات مدنیه‌یی

چوقدن بکله‌مکده‌در. حالبوکه بوتون بو أسبابك فوقنده علوی وعلویتی نسبتنده نالەکار بر صدا، بر استمداد آوازەسی واردرکه بزدن بر آن اول امدادینه شتاب ایتمه‌مزی طلب ایدییور. بوصدا یریر خسته‌لقلرله ایکله‌ین آنادولینك ، مریضانه نداسیدر. ورمك، صیتمانك، فرنکینك زهرلی طیرناقلریله‌یوره‌ك پارچالایان سینه‌سی هر آن طیرمالانان ، چوجوقلرینك پك چوغی یاشامادن‌اولن ، یاشایانلرینك بر قسمی اولودن‌فرقی اولمایاجق‌قادار جیلیزوچلیمسز وجودلریله حیات غوغاسنده سنده‌لەیه ، سنده‌لەیه ، سوروکله‌نن بو یاره‌لی آنانك یوره‌ك پارچالایان استمدادی أك حسسز یوره‌کلری أزه‌جك بر حالده‌در . آنادولی ایچریسنده اویله کویلر بیلیرم‌که سنه‌لردن‌بری نه‌بر عسکرچیقمش ونه‌ده بر قیزك اوله‌ندیکی کورولمشدر. شیش قارینلری، صیسقه بویونلریله جانلی جنازه حالنده‌طولاشان بوزاواللیلر اوزاقلردن کلن حفظ صحت ترانه‌لرینه قارشی نه‌آجی بر استهزای کریان تشکیل ایدییور . ملتك صاغلغی مسئله‌سنده غائب ایدیله‌جك زمان قالمامشدر . بر کون اول مؤثر و نافذ چاره‌لر دوشونمه‌لی‌یز . بونك ایچین تدبیرلر پك‌چوقدر. هپسنه‌ده آیری آیری توسل اولونمالیدر ؛ فقط هپسندن اول خاستالقلره قارشی آچیلاجق عمومی جدالده خلقمزك مقتضی معلومات ایله مجهز اولماسی أسباب موفقیتك أك مهم عواملندندر . ایشته هرکسه أك آزوقت ایچنده أك چوق علمی معلومات ویرمك‌ایچین تجربه اولونان‌وسائط میاننده أك چوق موفقیت تأمین ایده‌نی اعلانجیلقدر . موزه‌لرده بواعلانجیلغك أك أساسلی بریولیدر .

بویله بر موزه‌نك صورت تأسیسنه کلنجه تأسیسات اداریه و علمیه‌ده شیمدی‌یه قادار اولدیغی کبی بر أوجکز طوتارق ادارهٔ مصلحت ایله کوچه کبی اصلاحنه چالیشمق بو مسئله‌ده اولاماز . شهرك وسائط نقلیه‌نك قولایجه اوغرایاجغی مناسب بر محلنده، برعرصه بولمالی. بورایه أیی بر معمارك پلانی دائره‌سنده مقتدر بر شرکت واسطه‌سیله بربنا انشا ایتدیرمه‌لی . انشاآت تمامیله اکمال اولونوب اساسلی داخلی ترتیباتی‌ده بیتدکدن صوکرا ایکی سنه مقدم درسده تأسس ایده‌ن بین الملل حفظ صحت سرکیسنی بودفعه ثابت حفظ صحت موزه‌سی حالنه تبدیل ایتمکه اوغراشان‌شرکت‌علمیه‌یه،یاخود باشقابویله برهیئت علمیه‌یه ویرمه‌لی‌در. مذکور شرکت ویا هیئت ایسته‌نیله‌ن مقصده کوره بالجمله

ترتیباتنی احضار ویرلرینه وضع ایتدکدن صوکرا آناختارینی بزه تسلیم ایتسین.

موزه تعیین ایدیله‌جك جسامت ، وسعت وشکلنه کوره ایکی ویا اوچ قاتدن عبارت اولور. اوست قاتده بش بویوك صالون بولونور. بونلرك هر برلرینه مملکتمزك أمراض اجتماعیه‌سندن اولان ورم ، فرنکی ، صیتما و تراخوم ، چیچك خسته‌لقلرینك أسبابی ، صورت سرایتی ، مملکتده‌کی تخریباتی ، طرز تداویسی حقنده مولاژلر، رسملر، لوحه‌لر والخ وضع اولونور. برصالونه دخی عمومی وشخصی حفظ صحتك بیلینمه‌سی ایچین لازم اولان ترتیبات قونولور . بنانك آلت قاتنده بربویوك قونفه‌رانس صالونی ایله مأمورینك اقامتنه مخصوص ایکی اودا وسائره یاپیلیر. بوموزه‌یه برمأمور، بر خدمه کافیدر. هرکون معین زمانلرده آچیق بولونور . عسکرلر، طلبه، قادینلر مجاناً، دیکر زوار کوچوك بر دخولیه ایله بوموزه‌یی زیارت ایده‌رلر. مأموره اولجه برایضاحنامه ویریلیر . بوایضاحنامه رساله حالنده‌ده طبع اولونارق زواره براجرت مقابلنده‌داغیتیلیر . مأمور ایضاحنامه‌دن خارجه چیقمامق اوزره کلنلره ماکینا کیبی اورتایه قونولانلری آکلاتیر. قونفه‌رانس صالوننده هرهفته اجتماعی خاستالقلریمز وعملی حفظ صحت حقنده مجاناً قونفه‌رانسلر ویریلیر. برسینه‌ماده قونفه‌رانسلره جان ویریر.

دوقتور توفیق رشدی

فلسفه واجتماعيات شعبه‌سی

بیلکی درنكنك فلسفه واجتماعيات شعبه‌سی رياستنه امراه افندی وكتابتنه سید هاشم بك انتخاب اولونمشلردر . شعبه ، تشكلی كوننددن اعتباراً ایكی مهم مسئله‌یی مذاكراتنه موضوع اتخاذ ایتدی .

بونلردن بری شعبه‌نك كندی حیاتنه عائد ، دیكری بیلكی درنكنك تأسسنده‌كی مقصدی استحصاله مدار اولمق اوزره درنك خارجنده علم وادبسنده ایفا ایده‌جكی خدمته متعلقدر .

شعبه ، فعالیتنی تام ومكمل برصورتده ثمره‌دار ایده‌بیلمك ایچین هانكی علومك « فلسفه واجتماعيات » عنوان عمومیسنه داخل اولدیغنی تثبیت وتعیین ایتمك مجبوریتی قارشیسنده بولونیوردی . طبیعتیله شعبه‌نك ایلك مشغله‌سنی كندی حیاتنه عائد اولان بومسئله تشكیل ایتدی . بوخصوصه مدار اولمق وشعبه‌جه مناقشه وتنقید ایدیلمك اوزره ضیا بك « فلسفی واجتماعی بیلكیلرك تقسیمی» عنوانی آلتنده برتتبعنامه (Thèse) احضارایله شعبه‌یه تودیع ایتدی.

ضیا بك تتبعنامه‌سنی فلسفه تاریخنك تدقیق ومشاهده‌سنه استناد ایتدیرمكده‌در. [اساسنده فلسفه‌دورت مسئله‌ایله اشتغال ایتمشدر: ۱ - علم مسئله‌سی ۲ - وارلق مسئله‌سی ۳ قیمتلرك تقدیری مسئله‌سی ٤ - ادراك مسئله‌سی .

سوقراط زماننده بری علمك موضوعی عمومیاتدر . أسكی علم بوعمومیاتی نوعلرده بولویوردی . ده‌قارتله باشلایان یكی علم عمومیاتی قانونلرده آرامغه باشلادی . اوحالده أسكی علمك موضوعی « مفهوملر » دی. یكی علمك موضوعی كمیت » دن عبارتدر.چونكه‌قانونلر كمی نسبتلرك یكنسقیسندن باشقا برشی ده‌كلدر.

علمك عمومی ومجرد اولماسنه مقابل وارلق خصوصی ومشخص (Concrêt)در. اوحالده خصوصی ومشخصدن بحث ایتمك اوزره علمدن بوس‌بوتون آیری بر « شعبهٔ معرفت لازم . آریستو بوكا (مابعدالطبیعه) نامنی ویردی . به‌رغسون آریستونك بوتصنیفنی قبول ایدییور . (مابعدالطبیعه) بزه وارلغك كمیتنی ده‌كل كیفیتنی آكلاتمغه چالیشدیغی كیبی صنعتك غایه‌سی‌ده بزه وارلغی اولدیغی كیبی تصویر ایتمكدر .

صوك زمانلرده دوركهايم اجتماعيات علمنك قيمتلر علمندن عبارت اولديغنی ميدانه قويدی . هوفدينغ دينك اجتماعی قيمتلره حياتك وكائناتك اعماقنده تملر آرامق احتياجنه استناد ايتديكنی ايضاح ايتدی . اوحالده يالكز اخلاقك ده‌كل، بوتون علوم اجتماعيه‌نك ودينك قيمتلر علمی اولديغی آكلاشيلدی.

كيفيت (شعور) ايله ، كميت (ذهن) ايله ، قيمت (وجدان) ايله ادراك اولونور . روح بشر بو اوچ دورلو ادراكدن مركبدر . او حالده ادراك مسئله‌سی ايلكی اوچ مسئله‌يی برلشديره‌ن برزميندر . روحيات (شعور ، ذهن ، وجدان) ديديكمز اوچ ادراكی برلشديرير . فلسفه ايسه بونلرك معطياتی اولان كيفيت، كميت وقيمتك جانلی برتركيبی ديمك اولان شأنيتی تدقيق ايده‌ر .]

ايشته ضيا بكك تتبعنامه‌سنك خلاصه‌سی . تتبعنامه بوأساسلرك تفصيلاتنی محتويدر .

شو أساسلره كوره ضيا بك دورت صنف وجوده كتيرييور :

برنجی صنف : منطق : منطقيات الخ

ايكنجی صنف : مابعدالطبيعه ، صنعت

اوچنجی صنف: اجتماعيات واجتماعياتك علوم معاونه‌سی

دوردنجی صنف : روحيات ، فلسفه ، تربيه

تتبعنامه شعبه طرفندن الآن مناقشه‌ايديلمكده‌در. ختامنده « بيلكی مجموعه‌سی» ايله نشر اولوناجقدر .

فلسفه واجتماعيات شعبه‌سنك مشغله‌سنه داخل اولان ايكنجی مسئله علومده تطبيق اولونان اصوله عائددر .

مملكتمزك علمی حياتنده قرون وسطاذهنيتنی الآن برحيات وپايدار ايده‌ن سبب Scolasticisme ايله Méthode d'autorité اولديغنه شبهه يوقدر . بونلرك عليهنه برجريان اوياندیرمق علم نامنه وطنمزه ايفا ايديله‌جك أك مهم خدمتدر. بونی نظردقته آلان شعبه ١٣٣٠ - ٣١ سنهٔ تدريسيه‌سی مبدأندن اعتباراً تجربه ومشاهده اصوللرينك علومده‌كی تطبيقاتنه دائر دارالفنون قونفرانس صالوننده برديزی (série) قونفه‌رانس ويرمكی تقرر ايتديرمشدر. قونفه‌رانسلر، متخصصلری طرفندن ترتيب واحضار اولونمقده‌در .

تورکیات شعبه‌سی

ابتدا مارتك اون‌یدیسنده ایلك اجتماعنی عقدایده‌ن تورکیات شعبه‌سی نظامنامه موجبنجه نجیب عاصم بکی ریاسته و کوپریلی زاده محمد فؤاد بکی کتابته انتخاب ایتدکدن صوکرا مساعیسنه باشلامش واوزماندن بری هرهفته عقد اجتماع أیله‌مکده بولونمشدر .

تورکیات شعبه‌سی، کلیاتنك برنجیسی اولمق اوزره، نجیب عاصم بکك «هبة الحقایق» نامنده‌کی أسکی وقیمتدار براویغور متنی حقنده تدقیقاتنی نشره قرارویرمشدر. اونی متعاقب نجیب عاصم وکوپریلی زاده محمد فؤاد بکلر طرفندن مشترکاً جمع وترتیب ایدیلمش اولان « عثمانلی تورکلرینك خلق أدبیاتی » وآندون طینغیر افندینك « تورك دیلینك صرف تحلیلیسی » نامنده‌کی أثرلر نشر ایدیله‌جکدر . شعبه بومقرراتنی أسباب موجبه‌سیله هیئت اداره‌یه عرض ایتمشدر .

تورکیات شعبه‌سنده بونلردن باشقا اعضا طرفندن احضار ایدیلن برطاقم راپورلرده اوقونارق مداوله‌ٔ افکارده بولونولمشدر . بروسه‌لی طاهر بکك « میسرة العلوم » نامنده أسکی برصرف کتابی حقنده‌کی تدقیقی ، نجیب عاصم بکك « تاریخ نقطهٔ نظرندن ضرب مثللرمز » ، طینغر افندینك « نه‌أداتی حقنده تدقیقات » عنوانلی راپورلری آتیده مندرجدر . احمد آغایف بکك «شهنامه‌یه کوره تورانیلر » آق چوره اوغلی یوسف بکك « تورکلر وخلافت » حقنده‌کی تدقیقلری پیدرپی عرض اولوناجقدر . شعبه بونلردن باشقا « آنادولی‌نك محلی لهجه‌لری » حقنده تدقیقاتده بولونمقده‌در .

میسرة العلوم

برغمه‌لی قدری افندی نامنده برذاتك ۹۳۷ تاریخنده یازارق ابراهیم پاشایه تقدیم ایتدیکی بوأثر أك أسکی قواعد عثمانیه کتابیدر . کتابیاته دائر آثار قدیمه‌ده بوندن هیچ بحث ادیلمه‌دیکی کبی خصوصی ورسمی مهم کتبخانه‌لرده‌ده

دیکر نسخه‌سنه تصادف ایدیله‌مه‌سی « قدریٔ برغموی » نك بو أثرینه بیوك برقیمت بخش ایتمکده‌در. لسان وأدبیات تاریخی نقطه‌سندن «میسرة العلوم»ك أهمیتی چوق بویوکدر . قواعد عثمانیه کتابی ترتیبنی هرکس قرق‌أللی سنه‌لك برشی ظن ایتدکلری حالده ، بویله عصرلرجه اول ، اسمی مجهول بر ذاتك قواعد لسانك تصنیف وتدویننده‌کی أهمیتی آکلایارق بو ایشه حصر مساعی ایتمه‌سی جداً شایان حیرت وتبجیلدر .

قدری أفندی یاپدیغی ایشك أهمیتنی پك أیی ادراك ایتمشدر . مقدمه‌سنده وزیر اعظم ابراهیم پاشا حقنده برچوق مدایحده بولوندقدن صوکرا دییورکه: « اصل مرادم سلطانم حضرتلرینه دعاوثنادر . لکن بو دعایه توطئه ایچین دیله‌دم‌که برعجیجه نسنه اختراع أیله‌یم‌که کیمسه‌دخی بومیدانده آت صیچراتمامش اوله. » مؤلف أثر تورکجه قواعدك تدوینه هیچ‌لزوم کورمه‌یه‌رك صرف ونحوك آنجاق اجنبی لسانلرده لزومنه‌قائل اولان معاصرلرندن بو خصوصده پك‌حقلی اولارق آیریلیور ؛ وبو کتابك ترتیبنده نه‌کبی فائده‌لر کوزه‌تدیکنی شوسوزلرله آکلاتیور : « ... اونك ایچین تورکی لغتده یازیلدی‌که‌بودیل اهلنه‌فائده أیله‌یه . سائر لغتلری دخی بوکاقیاس أیله‌یوب آنلره دخی عالم‌اوله. مرادی بیتن‌مقدماتی واضح طالبلری تیزجك مراده یتیشدیریر . جمیع عمرنده سعیلر ایدوب اوکره‌نمه‌ینلره غایت فایده‌أیلر. مطالعه أیله‌یوب فایده‌سنك ترتیبن آکلایان‌تصدیق أیله‌یوب دیرکه بو بر حیله‌در ، فیلی بر قیل ایله چکر ، بویوك طاغلری بو کوسکیله یرندن اویناتیر . زیرا هرطائفه کندی لغتی قاعده‌سن تیز آکلار ؛ تاکه صوکرا سائر لغتلری کندی‌لغتنه قیاس ایدوب سهل زمانده چوق اذعانه یتیشور ... » ألمزده موجود اولان نسخه ، کتابك نسخهٔ اصلیه‌سی اولمایوب استنساخ ایدیلمشیدر؛ ایکی قسمه تقسیم ایدیلمش اولان بونسخه‌نك برنجی قسمی دوقسان دوقوز صحیفه‌دن مرکب‌اولوب ۹۷٤ ذی‌القعد سنده وسکسان دورت صحیفه‌دن مرکب ایکنجی قسم‌ده ۹۷٦ ربیع‌الاولك یکرمی بشنده استنساخ ایدیلمشدر. درست ، یاکلیشسز ، فقط حسندن تماميله محروم بریازی‌ایله‌یازیلمش اولان أثرك مجموعه‌سی اوفاق حجمده یوز سکسان اوچ صحیفه‌دن وهر صحیفه اون ایکی کوچوك سطردن متشکلدر .

عربجه‌نك قواعدينه تطبيقاً يازيلمش اولماسى پك طبيعى بولونان بو أثرابتدا كلمه‌نك تعريف وتقسيميله باشلايارق افعالى، معلوم ومجهول شكللرينى كوستردكدن صوكرا فعللرك بعضى وجوهنى ، اسم زمانى ، اسم مكانى ، اسم آلتى ، اسم تصغيرى ، اسم منسوبى ، اسم تفضيلى ، فعل تعجبى آكلاتيور ؛ وايكنجى قسمده اسم جنسدن باشلايارق احوال اسمى ، اسم عددلرى . مضمراتى ، ظرفلرى ، استفهاملرى ، حرفلرى ، مضاف ومضاف اليهى ، فاعل ومفعولى، حالى ، استثنالرى، مبتدا وخبرلرى ، اسم اشارتى ، حرفلرى، كلمات ومعانى‌ يى، اضافتلرى خلاصه قواعد نحويه‌يى تكميل ايدييور . أك نهايتده‌ده شاعر « خيالى » نك بر غزلنى آلارق تحليل صرفى ونحو يسنى ياپيور .

ايشته بو مطالعات مختصره‌دن پك كوزه‌ل آكلاشيلاجغى وجهله برغمه‌لى قدى‌نك كتابى لسان وأدبيات تاريخى نقطه‌سندن غايت مهم وهرصورتله شايان طبعدر . مختلف نسخه‌لرى اولماديغى جهتله أثناى طبعده « تنقيد متون » اصولنه اتباع ايديله‌مه‌يه‌جكسه‌ده ، صحيح ودرست بر نسخه اولماسى قيمت علميه‌سنى محافظه‌يه كفايت ايده‌بيلير .

بروسه‌لى

محمد طاهر

آتالر سوزی و عثمانلی تاریخی

آتالر سوزینی جامع کتابلرمز برچوق جهتلردن ، فائده‌لی بر صورتده ، تدقیق ایدیله‌بیلیر : اونلردن بریسی‌ده عثمانلی تاریخی نقطهٔ نظریدر .

ضروب أمثاله باقیلیرسه بونلردن برچوغنك بوتون تورك ملتنه عائد و پك أسکی شیلر اولدیغی کورولور .

احمد وفیق‌پاشا وشناسی‌مرحوملرك طوپلایوب چیقاردقلری آتالرسوزلری ایچنده بش یوزدن فضله ملی وزنده مفرد بیت واردرکه بونلرك هانکی شاعر طرفندن نظم ایدیلدیکی بللی ده‌کلدر . بونلر پك أسکی زمانلرده بر ویا بر چوق شاعرلرك ، آغیزلره دوشمش ، حکملری عموم ملتجه حقیقت اولمق اوزره قبول ایدیلمش سوزلریدر . ایشته جدی ، ملی أثرلرك ، ملت یاشادقجه حافظهٔ أنامده باقی قالاجغنه بونلر أبدی برر آبده ، برر بککو طاشی‌در .

مثلا صوکرادن کورمه ، توره‌دیلر حقنده‌کی شو :

کورمه‌مش کورمش ،

کولمه‌دن ئولمش .

بیتی کیم بیلیر قاچ عصر اول حکیم بر شاعرك آغیزندن چیقمشدر . وبو بیت ، شوحقیقت باقی قالدقجه یاشایاجقدر . فقط کیمك سویله‌دیکی احتمال که مؤبد برمجهولدر .

غریبدرکه حماسیاته ، محاسنه ، حاصلی بر حقیقت وفضیلته مشوق اولان آتا سوزلری علم‌لسان نقطهٔ نظرندن أك أسکی اولانلری‌در. بونلردن مثلا:

أمه ، سمه یاراماز [۱]

کیبی بوکون بعضی کلمه‌لری‌قوللانیلماز وحتی معناسی بیلینمزلری بیله موجودیتلرینی محافظه ایتمشدر . فقط بوراده مقصدمز بوتون آتالرمزك سوزلرینی بابلره ، فصللره آییرمق واویولده اوزون تدقیقات اجراسنده بولونمق ده‌کلدر .

---

[۱] أم ، علاج دیمکدر .

بونی صوکرایه دوشه‌جك برفرصته براقیورز . شوراده بونلری یالکز تاریخ نقطهٔ نظرندن تدقیقه برچیغیر آچمق ایسته‌یورز. أوه‌ت ، برآز اول أك أسکی آثار سوزینك فضیلته وحماسته دائر اولدیغنی سویله‌دك . ایشته :

یکیت ئولور ، شان قالیر ؛
آت ئولور ، میدان قالیر.

* *

قالیرسه ایل بکه‌نسین اولورسه یر بکه‌نسین .
ایل ایله کلن دوکون ، بایرام .

سوزلری فضیلت میداننده جان ویریله‌جك شان قازانیلاجغنی، عمومه کلن قضانك دوکون بایرام اولاجغنی بر أركك دیلیله سویله‌یور . ایشته بونلر ملتك حماست وفضیلت دورینه عائددر .

شونلر ایسه داها یکیدر:

شیق شیق ایده‌ن نالچادر،
ایش بیتیره‌ن آقچه‌در.

* *

ایل ایچین یانما ناره ،
یاق چوبوغی ، صفا کی٘ آرا .

دقت بویورولیورمی ، نره‌یه اینیورز؟ شان میداننده ئولمك ، قالیرسه ایل بکنمك، ئولورسه یربکنمك، عمومه کلن مصیبتلری قوجامان بریوره‌کله دوکون، بایرام صایمق کبی قهرمانلقلر ، توکللر اورتادن قالقیور ؛ یرینه منافع ذاتیه ، استراحت مسکینانه کبی عادیلکلر کلیور . آرتیق او مسکین قهوه‌خانه‌لرده چوبوق اوفله‌مك غایهٔ أمل اولویور. ایله آجیمق شویله دورسون ، او مصیبت چوبوق صفاسیله قارشیلانیور . فقط داها وار :

دولتك مالی ده‌کیز،
یمه‌ین اونی دوموز !

بو بیت بزه بیت المال ملمینك نه قادار دوموزلره مأکل اولدیغنی، کوستربیور!
پادشاه یاساغی اوچ کون سوره‌ر .

قانوندن باشقا برشی اولمایان یاساغك حکمی اوچ کون سوره‌رمش . بوده برشیلر سویله‌یور .

ایشته بر آثارشی دوری که قاباقجی مصطفی‌لر، فلانلر هپ اودورك قهرمانلریدر. أك نزیه برشاعرمز، غالب دده بیله :

« چالدمسه‌ده میری مالی چالدم ! » دیمه‌یورمی ؟

ایشته عثمانلیلق بودورلری آشیردی . شیمدی کوزلرمز تجدده معطوفدر.

بال حسن اوغلی
نجیب عاصم

تورك دیلنده‌کی (نه) أدات سلبی

(نه أدات نفي حقنده تتبعات) نامی تحتنده مرحوم ابوالضیا توفیق بك طرفندن دورت سنه مقدم موقع انتشاره چیقاریلمش اولان کتابده ، مذکور نفی أداتنك مکرراً ایرادنده باشقا کلمهٔ نافیه استعمالی واقع اولمادیغی بر خیلی شواهد وأمثال ایله اثبات اولونمشدی .

بوافاداتك غایت منطقی اولماسنه رغماً بوأداتی مکرراً استعمال ایتدکلری جمله‌یی برفعل منفی ایله اتمام ایتمکی اعتیاد ایده‌ن بعضی أرباب قلممز آراسنده قاعده‌یی تشریح ایتمه‌دن مسئله‌یی حل ایتمك قابل اولاماز. قطعی برحکم ویره‌بیلمك ایچین بر قاعدهٔ أساسیه تشریحی ضروری‌در .

نه « قسطاس البیان میزان اللسان » مؤلفی مرحوم عبدالرحمن افندینك ، نه معلم ناجی افندینك ، نه اسرار بلاغت محرری حقی افندینك ، نه اوتوز سنه‌دن بری انتشار ایده‌ن صرف ونحو مؤلفلرینك ونه مومی الیه ابوالضیا توفیق بکك أثرنده ناملری کچن ذوات کرامك متروکاتنده ، بویولده برقاعده‌یه تصادف ایدیلمشدر.

ظن عاجزانه‌مه کوره ، بومسئله‌نك حلنه مدار اولاجق قاعدهٔ اساسیه شودر :

ألسنهٔ عتیقه‌ده اولدیغی کبی ، تورك دیلنده‌ده ، نفي اداره ایده‌ن عمده‌یه یعنی پره‌نسیپه کوره برجملهٔ تامه درونده آنجاق تك علامت سلب ونفی بولونماسی جائز اولابیلیر . بوکیفیت ایسه ألسنهٔ جدیده مرکبات کلامیه‌سنه کلیاً مغایردر ، چونکه بولسانلرده فعللر اوکجه کلدیکندن مطابقته رعایت واردر .

اول أمرده شوراسنی ایضاح ایده‌لم که ، بوأدات اصلنده سلب (Privatif) أداتی اولدیغندن ، ونفی ایله سلب آراسنده فرق بولوندیغندن اوکا نفی أداتی دیمك بر خطا تشکیل ایده‌ر . مع مافیه ، نفیك چوق کره سلب یرینه قوللانیلدیغی واقعدر . مثلا : نه وار نه‌ده یوق ؛ نه یاپدی نه یاپمادی ؛ نه‌وار نه یوق کبی . آنف البیان پره‌نسیپه کوره ، ایکی جمع علامتنك‌ده بر عبارده

قوللانیلماسی تورکجه‌ده جائز اولاماز . مثلا : (اون آت) دیرز ؛ (اون آتلر) دیمه‌یز . زیرا (اون) کلمه‌سی آتك عددینی تعیینه کافیدر . کذا (محمد وعمر کلدی) دیرز ؛ (کلدیلر) دیمه‌یز . آنجاق فاعل اولان محمد ایله عمری ذکر ایتمز ایسه‌ك طبیعی فعلی جمع اولارق استعمال ایتمه‌مز و (کلدیلر) دیمه‌مز ضروریدر .

شیمدی (نه) اداتنه کله‌لم : (نه) أداتی ، مذکور قاعدهٔ أساسیه‌یه تابعدر. یعنی تورکجه شیوه‌سنجه مکرراً استعمالنده ، برنجی (نه) یی تعقیب ایده‌ن جمله‌نك فعلی مثبت اولارق ایراد ایتمك وایکنجی (نه) یی تعقیب ایده‌ن جمله‌یی ده، فعلدن معرا قیلمق واجب اولور . مثلا : (نه احمد کلدی نه محمد) کبی .

بونکله برابر ، هر قاعدهٔ اساسیه کندی شاذلریله قوت بولدیغی جهتله ، مکرراً (نه) استعمال اولونان جمله‌لرك ایکنجیسنده‌ده عینی ویا باشقا فعلی تکرار ایتمك ، بعضاً ده‌یالکز ایکنجی جمله‌ده فعلنی ذکر ایتمك ، ویاخود فعلی (ینه) دن اوکجه کتیرمك ، و (نه) یی بر قاچ کره قوللانمق واقع وجائز اولور . لکن، هرحالده، فعلی مثبت اولارق استعمال ایتمك ضروریدر. مثال: (نه احمد کلدی نه عمر کلدی ؛ نه دنیاده صفا بولدق ، نه‌ده انسانلرده وفاوار؛ نه بن، نه‌ده پدرم کلدی؛ بر آدم نه یالان سویله‌مه‌لی، نه‌فنالق ایتمه‌لی ؛ نه‌ده کیمسه‌نك مالنی ضبط ایتمه‌لی؛ ییقیلدی خاکه نه‌مست ونه‌هشیار ــ نه‌دیری ، نه‌ئولو، نه‌صاغ، نه‌بیمار، الخ) کبی.

(نه) دن صوکرا فعلی منفی ایراد ایتمه‌نك محذوری آتیده‌کی نظریه‌ایله‌ده ثابت اولور :

ذاتاً ریاضیاتده اولدیغی کبی ، نحو قاعده‌لری‌ده منطقه مستنددر . یعنی ایکی منفی بر مثبته مساویدر . بناءبرین ، ایکی نفی علامتنك بر جمله‌ده جمعی‌ده بر تضاد تشکیل أیلرکه ، بوکا صرفیون ، نحوه قارشی مخالفت قیاس وتعقید (Solécisme) تعبیر ایده‌رلر . ــ مثلا : (نه پایمالی نه پایمامالی) جمله‌سنی تحلیل ایده‌جك اولورسه‌ق ، بعضیلرینك ادعاسی وجهله (یا پایمالی یا پایمامالی) دیمك اولمایوب، اولا: (نه پایمالی = پایمامالی) وثانیاً: (نه پایمامالی = پایمالی)ده دیمك ده‌کلدر. چونکه : (نه‌پایمالی نه‌پایمامالی) دیمك ، (هم پایمالی هم پایمامالی)

ديمكدر . حالبوكه ، (يا يامالی يا يايماملی) ديمك ايكيسندن برينی يايمق ديمكدر. بناءً عليه ايكيسی اورتاسی بر شیٔ يايمقله ايكی شيدن برينی يايمقده فرق عظيم اولديغی نمايان اولور .

مشروحات واقعه‌مدن (نه) أداتنك علی السويه مثبت فعللر ايله منفی معناسنه مفيد اولديغی ومنفی فعللر، صفتلر واسملر اولنده سلب معناسنی مبين بولونديغی مستبان اولور .

كلهلم (نه) نك كندی ماهيتنه : (نه پاتيردی نه كورولتو ، نه كيديش نه طاپينيش) كبی جمله‌لرده‌كی (نه) ضمير مبهم اولوب ، كاه استفهام وابهام وكاه استغراق وحيرت ايچين قوللانيليير. يوقاريده‌كی مثاللرده‌كی (نه) نك عينی‌در. حالبوكه بوصوك (نه) سلبی مفيد عاطفه‌در . ــ بو (نه) أداتی ، سانسقريت وزندوفارسی وبعضی آوروپالسانلرنده موجود (non , ne , ni , na) نك نظيری اولديغی آشاغيده تصريح ايده‌جكمز نوطه‌دن آكلاشيلاجقدر .

بوبابده صاحب رأی اولان (ألسنهٔ هندو اوروپائيه‌نك صرف تطبيقی سی) مؤلفی معلم (موسيو فرانسو آبوب)ك بوأدات حقنده (جلد۲ صحيفه۳٤۲)ده ويرديكی ايضاحات ومعلوماتی بالترجمه زيرده ايراد ايتمكی لازمه‌دن عد أيله‌دم :«سانسقريت وزند وأسكی فارسيده وداها سائر آوروپالسانلرنده (نه = na) موجود اولديغی كبی،سانسقريت لسانك وه‌ديك : (Védique) شعبه‌سنده‌كی (نا = na) ، سلب ونفيدن ماعدا ، لاتينجه‌نك (sicut comme = نيته كيم ، ناصل كه) معناسنی ده افاده ايده‌ر . ـــ بوندن دولايی بو اداتك منشأی ضميری اولديغنی استنتاج أيله‌دم . ـــ هرنه‌قادار وهلهٔ اولاده بوايكی معنا بيننده مباينت كورولور ايسه‌ده، (ne, ni, non) معناسنه اولان نا (na) ايله (sicut = نته كيم) معناسنه اولان (na) ايچين آيری آيری منشأ تعيينی ايجاب ايتمز ظن ايده‌رم . مادام كه اثبات وتصديق كيفيتی ، برلفظ ضميری ايله اشارت وارائه اولونابيليور . اوحالده ، اثبات وتصديقك عكسی‌ده ، اثبات وتصديق ايله برلكده ديكر بركلمه واسطه‌سيله افاده ولونمق پك طبيعيدر. ـ شوحالده(na= نه) كلمه‌سنه بويولده برمنشأ تعيين وفرض أيلر ايسه‌ك ، بوأدات تعبير أصحيله نفی أداتی اولمايوب ،

تبعیدی یعنی سلبی مفید بر ضمیر اولمش اولور . فی‌الحقیقه بر نسنه وصفتی رد ایتمکله اول نسنه ویاصفت ازاله ویا انکار ایدیلمش اولماز. بلکه‌قرب ومجاورتندن تبعید ایدیلمش اولور .

بناءً علیه بو ضمیرك صرف ونحوجه اولان اهمیتنی آکلاتابیلمك ایچین بوقادار ایضاحات ومعلومات اعطاسی کفـایت ایده‌ر ظن ایده‌رم .

قالدی که تورك صرفنده داها بوکابکزه‌ر پك چوق مشکلات، مثلا: صفات مؤکده وکلمات مهمله تابعه ولسانمزك اس‌الاساسی اولان قوانین صوتیه واملا قاعده‌لری و (ایمك) فعلی کیبی شیلر مع‌التأسف هنوز حل ایدیله‌مه‌مشدر .

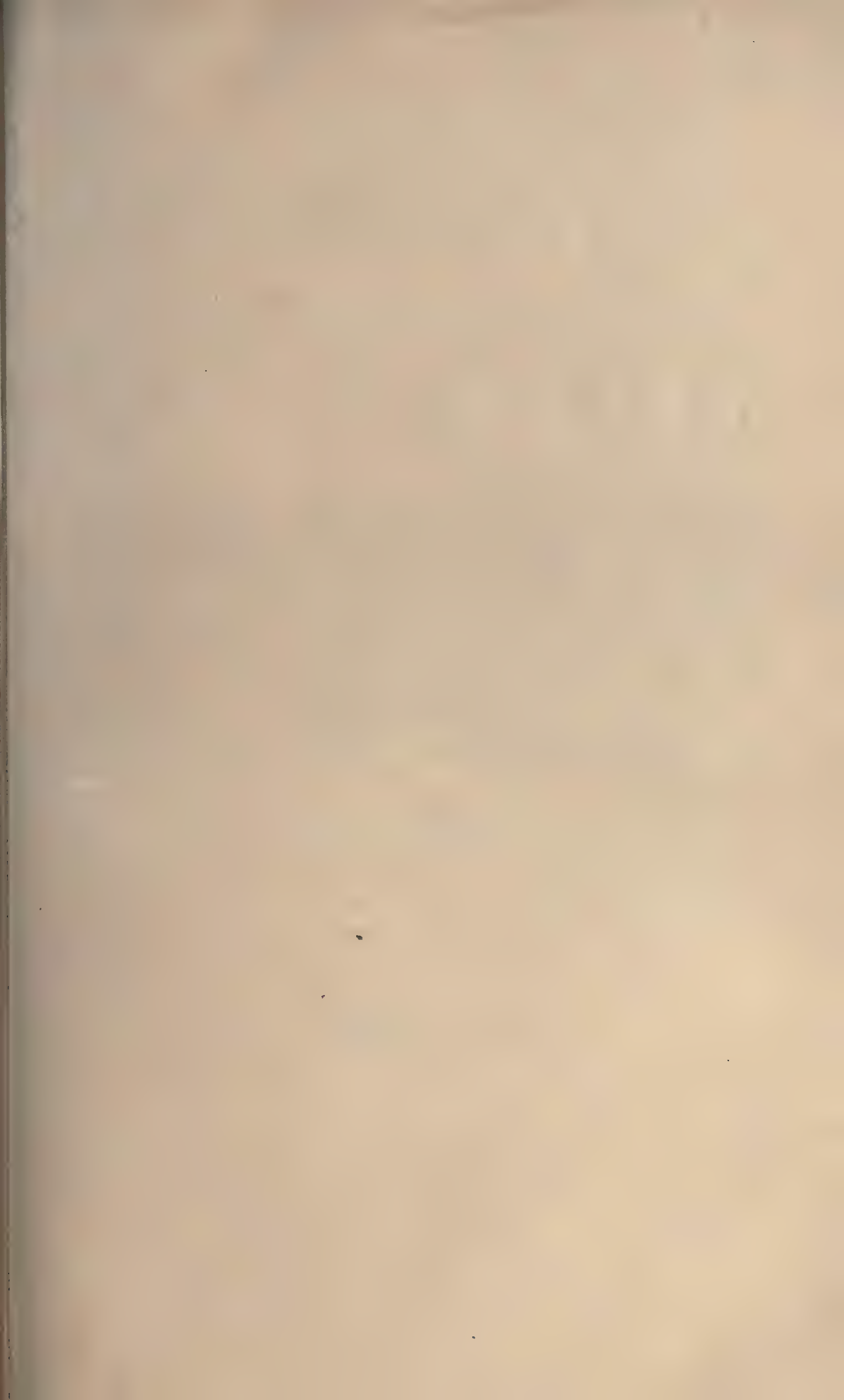
تورك دیلنك هرنوع غوامض ونکات ومشکلات نحویه وصرفیه‌سنك حلنه مدار اولاجق اولاق فن تصوت (Phonétique) ایله قواعـد اسـاسیه‌سنی تشکیلی ایده‌ن فن معانی (Sémantique) دن شمدی‌یه قادار موقع انتشاره چیقمش صرف کتابلرینك هیچ برنده موضوع بحث اولونمامشدر .

اوتوز بش سنه‌دن بری ترتیب وتدوینه موفق اولدیغم (تورك دیلنك صرف تحلیلیسی) نده فن مذکور موضحاً تعریف وتشریح ایدیلمشدر. بوکتاب قریباً ساحهٔ نشریاته چیقاجقدر .

دیکر شعبه‌لرك مساعی ووثائقی کله‌جك صاییلرده نشر ایدیله‌جکدر.

تورك دیلی معلمی
آندره ب . طینغیر

قارئلرمزه

مجموعه‌مز بو صاییسیله برنجی جلدینی اتمام ایدیور . هر آی منتظم تاریخلرده انتشار ایده‌مه‌مکدن دولایی شیمدی‌یه قادار حصوله کلن تأخری ازاله ایتمك ایچین ایکنجی جلدك برنجی صاییسنی حزیران صاییسی اولارق و تموزك ایلك پنجشنبه کونی چیقاراجغز . اشتراك صاییسی حسابیله اولدیغی ایچین مشترکلرمز بوندن هیچ برشی غائب ایتمه‌یه‌جکلردر.
مجموعه‌مز مملکتمزك یکانه علمی غزته‌سی اولمق صفتنی محافظه ایتمك ایچین هردرلو فداکارلغی یاپارق اك مقتدر قلملرك یاردیمنی تأمین ایتمشدر . تورك بیلکی درنکنك مساعیسنه دائر دها مطرد معلومات اعطا و وثیقه‌لر نشر ایدیله‌جکی جهتله جلدلرمز کتبخانه‌لرك اهمال اولونماز بر عنصری اولاجقدر .
هرحالده بز محیطمزك منور فکرلرینك علمی جریانلری قیدسز برنظرله تلقیده دوام ایتمه‌یه‌جکلرینه قانع اولدیغمز ایچین استقباله اطمئنان ایله باقیور و غیرتمزی تزیید ایدییورز.

آلتی آیلق مشترکلرمزك بر آن اول اشتراکلرینی تجدید ایتمه‌لرینی رجا ایده‌رز .

آدره‌س

استانبولده جغال اوغلنده عبداه جودت خانده تورك بیلگی درنكی مدیر ، پازار ایرته‌سی كونلری ئوكله‌دن صوكرا دورتدن آلتی‌یه قدار قبول ایدر .

توزیع یری

باب عالی جاده‌سنده تورك یوردی كتبخانه‌سی

تورك بیلگی درنكی

تورکجیلك شعبه‌سندن

شعبه‌مز ملی دویغولره صادق وهیجانلی بر ترجمان اولاجق طرزده وهجا وزننده بر مال مارش كفته‌سی ترتیبی مسابقه‌یه قونمشدی . مسابقه مدتی ختامنده كوندریلن اثرلر مطالعه وتدقیق ایدیلدی . آرالرنده اك چوق بكه‌نیلن ادریس صبیح بكك (آل‌بایراق) منظومه‌سی اونقله‌برابر بونك‌ده، موضوعنك خصوصیتی اعتباریله ، ملی مارش دییه قبول ایدیله‌مه‌یه‌جكنه قرار ویریلدی . بناءً علیه شعبه‌مز محترم شاعره نقدی بر هدیه تقدیم ایتمكله برابر ملی مارش مسابقه‌سنی بر سنه مدتله آچیق براقیور . اشتراك ایده‌جك شاعرلر وجوده كتیره‌جكلری اثری بر حزیران ، ۱۳۳۱ تاریخنه قادار جغال اوغلنده عبداه جودت خانده «تورك بیلگی درنكی» نه كوندرملیدرلر. اثری ترجیح وانتخاب اولونان ذاته اون لیرا هدیه ایدیله‌جكی كبی بوما‌شه بربسته ترتیب ایتدیریله‌جك وصوكرا كرك اثر ، كرك بسته‌سی طبع ونشر ایتدیریله‌رك صافی حاصلاتی شاعر وبسته‌كاره تقدیم اولوناجقدر . شعبه‌مز ملی خدمتلرك اك دكرلیلرندن اولان بو وظیفه‌نك ایفاسنه ، وطنك جانلی افتخارلرینی تشكیل ایدن بویوك شاعرلرك اشتراكه رغبت ایده‌جكلرینی امید ایلر .

ییل : ۱
جلد : ۲

...یلگی

خالد

ناشری : تورك بیلگی درنكی

آیده برچیقار
حزیران ۷، ۱۳۳۰

...صاییده

فیئاتی: بش غروش

مطبعهٔ عامره
استانبول

اشتراك شرطلری

عثمانلی مملکتلری ایچین	بر ییللغی : یاریم عثمانلی لیراسی یاریم ییللغی : چاریك عثمانلی لیراسی صاییسی : بش غروش
روسیه و ایران ایچین	بر ییللغی : بش بوچوق روبله یاریم ییللغی : اوچ روبله صاییسی : آلتی قاپیك
ماشقا اجنبی مملکتلری ایچین	بر ییللغی : اون بش فرانق یاریم ییللغی : سکز فرانق صاییسی : بر بوچوق فرانق

آدره‌س

استانبولده جغال اوغلنده عبداه

جودت خانده تورك بیلکی درنکی

= مدیر بازار ایرته‌سی کونلری ئوکله‌دن

صوکرا اوچدن بشه قادار قبول ایدر.

توزیع یری

باب عالی جاده‌سنده تورك یوردی

کتبخانه‌سی

بزی تمام أللی عصر دیکله‌دی ؛
بوزلو بایقال کوللری ،
قاف طاغلری ، قاراقوروم چوللری
حرو بوکسك سسمزله ایکله‌دی .

بزم مغرور قیصرلره دیز چوکن
هیچ بر آلچاق عسکرمز دوغمادی ؛
دارالره ساقیه‌لك أیله‌ین
هرأسیر قیز باشقا ملت أولادی .

تاریخمز آلتای کبی اولودر ؛
اونك هر بر یاپراغی ،
دومان توتن یکرمی میلیون اوجاغی
ئوکوندوره‌ن شرفلرله دولودر .

اوشیلری حایقیریرکه هر بری
آلتون سازله چالیناجق دستاندر ؛
هرملتك قهرمانلق شاعری
بوبیتسز شهنامه‌یه حیراندر .

أکیلکز ، أی شرفلر ، أی شانلر ،
أی عرقلره آلتون دستان یازانلر !
بزدیولرك فیللرك
دیز چوکدوکی قوتز ؛
أسکی ، یکی دیللرك
آکلاتدیغی ملتز .

بز آتالر توره‌سنجه کیده‌رز ؛
تا کری‌ایله خاقانه ،

بزه حيات ، حقوق ويره‌ن وطنه
طاتلى جانلر قربان ايتمك ايسته‌رز .

يوردمزك ألك كوچوجوك بر طاشى
بزه سيلان اينجيسندن اوستوندر ؛
اونك خفيف بر كولكه‌لى صوباشى
بزه يشيل جنت كبى كورونور .

تورك نسللرى كلن هر ير بزمدر ؛
اوچ دنيانك اوستنده ،
كوك صدفدن يدى ده‌كيز ثوكنده
پارلدايان مملكتلر بزمدر .

او توران كه اونك هر بر بوجاغى
بزه نيجه حكايه‌لر نقل ايده‌ر ؛
بيك بر خاقان صايان عزيز طوپراغى :
« هنددن ، چيندن أول دوغان بنم . » دير .

أكيلكز ، أى شرفلر ، أى شانلر ،
أى عرقلره آلتون دستان يازانلر ؛
بز ديولرك ، فيللرك
ديز چوكدوكى قوتز ؛
أسكى ، يكى ديللرك
آكلاتديغى ملتز .

بزه هر كس صايغيسنى طاقينسين ؛
بزه طمع بسله‌ين
بر آفريقا آرسلانك ديشندن
قورتولمايان آوجى كبى صاقينسين .

بو یوزنده هر کیم تورکه دشمنسه
اونك قانی بزم ایچون کوثردر ؛
بو قان ایله حتی کعبه بویانسه
اورا بزه شفق دوغمش بریردر .

هیچ برظالم قوت بزی صارصاماز ؛
یرلر ، کوکلر دوردقجه ،
کوکوسلرده قلبلرمز ووردقجه
بوتورکلکه کیمسه مزار قازاماز .

بیلینسین که أك صوك نیسان بوایلك [۱]
صوك تختنه کللرینی سرپه جك .
أك صوك دوغان بایغین کونش صوك نسلك
حر آلنی نورلریله ئوپه جك .

أکیلکز ، أی شرفلر ، أی شانلر ،
أی عرقلره آلتون دستان یازانلر !..
بز دیولرك ، فیللرك
دیز چوکدوکی قوتز ؛
أسکی ، یکی دیللرك
آکلاتدیغی ملتز .

محمد امین

[۱] « ایل » ك

فلسفهٔ عمومیه‌یه مدخل

٢

انسان ، بو دورلو دوشونجه‌لره قابل اولابیلمك ایچین خیلی ترقی ایتمش اولسه کرکدر ؟ هر جهتدن قارشیمزه چیقان (سفه‌نکس) . هر شبهه‌نك آلتنده حلی مطلوب برمسئله وار . برشبهه ، برچوق شبهه‌لر تولید ایده‌بیلیر . ذهنی تحقیقاتنده کرهاً برطرفه توجیه ایده‌ن ، ینه شبهه‌در . بوپوصله بزی هانکی کرپوه‌یه‌قادار کوتورویور؟ بلکه بوتون علممز آنجاق اغلام اعتقاداتمزعندی شیلردر. بلکه جمله بیلکیلریمز هپ فرضیاتدن عبارتدر . أك قطعی بیلدیکمز نه‌در ؟ حادثات دائره‌سنی آشمقده‌کی مجبوریتمز . برمثال؛ بربللور آلام‌ده باقالم نره‌لره قادار کیدیبورز ؟ بداهت ایله کلیاً متناقض فرضیات علمیه بوفرضیاته‌می ایناناالم ؟ صیغیرتماج فلسفه‌سنه‌می ؟ مع مافیه بهمه‌حال برشیئه ایناناماییز . اونی آرایورز ! بوجستجوی حقیقت برطرفدن علومی ، دیکر طرفدن فلسفه‌یی تولید ایتمشدر . هردورلو علمك قارشیسنه عینی سفه‌نکس چیقوب دیکیلیور ؛ جواب بکلیور . مبهمات لدنیه‌ده درجات تفاوت یوقدر . هپسی عینی درجه‌ده مغلق و قارا کلق کورونویور .

انسان ، احتیاجات عادیه أندیشه‌لرینك سفلی طبقاتنی آشوب‌ده ، کندی معنویتنی ، کائنات ایچنده‌کی موقعنی ، محیطی ایله مناسباتنی دوشونه‌بیلمکه باشلایالیدن بری فلسفه‌نك باشلیجه مسائلنی وضع ایتمش واونلر ایله مشغول اولمغه قویولمش صایبلابیلیر .

انسانیتك سرکذشتنده سن رشدنی اثبات ایده‌ن بو مهم زمانی ، معنوی دوشونجه‌لرك باشلانغیجی اولان بو « رأس تاریخ » ی قطعیاً تعیین ایتمك بالفعل ممتنع‌در. فقط ، هرنه اولورسه اولسون ، محققدرکه بو قابلیت ذهنیه ، اولدقجه یوکسك برتکامل معنوی‌نك نتیجه‌سیدر. مع مافیه بویله برقدرت مستثنایه‌مظهریتنه رغماً ، ذهن بشر ، میدان امکانده هانکی وادیٔ تحقیقه توجه ایده‌رسه ایتسین ، حادثات پرده‌سنی قیمیلداتیر قیمیلداتماز ، حضورینه همان مدهش بر«سفه‌نکس» چیقیور ؛ حتی او پرده‌نك هانکی نقطه‌سنی قیمیلداتیرسه قیمیلداتسین ، عینی «سفه‌نکس» عینی چهرهٔ عبوس ایله قارشیسنه دیکیلوب دورویوروعقله رهزن اولارق دائما عینی سوألی صورویور.

بو سوأله جواب تدارکی ایچین — طبیعی درکه — بداهت عالمنك متین زمینه‌ استناد ایدییورز. لکن بدیهیاتی هدف نظر ایدیندیکمز حالده بیله بر آز محاکماته باشلادقمی، آدیم باشنده بر، قارشیمزده تورلو تورلو معقد شبهه‌لر به‌لیردیکنی کورویورز. اونوتمایالم که هر شبهه، حد ذاتنده — حلی مطلوب و ملتزم وحقایق بدیهه‌دن هر وجهله أهم — بر مسئله‌در. حتی بعضی شبهه‌لر واردر که اونلرك هر بری باشلی باشنه ام المسائل‌در. اونی حل ایتمکه قالقیشدیغمز کبی، بر چوق مسائل تالیه‌نك تفرع ایتدیکنی مشاهده ایده‌رز. حل ایتمه‌دکجه‌ده ئوکمزده بر دوغری یول کورمه‌یزکه کمال أمنیت ایله ایلری‌یه بر آدیم آتابیلمك بزجه ممکن اولابیلسین! اونك ایچین اولمالیدرکه هانکی شبهه‌یی تحلیله قالقیشیرسه‌ق اوندن طاقم طاقم سوأللر تولد ایدییور. صوکرا کورویورزکه بو شبهه‌لر منطقی بر رابطه ایله متسلسلاً یکدیکریله علاقه‌داردر؛ تولید ایتدکلری سوأللرده جنس جنس، نوع نوع، صنف صنف‌در. صوکرا لایقیله اذعان ایدییورزکه هانکی نقطه‌دن حرکت ایده‌رسه‌ك ایده‌لم، نه قادار منطقی واحتیاطکار آدیملرله کیده‌رسه‌ك کیده‌لم، بر چوق دولامباج یوللردن کچمکه مجبور اولویورز، وهر آدیم باشنده بر مانعه آتلادقدن صوکرا نهایت بهمه حال بر کریوهٔ فکرته دوشمکدن کندیمزی قورتاراماییورز؛ هم‌ده اولجه کوزله‌مش اولدیغمز نقطهٔ مقصوده بر دورلو وارامایورز. فضله اولارق، متناقض دوشونجه‌لر ایچنده قیوراندقجه کرکی کبی آکلایورز وحقیقةً حس ایدییورزکه — کشف حقیقت شوقیله — منطقهٔ مبهماته کیروب یورومك ایسته‌ین ذهنمز، بو حرکتنده حر اولمادیغی کبی، وجههٔ استقامتنی تعیینده‌دخی مختارده کلدر؛ بالعکس، محاکماتمزی اداره ایده‌ن عقل، او مسلسل شبهه‌لرك خریطهٔ اعوجاجاتنه باقارق ایلریله‌مکه مجبور اولویور؛ وایلریله‌دکجه هر جهتدن پیدا اولان سوأللرك معاونتنه محتاج، ودلالتنه تابع بولونویور. دیمك که شبهه‌لردن کندیمزی قورتاروب موانعی کچه‌بیلمك وحق یولنی سچه‌بیلمك ایچین، پیشگاه تفکرمزده موضوع اولان اوشبهاتی ینه پوصله کبی قوللانمغه مجبور بولونیورز. بر حقیقته واصل اولابیلمك ایچین ذهنمزه رهبرلك ایده‌ن، دائما «شبهه» اولویور. شبهه‌دن وارسته اولمق ایچین بیله شبهه‌نك اشارت الهامنه مفتقر بولونیورز.

عالم بداهتده برصاغلام قزیغه باغلادیغمز ایپ‌اوجنی ألدن براقمایارق صوکنه قدار کیده‌جك اولورسه‌ق باطل بدیهی‌یه قدار وارییورز . بوجریان أفکار ، ذهنمزی کرهاً سوروکله‌یه‌رك اویله برقیاس مقسم برزخنه آتوب براقیورکه، اونك ایکی حدندن هربری‌ده برعمان ضلالته پیوسته‌در . بویله اولدیغی صراحتاً کورولویور. شبهه‌یه دوشونجه دوشونمه‌مك أل‌ده‌ده کل ! دوشونمکه باشلانیجه‌ده ایلری کیتمه‌مك قابل اولمایور. مشیت ذهنیه‌مزده‌شبهه ، امنیت فکریه وطمانینت وجدانیه‌نك ایلك باصاماغی‌در. حقیقته واصل اولابیلمك ایچین شبهات متسلسله‌نك هر برقدمه‌سنده برمدت توقف ایدوب موازنه‌مزی تأمین واستقامت حرکتمزی تعیین ایتمکه مجبورز . کیم بیلیر ، بلکه بزم منطقمز ، بوتون علممز ، تکمیل دستورلریمز ، حقایق قویه‌اولمق اوزره بیلدیکمز هردورلو أقانیم و عقائدیمز ، هپ عندی‌شیلردر. احتمالکه عقلمز ـ کندی دائرهٔ صلاحیتی خارجنه چیقنجه ـ هم ضال ، هم‌ده مضل اولویور .

بلکه بزه‌وارلقلردن خبر ویره‌ن حواسمز ، آنجاق بروجود حقیقی‌نك خصوصی و آنی جلوه‌لرینی عرض ایدییور ؛ و یاخود نا معدود موجودات حقیقیه‌نك بعضی تأثیرات مخصوصه‌سنی احساس أیله‌یورلر . . بلکه بنلکمزی تشخیص وتمثیل ایده‌ن وجدانمز ، او حقیقتك بوشبستان سرائره دوشمش برقیویلجیمی‌درکه شخصیتمزله برابر برآن بلیروب سونوورییور ، وینه نیر اصلیسنه دونویور ! بلکه‌ده کائنات دیدیکمز بوأشباح مظلمه حضورنده یکانه حقیقت وارسه وجدان دیدیکمز او « نور » در ! بلکه‌ده وجود مطلق دییه ایمان ایتدیکمز کرچك وارلق ، بزده‌کی نورشعورك خیالمزك افقلرنده منعکس بر لمعه‌سی، حتی مبهم برکولکه‌سیدر . بلکه‌ده ماده‌دن غیری وارلق یوقدر ، حس وعقل قوای مادیه‌نك ، خارق‌عاده برجلوه‌سیدر . غریب بر محصله‌سیدر . کیم بیلیر؛ بونلر هپ فرضیاتدر .

یالکز قطعیاً بیلدیکمز برشی وارکه ، حالات وجدانیه‌مز خارجنده یعنی کندی دویغولرمزدن ماعدا قطعی اولارق هیچ برشی بیلمه‌یورز . ایشته نقطهٔ حرکتمز بودستور اولاجقدر . بداهت وجودنده ذره قدار

شبهه ايده‌مه‌ديكمز شو حادثات عالمده هر هانكى طاشى قالديرسه‌ق، هر هانكى شيئى موضع حسى واضافيسندن قيميلداتيرسه‌ق، آلتندن – قعرى ناياب – مدهش بر اوچوروم آچيلديغنى كورويورز ؛ واو بوشانى أك داهيانه فرضياتمزله بيله دولدوراماييورز . وارلغمز ايسه او بوشلقدن شدتله متأذى‌در . حالبوكه أك عادى احتياجات حياتيه‌مزى تأمين ، أك أهميتسز مراقمزى تطمين ايده‌بيلمك ايچين هر كورديكمز شيئى بر آز أويروب چويرمكه مجبورز . اونك « ناصل شى » اولديغنى او سايه‌ده آكلارز . نه جهتله « ايشمزه يارايا جق » ايسه ، اوكا كوره ، اوشيئه «برقيمت» بيچرز . بو بزم ايچين أك مهم برمسئلهٔ حياتيه‌در . انسان ، كائناتى‌ده بويله تسخير ايتمشدر ، مدنيتى‌ده بويله تأسيس ايتمشدر .

فلسفه‌نك ذهن بشرى ، مدهش شبهه‌لر كردابنه آتوب براقديغنى وحقايق بديهيه‌يى بيله برطاقم فرضياته اسناد ايده‌رك تعريفه چاليشديغنى ادعا ايده‌رك فيلسوفلره طعن أيله‌ين برچوق سطحى نظر منقدلر واردركه ادعالرينى علوم صحيحه‌يه طرفدارلق صورتنده كوسترمك ايسترلر : « مادامكه علم بشر اضافى‌در و وسائطى‌ده محدوددر ، وأك بويوك فيلسوفلرك اعترافاتنه كوره دائما بودائرهٔ اضافتده محصور قالاجقدر ، اوحالده حقايق أشيا بحثنى اوزاتوب بيهوده لافزنلك ايتمك وبودورلو مناقشاتى برعلم مخصوصك موضوعى كبى كوسترمك ونتيجه‌ده يكديكريله تماماً متناقض فرضيه‌لر ترتيب ايده‌رك اعتراف جهل ايتمك عبث ده كلمى ؟ » ديرلر .

شو برايكى جمله‌ده تلخيص ايتديكم اعتراضات ، فلسفه‌يه تعريضاً ترتيب اولونان تنقيداتك جمله‌سنده أساس اولان دستورى تشكيل ايده‌ر . بوتعريضك أهميتى واردر . فقط قصور فيلسوفلرده ده‌كل ، فطرت انسانيه‌ده‌در . بوتعريضك علوم صحيحه‌يه طرفدار بولونماسى دعواسنه كلنجه ، اوبوس بوتون يا كليش وجاهلجه برادعادر . فنونك روح ومعناسنه بحق واقف اولانلردن بويله بر ادعا صدورى مأمول ده‌كلدر . زيرا هيچ برفن ، هيچ برمتفنن حادثات دائره‌سنده محصور قالامش وحتى او دائره‌نك حدود حقيقيه‌سنى قطعى وأبدى اولارق تعيين ايده‌مه‌مشدر . اوندن صوكرا حادثاتى بحق كورمك يالكز اوكا كوزله

باقمق دیمك ده‌کلدر؛ وفن اربابنجه محققدرکه حادثاتی مشاهده ایتمك قادار کوچ
برشی یوقدر. اك بدیهی حادثاتی بیله بوتون روابط وعلائقی ایله ، حالاً تجلی
ایتدیکی اوزره کوره‌بیلمك آنجاق نوادر دهاتك موفقیت ممتاز[illegible]ه‌سی‌در . لکن
[illegible]بیامك ایچین بوقدری‌ده کافی ده‌کل ، اوحادثاته بر[illegible]معنا ویرمه‌لی ، اونی «تعبیر»
ایتمه‌لی . بو ، ذهنك ایشی‌در . ایشته ذه[illegible]ن بووظیفه‌سنی ایفایه قویولدیغی آندن
اعتباراً حادثات مادیه‌نك افق[illegible]ی مرئیسنی آشارده خبری اولماز . تسلسل أسباب
وتشتت روابط او[illegible]ری حدود خارجنه سوق ایدر. بومجبوریتدن قورتولمق ممکن
ده‌کلدر. اولا طبیعت مادیه اویله غریب حادثات عرض ایدرکه، اونی حادثات
معلومه‌یه کوره تعریف وذهنمزده مال ایتمك ایچین تصنیف ایتمك مجبوریتنده‌یز. باشقا
یول یوقدر . بوحدوده هرفن زورله کلیر . کلنجه‌ده یاپاجغی شی فرضیاتدن
عبارتدر. علوم صحیحهٔ ثابته دینیلن وقطعیتنده شبهه ایدیله‌ین بالجمله فنونك فرضیات
وعندی موضوعات اوزرینه مستند اولدیغی انکار قبول ایتمز .

برمثال ویره‌یم : ألمزه شفاف بربلور ، برمنشور آلالم : بومادده برچوق
خاصه کورورزکه اونلری بلکه بزم قادار هرکس‌ده کوره‌بیلیر ، فقط، مشاهده
ایتدیکمز شوکیفیاتی، اولدیغی کبی تلقی ایتمکله قالمایالم، کوردیکمز قادارینه راضی
اولمایالم : مشاهداتمزی تعریفه چالیشالم ، یعنی اومادده‌ی خواص وکیفیاتیله
آکلامغه غیرت ایده‌لم .

ایشته کریوه‌ٔ لدنیاته کیریویرمك ایچین بوقداری کافی‌در. زیرا ـ هرنه‌اولورسه
اولسون ـ تعریف یولنده آتیلان ایلك آدیم ، ذهنی محسوسات وبدیهیات
دائره‌سندن آلیر، سوروکله‌یه فرضیاته کوتورورکه بوراسی معقولاتك
حدودی‌در . آرتیق اورادن اوته‌سی‌ده عقلمز ایچین شیمدیلك دهشتلی بر
اوچورومدر .

اولا ، ضیای شمسك او بلوردن کچرکن انکسار وانحلالی نه مهم ، نه
فسونکار بر حادثه‌در . بیاض ، متجانس ، صاف وبسیط اولدیغی ـ بدیهی
بر صورتده ! ـ کوروب بیلدیکمز « نور » ، بر منشوردن کچرکن عادتا
قالبوردن کچمش اولویور ؛ واونك بیاض ومتجانس اولمادیغی کورولویور ؛

صاف وبسیط بر شیٔ اولمادیغی صراحتاً آ کلاشیلیور . بالعکس رنکا رنك حزمه‌لردن « مرکب » بولوندیغی ظاهر ثابت اولویور؛ اوصورتله‌که « رنك » ، «ضیا» دیدیکمز کیفیاتك ماهیتی حقنده بزی زورله شبهه‌یه دوشورویور.

بورادەده قالمایالم ؛ چونکه قالامایز. « تحلیل طیفی » (Absorbtion) ، (Emission) ، (Interférence) ، (Diffraction) کبی کیفیات مهمه حقنده‌کی تدقیقات فنیه‌یی بولیله تعقیب وتفرعاتیله تتبع ایده‌لم ؛ بالمجبوریه (Young) و (Fresnel) ك تموج (Ondulation) نظریه‌سنی قبوله متمایل اولورز. فقط نیوتونك مشهور نظریه‌سی‌ده —موقع ضدیتده— اولدیغی کبی طورور. بوتون بوحادثات، مبصرات جنسندن اولدیغی ایچین غریزیات (Physiologie) ده مراجعتله اکمال تحقیقاته مجبورز . فعل رؤیتی شرائط عضویه‌سیله تحقیق ایده‌لم: «رنك» کیفیتنك صرف انفسی برحادثه اولماسی لازم کله‌جکنی تصدیقده مضطر قالیرز . بومجبوریتدن صوکرا آرتیق اعتقاد جمهوره مشارکت قابل دکلدر . چونکه عوام رنکلری مستقلاً موجود، بللی باشلی بر شیلر ظن ایدر . حتی أسکی دورلرده ، یعنی علومك قسم تجربی وتحلیلیسنده زمانمز کبی ترقیاته هنوز موفقیت أل ویرمه‌مش ایکن أك معلوماتلی آداملرده اویله ظن ایده‌رلردی. داهیٔ مشهور افلاطون بیله نوری بسیط ومستقلاً موجود بر شی صانیردی . عکس صدایی دخی ئویله بیلیردی.

بز بوکونکی تدقیقاتمزه بناءً بونك بویله اولمادیغنه قطعیاً اینانیر ، واعتقاد عوامدن آیریلیرز ؛ زیرا ، شیمدی‌یه قادار بداهتك أك باهر تمثالی اولمق اوزره تلقی ایتدیکمز « نور » حقنده ئوته‌دن بری محکم اولان فکر واعتقادیمزی بو تحقیقات ، عادتا آلت اوست ایدییور. هم یالکز اونی دکل ، یکپاره ومتصل بر هیولا ظن ایتمکده اولدیغمز اوبلوری دخی پارچا پارچا ایدییور : اوقادار اوفالتیورکه « ذره » لره واردیرییور .

فقط ذهن متجسس اورادەده دوراماییور . ذره‌لری‌ده اوفالتیور ؛ آتوملره قادار کیدییور . چونکه بر طرفدن حزمات ضیائیه‌نك او بلوردن مرورینی ، دیکر طرفدن‌ده انکسار مضاعف واستقطاب و ألاستیقیت و داها نیجه نیجه

حادثات مهمه‌یی ـ بروجه معقول اوزره ـ تعریف ایده بیلمك وهله ترکیبات
کیمویه‌ده داخل اولان موادك جزءاصغریسنی بالحساب تعیین ایله‌یه بیلمك
ایچین باشقا دورلو دوشونه‌بیلمکه چاره‌یوق کبی کورونویور. مع‌مافیه بوکیمیوی
آتوملر، أجسامك قابلیت تجزی اعتباریله ینه حدالغایه‌سنی کوسترمه‌یورلر.
بونلر هنوز صاییلیر، طارتیلیر. ایستیف ایدیلیر ماده‌لردر.

(Phosphorescence)، (Radiation) کبی کیفیات طبیعیه ایله، رونتکن
شعاعاتنك، «هرتس» دالغالرینك، «آتودیك»، «قاتودیق» کبی ضیالرك
صورت انتقالنی تعریف ایتمك لازم. و او تعریف سایه‌سنده ألکتریق
وألکترومانیاتیزم وأمثالی کبی حادثات مهمه‌یی برشیئه بکزه‌تمك ایجاب ایدر.

او وقت آتوم‌ده اوفالانیـور: آرتیق بر آتومك انحلالندن ملیونلرجه
«ایيون» لر، «ألکترون» لر پیدا اولویور. بوتون بوشیلر هپ او آتومك
ـ شیمدی‌یه قدار لایتجزی بیلدیکمز اوجزءاصغرك ـ ایچندن چیقیور بوحادثات
قارشیسنده‌ده تموج نظریه‌سنی براقوب، نیوتونك بومباردمان نظریه‌سنی ترجیحه
مجبوریت حس ایدییورز. چونکه تموج، آرتیق بو کیفیاتی قولایلقله تعریف
ایده‌مـه‌یور. تدقیق حادثاتده آدیم آدیم ایلریله‌دکجـه بویله تذبذباته معروض
اولویورز. صوکراده ـ بالا بونده‌که ـ بدیهی بر شیئی تعریف ایتمك غیرتیـله
بوس بوتون کور دوکوم‌ایدوب براقدیغمزی أیی‌دن أیی‌یه آکلایورز. چونکه بوحده
وارنجه ماده ایله قوت آراسنده فرق قالمایور: «قوت» دیدیکمز شیئه باقیورز،
نامتناهی درجه‌ده لطیف برماده اولمش ... ماده‌یه باقیورز، دهشتلی مقدارده
«قدرت مکنیه» یی حاوی بر «قوت قمقمه‌سی» اولمش . . . مادیت وجودی
اعتباریله‌ده برنقطهٔ هندسیه‌یه منجر اولوب تبخر ایتمش ویرنده أله آووجه صیغار
برشیئ قالمامش ... بورالرده مطمئن اولامایورز؛ زیرا کورویورزکه بعض
حادثاتی داها أیی تعریف ایده‌بیلمك مجبوریتیله بر نظریه ترتیب ایدرکن، ـ
اولجه پك معقول برصورتده تعریف ایده‌کلدیکمز ـ دیکر بر طاقم شئوناتی
بوس بوتون مبهم برمعما حالنه‌قویوب براقشز. مثلا: ماده‌یی بووجهله تصور
ایدوب ماهیتاً قوته تقریب ایتمك، عطالتی، تعریف ایدیله‌مه‌یه‌جك بر حاله

کتیرییور . عطالت ممکن ده‌کل آکلاشیلامایور . حالبوکه ماکینا فننده عطالت ماده‌نك ألك‌مهم برخاصیتی اولمق اوزره حساباته داخلدر، وبالجمله تقدیراته أساسدر. فضله اولارق قوتك ، ألك بدیهی آثار تجلیاتندندر .

باقیکز شیمدی ؛ ألمزده دوران آغیر ، کثیف ، مادی بر بلورك عرض ایتدیکی کیفیات محسوسه‌یی تعریف ایده‌لم دیرکن، اوماده‌یی ـ کوزکوره کوره ـ نه حاله کتیرمشنز . بدیهی بر شیئی خواص وکیفیاتیله آکلایالم ، ماهیتی اوزره طانیالم دیرکن ، ذهنمزی ـ واقعا پك منطقی ـ برسلسلهٔ ملاحظاته قاپدیرمش وفقط ، کیت کیده بداهت زمیننده اوقادار آیقیری صاپدیرمشنزکه نتیجه‌ده باش دوندوروجی بر کرداب افکاره دوشمشنز . اویله غریب فرضیاته دایانمشنزکه ، أکر اونلره ـ ایکی کره ایکی دورت ایده‌ر کبی ـ اینانا بیلمك ممکن اولسه ، کندی وجودمزله برابر بوتون شوکائناتی « نقاط موهومه » دن مرکب فرض ایتمك لازم کلیر. وبوتون موجودات مادیه ادنا تضییق ایله برآنده تکاثف ایده‌رده ینه برانجیر چکیرده‌کی دولدوراماز. بوتون وارلقلر، هپ بردن برنقطهٔ هندسیه‌یه منجر اولور .

حالبوکه هنوز « فرضیات فنیه » ده‌یز، وبونلرهپ تجارب مکرره‌دن استدلال اولونمش وحسابات ریاضیه‌یه موافق بولونمش « احتمالات قویه » دندر ، یعنی بر درجه‌یه قادار « معقول » شیلردر . بوفرضیاتك ، أسکیلرینه نسبتله داها زیاده حقه مقرون اولدیغی شونکله‌ده تحقق ایده‌بیلیرکه تطبیقات عملیه‌سندن بر چوق ثمرات مفیده اقتطاف ایدیله‌بیلمشدر .

شبهه یوق‌که بوفرضیات تحقیقات تجربیه‌یه مستند وحسابات ریاضیه‌یه موافق اولارق بنا ایدیلمشدر . اونی تأسیس ایده‌ن مهندسلر دخی انسانیتك شیمدی‌یه قادار اندر اولارق یتشدیره‌بیلدیکی بعض دهات علمادر .

(نیوتن Newton) ، هیکینس ، (بریوستر Brewster) ، (ماکسوه‌ل Maxwell)، (فره‌نه‌ل Fresnel)، (یانغ Young)، (هلمولچ Helmholtz)، (هرتس Hertz)، (تامسن Thomson)، (موسیو ومادام کوری Mr et Me Curie)، (لوبون Le bon) وامثالی کبی .

شیمدی ، بو کیبی محقق متخصصلرك غایت اوزون ، دقتلی وتجربی بعض تدقیقات نتیجه‌سنده ترتیب ایده بیلدیکی نظریاته ایناناميوب‌ده محله قهوه‌سنده‌کی جماعتك افکارینه‌می اتباع ایده‌جکز ؛ بیلمه‌م ...

حالبوکه بو فرضیاتی محض حقیقت اولارق قبول ایتسه‌ك بیله مادی بر آتومدن ، عضوی بر آتومه یعنی حجیره‌یه ، اوندن‌ده وجدانه کله بیلمك ایچین آراده بوس‌بوتون بی پایان برمسافه وار .

کورولویورکه هرشیئك کنه و حقیقتنی آکلا یابیلمك شویله دورسون ، یالکز کیفیات طبیعیه‌سنی تدقیق أیله‌مك ایچین بیله بهمه‌حال – او محیر عقول اولان – بداهتی ، معقول برصورتده‌تعریف ایده‌بیلمك مجبوریتنده‌یز. بوندن قاچینامایورز .

آیاغمزه چارپمقله بزه وارلغنی احساس ایده‌ن بر طاش پارچاسنی ، همان کوردیکمز کیبی تلقی ایده‌رك علمك بو قادارجغی ایله قناعت أیله‌یه بیلیرسه‌ك اعلا ، اووقت ، طاش طاشدر ؛ آغاچ آغاچدر ؛ دییه‌رك بو « صیغیرتماچ فلسفه‌سی » ایله‌ده اکتفا ایده‌ر، وفریح ومستریح یاشایا بیلیرز. فقط ، أیی دوشونه‌لم ، بو ممکن‌می ؟ ... ده‌کل ؛ زیرا حیوانات عالیه‌ده بیله وقوعنه احتمال ویره‌دیکمز بودرجهٔ ادراك وبو درکهٔ تعقل دخی برانسانی ، وارلغك صور بدیهیه‌سنه باغلایوب، بولوندیغی نقطه‌ده ضبط ایده‌مه‌یور. ایده‌بیلسه‌یدی، ترقی‌ده ممکن اولماز ، مدنیت‌ده تحقق ایده‌مزدی . حالبوکه بشریتك تاریخی بالفعل اثبات ایدییورکه ذهن انسانی اودورکه‌ده قالامامشدر . (یونتیلمامش طاش دوری) بیله ، کندی حیثیتجه بالنسبه مهم بر خطوهٔ ترقی تشکیل ایده‌ر . أك وحشی برانسان بیله هیچ أهمیت ویره‌مه‌دیکی بر طاش پارچاسیله برمدت صمیمی تماسده بولونوب‌ده « الفت » پیدا ایتدکدن‌صوکرا ، اوماده‌ده أولجه کوره‌مه‌دیکی ، بعضی اوصاف وکیفیاتی کشف ایتمکه باشلار . بو کشف ، اونك نظر دقتنی اویاندیریر ؛ مراق جبلیسنی جانلاندیریر. محافظهٔ حیاتی ایچین آز چوق ایشنه یارایان کیفیاته – بونقطهٔ نظردن أهمیتلرینه نسبتله – برر قیمت مخصوصه ویردیریر . آرتیق اونی دیکر أمثالی یاخود اغیاری ایله مقایسه ایده

بیله‌جك برمیدان امکان آچیلمش دیمکدر . چونکه ، بعضی اوصاف متماثله ایله برطاقم خواص متغایره مشاهده اونومغه باشلامشدر . ذهن بشرك زه‌مبره‌کنی حرکته کتیرمك ایچین‌ده بوقاداری کفایت ایده‌ر . زیرا بوندن‌صوکرا کائنات محیطه‌یی تشکیل ایده‌ن أشباح مادیه‌دن هیچ اولمازسه بر قسم جزئیسنی یکدیکرینه قیاساً « تصنیف » ایتمك ممکن اولور . تصنیف دیمك ، یکدیکرینه بکزه‌یه‌ن وبکزه‌مه‌ین خواص وکیفیاتی عمده وأساس اتخاذ ایده‌رك برشیئی دیکر بر شیله قرابتنه کوره سطحیجه تعریف دیمکدر . ایشته بو تصنیف وتعریفك حدود معینه‌سی یوقدر : أکینه بوینه کیده‌بیلیر! کیتدکجه‌ده بوممارسه ایله قابلیت تجرید وتعمیم ، قوت ووسعت کسب ایده‌ر . عینی زمانده‌ده نظر دقت زاغلانیر ، داها نافذ اولور . ذهن ، تحلیل حادثات ایچین داها بویوك بر استعداد حاصل ایده‌ر . بر طرفدن ساحهٔ مشاهده زیاده‌سیله کنیشله‌دیکی کبی مشاهده اولونان کیفیات منفرده حقنده‌ده نفوذنظر آرتار. یعنی، اوساحه ده‌رینله‌شیر !

عقل بشر ، کندی عالمنی بو (Tactique) ایله کشف وفتح أیله‌مشدر ؛ حالاده او سایه‌ده فتوحاتنده دوام ایدوب کیدییور . اونك ایچین ، نفسنه درحال فائده‌سی وتعلقی اولمایان شیلری ، کوروب کچمش واولدیغی کبی ، اولدیغی یرده بر مدت براقمشدر . فقط ، حیات شخصیه‌سیله دوغرودن دوغرویه وآنی بر علاقه‌سنی حس ایتدیکی شیلری — قدرتی یتیشه‌بیلدیکی قادار — تدقیق ایتمش ، واونلرده مشاهده أیله‌دیکی أوصاف وکیفیاتی دائما بر مراق مخصوص ایله تتبع ایتمکده بولونمشدر . بو مشغله ، بلا فاصله دائرهٔ شمولنی آرتدیرمش اولدیغی کبی حالادخی آلابیلدیکنه توسیع حدود ایتمکده‌در.

کورولویور وآکلاشیلیورکه بو مراق ، انسانده أك مهم بر مسئلهٔ حیاتیه اولارق باشلامش و « فن » او مسئله‌نك انسانه احساس ایتدیکی احتیاجاتدن فلسفه‌ده ینه عینی مسئله‌نك وجدانه الهام ایتدیکی أندیشه‌لردن دوغمشدر . اومسئلهٔ حیاتیه بوکون‌ینه موجود، حتی‌ایلك وضع‌طبیعیسی اوزره موجوددر. یالکز ، احتیاجات ، مدنیتمزله چوغالمشدر. أندیشه‌لره کلنجه مرتبهٔ انسانیتمز نسبتنده آرتمش وتنوع ایتمشدر .

فیض حیات ، عالم عضویتده ، وجدان مرتبه‌سنده جلوه‌لر اظهار ایتدیکی آندن اعتباراً هرشی انفسی‌الطبیعه برمعنای مخصوص اکتساب ایدییور ، وهمان اوآنده هرمعنا « سفیه‌نکس » ك اومهم سؤالنی متضمن بولونیور. هم شوراسی شایان دقتدرکه ، مسائل لدنیه‌ده مبهمیت اعتباریله تفاوت یوقدر . وجدان بشرك حقیقتی نه درجه مبهم بر سر ایسه ، بر آتومك‌کیده او قدار مبهم بر سردر .

۳

أك بویوك‌معما وجداندر. دوغرودن دوغرویه ویقیناً‌مطلع اولدیغمز وارلق‌اومی‌در؛ یوقسه اونك حالاتی‌می‌در ؟... بو حل اولونمادقچه مسئلهٔ لدنیات «مجهول مطلق» قالیر . حالبوکه بوکا عائد فرضیات متشتت ومتناقضدر . بومسئله‌بوکونکی شکل معلومیله‌ذهنمزك قادروسی خارجنده قالیور .

ایلك انسانلرك مشیمهٔ أفکارنده بویله بر سؤال ، نه وقت دوغدی ، بونی قطعی بر صورتده بیله‌مه‌یورز . لکن هر نه‌اولورسه اولسون ، واقع اولان تدقیقات بر درجه‌یه‌قادار کوستریورکه انسانلر احتیاجات مادیه‌نك تقاضای دائمیسنه قارشی ، آزچوق أمین‌اولمادقچه ، قارنی دویورمق ودوشمانك پنجه‌سنه‌دوشمه‌مك چاره‌لرندن باشقابرشی دوشونه‌مه‌مشدر . دیمك‌که بردرجه‌یه قادار رفاه‌حال وهله أیجه بر مدت صلح ایچنده یاشامق ، معنویت انسانیه‌یی اعلا ایده‌ن عواملدندر. أذهان بشرده بودورلو دوشونجه‌لره استعداد حاصل اولالیدن بری ، نیجه نیجه ملتلر ئوره‌مش ، دورلو دورلو مدنیتلر توره‌مش وعاقبت مضمحل اولوب کیتمش . مع‌مافیه بوتون « مسائل لدنیه » نك عقدهٔ أساسیه‌سی حکمنده اولان أك مهم سر ، ینه حل اولونامایارق اولدیغی کبی قالمشدر . اوده « وجدان » در . حالبوکه برچوق فیلسوفلرك ادعاسنه باقیلیرسه ــ بذاته بدیهی اونق حیثیتیله ــ بلا قید و شرط ، یعنی دوغرودن دوغرویه

یقیناً مطلع اولدیغمز وارلق آنجاق اودر . چونکه او ، محضا کندی وارلغمز ، کندی بنلکمزدر . دیکر بر طاقم فیلسوفلرك ادعاسنه اعتماد ایدیلیرسه ، معنویات عالمنده دوغرودن دوغرویه وجودینه مطلع اولابیلدیکمز وارلقلر ، آنجاق « حالات و انفعالات وجدانیه » در ؛ بونلر « کیفیات أنفسیه » صنفنی تشکیل ایدن حادثاتدن باشقا برشی دکلدرلر . وجدانك بالذات هویتی حقنده هیچ بر علممز یوقدر .

یکدیکرینی صراحةً نقض ایدن بو ایکی دعوانك هانکیسنه میل ایتمکده مضطر قالدیغمی ایلریده ملاحظات شخصیه‌م واضحاً کوستره‌جکدر . لکن شوراده اول بأول ودرحال اعتراف ایتمه‌لی‌یم که ـ بونجه ترقیات فکریه وتجربیه‌یه رغماً ـ وجدانك حقیقتی شیمدی‌یه قادار بر « مجهول مطلق » اولارق قالمشدر ، واویله جه‌ده ـ ام المسائل شکانده ـ دوروب دورویور .

اویله ظن اولونویورکه بو مسئله حل اولونمادقجه حقیقت أشیا ولدنیات اموره انفاذ نظر ممکن اولامایاجقدر . چونکه بزم ، هر حالده ، وجودندن خبردار اولا بیله‌جکمز وارلقلر ـ کرك حد ذاتنده مستقل اولسونلر ، کرك سه اولماسینلر ، ـ تأثرات ذاتیه‌مزه هپ کندی وجدانمزك افاضه ایتدیکی صور حسیه‌یه منجر اولویورکه بو حالات ، بزم آن بآن ولاینقطع کچیرمکده بولوندیغمز تطورات انفسیه‌در . بر آنده‌کی جلوه‌سی دیکر آنده‌کی تجلیاتنك عَینی دکلدر . ایشته علماً تحقق ایدن یالکز بوقداریدر . یقیناً بیلدیکمز دخی هپ بو حقیقت نسبیه‌دن عبارتدر . حتی بلا واسطه بیلدیکمز بر حقیقت وارمی ؛ وارایسه ، اوبالذات وجدانك کندی هویتی‌می‌در ؛ یوقسه کیفیات وحالاتی‌می‌در ؟... بو حالاتدن قطع نظر ، وجدان نامنه بر هویت مستقله وارمی‌در ؟ یوقمی‌در ؟... بیلن کیمدر ؟... بیلینن ناصل شیدر ؟... بیلکی نه‌در ؟... بوتون بونلر دخی هنوز حقیله حل اولونامایوب جوابسز قالمش مسائل غامضه‌دندر . فقط مسئله‌یا کلیش آکلاشیلماسین . بالفعل وبالعمل هیچ برشی بیلمه‌یورز ، دیمك ایسته‌مه‌یورز . بیلدیکمزی وبیلدیکی‌بی معقول بروجه اوزره تعریف ایده‌مه‌یورز . یوقسه وجدان ومادیات بزم ایچین أك ابتدائی بدیهیاتدندر . فقط بدیهیات آکلاشیلیر معمالردن دکلدر .

هر حالده بوکون بو سوأللره ویریله بیلن دورلو دورلو جوابلر آز چوق قیمتلی بر منظومهٔ فرضیات وجوده کتیرمشدر که لدنیات بحثنده تواطؤ افکاری ده‌کل، تشتت آرائی کوستریبور. شوقادار وار که، همان فرضیات دیبوب کچمه‌مه‌لی؛ وظن ایتمه‌ملی که بدیهیات دائره‌سنی فرضیاتسز کچمك ممکن اولابیلیر؛ ویاخود بو دورلو فرضیات ترتیب ایده‌بیلمك هرکسك خرجیدر وفضولی دوشونمك ایله ممکن اولابیلیر. هله هیچ تصور ایتمه‌ملی که بوسپهر مجرداتده انسان آرزوسی وجهله ادارهٔ محاکمه ایده‌رك الی نهایه متنوع ملاحظات ویا نظریات ایجاد ایده‌بیلیر؛ خایر، ایشته بو ممکن ده‌کلدر. بونلری – وبونلرله علاقه‌دار اولان برچوق مسائل تالیه ومتفرعه‌یی – ایلریده صیراسیله ولایقیله تعریف وتفصیل ایتدکدن صوکرا حادهٔ تنقیددن کچیره‌جکم، وقیمت حقیقیه‌لرینی تعیین ایده‌جکم. او وقت واضحاً آکلاشیلاجقدر که بوخصوصده ترتیب اولونابیلن فرضیات، برطاقم حادثاتی معقول برصورتده تعریف وتفسیر ایده‌بیلمك ایچین بالضروره اوشکل اوزره دوشونولمشدر. کوروله‌جکدرکه موضوع تتبع اولان حادثاتك ماهیت اصلیه‌سنه نظراً باشقا دورلو دوشونه‌بیلمك ایچین‌ده توجه ایدیله‌جك یوللر – ظن ایدیلدیکی کبی – نامعدود ده‌کلدر.

خلاصه ماهیت ذهنیه‌مزك تعیین ایتدیکی قادرو خارجنه چیقوب دوشونمك ممکن ده‌کلدر. حالبوکه مسئلهٔ لدن – وضعیتی اعتباریله – قادرو خارجنده دورویور. عجبا اونك وضعیت طبیعیه‌سی بومی، ده‌کلی؟ اوده آیریجه برمسئله‌در.

٤

اویله ایسه نیچین دوشونمکدن واز کچمه‌یورز؟... دوشونمك یاشامق دیمکدر. افرادده حافظه، أجناسده وراثت عینی رولی اوینایور. أك دوشونه‌دیکمز زمانلرده، حتی اویقوده بیله عالم خارجیدن تأثرات التقاط ایتمکده‌یز. شعوره مقارن اولمایان بوتأثرات اصل بنلکمزی تشکیل ایدییور. برمثال مشهور ایله تعریفی. عمان وجدانمزك قارا کلق درینلکلری، «غیر مشعور» مسئله‌سی. وجدان، بسیط برجوهره بکزه‌مه‌یور.

شایان دقتدرکه ، نیجه بیك سنه‌لردن بری بو وادیده اجرا ایدیله
کلن تدقیقات، دائمامنفی نتیجه‌لر ویرمش اولدیغی حالده، انسان بوموفقیتسزلکندن
هیچ بروقت مأیوس اولمامشدر . اویله کورولویور، اویله داورانیور . تاریخ
مدنیت بوکا شاهددر. بوغریبه‌نك بعضی أسبابی وار ؛ فقط اعتقادمجه أك مهم
سببی‌شودرکه حیات ـ أك دوغرو معناسیله ـ بر «فعالیت متمادیه»در، ایسترقسری،
یستر طبیعی ، ایسترسه ارادی اولسون .

بوفعالیت طبیعیه، بهمه‌حال برنقطهٔ تعلق ایستەیور ؛ وبولویور ؛ حتی اونی
یجادایدییور. انسان، أك أهمیتسز وسیله‌لرله اعمال فکر أیلر. داها دوغروسی
حیات ذهنیه‌نك فیض غریزیسی بودورلو فعالیتی مستلزمدر. ذهن، دوشونجه‌یی
الذات دوغورور، وجوده کتیریر . حسیات وأفکار، فعالیت ذهنیه‌نك ثمرات
طبیعیه‌سیدر. بلکه اونك ایچین‌درکه انسان دوشونمکدن، دوشوندکجه‌ده تحری
حقیقتدن فارغ اولامایور ؛ ولوکه بوحقیقت حد ذاتنده بر خیالدن عبارت
اولسون ؛ مدرکات حسیه ومعطیات تجربیه اوزرینه بنا اولونان محاکمات
فکریه، حدود منطقیه‌یه وارنجه‌بیله برجای قرار، برموقف قناعت بولامایور،
ولوکه اوندن ئوته‌سی بر دهشتلی اوچوروم اولسون. حالبوکه بنیهٔ عضویتمز،
فطرت انسانیه‌مز ، فکرمزك ساحهٔ جولاننی قطعیاً تعیین وتحدید ایتمشدر .
و بویله اولمقله برابر او حدود قطعیه‌یی آشمق ، و ـ فیضان حالنده بولونان
بر نهر کبی ـ لاینقطع ایلریله‌یوب یاتاغندن طاشمق ، عقلمزك میل طبیعیسی
اقتضاسندن‌در . ناصل‌که حیات عضویه‌نك فیض غریزیسی ، عضویتی هر دقیقه
تخریبه ساعی اولان عوامل محیطه‌نك تأثیرات مخربه‌سنه مدت مدیده غلبه
چالدقدن ماعدا تناسل ایله جنسك دوامنی تأمین ایدییور ، وقوای حافظه‌نك
محصله‌سنی نوزاده ارثاً توديع أیله‌یورسه، بوتون کشفیات بشریه‌نك و ـ دولاییسیله ـ
ترقیات مدنیه‌نك أك مهم عواملندن بری‌ده ـ شخصیت معنویه‌مزده بارز اولان ـ
بوفیض جبلی‌درکه انسانیتمزك خصلت ممتازه‌سنی تشکیل ایدەر . حیات عضویه‌یه
قطعی برسکته عارض اولمادقجه ، یعنی انسان ئولمه‌دکجه بوفعالیت برآن دورمایور.
أك دوشونمه‌دیکمز وقتلرده ، حتی أك درین ، أك راحت اویقوده بولوندیغمز

زمانلرده بیله ـ أنفسی، آفاقی ـ یعنی داخلی خارجی برچوق عواملك تأثیرات مشترکه‌سنه معروض قالمقدن قورتولامایورز . هرنه وجهله اولورسه اولسون معنویتمز بوندن متأثر اولویور. کندیمزدن بوس‌بوتون بی‌خبر اولدیغمز احوالده بیله برچوق تلقیاتده بولونویورزده هیچ برشی دویمایورز . او کبی احوالده بو دورلو وارداته قارشی وضعمز صرف انفعالی اولمقله قالیور ؛ او واردات اصمه ، بنلکمزی برصورت مخصوصه‌ده تنبیه ایده‌مه‌یور . چونکه نظر دقتمزی بر نقطهٔ معینه‌یه توجیه ایده‌مه‌یور . او تأثیرات ، ذهنمزی اویاندیراجق قادار شدید یاخود مدید ، صریح یاخود معین اولامادیغی ایچین ، شعوره مقارن اولمایارق کچیور . فقط بوس بوتون محو ونابود اولویور دیمك ده‌کلدر . هرحالده روحمزی آز چوق دالغالاندیرییور ، ونهایت وجدانمزك أك درین قراکلقلرینه اینیور ؛ بنلکمزه عادتا یاواش یاواش سینیور.

بوحقیقتی، قابا برمثال ایله ـ بردرجه‌یه قادار ـ تعریف وتبیین ایده‌بیلمك ایچین طبیعیاتدن برکیفیت ذکر ایده‌یم :

معلومدرکه کونش ضیاسنك آنجاق میلیونده برایکی قسمی أجرام مجاوره طرفندن مص اولونوب آثار فعلیه حصوله کتیرییور . بوندن ماعداسی پك دهشتلی بر مقدار حروری تشکیل ایده‌ر . اونه اولویور عجبا ؛ خلای مطلق ظن ایتدیکمز فضایی چالقالایارق جوأثیرده منتشر اولوب کیدییورکه مطلقا محو اولویور دیمك ده‌کلدر؛ غائب اولویوردیمکدر . هیچ‌یوقدن پیدا اولویورمش کبی صحنهٔ وجوده کلن عناصر اولا وتجلیات قوا ، احتمالکه بوتون سرمایه‌سنی ینه او «خزینهٔ غیب»دن تدارك ایدییور. مادیاتدن کلیاً خالی تلقی ایدیلن بوشلقلرده بر(نه‌بولوز Nébuleuse)ك تولدی،أسباب‌وشروطی ایله‌بوکون بیلینه‌مه‌یورسه‌ده هرحالده محض عدمدن‌وجوده کله‌بیلمش اولماسی احتمالنه‌ده قطعیاً اینانیلامایور. بلکه «أثیر»نامیله وجودینی فرض ایتمکده مضطر بولوندیغمز، او«قوای منتشره» عماننده ـ بزجه تماماً مجهول برطاقم شروط داخلنده ـ نشئت ایتمش اولماسی داها زیاده معقول کبی کورونویور . ألبته کائنات ، شو فضاده کوردیکمز أجرام منوره وموجودات متکاثفه‌دن عبارت ده‌کلدر ؛ وألبتده بونلر هیچ

یوقدن وار اولمامشلردر . جمله‌سنك سرمایه ومایهٔ وجودی ـ بزم حسمزه‌ کوره هیچ ایله مساوی اولان ـ أثیردر .

ایشته طبق بونك کبی ایچنده بولوندیغمز مؤثرات عمومیه‌دن ، آنجاق بر قسم جزئیسی بزده دوغرودن دوغرویه آثار حصوله کتیرییور . ماباقیسی — یعنی شعوره مقارن اولمایارق، نظر دقتمزی جلب ایتمه‌یرك ، بنلکمزی اویاندیرمایارق واقع اولان بالجمله تلقیاتمز — ، اعماق روحمزده غائب اولویور؛ لکن ضایع اولمایور. مجازی برطور بیان معذور کورولورسه، دییه‌بیلیرم که بوکبی انفعالات أصمه ، طبقه طبقه رسوب مبهمات حالنده کوکلمزه ییغیلوب قالیور ؛ بلکه أنائیتمزك بی شکل وبی قوام اولان هویت مجهوله‌سنی وجوده کتیره‌ن اصل اونلردر . عوامل خارجیه دیدیکمز أسباب ظاهره اولسه اولسه بوعمان معنویتی دالغالاندیرمغه وسیله اولویور . بوتهیجات وجدانیه ، بوتموجات باطنیه ، عوامل پسیقولوژیه دیدیکمز مؤثرات صنفنی شاملدرکه أسباب مادیه‌نك تعلقندن قطع نظر، وجدانلرمزده ایقاع تأثیرات وانفعالات ایده‌بیلیرلر. وبلکه « ارادت » دیدیکمز قدرت، میخانیزمه‌سنی بیله‌مه‌دیکمز بومؤثرات مبهمه‌نك، روحمزك درین‌قارا کلقلرنده جلوه‌کر اولان بوقوای معنویه‌نك برمحصله‌سیدر .

تحقیقات حاضره بوکون شبهه براقمایورکه بنلکمزی بزه احساس ایده‌ن وجدان ، متمادی الجریان فقط موجات متصادمه ومتوالیه‌دن مرکب برسلسلهٔ انفعالاتدر. لکن وارلغمز تك بر سلسله‌دن عبارت ده‌کلدر . طبقی أنکین بر ده‌کیزده مختلف جهتلردن مختلف و دائمی جریانلر اولوب‌ده بادیٔ نظرده کوروله‌مه‌دیکی کبی، روحمزده دخی بویله برچوق انفعالات سلسله‌لری وار ؛ حتی بنلکمز اونلردن اوحزمهٔ انفعالاتدن‌مرکبدر دینیله بیلیر.وبوکون‌ده ثویله دینیلیور . شوقادار وارکه هانکی سلسله ارادا‌تمزك محصله‌سنی ویرییورسه ، بنلکمزی او نشئه ومزاج اوزره تعیین ایدییور، واو استقامت اوزره بزی سوروکله‌یوب کوتورویور؛ أمللرمز،آرزولرمز اونك آقینتیسنه تابع بولونیور. فضله اولارق آنجاق اوسلسلهٔ انفعالات ـ اومدت ظرفنده ـ شعوره مقارن اولویور وبرمدت یاشایور . فقط بعضی أسباب مجبره دیکر برجریانه قوت ویره‌

بیلیور و شخصیتمز مزاج و نشئه اعتباریله بویکی سلسلهٔ حسیاتك ایجاباتنه ، تمایلاتنه وماهیتنه کوره تعین ایدییور .

صرف زمانمزك تحقیقات پسیقولوژیه‌سنه مستند اولان بو نظریهٔ فلسفیه ، شخصیتك تضاعفی (Dédoublement de la personnalité) کبی غرائب تجلیاتی وشیمدی‌یه قادار هیچ‌بروجهله تعریف اولونامایان بعضی حالات مرضیه‌یی بردرجه‌یه قادار معقول برصورتده تعریفه ألویریشلی کورونویور. وداها برچوق مسائل مهمه‌یی ده ایضاح ایده‌بیلیور. هرنه اولورسه اولسون شوراسی مسلمدرکه بو کون روحمز أسکی فیلسوفلرك ظن ایتدیکی کبی برجوهر بسیط نورانی ده کلدر. برچوق سلسلهٔ احتساسات وانفعالاتدن منسوج بر کل مجموعیدرکه طاقم طاقم حزمات حسیه اونك تاروپودینی تشکیل ایدییور . روحمز دخی کندنجه برعضویت مخصوصه عرض ایدییور ؛ بونك عادتا ألیافی ، أنسجه‌سی واردر ، دینیله بیلیر . مشهور «هیوم»ك بسیط بر صورتده بیان ایتمش اولدیغی بو فکر زمانمزده مهم بر حقیقت فلسفیه اولارق تعین وتأسس ایتمشدر . مدرك اولسه‌قده اولماسه‌قده تأثیراتنه معروض بولونمقدن قورتولامادیغمز مؤثراتك برقسم مهمی‌ده ایشته بزم بنلکمزی تشکیل ایده‌ن بو قوای باطنه‌مزدر.

٥

قوای باطنه . عوامل مؤثره‌دن برقسم مهمی کندی عضویتمزدر . ماضی ایله علاقه‌مز. برچوجوق تاریخ تکوینی تکرار ایدییور. دماغمز بربویوك «قدرت‌مکنیه» در. حیات‌دخی برقدرت مکنیه‌نك انکشافی‌در . ناصل دوام وتمادی ایدییور ؟... نیچین «جنس» قطعی ومستقل برشی‌ده کلدر ؟... « معمای‌وجود »ك طلسمنی نره‌ده آرامالی‌یز؟... غایهٔ حیاتی کندی معنویتمزده کورمه‌لی‌یز .

تعدادی ممکن اولامایان عوامل طبیعیه‌دن بر قسم کلیسی واقعا عالم خارجی‌یه عائددر . فقط صنوف مؤثراتك بزجه اك مهم اولانلرندن بری‌ده

ـ اونوتمایالم که ـ کندی عضویتمزدر . زیرا بز دنیایه ـ ممکن اولدیغی قادار مکمل ـ برجملهٔ عصبیه‌ایله مجهز اولارق کلیورز . اوجهاز ممتاز ، بزم کندی شخصمزله ده‌کل ، بوکون بزده منتهی اولان سلسلهٔ عضویتک تاریخ تکاملی ایله همسن‌در . معنویتمزله ایکیز اولارق دوغمش و بوکونه قادارده برابر بویو-مشـدر . بزم شخصاً بو عالمه تولدمز قابلیت جنسیه‌مزك بر آدیم داها آتماسی ویاشامقده دوام ایتمه‌سی دیمکدر . دائما أمکله‌یوب یوروین ویورودکجه بویوین معنویت انسانیه‌نك بو تکاملنده ، طبیعی بر غایهٔ مترقیه اولوب اولمادیغنی یقیناً بیلمه‌یورز . یالکز شـونی بیلیورزکه قسری اولارق بر محرك تکامل تعقیب ایتمکده‌یز ؛ وجنسمزك ، کرهٔ ارضا اوزرنده بدایت نشأتندن بری او مجهول ماضی ایله علاقه‌مز باقیدر . اوقادارکه ـ ابتدای حرکتنده آلدیغی حیزه کوره محرکنی رسم‌ایده‌ن برمرمی کبی ـ بزده ماضی‌نك‌قوتی‌ایله استقباله یوروپورز؛ وفطرت ذاتیه وجنسیه‌مزك آلدیغی استقامت ابتدائیه‌دن پك اوقادار انحراف ایده‌مه‌یورزکه « استعدادات » دیدیکمز قابلیاتك سرینی‌ده بوراده آرامالیدر . چونکه استعداداتمز یالکز بزم قابلیات‌مکسوبه وشخصیه‌مزده‌کلدر. کوروپورزکه بوکون دوغان برچوجوق همان ایکی سـنه ظرفنده ، أطرافنده‌کی انسـانلری وأشیای متنوعه‌یی آزچوق تشخیص ایده‌بیله‌جك قادار «معرفت» پیدا ایدییور. ایستـه‌دیکنی ، ایسـته‌مه‌دیکنی تعیین ایده‌بیله‌جك قادار « قدرت تمیز » اظهار أیلیور . اوزاق، یاقین آراسنده‌کی فرقی ـ هیچ اولمازسـه بالفعل ـ بیلدیکنی اثبات ایده‌جك صورتده حرکت ایدییور . آز زمانده لسان بیانه قابلیت کسب ایتدیکنی کوستریبور، وبعضی کلمات مختصه ایله تبلیغاتده بولونارق «ارادت»نی انفاذ ایتمك ایسته‌یور ؛ عینی زمانده‌ده بعضی أفکار مخصوصه‌یه مالك اولدیغنی اثبات ایدییور .

بز ظن ایدییورزکه بوتون بو قابلیات ، ایکی سنه‌لك برحیات نورسیده‌نك ابتدائی مکسوباتندندر . دوشونمه‌یورزکه اوچوجوق ، جملهٔ عصبیه‌سنده بوتون جنس بشرك تأثراتنی ، محصلهٔ مشتهیات واراداتنی ، ألحاصل تکمیل مکتسباتنی ، بوتون سرمایهٔ معنویاتنی ـ بویوك اما پك بویوك ! ـ بر « قدرت مکنیه » شکلنده

بو عالمه برابر كتيرمشدر . بيلمه‌يورزكه ، بر چوجوغك ايكى ياشنده اظهار ايتديكى استعداد كلامى‌قازانابيلمك ايچين انسانيت‌كيم بيلير نه قادار بيك عصرلر كه‌كه‌له‌مكله وقت صرف ايتمشدر ! خصوصاً دقت ايتمه‌يورزكه عوامل خارجيه ، بزده مدخر اولان قابلياتى تهييج ايدوب اوياندير مقدن غيرى مهم بر رول اويناماور . جملهٔ عصبيه‌مزى ، او مكمل ماكينايى تحريك ايدوب ايشله‌تمكدن باشقا بر ايشه يارامايور .

چوجوغك حيات جنينيه‌سنى تتبع ايده‌رسه‌ك ينه كوروپورزكه بر بيضه حالندن چيقوب انسان شكلنى بولونجه‌يه قادار كذران اولان جزئى بر مدت ظرفنده او جنين ، مورفولوژيق بر طاقم صفحات متمايزه‌دن كچيوركه كائنات عضويه‌نك تاريخ حياتنده ، او سلسلهٔ تكاملك هربر صفحهٔ معينه‌سى، برسلالهٔ مخصوصه‌نك چهرهٔ‌جنسيتنى كوستردیكى كبى، ــ بلكه بيكلرجه عصرلر سوره‌ن ــ بر دور تحولك‌ده فهرست ترقيسنى تشكيل ايده‌ر .

همان بر بهار ظرفنده طومورجوقلر پيدا ايدوب چيچكله‌نن بر نبات ، اوزون و مسلسل بر طاقم أدوار تحولك عادتا سينه‌ماطوغرافيسنى عرض ايدييور ونهايت وجوده كتيرديكى ميوه‌يه بوتون‌قابليات جنسيه‌سنى درج‌ايدوب براقيور ديه‌بيلكدر .

ايشته أثر حيات اظهار ايده‌ن هروجود ايچين حقيقت حال بودر ؛ حق‌ــ خلاصة‌الخلاصه ــ حياتده مآل بودر . ماضى‌ده ــ بيله‌مه‌يورز نه كبى شروط معينه تحتنده ــ باشلايان حيات ، استقباله دوغرو بلا انقطاع بر فعاليت متماديه شكلنده يورويوب كيدييور . بو نقطهٔ نظردن باقيلیرسه حيات بالجمله تجلياتيله ، قدرت مكنيه صورتلرندن برى ، فقط أك عاليسى اولسه كركدر . بر طرفدن حافظه ، ديكر طرفدن وراثت بوحركت متسلسله‌يى تأمين ايدييور . فى‌الحقيقه هر بريمز عمر شخصيمزله حيات‌جنسيه‌مزى تكرار ايده‌رك بر داها ياشايورز . اونك ايچيندركه أك بارز خاطراتنى ، أك قيمتدار خزائنى برابر طاشيورز . شخصاً فنا پذير اولمادن اول، هم اجداديمزدن بزه ارثاً انتقال ايده‌ن قابليات جنسيه‌يى ، هم‌ده بعض مكتسبات ذاتيه‌مزى ــ ميراث‌اولارق ــ ينه اولادمزه

نقل ایدییورز . وبویله‌جه استقباله توديع ایتمش اولویورز . حیات شخصیه دوام ایتدیکی مدتجه « حافظه » صورتنده تجلی ایده‌ن قدرت ، حیات جنسیه‌ده وراثت شکلنده دوام ایدییور . جمعیت افرادندن باشقا جسمانیتی اولمایان جنسیت انسانیه بوسایه‌ده یاشایور . آکلاشیلیورکه جنس دخی أسکی فیلسوفلرك ظنی کبی خارجده مستقلاً موجود بر شی بر « عین ثابت » ده‌کلدر . آنجاق قرابت عضویه ایله یکدیکرینه مربوط اولان افراد مماثله‌ده بر حد تکاملدرکه قطعیاً معین بیله ده‌کلدر ، بعضی أسباب وعوامل تأثیریله تبدل ایده‌بیلیر [١] .

بناءً علیه حال حاضرینه نظراً هر جسم عضوی ، شخصیتیله تمثیل ایتدیکی مرتبهٔ تکاملك تمثالی ومجمل ، فقط ، ذی حیات ومکمل بر تاریخچه‌سیدر . اونده برجهان ماضی مندمج ، بوتون برفذلکهٔ وقوعات مندرجدر . علی الفور ظهورینه ایناندیغمز ارادات والهاماتك ، وراثتله تعریف ایتمك ایسته‌دیکمز قابلیاتك ، رؤیا وامثالی کبی غریب تجلیاتك سری هپ اوراده‌در . آنجاق اوراده تحری ایدیله‌لیدر. فیلسوفلری اشغال ایدن «معمای وجود»ك طلسمی ده عالم خارجیده ویاخود مجردات فکریه‌مزده ده‌کل، ـ مشهور ومعنادار بر أسکی تعبیره کوره ـ قعر جانمزده وجدانمزك هنوز حل اولونامایان ـ «هیه‌روغلیف» لرنده آرامالیدر . زیرا مبنای معنویتمزك تمل طاشلری بوتون بومحکوکات ایله مستوردر. اونلری حل ایدوب اوقودقجه نفسمزی دها أیی بیله‌جکز، نفسمزی نه‌قادار أیی آکلارسه‌ق، وجودمزله پیدا اولان معمالره ، نسبتاً دها أیی معنا ویره‌بیله‌جکز . فطرت ذاتیه‌مزك بزه تعیین ایتدیکی رولی ، موجودیتمزك بزه تلقین ایتدیکی وظیفه‌یی‌ده ألبت دها أیی آکلایاجغز. بزم وارلغمزده برمقصد، برغایه اولوب اولمادیغنی آکلامق ، بیلمك ایچین کائنات محیطه‌یه ده‌کل ، کندی حقیقت ذاتیه‌مزه باقاجغز . اومقصدی اوراده کشف ایده‌جکز ، وفطرتمزك اقتضاسنه کوره آنجاق بز، کندیمز تعیین ایده‌جکز .

---

[١] چارلس داروین ایشته بوحقیقت مهمه‌یی کمال وضوح ایله کشف وتعیین ایتمش واثباتی ایچین نامعدود دلیللر ایراد أیله‌مشدی .

٦٠

حیات معنویه‌مز فذلکهٔ معلوماتمزدن عبارت دکلدر . معلومات یالکز شعوره مقارن اولان مدرکاتمزدندر . روحمزك ساحه‌سی دها بویوکدر . غیر مدرك بر دائره‌سی وارکه قارانلقدر و نا محصوردر . بناءً علیه تجلیات روحیه‌مزك جمله‌سنی عوامل خارجیه‌یه اسناد ایتمك طوغرو اولاماز. وجدان عالمنده هنوز کشف اولونمادق برچوق قطعات وار.

بوکون شو کلمزه رغماً حیات معنویمز ، حسیات وأفکارمزدن ، یعنی فذلکهٔ معلوماتمزدن عبارتدر ظن اولونیوردی . فقط اویله دکلدر . واقعا أمر معیشتده محصولات معنویه‌مزك أك معتنا قسمنی تشکیل ایدن حسیات وأفکار ، سلسلهٔ عضویتده أك یوکسك مرتبه‌یی اشغال ایدن انسانك امتیازیدر. بونکله برابر حیوانات عالیه‌ده مطلقا محاکمه یوقدیمك دکلدر ؛ شوقادار فرق وارکه جزئیات اموردن تجرید عوارض ، وتعمیم حکم وتشمیل معنا ایده‌رك بر قضیهٔ کلیه‌یه پیوسته اولابیلمك قابلیتی - (Ratiocination) یعنی تعقل - یالکز انسانه مخصوصدر .

اونك ایچین اولمالیدرکه فیلسوفلر ، شیمدی‌یه قادار معقولات و ماهیاته زیاده‌جه أهمیت ویرمشلر ؛ وسر ادراکی بو دائره‌ده کشف و حل ایتمکه چالیشمشلردی ؛ ینه بوسببله اولمالیدرکه أفکار وماهیاتك نفس الأمره موافقتی احتمالنه‌ده فضولی اینانمشلردی . چونکه وجدان عالمنی - شعورمزله روشنا اولان - دائرهٔ معلوماتمزدن عبارت صانمشلردی . حالبوکه عقل وشعورمزك ، وجدان عالمنده تنویر ایده بیلدیکی ساحه - حدودی مجهول بر بیابان بی‌پایانه نسبتله - برکوچوك واحه کبی‌در ؛ وآنجاق اوقادار‌در .

واقعا شعوره مقارن اولان بالجمله مدرکات وحسیاتمز ، آنجاق بو زمینده تثبت ایدوب ضیای عقل ایله ثمرهٔ افکار حصوله کتیره‌بیلیر . لکن جهان معنویتمزك کون کورمه‌ین ودائما ظلمت مبهمیتده قالان قسم نامحدودینه نسبتله بوساحهٔ منوره ، غایت دار وهرجهتدن مجهولات ایله محاط بر « افق مرئی »

تشکیل ایده‌ر . علی‌الاطلاق وارلقلردن صرف نظر ، کندی وارلغمز بیله ، بو « روزنهٔ شعور » دن کوره بیلدیکمز وطانیدیغمز قدرندن عبارت ده‌کلدر.

بوملاحظاتمی داها زیاده توضیح ایچین معلوم اولان بر کیفیت طبیعیه ایله تمثیل ایده‌یم :

حکمت طبیعیه‌جه محققدر ، و هرکس بیلیرکه کوزمرله ـ بلا واسطه ـ ادراك ایده‌بیلدیکمز شعاعات آنجاق طیف شمسی‌ده منبسط کوردیکمز ألوانی احساس أیله‌ین حزمات ضیائیه‌دن عبارتدر. کوزمزیالکز بوقادارینی کوره‌بیلمك ایچین تعضو وتشکل ایتمش بر آلتدر. لکن دوغرودن دوغرویه حس ایده‌مه‌دیکمز برچوق شعاعات داهاوار. بونلر کشف اولونمازدن أول، ظن اولونیوردی که عالم امکانده موجود اولابیلن شعاعات، همان ساحهٔ نظرمزك احاطه ایده‌بیلدیکی براوقتاو قادار ، ألواندر . حالبوکه ـ شوصوك زمانلرده واقع اولان کشفیات مهمه سایه‌سنده ـ بوظنمزك نه‌قادار باطل اولدیغی پك صریح برصورتده تحقق ایتدی . نیته‌کیم صدا ایچین‌ده کیفیت اویله‌در : سامعه‌مزله حس ایده‌بیلدیکمز اهتزازات ، قطعیاً معدود و محدوددر . علی‌الاطلاق اهتزازات هوائیه ألبته قولاغمزك تلقی ایتدیکی قدرتدن عبارت اولاماز . اولمادیغی‌ده بداههٔ ثابتدر . معنویتمز ایچین‌ده حقیقت عیناً بویله‌در . مشعل ادراك ، بنلکمزك پك جزئی وپك محدود بر قسمنی تنویر ایده‌بیلیور.

بوحاله نظراً اوچ شی تحقق ایدییور : بریسی شوکه شخصیت معنویه‌مزك حدود قطعیه وطبیعیه‌سی لایقیله معلوم ومعین ده‌کلدر. أفکار وحسیاتمز ایسه ، معنویتمزك آنجاق جزئی بر قسمنی تشکیل ایده‌ر ایکنجیسی‌ده شوکه : حال حاضرده کوستردیکمز درجهٔ کماله و مرتبهٔ معنویته نظراً تجلیات روحیه‌مزك جمله‌سنی ـ هیچ اولمازسه دوغرودن دوغرویه ـ تأثیرات خارجیه‌یه عطف ایتمك حقلی اولاماز ، بالعکس جدی ومهم بر یا کلیشلق اولور.

اوچونجیسی‌ده شوکه وجدان دیدیکمز عالم‌ده هنوز کشف اولونمادق برچوق قطعات واردرکه‌واوقارا کلق‌وایچریلك یرلره هنوز انفاد نظر ایدیله‌مه‌مشدر . کشفیات ایچین امیدلریمز أسکیسندن پك چوق وپك قوتلی‌در.

٧

عوامل خارجیه ، بزده‌کی مکمل ماکینایی تحریکه وسیله‌در . او سببله‌درکه عوامل خارجیه‌نك نتایج تأثیراتی هر زمان بر اولیور . او حالده مؤثرات خارجیه ایله حالات انفسیه آراسنده‌کی رابطه قطعی و معین بر دستور ریاضی ایله ادا ایدیله‌میور . احیای خواطرك امر تصورده اوینادیغی رول ، دوشونجه‌لرمزك پك بویوك برقسمی کندی سرمایهٔ معنویتمزدندر ؛ خواطر دلالتیله مدرکاتمزه معنا ویره‌ن بزز .

عالم انسانیتك حیات معنویه‌سنی تمثیل وتشکیل ایدن بوتون حسیات و اونلرك تولید ایتدیکی سیاسی اجتماعی وقوعات ، طوغرودن طوغرویه عوامل خارجیه‌نك تأثیراتنه عطف اولونه‌ماز . مادیاتی تلقی‌ده بیله انسان ایله حیوانات ایچون کیفیت ادراك بر ده‌کلدر . بو مبحثده فناً ثابت اولابیلن حقیقت نسبیه بودر و بو قدردر . مثال .

کندی تحقیقات وتتبعاتمه نظراً بیان ملاحظه ایتمك لازمکلیرسه دییه‌بیلیرمکه بنلکمزك بوتون تجلیاتنی یالکز عوامل خارجیه‌یه اسناد ایتمك قدار باطل برعقیده اولاماز . بوتون معلومات وأفکاریمز بزه خارجدن کلیور دیمك ، مبحث علمده صوك سوز ده‌کل ، ألفبادر . اصل معرفت واصل حلی مطلوب مسئله او عوامل خارجیه‌نك جنس ونوع ویا شخصنه کوره کیفیت شعورده وتهییج حسیات وایقاظ أفکار خصوصنده رولی ، ممکن اولدیغی قادار قطعی بر حساب ایله ، تعیین ایده‌بیلمك‌در . یوقسه ، ایستر خارجده فرض اولونسون ، ایسترسه باطندن نشئت ایتمش بولونسون ، عوامل خاضره‌نك جمله‌سی دخی ـ اولجه اخطار أیله‌دیکم کبی ـ أول امرده آنجاق بزده‌کی مکمل ماکینایی حرکته کتیرمك ایچین وسیله اولمقدن باشقا مهم بر رول اوینایامازلر . اونك ایچیندرکه حواسمزه تأثیرایله وجدانمزده ایقاع ایتدکلری حادثات أنفسیه ، عوامل مذکوره‌نك قدر وقیمتلریله هیچ برزمان متناسب ده‌کلدر . أك معضل ، أك مبهم حادثات روحیه‌یی برطرفه براقلم ، فقط اك بسیط و اك ساده اولان مدرکات حسیه ایله اوکا سبب اولان عوامل مادیه آراسنده بیله بو نسبت ، قطعی برصورتده تعیین اولونامایور . علی الاطلاق برنسبت اولدیغنده قطعیاً شبهه یوق ؛ لکن بو رابطه ، هیچ بر وجهله بر دستور ریاضی شکلنی آلامایور . برحزمهٔ

ضیائیه‌نك ، بر صدانك درجهٔ اهتزازاتنی قطعیاً تعیین ایده‌بیلیورز . فقط حس ضیا ایله ادراك ایتدیکمز یالکز رنك دەکل ، بر صدا دویمقله تلقی ایتدیکمز ساده اوصدا دەکل . بوبسیط وابتدائی حسلرك أطرافنه ، همان خزانهٔ محفوظاتمزدن برچوق شیلر طوپلانیویرییور . ذهنمز درحال او نقطه أطرافنده اونلری ترتیب ایدیویره‌رك بر لوحه تشکیل ایدییور . یری کلنجه بو دعوایه پك چوق دلیللر ابراز ایده‌بیله‌جکمدر . او وقت ، کوردیکمزه ، ایشیتدیکمزه « معنا » ویرییورز . حقیقت حالده باصره‌مزك ارائه ایتدیکندن زیاده‌سنی کورویورز ، سامعه‌مزك اسماع ایتدیکندن فضله‌سنی ایشیدیورز . بوتون بو تنبهات ، بو تأثرات ، بو تخطرات برآرایه کلنجه اویله دوشونجه‌لر حاصل ایدییورز که اونلرك اوآنده خارجده أسبابنی آرارسه‌ق بولامایز ؛ وآکلارز که دوشونجه‌لرمزك پك بویوك بر قسمی کندی سرمایهٔ معنویتمزدن‌در .

شیمدیلك عوامل مؤثره اسم جامعی ایله جملةً وعلی‌السویه ذکر ایده‌کلدیکمز کافهٔ أسبابی ، بن ، حادثات أنفسیه تجلیاتی ایچین سبب محض دەکل ، یالکز وسیله اولارق تلقی ایتسه‌م ، کیمسه بو ادعامی قطعی بر صورتده رد ایده‌مز ؛ أمینم . چونکه اولجه‌ده اشارت ایتدیکم کبی معهود مؤثراتك کندی قدر وقیمتلریله ، وجدانمزده حصوله کلن تأثرات آراسنده درجه ، شدت ، کیفیت وکمیت اعتباریله ادعا اولوندیغی کبی بر نسبت ثابته یوق . یالکز سببیت علاقه‌سی کبی مبهم بررابطه وار . جنس ، نوع وطرز تأثیری اشعارایده‌بیله‌جك بر علاقه‌ده وار . بوندن زیاده‌سی بیلمه‌م قطعیاً تسلیم واذعان اولونابیلیرمی؟.. وبیلمه‌م بوقادارجق بر علاقه ، بدیهی وفقط پك مهم بر سورو حالاتی تعریف ایده‌بیلیرمی ؟ . . فرضا : علی‌الاطلاق بر طاش پارچه‌سی کورمك ـ تأثیر اعتباریله بر قارغا ایچین باشقا ، برچوبان ایچین ینه باشقا ، ومثلا(برجه ئولوغ)عالم ایچین داها باشقا برشیدر . کذلك یکدیکرینه آزچوق متشابه اولمق شرطیله عادی برطاشك برمزارطاشندن ـ قارغه‌لر نظرنده ـ پك مهم برفرقی اولماسه کرکدر . فقط ، خصوصی برمزارطاشی کورمك ، مثلا ؛ حامد کبی برشاعر ایچین بوس بوتون باشقا بر عامل هیجاندر ؛ بدیع بر مرثیهٔ منظومه‌یه نفخ روح ایده‌ن انفعالات علویه وتأثرات صمیمیه‌نك وسیلهٔ الهاماتی اولابیلیر . آز چوق تربیه‌لی و تفکره

مستعد اولمق شرطیله کیمسه ادعا ایده‌مزکه « سیس » لی بر منظره ، بر توفیق فکرتك روحنده ایقاع ایتدیکی انفعالات نزیهه‌یی بردالیان بکجیسنك دماغنده‌ده حاصل ایده‌بیلسین . فقط بویله جزئی بر وسیله ایله شاعرك روحنده پیدا اولان اوهیجان أفکار و تلاطم حسیات ذاتاً او مزار طاشنده یاخود سیس‌ده موجود ایدی‌ده دوغرودن دوغرویه تماس ایله شاعره انتقال ایتدی دیبه بیلیرمی‌یز ؟.. ظن ایتمم‌که بو ادعایه جسارت ایده‌بیله‌جك بر فیلسوف بولونا. بیلسین . بویله بر ادعایه جسارت ایده‌ن بولونورسه ، اوكا صورا بیلیرزكه نیچین سیسلی بر منظره کندیسنه عینی افکار وحسیاتی هیچ بر زمان الهام ایتمه‌مش . اویله دینیله‌مزسه ، اعتقاد ، افکار ، اخلاق ، وصنایع عالمنه متعلق اولان بالجمله الهامات بزه ـ طاقمیله ، اولدیغی کبی ، ـ عالم خارجیدن انتقال ایدییور ؛ دیمك دوغرو اولورمی ؟.. ینه ظن ایتمم . اولمادیغی تقدیرده اوالهاماتك محصولی اولان آثار علویه‌یی اولدوغی کبی ودوغرودن دوغرویه طبیعت جامده‌دن تلق ایدییورز دیمك‌ده دوغرو اولاماز . جمعیات بشریه‌یی تاتملدن صارصوب چالقالایان بر چوق سیاسی وقوعات واختلالاتك سائقه‌لری واسباب موجبه‌سی تتبع اولونورسه ، صراحةً تحقق ایده‌رکه ارادات بشریه‌یی بر نقطه‌ده تکثیف ایده‌ن ، معین بر أمله باغلایان بر چوق حسیاتك حاصل ایتدیکی معنوی جریانلردر ؛ وبوأسباب معنویه‌تك دوغرودن دوغرویه هوا ایله داغ ایله طاشله یعنی کائنات جامده ایله هیچ برعلاقه‌سی هیچ بر مناسبتی یوقدر . حالبوکه أهمیت ذاتیه‌لری اعتباریله بو تبدلاتی موجب اولان شروط اجتماعیه وسائقات معنویه شرائط اقلیمیه‌نك تبدلندن وکوندوز ایله کیجه‌نك تعاقبندن ، یاخود محیط جمادینك حواسمز اوزرینه اجرا ایده‌بیله‌جکی تأثیرات مختلفه‌دن ـ بزم ایچین ـ داها جدی ، داها خطیر بر طاقم عواملدندر . بونلر شویله دورسون عادی برطاشك وجدانمزده ایقاع ایده‌جکی تأثیرات بیله اوطاش ایله حیاتمزك علاقه‌سنه کوره‌واقع اولویور . یوقاریکی مثالده عرض ایتدیکم کبی ، بن عادی بر طاشی کورونجه باشقا درلو متحسس اولورم . او طاش بنده بر خاطره اویاندیرا بیله‌جك بر شی ایسه داها باشقا دورلو متأثر اولورم . بر

مزارستاندن کچرکن لاعلی التعیین کوردیکم مزارطاشلرینك بنده حاصل ایده‌جکی تأثیرات ینه باشقادر. وسوکیلی اولادینی هنوزدفن ایتمش برآدامك، چوجوغنك مزار طاشنی کورمه‌سیله حس ایده‌جکی صدمهٔ انفعال بوس بوتون باشقادر .

مع مافیه — هرنه اولورسه اولسون — بنم، اوطاشی آنجاق طاش اولمق اوزره کوره‌جکم‌ده طوتار . او وقت حسیاتم ، اونك صرف اوصاف ماديه‌سنی ادراکه منحصر قالیر. فقط بوتقدیرده بیله بنم عینی طاشی طاش کوروشم ، بربوجکك‌ده او طاشی کوروشیله برمیدر ؟ بوسفر ، هله هیچ ظن ایده‌مم‌که اویله اولابیلسین. بناءً علیه أك بسیط اولان حسیات ابتدائیه حقنده بیله دییه بیلیرم‌که : عقل ، خواسك مدرکات ابتدائیه‌سنی بروجه مخصوص اوزره تألیف ایده‌رك اونلره بر صورت افاضه ایدییور ، که بو محققدر [۱] . او حالده عالم خارجی دیدیکمز کائنات محسوسه ، هرکسك کندی قابلیاتنه کوره ـ و آنجاق شو آنده ـ تجلی ایده‌ن خصوصی بر منظره‌درکه مطابق نفس‌الأمر دەکل ، بلکه صرف نظری وتصوری بر جهان حوادثدر . هم یالکز انسان ایچین دەکل ، هر فرد حساسده بویله اولمق لازم کله‌جکی مبرهن اولدیغی ایچین عقله داها یاقیندر . نفس‌الأمرده عالم حقیقی نه اولور ایسه اولسون، اونك وارلغندن بزی بالواسطه خبردارایده‌ن عوامل مؤثره‌نك ماهیتنی تحقیق ایتدیکمز زمان دائما بر طاقم قوتلر بولویورز . اونلر دخی ـ نه‌اولدیغنی آکلایامادیغمز ـ برقدرت طبیعیه‌نك کونا کون تجلیاتندن عبارت کورونویور ؛ و اغلب احتماله نظراً ، اوقدرت ، اولا جلوه‌کر اولدیغی شکل و صورت اوزره ، ثانیاً تعلق ایتدیکی عضوینه کوره آثار معینه و مخصوصه حصوله کتیره‌بیلیور. بومسئله‌ده أك قطعی اولارق ویره‌بیله‌جکمز حکم بودر؛ وبوقادراردر . چونکه فناً ثابت اولان حقیقت نسبیه بوندن عبارتدر. ملاحظاتمزده داها ایلری کیده‌مز دەکلز ؛ کیده‌رز . لکن ، بیان ایده‌جکمز فکرلر آنجاق عندی برطاقم فرضیات قبیلندن اولابیلیر . فضله‌برقیمتی حائز دەکلدر. برچوق قوای مبهمه‌نك تجلیکاهی اولان وجدان بشر ایچین دەکل، ارادتدن

[۱] بو کیفیت مهمه‌یی ایکنجی کتابك «ادراك» بابنده اطرافیله بسط وتتبع ایده‌جکم .

محروم وبی‌روح بیلدیکمز مادیات حقنده‌ده شو عرض ایتدیکم کیفیت، محض حقیقتدر. مثلا: عینی روزکار، سوقاقده توز قالدیریر؛ آغاجلرك یاپراقلرینی خیشیلداتیر؛ تلغراف تللرینی ایکله‌تیر؛ دورغون صولرك سطحنده خاره‌لر پیدا ایده‌ر؛ ده‌کیرمنده بغدای اوکوتور؛ دکزده قوص قوجه کمی یوروتور؛ فقط، رصدخانه‌لرده‌کی (Enrégistreur) ماکینالره دخی غایت مطرد ومعین اشارتلر یازدیریر. اویله‌که، روزکار مضمحل اولوب هوایه سکون کلدکدن صوکرا، یعنی اوعامل مخصوص نظریمزدن بوس‌بوتون غائب وبزده تأثیری نابود اولدقدن صوکرا - حتی سنه‌لر، عصرلر کچدیکی حالده‌بیله - بزینه او قیوداتی کورونجه - معقول برصورتده - تفسیر ایده‌بیلیرز. یعنی اوکوردیکمز اشاراته بر - معنا - ویره‌بیلیرز. مثلا: ماضی‌ده فلان تاریخده، شو سمت‌دن برروزکار أسمش وشو قادار مدت دوام ایتمش وشدتی شوسلسلهٔ اعوجاجاته تابع اولارق تبدل أیله‌مش ... فلان، دیرز.

مدنیتمزك أك بویوك عامللرندن اولان یازی، انسانیتمزك أك مهم وسائط وروابطندن اولان لسان‌بیان دخی بویله مطرد وهم آهنك برر منظومهٔ اشاراتدن باشقا برشیٔ ده‌کلدر. او اشاراته معنا ویره‌ن بزلرز. یوقسه مثلا (اوکوز) کلمه‌سنك کرك املاسی، کرکسه لفظنك آهنك و أداسی، اوکوزك کندیسنه هیچ‌بروجهله بکزه‌مز. یالکز بواشارت مخصوصه اومعنایی ذهنده احضار ایده‌ر. ایشته او قادار.

دیمك اولویورکه عواملك درجه، طرز ونوع تأثیری یالکز طبایع ذاتیه‌لرینه تابع ده‌کل، تعلق ایتدکلری أشیانك قابلیت خصوصیه‌لری ایله داها زیاده علاقه‌دار برکیفیت‌در. اوسببله‌درکه نتیجه‌ده حصوله کتیره‌جکلری آثار دخی بالطبع یکدیکرینه قطعیاً بکزه‌مز. ده‌مینکی عادی وقابا مثالمزده، توزقاصیرغاسی؛ یاپراق خیشیرتیسی؛ تللرك ایکیلتیسی؛ صولرك سطحنده‌کی تموجات؛ کمینك دکزده یوزمه‌سی؛ بوغدایك اون اولماسی، وقسری اولارق حرکت ایده‌ن برابره‌نك کاغد اوزرنده برطاقم اشارات مخصوصه چیزمه‌سی صورتیله تجلی ایده‌ن حادثات متنوعه‌نك طبعاً، شکلاً یکدیکرینه قطعیاً بکزه‌مه‌مه‌سی کبی.

کائنات مادیه‌ده‌کی اختلاف طبایع وقابلیات سببیله،عینی عامل مؤثریوقدر. متنوع ویکدیکرینه‌طبعاً‌متباین آثارحصولنه بادی اولورسه،آرتیق دوشونولسون، انسان دیدیکمز خارق‌العاده ماکناده، نامعدود عواملك ـ کرك آیری آیری، کرکسه مشترکاً ـ محصلهٔ تأثیراتی نه‌کبی انفعالات ایقاع ایده‌بیلیر.

بوتأثیراتك میقانیزمه‌سنی تتبع ایتمك پسیقولوژینك ایشی‌در. کیفیت ادراك وحصول علمده او عواملك رولنی تعیین و بنلکمزی استشعار أمرنده دخل وتأثیرینی آکلامق فلسفه‌ده [Epistémologie] نك تعقیب ایتدیکی غایهٔ مترقبه‌در.

دوقتور

رضا توفیق

دار الفنون خارجنده‌كی علمی مؤسسه‌لر

تدریسات عالیهٔ تجاریه مكتبی - عملی تجارت وصنایع مكتب عالیسی - تجارت أنستیتوزسی

بو اوچ مؤسسه‌دن برنجیسی تشبثات عظیمهٔ تجاریه و صناعیه‌یی ، بانقا معاملاتنی اداره‌ایده‌جك صاحب اختصاص آداملر، ایكنجیسی تجارت أولری، فابریقالر وبانقالر ایچین مأمورلر یتیشدیریر . اوچنجیسندن بالخاصه اخراجات تجارتنه واقف اصحاب اختصاص نشئت ایده‌ر. تجارت أنستیتوسنك لیوه‌رپولده بر شعبه‌سی‌ده واردر .

معادن مكتبی

مكتب ۱۷۷۸ ده تأسیس اولونمشدر. معادن مأمورلری ، مهندسلری وعامللری بوراده اكمال تحصیل ایده‌رلر. اعمال معادنه متعلق زنكین قوللكسیونلری وبر كتبخانه‌سی واردر .

درسلر :

معدنیات - مستحاثات - طبقات الارض - اخراج واستثمار معادن - طبقات الارض تطبیقاتی - ماكینه‌لر وماكینالرك استعمالی- شمندوفرلر - انشاآت ومواد انشائیه‌نك مقاومتی - ألكتریكك صنایعه تطبیقی - معلومات قانونیه - اقتصاد صناعی - مستحاثات نباتیه - طوپوغرافیا - علم الاحجار - صناعی حفظ صحت - آلمانجه - اینكیلیزجه .

مكتب غایت قیمتدار معدنیات ومستحاثات قوللكسیونلرینه مالكدر.

مكتبه پولیتكنیك مكتب عالیسنك معدن مهندسی شعبه‌سندن شهادتنامه آلانلر ایله بالفعل اون ایكی آی معدن مهندسی معاونلكنده بولونمش اولان كنجلر قبول اولونور. بونا اجنبیلر آنجاق منسوب اولدقلری سفیرك توصیه‌سیله وبر امتحان نتیجه‌سنده قبول ایدیله‌بیلیرلر. مدیر بعضی درسلره سامع قبول ایتمك صلاحیتنی حائزدر . مدت تحصیل اوچ سنه‌در . مدت تحصیلك ختامنده

اجرا قیلینان امتحانلرده موفق اولانلره معدن‌مهندسی شهادتنامه‌سی ویریلیر . آلدقلری نوطلر شهادتنامه اکتسابنه کافی‌اولمایان طلبه‌یه‌ده بردوام تصدیقنامه‌سی اعطا اولونور . سنوی اجرت تحصیلیه بش‌یوز فرانقدر . مکتبك جهانشمول بر سهرت عظیمه‌سی واردر .

طرق ومعابر مکتب ملیسی

بومکتب طرق ومعابر مهندسلری یتیشدیرمك اوزره ۱۷۴۷ سنه‌سنده تأسیس اولونمشدر .

درسلر :

انشاآت اصول عمومیه‌سی ـ عادی یوللر و شوسه اوزرنده ده‌میریوللر ـ کوپرولر ـ ده‌میریوللری ـ نهرلرده‌سیرسفائن ـ لیمانلر ـ أبنیهٔ امیریه‌معماریسی ـ میخانیك تطبیقاتی ـ معدنیات وطبقات‌الارض ـ بخار ماکینالری ـ ألکتریق تطبیقاتی ـ اسالهٔ میاه علمنك زراعتده واحتیاجات بلدیه‌ده تطبیقاتی ـ حقوق اداره ـ اقتصاداداری ـ اقتصاداجتماعی ـ انشاآت وموادانشائیه ـ استحکامات ـ ترسیمات انشائیه ـ ألکتریك ـ آلمانجه ـ اینکیلیزجه .

طرق‌ومعابر مکتبی پولیتکنیك‌مکتبنك طرق‌ومعابر مهندسلکی شعبه‌سندن شهادتنامه آلانلری وآلتی سنه بالفعل مهندس معاونلکنده بولونوب مسابقه‌ده موفق اولانلری قبول ایده‌ر .

أجنبی طلبه مکتبده بوش یر بولونمق ومنسوب اولدقلری دولتك سفیری طرفندن توصیه ایدیلمك شرطلریله یاطلبهٔ اصلیه ویاخود اجنبی مأمور صفتیله قبول اولونورلر .

تحصیل مجانیدر . مدتی اوچ سنه‌در . طلبهٔ أجنبیه صوك سنه امتحانلرنده قازاندقلری نوطلره کوره یامهندس شهادتنامه‌سی ویاخود برتصدیقنامه آلیرلر .

شهرامانتنك فیزیق وکیمیای صناعی مکتبی

بو مکتب صنایعده فیزیق و کیمیانك تطبیقنی کنجلره ئوکره‌تمك

وبو صورتله معلومات واسعه صاحبی لابوراتوآر شه‌فلری ویافابریقا عمله باشیلری یتیشدیرمك مقصدیله تأسیس اولونمشدر .

مکتبده باشلیجه تدریس اولونان علوم فیزیق وکیمیادن عبارت بولوندیغی جهتله تطبیقات وعملیاته پك بویوك بر انبساط ویریلمشدر . اجنبی طلبه قبول اولونمامقده‌در .

پارس شهرینك تاریخی مکتبی

بو مکتب پارس شهرینك بدایت تأسیسندن زمان حاضره قادار کچیرمش اولدیغی ادوار وصفحات تاریخیه حقنده معلومات ویریر . بری عمومی و سربست ودیکری مقید اولان طلبهٔ أصلیه‌یه منحصر ایکی درس واردر .

مکتبده هرسنه حزیراندن تشرین‌اوله قادار پارسك تاریخنه متعلق برمشهر کشاد اولونور .

خسته‌خانه‌لر تشریح آنفی تیاتروسی

بومؤسسه فرانسز واجنبی اطبانك ، فاکولته ودیشجیلك مکتبی طلبه‌سنك وبالخاصه پارس خسته‌خانه‌لرینه دوام ایده‌ن لیلی ونهاریلرك توسیع معلومات ایتمه‌لری وهردورلو عملیاتك تطبیقاتنه آلیشدیریلمالری مقصدیله احداث اولونمشدر . تدریسات اوچ قسمه منقسمدر : ۱ ـ تشریح ، ۲ ـ اوپراتورلك ، ۳ ـ تشریح مرضی وباقته‌ریولوژی .

طب فاکولته‌سی هرسنه مکتبه توسیع معلومات واکتساب تجربه ایتمك اوزره یوز اللی طلبه‌سنی یوللار . دیشجی مکتبلری‌ده ایکی یوز طلبه‌سنی « ستاژه‌یه‌ر » صفتیله آنفی‌تیاترویه دوام ایتمکه مجبورطوتار .

اوپراتورلك درسلری یاز « سومه‌ستر » نده‌ویریلیر . برمعلم مخصوص قطع اعضا وچیقیقجیلق درسلری ویریر . خسته‌خانه‌لر اطباسندن بعضی متخصصلر طرفندن قافا وبویون عملیاتی ـ مستعجل جراحلق ـ اعضای بولیه ـ امراض

نسائیه ـ أنبوب هضمی عملیاتی درسلری ویریلیر . بونلردن باشقا بر تشریح مرضی درسی ایله نظری وعملی باقته‌ریولوژی درسلری اعطا اولونور .

**

صوربونك خارجنده اولارق شیمدی‌یه قادار صایدیغمز مکاتب عالیه معین بر پروغرام ایله مسالك مخصوصه‌یه منسوب ذواتك توسیع معلومات ایتمه‌لرینه خادم اولوب حکومتك دوغرودن دوغرویه تحت اداره‌سنده بولونور و مصرفلری عمومی بودجه‌دن تسویه اولونور .

بومکتبلردن باشقا دیکر برصنف مؤسسات علمیه واردر که حکومتك معاونت مخصوصه‌سندن استفاده ایتمکله برابر یا سربست وغیر مقید بر صورتده تحریات علمیه ایله مشغول اولور ویاخود مستقل بر هیئت علمیه‌نك اداره ومراقبه‌سی آلتنده ایفای تدریسات ایده‌رلر . بومؤسسه‌لردن بعضیلرینك عالم مدنیتده بر شهرت شایعه‌سی وعلوم وفنونه بویوك خدمتلری واردر .

بومؤسسه‌لرك باشلیجه‌لری بونلردر :

۱ — پاستور أنستیتوسی
۲ — علوم سیاسیه مکتبی
۳ — علوم عالیهٔ اجتماعیه مکتبی
٤ — علوم اجتماعیه قوله‌ژی
٥ — اجتماعیات موزه‌سی
٦ — کاتب عدل مکتبی
۷ — حقوق مسلکیه مکتبی
۸ — پارس قاتولیك أنستیتوسی
۹ — پارس پروته‌ستان الهیات فاکولته‌سی
۱۰ — اوقیانوسیات مکتبی
۱۱ — بشریات مکتبی
۱۲ — ماره‌ی أنستیتوسی
۱۳ — روحیات أنستیتوسی
۱٤ — روحیات وغریزیات أنستیتوسی
۱٥ — دیشجیلك مکتبلری
۱٦ — پارس تدریسات طبیه جمعیتی مکتبی
۱۷ — تدریسات طبیه جمعیتنك تعطیل زماننه مخصوص درسلری
۱۸ — ألکتریق مکتب عالیسی
۱۹ — ألکتریك ومیخانیك صنائع مکتبی
۲۰ — بره‌که مکتبی
۲۱ — سیاحات هوائیه وانشا آت میخانیکیه مکتبی
۲۲ — معماری مکتب مخصوصی
۲۳ — فنون بحریه أنستیتوسی
۲٤ — شولا قانتوروم
۲٥ — ألسنهٔ حاضره مکتبی
۲٦ — أجنبیلره فرانسزجه تعلیم ایتمکه مخصوص مکتب
۲۷ — قیزلره تدریسات عالیه مؤسسه‌سی

پاستور أنستیتوسی

بومشهور مؤسسه پارس علوم آقاده‌میسنك تشبثی اوزرینه بین‌الملل جمع اولونان اعانات ایله ١٨٨٥ سنه‌سنده کشاد اولونمشدر.

١٤٨٩ سنه‌سنده جمع اولونان ایکنجی براعانه مؤسسه‌نك توسیعنه خدمت ایتدی.

پاستور مؤسسه‌سی عینی زمانده بر تحریات علمیه مرکزی ، علوم عالیه مدرسه‌سی و مؤسسه‌نك دائرهٔ اشتغالاتنه داخل اولان أمراضك تداویسنه مخصوص برخسته‌خانه‌در.

مؤسسه اوچ قسمدر : ١ — باقتەریبولوژی شعبه‌سی، ٢ — تداوی بالمصل شعبه‌سی ، ٣ — کیمیای حیاتی شعبه‌سی.

باقتەریبولوژی شعبه‌سنك درت دائره‌سی واردر : ١ — تلقیح دائره‌سی ؛ [بودائره‌ده أمراض مختلفه آشیلری تجربه وتطبیق اولونور.] ٢ — قودوز دائره‌سی [قودورمش حیوانلر طرفندن دالانمش خسته‌لرك تداویسنه مخصوصدر.] ٣ — تحریات لابوراتوآرلری دائره‌سی [بودائره مدیرینك نظارت و معاونتیله بر چوق علمانك ذاتی تحریات علمیه‌ده بولونمالرینه مساعده اولونور.] ٤ — میقروبیولوژی دائره‌سی [بو دائره‌ده میقروب علمنه دائرسنه‌ده دوقسان بش قونفرانس ویریلیر. مراجعاتك کثرتنه مبنی أنستیتو حق تقدمه رعایت ایتمك مجبوریتنده بولوندیغندن بودائره‌یه دوام ایتمك آرزوسنده بولونانلرك وقتندن چوق مقدم مراجعتله اسملرینی قید ایتدیرمه‌لری مقتضیدر.]

تداوی بالمصل دائره‌سنده أمراض مختلفه ایچین استعمال اولونان مصللر استحضار اولونور. بو دائره‌نك غارشی‌ده آخیرلری واردر. بو آخیرلرده اکتساب معافیت ایتدیرلمش ویاخود ایتدیریلمك اوزره معامله ومشاهده آلتنده بر چوق حیوانلر موجوددر.

کیمیای حیاتی دائره‌سی — درت قسمدن مرکبدر :

١ — تدریسات عالیه مکتبنك کیمیای حیاتی لابوراتوآری.

٢ — اختبارات قسمی [بوراده کیمیانك صنایعه تطبیقی تجربه‌لریله اشتغال اولونمقده‌در.] ٣ — کیمیای زراعی قسمی [بوقسم حیات وامراض نباتات ایله مشغول

اولویور] ٤ — کیمیای حیاتی تدریساتی [بو علم ایله متوغل اولان أرباب صنایعه نظری درسلر ویریلیر ولاصو کرابوراتوآرده تطبیقات یاپدیریلیر .]
أنستیتویه پاستورك توغل ایتمش اولدیغی أمراضه مخصوص برده خسته‌خانه الحاق اولونمشدر .

علوم سیاسیه مکتبی

مکتبك پروغرامی مقتدر سیاسیلر ، مأمورلر یتشدیرمك مقصدیله ترتیب اولونمشدر. مکتبك تشکیلاتی طلبه‌نك دوغرودن دوغرویه آتیده‌کی مسلکلرده اختصاص پیدا ایتمه‌لرینی تأمین ایده‌ر : دیپلوماتلق ــ شورای دولت ــ ادارهٔ مرکزیه ــ مالیه و مستملکات مفتشلکی ــ ممالك اقتصادیه،صناعیه وتجاریه .
تدریسات ایکی‌سنه‌ده دور ایدیلك اوزره ترتیب ایدیلمش ایسه‌ده مداومین أکثریا مدت تحصیلی اوچ سنه‌یه چیقاریرلر . شهادتنامه آلانلره منحصر اولمق وبرسنه دوام ایتمك اوزره برصنف مخصوص علاوه اولونمشدر .
بوراده درس وقونفرانسلر بش شعبه‌در :
۱ — علوم اداریه شعبه‌سی ؛ ۲ — علوم مالیه و اقتصادیه شعبه‌سی ؛ ۳ — علوم‌اقتصادیه واجتماعیه شعبه‌سی؛ ٤ — علوم‌سیاسیه شعبه ؛ ٥ — حقوق عمومیه وتاریخ شعبه‌سی .
متعلمین دوام ایتدکلری شعبه‌نك درسلرندن هر سنه نهایتنده بر امتحان کچیرمکله مکلفدرلر . شهادتنامه‌یی آلمق ایچین بر عمومی امتحان لازمدر . مکتب طلبهٔ اصلیه و سامعین قبول ایده‌ر . وهر ایکی نوع مداومین ایچین قبول امتحانی اولمادیغی کبی برکونه شهادتنامه ویا رتبهٔ‌علمیه‌یی حائز اولمق‌ده‌مشروطده‌کلدر . أجنبی طلبه‌ده قبول اولونور. ایلك ایکی سنه‌نك اجرتی اوچ‌یوزأللی واوچنجی صنف مخصوصك‌اجرتی ایکی یوز أللی فرانقدر.
پروغراملری هرسنه احتیاجه کوره تعدیل و اصلاح اولونور . أك صوك پروغرامی شودر :

تدريسات عموميه :

فرانسه‌نك پارلمنتو وتشريع تاريخی ، ١٧٦٩ ـ ١٩١١

آوروپانك تاريخ سياسيسی ١٧١٣ ـ ١٧٨٩

« « ١٨٥٦ ـ ١٩١٣

ديپلوماتاق واصول ديپلوماسی

عصر حاضرده آوروپا وآوروپاليلرك آوروپا خارجنده‌كی منافعی ، آوروپانك حقوق أساسيه‌سی تاريخی

آمريقانك حال حاضری وآنغلو ساقسون جمعيات جديده‌سی

جغرافيای عمومی

علوم بحرية عسكريه

حقوق بين‌الدول

حقوق بشر

آسيای شرقيده مسائل سياسيه واقتصاديه

آفريقای فرانسوی واقصای شرق جوغرافياسی

فرانسه‌ده وممالك اجنبيه‌ده حيات سياسيه واداری تشكيلات

فرانسه‌ده ومستملكاتده اداری حيات .

اقتصادی حيات وهيئت اداريه‌نك وظيفه‌سی

حقوق اسلاميه

تونس مسائلی

امور مالية عموميه

فرانسه‌نك بودجه اصول تشريعی

فرانسه‌نك ويركی اصول تشريعی ، رژيلر .

فرانسه‌ده اصول دفتریٔ عمومی

ممالك أجنبيه امور ماليه‌سی

اقتصاديات

اون دوقوزنجی عصرده آوروپاده سوسياليزم .

سكه ، قره‌دی ومبادله

مقايسة قوانين مدنيه

اقتصاداجتماعی

عمله‌يه مخصوص قوانين

اصول صنايع ومسائل اقتصاديه .

عصرحاضرده صنايع عظيمه .

تجارت بورسه‌لری ومحصولات زراعيه معاملات تجاريه‌سی

استاتيستيق اصول وعمليانی

فرانسه‌نك ثروت عموميه‌سی وتابع اولديغی تكاليف

محاسبه وموازنه‌يه متعلق معلومات وتنقيدات

أجنبيلره مخصوص قونفرانسلر

ألسنهٔ أجنبيه: آلمانجه ـ اينكيليزجه ـ اسپانيولجه .

صنف مخصوص تدريساتی

علوم اداريه شعبه‌سی

شورای دولتك صلاحيت تشريعيه‌سی

فرانسه‌نك تشكيلات عدليه‌سی

تطبيقات قونفرانسلری

علوم اقتصاديه وماليه شعبه‌سی :

امورمالية عموميه وتكاليفده اصلاحات

امور مالیهٔ عمومیه وصوك سنه‌لرك بودجه‌لری

تطبیقات قونفرانسلری

روسیه‌ده وممالك عثمانیه‌ده ادارهٔ جدیده

انکلتره‌نك حال حاضر سیاست خارجیه‌سی

فاس مسئله‌سی

آوروپاده اتفاقلر

تطبیقات قونفرانسلری .

علوم سیاسیه ودیپلوماسیه شعبه‌سی :

حقوق بین‌الدول

علوم سیاسیه مکتبی هرنه قادار طلبه‌سنی بلاقید وشرط قبول ایتمکده ایسه‌ده یوقاریده تحلیل ایتدیکمز پروغرامك أهمیتی جهتله مداوملرك بر مکتب عالیدن مأذون اولملری لازمدر. فرانسز متعلملری همان یوزده یوز یاحقوق فاکولته‌سندن شهادتنامه آلمشلردر ویاخود فاکولته‌یه‌ده مداوم مأمور ویادیپلومات نامزدلریدر.

علوم اجتماعیه مکتب عالیسی

بومکتبك تعقیب ایتدیکی مقصد علوم اجتماعیه‌نك تعمیمیدر .

تدریسات دورت شعبه‌یه توزیع اولونمشدر : ۱ ــ اخلاقیات ، فلسفیات و اصول تعلیم شعبه‌سی ؛ ۲ ــ اجتماعیات شعبه‌سی ؛ ۳ ــ صنایع شعبه‌سی ؛ ٤ ــ غزته‌جیلق وحیات عمومیه شعبه‌سی .

اوتوز فرانقلق براجرت تحصیلیه مقابلنده هرکس مکتبه دوام ایده‌بیلیر . معلمین ومکاتب عالیه متعلمینی ایچین اجرت یاری‌یه تنزیل ایدیلیر .

مکتب بری بر شعبه‌یه منحصر دیکری تدریسات عمومیه‌یه مخصوص اولارق ایکی شهادتنامه اعطا ایده‌ر . شعبه شهادتنامه‌سنی اکتساب ایتمك ایچین متعلمك تألیف ایتمش اولدیغی بر مخطره‌یی مواجههٔ عمومیه‌ده وبر هیئت امتحانیه حضورنده مدافعه ایتمه‌سی شرطدر . بری اجتماعیاته عائد اولمق اوزره ایکی شعبه‌نك شهادتنامه‌لرینی استحصال ایده‌نلره تدریسات عمومیه شهادتنامه‌سی بلا امتحان اعطا اولونور .

پروغراملر :

اخلاقیات فلسفیات واصول تعلیم شعبه‌سی

۱ اخلاقیات

اخلاقیات دینیه واخلاقیات مدنیه .
أدیانك جمعیت بشریه ایله اولان مناسباتنه دائر مطالعات عمومیه .
فکر الوهیت .
دولتك کلیسادن افتراقی مسئله‌سی .
۱۹۱۳ سنه‌سی أدیان قونغره‌سی حقنده مجادله .

۲ فلسفیات

ژان ژاق روسو .
استحالیه تاریخی .
دماغك فعالیت عقلیه ایله اولان مناسباتی حقنده نظریات جدیده .

۳ اصول تعلیم شعبه‌سی

تدریسات ابتدائیه وتالیه‌ده اصول ثبوتیه .

اجتماعیات شعبه‌سی

۱ تاریخ
مذاهب اجتماعیه
حقوق بشرك اعلانی .
مقاولهٔ اجتماعیه .
اجتماعیات تاریخی

۲ سیاسیات
آوروپاده مختاریت اداره تمایلاتی
آوروپاده زراع مسئله‌سی
کنج تورکیا اصلاحاتی
ایرلاندا مختاریتی ـ Home-rule

آلساسلیلر

۳ سیاسی هفته
مسائل روزمره، فرانسه‌نك سیاست داخلیه‌سی
دول معظمه سیاستی

٤ جوغرافیا تاریخ وتنقید
قونفرانسلر .

۵ افکار تجاریه مالیه وصناعیه
آلمانیانك تشکیلات مالیه‌سی
بلاواسطه ورڭیلر
هائله ومضحکه‌نك صحنه ترتیباتی
مجاهدهٔ اشغال
غلای أسعار وأسبابی
سرمایه‌دارلرك وعمله‌لرك سندیقا تشکیلاتی وشرائط قانونیه‌سی
قادین سندیقالری ومختلط سندیقالر .

٦ تنویر افکار ووسائطی
عصر حاضرده کتبخانه‌لرك أهمیت ووظیفه‌سی
فرانسه کتبخانه‌لری
ممالك أجنبیه کتبخانه‌لری
مسائل عمومیه .

صنایع عالیه شعبه‌سی

آ صنایع مجسمه

اسپانیا صنایع بدیعه‌سی
عصر حاضر صنایع تزیینیه‌سی
لومباردیا هیکلتراشیسی
آلساس صنایعی

ب صنایع موسیقیه

تحلیل موسیقی
اون یدنجی عصر آلمان موسیقیسی
دوردنجی هانریدن اون اوچنجی
لوئی‌یه قادار سرای قرالیده موسیقی
la prosadie musicale
et la declamatnoi lyrique.
قولسرلر

ج أدبیات

اسپانیاده بدایتدن رومانتیزم دورینه
قادار أدبیات
فرانسه‌ده شکسپیر آثارینك تمثیلی
تیاترو
روسیه تیاتروسی
فرانسز اشعارنده لاتین تأثیراتی
دانته‌نك أشعاری .

غزته‌جیلك شعبه‌سی

غزته‌جینك تربیهٔ سیاسیه‌سی
غزته‌جینك تربیهٔ تاریخیه‌سی
غزته‌جیلکده بویوك تحقیقات
غزته‌ده نشریات
غزته‌جیلکده عملی اصوللر .
بوکون بر غزته ناصل طبع اولونور ؟

غزته‌جینك تربیهٔ اجتماعیه‌سی
غزته‌جیلك صنعتنه دائر معلومات
غزته‌جینك تربیهٔ حقوقیه‌سی
عصر حاضر غزته‌سی
غزته‌جیلك تاریخی

عمومی حیاته حاضرلانمه

صنعت خطابت تاریخی
بعض خطبا حقنده تتبعات ، اصول خطابت
انشاد درسلری .
مواجههٔ عمومیه‌ده ایراد نطق حقنده عملی درسلر
عصر حاضر خطیبی - بر خطابه‌نك صورت استحضاری
مسائل تشریعیه
مسائل بلدیه
مسائل شغلیه

علوم اجتماعیه قوله‌ژی

بو مؤسسه‌ده اجتماعیاتك أك متنوع وحتی بربرینه مخالف مذاهب مذکوره‌یی تمثیل ایده‌نلر طرفندن کمال سربستی ایله تعلیم وتلقین ایدلمکده‌در.

تدریسات بش قسمه تقسیم اولونمشدر :

١ — معلومات تاریخیه وتعریفات اساسیه

٢ — نظریات واصول

٣ — تطبیقات عملیه

٤ — قونفرانسلر

٥ — مؤسسات اجتماعیه‌یی زیارت وسیاحتلر .

بو بش قسمه داخل اولان درسلر غایت متنوع واستفاده بخشدر . جمله‌سنی درج ایتمکه مقاله‌مزك تحملی اولمادیغی جهتله مثال اولارق بعضلرینی ذکر ایتمکله اکتفا ایدییورز :

جماهیر متفقهٔ آمریقاده قوانین شغلیه ،

آلمانیاده صنایع مختلفه تدریساتی

مأمورینك تأمین حقوقنه عائد قوانین

أدبیاتك نفوذ اجتماعیسی

أدبیاتك احوال اجتماعیه‌یه تأثیری وعلوم ایله مناسباتی

حفظ الصحهٔ اجتماعی

اجتماعیات نقطهٔ نظرندن مجانین

عمله عائله‌سنك مصارفی

بر تقاعد صاندیغنك تأسیس واداره‌سی

تکامل اجتماعیده والده‌لر وقیزلر

فرانسه وممالك أجنبیه‌ده تشبثات بلدیه

قادینلرك انتخاباته اشتراکی مسئله‌سی .

اجتماعیات موزه‌سی

بوموزه‌ده عمله‌نك وسائر مساعی اصحابنك احوال مادیه ومعنویه‌سنی اصلاح ایتمکه خادم مؤسسات وتشکیلات اجتماعیه‌یه عائد هر دورلو وثائق، پلانلر، موده‌للر ونظامنامه‌لری أنظار عمومیه‌یه وضع ایدیلمشدر . بوندن باشقا هر قیش موسمنده

بر سنه ظرفنده تكون ایتمش وموزه‌يه منسوب اصحاب اختصاص معرفتیله محلنده تدقيق ایديلمش اولان اجتماعی حادثه ووقعه‌لره دائر ايكی‌صيرا قونفرانس ترتيب اولونمقده‌در .

موزه بونك ايچين موظف مرخصلرده اعزام ایدر .

موزه‌نك مسائل اقتصاديه و اجتماعيه‌دن باحث كتابلری غزته‌لری رسائل موقوته‌يی محتوی و هركسه آچيق بر كتبخانه‌سی واردر .

كاتب عدل مكتبی

مدنی حياتده كاتب‌عدلك غايت مهم برموقعی واردر . بو وظيفه‌يی‌صورت لايقه‌ده ايفا ايده‌بيلمك عملی و نظری معلومات و تجاربه مالك‌اولمغه متوقفدر .

اشبو مكتبك وظيفه‌سی كاتب عدل اولمق نيتيله حقوق فاكولته‌سنه دوام ايدن متعلملره مسلكه متعلق معلومات واسعه ويره‌كدر .

مكتبك مدت تحصيليه‌سی ايكی سنه‌در .

معلومات حقوقيهٔ مسلكيه مكتبی

بو مكتبده تجاری ، مالی و صناعی مؤسساتده اداره مأمورلغی ايده‌جك كنجلره مسلكلرينه دائر معلومات حقوقيه تدريس و تلقين ايديلمكده‌در .

قاتوليك أنستيتوسی و پروتستان علوم دينيه فاكولته‌سی

قتوليك أنستيتوسی بر مؤسسهٔ دينيه‌در . مختلف شعباته تقسيم اولونمشدر .

١ — علوم دينيه ، كليسا قانونی و فلسفه فاكولته‌لری
٢ — حقوق فاكولته‌سی
٣ — علوم عاليهٔ أدبيه مكتبی
٤ — تدريسات عاليهٔ فنيه مكتبی

پروتستان علوم دينيه فاكولته‌سی فرانسه پروتستان جماعتنك تحت اداره و حمايه‌سنده بر مؤسسهٔ دينيه‌در .

اوقیانوسیات أنستیتوسی

موناقو پرنسی طرفندن تشکیل اولونمش اولان بو مؤسسهٔ علمیه اوقیانوسیاته تعلق ایده‌ن تحریات علمیه‌یه وسعت و انکشاف ویرمک مقصدینی تعقیب ایتمکده‌در . موناقوده بر موزه‌سی‌ده واردر .

پارسده بولونان أنستیتوده تدریس اولونان علوم اوچ قسمه آیریلمشدر .

۱ — اوقیانوسیات حکمیه

۲ — اوقیانوسیات حیاتیه

۳ — حیوانات بحریه‌نك احوال حیاتیه‌سی .

لطفی

هندستانده تورکلك

مسلمان تورك ایمپراطورلری

«۲»

[همایون شاه]

پدرینك وفاتندن صوكرا همایون‌شاه هند ایمپراطورلغی تخت وتاجنه بحق وارث اولمشدی. كندیسنك اوچ قارده‌شی واردی. برنجیسی کابل، قندهار، بامیان والیٔ عمومیسی «كامران میرزا»، ایكنجیسی «پره‌نس هندال»، اوچنجیسی «پره‌نس میرزا عسكری» ایدی.

كامران‌میرزا، پدرینك راحتسزلغنی‌ایشیدیر ایشیتمز اونی كورمك بهانه‌سیله معیتنده‌کی بالجمله قوای عسکریه ایله کابلدن هندستانه دوغرو عزیمته قرار ویرمش وهند حدودینه مواصلت ایتمه‌دن اول بابر شاهك وفاتنی خبر آلارق، هندستانك حدود شمالیه‌سنی تشكیل‌ایده‌ن (پنجاب) أیالتنی ضبطه قالقیشمشدی. بونی كوره‌ن همایون، بوتشبثك یكی سلطنته مهم‌برضربه اولاجغنی تخمین‌ایتمش اولدیغندن، قارده‌شنی مسالمتكارانه بر صورتده واز كچیرمك ایچین (پنجاب) و (سند) أیالتلرینی اونك اولجه حكمران اولدیغی أیالتلره ضمیمه اولارق بخش ایتدی. بوسیاسی تدبیرایله هندستان آفتنك اوكنی آلیوردی. دیكر قارده‌شلرینك كوكللرینی یاپمش اولمق واونلری‌ده سلطنت داعیه‌سندن آلیقویمق ایچین (سنبل) أیالتی والیلكنی پرنس «هندال»ه ویرمش و (میوات) أیالتنه‌ده كوچوك قارده‌شی اولان «میرزا عسكری» یی والی اولارق نصب ایتمشدی.

همایون كندی رضاسیله ألدن چیقارمش اولدیغی مملكتلری هندستانك سائر ولایتلرنده مستقل پاشایان راجه‌لرك اولكه‌سیله تلافی ایتمك ایسته‌دی. پدرینك عسكرینی‌ده بویكی فتوحات ایچین کافی كوروبوردی.

حال بوكه همایون بدایت سلطنتده پك بویوك برخطا ایشله‌مشدی. أهالیسی

داها جنکاور اولان اولکلری کندی قارده‌شلرینه ترك ایتمش اولدیغندن ، ایلروده اونلردن قوای امدادیه وعسکریه آلامایاجقدی . راجه‌لرله حربه کیریشیر کیریشمز ، وقتیله بابرشاه طرفندن مغلوب ایدیلمش اولان أفغان قوماندانلری ، اولجه (دهلی) ده اجرای حکم ایده‌ن «شاه ابراهیم لودی» نك طورونی ، «سلطان سکندر»ك مخدومی «محمود خان»ك أطرافنه طوپلاندیلر . غصب ایدیلن حکومتی استرداده تشویق ، کندیسنه هر دورلو معاونتده بولوناجقلرینی وعد ایتدیلر . داخلی محاربه وفتوحات ایله مشغول اولان همایون شاهك باشنه مهم بر غائله چیقدی . آز بر مدت ایچنده (جونپور) ولایتنی استیلا ایتدیلر ، (چنار) قصبه‌سیله (بنارس)ه دوغرو عصیان قولی اوزاندی . (چنار) قصبه‌سنك حاکمی «شیرخان» نامنده برافغانلی ایدی . فرصتی غنیمت صایارق کندیسنی والی براقمق شرطیله عاصیلرله برمعاهده عقد ایتدی وتسلیم اولدی .

دیکر طرفدن أفغانلیلرك قیام وعصیاننی خبر آلان کجرات حاکمی «بهادر شاه» ، غصب ایدیلن اراضیسنی تکرار أله کچیرمك خولیاسنه دوشمش ، اعلان عصیان ایتمشدی .

(چنار) حاکمی شیرخانك تأدیبی ایچین عسکر سوق ایتمش اولان همایون ، بهادر شاهكده عصیاننی خبر آلنجه ، عسکری قوتلره قارشی‌ده احتیاجنك آرتدیغنی کوز ئوکنه کتیره‌رك شیر خان ایله محاربه‌دن واز کچدی . مومی الیهك اوغلی (قطب خان)ی بش بوزسواری ایله برابر نزدینه رهن آلمق صورتیله ایشی صلحه باغلادی . «بهادر شاه»ه قارشی قوتلی براوردو سوقنی بوصورتله تأمین ایتمش اولویوردی . ابتدا «بهادر»ك یانینه التجا ایده‌ن «محمدزمان میرزا»نك تسلیمنی طلب ایتمکله ایشه باشلادی .

بوآدام سلطان حسین میرزانك اوغلی وهمایون شاهك أك یاقین اقربالرندن ایدی ، کوزینی هند ایمپراطورلغنه دیکمش اولدیغندن ، همایون شاهی مغلوب ایتمك خولیاسیله چغتای امراسیله برلشمش ، هند اوزرینه آقینلر یاپمق ایسته‌یوردی «همایون شاه» اونی أتباعیله برابر (بیانه) قلعه‌سنده حبس ایتمشدی . ایشته محمد زمان بورادن محافظه‌سنه مأمور اولانلری برطاقم وعدلرله آلداتارق فرار ایتمش وهمایونه قارشی عصیان ایده‌ن بهادرشاهه التحاق أیله‌مشدی .

هندستانده تورك ایمپراطورلری

همایون شاه

کجرات حکمداری بوطلبه ـ مالوه ولایتنی ضبط ایدەرك کجراته الحاق ایتمش وبرار، خاندیس، احمد تکر راجەلریله خفی برمعاهده یاپمش اولدیغندن ـ برمستقبل هند حکمداری غروریله شدتلی بر جواب زدویردی ومقاومته حاضرلاندی .

« همایون‌شاه»ی ـ ۱۵۳۰ سنهٔ مسیحیەسنك ۲۷ کانون‌اول تاریخنده پدری وفات ایتمش ، کندیسی ارثاً واستحقاقاً هند تختنه صاحب اولمش بولونماسنه رغماً ـ سلطنتك اعلانی‌عقیبنده ایشته بویله برچوق غائلەلرقارشیلامش ونامتناهی برحرب وجدال ساحەسنه آتمشدی .

بناءً علیه ابتدا پای تختی اولان (دهلی) شهرینی بوتون محتمل هجوملردن أمین ومصون بولوندورمق ایچین چاره دوشوندی. (جمنا) نهرینك کنارنده (دین پناه) آدینی قویدیغی پك متین برقلعه بودوشونجەسنك محصولی‌اولدی . کندیلرینه اعتمادی اولان قوماندانلرینه قلعه وپایتختی‌دەامانت‌ایتدی. معیتدەکی عسکرله (سارنك‌پور) ه دوغرولدی. بهادرشاهله حرب ایدەجکدی . بهادر شاه ایسه اوصیراده (چتور) قصبەسنی ألده ایتمش، عسکرینی اوراده تحشید أیلەمشدی . هرایکی قوت (مندسور) موقعنده قارشیلاشدیلر .

« بهادر » شاهك یالکز طوپلری وطوپجیلری « همایون » ك قوتنه تفوق ایدییوردی . چونکه اوردوسنده طوپجیلق ایدەنلر ، پورتکیزدن وقتیله آلینان أسیرلر، قوماندانلری ایسه « رومی خان » اسمنده استانبوللی بر ذات ایدی . «بهادر» بوندن‌چوق استفاده ایتدی. طوپلرینی یوکسك برموقعه یرلەشدیرەرك همایونك عسکرینی‌طوپ منزلنه قادار جلبه چالیشیوردی . همایون شاەده بونی آکلادی . عسکرینی طوپ منزلندن اوزاقلاشدیرارق، «بهادر»ك اوردوکاهنی حقیقی برمحاصره آلتنه آلمقله اکتفا ایتدی . محاصره دوام ایتدکجه ، بهادر شاهك مالزمه و ارزاقی توکنمکه باشلامشدی . نهایت فلاکتك یاقلاشدیغنی حس ایتدیکی برکیجه یاریسی ، کیمسەیه سزدیرمکسزین ، أك زیاده اعتماد کوستردیکی بعضی آداملر ایله (مندو) قصبەسنك قلعەسنه التجا ایتدی . ایرتەسی صباح ، حکمدارلرینك فرارندن خبردار اولان اوردوده غیر

منتظم بر صورتده داغیلمشلردی. « همایون‌شاه » تعقیب ایتدی . (مندو) یی، محاصره آلتنه آلدی. برکیجه همایونك عسکرلرینی قلعه دیوارندن یوقاری چیقارمغه تشویق ایتدیکنی ایشیده‌ن « بهادرشاه » ، یانته بوتون ثروتی ، قیمتلی مجوهرلرینی آلدی . قلعه‌نك صو یولندن فرار ایده‌رك ، هندستانك گجرات أیالتنه تابع (احمد آباد) قصبه‌سنه ، صوکرا ده‌کز ساحلی بولنان (کمبایت) و داها صوکراده همایون شاهك تعقیباتندن قورتولابیلمك امیدیله بر یلکنله (دیو) آداسنه فرار ایتدی . حیاتی قورتولمش،فقط بوتون امیدلری محو اولمشدی . « همایون » بو موفقیتنی بهادرله متفقاً عصیان ایده‌ن أهالینك أیلری کلنلرینی‌ده قیلیجدن گچیره‌رك گجراتك مقرحکومتی‌اولان (جانپانیر) ه دوغرو یورومکله اتمام ایتدی .

بو قصبه‌نك بر طرفی اورمانلرله بیتیشیك اولدیغندن ، أهالی قلعه‌یی تحکیم ایتمشلر و همایونه تسلیم اولمق ایسته‌مه‌مشلردی . همایون قصبه‌یی بر مدت محاصره ایتدی . اورمانلردن قلعه ایچنده‌کیلره یتیشدیریلن أرزاقی منعه مقتدر اولامایاجغنی آکلاینجه ، بر کیجه قلعه‌یی بر طرفدن بومباردمان ایتدیردی ، دیکر طرفدن اوچیوز عسکرله قلعه‌نك دیوارلرینه ایری چیویلرچاقدیرارق ، یوقاری‌یه طیرمانمق ایچین صنعی بر مردیوه‌ن وجوده کتیردی . بوندن‌صوکرا اوفاق برهجوم قلعه‌یی آچدیرمق ایچین کافی کلمشدی . عسکرینی‌ایچری‌یه آلدی . کندیسنه دخالت ایده‌ن اختیار خان ایله اقرباسی مستثنا اولمق اوزره بوتون گجرات عسکرینی قیلیجدن گچیره‌رك ، أله گچیردیکی أموال وغنائمی عسکرلرینه تقسیم ایتدی .

آدایه فرار ایده‌ن بهادرشاه کندی قوماندانلرندن اولان « عمادالملك » ی ،احمد آباد قصبه‌سنه کونده‌ره‌رك طالعنی تکرارصینامق ایسته‌دی. فقط ینه هزیمتله نتیجه‌له‌ندی . بوندن صوکرا « همایون » « میرزا عسکری » یه احمد آبادك اداره‌سنی ترك ایده‌رك ، گجراتك فتحنه تشبث ایتدی . استیلا ایتدیکی یرلری چغتای بکلرینه ترك ایده‌رك (برهانپور) ه دوغرولدی . فقط میرزاعسکری ایله شیرخانك تکرار عصیان ایتدکلرینی بو صیراده خبر آلارق اشغال ایتمش اولدقلری (اکره) قصبه‌سنه دونمکه مجبور اولدی .

همایون شاهه قارشی ، هندستان تخت وتاجنی ألده ایتمك ایچین چیرپینان
ئوز قارده‌شلریله، اولجه آتالری هندده سلطنت سورمش اولان أفغان شهزاده‌لری
بیننده اتفاق حاصل اولامادیغندن، هندستانك هر طرفنده عصیان واختلال آتشلری
آله‌ولنمکه باشلامشدی . بو آتشی کوروکله‌مکدن خالی قالمایان هندو راجه‌لرده
مستقل أراضی واولکه‌لرنده همایون شاهك علیهنده دولاب چویرییورلردی.
همایونك پدری وهندستانك ایلك فاتحی مرحوم بابرشاه ، مجبول بولندیغی
بویوکلکی دائما قیلیجنه سرفرو ایده‌نلری عفو ایتمکله کوسترە‌رك تاریخ
نقطهٔ نظرندن پك بویوك خطا ایتمشدی . وقتیله صوك درجه ضعف و انحلاله
اوغرایان راجه‌لرله هندستان امراسنی وأللرندن سلطنتلرنی آلدیغی افغان
شهزاده‌لرنی آز انسانی فقط پك معقول برتدبیره تابع طوتسه‌یدی ، وفاتندن
صوکرا هندستان تاجنه ـ کندی اوغلنه قارشی ـ بوقادار أللر قالقمازدی .
کورولویورکه ، بابرشاه متمایز اولدیغی دها ایله برابر ، سیاست واداره
خصوصنده آز چوق ضعیف دامارلره مالکدی .
همایون شاه ، پدرینك وفاتندن صوکرا برهفته اولسون راحت یوزی
کورمه‌دی . متمادی صورتده سلطنتك ، حتی حیاتنك دوشمانلریله چارپیشمغه
محکوم اولمشدی . طالعنك یاردیمسزلغی کوندن کونه همایونك قارشیسنه ، هیچ
اوممادیغی ، خاطر وخیالنه کتیرمه‌دیکی آداملری دوشمان دییه چیقاردی .
هندستانده برآنارشی باشلادی . أك سودیکی قوماندانلرینك غیر منتظر
ئولوملری زاواللی ایمپراطورك فلاکتنی تضعیف ایدییوردی .
جسارت وشجاعتنه پك چوق کووه‌ندیکی « سردار سلطان جنید برلاس » ك
برکیجه آنسزین قلب علتندن وفات ایتمه‌سی ، همایونك فلاکتنی اتمام
ایتدی . کدرندن یاتاقلره دوشمشدی .
هندستان حدودینی أفغانلیلرك هجوملرینه قارشی و'ر قوتیله محافظه ایده‌ن
بوجسور قوماندانك وفاتندن صوکرا ، یرینی طوتاجق میدان أری ده قالمادیغندن
أفغانستانده بولونان همایونك اورتانجه قارداشنك هجومی طبیعتیله قولایلاشدی .
همایون آلتی هفته قادار خسته یاتاغنده قالدی . آزجق ا کتساب عافیت

ایده‌ر ایتمز ، تکرار آیاغه قالقارق ، دوشمانلریله ووروشمغه دوام ایتمش ایسه‌ده ، بالآخره حیاتی‌ده تهلکه‌ده کورونجه خصملرینك هجوم وتخریباتندن بردرجه‌آزاده‌قالان (بنغاله) أیالتنه عائله‌ومعیتیله‌شتاب ایتمك ایسته‌مشدی . فقط اوأثناده‌شدتله یاغان‌هندستان یاغمورلری‌اورتالغی چامور دریاسنه‌چویردیکندن ، همایون شاه عسکرینی کوجلکله (غانج) نهرینه کوتوردی . بوسفر نهرك اوبر یاقاسنه کچمك ایچین کوپروسزلك فلاکتنه معروض قالدی . أك نهایت حیوانلریله کچمکه قرار ویره‌رك اولا کندیسی‌آتی سوردی . بر اوردو اونی تعقیب ایتدی . فقط پك آز کچمشدی ،(بهار) و(ویتنا) داغلرندن‌جوشوب کلن چیلغین برسیلك‌عقورصولتلری عسکرینی برر برر بوغدی . یالکز کندیسی قورتولدی . غانجك‌ئوته‌سنده فلاکتله مشبوع امیدی ، تختی، حتی حیاتی محو اولمش برحکمدار قالمشدی .

بنغاله‌یه برسرسری کبی کیردی . کندیسنی طانیتدی. اوکا امید ویردیلر ، چوق کچمه‌دن یکی، ذی حیات بر اوردو قاینادی . ابتدا بنغاله‌یی تورکلردن ایلری کلنلره ترك‌ایتدی. وصوکرا اوسطی هنده‌قوشدی. چونکه‌فلاکت‌زمانںده أفغانستانده‌کی‌قارده‌شی «کامران میرزا» میدانی‌بوش بولمش، هندستانه یورویوش ایده‌رك‌دهلی وآکره‌یی‌ضبط ایتمش‌ومتعاقباً باشنه‌تاج قویارق‌کندیسنی شاه اعلان أیله‌مشدی. أفغان شهزاده‌لرندن« شیرخان » ده کندیسنه سلطان دیدیرییوردی.

هندستان برطائفه ملوك ایله دولمش ، متغلبه‌نك احتراصلرینه‌واسع برزمین اولمشدی. برآرالق، همایون قارده‌شلرینه غلبه چالمش و اونلری ئولدوریرمکدن صرف نظر ایدوب بالجمله خطالرینی باغیشلامشدی. چوق کچمه‌دن، نانکورلك ایتدیلر ، یمینلرینی چیکنه‌یه‌ك لاهوره هجوم واورایی مقرحکومت‌اتخاذ ایله‌دیلر. أفغانلی « شیرشاه » بنغاله‌یی ضبط ایتدی ، یرلی راجه‌لرك ثروتلریله بالجمله مجوهرلرینی غصب ایده‌رك عسکرینی چوغالتدی و هندستانك سائر ایالتلرینی ضبطه قالقیشدی . « همایون»ك‌مقابله‌سی قارده‌شلرینك اهانتاً دوشمانه التحاقلریله عقیم‌قالدی.بو محاربه‌ده‌همایون،حیاتی(سند) حکمدارینه‌التجاایده‌رك‌قورتارابیلدی. نائل‌اولدیغی امدادومعاونت‌سایه‌سنده‌همایون‌شاه (أچه) طریقیله(سهوان)ه کیتدی.

دوشمانلری تکرار هرطرفدن احاطه ومحاصره ایتدیلر . محاصره ایچنده قالان
همایونشاهك اوردوسی قحط ایچنده کندی حیوانلرینك أتیله کچینمك مجبوریتنده
قالدیلر . بوفلاکت اوزرینه همایونك دیکر بردوشمانی « حسین ارغون میرزا »
عمجه زادەسی « یادکار میرزا » ایله متفقاً همایون اوزرینه هجوم ایتدیلر .
همایونك عسکری هم قحطدن ، همده قارشیلرینه یکیدن چیقان خصمك کین
وانتقامندن قورتولمق امیدیله ولی‌نعمتلرینی یالکز براقارق داغیلدیلر . تك باشنه
قالان پادشاه ئوتەیه بری‌یه فرار ایدەن تورکلری بر (چاپار)ـ چغتای تورکجەسنده
بوکلمه پوستەجی وخبر ومکتوب کوتورەن کیمسەیه اطلاق اولونور . ـ جی
واسطەسیله أطرافنه طوپلایوب ، (ماروار) و (مالدیو) راجەسنه التجا
ایتدی . راجەنك حدودینه وارنجەیه قادار همایون اوزون بر یولجیلق
اختیار ایتمش وکونلرجه صوسز ، ایصسز چوللردن کچمشدی . فقط راجه ،
پادشاهك دوشمانلرینی قوتلی کوردیکندن ، همایونی یاننه صوقمادی . بیچاره
ایمپراطور بودفعه (سند) طریقیله (اوکوت) ولایتنه کچدی . فلاکت أثناسنده
مشارالیهك بوتون عائلەسی‌ده برابرنده بولونیوردی . زاواللیلر ئوکلرنده اوجی
بوجاغی اولمایان برچول وآرقالرنده مالدیو عسکرلری کیجه ، کوندوز ، آچ ،
صوسز ایلریلەدیلر . بالجمله حیوانلری تلف اولمشدی . همایون الك صوکرا
آرقالرندن یتیشن پت‌پرست عسکرلرینه قارشی یکرمی ضابطیله أرککجەسنه میدانه
آتیلدی . قوماندانلرینی قتل ایتدی . عسکرلری فراره باشلادیلر . براقدقلری
برچوق استر ، بارکیر دوه احتیاجلرینی تهوینه یارادی . بو توکنمز یولجیلق
أثناسنده صوسزلقدن پادشاهك معیتندەکیلر چیلدیروب ئولمشلردی . بویلەجه
کونلر کچدی . وبالآخره پادشاه کندی اوکی والدەسنه دخالته مجبور اولدی .
اوکی والدەسی ألندن کلدیکی قادار توجه واحترام کوستردی . همایون ، والدەسنك
قصرندەبرآزراحت یوزی کورمشدی . بر کون سرایك جاریەلری ایچنده
« حمیده » نامنده کوزەل ، طومبول بر قیزی کورەرك کیم اولدیغنی
صوردی . همایونك قاردەشی « هندال میرزا » نك معلمنك قیزی
اولدیغنی آکلادقدن صوکرا اوکی والدەسنك رضاسیله تأهل ایتدی .

آرادن چوق کچمکسزین دنیایه برأرکك چوجوغی کلدی. بو صره‌ده پادشاه امرکوت راجه‌سنی زیارته کیتمشدی. ۱٥٤۲ افرنجی سنه‌سنده دوغان بوچوجوغك آدینی همایون شاه « اکبر » قویدی. روایته نظراً پادشاه بو مژده‌یی آلدیغی زمان یاننده بر چیقین مسکدن باشقا بر شی یوقدی. چیقینی بیچاغك اوجیله ییرتمش، بر قسمنی معیتنه طاغیتدقدن صوکرا کریسنی مژده‌یی ویره‌ن ذاته ویره‌رك : « اللهم، بوچوجوغك اسمنی، شهرتنی مسك قوقوسی کبی هندستانه، دنیانك هرطرفنه نشر ایت. » دعاسنی ایتمشدی. بوندن صوکرا همایون پك آز عسکریله تکرار بر حربه کیریشمك ایسته‌دی. فقط بونی‌ده هزیمتله نتیجه‌له‌ندیرمك ایچین « شیخ علی » و « منعم خان » نامنده‌کی قوماندانلرینك ئولومی بر سبب اولدی. کندیسندن اولجه یوز چویرمش اولان « بایرام خان » همایونه بومغلوبیت صیراسنده التجا أیله‌مش وقصورلرینك عفوینی رجا ایتمشدی. فقط هر شیئه رغماً ایکنجی هندایمپراطورینك طالعی همان هر کون بر آز داهاسونیوردی. چونکه کندیسنی دشمنلری هر یرده مغلوب ایتمشلردی؛ سلطنت مدعیلرینك أله کچمه‌ین بر تك اولکه‌سی بیله قالمامش ایدی. آرتق فلاکتله باش باشه کلدیکنی کندیسی‌ده آکلایان پادشاه معیتیله برابر افغانستان و سمرقند طریقیله ایرانك مشهد شهرینه واورادن‌ده (قزوین) ه دوغرو کیده‌رك ایشی تصادفك سوقنه ترکه قرار ویردی.

او أثناده ایران شاهلق مقامنی اشغال ایده‌ن صفویه خاندانننك ایکنجی حکمداری «شاه طهماسب» ایسه بوهندایمپراطورینه قارشی تعریفه صیغمازدرجه‌ده آثار توجه و مهماننوازی کوستردی. همایونك بالجمله امرلرینه امتثال وآرزولرینی اجرا ایچین عموم ایران والیلرینه تکرار تکرار تحریرات کونده‌ره‌رك همایونی جداً کندی التفاتنه منتدار أیله‌مشدی.

وقایع سیاسیه‌یی تعقیب ایده‌ن کیمسه‌لرجه، همایونك بو ضرورتی اختیاری آشکار ایدی.

کندیسنی قارشیلایان ایران رجالی فلاکت ومشقتلرینی اونوتدوراجق وسیله‌لر آرادیلر. و همایونك اوصیراده یایلایه چیقان « شاه طهماسب » ه کوندردیکی

سفيرى ده پك بويوك التفاتلر کوردى . « بايرام خان » بر دعوتنامه‌ايله عودت ايتمشدى . همايون اجابت ايتدى . و ايران شاهى طرفندن کنديسنه لايق بر حسن قبول کوردى . بو ملاقات کندى تختنى استرداد ايچين ده بر يولدى . عجم و اوروپا مورخلرى بو ملاقاتك همايون اوزرنده براقديغى ايزلرى شيعيلكى بالرضا قبول ايتدى ديه‌جك قادارمبالغه‌لى برصورتده تصوير ايتديلر. حالبوكه هند مورخلرينك ادعالرى داها معقول ايدى . چونكه ابدى بر معاهده‌دن بحث ايدييورلردى.

همايون ، ايرانده بولونديغى مدت اثناسنده هندستان حكمدارلغى تماميله افغان شهزاده‌لرندن اولان (شيرشاه) ه انتقال ايتمشدر . بونلرك اولادلرينه بوخاندانك بويوك آنالرينك آدى (سور) اولديغى جهتله (سورى) دينيلير.

بونلر ١٥٤٠ سنه‌سندن اعتباراً ١٥٥٦ سنهٔ افرنجيسنك نهايتنه قاداراون آلتى سنه اجراى سلطنته موفق اولابيلدكلرندن « شيرشاه » ، « سليم شاه » ، « محمد شاه عدلى » نامنده آنجاق اوچ پادشاهلرى كله‌بيلمشدر .

هندمورخلرى ، مذ كور عائله‌دن يتيشن برنجى حكمدار«شيرشاه»ى نانكور، غدار، خائن ودسيسه‌جى‌اولارق قيد ايتمشلرسه‌ده، آوروپا مورخلرى بو ادعانك عكسنى التزام ايده‌رك مشار اليهك صوك درجه ذكا صاحبى اولديغنى و اوفاق بر مأموريتدن دراينى سايه‌سنده قوماندانلغه ، واليلكه ترفع ايده ايده ، أك صوكرا حكمدارلق درجه‌سنى احراز ايتمش بر داهى بولونديغنى سويلرلر. « سليم شاه » ك عادل وعمرانى سوه‌ر برذات‌اولديغنك فقراوسياحين ايچين ياپديرديغى منتظم شوسه‌لر ، قوناقلر ، خانلر شاهدى اولديغنه وبذل وبخشيشده أمثالسزبولونديغنه، عدلينك‌ده صوك درجه شهوت پرست ، تنپرور وجاهل ياشاديغنه عينى مورخلر قائلدرلر .

أك صوكرا شاه طهماسب، همايون ايله (قندهار) ى ايرانه ـ ايلريده ـ ترك ايتمك شرطيله خفى بر معاهده عقد ايتمش ، معيتنه ، ايرانك شجاعتله معروف (سيستان) عسكرلرندن اون ايكى بيك آتلى ويره‌رك افغانستانه [١]

---

[١] ايرانده‌كى سلاطين صفويه منفعت سياسيه‌لرينى تأمين‌ايچين شيعيلكى زياده‌سيله ترويج ايتمشلردر . وبو پروپاغاندا نتيجه‌سنده تورك و ايرانيلر آراسنده دائمى محاربات

کونده‌رمشدی . ایرانده قالدیغی مدت آتناسنده قیزیلباشلرله الفته بولونان همایونه ، قیزیلباش عسکرلری‌ده جاندن معاونت ایتمکده قصور ایتمه‌دیلر . اولا (قندهار) ی و متعاقباً أفغانستانه تابع وهمایونك قارده‌شلری ألنده بولونان دیکر ممالکی آچدیلر . همایون شاه (قندهار) ی ایران دولتنه ترك ایتدی .

همایون شاهه ترفیق ایدیلن ایران عساکرینك قوماندانلغی ، ایرانك قاچار قبیله‌سنه منسوب « بوداغ » خانك عهده‌سنده تقرر ایتمش ایدی . همایون أفغانستانی کاملاً فتح ایدوب عائله‌سیله سکز یاشنده‌کی أرکك اولادی (أکبر) ه قاووشدقدن صوکرا ، بوداغ خانك یکیتلك وخدماتنه مکافاةً کندیسنه برچیفت مرصع آپوله‌تله برمرصع باشلق بخش واحسان ایتدی . مذکورهدیه‌لرك قیمتنی بعضی مورخلر برمیلیون لیرا تخمین ایتمشلردرکه ، همایون شاهك سخا وسماحتنك یوکسکلکنی کوستره‌بیلیر . همایون ، بدخشان اولکه‌سنی (سلیمان میرزا) دن ، عزنین أیالتنی هندال میرزادن ، قندهار ایله سائر افغانستان ولایاتنی میرزا عسکری‌دن استرداد ایتدیکی کبی بلخ شهرنی‌ده اوزبك بکلرندن کری آلارق ۱۵٤۵ سنهٔ مسیحیه‌سنده أفغانستاندن صاییسز برقوهٔ عسکریه ودبدبه واحتشامله قیزیلباش قوماندانلرینی أفغانستان حدودندن کچیروب یکیدن هندستان اوزرینه یورویوش ایتدی . أفغانستانه کندی معیتی أرکاننذن والیلر و بکلر تعیین ایتمش وجمله‌سنه والیٔ عمومی اولمق اوزره ، فلاکت زمانلرنده کندیسنه صوك درجه یارو یاورلك ایده‌ن بایرام خانی نصب أیله‌مشدی .

پادشاهه اولجه خیانت و عصیان ایده‌ن « کامران میرزا » ایله اوکا بکزه‌ر أکابر و اعیان ، همایونك قاهرانه حاضرلقلرینی کورونجه ، جمله‌سی اظهار

بربرینی ولی ایتمشدر . بوکونکی منورنسل اتحاد اسلامه أك برنجی ضربه اولان بو افتراقی تنقید ایتمکده‌در . فی‌الحقیقه بواعترافی ایجاب ایدن آجی حقیقتلردن برینی تشکیل ایده‌ر . بر علامت فارقه اولمق اوزره صفویلر عسکرلرینه قیرمیزی رنکلی کلاه و یاخود صاریق کییدیردکلری جهتله مورخلر اونلری قیزیلباش نامیله یاد ایتمشلردر . علامت مذکوره ، شیعیلك مروجلری طرفندن وجوده کتیریلمش اولدیغندن ، اوکوندن بوآنه قادار (قیزیلباش) کلمه‌سی‌ده شیعیلره علم اولمق اوزره ذکر ایدیلیورکه ، أساس اعتباریله دوغرو ده‌کلدر .

اطاعت ایتدیلر . همایونده لطفنی و عاطفتنی أسیرگه‌مه‌دی . او صیراده برأمرنامهٔ عمومی‌اصداریله سیاسی مجرملرك بالجمله قباحتلرینی عفو وهندستانده‌کی رؤسا وأکابرك کندیسنه التجا ودخالت ایتمه‌لری أسبابنی تهیه أیله‌دی .

همایونك قارده‌شلری اولوب ، کندیسنه تعریف قبول ایتمز درجه‌ده دفعاتله خیانتلر ایده‌ن هندال ومیرزا عسکری دخی یاشلی تیزه‌لری واسطه‌سیله پادشاهه‌عرض دخالت وانقیادایتمك صورتیله‌مظهرعفو والتفات شهریاری‌اولدیلر . میرزا عسکری کعبه‌یه کیتمك ایسته‌دی . فقط یولده وفات ایتدی . پادشاه (کشمیر) و (نیلاب) ولایتلریله (پنجاب) أیالتنی‌ده ضبط‌ایتدی . اوصیراده هندستانده محمدشاه‌عدلی‌نك مظالم‌وتعدیاتندن بیزار اولان‌هندستان ایلری‌کلنلری کیزلیجه مکتوبلر کوندره‌رك بر آن اول مغصوب سلطنتی استردادە دعوت ایدییورلردی . هر دورلو معاونتده بولوناجقلرینی تأمین ایتمه‌لری اوزرینه ، پادشاه ، سردارلرینی ئوکدن هرطرفه سوق ایتدی؛ ومتعاقباً اوردوسیله برابر کندیسی‌ده دهلی‌یه مواصلت ایده‌رك « سور » خاندانی محو ایتمك صورتیله هندستان تاج وتختنی تکرار أله کچیردی . سلطنتی ألده ایده‌ن پادشاه یکی وکورولمه‌مش بر عدالت ورفاه دوره‌سی آچدی . تخریبه اوغرایان قلعه‌لرله ، یوللری ، کوپرولری یکیدن یاپدیردی . محاربه‌لر أثناسنده کندیسنه صداقت وفداکارلق‌ابرازایده‌نلری تلطیف وهرقوماندانه بر مالکانه ویردی . مکتبلر یاپدیردی . سبیلخانه‌لر ، تکیه‌لر، خسته‌خانه‌لر ، یتیمخانه‌لر آچدی . فقرایه‌ألبیسه ، ییه‌جك، پارا داغیتدی. قاپیسنی، خلقك مستدعیات‌واسترحاماتنه قارشو آچیق طوتیوردی . پای تخت‌اولان دهلی‌یی فوق‌العاده برصورتده اعمار ایده‌رك متعدد سرایلر انشا أیله‌دی . داغلردن ، پیکارلردن قصبه‌لره لذیذ و طاتلی صو اساله ایتمك صورتیله أهالینك خیر دعالرینی قازاندی . علمایی سرایته جلب ایده‌رك جمله‌سنك ثناوستایشلرینه مظهر اولدی . پدری طرفندن وقتیله ادارهٔ مملکت خصوصنده تنظیم اولونان قانونلرله نظاماتی یکی باشدن تعدیل و تعمیم أیله‌دی . مأمورین انضباطیه ایله قوای عسکریه‌سنی هندستانك بالجمله أیالات و ولایاتنه تقسیم ایده‌رك ، حدودلرینك تحکیم وترصیننه صوك

درجه چالیشدی . ایران شاهیله مناسبات حسنه وصمیمیه‌ده بولونمق اوزره نزدینه دائمی وموظف بر ایلچی تعین ایتدی .

هندستانده‌کی شیعیلرك کوکللرینی یاپمق ایچین هر ولایتده کندیلرینه امتیازات مذهبیه بخش ایتدی ، حضرت حسینك ماتمنی اجرا ایتمك ایچین (حسینیه) نامیله تکیه‌لر انشا ایتدیردی ، تخصیصات باغلاتدی . ایلری کلنلرینی معیتنه آلوب مملکت اموری حقنده رأیلرینی آلیردی .

همایونك بویوك وقاریشیق بر ماضیدن صوکرا سورمکه باشلادیغی بو آسایش ورفاه حیاتی چوق دوام ایتمه‌دی . فجیع بر قضا هرشیئی بیتیردی . بر کون ، دهلی قلعه‌سنك دیوارینه یاقین بر یرده اوطورورکن پادشاه أذان سسنی دویمشدی . نمازقیلمق ایچین قالقمغه حاضرلانیرکن آلنی اوزاتدیغی دینکله برابر یووارلاندی . شاعرك « همایون پادشاه ازبام افتاد » مصراعیله کوسترمك ایسته‌دیکی ۹۶۳ سنه‌سی ربیع الاولنك یدنجی صالی کونی متمادی بر احتراص فیرطیناسی ایچنده چیرپینمش بویوك برروحك تسلیم تاریخی اولدی .

همایون شاهك اخلاق واطواری

مشارالیه ، کولر یوزلی ایدی وانتقامی سومزدی . عفوی کینه ترجیح أیلردی . ألی آچیق اولدیغندن ، بذل و بخشیشی چوق سوه‌ردی . فلاکتی أثناسنده بر کون بر فقیره ویره‌جك برشی بولامادیغندن کورکنی صویونمشدی .

عیش وطربی ، موسیقی‌یی ، مباحثات ومناظرات علمیه‌یی چوق سوه‌ردی . علمایی ، شاعرلری ، ریاضیونی حضورینه چاغیریر ومذاکره‌لرینی دیکله‌مکدن متلذذ اولوردی .

حرمسرایننده بولونان خانملرك تربیه‌لرینه پك زیاده دوشکون ایدی . اونلره کوزل ضرب مثللر ، شعرلر ، منظومه‌لر أز برله‌تدیره‌رك حسن وآنلرینی تتویج ایده‌ردی . قادینلرله — قدح پیمااولدیغی آنلرده — مشاعره‌یی پك سوه‌ردی .

جوهر طاقینمغی ، أیی ألبیسه کیمکی ، سوس وتووالت یاپمغی‌ده لوازم نظافت وزینت بیلیردی . باباسی ، کوچوکلکنده همایونی زیاده‌سیله سودیکندن ،

قولاقلرینی دەلدیروب ، کوپه کچیرمشدی . مشارالیهك قولاقلرندەکی کوپەلر ، یکپاره زمرددن اولوب قیمتلری آلتی بیك لیرا تخمین ایدیلمشدی .

برسیاست تعقیبی خصوصنده، یکی پادشاهلغی أثناسندە بر آزاهمال کوسترمش ایسەده ، فلاکته اوغرادقدن صوکرا ، تجربەسی فوق‌العاده آرتمش‌در .

آسایش زمانلرنده ، یمك ایچمکی ، کشت وکذاری ، عیش و استراحتی هپ منتظم بر پروغرام داخلنده اجرا أیلردی . کوچ ویورویوش زمانلرنده ایسه انتظام آرامازدی .

همایون پك‌زیاده متواضع‌ایدی. کبری آنجاق کندی‌درجهٔ اصالتنده بولونانلر ایچین صاقلار ایدی . مزیتسز بر آدامله چوق کوروشمزدی . مجلسی دائما علما ایله دولو بولونور ایدی . بیلمەدیکنی ئوکره‌نمکدن صیقیلمازدی . أك أیی منظومەلری أزبر اوقور ، اکثریا قونوشدیغی صیراده سوزلرینی آیت، حدیث، ضرب مثل وشعرلرایله توشیح ایدەردی. اونك أك‌زیاده تقدیر ایتدیکی شی بداهةً شعرسویلەمك ایدی. کندیسنه‌کوزل برشعرتقدیم ایدەن هر شاعرك‌آغزینی اینجی ایله دولدورور، کورك وشاللر کیدیریردی. آداب معاشرته پك حرمتکاردی. چوق‌دیکلر ، آزسویلردی. مدت‌حیاتنده یاواش‌قونوشدیغنه تصادف ایدیلەمشدی .

همایون ریاضیات ایله علم نجومه خصوصی بر أهمیت ویرمش ایدی . سیارەنامنه قصرنده یدی کوشك انشا ایتدیرمشدی . بونلرك آیری آیری کونلری واردی . مثلا همایون جمعه ایرتەسی کونلرینی (زحل) کوشکنده کچیریر ؛ یوم مذکورده رؤسای روحانیەیی، أملاك صاحبلرینی، منجملری، ریاضیونی، چیفتلك أصحابنی، تجاری حضورینه قبول ایدەردی .

بازار کونلری (کونش) کوشکنده اوطورور ؛ راجەلری ، نوابلری ، شهزادەلری ، والیلری ، علما و ادبایی حضورینه آلیردی .

بازار ایرتەسی کونلری‌ده (آی) کوشکنه کیدەر ؛ سفیرلری، ایلچیلری، سیاحلری ، اطبایی قبول ایدەردی .

صالی کونلری (مریخ) کوشکنده کچردی ؛ اوکون‌ده حضورینه سردارلری ، قوماندانلری ، بویوك ضابطلری ، پهلوانلری آلیردی .

« همایون شاه » لك دهلی شهری خارجنده کی مزاری

چهارشنبه كونلری (مشتری) قصرینه حصر ایدیلمشدی ؛ معلملر ، وزراء وكلاء، مشهور عالم وأدیبلر، محررلر، دولت مستشارلری اوكون حضوره چیقاردی. پنجشنبه كونلرنده ده حرم دائره سنده كی (عطارد) كوشكنه كچر؛ واطرافنه زراعی ، صرافلرله مقتصدلری ، أجزاجیلری ، حكمایی ، خصوصی آداملرینی، مصاحبلرینی طوپلاردی .

جمعه كونلری (زهره) نامنه یاپیلان مزین ، محتشم قصرده یالكز ذوق وطاعتله مشغول اولوردی . جمعه كونلری ئوكله یه قادار دعا ونیاز ئوكله دن صوكرا ذوق وساز ساعتلری باشلاردی .

حرم دائره سنده كی زوجه لری ، جاریه لری ، قادین چالغیجی لری ، رقاصه لر اطرافنه طوپلانیر ... عیش وغرام باشلاردی .

همایون شاه عینی زمانده غایت متعصب ایدی. اللهك اسمنی آبدستسز آغزینه آلمازدی .

صدراعظمی اولان «بایرام خان» شیعی مذهبنده ولی نعمتنه، صوك درجه ده صادق برذات ایدی. پادشاهك ده أك صمیمی سوكیلیلرندن بری ایدی. وكلاسی ایچنده پك تكلیفسزجه حرم دائره سنه كیدوب كوروشن یالكز بوذات اولابیلمشدی.

همایونك شیعیلكله اتهامی بایرام خانه قارشی اظهار ایتدیكی بو محبتدن دوغمشدی . حالبوكه همایونك وزیرینه محبت ومودتی آنجاق كندیسنه فلاكت كونلرنده كوسترمش اولدیغی صداقتك بر قارشیلغی ایدی . همایون شاه شیعی ده كلدی. كندیسی هرعلمه آزچوق واقف ایدی، غایت كوزه ل شعرلرده سویلردی. بداهةً سویلدیكی أبیاتك بویوك برقسمی شیمدی یه قادار هندستان شعراسی آراسنده بیله زبانزددر . حیاتنك یكرمی بش سنه سی محاربات و مجادلات ایله، متباقیسی صباوت وحكمدارلقله كچمش ووفاتندن صوكرا (دهلی) نك خارجنده كندیسی ایچین یاپدیردیغی محتشم تربه سنه دفن ایدیلمشدر .

ارقنای قاآنه

ابن خلدون نظرنده اسلام حکومتلرینک استقبالی

بو فیلسوفک حیاتی آلتی یوزنجی سنهٔ ولادیه‌سی مناسبتیله ، قریمده چیقان « ترجمان » غزته‌سی « آلتی یوز سنه‌لك بر ژوبیله » دیه مختصراً نشر ایتدی. – نومرو ۲۷۵ –. احتمال که محترم رفیقمزده بزه بومهم ییلی خاطرلاتماسه‌یدی درخاطره لایق اولان بوسنهٔ دوریه‌ده هیچ برمز طرفندن بیلینمکسزین چکوب کیده‌جکدی . بناءً علیه ابتدا ترجمانه علم وتاریخ نامنه پك بویوك تشکر ایدییور وکندیسنه اقتفا ایده‌رك یاقین وقتده دوشونولوب‌ده یازیلمادن براقیلمش اولان مقاله‌مزی وجوده کتیرمکه قویولویورز .

ابن خلدون اسلام عالمنده ظهور ایده‌ن حکمانك اك یوکسك برصنفنده موقع صاحبی اولدیغی کبی مورخلریمز آراسنده‌ده ابداع ایتدیکی فلسفهٔ تاریخی ایله تفرد ایتمشدر . چونکه علوم عربیه ، حکمیه ، فلسفیه اعتباریله اسلام مملکتنده کندیسندن داها عالم ذاتلر کلدکاری حالده ، تاریخی بوگون آوروپاده معروف اولان معناسیله میدانه چیقارمش ، اوهام وخیالات تأثیرلرندن آزاده اولارق وقوعات وقانون طبیعت آراسنده‌کی مناسبتی کوسترمش ، خلاصه آوروپانك بوکونکی دوشونجه‌سنی آلتی عصر اول تاریخنه یازمش بر آدام یتیشه‌مه‌مشدر .

ابن خلدونك تورك قومیله فکری مناسبتی ساده عربلر حقنده یازوب بزه یالکز دین نقطهٔ نظرندن تماس ایده‌ن أثرلرینه منحصر دکلدر .

کندیسنك (عنوان العبر فی دیوان المبتدا والخبر) نامنده‌کی بویوك تاریخی تورکلر حقنده برچوق معلوماتی احتوا ایده‌ر. ابن خلدون مذکور تاریخی یازدیغی زمان تورك عالمنده بویوك حادثه‌لر ظهور ایدییوردی. اون دوردنجی عصر میلادی أواخرنده «تیمورلنك» میدانه چیقارق تورك ایلینك هر طرفنده بویوك تحولات حصوله کتیردی. جنکیز نسلندن اولان خانلری صیقیشدیردی. توقتامش وسلطان بایزید ایله محاربه‌لری دوام ایتدی . کندیسی‌ده بوحادثه‌لر اثناسنده شامده بولونارق

تیمورك ألنه دوشمشدی . اونك تورك قومیله ایلك وحقیقی تماسی بو صورتله باشلادی و تاریخنده بو خاطراتی تثبیت ایتدی. مرجانی، مرادو سائر مؤرخلر تورك ـ تاتار تاریخنه، آلتون اوردو (دشت قپچاق) خانلرینه عائد أثرلرنده ابن‌خلدونك بو یازیلرندن استفاده ایتدیلر . و « تیزینقاوزین » پك آز نسخه نشر ایدیلن قیمتدار کتابنده آلتون اوردو تاریخی ایچین عربی مأخذلری صایارکن بونكده تورك وتاتارلره عائد مباحثنی عیناً نقل ایتدی .

بو قیصه ایضاحاتدن صوکرا ابن خلدونك اسلام حکومتلرینك سیاسی حاللریله علاقه‌دار فکرلرندن بحث ایتمك ایسته‌یورز. بناءً علیه بوذاتك تاریخ عمومی وفلسفه‌یه ایتمش اولدیغی خدمتلری وتورك قومنك تاریخنه عائد سوزلرینی موضوعمزه ادخال ایتمه‌یه‌جکز . مقاله‌مزك محتویاتنی ساده بو مسلمان فیلسوفنك ممالك اسلامیه‌نك صلاح واستقبالی حقنده سویله‌مش اولدیغی سوزلر تشکیل ایده‌جکدر .

اسلام حکومتلری حقیقتاً دوام ایده‌بیلیرلرمی ؟ اونلرك اصلاح وترقیسی قابلمی؟ منقرض اولورلرسه نه‌ایله انقراض ایده‌رلر، ترقی ایده‌رلرسه ناصل ترقی ایده‌رلر؟

معلومدرکه بو خصوصده پك چوق فکرلر درمیان اولونویور :

۱ — آوروپاده مشهور اولان بر فکر واردر . اوده اسلام حکومتلرینك (تئوقراسی = روحانیلك) أساسی اوزرینه بنا ایدیلمش اولماسی وبونك جمعیت ایچین ترك ایدیله‌مز برخاصه کبی تلقی ایدیلمه‌سیدر. اونلره نظراً مسلمانلرك تئوقراسی‌دن آیریلماسی ممکن دکلدر. بناءً علیه باشقا مملکتلر هرکون ترقی ایتدکلری حالده اسلام مملکتلری بلاحرکت قالمغه مجبوردرلر. عطالت بونلرك مؤبد برصفتیدر. بو سببله اونلر هرکون ترقی و تکامل ایتمکده اولان مملکتلر قارشیسنده محو ومنقرض اولمغه محکومدرلر .

۲ — ألیوم مسلمانلر آراسنده خلاص وصلاحی آنجاق آوروپا مدنیتنه التجاده بولان آداملرك فکری غلبه ایتدی. بناءً علیه مسلمانلر شیمدی کندی دینلرینك محافظه‌سی آوروپا مدنیتنه تبعاً حرکت ایله اولاجغنه وآوروپا کبی ترقی وتکامل ایتمه‌نك امکانه ایمان ایدییورلر . روحانیلك اسلام حکومتلرینه ألزم بر صفت اولمادیغنی‌ده ترکیه وایرانده مشروطیت اعلان ایتمکله اثبات ایتدیلر. مسلمانلرك

قسم اعظمی طرفندن ادعا ایدیلن بو فکره آوروپاده بی‌طرف اولان بر چوق ذوات، علی‌الخصوص اسلامیتی وأهل اسلامی أیجه تدقیق وتتبع ایده‌ن عالملر اشتراك ایدییورلر .

۳ — بر قسم مسلمانلر خصوصیله مسلمانلرك روحانیلری اسلام مملکتلرینك استقبالی پارلاق اولاجغنی آنجاق کندیلرینك کوستردکلری محرکده یورومك شرطیله تصدیق ایدییورلر . اونلرك فکرلرنجه اسلام حکومتلری خلفای راشدین زماننده‌کی طرز اداری‌یه ارجاع ایدیلیر و آوروپانك بعضی اصلاحاتی یالکز زینت ایچین قبول اولونورسه بوتون اسلام حکومتلری مؤبد بر حیاته نامزد اولور .

٤ — برده متقدمین اسلامیه‌نك فکرلری واردر که بونلرك آراسنده أك مهمی ابن‌خلدونك مطالعاتی تشکیل أیلر . بونی بر آز صوکرا تدقیق ایده‌جکز .

برنجی فکر ، مشهور و آوروپایه بر ایمان قدرتیله نفوذ ایتمش ایسه‌ده بنه ایچلرندن بعضی عالملرك اجتهاداتی عینی فکری تا أساسندن ییقمشدر . چونکه اسلام حکومتلری بیك اوچ یوز سنه‌لك حیاتلرینی روحانی بر دولت اولارق کچیرمه‌دیلر . طبیعی آوروپاده اولدیغی کبی بعضی دورلره ، استحاله‌لره اوغرادیلر . زمان سعادتدن اول عربلر بر طاقم مستقل رئیسلر ایله مستقل قبیله‌لر صورتنده اداره ایدیله‌رك دوام ایدییورلردی . محمد علیه‌السلام او قبیله‌لری برله‌شدیردی . مسلمان عربلری ، یهودی ، مجوسی ، نصرانی عربلرله اتحاد ایتدیردی . حتی آخر عمرلرنده بو قبیله‌لره عرب اولمایان بعضی أجنبی ملتلری‌ده ضم ایدوب پك بویوك بر « عبادالله » جمعیتی میدانه کتیردی . متفرق قبیله‌لرك داخلی ایشلرینه اصلا مداخله ایتمه‌دی . اونلری کندیسنه بیعت ایتمش اولان رئیسلرینه حواله ایتدی . یعنی بو مملکت بر طاقم (قبیله‌لر اجتماعی) یاخود أسکی زمان تورکلرینك اصطلاحنجه بر (ایل) دن [۱] عبارت ایدی . یوقسه بو تشکل بارتولدك دیدیکی کبی دینی بر تشکل ده‌کلدی [۲].

---

[۱] ایل ، آل کلمه‌لری أسکی اورخون دیکیلی طاشلرنده قبائل مجتمعه معناسنده استعمال ایدیلدیکی کورولمشدر .

[۲] بارتولدك ۱۹۰۳ نجی سنه‌سی پترسبورغده نشر ایتدیکی (حکومت اسلامیه‌نك روحانی مفکوره‌سی) نامنده‌کی أثرینه باقیکز .

خلفـای راشدین زماننده بو اصـول لغو اولونوب قبیله‌لر رئیسی یرینه دینی ایشلرده امامق ، دنیوی ایشلرده أمیرلك یاپاجق (خلیفه‌لر) انتخاب اولوندیلر. مملکته‌ویریلن (بیت‌الله) نامی بزه بونك سائقی واوزمانك محویت وتصوفی حقنده برچوق شیلر سویلر. اسلامیت بوندن صوکرا آوروپانك‌ده‌وقتیله‌کچیرمش اولدیغی بر (تەاو قراسی)یه، بر روحانیته داخل اولدی. آرادن سنه‌لر کچدی. سوریه‌یی، ایرانی، روم ایللرینی فتح ایده‌ن مسلمانلر او یرلرده بولونان پادشاهلقلری کوردیلر. مملکتی دین نا نه‌اداره ایده‌ن خلیفه‌لره‌قارشی‌أهالی آراسنده ذاتاً‌ممنونیتسزلك‌ده چوغالمشدی . معاویه بوندن استفاده ایتدی . دنیا ایشـلرینك خواجه‌سی دیمك اولان (سلطان) نامنی طاقیندی . متباقی روحانیت طرفدارلری خلفای راشدین نامنه یاخود علی‌الاطلاق کندی اجتهادلرینه تبعاً برنجیلره قارشی محاربه اعلان ایتدیلر . بونلرك ایلری کلنلری خارجیلر ایله شیعیلر اولدی [۳] . بقیه‌لری ـ بو کونکی مسقط امامتی کبی ـ حالاده موجوددر .بوصوکنجیلر ایکنجی عصر هجری أواسـطنده بغـداده عباسـیلری ، دوردنجی عصرده فاطمیلری آیاقلاندیردیلر. امویلر بیتمك‌درجه‌سنه‌یاقلاشمشدی. قالانلری‌ده‌أندلس طرفلرینه هجرت ایتدیلر . فقط حیات، روحانیته‌عودت ایتمه‌دی. رئیسلر حکومتی کندی أللرینه آلدیلر. مملکتك هم‌دینی، هم‌دنیوی‌خصوصاتی آرزولرینه منحصر قالدی. بوصیراده ایرانیلك‌ایله هیچ‌مناسبتلری‌اولمایان‌شیعیلره ایرانیلرده‌قاریشارق ایشه برملیت سوسی‌ویردیلر. عربلره قارشی حرب آچارق انتقام‌آلمق‌عقیده‌وی برشکل آلدی ذاتاً عباسـیلرك أمویلره غلبه‌سی، شیعیلك طوغی آلتنده کلن ایرانیلرك عربلره غلبه‌سی دیمك ایدی. بوصیراده‌ده شیعیلرده قطعیاً روحانیتی احیا آرزوسی‌یوقدی.اموی‌حکمدارلرینك‌اداره‌سی‌یرینه ایرانك‌بوروقراسیسنی، حکومت قرطاسیه‌سنی‌تأسیس ایتدیلر. عباسیلرك ألنده بولونان قوت، تورکلرك، سلجوقیلرك‌ونهایت غزنوی‌وایرانك آلبویه‌لری‌أله‌انتقال‌ایتدکدن‌صوکرا مملکتك اداره‌ٔامورنده اوکونه‌قادار برپارچه‌ایشه‌یارایان‌دین‌ ایله دنیا ایشلرینك آراسنده‌کی صیقی رابطه‌ده کسیلدی . بونلر بشنجی عصر هجریده پادشاهلرك علویتی قاعده‌سنی وضع ایتدیلر . ونهایت ۳۳۳ ده خلافت عباسیه سـلطانلره انتقال

ایتدی . اولجه ته‌اوقراسی وقتنده (اطیعوالله ورسوله واولوالامر منکم) آیتی امام‌لرك ألنده بر سلاح ایدی . شیمدی عینی شیئی سلطانلر بر رسپر یاپدیلر . «اولی الامر»دن مراد سلطانلر دیمکدر دییورلردی . بو صورتله دین و حکومت یکدیکرندن آیریلیور ، معنالری آکلاشیلمش اولویوردی . فقط ٥٤٨ نجی عصر هجریده سلجوقیلردن سلطان محمود وفات ایتدیکی زمان ، خلیفه مقتضی دنیوی قوتی‌ده کندی ألنه آلدی . بوکا بر چوق مسلمانلر راضی اولمادیلر . چونکه اونلرك فکرنجه (پیس اولان دنیوی سلطنتی) دین مبین ایله قاریشدیرمق دوغرو ده‌کل ایدی . اونلره نظراً دین ایله دنیا بوتون بوتون یکدیکرندن آیری شیلردن عبارت ایدی . سلطانلر موقعلرینی مصادره مقصدیله خلیفه ایله محاربه ایتدیلر . قطعی بر نتیجه‌یه منجر اولامایان جنکی شرقدن دوغان جنکیزك اوردوسی بیتیردی .

ذاتاً تورك ومونغوللرك اداره‌لرنده دین ایله مناسبتی اولان هیچ برشی یوقدی . جنکیزك دهاسی سایه‌سنده وجوده کتیریلن فوق‌العاده منتظم عسکری اداره ، ایرانك قرطاسیه اصولنی رفع ایتدی . بوصورتله تورك ومونغوللرك مملکت اداره‌سنده مشاهده اولونان فوق‌العاده‌لکلری اسلام حکومتلرینك ذهنیتنه یکی برشکل داها الهام ایتمش اولویوردی . تورکلرده‌کی بونوع اداره یالکز جنکیزك کندی زماننه ده‌کل صوك زمانلره قادار اسلام مملکتلرنده ایشه یارادی . حتی تورکیه وایران حکومتلرنده بوطرز اداره‌نك پك درین ایزلری ، اوزماندن قالما برچوق اصطلاحلری بوکونه قادار یاشادی .

٦٥٩ تاریخنده قاهره‌ده نسبلرینی بغدادده بولونان عباسیلره قادار امتداد ایتدیرمکه موفق اولان بعضی ذوات دین ایله دنیایی یکدیکرینه قاریشدیرارق روحانیت أساسنه مستند بر دولت تشکیل ایتمك آرزوسنده بولونمشلردی . فقط ٩٢٣ ده سلطان سلیم اونلری محو ایده‌رك خلافتی کندی ألنه آلدی وتورکیه‌ده بوندن صوکرا ١٩٠٨ انقلابنه قادار متموج بر استبداد حکمران اولدی .

بوخلافتك سلطنتله مزج ایدیلمش برشکلی ایدی . صوکرا تورکیه وایرانده قریب

فاصله‌لرله تأسس ایده‌ن مشروطیت‌اسلام أشکال اداریه‌سنی آلتی‌یه ابلاغ‌ایتدی. بوتون‌بونلر تاریخمزی أطرافلیجه مطالعه ایده‌ن ذواته پك بارز بر حقیقت کبیدر. بناءً علیه تاریخه قارشی اسلام‌اداره‌سی روحانی‌در دییه ادعایه قالقیشمق کندی جهالتنی‌اثبات ایچین اوغراشمقدن باشقا برشی اولماز.

سکونت، حرکتسزلك ... کبی اسنادلرینی‌ایسه اون اوچ عصرك گرداباد شئونی‌صورتلرینه چارپمق ایچین کافیدر.

بناءً علیه برنجی فکر نتیجه اعتباریله، بوکونکی آوروپا سیاستده طوتمش اولدیغی موقعنی‌پك چابوق غائب ایتمکه مجبور اولاجق، أساسسز برادعادر. ایکنجی واوچونجی فکرلردن‌ده آیری آیری بحث ایتمك آرزوسنده دکلز. بزم ایچین لازم اولانی ابن خلدونك فکریدر. ابن خلدون یوقاریده دیدیکمز وجهله دنیاده بوتون وقوعاتك عمومی بر قانونه تابع اولدقلرینی و هربرینك أسباب طبیعیه‌سنی آراشدیریور. تاریخنك مقدمه‌سنده کوزه‌ل بر اسلوب ایله وحشت، بدویت ومدنیت حاللری ناصل تدریجاً وجوده کلدیکنی، ترقی وتکاملك نه کبی مجرالر تعقیب ایتدیکنی و محرك مستقبلنی آکلاتیور. مومی الیهك فکرنجه بالعموم حکومتلرك تابع اولدقلری قانونلر بردر. بوقانونلره تبعیت خصوصنده مملکت صاحبلرینك مسلمان اولماسیله اولماماسی آراسنده هیچ برفرق یوقدر. ابن خلدون کندی کتابنده اسلام عالملرینك عادتی وجهله آیت وحدیثلری پك چوق استعمال ایتمه‌سنه رغماً دین ایله دنیایی یکدیکرندن پك کوزه‌ل تفریق ایتمشدر. هرمحلده هرشیئك أسبابنی بیان ایده‌رك مطالعه‌سنی‌سویله‌یور. او، علوم وفنونی دنیوی ودینی قسملرینه تفریق‌ایتدیکی کبی انسانك حیاتنده‌ده بوایکی فرقی پك آچیق لساناله اثبات ایدییور.

اونك فکرنجه:

مملکت أمرلرینی اداره ایتمك دنیوی برایش‌در. دین ایله آرالرنده قطعیاً بر مناسبت یوقدر. بناءً علیه دین ایله حکومتی تماماً آیری برر شی تلقی ایتمه‌لی؛ معاویه‌یی، امورحکومتی‌دین ایله قاریشدیران حضرت‌علی‌واولادلری ألندن آلدیغی ایچین‌مصیب بر حرکتده بولوندی دییه تقدیر ایتمه‌لیدر. چونکه محمدعلیه‌السلام

بیله دنیایه یالکز دین ئوکرەتمك ایچین کلمشدی. او امور دنیویه‌یی عادی انسانلردن فضله
بیلمه‌یوردی . حتی بو حقیقتی کندیسی (انتم اعلم بامور دنیاکم) دییه اعتراف
ایدییوردی . بونك ایچین قرآن کریمك دنیوی احکامنی دینی تعلیماتندن بوتون
بوتون آیری طوتمق لازمدر . ـ ابن خلدون بو فکریله قرآن کریمی دنیوی
احکامه موافق طرزده تعدیل ایتمه‌نك جوازینه ذاهب اولمایو می ؟ ـ دین ایله
دنیایی بر برینه قاریشدیرمق أك بویوك خطادر . کرك باشقا مملکتلرك
وکرکسه اسلام مملکتلرینك ترقیسی ، صلاحی باشلرنده ادارهٔ امور ایدەن
ذواتك کندیلرینی عظیم بر قوت . أمنیتلی بر کتله تلقی ایده بیلمه‌لری ،
اتفاق واتحاد ایله ایش کورمه‌لری سایه‌سنده اولابیلیر . بو اتحادك ملی یاخود
دینی حسیات أطرافنده تشکل ایتمه‌سی درجهٔ ثانیه‌ده برمسئله‌در . دینی اولدیغی
کبی ملی حسلر سایه‌سنده‌ده تنظیم و تحکیم ایدیلمش مملکتلر پك چوقدر .
نیته‌کیم اسلام حکومتی عربلرده ظهور ایدەن دینی وملی حسیاتك تموی سایه‌سنده
تعالی ایتدیکی کبی حسیات مذکوره‌نك انحطاطی ایله‌ده منقرض اولمشدر .
خلاصه مملکتك صلاحنده أك مهم عامل، ادارهٔ امورده بولونان ذواتك تدبیرلری
وأهالینك مطلق برخوشنودیسی جلب ایده‌جك صورتده معاملاتك حسن جریانی
اولویور . امویلر ظهور ایتدیکی زمان عربلر حضرت علی‌نك ادارهٔ اموردەکی
تدبیرلرندن ممنون دەکل ایدیلر . أهالی‌نك تمایلاتی ، زمانك الجاآتی داها
دوربین اولان معاویه‌یی داها اول ایقاظ ایتدیکی ایچین ظفری قازاندیردی .
ومملکت منتظم برمحرك تکامل تعقیب ایدەرك یوکسه‌لدی .

ابن خلدونك فکرینه نظراً مملکتلر طبقی آیری آیری شخصلر کبیدر ؛
مملکتلر آراسنده جاری اولان مصالح أشخاص آراسنده جاری اولان مصالحك
عینیدر . أشخاص کنجلك، اختیارلق زمانلری کچیردکلری کبی حکومتلرده
بودورلری کچیریورلر . وهرشخص کبی آز ـ چوق امرار حیات أیله‌دکدن صوکرا
برکون تسلیم أنفاس ایدییور ، منقرض اولویورلر . بناءً علیه اسلام حکومتلری‌ده
بوقانونك مقدراتنه طبیعتیله محکومدرلر . أکر حکومتلر انقراضه یوز طوتارسه
مدهش برخسته‌لغه دوچار اولمش، امید تداویسی قالمامش اشخاصده اولدیغی کبی
هیچ برعلاج، هیچ برواسطه‌دن شفا اومولاماز.

ایشته ابن خلدونك مقدمه‌سنی اوقودقدن صوکرا مومی الیهك کرك بالعموم ممالك وکرکسه ممالك اسلامیه و اونلرك طرز تشکلی ، صلاح وترقیلری ، حیات ومماتلری حقنده بو فکرلرینی ایدینمك ممکن اولیور . بونلرك اولکی نصفی دوغرو ایسه‌ده صوکنجیلری یعنی بوتون حکومتلر نهایت برکون وفات ایتمکه مجبوردرلر ، دییه دعوا ایدیله‌سی ألبته دوغرو اولاماز .

حکومتلرك ایجابات اعصاره موافق برصورتده اصلاح وتنظیمی ، ممکن اولدیغی قادار اجتماعی قصورلردن اوزاقلاشدیریلماسی تأمین ایدیله‌جك اولورسه پك چوق حتی صوکی کله‌ین سنه‌لره قادار پایدار اولا بیله‌جکلرینی ابن خلدوندن صوکرا کلن وقوعات تاریخیه اثبات ایتمشدر . بناءً علیه بز ابن خلدونك بو فکرندن صرف نظر ایده‌رك باشقا فکرلرینه نقل کلام ایده‌جکز .

ابن خلدون طبیعتك عمومی قانونلرینه تبعیت خصوصنده اسلام حکومتلری ایله باشقا حکومتلر آراسنده قطعیاً برفرق کورمه‌یوردی دیمشدك .

آوروپا عالملرینك اسلام حکومتلرینی باشقا حکومتلردن فرقلی کورمه‌لرینه قارشی ابن خلدونك نه قادار زمان اول بویله بر فکره ذاهب اولماسی حقیقتاً نظر دقتی جلب ایدییور . دنیاده هرانسانك حیاتی تکامل قانوننه تابعدر . تکامل کائناتك قانونیدر . مع مافیه اوروپا علماسی بوقانونك فوق العاده عمومی اولدیغنی بیلدکلری حالده ینه اسلام مملکتلرینه تطبیق ایتمك ایسته‌مه‌یورلر .

کویا باشقا مملکتلر وباشقا خلقلر هرکون طریق ترقی وتکاملده یکی وسریع آدیملر ایله ایلریله‌دکلری حالده مسلمانلر ومسلمان حکومتلری حالا بوندن بیك اوچیوز سنه مقدم بولوندقلری موقعی محافظه ایله‌یور ، بیك اوچیوز سنه‌نك مرورینه رغماً روحانیتی حالا اوموزلرنده طاشییورلرمش . ژاپونلره ، هندیلره یکی برحیات نسغی ویره‌ن آوروپا مدنیتی مسلمانلرله تماس مدیدینه رغماً براثر حیات بیله کوسترمه‌مش . آوروپا علماسی ممالك اسلامیه‌نك استقبالنی دوشونورکن آوروپا مدنیتنی قبول ایدوب ایده‌مه‌یه‌جکلرینی و ایتدکلری تقدیرده بومدنیتدن مستفید اولوب اولامایاجقلرینی کسدیره‌مه‌یورلر . حتی آوروپاده مسلمانلره مدنیت حاضره‌یی قبول ایتمه‌سی امکان خارجنده بولونان برعنصر نظریله باقیلارق محولری بیله دوشونولمه‌مش دکلدر .

ممالك اسلامیه‌نك عمومی تکامل قانونلرینه موافق اولارق دوام أیله‌دیکنی وقوانین مجبره‌یه تبعاً متعدد صورت اداره‌لر کچیردیکنی بالاده ذکر ایتمشدك . بوخصوصده (بارتولد) ایله (نوولد)ك اثرلرندن داها مفصل معلومات ایدینمك ممکندر . اسلام حکومتلری آوروپا اصول اداره‌سنی قبول ایتدکلری تقدیرده نیچین ینه ترقی ایده‌مه‌سینلر، یونان وایران مدنیتی ملی روحلرندن علاوه ایتدکلری شیلرله تأیید ایتمش اولان مسلمانلر نیچین آوروپا مدنیتندن فیضیاب اولاماسینلر ؟ بونلر دوشونولملك ایسته ین سؤاللردر . ابن خلدون دین وفرد آراسنده کی مناسبتی بوندن قاچ عصر اول ایضاح ایتمشدر . بر شرقلینك انسان اولمق اعتباریله بر آوروپالیدن فرقی یوقدر . وبو هر کسك قلبنده توضح ایتمه‌سی لازم کلن پك مهم بر مسئله‌در. ابن خلدونك بو فکرلرینی متوفی مفتی عبدالله ایله بو کونکی عالممز موسی افندی بیکه‌یه فه پك چوق دفعه‌لر خاطرلاتمشدم .

آلدیغم جوابلردن سیاسی قسملرینی شو صورتله خلاصه ایده‌بیلیرم: حضرت عمر زماننده‌کی صورت اداره‌یی اعاده ، دین ایله حکومتی، شریعتی ، بودجه‌یی وسائر کافهٔ مصالحی بو کونکی معیشته تطبیق . موسی افندی بر قانون وضع اولوناجغی زمان شریعت کتابلرندن زیاده آوروپا قانونلرینه مراجعت ایدیلمه‌سنه بیله تأسف ایدییور . بونلر بیك اوچ یوزسنه کری‌یه کیتمك، تجربه وبو کونکی حیاتك دوغوردیغی قانونلر یرینه أسکی بر جمعیتك روحندن صیزان شیلری قبول ایتمك ایسته‌یورلر . حتی موسی افندی (ایل) غزته‌سنك ایلك صاییسنده « شریعت اسلامیه بنم نظرم » دییه نشر ایتدیکی بر مقاله‌ده ایکنجی واوچونجی عصر هجریلرده تنظیم ایدیلن دینی قانونلرله (حقوق غربیه) یی مقایسه ومحجوب ایتمکه قالقیشیور، وبونلرك تطبیقی ممالك اسلامیه‌یه حیات نفخ ایده‌ن بر حرکت اولاجغنی علاوه ایدییور . موسی افندی بو مدعاسنی اثبات ایچین قواعد فقهیه وباشقا اسملرده رساله‌لرده نشر ایتدی . حالبوکه أکین أکمك ، قانال آچمق کیبی صرف مساعی وتجربه‌لرك تولید ایده‌جکی شیلری‌ده آیات وأحادیثك کلماتی آراسنده آرامانك نتایجنی تاریخ وبر آز یوقاریده اسمنی وفکرینی سویله‌دیکمز ابن خلدون بزه پك واضح کوسترمشدر . بوکونده مصالح معیشتدن برایش

ظهور ایده‌رسه سمادن نه‌کبی أوامر کلمش یاخود کله‌جك دییه بکله‌مك عبثدر. بوکا بناءً درکه دینی أساسلره بنا ایدیلن حکومتلر صوکنجی عصرلرده بخارا، خوقند، خیوه خانلقلرینی خراب ایتمکدن باشقا بر منفعت تولید ایتمه‌دی. حالبوکه بخارانك رویشلرله باربار باغیرارق تسبیح چکوب کزه‌ن شاه‌مرادخانلری واردی. اوراده نمازینی ترك ایتمش آداملرك دار آغاچنده صالللاندقلری کوروله‌مش بر شی ده کلدی.

اصل اسلام مملکتلرنده ایسه مثلا عربستان وعراقده دینی بر حکومتك تنظیم ایدیله‌سی خاطره بیله کلمه‌مشدی. امام غزالی کبیلرك افکاری صرف نظریاتدن عبارت قالیردی. موسی افندیلرك ده «آوروپا قوانینی محجوب ایده‌جك اولان احکام شرعیه ایله» مملکت تنظیمی فکرلری ساده اوقونمق ایچین صرف ایدیله‌جك ساعتلرك غیب ایدیلمه‌سنه یارایاجق وطبیعتیله اویله اولاجقدر. دین هر کسك وجدانه عائد بر شیدر. روحانی مدنیت مادی مدنیت ایله برابر جریان ایده‌بیلیر. ذاتاً دینلرك ده تعقیب ایتدیکی محرك تکامل بونی اثبات ایتمزمی؟ ألبته حضرت محمدك ابعاث ایدیلدیکی ملت حضرت عیسانك ایقاظه چالیشدیغی خلقدن داها منور، داها ترقلی ایدی. عکسی ده دوغرو اولابیلیر. مدنیت تردی‌یه اوغرارسه دین ده سقوط ایده‌ر. موسی ومفتی عبدالله افندیلر، دین منقرض اولدیغی ایچین مملکت دخی منقرض اولدی دییورلر. دوغرو فقط تقدیم تأخیر وار. اهل اسلامی بیك تورلو سیاسی طالعسزلکلر، قحط وغلالر استقبال ایتدیکی کبی آرالرنده حیل ودسایس ده فوق العاده تزاید ایده‌رك طریق ترقیده سقوطه اوغراتدی. بوسببدندرکه مادی مدنیتده‌کی وضعك بر انعکاسی دیمك اولان دین خراب اولدی. بزم هر خطوهٔ ترقیمز دینك بر لحظهٔ تعالیسی‌در. دیمك ایسته‌یورم که اسلام مملکتلرینك مدنیتده انحطاطی هیچ ده دین اسلامك انقراضه یوز طوتماسندن ناشی ده کلدر. دین اسلام اصلاح ایدیلسه بیله مسلمان مملکتلری بو حالت روحیه‌سیله ترقی و تعالی ایده‌مزلر. وهابیلرك دینی اصلاح ایدوب مملکت تنظیم ایتمك خصوصنده سبقت ایده‌ن سعی وغیرتلرینك هیچ بر مثبت نتیجه ویرمه‌مه‌سی بو حقیقتی پك اعلی اثبات ایتدی. انسانلرك ترقی یاخود تدنیلری خصوصنده أك بیوك تهمتی دینه اسناد ایتمك نظریه‌سی

...یه چوقدن رد ایدیلدی. بوخصوصده بویوك بر عالمك أفکارینی کچن سنه « وقت » غزته سنك ۱۲۵ نجی نومروسنده درج ایتمش ایدم. اسلام مملکتلری ایسترسه مشروطیت، ایسترسه جمهوریت، وایسترسه استبداد ایله اداره ایدیلسین. بز بونی بکله مه یورز. فقط مکمل هوا کمیلرمز، فابریقالریمز، ده میریوللریمز، واپورلریمز، بانقالریمز بولونسون. محتشم جامعلر، دینی وملی بایراملر، ادبیات یوکسه لسین، ایشته بز بونی بکله یورز. چیرپینان قوللرمز بزه کوکلردن الهام ایده جك بر دین ده کل، علم آرایور. بر اوروج مسئله سیله بر بانقا اصول محاسبه سی قاریشدیریلدیغی زمان فلاکته دوغرو قوشولدیغنه ده ایمان ایدیلمك لازمدر. ایشته جمال افغانی، مفتی عبدالله، موسی افندی، محمود اسعد افندی کبی بویوك عالملرمزك عرفان و موقعلرندن بکله نن شیلر:

دینی صفوت وعلویت ابتدائیه سنه ارجاع ایتمك، قرآن کریمی مسلمانلره قابل استفاده بر حاله قویارق دینی بر کتاب یاپمق، أحادیث شریفه یی طوپلایوب دوغروسندن یالانی تفریق ایتمك، دینی آیینلرمزی تزیید وتوسیع ایده رك چوغالتمق، پیغمبرمز علیه السلام وأصحابنك کمالاتی تشهیر و مسلمانلرده تشدد افکاره مانع اولمق.

بو هیچ یورونمه مش، متروك و مقدس بر یولدر. موسی افندیلر یارینك نسلی ایچین ساده ایلك ایزی آچاجقلردر. حضرت عیسی نك رفعی، قرائت و تجوید قرآن، اوزون کونلرده اوروج، أدبیات عربیه، حضر، مهدی مسئله لری موسی افندینك بوخصوصده کمال موفقیتله حاضرلانمش بر آدیمیدر. بز کندیسندن عملی شیلر بکله یورز. بزه عقوبات مسئله لرینی اصلاحه اوغراشمق فائده سز وعملیات دائره سنه کیره میه جك اولان بر ایش ایله اشتغال کبی کوزوکویور. اسکی فقهك معاملات، عقوبات قسملرینی عدلیه نظارتنك مفکره سنه براقمق وقتی ده کچدیکنی ظن ایدییورز. بناءً علیه موسی افندیلرك « مملکتك امور مصالحی خصوصنده اسلام حکومتلری غربی آوروپانك قوانینی آلدیلرده ممالك اسلامیه یی برباد ایتدیلر!» دییه فریاد ایتمه لرینی حقلی کورمه یور؛ و کندیلرینه آلتی یوز سنه اول ابن خلدونك سوزلرینی خاطرلاتمق ایسته یورز.

احمد زکی ولیدی

برمعادلهٔ اقتصادیه

یرلی أصناف آوروپاماللرینه ناصل رقابت ایده‌بیلیر ؟

جهالتدن هنوز تماماً قورتولامامش اولان بزم کبی مملکتلرده عادتدر ؛ اقتصادی بربحران، برفلاکت کلدیمی ، خلق بونك حقیقی سببلرینی آرایوب بولماز . فقط ایکی‌یه انقسام ایده‌ر، قباحتی بری برلرینه اسناد ایده‌ر دوررورلر . اصل‌فلاکت اوکه بوایکی حزبك هیچ بری دردك تداویسی چاره‌لرینی دوشونمز بیله ؛ مقصد ، أساس اونودولور ، کیده‌ر .

صنایع محلیه‌مزك انحطاطیله مملکتمزك ایکی صنف خلقی آراسنده صوك زمانلرده باش کوستره‌ن معارضه‌لر بوقبیلدن ده‌کلمی؟ بزده بویوك دارالصناعه‌لر، جسیم تجارتخانه‌لر یوقدر ، اونلر أکثریتله أجانب ألنده . فقط سنه‌لردن وحتی عصرلردن‌بری أفراد ملتك‌مهم برقسمنی بسله‌ین، احتیاجاتمزك خاطری صاییلیر برمقدارینی دفعه کفایت ایده‌ن کوچوك ومتوسط صنعتلر، تجارتلرده‌موجوددر. حال بویله ایکن آوروپا ایله مناسبات تجاریه‌مز باشلایالیدنبری بونلرك برچوغی آزارآزار منقرض اولویور. هله أومعمولاتی کبی بوکون بیله ظرافت‌اعتباریله یکتا عد ایدیلن مصنوعات بوتون بوتون اورتادن قالقیور .

بونك سببنی أرباب‌صنایع وتجارتمزه صورارایسه‌کز رغبتسزلك، مشترینك آوروپا أمتعه‌سنه کوستردیکی مبالغه‌کارانه میل‌دیر. فقط برده مشتری‌یه‌مراجعت ایده‌رسه‌کز؛ آلاجغکز جواب بونك بوتون بوتونه عکسی اولور: استحصالات محلیه استهلاکاتدن پك‌نقصان؛ تجار وأرباب‌صنعت احتیاجاتمزی تقدیر ایتمکدن، مشتری‌یی ممنون ایتمکدن عاجزدیرلر .

فی‌الحقیقه مشتری ایله تجارت و صنایع أربابنك بو متقابل شکایتلری محتاج تدقیق برمسئله‌در ؛ استقلال واستقبال اقتصادیمزه تعلق ایتدیکی ایچین برمسئلهٔ

حیاتیه‌در . اوت ، کافهٔ احتیاجاتمز یرلی مالل‌ریله کافی درجه‌ده دفع ایدیله‌مز .
فقط مستحصلاتمزدن نه‌قادارینی صرف ایدییورز ؟ آلیجی بولونمادقدن صوکرا
فضله‌اعمالاتده بولونمقده‌أرباب صنعتی افلاسه سوق‌ایتمکدن‌باشقا برشیئه یاراماز.
بویله بربحران‌ده اولکی قادار مهلکدر .

بزجه أرباب صنایع وتجارتمزك أجنبی تاجرلرینه قارشی قویامامالری یرلی
مالنك آوروپا أمتعه‌سنه رقابت ایده‌مه‌مه‌سی باشلیجه اوچ سببدن ایلری کلیر .
اولا ، ایچمزده چالیشدقلری حالده أصنافمز محصول صنعتلرینی ، دنیانك اوبر
کوشه‌سندن‌کلن أمتعهٔ اجنبیه‌دن داها آز کوسترمکه موفق‌اولور، مالل‌ری‌اوزرینه
نظر دقتی داها آز جلب ایده‌بیلیر، حاصلی اونلری بزه داها آز طانیتا بیلیرلر .
حالبوکه صاتیلغه چیقان‌أشیایی خلقه کوسترمك، سوذیره‌بیلمك اوقادار أهمیتلی
برکیفیتدرکه باشلی باشنه برصنعت مخصوصه وجوده کتیرمشدر؛ بو، برمهارتدر،
عادتا بر علمدر . برکره آوروپا تاجرلرینك بو خصوصده اختیار ایتدکلری
مصارفی ، فداکارلقلری نظر اعتباره آلك . دیکر طرفدن أرباب تجارت
وصناعتمزك ، مشتری کلسین، بزی بولسون، دیبه متوکلانه، عاطلانه طوروب
انتظار ایتمه‌لرینه باقك : اونه أندیشه، نه‌فعالیت ، بونه‌لاقیدی، نه‌حرکتسزلك!
آوروپا تجارینك اونظر فریب جامکانلرندن ، اعلانلرندن، دکانلرده‌کی ظرافت
وحسن طبیعتدن طوتوکده، دنیایی قاریش‌قاریش طولاشان خصوصی سیمسار-
لرینه قادار بربربر تدقیق ایدك؛ بونلرك هر برنده نظرتقدیری جالب برصنعت،
برمهارت ، فقط عین زمانده بر فداکارلق کورورسکز . هله أمتعه‌یه کلنجه ،
مشتری‌نك ذوقنه ، کیسه‌سنه اویغون بر حالده عرض ایتمك اونلرجه أك جدی
برمشغله دیمك‌در .

برده بزمکیلره باقالم : حقیقتده بوکون مملکتمزده نه چیقیور ، نه اعمال
اولونیور ، آدام عقللی بیلیورمی‌یز ؟ أرباب تجارت و صناعتمزی مختفی
بولوندقلری کوشه بوجاقلرده‌آرایوب بولمق ایچین وقتمزك مهم برقسمنی‌بوایشه
حصر ایتمه‌مز لازم کلیر . یرلی مالی أکثریا آوروپا معمولاتندن داها صاغلام
اولور ، دییورز ؛ هایدی بویله اولسون ، فقط علی‌الاکثر معمولات محلیه‌مز

أجنبی أمتعه‌سندن داها بهالی ده‌كلمی ؟ فیئات مسئله‌سی ایسه تجارتده أك جان آلاجق برمسئله‌در. بالخاصه ییه‌جكنی كونی كونته تدارك ایده‌ن بزم كبی فقیر ملتلرده دفعةً مثلا بشیوز غروش صرف ایدوب ایكی سنه قوللانیلا بیله‌جك برپالطو آلمقدن ایسه اوچریوز غروشدن هرسنه برر پالطو یاپدیرمق أكثریت خلقه أهون كلیر. نیته‌كیم متانت جهتیله آلمان مماللرینه تفوق ایده‌ن انكلیز أمتعه‌سنك مملكتمزده داها آز رغبت بولماسی‌ده بوندن نشأت ایده‌ر .

یا ظرافت جهتی ؛ اوده بریكی قادار مهمدر . حتی فیلوسوفلردن بری انسانده زینت سوداسنك سائر احتیاجاته بیله تقدم ایتدیكنی ادعایه قادار وارییور . هرحالده كافهٔ احتیاجاته تقدم ایتمه‌سه بیله ینه بونلردن برچوغنه فائق بر أهمیتی حائزدر. بوتون بوجهتلر أرباب صنعت وتجارت ایچین كمال جدیتله نظر اعتباره آلنیاجق شیلردر . مصنوعات و معمولات ملیه‌یه مستهلكلرك ذوق و احتیاجنه موافق بر شكل ویرمك ، اونلری هركسك كوزینه چارپاجق صورتده تشهیر ایتمك ، حاصلی اونلری طانیتمق ایجاب ایده‌ر . یوقسه ایكیده برده اولدیغی كبی حمیت ملیه‌یی ایلری سورمك عالم تجارتده هیچ بر فائده تولید ایده‌مز . ایتسه‌یدی ، فرانسزلرك آلمانلره قارشی بسله‌دكلری نفرت و خصومتدن آلمان أمتعه‌سنك ، آلمان تجارینك بوكون پارس پیاسه‌سنی تحت استیلایه آلدقلرینی كورمز ایدك .

بویله اولمقله برابر یالكز بزده دكل ، معارفك تربیهٔ تجاریه‌نك أك زیاده منتشر بولوندیغی مملكتلرده بیله كوچك أصناف ماللرینی صاتمقده مشكلات چكیور . اوراده‌ده أجنبی رقابتی بزده اولدیغی قادار بویوك تخریبات ایقاع ایده‌مز ایسه‌ده ینه جسیم فابریقه‌لر وتجارتخانه‌لر أصحابنك رقابتی اونلر ایچین پك مهلك برشكل عرض أیلر . مادی و معنوی هر درلو محرومیتلر ایچنده یووارلانان كوچوك وحتی متوسط صنعت وتجارت أربابی مشتری جلب ایتمك خصوصنده پك محدود بر موفقیت كوستره‌بیلیرلر .

أصحاب صنایعك صاتیش خصوصنده‌كی شوعجز ونقصانلرینی رفع ایده‌بیله‌جك یكانه چاره بینلرنده بومقصدله تأسیس ایده‌جكلری قواوپه‌راتیف شركتلریدر . آوروپاده كوچوك مستحصللرك ماللرینی صاتمق اوزره تشكل ایده‌ن بونوع

رکتلر شیمدی‌یه قادار پك‌ده کوزه‌ل نتیجه‌لر ویرمه‌مشدر . مع‌مافیه بونی هرشیدن اول اورانك احوال خصوصیه‌سنه عطف ایتمك ایجاب‌ایده‌ر. چونکه اورالرده کوچوك أصناف بری‌برلرینی چکه‌مزلر ، یکدیکرلرینه قارشی بی آمان بر رقابت آچارلر . اتفاق واشتراکدن زیاده نفاق واسترقابده برمنفعت تصور ایده‌رلر. بوندن دولایی بو کبی شرکتلرك تأسیسنه پك‌ده یاناشمق ایسته‌مزلر؛ ایشته عدم موفقیتك یکانه سببی‌بودر. یوقسه تأسس أیله‌یه‌بیلدکلری یرلرده‌ومثلا آلمانیاده أیی فائده‌لری کورولدی .

بزده بونلر داها سهولتله تشکل ایده‌بیلیر . چونکه أك بویوك مانع ـ که رقابتدرـ أصنافمز آراسنده همان‌همان‌یوق صاییلابیلیر. بزم‌کوچوك صنایع‌وتجارت أربابنده ـ حتی انسانی مأیوس‌ایده‌جك درجه‌ده فضله ـ برقناعت کورولویور. طبیعی قناعتك بودرجه‌سنده رقابت اولاماز؛ مانع‌رزق اولمق قورقوسی أصنافی عادتا بر رابطهٔ اخوتله یکدیکرینه باغلامشدر. اوحالده هرصنعت أربابی ایچین برآرایه‌کلوب مثلا « ترلکجی صاتیش قواوپه‌راتیف شرکتی »، «سراج‌صاتیش قواوپه‌راتیف شرکتی » الخ . . . کبی مختلف معمولات داخلیه‌یی سوره‌جك شرکتلر تأسیس ایتمك وهر شرکتجه لزوم کوریله‌جك محللرده دکانلر آچمق قادار قولای‌برشی اولاماز. شرکته‌داخل أصنافك چوجقلری سائرلرینه‌ترجیحاً بومغازه‌لرده‌صاتیجی‌صفتیله استخدام ایدیلمکله‌ده مادةً ومعناً داهابویوك استفاده‌لر ألده‌ایدیلمك ممکندر. ماهرومعلوماتلی برهیئت فعاله‌نك تحت‌اداره‌سنده بولوناجق بوکبی مغازه‌لر بالنسبه داهاچوق واسطه‌لره مالك‌بولونور؛ أهالی‌یه أمتعه‌یی داها کوزه‌ل طانیتابیلیر، مستحصللره مشترینك ذوقی‌خصوصنده داها نافع نصایحده بولونور. حاصلی أمتعه‌نك فروختی و بناء علیه استحصالاتك تزییدی خصوصنی داها کوزه‌ل تأمین ایده‌بیلیرلر. وبو، مستحصللرك دکان صاحبی ایسه‌لر، آیری آیری مغازه‌لرنده‌ده آلیش ویریش ایتمه‌لرینه‌ده مانع اولاماز. بالعکسماللری اوزرنده اسم و آدرسلری بولوندیغی تقدیرده کندیلرینی برده بو صورتله اعلان ایتمش اولورلر .

أصنافمزك ایکینجی برنقصانی‌ده مبایعاتده‌کورولور. هریردن زیاده‌مملکتمزده

أصناف مواد ابتدائیه و خصوصیله آلات صناعیه اشتراسنده رهبره، تشویقه محتاجدر. ایستر ایشلنه‌جك خام أشیانك اولسون، ایستر استعمالاتده قوللانیلاجق أدواتك اولسون، طوپدن اشتراسیله پراکنده صاتون آلینماسی بیننده فیئاتجه فرق ایتمه‌سی پك طبیعیدر. مصارف استحصالیه‌نك آز ویاچوق اولماسی ایسه أشیانك فیئاتی اوزرینه بویوك بر تأثیر اجرا ایده‌ر. اوجوز آلینمش مواد ابتدائیه‌دن معمول بر مال هرحالده بازارده اوجوز صاتیلابیلیر، فیئات جهتیله اولسون أجنبی أمتعه‌سنه رقابت ایده‌بیلیر. حالبوکه کوچوك أصنافك اویله طوپدن برخیلی مواد ابتدائیه صاتون آلماسی امکانی یوقدر. اولسه اولسه یا آوروپا تجاری طرفندن کتیریلدیکی حالده ألدن أله‌کچه‌رك آصل فیئاتنك برقاچ مثلنه چیقدقدن صوکرا صاتون آلیر، یاخود قومیسیونجیلره سپارش ویره‌رك کتیرته‌بیلیرکه اوده عینی حساب دیمکدر. یرلی أصناف دوغرودن دوغرویه آوروپاده‌کی تجار ایله تماسده بولونماز، بولوناماز. بوکا حالی، موقعی مساعد دکل؛ لسانه، معاملات تجاریه‌یه، آوروپا پیاسه‌سنه واقف اولمادیغندن ایشنی هرحالده آرادە واسطه‌لق ایدن أشخاصك، أمنیت واعتماده لایق اولمقدن پك اوزاق بولونانك، وجدانته حواله ایتمکه مجبور قالیر.

برکره مالك أیسیدییه، بونلرك زاواللی أصنافه پك بهالی‌یه صاتدقلری أشیایه باقك؛ یوزده دوقسان بشی محلنده باقمغه بیله کلمه‌یه‌جك خورده شیلردن عبارت. صنعتنه عاشق براسلام قوندوراجیسی طانیورم؛ بومراقله بر ایکی کره فرانسه و اینکلتره‌یه کیده‌رك فابریقالری دولاشمش، حالی مملکتمزده پك قولای تصادف اولونماز برصنعت آدامی. بونکله برابر آوروپادن حاضر کلن قوندوره‌لره معادل بر چیفت پوطین یاپاماز، یاپارسه خارجدن کلنلره فیئات خصوصنده رقابت ایده‌مز. نیچین بیلیرمیسکز؟ چونکه برنجی نوع دیبه أجنبی تجار معرفتیله پیاسه‌مزه ادخال ایدیلن دەریلر، اوراده کوردکلرینك ایکنجی نوعندن داها آشاغی. برنجی نوعنی کتیرته‌بیلمك ایچین آوروپایه کیدوب اونلری کورمه‌لی، اوکرنمه‌لی وبعده قومیسیونجی‌یه اوراده‌کی فیئاتك لااقل ایکی مثلنی تأدیه ایتمه‌لی، طبیعی بو شرائط تحتنده میدان فروخته چیقاریلاجق أشیا آوروپادن معمول اولارق کلن مماثللریله رقابت ایده‌مز.

آلات وأدوات صناعیه‌یه کلنجه ، بونلرکده چوغی آوروپاده استعمالدن ساقط اولمش، استانبول اوتوبوسلری کبی برقاچ کره یکیسی چیقمش، حاصلی فابریقانك چوقدنبری صاتیلامامش، أشیا آنبارینه آتیلمش متاعلری. ذاتاً ألنده‌کی بابادن قالما وسائطدن باشقاسنی کورمه‌مش بولونان، تجددی‌یك قولایجاجق قبول ایتمه‌ین کوچوك أصنافمز بونلره سهولتله‌یاناشاماز. اماوقت قازانیلاجقمش، مصرف آزالاجقمش، داها نفیس مال‌چیقاجقمش، بیلمه‌م شویله برفائده‌کوریله‌جکمش. اونلره قولاق بیله ویرمك‌ایسته‌مز. چوق کره بوحرکتنده‌ده حقلیدر؛ بیچاره، سفسطه‌لره قولاق ویرمش اولمانك جزاسنی بعضاً او قادار مدهش بر صورتده چکدی‌که أل ایله ، آیاق ایله ایشله‌ین عصردیده دستکاهنی عینی زمان ظرفنده اوچ بش دفعه فضله مال چیقاراحق دورت بیکیر قوتنده‌کی خفیف موتورلی برماکینایه ترجیح ایده‌ر .

کرك مواد ابتدائیه‌یی وکرك أدوات‌صناعیه‌یی، خارجدن اولسون،داخلدن اولسون، دوغرودن دوغرویه محللرندن جلب ایده‌جك، فایدالرینی ، فرقلرینی تقدیر ایده‌جك ، اونلرك تعمیمله استحصالاتك تکثرینه خدمت ایده‌بیله‌جك نه‌اوکوچوك تجار ویا صنعتکاردر،نه‌ده صرف برمنفعت ذاتیه آرقاسندن قوشان قومیسیونجی‌در. أصناف یاپاماز، عجزی بوکامانعدر؛ قومیسونجی‌ویاأجنبی‌تجارده یاپاماز، چونکه أکثریا أك چوق منفعت ویره‌ن، کار کتیره‌ن أك صاغلام وأك کوزه‌ل مال ده‌کلدر .

اوحالده‌کوچوك ومتوسط أصنافی‌تنویر وارشادایده‌جك، مبایعات‌خصوصنی تسهیل ایده‌جك کیم اولابیلیر ؟ بز بوسؤاله قارشی ینه قواوپه‌راتیف شرکتی دییه‌جکز. قواوپه‌راتیف شرکتی‌طوپدن برچوق مبایعاتده بولوناجق ، اونلری جزئی‌برکارله صاتاجق‌در. برمبایعات قواوپه‌راتیف شرکتندن حصه‌دار أصناف صاتون آلدیغی أشیانسبتنده هم‌فیأتدن قازانیر، هم‌ده اونسبتده برا کرامیه آلمقله‌ده مستفید اولور . آلاجق أموالی مشترینك منفعتی نقطهٔ نظرندن تدقیق ایده‌رك دوغرودن دوغرویه محلندن جلبه موفق اولاجق اودر . أصحاب معلوماتدن بولونمقله برابر صنعتك کنهنه ؛ آوروپا پیاسه‌سنه ، اختراعات جدیده‌سنه واقف

هیئتلرك تحت اداره‌سنده اولمق اوزره هر صنعت أرباب طرفندن تأسیس ایدیله‌جك بو مبایعات شرکتلری عثمانلی أصنافنه پك جدی خدمتلر ایفا ایده‌بیلیرلر. بونلرك عددی آوروپاده پك چوق اولدیغی کبی ایفای وظیفه خصوصنده‌ده بویوك خدمتلری کوروله‌مش ده‌کلدر.

فقط صاتیش و مبایعات قواوپه‌راتیف شرکتلری کوچوك صنایع و تجارت ربابنك محتاج اولدقلری وسائطی احضاره کفایت ایده‌مز. بونلرك معاونتی، ارشاداتی ألزم بولونمقله برابر أصنافك أك زیاده احتیاج کوردیکی سرمایهٔ نقدیه‌یی تدارك ایده‌مز. حالبوکه ینه هر یردن زیاده بزم مملکتمزده تشبثات صغیره‌نك نقصانی أك چوق حس أیله‌دیکی برشی وارسه اوده پارادر. دییه‌بیلیرز که بو قاریده عرض أیله‌دیکمز ایکی نقصانك وجودی أصنافمزده نقد و اعتبار مالینك فقداننده نشأت ایتمکده‌در. أمتعه‌یی تشهیر ایتمك، اصلاح ایتمك، صاتمق، أدوات لازمه‌یی شرائط معقوله داخلنده آلمق پك أیی؛ فقط بوتون بونلر پارا ایله اولور. پارا اولمادقدن، پارا بولمانك امکانی بولونمادقدن صوکرا بونلر بردورلو حصوله کله‌مز. حالبوکه أك آز اعتبار مالیسی بولونانده اصل بوکبی ایکی قولنه، قولتوغنه صیغدیره بیله‌جك ایکی پارچه آلتدن باشقا تأمینات نامنه کوستره‌بیله‌جك هیچ برسرمایه‌سی اولمایان زاوالليلردر. فی الحقیقه، دیکر برمقاله‌مزده دیدیکمز کبی اعتبار شخصی اعتبار حقیقی‌یه نسبتاً داها واسعدر. فقط بو مسئله برپارچه محتاج ایضاحدر.

اعتبار شخصی‌ده مقرضی تأمین ایده‌ن شی مدیونك حال و وضعیت عمومیه‌سی، ثروت مادیه، شهرت و قیمت معنویه‌سیدر؛ اعتبار حقیقیده مستقرض بوندن ماعدا مادی بر رهن ویریرکه تسویهٔ دین ایده‌مه‌دیکی تقدیرده مقرض سائر آلاجقلیلره ترجیحاً پاراسنی اوندن استیفا ایتمك صلاحیتنی حائزدر. اعتبار شخصی دیکرینه نسبةً داها بسیط اولدیغی ایچین تاریخك بوتون دورلرنده آز چوق موجود اولاکلمشدر. بونکله برابر بوکونکی وسعتنی، مکملیتنی کورمك ایچین پك أسکی زمانلره کیتمه‌مه‌لیدر. چونکه اعتبار شخصی بر چوق عصرلر یالکز اقربا، دوست و قومشو آراسنده جریان ایتمشدر. زمانمزده بونوع اعتبارك

انتشاری سویهٔ مدنیه واقتصادیه‌نك تکاملی، قواعد حقوقیه‌نك اکتساب متانت أیله‌مش اولماسی سایه‌سنده‌در. مع‌مافیه مستقرضك درجهٔ ناموس وجدیتی حال وثروت نقدیسی حقنده تحقیقات اجرا ایتمك ممکن اولان طبقات اجتماعیه‌ده اعتبار انکشاف وانبساط ایده‌ر. بناءً علیه أك چوق بویوك تجارت وصناعت أصحابی آراسنده وقوع بولور. بویوك کوچوك چیفتلك وزراعت أصحابیله تشبثات صغیره أربابی بیننده ایسه داها زیاده بر بطائتله انتشار ایتمکده‌در. یوقسه من القدیم وحتی بوکون بیله مختلف أشکال قانونیه‌سیله أك چوق مستعمل اولان اعتبار حقیقیدر. بناءً علیه ثروت نامنه هیچ برشیئه مالك اولمایان بر آدامك سلمه‌السلام استقراض ایده‌جك پارا بولابیله‌جکنی تصور ایتمك صافدرونلقدر. پارا بولسه بیله‌بونی پك آغیر شرائطله، پك یوکسك فائضله تدارك ایده‌بیلیر.

اوحالده بوکاده برچاره بولملق لازمدر. بز، آوروپاده کوریله‌ن مؤسسات مماثله‌دن جسارت آلارق، بو خصوصده قواوپه‌راتیف شکلنده أهالی بانقالرینك تأسیسی لزومنی ادعا ایده‌جکز؛ بورادەده کوچوك متشبثلرمزك کندی خیرلرینی کندیلرندن بکله‌مه‌لرینی توصیه ایده‌جکز. أهالی بانقالری بحثی باشلی باشنه بر قاچ مقاله ایله ایضاح ایدیلمکه محتاج بر مسئلهٔ مهمه‌در. بناءً علیه تفصیلاتدن شمدیلك صرفنظر ایتمك مجبوریتنده‌ایسه‌کده بوبابده داها برقاچ سوز سویله‌مك‌ده فائده‌دن خالی دکلدر.

بویوك بانقالرك کوچك أصنافه پارا اقراض ایتمه‌سی مشکل بر کیفیتدر. اوحالده طمعکار مرابحه‌جیلرك ألنه دوشمکدن ایسه بوکبی أصحاب تشبثك کوچوك بر فداکارلقله تصرف ایده‌بیله‌جکلری پارایی، بر آرایه کله‌رك، آزار آزار منتظم تقسیطلرله مشترك بر صاندیقده بیریکدیرمه‌لری پك قولای بر شیدر. آیده مثلا یاریم لیرا طوپلایوب بورایه یاتیرمق أصنافدن بر برچوق کیمسه ایچین ایشدن بیله دکلدر. قوندوراجیدن، ترزیدن، بقالدن مرکب برهیئت مؤسسه‌نك تشکیل ایده‌جکی بویله بر بانقا، شرکانك عددینه وتقسیطلرك مقدارینه کوره بویوجك بر سرمایه طوپلایابیلیر. چونکه آرتیق تأمینات مقامنده اولارق کوزله کورولور برپارابولوندقدن صوکرا سائر مؤسسات

اعتباریه‌دن‌ده معتدل بر فائضله استقراضلرده بولونمق بانقا ایچین ممکن اولور. کذلك شرکادن باشقا برچوق سرمایه صاحبلرینك أمانت اولارق پارا یاتیرماسی دخی امکان داخلنده‌در .

فقط بویله بربانقانك ابراز موفقیت ایته‌سی برقاچ شرطه متوقفدر : اولا: أهالی بانقالری شرکانك معاونت متقابله‌سی أساسنه مستند بولوندقلری ایچین اونلر آراسنده نا محدود بر تکافل قانونی موجود اولمق اقتضا ایده‌ر. یعنی اعضای شرکتدن هر بری یالکز بدایةً تعهد أیله‌دیکی آقچه‌یی پیدرپی صاندیغه تسلیم ایتمکله مسئویت مالیه‌دن تماماً قورتیلمش عد ایدیله‌لیدر ؛ چونکه او قادار بر پارایی ویرمك بانقانك أساس تشکلی شرائطندندر . ذاتاً برقواوپه‌راتیف أهالی بانقاسی دیمك ، مجبوری برتصرفله بریانه پاده بریکدیریله‌رك تشکیل ایدیلمش بر مؤسسهٔ اعتباریه دیمك ده‌کلیدر ؛ اویله ایسه مؤسسلری کافی درجه‌ده تصرفه قابلیت کوستره‌مه‌ین بر بانقانك ایکی کونلك عمری اولمق طبیعی‌در ؛ باشقا بر سرمایه‌سی اولمایان بویله برمؤسسه‌نك باشقا بر صورتده مظهر اعتبار اولماسی‌ده قابل اولاماز .

بزم بوراده نامحدود بر کفالت قانونیه‌دن مقصدمز ، مستقرض شرکادن بری تأدیهٔ دینه موفق اولمادن بانقانك ضررینه اولارق افلاس ایده‌رسه دیکر اعضای شرکتك اشتراك ایتدکلری حصه نسبتنده حصوله کلن آچیغی قاپاتمغه قانوناً مجبور طوتولمالریدر . عکسی تقدیرده بانقا بر شرکت تعاونیه اولاماز ، آنونیم ویاخود قوماندیت دیمك اولور ؛ یالکز وضع اولونان سرمایه نسبتنده مسئولیت مالیه‌یی ایجاب ایتدیره‌ن آنجاق بوشرکتلردر . شوقادار وارکه مقرض ومستقرضنك منحصراً کوچوك ومتوسط أصنافدن اولماسی‌ده شرط ده‌کلدر ؛ استقراضاتده بولوناجق أشخاصك اعضای شرکتدن غیری کیمسه‌لردن عبارت بولوندیغی تقدیرده رهن کوستره‌مه‌لری ویاخود اعضای شرکتدن برینك کفالتی تحتنده پارا آلمالری سلامت معاملات ایچین کافی عد اولونابیلیر . کندیلرینه پارا استقراض ایدیله‌جك بوکبی أشخاصك بین‌التجار عاداته واقف ، حسن حال ایله مشتهر ، سعی وتصرفله وبناءً علیه قرضاً آلدیغی پارایی حسن استعمال ایتمکله

معروف ذواتدن بولوندیغی مثبت برشی اولمالیدر. یوقسه اقراضاتی شرکایه حصر ایتمك ویالکز اونلردن أمانت آقچه قبول ایتمك معاملاتك محدود قالماسه انتاج ایده‌ر. اومقرض ومستقرضلری یالکز برصنف خلقدن عبارت بولونان مؤسسات اقتصادی بحرانلره پك دایاناماز.

ثانیاً ، حصه سنداتی پك آشاغی برفیأتده اخراج اولونمامقله برابر منتظماً تأدیه‌سی قولای اولابیله‌جك قادار اوفاق أسهامه تفریق ایدیله‌لیدر. حصه سندلرینك بویله کوچوك تقسیطلرله تأدیه اولونابیله‌جك برشکلده اخراجی شرکت اعضاسنی تصرفه آلیشدیرر؛ بانقا بوحالده أك جدی ومکمل برتصرف صاندیغی وظیفه‌سنی ایفا أیله‌مش اولور. مع مافیه ، کندی پاراسیدردییه ، حصه‌دارلردن بری استقراض ایده‌جك اولدقده فائضك مقدار وصورت تسویه‌سی خصوصنده أشخاص سائره‌دن زیاده برامتیازی اولامامق ایجاب ایده‌ر؛ بالعکس استقراض ایده‌نلردن عمومیتله طلب اولوناجق کذشته، تصرف ایتدکلری پارایی بانقایه اقراض ایده‌رك معاونت نقدیه‌ده بولونان حصه‌دارلره ویریلان فائضك نسبتندن أپی یوکسك اولمالیدر.

ثالثاً ، سائر شرکتلرده اولدیغی کبی بوندن‌ده چیقاجق کارك اعضای شرکته حصهٔ اشتراکلری نسبتنده توزیعی ایجاب أیلر. بوراده نظردقته آلیناجق برجهت‌ده شودر : قواوپه‌راتیف شرکتلرده مبایعاتده بولونان شرکایه مبایعه ایتدکلری أشیانك مجموع فیأتنه نسبةً کاردن برحصهٔ مکافات رد واعطا اولونور. أهالی بانقالرنده ایسه بوجائز ده‌کلدر؛ چونکه منفعتدن زیاده ضرر تولید ایده‌ر. بو، عادتا حقیقی براحتیاج موجود ده‌کل ایکن شرکایی استقراضه تشویق ایتمك دیمك اولورکه تجویز ایدیله‌جك برحرکت ده‌کلدر. أهالی بانقالری نقدی سرمایه‌یه محتاج اولوبده معتدل شرائط تحتنده پارا استقراض ایده‌مه‌ین صناعی وتجاری تشبثلرینی پاراسزلق حسبیله ایلریله‌تمك امکانی بولامایان دوشکون أصناف ایچیندر. یوقسه کور کورینه بونلری پارا استقراضنه آلیشدیرمق ، دوکون کبی مقصد تجارت خارجنده برطاقم ایشلر ایچین بورجه تشویق ایتمك برضرر اجتماعی دیمکدر.

بوبانقالرك أك چوق بولوندیغی مملكت آلمانیا و ایتالیادر ، بورالرده ایفا أیلهدكلری خدمات تصورك خارجندهدر. بزده ، نه وقت مملكتمزده بومثللو مؤسساتك تشكل وتكثرینی كورورسهك اوزمان شایان مرحمت برحالده بولونان ، سرعتله سقوط و انقراضه توشان ملی صنایع وتجارتمزك اعادهٔ حیات ایدهبیلهجكی امیدلرینی حاصل ایدهبیلیرز. یوقسه أجنبی رقابتندن قورتولوب محكم أساسلر اوزرینه براقتصاد ملی تأسیس ایتمهنك امكانی اولاماز .

مالیه مكتبی معلملرندن

علی مختار

١٦	قوزي الصحن
٢٧	برنج
٧	صوفان
١٤	الكعك
٢٠	علاج
٢	ليرية حايد دنور
١٤	قهوه
٤	طوشى
٧	جكر
١١٠	
١٥	جاى الكعك
١٢٥	تلوجه
٨٥	الى مصاريف
٢١٠	
٥	جيرد
٢١٥	

٢٠٠	
١٥	
٢٠	رضى
٥	
٢٤٠	

تورك بيلگى درنگى

تورکجیلك شعبه‌سندن

شعبه‌مز ملی دویغولره صادق وهیجانلی بر ترجمان اولاجق طرزده وهجا وزننده بر مال مارش کفته‌سی ترتیبی مسابقه‌یه قونمشدی . مسابقه مدتی ختامنده کوندریلن اثرلر مطالعه وتدقیق ایدیلدی . آرالرنده الك چوق بکه‌نیلن ادریس صبیح بکك (آل بایراق) منظومه‌سی اولمقله برابر بونك ده، موضوعنك خصوصیتی اعتباریله ، ملی مارش دییه قبول ایدیله‌مه‌یه‌جکنه قرار ویریلدی . بناءً علیه شعبه‌مز محترم شاعره نقدی بر هدیه تقدیم ایتمکله برابر ملی مارش مسابقه‌سنی بر سنه مدتله آچیق براقیور . اشتراك ایده‌جك شاعرلر وجوده کتیره‌جکلری اثری بر حزیران ، ۱۳۳۱ تاریخنه قدار جغال اوغلنده عبدالله جودت خانده «تورك بیلگی درنگی» نه کوندرملیدرلر . اثری ترجیح وانتخاب اولونان ذاته اون لیرا هدیه ایدیله‌جکی کبی بو مارشه بربسته ترتیب ایتدیریله‌جك وصو کرا کرك اثر ، کرك بسته‌سی طبع ونشر ایتدیریله‌رك صافی حاصلاتی شاعر وبسته‌کاره تقدیم اولوناجقدر . شعبه‌مز ملی خدمتلرك اك دکوللیلرندن اولان بو وظیفه‌نك ایفاسنه ، وطنك جانلی افتخارلرینی تشکیل ایدن بویوك شاعرلرك اشتراکه رغبت ایده‌جکلرینی امید ایلر .

